നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

വിനയപിടകേ

വജിരബുദ്ധി-ടീകാ

ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാ

പഞ്ഞാവിസുദ്ധായ ദയായ സബ്ബേ;
വിമോചിതാ യേന വിനേയ്യസത്താ;
തം **ചക്ഖുഭൂതം** സിരസാ നമിത്വാ;
ലോകസ്സ ലോകന്തഗതസ്സ **ധമ്മം**.

സങ്ഘഞ്ച സീലാദിഗുണേഹി യുത്ത-
മാദായ സബ്ബേസു പദേസു സാരം;
സങ്ഖേപകാമേന മമാസയേന;
സഞ്ചോദിതോ ഭിക്ഖുഹിതഞ്ച ദിസ്വാ.

സമന്തപാസാദികസഞ്ഞിതായ ;
സമ്ബുദ്ധഘോസാചരിയോദിതായ;
സമാസതോ ലീനപദേ ലിഖിസ്സം;
സമാസതോ ലീനപദേ ലിഖീതം.

സഞ്ഞാ നിമിത്തം കത്താ ച, പരിമാണം പയോജനം;
സബ്ബാഗമസ്സ പുബ്ബേവ, വത്തബ്ബം വത്തുമിച്ഛതാതി. -

വചനതോ **സമന്തപാസാദികേതി** സഞ്ഞാ. **ദീപന്തരേ ഭിക്ഖുജനസ്സ അത്ഥം നാഭിസമ്ഭുണാതീ**തി നിമിത്തം. **ബുദ്ധഘോസോതി ഗരൂഹി ഗഹിതനാമധേയ്യേനാ**തി കത്താ. **സമധികസത്തവീസതിസഹസ്സമത്തേന തസ്സ ഗന്ഥേനാ**തി പരിമാണം. **ചിരട്ഠിതത്ഥം ധമ്മസ്സാ**തി പയോജനം.

തത്രാഹ - ''വത്തബ്ബം വത്തുമിച്ഛതാതി യം വുത്തം, തത്ഥ കഥംവിധോ വത്താ''തി? ഉച്ചതേ -

പാഠത്ഥവിദൂസംഹീരോ, വത്താ സുചി അമച്ഛരോ;
ചതുക്കമേപരിച്ചാഗീ, ദേസകസ്സ ഹിതുസ്സുകോതി. (മഹാനി॰ അട്ഠ॰ ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാ);

തത്ര പഠീയതേതി **പാഠോ**. സോ ഹി അനേകപ്പകാരോ അത്ഥാനുരൂപോ അത്ഥാനനുരൂപോ ചേതി. കഥം? സന്ധായഭാസിതോ ബ്യഞ്ജനഭാസിതോ സാവസേസപാഠോ നിരവസേസപാഠോ നീതോ നേയ്യോതി. തത്ര അനേകത്ഥവത്താ **സന്ധായഭാസിതോ** നാമ ''മാതരം പിതരം ഹന്ത്വാ''തിആദി (ധ॰ പ॰ ൨൯൪). ഏകത്ഥവത്താ **ബ്യഞ്ജനഭാസിതോ** നാമ ''മനോപുബ്ബങ്ഗമാ ധമ്മാ''ത്യാദി (ധ॰ പ॰ ൧, ൨; നേത്തി॰ ൯൦, ൯൨; പേടകോ॰ ൧൭). **സാവസേസോ** നാമ ''സബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, ആദിത്ത''മിത്യാദി (മഹാവ॰ ൫൪; സം॰ നി॰ ൪.൨൮).

വിപരീതോ **നിരവസേസോ** നാമ "സബ്ബേ ധമ്മാ സബ്ബാകാരേന ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ ഞാണമുഖേ ആപാഥം ആഗച്ഛന്തീ"ത്യാദി (മഹാനി॰ ൧൫൬; പടി॰ മ॰ ൩.൫). യഥാ വചനം, തഥാ അവഗന്തബ്ബോ **നീതോ** നാമ "അനിച്ചം ദുക്ഖമനത്താ"ത്യാദി. യുത്തിയാ അനുസ്സരിതബ്ബോ **നേയ്യോ** നാമ "ഏകപുഗ്ഗലോ, ഭിക്ഖവേ"ത്യാദി (അ॰ നി॰ ൧.൧൭൦).

അത്ഥോപി അനേകപ്പകാരോ പാഠത്ഥോ സഭാവത്ഥോ ഞേയ്യത്ഥോ പാഠാനുരൂപോ പാഠാനനുരൂപോ സാവസേസത്ഥോ നിരവസേസത്ഥോ നീതത്ഥോ നേയ്യത്ഥോത്യാദി. തത്ഥ യോ തംതംസഞ്ഞാപനത്ഥമുച്ചാരീയതേ പാഠോ, സ **പാഠത്ഥോ** "സാത്ഥം സബ്യഞ്ജന"മിത്യാദീസു (പാരാ॰ ൧; ദീ॰ നി॰ ൧.൧൯൦) വിയ. രൂപാരൂപധമ്മാനം ലക്ഖണരസാദി **സഭാവത്ഥോ** "സമ്മാദിട്ഠിം ഭാവേതീ"ത്യാദീസു (വിഭ॰ ര്‍൨൯; സം॰ നി॰ ๕.൩) വിയ. യോ ഞായമാനോ ഹിതായ ഭവതി, സ ഞാതുമരഹത്താ **ഞേയ്യത്ഥോ** "അത്ഥവാദീ ധമ്മവാദീ"ത്യേവമാദീസു (ദീ॰ നി॰ ൧.൯, ൧൯൪; ൩.൨൩൨; മ॰ നി॰ ൧.൪൧൧) വിയ. യഥാപാഠം ഭാസിതോ **പാഠാനുരൂപോ** "ചക്ഖു, ഭിക്ഖവേ, പുരാണകമ്മ"ന്തി (സം॰ നി॰ ൪.൧൪൬) ഭഗവതാ വുത്തമതോ ചക്ഖുമപി കമ്മന്തി. ബ്യഞ്ജനച്ഛായായ അത്ഥം പടിബാഹയമാനേന വുത്തോ **പാഠാനനുരൂപോ**. വജ്ജേതബ്ബം കിഞ്ചി അപരിച്ചജിത്വാ പരിസേസം കത്വാ വുത്തോ **സാവസേസത്ഥോ** "ചക്ഖുഞ്ച പടിച്ച രൂപേ ച ഉപ്പജ്ജതീ"തി (സം॰ നി॰ ൪.൬൦; മഹാനി॰ ൧൦൭) ച, "സബ്ബേ തസന്തി ദണ്ഡസ്സ, സബ്ബേ ഭായന്തി മച്ചുനോ"ത്യാദീസു (ധ॰ പ॰ ൧൨൯) വിയ. വിപരീതോ **നിരവസേസത്ഥോ** "സന്ധാവിതം സംസരിതം മമഞ്ചേവ തുമ്ഹാകഞ്ച (ദീ॰ നി॰ ൨.൧൫൫; മഹാ॰ ൨൪൭; നേത്തി॰ ൧൧൪). തത്ര, ഭിക്ഖവേ, കോ മന്താ കോ സദ്ധാതാ...പേ॰... അഞ്ഞത്ര ദിട്ഠപദേഹീ"ത്യാദി (അ॰ നി॰ ൭.൬൬). സദ്ദവസേനേവ വേദനീയോ **നീതത്ഥോ** "രൂപാ സദ്ദാ രസാ ഗന്ധാ, ഫോട്ഠബ്ബാ ച മനോരമാ"ത്യാദീസു (സം॰ നി॰ ൧.൧൫൧, ൧൬൫; മഹാവ॰ ൩൩) വിയ. സമ്മുതിവസേന വേദിതബ്ബോ **നേയ്യത്ഥോ** "ചത്താരോമേ, ഭിക്ഖവേ, വലാഹകൂപമാപുഗ്ഗലാ"ത്യാദീസു വിയ (അ॰ നി॰ ൪.൧൦൧; പു॰ പ॰ ൧൫൭). ആഹ ച -

> "യോ അത്ഥോ സദ്ദതോ ഞേയ്യോ, നീതത്ഥം ഇതി തം വിദൂ;
> അത്ഥസ്സേവാഭിസാമഗ്ഗീ, നേയ്യത്ഥോ ഇതി കഥ്യതേ"തി.

ഏവം പഭേദഗതേ പാഠത്ഥേ വിജാനാതീതി **പാഠത്ഥവിദൂ**. ന സംഹീരതേ പരപവാദീഹി ദീഘരത്തം തിത്ഥവാസേനേത്യ**സംഹീരോ**. ഭാവനായാഗമാധിഗമസമ്പന്നത്താ വത്തും സക്കോതീതി **വത്താ,** സങ്ഖേപവിത്ഥാരനയേന ഹേതുദാഹരണാദീഹി അവബോധയിതും സമത്ഥോത്യത്ഥോ. സോചയത്യത്താനം പരേ ചേതി **സുചി,** ദുസ്സീല്യദുദ്ദിട്ഠിമലവിരഹിതോത്യത്ഥോ. ദുസ്സീലോ ഹി അത്താനമുപഹന്തുനാദേയ്യവാചോ ച ഭവത്യപത്താഹാരാചാരോ ഇവ നിച്ചാതുരോ വേജ്ജോ. ദുദ്ദിട്ഠി പരം ഉപഹന്തി, നാവസ്സം നിസ്സയോ ച ഭവത്യഹിവാളഗഹാകുലോ ഇവ കമലസണ്ഡോ. ഉഭയവിപന്നോ സബ്ബഥാപ്യനുപാസനീയോ ഭവതി ഗൂഥഗതമിവ ഛവാലാതം ഗൂഥഗതോ വിയ ച കണ്ഹസപ്പോ. ഉഭയസമ്പന്നോ പന സുചി സബ്ബഥാപ്യുപാസനീയോ സേവിതബ്ബോ ച വിഞ്ഞൂഹി, നിരുപദ്ദവോ ഇവ രതനാകരോ. നാസ്സ മച്ഛരോത്യ**മച്ഛരോ,** അഹീനാചരിയമുട്ഠീത്യത്ഥോ.

സുത്തസുത്താനുലോമാചരിയവാദഅത്തനോമതിസങ്ഖാതസ്സ ചതുക്കസ്സാപരിച്ചാഗീ, തദത്ഥസ്സേവ ബ്യാഖ്യാതേത്യത്ഥോ. അഥ വാ പച്ചക്ഖാനുമാനസദ്ദത്ഥാപത്തിപ്പഭേദസ്സ പമാണചതുക്കസ്സാപരിച്ചാഗീ.

"ഏകംസവചനം ഏകം, വിഭജ്ജവചനാപരം;
തതിയം പടിപുച്ഛേയ്യ, ചതുത്ഥം പന ഠാപയേ"തി. -

ഏവം വുത്തചതുക്കസ്സ വാ അപരിച്ചാഗീ; ഹിതുസ്സുകോ ഇതി സോതൂനം ഹിതായോസ്സുകോ, തേസമവബോധനം പതി പത്ഥേതീ ത്യത്ഥോ; സോ ഏസോ സുചിത്താ പിയോ; ചതുക്കസ്സ അപരിച്ചാഗിത്താ ഗരു; അസംഹീരത്താ ഭാവനീയോ; ദേസകത്താ വത്താ; ഹിതുസ്സുകത്താ വചനക്ഖമോ; പാഠത്ഥവിദുത്താ ഗമ്ഭീരകഥം കത്താ; അമച്ഛരത്താ നോ ചട്ഠാനേ നിയോജകോതി;
"പിയോ ഗരു ഭാവനീയോ, വത്താ ച വചനക്ഖമോ;
ഗമ്ഭീരഞ്ച കഥം കത്താ, നോ ചട്ഠാനേ നിയോജകോ". (അം॰ നി॰ ൭.൩൭; നേത്തി॰ ൧൧൩) -

ഇതിഅഭിഹിതോ ദേസകോ;
സോതാ ഇദാനി അഭിധീയതേ -

ധമ്മാചരിയഗരു സദ്ധാ-പഞ്ഞാദിഗുണമണ്ഡിതോ;
അസഠാമായോ സോതാസ്സ, സുമേധോ അമതാമുഖോ.

തത്ഥ ധമ്മഗരുത്താ കഥം ന പരിഭവതി, ആചരിയഗരുത്താ കഥികം ന പരിഭവതി, സദ്ധാപഞ്ഞാദിഗുണപടിമണ്ഡിതത്താ അത്താനം ന പരിഭവതി, അസഠാമായത്താ അമതാഭിമുഖത്താ ച അവിക്ഖിത്തചിത്തോ ഭവതി, സുമേധത്താ യോനിസോമനസികരോതീത്യത്ഥോ. വുത്തഞ്ഹേതം -

"പഞ്ചഹി, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ സുണന്തോ സദ്ധമ്മം ഭബ്ബോ നിയാമം ഓക്കമിതും കുസലേസു ധമ്മേസു സമ്മത്തം. കതമേഹി പഞ്ചഹി? ന കഥം പരിഭോതി, ന കഥികം പരിഭോതി, ന അത്താനം പരിഭോതി, അവിക്ഖിത്തചിത്തോ ധമ്മം സുണാതി ഏകഗ്ഗചിത്തോ, യോനിസോ ച മനസി കരോതീ"തി (അം॰ നി॰ ൫.൧൫൧).

തംലക്ഖണപ്പത്തത്താ ഭാവനാ ഭവതി സവനസ്സേത്യുത്തോ സോതാ.

ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാവണ്ണനാ

ഇദാനി അസ്സാരമ്ഭോ - തത്ഥ **യോ**തി അനിയമനിദ്ദേസോ, തേന വിസുദ്ധജാതികുലഗോത്താദീനം കിലേസമലവിസുദ്ധിയാ, പൂജാരഹതായ വാ അകാരണതം ദസ്സേത്വാ യോ കോചി ഇമിസ്സാ സമന്തപാസാദികായ ആദിഗാഥായ നിദ്ദിട്ഠലോകനാഥത്തഹേതും യഥാവുത്തഹേതുമൂലേന ഥിരതരം അചലം കത്വാ യഥാവുത്തഹേതുകാലം അച്ചന്തമേവ പൂരേന്തോ അവസാനേ യഥാവുത്തഹേതുഫലം സമ്പാദേത്വാ യഥാവുത്തഹേതുഫലപ്പയോജനം സാധേതി, സോവ പരമപൂജാരഹോതി നിയമേതി.

ഏത്താവതാ -

ഭയസമ്മോഹദുദ്ദിട്ഠി-പണാമോ നേസ സബ്ബഥാ;
പഞ്ഞാപുബ്ബങ്ഗമോ ഏസോ, പണാമോതി നിദസ്സിതോ.

തത്ര ഹേതൂതി അതിദുക്കരാനി തിംസപാരമിതാസങ്ഖാതാനി പുഞ്ഞകമ്മാനി. താനി ഹി അച്ചന്തദുക്ഖേന കസിരേന വചനപഥാതീതാനുഭാവേന മഹതാ ഉസ്സാഹേന കരീയന്തീതി അതിദുക്കരാനി നാമ. അതിദുക്കരത്താ ഏവ ഹി തേസം അതിദുല്ലഭം ലോകേ അനഞ്ഞസാധാരണം നാഥത്തസങ്ഖാതം ഫലം ഫലന്തി, തം തഥ ഹേതുഫലം; ഹേതുമൂലം നാമ യഥാവുത്തസ്സ ഹേതുനോ നിപ്ഫാദനസമത്ഥാ മഹാകരുണാ, സാ ആദിപണിധാനതോ പട്ഠായ "മുത്തോ മോചേസ്സാമീ"തിആദിനാ നയേന യാവ ഹേതുഫലപ്പയോജനാ, താവ അബ്ബോച്ഛിന്നം പവത്തതി. യം സന്ധായ വുത്തം -

"സകാനനാ സഗ്രിവരാ സസാഗരാ,
ഗതാ വിനാസം ബഹുസോ വസുന്ധരാ;
യുഗന്തകാലേ സലിലാനലാനിലേ,
ന ബോധിസത്തസ്സ മഹാതപാ കുതോ"തി.

യായ സമന്നാഗതത്താ **"നമോ മഹാകാരുണികസ്സ തസ്സാ"**തി ആഹ. ഹേതുകാലം നാമ ചതുഅട്ഠസോളസഅസങ്ഖ്യേയ്യാദിപ്പഭേദോ കാലോ, യം സന്ധായാഹ **"കപ്പകോടീഹിപി അപ്പമേയ്യം കാല"**ന്തി. തത്ഥ അച്ചന്തസംയോഗത്ഥേ ഉപയോഗവചനം വേദിതബ്ബം "മാസം അധീതേ, ദിവസം ചരതീ"തിആദീസു വിയ. കാമഞ്ച സോ കാലോ അസങ്ഖ്യേയ്യവസേന പമേയ്യോ വിഞ്ഞേയ്യോ, തഥാപി കപ്പകോടിവസേന അവിഞ്ഞേയ്യതം സന്ധായ "കപ്പകോടീഹിപി അപ്പമേയ്യം കാല"ന്തി ആഹ. തത്ഥ കാലയതീതി **കാലോ,** ഖിപതി വിദ്ധംസയതി സത്താനം ജീവിതമിതി അത്ഥോ. കല വിക്ഖേപേ. തത്ഥ കപ്പീയതി സംകപ്പീയതി സാസപപബ്ബതാദീഹി ഉപമാഹി കേവലം സംകപ്പീയതി, ന മനുസ്സദിവസമാസസംവച്ഛരാദിഗണനായ ഗണീയതീതി **കപ്പോ**. ഏകന്തിആദിഗണനപഥസ്സ കോടിഭൂതത്താ കോടി, കപ്പാനം കോടിയോ കപ്പകോടിയോ . താഹിപി ന പമീയതീതി അപ്പമേയ്യോ, തം **അപ്പമേയ്യം. കരോന്തോ**തി നാനത്ഥത്താ ധാതൂനം ദാനം ദേന്തോ, സീലം രക്ഖന്തോ, ലോഭക്ഖന്ധതോ നിക്ഖമന്തോ, അത്തഹിതപരഹിതാദിഭേദം തം തം ധമ്മം പജാനന്തോ, വിവിധേന വായാമേന ഘടേന്തോ വായമന്തോ, തം തം സത്താപരാധം ഖമന്തോ, പടിഞ്ഞാസമ്മുതിപരമത്ഥസച്ചാനി സച്ചായന്തോ, തം തം സത്തഹിതം അധിട്ഠഹന്തോ, സകലലോകം മേത്തായന്തോ, മിത്താമിത്താദിഭേദം പക്ഖപാതം പഹായ തം തം സത്തം അജ്ഝുപേക്ഖന്തോ ചാതി അത്ഥോ. **ഖേദം ഗതോ**തി അനന്തപ്പഭേദം മഹന്തം സംസാരദുക്ഖം അനുഭവനട്ഠേന ഗതോ, സമ്പത്തോത്യത്ഥോ. സംസാരദുക്ഖഞ്ഹി സാരീരികം മാനസികഞ്ച സുഖം ഖേദയതി പാതയതീതി "ഖേദോ"തി വുച്ചതി. **ലോകഹിതായാ**തി ഇദം യഥാവുത്തഹേതുഫലപ്പയോജനനിദസ്സനം, "സംസാരദുക്ഖാനുഭവനകാരണനിദസ്സന"ന്തിപി ഏകേ -

""ജാതിസംസാരദുക്ഖാനം, ഗന്തും സക്കോപി നിബ്ബുതിം;
ചിരല്ലിട്ഠോപി സംസാരേ, കരുണായേവ കേവല'ന്തി. -

ച വുത്ത''ന്തി, തമയുത്തം. ന ഹി ഭഗവാ ലോകഹിതായ സംസാരദുക്ഖമനുഭവതി. ന ഹി കസ്സചി ദുക്ഖാനുഭവനം ലോകസ്സ ഉപകാരം ആവഹതി. ഏവം പനേതം ദസ്സേതി തിംസപാരമിതാപഭേദം ഹേതും, പാരമിതാഫലഭൂതം നാഥത്തസങ്ഖാതം ഫലഞ്ച. യഥാ ചാഹ ''മമഞ്ഹി, ആനന്ദ, കല്യാണമിത്തം ആഗമ്മ ജാതിധമ്മാ സത്താ ജാതിയാ പരിമുച്ചന്തീ''തിആദി (സം॰ നി॰ ൧.൧൨൯; ൫.൨). തഥ ഭഗവാ യഥാവുത്തഹേതൂഹി സത്താനം വിനേയ്യഭാവനിപ്ഫാദനപഞ്ഞാബീജാനി വപി, ഹേതുഫലേന പരിപക്കിന്ദ്രിയഭാവേന പരിനിപ്ഫന്നവിനേയ്യഭാവേ സത്തേ വിനയി, സംസാരദുക്ഖതോ മോചയീതി അത്ഥോ. ന ഏവം സംസാരദുക്ഖേന ലോകസ്സ ഉപകാരം കിഞ്ചി അകാസി, തസ്മാ കരോന്തോ അതിദുക്കരാനി ലോകഹിതായാതി സമ്ബന്ധോ. ഇമിസ്സാ യോജനായ സബ്ബപഠമസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഉപ്പത്തികാലതോ പട്ഠായ ബോധിസത്തസ്സ നാഥത്തസങ്ഖാതപാരമിതാഹേതുഫലാധിഗമോ വേദിതബ്ബോ. യോ നാഥോതി ഹി സമ്ബന്ധോ അധിപ്പേതോ. ഇമസ്സ പനത്ഥസ്സ -

> ''യദേവ പഠമം ചിത്ത-മുപ്പന്നം തവ ബോധയേ;
> ത്വം തദേവസ്സ ലോകസ്സ, പൂജികേ പരിവസിത്ഥ''. -

ഇതി വചനം സാധകം. പഠമചിത്തസ്സ പാരമിതാഭാവോ രുക്ഖസ്സ അങ്കുരതോ പട്ഠായ ഉപ്പത്തിഉപമായ സാധേതബ്ബോ. ഏത്ഥാഹ - ''ഖേദം ഗതോതി വചനം നിരത്ഥകം , യഥാവുത്തനയേന ഗുണസാധനാസമ്ഭവതോ''തി? ന, അന്തരാ അനിവത്തനകഭാവദീപനതോ. ദുക്കരാനി കരോന്തോ ഖേദം ഗതോ ഏവ, ന അന്തരാ ഖേദം അസഹന്തോ നിവത്തതീതി ദീപേതി. ലോകദുക്ഖാപനയനകാമസ്സ വാ ഭഗവതോ അത്തനോ ദുക്ഖാനുഭവനസമത്ഥതം ദസ്സേതി.

> ''യസ്സ കസ്സചി വരദോസ്സം, യാവാഹം സബ്ബസത്തദുക്ഖാനി;
> സബ്ബാനി സബ്ബകാലം യുഗം, പദ്മസ്സേവ ബുജ്ഝന്തോമ്ഹീ''തി. -

ഏവംഅധിപ്പായസ്സ അത്തമത്തദുക്ഖാനുഭവനസമത്ഥതായ കായേവ കഥാതി അതിസയം അത്ഥം ദസ്സേതീതി അത്ഥോ. അഥ വാ **ഖേദം ഗതോ**തി ബ്യാപാരം പരിചയം ഗതോതിപി അത്ഥോ സമ്ഭവതി. കമ്മാദീസു സബ്യാപാരം പുരിസം ദിസ്വാ സന്തി ഹി ലോകേ വത്താരോ ''ഖിന്നോയം കമ്മേ, ഖിന്നോയം സത്ഥേ''തിആദി. ഇമിസ്സാ യോജനായ നാഥോതി ഇമിനാ ബുദ്ധത്താധിഗമസിദ്ധം കോടിപ്പത്തം നാഥഭാവം പത്വാ ഠിതകാലോ ദസ്സിതോതി വേദിതബ്ബോ. കേചി ''മഹാകാരുണികസ്സാതി വദന്തോ ബുദ്ധഭൂതസ്സാതി ദസ്സേതീ''തി ലിഖന്തി, തം ന സുന്ദരം വിയ, ബോധിസത്തകാലേപി തബ്ബോഹാരസബ്ഭാവതോ. തസ്മാ സോ ഏത്തകം കാലം ദുക്കരാനി കരോന്തോ അവസാനേ ദുക്കരപാരമിതാപാരിപൂരിയാ താസം ഫലഭൂതം നാഥഭാവം പത്വാ ലോകഹിതായ ബ്യാപാരം ഗതോതി അയമത്ഥോ നിദസ്സിതോ ഹോതി. ''ബോധിം ഗതോ''തി വുത്തേപി സുബ്യത്തം ഹേതുഫലം ദസ്സിതം ഹോതി. ബുദ്ധഭാവപ്പത്തസ്സേവ ച നാഥസ്സ നമോ കതോ ഹോതി വിസേസവചനസബ്ഭാവതോ, ന ബോധിസത്തസ്സ. ഏവം സന്തേപി വിനയാധികാരോ ഇധാധിപ്പേതോ. സോ ച പബ്ബജിതകാലതോ പട്ഠായ യാവമരണകാലാ ഹോതി. തം അതിവിയ പരിത്തം കാലം ലജ്ജിനോ അതിസുകരം സീലമത്തം ഏകകസ്സ അത്തനോ ഹിതായ

അത്തമത്തദുക്ഖാപനയനാധിപ്പായേന പരിപൂരേന്തോ കോ നാമ ഇധലോകപരലോകാതിക്കമസുഖം ന ഗച്ഛേയ്യ, നനു ഭഗവാ സകലലോകദുക്ഖാപനയനാധിപ്പായേന കപ്പകോടീഹിപി അപ്പമേയ്യം കാലം കരോന്തോ അതിദുക്കരനിരസ്സാദം ഖേദം ഗതോതി അഞ്ഞാപദേസേന ഗുണം വണ്ണേതി ആചരിയോ.

ലോകഹിതായാതി ഏത്ഥ ലോകിയതി ഏത്ഥ ദുക്ഖന്തി ലോകോ, ലുയതേ വാ ജാതിജരാമരണദുക്ഖേഹീതി ലോകോ, ഇമിനാ സത്തലോകം ജാതിലോകഞ്ച സങ്ഗണ്ഹാതി. തസ്മാ തസ്സ സത്തലോകസ്സ ഇധലോകപരലോകഹിതം അതിക്കന്തപരലോകാനം വാ ഉച്ഛിന്നലോകസമുദയാനം ലോകാനം , ഇധ ജാതിലോകേ ഓകാസലോകേ വാ ദിട്ഠധമ്മസുഖവിഹാരസങ്ഖാതഞ്ച ഹിതം സമ്പിണ്ഡേത്വാ ലോകസ്സ, ലോകാനം, ലോകേ വാ ഹിതന്തി സരൂപേകദേസേകസേസം കത്വാ “ലോകഹിത”മിച്ചേവാഹ. **നാഥോ**തി സബ്ബസത്താനം ആസയാനുസയചരിയാധിമുത്തിഭേദാനുരൂപധമ്മദേസനസമത്ഥതായ “ധമ്മം വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി…പേ॰… തം സുണാഥാ”തി (മ॰ നി॰ ൩.൪൨൦) ഏവം യാചനട്ഠേനാപി നാഥതേതി നാഥോ. ഭിക്ഖൂനം വീതിക്കമാനുരൂപം സിക്ഖാപദപഞ്ഞാപനേന ദിട്ഠധമ്മികസമ്പരായികായ ച കരുണായ ഉപഗന്ത്വാ തപതി, സുത്തന്തവസേന വാ തേസം സബ്ബസത്താനം അനുസയിതേ കിലേസേ കരുണായ ച പഞ്ഞായ ച ഉപഗന്ത്വാ തപതി, അഭിധമ്മവസേന വാ തേ തേ സങ്ഖാരേ അനിച്ചാദിലക്ഖണവസേന ഉപപരിക്ഖിത്വാ അത്തനോ കിലേസേ പഞ്ഞായ ഉപേച്ച പരിച്ഛിന്ദിത്വാ തപതീതി തപനട്ഠേനാപി നാഥതേതി നാഥോ. സദേവകേ ലോകേ അപ്പടിപുഗ്ഗലത്താ കേനചി അപ്പടിഹതധമ്മദേസനത്താ പരമചിത്തിസ്സരിയപ്പവത്തിതോ ച ഇസ്സരിയട്ഠേനാപി നാഥതേതി നാഥോ. “ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേസി സമാദപേസി സമുത്തേജേസി സമ്പഹംസേസീ”തി (മഹാവ॰ ൺം) വചനതോ സമ്പഹംസനസങ്ഖാതേന ആസീസട്ഠേന, പണിധാനതോ പട്ഠായ “കഥം നാമാഹം മുത്തോ മോചയിസ്സാമീ”തിആദിനാ നയേന ആസീസട്ഠേന വാ നാഥതേതി നാഥോതി വേദിതബ്ബോ, സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ. ചതൂഹിപി നാഥങ്ഗേഹി ചതുവേസാരജ്ജചതുപടിസമ്ഭിദാദയോ സബ്ബേപി ബുദ്ധഗുണാ യോജേതബ്ബാ, അതിവിത്ഥാരികഭയാ പന ന യോജിതാ.

നമോതി പരമത്ഥതോ ബുദ്ധഗുണബഹുമാനപബ്ഭാരാ ചിത്തനതി, ചിത്തനതിപ്പഭവാ ച വചീകായനതി. അത്ഥു മേതി പാഠസേസേന സമ്ബന്ധോ. **മഹാകാരുണികസ്സാ**തി ഏത്ഥ സബ്ബസത്തവിസയത്താ മഹുസ്സാഹപ്പഭവത്താ ച മഹതീ കരുണാ **മഹാകരുണാ**. തത്ഥ പണിധാനതോ പട്ഠായ യാവഅനുപാദിസേസനിബ്ബാനപുരപ്പവേസാ നിയുത്തോതി മഹാകാരുണികോ, ഭഗവാ. ഏത്ഥ ച മഹാകാരുണികസ്സാതി ഇമിനാ യഥാവുത്തഹേതുമൂലം ദസ്സേതി. നിക്കരുണോ ഹി പരദുക്ഖേസു ഉദാസിനോ ബുദ്ധത്ഥായ പണിധാനമത്തമ്പി അതിഭാരിയന്തി മഞ്ഞന്തോ അപ്പമേയ്യം കാലം അതിദുക്കരം ഹേതും പൂരേത്വാ നാഥത്തസങ്ഖാതം ഹേതുഫലപ്പയോജനഭൂതം ലോകഹിതം കഥം കരിസ്സതി. തസ്മാ സബ്ബഗുണമൂലഭൂതത്താ മഹാകരുണാഗുണമേവ വണ്ണേന്തോ “നമോ മഹാകാരുണികസ്സാ”തി ആഹ. ഏത്താവതാ ഹേതുഅനുരൂപം ഫലം, ഫലാനുരൂപോ ഹേതു, ദിന്നമ്പി അനുരൂപം മൂലം, തിണ്ണമ്പി അനുരൂപം പയോജനന്തി അയമത്ഥോ ദസ്സിതോ ഹോതി.

ഏവം അച്ഛരിയപുരിസോ, നാഥോ നാഥഗുണേ ഠിതോ;
നമോരഹോ അനാഥസ്സ, നാഥമാനസ്സ സമ്പദം.

ഏത്ഥ സിയാ "അനേകേസു ഭഗവതോ ഗുണേസു വിജ്ജമാനേസു കസ്മാ 'മഹാകാരുണികസ്സാ'തി ഏകമേവ ഗഹിത"ന്തി? ഉച്ചതേ -

ദോസഹീനസ്സ സത്ഥസ്സ, ചോദനാ തു ന വിജ്ജതേ;
ദോസയുത്തമസത്ഥഞ്ച, തസ്മാ ചോദനാ അപത്തകാതി.

ന മയാ ചോദനാ കതാ, കിന്തു പുച്ഛാ ഏവ കതാ. അപിച -

"ഫലം സതിപി രുക്ഖേഡ്ഢേ, ന പതത്യവികമ്പിതേ;
ചോദനാ യാ'ത്ഥു സത്ഥാനം, പുച്ഛനാത്യത്ഥഫലം മഹതാ.

"നഭോത്തും കുരുതേ സമ്മാ, ഗഹിതും നാഡ്ഢതേ ഘടം;
അക്ഖേപേ ഹി കതേ തദി-ച്ഛിസ്സാണാബുദ്ധിബന്ധനം.

"യഥാ ഹിമപദോ പദ്ധോ, പബുദ്ധോ ഗന്ധലിമ്പിയാ;
ഭിന്നത്ഥവിരമസ്സേവം, സത്ഥകതാത്ഥലിമ്പിയാ"തി. -

ഏവം ചേകം -

സമ്മാപി ചോദനാ തം ഖലു, ഗുരവോ വിവാക്യാ വിവദ്ധ;
യതിസിസ്സാ ആഘട്ടിതാതി-വാക്യേനാഭ്യധികം ഗോപയ.

സരവതീ ആചേരം കിലിട്ഠാ, തദിച്ഛിസ്സജിതാത്താനം;
ജയത്യത്താനമാചേരോ, സദസ്സസ്സേവ സാരഥീതി. -

അത്രോച്ചതേ -

യസ്സ ഹി വാക്യസഹസ്സം, വാക്യേ വാക്യേ സതഞ്ച ജിവ്ഹാ;
നാമം ദസബലഗുണപദേസം, വത്തും കപ്പേനപി ന സക്കാ.

യഥാ -

ബുദ്ധോപി ബുദ്ധസ്സ ഭണേയ്യ വണ്ണം,
കപ്പമ്പി ചേ അഞ്ഞമഭാസമാനോ;
ഖീയേഥ കപ്പോ ചിരദീഘമന്തരേ,
വണ്ണോ ന ഖീയേഥ തഥാഗതസ്സാതി. (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൩൦൪; ൩.൧൪൧;
മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൨൫; ഉദാ॰ അട്ഠ॰ ൫൩; ചരിയാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനകഥാ)
-

ചോത്തത്താ ന സക്കാ ഭഗവതം ഗുണാനമവസേസാഭിധാതും.

അപിച -

യഥാ ത്വം സത്താനം, ദസബല തഥാ ഞാണകരുണാ;
ഗുണദ്വന്ദം സേട്ഠം, തവ ഗുണഗണാ നാമ തിഗുണാതി. -

സബ്ബഗുണസേട്ഠത്താ മൂലത്താ ച ഏകമേവ വുത്തം. അഥ വാ "ഛസു അസാധാരണഞാണേസു അഞ്ഞതരത്താ തഗ്ഗഹണേന സേസാപി ഗഹിതാവ സഹചരണലക്ഖണേനാ"തി ച വദന്തി. വിസേസതോ പനേത്ഥ അഭിധമ്മസ്സ കേവലം പഞ്ഞാവിസയത്താ അഭിധമ്മട്ഠകഥാരമ്ഭേ ആചരിയേന "കരുണാ വിയ സത്തേസു, പഞ്ഞാ യസ്സ മഹേസിനോ"തി പഞ്ഞാഗുണോ വണ്ണിതോ തേസം തേസം സത്താനം ആസയാനുസയചരിയാധിമുത്തിഭേദാനുരൂപപരിച്ഛിന്ദനപഞ്ഞായ, സത്തേസു മഹാകരുണായ ച അധികാരത്താ. സുത്തന്തട്ഠകഥാരമ്ഭേ "കരുണാസീതലഹദയം, പഞ്ഞാപജ്ജോതവിഹതമോഹതമ"ന്തി ഭഗവതോ ഉഭോപി പഞ്ഞാകരുണാഗുണാ വണ്ണിതാ. ഇധ പന വിനയേ ആസയാദിനിരപേക്ഖം കേവലം കരുണായ പാകതികസത്തേനാപി അസോതബ്ബാരഹം സുണന്തോ, അപുച്ഛിതബ്ബാരഹം പുച്ഛന്തോ, അവത്തബ്ബാരഹഞ്ച വദന്തോ സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേസീതി കരുണാഗുണോയേവേകോ വണ്ണിതോതി വേദിതബ്ബോ.

പഞ്ഞാദയാ അത്തപരത്ഥഹേതൂ,
തദന്വയാ സബ്ബഗുണാ ജിനസ്സ;
ഉഭോ ഗുണാ തേ ഗുണസാഗരസ്സ,
വുത്താ ഇധാചരിയവരേന തസ്മാ.

ഏത്താവതാ അട്ഠകഥാദിഗാഥാ,
സമാസതോ വുത്തപദത്ഥസോഭാ;
അയമ്പി വിത്ഥാരനയോതി ചാഹം,
ഉദ്ധം ഇതോ തേ പടിസംഖിപാമി.

ദുതിയഗാഥായ **അസമ്ബുധ**ന്തി ധമ്മാനം യഥാസഭാവം അബുജ്ഝന്തോ. **ബുദ്ധനിസേവിത**ന്തി ബുദ്ധാനുബുദ്ധപച്ചേകബുദ്ധേഹി ഗോചരഭാവനാസേവനാഹി യഥാരഹം നിസേവിതം. **ഭവാ ഭവ**ന്തി വത്തമാനഭവതോ അഞ്ഞം ഭവം **ഗച്ഛതി** ഉപഗച്ഛതി, പടിപജ്ജതീതി അത്ഥോ. അഥ വാ **ഭവോ**തി സസ്സതദിട്ഠി. തസ്സ പടിപക്ഖത്താ **അഭവോ**തി ഉച്ഛേദദിട്ഠി. **ഭവോ**തി വാ വുദ്ധി. **അഭവോ**തി ഹാനി. **ഭവോ**തി വാ ദുഗ്ഗതി. **അഭവോ**തി സുഗതി. "അപ്പമാണാ ധമ്മാ, അസേക്ഖാ ധമ്മാ"തിആദീസു (ധ॰ സ॰ തികമാതികാ ൧൩, ൧൧) വിയ ഹി വുദ്ധിഅത്ഥത്താ അകാരസ്സ. ഭാവയതീതി **ഭവോ,** ജാതി. ഭവതീതി വാ **ഭവോ**. സവികാരാ ബഹുവിധഖന്ധുപ്പത്തി ദീപിതാ. **അഭവോ**തി വിനാസോ, ജാതിഭാവം മരണഭാവഞ്ച ഗച്ഛതീതി വുത്തം ഹോതി. ഏത്ഥ അരഹന്താനം മരണമ്പി ഖണികവസേന ഗഹേതബ്ബം. ഭവേസു അഭവോ ഭവാഭവോ, തം **ഭവാഭവം,** ഭവേസു അഭാവപഞ്ഞത്തിം ഗച്ഛതീതി അത്ഥോ. **ജീവലോകോ**തി സത്തലോകോ, സങ്ഖാരലോകഓകാസലോകാനം ഭവാഭവഗമനാസമ്ഭവതോ സത്തലോകം ജീവലോകോതി വിസേസേതി. **അവിജ്ജാദികിലേസജാലവിദ്ധംസിനോ**തി ഏത്ഥ നവപി ലോകുത്തരധമ്മാ സങ്ഗഹം ഗച്ഛന്തി. അപചയഗാമിതാ ഹി ചതുമഗ്ഗധമ്മസ്സ ഓധിസോ അവിജ്ജാദികിലേസജാലവിദ്ധംസോ, സോ അസ്സ അത്ഥി, തദാരമ്മണം ഹുത്വാ തത്ഥ സഹായഭാവൂപഗമനേന നിബ്ബാനസ്സാപി. യഥാഹ "യോ ഖോ, ആവുസോ, രാഗക്ഖയോ...പേ॰... ഇദം വുച്ചതി നിബ്ബാന"ന്തി. അരഹത്തസ്സാപി തഥാ രാഗാദിക്ഖയവചനസബ്ഭാവതോ. ഫലസാമഞ്ഞേന തിണ്ണമ്പി ഫലാനം അത്ഥീതി

നവവിധോപേസ "അവിജ്ജാദികിലേസജാലവിദ്ധംസീ"തി വുച്ചതി. അഥ വാ സഹചരണലക്ഖണകആരണതായ പടിപക്ഖഗോചരഗ്ഗഹണതാ. അനഭിഹിതോപി ഹി ധമ്മസ്സ തത്രാഭിഹിതോവ ബുജ്ഝിതബ്ബോ ഇതി വചനതോ കാരണഗോചരഗ്ഗഹണേന ചത്താരിപി ഫലാനി ഗഹിതാനി. നരകാദീസു അപതമാനം ധാരേതി സുഗതിയം ഉപ്പാദനേനാതി **ധമ്മോ**. പുന സുഗതിമ്ഹി അജനനകാരീ അകുസലധമ്മേ നിവാരേത്വാ പോസേതി പവത്തേതി വഡ്ഢേതീതി ധമ്മോ. സോ പന കാമരൂപാരൂപഭേദതോ തിവിധോ അച്ചന്തസുഖാവഹനതോ, തതോപി ഉത്തമത്താ **ധമ്മവരോ**.

ഏത്ഥാഹ - "ചതുന്നം, ഭിക്ഖവേ, അരിയസച്ചാനം അനനുബോധാ അപ്പടിവേധാ ഏവമിദം ദീഘമദ്ധാനം സന്ധാവിതം സംസരിത'ന്തി (ദീ॰ നി॰ ൨.൧൫൫; മഹാവ॰ ൨൮൭) വചനതോ ചതുസച്ചധമ്മം അസമ്ബുധം ഭവാ ഭവം ഗച്ഛതി ജീവലോകോതി സിദ്ധം. തസ്മാ യം അസമ്ബുധം ഗച്ഛതി, തസ്സേവ "തസ്സാ"തി അന്തേ തംനിദ്ദേസേന നിയമനതോ ചതുസച്ചധമ്മോപി അവിജ്ജാദികിലേസജാലവിദ്ധംസീ ധമ്മവരോതി ചാപജ്ജതി. അഞ്ഞഥാ "നമോ അവിജ്ജാദികിലേസജാലവിദ്ധംസിനോ ധമ്മവരസ്സ തസ്സാ"തി തംനിദ്ദേസേന സമാനവിഭത്തികരണം ന യുജ്ജതി അതിപ്പസങ്ഗനിയമനതോ, "അവിജ്ജാദികിലേസജാലവിദ്ധംസിനോ ധമ്മവരസ്സാ"തി വചനം വിസേസനവചനം. തസ്മാ ദുക്ഖസമുദയസച്ചാനം തബ്ഭാവപ്പസങ്ഗോ നത്ഥീതി ചേ? ന, തംനിദ്ദേസേന സമാനവിഭത്തിട്ഠാനേ അവിസേസിതത്താ. അപി ച മഗ്ഗസച്ചനിരോധസച്ചേസു ഫലാനം അപരിയാപന്നത്താ നവ ലോകുത്തരധമ്മാ സങ്ഗഹിതാതി വചനവിരോധോ, ഫലാനം അസങ്ഗഹേ വേരഞ്ജകണ്ഡവണ്ണനായം ന കേവലം അരിയമഗ്ഗോ ചേവ നിബ്ബാനഞ്ച, അപി ച അരിയഫലധമ്മേഹി സദ്ധിം പരിയത്തിധമ്മോപി. വുത്തഞ്ഹേതം "രാഗവിരാഗമനേജമസോകം...പേ॰... ധമ്മമിമം സരണത്ഥമുപേഹീ"തി (വി॰ വ॰ ൮൮൭) വചനവിരോധോ ചാതി പുബ്ബാപരവിരുദ്ധാ ഏസാ ഗാഥാ സാസനവിരുദ്ധാ ചാ"തി? വുച്ചതേ - സബ്ബമേതമയുത്തം വുത്തഗാഥത്ഥാജാനനതോ. ഏത്ഥ ഹി ആചരിയേന പവത്തിപവത്തിഹേതുവിസയവിഭാഗോ ച ദസ്സിതോ. കഥം? തത്ഥ **അസമ്ബുധ**ന്തി അസമ്ബോധോ, സോ അത്ഥതോ അവിജ്ജാ, തായ ച തണ്ഹുപാദാനാനി ഗഹിതാനി, തയോപി തേ ധമ്മാ സമുദയസച്ചം, ഭവാഭവന്തി ഏത്ഥ ദുക്ഖസച്ചം വുത്തം. സുഗതിദുഗ്ഗതിപ്പഭേദോ ഹി ഭവോ അത്ഥതോ പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ ഹോന്തി. "ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതീ"തി (മഹാവ॰ ൧) വചനതോ ദുക്ഖപ്പവത്തി **പവത്തി** നാമ, ദുക്ഖസമുദയോ **പവത്തിഹേതു** നാമ, അവിജ്ജാസങ്ഖാതസ്സ ച പവത്തിഹേതുസ്സ അഗ്ഗഹിതഗ്ഗഹണേന നിരോധമഗ്ഗസച്ചദ്വയം **വിസയോ** നാമ. വുത്തഞ്ഹേതം "തത്ഥ കതമാ അവിജ്ജാ? ദുക്ഖേ അഞ്ഞാണം...പേ॰... ദുക്ഖനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ അഞ്ഞാണ"ന്തി (വിഭ॰ ൨൨൬).

ഏത്ഥ ച നിരോധസച്ചം ബുദ്ധേന ഗോചരാസേവനായ ആസേവിതം, മഗ്ഗസച്ചം ഭാവനാസേവനായ. ഏത്താവതാ അസമ്ബുധം ബുദ്ധനിസേവിതം യന്തി ഉപയോഗപ്പത്തോ യോ വിസയോ നിരോധോ ച മഗ്ഗോ ച, തസ്സ യഥാവുത്താവിജ്ജാദികിലേസജാലത്തയവിദ്ധംസിനോ നമോ ധമ്മവരസ്സാതി അയം ഗാഥായ അത്ഥോ. പരിയത്തിധമ്മോപി കിലേസവിദ്ധംസനസ്സ സുത്തന്തനയേന ഉപനിസ്സയപച്ചയത്താ കിലേസവിദ്ധംസനസീലതായ

“അവിജ്ജാദികിലേസജാലവിദ്ധംസീ”തി വത്തും സമ്ഭവതി. ഏവഞ്ഹി സതി രാഗവിരാഗാതി ഗാഥത്ഥോ, സോ ധമ്മം ദേസേതി...പേ॰... ബ്രഹ്മചരിയം പകാസേതീതി സുത്തത്ഥോ ച അസേസതോ ഗഹിതോ ഹോതി. അഥ വാ ഇമായ ഗാഥായ കേവലം പരിയത്തിധമ്മോവ ഗഹിതോ ഹോതി, യം സന്ധായാഹ “സോ ധമ്മം ദേസേതി ആദികല്യാണം...പേ॰... ബ്രഹ്മചരിയം പകാസേതീ”തി (ദീ॰ നി॰ ൧.൧൯൦; പാരാ॰ ൧), തമ്പി അസമ്ബുധം ബുദ്ധേഹേവ നിസേവിതം ഗോചരാസേവനായ അനഞ്ഞനിസേവിതം. യഥാഹ “ഭഗവംമൂലകാ നോ, ഭന്തേ, ധമ്മാ ഭഗവംനേത്തികാ ഭഗവംപടിസരണാ...പേ॰... ഭഗവതോ സുത്വാ ഭിക്ഖൂ ധാരേസ്സന്തീ”തി (സം॰ നി॰ ൨.൧൪൬).

തതിയഗാഥായ സീലാദയോ കിഞ്ചാപി ലോകിയലോകുത്തരാ യഥാസമ്ഭവം ലബ്ഭന്തി, തഥാപി അന്തേ “അരിയസങ്ഘ”ന്തി വചനതോ സീലാദയോ ചത്താരോ ധമ്മക്ഖന്ധാ ലോകുത്തരാവ. ഏത്ഥ ച “സീലസമാധിപഞ്ഞാവിമുത്തിവിമുത്തിഞാണപ്പഭുതീഹീ”തി വത്തബ്ബേ സരൂപേകസേസം കത്വാ **“വിമുത്തിഞാണപ്പഭുതീഹീ”**തി വുത്തം. ഏത്ഥ ച കിഞ്ചാപി വിമുത്തീതി ഫലധമ്മാവ സുത്തേ അധിപ്പേതാ, തഥാപി “മഗ്ഗാ വുട്ഠഹിത്വാ മഗ്ഗം പച്ചവേക്ഖതി. പഹീനേ കിലേസേ പച്ചവേക്ഖതി. ഫലം പച്ചവേക്ഖതി. നിബ്ബാനം പച്ചവേക്ഖതീ”തി (പട്ഠാ॰ ൧.൧.൪൧൧) വചനതോ മഗ്ഗാദിപച്ചവേക്ഖണഞാണം വിമുത്തിഞാണന്തി വേദിതബ്ബം. വിമുത്തി വിമോക്ഖോ ഖയോതി ഹി അത്ഥതോ ഏകം. “ഖയേ ഞാണം അനുപ്പാദേ ഞാണന്തി (ധ॰ സ॰ ദുകമാതികാ ൧൪൨; ദീ॰ നി॰ ൩.൩൦൪) ഏത്ഥ ഖയോ നാമ മഗ്ഗോ, രാഗക്ഖയോ ദോസക്ഖയോതി ഫലനിബ്ബാനാനം അധിവചന”ന്തി സുത്തേ ആഗതമേവ. പഹീനകിലേസാനം ഖയോ പാകതികോ ഖയോ ഏവ. **പഭുതി**-സദ്ദേന തിസ്സോ വിജ്ജാ ഛ അഭിഞ്ഞാ ചതസ്സോ പടിസമ്ഭിദാതി ഏവമാദയോ ഗുണാ സങ്ഗഹിതാ. സമന്നാഗമട്ഠേന അപരിഹീനട്ഠേന ച യുത്തോ. **ഖേത്തം ജനാനം കുസലത്ഥികാന**ന്തി “അനുത്തരം പുഞ്ഞക്ഖേത്തം ലോകസ്സാ”തി സുത്തതോ കുസലസ്സ വിരുഹനട്ഠാനത്താ, സുത്തന്തനയേന ഉപനിസ്സയപച്ചയത്താ ച കാമം കുസലസ്സ ഖേത്തം ഹോതി സങ്ഘോ, ന കുസലത്ഥികാനം ജനാനം. തസ്മാ ന യുജ്ജതീതി ചേ? ന, സുത്തത്ഥസമ്ഭവതോ. സുത്തേ “അനുത്തരം പുഞ്ഞക്ഖേത്തം ലോകസ്സാ”തി (സം॰ നി॰ ൪.൩൪൧) ഹി വുത്തം. കസ്സ ലോകസ്സ? പുഞ്ഞത്ഥികസ്സ ഖേത്തം സങ്ഘോ, പുഞ്ഞുപനിസ്സയത്താ പുഞ്ഞക്ഖേത്തം ഹോതി സങ്ഘോ, കുസലത്ഥികാനന്തി ച വുച്ചന്തി. ലോകേപി ഹി ദേവദത്തസ്സ ഖേത്തം യഞ്ഞദത്തസ്സ ഖേത്തം സാലിയവുപനിസ്സയത്താ സാലിഖേത്തം യവഖേത്തന്തി ച വുച്ചതി. **അരിയസങ്ഘ**ന്തി വിഗതകിലേസത്താ അരിയം പരിസുദ്ധം അരിയാനം, അരിയഭാവം വാ പത്തം സീലദിട്ഠിസാമഞ്ഞേന സങ്ഘതത്താ സങ്ഘം. “അരിയ-സദ്ദേന സമ്മുതിസങ്ഘം നിവാരേതീ”തി കേചി ലിഖന്തി, തം ന സുന്ദരം വിമുത്തിഞാണഗുണഗ്ഗഹണേന വിസേസിതത്താ. **സിരസാ**തി ഇമിനാ കാമം കായനതിം ദസ്സേതി, തഥാപി ഉത്തമസങ്ഘേ ഗുണഗാരവേന ഉത്തമങ്ഗമേവ നിദ്ദിസന്തോ “സിരസാ നമാമീ”ത്യാഹ. സിരസ്സ പന ഉത്തമതാ ഉത്തമാനം ചക്ഖുസോതിന്ദ്രിയാനം നിസ്സയത്താ, തേസം ഉത്തമതാ ച ദസ്സനാനുത്തരിയസവനാനുത്തരിയഹേതുതായ വേദിതബ്ബാ. ഏത്ഥാഹ - അനുസന്ധികുസലോ

“ഉപോഗ്ഘാതോ പദഞ്ചേവ, പദത്ഥോ പദവിഗ്ഗഹോ;

ചോദനാപ്രത്യവജ്ജാനം, ബ്യാഖ്യാ തന്തസ്സ ഛബ്ബിധാ''തി. -

ഏവമവത്വാ കസ്മാ രതനത്തയപണാമം പഠമം വുത്തന്തി? വുച്ചതേ - സതാചാരത്താ. ആചാരോ കിരേസ സപ്പുരിസാനം, യദിദം സംവണ്ണനാരമ്ഭേ രതനത്തയപൂജാവിധാനം. തസ്മാ ''സതാചാരതോ ഭട്ഠാ മാ മയം ഹോമാ''തി കരീയതി, ചതുഗമ്ഭീരഭാവയുത്തഞ്ച വിനയപിടകം സംവണ്ണേതുകാമസ്സ മഹാസമുദ്ദം ഓഗാഹന്തസ്സ വിയ പഞ്ഞാവേയ്യത്തിയസമന്നാഗതസ്സാപി മഹന്തം ഭയം ഹോതി, ഭയക്ഖയാവഹഞ്ചേതം രതനത്തയഗുണാനുസ്സരണജനിതം പണാമപൂജാവിധാനം. യഥാഹ ''ഏവം ബുദ്ധം സരന്താന''ന്തിആദി (സം॰ നി॰ ൧.൨൪൯). അപിചാചരിയോ സത്ഥുപൂജാവിധാനേന അസത്ഥരി സത്ഥാഭിനിവേസസ്സ ലോകസ്സ യഥാഭൂതം സത്ഥരി ഏവ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേ സത്ഥുസമ്ഭാവനം ഉപ്പാദേതി, അസത്ഥരി സത്ഥുസമ്ഭാവനം പരിച്ചജാപേതി, ''തഥാഗതപ്പവേദിതം ധമ്മവിനയം അത്തനോ ദഹതീ''തി വുത്തദോസം പരിഹരതി. അന്തരായബഹുലത്താ ഖന്ധസന്തതിയാ വിപ്പകതായ വിനയസംവണ്ണനായ അത്തനോ ആയുവണ്ണസുഖബലാനം പരിക്ഖയസമ്ഭവാസങ്കായ ''അഭിവാദനസീലിസ്സ...പേ॰... ആയു വണ്ണോ സുഖം ബല''ന്തി (ധ॰ പ॰ ൧൦൯) വുത്താനിസംസേ യാവ സംവണ്ണനാപരിയോസാനാ പത്ഥേതി. അപി ചേത്ഥ ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ പണാമപൂജാവിധാനം സമ്മാസമ്ബുദ്ധഭാവാധിഗമത്ഥം **ബുദ്ധയാനം** പടിപജ്ജന്താനം ഉസ്സാഹം ജനേതി. ലോകിയലോകുത്തരഭേദസ്സ, ലോകുത്തരസ്സേവ വാ സദ്ധമ്മസ്സ പൂജാവിധാനം പച്ചേകബുദ്ധഭാവാധിഗമത്ഥം **പച്ചേകബുദ്ധയാനം** പടിപജ്ജന്താനം ഉസ്സാഹം ജനേതി. സദ്ധമ്മപടിവേധമത്താഭിലാസിനോ ഹി തേ. പരമത്ഥസങ്ഘപൂജാവിധാനം പരമത്ഥസങ്ഘഭാവാധിഗമത്ഥം **സാവകയാനം** പടിപജ്ജന്താനം ഉസ്സാഹം ജനേതി, മങ്ഗലാദീനി വാ സാത്ഥാനി അനന്തരായാനി ചിരട്ഠിതികാനി ബഹുമതാനി ച ഭവന്തീതി ഏവംലദ്ധികാനം ചിത്തപരിതോസനത്ഥം ''പൂജാ ച പൂജനേയ്യാന''ന്തി ഭഗവതാ പസത്ഥമങ്ഗലം കരോതി. വുച്ചതേ ച -

''മങ്ഗലം ഭഗവാ ബുദ്ധോ, ധമ്മോ സങ്ഘോ ച മങ്ഗലം;
മങ്ഗലാദീനി സാത്ഥാനി, സീഘം സിജ്ഝന്തി സബ്ബസോ.

''സത്ഥു പൂജാവിധാനേന, ഏവമാദീ ബഹൂ ഗുണേ;
ലഭതീതി വിജാനന്തോ, സത്ഥുപൂജാപരോ സിയാ''തി.

ഏത്ഥ ച സത്ഥുപധാനത്താ ധമ്മസങ്ഘാനം പൂജാവിധാനം സത്ഥുപൂജാവിധാനമിച്ചേവ ദട്ഠബ്ബം സാസനതോ ലോകതോ ച. തേനേതം വുച്ചതി -

''സത്ഥാ''തി ധമ്മോ സുഗതേന വുത്തോ;
നിബ്ബാനകാലേ യമതോ സ സത്ഥാ;
സുവത്ഥിഗാഥാസു ''തഥാഗതോ''തി;
സങ്ഘോ ച വുത്തോ യമതോ സ സത്ഥാ.

കിഞ്ച ഭിയ്യോ -

ധമ്മകായോ യതോ സത്ഥാ, ധമ്മോ സത്ഥാ തതോ മതോ;

ധമ്മട്ഠിതോ സോ സങ്ഘോ ച, സത്ഥുസങ്ഖ്യം നിഗച്ഛതി.

സന്തി ഹി ലോകേ വത്താരോ കോസഗതം അസിം ഗഹേത്വാ ഠിതം പുരിസം വിസും അപരാമസിത്വാ "അസിം ഗഹേത്വാ ഠിതോ ഏസോ"തി. തേനേവാഹ ചാരിയമാത്രച്ചേവാ -

"നമത്ഥു ബുദ്ധരത്നായ, ധമ്മരത്നായ തേ നമോ;
നമത്ഥു സങ്ഘരത്നായ, തിരത്നസമവാനയീ"തി.

അപിച സബ്ബധമ്മേസു അപ്പടിഹതഞാണനിമിത്താനുത്തരവിമോക്ഖപാതുഭാവാഭിസങ്ഖാതം ഖന്ധസന്താനമുപാദായ "ബുദ്ധോ"തി യദി പഞ്ഞാപിയതി, ധമ്മോ പണാമാരഹോതി കാ ഏവ കഥാ, സങ്ഘോ ച "സങ്ഘേ ഗോതമി ദേഹി, സങ്ഘേ തേ ദിന്നേ അഹഞ്ചേവ പൂജിതോ ഭവിസ്സാമി സങ്ഘോ ചാ"തി വുത്തത്താ ഭാജനന്തി ദീപേതി. അഥ വാ "ബുദ്ധസുബോധിതോ ധമ്മോ ആചരിയപരമ്പരായ സുവണ്ണഭാജനേ പക്ഖിത്തതേലമിവ അപരിഹാപേത്വാ യാവജ്ജതനാ ആഭതത്താ ഏവ മാദിസാനമ്പി സോതദ്വാരമനുപ്പത്തോ"തി സങ്ഘസ്സ ആചരിയോ അതീവ ആദരേന പണാമം കരോതി "സിരസാ നമാമീ"തി.

ഏവം അനേകവിധം പണാമപ്പയോജനം വദന്തി, ആചരിയേന പന അധിപ്പേതപ്പയോജനം അത്തനാ ഏവ വുത്തം **"ഇച്ചേവമച്ചന്തനമസ്സനേയ്യ"**ന്തിആദിനാ ചതുത്ഥഗാഥായ. **ഇച്ചേവ**ന്തി ഏത്ഥ **ഇതി**-സദ്ദോ രതനത്തയപൂജാവിധാനപരിസമത്തത്ഥോ. യദി ഏവം യഥാവിഹിതമത്തമേവ പൂജാവിധാനം അരഹതി രതനത്തയം, ന തതോ ഉദ്ധന്തി ആപജ്ജതീതി അനിട്ഠപ്പസങ്ഗനിവാരണത്ഥം "ഏവമച്ചന്തനമസ്സനേയ്യ"ന്തി ആഹ. തത്ഥ ഏവന്തി ഇമിനാ യഥാവുത്തവിധിം ദസ്സേതി. യഥാവുത്തേന വിധിനാ, അഞ്ഞേന വാ താദിസേന അച്ചന്തമേവ മുഹുത്തമപി അട്ഠത്വാ അഭിക്ഖണം നിരന്തരം നിയമേന നമസ്സനാരഹം നമസ്സമാനസ്സ ഹിതമഹപ്ഫലകരണതോതി അത്ഥോ. ഏവംവിധം ദുല്ലഭട്ഠേന മഹപ്ഫലട്ഠേന ച സിദ്ധം രതനഭാവം രതനത്തയം നമസ്സമാനോ യം പുഞ്ഞാഭിസന്ദം അലത്ഥം അലഭിം. അകുസലമലം തദങ്ഗാദിപ്പഹാനേന പുനാതീതി പുഞ്ഞം. കിലേസദരഥപ്പടിപ്പസ്സദ്ധിയാ സീതലത്താ ചിത്തം അഭിസന്ദേതീതി അഭിസന്ദോ. പുഞ്ഞഞ്ച തം അഭിസന്ദോ ചാതി പുഞ്ഞാഭിസന്ദോ, തം **പുഞ്ഞാഭിസന്ദം**. **ഗണ്ഠിപദേ** പന "പുഞ്ഞമഹത്തം"ന്തി ഭണന്തി, "വിപുല"ന്തി വചനതോ സോ അത്ഥോ ന യുജ്ജതീതി ആചരിയോ. അഥ വാ പുഞ്ഞാനം അഭിസന്ദോ പുഞ്ഞാഭിസന്ദോ , തം **പുഞ്ഞാഭിസന്ദം**. സന്ദ സവനേതി ധാതു. തസ്മാ പുഞ്ഞസോതം പുഞ്ഞുസ്സയന്തി അത്ഥോ യുജ്ജതി, തം പന വിപുലം, ന പരിത്തന്തി ദസ്സിതം **വിപുല**-സദ്ദേന.

പഞ്ചമഗാഥാ **യസ്മിം** വിനയപിടകേ പാളിതോ ച അത്ഥതോ ച അനൂനം ലജ്ജീപുഗ്ഗലേസു പവത്തനട്ഠേന **ഠിതേ** സകലം തിവിധമ്പി **സാസനം** തേസ്വേവ പുഗ്ഗലേസു **പതിട്ഠിതം** ഹോതി. കസ്സ സാസനന്തി ചേ? **അട്ഠിതസ്സ** ഭഗവതോ. ഭഗവാ ഹി ഠിതിഹേതുഭൂതായ ഉച്ഛേദദിട്ഠിയാ അഭാവേന അട്ഠിതോതി വുച്ചതി. ഉച്ഛേദദിട്ഠികോ ഹി പരലോകേ നിരപേക്ഖോ കേവലം കാമസുഖല്ലികാനുയോഗമനുയുഞ്ജന്തോ തിട്ഠതി, ന പരലോകഹിതാനി

പുഞ്ഞാനി കത്തും ബ്യാവടോ ഹോതി, സസ്സതദിട്ഠികോ താനി കത്തും ആയൂഹതി. ഭഗവാ പന തഥാ അതിട്ഠന്തോ അനായൂഹന്തോ മജ്ഝിമം പടിപദം പടിപജ്ജന്തോ സയഞ്ച ഓഘം തരി, പരേ ച താരേസി. യഥാഹ “അപ്പതിട്ഠം ഖ്വാഹം, ആവുസോ, അനായൂഹം ഓഘമതരി”ന്തി (സം॰ നി॰ ൧.൧). ചതുബ്രഹ്മവിഹാരവസേന സത്തേസു സുട്ഠു സമ്മാ ച ഠിതസ്സാതി അത്ഥവസേന വാ **സുസണ്ഠിതസ്സ**. സുസണ്ഠിതത്താ ഹേസ കേവലം സത്താനം ദുക്ഖം അപനേതുകാമോ ഹിതം ഉപസംഹരിതുകാമോ സമ്പത്തിയാ ച പമോദിതോ അപക്ഖപതിതോ ച ഹുത്വാ വിനയം ദേസേതി, തസ്മാ ഇമസ്മിം വിനയസംവണ്ണനാധികാരേ സാരുപ്പായ ഥുതിയാ ഥോമേന്തോ ആഹ “സുസണ്ഠിതസ്സാ”തി. **ഗണ്ഠിപദേ** പന “മനാപിയേ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, കമ്മവിപാകേ പച്ചുപട്ഠിതേ”തി (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൫; മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൮൩) സുത്തസ്സ, “സുസണ്ഠാനാ സുരൂപതാ”തി (ഖു॰ പാ॰ ൮.൧൧) സുത്തസ്സ ച വസേന സുസണ്ഠിതസ്സാതി അത്ഥോ വുത്തോ, സോ അധിപ്പേതാധികാരാനുരൂപോ ന ഹോതി. **അമിസ്സ**ന്തി കിം വിനയം അമിസ്സം, ഉദാഹു പുബ്ബാചരിയാനുഭാവന്തി? നോഭയമ്പി. അമിസ്സാ ഏവ ഹി വിനയട്ഠകഥാ. തസ്മാ ഭാവനപുംസകവസേന അമിസ്സം തം വണ്ണയിസ്സന്തി സമ്ബന്ധോ. **പുബ്ബാചരിയാനുഭാവ**ന്തി അട്ഠകഥാ “യസ്മാ പുരേ അട്ഠകഥാ അകംസൂ”തി വചനതോ തേസം ആനുഭാവോ നാമ ഹോതി. കിഞ്ചി അപുബ്ബം ദിസ്വാ സന്തി ഹി ലോകേ വത്താരോ “കസ്സേസ ആനുഭാവോ”തി. അഥ വാ ഭഗവതോ അധിപ്പായം അനുഗന്ത്വാ തംതംപാഠേ അത്ഥം ഭാവയതി വിഭാവയതി, തസ്സ തസ്സ വാ അത്ഥസ്സ ഭാവനാ വിഭാവനാതി ആനുഭാവോ വുച്ചതി അട്ഠകഥാ.

പുബ്ബാചരിയാനുഭാവേ സതി കിം പുന തം വണ്ണയിസ്സന്തി ഇമിനാ ആരമ്ഭേനാതി തതോ വുച്ചന്തി ഛട്ഠസത്തമട്ഠമനവമഗാഥായോ. തത്ഥ അരിയമഗ്ഗഞാണമ്ബുനാ നിദ്ധോതമലത്താ വിസുദ്ധവിജ്ജേഹി, തേനേവ നിദ്ധോതാസവത്താ വിസുദ്ധപടിസമ്ഭിദേഹി, വിസുദ്ധപടിസമ്ഭിദത്താ ച സദ്ധമ്മസംവണ്ണനകോവിദേഹീതി യോജനാ വേദിതബ്ബാ. കേചി “പുബ്ബാചരിയാതി വുത്തേ ലോകാചരിയാപി, സാസനേ രാഹുലാചരിയാദയോപി സങ്ഗയ്ഹന്തി, തേ അപനേതും കാമഞ്ചാതിആദി വുത്ത”ന്തി വദന്തി. “തം വണ്ണയിസ്സ”ന്തി വുത്തത്താ പുബ്ബട്ഠകഥായ ഊനഭാവോ ദസ്സിതോതി ചേ? ന, ചിത്തേഹി നയേഹി സംവണ്ണിതോതി ദസ്സേതും **“കാമഞ്ചാ”**തിആദി വുത്തം. സദ്ധമ്മം സംവണ്ണേതും കോവിദേഹി, തായ സംവണ്ണനായ വാ കോവിദേഹി **സദ്ധമ്മസംവണ്ണനകോവിദേഹി**.

സല്ലേഖിയേതി കിലേസജാതം ബാഹുല്ലം വാ സല്ലിഖതി തനും കരോതീതി സല്ലേഖോ, സല്ലേഖസ്സ ഭാവോ സല്ലേഖിയം, തസ്മിം സല്ലേഖിയേ. **നോസുലഭൂപമേഹീ**തി അസുലഭൂപമേഹി. **മഹാവിഹാരസ്സാ**തി മഹാവിഹാരവംസസ്സ. പഞ്ഞായ അച്ചുഗ്ഗതട്ഠേന ധജോ ഉപമാ ഏതേസന്തി ധജൂപമാ, തേഹി **ധജൂപമേഹി**. സമ്ബുദ്ധവരം അനുഅയേഹി അനുഗതേഹി **സമ്ബുദ്ധവരന്വയേഹി,** ബുദ്ധാധിപ്പായാനുഗേഹീതി അധിപ്പായോ. ഇധ വര-സദ്ദോ “സാമം സച്ചാനി ബുദ്ധത്താ സമ്ബുദ്ധോ”തി വചനതോ പച്ചേകബുദ്ധാപി സങ്ഗയ്ഹന്തി. തസ്മാ തേ അപനേതും വുത്തോ.

അട്ഠകഥായ ഊനഭാവം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി അത്തനോ കരണവിസേസം തസ്സ പയോജനഞ്ച ദസ്സേതും **"സംവണ്ണനാ"**തിആദിമാഹ. **ന കിഞ്ചി അത്ഥം അഭിസമ്ഭുണാതീ**തി കിഞ്ചി പയോജനം ഫലം ഹിതം ന സാധേതീതി അത്ഥോ "ന തം തസ്സ ഭിക്ഖുനോ കിഞ്ചി അത്ഥം അനുഭോതീ"തിആദീസു (പാരാം ൩൮൬) വിയ. **അജ്ഝേസനം ബുദ്ധസിരിവ്ഹയസ്സാ**തി ഇമിനാ യസ്മാ സഹമ്പതിബ്രഹ്മുനാ അജ്ഝിട്ഠേന ധമ്മോ ദേസിതോ ഭഗവതാ, സാരിപുത്തസ്സ അജ്ഝേസനം നിസ്സായ വിനയോ പഞ്ഞത്തോ, തസ്മാ അയമ്പി ആചരിയോ തം ആചരിയവത്തം പൂജേന്തോ ഇമം സംവണ്ണനം ബുദ്ധസിരിത്ഥേരസ്സ യാചനം നിസ്സായ അകാസീതി ദസ്സേതി. **സമനുസ്സരന്തോ**തി തസ്സാഭാവം ദീപേതി ആദരഞ്ച.

തതോ പരം ദ്വേ ഗാഥായോ കത്തബ്ബവിധിദസ്സനത്ഥം വുത്താ. തേന താസു അട്ഠകഥാസു വുത്തവിനിച്ഛയപച്ചയവിമതിം വിനോദേതി, ഏകട്ഠകഥായ കുസലസ്സ വാ "അയം നയോ അട്ഠകഥായം നത്ഥീ"തി പടിക്ഖേപം നിവാരേതി, അയുത്തത്ഥപരിച്ചാഗേന തത്ഥ അഭിനിവിട്ഠാനം അഭിനിവേസം പരിച്ചജാപേതി, ഥേരവാദദസ്സനേന വിനയവിനിച്ഛയം പതി വിനയധരാനം കാരണോപപത്തിതോ ഉഹാപോഹക്കമം ദസ്സേതി, അയുത്തത്ഥേരവാദപടിക്ഖേപേന പുഗ്ഗലപ്പമാണതം പടിക്ഖിപതീതി ഇമേ ചാനിസംസാ കത്തബ്ബവിധിദസ്സനേന ദസ്സിതാ ഹോന്തി. സംവണ്ണനം തഞ്ച സമാരഭന്തോ തസ്സാ സംവണ്ണനായ മഹാഅട്ഠകഥം സരീരം കത്വാ സമാരഭിസ്സം, മഹാപച്ചരിയമ്പി യോ വുത്തോ വിനിച്ഛയോ, തഥേവ കുരുന്ദീനാമാദീസു ലോകേ വിസ്സുതാസു അട്ഠകഥാസു ച യോ വുത്തോ വിനിച്ഛയോ, തതോപി വിനിച്ഛയതോ മഹാഅട്ഠകഥാനയേന, വിനയയുത്തിയാ വാ യുത്തമത്ഥം തസ്സ സരീരസ്സ അലങ്കാരം വിയ ഗണ്ഹന്തോ സമാരഭിസ്സം. കിം സംവണ്ണനമേവ, ന അഞ്ഞന്തി ദസ്സനത്ഥം പുന സംവണ്ണനാഗ്ഗഹണം. അഥ വാ അന്തോഗധത്ഥേരവാദം സംവണ്ണനം കത്വാ സമാരഭിസ്സന്തി യോജനാ വേദിതബ്ബാ. ഥേരവാദാ ഹി ബഹിഅട്ഠകഥായ വിചരന്തി. ഏത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന ചൂളപച്ചരിഅന്ധകഅരിയട്ഠകഥാപന്നവാരാദയോപി സങ്ഗഹിതാ . തത്ഥ **പച്ചരീ** നാമ സീഹളഭാസായ ഉളുമ്പം കിര, തസ്മിം നിസീദിത്വാ കതത്താ തമേവ നാമം ജാതം. കുരുന്ദീവല്ലിവിഹാരോ നാമ അത്ഥി, തത്ഥ കതത്താ **കുരുന്ദീ** നാമ ജാതാ.

സമ്മ സമാരഭിസ്സന്തി കത്തബ്ബവിധാനം സജ്ജേത്വാ അഹം ഠിതോ, തസ്മാ **തം മേ നിസാമേന്തൂ**തി ഗാഥായ തം സംവണ്ണനം മേ മമ, മയാ വാ വുച്ചമാനന്തി പാഠസേസോ . **നിസാമേന്തു** പസ്സന്തു പഞ്ഞാചക്ഖുനാ സുണന്തു വാ സദ്ധാവീരിയപീതിപാമോജ്ജാഭിസങ്ഖാരേന സങ്ഖരിത്വാ പൂജയന്താ **സക്കച്ചം ധമ്മം**. കസ്സ ധമ്മം? **ധമ്മപ്പദീപസ്സ തഥാഗതസ്സ**. കിം ദസ്സേതി? പദീപട്ഠാനിയോ ഹി ധമ്മോ ഹിതാഹിതപ്പകാസനതോ, പദീപധരട്ഠാനിയോ ധമ്മധരോ തഥാഗതോ, തസ്മാ പരിനിബ്ബുതേപി തസ്മിം തഥാഗതേ തത്ഥ സോകം അകത്വാ സക്കച്ച ധമ്മം പടിമാനയന്താ നിസാമേന്തൂതി ദസ്സേതി. അഥ വാ "ധമ്മകായാ തഥാഗതാ"തി (ദീ॰ നി॰ ൩.൧൧൮) വചനതോ ധമ്മോ ച സോ പദീപോ ചാതി **ധമ്മപ്പദീപോ,** ഭഗവാ.

യോ ധമ്മവിനയോ യഥാ ബുദ്ധേന വുത്തോ, സോ തഥേവ ബുദ്ധപുത്തേഹി സാവകേഹി **ഞാതോ** അവബുദ്ധോ, യേഹി **തേസം** ബുദ്ധപുത്താനം **മതിം** അധിപ്പായം **അച്ചജന്താ** നിരവസേസം ഗണ്ഹന്താ. **പുരേ**തി പുരാ, പോരാണത്ഥേരാ വാ. **അട്ഠകഥാ**തി അട്ഠകഥായോ, ഉപയോഗബഹുവചനം.

യം അത്ഥജാതം അട്ഠകഥാസു വുത്തം, തം സബ്ബമ്പി പമാദലേഖകാനം പമാദലേഖമത്തം വജ്ജയിത്വാ. കിം സബ്ബേസമ്പി പമാണം? ന, കിന്തു സിക്ഖാസു സഗാരവാനം ഇധ വിനയമ്ഹി പണ്ഡിതാനം, മഹാഅട്ഠകഥായം പന സച്ചേപി അലികേപി ദുക്കടമേവ വുത്തം, തം പമാദലേഖന്തി വേദിതബ്ബം. പമാദലേഖം വജ്ജയിത്വാ പമാണം ഹേസ്സതീതി സമ്ബന്ധോ.

തതോ ചാതി അട്ഠകഥാസു വുത്തഅത്ഥജാതതോ **തന്തിക്കമം** പാളിക്കമം. സുത്തന്താ സുത്താവയവാ. അന്തോതി ഹിദം അബ്ഭന്തരാവയവസമ്ഭാവനാദീസു ദിസ്സതി. സുത്തന്തേസു ഭവാ സുത്തന്തികാ, തേസം **സുത്തന്തികാനം,** സുത്തന്തഗന്ഥേസു ആഗതവചനാനന്തി അത്ഥോ. അഥ വാ അമീയതീതി അന്തോ, സാധീയതീതി അധിപ്പായോ. കേന സാധീയതി? സുത്തേന, സുത്തസ്സ അന്തോ സുത്തന്തോ, കോ സോ? സോ സോ അത്ഥവികപ്പോ, തസ്മിം സുത്തന്തേ നിയുത്താനി വചനാനി സുത്തന്തികാനി. തേസം **സുത്തന്തികാനം** വചനാനമത്ഥം. തസ്സ തസ്സ ആഗമസുത്തസ്സ അഭിധമ്മവിനയസുത്തസ്സ ചാനുരൂപം പരിദീപയന്തീ, അയം താവേത്ഥ സമാസതോ അത്ഥവിഭാവനാ - ''ഇതിപി സോ ഭഗവാ''തിആദീനം (സം॰ നി॰ ൨.൪൧; ൫.൪൯൭; അ॰ നി॰ ൬.൧൦; പാരാ॰ ൧) സുത്തന്തികാനം വചനാനമത്ഥം ആഗമസുത്തന്താനുരൂപം. ''വിവാദാധികരണം സിയാ കുസലം സിയാ അകുസലം സിയാ അബ്യാകത''ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൨൦) ഏവമാദീനം അഭിധമ്മസുത്തന്തികാനം വചനാനമത്ഥം അഭിധമ്മസുത്തന്താനുരൂപന്തി ഏവമാദി. **ഹേസ്സതീ**തി ഭവിസ്സതി, കരീയിസ്സതീതി അധിപ്പായോ. **വണ്ണനാപീ**തി ഏത്ഥ **അപി**-സദ്ദോ സമ്പിണ്ഡനത്ഥോ, സോ തസ്മാതി പദേന യോജേതബ്ബോ. കഥം? പണ്ഡിതാനം പമാണത്താപി വിത്ഥാരമഗ്ഗസ്സ സമാസിതത്താപി വിനിച്ഛയസ്സ അസേസിതത്താപി തന്തിക്കമസ്സ അവോക്കമിതത്താപി സുത്തന്തികവചനാനം സുത്തന്തട്ഠകഥാനുരൂപം ദീപനതോപി തസ്മാപി സക്കച്ചം അനുസിക്ഖിതബ്ബാതി. ഏത്ഥ ''തന്തിക്കമം അവോക്കമിത്വാ''തി വചനേന സിദ്ധേപി ''അട്ഠകഥാചരിയാ വേരഞ്ജകണ്ഡാദീസു 'സുത്തന്തികാനം ഭാരോ'തി ഗതാ, മയം പന വത്വാവ ഗമിസ്സാമാ''തി ദസ്സേതും ''സുത്തന്തികാന''ന്തി വുത്തം കിര.

ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ബാഹിരനിദാനകഥാവണ്ണനാ

തദങ്ഗവിനയാദിഭേദേന വിനയസ്സബഹുത്താ വിനയോ താവ വവത്ഥപേതബ്ബോ. ''ബുദ്ധേന ധമ്മോ വിനയോ ച വുത്തോ''തി പുബ്ബേ വുത്തത്താ ഇദാനി ''വുത്തം യേനാ''തി ന വത്തബ്ബന്തി ചേ? തസ്സ ഏവമാദിവചനം സന്ധായ വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **ധാരിതം യേന ചാഭതം. യത്ഥപ്പതിട്ഠിതഞ്ചേത**ന്തി വചനം സകലമ്പി വിനയപിടകം സന്ധായ വുത്തം. **അത്തപച്ചക്ഖവചനം ന ഹോതീ**തി ആഹച്ച ഭാസിതം ന ഹോതീതി അധിപ്പായോ. ന ഹി ഭഗവതോ അതീതാദീസു അപ്പച്ചക്ഖം കിഞ്ചി അത്ഥി. യദി അത്തപച്ചക്ഖവചനം ന ഹോതി, പദസോധമ്മാപത്തിം ന ജനേയ്യാതി ചേ? ന, സാവകഭാസിതസ്സപി പദസോധമ്മാപത്തിജനനതോ. നിയമാഭാവാ അതിപ്പസങ്ഗോതി ചേ? ന, പദസോധമ്മസിക്ഖാപദട്ഠകഥായം ''സങ്ഗീതിത്തയം ആരുള്ഹോ''തി വിസേസിതത്താ. തഥാ അട്ഠകഥായമ്പി സങ്ഗീതിം ആരുള്ഹത്താ ''ഖന്ധാനഞ്ച പടിപാടി...പേ॰... സംസാരോതി

പവുച്ചതീ''തി (ധം സം അട്ഠം നിദാനകഥാ; വിഭം അട്ഠം ൨൨൬ സങ്ഖാരപദനിദ്ദേസ) ഏവമാദിവചനം, യഞ്ച സങ്ഗീതിആരുള്ഹക്കമാനുഗതം, തം പദസോധമ്മോപത്തിം ജനേതീതി ആയസ്മാ ഉപതിസ്സോ.

പഠമമഹാസങ്ഗീതികഥാവണ്ണനാ

പഠമമഹാസങ്ഗീതി നാമ ചാതി ഏത്ഥ ച-സദ്ദോ അതിരേകത്ഥോ, തേന അഞ്ഞാപി അത്ഥീതി ദീപേതി. തമ്പി സാലവനം ഉപഗന്ത്വാ മിത്തസുഹജ്ജേ അപലോകേത്വാ നിവത്തനതോ **ഉപവത്തന**ന്തി പാകടം ജാതം കിര. **യമകസാലാന**ന്തി ഏകാ കിര സാലപന്തി സീസഭാഗേ, ഏകാ പാദഭാഗേ. തത്രാപി ഏകോ തരുണസാലോ സീസഭാഗസ്സ ആസന്നേ ഹോതി, ഏകോ പാദഭാഗസ്സ, മൂലഖന്ധവിടപപത്തേഹി അഞ്ഞമഞ്ഞം സംസിബ്ബിത്വാ ഠിതസാലാനന്തിപി വുത്തം. **അനുപാദിസേസായ നിബ്ബാനധാതുയാ**തി ഇത്ഥമ്ഭൂതലക്ഖണേ കരണവചനം ''കതകിച്ചോ പീതിജ ഹാസ ചേതോ അവേരമുഖേനാഭതകുണ്ഡലേനാ''തിആദീസു വിയ. പരിനിബ്ബാനേ പരിനിബ്ബാനഹേതു, തസ്മിം ഠാനേ വാ മാ സോചിത്ഥ ചിത്തേന, മാ പരിദേവിത്ഥ വാചായ ''പരിദേവനം വിലാപ''ന്തി വചനതോ. **മഹാസമണേനാ**തി നിസ്സക്കത്ഥേ കരണവചനം. സൂരിയം'സൂഭി പടുകരാ'ഭാ'രിണസ്സ താണാ ഇത്യത്രേവ. യഞ്ച ഭഗവതോ അനുഗ്ഗഹം, തസ്സ അനുഗ്ഗഹസ്സാതി ആചരിയാ. ഏകച്ചേ പന ''യം യസ്മാ അഹം അനുഗ്ഗഹിതോ''തി വദന്തി. **നിബ്ബസനാനീ**തി നിട്ഠിതവസനകിച്ചാനി, മയാ പരിഭുഞ്ജിത്വാ അപനീതാനി . യദി സുയുത്താനി ധാരേസ്സസീതി പുച്ഛതി, കവചസദിസാനി സാണാനി. ഇസ്സരിയസദിസാ നവ അനുപുബ്ബവിഹാരാദയോ. അട്ഠ സമാപത്തിയോ നിരോധസമാപത്തി ച പടിലാഭക്കമേന **''അനുപുബ്ബവിഹാരാ''**തി വുത്താ.

> അനാഗതേ സന്നികട്ഠേ, തഥാതീതേ ചിരന്തനേ;
> കാലദ്വയേപി കവീഹി, പുരാസദ്ദോ പയുജ്ജതേ.

സത്ഥുസാസനമേവ പരിയത്തി സത്ഥുസാസനപരിയത്തി, സാ സുത്തഗേയ്യാദിവസേന നവങ്ഗാ. തിപിടകമേവ സബ്ബപരിയത്തിപ്പഭേദം ധാരേന്തീതി **തിപിടകസബ്ബപരിയത്തിപ്പഭേദധരാ**. ''വിനാ ന സക്കാ''തി ന വത്തബ്ബം ''തിപിടകസബ്ബപരിയത്തിപ്പഭേദധരേ''തി വുത്തത്താ, ഏവം സന്തേപി അത്ഥി വിസേസോ തേഹി സമ്മുഖാപി അസമ്മുഖാപി സുതം, ഥേരേന പന അസമ്മുഖാപടിഗ്ഗഹിതം നാമ നത്ഥീതി. **ന വായ**ന്തി ഏത്ഥ **വാ**തി വിഭാസാ, അഞ്ഞാസിപി ന അഞ്ഞാസിപീതി അത്ഥോ. **തത്ര** ഉച്ചിനനേ. ബഹുസദ്ദോ വിപുല്ലത്ഥോ ''അനന്തപാരം ബഹു വേദിതബ്ബമിത്യ''ത്രേവ. പുബ്ബേ ''തിപിടകസബ്ബപഅയത്തിപ്പഭേദധരേ''തി വുത്തത്താ ''ബഹു ചാനേന...പേ... പരിയത്തോ''തി ന യുജ്ജതീതി ചേ? ന, തിപിടകസ്സ അനന്തത്താ, തസ്മാ അമ്ഹേ ഉപാദായ തേന ബഹു പരിയത്തോതി അധിപ്പായോ. ഇതരഥാ ആനന്ദത്ഥേരോ തേഹി അപ്പസ്സുതോതി ആപജ്ജതി, ''അസമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം നാമ നത്ഥീ''തി വചനവിരോധോ ച. **അഡ്ഢമാസോ അതിക്കന്തോ**തി ഏത്ഥ ഏകോ ദിവസോ നട്ഠോ, സോ പാടിപദദിവസോ, കോലാഹലദിവസോ നാമ സോ, തസ്മാ ഇധ ന ഗഹിതോ. സംവേഗവത്ഥും കിത്തേത്വാ കീളനതോ **സാധുകീളനം** നാമ. **സോപീ**തി **അപി**-സദ്ദോ അപേക്ഖാമന്താനുഞ്ഞായ. സുഭസുത്തം ''അചിരപരിനിബ്ബുതേ ഭഗവതീ''തി (ദീം നിം ൧.൪൪൪) വുത്തത്താ

ചതുരാസീതിധമ്മക്ഖന്ധസഹസ്സേസു അന്തോഗധം ന ഹോതീതി ചേ? ന, ഭഗവതോ കാലേ ലദ്ധനയത്താ കഥാവത്ഥു വിയ. ഛഡ്ഡിതാ പതിതാ ഉക്ലാപാ **ഛഡ്ഡിതപതിതഉക്ലാപാ**. ആണാ ഏവ അപ്പടിഹതട്ഠേന ചക്കന്തി **ആണാചക്കം**. ഏകതോ ഏത്ഥ നിപതന്തീതി **ഏകനിപാതനം. ആകാസേന ആഗന്ത്വാ നിസീദീതി ഏകേ**തി ഏത്ഥം ദുതിയവാരേ ഗമനം സന്ധായാതി ആയസ്മാ ഉപതിസ്സോ . പഠമം വാ ആകാസേന ഗന്ത്വാ പരിസം പത്വാ ഭിക്ഖുപന്തിം അപീളേന്തോ പഥവിയം നിമുജ്ജിത്വാ ആസനേ ഏവ അത്താനം ദസ്സേസി. ഉഭയഥാ ച ആപാഥം ഗതോ, തേന ഉഭയമ്പി യുജ്ജതി, അഞ്ഞഥാ ദ്വീസു ഏകം അഭൂതം ആപജ്ജതി.

അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ ആയസ്മന്തം ഉപാലിം പുച്ഛി...പേ॰... ആയസ്മാ ഉപാലിത്ഥേരോ വിസ്സജ്ജേസീതി ഇദം പുബ്ബേ "പഠമം ആവുസോ ഉപാലീ"തിആദിനാ (ചൂളവ॰ ൪൩൯) വുത്തപുച്ഛാവിസ്സജ്ജനം സങ്ഖിപിത്വാ സങ്ഗീതികാരകേഹി ദസ്സിതവചനന്തി **ഗണ്ഠിപദേ** ലിഖിതം. തഥാ ഹോതു, കിമത്ഥം പനേത്ഥ "നിദാനമ്പി പുച്ഛി, പുഗ്ഗലമ്പി പുച്ഛി, വത്ഥുമ്പി പുച്ഛീ"തി ഏവം പുബ്ബേ ദസ്സിതാനുക്കമേന അവത്വാ "വത്ഥുമ്പി പുച്ഛി, നിദാനമ്പി പുച്ഛി, പുഗ്ഗലമ്പി പുച്ഛീ"തി ഏവം അനുക്കമോ കതോതി? "വത്ഥുമൂലകത്താ സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിയാ ഉപ്പടിപാടിയാ വുത്ത"ന്തി വദന്തി ഏകേ. ഏത്ഥ പന വിചാരണാ വേരഞ്ജകണ്ഡേ സമ്പത്തേ കരീയതി. **രാജാഗാരകേ**തി ഏവംനാമകേ ഉയ്യാനേ. അഭിരമനാരഹം കിര രാജാഗാരമ്പി. തത്ഥ, യസ്സ വസേനേതം ഏവം നാമം ലഭതി. അഥ ഖോ "ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ"തിആദിനാ പുബ്ബേ വുത്തമേവ സങ്ഖിപിത്വാ ദസ്സേതി സങ്ഗീതികാരകോ വസീഗണോ. യദി ഏവം യഥാ നിദാനമ്പി പുച്ഛി, പുഗ്ഗലമ്പി പുച്ഛീതി ഏത്ഥ പുച്ഛാക്കമോ ദസ്സിതോ, തഥാ ആനന്ദത്ഥേരസ്സ വിസ്സജ്ജനക്കമോപി കിമത്ഥം ന ദസ്സിതോതി ചേ? ഇമിനാനുക്കമേന സങ്ഗഹം പഞ്ചപി നികായാ അനാരുള്ഹാതി ദസ്സനത്ഥം. കഥം പന ആരുള്ഹാതി? ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ പഞ്ചപി നികായേ അനുക്കമേനേവ പുച്ഛി, ആനന്ദത്ഥേരോ പന അനുക്കമേനേവ പുച്ഛിതമ്പി അപുച്ഛിതമ്പി തസ്സ തസ്സ സുത്തസ്സ സഭാവം അന്തരാ ഉപ്പന്നം വത്ഥും ഉദ്ദേസനിദ്ദേസക്കമം മാതികാവിഭങ്ഗക്കമന്തി ഏവമാദിസബ്ബം അനുരൂപവചനം പക്ഖിപിത്വാ വിസ്സജ്ജേസി, തേനേവാഹ **"ഏതേനേവ ഉപായേന പഞ്ചപി നികായേ പുച്ഛീ"**തി. അഥ വാ "അമ്ബലട്ഠികായം രാജാഗാരകേ"തി വത്തബ്ബേ "രാജാഗാരകേ അമ്ബലട്ഠികായ"ന്തി ഉപ്പടിപാടിവചനേനപി ഇമമത്ഥം ദീപേതി. "അമ്ബലട്ഠികായം വിഹരതി രാജാഗാരകേ"തി ഹി വുത്തം.

ഗഹകാരന്തി ഇമസ്സ അത്തഭാവഗേഹസ്സ കാരകം തണ്ഹാവഡ്ഢകിം ഗവേസന്തോ യേന ഞാണേന സക്കാ സോ ദട്ഠും, തസ്സത്ഥായ ദീപങ്കരപാദമൂലേ കതാഭിനീഹാരോ ഏത്തകം കാലം അനേകജാതിസംസാരം തം ഞാണം അവിന്ദന്തോ വിചരിന്തി അത്ഥോ. **ദുക്ഖാ ജാതി പുനപ്പുന**ന്തി ഇദം ഗഹകാരകഗവേസനസ്സ കാരണവചനം. **സബ്ബാ തേ ഫാസുകാ**തി തവ സബ്ബാ അനവസേസകിലേസഫാസുകാ മയാ ഭഗ്ഗാ. **ഗഹകൂടം** നാമ അവിജ്ജാ. സോമനസ്സസഹഗതം ഞാണം **സോമനസ്സമയം**. ന ഹി സോമനസ്സമയം ഞാണം ഖന്ധസഭാവഭേദതോ. **ദള്ഹീകമ്മസിഥിലകരണപ്പയോജനാ**തി യേഭുയ്യതായ വുത്തം, തം പന തത്ഥ തത്ഥ പകാസയിസ്സാമ. **അഞ്ഞമഞ്ഞസങ്കരവിരഹിതേ ധമ്മേ ച വിനയേ ചാ**തി ഏത്ഥ പാണാതിപാതോ അകുസലന്തി ഏവമാദീസു

മരണാധിപ്പായസ്സ ജീവിതിന്ദ്രിയുപച്ഛേദകപ്പയോഗസമുട്ഠാപികാ ചേതനാ അകുസലം, ന പാണസങ്ഖാതജീവിതിന്ദ്രിയസ്സ ഉപച്ഛേദകസങ്ഖാതോ അതിപാതോ. തഥാ അദിന്നസ്സ പരസന്തകസ്സ ആദാനസങ്ഖാതാ വിഞ്ഞത്തി അബ്യാകതോ ധമ്മോ, തബ്ബിഞ്ഞത്തിസമുട്ഠാപികാ ഥേയ്യചേതനാ അകുസലോ ധമ്മോതി (പട്ഠാ॰ ൧.൧.൨൭) ഏവമാദിനാ അഞ്ഞമഞ്ഞസങ്കരവിരഹിതേ ധമ്മേ പടിബലോ വിനേതും. ജാതരൂപരജതം പരസന്തകം ഥേയ്യചിത്തേന ഗണ്ഹന്തസ്സ യഥാവത്ഥും പാരാജികഥുല്ലച്ചയദുക്കടേസു അഞ്ഞതരം, ഭണ്ഡാഗാരികസീസേന ദിയ്യമാനം ഗണ്ഹന്തസ്സ പാചിത്തിയം, അത്തത്ഥായ ഗണ്ഹന്തസ്സ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം, കേവലം ലോലതായ ഗണ്ഹന്തസ്സ അനാമാസദുക്കടം, രൂപിയഛഡ്ഡകസമ്മതസ്സ അനാപത്തീതി ഏവം അഞ്ഞമഞ്ഞസങ്കരവിരഹിതേ വിനയേപി പടിബലോ വിനേതുന്തി അത്ഥോ. **ഭാവേതീ**തി വഡ്ഢേതി, ഏതേന ഫലവസേന ജവനവസേന ച ചിത്തസ്സ വുദ്ധിം ദസ്സേതി. ''അവിസിട്ഠ''ന്തി പാഠോ, സാധാരണന്തി അത്ഥോ.

ദേസേന്തസ്സ വസേനേത്ഥ, ദേസനാ പിടകത്തയം;
സാസിതബ്ബവസേനേതം, സാസനന്തിപി വുച്ചതി.

കഥേതബ്ബസ്സ അത്ഥസ്സ, വസേനാപി കഥാതി ച;
ദേസനാ സാസനാ കഥാ, ഭേദമേവം പകാസയേ.

സാസനസ്സ നപുംസകത്താ **''യഥാ...പേ॰... ധമ്മസാസനാനീ''**തി വുത്തം. **ദുച്ചരിതസംകിലേസം** നാമ അത്ഥതോ ചേതനാ, തഥാകാരപ്പവത്തചിത്തുപ്പാദോ വാ. അനിച്ചാദിലക്ഖണം പടിവിജ്ഝിത്വാ പവത്തത്താ വിപസ്സനാചിത്താനി വിസയതോ ലോകിയാ'ഭിസമയോ അസമ്മോഹതോ ലോകുത്തരോ, ലോകുത്തരോ ഏവ വാ അഭിസമയോ വിസയതോ നിബ്ബാനസങ്ഖാതസ്സ അത്ഥസ്സ, ഇതരസ്സ മഗ്ഗാദികസ്സ അസമ്മോഹതോതിപി ഏകേ. ഏത്ഥ ''പടിവേധോ''തി വുത്തം ഞാണം, തം കഥം ഗമ്ഭീരന്തി ചേ? ഗമ്ഭീരസ്സ ഉദകസ്സ പമാണഗ്ഗഹണകാലേ ദീഘേന പമാണേന ഭവിതബ്ബം, ഏവം അലബ്ഭനേയ്യഭാവദസ്സനത്ഥം ഇദാനീതി വുത്തന്തി ഏകേ. **യസ്സ ചത്ഥായ** മഗ്ഗഫലത്ഥായ. **തഞ്ച അത്ഥം നാനുഭോന്തി** നാധിഗച്ഛന്തി കഞ്ചി അത്തനാ അധിപ്പേതം, ഇതിവാദപമോക്ഖഞ്ച. കസ്മാ? അത്ഥസ്സ അനുപപരിക്ഖിത്വാ ഗഹിതത്താ. അധിഗതഫലത്താ **പടിവിദ്ധാകുപ്പോ**. പുന ഖീണാസവഗ്ഗഹണേന അരഹന്തമേവ ദസ്സേതി, ന സേക്ഖം. സോ ഹി യഥാ ഭണ്ഡാഗാരികോ രഞ്ഞോ കടകമകുടാദിം ഗോപേത്വാ ഇച്ഛിതിച്ഛിതക്ഖണേ ഉപനേതി, ഏവം സഹേതുകാനം സത്താനം മഗ്ഗഫലത്ഥായ ധമ്മം ദേസേസി. താസംയേവ തത്ഥ വിനയപിടകേ പഭേദതോ വുത്തത്താ, വായമിത്വാ താ ഏവ പാപുണാതീതി ആചരിയാ. കിമത്ഥം തിസ്സോവ വിജ്ജാ തത്ഥ വിഭത്താതി? സീലസമ്പത്തിയാ ഏതപരമുപനിസ്സയഭാവതോ. ''അപരേഹിപി സത്തഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ ഭിക്ഖു വിനയധരോ ഹോതി. ആപത്തിം ജാനാതി, അനാപത്തിം, ലഹുകം ആപത്തിം, ഗരുകം ആപത്തിം, അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി... പേ॰... ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ വിസുദ്ധേന അതിക്കന്തമാനുസകേന സത്തേ പസ്സതി... പേ॰... ആസവാനഞ്ച ഖയാ...പേ॰... ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതീ''തി (പരി॰ ൩൨൭) സുത്തമേത്ഥ സാധകം. വിനയം പരിയാപുണിത്വാ സീലസമ്പത്തിം നിസ്സായ ആസവക്ഖയഞാണേന സഹേവ വിയ ദിബ്ബചക്ഖുപുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതിഞാണാനി പടിലഭതി. വിസും ഏതേസം

പരികമ്മകിച്ചം നത്ഥീതി ദസ്സനത്ഥം താസംയേവാതി വുത്തന്തി ച വദന്തി ഏകേ. അഭിധമ്മേ പന തിസ്സോവിജ്ജാ ഛ അഭിഞ്ഞാ ചതസ്സോ ച പടിസമ്ഭിദാ അഞ്ഞേ ച സമ്മപ്പധാനാദയോ ഗുണവിസേസാ വിഭത്താ. കിഞ്ചാപി വിഭത്താ, തഥാപി വിസേസതോ പഞ്ഞാജാതികത്താ ചതസ്സോ പടിസമ്ഭിദാ പാപുണാതീതി ദസ്സനത്ഥം **താസം തത്ഥേവാതി** അവധാരണവിപല്ലാസോ കതോ. അത്തനാ ദുഗ്ഗഹിതേന ധമ്മേനാതി പാഠസേസോ. കത്തരി ചേതം കരണവചനം, ഹേതുത്ഥേ ച, അത്തനാ ദുഗ്ഗഹിതഹേതൂതി അധിപ്പായോ. **കസ്മാ പനാതി** ''അനുലോമികോ''തി വുത്തത്ഥം ദീപേതി.

പഠമമഹാസങ്ഗീതികഥാവണ്ണനാനയോ.

ദുതിയസങ്ഗീതികഥാവണ്ണനാ

പന്നഭാരാതി പതിതക്ഖന്ധഭാരാ. ''ഭാരാ ഹവേ പഞ്ചക്ഖന്ധാ''തി (സം॰ നി॰ ൩.൨൨) ഹി വുത്തം. ''സമ്മുഖാ ഭവിസ്സാമ ന ഭവിസ്സാമാ''തി വത്താരോ. തേസു ദഹരാ കിര. **ജമ്മിന്തി** ലാമകം.

ദുതിയസങ്ഗീതികഥാവണ്ണനാനയോ.

തതിയസങ്ഗീതികഥാവണ്ണനാ

ബ്രഹ്മലോകാ ചവിത്വാതി ഏത്ഥ ചത്താരോ മഗ്ഗാ പഞ്ചാനന്തരിയാനി നിയതമിച്ഛാദിട്ഠീതി ഇമേയേവ നിയതാ, ന മഹഗ്ഗതാ, തസ്മാ പണിധിവസേന ഹേട്ഠുപപത്തിപി ഹോതി. **അതിച്ഛഥാതി** അതിച്ച ഇച്ഛഥ, ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖം പരിയേസഥാതി അധിപ്പായോ. **കേടുഭം** നാമ കബ്യകരണവിധിയുത്തം സത്ഥം. കിരിയാകപ്പം ഇത്യേകേ, കത്താഖ്യാദിലക്ഖണയുത്തസത്ഥം. **അസന്ധിമിത്താതി** തസ്സാ നാമം. തസ്സാ കിര സരീരേ സന്ധയോ ന പഞ്ഞായന്തി, മധുസിത്ഥകേന കതം വിയ സരീരം ഹോതി. തസ്മാ ''ഏവംനാമികാ ജാതാ''തിപി വദന്തി. മാഗധകേന പത്ഥേന ചത്താരോ പത്ഥാ ആള്ഹകം, ചത്താരി ആള്ഹകാനി ദോണം, ചതുദോണാ മാനികാ, ചതുമാനികാ ഖാരികാ, വീസതിഖാരികോ വാഹോതി. **കേതുമാലാതി** ''സീസതോ ഉട്ഠഹിത്വാ ഠിതോ ഓഭാസപുഞ്ജോ''തി വദന്തി. രാജിദ്ധിഅധികാരപ്പസങ്ഗേനേതം വത്ഥു വുത്തം, നാനുക്കമേന. അനുക്കമേന പന ബുദ്ധസാസനാവഹാരം വത്ഥും ദീപേന്തോ **''രാജാ കിരാ''**തിആദിമാഹ. കിലേസദമനേന **ദന്തം**. കായവാചാഹി **ഗുത്തം**. ''പാചീനമുഖോ''തിപി പാഠോ അത്ഥി. പുബ്ബേ ജേട്ഠഭാതികത്താ തേനേവ പരിചയേന പത്തഗ്ഗഹണത്ഥായ ആകാരം ദസ്സേതി. **അഭാസീതി** ''ഭാസിസ്സാമീ''തി വിതക്കേസി. അപരേ ''അഞ്ഞാതന്തി വുത്തേപി സബ്ബം അഭണീ''തി വദന്തി. **അമതന്തി** നിബ്ബാനസങ്ഖാതായ നിവത്തിയാ സഗുണാധിവചനം, തസ്സാ **അപ്പമാദോ പദം** മഗ്ഗോ. **മച്ചൂതി** പവത്തിയാ സദോസാധിവചനം, തസ്സാ പമാദോ പദം മഗ്ഗോതി ഏവം ചത്താരി സച്ചാനി സന്ദസ്സിതാനി ഹോന്തി. സങ്ഘസരണഗതത്താ സങ്ഘനിസ്സിതാ പബ്ബജ്ജാ, ഭണ്ഡുകമ്മസ്സ വാ തദായത്തത്താ. നിഗ്രോധത്ഥേരസ്സാനുഭാവകിത്തനാധികാരത്താ പുബ്ബേ വുത്തമ്പി പച്ഛാ വത്തബ്ബമ്പി സമ്പിണ്ഡേത്വാ ആഹ ''പുന രാജാ അസോകാരാമം നാമ മഹാവിഹാരം കാരേത്വാ സട്ഠിസഹസ്സാനി...പേ॰...
ചതുരാസീതിവിഹാരസഹസ്സാനി കാരാപേസീ''തി. ''പുഥുജ്ജനകല്യാണകസ്സ വാ

പച്ചവേക്ഖിതപരിഭോഗോ''തി വചനതോ സേക്ഖാവ പരമത്ഥതോ ദായാദാ, തഥാപി ഥേരോ മഹിന്ദകുമാരസ്സ പബ്ബജ്ജത്ഥം ഏകേന പരിയായേന ലോകധമ്മസിദ്ധേന ഏവമാഹ **''യോ കോചി മഹാരാജ...പേ॰... ഓരസം പുത്ത''**ന്തി. വുത്തഞ്ഹി **വേദേ** -

> ''അങ്ഗാ അങ്ഗാ സമ്ഭവസി, ഹദയാ അധിജായസേ;
> അത്താ വേ പുത്തോ നാമാസി, സ ജീവ സരദോസത''ന്തി.

തസ്മാ ഇമിനാ പരിയായേന ഓരസോ പുത്തോ മാതാപിതൂഹി പബ്ബജിതോ ചേ, അത്ഥതോ തേ സയം പബ്ബജിതാ വിയ ഹോന്തി. ധമ്മകഥികാ കസ്മാ നാരോചേന്തി? രാജാ ''ഥേരം ഗണ്ഹിത്വാ ആഗച്ഛഥാ''തി അമച്ചേ പേസേസി, ധമ്മകഥികാ ഥേരസ്സ ആഗമനകാലേ പരിവാരത്ഥായ പേസിതാ, തസ്മാ. അപിച തേന വുത്തവിധിനാവ വദന്തി ചണ്ഡത്താ, ചണ്ഡഭാവോ ചസ്സ ''അമ്ബം ഛിന്ദിത്വാ വേളുയാ വതിം കരോഹീ''തി വുത്തഅമച്ചവത്ഥുനാ വിഭാവേതബ്ബോ. കസ്മാ പന ധമ്മകഥികാ രാജാണാപനം കരോന്തീതി? ''സാസനം പഗ്ഗഹേതും സമത്ഥോ''തി വുത്തത്താ. **ദീപകതിത്തിരോ**തി കൂടതിത്തിരോ. അയം പന കൂടതിത്തിരകമ്മേ നിയുത്തോപി സുദ്ധചിത്തോ, തസ്മാ താപസം പുച്ഛി. **സാണിപാകാര**ന്തി സാണിപാകാരേന. വിഭജിത്വാ വദതീതി **വിഭജ്ജവാദീ** ''അത്ഥി ഖ്വേസ ബ്രാഹ്മണ പരിയായോ''തിആദിനാ (പാരാ॰ ൩). അപിച **സസ്സതവാദീ** ച ഭഗവാ ''അത്ഥി, ഭിക്ഖവേ, അജാതം അഭൂതം അസങ്ഖത''ന്തിആദി (ഇതിവു॰ ൪൩)-വചനതോ. **ഏകച്ചസസ്സതികോ** ച ''സപ്പച്ചയാ ധമ്മാ, അപ്പച്ചയാ ധമ്മാ''തി (ധ॰ സ॰ ദുകമാതികാ ൭) വചനതോ. **അന്താനന്തികോ** ച -

> ''ഗമനേന ന പത്തബ്ബോ, ലോകസ്സന്തോ കുദാചനം;
> ന ച അപ്പത്വാ ലോകന്തം, ദുക്ഖാ അത്ഥി പമോചനം''. (സം॰ നി॰ ൧.൧൦൭; അം॰ നി॰ ൪.൪൫);

''അനമതഗ്ഗോയം, ഭിക്ഖവേ, സംസാരോ പുബ്ബകോടി ന പഞ്ഞായതീ''തി (സം॰ നി॰ ൨.൧൨൪; ചൂളനി॰ കപ്പമാണവപുച്ഛാനിദ്ദേസ ൬൧) വചനതോ. **അമരാവിക്ഖേപികപക്ഖമ്പി** ഈസകം ഭജതി ഭഗവാ ''സസ്സതോ ലോകോതി അബ്യാകതമേതം അസസ്സതോ ലോകോതി അബ്യാകതമേത''ന്തിആദിഅബ്യാകതവത്ഥുദീപനതോ സമ്മുതിസച്ചദീപനതോ ച. തഞ്ഹി അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാദിവസേന ന വത്തബ്ബം. യഥാഹ ''ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം ന വത്തബ്ബം അജ്ഝത്താരമ്മണന്തിപീ''തിആദി (ധ॰ സ॰ ൧൪൩൭). തഥാ **അധിച്ചസമുപ്പന്നികപക്ഖമ്പി** ഭജതി ''ലദ്ധാ മുധാ നിബ്ബുതിം ഭുഞ്ജമാനാ''തി (ഖു॰ പാ॰ ൬.൭; സു॰ നി॰ ൨൨൮) വചനതോ. തത്ഥ ഹി മുധാതി അധിച്ചസമുപ്പന്നവേവചനം. **സഞ്ഞീവാദാദികോ** ച ഭഗവാ സഞ്ഞീഭവഅസഞ്ഞീഭവനേവസഞ്ഞീനാസഞ്ഞീഭവവസേന. **ഉച്ഛേദവാദീ** ച ''അഹഞ്ഹി, ബ്രാഹ്മണ, ഉച്ഛേദം വദാമി രാഗസ്സാ''തി (പാരാ॰ ൬) വചനതോ. **ദിട്ഠധമ്മനിബ്ബാനവാദീ** ച ''ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയ''ന്തി (മഹാവ॰ ൨൩; ദീ॰ നി॰ ൨.൨൧൫; സം॰ നി॰ ൩.൩൫) വചനതോ, ''നത്ഥി ദാനി പുനബ്ഭവോ''തി (മഹാവ॰ ൧൬) വചനതോ, ദിട്ഠേവ ധമ്മേ നിരോധസമാപത്തിദീപനതോ ച. ഏവം തേന തേന പരിയായേന തഥാ തഥാ വേനേയ്യജ്ഝാസയാനുരൂപം വിഭജിത്വാ വദതീതി വിഭജ്ജവാദീ ഭഗവാതി.

തതിയസങ്ഗീതികഥാവണ്ണനാനയോ.

പുപ്ഫനാമോ സുമനത്ഥേരോ. മഹാപദുമത്ഥേരോതി ഏകേ. മഹിംസകമണ്ഡലം **അന്ധരട്ഠ**ന്തി വദന്തി. **ധമ്മചക്ഖു** നാമ തയോ മഗ്ഗാ. സോതാപത്തിമഗ്ഗന്തി ച ഏകേ. പഞ്ചപി രട്ഠാനി **പഞ്ച ചീനരട്ഠാനി** നാമ. **രാജഗഹേ**തി ദേവിയാ കതവിഹാരേ. **സിലകൂടമ്ഹീ**തി പബ്ബതകൂടേ. **വഡ്ഢമാന**ന്തി അലങ്കരണചുണ്ണം. അരിയദേസേ അതീവ സമ്മതം കിര. ഏകരസേന നാഥകരണാ ഇതി ദമിളാ. **സാരപാമങ്ഗ**ന്തി ഉത്തമം പാമങ്ഗം. പേതവത്ഥുആദിനാ സംവേജേത്വാ അഭിസമയത്ഥം സച്ചസംയുത്തഞ്ച. **മേഘവനുയ്യാനം** നാമ മഹാവിഹാരട്ഠാനം. ''ദ്വാസട്ഠിയാ ലേണേസൂ''തി പാഠോ. **ദസഭാതിക**ന്തി അഭയകുമാരാദയോ ദസ, തേ ഇധ ന വുത്താ. **വുത്ഥവസ്സോ പവാരേത്വാ**തി ചാതുമാസിനിയാ പവാരണായാതി അത്ഥോ. പഠമപവാരണായ വാ പവാരേത്വാ ഏകമാസം തത്ഥേവ വസിത്വാ കത്തികപുണ്ണമാസിയം അവോച, അഞ്ഞഥാ ''പുണ്ണമായം മഹാവീരോ''തി വുത്തത്താ ന സക്കാ ഗഹേതും. **മഹാവീരോ**തി ബുദ്ധോപചാരേന ധാതുയോ വദതി. **ജങ്ഘപ്പമാണ**ന്തി ''ഥൂപസ്സ ജങ്ഘപ്പമാണ''ന്തി വദന്തി. **മാതുലഭാഗിനേയ്യാ** ചൂളോദരമഹോദരാ. ധരമാനസ്സ വിയ ബുദ്ധസ്സ രസ്മി സരസരസ്മി, രഞ്ഞോ ലേഖാസാസനം അപ്പേസി, ഏവഞ്ച മുഖസാസനമവോച. ദോണമത്താ മഗധനാളിയാ ദ്വാദസനാളിമത്താ കിര. ''പരിച്ഛിന്നട്ഠാനേ ഛഡ്ഡിത്വാ''തി പാഠോ. **സബ്ബദിസാഹി പഞ്ച രസ്മിയോ ആവട്ടേത്വാ**തി പഞ്ചഹി ഫലേഹി നിക്ഖന്തത്താ പഞ്ച, താ പന ഛബ്ബണ്ണാവ. **കത്തികജുണ്ഹപക്ഖസ്സ പാടിപദദിവസേ**തി ജുണ്ഹപക്ഖസ്സ പഠമദിവസേതി അത്ഥോ. മഹാബോധിട്ഠാനേ പരിവാരേത്വാ ഠിതനാഗയക്ഖാദിദേവതാകുലാനി. **ഗോപകാ** നാമ രാജപരികമ്മിനോ തഥാഭാവകിച്ചാ. തേസം കുലാനം നാമന്തിപി കേചി. ഉദകാദിവാഹാ കാലിങ്ഗാ. കാലിങ്ഗേസു ജനപദേസു ജാതിസമ്പന്നം കുലം കാലിങ്ഗകുലന്തി കേചി.

പഠമപാടിപദദിവസേതി ദുതിയഉപോസഥസ്സ പാടിപദദിവസേതി അത്ഥോ. തത്ഥ ഠിതേഹി സമുദ്ദസ്സ ദിട്ഠത്താ തം ഠാനം സമുദ്ദസാലവത്ഥു. **സോളസ ജാതിസമ്പന്നകുലാനി** അട്ഠ ബ്രാഹ്മണാമച്ചകുലാനി. മഹാഅരിട്ഠത്ഥേരോ ചേതിയഗിരിമ്ഹി പബ്ബജിതോ. **അമച്ചസ്സ പരിവേണട്ഠാനേ**തി സമ്പതികാലവസേനാഹ. മഹിന്ദത്ഥേരോ ദ്വാദസവസ്സികോ ഹുത്വാ തമ്ബപണ്ണിദീപം സമ്പത്തോ, തത്ഥ ദ്വേ വസ്സാനി വസിത്വാ വിനയം പതിട്ഠാപേസി, ദ്വാസട്ഠിവസ്സികോ ഹുത്വാ പരിനിബ്ബുതോ. **വിനയോ സംവരത്ഥായാ**തി വിനയപിടകം, തസ്സ പരിയാപുണനം വാ. യഥാഭൂതഞാണദസ്സനം സപ്പച്ചയനാമരൂപപരിഗ്ഗഹോ. മഗ്ഗാദിപച്ചവേക്ഖണേ അസതി അന്തരാ പരിനിബ്ബാനം നാമ നത്ഥി സേക്ഖസ്സ മരണം വാ, സതിയേവ ഹോതി. തസ്മാ ആഹ **''വിമുത്തിഞാണദസ്സന''**ന്തി. **അനുപാദാപരിനിബ്ബാനത്ഥായാ**തി കഞ്ചി ധമ്മം അനുപാദായ അഗ്ഗഹേത്വാ ഈസകമ്പി അനവസേസേത്വാ പരിനിബ്ബാനത്ഥായാതി അത്ഥോ. **ഉപനിസാ**തി ''വിനയോ സംവരത്ഥായാ''തിആദികാ കാരണപരമ്പരാ. ഏത്താവതാ അത്തഹിതനിപ്ഫത്തിം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി പരഹിതനിപ്ഫത്തിം ദസ്സേതും **''ഏതദത്ഥം സോതാവധാന''**ന്തി ആഹ. തസ്സത്ഥോ - അത്തനോ വിനയകഥനം വിനയമന്തനഞ്ച ഉഗ്ഗഹേതും പരേസം സോതസ്സ ഓദഹനം **സോതാവധാനം**. തതോ ഉഗ്ഗഹിതവിനയകഥാമന്തനാനം തേസം ഉപനിസാ

യഥാവുത്തകാരണപരമ്പരാ സിദ്ധായേവാതി ന പുന ദസ്സിതാതി വേദിതബ്ബാ. അഞ്ഞഥാ ഏതദത്ഥാ ഉപനിസാതി ഇമിനാ വചനേനേവ അനുപാദാപരിനിബ്ബാനസ്സ സങ്ഗഹിതത്താ അനുപാദാപരിനിബ്ബാനതോ ഉദ്ധം സോതാവധാനാസമ്ഭവതോ ഏതദത്ഥം സോതാവധാനന്തി അന്തേ ന സമ്ഭവതീതി നിരത്ഥകം ഭവേയ്യ, ന ച നിരത്ഥകം പരഹിതനിപ്ഫത്തിയാ മൂലകാരണദസ്സനത്ഥത്താതി വേദിതബ്ബം.

> ഏവം യഥാ യഥാ യം യം, സമ്ഭവേയ്യ പദം ഇധ;
> തം തം തഥാ തഥാ സബ്ബം, പയോജേയ്യ വിചക്ഖണോതി.

ബാഹിരനിദാനകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പാരാജികവണ്ണനാ

വേരഞ്ജകണ്ഡോ

വേരഞ്ജകണ്ഡവണ്ണനാ

“തേന സമയേന ബുദ്ധോ ഭഗവാ വേസാലിയം വിഹരതി മഹാവനേ കൂടാഗാരസാലായം. തേന ഖോ പന സമയേന വേസാലിയാ അവിദൂരേ കലന്ദഗാമോ നാമ ഹോതീ”തി വിനയനിദാനേ ആരഭിതബ്ബേ വേരഞ്ജകണ്ഡസ്സ ആരമ്ഭോ കിമത്ഥോതി ചേ? വുച്ചതേ - മൂലതോ പഭുതി വിനയനിദാനം ദസ്സേതും. യദി ഏവം “പഠമം ആവുസോ ഉപാലി പാരാജികം കത്ഥ പഞ്ഞത്തന്തി, വേസാലിയ”ന്തി വചനേന വിരുജ്ഝതീതി ചേ? ന വിരുജ്ഝതി. കസ്മാ? കത്ഥ പഞ്ഞത്തന്തി ഹി നിദാനപുച്ഛാ. ഏവം സന്തേപി “പഠമസ്സ പാരാജികസ്സ കിംനിദാന”ന്തി പുച്ഛിതേ സാധാരണമഹാനിദാനവിസ്സജ്ജനം അയുത്തം വിയാതി? നായുത്തം, സബ്ബേസം സിക്ഖാപദാനം പാടേക്കം നിദാനസ്സ പുട്ഠത്താ തസ്സ വിസ്സജ്ജേതബ്ബത്താ ച സബ്ബസാധാരണമഹാനിദാനം പഠമമാഹ. ഏകന്തേന പുച്ഛാവിസ്സജ്ജനക്കമേന പാരാജികാദീനി സങ്ഗഹം ആരോപിതാനി. കഥം ആരോപിതാനീതി ചേ? ആയസ്മതാ മഹാകസ്സപേന അനുക്കമേന സബ്ബോപി വിനയോ പുച്ഛിതോ, പുട്ഠേന ച ആയസ്മതാ ഉപാലിത്ഥേരേന യഥാസമ്ഭവം നിരന്തരം വിസ്സജ്ജിതമേവ. അപുച്ഛിതാനിപി വിനീതവത്ഥുആദീനി യുജ്ജമാനാനി വത്ഥൂനി അന്തോകത്വാ വിസ്സജ്ജനക്കമേനേവ ഗണസജ്ഝായമകംസൂതി വേദിതബ്ബം. അഞ്ഞഥാ വേരഞ്ജകണ്ഡം പഠമപാരാജികസ്സേവ നിദാനന്തി വാ അനധികാരികം വാ നിപ്പയോജനം വാ പാടേക്കം സിക്ഖാപദനിദാനപുച്ഛാനന്തരം തദേവ വിസ്സജ്ജേതബ്ബന്തി വാ ആപജ്ജതി, തസ്മാ ആദിതോ പഭുതി വിനയനിദാനം ദസ്സേതും **“തേന സമയേനാ”**തിആദി ആരദ്ധം.

ഇദാനി നിദാനഭണനേ പയോജനം വക്ഖാമ - വിനയസ്സആണാദേസനത്താ ഭഗവതോ താവ ആണാരഹഭാവദീപനം , ആണാഭൂതസ്സ ച വിനയസ്സ അനഞ്ഞവിസയഭാവദീപനം, ആണായ ഠിതാനം സാവകാനം മഹാനുഭാവദീപനഞ്ചാതി തിവിധമസ്സ പയോജനം. കഥം? ആണാസാസനാരഹോ ഹി ഭഗവാ പഹീനകിലേസത്താ, അധിഗതഗുണവിസേസത്താ, ലോകജേട്ഠസേട്ഠത്താ, താദിഭാവപ്പത്തത്താ ച, അരസരൂപതാദീഹി അട്ഠഹി അക്കോസവത്ഥൂഹി അകമ്പനതോ ഭഗവതോ താദിഭാവപ്പത്തി വേദിതബ്ബാ, അട്ഠന്നമ്പി തേസം അക്കോസവത്ഥൂനം അത്തനി സമ്ഭവപരിയായദീപനപാളിയാ പഹീനകിലേസതാ വേദിതബ്ബാ . ചതുന്നം ഝാനാനം തിസ്സന്നഞ്ച വിജ്ജാനം അധിഗമപരിദീപനേന അധിഗതഗുണവിസേസതാ വേദിതബ്ബാ. “നാഹം തം ബ്രാഹ്മണ പസ്സാമി സദേവകേ…പേ॰… മുദ്ധാപി തസ്സ വിപതേയ്യാ”തി ച “ജേട്ഠോ സേട്ഠോ ലോകസ്സാ”തി ച വചനേന ജേട്ഠസേട്ഠതാ വേദിതബ്ബാ, ഇദഞ്ച ഭഗവതോ ആണാരഹഭാവദീപനപ്പയോജനം. “ആഗമേഹി ത്വം സാരിപുത്ത, ആഗമേഹി ത്വം സാരിപുത്ത, തഥാഗതോവ തത്ഥ കാലം ജാനിസ്സതീ”തി വചനം അനഞ്ഞവിസയഭാവദീപനം. “സാധാഹം, ഭന്തേ, പഥവിം പരിവത്തേയ്യ”ന്തി ച “ഏകാഹം, ഭന്തേ, പാണിം അഭിനിമ്മിനിസ്സാമീ”തി ച “സാധു, ഭന്തേ, സബ്ബോ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ ഉത്തരകുരും പിണ്ഡായ ഗച്ഛേയ്യാ”തി ച ഇമേഹി ഥേരസ്സ തീഹി സീഹനാദേഹി ആണായ ഠിതാനം സാവകാനം മഹാനുഭാവതാദീപനം വേദിതബ്ബം. സാവത്ഥിയാദീസു അവിഹരിത്വാ കിമത്ഥം ഭഗവാ വേരഞ്ജായമേവ തദാ വിഹാസീതി ചേ? നളേരുയക്ഖസ്സ പീതിസഞ്ജനനത്ഥം, ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ഭിക്ഖാവസേന അകിലമനത്ഥം, വേരഞ്ജബ്രാഹ്മണസ്സ പസാദസഞ്ജനനത്ഥം, മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരസ്സ ആനുഭാവദീപനട്ഠാനഭൂതത്താ, സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ വിനയപഞ്ഞത്തിയാചനഹേതുഭൂതപരിവിതക്കനട്ഠാനഭൂതത്താ ച. തേസു പച്ഛിമം ബലവകാരണം, തേന വുത്തം അട്ഠകഥായം “തേന സമയേനാതി യേന കാലേന ആയസ്മതോ…പേ॰… തേന കാലേനാ”തി. പുരിമേസു ചതൂസു അസങ്ഗഹകാരണേസു പഠമേന ഭഗവാ മേത്താഭാവനാദിനാ അമനുസ്സാനം ചിത്തസംരക്ഖണേന ഭിക്ഖൂനം ആദരം ജനേതി. ദുതിയേന പരിസാവചരേന ഭിക്ഖുനാ ഏവം പരിസാ സങ്ഗഹേതബ്ബാ, ഏവം അപ്പിച്ഛേന സന്തുട്ഠേന ച ഭവിതബ്ബന്തി വാ ദസ്സേതി. തതിയേന പച്ചയേ നിരപേക്ഖേന കുലാനുഗ്ഗഹോ കാതബ്ബോതി. ചതുത്ഥേന ഏവം മഹാനുഭാവേനാപി പച്ചയത്ഥം ന ലോലുപ്പം കാതബ്ബം, കേവലം പരദത്തുപജീവിനാ ഭവിതബ്ബന്തി ദസ്സേതി. “തേനാതിആദിപാഠസ്സ…പേ॰… വിനയസ്സത്ഥവണ്ണന”ന്തി വചനതോ അഞ്ഞോ തേനാതിആദിപാഠോ, അഞ്ഞോ വിനയോ ആപജ്ജതി.

“തേനാതിആദിപാഠമ്ഹാ, കോ അഞ്ഞോ വിനയോ ഇധ;
തസ്സത്ഥം ദസ്സയന്തോവ, കരേ വിനയവണ്ണന”ന്തി. -

ചേ? നനു വുത്തം പുബ്ബേവ “ഇദഞ്ഹി ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ അത്തപച്ചക്ഖവചനം ന ഹോതീ”തിആദി, തസ്മാ ഉപാലിത്ഥേരേന വുത്തസ്സ തേനാതിആദിപാഠസ്സ അത്ഥം നാനപ്പകാരതോ

ദസ്സയന്തോ കരിസ്സാമി വിനയസ്സ ഭഗവതോ അത്തപച്ചക്ഖവചനഭൂതസ്സ അത്ഥവണ്ണനന്തി ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. യദി ഏവം "തേന സമയേന ബുദ്ധോ ഭഗവാ വേരഞ്ജായം വിഹരതീതി ഏവമാദിവചനപടിമണ്ഡിതനിദാനം വിനയപിടകം കേന ധാരിത"ന്തിആദിവചനം വിരുജ്ഝതി "തേന സമയേനാ"തിആദിവചനസ്സ വിനയപിടകപരിയാപന്നഭാവദീപനതോതി ചേ? ന, അഞ്ഞത്ഥേപി തബ്ബോഹാരസിദ്ധിതോ "നാനാവിധഭിത്തികമ്മപടിമണ്ഡിതവസനോ പുരിസോ"തിആദീസു വിയ. വിനയസ്സാദിഭാവേന സങ്ഗീതികാരകേഹി അനുഞ്ഞാതത്താ വിനയപരിയാപന്നതാപി യുജ്ജതി തസ്സ വചനസ്സ. ഏത്ഥാഹ - യഥാ സുത്തന്തേ "ഏകം സമയ"ന്തി ച, അഭിധമ്മേ ച "യസ്മിം സമയേ"തി അനിയമതോ വുത്തം, തഥാ അവത്വാ ഇധ "തേന സമയേനാ"തി പഠമം തംനിദ്ദേസോവ കസ്മാ വുത്തോതി? വുച്ചതേ - തസ്സ തസ്സ സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിസമയസ്സ, യസ്സ വാ സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിഹേതുഭൂതസ്സ സമയസ്സ ഹേതു ഭഗവാ തത്ഥ തത്ഥ വിഹാസി, തസ്സ ച സമയസ്സ അതീതസ്സ തേസം സങ്ഗീതികാരകാനം വസീനം സുവിദിതത്താ. കഥം? "യേ തേ ഭിക്ഖൂ അപ്പിച്ഛാ തേ ഉജ്ഝായന്തീ"തിആദിവചനതോ, "അഥ ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ആരോചേസു"ന്തി ച "അഥ ഖോ ഭഗവാ ഏതസ്മിം നിദാനേ സന്നിപാതാപേത്വാ"തി ച "ഭിക്ഖൂനം തദനുച്ഛവികം തദനു...പേ॰... ദസ അത്ഥവസേ പടിച്ച സങ്ഘസുട്ഠുതായാ"തി ച "ഏവഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, ഇമം സിക്ഖാപദം ഉദ്ദിസേയ്യാഥാ"തി ച ഖന്ധകേസു ച "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തീഹി സരണഗമനേഹി പബ്ബജ്ജ"ന്തിആദിവിനയക്കമസ്സ വചനതോ യോ സോ സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിസമയോ, തസ്സ തസ്സ വിനയക്കമസ്സ സോ പഞ്ഞത്തിസമയോ ച സുവിദിതോ തേസം പഞ്ചസതാനം ധമ്മധരാനം ഭിക്ഖൂനം, നായം നയോ സുത്തന്താഭിധമ്മേസു സമ്ഭവതി. തസ്മാ സുവിദിതത്താ തേന സമയേന ഹേതുഭൂതേന വിഹരതീതി വിഹരതിപദേന ഏകസമ്ബന്ധത്താ ച പഠമം യംനിദ്ദേസാദിനോ അസമ്ഭവതോ ച വിനയപിടകേ തംനിദ്ദേസോവ പഠമം വുത്തോ. കഥം? ഏത്ഥ "യേന ഖോ പന സമയേന വേസാലിയാ അവിദൂരേ കലന്ദഗാമോ നാമ ഹോതീ"തി വാ "യേന ഖോ പന സമയേന വേസാലീ...പേ॰... ഹോതീ"തി വാ അസമ്ഭവതോ യംനിദ്ദേസേന അവത്വാ തംനിദ്ദേസസ്സേവ സമ്ഭവതോ **"തേന ഖോ പന സമയേന...പേ॰... കലന്ദഗാമോ നാമ ഹോതീ"**തി വുത്തന്തി, കേവലം സുവിദിതത്താ വാ. **അനിയമനിദ്ദേസവചന**ന്തി ഏത്ഥ കിഞ്ചാപി യഥാവുത്തനയേന നിയമനിദ്ദേസവചനമേവേതം തംനിദ്ദേസത്താ, തഥാപി സമ്പതികാലവസേന തദിതരേസം ഭിക്ഖൂനം അവിദിതത്താ "അനിയമനിദ്ദേസവചന"ന്തി വുത്തം. യം പന വുത്തം "അയഞ്ഹി സബ്ബസ്മിമ്പി വിനയേ യുത്തീ"തി, തം തബ്ബഹുലേന വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം.

യദി സബ്ബം തേനാതി പദം അനിയമനിദ്ദേസവചനം ഭവേയ്യ, തേന ഹി ഭിക്ഖവേ ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാപദന്തി ഏത്ഥ ഇദമ്പി പുബ്ബേ സിദ്ധത്ഥം തേനാതി പദം അനിയമനിദ്ദേസവചനം ഭവേയ്യ. "തേന സമയേന ബുദ്ധോ ഭഗവാ ഉരുവേലായം വിഹരതീ"തിആദീസു വുത്തം തേനാതി പദഞ്ച അനിയമനിദ്ദേസവചനം ഭവേയ്യ, ന ച ഹോതി, തസ്മാ യേസം തേന തംനിദ്ദേസേന നിദ്ദിട്ഠത്ഥോ അവിദിതോ, തേസം വസേനാഹ "അനിയമനിദ്ദേസവചനമേത"ന്തി. അഥ വാ തതോ പഠമം തദത്ഥാദസ്സനതോ പച്ഛാപി തംസമ്ബന്ധേന യംനിദ്ദേസദസ്സനതോ ച "അനിയമനിദ്ദേസവചനമേത"ന്തി വുത്തം. അഥ വാ പുബ്ബണ്ഹാദീസു അയം നാമാതി അനിയമേത്വാ കാലപരിദീപനസ്സ സമയസദ്ദസ്സ ഉപപദഭാവേനപി ഏവം വത്തുമരഹതി "യദിദം അനിയമനിദ്ദേസവചന"ന്തി. അഥ വാ "തേനാ"തി വുത്തേ തേന ഘടേന പടേനാതി സബ്ബത്ഥപ്പസങ്ഗനിവാരണത്ഥം നിയമം കരോതി "സമയേനാ"തി. കേന പന സമയേന? പരഭാഗേ അത്ഥതോ സിദ്ധേന സാരിപുത്തസ്സ പരിവിതക്കസമയേന. ഏത്ഥാഹ - വിതക്കസമയോ ചേ ഇധാധിപ്പേതോ, "പരതോ ഇധ പന ഹേതുഅത്ഥോ കരണത്ഥോ ച സമ്ഭവതി. യോ ഹി സോ സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിസമയോ സാരിപുത്താദീഹിപി ദുബ്ബിഞ്ഞേയ്യോ, തേന സമയേന ഹേതുഭൂതേന കരണഭൂതേന ചാ"തിആദിവചനം വിരുജ്ഝതീതി? ന, ബാഹുല്ലേന വുത്തത്താ. സുത്തന്താഭിധമ്മേസു വിയ അവത്വാ ഇധ വിനയപിടകേ കരണവചനേന കസ്മാ നിദ്ദേസോതി ഹി ചോദനാ. തസ്മാ തസ്സാ വിസ്സജ്ജനേ ബാഹുല്ലേന കരണവചനപ്പയോജനം വത്തുകാമോ ആചരിയോ ആഹ "യോ സോ സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിസമയോ"തിആദി. ന സമ്പതി വുച്ചമാനസ്സേവ കരണവചനസ്സ പയോജനം വത്തുകാമോ, ഇമസ്സ പന ഹേതുഅത്ഥോവ സമ്ഭവതി, ന കരണത്ഥോ, തസ്മാ ആഹ **"അപരഭാഗേ അത്ഥതോ സിദ്ധേനാ"**തിആദി. **സമയഞ്ചാതി** ആഗമനപച്ചയസമവായം തദനുരൂപകാലഞ്ച ഉപാദായാതി അത്ഥോ. പച്ചയസാമഗ്ഗിഞ്ച ആഗമനകാലഞ്ച ലഭിത്വാ ജാനിസ്സാമാതി അധിപ്പായോ.

ഏത്ഥാഹ - യഥാ "ഏകോവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഖണോ സമയോ ചാ"തി ഏത്ഥ ഖണസമയാനം ഏകോ അത്ഥോ, തഥാ കാലഞ്ച സമയഞ്ച ഉപാദായാതി കാലസമയാനം ഏകോ അത്ഥോ സിയാ, അപിച ആഗമനപച്ചയസമവായോ ചേത്ഥ സമയോ കാലസ്സാപി ആഗമനപച്ചയത്താ സമയഗ്ഗഹണേനേവ സോ ഗഹിതോതി വിസും കാലോ കിമത്ഥം ഗഹിതോതി ച? വുച്ചതേ - അപ്പേവ നാമ സ്വേപീതി കാലസ്സ പഠമം നിയമിതത്താ ന സമയോ കാലത്ഥോ . തസ്മിം സ്വേതി

നിയമിതകാലേ ഇതരേസം ആഗമനപച്ചയാനം സമവായം പടിച്ച ഉപസങ്കമേയ്യാമ യഥാനിയമിതകാലേപി പുബ്ബണ്ഹാദിപ്പഭേദം യഥാവുത്തസമവായാനുരൂപം കാലഞ്ച ഉപാദായാതി സ്വേതി പരിച്ഛിന്നദിവസേ പുബ്ബണ്ഹാദികാലനിയതഭാവം ദസ്സേതി, തസ്മാ കാലസമയാനം ന ഏകത്ഥത്താ കാലസ്സ വിസും ഗഹണമ്പി സാത്ഥകന്തി വേദിതബ്ബം. യസ്മാ ഖണേ ഖണേ ത്വം ഭിക്ഖു ജായസി ച ജീയസി ച മീയസി ചേതി ഭിക്ഖുനിയാ സന്തികേ അഭിക്ഖണം ഗച്ഛതീതി (പാചി॰ ൧൯൮) ച ഖണേ ഖണേ ഭാസതി സത്ഥുസാസനന്തി ച ഖണസദ്ദോ അനേകത്ഥോ, തഥാ സമയസദ്ദോ ച, തസ്മാ ഏകമേകേന നിയമേന്തോ **"ഏകോവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഖണോ ച സമയോ ചാ"**തി ആഹ. ഖണസമയാനം അത്ഥോ ഏകത്ഥോ യുജ്ജതി ഖണോ ഓകാസലാഭോ, അട്ഠക്ഖണവജ്ജിതോ നവമോ ഖണോതി അത്ഥോ. അത്തനോ അത്തനോ ഉച്ഛേദാദയോ ദിട്ഠിഗതസങ്ഖാതേ സമയേ ഏത്ഥ പവദന്തീതി **സമയപ്പവാദകോ**. സ്വേവ തിന്ദുകാചീരസങ്ഖാതായ തിമ്ബരുരുക്ഖപന്തിയാ പരിക്ഖിത്തത്താ **തിന്ദുകാചീരം**. **ഏകസാലകേ**തി ഏകോ സാലരുക്ഖോ. "കുടികാ"തിപി വദന്തി. **അത്ഥാഭിസമയാ**തി അത്തനോ ഹിതപടിലാഭാ. **ധീരോ**തി ച **പണ്ഡിതോ** വുച്ചതി, നാഞ്ഞോ. **സമ്മാ മാനാഭിസമയാ**തി സുട്ഠു മാനസ്സ പഹാനേന, സമുച്ഛേദവസേന സുട്ഠു മാനപ്പഹാനേനാതി അത്ഥോ. **ദുക്ഖസ്സ പീളനട്ഠോ**തിആദീസു "ചതുന്നം സച്ചാനം ചതൂഹി ആകാരേഹി പടിവേധോ"തിആദീസു ഖന്ധപഞ്ചകസങ്ഖാതസ്സ ദുക്ഖസ്സ ദുക്ഖാകാരതായട്ഠോ. **സങ്ഖതട്ഠോ** കാരണുപ്പത്തിഅത്ഥോ, ദുക്ഖായ വേദനായ **സന്താപട്ഠോ**. സുഖായ വേദനായ **വിപരിണാമട്ഠോ**. പീളനട്ഠാദികോവ **അഭിസമയട്ഠോ**തി അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. **ഗബ്ഭോക്കന്തിസമയോ**തിആദീസുപി പഥവീകമ്പനആലോകപാതുഭാവാദീഹി ദേവമനുസ്സേസു പാകടോ. **ദുക്കരകാരികസമയോ**പി കാളോ സമണോ ഗോതമോ ന കാളോതിആദിനാ പാകടോ. സത്തസത്താഹാനി ച അഞ്ഞാനി ച **ദിട്ഠധമ്മസുഖവിഹാരസമയോ**.

അച്ചന്തമേവ തം സമയന്തി ആരമ്ഭതോ പട്ഠായ യാവ പത്തസന്നിട്ഠാനാ, താവ അച്ചന്തസമ്പയോഗേന തസ്മിം സമയേ. **കരുണാവിഹാരേന വിഹാസീ**തി കരുണാകിച്ചവിഹാരേന തസ്മിം സമയേ വിഹാസീതി അത്ഥോ. തം സമയഞ്ഹി കരുണാകിച്ചസമയം. ഞാണകിച്ചം കരുണാകിച്ചന്തി ദ്വേ ഭഗവതോ കിച്ചാനി, അഭിസമ്ബോധി **ഞാണകിച്ചം,** മഹാകരുണാസമാപത്തിം സമാപജ്ജിത്വാ വേനേയ്യസത്താവലോകനം കത്വാ തദനുരൂപകരണം **കരുണാകിച്ചം**. "സന്നിപതിതാനം വോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വയം കരണീയ"ന്തി (മ॰ നി॰ ൧.൨൭൩; ഉദാ॰ ൧൨, ൨൮) ഹി വുത്തം, തം ഭഗവാപി കരോതിയേവ. അഥ വാ ആഗന്തുകേഹി ഭിക്ഖൂഹി ആദിസമായോഗഞ്ച. തത്ഥ കരുണാകിച്ചം വിഹാരം ദസ്സേന്തോ "കരുണാവിഹാരേന വിഹാസീ"തി ആഹ. **അധികരണഞ്ഹി കാലത്ഥോ**തി ഏത്ഥ **ഹി**-കാരോ കാരണത്ഥോ. തത്ഥ ഹി അഭിധമ്മേ കാലസമൂഹഖണസമവായഹേതുസങ്ഖാതവസേന പഞ്ചവിധോ സമയട്ഠോ ദട്ഠബ്ബോ. കാലസമൂഹട്ഠോ സമയോ കഥം അധികരണം ഹോതി? അധികരണമുപ്പത്തിട്ഠാനം പുബ്ബണ്ഹേ ജാതോതി യഥാ, ഏവം കാലട്ഠോ സമയസദ്ദോ ദട്ഠബ്ബോ. കഥം രാസട്ഠോ? യവരാസിമ്ഹി ജാതോതി യഥാ. തസ്മാ യസ്മിം കാലേ പുഞ്ജേ വാ ചിത്തം സമുപ്പന്നം, തസ്മിം കാലേ പുഞ്ജേ വാ ഫസ്സാദയോ ഉപ്പജ്ജന്തീതി വുത്തം ഹോതി. **അധികരണഞ്ഹീ**തി ഏത്ഥ അഭിധമ്മേ നിദ്ദിട്ഠം അധികരണം കാലട്ഠോ സമൂഹട്ഠോ ച ഹോതി, "യസ്മിം സമയേ"തി വുത്തം അധികരണം സന്ധായ വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം. ഇദാനി ഭാവേനഭാവലക്ഖണഞ്ച ദസ്സേന്തോ **"തത്ഥ വുത്താന"**മിച്ചാദിമാഹ. തത്ഥ അഭിധമ്മേ വുത്താനം ഭാവോ നാമ കിന്തി? ഉപ്പത്തി വിജ്ജമാനതാ, സാ തേസം തത്ഥ വുത്താനം ഫസ്സാദിധമ്മാനം, സാ പന സമയസ്സ ഭാവേന ഭാവോ ലക്ഖീയതി ഞായതി, തസ്മാ തത്ഥ ഭുമ്മവചനനിദ്ദേസോ കതോതി വുത്തം ഹോതി.

തത്ഥ **ഖണോ** നാമ അട്ഠക്ഖണവിനിമുത്തോ നവമോ ഖണോ, തസ്മിം സതി ഉപ്പജ്ജതി. **സമവായോ** നാമ ചക്ഖുന്ദ്രിയാദികാരണസാമഗ്ഗീ, തസ്മിം സതി ഉപ്പജ്ജതി. **ഹേതു** നാമ രൂപാദിആരമ്മണം. തസ്മാ തസ്മിം ഖണകാരണസമവായഹേതുമ്ഹി സതി തേസം ഫസ്സാദീനം ഭാവോ വിജ്ജമാനതാ ഹോതീതി വുത്തം ഹോതി. **ഇധ പന ഹേതുഅത്ഥോ കരണത്ഥോ ച സമ്ഭവതീ**തി ഏത്ഥ അത്ഥദ്വയമേകസ്സ സമ്ഭവതീതി ഇധ വിനയേ വുത്തസ്സ സമയസദ്ദസ്സ കത്തുകരണത്ഥേ തതിയാ ഹേതുമ്ഹി ച ഇത്യുത്തത്താ. **സോ ദുബ്ബിഞ്ഞേയ്യോ**തി "തഥാഗതോവ തത്ഥ കാലം ജാനിസ്സതീ"തി വുത്തത്താതി വുത്തം ഹോതി. തേന സമയേനാതി തസ്സ സമയസ്സ കാരണാ "അന്നേന വസതി വിജ്ജായ വസതീ"തി യഥാ, അന്നം വാ വിജ്ജം വാ ലഭാമീതി തദത്ഥം വസതീത്യത്ഥോ. ഏവം "തേന സമയേന വിഹരതീ"തി വുത്തേ ഹേത്വത്ഥേ തതിയാ ദട്ഠബ്ബാ, തസ്മാ സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിയാ സമയഞ്ച വീതിക്കമഞ്ച ഓലോകയമാനോ തത്ഥ തത്ഥ വിഹാസീതി വുത്തം ഹോതി. തതിയപാരാജികാദീസു "ഇച്ഛാമഹം, ഭിക്ഖവേ, അദ്ധമാസം , പടിസല്ലീയിതു"ന്തി (പാരാ॰ ൧൬൨) ഏവമാദീസു ദട്ഠബ്ബാ, തസ്മാ ദുതിയാ കാലദ്ധാനേ അച്ചന്തസംയോഗേതി ദുതിയാത്ര സമ്ഭവതി "മാസമധീതേ ദിവസമധീതേ"തി യഥാ. ഇധ പന ഹേതുഅത്ഥോ കരണത്ഥോ ച സമ്ഭവതീതി ഏത്ഥ യസ്സ കരണവചനസ്സ ഹേതുഅത്ഥോ

സമ്ഭവതി, തേന സമയേന ഹേതുഭൂതേന തം തം വത്ഥുവീതിക്കമസങ്ഖാതം വീതിക്കമസമയസങ്ഖാതം വാ സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിഹേതുഞ്ച അപേക്ഖമാനോ ഭഗവാ തത്ഥ തത്ഥ വിഹാസി. യസ്സ കരണത്ഥോ സമ്ഭവതി, തേന കരണഭൂതേന സമയേന സമ്പത്തേന സിക്ഖാപദാനി പഞ്ഞാപയന്തോ ഭഗവാ തത്ഥ തത്ഥ വിഹാസീതി അധിപ്പായോ.

ഗണ്ഠിപദേ പന "സുദിന്നാദീനം വീതിക്കമോവ കാരണം നാമ, തസ്സ നിയമഭൂതോ കാലോ പന കരണമേവ തം കാലം അനതിക്കമിത്വാവ സിക്ഖാപദസ്സ പഞ്ഞപേതബ്ബത്താ"തി വുത്തം, തം നിദ്ദോസം. യം പന വുത്തം "ഇദം കരണം പുബ്ബഭാഗത്താ പഠമം വത്തബ്ബമ്പി പച്ഛാ വുത്ത"ന്തി, തം ദുവുത്തം. ഹേതുഅത്ഥതോ ഹി യഥാ പച്ഛാ കരണത്ഥോ യോജിയമാനോ അനുക്കമേനേവ യോഗം ഗച്ഛതി, തഥാ ച യോജിതോ. യം പന അട്ഠകഥാചരിയോ പച്ഛാ വുത്തം ഇദം കരണത്ഥം പഠമം യോജേത്വാ പഠമം വുത്തം ഹേതുഅത്ഥം പച്ഛാ യോജേസി, തം യോജനാസുഖത്താതി വേദിതബ്ബന്തി **ആചരിയേന** ലിഖിതം. ഇതോ പട്ഠായ യത്ഥ യത്ഥ "ആചരിയേന ലിഖിത"ന്തി വാ "ആചരിയസ്സ തക്കോ"തി വാ വുച്ചതി, തത്ഥ തത്ഥ ആചരിയോ നാമ **ആനന്ദാചരിയോ** കലസപുരവാസീതി ഗഹേതബ്ബോ. ഏത്ഥാഹ - യഥാ സുത്തന്തേ "ഏകം സമയം ഭഗവാ"തി വുച്ചതി, തഥാ "തേന സമയേന ഭഗവാ വേരഞ്ജായ"ന്തി വത്തബ്ബം, അഥ സവേവചനം വത്തുകാമോ ഥേരോ, തഥാഗതോ സുഗതോതിആദീനിപി വത്തബ്ബാനി, അഥ ഇമസ്സേവ പദദ്വയസ്സ ഗഹണേ കിഞ്ചി പയോജനം അത്ഥി, തം വത്തബ്ബന്തി? വുച്ചതേ - കേസഞ്ചി ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ പരമഗമ്ഭീരം അജ്ഝാസയക്കമം അജാനതം "അപഞ്ഞത്തേ സിക്ഖാപദേ അനാദീനവദസ്സോ...പേ०... അഭിവിഞ്ഞാപേസീ"തിആദികം (പാരാ० ൩൬) "അഥ ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം സുദിന്നം പടിപുച്ഛീ"തിആദികഞ്ച (പാരാ० ൩൯) "സാദിയി ത്വം ഭിക്ഖൂതി. നാഹം ഭഗവാ സാദിയി"ന്തിആദികഞ്ച (പാരാ० ൭൫) തഥാ പുരാണവോഹാരികം ഭിക്ഖും പുച്ഛിത്വാ തേന വുത്തപരിച്ഛേദേന ദുതിയപാരാജികപഞ്ഞാപനഞ്ച ദേവദത്തസ്സ പബ്ബജ്ജാനുജാനനഞ്ചാതി ഏവമാദികം വിനയപരിയത്തിം ദിസ്വാ ബുദ്ധസുബുദ്ധതം പടിച്ച സങ്കാ സമ്ഭവേയ്യ, "തഥാ കിം പന തുയ്ഹം ഛവസ്സ ഖേളാസകസ്സാ"തി (ചൂളവ० ൩൩൬) ഏവമാദികം ഫരുസവചനപടിസംയുത്തം വിനയപരിയത്തിം നിസ്സായ ഖീണാസവത്തം പടിച്ച സങ്കാ സമ്ഭവേയ്യ, തദുഭയസങ്കാവിനോദനത്ഥം ആയസ്മതാ ഉപാലിത്ഥേരേന ഇദമേവ പദദ്വയഗ്ഗഹണം സബ്ബത്ഥ കതന്തി വേദിതബ്ബം. തേനേതം ദീപേതി - കാമം സബ്ബഞ്ഞേയ്യബുദ്ധത്താ ബുദ്ധോയേവ, ഭഗ്ഗസബ്ബദോസത്താ ഭഗവാവ, സോ സത്ഥാതി. പരതോപി വുത്തം "ജാനന്താപി തഥാഗതാ പുച്ഛന്തി...പേ०... അനത്ഥസംഹിതേ സേതുഘാതോ തഥാഗതാന"ന്തി (പാരാ० ൧൬). സുത്തന്തേ ച വുത്തം "സണ്ഹേനപി കേസി വിനേമി ഫരുസേനപീ"തിആദി (അം० നി० ൪.൧൧൧).

അസാധാരണഹേതുമ്ഹീതി ഏത്ഥ കുസലമൂലാനി ന അകുസലാനം കദാചി മൂലാനി ഹോന്തി, തഥാ അകുസലമൂലാനി കുസലാനം, അബ്യാകതമൂലാനി ന കദാചി കുസലാനന്തി അയമേവ നയോ ലബ്ഭതി, യസ്മാ കുസലാ ഹേതൂ തംസമുട്ഠാനാനം രൂപാനം ഹേതുപച്ചയേന പച്ചയോ (പട്ഠാ० ൧.൧.൪൧ ആദയോ), തസ്മാ കുസലാനി കുസലാനംയേവാതിആദിനയോ ന ലബ്ഭതി. പുചി വുച്ചതേ കുട്ഠാ, തേ മന്ദയതി നാസയതീതി **പുചിമന്ദോ. സത്താനം ഹിതസുഖനിപ്ഫാദനാധിമുത്തത**ന്തി ഏത്ഥ സാമഞ്ഞതോ വുത്തസത്തേ ദ്വിധാ ഭിന്ദിത്വാ ദസ്സേതും **"മനുസ്സാനം ഉപകാരബഹുലത"**ന്തിആദി വുത്തം. **ബഹുജനഹിതായാ**തി ബഹുനോ ജനസ്സ ഹിതത്ഥായ. പഞ്ഞാസമ്പത്തിയാ ദിട്ഠധമ്മികസമ്പരായികഹിതൂപദേസകോ ഹി ഭഗവാ. **സുഖായാ**തി സുഖത്ഥായ. ചാഗസമ്പത്തിയാ ഉപകാരകസുഖസമ്പദായകോ ഹി ഏസ. മേത്താകരുണാസമ്പത്തിയാ ലോകാനുകമ്പായ മാതാപിതരോ വിയ. ലോകസ്സ രക്ഖിതഗോപിതാ ഹി ഏസ. **ദേവമനുസ്സാന**ന്തി ഏത്ഥ ഭബ്ബപുഗ്ഗലേ വേനേയ്യസത്തേയേവ ഗഹേത്വാ തേസം നിബ്ബാനമഗ്ഗഫലാധിഗമായ അത്തനോ ഉപ്പത്തിം ദസ്സേതി. "അത്ഥായാ"തി ഹി വുത്തേ പരമത്ഥത്ഥായ നിബ്ബാനായ, "ഹിതായാ"തി വുത്തേ തംസമ്പാപകമഗ്ഗത്ഥായാതി വുത്തം ഹോതി, മഗ്ഗതോ ഉത്തരി ഹിതം നാമ നത്ഥീതി. **സുഖായാ**തി ഫലസമാപത്തിസുഖത്ഥായ തതോ ഉത്തരി സുഖാഭാവതോ. **ദിട്ഠിസീലസങ്ഘാതേനാ**തി ഏത്ഥ സമാധിം പഞ്ഞഞ്ച അഗ്ഗഹേത്വാ ദിട്ഠിസീലമത്തഗ്ഗഹണം സബ്ബസേക്ഖാസേക്ഖസാമഞ്ഞത്താ. **കോസമ്ബകസുത്തേ**പി (മ० നി० ൧.൪൯൨) "സീലസാമഞ്ഞഗതോ വിഹരതി, ദിട്ഠിസാമഞ്ഞഗതോ വിഹരതീ"തി വുത്തം. ദിട്ഠിഗ്ഗഹണേന പഞ്ഞാപി ഗഹിതാതി ചേ? ന, സോതാപന്നാദീനമ്പി പഞ്ഞായ പരിപൂരകാരിഭാവപ്പസങ്ഗതോ, തസ്മാ ഏകലക്ഖണാനമ്പി താസം പഞ്ഞാദിട്ഠീനം അവത്ഥന്തരഭേദോ അത്ഥി ധിതിസമാധിന്ദ്രിയസമ്മാസമാധീനം വിയ . **അഞ്ഞാസീ**തി ഏത്ഥ സോതദ്വാരാനുസാരേന ഞാതാ, അത്ഥാ സുതാതി ഹി വുച്ചന്തി "സുതമേതം, ഭോ ഗോതമ, പാപകാ സമാചാരാ ദിസ്സന്തി ചേവ സുയ്യന്തി ചാ"തിആദീസു വിയ. "ഭിക്ഖു ഖോ, ഉപാലി , സങ്ഘം ഭിന്ദതീ"തിആദീസു (ചൂളവ० ൩൫൪) വിയ **അവധാരണത്ഥേ** വാ. വേരഞ്ജായം **ഭവോ** വിജ്ജമാനോ. **ഇത്ഥമ്ഭൂതസ്സ** ഏവം

ഭൂതസ്സ. കഥം ഭൂതസ്സ? സക്യപുത്തസ്സ സക്യകുലാ പബ്ബജിതസ്സ, ഏവം ഹുത്വാ ഠിതസ്സ കിത്തിസദ്ദോ അബ്ഭുഗ്ഗതോതി അഭിസദ്ദേന യോഗേ ഉപയോഗവചനാനി ഹോന്തീതി അത്ഥോ.

കാമുപാദാനപച്ചയാ ഏവ മേത്തം ഭാവേതി, ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തതീതി ഇമിനാ കാമുപാദാനഹേതു കമ്മം കത്വാ കാമഭവേ ഏവ നിബ്ബത്തതീതിവാദീനം വാദോ പടിക്ഖിത്തോതി വദന്തി, "ബ്രഹ്മലോകേ പണീതാ കാമാ"തി സുത്വാ, കപ്പേത്വാ വാ പച്ഛാ "തത്ഥ സമ്പത്തിം അനുഭവിസ്സാമീ"തി കാമുപാദാനപച്ചയാ തദുപഗം കരോതീതി ബ്രഹ്മലോകേപി കാമനീയട്ഠേന കാമാ, "തദാരമ്മണത്താ തണ്ഹാ കാമുപാദാനന്തി വുത്താ"തി ച വദന്തി, വീമംസിതബ്ബം. കമ്മഞ്ച ചക്ഖുസ്സ ജനകകാരണം, കമ്മസ്സ മൂലകാരണം തണ്ഹാ, തസ്മാ ന മൂലകാരണം ഹോതി ജനകം. രൂപതണ്ഹാദയോ ദുക്ഖസച്ചം ഖന്ധപരിയാപന്നത്താ, "യമ്പിച്ഛം ന ലഭതി, തമ്പി ദുക്ഖ"ന്തി (ദീ॰ നി॰ ൨.൩൮൭; മ॰ നി॰ ൧.൧൩൧; വിഭ॰ ൧൯൦) വചനതോ ച. **തസ്സ മൂലകാരണഭാവേന സമുട്ഠാപികാ**തി തസ്സ കാരണഭൂതസ്സ ഇമസ്സ ഖന്ധപഞ്ചകസ്സ സമുട്ഠാപികാതി യോജേതബ്ബം. "ആസവസമുദയാ അവിജ്ജാസമുദയോ"തി (മ॰ നി॰ ൧.൧൦൩) വചനതോ തസ്സ ഏവ കാരണന്തിപി വത്തും വട്ടതി. അപിച "രൂപാദി വിയ തണ്ഹാപി തണ്ഹായ ഉപ്പത്തിപ്പഹാനട്ഠാന"ന്തി വചനതോ രൂപാദി വിയ തണ്ഹാപി ദുക്ഖസച്ചം കതം. വുത്തഞ്ഹേതം "രൂപതണ്ഹാ ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം, ഏത്ഥേസാ തണ്ഹാ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉപ്പജ്ജതീ"തി (ദീ॰ നി॰ ൨.ർ൦൦; വിഭ॰ ൨൦൩) ച "ഏത്ഥേസാ തണ്ഹാ പഹീയമാനാ പഹീയതീ"തി (ദീ॰ നി॰ ൨.ർ൦൧; മ॰ നി॰ ൧.൧൩ർ) ച. **വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ** "സബ്ബാകാരേന പന ഉപാദാനക്ഖന്ധപഞ്ചകം ദുക്ഖഞ്ചേവ അരിയസച്ചഞ്ച അഞ്ഞത്ര തണ്ഹായാ"തി വചനതോ ഇധ രൂപതണ്ഹാദയോ ദുക്ഖസച്ചന്തി വചനം വിരുജ്ഝതീതി ചേ? ന, അഞ്ഞമഞ്ഞാസങ്കരഭാവേന ദസ്സേതും തത്ഥ തത്ഥ വുത്തത്താ. യദി തണ്ഹാ ഉപാദാനക്ഖന്ധപരിയാപന്നാ ന ഭവേയ്യ, **സച്ചവിഭങ്ഗേ** "തത്ഥ കതമേ സംഖിത്തേന പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ ദുക്ഖാ. സേയ്യഥിദം, രൂപുപാദാനക്ഖന്ധോ ..പേ॰... വിഞ്ഞാണുപാദാനക്ഖന്ധോ"തി (വിഭ॰ ൨൦൨) ഏത്ഥ "ഠപേത്വാ തണ്ഹം സങ്ഖാരുപാദാനക്ഖന്ധോ"തി വത്തബ്ബം ഭവേയ്യ, ന ച വുത്തം, തസ്മാ ദുക്ഖസച്ചപരിയാപന്നാ തണ്ഹാതി ചേ? ന, ഹേതുഫലസങ്കരദോസപ്പസങ്ഗതോ. ന സങ്കരദോസോതി ചേ? സച്ചവിഭങ്ഗപാളിയഞ്ഹി പഞ്ചഹി കോട്ഠാസേഹി സമുദയസച്ചം നിദ്ദിട്ഠം.

കഥം? തണ്ഹാതി ഏകോ വാരോ, തണ്ഹാ ച അവസേസാ ച കിലേസാതി ദുതിയോ, തണ്ഹാ ച അവസേസാ ച കിലേസാ അവസേസാ ച അകുസലാ ധമ്മാതി തതിയോ, തണ്ഹാ ച അവസേസാ ച കിലേസാ അവസേസാ ച അകുസലാ ധമ്മാ തീണി ച കുസലമൂലാനി സാസവാനീതി ചതുത്ഥോ, തണ്ഹാ ച അവസേസാ ച കിലേസാ അവസേസാ ച അകുസലാ ധമ്മാ തീണി ച കുസലമൂലാനി സാസവാനി അവസേസാ ച സാസവാ കുസലാ ധമ്മാതി പഞ്ചമോ വാരോതി. ആമ നിദ്ദിട്ഠം, തഥാപി അഭിധമ്മഭാജനിയേയേവ, ന അഞ്ഞസ്മിം, സോ ച നയോ അരിയസച്ചനിദ്ദേസേ ന ലബ്ഭതി. തഥാ ഹി തത്ഥ "ചത്താരി സച്ചാനി"ച്ചേവാഹ, സുത്തന്തഭാജനിയപഞ്ഹപുച്ഛകേസു വിയ "ചത്താരി അരിയസച്ചാനീ"തി ന വുത്തം, തസ്മാ സുത്തന്തഭാജനിയോവ പമാണം തത്ഥ ച തണ്ഹായ വുത്തത്താ. യഥാഹ "തത്ഥ കതമം ദുക്ഖസമുദയം അരിയസച്ചം, യായം തണ്ഹാ പോനോഭവികാ...പേ॰... സേയ്യഥിദം, കാമതണ്ഹാ"തിആദി (വിഭ॰ ൨൦൩). "യദനിച്ചം തം ദുക്ഖ"ന്തി (സം॰ നി॰ ൩.൧൫) ഇമിനാ പരിയായേന വുത്തത്താ തത്ഥ വുത്തമ്പി പമാണമേവ. "പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി പഥവീകസിണ"ന്തി (ധ॰ സ॰ ൧൬൦ ആദയോ) വചനതോ "കസിണാനീ"തി ഝാനാനി വുത്താനി. കേചി "ഉഗ്ഗഹനിമിത്തപടിഭാഗനിമിത്തേ സന്ധായ വുത്ത"ന്തി വദന്തി, തം ന സുന്ദരം. "ദ്വത്തിംസാകാരാപി പണ്ണത്തിം വിസ്സജ്ജേത്വാ പടികൂലാതി സതി പട്ഠപേതബ്ബാ"തി വചനതോ സതിഗോചരാ രൂപാദയോ ച വേദിതബ്ബാ.

സദ്ധാഹിരോത്തപ്പബാഹുസച്ചവീരിയാരമ്ഭോപട്ഠിതസതിസമ്പജഞ്ഞതാതി ഇമേ **സത്ത സദ്ധമ്മാ** നാമ. **സഭാവതോ**തി ദുക്ഖതോ. **ന ചവതീ**തി ദേവേ സന്ധായ. **ഞാതേയ്യ**ന്തി ഞാതബ്ബം. **ദട്ഠേയ്യ**ന്തി ദട്ഠബ്ബം. അഥ വാ പന "നാഹം ഗമനേന ലോകസ്സ അന്തം ഞാതേയ്യ"ന്തി വദാമീതി അത്ഥോ. **ലോകന്തി** ഖന്ധലോകം. **ഗമനേന ന പത്തബ്ബോ**തി സരീരഗമനേന, അഗതിഗമനേന വാ ന പത്തബ്ബോ, അരിയഗമനേന ലോകന്തം പത്വാവ ദുക്ഖാ അത്ഥി പമോചനന്തി വുത്തം ഹോതി. **സമിതാവീ**തി സമിതകിലേസോ. **ആഹാരട്ഠിതികാ**തി പച്ചയട്ഠിതികാ. യേ കേചി പച്ചയട്ഠിതികാ, സബ്ബേ തേ ലുജ്ജനപലുജ്ജനട്ഠേന ഏകോ ലോകോതി അധിപ്പായോ. സങ്ഖാരാ ഹി സകസകപച്ചയായത്തതായ സത്താ വിസത്താ സത്താ നാമ. **പരിഹരന്തി** പരിചരന്തി. **ദിസാ**തി ഉപയോഗബഹുവചനം. **ഭന്തി** പടിഭന്തി. കേ തേ? തേയേവ വിരോചമാനാ പഭസ്സരാ ചന്ദിമസൂരിയാ. **അട്ഠ ലോകധമ്മാ** സങ്ഖാരാവ. **"സിനേരുസ്സ സമന്തതോ"**തി വചനതോ യുഗന്ധരാദയോ സിനേരും പരിക്ഖിപിത്വാ പരിമണ്ഡലാകാരേന ഠിതാതി വദന്തി. പരിക്ഖിപിത്വാ അച്ചുഗ്ഗതോ ലോകധാതു അയം. **"മ**-കാരോ പദസന്ധികരോ"തി വദന്തി. അഞ്ഞഥാപി

ലക്ഖണാദിഭേദതോ സങ്ഖാരലോകം, ആസയാനുസയഭേദതോ സത്തലോകം, ചക്കവാളാദിപരിമാണതോ ഓകാസലോകഞ്ച സബ്ബഥാപി വിദിതത്താ ലോകവിദൂ.

വിമുത്തിഞാണദസ്സനം കാമാവചരം പരിത്തം ലോകിയം, തേന സബ്ബം ലോകം കഥം അഭിവതി? അസദിസാനുഭാവത്താ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം വിയ. തഞ്ഹി അത്തനോ വിസയേ ഭഗവതോ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണഗതികം , ലഹുതരപ്പവത്തി ച ഭവങ്ഗചിത്തദ്വയാനന്തരം ഉപ്പത്തിതോ. ന കസ്സചി ഏവംലഹുതരം ചിത്തം ഉപ്പജ്ജതി, അപി ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ, തസ്സ കിരേസ ചിത്തവാരോ പഞ്ചദസഭവങ്ഗാനന്തരന്തി. **അഗ്ഗിസിഖധൂമസിഖാ** ച നാഗാ കിര സീഹളദീപേ. അത്ഥസ്സ ദീപകം പദം **അത്ഥപദം**. ഏകത്ഥദീപകം പദം, സബ്ബമേതം വാക്യന്തി അത്ഥോ. **അട്ഠ ദിസാ** നാമ അട്ഠ വിമോക്ഖാ, സമാപത്തിയോ വാ. സത്ഥവാഹോ സത്ഥാതി നിപാതിതോ യഥാ പിസിതാസോ പിസാചോ. ഉദകേ മണ്ഡൂകോ അഹം ആസിം, ന ഥലേ മണ്ഡൂകോ, വാരിമത്തമേവ ഗോചരോ, തസ്സ മേ തവ ധമ്മം സുണന്തസ്സ സീസം ദണ്ഡേന സന്നിരുമ്ഭിത്വാതി പാഠസേസോ. അനാദരത്ഥേ വാ സാമിവചനം. ''ഏത്തകേനപി ഏവരൂപാ ഇദ്ധി ഭവിസ്സതീ''തി സിതം കത്വാ. **വിമോക്ഖോതി** ചേത്ഥ മഗ്ഗോ, തദനന്തരികം **ഞാണം** നാമ ഫലഞാണം, തസ്മിം ഖണേ ബുദ്ധോ നാമ. **സബ്ബസ്സ ബുദ്ധത്താതി** കത്തരി. **ബോധേതാതി** ഹേതുകത്തരി. സേട്ഠത്ഥദീപകം വചനം **സേട്ഠം** നാമ, തഥാ **ഉത്തമം**. **സച്ഛികാപഞ്ഞത്തീതി** സബ്ബധമ്മാനം സച്ഛികരണവസേന സയമ്ഭുതാ പഞ്ഞത്തി, അത്തനാ ഏവ വാ ഞാതാ സച്ഛികതാതിപി സച്ഛികാപഞ്ഞത്തി. **ഭഗീ** ഭഗവാ ചീവരപിണ്ഡപാതാദീനം. **ഭജീ** അരഞ്ഞവനപത്ഥാനി പന്താനി സേനാസനാനി. **ഭാഗീ** അത്ഥധമ്മവിമുത്തിരസസ്സ. രാഗാദികിലേസഗണ**ഭഗ്ഗമകാസി**. **ഭാവിതത്തനോ** ഭാവിതകായോ. ഭവസ്സ അന്തം നിബ്ബാനം മഗ്ഗാധിഗമേന തം ഗതോതി **ഭവന്തഗോ**.

''ലോഭം , ഭിക്ഖവേ, ഏകം ധമ്മം പജഹഥാ''തിആദിനാ (ഇതിവു॰ ൧) നയേന ഏകകാദിവസേനാഗതേ ഗഹേത്വാ വദതി. സംകിലേസതണ്ഹാദിട്ഠിദുച്ചരിതസംകിലേസവസേന അനിച്ചദുക്ഖമനത്താസുഭേസു നിച്ചന്തിആദി**വിപരിയേസാ**. ചീവരഹേതു വാ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ തണ്ഹാ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉപ്പജ്ജതി, പിണ്ഡപാത സേനാസനഇതിഭവാഭവഹേതു വാ (അ॰ നി॰ ൪.൯). **ചേതോഖിലാ** സത്ഥരി കങ്ഖതി, ധമ്മേ, സങ്ഘേ, സിക്ഖായ, സബ്രഹ്മചാരീസു കുപിതോതി (ദീ॰ നി॰ ൩.൩൧൯; വിഭ॰ ൯൪൧) ആഗതാ **പഞ്ച**. കാമേ അവീതരാഗോ ഹോതി...പേ॰... കായേ, രൂപേ, യാവദത്ഥം ഉദരാവദേഹകം ഭുഞ്ജിത്വാ, അഞ്ഞതരം ദേവനികായം പണിധായ ബ്രഹ്മചരിയം ചരതീതി (ദീ॰ നി॰ ൩.൩൨൦; വിഭ॰ ൯൪൧) ആഗതാ **പഞ്ച വിനിബന്ധാ**. വിവാദമൂലാനി കോധോ ഉപനാഹോ മക്ഖോ പളാസോ ഇസ്സാ മച്ഛരിയം മായാ സാഠേയ്യം ഥമ്ഭോ സാരമ്ഭോ സന്ദിട്ഠിപരാമാസിതാ ആധാനഗ്ഗാഹീ ദുപ്പടിനിസ്സഗ്ഗിതാ (അ॰ നി॰ ൬.൩൬; ദീ॰ നി॰ ൩.൩൨൫). **വിഭങ്ഗേ** പന ''കോധോ മക്ഖോ ഇസ്സാ സാഠേയ്യം പാപിച്ഛതാ സന്ദിട്ഠിപരാമാസിതാ''തി (വിഭ॰ ൯൪൪) ആഗതം. തണ്ഹം പടിച്ച പരിയേസനാ, പരിയേസനം പടിച്ച ലാഭോ, ലാഭം പടിച്ച വിനിച്ഛയോ, ഏവം ഛന്ദരാഗോ, അജ്ഝോസാനം, പരിഗ്ഗഹോ, മച്ഛരിയം, ആരക്ഖോ, ആരക്ഖാധികരണം, ദണ്ഡാദാനസത്ഥാദാന...പേ॰... അകുസലാ ധമ്മാ സമ്ഭവന്തീതി (ദീ॰ നി॰ ൨.൧൦൪; ൩.൩൫൯; അ॰ നി॰ ൯.൨൩; വിഭ॰ ൯൬൩) വുത്താനം. രൂപസദ്ദഗന്ധരസഫോട്ഠബ്ബധമ്മതണ്ഹാതി ഛ, താ കാമഭവവിഭവതണ്ഹാവസേനേവ അട്ഠാരസ, താ ഏവ അജ്ഝത്തികസ്സുപാദായ അട്ഠാരസ, ബാഹിരസ്സുപാദായ അട്ഠാരസാതി ഛത്തിംസ, താ അതീതേ ഛത്തിംസ, അനാഗതേ ഛത്തിംസ, പച്ചുപ്പന്നേ ഛത്തിംസാതി ഏവം **അട്ഠസതതണ്ഹാവിചരിതാനീതി**. മാരേതീതി മാരോ, പമാദോ ''പമാദോ മച്ചുനോ പദ''ന്തി (ധ॰ പ॰ ൨൧) വചനതോ. സമ്മാആജീവവിനാസനതോ വാ കിലേസാ വുച്ചന്തി ''മാരോ''തി, വധകൂപമത്താ ഖന്ധാവ മാരാ. അഭിസങ്ഖാരാ ജാതിദുക്ഖാഭിനിബ്ബത്താപനതോ, ജാതസ്സ ജരാദിസമ്ഭവതോ ച മാരാ. ഏകഭവപരിയാപന്നജീവിതമാരണതോ മച്ചു മാരോ. **അണിമതാ** നാമ പരമാണു വിയ അദസ്സനൂപഗമനം. **ലഘിമതാ** സരീരേന, ചിത്തേന വാ സീഘഗമനം. **മഹിമതാ** ചന്ദിമസൂരിയാദീനമ്പി പാണിനാ പരാമസനാദി. **പത്തി** നാമ യഥിച്ഛിതദേസപ്പത്തി. പകാസനതാ, ലാഭകസ്സത്ഥസാധനം വാ **പാകമ്മം**. ഈസത്തം നാമ **സയംവസിതാ**. വസിത്തം നാമ **അപരവസിതാ**. **യത്ഥകാമാവസായിതം** നാമ യത്ഥിച്ഛതി യദിച്ഛതി യാവദിച്ഛതി, തത്ഥ താവ തദത്ഥസാധനം. **പീളനസങ്ഖതസന്താപവിപരിണാമട്ഠേന വാ ദുക്ഖമരിയസച്ച**ന്തിആദിമ്ഹി ഇദം ചോദനാപുബ്ബങ്ഗമം അത്ഥവിസ്സജ്ജനം - ദുക്ഖാദീനം അഞ്ഞേപി രൂപതണ്ഹാദയോ അത്ഥാ അത്ഥി, അഥ കസ്മാ ചത്താരോ ഏവ വുത്താതി ചേ? അഞ്ഞസച്ചദസ്സനവസേന ആവിഭാവതോ.

''തത്ഥ കതമം ദുക്ഖേഞാണം, ദുക്ഖം ആരബ്ഭ യാ ഉപ്പജ്ജതി പഞ്ഞാ''തിആദിനാപി (വിഭ॰ ൭൯൪) നയേന ഏകേകസച്ചാരമ്മണവസേനാപി സച്ചഞാണം വുത്തം. ''യോ, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖം പസ്സതി, ദുക്ഖസമുദയമ്പി സോ പസ്സതീ''തിആദിനാ (സം॰ നി॰ ൫.൧൧൦൦) നയേന ഏകം സച്ചം

ആരമ്മണം കത്വാ സേസേസു കിച്ചനിപ്ഫത്തിവസേനാപി വുത്തം. തഥ യദാ ഏകേകം സച്ചം ആരമ്മണം കരോതി, തദാ സമുദയദസ്സനേന താവ സഭാവതോ **പീളനലക്ഖണസ്സാപി** ദുക്ഖസ്സ യസ്മാ തം ആയൂഹനലക്ഖണേന സമുദയേന ആയൂഹിതം സങ്ഖതം, തസ്മാസ്സ സോ **സങ്ഖതട്ഠോ** ആവി ഭവതി. യസ്മാ പന മഗ്ഗോ കിലേസസന്താപഹരോ സുസീതലോ, തസ്മാസ്സ മഗ്ഗദസ്സനേന **സന്താപട്ഠോ** ആവി ഭവതി നന്ദസ്സ അച്ഛരാദസ്സനേന സുന്ദരിയാ അനഭിരൂപഭാവോ വിയ. അവിപരിണാമധമ്മസ്സ പന നിരോധസ്സ ദസ്സനേന തസ്സ വിപരിണാമട്ഠോ ആവി ഭവതീതി വത്തബ്ബമേവ നത്ഥി. സഭാവതോ **ആയൂഹനലക്ഖണസ്സപി** സമുദയസ്സ ദുക്ഖദസ്സനേന **നിദാനട്ഠോ** ആവി ഭവതി അസപ്പായഭോജനതോ ഉപ്പന്നബ്യാധിദസ്സനേന ഭോജനസ്സ ബ്യാധിനിദാനഭാവോ വിയ. വിസംയോഗഭൂതസ്സ നിരോധസ്സ ദസ്സനേന **സംയോഗട്ഠോ**. നിയ്യാനഭൂതസ്സ ച മഗ്ഗസ്സ ദസ്സനേന **പലിബോധട്ഠോതി**. തഥാ നിസ്സരണസ്സാപി നിരോധസ്സ അവിവേകഭൂതസ്സ സമുദയസ്സ ദസ്സനേന **വിവേകട്ഠോ** ആവി ഭവതി. മഗ്ഗദസ്സനേന **അസങ്ഖതട്ഠോ**. ഇമിനാ ഹി അനമതഗ്ഗേ സംസാരേ മഗ്ഗോ ന ദിട്ഠപുബ്ബോ, സോപി ച സപ്പച്ചയത്താ സങ്ഖതോ ഏവാതി അപ്പച്ചയധമ്മസ്സ അസങ്ഖതഭാവോ അതിവിയ പാകടോ ഹോതി. ദുക്ഖദസ്സനേന പനസ്സ **അമതട്ഠോ** ആവി ഭവതി. ദുക്ഖഞ്ഹി വിസം, അമതം നിബ്ബാനന്തി. തഥാ **നിയ്യാനലക്ഖണസ്സാപി** മഗ്ഗസ്സ സമുദയദസ്സനേന “നായം ഹേതു നിബ്ബാനസ്സ പത്തിയാ, അയം ഹേതൂ”തി **ഹേത്വട്ഠോ** ആവി ഭവതി. നിരോധദസ്സനേന **ദസ്സനട്ഠോ** പരമസുഖുമരൂപാനി പസ്സതോ “വിപ്പസന്നം വത മേ ചക്ഖൂ”തി ചക്ഖുസ്സ വിപ്പസന്നഭാവോ വിയ. ദുക്ഖദസ്സനേന **അധിപതേയ്യട്ഠോ** അനേകരോഗാതുരകപണജനദസ്സനേന ഇസ്സരജനസ്സ ഉളാരഭാവോ വിയാതി ഏവമേത്ഥ ലക്ഖണവസേന, ഏകസ്സ അഞ്ഞസച്ചദസ്സനവസേന ച ഇതരേസം തിണ്ണം ആവിഭാവതോ ഏകേകസ്സ ചത്താരോ അത്ഥാ വുത്താ. **ഉപധിവിവേകോ** നിക്കിലേസതാ.

പടിപക്ഖം അത്ഥയന്തീതി **പച്ചത്ഥികാ**. പതി വിരുദ്ധാ അമിത്താ **പച്ചാമിത്താ. സച്ഛികത്വാ പവേദേതീതി** ഏത്താവതാ ഭഗവതോ സബ്ബഞ്ഞുതം ദീപേതി. തേന ഞാണസമ്പത്തിം ദീപേത്വാ ഇദാനി കരുണാസമ്പത്തിം ദീപേതും **“സോ ധമ്മം ദേസേസീ”**തിആദിമാഹ. അഥ വാ കിം സോ പവേദേസീതി? ഞാണം, തം സബ്ബം തിലോകഹിതഭൂതമേവ. സോ ധമ്മം ദേസേസീതി കീദിസം? **“ആദികല്യാണ”**ന്തിആദി. അനേന വചനേന വത്ഥും അരഹഭാവം ദീപേതി. **സാസനധമ്മോതി** ഓവാദപരിയത്തി. **കിച്ചസുദ്ധിയാതി** കിലേസപ്പഹാനനിബ്ബാനാരമ്മണകിച്ചസുദ്ധിയാ. **സാസനബ്രഹ്മചരിയം** നാമ സിക്ഖത്തയം, നവകോടിസഹസ്സാനീതിആദികം വാ. മഗ്ഗമേവ ബ്രഹ്മചരിയം **മഗ്ഗബ്രഹ്മചരിയം**. തസ്സ പകാസകം പിടകത്തയം ഇധ **സാത്ഥം സബ്യഞ്ജനം** നാമ. ഛസു അത്ഥപദേസു സങ്ഖേപതോ കാസനം **സങ്കാസനം**. ആദിതോ കാസനം **പകാസനം**. ഉഭയമ്പി വിത്ഥാരേത്വാ ദേസനം **വിവരണം**. പുന വിഭാഗകരണം **വിഭജനം**. ഓപമ്മാദിനാ പാകടകരണം **ഉത്താനീകരണം**. സോതൂനം ചിത്തപരിതോസജനനേന, ചിത്തനിസാനേന ച **പഞ്ഞാപനം** വേദിതബ്ബം. ബ്യഞ്ജനപദേസു അക്ഖരണതോ **അക്ഖരം,** “ഏകക്ഖരപദമക്ഖര”ന്തി ഏകേ. വിഭത്തിഅന്തം **പദം**. ബ്യഞ്ജയതീതി **ബ്യഞ്ജനം,** വാക്യം. പദസമുദായോ വാ വാക്യം. വിഭാഗപകാസോ **ആകാരോ** നാമ. ഫുസതീതി ഫസ്സോതിആദി നിബ്ബചനം **നിരുത്തി,** നിരുത്തിയാ നിദ്ദിട്ഠസ്സ അപദേസോ **നിദ്ദേസോ** നാമ. ഫുസതീതി ഫസ്സോ, സോ തിവിധോ - സുഖവേദനീയോ ദുക്ഖവേദനീയോ അദുക്ഖമസുഖവേദനീയോതി. ഏതേസു അയം യോജനാ - അക്ഖരേഹി സങ്കാസയതി, പദേഹി പകാസയതി, ബ്യഞ്ജനേഹി വിവരതി, ആകാരേഹി വിഭജതി, നിരുത്തീഹി ഉത്താനിം കരോതി, നിദ്ദേസേഹി പഞ്ഞാപേതി. അക്ഖരേഹി വാ സങ്കാസയിത്വാ പദേഹി പകാസേതി, ബ്യഞ്ജനേഹി വിവരിത്വാ ആകാരേഹി വിഭജതി, നിരുത്തീഹി ഉത്താനിം കത്വാ നിദ്ദേസേഹി പഞ്ഞാപേതി. അക്ഖരേഹി വാ ഉഗ്ഘാടേത്വാ പദേഹി വിനേതി ഉഗ്ഘടിതഞ്ഞും, ബ്യഞ്ജനേഹി വിവരിത്വാ ആകാരേഹി വിനേതി വിപഞ്ചിതഞ്ഞും, നിരുത്തീഹി നേത്വാ നിദ്ദേസേഹി വിനേതി നേയ്യന്തി വേദിതബ്ബം. **അത്ഥോതി** ഭാസിതത്ഥോ. തസ്സേവത്ഥസ്സ പടിവിജ്ഝിതബ്ബോ സകോ സകോ ഭാവോ **പടിവേധോ** നാമ. തം ഉഭയമ്പി അത്ഥോ നാമ. തേന വുത്തം **“അത്ഥഗമ്ഭീരതാപടിവേധഗമ്ഭീരതാഹി സാത്ഥ”**ന്തി. **ധമ്മോതി** വാ **ദേസനാതി** വാ ബ്യഞ്ജനമേവ. നിദ്ദോസഭാവേന പരിസുദ്ധം സാസനബ്രഹ്മചരിയം, സിക്ഖത്തയപരിഗ്ഗഹിതോ മഗ്ഗോ ച, ഉഭയമ്പി ബ്രഹ്മചരിയപദേന സങ്ഗഹിതം. **പടിപത്തിയാതി** പടിപത്തിഹേതു. **ആഗമബ്യത്തിതോതി** പുനപ്പുനം അധീയമാനാ ഖന്ധാദയോ പാകടാ ഹോന്തി. ദുരുത്തസത്ഥാനി അധീയമാനാനി സമ്മോഹമേവാവാഹന്തി.

വ-ന. **കച്ചി ഖമനീയം** സീതുണ്ഹാദി. **കച്ചി യാപനീയം** യഥാലദ്ധേഹി ജീവിതസാധനേഹി ജീവിതം. **അപ്പാബാധന്തി** അപ്പോപസഗ്ഗം, **അപ്പാതങ്കന്തി** അപ്പരോഗം. **കച്ചി ലഹുട്ഠാനം** സരീരകിച്ചേ. **കച്ചി ബലം** സമണകിച്ചേ. **കച്ചി ഫാസുവിഹാരോ** യഥാവുത്തനയേന അപ്പാബാധതായ, അനുക്കണ്ഠനാദിവസേന വാ. സത്തസട്ഠിതോ പട്ഠായ **പച്ഛിമവയോ,** ഉത്തരാമുഖോതി വുത്തം ഹോതി. ലോകവിവരണേ ജാതേ ഇധ കിം ഓലോകേസി, നത്ഥേത്ഥ തയാ സദിസോപീതി ആഹ **“ത്വം സദേവകസ്സ ലോകസ്സ അഗ്ഗോ”**തിആദി. **ആസഭിം** ഉത്തമം. **ഉപപത്തിവസേന** ദേവാ. രൂപാനം

പരിഭോഗവസേന, പത്ഥനാവസേന വാ ഉപ്പന്നാ രാഗസമ്പയുത്താ സോമനസ്സവേദനാനുരൂപതോ ഉപ്പജ്ജിത്വാ ഹദയതപ്പനതോ അമ്ബരസാദയോ വിയ "രൂപരസാ"തി വുച്ചന്തി. **തഥാഗതസ്സ പഹീനാ**തി അധികാരവസേനാഹ. തഥാഗതസ്സാപി ഹി കസ്സചി തേ പഹീനാതി മത്ഥകച്ഛിന്നതാലോ വിയ കതാ. കഥം? രൂപരസാദിവചനേന വിപാകധമ്മധമ്മാ ഗഹിതാ, തേ വിജ്ജമാനാപി മത്ഥകസദിസാനം തണ്ഹാവിജ്ജാനം മഗ്ഗസത്ഥേന ഛിന്നത്താ ആയതിം താലപന്തിസദിസേ വിപാകക്ഖന്ധേ നിബ്ബത്തേതും അസമത്ഥാ ജാതാ. തസ്മാ താലാവത്ഥു വിയ കതാ. "കുസലസോമനസ്സാപി എത്ഥ സങ്ഗഹിതാ"തി വദന്തി. പഠമമഗ്ഗേന പഹീനാ കമ്മപഥട്ഠാനിയാ, ദുതിയേന ഉച്ഛിന്നമൂലാ ഓളാരികാ, തതിയേന താലാവത്ഥുകതാ കാമരാഗട്ഠാനിയാ. ചതുത്ഥേന അനഭാവംകതാ രൂപരാഗാരൂപരാഗട്ഠാനിയാ. അപരിഹാനധമ്മതം പന ദീപേന്തോ **"ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മാ"**തി ആഹ. തദങ്ഗപ്പഹാനേന വാ പഹീനാ വിപസ്സനാക്ഖണേ, ഝാനസ്സ പുബ്ബഭാഗക്ഖണേ വാ, വിക്ഖമ്ഭനപ്പഹാനേന ഉച്ഛിന്നമൂലാ ഝാനക്ഖണേ. "വിവിച്ചേവ കാമേഹീ"തി (പാരാ॰ ൧൧) ഹി വുത്തം. സമുച്ഛേദപ്പഹാനേന താലാവത്ഥുകതാ തതിയവിജ്ജാധിഗമക്ഖണേ. ഇത്ഥമ്ഭൂതാ പന തേ രൂപരസാദയോ അനഭാവംകതാ ആയതിമനുപ്പാദധമ്മാതി ഏകമേവിദം അത്ഥപദം. പഠമായ വാ അഭിനിബ്ഭിദായ പഹീനാ, ദുതിയായ ഉച്ഛിന്നമൂലാ, തതിയായ താലാവത്ഥുകതാ. ഇത്ഥമ്ഭൂതാ യസ്മാ അനഭാവംകതാ നാമ ഹോന്തി, തസ്മാ ആയതിംഅനുപ്പാദധമ്മാതി വേദിതബ്ബാ. അഥ വാ ദുക്ഖഞാണേന പഹീനാ, സമുദയഞാണേന ഉച്ഛിന്നമൂലാ , നിരോധഞാണേന താലാവത്ഥുകതാ, മഗ്ഗഞാണേന അനഭാവംകതാ, പച്ചവേക്ഖണഞാണേന ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മാതി വേദിതബ്ബാ. ലോകിയമഗ്ഗേന വാ പഹീനാ, ദസ്സനമഗ്ഗേന ഉച്ഛിന്നമൂലാ, തിവിധേന ഭാവനാമഗ്ഗേന താലാവത്ഥുകതാതിആദി. ബ്രാഹ്മണസ്സ അവിസയത്താ ധമ്മരസാ ന ഉദ്ധടാ.

൧൧. ധമ്മധാതുന്തി എത്ഥ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം ധമ്മധാതു നാമ. അനുകമ്പവചനാനുരൂപം **"പുണ്ണചന്ദോ വിയാ"**തി വുത്തം, സൂരിയവചനം **"സുപ്പടിവിദ്ധത്താ"**തിവചനാനുരൂപം, പഥവീസമചിത്തതായ കാരണം **"കരുണാവിപ്ഫാര"**ന്തി വദന്തി. പടിച്ഛാദേതബ്ബേ ഹി അത്തനോ ഗുണേ "ആരദ്ധം ഖോ പന മേ വീരിയ"ന്തിആദിനാ പകാസേന്തോ അത്തനോ കരുണാവിപ്ഫാരം പകാസേതീതി ഗഹേതബ്ബോ. **വരഭൂരിമേധസോ** വരപുഥുലഞാണോ, ഭൂരീതി വാ ഭൂമി, ഭൂമി വിയ പത്ഥടവരപഞ്ഞോതി അത്ഥോ. അബുജ്ഝി എത്ഥാതിപി അധികരണേന **രുക്ഖോ ബോധി**. സയം ബുജ്ഝതി, ബുജ്ഝന്തി വാ തേന തംസമങ്ഗിനോതി **മഗ്ഗോ ബോധി,** ഏവം **സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണമ്പി**. ബുജ്ഝീയതീതി **നിബ്ബാനം ബോധി**. തിസ്സന്നം വിജ്ജാനം ഉപനിസ്സയവതോ യഥാസമ്ഭവം **തിസ്സോ വിജ്ജാ** വേദിതബ്ബാ. ഏകഗ്ഗതാവസേന **തിക്ഖഭാവോ**. തിക്ഖോപി ഏകച്ചോ സരോ ലക്ഖം പത്വാ കുണ്ഠോ ഹോതി, ന തഥാ ഇദം. സതിന്ദ്രിയവസേനസ്സ **ഖരഭാവോ,** സദ്ധിന്ദ്രിയവസേന **വിപ്പസന്നഭാവോ,** അന്തരാ അനോസക്കിത്വാ കിലേസപച്ചത്ഥികാനം സുട്ഠു അഭിഭവനതോ വീരിയിന്ദ്രിയവസേനസ്സ **സൂരഭാവോ** ച വേദിതബ്ബോ. മഗ്ഗവിജായനത്ഥം ഗബ്ഭഗ്ഗഹണകാലോ സങ്ഖാരുപേക്ഖാനന്തരമനുലോമത്താ.

ഛന്ദോതി ച സങ്കപ്പോതി ച അവത്ഥന്തരഭേദഭിന്നോ രാഗോവ -

"സേനഹാത്ഥ്യങ്ഗമുപേതി,
രത്തഹദയോ രാഗേന;
സമ്മഗതേ രത്തകാമമുപേതി,
കാമപതിതം ലോകസ്സ മാത്രാലമതീ"തി -

ആദീസു വിയ -

വിഭങ്ഗേയേവ കിഞ്ചാപി അത്ഥോ വുത്തോതി എത്ഥ അയമധിപ്പായോ - വിഭങ്ഗപാളിം ആനേത്വാ ഇധ വുത്തോപി സബ്ബേസം ഉപകാരായ ന ഹോതി, തസ്മാ തം അട്ഠകഥാനയേനേവ പകാസയിസ്സാമീതി. **ഇതോ**തി കാമേഹി. കായവിവേകാദീസു ഉപധിവിവേകോ തതിയോ, തസ്മാ തതിയം ഛഡ്ഡേത്വാ ദ്വേ ഗഹേത്വാ തദങ്ഗാദീസു വിക്ഖമ്ഭനവിവേകം ഗഹേത്വാ **"തയോ ഏവാ"**തി വുത്താ. ഏവം സതി ചിത്തവിക്ഖമ്ഭനാ ഏകത്ഥാ ഏവാതി വിസേസോ ന സിയാതി ചേ? അപ്പനാവാരത്താ ന പനേവം ദട്ഠബ്ബം. കായവിവേകഗ്ഗഹണേന പുബ്ബഭാഗഗ്ഗഹണം ഞായതി, തസ്മാ **ചിത്തവിവേകോ**തി തദങ്ഗവിവേകോ വുത്തോ, വിക്ഖമ്ഭനേന അപ്പനാകാലേതി ഗഹേതബ്ബം അസങ്കരതോ. അഥ വാ ചിത്തവിവേകേന തദങ്ഗവിക്ഖമ്ഭനാ ഗഹിതാ, ഇതരേന വിക്ഖമ്ഭനവിവേകോ ഏവാതിപി യുത്തം, കിലേസകാമത്താ വാ ദ്വീസു കമ്മേസു പരിയാപന്നോ പുരിസോ വിയ. യഥാ അവിജ്ജമാനേന അവിജ്ജമാനപഞ്ഞത്തിവസേന ലോകേ "സഫലോ രുക്ഖോ"തി വുച്ചതി, തഥേവ വിജ്ജമാനേന വിജ്ജമാനപഞ്ഞത്തിവസേന സാസനേ "സവിതക്കം സവിചാരം ഝാന"ന്തി വുച്ചതീതി അധിപ്പായോ.

വൂപസമാതി ഏത്ഥ കേസം വൂപസമാതി, കിം പഠമജ്ഝാനികാനം, ഉദാഹു ദുതിയജ്ഝാനികാനന്തി? ഏത്ഥ യദി പഠമജ്ഝാനികാനം, നത്ഥി തേസം വൂപസമോ. ന ഹി പഠമജ്ഝാനം വിതക്കവിചാരരഹിതം അത്ഥി. യദി ദുതിയജ്ഝാനികാനം, നത്ഥേവ വൂപസമോ തത്ഥ തദഭാവാതി ചേ? തേനേതം വുച്ചതി **"സമതിക്കമാ"**തി, സമതിക്കമോപി ന തേസംയേവ. കിന്തു സകലസ്സപി പഠമജ്ഝാനധമ്മരാസിസ്സാതി ചേ? തേനേതം വുച്ചതി **"ഓളാരികസ്സ പന സമതിക്കമാ"**തിആദി. സബ്ബേപി പഠമജ്ഝാനധമ്മാ ഓളാരികാവ ദുതിയജ്ഝാനതോ, ന കേവലം വിതക്കവിചാരദ്വയമേവാതി ചേ? ന വിതക്കവിചാരായേവ തേഹി സമ്പയുത്താനം ഓളാരികഭാവതോതി തേസ്വേവ ആദീനവദസ്സനേന ദുതിയജ്ഝാനക്ഖണേ തേസം അഭാവോ ഹോതി. തേന വുത്തം **"ദുതിയജ്ഝാനക്ഖണേ അപാതുഭാവാ"**തി, യസ്സ ധമ്മസ്സാനുഭാവേന, യോഗേന വാ ഇദം ഝാനം **"സമ്പസാദന"**ന്തി വുച്ചതി **"ഏകോദിഭാവ"**ന്തി ച, തസ്സ ദസ്സനത്ഥം സദ്ധാസമാധയോ **വിഭങ്ഗേ** വുത്താ. **പണീതഭോജനസിക്ഖാപദേ** (പാചി॰ ൨൫൯ ആദയോ) സപ്പിആദയോ വിയാതി വുത്തേ അയം അത്ഥവണ്ണനാ ന വിരുജ്ഝതി. **സമം പസ്സതീ**തി ലീനുദ്ധച്ചം പഹായ ഖീണാസവസ്സ ഛസു ദ്വാരേസു ഇട്ഠാനിട്ഠഛളാരമ്മണാപാഥേ പരിസുദ്ധപകതിഭാവാവിജഹനാകാരഭൂതാ ഉപേക്ഖാ **ഛളങ്ഗുപേക്ഖാ**. നീവരണാദിപടിസങ്ഖാസന്തിട്ഠനാഗഹണേ മജ്ഝത്തഭൂതാ ഉപേക്ഖാ, അയം **സങ്ഖാരുപേക്ഖാ** നാമ. വിചിനനേ മജ്ഝത്തഭൂതാ ഉപേക്ഖാ **വിപസ്സനുപേക്ഖാ** നാമ. തത്ഥ ഛളങ്ഗുപേക്ഖാ ബ്രഹ്മവിഹാരുപേക്ഖാ ബോജ്ഝങ്ഗുപേക്ഖാ തത്രമജ്ഝത്തുപേക്ഖാ ഝാനുപേക്ഖാ പാരിസുദ്ധുപേക്ഖാ ച അത്ഥതോ ഏകാ തത്രമജ്ഝത്തുപേക്ഖാവ, അവത്ഥാഭേദേന ഭേദോ നേസം. സങ്ഖാരുപേക്ഖാവിപസ്സനുപേക്ഖാനമ്പി ഏകതാ പഞ്ഞാവസേന, കിച്ചവസേന പന ദുവിധതാ വേദിതബ്ബാ.

ഛളങ്ഗുപേക്ഖാ കാമാവചരാ, ബ്രഹ്മവിഹാരുപേക്ഖാ രൂപാവചരാതിആദിനാ ഭൂമിവസേന. ഛളങ്ഗുപേക്ഖാ ഖീണാസവസ്സേവ, ബ്രഹ്മവിഹാരുപേക്ഖാ തിണ്ണമ്പി പുഥുജ്ജനസേക്ഖാസേക്ഖാനന്തി ഏവം പുഗ്ഗലവസേന. ഛളങ്ഗുപേക്ഖാ സോമനസ്സുപേക്ഖാസഹഗതചിത്തസമ്പയുത്താ, ബ്രഹ്മവിഹാരുപേക്ഖാ ഉപേക്ഖാസഹഗതചിത്തസമ്പയുത്താ ഏവാതി ഏവം ചിത്തവസേന. ഛളങ്ഗുപേക്ഖാ ഛളാരമ്മണാ, ബ്രഹ്മവിഹാരുപേക്ഖാ ധമ്മാരമ്മണാവാതി ആരമ്മണവസേന. വേദനുപേക്ഖാ വേദനാക്ഖന്ധേന സങ്ഗഹിതാ, ഇതരാ നവ സങ്ഖാരക്ഖന്ധേനാതി ഖന്ധസങ്ഗഹവസേന. ഛളങ്ഗുപേക്ഖാ ബ്രഹ്മവിഹാരബോജ്ഝങ്ഗഝാനുപേക്ഖാ പാരിസുദ്ധിതത്രമജ്ഝത്തുപേക്ഖാ ച അത്ഥതോ ഏകാ, തസ്മാ ഏകക്ഖണേ ഏകാവ സിയാ, ന ഇതരാ, തഥാ സങ്ഖാരുപേക്ഖാവിപസ്സനുപേക്ഖാപി. വേദനാവീരിയുപേക്ഖാനം ഏകക്ഖണേ സിയാ ഉപ്പത്തീതി. ഛളങ്ഗുപേക്ഖാ അബ്യാകതാ, ബ്രഹ്മവിഹാരുപേക്ഖാ കുസലാബ്യാകതാ, തഥാ സേസാ. വേദനുപേക്ഖാ പന സിയാ അകുസലാപി. ഏവം കുസലത്തികവസേന. ദസപേതാ സങ്ഖേപേന ചത്താരോവ ധമ്മാ വീരിയവേദനാതത്രമജ്ഝത്തഞാണവസേന. "ദുക്ഖദോമനസ്സസുഖസോമനസ്സാന"ന്തി ഏവം പഹാനക്കമേന അവത്വാ വിഭങ്ഗേ വുത്തനയേന കസ്മാ വുത്താനീതി ചേ? സുത്താനുരക്ഖണത്ഥം. **ഇട്ഠാനിട്ഠവിപരീത**ന്തി ഏത്ഥ "ആരമ്മണവസേന അഗ്ഗഹേത്വാ ഇട്ഠാനിട്ഠവിപരീതാകാരേന അനുഭവതീതി ഗഹേതബ്ബ"ന്തി വദന്തി. കസ്മാ? ഏകംയേവ കസിണം ആരബ്ഭ സബ്ബേസം പവത്തിതോ. തതിയജ്ഝാനതോ പട്ഠായ ഉപകാരാ ഹുത്വാ ആഗതാതി സതിസീസേന ദേസനാ കതാ, വിഗതവലാഹകാദിനാ സോമ്മതായ രത്തിയാ വലാഹകാദിനാ കാലുസ്സിയേ സതിപി ദിവാ വിയ അനുപകാരികാ ന ഹോതി രത്തിം, തസ്മാ **"അത്തനോ ഉപകാരകത്തേന വാ"**തി വുത്തം. "സൂരിയപ്പഭാഭിഭവാ, രത്തിയാ അലാഭാതി ഇമേ ദ്വേ ഹേതൂ അപരിസുദ്ധതായ കാരണം. സോമ്മഭാവേന, അത്തനോ ഉപകാരകത്തേന ചാതി ഇമേ ദ്വേ സഭാഗതായ കാരണ"ന്തി വദന്തി, തസ്സാ അപരിസുദ്ധായ ജാതിയാതി വുത്തം ഹോതി, തസ്മാ കാരണവചനന്തി ഏകേ.

ഝാനകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പുബ്ബേനിവാസകഥാവണ്ണനാ

൧൨. ചിത്തേകഗ്ഗതാസഭാഗത്താ ഝാനാനം **"കേസഞ്ചി ചിത്തേകഗ്ഗതത്ഥാനീ"**തി ആഹ. കുസലാനം ഭവോക്കമനസഭാഗത്താ **"കേസഞ്ചി ഭവോക്കമനത്ഥാനീ"**തി. അസഭാഗത്താ സേസട്ഠാനേസു "പാദകത്ഥാനീ"തി അവത്വാ **"പാദകാനീ"**തി ആഹ. തേന പാദകഭൂതാനമ്പി യഥാസമ്ഭവം ചിത്തേകഗ്ഗതാ ഭവോക്കമനതാവഹതം, ഇതരേസം യഥാസമ്ഭവം പാദകതാവഹതഞ്ച ദീപേതി. അസഭാഗത്താ ജവനവിപസ്സനാപാദകാനി സമാനാനി അഭിഞ്ഞാപാദകാനി ച ഹോന്തി, അഭിഞ്ഞാപാദകാനി ച വിപസ്സനാപാദകാനി ഹോന്തീതിപി ദീപേതി, തഥാ പാദകാഭാവം ദീപേതി.

അഭിഞ്ഞായ ഹി ചതുത്ഥമേവ പാദകം, ന ഇതരാനി. തേസു ചതുത്ഥസ്സ തതിയം പാദകം, തതിയസ്സ ദുതിയം, ദുതിയസ്സ പഠമന്തി. അഥ വാ "ചത്താരി ഝാനാനീ"തി യഥാലാഭതോ വുത്തം.

> വിനയനിദാനനിമിത്തം, വേരഞ്ജനിവാസകപ്പനം;
> സത്ഥു യസ്മാ തസ്മാ ഭഗവാ, വിജ്ജത്തയമാഹ വേരഞ്ജേ.

വുത്തഞ്ഹേതം "വിനയേ സുപ്പടിപന്നോ ഭിക്ഖു സീലസമ്പത്തിം നിസ്സായാ"തിആദി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.പഠമമഹാസങ്ഗീതികഥാ). സീലവതോ ഹി സീലപച്ചവേക്ഖണത്ഥം രത്തിട്ഠാനദിവാഠാനേസു നിസിന്നസ്സ നിസജ്ജനതോ പട്ഠായ അത്തനോ അതീതകിരിയാനുസ്സരണബഹുലതായ പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതിവിജ്ജാ അപ്പകസിരേന സമിജ്ഝതി. തഥാ അത്താനം പടിച്ച സത്താനം ചുതിപരിഗ്ഗഹണസീലതായ ചുതൂപപാതഞാണം അപ്പകസിരേന സമിജ്ഝതി, ഉദകാദീസു സുഖുമത്ത ദസ്സനസീലതായ ദിബ്ബചക്ഖുഞാണം സമിജ്ഝതി. യസ്മാ സത്തവിധമേഥുനസംയോഗപരിവജ്ജനേന, കാമാസവാദിപരിവജ്ജനേന വാ ബ്രഹ്മചരിയം അഖണ്ഡാദിഭാവം പാപുണാതി, തസ്മാസ്സ ആസവക്ഖയഞാണം അപ്പകസിരേന സമിജ്ഝതീതി ഏത്ഥ വിനയനിദാനേ വിജ്ജത്തയമേവ ദസ്സിതം, തസ്മാ ആഹ **"യേസഞ്ച ഗുണാനം ദായകം അഹോസി, തേസം ഏകദേസം ദസ്സേന്തോ"**തി, അഞ്ഞഥാ വിജ്ജത്തയപടിലാഭമത്തപ്പസങ്ഗോ സിയാതി.

സോ ഏവന്തി ഇമിനാ കിഞ്ചാപി ചതുന്നം ഝാനാനം പുബ്ബഭാഗപടിപദാപി സങ്ഗഹം ഗച്ഛതി, ന കേവലം പുരിമജ്ഝാനത്തികമേവ, തഥാപി കേവലം പുരിമജ്ഝാനത്തികമേവ ഗണ്ഹന്തോ "ഏവന്തി ചതുത്ഥജ്ഝാനക്കമനിദസ്സനമേതം, ഇമിനാ പഠമജ്ഝാനാധിഗമാദിനാ കമേന ചതുത്ഥജ്ഝാനം പടിലഭിത്വാതി വുത്തം ഹോതീ"തി ആഹ, തം കസ്മാതി ചേ? സമ്ഭാരഭൂമിത്താ. വുത്തഞ്ഹേതം **അട്ഠകഥായം** (വിസുദ്ധി॰ ൨.൩൭൫) "ഏത്ഥ ച പുരിമാനി തീണി ഝാനാനി യസ്മാ പീതിഫരണേന ച സുഖഫരണേന ച സുഖസഞ്ഞഞ്ച ലഹുസഞ്ഞഞ്ച ഓക്കമിത്വാ ലഹുമുദുകമ്മഞ്ഞകായോ ഹുത്വാ ഇദ്ധിം പാപുണാതി, തസ്മാ ഇമിനാ പരിയായേന ഇദ്ധിലാഭായ സംവത്തനതോ സമ്ഭാരഭൂമിയോതി വേദിതബ്ബാനി. ചതുത്ഥജ്ഝാനം പന ഇദ്ധിലാഭായ പകതിഭൂമി ഏവാ"തി. ഇദമേവ വാ അത്ഥം സന്ധായാഹ "പുബ്ബേ ഇമാനി ചത്താരി ഝാനാനി കേസഞ്ചി അഭിഞ്ഞാപാദകാനീ"തി. യദി ഏവം ചതുത്ഥജ്ഝാനമ്പി അന്തോകത്വാ ഏവന്തി കിമത്ഥം ന വുത്തം. തഞ്ഹി പകതിഭൂമീതി ചേ? ന വത്തബ്ബം, ചതുത്ഥജ്ഝാനതോ പരസ്സ സമാഹിതാദിഭാവപ്പത്തസ്സ ചിത്തസ്സ അത്ഥിഭാവപ്പസങ്ഗതോ. യസ്മാ യസ്മിം സതി "പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതിഞാണായ ചിത്തം അഭിനിന്നാമേസീ"ന്തി വുത്തം, തസ്മാ തസ്മിം ചതുത്ഥജ്ഝാനചിത്തേ പകതിഭൂമിഭാവപ്പത്തേ അഭിഞ്ഞാപാദകേ ജാതേ പരികമ്മചിത്തം "പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതിഞാണായ അഭിനിന്നാമേസീ"ന്തി ആഹ. **അഭിനീഹാരക്ഖമം ഹോതീ**തി ഏത്ഥ തം ഇദ്ധിവിധാധിഗമത്ഥായ പരികമ്മചിത്തം അഭിനീഹരതി. കസിണാരമ്മണതോ അപനേത്വാ ഇദ്ധിവിധാഭിമുഖം പേസേസി. **ഗണ്ഠിപദേ** പന "അഭിഞ്ഞാപാദകജ്ഝാനതോ ഇദ്ധിവിധഞാണാദീനം നീഹരണത്ഥ"ന്തി വുത്തത്താ അഭിനീഹാരക്ഖമന്തി അത്ഥോ പകപ്പിതോ.

സോ ഏവം സമാഹിതേ ഏവം ആനേഞ്ജപ്പത്തേതി യോജനാ വേദിതബ്ബാ ദുതിയവികപ്പേ, **നീവരണദൂരീഭാവേന വിതക്കാദിസമതിക്കമേനാ**തി പഠമജ്ഝാനാദീനം കിച്ചസങ്ഗണ്ഹനതോ. അയം യോജനാ പഠമവികപ്പേ ന സമ്ഭവതി "പരിസുദ്ധേതിആദീസു പനാ"തി വചനേന "ഏവ"ന്തി പദസ്സ അനുപ്പബന്ധനിവാരണതോ. തേനേവ "ഉപേക്ഖാസതിപാരിസുദ്ധിഭാവേന പരിസുദ്ധേ"തിആദിമാഹ. **ഇച്ഛാവചരാന**ന്തി "അഹോ വതാഹം ആപത്തിഞ്ചേവ ആപന്നോ അസ്സം, ന ച മം ഭിക്ഖൂ ജാനേയ്യു"ന്തിആദിനാ (മ॰ നി॰ ൧.൬൧) നയേന ഉപ്പന്നഇച്ഛാവസേന പവത്താനം കോപഅപച്ചയാനം അഭാവേന അനങ്ഗണേതി അത്ഥോ. ഏത്ഥ ച പന യഥാവുത്തപ്പകാരാ ഇച്ഛാപി പഠമജ്ഝാനാദീനം അധിഗമായ അന്തരായികാ "സമ്പജാനമുസാവാദോ ഖോ പനായസ്മന്തോ അന്തരായികോ ധമ്മോ"തി (മഹാവ॰ ൧൩൪) വുത്തത്താ, പഗേവ ഇച്ഛാവചരാ കോപഅപച്ചയാ, തസ്മാ വുത്തം **"ഝാനപടിലാഭപച്ചനീകാനം പാപകാനം ഇച്ഛാവചരാന"**ന്തിആദി. കത്ഥചി പന "ഝാനപടിലാഭപച്ചയാനം ഇച്ഛാവചരാന"ന്തി പോത്ഥകേസു പാഠോ ദിസ്സതി, സോ പമാദലേഖോ, **ഗണ്ഠിപദേ** ച "അഹോ വത സത്ഥാ മമഞ്ഞേവ പടിപുച്ഛിത്വാ ധമ്മം ദേസേയ്യാ"തി യോ തദത്ഥോ ലിഖിതോ, സോ ദുല്ലിഖിതോ. ന ഹി ഝാനപടിലാഭപച്ചയാ കോപാദയോ **അനങ്ഗണസുത്തേ** (മ॰ നി॰ ൧.൬൭ ആദയോ) വുത്താ, "ന ച യുത്തിതോ സമ്ഭവന്തി ഝാനലാഭിനോ തദഭാവാ"തി ആചരിയോ വദതി, തം വീമംസിതബ്ബം. ഏത്ഥ വിജ്ജത്തയസ്സ ഉത്തരുത്തരവിസേസദസ്സനത്ഥം "സോ ഏവം സമാഹിതേ ചിത്തേ"തിആദിനാ പുനപ്പുനം അട്ഠങ്ഗനിദസ്സനം കതന്തി വേദിതബ്ബം. ഉത്തരുത്തരവിസേസോ ചേഭാസം അത്തദുക്ഖപരദുക്ഖദസ്സനതദുപസമത്തദീപനതോ വേദിതബ്ബോ. ഭഗവാ ഹി പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതിഞാണേന അത്തനോ അനന്തസംസാരദുക്ഖം പസ്സിത്വാ, ചുതൂപപാതഞാണേന പരസ്സ ച ലോകസ്സ ആസവക്ഖയഞാണേന തദുഭയവൂപസമത്തഞ്ച

പസ്സിത്വാ തം ദേസേതി, പഠമേന വാ അത്തദുക്ഖദസ്സനതോ അത്തസിനേഹപരിച്ചാഗം ദീപേതി. ദുതിയേന പരദുക്ഖദസ്സനതോ പരേസു കോപപരിച്ചാഗം, തതിയേന അരിയമഗ്ഗദസ്സനതോ മോഹപരിച്ചാഗഞ്ച ദീപേതി. ഏവം നാനാഗുണവിസേസദീപനതോ ഇമസ്സേവ ലോകിയാഭിഞ്ഞാദ്വയസ്സ ഇധ ഗഹണം കതന്തി വേദിതബ്ബം.

യസ്മാ അതീതജാതി ഏവ നിവാസോ, തസ്മാ ''അതീതജാതീസൂ''തി ന വത്തബ്ബന്തി ചേ? ന, ജാതിയാ ഏകദേസേപി നിവാസവോഹാരസിദ്ധിദസ്സനതോ. **പാളിയം** കിഞ്ചാപി ''ഏകമ്പി ജാതിം ദ്വേപി ജാതിയോ''തിആദിവചനേന സകലജാതിയാ അനുസ്സരണമേവ പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതി വിയ ദിസ്സതി, ന ഏവം ദട്ഠബ്ബം. തദേകദേസാനുസ്സരണമ്പി പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതി ഏവാതി ദസ്സനത്ഥം, ഭുമ്മവചനം കതം ഓകാസാദിസങ്ഗഹത്ഥഞ്ച. **''ഛിന്നവടുമകാനുസ്സരണാദീസൂ''**തി **ആദി**-സദ്ദേന അനിവുത്ഥലോകധാതുദീപരട്ഠനഗരഗാമാദിഗ്ഗഹണം വേദിതബ്ബം. ***ഗണ്ഠിപദേ*** പന ''തേസം ഛിന്നവടുമകാനം ലോകുത്തരസീലാദീനി ന ഭഗവതാ ബോധിസത്തകാലേ വിഞ്ഞാതാനീ''തി വുത്തം. അത്ഥാപത്തിതോ ലോകിയാനി വിഞ്ഞാതാനീതി ആപജ്ജതി, തം ദിബ്ബചക്ഖുഞാണാധികാരേ ''അരിയാനം ഉപവാദകാ''തി വചനേന സമേന്തം വിയ ദിസ്സതി. ന ഹി അരിയേ അപസ്സന്തസ്സ ഏവം ഹോതി. കിമത്ഥം പനേത്ഥ അനുസ്സതി വുത്താ, നനു ഏസ വിജ്ജാധികാരോതി ചേ? ആദികമ്മികസ്സ സതിവസേന നിബ്ബത്തിതോ, അതീതധമ്മാനം സതിയാ വിസേസാധികാരത്താ ച. വുത്തഞ്ഹി ''അനുസ്സരാമീ''തി.

''വത്തമാനേസു വിഞ്ഞാന-മതീതേസ്വസ്സ സരതി;
അനാഗതേസു ധമ്മേസു, സരതി വിഞ്ഞാന പണിധീ''തി.

ആചരിയകുമാരിതേന സിലോകോപി വുത്തോ.

തത്ഥ രാഗേ ഉസ്സന്നതരേ തേജോസംവട്ടോ. ദോസേ ആപോസംവട്ടോ. മോഹേ വായോസംവട്ടോ. കേചി ''ദോസേ തേജോസംവട്ടോ, രാഗേ ആപോസംവട്ടോ, മോഹേ വായോസംവട്ടോ''തി വദന്തി. യസ്മാ അമുത്രാതി ചിത്തം, വചനം വാ ഭവാദിനിയമേന ഹോതി, തസ്മാ **''ഭവേ വാ''**തിആദി. **ഏവംനാമോ ഏവംഗോത്തോ**തി പദദ്വയേന അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാമൂലകം പഞ്ഞത്തിസങ്ഖാതം ഗോചരനിവാസം ദീപേതി. **പവത്തഫലഭോജനോ** സയംപതിതഫലാഹാരോ. **ചതുരാസീതികപ്പസഹസ്സപരമായുപരിയന്തോ** വാതി പണിധാനതോ പുബ്ബേ. പടിനിവത്തന്തസ്സ പച്ചവേക്ഖണം പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതിഞാണം ന ഹോതി. ''പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതിഞാണലാഭീനം പനേതം ആനുഭാവപരിദീപന''ന്തി ***ഗണ്ഠിപദേ*** വുത്തം. **അമുത്രാ**തി ഏത്ഥ പഠമയോജനായം സീഹോക്കന്തവസേന അനുസ്സരണം വുത്തം, തഞ്ച ഖോ അനുലോമവസേന. ''പടിലോമവസേനാ''തിപി ലിഖന്തി, തം ദുവിഞ്ഞേയ്യം. സീഹോക്കന്തം ദസ്സേതും **''അനേകാസു കപ്പകോടീസൂ''**തിആദി വുത്തം. **യഥാ** തന്തി നിദസ്സനേന പടിപത്തിസാധാരണേന ഫലസാധാരണതം ദസ്സേന്തോ ബ്രാഹ്മണസ്സ ആദരം ജനേതി, അത്താനമേവേകം ഉക്കംസേതീതി വചനം നിവാരേതി. ''സാധു ഖോ പന തഥാരൂപാനം അരഹതം ദസ്സനം ഹോതീ''തി തസ്സ പുബ്ബേ ഉപ്പന്നചിത്തേ ഏവ നിയോജേതി. **പഠമാ അഭിനിബ്ഭിദാ**തി വചനേന അവിജ്ജണ്ഡകോസസ്സ ബഹുപടലഭാവം ദസ്സേതി, തേന അട്ഠംഗുണിസ്സരിയാദിനാ അനഭിനിബ്ഭിദം ദീപേതി.

പുബ്ബേനിവാസകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ദിബ്ബചക്ഖുഞാണകഥാവണ്ണനാ

൧൩. **''ചുതൂപപാതഞാണായാ''**തി ഫലൂപചാരേന വുത്തം. ഇദഞ്ഹി ദിബ്ബചക്ഖുഞാണം രൂപാരമ്മണത്താ പരിത്തപച്ചുപ്പന്നഅജ്ഝത്തബഹിദ്ധാരമ്മണം ഹോതി. ന ചുതിം വാ പടിസന്ധിം വാ ആരമ്മണം കരോതി. തസ്മാ ''യഥാകമ്മൂപഗേ സത്തേ പജാനാമീ''തി (പാരാ൦ ൧൩) വചനം വിയ ഫലൂപചാരേനേവ വുത്തമിദന്തി വേദിതബ്ബം. ദിബ്ബവിഹാരസന്നിസ്സിതത്താ കാരണോപചാരേന ദിബ്ബം. ഇമിനാ പന കേചി ആചരിയാ ''കുസലാകുസലാ ചക്ഖൂ ദിബ്ബചക്ഖു കാമാവചര''ന്തി വദന്തി, തേ പടിസേധിതാ ഹോന്തി. ചതുത്ഥജ്ഝാനപഞ്ഞാ ഹി ഏത്ഥ അധിപ്പേതാ. **മഹാജുതികത്താ മഹാഗതികത്താ**തി ഏതേസു ''സദ്ദസത്ഥാനുസാരേനാ''തി വുത്തം. ഏകാദസന്നം ഉപക്കിലേസാനം ഏവം ഉപ്പത്തിക്കമോ ഉപക്കിലേസഭാവോ ച വേദിതബ്ബോ, മഹാസത്തസ്സ ആലോകം വഡ്ഢേത്വാ ദിബ്ബചക്ഖുനാ നാനാവിധാനി രൂപാനി ദിസ്വാ ''ഇദം നു ഖോ കി''ന്തി വിചികിച്ഛാ ഉദപാദി, സോ ഉപക്കിലേസോ **ഉപക്കിലേസസുത്തേ** (മ൦ നി൦ ൩.൨൩൬ ആദയോ) ''വിചികിച്ഛാധികരണഞ്ച പന മേ സമാധിമ്ഹി ചവി, സമാധിമ്ഹി ചുതേ ഓഭാസോ അന്തരധായതി ദസ്സനഞ്ച രൂപാന''ന്തി വചനതോ. തതോ ''രൂപാനി മേ പസ്സതോ വിചികിച്ഛാ ഉപ്പജ്ജതി, ഇദാനി ന കിഞ്ചി മനസി കരിസ്സാമീ''തി ചിന്തയതോ അമനസികാരോ, തതോ കിഞ്ചി അമനസികരോന്തസ്സ ഥിനമിദ്ധം ഉദപാദി, തതോ തസ്സ പഹാനത്ഥം ആലോകം വഡ്ഢേത്വാ

രൂപാനി പസ്സതോ ഹിമവന്താദീസു ദാനവരക്ഖസാദയോ പസ്സന്തസ്സ ഛമ്ഭിതത്തം ഉദപാദി, തതോ തസ്സ പഹാനത്ഥം "മയാ ദിട്ഠഭയം പകതിയാ ഓലോകിയമാനം നത്ഥി, അദിട്ഠേ കിം നാമ ഭയ"ന്തി ചിന്തയതോ ഉപ്പിലാവിതത്തം ഉദപാദി. **ഗണ്ഠിപദേ** പന "ഉപ്പിലം ദിബ്ബരൂപദസ്സേനേനാ"തി വുത്തം, "തം ദുവുത്തം പരതോ അഭിജപ്പാവചനേന തദത്ഥസിദ്ധിതോ"തി **ആചരിയോ** വദതി. തതോ ഛമ്ഭിതത്തപ്പഹാനത്ഥം "മയാ വീരിയം ദള്ഹം പഗ്ഗഹിതം, തേന മേ ഇദം ഉപ്പിലം ഉപ്പന്ന"ന്തി വീരിയം സിഥിലം കരോന്തസ്സ കായദുട്ഠുല്ലം കായദരഥോ കായാലസിയം ഉദപാദി, തതോ തം ചജന്തസ്സ അച്ചാരദ്ധവീരിയം ഉദപാദി, തത്ഥ ദോസം പസ്സതോ അതിലീനവീരിയം ഉപദാദി, തതോ തം പഹായ സമപ്പവത്തേന വീരിയേന ഛമ്ഭിതത്തഭയാ ഹിമവന്താദിട്ഠാനം പഹായ ദേവലോകാഭിമുഖം ആലോകം വഡ്ഢേത്വാ ദേവസങ്ഘം പസ്സതോ തണ്ഹാസങ്ഖാതാ അഭിജപ്പാ ഉദപാദി, തതോ "മയ്ഹം ഏകജാതികരൂപം മനസി കരോന്തസ്സ അഭിജപ്പാ ഉപ്പന്നാ, തസ്മാ ദാനി നാനാവിധം രൂപം മനസി കരിസ്സാമീ"തി കാലേന ദേവലോകാഭിമുഖം, കാലേന മനുസ്സലോകാഭിമുഖം ആലോകം വഡ്ഢേത്വാ നാനാവിധാനി രൂപാനി മനസി കരോതോ നാനത്തസഞ്ഞാ ഉദപാദി, തതോ "നാനാവിധരൂപാനി മേ മനസി കരോന്തസ്സ നാനത്തസഞ്ഞാ ഉദപാദി, തസ്മാ ദാനി അഭിജപ്പാദിഭയാ ഇട്ഠാദിനിമിത്തഗ്ഗാഹം പഹായ ഏകജാതികമേവ രൂപം മനസി കരിസ്സാമീ"തി തഥാ കരോതോ അഭിനിജ്ഝായിതത്തം രൂപാനം ഉദപാദി ഏവം പഹീനഉപക്കിലേസസ്സാപി അനധിട്ഠിതത്താ. ഓഭാസഞ്ഹി ഖോ ജാനാമി, ന ച രൂപാനി പസ്സാമീതിആദി ജാതം.

തസ്സത്ഥോ - യദാ പരികമ്മോഭാസമേവ മനസി കരോമി, തദാ ഓഭാസം സഞ്ജാനാമി, ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ രൂപാനി ന ച പസ്സാമി, രൂപദസ്സനകാലേ ച ഓഭാസം ന ജാനാമീതി. കിമത്ഥമിദം വുത്തം, ന ഹി ഏതം ഉപക്കിസേസഗതന്തി? ന കേവലം ഉപക്കിലേസപ്പജഹനമേവേത്ഥ കത്തബ്ബം, യേന ഇദം വിസുദ്ധം ഹോതി, അഞ്ഞമ്പി തദുത്തരി കത്തബ്ബം അത്ഥീതി ദസ്സനത്ഥം. **വിചികിച്ഛാ ചിത്തസ്സ ഉപക്കിലേസോ**തിആദീസു "ഇമേ ധമ്മാ ഉപക്കിലേസാതി ആദീനവദസ്സനേന പജഹിം, ന മയ്ഹം തദാ ഉപ്പന്നത്താ"തി കേചി വദന്തി. **മാനുസകം വാ**തി ഇമിനാ സഭാവാതിക്കമം ദസ്സേതി. **മംസചക്ഖുനാ വിയാ**തി ഇമിനാ പരിയത്തിഗ്ഗഹണം, വണ്ണമത്താരമ്മണതഞ്ച ഉപമേതി. വണ്ണമത്തേ ഹേത്ഥ സത്ത-സദ്ദോ, ന "സബ്ബേ സത്താ ആഹാരട്ഠിതികാ"തി (അം· നി· ൧൦.൨൭) ഏത്ഥ വിയ സബ്ബസങ്ഖതേസു, ഹീനജാതിആദയോ മോഹസ്സ **നിസ്സന്ദോ** വിപാകോ. കായദുച്ചരിതേന സമന്നാഗതാ പുബ്ബേ അതീതഭവേ അഹേസും, സമ്പതി നിരയം ഉപപന്നാതി ഏവം പാഠസേസേന സമ്ബന്ധോ വേദിതബ്ബോ. "യഥാകമ്മൂപഗഞാണഞ്ഹി ഏകന്തമതീതാരമ്മണം, ദിബ്ബചക്ഖു പച്ചുപ്പന്നാരമ്മണ"ന്തി ഉഭിന്നം കിച്ചവസേന വുത്തം. **മഹല്ലകോ**തി സമണാനം സാരുപ്പമസാരുപ്പം, ലോകാചാരം വാ ന ജാനാതീതി അധിപ്പായേന വുത്തത്താ ഗുണപരിധംസനേന ഗരഹതീതി വേദിതബ്ബം. "നിയതോ സമ്ബോധിപരായനോ"തി (സം· നി· ൫.൧൫; ൫.൯൯൭, ൧൦൦൪) വുത്തോ അരിയപുഗ്ഗലോ മഗ്ഗാവരണം കാതും സമത്ഥം ഫരുസവചനം യദി കഥേയ്യ, അപായഗമനീയമ്പി കരേയ്യ, തേന സോ അപായുപഗോപി ഭവേയ്യ, തസ്മാ ഉപപരിക്ഖിതബ്ബന്തി ഏകേ. **"വായാമം മാ അകാസീ**തി ഥേരേന വുത്തത്താ മഗ്ഗാവരണം കരോതീ"തി വദന്തി. പുബ്ബേവ സോതാപന്നേന അപായദ്വാരോ പിഹിതോ, തസ്മാസ്സ സഗ്ഗാവരണം നത്ഥി. **"പാകതികന്തി** പവത്തിവിപാകം അഹോസീ"തി വദന്തി. "വുദ്ധി ഹേസാ, ഭിക്ഖവേ, അരിയസ്സ വിനയേ, യോ അച്ചയം അച്ചയതോ ദിസ്വാ യഥാധമ്മം പടികരോതീ"തി (മ· നി· ൩.൩൭൦; ദീ· നി· ൧.൨൫൧) വചനതോ പാകതികം അഹോസീതി ഏകേ. **സചേ സോ ന ഖമതീ**തി സോതാപന്നാദീനം ഖന്തിഗുണസ്സ മന്ദതായ വാ ആയതിം തസ്സ സുട്ഠു സംവരത്ഥായ വാ അക്ഖമനം സന്ധായ വുത്തം. **സുഖാനം വാ ആയസ്സ** ആരമ്മണാദിനോ അഭാവാ കാലകഞ്ചികാ അസുരാ ഹോന്തി. "ഇതോ ഭോ സുഗതിം ഗച്ഛാ"തി (ഇതിവു· ൮൩) വചനതോ **മനുസ്സഗതിപി. ദിബ്ബചക്ഖുഞാണവിജ്ജാ**തി ദിബ്ബചക്ഖുമേവ ദസ്സനട്ഠേന ഞാണം, തസ്സ തസ്സ അത്ഥസ്സ വിന്ദനട്ഠേന വിജ്ജാതി അത്ഥോ.

ദിബ്ബചക്ഖുഞാണകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ആസവക്ഖയഞാണകഥാവണ്ണനാ

൧൪. സോ ഏവം സമാഹിതേ ചിത്തേതി കിം പുരിമസ്മിംയേവ, ഉദാഹു അഞ്ഞസ്മിംയേവ ചതുത്ഥജ്ഝാനചിത്തേ. **അട്ഠകഥായമ്പി** യതോ വുട്ഠായ പുരിമവിജ്ജാദ്വയം അധിഗതം, തദേവ പുന സമാപജ്ജനവസേന അഭിനവം അഭിണ്ഹം കതന്തി ദസ്സനത്ഥം "സോ ഏവം സമാഹിതേ ചിത്തേതി ഇധ വിപസ്സനാപാദകം ചതുത്ഥജ്ഝാനചിത്തം വേദിതബ്ബ"ന്തി വുത്തം. ഏത്ഥാഹ - യദി തദേവ പുന സമാപജ്ജനവസേന അഭിനവം കതം, അഥ കസ്മാ പുബ്ബേ വിയ "വിപസ്സനാപാദകം അഭിഞ്ഞാപാദകം നിരോധപാദകം സബ്ബകിച്ചസാധകം സബ്ബലോകിയലോകുത്തരഗുണദായകം ഇധ ചതുത്ഥജ്ഝാനചിത്തം വേദിതബ്ബ"ന്തി അവത്വാ "ഇധ

വിപസ്സനാപാദകം ചതുത്ഥജ്ഝാനചിത്തം വേദിതബ്ബ''ന്തി ഏത്തകമേവ വുത്തം , നനു ഇധ തഥാവചനട്ഠാനമേവ തം അരഹത്തമഗ്ഗേന സദ്ധിം സബ്ബഗുണനിപ്ഫാദനതോ, ന പഠമവിജ്ജാദ്വയമത്തനിപ്ഫാദനതോതി? വുച്ചതേ - അരിയമഗ്ഗസ്സ ബോജ്ഝങ്ഗമഗ്ഗങ്ഗഝാനങ്ഗപടിപദാവിമോക്ഖവിസേസനിയമോ പുബ്ബഭാഗവുട്ഠാനഗാമിനീവിപസ്സനായ സങ്ഖാരുപേക്ഖാസങ്ഖാതായ നിയമേന അഹോസീതി ദസ്സനത്ഥം വിപസ്സനാപാദകമിധ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. തത്ഥ പരിയാപന്നത്താ, ന തദാരമ്മണമത്തേന. **പരിയായതോതി** അഞ്ഞേനപി പകാരേന. **''ഇമേ ആസവാ''**തി അയം വാരോ കിമത്ഥം ആരദ്ധോ? ''ആസവാനം ഖയഞാണായാ''തി അധികാരാനുലോമനത്ഥം. **മഗ്ഗക്ഖണേ ഹി ചിത്തം വിമുച്ചതി, ഫലക്ഖണേ വിമുത്തം ഹോതീ**തി ഇദം ഏകത്തനയേന വുത്തം. യഞ്ഹി വിമുച്ചമാനം, തദേവ അപരഭാഗേ വിമുത്തം നാമ ഹോതി. യഞ്ച വിമുത്തം, തദേവ പുബ്ബഭാഗേ വിമുച്ചമാനം നാമ ഹോതി. ഭുഞ്ജമാനോ ഏവ ഹി ഭോജനപരിയോസാനേ ഭുത്താവീ നാമ. ''ഇമിനാ പച്ചവേക്ഖണഞാണം ദസ്സേതീ''തി പച്ചവേക്ഖണഞാണസ്സ ച പട്ഠാനേ ''മഗ്ഗാ വുട്ഠഹിത്വാ മഗ്ഗം പച്ചവേക്ഖതി, ഫലം, നിബ്ബാനം, പഹീനേ കിലേസേ പച്ചവേക്ഖതീ''തി അയമുപ്പത്തിക്കമോ വുത്തോ. പവത്തിക്കമോ പനേത്ഥ സരൂപതോ അത്ഥതോതി ദ്വിധാ വുത്തോ. തത്ഥ ''വിമുത്തമിതി ഞാണം അഹോസീ''തി സരൂപതോ ചതുബ്ബിധസ്സപി പച്ചവേക്ഖണഞാണസ്സ പവത്തിക്കമനിദസ്സനം. ''ഖീണാ ജാതീ''തിആദി അത്ഥതോ. തേനേവ അന്തേ ''അബ്ഭഞ്ഞാസി''ന്തി പുഗ്ഗലാധിട്ഠാനം ദേസനം അകാസി പച്ചവേക്ഖണഞാണസ്സ തഥാ അപ്പവത്തിതോ. അപ്പടിസന്ധികം ഹോതീതി ജാനന്തോ ''ഖീണാ ജാതീ''തി ജാനാതി നാമ. ''ദിബ്ബചക്ഖുനാ പച്ചുപ്പന്നാനാഗതംസഞാണ''ന്തി അനാഗതംസഞാണസ്സ ച ദിബ്ബചക്ഖുസന്നിസ്സിതത്താ വുത്തം.

ആസവക്ഖയഞാണകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഉപാസകത്തപടിവേദനാകഥാവണ്ണനാ

൧൫. **കണ്ണസുഖതോ ഹദയങ്ഗമതോതി** വചനമേവ സന്ധായ വുത്തം. **അനത്തുക്കംസനതോതി**ആദി പുഗ്ഗലവസേന, **കണ്ണസുഖതോതി** സോതിന്ദ്രിയം സന്ധായ. **ആപാഥരമണീയതോതി** ഞാണാപാഥരമണീയതോ. സയമേവ **ഹേട്ഠാമുഖജാതം വാ,** മഗ്ഗോ പന അസോകോ ഹോതി. തദാ ഹി സോകോ പഹീയമാനോ. ചരിയാദിഅനുകൂലതോ **അപ്പടികൂലം**. **''മധുരമിമ''**ന്തി വുത്തത്താ ''ധമ്മമിമ''ന്തി വചനം അധികം വിയ ദിസ്സതി. തസ്മാ ''രാഗവിരാഗമിമ''ന്തി ഏവം വിസും വിസും യോജേത്വാ പുന പിണ്ഡേത്വാ ധമ്മമിമം ഉപേഹീതി യോജേതബ്ബം, ''ധമ്മമേവ സരണത്ഥമുപേഹീ''തി പഠന്തി കിരാതി ദീപേതി. സരണഗതാനം തേനേവ സരണഗമനേന ഭയം സന്താസം ദുഗ്ഗതിം പരിക്കിലേസം ദുക്ഖം ഹിംസതീതി രതനത്തയം **സരണം** നാമ. തപ്പസാദതഗ്ഗരുതാദീഹി വിഹതകിലേസോ തപ്പരായനതാകാരപ്പവത്തോ ചിത്തുപ്പാദോ **സരണഗമനം**. തംസമങ്ഗീസത്തോ **സരണം ഗച്ഛതി**. പഭേദേന പന ദുവിധം സരണഗമനം ലോകുത്തരം ലോകിയന്തി. തത്ഥ ലോകുത്തരം ദിട്ഠസച്ചാനം മഗ്ഗക്ഖണേ സരണഗമനുപക്കിലേസസമുച്ഛേദേന നിബ്ബാനാരമ്മണം ഹുത്വാ കിച്ചതോ സകലേപി രതനത്തയേ ഇജ്ഝതി. ലോകിയം പുഥുജ്ജനാനം സരണഗമനുപക്കിലേസം തദങ്ഗവിക്ഖമ്ഭനേന ആരമ്മണതോ ബുദ്ധാദിഗുണാരമ്മണം ഹുത്വാ ഇജ്ഝതി. തം അത്ഥതോ രതനത്തയേ സദ്ധാപടിലാഭോ സദ്ധാമൂലികാ ച സമ്മാദിട്ഠി. ലോകുത്തരസ്സ ചത്താരി സാമഞ്ഞഫലാനി വിപാകഫലം, സബ്ബദുക്ഖക്ഖയോ ആനിസംസഫലം. ''യോ ച ബുദ്ധഞ്ച ധമ്മഞ്ച...പേ॰... സബ്ബദുക്ഖാ പമുച്ചതീ''തി (ധ॰ പ॰ ൧൯൦-൧൯൨) ഹി വുത്തം. ലോകിയസ്സ ഭവഭോഗസമ്പദാ. ''യേ കേചി ബുദ്ധം സരണം ഗതാസേ''തി (ദീ॰ നി॰ ൨.൩൩൨; സം॰ നി॰ ൧.൩൭) ഹി വുത്തം. ലോകിയസരണഗമനം തീസു വത്ഥൂസു അഞ്ഞാണസംസയമിച്ഛാഞാണാദീഹി സംകിലിസ്സതി, ന മഹാജുതികം ഹോതി, ന മഹാവിപ്ഫാരം. ലോകുത്തരസ്സ നത്ഥി സംകിലേസോ. ലോകിയസ്സ സാവജ്ജോ അനവജ്ജോതി ദുവിധോ ഭേദോ. തത്ഥ അഞ്ഞസത്ഥാരാദീസു അത്തസന്നിയ്യാതനാദീഹി സാവജ്ജോ ഹോതി, സോ അനിട്ഠഫലോ. അനവജ്ജോ കാലകിരിയായ, സോ അവിപാകത്താ അഫലോ. ലോകുത്തരസ്സ നേവത്ഥി ഭേദോ. ഭവന്തരേപി ഹി അരിയസാവകോ അഞ്ഞം സത്ഥാരം ന ഉദ്ദിസതി. യോ കോചി സരണഗതോ ഗഹട്ഠോ **ഉപാസകോ**. രതനത്തയഉപാസനതോ ഉപാസകോ. പഞ്ച വേരമണിയോ **സീലം**. സത്ഥസത്തമംസമജ്ജവിസവാണിജ്ജാരഹിതം ധമ്മേന ജീവികം **ആജീവോ**. വുത്തസീലാജീവവിപത്തി **വിപത്തി** നാമ. വിപരീതാ **സമ്പത്തി**.

൧൬. **ലച്ഛാമ നു ഖോതി** ദുഗ്ഗതേ സന്ധായ വുത്തം. **സക്ഖിസ്സാമ നു ഖോ നോതി** സമിദ്ധേ സന്ധായ. **തത്ഥ** വേരഞ്ജായം. **പഗ്ഗയ്ഹതീതി** പത്തം പഗ്ഗഹോ, തേന പഗ്ഗഹേന പത്തേനാതി അത്ഥോ. **സമാദായേവാതി** നിദസ്സനം. **ന ച വട്ടതീതി** പുന പാകം കിഞ്ചാപി വട്ടതി, തഥാപി ന സുട്ഠു പക്കത്താ വുത്തം, ''ഉത്തണ്ഡുലഭത്തം ലഭിത്വാപി പിധേതും ന വട്ടതീ''തി അട്ഠകഥാവചനഞ്ചേത്ഥ സാധകം. ''സാവകാനം വാ സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേസ്സാമീ''തി ഇമിനാ

വചനേന ആജീവപാരിസുദ്ധിസീലം സന്ധായ ‘‘പച്ഛാ സീല’’ന്തി വുത്തം. ഉപാലിത്ഥേരോപി തം തം വത്ഥും പടിച്ച ഭഗവതാ ബഹൂനി സിക്ഖാപദാനി പഞ്ഞത്താനി അത്ഥീതി ദീപേതി. യദി ഏവം വേരഞ്ജായം ‘‘ഏതസ്സ ഭഗവാ കാലോ’’തി വചനം ന സമേതീതി ചേ? ന, തതോ പുബ്ബേ സിക്ഖാപദാഭാവപ്പസങ്ഗതോ. ഥേരോ പന പഞ്ഞത്താനി ഠപേത്വാ ഇദാനി പഞ്ഞപേതബ്ബാനി പാതിമോക്ഖുദ്ദേസപ്പഹോനകാനി സന്ധായാഹ. ഭഗവാപി ‘‘ന താവ സാരിപുത്ത സത്ഥാ സാവകാനം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേതീ’’തി **ഭദ്ദാലിസുത്തേ** (മ॰ നി॰ ൨.൧൩൪; ആദയോ) വിയ ഏകച്ചേസു പഞ്ഞത്തേസുപി തതോ പരം പഞ്ഞപേതബ്ബാനി സന്ധായാഹ. ഇധേവ **അട്ഠകഥായം** ‘‘സാമമ്പി പചനം സമണസാരുപ്പം ന ഹോതി ന ച വട്ടതീ’’തി വചനഞ്ച, തഥാ ‘‘രത്തിച്ഛേദോ വാ വസ്സച്ഛേദോ വാ’’തിആദിവചനാനി ച അത്ഥി. അഞ്ഞഥാ ‘‘ദ്വീഹാകാരേഹി ബുദ്ധാ ഭഗവന്തോ ഭിക്ഖൂ പടിപുച്ഛന്തീ’’തി ഇധേവേദം പാളിഠപനം വിരുജ്ഝതീതി ആചരിയേന വിചാരിതം, തം സുന്ദരം പുബ്ബേപി പഞ്ഞത്തസിക്ഖാപദസമ്ഭവതോ. കിന്തു ഇധ പാളിഠപനവിരോധവിചാരണാ പന നിപ്പയോജനാ വിയ മമ ദിസ്സതി. കസ്മാ? ഉപാലിത്ഥേരേന സങ്ഗീതികാലേ വുത്തപാഠത്താ. **രത്തിച്ഛേദോ**തി സത്താഹകിച്ചം സന്ധായ വുത്തോ. ‘‘സത്താഹകരണീയേന ഗന്ത്വാ രത്തിച്ഛേദോ വാ വസ്സച്ഛേദോ വാ ഏകഭിക്ഖുനാപി ന കതോ’’തി വുത്തം കിര **മഹാഅട്ഠകഥായം,** തസ്മാ വസ്സച്ഛേദസ്സ കാരണേ സതി സത്താഹകിച്ചം കാതും വട്ടതീതി ഏകേ. വിനയധരാ പന നിച്ഛന്തി, തസ്മാ അട്ഠകഥാധിപ്പായോ വീമംസിതബ്ബോ, ഇമായ വേരഞ്ജായം അപ്പിച്ഛതാദിപടിപദായ പസന്നാ. സാലീനം വികതി **സാലിവികതി**.

൧൭-൮. **ഉപപന്നഫലോ**തി ബഹുഫലോ. ‘‘ഖുദ്ദം മധു’’ന്തി പാഠോ. **ഥേരം സീഹനാദം നദാപേതും പുച്ഛീ**തി ഇമിനാ ആചരിയോ യം പുബ്ബേ ആണായ ഠിതാനം സാവകാനം മഹാനുഭാവതാദസ്സനം ‘‘വേരഞ്ജായം നിവാസപ്പയോജന’’ന്തി അമ്ഹേഹി വുത്തം, തം സമ്പാദേതി, രാജഗഹേ വേരഞ്ജായഞ്ചാതി ഉഭയത്ഥ വിതക്കുപ്പാദേ ഏകതോ പിണ്ഡേത്വാ ദസ്സേന്തോ **‘‘അഥ ഖോ ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സാ’’**തിആദിമാഹ. കാലം സന്ധായ **ചിരം,** ഠിതിം സന്ധായ **ചിര**ാതി വിഗ്ഗഹോ.

കാമം ഹിനോതി അത്തനോ ഫലനിബ്ബത്തിയാ സഹായം ഗച്ഛതീതി കത്തരി **ഹേതു,** തഥാപി ഇധ തേന കരണഭൂതേന തസ്സ ഫലം ഹിനോതി പവത്തതീതി **ഹേതു**. തഥാ ഘടന്തി തേനാതി ഘടോ. **കിലാസുനോ**തി പയോജനാഭാവേന അവാവടാ. **അബ്ബോകിണ്ണാനി** വിസഭാഗേഹി. **ആഗാമിനിയാ** അനാഗതേതി അത്ഥോ. ഇമേസംയേവ നോതി ദസ്സനത്ഥം ‘‘സബ്ബബുദ്ധാനം ഹീ’’തി വുത്തം. **യാവസാസനപരിയന്താ**തി യാവ ബുദ്ധാ ധരന്തി, താവാതി അത്ഥോ. ഖത്തിയബ്രാഹ്മണാവ ഉച്ചാ, തത്ഥാപി വിസേസം ദസ്സേതും ‘‘ഉച്ചനീചഉള്ളാരുള്ളാരഭോഗാ’’തി. ‘‘മനസി കത്വാ’’തിപി പാഠോ. ഉപസമ്പാദ്യഉപസമ്പാദ്യഇച്ചേതം ദ്വയം മാഗധേ ‘‘ഉപസമ്പജ്ജാ’’തി വുച്ചതി. **അനുപാദായാ**തി ആരമ്മണകരണവസേന അഗ്ഗഹേത്വാ. **ആസവേഹീ**തി കത്തരി തതിയാവിഭത്തി. **ചിത്താനീ**തി പച്ചത്തബഹുവചനം. **വിമുച്ചിംസൂ**തി കമ്മകാരകേ. വിമോചിതാനീതി അധിപ്പായോതി ആചരിയോ. ആസവേഹീതി പദഞ്ച പച്ചത്തേ കരണവചനം കത്വാ **ഗണ്ഠിപദേ** അത്ഥോ പകാസിതോ. യദി അരിയമഗ്ഗേന നിരുദ്ധാനം ആസവാനം വസേന അനാസവതാ, ലോകേ ചിത്താനിപി അനാസവാ സിയും. ന ഹി നിരുദ്ധാനി ചിത്താനി ആരമ്മണാനി കരോന്തീതി താനി അനിരുദ്ധാസവവസേന സാസവാനീതി ചേ. സോതാപന്നസ്സ മഗ്ഗചിത്തം ഉപരിമഗ്ഗവജ്ഝാസവവസേന സാസവം, അവസിട്ഠാസവസമുച്ഛിന്ദനാനുഭാവത്താ ഫലാനി സാസവാനി സിയുന്തി? ന, ആസവസമുച്ഛിന്ദനാനുഭാവാഗതഫലത്താ. ഭിംസനസ്സ കരണം ഭിംസനകതം, തസ്മിം **ഭിംസനകതസ്മിം,** ഭിംസനകിരിയായാതി അത്ഥോ. ഇത്ഥിലിങ്ഗം വിപല്ലാസം കത്വാ നപുംസകലിങ്ഗം, പുരിസലിങ്ഗം വാ കത്വാ. **നിമിത്തത്ഥേ**തി ഏത്ഥ -

‘‘ചമ്മനി ദീപിനം ഹന്തി, ദന്തേസു ഹന്തി കുഞ്ജരം;
വാലേസു ചാമരിം ഹന്തി, സിങ്ഗേസു സരഭോ ഹതോ’’തി. -

അധികരണം.

൨൦-൨൧. നചിരട്ഠിതികകാരണേ കഥിതേ ചിരട്ഠിതികകാരണം അത്ഥതോ വുത്തപടിപക്ഖവസേന കിഞ്ചാപി സിദ്ധം, തഥാപി തം ഥേരസ്സ വിനയപഞ്ഞത്തിയാചനായ ഓകാസകാരണാധിപ്പായതോ വിനയപഞ്ഞത്തിയാചനോകാസം പാപേതും പുന ഭഗവന്തം ‘‘കോ പന, ഭന്തേ, ഹേതൂ’’തി പുച്ഛി. ഭഗവാപി യാചനം സമ്പടിച്ഛിതുകാമോ ബ്യാകാസി. ‘‘ആസവട്ഠാനീയാ സങ്ഘേ പാതുഭവന്തീ’’തി പുഗ്ഗലസ്സ സങ്ഘപരിയാപന്നത്താ വുത്തം. **ആദരത്ഥവസേനേവേത്ഥ ദ്വിക്ഖത്തും വുത്ത**ന്തി യസ്മാ ഥേരോ പുബ്ബേ രാജഗഹേ, സമ്പതി വേരഞ്ജായന്തി ദ്വിക്ഖത്തും കാചി, തസ്മാ ആദരേന പുനപ്പുനം യാചയമാനം പസ്സിത്വാ സയമ്പി ഭഗവാ ആദരേനേവ ‘‘ആഗമേഹി ത്വം സാരിപുത്താ’’തി ആഹ. തേനേതം ദീപേതി ‘‘മാ ത്വം

പുനപ്പുനം യാചാഹി, സമ്പടിച്ഛിതാവ മയാ തേ യാചനാ, പുബ്ബേനനു തവയാചനം സമ്പടിച്ഛതാവ മയാ ഏത്തകേ കാലേ ഏത്തകാനി സിക്ഖാപദാനി പഞ്ഞത്താനി, ന താവ മേ സാവകാനം ആണാപാതിമോക്ഖുദ്ദേസാനുജാനനകാലോ സമ്പത്തോ, തക്കാനുമാനവസേന തയാ 'ഏതസ്സ ഭഗവാ കാലോ'തി പുനപ്പുനം നിദ്ദിസിയമാനോപി നേസ സോ കാലോ, കിന്തു തഥാഗതോവ തത്ഥ കാലം ജാനിസ്സതീ"തി. യസ്മാ പന "സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തികാലതോ പഭുതി ആണാപാതിമോക്ഖമേവ ഉദ്ദിസിയതീ"തി വുത്തം, തസ്മാ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസപ്പഹോനകസിക്ഖാപദമേവ സന്ധായാഹ. "തത്ഥാതി സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിയാചനാപേക്ഖം ഭുമ്മവചന"ന്തി ഏകമേവ പദം വുത്തം തസ്സാ സിദ്ധിയാ ഇതരസ്സ സിദ്ധിതോ. "സാവകാനം വിസയഭാവന്തി ഇമിനാ മഹാപദുമത്ഥേരവാദോ പടിക്ഖിത്തോ"തി **അനുഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം, തം സുന്ദരം വിയ. സമ്മുഖേ **ഗരഹാ**. പരമ്മുഖേ **ഉപവാദോ**. "ന, ഭിക്ഖവേ, ഊനദസവസ്സേന...പേ०... ദുക്കടസ്സാ"തി (മഹാവ० ൭൫) ഇദം സിക്ഖാപദം ഭഗവാ ബുദ്ധത്തേന ദസവസ്സികോ ഹുത്വാ പഞ്ഞപേസി ഊനദസവസ്സികസ്സ തസ്സ തഥാ സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിയാ അഭാവതോ. ന തദാ അതിരേകദസവസ്സികോവ ദസവസ്സികാനം രത്തഞ്ഞുമഹത്തപ്പത്തിതോ, തസ്മാ തം സിക്ഖാപദം വേരഞ്ജായം വസ്സാവാസതോ പുബ്ബേ രാജഗഹേ ഏവ പഞ്ഞത്തന്തി സിദ്ധം, തസ്മിം സിദ്ധേ സിദ്ധമേവ "യാവ ന സങ്ഘോ രത്തഞ്ഞുമഹത്തം പത്തോതി വചനം ഇതോ പുബ്ബേ പഠമയാചനായപി വുത്ത"ന്തി. **അട്ഠകഥായമ്പി** രത്തഞ്ഞുമഹത്തപ്പത്തകാലേ "ദ്വേ സിക്ഖാപദാനീ"തി ഗണനപരിച്ഛേദവചനം പഠമയാചനായ വുത്തവചനം സന്ധായ വുത്തം. അഞ്ഞഥാ രത്തഞ്ഞുമഹത്തപ്പത്തകാലേ ദ്വേ ഏവ, ന അഞ്ഞന്തി ആപജ്ജതി.

"അഥ ഖോ ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സാ"തിആദിമ്ഹി അയമാദിതോ പട്ഠായ അത്ഥവിഭാവനാ - അയം കിരായസ്മാ അസ്സജിത്ഥേരതോ പടിലദ്ധം ഏകഗാഥാമത്തകം ധമ്മപരിയായം നയസതസഹസ്സേഹി വിവേചേന്തോ അരഹത്തം പത്വാ സാവകപാരമീഞാണേ ഠിതോ "അഹോ വത മഹാനുഭാവോയം സദ്ധമ്മോ, യോ വിനാപി ധമ്മസാമിനാ പരമ്മുഖതോ സുതമത്തേപി മയ്ഹം മഹന്തം ഗുണവിസേസം ജനേസി, സാധു വതായം സദ്ധമ്മോ ചിരം തിട്ഠേയ്യാ"തി ചിന്തേന്തോ "കതമേസാനം നു ഖോ ബുദ്ധാനം ഭഗവന്താനം...പേ०... ന ചിരട്ഠിതിക"ന്തി തമത്ഥം, കാരണഞ്ച അത്തനോ അഗ്ഗസാവകഞാണേന പടിവിജ്ഝിത്വാ "സാവകാനം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്തന്തിആദിചിരട്ഠിതികാരണ"ന്തി നിട്ഠം കത്വാ വിനയപഞ്ഞത്തിയാചനോകാസകരണത്ഥം ഭഗവന്തം പുച്ഛി. തതോ പഞ്ഹസ്സ വിസ്സജ്ജനേ വിനയപഞ്ഞത്തിയാചനോകാസേ സമ്പത്തേ "ഏതസ്സ ഭഗവാ കാലോ, ഏതസ്സ സുഗത കാലോ"തി വിനയപഞ്ഞത്തിം യാചി. തതോ ഭഗവാ തസ്സാ യാചനായ സമ്പടിച്ഛിതഭാവം, "ഏതസ്സ ഭഗവാ കാലോ"തി വുത്തകാലസ്സ അകാലതം, കാലസ്സ ച അനഞ്ഞവിസയതം ദീപേന്തോ "ആഗമേഹി ത്വ"ന്തിആദിമാഹ, തതോ ഭഗവാ തസ്സ യാചനം, സത്തേസു കാരുഞ്ഞതഞ്ച പടിച്ച "തേന ഖോ പന സമയേന ഭിക്ഖൂ അനുപജ്ഝായകാ അനാചരിയകാ അനോവദിയമാനാ"തിആദിനാ (മഹാവ० ൬൪) നയേന വേപുല്ലമഹത്തതം പടിച്ച സത്ഥാ സാവകാനം ഉപജ്ഝായവത്താദീനി വിനയകമ്മാനി, തദനുരൂപസിക്ഖാപദാനി ച പഞ്ഞപേസി. തതോ അനുക്കമേന ദ്വാദസമവസ്സം വേരഞ്ജായം വസി. തദാ ച ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ സത്ഥാരാ നിദ്ദിട്ഠേസു ചിരട്ഠിതിഹേതൂസു ജാതേസു "നവങ്ഗസത്ഥുസാസനമഹത്തതാ ച സമ്പതി ജാതാ, വിനയപഞ്ഞത്തി ച ബഹുതരാ ജാതാ, പാതിമോക്ഖുദ്ദേസോ ഏവേകോ ന താവ സാവകാനം അനുഞ്ഞാതോ, സോ ച പരിസുദ്ധേന സങ്ഘേന കരീയതി. സങ്ഘോപി ഏതരഹി പരിസുദ്ധോ പച്ഛിമകസ്സ സോതാപന്നത്താ"തി ചിന്തേത്വാ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസം അനുജാനാപേതുകാമോ യത്തകേഹി ച സിക്ഖാപദേഹി പാതിമോക്ഖുദ്ദേസോ അനുജാനീയതി, തത്തകാനം പഞ്ഞത്തിയാചനപുബ്ബങ്ഗമം പാതിമോക്ഖുദ്ദേസം യാചന്തോ പുബ്ബുപ്പന്നവിതക്കസൂചനപുച്ഛാവിസ്സജ്ജനക്കമവസേന യാചനോകാസേ സമ്പത്തേ "ഏതസ്സ ഭഗവാ കാലോ"തിആദിമാഹ.

തത്ഥ "യം ഭഗവാ സാവകാനം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേയ്യാ"തി പാതിമോക്ഖുദ്ദേസപ്പഹോനകസിക്ഖാപദം സന്ധായാഹ, അയമത്ഥോ **ഭദ്ദാലിസുത്തേന** (മ० നി० ൨.൧൩൪ ആദയോ) ദീപേതബ്ബോ . തത്ഥ ഹി ബഹൂസു സിക്ഖാപദേസു പഞ്ഞത്തേസു, പഞ്ഞപിയമാനേസു ച "ന താവ ഭദ്ദാലി സത്ഥാ സാവകാനം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേതീ"തിആദി (മ० നി० ൨.൧൪൫) വുത്തം അപഞ്ഞത്തം ഉപാദായ, തഥാ ഇധാപി അപഞ്ഞത്തം സന്ധായ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. പരിസുദ്ധത്താ സങ്ഘസ്സ സമ്പതി സാവകാനം ആണാപാതിമോക്ഖുദ്ദേസം നാനുജാനാമീതി ദസ്സേന്തോ **"നിരബ്ബുദോ"**തിആദിമാഹ. ന ഹി പരിസുദ്ധേ സങ്ഘേ ഓവാദപാതിമോക്ഖുദ്ദേസസ്സ അനുദ്ദേസകാരണം അത്ഥി, തസ്മിം സതി ആണാപാതിമോക്ഖുദ്ദേസാനുജാനനാധിപ്പായതോ. തഥാ ച സോ തതോ അട്ഠന്നംവസ്സാനം അച്ചയേന അനുഞ്ഞാതോ. യഥാഹ **പാതിമോക്ഖഠപനക്ഖന്ധകേ** (ചൂളവ० ൩൮൬) "ന ദാനാഹം, ഭിക്ഖവേ, ഇതോ പരം ഉപോസഥം കരിസ്സാമി...പേ०... പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസേയ്യാഥാ"തി. യം പന

ഉപസമ്പദക്ഖന്ധകേ (മഹാവ॰ ൭൧൮) "തേന ഖോ പന സമയേന ഭിക്ഖൂ അഞ്ഞതരം ഭിക്ഖും ഉപസമ്പാദേത്വാ ഏകകം ഓഹായ പക്കമിംസു...പേ॰... സോ തസ്സാ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവിത്വാ ചിരേന അഗമാസീ"തി വത്ഥു ആഗതം, തം സുദിന്നവത്ഥുതോ പരതോ ഉപ്പന്നമ്പി തത്ഥ യഥാധികാരം സമോധാനേതും വുത്തം. തഥാ തത്ഥേവ "ഉഭയാനി ഖോ പനസ്സ പാതിമോക്ഖാനി വിത്ഥാരേന സ്വാഗതാനി ഹോന്തീ"തിആദിനാ (പാചി॰ ൧൪൭; അ॰ നി॰ ൮.൫൨; ൧൦.൩൩) അങ്ഗാനിപി വേദിതബ്ബാനി. ന ഹി ആദിതോ ഏവ ഉഭതോപാതിമോക്ഖാനി സിദ്ധാനീതി. അപിച ആദിതോ പട്ഠായ അയമനുക്കമോ വേദിതബ്ബോ, സേയ്യഥിദം - രാഹുലകുമാരേ ഉപ്പന്നേ ബോധിസത്തോ നിക്ഖമിത്വാ ഛബ്ബസ്സാനി ദുക്കരം കത്വാ സത്തമേ അഭിസമ്ബുദ്ധോ, തസ്മിം ഏവ സംവച്ഛരേ കപിലവത്ഥും ഗന്ത്വാ രാഹുലകുമാരം പബ്ബാജേസി. **അമ്ബലട്ഠികരാഹുലോവാദസുത്തട്ഠകഥായം** (മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൧൦൭ ആദയോ) "അയഞ്ഹി ആയസ്മാ സത്തവസ്സികകാലേ ഭഗവന്തം ചീവരകണ്ണേ ഗഹേത്വാ 'ദായജ്ജം മേ സമണ ദേഹി, ദായജ്ജം മേ സമണ ദേഹീ'തി ദായജ്ജം യാചമാനോ ഭഗവതാ ധമ്മസേനാപതിസാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ നിയ്യാദേത്വാ പബ്ബാജിതോ"തി ച വുത്തം, തസ്മാ രാഹുലകുമാരം ആരബ്ഭ "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തീഹി സരണഗമനേഹി സാമണേരപബ്ബജ്ജ"ന്തി (മഹാവ॰ ൧൦൫) വുത്തത്താ സരണഗമനൂപസമ്പദാ പഠമവസ്സബ്ഭന്തരേ ഏവ പടിക്ഖിത്താ, ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മവസേന ഉപസമ്പദാ അനുഞ്ഞാതാതി പഞ്ഞായതി. അപിച **രാഹുലവത്ഥുമ്ഹി** "ന, ഭിക്ഖവേ, അനനുഞ്ഞാതോ മാതാപിതൂഹി പുത്തോ പബ്ബാജേതബ്ബോ, യോ പബ്ബാജേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (മഹാവ॰ ൧൦൫) സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്തം, തസ്മാ ഇതോ പുബ്ബേപി സിക്ഖാപദാനി പഞ്ഞത്താനീതി സിദ്ധം.

സുത്വാ ച യോ ഹേതുനിരോധമഗ്ഗം,
നിരോധുപായം പടിവിജ്ഝി ഖിപ്പം;
ജാതോവപേക്ഖേന അസേസമേതം,
ലോകം വിപസ്സീ സുഗതഗ്ഗസിസ്സോ.

സോ ധമ്മസേനാപതി അഗ്ഗസിസ്സോ,
സദ്ധമ്മരാജസ്സ തഥാഗതസ്സ;
സയം മുനിന്ദേന യസസ്സ പത്തോ,
അനേകസോ സോളസധാ പസത്ഥോ.

തസ്മാ ഹി സിക്ഖാപദബന്ധകാലോ,
ഞാതുമ്പി ലോകേ അതിഭാരിയോവ;
പഗേവ സിക്ഖാപദഭാവഭേദോ,
പഗേവ അഞ്ഞോ ഉഭയത്ഥ തത്ഥ.

പച്ചേകബുദ്ധാ അപി തം ദ്വയന്തു,
ഞാതും ന സക്കാവ പഗേവ നേതും;
നിസ്സംസയം തത്ഥ തഥാഗതോവ,
ജാനിസ്സതിച്ചാഹ തഥാഗതോതി.

ഇച്ചേതമത്ഥം ഇധ ഭിക്ഖു ഞത്വാ,
സിക്ഖാപദാനം കമഭാവഭേദം;
ഞാതും സയം നോ ന പരേ ച നേതും,
പരിയേസിതബ്ബോ ഇധ യുത്തിമഗ്ഗോ.

തത്ഥ കമഭേദോ സിക്ഖാപദാനം പരതോ ആവി ഭവിസ്സതി. ഭാവഭേദോ താവ ഉക്ഖിത്തകാനുവത്തനപച്ചയാ ഭിക്ഖു അനാപത്തികോ, ഭിക്ഖുനീ പന സമനുഭട്ഠാ പാരാജികാ ഹോതി. പാരാജികാപത്തിപടിച്ഛാദനേ ഭിക്ഖുസ്സ ദുക്കടം, ഭിക്ഖുനിയാ പാരാജികം. ദുട്ഠുല്ലം ആരോചേന്തസ്സ, പടിച്ഛാദേന്തസ്സ ച പാചിത്തിയം. മഹാസാവജ്ജം പാരാജികം ആരോചേന്തസ്സ, പടിച്ഛാദേന്തസ്സ ച ഭിക്ഖുസ്സ ദുക്കടം. ഇച്ചേവമാദീഹി അഭാവഭേദസിക്ഖാപദാനം ഇധ ഭാവഭേദേന യുത്തിപരിയേസനം സാധയമാനോപി സിയാ അനുമ്മാദവിഘാതഭാഗീതി. ഏത്താവതാ സകലസ്സപി വിനയപിടകസ്സ വിതക്കയാചനകാലകാലഞ്ഞൂകാരണഫലപയോജനേഹി സത്തഹി അങ്ഗേഹി പടിമണ്ഡിതം നിദാനമായസ്മതാ ഉപാലിത്ഥേരേന നിദസ്സിതം ഹോതി. തത്ഥ ഥേരസ്സ വിനയപഞ്ഞത്തിയാചനഹേതുഭൂതോ **വിതക്കോ** നാമ. തസ്സേവ "ഏതസ്സ ഭഗവാ കാലോ"തിആദിനാ പവത്താ **യാചനാ** നാമ. രത്തഞ്ഞൂവേപുല്ലലാഭഗ്ഗബാഹുസച്ചമഹത്തപ്പത്തി **കാലോ** നാമ. സബ്ബഞ്ഞൂ ഏവ **കാലഞ്ഞൂ** നാമ. ആസവട്ഠാനീയാനം ധമ്മാനം പാതുഭാവോ **കാരണം** നാമ.

"തേസംയേവ ആസവട്ഠാനിയാനം ധമ്മാനം പടിഘാതായാ"തി വചനതോ ആസവട്ഠാനിയധമ്മപടിഘാതോ **ഫലം** നാമ. "യഥയിദം ബ്രഹ്മചരിയം അദ്ധനിയം അസ്സാ"തി വചനതോ സാസനബ്രഹ്മചരിയസ്സ ചിരട്ഠിതി **പയോജന**ന്തി വേദിതബ്ബം. ഹോതി ചേത്ഥ -

"വിതക്കോ യാചനാ കാലോ, കാലഞ്ഞൂ കാരണം ഫലം;
പയോജനന്തി സത്തങ്ഗം, നിദാനം വിനയസ്സിധാ"തി.

൨൨. **അന്തിമമണ്ഡല**ന്തി അബ്ഭന്തരമണ്ഡലം. തഞ്ഹി ഇതരേസം അന്തോ ഹോതി, ഖുദ്ദകമണ്ഡലം വാ. അനുമതിദാനവസേന തേസം ഭിക്ഖൂനം **ദത്വാ**. തേസം ബുദ്ധാനം ചാരികായ വിനേതബ്ബാ **വേനേയ്യസത്താ**. **ഓചിനന്താ വിയാ**തി ബഹുപുപ്ഫം ഗച്ഛം മാലാകാരാ ചിരം ഓചിനന്തി, ഏവം ബഹുവേനേയ്യേസു ഗാമാദീസു ചിരം വസന്താ വേനേയ്യപുഞ്ഞം പരിഹരന്താ ചരന്തി. **സന്തം സുഖം,** ന വേദനാസുഖം വിയ സപരിപ്ഫന്ദം. **ദസസഹസ്സചക്കവാളേ**തി ദേവാനം വസേന വുത്തം. മനുസ്സാ പന ഇമസ്മിംയേവ ചക്കവാളേ ബോധനേയ്യാ ഉപ്പജ്ജന്തി. മഹാകരുണായ ധുവം സത്തസമവലോകനം. **ഓതിണ്ണേ**തി പരിസമജ്ഝം ആഗതേ, ആരോചിതേ വാ. യേന കാരണേന മയം തുമ്ഹാകം ദേയ്യധമ്മം ദദേയ്യാമ, തം കുതോ സക്കാ ലദ്ധും. ബഹുകിച്ചാ ഹി ഘരാവാസാതി. ദുതിയവികപ്പേ **ത**ന്തി ദേയ്യധമ്മം. "തുമ്ഹേഹി തം കുതോ ലദ്ധാ"തി **അനുഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. കേചി പന "പഠമം കിരിയം പേക്ഖതി, ദുതിയം ദേയ്യധമ്മ"ന്തി വദന്തി. **ആചരിയോ** പന "പഠമയോജനായ യം ദാനപുഞ്ഞം, തം കുതോ ലബ്ഭാ. പുഞ്ഞന്തരായബഹുലാ ഹി ഘരാവാസാതി. ദുതിയയോജനായ തേമാസബ്ഭന്തരേ യമഹം ദദേയ്യം, അതിക്കന്തകാലത്താ തമഹം സമ്പതി കുതോ ദദേയ്യന്തി ദസ്സേതീ"തി വദതി. സീലാദികുസലധമ്മസന്ദസ്സനാദി**ധമ്മരതനവസ്സം**.

൨൩. പത്തുണ്ണദേസേ പത്തുണ്ണം പടവരം. **മഹായാഗ**ന്തി മഹാദാനം. **പരിപുണ്ണസങ്കപ്പ**ന്തി തേമാസം സോതബ്ബം അജ്ജ സുണിന്തി.

തത്രിദന്തി ഇദം കാരണം.

ഉപാലി ദാസകോതി **ആചരിയപരമ്പരതോ**. ബാഹിരബ്ഭന്തരനിദാനം, സിക്ഖാപദാനം പഞ്ഞത്തിട്ഠാനസങ്ഖാതം ആവേണികനിദാനഞ്ച സന്ധായാഹ **"നിദാനസ്സ പഭേദദീപനതോ"**തി. ഥേരവാദാദി **വത്ഥുപ്പഭേദോ**. സകായ പടിഞ്ഞായ മേത്തിയം ഭിക്ഖുനിം നാസേഥാതിആദി **പരസമയവിവജ്ജനതോ**തിആദി. **വിഭങ്ഗനയഭേദദസ്സനതോ**തി തിസ്സോ ഇത്ഥിയോ ഭൂമട്ഠം ഥലട്ഠന്തിആദി. ഏത്ഥാഹ - കിം ഭഗവതോ മാരാവട്ടനപടിഘാതായ സത്തി നത്ഥീതി? അത്ഥി, തഥാപിസ്സ പച്ഛാ ഉപഗുത്തകാലേ പസാദഹേതുത്താ അധിവാസേതി. ഏത്ഥ ഉപഗുത്താധിട്ഠാനം വത്തബ്ബം. ബുദ്ധാനം ആചിണ്ണന്തി ദിജദസ്സനേന കിംപയോജനന്തി ചേ? മാരാവട്ടനഹേതു ബ്രാഹ്മണസ്സ പുഞ്ഞന്തരായോതി പയോജനം.

ദിജോപി സോ മാരമനോരഥസ്സ,
ഭങ്ഗം കരോന്തോ ജിനപുങ്ഗവസ്സ;
സസ്സിസ്സസങ്ഘസ്സ അദാസി ദാനം,
അസേസകം കപ്പിയഭണ്ഡഭേദം.

കിം ഭഗവാ സസിസ്സോ താവ മഹന്തം കപ്പിയഭണ്ഡം ഉബ്ഭണ്ഡികം കത്വാ അഗമാസീതി? ന അഗമാസി, തേമാസിഭാഗിയം പന പുഞ്ഞരാസികം ദേയ്യധമ്മം അപ്പടിക്ഖിപന്തോ ബ്രാഹ്മണസ്സ ഉപായതോ സത്ഥാ അദാസി.

തദഞ്ഞഥാ മാരമനോരഥോവ,
പൂരോ സിയാ നേവ ദിജസ്സ ഭിയ്യോ;
പാപം മഹന്തം അപി പാപുണേയ്യ,
മിച്ഛാഭിമാനേന തഥാഗതേ സോ.

തസ്മാ ഭഗവാ അസ്സാദിയന്തോ തം ദേയ്യധമ്മം അപ്പടിക്ഖിപന്തോ ഉപായേന ബ്രാഹ്മണസ്സ പുഞ്ഞബുദ്ധിം കത്വാ, മാരസ്സ ച മനോരഥവിഘാതം കത്വാ അഗമാസീതി, "അയം നയോ അട്ഠകഥം വിനാപി പാളിനയാനുലോമതോ സിദ്ധോ"തി വദന്തി. കഥം? -

"സത്ഥാ സസിസ്സോ യദി അഗ്ഗഹേസി,
ദിജസ്സ തം ചീവരമാദിതോവ;
നാഥസ്സ നോ വീസതിവസ്സകാലേ,

വിരുജ്ഝതേ ജീവകയാചനാപി;
തഥാപി സബ്ബം സുവിചാരയിത്വാ,
യുത്തം നയം ചിന്തയിതുംവ യുത്ത”ന്തി.

ഇദാനി ആയസ്മാ ഉപാലിത്ഥേരോ വിനയപഞ്ഞത്തിയാ സാധാരണനിദാനം ദസ്സേത്വാ സിക്ഖാപദാനം പാടേക്കം പഞ്ഞത്തിട്ഠാനസങ്ഖാതം നിദാനമാദിം കത്വാ പുഗ്ഗലപഞ്ഞത്തിഅനുപഞ്ഞത്തിവിഭാഗാപത്തിഭേദന്തരാപത്തിആദികം നാനപ്പകാരം വിധിം നിജ്ജടം നിഗ്ഗുമ്ബം കത്വാ ദസ്സേതും **“അഥ ഖോ ഭഗവാ വേരഞ്ജായം യഥാഭിരന്തം വിഹരിത്വാ”**തിആദിമാഹാതി. ഇധ ഠത്വാ -

സിക്ഖാപദാന സബ്ബേസം, കമഭേദം പകാസയേ;
തസ്മിം സിദ്ധേ നിദാനാനം, കമസിദ്ധി യതോ ഭവേ.

തത്ഥ സബ്ബസിക്ഖാപദാനം യഥാസമ്ഭവം ദേസനാക്കമോ പഹാനക്കമോ പടിപത്തിക്കമോ ഉപ്പത്തിക്കമോതി ചതുബ്ബിധോ കമോ ലബ്ഭതി. തത്ഥ ഭഗവതാ രാജഗഹേ ഭിക്ഖൂനം പാതിമോക്ഖുദ്ദേസം അനുജാനന്തേന പാതിമോക്ഖുദ്ദേസസ്സ യോ ദേസനാക്കമോ അനുഞ്ഞാതോ, തം ദേസനാക്കമമനുലോമേന്തോ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ പഠമം പാരാജികുദ്ദേസം പുച്ഛി, തദനന്തരം സങ്ഘാദിസേസുദ്ദേസം, തതോ അനിയതുദ്ദേസം വിത്ഥാരുദ്ദേസഞ്ച പുച്ഛിത്വാ തദനന്തരം ഭിക്ഖുനീവിഭങ്ഗഞ്ച തേനേവ അനുക്കമേന പുച്ഛി, നിദാനുദ്ദേസന്തോഗധാനഞ്ച സരൂപേന അനുദ്ദിട്ഠാനം പുച്ഛനത്ഥം ഖന്ധകേപി പുച്ഛി. ഏതേന ച ഖന്ധകേ പഞ്ഞത്താ ഥുല്ലച്ചയാ സങ്ഗഹിതാ ഹോന്തി. പുച്ഛിതാനുക്കമേനേവ ഉപാലിത്ഥേരോ തം സബ്ബം സാപത്തിഭേദാദികം ദേസേന്തോ ഥുല്ലച്ചയദുബ്ഭാസിതആപത്തിസമുട്ഠാനാദിദീപകം അന്തോകത്വാ ദേസേസി, അയമേത്ഥ ദേസനാക്കമോ. ഉഭതോവിഭങ്ഗഖന്ധകതോ പന ഉച്ചിനിത്വാ തദാ പരിവാരപാളി വിസും കതാ. ഇമമേവ നയം സന്ധായ **അട്ഠകഥായം** വുത്തം “ഏതേനേവ ഉപായേന ഖന്ധകപരിവാരേപി ആരോപേസു”ന്തിആദി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.പഠമമഹാസങ്ഗീതികഥാ). അപിച **പാളിയാ** “ഏതേനേവുപായേന ഉഭതോവിനയേ പുച്ഛി. പുട്ഠോ പുട്ഠോ ആയസ്മാ ഉപാലി വിസ്സജ്ജേസീ”തി ഏത്തകമേവ വുത്തം, തസ്മാ മഹാകസ്സപോ ഉഭതോവിഭങ്ഗേ ഏവ പുച്ഛി. വിസ്സജ്ജേന്തോ പന ആയസ്മാ ഉപാലി നിവരസേസം ദേസേന്തോ ഖന്ധകപരിവാരേ അന്തോകത്വാ ദേസേസി. തദാ ച ഖന്ധകപരിവാരപാളി വിസും കതാതി അയം ദേസനാക്കമോ. യദി ഏവം നിദാനുദ്ദേസോ പഠമം ദേസേതബ്ബോതി ചേ? ന, തദസമ്ഭവതോ. സോ ഹി “യസ്സ സിയാ ആപത്തീ”തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൱൩൪) നയേന പവത്തത്താ പഠമം സിക്ഖാപദസങ്ഗഹിതാസു ആപത്തീസു അദസ്സിതാസു ന സമ്ഭവതി. “യാനി മയാ ഭിക്ഖൂനം പഞ്ഞത്താനി സിക്ഖാപദാനി, താനി നേസം പാതിമോക്ഖുദ്ദേസം അനുജാനേയ്യ”ന്തി വചനതോ സിക്ഖാപദാനേവ പഠമം ദേസേതബ്ബാനീതി പാരാജികുദ്ദേസക്കമോ സമ്ഭവതി.

പാരാജികുദ്ദേസാദിസങ്ഗഹിതാനം ആപത്തിഅകുസലാനം യഥോളാരികക്കമേന പഹാതബ്ബത്താ പഹാനക്കമോപേത്ഥ സമ്ഭവതി. ഉപസമ്പന്നസമനന്തരം “താവദേവ ചത്താരി അകരണീയാനി ആചിക്ഖിതബ്ബാനീ”തി (മഹാവ॰ ൱൨൯) വചനതോ “സമാദായ സിക്ഖതി സിക്ഖാപദേസൂ”തി (ദീ॰ നി॰ ൧.൱൯൩) വചനതോ ച യഥാ ഗരുകം ആചിക്ഖണം സിക്ഖനേന പടിപത്തിക്കമോപേത്ഥ സമ്ഭവതി, ഏവമിമേഹി തീഹി കമേഹി ദേസേതബ്ബാനമ്പേതേസം സിക്ഖാപദാനം യഥാസമ്ഭവം ഉപ്പത്തിക്കമോ സമ്ഭവതി. തഥാ ഹി യം യം സാധാരണം, തം തം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ ഉപ്പന്നേ ഏവ വത്ഥുസ്മിം “യാ പന ഭിക്ഖുനീ ഛന്ദസോ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവേയ്യാ”തി ഭിക്ഖുനീനമ്പി പഞ്ഞത്തം. അഞ്ഞഥാ തം ഭിക്ഖുനീനം അനുപ്പന്നപഞ്ഞത്തി സിയാ. തതോ “അനുപ്പന്നപഞ്ഞത്തി തസ്മിം നത്ഥീ”തി (പരി॰ ൨൮൭) **പരിവാരേ** ഏതം വചനം വിരുജ്ഝതി, ഏത്താവതാ പുരിമേന കമത്തയേന പഠമം ദേസേതബ്ബതം പത്തേ പാരാജികുദ്ദേസേ പഠമുപ്പന്നത്താ മേഥുനധമ്മപാരാജികം സബ്ബപഠമം ദേസേതുകാമോ ഉപാലിത്ഥേരോ “തത്ര സുദം ഭഗവാ വേസാലിയ”ന്തി വേസാലിമേവ പാപേത്വാ ഠപേസി. അഞ്ഞഥാ ബാരാണസിയം പഞ്ഞത്താനം “ന, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സമംസം പരിഭുഞ്ജിതബ്ബ”ന്തി (മഹാവ॰ ൨൮൦) ഏവമാദീനം ദേസനാധിപ്പായേ സതി ബാരാണസിം പാപേത്വാ ഠപേയ്യാതി.

അബ്ഭന്തരനിദാനകഥാ നിട്ഠിതാ.

വേരഞ്ജകണ്ഡവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧. പാരാജികകണ്ഡോ

൧. പഠമപാരാജികം

സുദിന്നഭാണവാരവണ്ണനാ

പഠമസ്സേത്ഥ നിദാനേ, ഠത്വാ പാരാജികസ്സ വിഞ്ഞേയ്യോ;
ചോദനാപരിഹാരനയോ, പുഗ്ഗലവത്ഥുപ്പകാസനേയേവ.

തത്ഥ ഭഗവാ വേരഞ്ജായം വുത്ഥവസ്സോ അനുപുബ്ബേന ചാരികം ചരന്തോ കത്തികജുണ്ഹപക്ഖേ ഏവ വേസാലിം പാപുണിത്വാ യാവ പഠമപാരാജികസിക്ഖാപദപഞ്ഞാപനം, താവ അട്ഠ വസ്സാനി വേസാലിയംയേവ വിഹരന്തോ വിയ പാളിക്കമേന ദിസ്സതി, ന ച ഭഗവാ താവത്തകം കാലം തത്ഥേവ വിഹാസി. സോ ഹി സുദിന്നസ്സ സാവകാനം സന്തികേ പബ്ബജ്ജം ഉപസമ്പദഞ്ച അനുജാനിത്വാ യഥാഭിരന്തം തത്ഥ വിഹരിത്വാ ചാരികം ചരന്തോ ഭേസകളാവനം പത്വാ തത്ഥ തേരസമം വസ്സം വസി, തേനേവ അനുക്കമേന സാവത്ഥിം പത്വാ ചുദ്ദസമം വസ്സം വസി, പന്നരസമം കപിലവത്ഥുമ്ഹി, സോളസമം ആളവിയം, തതോ വുത്ഥവസ്സോ ചാരികം ചരന്തോ രാജഗഹം പത്വാ സത്തരസമം വസി, ഇമിനാ അനുക്കമേന അപരാനിപി തീണി വസ്സാനി തത്ഥേവ വസി. ഏത്താവതാ ഭഗവാ പരിപുണ്ണവീസതിവസ്സോ രാജഗഹതോ അനുപുബ്ബേന വേസാലിം പാപുണി, തതോ ഉപസമ്പദായ അട്ഠവസ്സികോ സുദിന്നോ വേസാലിയംയേവ മേഥുനം ധമ്മം അഭിവിഞ്ഞാപേസി, തതോ ഭഗവാ തസ്മിം വത്ഥുസ്മിം പഠമം പാരാജികം പഞ്ഞപേസീതി വേദിതബ്ബം. തത്ഥ യസ്മാ ഉപാലിത്ഥേരോ ഇതോ പഠമതരം തത്ഥ വേസാലിയഞ്ച പഞ്ഞത്തസിക്ഖാപദാനി അദസ്സേതുകാമോ, വിനയനിദാനാനന്തരം പഠമപാരാജികമേവ ദസ്സേതുകാമോ, തസ്മാ വേസാലിയം പഠമം നിവാസം, പച്ഛാ ഇമസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ പഞ്ഞത്തികാലേ നിവാസഞ്ച ഏകതോ കത്വാ "തത്ര സുദം ഭഗവാ വേസാലിയ"ന്തിആദിമാഹ, തേന വുത്തം "പഠമസ്സേത്ഥ നിദാനേ, ഠത്വാ ...പേ॰... പകാസനേയേവാ"തി. തസ്മാ ഇമസ്മിം പഠമപാരാജികസ്സ പഞ്ഞത്തിട്ഠാനസങ്ഖാതേ നിദാനേ ഠത്വാ "തേന ഖോ പന സമയേന വേസാലിയാ അവിദൂരേ കലന്ദഗാമോ നാമ ഹോതി...പേ॰... അഞ്ഞതരം വജ്ജിഗാമം ഉപനിസ്സായ വിഹരതീ"തി ഏതസ്മിം ഇമസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ പുഗ്ഗലപ്പകാസനേ, "തേന ഖോ പന സമയേന വജ്ജീ ദുബ്ഭിക്ഖാ ഹോതി...പേ॰... തിക്ഖത്തും മേഥുനം ധമ്മം അഭിവിഞ്ഞാപേസീ"തി (പാരാ॰ ന॰) ഇമസ്മിം വത്ഥുപ്പകാസനേ ച ചോദനാനയോ, പരിഹാരനയോ ച വേദിതബ്ബോതി വുത്തം ഹോതി. തത്രായം പകാസനാ - കിമത്ഥം ഥേരേന അഞ്ഞേസം സിക്ഖാപദാനം പുഗ്ഗലവത്ഥൂനി വിയ സങ്ഖേപതോ അവത്വാ യത്ഥ ച സോ ഉപ്പന്നോ, യഥാ ച ധമ്മേ പസന്നോ, യഥാ ച പബ്ബജിതോ, യഥാ ച ഇമം വത്ഥും ഉപ്പാദേതി, തം സബ്ബം അനവസേസേത്വാ പുഗ്ഗലവത്ഥൂനി വിത്ഥാരതോ വുത്താനീതി ചേ? വുച്ചതേ -

ഏവം സദ്ധായ കിച്ഛേന, മഹന്തേ ഭോഗഞാതകേ;
ഹിത്വാ പബ്ബജിതാനമ്പി, പേസലാനമ്പി സബ്ബസോ.

സബ്ബലാമകധമ്മായം, മേഥുനോ യദി സമ്ഭവേ;
ന ധമ്മദേസനായേവ, സിദ്ധാ വിരതി സബ്ബസോ.

തസ്മാ നവങ്ഗസദ്ധമ്മേ, സത്ഥാരാ ദേസിതേപി ച;
വിനയോ പഞ്ഞപേതബ്ബോ, തതോ ധമ്മവിസുദ്ധിഹി.

വിനയാഭാവതോ ഏവം, അജ്ഝാചാരോ ഭവിസ്സതി;
തസ്മാ വിനയപഞ്ഞത്തി, സാത്ഥികാ പേസലസ്സപി.

അനാദീനവദസ്സാവീ, യസ്മാ യം പാപമാചരി;
വിനയോയേവ സദ്ധാനം, ആദീനവവിഭാവിനോ.

തസ്മാ സദ്ധാനുസാരീനം, വിനയോ സാത്ഥകോവ യം;
ധമ്മോ ധമ്മാനുസാരീനം, തതോ ഉഭയദേസനാ.

അപി ച യദി പണ്ണത്തിവീതിക്കമം അകരോന്തസ്സാപി യാവ ബ്രഹ്മലോകാ അയസോ പത്ഥടോ, പഗേവഞ്ഞേസന്തി ദസ്സനത്ഥം അജ്ഝാചാരസ്സ പാകടഭാവദീപനം. കഥം? -

അഭബ്ബോ അരഹത്തസ്സ, സുദിന്നോ പുത്തമാതരോ;
ഭബ്ബാനുപ്പന്നപഞ്ഞത്തി, തദത്ഥം ന കതാ അയം.

നനു മാഗണ്ഡികം അജ്ഝുപേക്ഖിത്വാ മാതാപിതൂനമസ്സാ ഹിതത്ഥം ധമ്മം ദേസേതീതി ഇമമത്ഥം ദസ്സേതും ബീജകബീജകമാതൂനം അരഹത്തുപ്പത്തി ഥേരേന ദീപിതാ. "തേന ഖോ പന സമയേന വേസാലിയാ അവിദൂരേ കലന്ദഗാമോ നാമ ഹോതി, യേന സമയേന സുദിന്നോ പുരാണദുതിയികായ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവീ"തി വാ "യേന സമയേന ഭഗവാ പഠമപാരാജികം പഞ്ഞപേസീ"തി വാ വചനം ഇധ ന യുജ്ജതി. കസ്മാ? "ഇധ പന ഹേതുഅത്ഥോ കരണത്ഥോ ച സമ്ഭവതീ"തി വുത്തം അട്ഠകഥാവചനഞ്ഹി ഇധ ന ലബ്ഭതി. ചിരനിവിട്ഠോ ഹി സോ ഗാമോ , ന തസ്മിംയേവ സമയേതി. യസ്മാ പന സോ ചിരനിവിട്ഠോപി ച ഗാമോ അത്തനോ നിവിട്ഠകാലതോ പട്ഠായ സബ്ബകാലമത്ഥീതി വത്തബ്ബതം അരഹതി, തേന പരിയായേന "തേന ഖോ പന സമയേന വേസാലിയാ അവിദൂരേ കലന്ദഗാമോ നാമ ഹോതീ"തി വുത്തം.

൨൭-൩. അനുഞ്ഞാതോസി പന ത്വന്തി സമണവത്തദസ്സനത്ഥം ഭഗവാ പുച്ഛതി. **മാതാപിതൂഹി അനനുഞ്ഞാതന്തി** ഏത്ഥ ജനകേഹേവ അനനുഞ്ഞാതദസ്സനത്ഥം പുച്ഛീതി വുത്തം. **ന ഖോ സുദിന്ന തഥാഗതാതി** "പബ്ബാജേതു മം ഭഗവാ"തി യാചനാവസേന പനേവമാഹ, ന ഭഗവാ സയം സരണാനി ദത്വാ പബ്ബാജേസി. **ദുക്ഖസ്സാതി** ഏത്ഥ "കലഭാഗമ്പീ"തി പാഠസേസോ. **വികപ്പദ്വയേപീതി** ദുതിയതതിയവികപ്പേസു. **പുരിമപദസ്സാതി** കിഞ്ചീതി പദസ്സ. **ഉത്തരപദേനാതി** ദുക്ഖസ്സാതി പദേന. **സമാനവിഭത്തീതി** സാമിവചനം. യഥാ കിം? "കസ്സചി ദുക്ഖസ്സാ"തി വത്തബ്ബേ "കിഞ്ചി ദുക്ഖസ്സാ"തി വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. **അകാമകാ വിനാ ഭവിസ്സാമാതി** തയാ സദ്ധിം അമരിത്വാ അകാമാ ജീവിസ്സാമ. സചേപി ന മരാമ, അകാമകാവ തയാ വിയോഗം പാപുണിസ്സാമ, തയി ജീവമാനേ ഏവ നോ മരണം ഭവേയ്യ, മരണേനപി നോ തയാ വിയോഗം മയം അകാമകാവ പാപുണിസ്സാമ.

൩൦. കതിപാഹം ബലം ഗാഹേത്വാതി കസ്മാ പനായം തഥാ പബ്ബജ്ജായ തിബ്ബച്ഛന്ദോ അനുഞ്ഞാതോ സമാനോ കതിപാഹം ഘരേയേവ വിലമ്ബിത്വാ കായബലഞ്ച അഗ്ഗഹേസീതി? അനുമതിദാനേന മാതാപിതൂസു സഹായകേസു ച തുട്ഠോ തേസം ചിത്തതുട്ഠത്ഥം. കേസുചി അട്ഠകഥാപോത്ഥകേസു കേചി ആചരിയാ "അയം സുദിന്നോ ജീവകവത്ഥുതോ പച്ഛാ പംസുകൂലികധുതങ്ഗവസേന പംസുകൂലികോ ജാതോ"തി സഞ്ഞായ "ഗഹപതിചീവരം പടിക്ഖിപിത്വാ പംസുകൂലികധുതങ്ഗവസേന പംസുകൂലികോ ഹോതീ"തി ലിഖന്തി, തം "അചിരൂപസമ്പന്നോ"തി വചനേന വിരുജ്ഝതി. "തഥാ സുദിന്നോ ഹി ഭഗവതോ ദ്വാദസമേ വസ്സേ പബ്ബജിതോ , വീസതിമേ വസ്സേ ഞാതികുലം പിണ്ഡായ പവിട്ഠോ സയം പബ്ബജ്ജായ അട്ഠവസ്സികോ ഹുത്വാ"തി, "ഭഗവതോ ഹി ബുദ്ധത്തം പത്തതോ പട്ഠായ യാവ ഇദം വത്ഥം, ഏത്ഥന്തരേ വീസതി വസ്സാനി ന കോചി ഗഹപതിചീവരം സാദിയി, സബ്ബേ പംസുകൂലികാവ അഹേസു"ന്തി ച വുത്തേന അട്ഠകഥാവചനേന വിരുജ്ഝതി, പബ്ബജ്ജായ അട്ഠവസ്സികോ, ന ഉപസമ്പദായ. ഉപസമ്പദം പന **ജീവകവത്ഥുതോ** (മഹാവ॰ ൩൨൬) പച്ഛാ അലത്ഥ, തസ്മാ അവസ്സികോ ഞാതികുലം പിണ്ഡായ പവിട്ഠോ സിയാതി ചേ? ന, "അലത്ഥ ഖോ സുദിന്നോ കലന്ദപുത്തോ ഭഗവതോ സന്തികേ പബ്ബജ്ജം, അലത്ഥ ഉപസമ്പദ"ന്തി ഏകതോ അനന്തരം വുത്തത്താ. പബ്ബജ്ജാനന്തരമേവ ഹി സോ ഉപസമ്പന്നോ തേരസധുതങ്ഗഗുണേ സമാദായ വത്തന്തോ അട്ഠ വസ്സാനി വജ്ജിഗാമേ വിഹരിത്വാ നിസ്സയമുത്തത്താ സയംവസീ ഹുത്വാ "ഏതരഹി ഖോ വജ്ജീ ദുബ്ഭിക്ഖാ"തിആദിതക്കവസേന യേന വേസാലീ തദവസരി, തസ്മാ "പംസുകൂലികധുതങ്ഗവസേന പംസുകൂലികോ ഹോതീ"തി ഏത്തകോയേവ പാഠോ യേസു പോത്ഥകേസു ദിസ്സതി, സോവ പമാണതോ ഗഹേതബ്ബോ. "ആരഞ്ഞികോ ഹോതീ"തി ഇമിനാ പഞ്ച സേനാസനപടിസംയുത്താനി സങ്ഗഹിതാനി നേസജ്ജികങ്ഗഞ്ച വിഹാരസഭാഗത്താ, "പിണ്ഡപാതികോ"തി ഇമിനാ പഞ്ച പിണ്ഡപാതപടിസംയുത്താനി, "പംസുകൂലികോ"തി ഇമിനാ ദ്വേ ചീവരപടിസംയുത്താനി സങ്ഗഹിതാനീതി. ഞാതിഘരൂപഗമനകാരണദീപനാധിപ്പായതോ സപദാനചാരികങ്ഗം വിസും വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. "മാ അതിഹരാപേസു"ന്തി കാലബ്യത്തയവസേന വുത്തം. ധമ്മസ്സന്തരായകരതരത്താ "ഇമം നയ"ന്തി അനയോയേവ.

യേഭുയ്യേന ഹി സത്താനം, വിനാസേ പച്ചുപട്ഠിതേ;
അനയോ നയരൂപേന, ബുദ്ധിമാഗമ്മ തിട്ഠതി.

൩൩. അപഞ്ഞത്തേ സിക്ഖാപദേതി ഏത്ഥ ദുവിധം സിക്ഖാപദപഞ്ഞാപനം. കഥം? "ഏവഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, ഇമം സിക്ഖാപദം ഉദ്ദിസേയ്യാഥാ"തി ഏവം സഉദ്ദേസാനുദ്ദേസഭേദതോ ദുവിധം. തത്ഥ പാതിമോക്ഖേ സരൂപതോ ആഗതാ പഞ്ച ആപത്തിക്ഖന്ധാ സഉദ്ദേസപഞ്ഞത്തി നാമ. സാപി ദുവിധാ സപുഗ്ഗലാപുഗ്ഗലനിദ്ദേസഭേദതോ. തത്ഥ യസ്സാ പഞ്ഞത്തിയാ അന്തോ ആപത്തിയാ സഹ, വിനാ വാ പുഗ്ഗലോ ദസ്സിതോ, സാ സപുഗ്ഗലനിദ്ദേസാ. ഇതരാ അപുഗ്ഗലനിദ്ദേസാതി വേദിതബ്ബാ. സപുഗ്ഗലനിദ്ദേസാപി ദുവിധാ ദസ്സിതാദസ്സിതാപത്തിഭേദതോ. തത്ഥ അദസ്സിതാപത്തികാ നാമ അട്ഠ പാരാജികാ ധമ്മാ. "പാരാജികോ ഹോതി അസംവാസോ"തി ഹി പുഗ്ഗലോവ തത്ഥ

ദസ്സിതോ, നാപത്തി. ദസ്സിതാപത്തികാ നാമ ഭിക്ഖുനീപാതിമോക്ഖേ "സത്തരസ സങ്ഘാദിസേസാ ധമ്മാ നിസ്സാരണീയം സങ്ഘാദിസേസ"ന്തി ഹി തത്ഥ ആപത്തി ദസ്സിതാ സദ്ധിം പുഗ്ഗലേന, തഥാ അപുഗ്ഗലനിദ്ദേസാപി ദസ്സിതാദസ്സിതാപത്തിതോവ ദുവിധാ. തത്ഥ അദസ്സിതാപത്തികാ നാമ സേഖിയാ ധമ്മാ. സേസാ ദസ്സിതാപത്തികാതി വേദിതബ്ബാ. സാപി ദുവിധാ അനിദ്ദിട്ഠകാരകനിദ്ദിട്ഠകാരകഭേദതോ. തത്ഥ അനിദ്ദിട്ഠകാരകാ നാമ സുക്കവിസ്സട്ഠി മുസാവാദ ഓമസവാദ പേസുഞ്ഞ ഭൂതഗാമ അഞ്ഞവാദക ഉജ്ഝാപനക ഗണഭോജന പരമ്പരഭോജന സുരാമേരയ അങ്ഗുലിപതോദക ഹസധമ്മ അനാദരിയ തലഘാതകജതുമട്ഠക സിക്ഖാപദാനം വസേന പഞ്ചദസവിധാ ഹോന്തി. സേസാനം പുഗ്ഗലനിദ്ദേസാനം വസേന നിദ്ദിട്ഠകാരകാ വേദിതബ്ബാ.

അനുദ്ദേസപഞ്ഞത്തിപി പദഭാജനന്തരാപത്തിവിനീതവത്ഥുപടിക്ഖേപപഞ്ഞത്തിഅവുത്തസിദ്ധിവസേന ഛബ്ബിധാ ഹോന്തി. തത്ഥ "യേഭുയ്യേന ഖായിതം ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൬൭) ഏവമാദികാ പദഭാജനിയേ സന്ദിസ്സമാനാപത്തി **പദഭാജനസിക്ഖാപദം** നാമ. "ന ത്വേവ നഗ്ഗേന ആഗന്തബ്ബം, യോ ആഗച്ഛേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തിആദികാ (പാരാ॰ ൫൭) **അന്തരാപത്തിസിക്ഖാപദം** നാമ. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ദിവാ പടിസല്ലീയന്തേന ദ്വാരം സംവരിത്വാ പടിസല്ലീയിതു"ന്തി (പാരാ॰ ൭൫) ഏവമാദികാ **വിനീതവത്ഥുസിക്ഖാപദം** നാമ. "ലോഹിതുപ്പാദകോ, ഭിക്ഖവേ, അനുപസമ്പന്നോ ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ, ഉപസമ്പന്നോ നാസേതബ്ബോ"തി (മഹാവ॰ ൱൪) ഏവമാദികാ **പടിക്ഖേപസിക്ഖാപദം** നാമ. ഖന്ധകേസു പഞ്ഞത്തദുക്കടഥുല്ലച്ചയാനി **പഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദം** നാമ. "യാ പന ഭിക്ഖുനീ നച്ചം വാ ഗീതം വാ വാദിതം വാ ദസ്സനായ ഗച്ഛേയ്യ, പാചിത്തിയ"ന്തി (പാചി॰ ൮൩൪) ഇമിനാ വുത്തേന "യാ പന ഭിക്ഖുനീ നച്ചേയ്യ വാ ഗായേയ്യ വാ വാദേയ്യ വാ പാചിത്തിയ"ന്തി ഏവമാദികം യം കിഞ്ചി അട്ഠകഥായ ദിസ്സമാനം ആപത്തിജാതം, വിനയകമ്മം വാ **അവുത്തസിദ്ധിസിക്ഖാപദം** നാമ. ഛബ്ബിധമ്പേതം ഛഹി കാരണേഹി ഉദ്ദേസാരഹം ന ഹോതീതി അനുദ്ദേസസിക്ഖാപദം നാമാതി വേദിതബ്ബം. സേയ്യഥിദം - പഞ്ചഹി ഉദ്ദേസേഹി യഥാസമ്ഭവം വിസഭാഗത്താ ഥുല്ലച്ചയദുബ്ഭാസിതാനം, സഭാഗവത്ഥുകമ്പി ദുക്കടഥുല്ലച്ചയദ്വയം അസഭാഗാപത്തികത്താ, അന്തരാപത്തിപഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദാനം നാനാവത്ഥുകാപത്തികത്താ, പടിക്ഖേപസിക്ഖാപദാനം കേസഞ്ചി വിനീതവത്ഥുപഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദാനഞ്ച അദസ്സിതാപത്തികത്താ, അദസ്സിതവത്ഥുകത്താ ഭേദാനുവത്തകഥുല്ലച്ചയസ്സ, അദസ്സിതാപത്തിവത്ഥുകത്താ അവുത്തസിദ്ധിസിക്ഖാപദാനന്തി. ഏത്താവതാ "ദുവിധം സിക്ഖാപദപഞ്ഞാപനം ഉദ്ദേസാനുദ്ദേസഭേദതോ"തി യം വുത്തം, തം സമാസതോ പകാസിതം ഹോതി.

തത്ഥ **അപഞ്ഞത്തേ സിക്ഖാപദേ**തി സഉദ്ദേസസിക്ഖാപദം സന്ധായ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. ഏകച്ചേ ആചരിയാ ഏവം കിര വണ്ണയന്തി "ചത്താരോ പാരാജികാ കതിവസ്സാഭിസമ്ബുദ്ധേന ഭഗവതാ പഞ്ഞത്താതിആദിനാ പുച്ഛം കത്വാ തേസു പഠമപാരാജികോ വേസാലിയം പഞ്ഞത്തോ പഞ്ചവസ്സാഭിസമ്ബുദ്ധേന ഹേമന്താനം പഠമേ മാസേ ദുതിയേ പക്ഖേ ദസമേ ദിവസേ അഡ്ഢതേയ്യപോരിസായ ഛായായ പുരത്ഥാഭിമുഖേന നിസിന്നേന അഡ്ഢതേരസാനം ഭിക്ഖുസതാനം മജ്ഝേ സുദിന്നം കലന്ദപുത്തം ആരബ്ഭ പഞ്ഞത്തോ"തി, തം ന യുജ്ജതി, കസ്മാ? -

യസ്മാ ദ്വാദസമം വസ്സം, വേരഞ്ജായം വസി ജിനോ;
തസ്മിഞ്ച സുദ്ധോ സങ്ഘോതി, നേവ പാരാജികം തദാ.

ഥേരസ്സ സാരിപുത്തസ്സ, സിക്ഖാപഞ്ഞത്തിയാചനാ;
തസ്മിം സിദ്ധാതി സിദ്ധാവ, ഗരുകാപത്തി നോ തദാ.

ഓവാദപാതിമോക്ഖഞ്ച, കിം സത്ഥാ ചതുവസ്സികോ;
പടിക്ഖിപി കിമാണഞ്ച, സമത്തം അനുജാനി സോ.

അജാതസത്തും നിസ്സായ, സങ്ഘഭേദമകാസി യം;
ദേവദത്തോ തതോ സങ്ഘ-ഭേദോ പച്ഛിമബോധിയം.

ആരാധയിംസു മം പുബ്ബേ, ഭിക്ഖൂതി മുനിഭാസിതം;
സുത്തമേവ പമാണം നോ, സോവ കാലോ അനപ്പകോതി.

യം പന വുത്തം "അഥ ഭഗവാ അജ്ഝാചാരം അപസ്സന്തോ പാരാജികം വാ സങ്ഘാദിസേസം വാ ന പഞ്ഞപേസീ"തി, തം സകലസിക്ഖാപദം സന്ധായാഹ. ന കേവലം

സഉദ്ദേസസിക്ഖാപദമത്തം, തേന സഉദ്ദേസാനുദ്ദേസപഞ്ഞത്തിഭേദം സകലം പാരാജികം സന്ധായാഹാതി വുത്തം ഹോതി. കിഞ്ചാപി നാഭിപരാമസനമ്പി കായസംസഗ്ഗോ, തഥാപി ഏതം വിസേസനിയമനതോ, അച്ഛന്ദരാഗാധിപ്പായതോ ച വിസും വുത്തം. ഛന്ദരാഗരത്തസ്സേവ ഹി കായസംസഗ്ഗോ ഇധാധിപ്പേതോ. അസുചിപാനേ പന ഹത്ഥിനിയാ താപസപസ്സാവപാനേന **വാലകാബ്യോ** നാമ ഉപ്പജ്ജതി, വാലകാബ്യസ്സ വത്ഥു വത്തബ്ബം. **മണ്ഡബ്യസ്സ** നാഭിയാ പരാമസനേനേവ കിര. രൂപദസ്സനേ പന വേജ്ജകാ ആഹു -

> "ഥീനം സന്ദസ്സനാ സുക്കം, കദാചി ചലിതോവരേ;
> തം ഗാമധമ്മകരണം, ദ്വയസമം സങ്ഗമിയ;
> ഗബ്ഭാദീതി അയം നയോ, ഥീനം പുരിസദസ്സനാസീത്യൂപനേയ്യ".

തഥാപ്യാഹു -

> "പുപ്ഫികേ ഏധിയ്യ സുദ്ധേ, പസ്സം നരഞ്ച ഇത്ഥി തം;
> ഗബ്ഭഞ്ച നയേത്യുത്ത-മിതി തസ്മാ കാസോ ഇതീ"തി.

രാജോരോധോ വിയാതി സീഹളദീപേ ഏകിസ്സാ ഇത്ഥിയാ തഥാ അഹോസി, തസ്മാ കിര ഏവം വുത്തം. കിഞ്ചാപി യാവ ബ്രഹ്മലോകാ സദ്ദോ അബ്ഭുഗ്ഗച്ഛി, ന തം മനുസ്സാനം വിസയോ അഹോസി തേസം രൂപം വിയ. തേനേവ ഭിക്ഖൂ പുച്ഛിംസു "കച്ചി നോ ത്വം ആവുസോ സുദിന്ന അനഭിരതോ"തി.

൩൯. **കലീ**തി കോധോ, തസ്സ സാസനം **കലിസാസനം,** കലഹോ. **ഗാമധമ്മ**ന്തി ഏത്ഥ ജനപദധമ്മം ജനപദവാസീനം സിദ്ധിം. **അത്താ**തി ചിത്തം, സരീരഞ്ച. **അസുത്തന്തവിനിബദ്ധ**ന്തി വിനയസുത്തേ അനാഗതം, സുത്താഭിധമ്മേസുപി അനാഗതം, **പാളിവിനിമുത്ത**ന്തി അത്ഥോ. **കുസുമമാല**ന്തി നാനാഗുണം സന്ധായാഹ. **രതനദാമ**ന്തി അത്ഥസമ്പത്തിം സന്ധായ വദതി. **പടിക്ഖിപനാധിപ്പായാ** ഭദ്ദാലി വിയ. പദനിരുത്തിബ്യഞ്ജനാനി നാമവേവചനാനേവ "നാമം നാമകമ്മം നാമധേയ്യം നിരുത്തീ"തിആദീസു (ധ॰ സ॰ ൧൩൧൩) വിയ. നിപ്പരിയായേന വിരതി സിക്ഖാപദം നാമ. അകുസലപക്ഖേ ദുസ്സീല്യം നാമ ചേതനാ. കുസലപക്ഖേപി ചേതനാപരിയായതോ **വിഭങ്ഗേ** "സിക്ഖാപദ"ന്തി വുത്തം. **സങ്ഘസുട്ഠുതായാ**തി ഏത്ഥ ലോകവജ്ജസ്സ പഞ്ഞാപനേ സങ്ഘസുട്ഠുതാ ഹോതി പാകടാദീനവതോ. പഞ്ഞത്തിവജ്ജസ്സ പഞ്ഞാപനേ സങ്ഘഫാസുതാ ഹോതി പാകടാനിസംസത്താ. തത്ഥ പഠമേന ദുമ്മങ്കൂനം നിഗ്ഗഹോ, ദുതിയേന പേസലാനം ഫാസുവിഹാരോ. പഠമേന സമ്പരായികാനം ആസവാനം പടിഘാതോ, ദുതിയേന ദിട്ഠധമ്മികാനം. തഥാ പഠമേന അപ്പസന്നാനം പസാദോ, ദുതിയേന പസന്നാനം ഭിയ്യോഭാവോ. "പുബ്ബേ കതപുഞ്ഞതായ ചോദിയമാനസ്സ ഭബ്ബകുലപുത്തസ്സാ"തി വുത്തത്താ "സുദിന്നോ തം കുക്കുച്ചം വിനോദേത്വാ അരഹത്തം സച്ഛാകാസി, തേനേവ പബ്ബജ്ജാ അനുഞ്ഞാതാ"തി വദന്തി, ഉപപരിക്ഖിതബ്ബം. തഥാ പഠമേന സദ്ധമ്മട്ഠിതി, ദുതിയേന വിനയാനുഗ്ഗഹോ ഹോതീതി വേദിതബ്ബോ.

അപിചേത്ഥ വത്ഥുവീതിക്കമേ യത്ഥ ഏകന്താകുസലഭാവേന, തം സങ്ഘസുട്ഠുഭാവായ പഞ്ഞത്തം ലോകവജ്ജതോ, യത്ഥ പഞ്ഞത്തിജാനനേ ഏവ അത്ഥാപത്തി, ന അഞ്ഞദാ, തം സദ്ധമ്മട്ഠിതിയാ വാപി പസാദുപ്പാദബുദ്ധിയാ ധമ്മദേസനാപടിസംയുത്തം, ഇതരഞ്ച സേഖിയം, ഇദം **ലോകവജ്ജം** നാമ. വത്ഥുനോ പഞ്ഞത്തിയാ വാ വീതിക്കമചേതനായാഭാവേപി പടിക്ഖിത്തസ്സ കരണേ, കത്തബ്ബസ്സ അകരണേ വാ സതി യത്ഥ ആപത്തിപ്പസങ്ഗോ, തം സബ്ബം ഠപേത്വാ സുരാപാനം **പണ്ണത്തിവജ്ജ**ന്തി വേദിതബ്ബം. ആഗന്തുകവത്തം, ആവാസിക, ഗമിക, അനുമോദന, ഭത്തഗ്ഗ, പിണ്ഡചാരിക, ആരഞ്ഞക, സേനാസന , ജന്താഘര, വച്ചകുടി, സദ്ധിവിഹാരിക, ഉപജ്ഝായ, അന്തേവാസിക, ആചരിയവത്തന്തി ഏതാനി അഗ്ഗഹിതഗ്ഗഹണനയേന ഗണിയമാനാനി **ചുദ്ദസ,** ഏതാനി പന വിത്ഥാരതോ **ദ്വേഅസീതി മഹാവത്താനി** നാമ ഹോന്തി. സത്തഹി ആപത്തിക്ഖന്ധേഹി സംവരോ **സംവരവിനയോ** പഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദമേവ. തത്ഥ **പഞ്ഞത്തിവിനയോ** സമഥവിനയത്ഥായ **സമഥവിനയോ** സംവരവിനയത്ഥായ **സംവരവിനയോ** പഹാനവിനയത്ഥായാതി യോജനാ വേദിതബ്ബാ. **യം സങ്ഘസുട്ഠു, തം സങ്ഘഫാസൂ**തി ഏകമിവ വുത്തം സങ്ഘസുട്ഠുതായ സതി സങ്ഘഫാസു ഭവിസ്സതീതി ദീപനത്ഥം. പകരീയന്തി ഏത്ഥ തേ തേ പയോജനവിസേസസങ്ഖാതാ അത്ഥവസാതി അത്ഥവസം **"പകരണ"**ന്തി വുച്ചതി. ദസസു പദേസു ഏകേകം മൂലം കത്വാ ദസക്ഖത്തും യോജനായ പദസതം വുത്തം. തത്ഥ പച്ഛിമസ്സ പദസ്സ വസേന **അത്ഥസതം** പുരിമസ്സ വസേന **ധമ്മസതം** അത്ഥജോതികാനം നിരുത്തീനം വസേന നിരുത്തിസതം, ധമ്മഭൂതാനം നിരുത്തീനം വസേന നിരുത്തിസതന്തി **ദ്വേ നിരുത്തിസതാനി,** അത്ഥസതേ ഞാണസതം, ധമ്മസതേ ഞാണസതം ദ്വീസു നിരുത്തിസതേസു ദ്വേ ഞാണസതാനീതി **ചത്താരി ഞാണസതാനി** വേദിതബ്ബാനി. ഏത്ഥ

സങ്ഘസുട്ഠുതാതി ധമ്മസങ്ഘസ്സ സുട്ഠുഭാവോതി അത്ഥോ. ''അത്ഥപദാനീതി അട്ഠകഥാ. ധമ്മപദാനീതി പാളീ''തി വുത്തം കിര.

മേഥുനം ധമ്മന്തി ഏവം ബഹുലനയേന ലദ്ധനാമകം സകസമ്പയോഗേന, പരസമ്പയോഗേന വാ അത്തനോ നിമിത്തസ്സ സകമഗ്ഗേ വാ പരമഗ്ഗേ വാ പരനിമിത്തസ്സ സകമഗ്ഗേ ഏവ പവേസപവിട്ഠഠിതുദ്ധരണേസു യം കിഞ്ചി ഏകം പടിസാദിയനവസേന സേവേയ്യ പാരാജികോ ഹോതി അസംവാസോതി. കേചി പന ''പവേസാദീനി ചത്താരി വാ തീണി വാ ദ്വേ വാ ഏകം വാ പടിസേവേയ്യ, പാരാജികോ ഹോതി. വുത്തഞ്ഹേതം 'സോ ചേ പവേസനം സാദിയതി, പവിട്ഠം, ഠിതം, ഉദ്ധരണം സാദിയതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സാ'തിആദീ''തി (പാരാ॰ ൫൯) വദന്തി, തേസം മതേന ചതൂസുപി ചതസ്സോ പാരാജികാപത്തിയോ ആപജ്ജതി. തേയേവ ഏവം വദന്തി ''ആപജ്ജതു മേഥുനധമ്മപാരാജികാപത്തി മേഥുനധമ്മപാരാജികാപത്തിയാ തബ്ഭാഗിയാ''തി, ''അത്തനോ വീതിക്കമേ പാരാജികാപത്തിം, സങ്ഘാദിസേസാപത്തിഞ്ച ആപജ്ജിത്വാ സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ ഗഹട്ഠകാലേ മേഥുനാദിപാരാജികം ആപജ്ജിത്വാ പുന പബ്ബജിത്വാ ഉപസമ്പജ്ജിത്വാ ഏകം സങ്ഘാദിസേസാപത്തിം ഏകമനേകം വാ പടികരിത്വാവ സോ പുഗ്ഗലോ യസ്മാ നിരാപത്തികോ ഹോതി, തസ്മാ സോ ഗഹട്ഠകാലേ സാപത്തികോവാതി അന്തിമവത്ഥും അജ്ഝാപന്നസ്സാപി അത്ഥേവ ആപത്തിവുട്ഠാനം. വുട്ഠാനദേസനാഹി പന അസുജ്ഝനതോ 'പയോഗേ പയോഗേ ആപത്തി പാരാജികസ്സാ'തി ന വുത്തം ഗണനപയോജനാഭാവതോ. കിഞ്ചാപി ന വുത്തം, അഥ ഖോ **പദഭാജനേ** 'ആപത്തി പാരാജികസ്സാ'തി വചനേനായമത്ഥോ സിദ്ധോ''തി യുത്തിഞ്ച വദന്തി. യദി ഏവം **മാതികായമ്പി** ''യോ പന ഭിക്ഖു മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവേയ്യ പാരാജിക''ന്തി വത്തബ്ബം ഭവേയ്യ, പാരാജികസ്സ അനവസേസവചനമ്പി ന യുജ്ജേയ്യ. സബ്ബേപി ഹി ആപത്തിക്ഖന്ധേ ഭിക്ഖുഗണനഞ്ച അനവസേസേത്വാ തിട്ഠതീതി അനവസേസവചനന്തി കത്വാ പവേസേവ ആപത്തി, ന പവിട്ഠാദീസു, തമേവേകം സന്ധായ ''യസ്സ സിയാ ആപത്തീ''തി പാരാജികാപത്തിമ്പി അന്തോ കത്വാ നിദാനുദ്ദേസേ വചനം വേദിതബ്ബം. തസ്മാ **മാതികായം** ''പാരാജിക''ന്തി അവത്വാ ''പാരാജികോ ഹോതീ''തി പുഗ്ഗലനിദ്ദേസവചനം തേന സരീരബന്ധനേന ഉപസമ്പദായ അഭബ്ബഭാവദീപനത്ഥം. ''ആപത്തി പാരാജികസ്സാ''തി **പദഭാജനേ** വചനം അന്തിമവത്ഥും അജ്ഝാപന്നസ്സാപി പാരാജികസ്സ അസംവാസസ്സ സതോ പുഗ്ഗലസ്സ അഥേയ്യസംവാസകഭാവദീപനത്ഥം. ന ഹി സോ സംവാസം സാദിയന്തോപി ഥേയ്യസംവാസകോ ഹോതി, തസ്മാ ''ഉപസമ്പന്നോ ഭിക്ഖു''ത്വേവ വുച്ചതി. തേനേവാഹ ''അസുദ്ധോ ഹോതി പുഗ്ഗലോ അഞ്ഞതരം പാരാജികം ധമ്മം അജ്ഝാപന്നോ, തഞ്ചേ സുദ്ധദിട്ഠി സമാനോ അനോകാസം കാരാപേത്വാ അക്കോസാധിപ്പായോ വദേതി, ആപത്തി ഓമസവാദേന ദുക്കടസ്സാ''തി (പാരാ॰ ൩൮൯). അനുപസമ്പന്നസ്സ തദഭാവതോ സിദ്ധോ സോ ''ഉപസമ്പന്നോ ഭിക്ഖു''ത്വേവ വുച്ചതീതി. തേന പദസോധമ്മം സഹസേയ്യഞ്ച ന ജനേതി, ഭിക്ഖുപേസുഞ്ഞാദിഞ്ച ജനേതീതി വേദിതബ്ബം. ഭിക്ഖുനീനം സങ്ഘാദിസേസേസു പന ഭിക്ഖുസങ്ഘാദിസേസതോ വുട്ഠാനവിധിവിസേസദസ്സനത്ഥം ''അയമ്പി ഭിക്ഖുനീ...പേ॰... ആപന്നാ''തി (പാചി॰ ൬൭൯) പുഗ്ഗലനിദ്ദേസം കത്വാപി പാരാജികതോ അധിപ്പായന്തരദസ്സനത്ഥം ''നിസ്സാരണീയം സങ്ഘാദിസേസ''ന്തി (പാചി॰ ൬൭൯) ആപത്തിനാമഗ്ഗഹണഞ്ച കതം. ഏത്താവതാ സപുഗ്ഗലനിദ്ദേസേ ദസ്സിതാദസ്സിതാപത്തിദുകം വിത്ഥാരിതം ഹോതി. അപുഗ്ഗലനിദ്ദേസേസു സേഖിയേസു ആപത്തിയാ ദസ്സനകാരണം സേഖിയാനം **അട്ഠകഥായ**മേവ വുത്തം. തദഭാവതോ ഇതരേസു ആപത്തിദസ്സനം കതം. അപുഗ്ഗലനിദ്ദേസേസുപി ദസ്സിതാദസ്സിതാപത്തിദുകഞ്ച വിത്ഥാരിതം ഹോതീതി.

പഠമപഞ്ഞത്തികഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സുദിന്നഭാണവാരം നിട്ഠിതം.

മക്കടീവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ

൪൦-൧. ദുതിയപഞ്ഞത്തിയം ''ഇധ മല്ലാ യുജ്ഝന്തീ''തിആദീസു വിയ പടിസേവതീതി വത്തമാനവചനം പചുരപടിസേവനവസേന വുത്തം, ''തഞ്ച ഖോ മനുസ്സിത്ഥിയാ, നോ തിരച്ഛാനഗതായാ''തി പരിപുണ്ണത്ഥമ്പി പഠമം പഞ്ഞത്തിം അത്തനോ മിച്ഛാഗാഹേന വാ ലേസഓഡ്ഡനത്ഥായ വാ ഏവമാഹ. പരിപുണ്ണത്ഥതംയേവ നിയമേതും ''നനു ആവുസോ തഥേവ തം ഹോതീ''തി വുത്തം, തേനേവ മക്കടീവത്ഥു വിനീതവത്ഥൂസു പക്ഖിത്തം അവിസേസത്താ, തഥാ വജ്ജിപുത്തകവത്ഥു. വിചാരണാ പനേത്ഥ തതിയപഞ്ഞത്തിയം ആവി ഭവിസ്സതി. ''നനു, ആവുസോ, ഭഗവതാ അനേകപരിയായേനാ''തിആദി ന കേവലം സഉദ്ദേസസിക്ഖാപദേനേവ സിദ്ധം, ''തിരച്ഛാനഗതാദീസുപി പാരാജിക''ന്തി അനുദ്ദേസസിക്ഖാപദേനപി സിദ്ധന്തി ദസ്സനത്ഥം വുത്തം. അഥ വാ യദി സഉദ്ദേസസിക്ഖാപദം സാവസേസന്തി പഞ്ഞപേസി, ഇമിനാ അനുദ്ദേസസിക്ഖാപദേനാപി കിം ന സിദ്ധന്തി ദസ്സനത്ഥം വുത്തം. ''തേന ഹി, ഭിക്ഖവേ,

ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേസ്സാമീ"തി തദേവ സിക്ഖാപദം പഠമപഞ്ഞത്തമേവ ലേസത്ഥികാനം അലേസോകാസം കത്വാ ആമേഡിതത്ഥം കത്വാ പഞ്ഞപേസ്സാമീതി അത്ഥോ. അഞ്ഞഥാ "അഞ്ഞവാദകേ വിഹേസകേ പാചിത്തിയ"ന്തിആദീസു (പാചി॰ ൯൪) വിയ വത്ഥുദ്വയേന ആപത്തിദ്വയം ആപജ്ജതി, ന ചാപജ്ജതി, സോ ഏവമത്ഥോ അഞ്ഞേനാപി വചനേന സുപ്പകാസിതോ, സുപരിബ്യത്തകരണത്ഥേന ദള്ഹതരോ കതോതി അധിപ്പായോ. തതിയപഞ്ഞത്തിയമ്പി അഞ്ഞേസു ച ഏവം വിസുദ്ധോ.

യസ്സ സചിത്തകപക്ഖേതിആദിമ്ഹി പന ഗണ്ഠിപദനയോ താവ പഠമം വുച്ചതി, **സചിത്തകപക്ഖേ**തി സുരാപാനാദിഅചിത്തകേ സന്ധായ വുത്തം. സചിത്തകേസു പന യം ഏകന്തമകുസലേനേവ സമുട്ഠാപിതഞ്ച. ഉഭയം ലോകവജ്ജം നാമ. സുരാപാനസ്മിഞ്ഹി "സുരാ"തി വാ "പാതും ന വട്ടതീ"തി വാ ജാനിത്വാ പിവനേ അകുസലമേവ, തഥാ ഭിക്ഖുനീനം ഗന്ധവണ്ണകത്ഥായ ലേപനേ, ഭേസജ്ജത്ഥായ ലേപനേ അദോസത്താ "അവിചാരണീയ"ന്തി ഏത്തകം വുത്തം. തത്ഥ ന വട്ടതീതി "ജാനിത്വാ"തി വുത്തവചനം ന യുജ്ജതി പണ്ണത്തിവജ്ജസ്സാപി ലോകവജ്ജഭാവപ്പസങ്ഗതോ. ഇമം അനിട്ഠപ്പസങ്ഗം പരിഹരിതുകാമതായ **വജിരബുദ്ധിത്ഥേരസ്സ ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം "ഇധ സചിത്തകന്തി ച അചിത്തകന്തി ച വിചാരണാ വത്ഥുവിജാനനേയേവ ഹോതി, ന പഞ്ഞത്തിവിജാനനേ. യദി പഞ്ഞത്തിവിജാനനേ ഹോതി, സബ്ബസിക്ഖാപദാനി ലോകവജ്ജാനേവ സിയും, ന ച സബ്ബസിക്ഖാപദാനി ലോകവജ്ജാനി , തസ്മാ വത്ഥുവിജാനനേയേവ ഹോതീ"തി, ഇദം യുജ്ജതി. കസ്മാ? യസ്മാ സേഖിയേസു പഞ്ഞത്തിജാനനമേവ പമാണം, ന വത്ഥുമത്തജാനനന്തി, യം പന തത്ഥേവ വുത്തം "പസുത്തസ്സ മുഖേ കോചി സുരം പക്ഖിപേയ്യ, അന്തോ ചേ പവിസേയ്യ, ആപത്തി, തഥ യഥാ ഭിക്ഖുനിയാ അധക്ഖകം ഉബ്ഭജാണുമണ്ഡലം പരസ്സ ആമസനാദികാലേ കായം അചാലേത്വാ ചിത്തേനേവ സാദിയന്തിയാ ആപത്തി 'കിരിയാവ ഹോതീ'തി വുത്താ യേഭുയ്യേന കിരിയസമ്ഭവതോ, തഥാ അയമ്പി തദാ കിരിയാവ ഹോതീ"തി, തം സുവിചാരിതം അനേകന്താകുസലഭാവസാധനതോ. സുരാപാനാപത്തിയാ ഏകന്താകുസലതാ പന മജ്ജസഞ്ഞിനോപി സകിം പയോഗേന പിവതോ ഹോതീതി കത്വാ വുത്താ.

അയം പനേത്ഥ അത്ഥോ - സിക്ഖാപദസീസേന ആപത്തിം ഗഹേത്വാ യസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ സചിത്തകസ്സ ചിത്തം അകുസലമേവ ഹോതി, തം ലോകവജ്ജം. സചിത്തകാചിത്തകസങ്ഖാതസ്സ അചിത്തകസ്സ ച സചിത്തകപക്ഖേ ചിത്തം അകുസലമേവ ഹോതി, തമ്പി സുരാപാനാദി ലോകവജ്ജന്തി ഇമമത്ഥം സമ്പിണ്ഡേത്വാ "യസ്സ സചിത്തകപക്ഖേ ചിത്തം അകുസലമേവ ഹോതി, തം ലോകവജ്ജ"ന്തി വുത്തം. സചിത്തകപക്ഖേതി ഹി ഇദം വചനം അചിത്തകം സന്ധായാഹ. ന ഹി ഏകംസതോ സചിത്തകസ്സ സചിത്തകപക്ഖേതി വിസേസനേ പയോജനം അത്ഥി. യസ്മാ പനേത്ഥ പണ്ണത്തിവജ്ജസ്സ പഞ്ഞത്തിജാനനചിത്തേന സചിത്തകപക്ഖേ ചിത്തം അകുസലമേവ, വത്ഥുജാനനചിത്തേന സചിത്തകപക്ഖേ ചിത്തം സിയാ കുസലം സിയാ അകുസലം സിയാ അബ്യാകതം, തസ്മാ "തസ്സ സചിത്തകപക്ഖേ ചിത്തം അകുസലമേവാ"തി ന വുച്ചതീതി "സേസം പണ്ണത്തിവജ്ജ"ന്തി വുത്തം. അധിമാനേ വീതിക്കമാഭാവാ, സുപിനന്തേ അബ്ബോഹാരികത്താ സുപിനന്തേ വിജ്ജമാനാപി വീതിക്കമചേതനാ അബ്ബോഹാരികഭാവേനാതി വുത്തം ഹോതി. ഇദം പന വചനം ദള്ഹീകമ്മസിഥിലകരണപ്പയോജനത്താ ച വുത്തം, തേന യം വുത്തം ബാഹിരനിദാനകഥാധികാരേ "ദള്ഹീകമ്മസിഥിലകരണപ്പയോജനാതി യേഭുയ്യതായ വുത്ത"ന്തിആദി, തം സുവുത്തമേവാതി വേദിതബ്ബം.

മക്കടീവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

വജ്ജിപുത്തകവത്ഥുവണ്ണനാ

൪൩-൪. വജ്ജീസു ജനപദേസു വസന്താ **വജ്ജിനോ** നാമ, തേസം പുത്താ. **യാവദത്ഥ**ന്തി യാവതാ അത്ഥോ അധിപ്പായോതി വുത്തം ഹോതി, തത്ഥ യം വുത്തം "സിക്ഖം അപ്പച്ചക്ഖായ ദുബ്ബല്യംഅനാവികത്വാ"തി, തം കാമം സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനേ, തദേകട്ഠേ ച ദുബ്ബല്യാവികരണേ പഞ്ഞത്തേ സതി യുജ്ജതി, ന അഞ്ഞഥാ. തഥാപി ഇദാനി പഞ്ഞപേതബ്ബം ഉപാദായ വുത്തം, കഥഞ്ഹി നാമ ഛബ്ബഗ്ഗിയാ ഭിക്ഖൂ അതിരേകചീവരം ധാരേസ്സന്തി (പാരാ॰ ൪൬൨), ആളവകാ ഭിക്ഖൂ കുടിയോ കാരാപേന്തി അപ്പമാണികായോ (പാരാ॰ ൩൪൨), ഭിക്ഖുനിയോ ദ്വേ വസ്സാനി ഛസു ധമ്മേസു അസിക്ഖിതസിക്ഖം സിക്ഖമാനം വുട്ഠാപേന്തി (പാചി॰ ൱൭൭), സങ്ഘേന അസമ്മതം വുട്ഠാപേന്തീതിആദി (പാചി॰ ൱൮൪) വിയ ദട്ഠബ്ബം. ന ഹി തതോ പുബ്ബേ അധിട്ഠാനം വികപ്പനം വാ അനുഞ്ഞാതം. യദഭാവാ അതിരേകചീവരന്തി വദേയ്യ, പമാണം വാ ന പഞ്ഞത്തം, യദഭാവാ അപ്പമാണികായോതി വദേയ്യ, ഏവംസമ്പദമിദം ദട്ഠബ്ബം. "ഉല്ലുമ്പതു മം, ഭന്തേ, സങ്ഘോ അനുകമ്പം ഉപാദായാ"തി (മഹാവ॰ ൭൧, ൱൨൬) ഉപസമ്പദം യാചിത്വാ

ഉപസമ്പന്നേന ഉപസമ്പന്നസമനന്തരമേവ "ഉപസമ്പന്നേന ഭിക്ഖുനാ മേഥുനോ ധമ്മോ ന പടിസേവിതബ്ബോ, അസക്യപുത്തിയോ"തി (മഹാവ॰ ൧൨൯) ച പഞ്ഞത്തേന അസ്സമണാദിഭാവം ഉപഗന്തുകാമേന നനു പഠമം അജ്ഝുപഗതാ സിക്ഖാ പച്ചക്ഖാതബ്ബാ, തഥ ദുബ്ബല്യം വാ ആവികാതബ്ബം സിയാ, തേ പന "സിക്ഖം അപ്പച്ചക്ഖായ ദുബ്ബല്യം അനാവികത്വാ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവിംസൂ"തി അനുപഞ്ഞത്തിയാ ഓകാസകരണത്ഥം വാ തം വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. "സോ ആഗതോ ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ"തി കിഞ്ചാപി എത്ഥേവ വുത്തം, തഥാപി ഇതരേസുപി പാരാജികേസു യഥാസമ്ഭവം വേദിതബ്ബം. ന ഹി സിക്ഖം അപ്പച്ചക്ഖായ ദുബ്ബല്യം അനാവികത്വാ യോ പാരാജികവത്ഥും അദിന്നം ഥേയ്യസങ്ഖാതം ആദിയതി, മനുസ്സവിഗ്ഗഹം വാ ജീവിതാ വോരോപേതി, പടിവിജാനന്തസ്സ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മം വാ ഉല്ലപതി, സോ ആഗതോ ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ. അനുപഞ്ഞത്തി ഹി ദള്ഹീകമ്മസിഥിലകമ്മകരണപ്പയോജനാ. സാ ഹി യസ്സ പാരാജികം ഹോതി അഞ്ഞാ വാ ആപത്തി, തസ്സ നിയമദസ്സനപ്പയോജനാതിലക്ഖണാനുപഞ്ഞത്തികത്താ. എവഞ്ഹി അന്തേ അവത്വാ ആദിമ്ഹി വുത്താ "ഗാമാ വാ അരഞ്ഞാ വാ"തി (പാരാ॰ ൯൧) അനുപഞ്ഞത്തി വിയ. പരിപുണ്ണേ പനേതസ്മിം സിക്ഖാപദേ -

> "നിദാനാ മാതികാഭേദോ, വിഭങ്ഗോ തംനിയാമകോ;
> തതോ ആപത്തിയാ ഭേദോ, അനാപത്തി തദഞ്ഞഥാ"തി. -

അയം നയോ വേദിതബ്ബോ. തത്ഥ സുദിന്നവത്ഥു മക്കടിവത്ഥു വജ്ജിപുത്തകവത്ഥു ചാതി തിപ്പഭേദം വത്ഥു ഇമസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ നിദാനം നാമ, തതോ നിദാനാ "യോ പന, ഭിക്ഖു, ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ...പേ॰... അസംവാസോ"തി ഇമിസ്സാ മാതികായ ഭേദോ ജാതോ. തഥ ഹി "അന്തമസോ തിരച്ഛാനഗതായാ"തി ഇത്ഥിലിങ്ഗവചനേന "സച്ചം, ആവുസോ, ഭഗവതാ സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്തം, തഞ്ച ഖോ ഇത്ഥിയാ നോ പുരിസേ നോ പണ്ഡകേ നോ ഉഭതോബ്യഞ്ജനകേ ചാ"തി മക്കടിപാരാജികോ വിയ അഞ്ഞോപി ലേസം ഓഡ്ഡേതും സക്കോതി, തസ്മാ താദിസസ്സ അലേസോകാസസ്സ ദസ്സനത്ഥം ഇദം വുച്ചതി. മക്കടിവത്ഥുസങ്ഖാതാ നിദാനാ "അന്തമസോ തിരച്ഛാനഗതായപീ"തി മാതികാവചനഭേദോ ന ഇത്ഥിയാ എവ മേഥുനസിദ്ധിദസ്സനതോ കതോ, തസ്മാ **വിഭങ്ഗോ തംനിയാമകോ** തസ്സാ മാതികായ അധിപ്പേതത്ഥനിയാമകോ വിഭങ്ഗോ. **വിഭങ്ഗേ** ഹി "തിസ്സോ ഇത്ഥിയോ. തയോ ഉഭതോബ്യഞ്ജനകാ. തയോ പണ്ഡകാ. തയോ പുരിസാ. മനുസ്സിത്ഥിയാ തയോ മഗ്ഗേ...പേ॰... തിരച്ഛാനഗതപുരിസസ്സ ദ്വേ മഗ്ഗേ"തിആദിനാ (പാരാ॰ ൫൬) നയേന സബ്ബലേസോകാസം പിദഹിത്വാ നിയമോ കതോ.

എത്ഥാഹ - യദി എവം സാധാരണസിക്ഖാപദവസേന വാ ലിങ്ഗപരിവത്തനവസേന വാ ന കേവലം ഭിക്ഖൂനം, ഭിക്ഖുനീനമ്പി "സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ"തി വിഭങ്ഗേ വത്തബ്ബം സിയാ. തദവചനേന ഭിക്ഖുനീ പുരിസലിങ്ഗപാതുഭാവേന ഭിക്ഖുഭാവേ ഠിതാ എവം വദേയ്യ "നാഹം ഉപസമ്പദകാലേ ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നാ, തസ്മാ ന അപ്പച്ചക്ഖാതസിക്ഖാപി മേഥുനധമ്മേന പാരാജികാ ഹോമീ"തി? വുച്ചതേ - തഥാ ന വത്തബ്ബം അനിട്ഠപ്പസങ്ഗതോ. ഭിക്ഖുനീനമ്പി "സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ"തി വുത്തേ ഭിക്ഖുനീനമ്പി സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം അത്ഥീതി ആപജ്ജതി, തഞ്ചാനിട്ഠം. ഇദം അപരം അനിട്ഠപ്പസങ്ഗോതി "സബ്ബസിക്ഖാപദാനി സാധാരണാനേവ, നാസാധാരണാനീ"തി. അപിചായം ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോവാതി ദസ്സനത്ഥം "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തംയേവ ഉപജ്ഝ"ന്തിആദി (പാരാ॰ ൬൯) വുത്തം, അപിച യോ തഥാ ലേസം ഓഡ്ഡേത്വാ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവന്തോ വജ്ജിപുത്തകാ വിയ പാരാജികോ ഹോതി. തേ ഹി "ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ"തി വചനാഭാവേ സതി "ആപത്തിം തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, ആപന്നാ പാരാജിക"ന്തി വുത്താ ഭഗവതാ. എത്ഥ പന "ഭിക്ഖവേ"തി വുത്തത്താ കേചി ഭിക്ഖുലിങ്ഗേ ഠിതാ, "ഇദാനി ചേപി മയം, ഭന്തേ ആനന്ദ, ലഭേയ്യാമ ഭഗവതോ സന്തികേ പബ്ബജ്ജം ലഭേയ്യാമ ഉപസമ്പദ"ന്തി വുത്തത്താ കേചി വിബ്ഭന്താതി വേദിതബ്ബാ. **തതോ ആപത്തിയാ ഭേദോതി** തതോ വിഭങ്ഗതോ "അക്ഖായിതേ സരീരേ പാരാജികം, യേഭുയ്യേന ഖായിതേ ഥുല്ലച്ചയ"ന്തിആദി ആപത്തിയാ ഭേദോ ഹോതി. **അനാപത്തി തദഞ്ഞഥാതി** തതോ എവ വിഭങ്ഗതോ യേനാകാരേന ആപത്തി വുത്താ, തതോ അഞ്ഞേനാകാരേന അനാപത്തിഭേദോവ ഹോതി. "സാദിയതി ആപത്തി പാരാജികസ്സ, ന സാദിയതി അനാപത്തീ"തി ഹി വിഭങ്ഗേ അസതി ന പഞ്ഞായതി. എത്താവതാ സമാസതോ ഗാഥാത്ഥോ വുത്തോ ഹോതി. എത്ഥ ച പന -

> "നിദാനമാതികാഭേദോ, വിഭങ്ഗസ്സ പയോജനം;
> അനാപത്തിപകാരോ ച, പഠമോ നിപ്പയോജനോ"തി. -

ഇമം നയം ദസ്സേത്വാവ സബ്ബസിക്ഖാപദാനം അത്ഥോ പകാസിതബ്ബോ. കഥം? ഭഗവതാ പന യേനാകാരേന യം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞാപിതം, തസ്സ ആകാരസ്സ സമത്ഥം വാ അസമത്ഥം വാതി ദുവിധം നിദാനം, അയം **നിദാനഭേദോ**. മാതികാപി നിദാനാപേക്ഖാ നിദാനാനപേക്ഖാതി ദുവിധാ. തത്ഥ ചതുത്ഥപാരാജികാദിസിക്ഖാപദാനി നിദാനാപേക്ഖാനി. ന ഹി വഗ്ഗുമുദാതീരിയാ ഭിക്ഖൂ സയമേവ അത്തനോ അത്തനോ അസന്തം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മം മുസാവാദലക്ഖണം പാപേത്വാ ഭാസിംസു. അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ഹി തേ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മസ്സ ഗിഹീനം വണ്ണം ഭാസിംസു, ന ച താവതാ പാരാജികവത്ഥു ഹോതി. തത്ഥ തേന ലേസേന ഭഗവാ തം വത്ഥും നിദാനം കത്വാ പാരാജികം പഞ്ഞപേസി, തേന വുത്തം "നിദാനാപേക്ഖ"ന്തി. ഇമിനാ നയേന നിദാനാപേക്ഖാനി ഞത്വാ തബ്ബിപരീതാനി സിക്ഖാപദാനി നിദാനാനപേക്ഖാനീതി വേദിതബ്ബാനി, അയം **മാതികാഭേദോ**.

നാനപ്പകാരതോ മൂലാപത്തിപ്പഹോനകവത്ഥുപയോഗചിത്തനിയാമദസ്സനവസേന മാതികായ വിഭജനഭാവദീപനത്ഥം തേസം അപ്പഹോനകതായ വാ തദഞ്ഞതരവേകല്ലതായ വാ വീതിക്കമേ സതി ആപത്തിഭേദദസ്സനത്ഥം, അസതി അനാപത്തിദസ്സനത്ഥഞ്ചാതി സബ്ബത്ഥ തയോ അത്ഥവസേ പടിച്ച മാതികായ വിഭജനം വിഭങ്ഗോ ആരഭീയതീതി വേദിതബ്ബോ. ഏത്ഥ പന "ഭിക്ഖകോതി ഭിക്ഖു, ഭിക്ഖാചരിയം അജ്ഝുപഗതോതി ഭിക്ഖു, ഭിന്നപടധരോതി ഭിക്ഖൂ"തി കേവലം ബ്യഞ്ജനത്ഥദീപനവസേന പവത്തോ വാ, "സമഞ്ഞായ ഭിക്ഖൂ"തി ഭിക്ഖുഭാവസമ്ഭവം അനപേക്ഖിത്വാപി കേവലം ഭിക്ഖു നാമ പവത്തിട്ഠാനദീപനവസേന പവത്തോ വാ, "ഏഹി ഭിക്ഖൂതി ഭിക്ഖു, സരണഗമനേഹി ഉപസമ്പന്നോതി ഭിക്ഖു, ഞത്തിചതുത്ഥേന കമ്മേന ഉപസമ്പന്നോതി ഭിക്ഖൂ"തി ഉപസമ്പദാനന്തരേനാപി ഭിക്ഖുഭാവസിദ്ധിദീപനവസേന പവത്തോ വാ, "ഭദ്രോ ഭിക്ഖു, സാരോ ഭിക്ഖു, സേക്ഖോ ഭിക്ഖു, അസേക്ഖോ ഭിക്ഖൂ"തി ഭിക്ഖുകരണേഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതഭിക്ഖുദീപനവസേന പവത്തോ വാ വിഭങ്ഗോ അജ്ഝുപേക്ഖിതോ സബ്ബസാമഞ്ഞപദത്താ, തഥാ അഞ്ഞഭാഗിയസിക്ഖാപദാദീസു സദ്വാരവസേന, അധികരണദസ്സനാദിവസേന പവത്തോ ച അജ്ഝുപേക്ഖിതോ ഇതരത്ഥ തദഭാവതോതി വേദിതബ്ബോ.

തത്ഥ തിസ്സോ ഇത്ഥിയോതിആദി വത്ഥുനിയമദസ്സനവസേന പവത്തോ, മനുസ്സിത്ഥിയാ തയോ മഗ്ഗേ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവന്തസ്സ ആപത്തി പാരാജികസ്സാതിആദി പയോഗനിയമദസ്സനവസേന പവത്തോ, ഭിക്ഖുസ്സ സേവനചിത്തം ഉപട്ഠിതേതിആദി ചിത്തനിയമദസ്സനവസേന പവത്തോ, സാദിയതി ആപത്തി പാരാജികസ്സ, ന സാദിയതി അനാപത്തീതിആദി വത്ഥുപയോഗനിയമേ സതി ചിത്തനിയമഭാവാഭാവവസേന ആപത്താനാപത്തിദസ്സനത്ഥം പവത്തോ, മതം യേഭുയ്യേന ഖായിതം ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാതിആദി വത്ഥുസ്സ അപ്പഹോനകതായ വീതിക്കമേ ആപത്തിഭേദദസ്സനത്ഥം പവത്തോ, ന സാദിയതി അനാപത്തീതി ചിത്തനിയമവേകല്ലേന വീതിക്കമാഭാവാ അനാപത്തിദസ്സനത്ഥം പവത്തോതി. ഏവം ഇതരേസുപി സിക്ഖാപദേസു യഥാസമ്ഭവനയോ അയന്തി പയോജനോ വിഭങ്ഗോ.

അനാപത്തിവാരോ പന മൂലാപത്തിതോ, തദഞ്ഞേകദേസതോ, സബ്ബാപത്തിതോ ച അനാപത്തിദീപനവസേന തിവിധോ. തത്ഥ യോ പഠമോ, സോ വിഭങ്ഗോ വിയ തയോ അത്ഥവസേ പടിച്ച പവത്തോ. കതമേ തയോ? മാതികാപദാനം സാത്ഥകനിരത്ഥകാനം തദഞ്ഞഥാ ഉദ്ധരണാനുദ്ധരണവസേന സപ്പയോജനനിപ്പയോജനഭാവദീപനത്ഥം, തദഞ്ഞഥാ പടിപത്തിക്കമദസ്സനത്ഥം, ആപത്തിപ്പഹോനകട്ഠാനേപി വിസ്സജ്ജനത്ഥഞ്ചാതി. കഥം? **ഏളകലോമസിക്ഖാപദേ** "ഭിക്ഖുനോ പനേവ അദ്ധാനമഗ്ഗപ്പടിപന്നസ്സ ഏളകലോമാനി ഉപ്പജ്ജേയ്യും, ആകങ്ഖമാനേന ഭിക്ഖുനാ പടിഗ്ഗഹേതബ്ബാനീ"തി (പാരാ॰ ൭൨൨) ഏതാനി കേവലം വത്ഥുമത്തദീപനപദാനീതി നിരത്ഥകാനി നാമ, തേസം അനാപത്തി. "അദ്ധാനമഗ്ഗം അപ്പടിപന്നസ്സ ഉപ്പന്നേ ഏളകലോമേ അനാപത്തി, ആകങ്ഖമാനേന പടിഗ്ഗഹിതേ"തിആദിനാ നയേന തദഞ്ഞഥാ അനുദ്ധരണേന നിപ്പയോജനഭാവോ ദീപിതോ ഹോതി, യദിദം **മാതികായം** "മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവേയ്യാ"തി, ഇദം സാത്ഥകം. തസ്സ സപ്പയോജനഭാവദീപനത്ഥം "അനാപത്തി അജാനന്തസ്സ അസാദിയന്തസ്സാ"തി വുത്തം. യസ്മാ ജാനനസാദിയനഭാവേന ആപത്തി, അസേവന്തസ്സ അനാപത്തി, തസ്മാ വുത്തം **മാതികായം** "യോ പന ഭിക്ഖു മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവേയ്യ, പാരാജികോ ഹോതി അസംവാസോ"തി അധിപ്പായോ. "പരപരിഗ്ഗഹിതം പരപരിഗ്ഗഹിതസഞ്ഞിതാ ഗരുപരിക്ഖാരോ ഥേയ്യചിത്തം അവഹരണ"ന്തി വുത്താനം പഞ്ചന്നമ്പി അങ്ഗാനം പാരിപൂരിയാ പേതതിരച്ഛാനഗതപരിഗ്ഗഹിതേ ആപത്തിപ്പഹോനകട്ഠാനേപി വിസ്സജ്ജനത്ഥം "അനാപത്തി പേതപരിഗ്ഗഹിതേ"തിആദി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ ദുതിയപാരാജികവണ്ണനാ) വുത്തം. അനാപത്തി ഇമം ജാന, ഇമം ദേഹി, ഇമം ആഹര, ഇമിനാ അത്ഥോ, ഇമം കപ്പിയം കരോഹീതി ഭണതീതിആദി പന തദഞ്ഞഥാ പടിപത്തിക്കമദസ്സനത്ഥം വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. ഏത്താവതാ "നിദാനമാതികാഭേദോ"തിആദിനാ വുത്തഗാഥായ അത്ഥോ പകാസിതോ ഹോതി.

ഏത്ഥ പഠമപഞ്ഞത്തി താവ പഠമബോധിം അതിക്കമിത്വാ പഞ്ഞത്തത്താ, ആയസ്മതോ സുദിന്നസ്സ അട്ഠവസ്സികകാലേ പഞ്ഞത്തത്താ ച രത്തഞ്ഞുമഹത്തം പത്തകാലേ പഞ്ഞത്താ. ദുതിയഅനുപഞ്ഞത്തി ബാഹുസച്ചമഹത്തം പത്തകാലേ ഉപ്പന്നാ. സോ ഹായസ്മാ മക്കടിപാരാജികോ യഥാ മാതുഗാമപടിസംയുത്തേസു സിക്ഖാപദേസു തിരച്ഛാനഗതിത്ഥീ അനധിപ്പേതാ, തഥാ ഇധാപീതി സഞ്ഞായ "സച്ചം, ആവുസോ, ഭഗവതാ സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്തം, തഞ്ച ഖോ മനുസ്സിത്ഥിയാ, നോ തിരച്ഛാനഗതിത്ഥിയാ"തി ആഹ. തതിയാനുപഞ്ഞത്തി ലാഭഗ്ഗമഹത്തം പത്തകാലേ ഉപ്പന്നാ. തേ ഹി വജ്ജിപുത്തകാ ലാഭഗ്ഗമഹത്തം പത്താ ഹുത്വാ യാവദത്ഥം ഭുഞ്ജിത്വാ ന്ഹായിത്വാ വരസയനേസു സയിത്വാ തതിയാനുപഞ്ഞത്തിയാ വത്ഥും ഉപ്പാദേസും, തേ ച വേപുല്ലമഹത്തം പത്തേ സങ്ഘേ ഉപ്പന്നാ, സയഞ്ച വേപുല്ലമഹത്തം പത്താതി "വേപുല്ലമഹത്തമ്പേത്ഥ ലബ്ഭതീ"തി വുത്തം. ഇദം പഠമപാരാജികസിക്ഖാപദം തിവിധമ്പി വത്ഥും ഉപാദായ ചതുബ്ബിധമ്പി തം കാലം പത്വാ പഞ്ഞത്തന്തി വേദിതബ്ബം.

തത്ഥ **യോ പനാ**തി അനവസേസപരിയാദാനപദം. **ഭിക്ഖൂ**തി തസ്സ അതിപ്പസങ്ഗനിയമപദം. **ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ**തി തസ്സ വിസേസനവചനം. ന ഹി സബ്ബോപി ഭിക്ഖുനാമകോ യാ ഭഗവതാ യായ കായചി ഉപസമ്പദായ ഉപസമ്പന്നഭിക്ഖൂനം ഹേട്ഠിമപരിച്ഛേദേന സിക്ഖിതബ്ബസിക്ഖാ വിഹിതാ, "ഏത്ഥ സഹ ജീവന്തീ"തി യോ ച ആജീവോ വുത്തോ, തം ഉഭയം സമാപന്നോവ ഹോതി. കദാ പന സമാപന്നോ അഹോസി? യായ കായചി ഉപസമ്പദായ ഉപസമ്പന്നസമനന്തരമേവ തദുഭയം ജാനന്തോപി അജാനന്തോപി തദജ്ഝുപഗതത്താ സമാപന്നോ നാമ ഹോതി. **സഹ ജീവന്തീ**തി യാവ സിക്ഖം ന പച്ചക്ഖാതി, പാരാജികഭാവഞ്ച ന പാപുണാതി, യം പന വുത്തം **അന്ധകട്ഠകഥായം** "സിക്ഖം പരിപൂരേന്തോ സിക്ഖാസമാപന്നോ സാജീവം അവീതിക്കമന്തോ സാജീവസമാപന്നോ ഹോതീ"തി, തം ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദവസേന വുത്തം. ന ഹി സിക്ഖം അപരിപൂരേന്തോ കാമവിതക്കാദിബഹുലോ വാ ഏകച്ചം സാവസേസം സാജീവം വീതിക്കമന്തോ വാ സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ നാമ ന ഹോതി. ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദേന പന ചതുക്കം ലബ്ഭതി അത്ഥി ഭിക്ഖു സിക്ഖാസമാപന്നോ സീലാനി പച്ചവേക്ഖന്തോ ന സാജീവസമാപന്നോ അചിത്തകം സിക്ഖാപദം വീതിക്കമന്തോ, അത്ഥി ന സിക്ഖാസമാപന്നോ കാമവിതക്കാദിബഹുലോ സാജീവസമാപന്നോ നിരാപത്തികോ, അത്ഥി ന സിക്ഖാസമാപന്നോ ന ച സാജീവസമാപന്നോ അനവസേസം ആപത്തിം ആപന്നോ, അത്ഥി സിക്ഖാസമാപന്നോ ച സാജീവസമാപന്നോ ച സിക്ഖം പരിപൂരേന്തോ സാജീവഞ്ച അവീതിക്കമന്തോ, അയമേവ ചതുത്ഥോ ഭിക്ഖു ഉക്കട്ഠോ ഇധ അധിപ്പേതോ സിയാ. ന ഹി ഭഗവാ അനുക്കട്ഠം വത്തും യുത്തോതി ചേ? ന, "തത്ര യായം അധിസീലസിക്ഖാ, അയം ഇമസ്മിം അത്ഥേ അധിപ്പേതാ സിക്ഖാ"തിവചനവിരോധതോ. ഉക്കട്ഠഗ്ഗഹണാധിപ്പായേ സതി "സിക്ഖാതി തിസ്സോ സിക്ഖാ"തി ഏത്തകമേവ വത്തബ്ബന്തി അധിപ്പായോ. സിക്ഖത്തയസമാപന്നോ ഹി സബ്ബുക്കട്ഠോതി.

"മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവേയ്യാ"തി പരതോ വചനം അപേക്ഖിത്വാ അധിസീലസിക്ഖാവ വുത്താതി ചേ? ന, തസ്സാപി അഭബ്ബത്താ. ന ഹി അധിസീലസിക്ഖം പരിപൂരേന്തോ സാജീവഞ്ച അവീതിക്കമന്തോ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവിതും ഭബ്ബോ, തം സിക്ഖം അപരിപൂരേന്തോ സാജീവഞ്ച വീതിക്കമന്തോ ഏവ ഹി പടിസേവേയ്യാതി അധിപ്പായോ, തസ്മാ ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. യസ്മാ സിക്ഖാപദസങ്ഖാതോ സാജീവോ അധിസീലസിക്ഖമേവ സങ്ഗണ്ഹാതി, നേതരം അധിചിത്തസിക്ഖം അധിപഞ്ഞാസിക്ഖം വാ, തസ്മാ "തത്ര യായം അധിസീലസിക്ഖാ, അയം ഇമസ്മിം അത്ഥേ അധിപ്പേതാ സിക്ഖാ"തി വുത്തം, തസ്മാ അധിസീലസിക്ഖായ സങ്ഗാഹകോ സാജീവോ സിക്ഖാസാജീവോതി വുത്തോ. ഇതി സാജീവവിസേസനത്ഥം സിക്ഖാഗ്ഗഹണം കതം. തദത്ഥദീപനത്ഥമേവ **വിഭങ്ഗേ** സിക്ഖം അപരാമസിത്വാ "തസ്മിം സിക്ഖതി, തേന വുച്ചതി സാജീവസമാപന്നോ"തി വുത്തം , തേന ഏകമേവിദം അത്ഥപദന്തി ദീപിതം ഹോതി. തഞ്ച ഉപസമ്പദൂപഗമനന്തരതോ പട്ഠായ സിക്ഖനാധികാരത്താ "സിക്ഖതീ"തി ച "സമാപന്നോ"തി ച വുച്ചതി. യോ ഏവം "സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ"തി സങ്ഖ്യം ഗതോ, താദിസം പച്ചയം പടിച്ച അപരഭാഗേ സാജീവസങ്ഖാതമേവ സിക്ഖം അപ്പച്ചക്ഖായ, തസ്മിംയേവ ച ദുബ്ബല്യം അനാവികത്വാ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവേയ്യാതി അയമത്ഥോ യുജ്ജതി. കിന്തു അട്ഠകഥാനയോ പടിക്ഖിത്തോ ഹോതി. സോ ച ന പടിക്ഖേപാരഹോതി തേന തദനുസാരേന ഭവിതബ്ബം.

അധിപ്പായോ പനേത്ഥ പരിയേസിതബ്ബോ, സോ ദാനി വുച്ചതി - സബ്ബേസുപി സിക്ഖാപദേസു ഇദമേവ ഭിക്ഖുലക്ഖണം സാധാരണം, യദിദം "ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ"തി. ഖീണാസവോപി സാവകോ ആപത്തിം ആപജ്ജതി അചിത്തകം, തഥാ സേക്ഖോ. പുഥുജ്ജനോ പന സചിത്തകമ്പി, തസ്മാ സേക്ഖാസേക്ഖപുഥുജ്ജനഭിക്ഖൂനം സാമഞ്ഞമിദം ഭിക്ഖുലക്ഖണന്തി കത്വാ കേവലം സിക്ഖാസമാപന്നോ, കേവലം സാജീവസമാപന്നോ ച

ഉഭയസമാപന്നോ ചാതി സരൂപേകദേസേകസേസനയേന “സിക്ഖാസാജീവസമആപന്നോ”ത്വേവ സമ്പിണ്ഡേത്വാ ഉക്കട്ഠഗ്ഗഹണേന അനുക്കട്ഠാനം ഗഹണസിദ്ധിതോ അട്ഠകഥായം ഉക്കട്ഠോവ വുത്തോ. തമേവ സമ്പാദേതും “തസ്മിം സിക്ഖതി, തേന വുച്ചതി സാജീവസമാപന്നോ”തി ഏത്ഥ സിക്ഖാപദസ്സ അവചനേ പരിഹാരം വത്വാ യസ്മാ പന സോ അസിക്ഖമ്പി സമാപന്നോ, തസ്മാ സിക്ഖാസമാപന്നോതിപി അത്ഥതോ വേദിതബ്ബോതി ച വത്വാ “യം സിക്ഖം സമാപന്നോ തം അപ്പച്ചക്ഖായ യഞ്ച സാജീവം സമാപന്നോ തത്ഥ ദുബ്ബല്യം അനാവികത്വാ”തി വുത്തന്തി അയമട്ഠകഥായം അധിപ്പായോ വേദിതബ്ബോ. ഏതസ്മിം പന അധിപ്പായേ അധിസീലസിക്ഖായ ഏവ ഗഹണം സബ്ബത്ഥികത്താ, സീലാധികാരതോ ച വിനയസ്സാതി വേദിതബ്ബം. യഥാ ച സിക്ഖാപദം സമാദിയന്തോ സീലം സമാദിയതീതി വുച്ചതി, ഏവം സിക്ഖാപദം പച്ചക്ഖന്തോ സീലസങ്ഖാതം സിക്ഖം പച്ചക്ഖാതീതി വത്തും യുജ്ജതി, തസ്മാ തത്ഥ വുത്തം “യം സിക്ഖം സമാപന്നോ, തം അപ്പച്ചക്ഖായാ”തി. സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ പടിസേവിതമേഥുനസ്സ ഉപസമ്പദം അനുജാനന്തോ ന സമൂഹനതി നാമ. ന ഹി സോ ഭിക്ഖു ഹുത്വാ പടിസേവി, “യോ പന ഭിക്ഖൂ”തി ച പഞ്ഞത്തം. ഏത്താവതാ സമാസതോ “സിക്ഖാസാജീവസമാന്നോ”തി ഏത്ഥ വത്തബ്ബം വുത്തം.

കിം ഇമിനാ വിസേസവചനേന പയോജനം, നനു “യോ പന ഭിക്ഖു സിക്ഖം അപ്പച്ചക്ഖായ ദുബ്ബല്യം അനാവികത്വാ…പേ॰… അസംവാസോ”തി ഏത്തകമേവ വത്തബ്ബന്തി ചേ ? ന വത്തബ്ബം അനിട്ഠപ്പസങ്ഗതോ. യോ പന സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ ഥേയ്യസംവാസാദികോ കേവലേന സമഞ്ഞാമത്തേന, പടിഞ്ഞാമത്തേന വാ ഭിക്ഖു, തസ്സാപി സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം അത്ഥി. സിക്ഖം അപ്പച്ചക്ഖായ ച മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവന്തസ്സ പാരാജികാപത്തി. യോ വാ പച്ഛാ പാരാജികം ആപത്തിം ആപജ്ജിത്വാ ന സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ തസ്സ ച, യോ വാ പക്ഖപണ്ഡകത്താ പണ്ഡകഭാവൂപഗമനേന ന സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ തസ്സ ച തദുഭയം അത്ഥീതി ആപജ്ജതി. “പണ്ഡകഭാവപക്ഖേ ച പക്ഖപണ്ഡകോ ഉപസമ്പദായ ന വത്ഥൂ”തി വുത്തം, തസ്മാ ഇതരസ്മിം പക്ഖേ വത്ഥൂതി സിദ്ധം, തസ്മിം പക്ഖേ ഉപസമ്പന്നോ പണ്ഡകഭാവപക്ഖേ പണ്ഡകത്താ ന സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ, സോ പരിച്ചജിതബ്ബസിക്ഖായ അഭാവേന സിക്ഖം അപ്പച്ചക്ഖായ മുഖേന പരസ്സ അങ്ഗജാതഗ്ഗഹണാദയോ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവേയ്യ, തസ്സ കുതോ പാരാജികാപത്തീതി അധിപ്പായോ. അയം നയോ അപണ്ഡകപക്ഖം അലഭമാനസ്സേവ പരതോ യുജ്ജതി, ലഭന്തസ്സ പന അരൂപസത്താനം കുസലാനം സമാപത്തിക്ഖണേ ഭവങ്ഗവിച്ഛേദേ സതിപി അമരണം വിയ പണ്ഡകഭാവപക്ഖേപി ഭിക്ഖുഭാവോ അത്ഥി. സംവാസം വാ സാദിയന്തസ്സ ന ഥേയ്യസംവാസകഭാവോ അത്ഥി അന്തിമവത്ഥും അജ്ഝാപന്നസ്സ വിയ. ന ച സഹസേയ്യാദികം ജനേതി. ഗണപൂരകോ പന ന ഹോതി അന്തിമവത്ഥും അജ്ഝാപന്നോ വിയ, ന സോ സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ, ഇതരസ്മിം പന പക്ഖേ ഹോതി, അയം ഇമസ്സ തതോ വിസേസോ. കിമയം സഹേതുകോ, ഉദാഹു അഹേതുകോതി? ന അഹേതുകോ. യതോ ഉപസമ്പദാ തസ്സ അപണ്ഡകപക്ഖേ അനുഞ്ഞാതാ സഹേതുകപടിസന്ധികത്താ. പണ്ഡകഭാവപക്ഖേപി കിസ്സ നാനുഞ്ഞാതാതി ചേ? പണ്ഡകഭൂതത്താ ഓപക്കമികപണ്ഡകസ്സ വിയ.

അപിച സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോതി ഇമിനാ തസ്സ സിക്ഖാസമാദാനം ദീപേത്വാ തം സമാദിന്നസിക്ഖം അപ്പച്ചക്ഖായ തത്ഥ ച ദുബ്ബല്യം അനാവികത്വാതി വത്തും യുജ്ജതി, ന അഞ്ഞഥാതി ഇമിനാ കാരണേന യഥാവുത്താനിട്ഠപ്പസങ്ഗതോ “യോ പന ഭിക്ഖു ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ സിക്ഖം അപ്പച്ചക്ഖായാ”തിആദി വുത്തം. യഥാ ചേത്ഥ, തഥാ “യോ പന ഭിക്ഖു ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ സിക്ഖം അപ്പച്ചക്ഖായ ദുബ്ബല്യം അനാവികത്വാ ഗാമാ വാ അരഞ്ഞാ വാ അദിന്നം ഥേയ്യസങ്ഖാതം ആദിയേയ്യ (പാരാ॰ ൯൯), സുഗതചീവരപ്പമാണം ചീവരം കാരാപേയ്യ അതിരേകം വാ, ഛേദനകം പാചിത്തിയ”ന്തിആദിനാ (പാചി॰ ൫൪൮) നയേന സബ്ബത്ഥ യോജേതബ്ബം . **അന്തമസോ തിരച്ഛാനഗതായപീ**തി മനുസ്സിത്ഥിം ഉപാദായ വുത്തം. ന ഹി “പഗേവ പണ്ഡകേ പുരിസേ വാ”തി വത്തും യുജ്ജതി. സേസം തത്ഥ തത്ഥ വുത്തനയമേവ.

അയം പഠമപാരാജികസ്സ മാതികായ താവ വിനിച്ഛയോ.

ചതുബ്ബിധവിനയകഥാവണ്ണനാ

൪൫. നീഹരിത്വാതി ഏത്ഥ സാസനതോ നീഹരിത്വാതി അത്ഥോ. “പഞ്ചഹുപാലി, അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതേന ഭിക്ഖുനാ നാനുയുഞ്ജിതബ്ബം. കതമേഹി പഞ്ചഹി? സുത്തം ന ജാനാതി, സുത്താനുലോമം ന ജാനാതീ”തി (പരി॰ ൪൪൨) ഏവമാദിതോ ഹി പരിയത്തിസാസനതോ സുത്തം, സുത്താനുലോമഞ്ച നീഹരിത്വാ പകാസേസും. “അനാപത്തി ഏവം അമ്ഹാകം ആചരിയാനം

ഉഗ്ഗഹോ പരിപുച്ഛാതി ഭണതീ”തി ഏവമാദിതോ പരിയത്തിസാസനതോ ആചരിയവാദം നീഹരിത്വാ പകാസേസ്സും. **ഭാരുകച്ഛകവത്ഥുസ്മിം** “ആയസ്മാ ഉപാലി ഏവമാഹ - അനാപത്തി, ആവുസോ, സുപിനന്തേനാ”തി (പാരാ॰ ൭൮) ഏവമാദിതോ പരിയത്തിസാസനതോ ഏവ അത്തനോമതിം നീഹരിത്വാ പകാസേസ്സും. തായ ഹി അത്തനോമതിയാ ഥേരോ ഏതദഗ്ഗട്ഠാനം ലഭി. അപി ച വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ “അനുപസമ്പന്നേന പഞ്ഞത്തേന വാ അപഞ്ഞത്തേന വാ വുച്ചമാനോ…പേ॰… അനാദരിയം കരോതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ”തി (പാചി॰ ൩൪൨). തത്ഥ ഹി പഞ്ഞത്തം നാമ സുത്തം. സേസത്തയം അപഞ്ഞത്തം നാമ. തേനായം “ചതുബ്ബിധഞ്ഹി വിനയം, മഹാഥേരാ”തി ഗാഥാ സുവുത്താ. യം സന്ധായ വുത്തം നാഗസേനത്ഥേരേന. **ആഹച്ചപദേനാ**തി അട്ഠ വണ്ണട്ഠാനാനി ആഹച്ച വുത്തേന പദനികായേനാതി അത്ഥോ, ഉദാഹടേന കണ്ഠോക്കന്തേന പദസമൂഹേനാതി അധിപ്പായോ. **രസേനാ**തി തസ്സ ആഹച്ചഭാസിതസ്സ രസേന, തതോ ഉദ്ധടേന വിനിച്ഛയേനാതി അത്ഥോ. സുത്തച്ഛായാ വിയ ഹി സുത്താനുലോമം. ആചരിയവാദോ **“ആചരിയവംസോ”**തി വുത്തോ **പാളിയം** വുത്താനം ആചരിയാനം പരമ്പരായ ആഭതോവ പമാണന്തി ദസ്സനത്ഥം. **അധിപ്പായോ**തി കാരണോപപത്തിസിദ്ധോ ഉഹാപോഹനയപ്പവത്തോ പച്ചക്ഖാദിപമാണപതിരൂപകോ. **അധിപ്പായോ**തി ഏത്ഥ “അത്തനോമതീ”തി കേചി അത്ഥം വദന്തി.

പരിവാരട്ഠകഥായം , ഇധ ച കിഞ്ചാപി “സുത്താനുലോമം നാമ ചത്താരോ മഹാപദേസാ”തി വുത്തം, അഥ ഖോ മഹാപദേസനയസിദ്ധം പടിക്ഖിത്താപടിക്ഖിത്തം അനുഞ്ഞാതാനനുഞ്ഞാതം കപ്പിയാകപ്പിയന്തി അത്ഥതോ വുത്തം ഹോതി. തത്ഥ യസ്മാ ഠാനം ഓകാസോ പദേസോതി കാരണവേവചനാനി “അട്ഠാനമേതം, ആനന്ദ, അനവകാസോ”തിആദി (പാരാ॰ ൪൩) സാസനതോ, “നിഗ്ഗഹട്ഠാന”ന്തി ച “അസന്ദിട്ഠിട്ഠാന”ന്തി ച “അസന്ദിട്ഠി ച പന പദേസോ”തി ച ലോകതോ, തസ്മാ **മഹാപദേസാ**തി മഹാകാരണാനീതി അത്ഥോ. കാരണം നാമ ഞാപകോ ഹേതു ഇധാധിപ്പേതം. മഹന്തഭാവോ പന തേസം മഹാവിസയത്താ മഹാഭൂതാനം വിയ. തേ ദുവിധാ വിനയമഹാപദേസാ സുത്തന്തികമഹാപദേസാ ചാതി. തത്ഥ വിനയമഹാപദേസാ വിനയേ പയോഗം ഗച്ഛന്തി, ഇതരേ ഉഭയത്ഥാപി, തേനേവ **പരിവാരേ** അനുയോഗവത്തേ “ധമ്മം ന ജാനാതി, ധമ്മാനുലോമം ന ജാനാതീ”തി (പരി॰ ൪൪൨) വുത്തം. തത്ഥ **ധമ്മ**ന്തി ഠപേത്വാ വിനയപിടകം അവസേസപിടകദ്വയം. **ധമ്മാനുലോമ**ന്തി സുത്തന്തികേ ചത്താരോ മഹാപദേസേ. തത്ഥ യോ ധമ്മം ധമ്മാനുലോമഞ്ചേവ ജാനാതി, ന വിനയം വിനയാനുലോമഞ്ച, സോ “ധമ്മം രക്ഖാമീ”തി വിനയം ഉബ്ബിനയം കരോതി, ഇതരോ “വിനയം രക്ഖാമീ”തി ധമ്മം ഉദ്ധമ്മം കരോതി, ഉഭയം ജാനന്തോ ഉഭയമ്പി സമ്പാദേതി.

തത്രിദം മുഖമത്തം - തത്ഥ പഠമോ “സോ ചേ പവേസനം സാദിയതി, പവിട്ഠം, ഠിതം, ഉദ്ധരണം സാദിയതി ആപത്തി, ന സാദിയതി അനാപത്തീ”തി ഏത്ഥ വിപ്പടിപജ്ജതി. സോ ഹായസ്മാ സുഖവേദനീയസ്സ ഉപാദിന്നഫോട്ഠബ്ബസ്സ, കായിന്ദ്രിയസ്സ ച സമായോഗേ സതി പടിവിജാനന്തോ കായികസുഖവേദനുപ്പത്തിമത്തേന സാദിയതി നാമാതി പരിച്ഛിന്ദിത്വാ തസ്സ ആപത്തി പാരാജികസ്സാതി അസേവനാധിപ്പായസ്സപി ആപത്തിപ്പസങ്ഗം കരോതി, തഥാ യസ്സ സന്ഥതത്താ വാ യോനിദോസവസേന വാ ദുക്ഖാ അസാതാ വേദനാ, വാതോപഹടഗത്തതായ വാ നേവ കായികവേദനാ, തസ്സ ജാനതോ അജാനതോപി “അനാപത്തി അസാദിയന്തസ്സാ”തി (പാരാ॰ ൭൫) സുത്തന്തം ദസ്സേത്വാ സേവനാധിപ്പായസ്സാപി അനാപത്തിപ്പസങ്ഗം കരോതി, തഥാ യദി മോചനരാഗേന ഉപക്കമതോ മുത്തേ സങ്ഘാദിസേസോ, പഗേവ മേഥുനരാഗേനാതി ദുക്കടട്ഠാനം ഗഹേത്വാ സങ്ഘാദിസേസട്ഠാനം കരോതി, ഏവം വിനയം ഉബ്ബിനയം കരോതി നാമ. ഇതരോ “അനാപത്തി അജാനന്തസ്സാതി വുത്തത്താ ജാനതോ ജാനനേനേവ സുഖവേദനാ ഹോതു വാ മാ വാ സാദിയനാ ഹോതീ”തി വത്വാ അസേവനാധിപ്പായസ്സപി ജാനതോ അനാപത്തിട്ഠാനേ ആപത്തിം കരോതി, അനവജ്ജം സാവജ്ജം കരോതീതി ഏവം ധമ്മം ഉദ്ധമ്മം കരോതി. ഉഭയം പന ജാനന്തോ “ഭിക്ഖുസ്സ സേവനചിത്തം ഉപട്ഠിതേതി (പാരാ॰ ൫൭) വചനതോ സേവനചിത്തമേവേത്ഥ പമാണം, തസ്സ ഭാവേന ആപത്തി പാരാജികസ്സ, അഭാവേന അനാപത്തീ”തി വത്വാ ഉഭയമ്പി രക്ഖതി സമ്പാദേതി. ഇമിനാ നയേന സബ്ബസിക്ഖാപദേസു യഥാസമ്ഭവം സപ്പയോജനാ കാതബ്ബാ.

സങ്ഗീതിം ആരോപേത്വാ ഠപിതപാളിതോ വിനിമുത്തം കത്വാ ഠപിതത്താ **പാളിവിനിമുത്താ** അത്ഥതോ, നയതോ, അനുലോമതോ ച പാളി**ഓക്കന്തവിനിച്ഛയപ്പവത്താ** അനുപവിട്ഠവിനിച്ഛയവസേന പവത്താതി അത്ഥോ. “ന സമൂഹനിസ്സതീ”തി ജാനന്തോപി ഭഗവാ കേവലം “തേസം മതം പച്ഛിമാ ജനതാ മമ വചനം വിയ പമാണം കരോതൂ”തി ദസ്സനത്ഥഞ്ച പരിനിബ്ബാനകാലേ ഏവമാഹ “ആകങ്ഖമാനോ, ആനന്ദ, സങ്ഘോ മമച്ചയേന ഖുദ്ദാനുഖുദ്ദകാനി സിക്ഖാപദാനി സമൂഹനതൂ”തി (ദീ॰ നി॰ ൨.൨൧൬), തേനേതം സിദ്ധം “പഞ്ഞത്തമ്പി ചേ സിക്ഖാപദം സമൂഹനിതും യസ്സ സങ്ഘസ്സ അനുഞ്ഞാതം ഭഗവതാ, തസ്സ പഞ്ഞത്താനുലോമം അതിരേകത്ഥദീപനം, പഗേവാനുഞ്ഞാതം ഭഗവതാ”തി. കിഞ്ച ഭിയ്യോ ഊനാതിരിത്തസിക്ഖാപദേസു

ആചരിയകുലേസു വിവാദോ അഞ്ഞമഞ്ഞം ന കാതബ്ബോതി ദസ്സനത്ഥഞ്ച. കസ്മാ സങ്ഘോ ന സമൂഹനീതി? അഞ്ഞമഞ്ഞം വിവാദപ്പസങ്ഗദസ്സനതോ. ഭഗവതാ ച "സബ്ബേഹേവ സമഗ്ഗേഹി സമ്മോദമാനേഹി അവിവദമാനേഹി സിക്ഖിതബ്ബ"ന്തി വുത്തം. തത്ഥ ച ഏകച്ചേ ഥേരാ ഏവമാഹംസൂതി ച അഞ്ഞവാദദസ്സനതോ വിവദമാനേഹി സിക്ഖിതബ്ബം ജാതം, തദഭാവത്ഥമ്പി ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചം സാവേത്വാ അവിവദമാനേഹേവ സിക്ഖിതബ്ബം അകാസി.

അപിചാതി അത്തനോ മതിയാ പാകടകരണത്ഥം ആരമ്ഭോ. തത്ഥ "സുത്തന്താഭിധമ്മവിനയട്ഠകഥാസൂ"തി വചനതോ പിടകത്തയസ്സപി സാധാരണാ ഏസാ കഥാതി വേദിതബ്ബാ, "അഥ പനായം കപ്പിയ"ന്തിആദി വിനയസ്സേവ. **കാരകസങ്ഘസദിസ**ന്തി സങ്ഗീതികാരകസങ്ഘസദിസം. "സുത്താദിചതുക്കം അപ്പച്ചക്ഖായ തേന അവിരുദ്ധസ്സ കമ്മസ്സ കാരകസങ്ഘസദിസ"ന്തി **ധമ്മസിരിത്ഥേരസ്സ ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം, തം അയുത്തം, "സുത്തമേവ ബലവതരം. സുത്തഞ്ഹി അപ്പടിവത്തിയം കാരകസങ്ഘസദിസ"ന്തി ഏതേഹി പദേഹി അയുത്തത്താ. **പാകതികേ** പന **ഗണ്ഠിപദേ** "തമത്ഥം വിനിച്ഛിനിത്വാ തസ്സ കാരകസങ്ഘസദിസ"ന്തി വുത്തം. **പരവാദീ**തി അമ്ഹാകം സമയവിജാനനകോ അഞ്ഞനികായികോതി വുത്തം. **പരവാദീ സുത്താനുലോമ**ന്തി കഥം? "അഞ്ഞത്ര ഉദകദന്തപോനാ"തി (പാചി॰ ൨൬൫) സുത്തം സകവാദിസ്സ, തദനുലോമതോ നാളികേരഫലസ്സ ഉദകമ്പി ഉദകമേവ ഹോതീതി പരവാദീ ച.

"നാളികേരസ്സ യം തോയം, പുരാണം പിത്തബന്ധനം;
തമേവ തരുണം തോയം, പിത്തഘ്നം ബലബന്ധന"ന്തി. -

ഏവം പരവാദിനാ വുത്തേ സകവാദീ ധഞ്ഞഫലസ്സ ഗതികത്താ, ആഹാരത്ഥസ്സ ച ഫരണതോ "യാവകാലികമേവ ത"ന്തി വദന്തോ പടിക്ഖിപതി. **പരോ ആചരിയവാദ**ന്തി "സുങ്കം പരിഹരതീതി ഏത്ഥ ഉപചാരം ഓക്കമിത്വാ കിഞ്ചാപി പരിഹരതി, അവഹാരോ ഏവാ"തി അട്ഠകഥാവചനതോ "തഥാ കരോന്തോ പാരാജികമാപജ്ജതീ"തി പരവാദിനാ വുത്തേ സകവാദീ "സുങ്കം പരിഹരതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി സുത്തം തത്ഥേവ ആഗതമഹാഅട്ഠകഥാവചനേന സദ്ധിം ദസ്സേത്വാ പടിസേധേതി, തഥാ കരോന്തസ്സ ദുക്കടമേവാതി. **പരോ അത്തനോമതീ**തി ഏത്ഥ "പുരേഭത്തം പരസന്തകം അവഹരാതി പുരേഭത്തമേവ ഹരിസ്സാമീതി വായമന്തസ്സ പച്ഛാഭത്തം ഹോതി, പുരേഭത്തപയോഗോവ സോ, തസ്മാ മൂലട്ഠോ ന മുച്ചതീതി തുമ്ഹാകം ഥേരവാദത്താ മൂലട്ഠസ്സ പാരാജികമേവാ"തി പരവാദിനാ വുത്തേ സകവാദീ "തം സങ്കേതം പുരേ വാ പച്ഛാ വാ തം ഭണ്ഡം അവഹരതി, മൂലട്ഠസ്സ അനാപത്തീ"തി (പാരാ॰ ൧൧൯) സുത്തം ദസ്സേത്വാ പടിക്ഖിപതി.

പരോ സുത്തന്തി "അനിയതഹേതുധമ്മോ സമ്മത്തനിയതഹേതുധമ്മസ്സ ആരമ്മണപച്ചയേന പച്ചയോ"തി സുത്തം പട്ഠാനേ ലിഖിതം ദസ്സേത്വാ "അരിയമഗ്ഗസ്സ ന നിബ്ബാനമേവാരമ്മണ"ന്തി പരവാദിനാ വുത്തേ സകവാദീ "ആരമ്മണത്തികാദിസുത്താനുലോമേ ന ഓതരതീ"തി പടിക്ഖിപതി. സുത്താനുലോമേ ഓതരന്തംയേവ ഹി സുത്തം നാമ, നേതരം. തേന വുത്തം പാളിആഗതം പഞ്ഞായതീതി ഏത്തകേനപി സിദ്ധേ **തിസ്സോ സങ്ഗീതിയോ ആരുള്ഹപാളിആഗതം പഞ്ഞായതീ"**തിആദി. താദിസഞ്ഹി പമാദലേഖന്തി ആചരിയോ. "അപ്പമാദോ അമതം പദം, പമാദോ മച്ചുനോ പദ"ന്തി (ധ॰ പ॰ ൨൧; നേത്തി॰ ൨൬) വചനതോ ദിന്നഭോജനേ ഭുഞ്ജിത്വാ പരിസ്സയാനി പരിവജ്ജിത്വാ സതിം പച്ചുപട്ഠപേത്വാ വിഹരന്തോ നിച്ചോ ഹോതീതി. ഏവരൂപസ്സ അത്ഥസ്സ വസേന ആരുള്ഹമ്പി സുത്തം ന ഗഹേതബ്ബം, തേന വുത്തം നോ ചേ തഥാ പഞ്ഞായതീതി സിദ്ധേപി **"നോ ചേ തഥാ പഞ്ഞായതി, ന ഓതരതി ന സമേതീ"**തി. **"ബാഹിരകസുത്തം വാ"**തി വുത്തത്താ അത്തനോ സുത്തമ്പി അത്ഥേന അസമേന്തം ന ഗഹേതബ്ബം. **പരോ ആചരിയവാദ**ന്തിആദീസു ദ്വീസു നയേസു പമാദലേഖവസേന തത്ഥ തത്ഥ ആഗതട്ഠകഥാവചനം ഥേരവാദേഹി സദ്ധിം യോജേത്വാ വേദിതബ്ബം.

അഥ പനായം ആചരിയവാദം. പരോ സുത്തന്തി പരവാദിനാ "മൂലബീജം നാമ ഹലിദ്ദി സിങ്ഗിവേരം വചാ...പേ॰... ബീജേ ബീജസഞ്ഞീ ഛിന്ദതി വാ ഛേദാപേതി വാ ഭിന്ദതി വാ...പേ॰... ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാതി (പാചി॰ ൯൧) തുമ്ഹാകം പാഠത്താ ഹലിദ്ദിഗണ്ഠിം ഛിന്ദന്തസ്സ പാചിത്തിയ"ന്തി വുത്തേ സകവാദീ "യാനി വാ പനഞ്ഞാനി അത്ഥി മൂലേ സഞ്ജായന്തീ"തിആദിം ദസ്സേത്വാ തസ്സ അട്ഠകഥാസങ്ഖാതേന ആചരിയവാദേന പടിക്ഖിപതി. ന ഹി ഗണ്ഠിമ്ഹി ഗണ്ഠി ജായതീതി. **പരോ സുത്താനുലോമ**ന്തി പരവാദിനാ "അനാപത്തി ഏവം അമ്ഹാകം ആചരിയാനം ഉഗ്ഗഹോതി വചനസ്സാനുലോമതോ 'അമ്ഹാകം പോരാണഭിക്ഖൂ ഏകപാസാദേ ഗബ്ഭം ഥകേത്വാ അനുപസമ്പന്നേന സയിതും വട്ടതീതി തഥാ കത്വാ ആഗതാ, തസ്മാ അമ്ഹാകം വട്ടതീ'തി തുമ്ഹേസു ഏവ ഏകച്ചേസു വദന്തേസു തുമ്ഹാകം ന കിഞ്ചി വത്തും സക്കാ"തി വുത്തേ സകവാദീ "സുത്തം സുത്താനുലോമഞ്ച ഉഗ്ഗഹിതകാനംയേവ ആചരിയാനം ഉഗ്ഗഹോ

പമാണ”ന്തിആദിഅട്ഠകഥാവചനം ദസ്സേത്വാ പടിസേധേതി. **പരോ അത്തനോമതി**ന്തി “ദ്വാരം വിവരിത്വാ അനാപുച്ഛാ സയിതേസു കേ മുച്ചന്തീ”തി ഏത്ഥ പന ദ്വേപി ജനാ മുച്ചന്തി യോ ച യക്ഖഗഹിതകോ, യോ ച ബന്ധിത്വാ നിപജ്ജാപിതോതി തുമ്ഹാകം ഥേരവാദത്താ അഞ്ഞേ സബ്ബേപി യഥാ തഥാ വാ നിപന്നാദയോപി മുച്ചന്തീതി പടിസേധേതി.

അഥ പനായം അത്തനോമതിം. പരോ സുത്തന്തി “ആപത്തിം ആപജ്ജന്തീ”തി പരവാദിനാ ഗുത്തേ സകവാദീ “ദിവാ കിലന്തരൂപോ മഞ്ചേ നിസിന്നോ പാദേ ഭൂമിതോ അമോചേത്വാവ നിദ്ദാവസേന നിപജ്ജതി, തസ്സ അനാപത്തീ”തിആദിഅട്ഠകഥാവചനം (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൭൭) ദസ്സേത്വാ ഏകഭങ്ഗേന നിപന്നാദയോപി മുച്ചന്തീതി പടിസേധേതി. **അഥായം അത്തനോമതിം. പരോ സുത്താനുലോമ**ന്തി “ദോമനസ്സം പാഹം, ദേവാനമിന്ദ, ദുവിധേന വദാമി സേവിതബ്ബമ്പി അസേവിതബ്ബമ്പീതിആദിവചനേഹി (ദീ॰ നി॰ ൨.൩൬൦) സംസന്ദനതോ സദാരപോസേ ദോസോ തുമ്ഹാകം നത്ഥി, തേന വുത്തം ‘പുത്തദാരസ്സ സങ്ഗഹോ’”തി (ഖു॰ പാ॰ ൫.൬; സു॰ നി॰ ൨൬൫) പരവാദിനാ വുത്തേ കിഞ്ചാപി സകവാദീ ബഹുസ്സുതോ ന ഹോതി, അഥ ഖോ രാഗസഹിതേനേവ അകുസലേന ഭവിതബ്ബന്തി പടിക്ഖിപതി. സേസേസുപി ഇമിനാ നയേന അഞ്ഞഥാപി അനുരൂപതോ യോജേതബ്ബം. ഇദം സബ്ബം ഉപതിസ്സത്ഥേരാദയോ ആഹു. ധമ്മസിരിത്ഥേരോ പന “ഏത്ഥ പരോതി വുത്തോ അഞ്ഞനികായികോ, സോ പന അത്തനോ സുത്താദീനിയേവ ആഹരതി. താനി സകവാദീ അത്തനോ സുത്താദിമ്ഹി ഓതാരേത്വാ സചേ സമേതി ഗണ്ഹാതി, നോ ചേ പടിക്ഖിപതീ”തി വദതി.

ചതുബ്ബിധവിനയകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പദഭാജനീയവണ്ണനാ

സിക്ഖാപദവിഭങ്ഗേ പന കിഞ്ചാപി **യോ പനാ**തി അനവസേസപരിയാദാനപദം, തഥാപി **ഭിക്ഖൂ**തി ഇമിനാ പരപദേന സമാനാധികരണത്താ തദനുരൂപാനേവസ്സ വിഭങ്ഗപദാനി വുത്താനി. ഭിക്ഖുനിബ്ബചനപദാനി തീണി കിഞ്ചാപി സഭിക്ഖുഭാവസ്സ, അഭിക്ഖുഭാവസ്സ ചാതി യസ്സ കസ്സചി പബ്ബജിതസ്സ സാധാരണാനി, തഥാപി “അസുദ്ധോ ഹോതി പുഗ്ഗലോ അഞ്ഞതരം പാരാജികം ധമ്മം അജ്ഝാപന്നോ, തഞ്ചേ സുദ്ധദിട്ഠി സമാനോ അനോകാസം കാരാപേത്വാ ചാവനാധിപ്പായോ വദേതി, ആപത്തി സങ്ഘാദിസേസേന ദുക്കടസ്സാ”തി ഏവമാദിസുത്തം നിബ്ബചനത്ഥയുത്തോവ പുഗ്ഗലോ “ആപത്തി സങ്ഘാദിസേസേന ദുക്കടസ്സാ”തി (പാരാ॰ ൩൮൫) ഏത്ഥ വത്ഥു, ന ഇതരോ ഗിഹിഭൂതോതി ദസ്സനത്ഥം വുത്തം. സബ്ബസ്സപി വിനയപിടകസ്സ സാധാരണം ഭിക്ഖുലക്ഖണം വത്ഥുഞ്ഹി ഭഗവാ ആരഭി. യോ പന സുദ്ധോ ഏവ സമാനോ കേനചി കാരണേന ഗിഹിലിങ്ഗേ ഠിതോ, സോ അത്തനോ സഭിക്ഖുഭാവത്താ ഏവ വത്ഥു ഹോതി, അസുദ്ധോപി ഭിക്ഖുലിങ്ഗേ ഠിതത്താതി അയമത്ഥോ ദസ്സിതോ ഹോതി. അസുദ്ധോപി ഞാതകേഹി, പച്ചത്ഥികേഹി വാ രാജഭയാദികാരണേന വാ കാസാവേസു സഉസ്സാഹോവ അപനീതകാസാവോ വത്ഥു ഏവ പുന കാസാവഗ്ഗഹണേന ഥേയ്യസംവാസകഭാവാനുപഗമനതോ, ഭിക്ഖുനിബ്ബചനത്ഥേ അനിക്ഖിത്തധുരത്താതി വുത്തം ഹോതി. യോ പന ലിങ്ഗത്ഥേനകോ ഭിക്ഖുനിബ്ബചനത്ഥം സയഞ്ച അജ്ഝുപഗതോ, സംവാസം ഥേനേന്തോ, തഞ്ചേ സുദ്ധദിട്ഠി സമാനോ അനോകാസം കാരാപേത്വാ ചാവനാധിപ്പായോ വദേതി, ആപത്തി സങ്ഘാദിസേസേന ദുക്കടസ്സാതി അയമ്പി അത്ഥോ ദസ്സിതോ ഹോതി.

“സമഞ്ഞായ ഭിക്ഖു പടിഞ്ഞായ ഭിക്ഖൂ”തി വചനദ്വയം യഥാവുത്തഞ്ച അത്ഥം ഉപബ്രൂഹേതി, അന്തരാ ഉപ്പന്നായ നിയതായ മിച്ഛാദിട്ഠിയാ ഉപച്ഛിന്നകുസലമൂലോ കേവലായ സമഞ്ഞായ, പടിഞ്ഞായ ച “ഭിക്ഖൂ”തി വുച്ചതി, ന പരമത്ഥതോതി ഇമം അതിരേകത്ഥം ദീപേതി. കിം വുത്തം ഹോതി? “നാഹം, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞം ഏകധമ്മമ്പി സമനുപസ്സാമി, യം ഏവം മഹാസാവജ്ജം യഥയിദം, ഭിക്ഖവേ, മിച്ഛാദിട്ഠി. മിച്ഛാദിട്ഠിപരമാനി, ഭിക്ഖവേ, മഹാവജ്ജാനീ”തി ആഹച്ചഭാസിതം സങ്ഗീതിത്തയാരുള്ഹം സുത്തം, **അട്ഠകഥായ**മ്പിസ്സ “മിച്ഛാദിട്ഠിപരമാ ഏതേസന്തി മിച്ഛാദിട്ഠിപരമാനീ”തി (അ॰ നി॰ ൧.൩൧൦) വുത്തം. പഞ്ച ആനന്തരിയകമ്മാനി മഹാസാവജ്ജാനി, മിച്ഛാദിട്ഠി പന മഹാസാവജ്ജതരാതി അധിപ്പായോതി. കസ്മാ? തേസഞ്ഹി പരിച്ഛേദോ അത്ഥി, സബ്ബബലവമ്പി കപ്പട്ഠിതികമേവ ഹോതി, നിയതമിച്ഛാദിട്ഠിയാ പന പരിച്ഛേദോ നത്ഥി, തായ സമന്നാഗതസ്സ ഭവതോ വുട്ഠാനം നത്ഥി, തസ്മാ “ഇമസ്സ ഭിക്ഖുകരണാ കുസലാ ധമ്മാ സംവിജ്ജന്തീ”തി വാ “സുദ്ധോവായ”ന്തി വാ ന സക്കാ വത്തും. “ദിട്ഠിവിപത്തിപച്ചയാ ദ്വേ ആപത്തിയോ ആപജ്ജതീ”തി വുത്തത്താ ന സക്കാ “അസുദ്ധോ”തി വാ “അഞ്ഞതരം പാരാജികം ധമ്മം അജ്ഝാപന്നോ”തി വാ വത്തും. ഏസ ഹി ഉഭോപി പക്ഖേ ന ഭജതി, തേന വുത്തം “സമഞ്ഞായ, പടിഞ്ഞായ ച ഭിക്ഖു, ന പരമത്ഥതോ”തി.

കിമത്ഥം പനേവം മഹാസാവജ്ജായ നിയതമിച്ഛാദിട്ഠിയാ പാരാജികം ഭഗവാ ന പഞ്ഞപേസീതി? ദുബ്ബിജാനത്താ. പകതിയാപേസാ ദിട്ഠി നാമ "സമ്മാ"തി വാ "മിച്ഛാ"തി വാ ദുവിഞ്ഞേയ്യാ, പഗേവ "നിയതാ"തി വാ "അനിയതാ"തി വാതി. തഥാ പാരാജികാപത്തിയാ പഞ്ഞത്തായ ഭിക്ഖൂ അഞ്ഞമഞ്ഞം അസമദിട്ഠികം പാരാജികം മഞ്ഞമാനാ ഉപോസഥാദീനി അകത്വാ അചിരേനേവ സാസനം വിനാസേയ്യും, സയഞ്ച അപുഞ്ഞം പസവേയ്യും സുദ്ധേസുപി ഭിക്ഖൂസു വിപ്പടിപത്തിയാ പടിപജ്ജനേന. തസ്മാ ഉപായകുസലതായ പാരാജികം അപഞ്ഞാപേത്വാ തസ്സ ഉക്ഖേപനീയകമ്മം, സമ്മാവത്തഞ്ച പഞ്ഞാപേത്വാ തം സങ്ഘേന അസമ്ഭോഗം, അസംവാസഞ്ച അകാസി. ഭഗവാ ഹി തസ്സ ചേ ഏസാ ദിട്ഠി അനിയതാ, സമ്മാവത്തം പൂരേത്വാ ഓസാരണം ലഭിത്വാ പകതത്തോ ഭവേയ്യ. നിയതാ ചേ, അട്ഠാനമേതം അനവകാസോ, യം സോ നിയതമിച്ഛാദിട്ഠികോ സമ്മാവത്തം പൂരേത്വാ ഓസാരണം ലഭിത്വാ പകതത്തോ ഭവേയ്യ. കേവലം "സമഞ്ഞായഭിക്ഖു പടിഞ്ഞായഭിക്ഖൂ"തി നാമമത്തധാരകോ ഹുത്വാ പരം മരണാ അരിട്ഠോ വിയ സംസാരഖാണുകോവ ഭവിസ്സതീതി ഇമം നയം അദ്ദസ.

അട്ഠസു ഉപസമ്പദാസു തിസ്സോവേത്ഥ വുത്താ, ന ഇതരാ പാടിപുഗ്ഗലത്താ, ഭിക്ഖൂനം അസന്തകത്താ ച. തഥാ ഹി ഓവാദപടിഗ്ഗഹണപഞ്ഹബ്യാകരണൂപസമ്പദാ ദ്വിന്നം ഥേരാനം ഏവ, സേസാ തിസ്സോ ഭിക്ഖുനീനം സന്തകാതി ഇധ നാധിപ്പേതാ, തിസ്സന്നമ്പി ഉപസമ്പദാനം മജ്ഝേ "ഭദ്രോ ഭിക്ഖൂ"തിആദീനി ചത്താരി പദാനി വുത്താനി തിസ്സന്നം സാധാരണത്താ. ഏഹിഭിക്ഖുഭാവേന വാ സരണഗമനഞത്തിചതുത്ഥേന വാ ഉപസമ്പന്നോ ഹി ഭദ്രോ ച സാരോ ച സേക്ഖോ ച അസേക്ഖോ ച ഹോതി, ഉപസമ്പദവചനം പന നേസം സാവകഭാവദീപനത്ഥം. ഇമേ ഏവ ഹി ആപത്തിം ആപജ്ജന്തി, ന സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ, പച്ചേകബുദ്ധാ ച.

അയം ഇമസ്മിം അത്ഥേ അധിപ്പേതോതി ഏത്ഥ ച ആപത്തിം ആപജ്ജിതും ഭബ്ബോ ഞത്തിചതുത്ഥേനേവ കമ്മേന ഉപസമ്പന്നാ. ന ഹി അഞ്ഞേ ഏഹിഭിക്ഖുസരണഗമനഓവാദപടിഗ്ഗഹണപഞ്ഹബ്യാകരണാഹി ഉപസമ്പന്നാ ആപത്തിം ആപജ്ജിതും ഭബ്ബാ, തേനേതേ പടിക്ഖിപിത്വാ "അയം ഇമസ്മിം അത്ഥേ അധിപ്പേതോ ഭിക്ഖൂ"തി അന്തിമോവ വുത്തോതി കിര **ധമ്മസിരിത്ഥേരോ,** തം അയുത്തം. "ദ്വേ പുഗ്ഗലാ അഭബ്ബാ ആപത്തിം ആപജ്ജിതും ബുദ്ധാ ച പച്ചേകബുദ്ധാ ചാ"തി (പരി॰ ൩൨൨) ഏത്തകമേവ വുത്തന്തി. അഞ്ഞഥാ ഏഹിഭിക്ഖുആദയോപി വത്തബ്ബാ സിയും. കിഞ്ച ഭിയ്യോ "ദ്വേ പുഗ്ഗലാ ഭബ്ബാ ആപത്തിം ആപജ്ജിതും ഭിക്ഖൂ ച ഭിക്ഖുനിയോ ചാ"തി സാമഞ്ഞേന വുത്തത്താ ച, അപിച ആപത്തിഭയട്ഠാനദസ്സനതോ ച. കഥം? ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ആവസഥപിണ്ഡം കുക്കുച്ചായന്തോ ന പടിഗ്ഗഹേസി, ചീവരവിപ്പവാസഭയാ ച സബ്ബം തിചീവരം ഗഹേത്വാ നദിം തരന്തോ മനം വുള്ഹോ അഹോസി മഹാകസ്സപോ. കിഞ്ച സരണഗമനൂപസമ്പദായ ഉപസമ്പന്നേ ആരബ്ഭ സദ്ധിവിഹാരികവത്താദീനി അസമ്മാവത്തന്താനം നേസം ദുക്കടാനി ച പഞ്ഞത്താനി ദിസ്സന്തി, തസ്മാ ദുബ്ബിചാരിതമേതം. **അയം ഇമസ്മിം അത്ഥേ അധിപ്പേതോ ഭിക്ഖൂതി** പടിക്ഖിത്തായ സരണഗമനൂപസമ്പദായ അനുഞ്ഞാതപ്പസങ്ഗഭയാതി **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ,** ആപത്തിയാ ഭബ്ബതം സന്ധായ തസ്മിമ്പി വുത്തേ പുബ്ബേ പടിക്ഖിത്താപി സാ പുന ഏവം വദന്തേന അനുഞ്ഞാതാതി ഭിക്ഖൂനം മിച്ഛാഗാഹോ വാ വിമതി വാ ഉപ്പജ്ജതി , തസ്മാ ന വുത്താതി വുത്തം ഹോതി, തം "ഭിക്ഖുനീ നാമ ഉഭതോസങ്ഘേ ഉപസമ്പന്നാ"തി (പാചി॰ ൭൯൭) ഇമിനാ സമേതി. ഇദഞ്ഹി സാകിയാദീനം അനുഞ്ഞാതഉപസമ്പദായ അനുപ്പബന്ധഭയാ വുത്തം.

അയം പനേത്ഥ അമ്ഹാകം ഖന്തി - ഭിക്ഖു-പദനിദ്ദേസത്താ യത്തകാനി തേന പദേന സങ്ഗഹം ഗച്ഛന്തി, യേ ച വിനയപിടകേ തത്ഥ തത്ഥ സന്ദിസ്സന്തി സയം ആപത്താപജ്ജനട്ഠേന വാ ദുട്ഠുല്ലാരോചനപടിച്ഛാദനാദീസു പരേസം ആപത്തികരണട്ഠേന വാ, തേ സബ്ബേപി ദസ്സേത്വാ ഇദാനി യദിദം തസ്സ ഭിക്ഖു-പദസ്സ വിസേസനത്ഥം വുത്തം പരപദം "സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ"തി, തസ്സ വസേന ഇദം വുത്തം "അയം ഇമസ്മിം അത്ഥേ അധിപ്പേതോ ഭിക്ഖൂ"തി. സോ ഏവ ഹി കമ്മവാചാനന്തരമേവ സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ ഹോതി തതോ പട്ഠായ സഉദ്ദേസസിക്ഖാപദാനം ഉപ്പത്തിദസ്സനതോ, തസ്സേവ ച സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ദിസ്സതി, നേതരസ്സ. തസ്സേവ ച സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം സമ്ഭവതി "ഉല്ലുമ്പതു മം, ഭന്തേ, സങ്ഘോ അനുകമ്പം ഉപാദായാ"തി (മഹാവ॰ ൭൧, ൧൨൬) വത്വാ സമാദിന്നത്താ, തസ്സേവ ച ഉപസമ്പന്നസമനന്തരമേവ അകരണീയനിസ്സയാചിക്ഖനദസ്സനതോ, വിനയം പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദേസം പച്ചക്ഖാമീതിആദിസിക്ഖാപച്ചക്ഖാനലക്ഖണപാരിപൂരിതോ ചാതി സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഉപാദായ സോ ഏവ ഇധാധിപ്പേതോതി വുത്തം ഹോതി.

യസ്മാ പനസ്സ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം സബ്ബഥാ യുജ്ജതി, തസ്മാ "സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ തം തം വത്ഥും വീതിക്കമന്തസ്സ തതോ തതോ ആപത്തിതോ അനാപത്തി, ഇതരസ്സ ആപത്തീ"തി വത്തും യുജ്ജതി, തസ്മാ "യത്ഥ യത്ഥ സാവജ്ജപഞ്ഞത്തി, അനവജ്ജപഞ്ഞത്തി വാ, അയം ഇമസ്മിം

അത്ഥേ അധിപ്പേതോ ഭിക്ഖൂതി വുച്ചതി, തത്ഥ തത്ഥ തദജ്ഝാചാരത്ഥേനായമേവ ഞത്തിചതുത്ഥേന ഉപസമ്പന്നോ അധിപ്പേതോ നാമാ"തി വത്തും യുജ്ജതീതി വേദിതബ്ബം. ഏവം സന്തേ യം വുത്തം "യായ കായചി ഉപസമ്പദായ അയം ഇമസ്മിം 'മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവിത്വാ പാരാജികോ ഹോതീ'തി അത്ഥേ ഭിക്ഖൂതി അധിപ്പേതോ"തി, തമ്പി ന വത്തബ്ബമേവ. കഥം ഹോതി? വിരോധദോസോപി പരിഹതോ ഹോതി. കഥം? സചേ ഞത്തിചതുത്ഥേന ഉപസമ്പന്നോ ഏവ ഇധാധിപ്പേതോ "ഭിക്ഖൂ"തി ച "ഉപസമ്പന്നോ"തി ച, തേന ന ഉപസമ്പന്നോ അനുപസമ്പന്നോ നാമാതി കത്വാ ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മതോ അഞ്ഞഥാ ഉപസമ്പന്നാ നാമ മഹാകസ്സപത്ഥേരാദയോ ഇതരേസം അനുപസമ്പന്നട്ഠാനേ ഠത്വാ സഹസേയ്യപദസോധമ്മാപത്തിം ജനേയ്യും, ഓമസനാദികാലേ ച ദുക്കടമേവ ജനേയ്യുന്തി ഏവമാദികോ വിരോധദോസോ പരിഹതോ ഹോതീതി സബ്ബം ആചരിയോ വദതി. **മങ്ഗുരച്ഛവി** നാമ സാമോ.

യസ്മാ തേ അതിമഹന്തോ ജാതിമദോ ചിത്തം പരിയുട്ഠാതി, തസ്മാ തുമ്ഹേഹി മമ സാസനേ ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം . **"സാതസഹഗതാ** പഠമജ്ഝാനസുഖസഹഗതാ അസുഭേ ച ആനാപാനേ ചാ"തി **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. **ഉദ്ധുമാതകസഞ്ഞാ**തി ഉദ്ധുമാതകനിമിത്തേ പടിലദ്ധപഠമജ്ഝാനസഞ്ഞാ. **രൂപസഞ്ഞാ**തി പഥവീകസിണാദിരൂപാവചരജ്ഝാനസഞ്ഞാ. സോ തം ബ്യാകാസി "അവിഭൂതാ, ഭന്തേ, ഉദ്ധുമാതകസഞ്ഞാ അവഡ്ഢിതബ്ബത്താ അസുഭാനം, വിഭൂതാ, ഭന്തേ, രൂപസഞ്ഞാ വഡ്ഢിതബ്ബത്താ കസിണാന"ന്തി. പഞ്ചഉപസമ്പദക്കമോ **മഹാവഗ്ഗാ** ഗഹിതോ. **ഞത്തിചതുത്ഥേനാ**തി ഏത്ഥ കിഞ്ചാപി ഞത്തി സബ്ബപഠമം വുച്ചതി, തിസ്സന്നം പന അനുസ്സാവനാനം അത്ഥബ്യഞ്ജനഭേദാഭാവതോ അത്ഥബ്യഞ്ജനഭിന്നാ ഞത്തിതാസം ചതുത്ഥാതി കത്വാ "ഞത്തിചതുത്ഥ"ന്തി വുച്ചതി. ബ്യഞ്ജനാനുരൂപമേവ അട്ഠകഥായ "തീഹി അനുസ്സാവനാഹി ഏകായ ച ഞത്തിയാ"തി വുത്തം, അത്ഥപവത്തിക്കമേന പദേന പന "ഏകായ ഞത്തിയാ തീഹി അനുസ്സാവനാഹീ"തി വത്തബ്ബം. യസ്മാ പനേത്ഥ "ചത്താരിമാനി, ഭിക്ഖവേ, കമ്മാനി (മഹാവ॰ ൩൮൭), ഛ ഇമാനി, ഭിക്ഖവേ, കമ്മാനി അധമ്മകമ്മം വഗ്ഗകമ്മ"ന്തി (മഹാവ॰ ൩൮൭) വചനതോ കുപ്പകമ്മമ്പി കത്ഥചി "കമ്മ"ന്തി വുച്ചതി തസ്മാ **"അകുപ്പേനാ"**തി വുത്തം.

യസ്മാ അകുപ്പമ്പി ഏകച്ചം ന ഠാനാരഹം, യേന അപ്പത്തോ ഓസാരണം "സോസാരിതോ"തി **ചമ്പേയ്യക്ഖന്ധകേ** (മഹാവ॰ ൩൯൬ ആദയോ) വുച്ചതി, തസ്മാ **"ഠാനാരഹേനാ"**തി വുത്തം. യദി ഏവം "ഠാനാരഹേനാ"തി ഇദമേവ പദം വത്തബ്ബം, ന പുബ്ബപദം ഇമിനാ അകുപ്പസിദ്ധിതോതി ചേ? തം ന, അട്ഠാനാരഹേന അകുപ്പേന ഉപസമ്പന്നോ ഇമസ്മിം അത്ഥേ അനധിപ്പേതോതി അനിട്ഠപ്പസങ്ഗതോ. ദ്വീഹി പനേതേഹി ഏകതോ വുത്തേഹി അയമത്ഥോ പഞ്ഞായതി "കേവലം തേന അകുപ്പേന ഉപസമ്പന്നോ അയമ്പി ഇമസ്മിം അത്ഥേ അധിപ്പേതോ 'ഭിക്ഖൂ'തി, ഠാനാരഹേന ച ഉപസമ്പന്നോ അയമ്പി ഇമസ്മിം അത്ഥേ അധിപ്പേതോ 'ഭിക്ഖൂ'തി, കുപ്പേന ഉപസമ്പന്നോ നാധിപ്പേതോ"തി. തേനായമ്പി അത്ഥോ സാധിതോ ഹോതി "യോ പന, ഭിക്ഖു, ജാനം ഊനവീസതിവസ്സം പുഗ്ഗലം ഉപസമ്പാദേയ്യ, സോ ച പുഗ്ഗലോ അനുപസമ്പന്നോ"തി (പാചി॰ ൪൦൩) വചനതോ യാവ ന ഞായതി, താവ സമഞ്ഞായഭിക്ഖുപടിഞ്ഞായഭിക്ഖുഭാവം ഉപഗതോപി ന പുബ്ബേ ദസ്സിതസമഞ്ഞായഭിക്ഖുപടിഞ്ഞായഭിക്ഖു വിയ അഞ്ഞേസം ഭിക്ഖൂനം ഉപസമ്പന്നട്ഠാനേ ഠത്വാ ഓമസനപാചിത്തിയാദിവത്ഥു ഹോതി, കേവലം അനുപസമ്പന്നട്ഠാനേ ഠത്വാ "അനുപസമ്പന്നേ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞീ പദസോ ധമ്മം വാചേതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ"തിആദി (പാചി॰ ൪൭) ആപത്തിവത്ഥുമേവ ഹുത്വാ തിട്ഠതി. അകുപ്പേന ഉപസമ്പന്നോ പന പച്ഛാ പാരാജികോപി ജാതിതോ ഉപസമ്പന്നട്ഠാനേ തിട്ഠതീതി "പണ്ഡകോ, ഭിക്ഖവേ, അനുപസമ്പന്നോ ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ, ഉപസമ്പന്നോ നാസേതബ്ബോ"തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൧൦൯) നയേന വുത്തേസു പന വജ്ജനീയപുഗ്ഗലേസു കോചി പുഗ്ഗലോ "ഉപസമ്പന്നോ"തി വുച്ചതി, നോപി ഉപസമ്പന്നട്ഠാനേ തിട്ഠതി, കോചി തിട്ഠതീതി വേദിതബ്ബം.

ഏത്ഥ പന അത്ഥി കമ്മം അകുപ്പം ഠാനാരഹം, അത്ഥി ഠാനാരഹം നാകുപ്പം, അത്ഥി അകുപ്പഞ്ചേവ ന ഠാനാരഹഞ്ച, അത്ഥി നാകുപ്പം ന ച ഠാനാരഹന്തി ഇദം ചതുക്കം വേദിതബ്ബം. തത്ഥ പഠമം താവ വുത്തം, തതിയചതുത്ഥാനി പാകടാനി. ദുതിയം പരിയായേന ഭിക്ഖുനിസങ്ഘതോ ഏകതോഉപസമ്പന്നായ ലിങ്ഗപരിവത്തേ സതി ലബ്ഭതി. തസ്സ ഹി പുഗ്ഗലസ്സ പുബ്ബേ സിക്ഖമാനകാലേ ലദ്ധം ഞത്തിചതുത്ഥഉപസമ്പദാകമ്മം കിഞ്ചാപി അകുപ്പഞ്ചേവ ഠാനാരഹഞ്ച, പുരിസലിങ്ഗേ പന പാതുഭൂതേ "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തംയേവ ഉപജ്ഝം തമേവ ഉപസമ്പദ"ന്തി (പാരാ॰ ൬൯) ഏത്ഥ അപരിയാപന്നത്താ തസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ കേവലം സാമണേരഭാവാപത്തിതോ കമ്മം ദാനി കുപ്പം ജാതന്തി വുച്ചതി. ലിങ്ഗപരിവത്തേന ചീവരസ്സ അധിട്ഠാനവിജഹനം വിയ തസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘേന കതായ ഉപസമ്പദായ വിജഹനം ഹോതീതി വേദിതബ്ബം, അഞ്ഞഥാ സോ പുഗ്ഗലോ ഉപസമ്പന്നോ ഭിക്ഖൂതി ആപജ്ജതി. അഥ വാ ലിങ്ഗപരിവത്തേ അസതിപി തം ഏകതോഉപസമ്പദാകമ്മം കുപ്പതി, യഥാഠാനേ ന തിട്ഠതി. തസ്മാ ന താവ സാ "ഭിക്ഖുനീ"തി സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി. യസ്മാ അഞ്ഞതരം പാരാജികം ധമ്മം

ആപജ്ജിത്വാപി അനാപജ്ജിത്വാപി ഉപ്പബ്ബജിതുകാമതായ ഗിഹിലിങ്ഗം സാദിയന്തിയാ പുനപി ഉപസമ്പദാ ഉഭതോസങ്ഘേ ലബ്ഭതി, തസ്മാ തേന പരിയായേന "കുപ്പതീതി കുപ്പ"ന്തി വുച്ചതി, യഥാവുത്തകമ്മദോസാഭാവതോ പന "ഠാനാരഹ"ന്തി. ഭിക്ഖുനീ പന ഗിഹിലിങ്ഗം സാദിയന്തികാലേ ന പുരിസലിങ്ഗപാതുഭാവേ സതി ഭിക്ഖൂസു ഉപസമ്പദം ലബ്ഭതീതി സാധകം കാരണം ന ദിസ്സതി, സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ ഉപ്പബ്ബജിതാ ചേ, ലഭതീതി ഏകേ, തം പനായുത്തം ഭിക്ഖുനിയാ സിക്ഖാപച്ചക്ഖനാഭാവതോതി അമ്ഹാകം ഖന്തീതി ആചരിയോ. "യഥാ 'കത്തബ്ബ'ന്തി വുത്തം, തഥാ അകതേ കുപ്പതീതി കത്വാ കരണം **സത്ഥുസാസന**"ന്തി **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. യത്ഥ യത്ഥ **"ഗണ്ഠിപദേ"**തി വുച്ചതി, തത്ഥ തത്ഥ **"ധമ്മസിരിത്ഥേരസ്സ ഗണ്ഠിപദേ"**തി ഗഹേതബ്ബം.

സാജീവപദഭാജനീയവണ്ണനാ

"മഹാബോധിസത്താ നിയതാ"തി വുത്തം **അനുഗണ്ഠിപദേ**. യത്ഥ **"അനുഗണ്ഠിപദേ"**തി, തത്ഥ **"വജിരബുദ്ധിത്ഥേരസ്സാ"**തി ഗഹേതബ്ബം. സാവകബോധിപച്ചേകബോധിസമ്മാസമ്ബോധീതി വാ തീസു ബോധീസു സമ്മാസമ്ബോധിയം സത്താ ബോധിസത്താ **മഹാബോധിസത്താ** നാമ. പാതിമോക്ഖസീലബഹുകത്താ, ഭിക്ഖുസീലത്താ, കിലേസപിദഹനവസേന വത്തനതോ, ഉത്തമേന ഭഗവതാ പഞ്ഞത്തത്താ ച **അധികം,** ബുദ്ധുപ്പാദേയേവ പവത്തനതോ **ഉത്തമ**ന്തി അഞ്ഞതരസ്മിം **ഗണ്ഠിപദേ**. കിഞ്ചാപി പച്ചേകബുദ്ധാപി ധമ്മതാവസേന പാതിമോക്ഖസംവരസീലേന സമന്നാഗതാവ ഹോന്തി, തഥാപി **"ബുദ്ധുപ്പാദേയേവ പവത്തതീ"**തി നിയമിതം തേന പരിയായേനാതി. തേനാഹ **"ന ഹി തം പഞ്ഞത്തിം ഉദ്ധരിത്വാ"**തിആദി. പാതിമോക്ഖസംവരതോപി ച മഗ്ഗഫലസമ്പയുത്തമേവ സീലം അധിസീലം, തം പന ഇധ അനധിപ്പേതം. ന ഹി തം പാതിമോക്ഖുദ്ദേസേന സങ്ഗഹിതന്തി. സമന്തഭദ്രകം കാരണവചനം സബ്ബസിക്ഖാപദാനം സാധാരണലക്ഖണത്താ ഇമിസ്സാ അനുപഞ്ഞത്തിയാ അരിയപുഗ്ഗലാ ച ഏകച്ചം ആപത്തിം ആപജ്ജന്തീതി സാധിതമേതം, തസ്മാ **"ന ഹി തം സമാപന്നോ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവതീ"**തി അട്ഠകഥാവചനം അസമത്ഥം വിയ ദിസ്സതീതി? നാസമത്ഥം, സമത്ഥമേവ യസ്മിം യസ്മിം സിക്ഖാപദേ സാസാ വിചാരണാ, തസ്സ തസ്സേവ വസേന അട്ഠകഥായ പവത്തിതോ. തഥാ ഹി **കങ്ഖാവിതരണിയം** (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ) ഉദകുക്ഖേപസീമാധികാരേ "തിമണ്ഡലം പടിച്ഛാദേത്വാ അന്തരവാസകം അനുക്ഖിപിത്വാ ഉത്തരന്തിയാ ഭിക്ഖുനിയാ"തി വുത്തം **ഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗേ** ആഗതത്താ. ഏസേവ നയോ അഞ്ഞേപി ഏവരൂപേസു. കിമത്ഥന്തി ചേ തം? പാളിക്കമാനുവത്തനേന പാളിക്കമദസ്സനത്ഥം. തത്രിദം സമാസതോ അധിപ്പായദീപനം - പദസോധമ്മസിക്ഖാപദസ്സ തികപരിച്ഛേദേ ഉപസമ്പന്നേ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞീ, അനാപത്തി, അകടാനുധമ്മസിക്ഖാപദവസേന ഉപസമ്പന്നേ ഉക്ഖിത്തകേ സിയാ ആപത്തി, തഥാ സഹസേയ്യസിക്ഖാപദേതി ഏവമാദി. അത്ഥോ പനേത്ഥ പരതോ ആവി ഭവിസ്സതി.

യം വുത്തം **അട്ഠകഥായം** "തതോപി ച മഗ്ഗഫലചിത്തമേവ അധിചിത്തം, തം പന ഇധ അനധിപ്പേത"ന്തി ച, "തതോപി ച മഗ്ഗഫലപഞ്ഞാവ അധിപഞ്ഞാ, സാ പന ഇധ അനധിപ്പേതാ. ന ഹി തംസമാപന്നോ ഭിക്ഖു മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവതീ"തി. "തത്ര യായം അധിസീലസിക്ഖാ, അയം ഇമസ്മിം അത്ഥേ അധിപ്പേതാ സിക്ഖാ"തി ഇമായ പാളിയാ വിരുജ്ഝതി. അയഞ്ഹി പാളി അധിസീലസിക്ഖാവ ഇധ അധിപ്പേതാ, ന ഇതരാതി ദീപേതി. അട്ഠകഥാവചനം താസമ്പി തിണ്ണം ലോകിയാനം അധിപ്പേതതം ദീപേതി. അയം പനേത്ഥ അട്ഠകഥാധിപ്പായോ - തിസ്സോപി ലോകിയാ സിക്ഖാ ഇമസ്മിം പഠമപാരാജികേ സമ്ഭവന്തി, കാലേനാപി അധിചിത്തപഞ്ഞാലാഭീ ഭിക്ഖു തഥാരൂപം അസപ്പായം പച്ചയം പടിച്ച തതോ തതോ അധിചിത്തതോ, അധിപഞ്ഞാതോ ച ആവത്തിത്വാ സീലഭേദം പാപുണേയ്യാതി ഠാനമേതം വിജ്ജതി, ന ലോകുത്തരചിത്തപഞ്ഞാലാഭീ, അയം നയോ ഇതരേസുപി സബ്ബേസു അദിന്നാദാനാദീസു സചിത്തകേസു ലബ്ഭതി, അചിത്തകേസു പന ഇതരോപി. തഥാപി കേവലം വിനയപിടകസ്സ, പാതിമോക്ഖസീലസ്സ ച സങ്ഗാഹകത്താ "സിക്ഖം അപ്പച്ചക്ഖായാ"തി ഇമസ്മിം ഉത്തരപദേ പച്ചക്ഖാനാരഹാ അധിസീലസിക്ഖാവ ലോകിയാതി ദസ്സനത്ഥം പാളിയം "തത്ര യായം അധിസീലസിക്ഖാ, അയം ഇമസ്മിം അത്ഥേ അധിപ്പേതാ സിക്ഖാ"തി വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം.

ഏത്ഥ **സിക്ഖാ**തി കായവചീദുച്ചരിതതോ വിരതീ ച ചേതനാ ച, അഞ്ഞത്ര ചേതനായേവ വേദിതബ്ബാ. **സിക്ഖാപദ**ന്തി സഉദ്ദേസസിക്ഖാപദം, ഏകച്ചം അനുദ്ദേസസിക്ഖാപദഞ്ച ലബ്ഭതി. **ചിത്തസ്സ അധികരണം കത്വാ**തി തസ്മിം സിക്ഖതീതി അധികരണത്ഥേ ഭുമ്മന്തി ദസ്സനത്ഥം വുത്തം. **യഥാസിക്ഖാപദ**ന്തി പച്ചവേക്ഖണവസേന വുത്തം. സീലപച്ചവേക്ഖണാപി ഹി സീലമേവ, തസ്മാ സുപ്പടിച്ഛന്നാദിചാരിത്തേസു വിരതിവിപ്പയുത്തചേതനം പവത്തേന്തോപി സിക്ഖം പരിപൂരേന്തോത്വേവ സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി. "സമ്പജാനമുസാവാദേ പാചിത്തിയ"ന്തി (പാചി॰ വ) വുത്തമരിയാദം അവീതിക്കമന്തോ "തസ്മിഞ്ച സിക്ഖാപദേ സിക്ഖതീ"തി വുച്ചതി.

അഞ്ഞതരസ്മിം പന **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം "**സിക്ഖാതി** തം സിക്ഖാപദം സിക്ഖനഭാവേന പവത്തചിത്തുപ്പാദോ. **സാജീവന്തി** പഞ്ഞത്തി. തദത്ഥദസ്സനത്ഥം പുബ്ബേ മേഥുനസംവരസ്സേതം അധിവചന"ന്തി. യസ്മാ സിക്ഖായ ഗുണസമ്മതായ പുഞ്ഞസമ്മതായ തന്തിയാ അഭാവതോ ലോകസ്സ ദുബ്ബല്യാവികമ്മം തത്ഥ ന സമ്ഭവതി. പത്ഥനീയാ ഹി സാ, തസ്മാ "യഞ്ച സാജീവം സമാപന്നോ, തത്ഥ ദുബ്ബല്യം അനാവികത്വാ"തി വുത്തം. ആണായ ഹി ദുബ്ബല്യം സമ്ഭവതീതി ആയസ്മാ ഉപതിസ്സോ.

സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനകഥാവണ്ണനാ

ഏത്ഥ യാമീതി അമുകസ്മിം തിത്ഥായതനേ, ഘരാദിമ്ഹി വാ. **ഭാവവികപ്പാകാരേനാ**തി "അഹം അസ്സ"ന്തി ആഗതത്താ യം യം ഭവിതുകാമോ, തസ്സ തസ്സ ഭാവസ്സ വികപ്പാകാരേന, ഭിക്ഖുഭാവതോ അഞ്ഞഭാവവികപ്പാകാരേനാതി അധിപ്പായോ.

൪൩. **ഹന്ദാ**തി വചസായേവ. **ഗിഹിഭാവം പത്ഥയമാനോ**തിആദിപദേഹി ചിത്തനിയമം ദസ്സേതി. ഏകേനേവ ചിത്തേന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ഹോതി, ന തദഭാവേനാതി.

൪൫. **ബുദ്ധം ധമ്മ**ന്തിആദിപദേഹി ഖേത്തനിയമം ദസ്സേതി. തത്ഥ ആദിതോ ചുദ്ദസഹി പദേഹി സഭാവപരിച്ചാഗോ, പച്ഛിമേഹി അട്ഠഹി ഭാവന്തരാദാനഞ്ച ദസ്സിതം ഹോതി. **പച്ചക്ഖാമി ധാരേഹീ**തി ഏതേഹി കാലനിയമം ദസ്സേതി. **വദതീ**തി ഇമിനാ പദേന പയോഗനിയമം ദസ്സേതി. **വിഞ്ഞാപേതീ**തി ഇമിനാ വിജാനനനിയമം ദസ്സേതി. **ഉമ്മത്തകോ സിക്ഖം പച്ചക്ഖാതി, ഉമ്മത്തകസ്സ സന്തികേ സിക്ഖം പച്ചക്ഖാതീ**തിആദീഹി പുഗ്ഗലനിയമം ദസ്സേതി. **അരിയകേന മിലക്ഖസ്സ സന്തികേ സിക്ഖം പച്ചക്ഖാതീ**തിആദീഹി പന പുഗ്ഗലാദിനിയമേപി സതി വിജാനനനിയമാസമ്ഭവം ദസ്സേതി. തത്ഥ "യായ മിലക്ഖഭാസായ കാലനിയമോ നത്ഥി, തായപി ഭാസായ കാലനിയമത്ഥദീപനേ സതി സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം രുഹതീതി നോ മതീ"തി **ആചരിയോ**. **ദവായാ**തിആദീഹി ഖേത്താദിനിയമേ സതിപി ചിത്തനിയമാഭാവേന ന രുഹതീതി ദസ്സേതി. **സാവേതുകാമോ ന സാവേതീ**തി ചിത്തനിയമേപി സതി പയോഗനിയമാഭാവേന ന രുഹതീതി ദസ്സേതി. **അവിഞ്ഞുസ്സ സാവേതി, വിഞ്ഞുസ്സ ന സാവേതീ**തി ചിത്തഖേത്തകാലപയോഗപുഗ്ഗലവിജാനനനിയമേപി സതി യം പുഗ്ഗലം ഉദ്ദിസ്സ സാവേതി, തസ്സേവ സവനേ ന രുഹതി, ന അഞ്ഞസ്സാതി ദസ്സനത്ഥം വുത്തം, തേന വുത്തം **അട്ഠകഥായം** "യദി അയമേവ ജാനാതൂതി ഏകം നിയമേത്വാ ആരോചേതി, തഞ്ചേ സോ ഏവ ജാനാതി, പച്ചക്ഖാതാ ഹോതി സിക്ഖാ. അഥ സോ ന ജാനാതി…പേ॰… അപ്പച്ചക്ഖാതാ ഹോതി സിക്ഖാ"തി. **സബ്ബസോ വാ പന ന സാവേതി, അപ്പച്ചക്ഖാ ഹോതി സിക്ഖാ**തി ചിത്താദിനിയമേനേവ സിക്ഖാ പച്ചക്ഖാതാ ഹോതി, ന അഞ്ഞഥാതി ദസ്സനത്ഥം വുത്തം. ഏത്താവതാ "സിക്ഖാ…പേ॰… ദുബ്ബല്യം അനാവികത്വാ"തി പദസ്സ പദഭാജനം തീഹി ആകാരേഹി ദസ്സിതം ഹോതി. തത്ഥ ദ്വേ അമിസ്സാ, പച്ഛിമോ ഏകോ മിസ്സോതി വേദിതബ്ബോ. **തേനേവ വചീഭേദേനാ**തി തദത്ഥദീപനമത്തം വചനം സുത്വാവ തേനേവ വചീഭേദേന ജാനാപേതീതി അത്ഥോ. **ചിത്തസമ്പയുത്ത**ന്തി പച്ചക്ഖാതുകാമതാചിത്തസമ്പയുത്തം. **സമയഞ്ഞൂ** നാമ തദധിപ്പായജാനനമത്തേന ഹോതി.

൫൬. **വണ്ണപട്ഠാനം** ബുദ്ധഗുണദീപകം സുത്തം. ഉപാലിഗഹപതിനാ വുത്താ കിര **ഉപാലിഗാഥാ**. പഞ്ഞാണം സഞ്ഞാണന്തി അത്ഥതോ ഏകം, തസ്മാ **ബോധിപഞ്ഞാണ**ന്തി ബോധിസഞ്ഞാണം, ബോധിബീജന്തി വുത്തം ഹോതി.

ദിന്നമ്പി നിയമേത്വാതി ഏത്ഥ "ദ്വീസുപി ജാനന്തേസു ഏവ പച്ചക്ഖാമീതി അധിപ്പായേന വുത്തേ തേസു ഏകോ ചേ ജാനാതി, ന പച്ചക്ഖാതാ ഹോതീ"തി അഞ്ഞതരസ്മിമ്പി **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം, തം അട്ഠകഥായ ന സമേതി. "ഗിഹീ ഹോമീ"തി വാ "ഗിഹിമ്ഹീ"തി വാ വുത്തേ കിഞ്ചാപി വത്തമാനവചനം ഹോതി. "ധാരേഹീ"തി അത്ഥാഭാവാ ച "ധാരേഹീ"തി വുത്തേ ച പരസ്സുപരി ഗച്ഛതി, തസ്മാ ന ഹോതി. **സന്ദിട്ഠികം ധമ്മ**ന്തി സബ്ബത്ഥ ധമ്മവചനം വുത്തം യം സന്ധായ "സന്ദിട്ഠിക"ന്തി വദതി, തം പകാസേതും. അഞ്ഞഥാ "വിജിതവിജയം പച്ചക്ഖാമീ"തി വുത്തേ ചക്കവത്തിആദീസുപി തപ്പസങ്ഗതോ ബുദ്ധസദ്ദോപി അവസാനേ വത്തബ്ബോ ഭവേയ്യ. ആചരിയവേവചനേസു പന **യോ മം പബ്ബാജേസീ**തിആദി ഉപജ്ഝം അഗ്ഗഹേത്വാ, പരം വാ ഉദ്ദിസ്സ പബ്ബജിതം സന്ധായ വുത്തന്തി. **ഓകല്ലകോ**തി കപണാധിവചനം. **മോളിബദ്ധോ**തി സിഖാബദ്ധോ, ഓമുക്കമകുടോ വാ. **ചേല്ലകോ** അഥേരോ. **ചേടകോ** മജ്ഝിമോ. **മോളിഗല്ലോ** മഹാസാമണേരോ. മനുസ്സവിഗ്ഗഹനാഗാദീനം നാഗരൂപാദീനം വാ സന്തികേ, ഭാസാജാനനകിന്നരാദീനം വാ. "ദേവതാ നാമ മഹാപഞ്ഞാ"തി കിര പാഠോ. **ദവായാ**തി സഹസാ. **രവാഭഞ്ഞേനാ**തി ഖലിതഭഞ്ഞേന. അക്ഖരസമയാനഞ്ഹി നാഭിഞ്ഞാതായ വാ കരണാനം അവിസദതായ വാ ഹോതി രവാഭഞ്ഞം. അവിധേയ്യിന്ദ്രിയതായ **"പോത്ഥകരൂപസദിസസ്സാ"**തി വുത്തം, **ഗരുമേധസ്സ** മന്ദപഞ്ഞസ്സ. കിത്താവതാ പന ഗരുമേധോ ഹോതീതി ചേ? സമയേ അകോവിദതായ.

സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

മൂലപഞ്ഞത്തികഥാവണ്ണനാ

൫൫. "പടിസേവതിനാമാ"തി പദം മാതികായം നത്ഥി, തസ്മാ **"പടിസേവേയ്യാതി ഏത്ഥാ"**തിആദിമാഹ. "ഏസോ മേഥുനധമ്മോ നാമാ"തി സബ്ബപാളിപോത്ഥകേസു, അട്ഠകഥായം "ഏസോ വുച്ചതി മേഥുനധമ്മോ നാമാ"തി ഉദ്ധടാ. **ഇത്ഥിയാ നിമിത്തേന അത്തനോ നിമിത്ത**ന്തി ദുവിഞ്ഞേയ്യമേതം ദസ്സിതം. അത്തനോ നിമിത്തേന ഇത്ഥിയാ നിമിത്തം സുവിഞ്ഞേയ്യത്താ ന ദസ്സിതം. **ചത്താരി ഠാനാനി മുഞ്ചിത്വാ**തി ഏത്ഥ അബ്ഭന്തരതലം ഛുപന്തംയേവ സന്ധായ വുത്തം, അച്ഛുപന്തം നീഹരന്തസ്സ അനാപത്തി. **മജ്ഝ**ന്തി അഗ്ഗപ്പദേസം. **ഉപരിഭാഗമജ്ഝ**ന്തി ഉപരിഭാഗസ്സ അഗ്ഗപ്പദേസം. **നട്ഠകായപ്പസാദ**ന്തി ഏത്ഥ ഉപഹതിന്ദ്രിയസ്സ ആപത്തിസമ്ഭവതോ ഇധാപി ആപത്തീതി ചേ? നേതി ദസ്സനത്ഥം **"മതചമ്മം വാ"**തിആദി വുത്തം. മതചമ്മഞ്ഹി അനുപാദിന്നം, ഉപാദിന്നേ ഏവ പാരാജികാപത്തി. **അപിധായ** അപ്പടിച്ഛാദേത്വാ. യഥാ ദന്താ ന ദിസ്സന്തി, തഥാ പിധായേവ നിസീദിതബ്ബന്തി അധിപ്പായോ.

ഗോനസോതി ഗോണപിട്ഠികോ മണ്ഡലസപ്പോ, യസ്സ പിട്ഠേ ലോഹിതകാനി മണ്ഡലാനി ദിസ്സന്തി. കലലപരിചയവാരിചാരമച്ഛഗ്ഗഹണേന കിഞ്ചാപി സമുദ്ദേ മഹാമുഖാ ഹത്ഥിസരീരമ്പി ഏകപ്പഹാരേന ഗിലിതും സമത്ഥാ തതോ മഹന്തതരാ ച ഗഹിതാ ഹോന്തി, തേസം മുഖാദീസു മേഥുനധമ്മോ ന സമ്ഭവതീതി തത്ഥ ഠാനപരിച്ഛേദോ നത്ഥീതി ഏകേ, വിചാരേത്വാ ഗഹേതബ്ബം. **ഏതമേവ ഹീ**തി അനന്തരം സന്ധായ. സദ്ധിം യോജനായ അക്ഖരയോജനായ. "പഞ്ഞത്തം പന സിക്ഖാപദം സബ്ബേഹിപി ലജ്ജീപുഗ്ഗലേഹി സമം സിക്ഖിതബ്ബഭാവതോ സമസിക്ഖതാ നാമാതി വുത്തത്താ സബ്ബസിക്ഖാപദം സബ്ബഭിക്ഖൂഹി സിക്ഖിതബ്ബം. ന ഹി കസ്സചി ഊനമധികം വാ അത്ഥീ"തി തസ്സ **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. **പരിവാരേ** പന -

"ന ഉക്ഖിത്തകോ ന ച പന പാരിവാസികോ,
ന സങ്ഘഭിന്നോ ന ച പന പക്ഖസങ്കന്തോ;
സമാനസംവാസകഭൂമിയാ ഠിതോ,
കഥം നു സിക്ഖായ അസാധാരണോ സിയാ"തി. (പരി॰ ൪൭൯) -

വുത്തം. **തദട്ഠകഥായ** ച "അയം പഞ്ഹാ നഹാപിതപുബ്ബകം സന്ധായ വുത്താ. അയഞ്ഹി ഖുരഭണ്ഡം പരിഹരിതും ന ലഭതി, അഞ്ഞേ ലഭന്തി. തസ്മാ സിക്ഖായ അസാധാരണോ"തി വുത്തം. തം സബ്ബം യഥാ സംസന്ദതി സമേതി, തഥാ വേദിതബ്ബം . ഭിക്ഖുനീനംയേവ സാധാരണാനി സിക്ഖാപദാനിപി ഭിക്ഖു സിക്ഖതി, ഏവമഞ്ഞോപി അന്ഹാപിതപുബ്ബകോ ഭിക്ഖു തം സിക്ഖാപദം സിക്ഖതി ഏവ തദത്ഥകോസല്ലത്ഥന്തി കത്വാ സബ്ബമ്പി സിക്ഖാപദം സമസിക്ഖതാ നാമാതി. യം തം വുത്തന്തി സമ്ബന്ധോ. **"തിസ്സോ ഇത്ഥിയോ"**തിആദിവിഭങ്ഗോതംനിയാമകോതിലക്ഖണത്താ വത്ഥുനിയമനത്ഥം വുത്തം. തേന അമനുസ്സിത്ഥിപ്പസങ്ഗേന കതേ സുവണ്ണരജതാദിമയേ പടിക്ഖിപതി. ഇതോ പട്ഠായ യേ ച "തയോ അത്ഥവസേ പടിച്ച വിഭങ്ഗോ പവത്തതീ"തി പുബ്ബേ വുത്താ, തേ യഥാസമ്ഭവം യോജേത്വാ വേദിതബ്ബാ.

പഠമചതുക്കകഥാവണ്ണനാ

൫൬. ആപത്തി പാരാജികാ അസ്സ ഹോതീതി ഏത്ഥ യസ്മാ സാ അകുസലാ ആപത്തി തസ്സ ഭിക്ഖുനോ സീലസമ്ഭവം അഭിഭവതി, രാഗാഭിഭവേ തസ്മിം പാരാജികാതി ലദ്ധനാമാ പുബ്ബഭാഗേ ആപന്നാ ദുക്കടഥുല്ലച്ചയാദയോ ആപത്തിയോ അഭിഭവിത്വാ വിനാസേത്വാ സയമേവേകാ അസ്സ. വത്ഥുനാ സഭാഗാഹി വാ അസഭാഗാഹി വാ അഞ്ഞാഹി പാരാജികത്തേന സമാനജാതികാഹി ആപത്തീഹി സയം നാഭിഭവീയതീതി ഏകേ. തം തം പുബ്ബേ വിചാരിതമേവ. യദാ പന ചതസ്സോപി പാരാജികാപത്തിയോ ഏകതോ ഹോന്തി, തദാ താ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഭിക്ഖുഭാവം അഭിഭവന്തി, അഭിക്ഖും കരോന്തി, അനുപസമ്പന്നം കരോന്തി, സമഞ്ഞായപി ഭിക്ഖു ന ഹോതി. ഓമസവാദപാചിത്തിയം ന ജനേതീതി ഏകേ. ദുതിയേന അത്ഥവികപ്പേന പാരാജികസ്സ ധമ്മസ്സ പത്തി സമ്പത്തി ആപത്തീതി അത്ഥോ സങ്ഗഹിതോ ഹോതീതി കത്വാ ആപത്തിസമ്പത്തിവാദീനം സങ്ഗഹിതോ ഹോതി, യുജ്ജതി ചേസാ പരസാപേക്ഖാ. സാപത്തികോ നാമ സോ ഭിക്ഖു ഹോതി, അഞ്ഞഥാ തസ്സ ഖണഭങ്ഗേന അനാപത്തികോ ഭവേയ്യ, ന ച ഹോതീതി. കദാ പന ഹോതീതി? യദാ കാലം കരോതി, യദാ ച സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ സാമണേരാദിഭൂമിയം തിട്ഠതി. യദി ഏവം സിക്ഖായ പച്ചക്ഖാതായ പാരാജികാപത്തി പച്ചക്ഖാതാ ഹോതി സിക്ഖാ ചാതി ഉഭയം തസ്സ ഏകതോ അത്ഥി, സങ്ഘാദിസേസാദിആപത്തി സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനേന കിം ന പച്ചക്ഖാതാ, പുന ഉപസമ്പന്നേന ദേസാപേതബ്ബാ. സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം ആപത്തിവുട്ഠാനം ജാതം,

അഭിക്ഖു ആപത്തിതോ വുട്ഠാതി, ഗഹട്ഠോ വുട്ഠാതി, സാമണേരോ വുട്ഠാതി, തതോ വിനയവിരോധാ ന വുട്ഠാതി. ഹഞ്ചി പന വുട്ഠാതി ഗഹട്ഠോ, സാമണേരോ വാ സീലസമ്പന്നോവ ഝാനലാഭീ അസ്സ, സോതാപത്തിഫലസ്സ വാ അരഹത്തഫലസ്സ വാ ലാഭീ അസ്സ, പാരാജികാപത്തിയാ സാപത്തികോ അരഹാ അസ്സ. ഉക്ഖിത്തകോ ഉപ്പബ്ബജിതോ വാ പരിവാസാരഹോ മാനത്താരഹോ ഉപ്പബ്ബജിതോ വാ സീലസമ്പന്നോ ഝാനലാഭീ അസ്സ, സോതാപത്തിഫലസ്സ, അരഹത്തഫലസ്സ വാ ലാഭീ അസ്സ, സാപത്തികോ സന്തരായികോ അരഹാ അസ്സ, സോ പുന ഉപസമ്പന്നോ പരിവാസം, മാനത്തം വാ ദത്വാ അബ്ഭേതബ്ബോ ഉക്ഖിത്തകോ ഓസാരേതബ്ബോതി സമാനോ അയം ഉപലബ്ഭോതി.

അയം പനേത്ഥ വിനിച്ഛയോ - പാരാജികം ധമ്മം ആപന്നോ യാവ ഭിക്ഖുഭാവം പടിജാനാതി സാദിയതി സംവാസം, സന്തരായികത്താ ഉപോസഥദിവസാദീസു ഗഹട്ഠസ്സ വിയ സയമേവ സീലം സമാദിയന്തസ്സപി ന സീലസമാദാനം രുഹതി, പഗേവ ഝാനാദീനി. സോ ചേ ഭിക്ഖുഭാവം ന സാദിയതി ന പടിജാനാതി സംവാസം ന സാദിയതി, കേവലം ഭിക്ഖൂനം ആവികത്വാ രാജവേരിചോരാദിഭയേന കാസാവം ന പരിച്ചജതി, അനുപസമ്പന്നോവ ഹോതി സഹസേയ്യാദിം ജനേതി, സീലസ്സ ച ഝാനാദീനഞ്ച ഭാഗീ ഹോതി. വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ -

> "ആപന്നേന വിസുദ്ധാപേക്ഖേന സന്തീ ആപത്തി ആവികാതബ്ബാ, ആവികതാ ഹിസ്സ ഫാസു ഹോതി, പഠമസ്സ ഝാനസ്സ അധിഗമായാ"തിആദി (മഹാവ ൧൩൪-൧൩൫).

തത്ഥ **സന്തീ ആപത്തീ**തി സാവസേസാനവസേസപ്പഭേദാ സബ്ബാപി ആപത്തി ആപന്നാ അധിപ്പേതാ. ഏവം സന്തേപി പഗേവ ഗഹട്ഠാദിഭൂമിയം ഠിതോ ഝാനാദീനം ഭാഗീ അസ്സ സുദ്ധന്തേ ഠിതത്താ, യോ പന ഉക്ഖിത്തകോ അനോസാരിതോ, ഗരുധമ്മം വാ ആപജ്ജിത്വാ അവുട്ഠിതോ സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ ഗഹട്ഠാദിഭൂമിയം ഠിതോ, ന സോ ഝാനാദീനം ഭാഗീയേവ ഭവതി ന സുദ്ധന്തേ ഠിതത്താ, സകരണീയത്താ ച, തേനേവ ഭഗവതാ "സോ പുന ഉപസമ്പന്നോ ഓസാരേതബ്ബോ"തി വുത്തം, തസ്മാ തസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ തേ ഭിക്ഖുകാലേ ആപന്നാ അന്തരായികാ ധമ്മാ വിപ്പടിസാരം ജനയിത്വാ അവിപ്പടിസാരമൂലകാനം പാമോജ്ജാദീനം സമ്ഭവം നിവാരേന്തി, നോ സകാസാവേസുയേവ. നോ ചേ നിവാരേന്തി, സമ്ഭവതി. ഗരുകം ആപജ്ജിത്വാ ഭിക്ഖൂനം ആവികത്വാ ചേ ഉപ്പബ്ബജിതോ, പകതത്തോ ഹുത്വാ ഉപ്പബ്ബജിതോതി കത്വാ ഝാനാദീനം ഭാഗീ അസ്സ "ആവികതാ ഹിസ്സ ഫാസു ഹോതീ"തി വുത്തത്താ. പഗേവ ഭിക്ഖുകാലേ, ന ത്വേവ ഉക്ഖിത്തകോ സകരണീയത്താതി ഏകേ. തദനുവത്തനകോ പന തം ലദ്ധിം പഹായ ഭാഗീ അസ്സ. ന, ഭിക്ഖവേ, സഗഹട്ഠായ പരിസായ (മഹാവ ൧൫൪) സിക്ഖാപച്ചക്ഖാതകസ്സ അന്തിമവത്ഥും അജ്ഝാപന്നകസ്സ നിസിന്നപരിസായാതി (മഹാവ ൧൮൩) ഏത്ഥ ഗഹട്ഠോ നാമ പകതിയാ ഗിഹിലിങ്ഗേ ഠിതോ. സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ ഭിക്ഖുലിങ്ഗേ ഠിതോ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാതകോ. സോ സകാസാവേസു സാപേക്ഖത്താ സാമണേരഭാവം പത്ഥയമാനോ തേനേവ ലിങ്ഗേന തീഹി സരണഗമനേഹി സാമണേരോ ഹോതി. അന്തിമവത്ഥും അജ്ഝാപന്നോ സംവാസം സാദിയന്തോപി പച്ഛാ പുബ്ബേ വുത്തക്കമേന അസാദിയിത്വാ സാമണേരഭാവം പത്ഥയമാനോ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാതകോ വിയ തീഹി സരണഗമനേഹി സാമണേരോ ഹോതി, ന പുന കാസാവം പടിഗ്ഗാഹാപേതബ്ബോ ഭിക്ഖൂഹി പഠമം ദിന്നലിങ്ഗേയേവ ഠിതത്താ. യോ പന പാരാജികോ ചോദിയമാനോ പരാജിത്വാ "ഹന്ദ, ഭന്തേ, സാമണേരോ ഭവാമി, സരണാനി ദേഥാ"തി വദതി, "സാധു ഗണ്ഹാഹീ"തി ന വത്തബ്ബോ, ഗിഹിലിങ്ഗേ ഠപേത്വാ പുന കാസായാനി പടിഗ്ഗാഹാപേത്വാ പബ്ബാജേതബ്ബോ. "ഇദം പന സബ്ബം അത്തനോ മതിയാ വുത്തത്താ വിചാരേത്വാ ഗഹേതബ്ബ"ന്തി ആചരിയോ വദതി. **പവേസനം** നാമ അങ്ഗജാതം പവേസേന്തസ്സ അങ്ഗജാതേന സമ്ഫുസനം. **പവിട്ഠം** നാമ യാവ മൂലാ പവേസേന്തസ്സ വിപ്പകതകാലേ വായാമകാലോ. സുക്കവിസ്സട്ഠിസമയേ അങ്ഗജാതം **ഠിതം** നാമ. **ഉദ്ധരണം** നാമ നീഹരണകാലോ. **ഗണ്ഠിപദേ** പന "വായാമതോ ഓരമിത്വാ ഠാനം ഠിതം നാമാ"തി വുത്തം, തം അസങ്കരതോ ദസ്സനത്ഥം വുത്തം. പവേസനപവിട്ഠഉദ്ധരണകാലേസുപി സുക്കവിസ്സട്ഠി ഹോതിയേവ.

പഠമചതുക്കകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഏകൂനസത്തതിദ്വിസതചതുക്കകഥാവണ്ണനാ

൫൯-൬൦. "മതം യേഭുയ്യേന അക്ഖായിത"ന്തി വചനതോ അമതം യേഭുയ്യേന ഖായിതമ്പി പാരാജികവത്ഥുമേവാതി ദസ്സേതി. സബ്ബസോ ഖായിതം, ഉപ്പാടിതം വാ ഥുല്ലച്ചയവത്ഥുമേവാതി ദസ്സേതി, തഥാ "യേഭുയ്യേന ഖായിത"ന്തി വചനതോ മതം സബ്ബഖായിതം, ഉപ്പാടിതം വാ ദുക്കടവത്ഥൂതി ദസ്സേതി. **ന ച സാവസേസം പഞ്ഞപേന്തി**. കിം കാരണാ? **ഇദഞ്ഹി സിക്ഖാപദം ലോകവജ്ജം, ന പണ്ണത്തിവജ്ജം**. തത്ഥ സിക്ഖാപദന്തി പാരാജികം അധിപ്പേതം. തത്ഥ ഥുല്ലച്ചയമ്പി

ഹി ലോകവജ്ജം, ന പണ്ണത്തിവജ്ജം. അഥ വാ ഉഭയമ്പി അനവസേസം പഞ്ഞത്തം. പാരാജികഖേത്തേ ഹി ഹേട്ഠിമകോടിം പാപേത്വാ ഠപിതേ തതോ പരം ഥുല്ലച്ചയന്തി പഞ്ഞത്തമേവ ഹോതി. തത്ഥ ഥുല്ലച്ചയഖേത്തമ്പി പാരാജികഖേത്തം വിയ ഹേട്ഠിമപരിച്ഛേദേന വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. **ഉപഡ്ഢക്ഖായിതേ ഥുല്ലച്ചയ**ന്തി യത്ഥ നിമിത്തം ഖായിതം, തം ദുക്കടവത്ഥൂതി വേദിതബ്ബം. ഏത്ഥാഹ - പണ്ണത്തിവജ്ജം കിം സാവസേസമേവ ഭഗവാ പഞ്ഞാപേതീതി? ന. ഏകംസതോ പന യഥാസമ്ഭവം തത്ഥ തത്ഥ പകാസയിസ്സാമ, കിമത്ഥം പന ഭഗവാ ഉപഡ്ഢക്ഖായിതേ പാരാജികം ന പഞ്ഞാപേസീതി അയം താവ അപുച്ഛാ ബുദ്ധവിസയത്താ വിനയപഞ്ഞത്തിയാ. ഇദം പനേത്ഥ കാരണപതിരൂപകം "ഉപഡ്ഢഭാവസ്സ ദുബ്ബിനിച്ഛയത്താ"തി. യേഭുയ്യേന ഖായിതം നാമ വച്ചമഗ്ഗപസ്സാവമഗ്ഗമുഖാനം ചതൂസു കോട്ഠാസേസു ദ്വേ കോട്ഠാസേ അതിക്കമ്മ യാവ തതിയകോട്ഠാസപരിയോസാനാ ഖാദിതം, തതിയകോട്ഠാസം അതിക്കമ്മ യാവ ചതുത്ഥകോട്ഠാസപരിയോസാനാ ദുക്കടവത്ഥു.

യദിപി നിമിത്തം സബ്ബസോ ഖായിതന്തി "ജീവമാനകസരീരംയേവ സന്ധായ വുത്ത"ന്തി വദന്തി, തം വീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബം. **അല്ലസരീരേ**തി അഭിനവേ, അകുഥിതേ വാ മനുസ്സാനം ജീവമാനസരീരേ അക്ഖിനാസാദീസു ഥുല്ലച്ചയമേവ. **തിരച്ഛാനഗതാനം ഹത്ഥിഅസ്സാദീനം നാസായ വത്ഥികോസേ ച ഥുല്ലച്ചയ**ന്തി "അമഗ്ഗേന അമഗ്ഗം പവേസേതി, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ"തി ഇമായ **പാളിയാ** അത്ഥവിസേസേനേത്ഥ വുത്തം. **ഉപകച്ഛകാദീസു ദുക്കടം, സബ്ബേസമ്പി തിരച്ഛാനഗതാനം അക്ഖികണ്ണവണേസു ദുക്കടം, അവസേസസരീരേപി ദുക്കടമേവാ**തി ഇദം വിനീതവത്ഥുസ്മിം "ഏഹി, ഭന്തേ, മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവാ"തി . "അലം ഭഗിനി നേതം കപ്പതീ"തി (പാരാ° ൭൯) ഇമിനാ താവ മേഥുനരാഗാഭാവോ ദസ്സിതോ ഹോതി. "ഏഹി, ഭന്തേ, ഊരുന്തരികായ ഘട്ടേഹി... പേ°... സോ ഭിക്ഖു തഥാ അകാസീ"തി ഇമിനാ താവ മോചനസ്സാദോ ദസ്സിതോ ഹോതി, തേനേവാഹ ഭഗവാ "ആപത്തി സങ്ഘാദിസേസസ്സാ"തി. "യോ പന മേഥുനരാഗേന ഊരുന്തരികായ ഘട്ടേതി, തസ്സ ദുക്കട"ന്തി സിദ്ധന്തി കത്വാ വുത്തം.

മനുസ്സാനം അക്ഖികണ്ണവണാദി ഥുല്ലച്ചയവത്ഥു, തിരച്ഛാനഗതാനം ദുക്കടവത്ഥൂതി ഏത്ഥ ദുവിഞ്ഞേയ്യോ പാളിലേസോ, തസ്മാ "ന ച, ഭിക്ഖവേ, രത്തചിത്തേന അങ്ഗജാതം ഛുപിതബ്ബം, യോ ഛുപേയ്യ, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ"തി വചനതോ രത്തചിത്തേന അക്ഖികണ്ണവണം ഛുപന്തസ്സ ദുക്കടന്തി സിദ്ധന്തി അയം **ചമ്മക്ഖന്ധകേ** പാളിലേസോതി വേദിതബ്ബോ. **"ജീവമാനകപുരിസസ്സാ**തി ജീവമാനകസദ്ദോ മതേ വത്തബ്ബമേവ നത്ഥീതി ഞാപനത്ഥം വുത്തോ"തി വദന്തി. **മഹാഅട്ഠകഥായം പനാ**തി ഇദം കിഞ്ചാപി "കത്വാ മഹാഅട്ഠകഥം സരീര"ന്തി വുത്തം, അഥ ഖോ സേസഅട്ഠകഥാസു "മേഥുനരാഗേന മുഖേനാ"തി വചനാഭാവതോ തത്ഥേവ ഭാവതോ തം വചനം പാളിവചനേന സംസന്ദിത്വാ ദസ്സനത്ഥം വുത്തം. **അനുഗണ്ഠിപദേ** പന **"തം സബ്ബമ്പീ**തി മഹാഅട്ഠകഥായമേവ മേഥുനരാഗേന ഇത്ഥിയാ നിമിത്തം അപ്പവേസേന്തോ ഛുപതി, ഥുല്ലച്ചയ"ന്തി ച വുത്തം. "മേഥുനരാഗേന മുഖേനാ"തിപി കത്ഥചി, പാളിയം അവിസേസേന "ന ച, ഭിക്ഖവേ, രത്തചിത്തേന അങ്ഗജാതം ഛുപിതബ്ബ"ന്തി വുത്തം, തസ്മാ "തം സബ്ബ"ന്തി വുത്തം. **പുരിമം പസംസന്തീ**തി തിരച്ഛാനഗതി...പേ°... വുത്തനയേനേവ ഥുല്ലച്ചയം, കായസംസഗ്ഗരാഗേന ദുക്കടന്തിആദിഅട്ഠകഥാവചനേഹി സംസന്ദനതോ. **"തം സബ്ബമ്പി...പേ°... പുരിമം പസംസന്തീ"**തി ഇദം സങ്ഗീതിതോ പച്ഛാ സീഹളദീപകേഹി ആചരിയേഹി പാളിയാ, അട്ഠകഥായഞ്ച വുത്തവചനം സംസന്ദിത്വാ വുത്തവിനിച്ഛയോതി വുത്തം. ഏത്ഥ **ഇതരഥാ ഹീ**തി പകതിമുഖേന. കസ്മാ ദുക്കടന്തി ചേ? "അങ്ഗുലിബീജാദീനി പവേസേന്തസ്സ ദുക്കട"ന്തി വുത്തത്താ യുത്തം. **തിരച്ഛാനഗതിത്ഥിയാ പസ്സാവമഗ്ഗ**ന്തി ഏത്ഥ മഹാഅട്ഠകഥായമ്പി പുബ്ബേ "നിമിത്ത"ന്തി വത്വാ ഏത്ഥ "പസ്സാവമഗ്ഗ"ന്തി വുത്തത്താ അവസേസനിമിത്തേ ദുക്കടന്തി യുത്തം വിയ ദിസ്സതി. **വുത്തനയേനേവാ**തി മേഥുനരാഗേന. **ഥുല്ലച്ചയ**ന്തി ച **ഖന്ധകേ** പസ്സാവനിമിത്തവസേനേവാഗതത്താ ഉപപരിക്ഖിത്വാ ഗഹേതബ്ബം.

ഏകൂനസത്തതിദ്വിസതചതുക്കകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സന്ഥതചതുക്കഭേദകകഥാവണ്ണനാ

൬൨-൫. ഇത്ഥിനിമിത്തം ഖാണും കത്വാതി ഇത്ഥിനിമിത്തസ്സ അന്തോ ഖാണും പവേസേത്വാ സമതലം വാ കത്വാ അതിരിത്തം വാ ഖാണും ഘട്ടേന്തസ്സ ദുക്കടം പവേസാഭാവാ. ഈസകം അന്തോ പവേസേത്വാ ഠിതം ഖാണുമേവ ചേ അങ്ഗജാതേന ഛുപതി, പാരാജികം. "ഉപ്പലഗന്ധോ ഉപ്പലഭാവാ"തിപി ദീപവാസിനോ പഠന്തി കിര. **സുത്തം ഭിക്ഖുമ്ഹീ**തി സേവനചിത്തം ഉപട്ഠിതേതി (പാരാ° ൭൭) ഏത്ഥ വിയ. "സുത്തഭിക്ഖുമ്ഹീ"തി ച പഠന്തി, തം ഉജുകമേവ.

സന്ഥതചതുക്കഭേദകകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പദഭാജനീയവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പകിണ്ണകകഥാവണ്ണനാ

പകിണ്ണകേ യാനി സിക്ഖാപദാനി "കിരിയാനീ"തി വുച്ചന്തി, തേസം വസേന കായോ, വാചാ ച സഹ വിഞ്ഞത്തിയാ വേദിതബ്ബാ. അകിരിയാനം വസേന വിനാ വിഞ്ഞത്തിയാ വേദിതബ്ബാ, ചിത്തം പനേത്ഥ അപ്പമാണം ഭൂതാരോചനസമുട്ഠാനസ്സ കിരിയത്താ, അചിത്തകത്താ ച. തത്ഥ കിരിയാ ആപത്തിയാ അനന്തരചിത്തസമുട്ഠാനാ വേദിതബ്ബാ. അവിഞ്ഞത്തിജനകമ്പി ഏകച്ചം ബാഹുല്ലനയേന "കിരിയ"ന്തി വുച്ചതി, യഥയിദം പഠമപാരാജികം വിഞ്ഞത്തിയാ അഭാവേപി "സോ ചേ സാദിയതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സാ"തി ഹി വുത്തം "ന സാദിയതി അനാപത്തീ"തി ച. വിഞ്ഞത്തിസങ്ഖാതാപി കിരിയാ വിനാ സേവനചിത്തേന ന ഹോതി ചിത്തജത്താ, വികാരരൂപത്താ, ചിത്താനുപരിവത്തികത്താ ച. തസ്മാ കിരിയാസങ്ഖാതമിദം വിഞ്ഞത്തിരൂപം ഇതരം ചിത്തജരൂപം വിയ ജനകചിത്തേന വിനാ ന തിട്ഠതി, ഇതരം സദ്ദായതനം തിട്ഠതി, തസ്മാ കിരിയായ സതി ഏകന്തതോ തജ്ജനകം സേവനചിത്തം അത്ഥിയേവാതി കത്വാ ന സാദിയതി അനാപത്തീതി ന യുജ്ജതി. യസ്മാ വിഞ്ഞത്തിജനകമ്പി സമാനം സേവനചിത്തം ന സബ്ബകാലം വിഞ്ഞത്തിം ജനേതി, തസ്മാ വിനാപി വിഞ്ഞത്തിയാ സയം ഉപ്പജ്ജതീതി കത്വാ "സാദിയതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സാ"തി വുത്തം. നുപ്പജ്ജതി ചേ, ന സാദിയതി നാമ, തസ്സ അനാപത്തി, തേനേവ ഭഗവാ "കിംചിത്തോ ത്വം ഭിക്ഖൂ"തി ചിത്തേനേവ ആപത്തിം പരിച്ഛിന്ദതി, ന കിരിയായാതി വേദിതബ്ബം. ഏത്താവതാ ഛ ആപത്തിസമുട്ഠാനാനി, താനി ഏവ ആപത്തികരാ ധമ്മാ നാമാതി ച, ചതൂഹാകാരേഹി ആപത്തിം ആപജ്ജതി കായേന വാചായ കായവാചാഹി കമ്മവാചായ ആപജ്ജതീതി ച ഏതാനി സുത്തപദാനി അവിരോധിതാനി ഹോന്തി, അഞ്ഞഥാ വിരോധിതാനി. കഥം? യഞ്ഹി ആപത്തിം കമ്മവാചായ ആപജ്ജതി, ന തത്ഥ കായാദയോതി ആപന്നം, തതോ കമ്മവാചായ സദ്ധിം ആപത്തികരാ ധമ്മാ സത്താതി ആപജ്ജതി, അഥ തത്ഥാപി കായാദയോ ഏകതോ വാ നാനാതോ വാ ലബ്ഭന്തി. "ചതൂഹി ആകാരേഹീ"തി ന യുജ്ജതി, "തീഹാകാരേഹി ആപത്തിം ആപജ്ജതീ"തി വത്തബ്ബം സിയാതി ഏവം വിരോധിതാനി ഹോന്തി. കഥം അവിരോധിതാനീതി?
സവിഞ്ഞത്തികാവിഞ്ഞത്തികഭേദഭിന്നത്താ കായാദീനം. യാ കിരിയാ ആപത്തി, തം ഏകച്ചം കായേന സവിഞ്ഞത്തികേന ആപജ്ജതി , ഏകച്ചം സവിഞ്ഞത്തിയാ വാചായ, ഏകച്ചം സവിഞ്ഞത്തികാഹി കായവാചാഹി ആപജ്ജതി. യാ പന അകിരിയാ ആപത്തി, തം ഏകച്ചം കമ്മവാചായ ആപജ്ജതി, തഞ്ച ഖോ അവസിട്ഠാഹി അവിഞ്ഞത്തികാഹി കായവാചാഹിയേവ, ന വിനാ "നോ ചേ കായേന വാചായ പടിനിസ്സജ്ജതി, കമ്മവാചാപരിയോസാനേ ആപത്തി സങ്ഘാദിസേസസ്സാ"തി (പാരാ° ർ൮ർ, ർ൨൫) വചനതോ. അവിസേസേന വാ ഏകച്ചം ആപത്തിം കായേന ആപജ്ജതി, ഏകച്ചം വാചായ, ഏകച്ചം കായവാചാഹി. യം പനേത്ഥ കായവാചാഹി, തം ഏകച്ചം കേവലാഹി കായവാചാഹി ആപജ്ജതി, ഏകച്ചം കമ്മവാചായ ആപജ്ജതീതി അയമത്ഥോ വേദിതബ്ബോതി ഏവം അവിരോധിതാനി ഹോന്തി.

തത്രായം സമാസതോ അത്ഥവിഭാവനാ - **കായേന ആപജ്ജതീ**തി കായേന സവിഞ്ഞത്തികേന അകത്തബ്ബം കത്വാ ഏകച്ചം ആപജ്ജതി, അവിഞ്ഞത്തികേന കത്തബ്ബം അകത്വാ ആപജ്ജതി, തദുഭയമ്പി കായകമ്മം നാമ. അകതമ്പി ഹി ലോകേ "കത"ന്തി വുച്ചതി "ഇദം ദുക്കടം മയാ, യം മയാ പുഞ്ഞം ന കത"ന്തി ഏവമാദീസു, സാസനേ ച "ഇദം തേ, ആവുസോ ആനന്ദ, ദുക്കടം, യം ത്വം ഭഗവന്തം ന പുച്ഛീ"തിആദീസു (ചൂളവ° ർ൩൩), ഏവമിധ വിനയപരിയായേ കായേന അകരണീയമ്പി "കായകമ്മ"ന്തി വുച്ചതി, അയമേവ നയോ **വാചായ ആപജ്ജതീ**തിആദീസു. തത്ഥ **സമുട്ഠാന**ഗ്ഗഹണം കത്തബ്ബതോ വാ അകത്തബ്ബതോ വാ കായാദിഭേദാപേക്ഖമേവ ആപത്തിം ആപജ്ജതി, ന അഞ്ഞഥാതി ദസ്സനത്ഥം. **കിരിയാ**ഗ്ഗഹണം കായാദീനം സവിഞ്ഞത്തികാവിഞ്ഞത്തികഭേദദസ്സനത്ഥം. **സഞ്ഞാ**ഗ്ഗഹണം ആപത്തിയാ അങ്ഗാനങ്ഗചിത്തവിസേസദസ്സനത്ഥം, തേന യം ചിത്തം കിരിയാലക്ഖണേ, അകിരിയാലക്ഖണേ വാ സന്നിഹിതം, യതോ വാ കിരിയാ വാ അകിരിയാ വാ ഹോതി, ന തം അവിസേസേന ആപത്തിയാ അങ്ഗം വാ അനങ്ഗം വാ ഹോതി, കിന്തു യായ സഞ്ഞായ "സഞ്ഞാവിമോക്ഖ"ന്തി വുച്ചതി, തായ സമ്പയുത്തം ചിത്തം അങ്ഗം, ഇതരം അനങ്ഗന്തി ദസ്സിതം ഹോതി. ഇദാനി യേന ചിത്തേന സിക്ഖാപദം സചിത്തകം ഹോതി, യദഭാവാ അചിത്തകം, തേന തസ്സ അവിസേസേന സാവജ്ജത്താ ലോകവജ്ജഭാവോവ വുച്ചതി, കിന്തു സാവജ്ജംയേവ സമാനം ഏകച്ചം ലോകവജ്ജം ഏകച്ചം പണ്ണത്തിവജ്ജന്തി ദസ്സനത്ഥം **ലോകവജ്ജ**ഗ്ഗഹണം. ചിത്തമേവ യസ്മാ "ലോകവജ്ജ"ന്തി വുച്ചതി, തസ്മാ മനോകമ്മമ്പി സിയാ ആപത്തീതി അനിട്ഠപ്പസങ്ഗനിവാരണത്ഥം **കമ്മ**ഗ്ഗഹണം. യം പനേത്ഥ അകിരിയാലക്ഖണം കമ്മം, തം കുസലത്തികവിനിമുത്തം സിയാതി അനിട്ഠപ്പസങ്ഗനിവാരണത്ഥം **കുസലത്തിക**ഗ്ഗഹണം. യാ പനേത്ഥ അബ്യാകതാ ആപത്തി, തം ഏകച്ചം അവേദനമ്പി സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധസമാപന്നോ

ആപജ്ജതീതി കത്വാ വേദനാത്തികം ഏത്ഥ ന ലബ്ഭതീതി അനിട്ഠപ്പസങ്ഗനിവാരണത്ഥം **വേദനാത്തിക**ഗ്ഗഹണം കതന്തി വേദിതബ്ബം. സിക്ഖാപദഞ്ഹി സചിത്തകപുഗ്ഗലവസേന "തിചിത്തം തിവേദന"ന്തി ലദ്ധവോഹാരം അചിത്തകേനാപന്നമ്പി "തിചിത്തം തിവേദന"മിച്ചേവ വുച്ചതി. തത്രിദം സുത്തം "അത്ഥാപത്തി അചിത്തകോ ആപജ്ജതി അചിത്തകോ വുട്ഠാതി (പരി॰ ൩൨൪). അത്ഥാപത്തി കുസലചിത്തോ ആപജ്ജതി കുസലചിത്തോ വുട്ഠാതീ"തിആദി (പരി॰ ൪൭൦). **അനുഗണ്ഠിപദേ** പന "സഞ്ഞാ സദാ അനാപത്തിമേവ കരോതി, ചിത്തം ആപത്തിമേവ, അചിത്തകം നാമ വത്ഥുഅവിജാനനം, നോസഞ്ഞാവിമോക്ഖം വീതിക്കമജാനനം, ഇദമേതേസം നാനത്ത"ന്തി വുത്തം.

സബ്ബസങ്ഗാഹകവസേനാതി സബ്ബസിക്ഖാപദാനം സങ്ഗഹവസേന. ഭിക്ഖുനിയാ ചീവരദാനാദി **കിരിയാകിരിയതോ**. ജാതരൂപരജതപടിഗ്ഗഹണാദി **സിയാ കിരിയതോ**. ഉപനിക്ഖിത്താപടിക്ഖേപേ **സിയാ അകിരിയതോ**. ദേസിതവത്ഥുകപമാണാതിക്കന്തകുടികരണേ **സിയാ കിരിയതോ,** അദേസിതവത്ഥുകപമാണാതിക്കന്തകരണേ **സിയാ കിരിയാകിരിയതോ**. **യം ചിത്തങ്ഗം ലഭതിയേവാ**തി കായചിത്തം വാചാചിത്തന്തി ഏവം. **വിനാപി ചിത്തേനാ**തി ഏത്ഥ വിനാപി ചിത്തേന സഹാപി ചിത്തേനാതി അധിപ്പായോ. യോ സോ സവിഞ്ഞത്തികോ, അവിഞ്ഞത്തികോ ച വുത്തോ കായോ, തസ്സ കമ്മം കായകമ്മം, തഥാ വചീകമ്മം. തത്ഥ സവിഞ്ഞത്തികോ കായോ ഉപ്പത്തിയാ കമ്മം സാധേതി, ഇതരോ അനുപ്പത്തിയാ. തഥാ വാചാതി വേദിതബ്ബം, **സിക്ഖാപദ**ന്തി "യോ തത്ഥ നാമകായോ പദകായോ"തി വചനതോ വീതിക്കമേ യുജ്ജതീതി വുത്തം. "ഹസിതുപ്പാദവോട്ഠബ്ബനാനിപി ആപത്തിസമുട്ഠാപകചിത്താനി. ഇദമ്പി ന മയാ പരിച്ഛിന്നന്തി ഹസമാനോ പസ്സതി യദാ, തദാ വോട്ഠബ്ബനം ജവനഗതിക"ന്തി **അനുഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. അഭിഞ്ഞാചിത്താനി പഞ്ഞത്തിം അജാനിത്വാ ഇദ്ധിവികുബ്ബനാദികാലേ ഗഹേതബ്ബാനി.

ഏത്ഥ പന യോ പന ഭിക്ഖു ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ…പേ॰… മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവന്തോ അത്ഥി കോചി പാരാജികോ ഹോതി അസംവാസോ, അത്ഥി കോചി ന പാരാജികോ ഹോതി അസംവാസോ. ദുക്കടഥുല്ലച്ചയവത്ഥൂസു പടിസേവന്തോ അത്ഥി കോചി ന പാരാജികോ. പക്ഖപണ്ഡകോ അപണ്ഡകപക്ഖേ ഉപസമ്പന്നോ പണ്ഡകപക്ഖേ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവന്തോ സോ പാരാജികം ആപത്തിം നാപജ്ജതീതി ന പാരാജികോ നാമ. ന ഹി അഭിക്ഖുനോ ആപത്തി നാമ അത്ഥി. സോ അനാപത്തികത്താ അപണ്ഡകപക്ഖേ ആഗതോ കിം അസംവാസോ ഹോതി ന ഹോതീതി? ഹോതി, "അഭബ്ബോ തേന സരീരബന്ധനേനാ"തി (പാരാ॰ ൫൫; മഹാവ॰ ൧൨൯) ഹി വുത്തം. "യോ പന, ഭിക്ഖു, ഭിക്ഖൂനം…പേ॰… അസംവാസോ"തി (പാരാ॰ ൪൨) വുത്തത്താ യോ പന ഭിക്ഖുഭാവേന മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവതി, സോ ഏവ അഭബ്ബോ. നായം അപാരാജികത്താതി ചേ? ന, "ബ്യത്തേന ഭിക്ഖുനാ പടിബലേന സങ്ഘോ ഞാപേതബ്ബോ"തി (മഹാവ॰ ൮൭) വുത്തട്ഠാനേ യഥാ അഭിക്ഖുനാ കമ്മവാചായ സാവിതായപി കമ്മം രുഹതി കമ്മവിപത്തിയാ അസമ്ഭവതോ, ഏവംസമ്പദമിദം ദട്ഠബ്ബം. തത്രിദം യുത്തി - ഉപസമ്പന്നപുബ്ബോ ഏവ ചേ കമ്മവാചം സാവേതി, സങ്ഘോ ച തസ്മിം ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞീ, ഏവഞ്ചേ കമ്മം രുഹതി, ന അഞ്ഞഥാതി നോ ഖന്തീതി ആചരിയോ. ഗഹട്ഠോ വാ തിത്ഥിയോ വാ പണ്ഡകോ വാ അനുപസമ്പന്നസഞ്ഞീ കമ്മവാചം സാവേതി, സങ്ഘേന കമ്മവാചാ ന വുത്താ ഹോതി, "സങ്ഘോ ഉപസമ്പാദേയ്യ, സങ്ഘോ ഉപസമ്പാദേതി, ഉപസമ്പന്നോ സങ്ഘേനാ"തി (മഹാവ॰ ൧൨൭) ഹി വചനതോ സങ്ഘേന കമ്മവാചായ വത്തബ്ബായ സങ്ഘപരിയാപന്നേന, സങ്ഘപരിയാപന്നസഞ്ഞിതേന വാ ഏകേന വുത്താ സങ്ഘേന വുത്താവ ഹോതീതി വേദിതബ്ബോ, അയമേവ സബ്ബകമ്മേസു യുത്തി. തഥാ അത്ഥി മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവന്തോ കോചി നാസേതബ്ബോ "യോ ഭിക്ഖുനിദൂസകോ, അയം നാസേതബ്ബോ"തി വുത്തത്താ ഏവ, സോ അനുപസമ്പന്നോവ, സഹസേയ്യാപത്തിആദിം ജനേതി, തസ്സ ഓമസനേ ച ദുക്കടം ഹോതി. അഭിക്ഖുനിയാ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവന്തോ ന നാസേതബ്ബോ "അന്തിമവത്ഥും അജ്ഝാപന്നോ, ഭിക്ഖവേ, അനുപസമ്പന്നോ…പേ॰… നാസേതബ്ബോ"തി പാളിയാ അഭാവതോ. തേനേവ സോ ഉപസമ്പന്നസങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി, ന സഹസേയ്യാപത്താദിം ജനേതി, കേവലം അസംവാസോതി കത്വാ ഗണപൂരകോ ന ഹോതി, ഏകകമ്മം ഏകുദ്ദേസോപി ഹി സംവാസോതി വുത്തോ. സമസിക്ഖതാപി സംവാസോതി കത്വാ സോ തേന സദ്ധിം നത്ഥീതി പദസോധമ്മാപത്തിം പന ജനേതീതി കാരണച്ഛായാ ദിസ്സതി. യഥാ ഭിക്ഖുനിയാ സദ്ധിം ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ഏകകമ്മാദിനോ സംവാസസ്സ അഭാവാ ഭിക്ഖുനീ അസംവാസാ ഭിക്ഖുസ്സ, തഥാ ഭിക്ഖു ച ഭിക്ഖുനിയാ, പദസോധമ്മാപത്തിം പന ജനേതി. തഥാ "അന്തിമവത്ഥും അജ്ഝാപന്നോപി ഏകച്ചോ യോ നാസേതബ്ബോ"തി അവുത്തോതി ഇമിനാ നിദസ്സനേന സാ കാരണച്ഛായാ ഗഹണം ന ഗച്ഛതി.

അപി ച "ഭിക്ഖു സുത്തഭിക്ഖുമ്ഹി വിപ്പടിപജ്ജതി, പടിബുദ്ധോ സാദിയതി, ഉഭോ നാസേതബ്ബാ"തി (പാരാ॰ ൬൬) ച, "തേന ഹി, ഭിക്ഖവേ, മേത്തിയം ഭിക്ഖുനിം നാസേഥാ"തി (പാരാ॰ ൩൮൪) ച വചനതോ യോ സങ്ഘമജ്ഝം പവിസിത്വാ അനുവിജ്ജകേന അനുവിജ്ജിയമാനോ പരാജാപിതോ, സോപി അനുപസമ്പന്നോവ, ന ഓമസവാദപാചിത്തിയം ജനേതീതി വേദിതബ്ബം. കിഞ്ചാപി "ഉപസമ്പന്നം ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞീ ഖുംസേതുകാമോ"തി **പാളി** നത്ഥി, കിഞ്ചാപി **കങ്ഖാവിതരണിയം** "യം അക്കോസതി, തസ്സ ഉപസമ്പന്നതാ, അനഞ്ഞാപദേസേന ജാതിആദീഹി അക്കോസനം, 'മം അക്കോസതീ'തി ജാനനാ, അത്ഥപുരേക്ഖാരതാദീനം അഭാവോതി ഇമാനേത്ഥ ചത്താരി അങ്ഗാനീ"തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ ഓമസവാദസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) വുത്തം, തഥാപി ദുട്ഠദോസസിക്ഖാപദേ "അസുദ്ധോ ഹോതി പുഗ്ഗലോ അഞ്ഞതരം പാരാജികം ധമ്മം അജ്ഝാപന്നോ, തഞ്ചേ സുദ്ധദിട്ഠി സമാനോ ഓകാസം കാരാപേത്വാ അക്കോസാധിപ്പായോ വദേതി, ആപത്തി ഓമസവാദസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൩൮൯) വചനതോ അസുദ്ധേ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞായ ഏവ ഓമസന്തസ്സ പാചിത്തിയം. അസുദ്ധദിട്ഠിസ്സ ദുക്കടം. "സുദ്ധോ ഹോതി പുഗ്ഗലോ, അഞ്ഞതരം പാരാജികം ധമ്മം അനജ്ഝാപന്നോ, തഞ്ചേ സുദ്ധദിട്ഠി സമാനോ ഓകാസം കാരാപേത്വാ അക്കോസാധിപ്പായോ വദേതി, ആപത്തി ഓമസവാദസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൩൮൯) വചനതോ പന **കങ്ഖാവിതരണിയം** "തസ്സ ഉപസമ്പന്നതാ ഉപസമ്പന്നസഞ്ഞിതാ"തി ന വുത്തം അനേകംസികത്താ തസ്സ അങ്ഗസ്സാതി വേദിതബ്ബം.

അപി ചേത്ഥ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാതകചതുക്കം വേദിതബ്ബം, അത്ഥി പുഗ്ഗലോ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാതകോ ന സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ, അത്ഥി സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ ന സിക്ഖാപച്ചക്ഖാതകോ, അത്ഥി സിക്ഖാപച്ചക്ഖാതകോ ചേവ സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ ച, അത്ഥി നേവ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാതകോ ന സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ. തത്ഥ തതിയോ ഭിക്ഖുനീസിക്ഖാപച്ചക്ഖാതകോ വേദിതബ്ബോ. സാ ഹി യാവ ന ലിങ്ഗം പരിച്ചജതി, കാസാവേ സഉസ്സാഹാവ സമാനാ സാമഞ്ഞാ ചവിതുകാമാ സിക്ഖം പച്ചക്ഖന്തീപി ഭിക്ഖുനീ ഏവ സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നാവ. വുത്തഞ്ഹി ഭഗവതാ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനിയാ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാന"ന്തി (ചൂളവ॰ ൪൩൪). കദാ ച പന സാ അഭിക്ഖുനീ ഹോതീതി? യദാ സാമഞ്ഞാ ചവിതുകാമാ ഗിഹിനിവാസനം നിവാസേതി, സാ "വിബ്ഭന്താ"തി സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി. വുത്തഞ്ഹി ഭഗവതാ "യദേവ സാ വിബ്ഭന്താ, തദേവ അഭിക്ഖുനീ"തി (ചൂളവ॰ ൪൩൪). കിത്താവതാ പന വിബ്ഭന്താ ഹോതീതി? സാമഞ്ഞാ ചവിതുകാമാ കാസാവേസു അനാലയാ കാസാവം വാ അപനേതി, നഗ്ഗാ വാ ഗച്ഛതി, തിണപണ്ണാദിനാ വാ പടിച്ഛാദേത്വാ ഗച്ഛതി, കാസാവംയേവ വാ ഗിഹിനിവാസനാകാരേന നിവാസേതി, ഓദാതം വാ വത്ഥം നിവാസേതി, സലിങ്ഗേനേവ വാ സദ്ധിം തിത്ഥിയേസു പവിസിത്വാ കേസലുഞ്ചനാദിവതം സമാദിയതി, തിത്ഥിയലിങ്ഗം വാ സമാദിയതി, തദാ വിബ്ഭന്താ നാമ ഹോതി. തത്ഥ യാ ഭിക്ഖുനിലിങ്ഗേ ഠിതാവ തിത്ഥിയവതം സമാദിയതി, സാ തിത്ഥിയപക്കന്തകോ ഭിക്ഖു വിയ പച്ഛാ പബ്ബജ്ജമ്പി ന ലഭതി, സേസാ പബ്ബജ്ജമേവേകം ലഭന്തി, ന ഉപസമ്പദം. **പാളിയം** കിഞ്ചാപി "യാ സാ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനീ സകാസാവാ തിത്ഥായതനം സങ്കന്താ, സാ ആഗതാ ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബാ"തി വചനതോ യാ പഠമം വിബ്ഭമിത്വാ പച്ഛാ തിത്ഥായതനം സങ്കന്താ, സാ ആഗതാ ഉപസമ്പാദേതബ്ബാതി അനുഞ്ഞാതം വിയ ദിസ്സതി. സങ്ഗീതിആചരിയേഹി പന "ചതുവീസതി പാരാജികാനീ"തി വുത്തത്താ ന പുന സാ ഉപസമ്പാദേതബ്ബാ, തസ്മാ ഏവ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം നാനുഞ്ഞാതം ഭഗവതാ. അന്തിമവത്ഥുഅജ്ഝാപന്നാ പന ഭിക്ഖുനീ ഏവ. പക്ഖപണ്ഡകീപി ഭിക്ഖുനീ ഏവ. **കി**ന്തി പുച്ഛാ.

വിനീതവത്ഥുവണ്ണനാ

൬൭. വിനീതാനി വിനിച്ഛിതാനി വത്ഥൂനി **വിനീതവത്ഥൂനി**. **തേസം തേസം** "തേന ഖോ പന സമയേന അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖൂ"തിആദീനം **വത്ഥൂനം** പാടേക്കം നാമഗണനം ഉദ്ധരിത്വാ ഉദ്ധരിത്വാ ഊനാധികദോസസോധനട്ഠേന ഉദ്ദാനാ ച താ മത്രാദിസിദ്ധിഗാഥാഹി ഛന്ദോവിചിതിലക്ഖണേന ഗാഥാ ചാതി **"ഉദ്ദാനഗാഥാ നാമാ"**തി വുത്തം, **ദേ, സോധനേ** ഇതി ധാതുസ്സ രൂപം ഉദ്ദാനാതി വേദിതബ്ബം. ഇമാ പന ഉദ്ദാനഗാഥാ ധമ്മസങ്ഗാഹകത്ഥേരേഹി സങ്ഗീതികാലേ ഠപിതാ, കത്ഥാതി ചേ? പദഭാജനീയാവസാനേ. **"വത്ഥുഗാഥാ** നാമ 'തേന ഖോ പന സമയേന അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖൂ'തിആദീനം ഇമേസം വിനീതവത്ഥൂനം നിദാനാനീ"തി **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം, തസ്മാ തത്ഥ വുത്തനയേന വിനീതവത്ഥൂനി ഏവ "വത്ഥുഗാഥാ"തി വുത്താതി വേദിതബ്ബം. ഇദമേത്ഥ സമാസതോ അധിപ്പായനിദസ്സനം - "ആപത്തിം ത്വം, ഭിക്ഖു, ആപന്നോ പാരാജിക"ന്തി മൂലാപത്തിദസ്സനവസേന വാ, "അനാപത്തി, ഭിക്ഖു, പാരാജികസ്സ, ആപത്തി സങ്ഘാദിസേസസ്സ, ദുക്കടസ്സാ"തി ആപത്തിഭേദദസ്സനവസേന വാ, "അനാപത്തി, ഭിക്ഖു, അസാദിയന്തസ്സാ"തി അനാപത്തിദസ്സനവസേന വാ യാനി വത്ഥൂനി വിനീതാനി വിനിച്ഛിതാനി, താനി വിനീതവത്ഥൂനി നാമ. തേസം വിനീതവത്ഥൂനം നിദാനവത്ഥുദീപികാ തന്തി **വത്ഥുഗാഥാ** നാമ. ഉദ്ദാനഗാഥാവ

''വത്ഥുഗാഥാ''തി വുത്താതി ഏകേ. തേസം ''ഇമിനാ ലക്ഖണേന ആയതിം വിനയധരാ വിനയം വിനിച്ഛിനിസ്സന്തീ''തി വചനേന വിരുജ്ഝതി. ന ഹി ഉദ്ദാനഗാഥായം കിഞ്ചിപി വിനിച്ഛയലക്ഖണം ദിസ്സതി, ഉദ്ദാനഗാഥാനം വിസും പയോജനം വുത്തം ''സുഖം വിനയധരാ ഉഗ്ഗണ്ഹിസ്സന്തീ''തി, തസ്മാ പയോജനനാനത്തതോപേതം നാനത്തം വേദിതബ്ബം. തത്ഥായം വിഗ്ഗഹോ - വത്ഥൂനി ഏവ ഗാഥാ വത്ഥുഗാഥാ. വിനീതവത്ഥുതോ വിസേസനത്ഥമേത്ഥ ഗാഥാഗ്ഗഹണം. ഉദ്ദാനഗാഥാതോ വിസേസനത്ഥം വത്ഥുഗ്ഗഹണന്തി വേദിതബ്ബം. കേചി പന ''ഗാഥാനം വത്ഥൂനീതി വത്തബ്ബേ വത്ഥുഗാഥാതി വുത്ത''ന്തി വദന്തി. മക്കടിവത്ഥും അഞ്ഞേ തത്ഥ ഭിക്ഖൂ ആരോചേസും, ഇധ സയമേവ. തത്ഥ കാരണസ്സ ''ഭഗവതാ സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്ത''ന്തി വുത്തത്താ വജ്ജിപുത്തകാപി അഞ്ഞേ ഏവ. ''തത്ഥ ആനന്ദത്ഥേരോ, ഇധ തേ ഏവാ''തി അഞ്ഞതരസ്മിം **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. ആചരിയസ്സ അധിപ്പായോ പുബ്ബേ വുത്തോ, തസ്മാ ഉപപരിക്ഖിതബ്ബം.

൬൭-൮. **ഞത്വാതി** അപുച്ഛിത്വാ സയമേവ ഞത്വാ. **പോക്ഖരന്തി** സരീരം ഭേരിപോക്ഖരം വിയ. ലോകിയാ അവികലം ''സുന്ദര''ന്തി വദന്തി, തസ്മാ വണ്ണപോക്ഖരതായാതി പഠമേനത്ഥേന വിസിട്ഠകായച്ഛവിതായാതി അത്ഥോ, ദുതിയേന വണ്ണസുന്ദരതായാതി. ''ഉപ്പലഗബ്ഭവണ്ണത്താ സുവണ്ണവണ്ണാ, തസ്മാ ഉപ്പലവണ്ണാതി നാമം ലഭീ''തി **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. **നീലുപ്പലവണ്ണാ കായച്ഛവീതി** വചനം പന സാമച്ഛവിം ദീപേതി. ലോകേ പന ''ഉപ്പലസമാ പസത്ഥസാമാ''തി വചനതോ ''യാ സാമാ സാമവണ്ണാ സാമതനുമജ്ഝാ, സാ പാരിചരിയാ സഗ്ഗേ മമ വാസോ''തി വചനതോ സാമച്ഛവികാ ഇത്ഥീനം പസത്ഥാ. ''യാവസ്സാ നം അന്ധകാര''ന്തിപി പാഠോ. കിലേസകാമേഹി വത്ഥുകാമേസു യോ ന ലിമ്പതി.

൬൯. ഇത്ഥിലിങ്ഗം പാതുഭൂതന്തി ഇത്ഥിസണ്ഠാനം പാതുഭൂതം, തഞ്ച ഖോ പുരിസിന്ദ്രിയസ്സ അന്തരധാനേന ഇത്ഥിന്ദ്രിയസ്സ പാതുഭാവേന. ഏവം പുരിസിന്ദ്രിയപാതുഭാവേപി. ഏതേന യഥാ ബ്രഹ്മാനം പുരിസിന്ദ്രിയം നുപ്പജ്ജതി, കേവലം പുരിസസണ്ഠാനമേവ ഉപ്പജ്ജതി, യഥാ ച കസ്സചി പണ്ഡകസ്സ വിനാപി പുരിസിന്ദ്രിയേന പുരിസസണ്ഠാനം ഉപ്പജ്ജതി, ന തഥാ തേസന്തി ദസ്സിതം ഹോതി, തം പന ഇത്ഥിന്ദ്രിയം, പുരിസിന്ദ്രിയം വാ അന്തരധായന്തം മരന്താനം വിയ പടിലോമക്കമേന സത്തരസമചിത്തക്ഖണതോ പട്ഠായ അന്തരധായതി. പച്ചുപ്പന്നേ ഇന്ദ്രിയേ നിരുദ്ധേ ഇതരം വിസഭാഗിന്ദ്രിയം പാതുഭവതി. യസ്മാ മഹാനിദ്ദം ഓക്കന്തസ്സേവ കിരസ്സ വിസഭാഗിന്ദ്രിയം പാതുഭവതി, തസ്മാ **''രത്തിഭാഗേ നിദ്ദം ഓക്കന്തസ്സാ''**തി വുത്തം. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തംയേവ ഉപജ്ഝം തമേവ ഉപസമ്പദ''ന്തി വചനതോ പവത്തിനീയേവ ഉപജ്ഝായാ, ഉപസമ്പദാചരിയാ ഭിക്ഖുനീയേവ ആചരിയാതി കത്വാ താസം ഉപജ്ഝായവത്തം, ആചരിയവത്തഞ്ച ഇമിനാ ഭിക്ഖുനാസദാസായം പാതം ഭിക്ഖുനുപസ്സയം ഗന്ത്വാ കാതബ്ബം, താഹി ച ഇമസ്സ വിഹാരം ആഗമ്മ സദ്ധിവിഹാരികവത്താദി കാതബ്ബം നു ഖോതി ചേ? ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനീഹി സങ്ഗമിതു''ന്തി വചനേന വിനാഭാവദീപനതോ കേവലം ന പുന ഉപജ്ഝാ ഗഹേതബ്ബാ, ന ച ഉപസമ്പദാ കാതബ്ബാതി ദസ്സനത്ഥമേവ ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തംയേവ ഉപജ്ഝ''ന്തിആദി വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. തത്ഥ **ഭിക്ഖുനീഹി സങ്ഗമിതുന്തി** ഭിക്ഖൂഹി വിനാ ഹുത്വാ ഭിക്ഖുനീഹി ഏവ സദ്ധിം സമങ്ഗീ ഭവിതും അനുജാനാമീതി അത്ഥോ, തസ്മാ ഇമിനാ പാളിലേസേന ''തസ്സാ ഏവ ഗാമന്തരാദീഹി അനാപത്തീ''തി അട്ഠകഥാവചനം സിദ്ധം ഹോതി, ആഗന്ത്വാ സങ്ഗമിതും സക്കാ, യഞ്ച ഭഗവതാ ഗമനം അനുഞ്ഞാതം, തം നിസ്സായ കുതോ ഗാമന്തരാദിപച്ചയാ ആപത്തി. ന ഹി ഭഗവാ ആപത്തിയം നിയോജേതീതി യുത്തമേവ തം, അഞ്ഞഥാ ''യാ ആപത്തിയോ ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനീഹി അസാധാരണാ, താഹി ആപത്തീഹി അനാപത്തീ''തി പാളിവചനതോ ന ഗാമന്തരാദീഹി അനാപത്തീതി ആപജ്ജതി. സാധാരണതാ ആപത്തിയേവ ''യാ ആപത്തിയോ ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനീഹി അസാധാരണാ, യാ ച ഭിക്ഖുനീഹി സങ്ഗമന്തിയാ ഗാമന്തരനദീപാരരത്തിവിപ്പവാസഗണഓഹീയനാപത്തിയോ, താഹി ആപത്തീഹി അനാപത്തീ''തി ന വുത്തത്താതി ചേ? ന വുത്തം അനിട്ഠപ്പസങ്ഗതോ. ഭിക്ഖുനീഹി സദ്ധിം സങ്കന്തായപി തസ്സാ താ പഹായ അഞ്ഞാഹി സങ്ഗമന്തിയാ ഗാമന്തരാദീഹി അനാപത്തി ഏവ സബ്ബകാലന്തി ഇമസ്സ അനിട്ഠപ്പസങ്ഗതോ തഥാ ന വുത്തന്തി അത്ഥോ. തത്ഥ ഗാമന്തരാപത്താദിവത്ഥും സഞ്ചിച്ച തസ്മിം കാലേ അജ്ഝാചരന്തീപി സാ ലിങ്ഗപാതുഭാവേന കാരണേന അനാപജ്ജനതോ അനാപത്തി. അനാപജ്ജനട്ഠേനേവ വുട്ഠാതി നാമാതി വേദിതബ്ബാ. തഥാ യോഗീ അനുപ്പന്നേ ഏവ കിലേസേ നിരോധേതി. അബന്ധനോപി പത്തോ ''ഊനപഞ്ചബന്ധനോ''തി വുച്ചതി, സബ്ബസോ വാ പന ന സാവേതി അപ്പച്ചക്ഖാതാ ഹോതി സിക്ഖാ, ഏവമിധ അനാപന്നാപി ആപത്തി വുട്ഠിതാ നാമ ഹോതീതി വേദിതബ്ബാ.

യസ്മാ പന സാ പുരിസേന സഹസേയ്യാപത്തിം അനാപജ്ജന്തീപി സക്കോതി ഭിക്ഖുനീഹി സങ്ഗമിതും , തസ്മാ അനാപത്തീതി കത്വാ അട്ഠകഥായം ''ഉഭിന്നമ്പി സഹസേയ്യാപത്തി ഹോതീ''തി വുത്തം. വുത്തഞ്ഹേതം **പരിവാരേ** ''അപരേഹിപി ചതൂഹാകാരേഹി ആപത്തിം

ആപജ്ജതി സങ്ഘമജ്ഝേ ഗണമജ്ഝേ പുഗ്ഗലസ്സ സന്തികേ ലിങ്ഗപാതുഭാവേനാ''തി (പരിം ൩൨൪). യം പന വുത്തം **പരിവാരേ** ''അത്ഥാപത്തി ആപജ്ജന്തോ വുട്ഠാതി വുട്ഠഹന്തോ ആപജ്ജതീ''തി (പരിം ൩൨൪), തസ്സ സഹസേയ്യാദിം ആപജ്ജതി അസാധാരണാപത്തീഹി വുട്ഠാതി, തദുഭയമ്പി സന്ധായ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. ദൂരേ വിഹാരോ ഹോതി പഞ്ചധനുസതികം പച്ഛിമം, വിഹാരതോ പട്ഠായ ഗാമം പവിസന്തിയാ ഗാമന്തരം ഹോതീതി അത്ഥോ. **സംവിദഹനം പരിമോചേത്വാതി** അദ്ധാനഗമനസംവിദഹനം അകത്വാതി അത്ഥോ. **താ കോപേത്വാതി** പരിച്ചജിത്വാതി അത്ഥോ. **''പരിപുണ്ണവസ്സസാമണേരേനാപീ''**തി വചനതോ അപരിപുണ്ണവസ്സസ്സ ഉപജ്ഝായഗ്ഗഹണം നത്ഥീതി വിയ ദിസ്സതി. **വിനയകമ്മം കത്വാ ഠപിതോതി** വികപ്പേത്വാ ഠപിതോ. അവികപ്പിതാനം ദസാഹാതിക്കമേ നിസ്സഗ്ഗിയതാ വേദിതബ്ബാ. **പുന പടിഗ്ഗഹേത്വാ സത്താഹം വട്ടതീ**തി പന ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം സന്നിധിം ഭിക്ഖുനീഹി പടിഗ്ഗാഹാപേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതു''ന്തി (ചൂളവം ൪൨൨) വചനതോ വുത്തം. **അനപേക്ഖവിസ്സജ്ജനേനാ**തി വത്ഥും അനപേക്ഖവിസ്സജ്ജനേന വാ പടിഗ്ഗഹണേന വാ പുന പടിഗ്ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജിസ്സാമീതി. **പക്ഖമാനത്തകാലേ പുനദേവ ലിങ്ഗം പരിവത്തതി ഛാരത്തം മാനത്തമേവ ദാതബ്ബ**ന്തി സചേ, ഭിക്ഖുകാലേ അപ്പടിച്ഛന്നായ ആപത്തിയാ, നോ പടിച്ഛന്നായാതി നോ ലദ്ധീതി ആചരിയോ.

പരിവാസദാനം പന നത്ഥീതി ഭിക്ഖുനിയാ ഛാദനാസമ്ഭവതോ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. സചേ ഭിക്ഖുനീ അസാധാരണം പാരാജികാപത്തിം ആപജ്ജിത്വാ പുരിസലിങ്ഗം പടിലഭതി, ഭിക്ഖൂസു ഉപസമ്പദം ന ലഭതി, പബ്ബജ്ജം ലഭതി, അനുപബ്ബജിത്വാ ഭിക്ഖുഭാവേ ഠിതോ സഹസേയ്യാപത്തിം ന ജനേതി. വിബ്ഭന്തായ ഭിക്ഖുനിയാ പുരിസലിങ്ഗേ പാതുഭൂതേ ഭിക്ഖൂസു ഉപസമ്പദം ന ലഭതി, പാരാജികം. അവിബ്ഭന്തമാനസ്സ ഗഹട്ഠസ്സേവ സതോ ഭിക്ഖുനീദൂസകസ്സ സചേ ഇത്ഥിലിങ്ഗം പാതുഭവതി, നേവ ഭിക്ഖുനീസു ഉപസമ്പദം ലഭതി, ന പുന ലിങ്ഗപരിവത്തേ ജാതേ ഭിക്ഖൂസു വാതി. ഭിക്ഖുനിയാ ലിങ്ഗപരിവത്തേ സതി ഭിക്ഖു ഹോതി, സോ ചേ സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ വിബ്ഭമിത്വാ ഇത്ഥിലിങ്ഗം പടിലഭേയ്യ, ഭിക്ഖുനീസു ഉപസമ്പദം പടിലഭതി ഉഭയത്ഥ പുബ്ബേ പാരാജികഭാവം അപ്പത്തത്താ. യാ പന ഭിക്ഖുനീ പരിപുണ്ണദ്വാദസവസ്സാ പുരിസലിങ്ഗം പടിലഭേയ്യ, ഉപസമ്പന്നോ ഭിക്ഖു ഏവ. പുന സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ ആഗതോ ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ അപരിപുണ്ണവീസതിവസ്സത്താ. പുന ലിങ്ഗപരിവത്തേ സതി ഭിക്ഖുനീസു ഉപസമ്പദം ലഭതി. ഏവം ചേ കതദ്വാദസസങ്ഗഹസ്സ ദാരകസ്സ ലിങ്ഗപരിവത്തേ സതി ഗിഹിഗതാ ഇത്ഥീ ഹോതി, പരിപുണ്ണദ്വാദസവസ്സാ ഉപസമ്പാദേതബ്ബാ കിര. ഭിക്ഖുനിയാ ഇത്ഥിലിങ്ഗന്തരധാനേന, ഭിക്ഖുസ്സ വാ പുരിസലിങ്ഗന്തരധാനേന പക്ഖപണ്ഡകഭാവോ ഭവേയ്യ, ന സാ ഭിക്ഖുനീ ഭിക്ഖുനീഹി നാസേതബ്ബാ ഭിക്ഖു വാ ഭിക്ഖൂഹി പുന പകതിഭാവാപത്തിസമ്ഭവാ . പകതിപണ്ഡകം പന സന്ധായ ''പണ്ഡകോ നാസേതബ്ബോ''തി വുത്തം. പക്ഖപണ്ഡകോ ഹി സംവാസനാസനായ നാസേതബ്ബോ, ഇതരോ ഉഭയനാസനായാതി അത്ഥോ. യദി തേസം പുന പകതിഭാവോ ഭവേയ്യ, ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തംയേവ ഉപജ്ഝം തമേവ ഉപസമ്പദം താനിയേവ വസ്സാനി ഭിക്ഖുനീഹി സങ്ഗമിതു''ന്തി അയം വിധി സമ്ഭവതി. സചേ നേസം ലിങ്ഗന്തരം പാതുഭവേയ്യ, സോ ച വിധി, യാ ആപത്തിയോ ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനീഹി സാധാരണാ, താ ആപത്തിയോ ഭിക്ഖുനീനം സന്തികേ വുട്ഠാതും അസാധാരണാഹി അനാപത്തീതി അയമ്പി വിധി സമ്ഭവതി. യം വുത്തം **പരിവാരേ** ''സഹ പടിലാഭേന പുരിമം ജഹതി, പച്ഛിമേ പതിട്ഠാതി, വിഞ്ഞത്തിയോ പടിപ്പസ്സമ്ഭന്തി, പഞ്ഞത്തിയോ നിരുജ്ഝന്തി, സഹ പടിലാഭേന പച്ഛിമം ജഹതി, പുരിമേ പതിട്ഠാതി, വിഞ്ഞത്തിയോ''തിആദി, തം യഥാവുത്തവിധിം സന്ധായ വുത്തന്തി അമ്ഹാകം ഖന്തീതി ആചരിയോ. ഇത്ഥിലിങ്ഗം, പുരിസലിങ്ഗം വാ അന്തരധായന്തം കിം സകലമ്പി സരീരം ഗഹേത്വാ അന്തരധായതി, ഉദാഹു സയമേവ. കിഞ്ചേത്ഥ - യദി താവ സകലം സരീരം ഗഹേത്വാ അന്തരധായതി, അയം പുഗ്ഗലോ ചുതോ ഭവേയ്യ. തസ്മാ സാമഞ്ഞാ ചുതോ ഭവേയ്യ, പുന ഉപസമ്പജ്ജന്തോ ഓപപാതികോ ഭവേയ്യ. അഥ സയമേവ അന്തരധായതി, സോപി ഭാവോ തസ്സ വിരുജ്ഝതി. ഇത്ഥിന്ദ്രിയാദീനി ഹി സകലമ്പി സരീരം ബ്യാപേത്വാ ഠിതാനീതി ഖണനിരോധോ വിയ തേസം അന്തരധാനം വേദിതബ്ബം, തസ്മാ യഥാവുത്തദോസപ്പസങ്ഗാഭാവോ വേദിതബ്ബോ. അഞ്ഞമഞ്ഞം സംസട്ഠപ്പഭാനം ദീപാനം ഏകപ്പഭാനിരോധേപി ഇതരിസ്സാ ഠാനം വിയ സേസസരീരട്ഠാനം തഥ ഹോതീതി വേദിതബ്ബം.

൭൫-൨. **മുച്ചതു വാ മാ വാ ദുക്കടമേവാതി** മോചനരാഗാഭാവതോ. **അവിസയോതി** അസാദിയനം നാമ ഏവരൂപേ ഠാനേ ദുക്കരന്തി അത്ഥോ. മേഥുനധമ്മോ നാമ ഉഭിന്നം വായാമേന നിപജ്ജതി ''തസ്സ ദ്വയംദ്വയസമാപത്തീ''തി വുത്തത്താ, തസ്മാ ത്വം മാ വായാമ, ഏവം തേ അനാപത്തി ഭവിസ്സതി, കിരിയഞ്ഹേതം സിക്ഖാപദന്തി വുത്തം ഹോതി, ''ആപത്തിം ത്വം ഭിക്ഖു ആപന്നോ പാരാജിക''ന്തി വചനതോ അകിരിയമ്പേതം സിക്ഖാപദം യേഭുയ്യേന ''കിരിയ''ന്തി വുച്ചതീതി സിദ്ധം ഹോതി.

൭൩-൪. "പാരാജികഭയേന ആകാസഗതമേവ കത്വാ പവേസനാദീനി കരോന്തസ്സ സഹസാ താലുകം വാ പസ്സം വാ അങ്ഗജാതം ഛുപതി ചേ, ദുക്കടമേവാ"തി വദന്തി. കസ്മാ? ന മേഥുനരാഗത്താതി, വീമംസിതബ്ബം. ദന്താനം ബാഹിരഭാവോ ഓട്ഠാനം ബാഹിരഭാവോ വിയ ഥുല്ലച്ചയവത്ഥു ഹോതീതി വുത്തം "ബഹി നിക്ഖന്തദന്തേ ജിവ്ഹായ ച ഥുല്ലച്ചയ"ന്തി. **തം പുഗ്ഗലം വിസഞ്ഞിം കത്വാ**തി വചനേന സോ പുഗ്ഗലോ ഖിത്തചിത്തോ നാമ ഹോതീതി ദസ്സിതം ഹോതി. യോ പന പുഗ്ഗലോ ന വിസഞ്ഞീകതോ, സോ ചേ അത്തനോ അങ്ഗജാതസ്സ ധാതുഘട്ടനചരിണിജ്ഝിണികാദിസഞ്ഞായ സാദിയതി, മേഥുനസഞ്ഞായ അഭാവതോ വിസഞ്ഞീപക്ഖമേവ ഭജതീതി തസ്സ അനാപത്തിച്ഛായാ ദിസ്സതി. "മേഥുനമേതം മഞ്ഞേ കസ്സചി അമനുസ്സസ്സാ"തി ഞത്വാ സാദിയന്തസ്സ ആപത്തി ഏവ. **പണ്ഡകസ്സ മേഥുനധമ്മ**ന്തി പണ്ഡകസ്സ വച്ചമഗ്ഗേ വാ മുഖേ വാ, ഭുമ്മത്ഥേ വാ സാമിവചനം. അവേദയന്തസ്സപി സേവനചിത്തവസേന ആപത്തി സന്ഥതേനേവ സേവനേ വിയ.

ഉപഹതിന്ദ്രിയവത്ഥുസ്മിം "ഏതമത്ഥം ആരോചേസും, സോ ആരോചേസീ"തി ദുവിധോ പാഠോ അത്ഥി. തത്ഥ "ആരോചേസു"ന്തി വുത്തപാഠോ "വേദിയി വാ സോ ഭിക്ഖവേ"തി വുത്തത്താ സുന്ദരം, അഞ്ഞഥാ "ആപത്തിം ത്വം ഭിക്ഖൂ"തി വത്തബ്ബം സിയാ. "വേദിയാ വാ"തി ദീപവാസിനോ പഠന്തി കിര, മേഥുനധമ്മസ്സ പുബ്ബപയോഗാ ഹത്ഥഗ്ഗാഹാദയോ, തസ്മാ "ദുക്കടമേവസ്സ ഹോതീ"തി ഇമിനാ പുരിമപദേന സമ്ബന്ധോ. യസ്മാ പന ദുക്കടമേവസ്സ ഹോതി, തസ്മാ യാവ സീസം ന പാപുണാതി പുഗ്ഗലോ, താവ ദുക്കടേ തിട്ഠതീതി സമ്ബന്ധോ വേദിതബ്ബോ. സീസം നാമ മഗ്ഗപടിപാദനം. **"സീസം ന പാപുണാതീ**തി പാരാജികം ന ഹോതി താവ പുബ്ബപയോഗദുക്കടേ തിട്ഠതീ"തി അഞ്ഞതരസ്മിം **ഗണ്ഠിപദേ** ലിഖിതം . **ഉച്ചാലിങ്ഗപാണകദട്ഠേനോ**തി ഏത്ഥ ഭാവനിട്ഠാപച്ചയോ വേദിതബ്ബോ. ദട്ഠേന ഡംസേന ഖാദനേനാതി ഹി അത്ഥതോ ഏകം.

൭൫-൭. സങ്ഗാമസീസേ യുദ്ധമുഖേ യോധപുരിസോ വിയായം ഭിക്ഖൂതി **"സങ്ഗാമസീസയോധോ ഭിക്ഖൂ"**തി വുച്ചതി. **രുക്ഖസൂചിദ്വാരം** ഉപിലവായ, ഏകേന വാ ബഹൂഹി വാ കണ്ടകേഹി ഥകിതബ്ബം **കണ്ടകദ്വാരം**. ദുസ്സദ്വാരം സാണിദ്വാരഞ്ച **ദുസ്സസാണിദ്വാരം**. "കിലഞ്ജസാണീ"തിആദിനാ വുത്തം സബ്ബമ്പി ദുസ്സസാണിയമേവ സങ്ഗഹേത്വാ വുത്തം. ഏകസദിസത്താ **"ഏക"**ന്തി വുത്തം. **ആകാസതലേ**തി ഹമ്മിയതലേതി അത്ഥോ. **അയഞ്ഹേത്ഥ സങ്ഖേപോ**തി ഇദാനി വത്തബ്ബം സന്ധായ വുത്തം. "കിഞ്ചി കരോന്താ നിസിന്നാ ഹോന്തീതി വുത്തത്താ നിപന്നാനം ആപുച്ഛനം ന വട്ടതീ"തി വദന്തി. "യഥാപരിച്ഛേദമേവ ച ന ഉട്ഠാതി, തസ്സ ആപത്തിയേവാ"തി കിഞ്ചാപി അവിസേസേന വുത്തം, അനാദരിയദുക്കടാപത്തി ഏവ തത്ഥ അധിപ്പേതാ. കഥം പഞ്ഞായതീതി? "രത്തിം ദ്വാരം വിവരിത്വാ നിപന്നോ അരുണേ ഉഗ്ഗതേ ഉട്ഠഹതി, അനാപത്തീ"തി വുത്തത്താ, **മഹാപച്ചരിയം** വിസേസേത്വാ "അനാദരിയദുക്കടാപി ന മുച്ചതീ"തി വുത്തത്താ ച, തേന ഇതരസ്മാ ദുക്കടാ മുച്ചതീതി അധിപ്പായോ. **യഥാപരിച്ഛേദമേവ ച ന ഉട്ഠാതി, തസ്സ ആപത്തിയേവാ**തി ഏത്ഥ ന അനാദരിയദുക്കടം സന്ധായ വുത്തം. യഥാപരിച്ഛേദമേവാതി അവധാരണത്താ പരിച്ഛേദതോ അബ്ഭന്തരേ ന ഹോതീതി വുത്തം ഹോതി. പുന "സുപതീ"തി വുത്തട്ഠാനേ വിയ സന്നിട്ഠാനം ഗഹേത്വാ വുത്തം. **ഏവം നിപജ്ജന്തോ**തി നിപജ്ജനകാലേ ആപജ്ജിതബ്ബദുക്കടമേവ സന്ധായ വുത്തം, തസ്മാ യഥാപരിച്ഛേദേന ഉട്ഠഹന്തസ്സ ദ്വേ ദുക്കടാനീതി വുത്തം ഹോതീതി. **അന്ധകട്ഠകഥായ**മ്പി "യദി രത്തിം ദ്വാരം അസംവരിത്വാ നിപന്നോ 'ദിവാ വുട്ഠഹിസ്സാമീ'തി, അനാദരിയേ ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി വുത്തം, ഏവമ്പി "നിപന്നോ"തി വുത്തത്താ "അരുണേ ഉട്ഠിതേ ഉട്ഠാഹീ"തി ന വുത്തത്താ ച ജാനിതബ്ബം. **"മഹാപച്ചരിയം** അനാദരിയദുക്കടമേവ സന്ധായ വുത്തം, ന **അട്ഠകഥായം** വുത്തദുക്കട"ന്തി ഏകേ വദന്തി. **തസ്സ അനാപത്തീ**തി അത്ഥതോ അനിപന്നത്താ വുത്തം. "സചേ പന രത്തിം സംവരിത്വാ നിപന്നോ, അരുണുട്ഠാനസമയേ കോചി വിവരതി, ദ്വാരജഗ്ഗനാദീനി അകത്വാ നിപന്നസ്സ ആപത്തിയേവ. കസ്മാ? ആപത്തിഖേത്തത്താ"തി വദന്തി.

യസ്മാ യക്ഖഗഹിതകോപി വിസഞ്ഞീഭൂതോ വിയ ഖിത്തചിത്തോ നാമ ഹോതി, അസ്സ പാരാജികാപത്തിതോ അനാപത്തി, പഗേവ അഞ്ഞതോ, തസ്മാ "യക്ഖഗഹിതകോ വിയ വിസഞ്ഞീഭൂതോപി ന മുച്ചതീ"തി യം **മഹാപച്ചരിയം** വുത്തം, തം പുബ്ബേ സഞ്ചിച്ച ദിവാ നിപന്നോ പച്ഛാ യക്ഖഗഹിതകോപി വിസഞ്ഞീഭൂതോപി ന മുച്ചതി നിപജ്ജനപയോഗക്ഖണേ ഏവ ആപന്നത്താതി അധിപ്പായേന വുത്തം. **ബന്ധിത്വാ നിപജ്ജാപിതോവ മുച്ചതീ**തി ന യക്ഖഗഹിതകാദീസ്വേവ, സോപി യാവ സയമേവ സയനാധിപ്പായോ ന ഹോതി, താവ മുച്ചതി. യദാ കിലന്തോ ഹുത്വാ നിദ്ദായിതുകാമതായ സയനാധിപ്പായോ ഹോതി, തദാ സംവരാപേത്വാ, ജഗ്ഗാപേത്വാ വാ ആഭോഗം വാ കത്വാ നിദ്ദായിതബ്ബം, അഞ്ഞഥാ ആപത്തി. സഭാഗോ ചേ നത്ഥി, ന പസ്സതി വാ, ന ഗന്തും വാ സക്കോതി. ചിരമ്പി അധിവാസേത്വാ പച്ഛാ വേദനാട്ടോ ഹുത്വാ അനാഭോഗേനേവ സയതി, തസ്സ "അനാപത്തി വേദനാട്ടസ്സാ"തി വചനേന അനാപത്തി, **തസ്സാപി**

അവിസയത്താ ആപത്തി ന ദിസ്സതീതി വിസഞ്ഞീഭാവേനേവ സുപന്തസ്സ "അനാപത്തി ഖിത്തചിത്തസ്സാ"തി വചനേന ന ദിസ്സതി. **ആചരിയാ പന ഏവം ന കഥയന്തീ**തി അവിസേസേന "ന ദിസ്സതീ"തി ന കഥയന്തി, യദി സഞ്ഞം അപ്പടിലഭിത്വാ സയതി, അവസവത്തത്താ ആപത്തി ന ദിസ്സതി, സചേ സഞ്ഞം പടിലഭിത്വാപി കിലന്തകായത്താ സയനം സാദിയന്തോ സുപതി, തസ്സ യസ്മാ അവസവത്തത്തം ന ദിസ്സതി, തസ്മാ ആപത്തി ഏവാതി കഥയന്തീതി അധിപ്പായോ.

മഹാപദുമത്ഥേരവാദേ യക്ഖഗഹിതകോ ഖിത്തചിത്തകോ മുച്ചതി. ബന്ധിത്വാ നിപജ്ജാപിതോ അസയനാധിപ്പായത്താ, വേദനാട്ടത്താ ച മുച്ചതീതി അധിപ്പായോ. ഏവം സന്തേ പാളിഅട്ഠകഥാ, ഥേരവാദോ ച സമേതി, തസ്മാ തേസം തേസം വിനിച്ഛയാനം അയമേവ അധിപ്പായോതി നോ ഖന്തീതി ആചരിയോ, **അനുഗണ്ഠിപദേ** പന യക്ഖഗഹിതകോപി വിസഞ്ഞീഭൂതോപി ന മുച്ചതി നാമ, പാരാജികം ആപജ്ജിതും ഭബ്ബോ സോ അന്തരന്തരാ സഞ്ഞാപടിലാഭതോതി അധിപ്പായോ. "ബന്ധിത്വാ നിപജ്ജാപിതോ വാ"തി കുരുന്ദീവചനേന ഏകഭങ്ഗേന നിപന്നോപി ന മുച്ചതീതി ചേ? മുച്ചതിയേവ. കസ്മാ? അത്ഥതോ അനിപന്നത്താ. കുരുന്ദീവാദേന മഹാഅട്ഠകഥാവാദോ സമേതി. കസ്മാ? അവസവത്തസാമഞ്ഞതോ. കിഞ്ചാപി സമേതി, ആചരിയാ പന ഏവം ന കഥയന്തി. ന കേവലം തേയേവ, മഹാപദുമത്ഥേരോപീതി ദസ്സനത്ഥം **"മഹാപദുമത്ഥേരേനാ"**തി വുത്തം. **മഹാപദുമത്ഥേരവാദേ** "പാരാജികം ആപജ്ജിതും അഭബ്ബോ യക്ഖഗഹിതകോ നാമാ"തി ച വുത്തം, തഥ ആചരിയാ പന ഏവം വദന്തി "സചേ ഓക്കന്തനിദ്ദോ അജാനന്തോപി പാദേ മഞ്ചകം ആരോപേതി, ആപത്തിയേവാതി വുത്തത്താ യോ പന പതിത്വാ തത്ഥേവ സയതി ന വുട്ഠാതി, തസ്സ ആപത്തി അന്തരന്തരാ ജാനന്തസ്സാപി അജാനന്തസ്സാപി ഹോതീ"തി . സബ്ബട്ഠകഥാസു വുത്തവചനാനി സമ്പിണ്ഡേത്വാ ദസ്സേതും **"ഇധ കോ മുച്ചതി കോ ന മുച്ചതീ"**തി വുത്തം. യക്ഖഗഹിതകോ വാ വിസഞ്ഞീഭൂതോ വാ ന കേവലം പാരാജികം ആപജ്ജിതും ഭബ്ബോ ഏവ, സബ്ബോപി ആപജ്ജതി. ഏവം "ബന്ധിത്വാ നിപജ്ജാപിതോവ മുച്ചതീ"തി വചനേന തസ്സപി അവസവത്തത്താ "ആപത്തി ന ദിസ്സതീ"തി ഏവം ന കഥയന്തി. യസ്മാ ഉമ്മത്തകഖിത്തചിത്തവേദനാട്ടേസു അഞ്ഞതരോ ന ഹോതി, തസ്മാ "ആപത്തിയേവാ"തി കഥയന്തി. ഇദം കിര സബ്ബം ന സങ്ഗീതിം ആരുള്ഹം. "പവേസനം സാദിയതീതിആദിനാ വുത്തത്താ അകിരിയാപി ഹോതീതി വദന്തി, തം ന ഗഹേതബ്ബം, യദാ പന സാദിയതി, തദാ സുഖുമാപി വിഞ്ഞത്തി ഹോതി ഏവാതി ഇധ കിരിയാ ഏവാ"തി **അനുഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം.

പഠമപാരാജികവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ദുതിയപാരാജികം

ധനിയവത്ഥുവണ്ണനാ

൮൪. ദുതിയേ രാജൂഹി ഏവ പരിഗ്ഗഹിതത്താ "രാജഗഹ"ന്തി ലദ്ധനാമകേ സമീപത്ഥേന, അധികരണത്ഥേന ച പടിലദ്ധഭുമ്മവിഭത്തികേ ഗിജ്ഝകൂടേ പബ്ബതേ ചതൂഹി വിഹാരേഹി വിഹരന്തോതി അധിപ്പായോ. തസ്സ "വസ്സം ഉപഗച്ഛിംസൂ"തി ഇമിനാ സമ്ബന്ധോ വേദിതബ്ബോ. തയോ ഏവ ഹി ഞത്തിം ഠപേത്വാ ഗണകമ്മം കരോന്തി, ന തതോ ഊനാ അധികാ വാ അകിരിയത്താ. തത്ഥ വിനയപരിയായേന സങ്ഘഗണപുഗ്ഗലകമ്മകോസല്ലത്ഥം ഇദം പകിണ്ണകം വേദിതബ്ബം - അത്ഥി സങ്ഘകമ്മം സങ്ഘോ ഏവ കരോതി, ന ഗണോ ന പുഗ്ഗലോ, തം അപലോകനകമ്മസ്സ കമ്മലക്ഖണേകദേസം ഠപേത്വാ ഇതരം ചതുബ്ബിധമ്പി കമ്മം വേദിതബ്ബം. അത്ഥി സങ്ഘകമ്മം സങ്ഘോ ച കരോതി, ഗണോ ച കരോതി, പുഗ്ഗലോ ച കരോതി. കിഞ്ചാതി? യം പുബ്ബേ ഠപിതം. വുത്തഞ്ഹേതം **പരിവാരട്ഠകഥായം** "യസ്മിം വിഹാരേ ദ്വേ തയോ ജനാ വസന്തി , തേഹി നിസീദിത്വാ കതമ്പി സങ്ഘേന കതസദിസമേവ. യസ്മിം പന വിഹാരേ ഏകോ ഭിക്ഖു ഹോതി, തേന ഭിക്ഖുനാ ഉപോസഥദിവസേ പുബ്ബകരണപുബ്ബകിച്ചം കത്വാ നിസിന്നേന കതമ്പി കതികവത്തം സങ്ഘേന കതസദിസമേവ ഹോതീ"തി (പരി॰ അട്ഠ॰ ൪൯൬-൪൯൭). പുനപി വുത്തം "ഏകഭിക്ഖുകേ പന വിഹാരേ ഏകേന സാവിതേപി പുരിമകതികാ പടിപ്പസ്സമ്ഭതി ഏവാ"തി. അത്ഥി ഗണകമ്മം സങ്ഘോ കരോതി, ഗണോ കരോതി, പുഗ്ഗലോ കരോതി, തം തയോ പാരിസുദ്ധിഉപോസഥാ അഞ്ഞേസം സന്തികേ കരീയന്തി, തസ്സ വസേന വേദിതബ്ബം. അത്ഥി ഗണകമ്മം ഗണോവ കരോതി, ന സങ്ഘോ ന പുഗ്ഗലോ, തം പാരിസുദ്ധിഉപോസഥോ അഞ്ഞമഞ്ഞം ആരോചനവസേന കരീയതി, തസ്സ വസേന വേദിതബ്ബം. അത്ഥി പുഗ്ഗലകമ്മം പുഗ്ഗലോവ കരോതി, ന സങ്ഘോ ന ഗണോ, തം അധിട്ഠാനുപോസഥവസേന വേദിതബ്ബം. അത്ഥി ഗണകമ്മം ഏകച്ചോവ ഗണോ കരോതി, ഏകച്ചോ ന കരോതി, തത്ഥ അഞ്ഞത്തികം ദ്വേ ഏവ കരോന്തി, ന തയോ. സഞത്തികം തയോവ കരോന്തി, ന തതോ ഊനാ അധികാ വാ, തേന വുത്തം "തയോ ഏവ ഹി ഞത്തിം ഠപേത്വാ ഗണകമ്മം കരോന്തി, ന തതോ ഊനാ അധികാ വാ അകിരിയത്താ"തി. തസ്മാ തയോവ വിനയപരിയായേന സമ്ബഹുലാ, ന

തതോ ഉദ്ധന്തി വേദിതബ്ബം. **അനുഗണ്ഠിപദേ** പന "കിഞ്ചാപി കമ്മലക്ഖണം തയോവ കരോന്തി, അഥ ഖോ തേഹി കതം സങ്ഘേന കതസദിസന്തി വുത്തത്താ ഏകേന പരിയായേന തയോ ജനാ വിനയപരിയായേനപി സങ്ഘോ"തി വുത്തം, ഇദം സബ്ബമ്പി വിനയകമ്മം ഉപാദായ വുത്തം, ലാഭം പന ഉപാദായ അന്തമസോ ഏകോപി അനുപസമ്പന്നോപി "സങ്ഘോ"തി സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി കിര. പവാരണാദിവസസ്സ അരുണുഗ്ഗമനസമനന്തരമേവ "വുത്ഥഗസ്സാ"തി വുച്ചന്തി, ഉക്കംസനയേന "പാടിപദദിവസതോ പട്ഠായാ"തി വുത്തം, തേനേവ **"മഹാപവാരണായ പവാരിതാ"**തി വുത്തം. അഞ്ഞഥാ അന്തരായേന അപവാരിതാ "വുത്ഥവസ്സാ"തി ന വുച്ചന്തീതി ആപജ്ജതി. ഥമ്ഭാദി കട്ഠകമ്മന്തി വേദിതബ്ബം. കേചി തനുകം ദാരുത്ഥമ്ഭം അന്തോകത്വാ മത്തികാമയം ഥമ്ഭം കരോന്തി, അയം പന തഥാ ന അകാസി, തേന വുത്തം "സബ്ബമത്തികാമയം കുടികം കരിത്വാ"തി. തേലമിസ്സായ തമ്ബമത്തികായ.

വുഭ. "മാ പച്ഛിമാ ജനതാ പാണേസു പാതബ്യതം ആപജ്ജീ"തി ഇമിനാ അനുദ്ദേസസിക്ഖാപദേന യത്ഥ ഇട്ഠകപചന പത്തപചന കുടികരണ വിഹാരകാരാപന നവകമ്മകരണ ഖണ്ഡഫുല്ലപടിസങ്ഖരണ വിഹാരസമ്മജ്ജന പടഗ്ഗിദാന കൂപപോക്ഖരണീഖണാപനാദീസു പാതബ്യതം ജാനന്തേന ഭിക്ഖുനാ കപ്പിയവചനമ്പി ന വത്തബ്ബന്തി ദസ്സേതി, തേനേവ പരിയായം അവത്വാ തേസം സിക്ഖാപദാനം അനാപത്തിവാരേസു "അനാപത്തി അസതിയാ അജാനന്തസ്സാ"തി വുത്തം. "അന്തരാപത്തിസിക്ഖാപദ"ന്തിപി ഏതസ്സ നാമമേവ. "ഗച്ഛഥേതം, ഭിക്ഖവേ, കുടികം ഭിന്ദഥാ"തി ഇമിനാ കതം ലഭിത്വാ തത്ഥ വസന്താനമ്പി ദുക്കടമേവാതി ച സിദ്ധം. അഞ്ഞഥാ ഹി ഭഗവാ ന ഭിന്ദാപേയ്യ. ഏസ നയോ ഭേദനകം ഛേദനകം ഉദ്ദാലനകന്തി ഏത്ഥാപി, ആപത്തിഭേദോവ. തതോ ഏവ ഹി ഭേദനകസിക്ഖാപദാദീസു വിയ "അഞ്ഞേന കതം പടിലഭിത്വാ പരിഭുഞ്ജതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി ന വുത്തം, തഥാ അഞ്ഞസ്സത്ഥായ കരോതി, ചേതിയാദീനം അത്ഥായ കരോതി, ദുക്കടമേവാതി ച സിദ്ധം, അഞ്ഞഥാ കുടികാരസിക്ഖാപദാദീസു വിയ "അഞ്ഞസ്സത്ഥായ വാസാഗാരം ഠപേത്വാ സബ്ബത്ഥ, അനാപത്തീ"തി നയമേവ വദേയ്യ, ന ഭിന്ദാപേയ്യ. സബ്ബമത്തികാമയഭാവം പന മോചേത്വാ കട്ഠപാസാണാദിമിസ്സം കത്വാ പരിഭുഞ്ജതി, അനാപത്തി. തഥാ ഹി ഛേദനകസിക്ഖാപദാദീസു ഭഗവതാ നയോ ദിന്നോ "അഞ്ഞേന കതം പമാണാതിക്കന്തം പടിലഭിത്വാ ഛിന്ദിത്വാ പരിഭുഞ്ജതീ"തിആദീസു. കേചി പന "വയകമ്മമ്പീതി ഏതേന മൂലം ദത്വാ കാരാപിതമ്പി അത്ഥി, തേന തം അഞ്ഞേന കതമ്പി ന വട്ടതീതി സിദ്ധ"ന്തി വദന്തി, തം ന സുന്ദരം. കസ്മാ? സമ്ഭാരേ കിണിത്വാ സയമേവ കരോന്തസ്സാപി വയകമ്മസമ്ഭവതോ. കിം വാ പാളിലേസേ സതി അട്ഠകഥാലേസനയോ. **ഇട്ഠകാഹി ഗിഞ്ജകാവസഥസങ്ഖേപേന കതാ വട്ടതീ**തി ഏത്ഥ പകതിഇട്ഠകാഹി ചിനിത്വാ കത്തബ്ബാവസഥോ **ഗിഞ്ജകാവസഥോ** നാമ. സാ ഹി "മത്തികാമയാ"തി ന വുച്ചതി, "ഇട്ഠകകുടികാ"ത്വേവ വുച്ചതി, തസ്മാ ഥുസഗോമയതിണപലാലമിസ്സാ മത്തികാമയാപി അപക്കിട്ഠകമയാപി "സബ്ബമത്തികാമയാ"ത്വേവ വുച്ചതീതി നോ ഖന്തീതി ആചരിയോ, ഭസ്മാദയോ ഹി മത്തികായ ദള്ഹിഭാവത്ഥമേവ ആദീയന്തി, അപക്കിട്ഠകമയാപി ഗിഞ്ജകാവസഥസങ്ഖ്യം ന ഗച്ഛതി, ന ച ആയസ്മാ ധനിയോ ഏകപ്പഹാരേനേവ കുമ്ഭകാരോ വിയ കുമ്ഭം തം കുടികം നിട്ഠാപേസി, അനുക്കമേന പന സുക്ഖാപേത്വാ സുക്ഖാപേത്വാ മത്തികാപിണ്ഡേഹി ചിനിത്വാ നിട്ഠാപേസി, അപക്കിട്ഠകമയാ കുടി വിയ സബ്ബമത്തികാമയാ കുടി ഏകാബദ്ധാ ഹോതി, ന തഥാ പക്കിട്ഠകമയാ, തസ്മാ സാ കപ്പതീതി ഏകേ. സബ്ബമത്തികാമയായ കുടിയാ ബഹി ചേ തിണകുടികാദിം കത്വാ അന്തോ വസതി, ദുക്കടമേവ. സചേ തത്ഥ തത്ഥ ഛിദ്ദം കത്വാ ബന്ധിത്വാ ഏകാബദ്ധം കരോതി, വട്ടതി. അന്തോ ചേ തിണകുടികാദിം കത്വാ അന്തോ വസതി, വട്ടതി. കാരകോ ഏവ ചേ വസതി, കരണപച്ചയാ ദുക്കടം ആപജ്ജതി, ന വസനപച്ചയാ. സചേ അന്തോ വാ ബഹി വാ ഉഭയത്ഥ വാ സുധായ ലിമ്പതി, വട്ടതി. യസ്മാ സബ്ബമത്തികാമയാ കുടി സുകരാ ഭിന്ദിതും, തസ്മാ തത്ഥ ഠപിതം പത്തചീവരാദി അഗുത്തം ഹോതി, ചോരാദീഹി അവഹരിതും സക്കാ, തേന വുത്തം **"പത്തചീവരഗുത്തത്ഥായാ"**തി.

പാളിമുത്തകവിനിച്ഛയവണ്ണനാ

തേന ഖോ പന സമയേന ഛബ്ബഗ്ഗിയാ ഭിക്ഖൂ ഉച്ചാവചേ പത്തേ ധാരേന്തി, ഉച്ചാവചാനി പത്തമണ്ഡലാനി ധാരേന്തീ"തി (ചുളവ॰ ൨൫൩) ഏവമാദീനി വത്ഥൂനി നിസ്സായ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഉച്ചാവചാ പത്താ ധാരേതബ്ബാ, യോ ധാരേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തിആദിനാ നയേന അകപ്പിയപരിക്ഖാരേസു ച ദുക്കടം പഞ്ഞത്തം. കസ്മാ? തദനുലോമത്താ. യത്ഥാപി ന പഞ്ഞത്തം, തത്ഥ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഉച്ചാവചാനി ഛത്താനി ധാരേതബ്ബാനി, യോ ധാരേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തിആദിനാ (ചൂളവ॰ ൨൬൯-൨൭൦) നയേന ദുക്കടം സമ്ഭവതി, തസ്മാ **"തത്രായം പാളിമുത്തകോ"**തി ആരഭിത്വാ സബ്ബപരിക്ഖാരേസു വണ്ണമട്ഠം, സവികാരം വാ കരോന്തസ്സ ആപത്തി ദുക്കടന്തി ദീപേന്തേന **"ന വട്ടതീ"**തി വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. ഏത്ഥാഹ - "അനുജാനാമി,

ഭിക്ഖവേ, ഠപേത്വാ പഹരണിം സബ്ബം ലോഹഭണ്ഡം, ഠപേത്വാ ആസന്ദിം പല്ലങ്കം ദാരുപത്തം ദാരുപാദുകം സബ്ബം ദാരുഭണ്ഡം, ഠപേത്വാ കതകഞ്ച കുമ്ഭകാരികഞ്ച സബ്ബം മത്തികാഭണ്ഡ''ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൯൩) വുത്തത്താ യഥാഠപിതം വജ്ജേത്വാ ഇതരം സബ്ബം വണ്ണമട്ഠമ്പി സവികാരമ്പി അവിസേസേന വട്ടതീതി? വുച്ചതേ - തം ന യുത്തം യഥാദസ്സിതപാളിവിരോധതോ, തസ്മാ ''ഠപേത്വാ പഹരണി''ന്തി ഏവം ജാതിവസേന അയം പാളി പവത്താ, യഥാദസ്സിതാ പാളി വണ്ണമട്ഠാദിവികാരപടിസേധനവസേന പവത്താതി ഏവം ഉഭയമ്പി ന വിരുജ്ഝതി, തസ്മാ യഥാവുത്തമേവ. **ആരഗ്ഗേന** നിഖാദനഗ്ഗേന, ''ആരഗ്ഗേരിവ സാസപോ''തി (മ॰ നി॰ ൨.൪൬൦; ധ॰ പ॰ ൪൦൧; സു॰ നി॰ ൬൩൫) ഏത്ഥ വുത്തനയതോ ആരഗ്ഗേന.

പട്ടമുഖേ വാതി പട്ടകോടിയം. **പരിയന്തേ**തി ചീവരപരിയന്തേ. വേണിഉഹുമുനിയുപേഞ്ഞാമ. **അഗ്ഘിയ**ന്തി ചേതിയം. **ഗയമുഗ്ഗര**ന്തി തുലാദണ്ഡസണ്ഠാനം, ഗയാ സീസേ സൂചികാ ഹോതി, മുഖപത്താ ലദ്രാ. **ഉക്കിരന്തി** നീഹരന്തി കരോന്തി ഠപേന്തി. **കോണസുത്തപിളകാ** നാമ ഗണ്ഠികപട്ടാദികോണേസു സുത്തമയപിളകാ. യം ഏത്ഥ ചീവരം വാ പത്തോ വാ ''ന വട്ടതീ''തി വുത്തോ, തത്ഥ അധിട്ഠാനം രുഹതി, വികപ്പനാപി രുഹതീതി വേദിതബ്ബം. **ദേഡ്ഡുഭോ**തി ഉദകസപ്പോ. **അച്ഛീ**തി കുഞ്ജരക്ഖി. **ഗോമുത്തക**ന്തി ഗോമുത്തസണ്ഠാനാ രാജിയോ. കുഞ്ചികായ സേനാസനപരിക്ഖാരത്താ സുവണ്ണരൂപിയമയാപി വട്ടതീതി ഛായാ ദിസ്സതി, **''കുഞ്ചികായ വണ്ണമട്ഠകമ്മം ന വട്ടതീ''**തി വചനതോ അഞ്ഞേ കപ്പിയലോഹാദിമയാവ കുഞ്ചികാ കപ്പന്തി പരിഹരണീയപരിക്ഖാരത്താ. **ആരകണ്ടകോ** പോത്ഥകാദികരണസത്ഥകജാതി. **''ആമണ്ഡകസാരകോ** ആമലകഫലമയോ''തി വദന്തി . താലപണ്ണബീജനീആദീസു **''വണ്ണമട്ഠകമ്മം വട്ടതീ''**തി വുത്തം. കിഞ്ചാപി താനി കുഞ്ചികാ വിയ പരിഹരണീയാനി, അഥ ഖോ ''ഉച്ചാവചാനി ന ധാരേതബ്ബാനീ''തി പടിക്ഖേപാഭാവതോ വുത്തം. കേവലഞ്ഹി താനി ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, വിധൂപനഞ്ച താലവണ്ടഞ്ചാ''തിആദിനാ (ചൂളവ॰ ൨൬൯) വുത്താനി. **ഗണ്ഠിപദേ** പന **''തേലഭാജനേസു വണ്ണമട്ഠകമ്മം വട്ടതീ**തി സേനാസനപരിക്ഖാരത്താ''തി വുത്തം. **രാജവല്ലഭാ**തി രാജകുലൂപകാ. **സീമാ**തി ഇധാധിപ്പേതാ ഭൂമി, ബദ്ധസീമാ ച. ''യേസം സന്തകാ തേസം സീമാ, തത്ഥ പരേഹി ന കത്തബ്ബ''ന്തി **അനുഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. ''ഭൂമി ച സീമാ ച യേസം സന്തകാ, തേഹി ഏവ വാരേതബ്ബാ. യേസം പന അഞ്ഞേസം ഭൂമിയം സീമാ കതാ, തേ വാരേതും ന ഇസ്സരാ''തി വദന്തി . ''സങ്ഘഭേദാദീനം കാരണത്താ 'മാ കരോഥാ'തി പടിസേധേതബ്ബാ ഏവാ''തി **അന്ധകട്ഠകഥായം** വുത്തം കിര.

൮൪-൭. ദാരുകുടികം കാതും, കത്തുന്തി ച അത്ഥി. **ഖണ്ഡാഖണ്ഡിക**ന്തി ഫലാഫലം വിയ ദട്ഠബ്ബം. **ആണാപേഹീ**തി വചനം അനിട്ഠേ ഏവ വുച്ചതീതി കത്വാ **ബന്ധം ആണാപേസി**. **ഇസ്സരിയമത്തായാ**തി സമിദ്ധിയം മത്താസദ്ദോതി ഞാപേതി.

൮൮. ''ഏവരൂപം വാചം ഭാസിത്വാ''തി ച പാഠോ. **ലോമേന ത്വം മുത്തോ, മാ പുനപി ഏവരൂപമകാസീ**തി ഇദം കിം ബ്യാപാദദീപകം, ദാരൂസുപി ലോഭക്ഖന്ധദീപകം വചനം സോതാപന്നസ്സ സതോ തസ്സ രാജസ്സ പതിരൂപം. നനു നാമ ''പുബ്ബേ കതം സുകതം ഭന്തേ, വദേയ്യാഥ പുനപി യേനത്ഥോ''തി പവാരേത്വാ അതീവ പീതിപാമോജ്ജം ഉപ്പാദേതബ്ബം തേന സിയാതി? സച്ചമേതം സോതാപന്നത്താ അതീവ ബുദ്ധമാമകോ ധമ്മമാമകോ സങ്ഘമാമകോ ച, തസ്മാ ഭിക്ഖൂനം അകപ്പിയം അസഹന്തോ, സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിയാ ച ഓകാസം കത്തുകാമോ ''സുപയുത്താനി മേ ദാരൂനീ''തി തുട്ഠചിത്തോപി ഏവമാഹാതി വേദിതബ്ബം. ഇമേഹി നാമ ഏവരൂപേ ഠാനേ. **''ആഗതപദാനുരൂപേനാ**തി അഞ്ഞേഹി വാ പദേഹി, ഇതോ ഥോകതരേഹി വാ ആഗതകാലേ തദനുരൂപാ യോജനാ കാതബ്ബാ''തി **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. ''ന കേവലം ഇമസ്മിംയേവ സിക്ഖാപദേ, അഞ്ഞേസുപി ആഗച്ഛന്തി, തസ്മാ തത്ഥ തത്ഥ ആഗതപദാനുരൂപേന യോജനാ വേദിതബ്ബാ''തി **അനുഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. **ഉജ്ഝായനത്ഥോ** അദിന്നസ്സാദിന്നത്താവ, തേ ഉജ്ഝായിംസു.

രുദ്രദാമകോ നാമ രുദ്രദാമകാദീഹി ഉപ്പാദിതോ. ബാരാണസിനഗരാദീസു തേഹി തേഹി രാജൂഹി പോരാണസത്ഥാനുരൂപം ലക്ഖണസമ്പന്നാ ഉപ്പാദിതാ **നീലകഹാപണാ**. തേസം കിര തിഭാഗം അഗ്ഘതി രുദ്രദാമകോ, തസ്മാ തസ്സ പാദോ ഥുല്ലച്ചയവത്ഥു ഹോതി. മാസകോ പന ഇധ അപ്പമാണം. കഹാപണോ കിഞ്ചികാലേ ഊനവീസതിമാസകോ ഹോതി, കിഞ്ചി കാലേ അതിരേകവീസതിമാസകോ. തസ്മാ തസ്സ കഹാപണസ്സ ചതുത്ഥഭാഗോ പഞ്ചമാസകോ വിയ അതിരേകപഞ്ചമാസകോ വാ ഊനപഞ്ചമാസകോ വാ പാദോതി വേദിതബ്ബം. ഇമസ്സത്ഥസ്സ ദീപനത്ഥം **''തദാ രാജഗഹേ വീസതിമാസകോ കഹാപണോ ഹോതീ''**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ രജതമയോ സുവണ്ണമയോ തമ്ബമയോ ച **കഹാപണോ** ഹോതി. സുവണ്ണഭൂമിയം വിയ പാദോപി യത്ഥ തമ്ബമയോവ കതോ ഹോതി, തത്ഥ സോവ പാദോതി ആചരിയോ. യസ്മാ പാദോ ഏകനീലകഹാപണഗ്ഘനകോ, തസ്മാ തസ്സ പാദസ്സ ചതുത്ഥഭാഗോവ സിയാ പാദോതി

ഏകേ. ഇദം ന യുജ്ജതി. യോ ച തത്ഥ പാദാരഹോ ഭണ്ഡോ, തസ്സ ചതുത്ഥഭാഗസ്സേവ പാരാജികവത്ഥുഭാവപ്പസങ്ഗതോ. യദി പാദാരഹം ഭണ്ഡം പാരാജികവത്ഥു, സിദ്ധം "സോവ പാദോ പച്ഛിമം പാരാജികവത്ഥൂ"തി . ന ഹി സബ്ബത്ഥ ഭണ്ഡം ഗഹേത്വാ നീലകഹാപണഗ്ഘേന അഗ്ഘാപേന്തി. യസ്മാ തസ്സ തസ്സേവ കഹാപണഗ്ഘേന അഗ്ഘാപേന്തി, തസ്മാ തസ്സ തസ്സ ജനപദസ്സ പാദോവ പാദോതി തദഗ്ഘനകമേവ പാദഗ്ഘനകന്തി സിദ്ധം, **"സോ ച ഖോ പോരാണസ്സ നീലകഹാപണസ്സ വസേന, ന ഇതരേസ**ന്തി യത്ഥ പന നീലകഹാപണാ വളഞ്ജം ഗച്ഛന്തി, തത്ഥേവാ"തി കേചി വദന്തി, ഉപപരിക്ഖിത്വാ ഗഹേതബ്ബം.

പദഭാജനീയവണ്ണനാ

൯൨. **ഗാമാ വാ അരഞ്ഞാ വാ**തി ലക്ഖണാനുപഞ്ഞത്തികത്താ പഠമപഞ്ഞത്തിയാ ആദിമ്ഹി വുത്താ. **യതോ വാ അപക്കന്താ,** സോ **അമനുസ്സോ നാമ**. "അമനുസ്സഗാമം അപാരുപിത്വാ, ഗാമപ്പവേസനഞ്ച അനാപുച്ഛാ പവിസിതും വട്ടതീ"തി **അനുഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. "യതോ ഗാമതോ ആഗന്തുകാമാ ഏവ അപക്കന്താ, തം ഗാമം ഏവം പവിസിതും ന വട്ടതീ"തി വദന്തി ഏകേ. കേചി പന "യക്ഖപരിഗ്ഗഹഭൂതോപി ആപണാദീസു ദിസ്സമാനേസു ഏവ 'ഗാമോ'തി സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി, അദിസ്സമാനേസു പവേസനേ അനാപത്തീ"തി വദന്തി. "ഗാമോ ഏവ ഉപചാരോ ഗാമൂപചാരോതി ഏവം കമ്മധാരയവസേന ഗഹിതേ കുരുന്ദട്ഠകഥാദീസു വുത്തമ്പി സുവുത്തമേവ ഹോതീ"തി വദന്തി. "തസ്സ ഘരൂപചാരോ ഗാമോതി ആപജ്ജതീ"തി വചനം പടിക്ഖിപതി. "ഗാമസ്സുപചാരോ ച ഗാമോ ച ഗാമൂപചാരോ ചാ"തി വദന്തി, തം വിരുജ്ഝതി, ന. "ഇമേസം ലാഭാദീസു ലക്ഖണം സന്ധായ **മഹാഅട്ഠകഥായം** 'ഘരം ഘരൂപചാരോ'തിആദി വുത്തം, തം ന മയം പടിക്ഖിപാമാ"തി ച വദന്തി. **"കതപരിക്ഖേപോ ചാ**തി ഘരസ്സ സമന്തതോ തത്തകോ ഉപചാരോ നാമാ"തി **ഗണ്ഠിപദേ** ലിഖിതം. **അനുഗണ്ഠിപദേ** പന **"യോ യോ അട്ഠകഥാവാദോ വാ ഥേരവാദോ വാ പച്ഛാ വുച്ചതീ**തി ഇതോ അനാഗതം സന്ധായ വുത്തം, നാതീതം. യദി അതീതമ്പി സന്ധായ വുത്തം, മഹാപദുമഥേരവാദോവ പമാണം ജാതന്തി ആപജ്ജതി, തസ്മാ അനാഗതമേവ സന്ധായ വുത്തന്തി ആചരിയാ കഥയന്തീ"തി വുത്തം. **സേസമ്പീ**തി ഗാമൂപചാരലക്ഖണമ്പി.

തത്രായം നയോതി തസ്സ ഗാമൂപചാരസ്സ ഗഹണേ അയം നയോ. **വികാലേഗാമപ്പവേസനാദീസൂ**തി ഏത്ഥ "ഗാമപ്പവേസനഞ്ഹി ബഹി ഏവ ആപുച്ഛിതബ്ബ"ന്തി **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. "തം അട്ഠകഥായ ന സമേതീ"തി വദന്തി. "ഗാമസങ്ഖാതൂപചാരം സന്ധായ വുത്ത"ന്തി ഗഹിതേ സമേതീതി മമ തക്കോ. **"ആദി**-സദ്ദതോ ഘരേ ഠിതാനം ദിന്നലാഭഭാജനാദീനി"തി **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. "ഗാമൂപചാരേ ഠിതാനം പാപുണിതബ്ബലാഭം സഞ്ചിച്ച അദേന്താനം പാരാജിക"ന്തി **അനുഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. കിഞ്ചാപി **കുരുന്ദി**ആദീസു പാളിയം വുത്തവചനാനുലോമവസേന വുത്തത്താ "പമാദലേഖാ"തി ന വത്തബ്ബം, മഹാഅട്ഠകഥായം വുത്തവിനിച്ഛയോ സങ്ഗീതിതോ പട്ഠായ ആഗതോ. **"യഞ്ചേതം മഹാഅട്ഠകഥായ"**ന്തിആദി സീഹളദീപേ അട്ഠകഥാചരിയേഹി വുത്തം "വിനിച്ഛയനയോ"തി ച. **ലേഡ്ഡുപാതേനേവ പരിച്ഛിന്ദിതബ്ബോ**തി പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനം, ന ഉപചാരം. സോ ഹി തതോ അപരേന ലേഡ്ഡുപാതേന പരച്ഛിന്നോ. ഇമസ്മിം **അദിന്നാദാനസിക്ഖാപദേ**തി നിയമേന അഞ്ഞത്ഥ അഞ്ഞഥാതി അത്ഥതോ വുത്തം ഹോതി. തേന വാ നിയമേന യഥാരുതവസേനാപി അത്ഥോ ഇധ യുജ്ജതി. **അഭിധമ്മേ പനാ**തിആദിനാ അഞ്ഞഥാപി അത്ഥാപത്തിസിദ്ധം ദസ്സേതി.

"പരിച്ചാഗാദിമ്ഹി അകതേ 'ഇദം മമ സന്തക'ന്തി അവിദിതമ്പി പരപരിഗ്ഗഹിതമേവ പുത്തകാനം പിതു അച്ചയേന സന്തകം വിയ, തം അത്ഥതോ അപരിച്ചത്തേ സങ്ഗഹം ഗച്ഛതീ"തി **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. "ഥേനസ്സ കമ്മം **ഥേയ്യം,** ഥേനേന ഗഹേതബ്ബഭൂതം ഭണ്ഡം. ഥേയ്യന്തി സങ്ഖാതന്തി ഥേയ്യസങ്ഖാത"ന്തി **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. തം ഥേയ്യം യസ്സ ഥേനസ്സ കമ്മം, സോ യസ്മാ ഥേയ്യചിത്തോ അവഹരണചിത്തോ ഹോതി, തസ്മാ "ഥേയ്യസങ്ഖാത"ന്തി പദം ഉദ്ധരിത്വാ "ഥേയ്യചിത്തോ അവഹരണചിത്തോ"തി പദഭാജനമ്പി തേസം പോരാണാനം യുജ്ജതേവ, തഥാപി അട്ഠകഥായം വുത്തനയേനേവ ഗഹേതബ്ബം. "യഞ്ച പുബ്ബഭാഗേ 'അവഹരിസ്സാമീ'തി പവത്തം ചിത്തം, യഞ്ച ഗമനാദിസാധകം, പരാമസനാദിസാധകം വാ മജ്ഝേ പവത്തം, യഞ്ച ഠാനാചാവനപയോഗസാധകം , തേസു അയമേവേകോ പച്ഛിമോ ചിത്തകോട്ഠാസോ ഇധ അധിപ്പേതോ 'ഥേനോ'തി അപരേ"തി **അനുഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. ഊനമാസകമാസപാദാദീസു "അവഹരണചിത്തേസു ഏകചിത്തകോട്ഠാസോതി ആചരിയാ വദന്തീ"തി വുത്തം.

പഞ്ചവീസതിഅവഹാരകഥാവണ്ണനാ

പഞ്ചവീസതി അവഹാരാ നാമ വചനഭേദേനേവ ഭിന്നാ, അത്ഥതോ പന അഭിന്നാ. **ആകുലാ ദുവിഞ്ഞേയ്യവിനിച്ഛയാ**തി ആചരിയാനം മുഖേ സന്തികേ സബ്ബാകാരേന അഗ്ഗഹിതവിനിച്ഛയാനം

ദുവിഞ്ഞേയ്യാ. ദുകതികപട്ഠാനപാളി (പട്ഠാ॰ ൧.൧.൧ ആദയോ, ദുകതികപട്ഠാനപാളി) വിയ ആകുലാ ദുവിഞ്ഞേയ്യവിനിച്ഛയാ, കേവലം തം ആചരിയാ പുബ്ബാപരവിരോധമകത്വാ സങ്ഗീതിതോ പട്ഠായ ആഗതനയമവിനാസേത്വാ വണ്ണയന്തീതി ''പട്ഠാനപാളിമിവാതി അപരേ വദന്തീ''തി ച വുത്താ. **പോരാണാതി** സങ്ഗീതിആചരിയാ. **അയമേത്ഥ സാമീചി** ഏവ, സചേ ന ദേതി, ആപത്തി നത്ഥി, പാരാജികഭയാ പന യഥാ സിക്ഖാകാമോ ദേതി, ഏവം ദാതബ്ബമേവ. യാനി പനേത്ഥ വത്ഥൂനി, താനി സീഹളദീപേ ആചരിയേഹി സങ്ഘാദീനമനുമതിയാ അട്ഠകഥാസു പക്ഖിത്താനി, ''അനാഗതേ ബ്രഹ്മചാരീനം ഹിതത്ഥായ പോത്ഥകാരുള്ഹകാലതോ പച്ഛാപീ''തി വുത്തം. ആണത്തികം ആണത്തിക്ഖണേപി ഗണ്ഹാതി, കാലന്തരേനാപി അത്ഥസാധകോ, കാലന്തരം സന്ധായാതി ഇദമേതേസം നാനത്തം. **ഭട്ഠേതി** അപഗതേ. **അന്തരസമുദ്ദേ** അതുരുമുഹുദേ. **ഫരതി** സാധേതി. **നവധോതോതി** നവകതോ. **പാസാണസക്ഖരന്തി** പാസാണഞ്ച സക്ഖരഞ്ച.

ഭൂമട്ഠകഥാദിവണ്ണനാ

൯൪. മഹാഅട്ഠകഥായം പന സച്ചേപി അലികേപി ദുക്കടമേവ വുത്തം, തം പമാദലിഖിതന്തി വേദിതബ്ബന്തി യഥേതരഹി യുത്തിയാ ഗഹേതബ്ബാ. തത്ഥ ''ചതുവഗ്ഗേന ഠപേത്വാ ഉപസമ്പദപവാരണഅബ്ഭാനാദിസബ്ബം സങ്ഘകമ്മം കാതും വട്ടതി''ച്ചേവ വത്തബ്ബേ ''ഉപസമ്പദപവാരണകഥിനബ്ഭാനാദീനീ''തി ലിഖന്തീതി വേദിതബ്ബം. തം ആചരിയാ ''പമാദലേഖാ''ത്വേവ വണ്ണയന്തി, തേന വുത്തം ''പമാദലിഖിത''ന്തി. യം യം വചനം മുസാ, തത്ഥ തത്ഥ പാചിത്തിയന്തി വുത്തം. ദുക്കടസ്സ വചനേ പയോജനാഭാവാ **''അദിന്നാദാനസ്സ പുബ്ബപയോഗേ''**തി വുത്തം. അഞ്ഞേസമ്പി പുബ്ബപയോഗേ പാചിത്തിയട്ഠാനേ പാചിത്തിയമേവ. **പമാദലിഖിതന്തി** ഏത്ഥ ഇധ അധിപ്പേതമേവ ഗഹേത്വാ അട്ഠകഥായം വുത്തന്തി ഗഹിതേ സമേതി വിയ. ആചരിയാ പന **''പാചിത്തിയട്ഠാനേ പാചിത്തിയ''**ന്തി വത്വാ ദുക്കടേ വിസും വത്തബ്ബേ ''സച്ചാലികേ''തി സാമഞ്ഞതോ വുത്തത്താ ''പമാദലേഖാ''തി വദന്തീതി വേദിതബ്ബാതി. ''കുസലചിത്തേന ഗമനേ അനാപത്തീ''തി വുത്തത്താ ''ദാനഞ്ച ദസ്സാമീ''തി വചനേന അനാപത്തി വിയ.

പാചിത്തിയട്ഠാനേ ദുക്കടാ ന മുച്ചതീതി പാചിത്തിയേന സദ്ധിം ദുക്കടമാപജ്ജതി. **ബഹുകാപി ആപത്തിയോ ഹോന്തൂതി** ഖണനബ്യൂഹനുദ്ധരണേസു ദസ ദസ കത്വാ ആപത്തിയോ ആപന്നോ, തേസു ഉദ്ധരണേ ദസ പാചിത്തിയോ ദേസേത്വാ മുച്ചതി, ജാതിവസേന **''ഏകമേവ ദേസേത്വാ മുച്ചതീ''**തി **കുരുന്ദിയം** വുത്തം, തസ്മാ പുരിമേന സമേതി. ''സമോധാനേത്വാ ദസ്സിതപയോഗേ ''ദുക്കട''ന്തി വുത്തത്താ സമാനപയോഗാ ബഹുദുക്കടത്തം ഞാപേതി. **ഖണനേ ബഹുകാനീതി** സമാനപയോഗത്താ ന പടിപ്പസ്സമ്ഭതി. **അട്ഠകഥാചരിയപ്പമാണേനാതി** യഥാ പനേത്ഥ, ഏവം അഞ്ഞേസുപി ഏവരൂപാനി അട്ഠകഥായ ആഗതവചനാനി സങ്ഗീതിതോ പട്ഠായ ആഗതത്താ ഗഹേതബ്ബാനീതി അത്ഥോ. ''ഇധ ദുതിയപാരാജികേ ഗഹേതബ്ബാ, ന അഞ്ഞേസൂ''തി **ധമ്മസിരിത്ഥേരോ** കിരാഹ. **ഗണ്ഠിപദേ** പന ''പുരിമഖണനം പച്ഛിമം പത്വാ പടിപ്പസ്സമ്ഭതി, തേനേവ ഏകമേവ ദേസേത്വാ മുച്ചതീ''തി വുത്തം, ''വിസഭാഗകിരിയം വാ പത്വാ പുരിമം പടിപ്പസ്സമ്ഭതീ''തി ച വുത്തം.

ഏവം ഏകട്ഠാനേ ഠിതായ കുമ്ഭിയാ ഠാനാചാവനഞ്ചേത്ഥ ഛഹാകാരേഹി വേദിതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ. **കുമ്ഭിയാതി** ഭുമ്മവചനം. **ഉദ്ധം ഉക്ഖിപന്തോ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ഭൂമിതോ മോചേതി, പാരാജികന്തി** ഏത്ഥ മുഖവട്ടിയാ ഫുട്ഠോകാസം ബുന്ദേന മോചിതേ ''ഠാനാചാവനഞ്ചേത്ഥ ഛഹാകാരേഹി വേദിതബ്ബ''ന്തി ഇമിനാ സമേതി, തഥാ അവത്വാ ''ഭൂമിതോ മുത്തേ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി അതിക്കന്തേ ഭൂമിതോ മോചിതം നാമ ഹോതീ''തി ദള്ഹം കത്വാ വദന്തി, ഉപപരിക്ഖിത്വാ ഗഹേതബ്ബം. ഏത്ഥ ഏകച്ചേ ഏവം അത്ഥം വദന്തി ''പുബ്ബേ ഖണന്തേന അവസേസട്ഠാനാനി വിയോജിതാനി, തസ്മിം വിമുത്തേ പാരാജിക''ന്തി. **സങ്ഖേപമഹാപച്ചരിയാദീസു** വുത്തവചനസ്സ പമാദലേഖഭാവോ ''അത്തനോ ഭാജനഗതം വാ കരോതി, മുട്ഠിം വാ ഛിന്ദതീ''തി വചനേന ദീപിതോ.

യം പന **''പീതമത്തേ പാരാജിക''**ന്തി വുത്തം, തം യഥേതരഹി ''പഞ്ചവിഞ്ഞാണാ ഉപ്പന്നവത്ഥുകാ ഉപ്പന്നാരമ്മണാ''തി പദസ്സ ''ഉപ്പന്നവത്ഥുകാഹി അനാഗതപടിക്ഖേപോ''തി അട്ഠകഥാവചനം ''അസമ്ഭിന്നവത്ഥുകാ അസമ്ഭിന്നാരമ്മണാ പുരേജാതവത്ഥുകാ പുരേജാതാരമ്മണാ''തി വചനമപേക്ഖിത്വാ അതീതാനാഗതപടിക്ഖേപോതി പരിവത്തേതി, തഥാ താദിസേഹി പരിവത്ത'ന്തി വേദിതബ്ബം. ന ഹി അട്ഠകഥാചരിയാ പുബ്ബാപരവിരുദ്ധം വദന്തി. യം പന ആചരിയാ ''ഇദം പമാദലിഖിത''ന്തി അപനേത്വാ പടിക്ഖിപിത്വാ വചനകാലേ വാചേന്തി, ഉദ്ദിസന്തി, തമേവ ച ഇമിനാപി ആചരിയേന ''പമാദലിഖിത''ന്തി പടിക്ഖിത്തം. യഞ്ച സുത്തം

ദസ്സേത്വാ തേ പടിക്ഖിപന്തി, തമേവ ച ദസ്സേന്തേന ഇമിനാ പടിക്ഖിത്തം, തേന വുത്തം **"തം പന തഥേവാ"**തിആദി.

അനാപത്തിമത്തമേവ വുത്തന്തി നേവ അവഹാരോ ന ഗീവാ അനാപത്തീതി ബ്യഞ്ജനതോവ ഭേദോ, ന അത്ഥതോതി ദസ്സനത്ഥം. **തം പമാദലിഖിതം** കതരേഹീതി ചേ? പുബ്ബേ വുത്തപ്പകാരേഹി, ലേഖകേഹി വാ, ഏസ നയോ സബ്ബത്ഥ. "ന ഹി തദേവ ബഹൂസു ഠാനേസു യുത്തതോ പാരാജികമഹുത്വാ കത്ഥചി ഹോതീ"തി സബ്ബം **അനുഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. **ദുട്ഠപിതം വാ ഠപേതീ**തി ഏത്ഥ തതോ പഗ്ഘരിസ്സതീതി ഠാനാചാവനം സന്ധായ കതത്താ പാരാജികം തം പന ഗണ്ഹതു വാ മാ വാ തഥേവ "ഭിന്ദതീ"തിആദിവചനതോ വേദിതബ്ബം. **"തഥേവാ**തി ഠാനാചാവനം അകരോന്തോവ ഠാനാ അചാവേതുകാമോവ കേവലം 'ഭിന്ദതീ'തി അട്ഠകഥാവചനതോ ച ഞാപേതബ്ബ"ന്തി അഞ്ഞതരസ്മിം **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. തഥാ "പഗ്ഘരിതേഹി തിന്തപംസും ഗഹേത്വാ ഉദകേ പക്ഖിപിത്വാ പചിത്വാ ഗഹേതും സക്കാ, തസ്മാ ഗഹണമേവ സന്ധായ വുത്ത"ന്തി അപരേ. "രിത്തകുമ്ഭിയാ ഉപരി കരോതി, ഭണ്ഡദേയ്യ"ന്തി വുത്തം, തം ആണത്തിയാ വിരുജ്ഝതി, "യദാ സക്കോസി, തദാ തം ഭണ്ഡം അവഹരാ"തി അത്ഥസാധകോ ആണത്തികാലേ ഏവ പാരാജികം. അപിച ആവാടകാദീനി ഥാവരപയോഗാനി ച ഏത്ഥ സാധകാനി. നത്ഥി കാലകതപയോഗാനി പാരാജികവത്ഥൂനീതി തസ്മാ ഉപപരിക്ഖിതബ്ബന്തി ഏകേ. യത്ഥ യത്ഥ **"അപരേ"**തി വാ **"ഏകേ"**തി വാ വുച്ചതി, തത്ഥ തത്ഥ സുട്ഠു ഉപപരിക്ഖിത്വാ യുത്തം ഗഹേതബ്ബം, ഇതരം ഛഡ്ഡേതബ്ബം. **വദന്തീ**തി ആചരിയാ വദന്തി. **ന, അഞ്ഞഥാ ഗഹേതബ്ബത്ഥതോ**തി പാളിപരിഹരണത്ഥം വുത്തം. **ഏവമേകേ വദന്തീ**തി തം ന ഗഹേതബ്ബം. കസ്മാ? "പസ്സാവം വാ ഛഡ്ഡേതീ"തി ച "അപരിഭോഗം വാ കരോതീ"തി ച അത്ഥതോ ഏകത്താ, അട്ഠകഥായ "മുഗ്ഗരേന പോഥേത്വാ ഭിന്ദതീ"തി വുത്തത്താപി.

അയം പനേത്ഥ സാരോതിആദികഥായ "അമ്ഹാകം ആചരിയസ്സ വചന"ന്തി **ധമ്മസിരിത്ഥേരോ** ആഹ. സങ്ഗഹാചരിയാനം വാദോതി ഏകേ. പുബ്ബേ വുത്താപി തേ ഏവ, തസ്മാ **വോഹാരവസേനാ**തി അഛഡ്ഡേതുകാമമ്പി തഥാ കരോന്തം "ഛഡ്ഡേതീ"തി വോഹരന്തി. **ഏവമേതേസം പദാനം അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ**തി ഏവം സന്തേ "ഠാനാചാവനസ്സ നത്ഥിതായ ദുക്കട"ന്തി അട്ഠകഥാവചനേന അതിവിയ സമേതി, തത്ഥ ഠാനാചാവനചിത്തസ്സ നത്ഥിതായ ഠാനാ ചുതമ്പി ന "ഠാനാ ചുത"ന്തി വുച്ചതീതി അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. **ഇതരഥാപീ**തി ഥേയ്യചിത്താഭാവാ ഠാനാ ചാവേതുകാമസ്സപി ദുക്കടം യുജ്ജതി.

൯൩. സയമേവ പതിതമോരസ്സേവ ഇതോ ചിതോ ച കരോതോ ഥുല്ലച്ചയം. ആകാസട്ഠവിനിച്ഛയേ തപ്പസങ്ഗേന തസ്മിം വേഹാസാദിഗതേപി അസമ്മോഹത്ഥം ഏവം ഗഹേതബ്ബന്തി വുത്തം. "ഏവമഞ്ഞത്രാപി സാമിസേ"തി **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. "ഠാനാചാവനം അകരോന്തോ ചാലേതീ"തി വചനതോ ഠാനാചാവനേ ഥുല്ലച്ചയം നത്ഥീതി വുത്തം ഹോതി. കേചി അഫന്ദാപേത്വാ ഠാനാചാവനാചാവനേഹിപി ദുക്കടഥുല്ലച്ചയേ വദന്തി. "തേ ഠാനാചാവനം അകരോന്തോതി ഇമം അട്ഠകഥാവചനം ദസ്സേത്വാ പടിസേധേതബ്ബാ"തി കേചി വദന്തി, വീമംസിതബ്ബം.

൯൪. ഛേദനമോചനാദി ഉപരിഭാഗം സന്ധായ വുത്തം. അവസ്സം ഠാനതോ **ആകാസഗതം കരോതി**. ഏത്ഥ "ഏകകോടിം നീഹരിത്വാ ഠപിതേ വംസേ ഠിതസ്സ ആകാസകരണം സന്ധായാ"തി കേചി വദന്തി. തേ പന അഥ "മൂലം അച്ഛേത്വാ വലയം ഇതോ ചിതോ ച സാരേതി, രക്ഖതി. സചേ പന മൂലതോ അനീഹരിത്വാപി ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ ആകാസഗതം കരോതി, പാരാജിക"ന്തി അട്ഠകഥാവചനം ദസ്സേത്വാ പടിസേധേതബ്ബാ. **ഭിത്തിനിസ്സിത**ന്തി ഭിത്തിയാ ഉപത്ഥമ്ഭിതം സന്ധായ വുത്തന്തി ഏകേ. **ഭിത്തിം നിസ്സായ ഠപിത**ന്തി നാഗദന്താദീസു ഠിതം സന്ധായ വുത്തം. **ഛിന്നമത്തേ**തി ഉപരി ഉഗ്ഗന്ത്വാ ഠിതം സന്ധായ വുത്തം.

൯൫. **ഉപരി ഠിതസ്സ പിട്ഠിയാ**തി ഏത്ഥ അധോ ഓസാരണം സന്ധായ വുത്തം. ഹേട്ഠാ ഓസാരേന്തസ്സ ഉപരിമസ്സ പിട്ഠിയാ ഹേട്ഠിമേന ഠിതോകാസം അതിക്കന്തമത്തേ പാരാജികം, ഉദ്ധം ഉക്ഖിപന്തസ്സ ഉദകതോ മുത്തമത്തേ. "ഏവം ഗഹിതേ ഭൂമട്ഠേ വുത്തേന സമേതീ"തി വദന്തി. മതമച്ഛാനം ഠിതട്ഠാനമേവ ഠാനം കിര. ഥേയ്യചിത്തേന മാരേത്വാ ഗണ്ഹതോ ഊനപാദഗ്ഘനകേ ദുക്കടം, സഹപയോഗത്താ പാചിത്തിയം നത്ഥീതി ഏകേ. **മദനഫലവസാദീനീ**തി ഏത്ഥ **സീഹളഭാസാ** കിര **വസ** ഇതി വിസന്തി അത്ഥോ, ഗരുളാകാരേന കതുപ്പേയിതം വാ.

൯൬. **പുബ്ബേ** പാസേ ബദ്ധസൂകരഉപമായ **വുത്താ ഏവ**. "ഥലേ ഠപിതായ നാവായ ന ഫുട്ഠോകാസമത്തമേവാ"തി പാഠോ. "വാതോ ആഗമ്മാതി വചനതോ വാതസ്സ നത്ഥികാലേ പയോഗസ്സ കതത്താ അവഹാരോ നത്ഥി, അത്ഥികാലേ ചേ കതോ, അവഹാരോവാ"തി വദന്തി.

“ഭണ്ഡദേയ്യം പന കേസന്തി ചേ? യേസം ഹത്ഥേ കഹാപണാനി ഗഹിതാനി, തേസം വാ, നാവാസാമിനാ നാവായ അഗ്ഗഹിതായ നാവാസാമികസ്സ വാ”തി **അനുഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം.

൧൩. നിരമ്ബിത്വാ ഉപരി. **അകതം വാ പന പതിട്ഠപേതീ**തി അപുബ്ബം വാ പട്ഠപേതീതി അത്ഥോ.

൧൩൬. ഗാമട്ഠേ വാ “ഗാമോ നാമാ”തി ന വുത്തം പഠമം ഗാമലക്ഖണസ്സ സബ്ബസോ വുത്തത്താ.

൧൩൭. അരഞ്ഞട്ഠേ **അരഞ്ഞം നാമാ**തി പുന ന കേവലം പുബ്ബേ വുത്തലക്ഖണഞ്ഞേവ അരഞ്ഞന്തി ഇധാധിപ്പേതം, കിന്തു പരപരിഗ്ഗഹിതമേവ ചേതം ഹോതി, തം ഇധാധിപ്പേതന്തി ദസ്സനത്ഥം വുത്തം. തേനേവ അത്ഥേപി അരഞ്ഞഗ്ഗഹണം കതം. **അഗ്ഗേപി മൂലേപി ഛിന്നാ**തി എത്ഥ “ന വേഠേത്വാ ഠിതാ, ഛിന്നമത്തേ പതനകം സന്ധായ വുത്ത”ന്തി വദന്തി. **തച്ഛേത്വാ ഠപിതോ**തി അരഞ്ഞസാമികേഹി പരേഹി ലദ്ധേഹി തച്ഛേത്വാ ഠപിതോ. **അജ്ഝഗതോപീ**തി ചിരകാലികോപി. **“ന ഗഹേതബ്ബോ**തി അരഞ്ഞസാമികേഹി അനുഞ്ഞാതേനപീ”തി **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. **ഛല്ലിയാ പരിയോനദ്ധം ഹോതീ**തി ഇമിനാ സാമികാനം നിരപേക്ഖതം ദീപേതി. തേന വുത്തം **“ഗഹേതും വട്ടതീ”**തി. യദി സാമികാനം സാപേക്ഖതാ അത്ഥി, ന വട്ടതി.

൧൩൮. തത്ഥ “ഭാജനേസു പോക്ഖരണീതളാകേസു ച ഗാവോ പക്കോസതീതി ഇതോ പട്ഠായ തയോ ദസ വാരാ ആദിമേവ ദസ്സേത്വാ സംഖിത്താ”തി **അനുഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. **നിബ്ബഹനഉദകം** നാമ തളാകരക്ഖണത്ഥായ അധികോദകനിക്ഖമനദ്വാരേന നിക്ഖമനഉദകം. **“ഗഹേതും ന ലഭതീ**തി സാമീചികമ്മം ന ഹോതീ”തി **അനുഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. ഇതോ പട്ഠായ “വുത്ത”ന്തി വുത്തേ **അനുഗണ്ഠിപദേ**തി ഗഹേതബ്ബം. **അനിക്ഖന്തേ** ഉദകേതി പാഠസേസോ, സുക്ഖമാതികാപയോഗത്താ ഭണ്ഡദേയ്യമ്പി ന ഹോതീതി അധിപ്പായോ. **തളാകം നിസ്സായ ഖേത്തസ്സ കതത്താ**തി “സബ്ബസാധാരണം തളാകം ഹോതീ”തി പഠമം വുത്തത്താ തം സന്ധായ വുത്തം. “യസ്മാ തളാകഗതം ഉദകം സബ്ബസാധാരണമ്പി മാതികായ സതി തം അതിക്കമിത്വാ ഗഹേതും ന വട്ടതി, തസ്മാ തം സന്ധായ **കുരുന്ദിയാദീസു അവഹാരോതി വുത്ത”**ന്തി അപരേ ആഹൂതി. **ഇമിനാ ലക്ഖണേന ന സമേതീ**തി യസ്മാ സബ്ബസാധാരണദേസോ നാമ തഞ്ച തളാകം സബ്ബസാധാരണം, കതികാഭാവാ ച **മഹാഅട്ഠകഥായം വുത്തമേവ യുത്ത**ന്തി ആഹാചരിയോ.

൧൩൯. **“തതോ പട്ഠായ അവഹാരോ നത്ഥീ**തി ഥേയ്യായപി ഗണ്ഹതോ, തസ്മാ യഥാമുണ്ഡമഹാജേതബ്ബത്താ, അരക്ഖിതബ്ബത്താ, സബ്ബസാധാരണത്താ ച അഞ്ഞമ്പി സങ്ഘസന്തകം ഇദം ന ഹോതീ”തി **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം.

൧൪൦. **ഉജുകമേവ തിട്ഠതീ**തി എത്ഥ “സമീപേ രുക്ഖസാഖാദീഹി **സന്ധാരിതത്താ** ഈസകം ഖലിത്വാ ഉജുകമേവ തിട്ഠതി ചേ, അവഹാരോ. ഛിന്നവേണു വിയ തിട്ഠതി ചേ, അനാപത്തീ”തി വുത്തം, തം സുവുത്തം, തസ്സ വിനിച്ഛയേ “സചേ താനി രക്ഖന്തീ”തി വുത്തത്താ. **നോ അഞ്ഞഥാ**തി സമ്പത്തേ ചേ വാതേ വാതമുഖസോധനം കരോതി, പാരാജികന്തി അത്ഥോ.

൧൪൧. **അഞ്ഞേസു പന വിചാരണാ എവ നത്ഥീ**തി തേസു അപ്പടിക്ഖിപിതത്താ അയമേവ വിനിച്ഛയോതി വുത്തം ഹോതി. “എതേന ധുരനിക്ഖേപം കത്വാപി ചോരേഹി ആഹടം ചോദേത്വാ ഗണ്ഹതോ അനാപത്തീതി ദീപിതം ഹോതീ”തി വുത്തം.

൧൪൨. **എസേവ നയോ**തി ഉദ്ധാരേയേവ പാരാജികം, കസ്മാ? അഞ്ഞേഹി പത്തേഹി സാധാരണസ്സ സഞ്ഞാണസ്സ വുത്തത്താ. **പദവാരേനാ**തി ചോരേന നീഹരിത്വാ ദിന്നം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛതോ. **ഗാമദ്വാര**ന്തി വോഹാരമത്തമേവ, ഗാമന്തി അത്ഥോ ആണത്തിയാ ദട്ഠബ്ബത്താ, ദ്വിന്നമ്പി ഉദ്ധാരേ എവ പാരാജികം. **അസുകം നാമ ഗാമം ഗന്ത്വാ**തി വചനേന യാവ തസ്സ ഗാമസ്സ പരതോ ഉപചാരോ, സബ്ബമേതം ആണത്തമേവ ഹോതി. “ഠത്വാ വാ നിസീദിത്വാ വാ വിസ്സമിത്വാ പുരിമഥേയ്യചിത്തം വൂപസമിത്വാ ഗമനത്ഥഞ്ചേ ഭണ്ഡം ന നിക്ഖിത്തം, യഥാഗഹിതമേവ, പദവാരേന കാരേതബ്ബോതി, നിക്ഖിത്തഞ്ചേ, ഉദ്ധാരേനാ”തി ച ലിഖിതം. കേവലം **“ലിഖിത”**ന്തി വുത്തേ **ഗണ്ഠിപദേ** ഗഹേതബ്ബം. **ഥേയ്യചിത്തേന പരിഭുഞ്ജന്തോ**തി ഠാനാചാവനം അകത്വാ നിവത്ഥപാരുതനീഹാരേന “പുബ്ബേവേദം മയാ ഗഹിത”ന്തി ഥേയ്യചിത്തേന പരിഭുഞ്ജന്തോ. “നട്ഠേ ഭണ്ഡദേയ്യം കിരാ”തി ലിഖിതം. **“അഞ്ഞോ വാ”**തി വചനേന യേന ഠപിതം, തേന ദിന്നേ അനാപത്തീതി ദീപിതം ഹോതി ഗോപകസ്സ ദാനേ വിയ, “കേവലം ഇധ ഭണ്ഡദേയ്യന്തി അപരേ”തി വുത്തം. **“അഞ്ഞോ വാ”**തി വചനതോ യേന ഠപിതം. സോ വാതിപി ലബ്ഭതീതി വിചാരേത്വാ ഗഹേതബ്ബോ. വാ-സദ്ദേന യസ്സ ഹത്ഥേ ഠപിതം, സോ വാ ദേതി രാജഗഹേ ഗണകോ വിയ ധനിയസ്സ, തസ്മാ പാരാജികം യുത്തം വിയ.

തവ ഥൂലസാടകോ ലദ്ധോതി വുത്തക്ഖണേ മുസാവാദേ ദുക്കടം. **തസ്സ നാമം ലിഖിത്വാ**തി ഏത്ഥ "തേന 'ഗഹേത്വാ ഠപേയ്യാസീ'തി ആണത്തത്താ നാമലേഖനകാലേ അനാപത്തി കുസസങ്കമനസദിസം ന ഹോതീ"തി വുത്തം. **ന ജാനന്തീ**തി ന സുണന്തീതി അത്ഥോ. സചേ ജാനിത്വാപി ചിത്തേന ന സമ്പടിച്ഛന്തി ഏസേവ നയോ. ജാനന്തേന പന രക്ഖിതും അനിച്ഛന്തേ പടിക്ഖിപിതബ്ബമേവ ഏതന്തി വത്തം ജാനിതബ്ബം. **ഉമ്മഗ്ഗേനാ**തി പുരാപാണം ഖണിത്വാ കതമഗ്ഗേനാതി അത്ഥോ.

നിസ്സിതവാരികസ്സ പന സഭാഗാ ഭത്തം ദേന്തി, തസ്മാ യഥാ വിഹാരേ പന്തി, തഥേവ കാതബ്ബന്തി **സമ്പത്തവാരം അഗ്ഗഹേതും ന ലഭന്തി,** "തസ്സ വാ സഭാഗാ അദാതും ന ലഭന്തീ"തി വുത്തം. **അത്തദുതിയസ്സാ**തി ന ഹി ഏകേനാനീതം ദ്വിന്നം പഹോതി, സചേ പഹോതി പാപേതബ്ബോതി ദസ്സേതും **"യസ്സ വാ"**തിആദി വുത്തം. **"പരിപുച്ഛം ദേതീ**തി പുച്ഛിതപഞ്ഹസ്സ വിസ്സജ്ജനം കരോതീ"തി ലിഖിതം. സങ്ഘസ്സ ഭാരം നാമ "സദ്ധമ്മവാചനാ ഏവാ"തി വുത്തം, "നവകമ്മികോപി വുച്ചതീ"തി ച, **"ഇതോ ഭണ്ഡതോ വട്ടന്തം പുന അന്തോ പവിസതീ**തി മഹാഅട്ഠകഥാപദസ്സ കുരുന്ദീസങ്ഖേപട്ഠകഥാഹി അധിപ്പായോ വിവരിതോ"തി ലിഖിതം.

൧൧൩. **ഗച്ഛന്തേ യാനേ വാ**തി ഏത്ഥ "സുങ്കട്ഠാനസ്സ ബഹി ഠിതം സന്ധായ വുത്ത"ന്തി **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ** വദതി കിര. "ഗച്ഛന്തേ യാനേ വാതിആദി സുങ്കട്ഠാനബ്ഭന്തരേ ഗഹേതബ്ബ"ന്തി വുത്തം. ബഹി ഠിതസ്സ വത്തബ്ബമേവ നത്ഥി, "അന്തോ ഠത്വാ"തി അധികാരേ വുത്തത്താ ചേതി യുത്തം - യാനാദീസു ഠപിതേ തസ്സ പയോഗം വിനായേവ ഗതേസു പാരാജികോ ന ഹോതി. കസ്മാ ന ഭണ്ഡദേയ്യന്തി ചേ? സുങ്കട്ഠാനസ്സ ബഹി ഠിതത്താ. അരഞ്ഞട്ഠേ "അസ്സതിയാ അതിക്കമന്തസ്സപി ഭണ്ഡദേയ്യമേവാ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൧൭) വുത്തം തേസം സപരിഗ്ഗഹിതത്താ. ഇധ പന "അത്ര പവിട്ഠസ്സാ"തി വചനതോ ന ബഹി ഠിതസ്സ, തം കിര സുങ്കസങ്കേതം. **അഞ്ഞം ഹരാപേതീ**തി തത്ഥ "സഹത്ഥാ"തി വചനതോ അനാപത്തി. **നിസ്സഗ്ഗിയാനി ഹോന്തീ**തി അട്ഠകഥാതോ **പാചിത്തിയം,** ഉപചാരം ഓക്കമിത്വാ പരിഹരണേ സാദീനവത്താ ദുക്കടം.

സുങ്കട്ഠാനേ സുങ്കം ദത്വാവ ഗന്തും വട്ടതീതി ഇദം ദാനി വത്തബ്ബാനം മാതികാതി **ധമ്മസിരിത്ഥേരോ**. "അനുരാധപുരസ്സ ചതൂസു ദ്വാരേസു സുങ്കം ഗണ്ഹന്തി, തേസു ദക്ഖിണദ്വാരസ്സ പുരതോ മഗ്ഗോ ഥൂപാരാമതോ ആനന്ദചേതിയം പദക്ഖിണം കത്വാ ജേതവനവിഹാരസ്സന്തരപാകാരസ്സാസന്നേ നിവിട്ഠോ, യോ ന ഗാമം പവിസന്തോ ഉപചാരം ഓക്കന്തോ ഹോതി. ഥൂപാരാമതോ ച മഹാചേതിയം പദക്ഖിണം കത്വാ രാജവിഹാരം ഗച്ഛന്തോ ന ഓക്കമതീ"തി കിര **മഹാഅട്ഠകഥായം** ആഗതം. **ഏത്ഥ ചാ**തി സുങ്കഘാതേ "ദ്വീഹി ലേഡ്ഡുപാതേഹീതി ആചരിയപരമ്പരാഭതാ"തി ലിഖിതം. **ദ്വീഹി ലേഡ്ഡുപാതേഹീ**തി സുങ്കഘാതസ്സ പരിച്ഛേദേ അട്ഠപിതേ യുജ്ജതി, ഠപിതേ പന അതിരേകയോജനമ്പി സുങ്കഘാതം ഹോതീതി തതോ പരം ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതാ ഉപചാരോതി ഗഹേതബ്ബോ. സോ പനേത്ഥാപി ദുവിധോ ബാഹിരബ്ഭന്തരഭേദതോ. തത്ഥ ദുതിയലേഡ്ഡുപാതസങ്ഖാതം ബാഹിരോപചാരം സന്ധായ **പാളിയം, മഹാഅട്ഠകഥായ**ഞ്ച ദുക്കടം വുത്തം. അബ്ഭന്തരം സന്ധായ **കുരുന്ദിയ**ന്തി നോ ഖന്തി. "അത്ര പവിട്ഠസ്സ സുങ്കം ഗണ്ഹന്തൂതി ഹി നിയമിതട്ഠാനം ഏകന്തതോ പാരാജികഖേത്തം ഹോതി, തഞ്ച പരിക്ഖിത്തം, ഏകോ ലേഡ്ഡുപാതോ ദുക്കടഖേത്തം, അപരിക്ഖിത്തഞ്ചേ, ദുതിയോ ലേഡ്ഡുപാതോതി നോ അധിപ്പായോ"തി ആചരിയോ വദതി.

൧൧൪. **ധനം പന ഗതട്ഠാനേ വഡ്ഢതീ**തി ഏത്ഥ "വഡ്ഢിയാ സഹ അവഹാരകസ്സ ഭണ്ഡദേയ്യ"ന്തി ലിഖിതം. "തം വഡ്ഢിം ദസ്സാമീ"തി അഗ്ഗഹേസി, തത്ഥ കമ്മം അകരോന്തസ്സ വഡ്ഢതീതി കത്വാ വുത്തം. കേവലം ആഠപിതഖേത്തസ്സ ന വഡ്ഢതി. "യം ധനം വഡ്ഢി, തം ദേന്തസ്സ അവഹാരകസ്സ വഡ്ഢിയാ അദാനേ പാരാജികം ഹോതീ"തി വദന്തി.

നാമേനാതി സപ്പനാമേന വാ സാമികേന കതേന വാ.

൧൧൫. രാജഘരസ്സ **അന്തോവത്ഥുമ്ഹി,** പരിക്ഖിത്തരാജങ്ഗണം വാ അന്തോവത്ഥു. അപരിക്ഖിത്തേ രാജങ്ഗണേ ഠിതസ്സ സകലനഗരം ഠാനം. ഗോണസ്സ "അപരിക്ഖിത്തേ ഠിതസ്സ അക്കന്തട്ഠാനമേവ ഠാന"ന്തി വുത്തത്താ **ഖണ്ഡദ്വാര**ന്തി അത്തനാ ഖണ്ഡിതച്ഛിദ്ദം. **തത്ഥേവ ഘാതേതീ**തി "ജീവിതിന്ദ്രിയാരമ്മണത്താ വധകചിത്തസ്സ പാചിത്തിയം ഹോതീതി? ന ഹോതി. കസ്മാ? അദിന്നാദാനപയോഗത്താ. തമ്പി ഥേയ്യചിത്തം സങ്ഖാരാരമ്മണംവ ഹോതി. ഇധ തദുഭയം ലഭതി സദ്ധിം പുബ്ബഭാഗാപരഭാഗേഹീ"തി വുത്തം.

൧൧൮. **തസ്സുദ്ധാരേ സബ്ബേസം പാരാജിക**ന്തി യദി യോ ആണത്തോ അവസ്സം തം ഭണ്ഡം ഹരതി, ആണത്തിക്ഖണേ ഏവ പാരാജികം. "ഇധ തിണ്ണം കസ്മാ പാരാജികം, നനു 'തുമ്ഹേ, ഭന്തേ, തയോ ഹരഥാ'തി വുത്തത്താ ഥുല്ലച്ചയം, ഇതരേസഞ്ച പടിപാടിയാ ഏകേകസ്സാണത്തത്താ ഏകേകേന ച ദുക്കടേന ഭവിതബ്ബം. കഥം, ഏകോ കിര മാസഗ്ഘനകം പരിസ്സാവനം ഥേനേത്വാ

ദേസേത്വാ നിരുസ്സാഹോ ഏവ വാ ഹുത്വാ പുന മാസഗ്ഘനകം സൂചിം തഥേവ കത്വാ പുന മാസഗ്ഘനകന്തി ഏവം സിയാതി? ന ഏവം, തം യഥാ ഉപ്പലഥേനകോ യേന വത്ഥു പൂരതി താവ സഉസ്സാഹത്താ പാരാജികോ ആസി, ഏവമിമേ സഉസ്സാഹാവ ന ദേസയിംസു വാ''തി ലിഖിതം, **പാളിയം, അട്ഠകഥായഞ്ച** സംവിദഹിത്വാ ഗതേസു ഏകസ്സുദ്ധാരേ സബ്ബേസം പാരാജികം വിനാ വിയ ആണത്തിയാ കിഞ്ചാപി വുത്തം, അഥ ഖോ ''തസ്സായം അത്ഥോ''തി വത്വാ പച്ഛാ വുത്തവിനിച്ഛയേസു ച ഏകഭണ്ഡഏകട്ഠാനാദീസു ച സമ്ബഹുലാ ഏകം ആണാപേന്തീതി ആണത്തിമേവ നിയമേത്വാ വുത്തം, തസ്മാ ആണത്തി ഇച്ഛിതബ്ബാ വിയ, വീമംസിതബ്ബം. '''ഏകഭണ്ഡം ഏകട്ഠാന'ന്തി ച പാഠോ 'ഏകകുലസ്സ ഭണ്ഡ'ന്തി വചനതോ''തി വദന്തി.

൧൧൯-൧൨൦. ഓചരകേ വുത്തനയേനേവാതി അവസ്സംഹാരിയേ ഭണ്ഡേ. **തം സങ്കേതന്തി** തസ്സ സങ്കേതസ്സ. അഥ വാ തം സങ്കേതം അതിക്കമിത്വാ പച്ഛാ വാ. അപത്വാ പുരേ വാ. ഏസ നയോ **തം നിമിത്തന്തി** ഏത്ഥാപി. അക്ഖിനിഖണനാദികമ്മം ലഹുകം ഇത്തരകാലം, തങ്ഖണേ ഏവ ഭണ്ഡം അവഹരിതും ന സക്കാ, കിഞ്ചി ഭണ്ഡം ദൂരം ഹോതി, കിഞ്ചി ഭാരിയം, തം ഗഹേതും യാവ ഗച്ഛതി യാവ ഉക്ഖിപതി, താവ നിമിത്തസ്സ പച്ഛാ ഹോതി. സചേ തം ഭണ്ഡം അധിഗതം വിയ ആസന്നം, ലഹുകഞ്ച, സക്കാ നിമിത്തക്ഖണേ അവഹരിതും, തമേവ സന്ധായ വുത്തം കിന്തി? ന, പുബ്ബേ വുത്തമ്പി ''തതോ പട്ഠായ തേനേവ നിമിത്തേന അവഹരതീ''തി വുച്ചതി ആരദ്ധത്താ. യദി ഏവം ''പുരേഭത്തപയോഗോ ഏസോ''തി വാരോ പമാണം ഹോതി, ന ച തം പമാണം **മഹാപദുമത്ഥേരവാദസ്സ** പച്ഛാ വുത്തത്താ, ന സങ്കേതകമ്മം വിയ നിമിത്തകമ്മം ദട്ഠബ്ബം. തത്ഥ ഹി കാലപരിച്ഛേദോ അത്ഥി, ഇധ നത്ഥി, ഇദമേവ തേസം നാനത്തം.

൧൨൧. തഞ്ച അസമ്മോഹത്ഥന്തി ഏകോ ''പുരേഭത്താദീസു വാ, അക്ഖിനിഖണനാദീനി വാ ദിസ്വാ ഗണ്ഹാ''തി, ഏകോ ഗഹേതബ്ബം ഭണ്ഡനിസ്സിതം കത്വാ ''പുരേഭത്തം ഏവം വണ്ണസണ്ഠാനം ഭണ്ഡം ഗണ്ഹാ''തി വദതി, ഏവംവിധേസു അസമ്മോഹത്ഥം ഏവംവിധം സങ്കേതം നിമിത്തഞ്ച ദസ്സേതുന്തി ച, **യഥാധിപ്പായന്തി** ദുതിയോ തതിയസ്സ തതിയോ ചതുത്ഥസ്സാതി ഏവം പടിപാടിയാ ചേ വദന്തീതി അത്ഥോ. സചേ ദുതിയോ ചതുത്ഥസ്സ വദേതി, ന യഥാധിപ്പായോതി ച. **''പടിഗ്ഗഹിതമത്തേതി** അവസ്സം ചേ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, പുബ്ബേവ ഥുല്ലച്ചയ''ന്തി ച ലിഖിതം. പടിഗ്ഗണ്ഹകാനം ദുക്കടം സബ്ബത്ഥോകാസാഭാവതോ ന വുത്തം. പാരാജികാപജ്ജനേനേതം ദുക്കടം ആപജ്ജിത്വാ ആപജ്ജന്തി കിര. അത്ഥസാധകാണത്തിചേതനാഖണേ ഏവ പാരാജികോ ഹോതീതി അധിപ്പായോ. തത്ഥ മഗ്ഗട്ഠാനിയം കതരം, കതരം ഫലട്ഠാനിയന്തി ''അത്ഥസാധകചേതനാ നാമ മഗ്ഗാനന്തരഫലസദിസാ''തി വുത്തത്താ ഫലട്ഠാനിയാ ചേതനാതി സിദ്ധം. ആണത്തി ചേ മഗ്ഗട്ഠാനിയാ സിയാ, ചേതനാസഹജത്താ ന സമ്ഭവതി, തഥാ ഭണ്ഡസ്സ അവസ്സംഹാരിതാ ച ന സമ്ഭവതി. ആണത്തിക്ഖണേ ഏവ ഹി തം അവസ്സംഹാരിതം ജാതന്തി അവഹാരകസ്സ പടിഗ്ഗണ്ഹഞ്ചേ, തമ്പി ന സമ്ഭവതി അനാഗതത്താ. ചേതനാ ചേ മഗ്ഗട്ഠാനിയാ ഹോതി, ആണത്തിആദീസു അഞ്ഞതരം, ഭണ്ഡസ്സ അവസ്സംഹാരിതാ ഏവ വാ ഫലട്ഠാനിയാ ചേ, അത്ഥോ ന സമ്ഭവതി. പാരാജികാപത്തി ഏവ ഹി ഫലട്ഠാനിയാ ഭവിതുമരഹതി, ന അഞ്ഞന്തി ഏവം താവ ഇധ ഓപമ്മസംസന്ദനം സമ്ഭവതി ചേതനാ മഗ്ഗട്ഠാനിയാ, തസ്സാ പാരാജികാപത്തിഭാവോ ഫലട്ഠാനിയോ. യഥാ കിം? യഥാ **പടിസമ്ഭിദാമഗ്ഗേ** ''സദ്ധായ ഞാണം ധമ്മപടിസമ്ഭിദാ. സദ്ധായ സദ്ദത്ഥേ ഞാണം അത്ഥപടിസമ്ഭിദാ''തി ഏത്ഥ അഞ്ഞോ സദ്ധോ, അഞ്ഞോ സദ്ധായ സദ്ദത്ഥോതി സിദ്ധം, യഥാ ച ''ഏകോ അമോഹസങ്ഖാതോ ധമ്മോ സമ്പയുത്തകാനം ധമ്മാനം ഹേതുപച്ചയേന പച്ചയോ അധിപതിസഹജാതഅഞ്ഞമഞ്ഞനിസ്സയഇന്ദ്രിയമഗ്ഗസമ്പയുത്തഅത്ഥിഅവിഗതപച്ചയേന പച്ചയോ''തി ഏത്ഥ അമോഹോ ധമ്മോ അഞ്ഞോ, അഞ്ഞേ തസ്സ ഹേതുപച്ചയതാദയോതി സിദ്ധം. യഥാ ച **വിനയപിടകേ** യാനി ഛ ആപത്തിസമുട്ഠാനാനി, ഏവം യഥാസമ്ഭവം ''സത്ത ആപത്തിക്ഖന്ധാ''തി വുച്ചന്തി, തേസം അഞ്ഞാ ആപത്തിസമുട്ഠാനതാ, അഞ്ഞോ ആപത്തിക്ഖന്ധഭാവോതി സിദ്ധം. ഇമിനാ ആപത്തിക്ഖന്ധനയേന ആപത്താധികരണസ്സ കതി ഠാനാനീതി? സത്ത ആപത്തിക്ഖന്ധാ ഠാനാനീതി. കതി വത്ഥൂനീതി? സത്ത ആപത്തിക്ഖന്ധാ വത്ഥൂനീതി. കതി ഭൂമിയോതി? സത്ത ആപത്തിക്ഖന്ധാ ഭൂമിയോതി ഏവമാദയോപി ദസ്സേതബ്ബാ. തഥാ ഹി തസ്സാ ഏവം മഗ്ഗട്ഠാനിയായ അത്ഥസാധികായ ചേതനായ യസ്മാ അഞ്ഞാ പാരാജികാപത്തിതാ അനന്തരഭൂതാ ആകാരവിസേസസങ്ഖാതാ ഫലട്ഠാനിയാ അത്ഥി, തസ്മാ ''അത്ഥസാധകചേതനാ നാമ മഗ്ഗാനന്തരഫലസദിസാ''തി വുത്താതി വേദിതബ്ബം. അഥ വാ കേവലം ധമ്മനിയാമത്തംയേവ ഉപമത്തേന ആചരിയേന ഏവം വുത്തന്തിപി സമ്ഭവതീതി ന തത്ഥ ഓപമ്മസംസന്ദനം പരിയേസിതബ്ബം, ''ഇദം സബ്ബം കേവലം തക്കവസേന വുത്തത്താ വിചാരേത്വാ ഗഹേതബ്ബ''ന്തി ആചരിയോ.

ഭൂമട്ഠകഥാദിവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ആപത്തിഭേദവണ്ണനാ

൧൨൨. “വിഭങ്ഗനയദസ്സനതോ”തി വുത്തത്താ തം സമ്പാദേതും **“ഇദാനി തത്ഥ തത്ഥാ”**തിആദി ആരദ്ധം. തത്ഥ **അങ്ഗവത്ഥുഭേദേന** ചാതി അവഹാരങ്ഗജാനനഭേദേന വത്ഥുസ്സ ഹരിതബ്ബഭണ്ഡസ്സ ഗരുകലഹുകഭാവഭേദേനാതി അത്ഥോ. അഥ വാ അങ്ഗഞ്ച വത്ഥുഭേദേന ആപത്തിഭേദഞ്ച ദസ്സേന്തോതി അത്ഥോ. **അതിരേകമാസകോ ഊനപഞ്ചമാസകോ**തി ഏത്ഥ വാ-സദ്ദോ ന വുത്തോ, തീഹിപി ഏകോ ഏവ പരിച്ഛേദോ വുത്തോതി. **അനജ്ഝാവുട്ഠകം** നാമ അരഞ്ഞേപാലകാദിനാ ന കേനചി മമായിതം. **ഛഡ്ഡിതം** നാമ അനത്ഥികഭാവേന അതിരേകമത്താദിനാ സാമികേന ഛഡ്ഡിതം. നട്ഠം പരിയേസിത്വാ ഛിന്നാലയത്താ **ഛിന്നമൂലകം**. **അസ്സാമികവത്ഥൂ**തി അച്ഛിന്നമൂലകമ്പി യസ്സ സാമികോ കോചി നോ ഹോതി, നിരപേക്ഖാ വാ പരിച്ചജന്തി, യം വാ പരിച്ചത്തം ദേവതാദീനം, ഇദം സബ്ബം അസ്സാമികവത്ഥു നാമ. ദേവതാദീനം വാ ബുദ്ധധമ്മാനം വാ പരിച്ചത്തം പരേഹി ചേ ആരക്ഖകേഹി പരിഗ്ഗഹിതം, **പരപരിഗ്ഗഹിത**മേവ. തഥാരൂപേ ഹി അദിന്നാദാനേ രാജാനോ ചോരം ഗഹേത്വാ ഹനനാദികം കരേയ്യും, അനാരക്ഖകേ പന ആവാസേ, അഭിക്ഖുകേ അനാരാമികാദികേ ച യം ബുദ്ധധമ്മസ്സ സന്തകം, തം “ആഗതാഗതേഹി ഭിക്ഖൂഹി രക്ഖിതബ്ബം ഗോപേതബ്ബം മമായിതബ്ബ”ന്തി വചനതോ അഭിക്ഖുകാവാസസങ്ഘസന്തകം വിയ പരപരിഗ്ഗഹിതസങ്ഖ്യമേവ ഗച്ഛതീതി ഛായാ ദിസ്സതി. ഇസ്സരോ ഹി യോ കോചി ഭിക്ഖു താദിസേ പരിക്ഖാരേ ചോരേഹിപി ഗയ്ഹമാനേ വാരേതും പടിബലോ ചേ, ബലക്കാരേന അച്ഛിന്ദിത്വാ യഥാഠാനേ ഠപേതുന്തി. അപരിഗ്ഗഹിതേ പരസന്തകസഞ്ഞിസ്സ ഛസു ആകാരേസു വിജ്ജമാനേസുപി അനാപത്തി വിയ ദിസ്സതി , “യം പരപരിഗ്ഗഹിതഞ്ച ഹോതീ”തി അങ്ഗഭാവോ കിഞ്ചാപി ദിസ്സതി, പരസന്തകേ തഥാ പടിപന്നകേ സന്ധായ വുത്തന്തി ഗഹേതബ്ബം. അത്തനോ സന്തകം ചോരേഹി ഹടം, ചോരപരിഗ്ഗഹിതത്താ പരപരിഗ്ഗഹിതം ഹോതി, തസ്മാ പരോ ചേതം ഥേയ്യചിത്തോ ഗണ്ഹതി, പാരാജികം. സാമികോ ഏവ ചേ ഗണ്ഹതി, ന പാരാജികം, യസ്മാ ചോദേത്വാ, അച്ഛിന്ദിത്വാ ച സോ “മമ സന്തകം ഗണ്ഹാമീ”തി ഗഹേതും ലഭതി. പഠമം ധുരം നിക്ഖിപിത്വാ ചേ പച്ഛാ ഥേയ്യചിത്തോ ഗണ്ഹതി, ഏസ നയോ. സാമികേന ധുരം നിക്ഖിത്തകാലേ സോ ചേ ചോരോ കാലം കരോതി, അഞ്ഞോ ഥേയ്യചിത്തേന ഗണ്ഹതി, ന പാരാജികോ. അനിക്ഖിത്തകാലേ ഏവ ചേ കാലം കരോതി, തം ഥേയ്യചിത്തേന ഗണ്ഹന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ പാരാജികം മൂലഭിക്ഖുസ്സ സന്തകഭാവേ ഠിതത്താ. ചോരഭിക്ഖുമ്ഹി മതേ “മതകപരിക്ഖാര”ന്തി സങ്ഘോ വിഭജിത്വാ ചേ തം ഗണ്ഹതി, മൂലസാമികോ “മമ സന്തകമിദ”ന്തി ഗഹേതും ലഭതി.

ഏത്ഥാഹ - ഭൂമട്ഠാദിനിമിത്തകമ്മപരിയോസാനാ ഏവ അവഹാരഭേദാ, ഉദാഹു അഞ്ഞേപി സന്തീതി. കിഞ്ചേത്ഥ യദി അഞ്ഞേപി സന്തി, തേപി വത്തബ്ബാ. ന ഹി ഭഗവാ സാവസേസം പാരാജികം പഞ്ഞപേതി. നോ ചേ സന്തി, യേ ഇമേ തുലാകൂടകംസകൂടമാനകൂടഉക്കോടനവഞ്ചനനികതിസാചിയോഗവിപരാമോസആലോപസാഹസാകാരാ ച സുത്തങ്ഗേസു സന്ദിസ്സമാനാ, തേ ഇധ ആഗതേസു ഏത്ഥ സമോധാനം ഗച്ഛന്തീതി ച ലക്ഖണതോ വാ തേസം സമോധാനഗതഭാവോ വത്തബ്ബോതി? വുച്ചതേ - ലക്ഖണതോ സിദ്ധോവ. കഥം? “പഞ്ചഹി ആകാരേഹീ”തിആദിനാ നയേന അങ്ഗവത്ഥുഭേദേന. ആപത്തിഭേദോ ഹി **പാളിയം** (പാരാ॰ ൧൨൪-൧൩൦) വുത്തോ ഏവ, **അട്ഠകഥായഞ്ച** “കൂടമാനകൂടകഹാപണാദീഹി വാ വഞ്ചേത്വാ ഗണ്ഹതി, തസ്സേവം ഗണ്ഹതോ അവഹാരോ ഥേയ്യാവഹാരോ”തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൩൪; കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ ദുതിയപാരാജികവണ്ണനാ) ആഗതത്താ തുലാകൂടഗഹണാദയോ ഥേയ്യാവഹാരേ സമോധാനം ഗതാതി സിദ്ധം. വിപരാമോസആലോപസാഹസാകാരാ ച അട്ഠകഥായാഗതേ പസയ്ഹാവഹാരേ സമോധാനം ഗച്ഛന്തി. ഇമംയേവ വാ പസയ്ഹാവഹാരം ദസ്സേതും “ഗാമട്ഠം അരഞ്ഞട്ഠ”ന്തി മാതികം നിക്ഖിപിത്വാ “ഗാമട്ഠം നാമ ഭണ്ഡം ചതൂഹി ഠാനേഹി നിക്ഖിത്തം ഹോതീ”തിആദിനാ നയേന വിഭാഗോ വുത്തോ. തേനേദം വുത്തം ഹോതി - ഗഹണാകാരഭേദസന്ദസ്സനത്ഥം വിസും കതം. ന ഹി ഭൂമിതലാദീഹി ഗാമാരഞ്ഞട്ഠം യം കിഞ്ചീതി. തത്ഥ യം തുലാകൂടം, തം രൂപകൂടങ്ഗഗഹണപടിച്ഛന്നകൂടവസേന ചതുബ്ബിധമ്പി വേഹാസട്ഠേ സമോധാനം ഗച്ഛതി. ഹദയഭേദസിഖാഭേദരജ്ജുഭേദവസേന തിവിധേ മാനകൂടേ “സ്വായം ഹദയഭേദോ മരിയാദം ഛിന്ദതീ”തി ഏത്ഥ സമോധാനം ഗച്ഛതി. ഹദയഭേദോ ഹി സപ്പിതേലാദിമിനനകാലേ ലബ്ഭതി. “ഫന്ദാപേതി അത്തനോ ഭാജനഗതം കരോതീ”തി ഏത്ഥ സിഖാഭേദോപി ലബ്ഭതി. സോ “തിലതണ്ഡുലാദിമിനനകാലേ ലബ്ഭതീ”തി വുത്തം. ഖേത്തമിനനകാലേ രജ്ജുഭേദോ സമോധാനം ഗച്ഛതി. “ധമ്മം ചരന്തോ സാമികം പരാജേതീ”തി ഏത്ഥ ഉക്കോടനം സമോധാനം ഗച്ഛതീതി തേ ച തഥാ വഞ്ചനനികതിയോപി.

ആപത്തിഭേദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

അനാപത്തിഭേദവണ്ണനാ

൧൩൧. ന ച ഗഹിതേ അത്തമനോ ഹോതി, തസ്സ സന്തകം വിസ്സാസഗാഹേന ഗഹിതമ്പി പുന ദാതബ്ബന്തി ഇദം "തേന ഖോ പന സമയേന ദ്വേ ഭിക്ഖൂ സഹായകാ ഹോന്തി. ഏകോ ഗാമം പിണ്ഡായ പാവിസി...പേ॰... അനാപത്തി, ഭിക്ഖു, വിസ്സാസഗ്ഗാഹേ"തി (പാരാ॰ ൧൩൧) ഇമിനാ അസമേന്തം വിയ ദിസ്സതി. ഏത്ഥ ഹി "സോ ജാനിത്വാ തം ചോദേസി അസ്സമണോസി ത്വ"ന്തി വചനേന അനത്തമനതാ ദീപിതാ. പുന "അനാപത്തി, ഭിക്ഖു, വിസ്സാസഗ്ഗാഹേ"തി വചനേന അത്തമനതായപി സതി വിസ്സാസഗ്ഗാഹോ രുഹതീതി ദീപിതന്തി ചേ? തം ന, അഞ്ഞഥാ ഗഹേതബ്ബത്ഥതോ. അയഞ്ഹേത്ഥ അത്ഥോ - പാരാജികാപത്തിയാ അനാപത്തി വിസ്സാസസഞ്ഞായ ഗാഹേ സതി, സോപി ഭിക്ഖു സഹായകത്താ ന കുദ്ധോ ചോദേസി, പിയോ ഏവ സമാനോ "കച്ചി അസ്സമണോസി ത്വം, ഗച്ഛ, വിനിച്ഛയം കത്വാ സുദ്ധന്തേ തിട്ഠാഹീ"തി ചോദേസി. സചേപി സോ കുദ്ധോ ഏവ ചോദേയ്യ, "അനാപത്തീ"തി ഇദം കേവലം പാരാജികാഭാവം ദീപേതി, ന വിസ്സാസഗ്ഗാഹസിദ്ധം. യോ പന പരിസമജ്ഝേ ലജ്ജായ അധിവാസേതി, ന കിഞ്ചി വദതീതി അത്ഥോ. "പുനവത്തുകാമതാധിപ്പായേ പന സോപി പച്ചാഹരാപേതും ലഭതീ"തി വുത്തം. സചേ ചോരോ പസയ്ഹ ഗഹേതുകാമോപി "അധിവാസേഥ, ഭന്തേ, ഇധ മേ ചീവരാനീ"തി വത്വാ ചീവരാനി ഥേരേന ദിന്നാനി, അദിന്നാനി വാ സയം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛതി, ഥേരോ പുന പക്ഖം ലഭിത്വാ ചോദേതും ലഭതി, പുബ്ബേ അധിവാസനാ അധിവാസനസങ്ഖ്യം ന ഗച്ഛതി ഭയേന തുണ്ഹീഭൂതത്താ, "യം ചീവരം ഇധ സാമികോ പച്ചാഹരാപേതും ലഭതീ"തി വുത്തം. സാമികസ്സ പാകതികം കാതബ്ബം, "ഇദം കിര വത്ത"ന്തി വുത്തം. സചേ സങ്ഘസ്സ സന്തകം കേനചി ഭിക്ഖുനാ ഗഹിതം, തസ്സ തേന സങ്ഘസ്സ വാ ധമ്മസ്സ വാ ഉപകാരിതാ അത്ഥി, ഗഹിതപ്പമാണം അപലോകേത്വാ ദാതബ്ബം. "സോ തേന യഥാഗഹിതം പാകതികം കത്വാ അനണോ ഹോതി, ഗിലാനാദീനമ്പി ഏസേവ നയോ"തി വുത്തം.

പദഭാജനീയവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പകിണ്ണകകഥാവണ്ണനാ

സാഹത്ഥികാണത്തികന്തി ഏകഭണ്ഡം ഏവ. "ഭാരിയഞ്ഹിദം ത്വമ്പി ഏകപസ്സം ഗണ്ഹ, അഹമ്പി ഏകപസ്സം ഗണ്ഹാമീതി സംവിദഹിത്വാ ഉഭയേസം പയോഗേന ഠാനാചാവനേ കതേ കായവാചാചിത്തേഹി ഹോതി . അഞ്ഞഥാ 'സാഹത്ഥികം വാ ആണത്തികസ്സ അങ്ഗം ന ഹോതി, ആണത്തികം വാ സാഹത്ഥികസ്സാ'തി ഇമിനാ വിരുജ്ഝതീ"തി ലിഖിതം. **ധമ്മസിരിത്ഥേരോ** പന "ന കേവലം ഭാരിയേ ഏവ വത്ഥുമ്ഹി അയം നയോ ലബ്ഭതി, പഞ്ചമാസകമത്തമ്പി ദ്വേ ചേ ജനാ സംവിദഹിത്വാ ഗണ്ഹന്തി, ദ്വിന്നമ്പി പാടേക്കം, സാഹത്ഥികം നാമ തം കമ്മം, സാഹത്ഥികപയോഗത്താ ഏകസ്മിംയേവ ഭണ്ഡേ, തസ്മാ 'സാഹത്ഥികം ആണത്തികസ്സ അങ്ഗം ന ഹോതീ'തി വചനമിമം നയം ന പടിബാഹതി. 'സാഹത്ഥികവത്ഥുഅങ്ഗന്തി സാഹത്ഥികസ്സ വത്ഥുസ്സ അങ്ഗം ന ഹോതീ'തി തത്ഥ വുത്തം. ഇധ പന പയോഗം സന്ധായ വുത്തത്താ യുജ്ജതീ"തി ആഹ കിര, തം അയുത്തം കായവചീകമ്മന്തി വചനാഭാവാ, തസ്മാ സാഹത്ഥികാണത്തികേസു പയോഗേസു അഞ്ഞതരേന വായമാപത്തി സമുട്ഠാതി , തഥാപി തുരിതതുരിതാ ഹുത്വാ വിലോപനാദീസു ഗഹണഗാഹാപനവസേനേതം വുത്തം. യഥാ കാലേന അത്തനോ കാലേന പരസ്സ ധമ്മം ആരബ്ഭ സീഘം സീഘം ഉപ്പത്തിം സന്ധായ "അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാരമ്മണാ ധമ്മാ"തി (ധ॰ സ॰ തികമാതികാ ൨൧) വുത്താ, ഏവംസമ്പദമിദന്തി ദട്ഠബ്ബം.

തത്ഥപി യേ അനുത്തരാദയോ ഏകന്തബഹിദ്ധാരമ്മണാ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനാദയോ ഏകന്തഅജ്ഝത്താരമ്മണാ, ഇതരേ അനിയതാരമ്മണത്താ "അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാരമ്മണാ"തി വുച്ചന്തി, ന ഏകക്ഖണേ ഉഭയാരമ്മണത്താ. അയം പന ആപത്തി യഥാവുത്തനയേന സാഹത്ഥികാ ആണത്തികാപി ഹോതിയേവ, തസ്മാ അനിദസ്സനമേതന്തി അയുത്തം. "യഥാ അനിയതാരമ്മണത്താ 'അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാരമ്മണാ'തി വുത്താ, തഥാ അനിയതപയോഗത്താ അയമ്പി ആപത്തി 'സാഹത്ഥികാണത്തികാ'തി വുത്താതി നിദസ്സനമേവേത"ന്തി ഏകച്ചേ ആചരിയാ ആഹു. "ഇമേ പനാചരിയാ ഉഭിന്നം ഏകതോ ആരമ്മണകരണം നത്ഥി. അത്ഥി ചേ, 'അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാരമ്മണം ധമ്മം പടിച്ച അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാരമ്മണോ ധമ്മോ ഉപ്പജ്ജതി ഹേതുപച്ചയാ'തിആദിനാ (പട്ഠാ॰ ൨.൨൧.൧ അജ്ഝത്താരമ്മണതിക) പട്ഠാനപാഠേന ഭവിതബ്ബന്തി സഞ്ഞായ ആഹംസു, തേസം മതേന 'സിയാ അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാരമ്മണാ'തി വചനം നിരത്ഥകം സിയാ, ന ച നിരത്ഥകം, തസ്മാ അത്ഥേവ ഏകതോ അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാരമ്മണോ ധമ്മോ. പുന 'അയം സോ'തി നിയമേന അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാരമ്മണാ ധമ്മാ വിയ നിദ്ദിസിതബ്ബാഭാവതോ ന ഉദ്ധടോ സിയാ. തത്ഥ അനുദ്ധടത്താ ഏവ **ധമ്മസങ്ഗഹട്ഠകഥായം** ഉഭിന്നമ്പി അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാധമ്മാനം ഏകതോ ആരമ്മണകരണധമ്മവസേന 'അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാരമ്മണാ'തി അവത്വാ 'കാലേന അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാ പവത്തിയം അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാരമ്മണ'ന്തി വുത്തം,

തസ്മാ **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തനയോവ സാരോതി നോ തക്കോ''തി ആചരിയോ. തത്ഥ ''കായവചീകമ്മ''ന്തി അവചനം പനസ്സ സാഹത്ഥികപയോഗത്താ ഏകപയോഗസ്സ അനേകകമ്മത്താവ, യദി ഭവേയ്യ, മനോകമ്മമ്പി വത്തബ്ബം ഭവേയ്യ, യഥാ തത്ഥ മനോകമ്മം വിജ്ജമാനമ്പി അബ്ബോഹാരികം ജാതം, ഏവം തസ്മിം സാഹത്ഥികാണത്തികേ വചീകമ്മം അബ്ബോഹാരികന്തി വേദിതബ്ബം, തം പന കേവലം കായകമ്മസ്സ ഉപനിസ്സയം ജാതം, ചിത്തം വിയ തത്ഥ അങ്ഗമേവ ജാതം, തസ്മാ വുത്തം ''സാഹത്ഥികപയോഗത്താ''തി, ''അങ്ഗഭാവമത്തമേവ ഹി സന്ധായ 'സാഹത്ഥികാണത്തിക'ന്തി വുത്തന്തി നോ തക്കോ''തി ച, വിചാരേത്വാ ഗഹേതബ്ബം.

കായവാചാ സമുട്ഠാനാ, യസ്സാ ആപത്തിയാ സിയും;
തത്ഥ കമ്മം ന തം ചിത്തം, കമ്മം നസ്സതി ഖീയതി.

കിരിയാകിരിയാദികം യഞ്ച, കമ്മാകമ്മാദികം ഭവേ;
ന യുത്തം തം വിരുദ്ധത്താ, കമ്മമേകംവ യുജ്ജതി.

വിനീതവത്ഥുവണ്ണനാ

൧൩൫. അനാപത്തി, ഭിക്ഖു, ചിത്തുപ്പാദേതി ഏത്ഥ കേവലം ചിത്തം, തസ്സേവ ഉപ്പാദേതബ്ബാപത്തീഹി അനാപത്തീതി അത്ഥോ. ഏത്ഥാഹ - ഉപനിക്ഖിത്തസാദിയനാദീസു, സബ്ബേസു ച അകിരിയസിക്ഖാപദേസു ന കായങ്ഗചോപനം വാ വാചങ്ഗചോപനം വാ, അപിചാപത്തി, കസ്മാ ഇമസ്മിംയേവ സിക്ഖാപദേ അനാപത്തി, ന സബ്ബാപത്തീഹീതി? ന, കസ്മാ.

കത്തബ്ബാ സാധികം സിക്ഖാ, വിഞ്ഞത്തിം കായവാചികം;
അകത്വാ കായവാചാഹി, അവിഞ്ഞത്തീഹി തം ഫുസേ.

ന ലേസഭാവത്താ. സപ്പായേ ആരമ്മണേ അട്ഠത്വാ പടിലദ്ധാസേവനം ഹുത്വാ തതോ പരം സുട്ഠു ധാവതീതി **സന്ധാവതി**. തതോ അഭിജ്ഝായ സഹഗതം, ബ്യാപാദസഹഗതം വാ ഹുത്വാ വിസേസതോ ധാവതീതി **വിധാവതി**.

൧൩൭. വണ്ണം കത്വാ ഗഹേതുന്തി ഏത്ഥ കിഞ്ചാപി ഇമിനാ സിക്ഖാപദേന അനാപത്തി, ഇത്ഥിരൂപസ്സ നാമ യത്ഥ ആമസന്തസ്സ ദുക്കടന്തി കേചി. ''കായപടിബദ്ധഗ്ഗഹണം യുത്തം, തം സന്ധായ വട്ടതീതി വുത്ത''ന്തി വദന്തി. ഉഭയം വിചാരേത്വാ ഗഹേതബ്ബം.

കുസസങ്കാമനവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ

൧൩൮. മഹാപച്ചരിയാദീസു യം വുത്തം ''പദുദ്ധാരേനേവ കാരേതബ്ബോ''തി, തം സുവുത്തം. കിന്തു തസ്സ പരികപ്പാവഹാരകമത്തം ന ദിസ്സതീതി ദസ്സനത്ഥം ഇദം വുത്തം. ഉദ്ധാരേ വായം ആപന്നോ, തസ്മാ ദിസ്വാ ഗച്ഛന്തോ ''പദുദ്ധാരേനേവ കാരേതബ്ബോ''തി ഇദം തത്ഥ ദുവുത്തന്തി വുത്തം ഹോതി. കഥം? ''സാടകത്ഥികോ സാടകപസിബ്ബകമേവ ഗഹേത്വാ ബഹി നിക്ഖമിത്വാ സാടകഭാവം ഞത്വാ 'പച്ഛാ ഗണ്ഹിസ്സാമീ'തി ഏവം പരികപ്പേത്വാ ഗണ്ഹതി, ന ഉദ്ധാരേ ഏവാപജ്ജതി. യദാ ബഹി ഠത്വാ 'സാടകോ അയ'ന്തി ദിസ്വാ ഗച്ഛതി, തദാ പദുദ്ധാരേനേവ കാരേതബ്ബോ''തി ന വുത്തമേതം, കിന്തു കിഞ്ചാപി പരികപ്പോ ദിസ്സതി, പുബ്ബഭാഗേ അവഹാരക്ഖണേ ന ദിസ്സതീതി ന സോ പരികപ്പാവഹാരോ, അയമത്ഥോ **മഹാഅട്ഠകഥായം** വുത്തോവ, തസ്മാ ''ഞായമേവാ''തി വദന്തി. **കമ്മന്തസാലാ** നാമ കസ്സകാനം വനച്ഛേദകാനം ഗേഹാനി. **അയം താവാ**തി സചേ ഉപചാരസീമന്തിആദി യാവ ഥേരവാദോ മഹാഅട്ഠകഥാനയോ, തത്ഥ **കേചി പനാ**തിആദി ന ഗഹേതബ്ബം ഥേരവാദത്താ യുത്തിഅഭാവതോ, ന ഹി സാഹത്ഥികേ ഏവംവിധാ അത്ഥസാധകചേതനാ ഹോതി. ആണത്തികേ ഏവ അത്ഥസാധകചേതനാ. ''സേസം മഹാപച്ചരിയം വുത്തേനത്ഥേന സമേതീ''തി വുത്തം.

കുസസങ്കാമനകരണേ സചേ പരോ ''നായം മമ സന്തകോ''തി ജാനാതി, ഇതരസ്സ ഹത്ഥതോ മുത്തമത്തേ പാരാജികാപത്തി ഖീലസങ്കാമനേ വിയ. ''അത്തനോ സന്തകം സചേ ജാനാതി, ന ഹോതീ''തി വദന്തി. ഏവം സന്തേ പഞ്ചകാനി സങ്കരാനി ഹോന്തീതി ഉപപരിക്ഖിതബ്ബം.

൧൪൦. പരാനുദ്ദയതായാതി ഏത്ഥ പരാനുദ്ദയതായ കോടിപ്പത്തേന ഭഗവതാ കസ്മാ ''അനാപത്തി പേതപരിഗ്ഗഹേ തിരച്ഛാനഗതപരിഗ്ഗഹേ''തി (പാരാ॰ ൧൩൧) വുത്തന്തി ചേ? പരാനുദ്ദയതായ ഏവ. യസ്സ ഹി പരിക്ഖാരസ്സ ആദാനേ രാജാനോ ചോരം ഗഹേത്വാ ന ഹനനാദീനി കരേയ്യും, തസ്മിമ്പി നാമ സമണോ ഗോതമോ പാരാജികം പഞ്ഞപേത്വാ ഭിക്ഖും

അഭിക്ഖും കരോതീതി മഹാജനോ ഭഗവതി പസാദഞ്ഞഥത്തം ആപജ്ജിത്വാ അപായുപഗോ ഹോതി. അപേതപരിഗ്ഗഹിതാ രുക്ഖാദീ ച ദുല്ലഭാ, ന ച സക്കാ ഞാതുന്തി രുക്ഖാദീഹി പാപഭീരുകോ ഉപാസകജനോ പടിമാഘരചേതിയബോധിഘരവിഹാരാദീനി അകത്വാ മഹതോ പുഞ്ഞക്ഖന്ധതോ പരിഹായേയ്യ. "രുക്ഖമൂലസേനാസനം പംസുകൂലചീവരം നിസ്സായ പബ്ബജ്ജാ"തി (മഹാവ॰ ൭൨൮) വുത്തനിസ്സയാ ച അനിസ്സയാ ഹോന്തി. പരപരിഗ്ഗഹിതസഞ്ഞിനോ ഹി ഭിക്ഖൂ രുക്ഖമൂലപംസുകൂലാനി ന സാദിയിസ്സന്തീതി, പബ്ബജ്ജാ ച ന സമ്ഭവേയ്യും, സപ്പദട്ഠകാലേ ഛാരികത്ഥായ രുക്ഖം അഗ്ഗഹേത്വാ മരണം വാ നിഗച്ഛേയ്യും, അച്ഛിന്നചീവരാദികാലേ സാഖാഭങ്ഗാദിം അഗ്ഗഹേത്വാ നഗ്ഗാ ഹുത്വാ തിത്ഥിയലദ്ധിമേവ സുലദ്ധി വിയ ദീപേന്താ വിചരേയ്യും, തതോ തിത്ഥിയേസ്വേവ ലോകോ പസീദിത്വാ ദിട്ഠിഗ്ഗഹണം പത്വാ സംസാരഖാണുകോ ഭവേയ്യ, തസ്മാ ഭഗവാ പരാനുദ്ദയതായ ഏവ "അനാപത്തി പേതപരിഗ്ഗഹേ"തിആദിമാഹാതി വേദിതബ്ബം.

൧൪൧. **അപരമ്പി ഭാഗം ദേഹീ**തി "ഗഹിതം വിഞ്ഞത്തിസദിസത്താ നേവ ഭണ്ഡദേയ്യം ന പാരാജിക"ന്തി ലിഖിതം, ഇദം പകതിജനേ യുജ്ജതി. "സചേ പന സാമികോ വാ തേന ആണത്തോ വാ 'അപരസ്സ സഹായഭിക്ഖുസ്സ ഭാഗം ഏസ ഗണ്ഹാതി യാചതി വാ'തി യം അപരഭാഗം ദേതി, തം ഭണ്ഡദേയ്യ"ന്തി വദന്തി.

൧൪൨-൩. **ഖാദന്തസ്സ ഭണ്ഡദേയ്യ**ന്തി ചോരസ്സ വാ സാമികസ്സ വാ സമ്പത്തസ്സ ദിന്നം സുദിന്നമേവ കിര. **അവിസേസേനാ**തി "ഉസ്സാഹഗതാനം വാ"തി അവത്വാ വുത്തം, ന ഹി കതിപയാനം അനുസ്സാഹതായ സങ്ഘികമസങ്ഘികം ഹോതി. **മഹാഅട്ഠകഥായ**മ്പി "യദി സഉസ്സാഹാവ ഗച്ഛന്തി, ഥേയ്യചിത്തേന പരിഭുഞ്ജതോ അവഹാരോ ഹോതീ"തി വുത്തത്താ തദുഭയമേകം. ഛഡ്ഡിതവിഹാരേ ഉപചാരസീമായ പമാണം ജാനിതും ന സക്കാ, അയം പന ഭിക്ഖു ഉപചാരസീമായ ബഹി ഠത്വാ ഘണ്ടിപഹരണാദിം കത്വാ പരിഭുഞ്ജതി ഖാദതി, തേന ഏവം ഖാദിതം സുഖാദിതന്തി അത്ഥോ. "ഇതരവിഹാരേ തത്ഥ ദിത്തവിധിനാവ പടിപജ്ജിതബ്ബ"ന്തി വുത്തം. "സുഖാദിതം അന്തോവിഹാരത്താ"തി ലിഖിതം, **ആഗതാനാഗതാനം സന്തകത്താ**തി "ചാതുദ്ദിസസ്സ സങ്ഘസ്സ ദേമീ"തി ദിന്നത്താ വുത്തം. ഏവം അവത്വാ "സങ്ഘസ്സ ദേമീ"തി ദിന്നമ്പി താദിസമേവ. തഥാ ഹി ബഹി ഠിതോ ലാഭം ന ലഭതി ഭഗവതോ വചനേനാതി വേദിതബ്ബം.

൧൪൪. **"മതസൂകരോ"**തി വചനതോ തമേവ ജീവന്തം ഭണ്ഡദേയ്യന്തി കത്വാ ദാതും ന ലഭതി. വജ്ഝം വട്ടതീതി ദീപിതം ഹോതി. **മദ്ദന്തോ ഗച്ഛതി, ഭണ്ഡദേയ്യ**ന്തി ഏത്ഥ കിത്തകം ഭണ്ഡദേയ്യം, ന ഹി സക്കാ "ഏത്തകാ സൂകരാ മദ്ദിത്വാ ഗതാ ഗമിസ്സന്തീ"തി ജാനിതുന്തി? യത്തകേ സാമികാനം ദിന്നേ തേ "ദിന്നം മമ ഭണ്ഡ"ന്തി തുസ്സന്തി, തത്തകം ദാതബ്ബം. നോ ചേ തുസ്സന്തി, അതിക്കന്തസൂകരമൂലം ദത്വാ കിം ഓപാതോ ഖണിത്വാ ദാതബ്ബോതി? ന ദാതബ്ബോ. അഥ കിം ചോദിയമാനസ്സ ഉഭിന്നം ധുരനിക്ഖേപേന പാരാജികം ഹോതീതി? ന ഹോതി, കേവലം കപ്പിയപരിക്ഖാരം ദത്വാ തോസേതബ്ബോവ സാമികോ, ഏസേവ നയോ അഞ്ഞേസുപി ഏവരൂപേസൂതി നോ തക്കോതി ആചരിയോ. "തദഹേവ വാ ദുതിയദിവസേ വാ മദ്ദന്തോ ഗച്ഛതീ"തി വുത്തം. **ഗുമ്ബേ ഖിപതി, ഭണ്ഡദേയ്യമേവാ**തി അവസ്സം പവിസനകേ സന്ധായ വുത്തം. ഏത്ഥ ഏകസ്മിം വിഹാരേ പരചക്കാദിഭയം ആഗതം. **മൂലവത്ഥുച്ഛേദ**ന്തി "സബ്ബസേനാസനം ഏതേ ഇസ്സരാ"തി വചനതോ ഇതരേ അനിസ്സരാതി ദീപിതം ഹോതി.

൧൪൫. **ആരാമരക്ഖകാ**തി വിസ്സട്ഠവസേന ഗഹേതബ്ബം. **അധിപ്പായം ഞത്വാ**തി ഏത്ഥ യസ്സ ദാനം പടിഗ്ഗണ്ഹന്തം ഭിക്ഖും, ഭാഗം വാ സാമികാ ന രക്ഖന്തി ന ദണ്ഡേന്തി, തസ്സ ദാനം അപ്പടിച്ഛാദേത്വാ ഗഹേതും വട്ടതീതി ഇധ സന്നിട്ഠാനം. തമ്പി "ന വട്ടതി സങ്ഘികേ"തി വുത്തം. **അയമേവ ഭിക്ഖു ഇസ്സരോ**തി യത്ഥ സോ ഇച്ഛതി, തത്ഥ അത്തഞാതഹേതും ലഭതി കിര അത്ഥോ. അപിച "ദഹരോ"തി വദന്തി. **സവത്ഥുക**ന്തി സഹ ഭൂമിയാതി വുത്തം ഹോതി. **"ഗരുഭണ്ഡം ഹോതീ"**തി വത്വാ **"തിണമത്തം പന ന ദാതബ്ബ"**ന്തി വുത്തം, തം കിന്തു ഗരുഭണ്ഡന്തി ചേ, അരക്ഖിയഅഗോപിയട്ഠാനേ, വിനസ്സനകഭാവേ ച ഠിതം സന്ധായ വുത്തം. **കപ്പിയേപി ചാ**തി വത്വാ, അവത്വാ വാ ഗഹണയുത്തേ മാതാദിസന്തകേപി ഥേയ്യചിത്തുപ്പാദേന. ഇദം പന സിക്ഖാപദം "രാജാപിമേസം അഭിപ്പസന്നോ"തി (പാരാ॰ ൮൬) വചനതോ ലാഭഗ്ഗമഹത്തം, വേപുല്ലമഹത്തഞ്ച പത്തകാലേ പഞ്ഞത്തന്തി സിദ്ധം.

ദുതിയപാരാജികവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. തതിയപാരാജികം

പഠമപഞ്ഞത്തിനിദാനവണ്ണനാ

ഏവ. **തീഹി സുദ്ധേനാതി** എത്ഥ **തീഹീ**തി നിസ്സക്കവചനം വാ ഹോതി, കരണവചനം വാ. നിസ്സക്കപക്ഖേ കായവചീമനോദ്വാരേഹി സുദ്ധേന. തഥാ ദുച്ചരിതമലേഹി വിസമേഹി പപഞ്ചേഹീതിആദിനാ നയേന സബ്ബകിലേസത്തികേഹി ബോധിമണ്ഡേ ഏവ സുദ്ധേനാതി യോജേതബ്ബം. കരണപക്ഖേ **തീഹീ**തി കായവചീമനോദ്വാരേഹി സുദ്ധേന. തഥാ തീഹി സുചരിതേഹി, തീഹി വിമോക്ഖേഹി, തീഹി ഭാവനാഹി, തീഹി സീലസമാധിപഞ്ഞാഹി സുദ്ധേനാതി സബ്ബഗുണത്തികേഹി യോജേതബ്ബം. **വിഭാവിത**ന്തി ദേസനായ വിത്ഥാരിതം, വിഭൂതം വാ കതം വിഹിതം, പഞ്ഞത്തം വാ ഹോതി. **സംവണ്ണനാ**തി വത്തമാനസമീപേ വത്തമാനവചനം.

ന കേവലം രാജഗഹമേവ, ഇദമ്പി നഗരം. **സപരിച്ഛേദ**ന്തി സപരിയന്തന്തി അത്ഥോ. സപരിക്ഖേപന്തി ഏകേ. **"ഹംസവട്ടകച്ഛദനേനാ**തി ഹംസപരിക്ഖേപസണ്ഠാനേനാ"തി ലിഖിതം. **കായവിച്ഛിന്ദനിയകഥ**ന്തി അത്തനോ അത്തഭാവേ, പരസ്സ വാ അത്തഭാവേ ഛന്ദരാഗപ്പഹാനകരം വിച്ഛിന്ദനകരം ധമ്മകഥം കഥേതി. **അസുഭാ ചേവ** സുഭാകാരവിരഹിതത്താ. **അസുചിനോ ച** ദോസനിസ്സന്ദനപഭവത്താ. **പടികൂലാ ച** ജിഗുച്ഛനീയത്താ പിത്തസേമ്ഹാദീസു ആസയതോ. **അസുഭായ വണ്ണ**ന്തി അസുഭാകാരസ്സ, അസുഭകമ്മട്ഠാനസ്സ വാ വിത്ഥാരം ഭാസതി. സാമിഅത്ഥേ ഹേതം സമ്പദാനവചനം. **അസുഭ**ന്തി അസുഭനിമിത്തസ്സ ആവിഭാവായ പച്ചുപട്ഠാനായ വിത്ഥാരകഥാസങ്ഖാതം വണ്ണം ഭാസഭീതി അത്ഥോ. തേസംയേവ ആദിമജ്ഝപരിയോസാനാനം ദസഹി ലക്ഖണേഹി സമ്പന്നം കിലേസചോരേഹി അനഭിഭവനീയത്താ ഝാനചിത്തം **മഞ്ജൂസം** നാമ.

തത്രിമാനീതി ഏത്ഥായം പിണ്ഡത്ഥോ - യസ്മിം വാരേ പഠമം ഝാനം ഏകചിത്തക്ഖണികം ഉപ്പജ്ജതി, തം സകലമ്പി ജവനവാരം അനുലോമപരികമ്മഉപചാരഗോത്രഭുഅപ്പനാപ്പഭേദം ഏകത്തനയേന "പഠമം ഝാന"ന്തി ഗഹേത്വാ തസ്സ പഠമജ്ഝാനസ്സ അപ്പനാപടിപാദികായ ഖിപ്പാദിഭേദായ അഭിഞ്ഞായ അധിഗതായ കിച്ചനിപ്ഫത്തിം ഉപാദായ ആഗമനവസേന **പടിപദാവിസുദ്ധി ആദീ**തി വേദിതബ്ബാ. തത്രമജ്ഝത്തുപേക്ഖായ കിച്ചനിപ്ഫത്തിവസേന **ഉപേക്ഖാനുബ്രൂഹനാ മജ്ഝേ**തി വേദിതബ്ബാ. പരിയോദാപകഞാണസ്സ കിച്ചനിപ്ഫത്തിവസേന **സമ്പഹംസനാ പരിയോസാന**ന്തി വേദിതബ്ബം. തത്ഥ ആദിചിത്തതോ പട്ഠായ യാവ പഠമജ്ഝാനസ്സ ഉപ്പാദക്ഖണം, ഏതസ്മിം അന്തരേ **പടിപദാവിസുദ്ധീ**തി വേദിതബ്ബാ. ഉപ്പാദഠിതിക്ഖണേസു ഉപേക്ഖാനുബ്രൂഹനാ, ഠിതിഭങ്ഗക്ഖണേസു സമ്പഹംസനാതി വേദിതബ്ബാ. ലക്ഖീയതി ഏതേനാതി ലക്ഖണന്തി കത്വാ "വിസുദ്ധിപടിപത്തിപക്ഖന്ദനേ"തിആദിനാ പുബ്ബഭാഗോ ലക്ഖീയതി, തിവിധേന അജ്ഝുപേക്ഖനേന മജ്ഝം ലക്ഖീയതി, ചതുബ്ബിധായ സമ്പഹംസനായ പരിയോസാനം ലക്ഖീയതീതി. തേന വുത്തം **"ദസ ലക്ഖണാനീ"**തി.

പാരിബന്ധകതോതി നീവരണസങ്ഖാതപാരിബന്ധകതോ വിസുദ്ധത്താ ഗോത്രഭുപരിയോസാനം പുബ്ബഭാഗജവനചിത്തം **"ചിത്തവിസുദ്ധീ"**തി വുച്ചതി. തഥാ വിസുദ്ധത്താ തം ചിത്തം മജ്ഝിമം സമാധിനിമിത്തസങ്ഖാതം അപ്പനാസമാധിം തദത്ഥായ ഉപഗച്ഛമാനം ഏകസന്തതിവസേന പരിണാമേന്തം പടിപജ്ജതി നാമ. ഏവം പടിപന്നസ്സ തസ്സ തത്ഥ സമഥനിമിത്തേ പക്ഖന്ദനം തബ്ഭാവൂപഗമനം ഹോതീതി കത്വാ **"തത്ഥ ചിത്തപക്ഖന്ദന"**ന്തി വുച്ചതി. ഏവം താവ പഠമജ്ഝാനുപ്പാദക്ഖണേ ഏവ ആഗമനവസേന പടിപദാവിസുദ്ധി വേദിതബ്ബാ. ഏവം **വിസുദ്ധസ്സ** അപ്പനാപ്പത്തസ്സ പുന വിസോധനേ ബ്യാപാരാഭാവാ **അജ്ഝുപേക്ഖനം** ഹോതി. സമഥപ്പടിപന്നത്താ പുന സമാധാനേ ബ്യാപാരാഭാവാ ച **സമഥപ്പടിപന്നസ്സ അജ്ഝുപേക്ഖനം** ഹോതി. കിലേസസംസഗ്ഗം പഹായ ഏകത്തേന ഉപട്ഠിതത്താ പുന ഏകത്തുപട്ഠാനേ ബ്യാപാരാസമ്ഭവതോ **ഏകത്തുപട്ഠാനസ്സ അജ്ഝുപേക്ഖനം** ഹോതി. **തത്ഥ ജാതാന**ന്തി തസ്മിം ചിത്തേ ജാതാനം സമാധിപഞ്ഞാനം യുഗനദ്ധഭാവേന **അനതിവത്തനട്ഠേന** നാനാകിലേസേഹി വിമുത്തത്താ. സദ്ധാദീനം **ഇന്ദ്രിയാനം** വിമുത്തിരസേന**കരസട്ഠേന** അനതിവത്തനേകസഭാവാനം തേസം ദ്വിന്നം ഉപഗതം തജ്ജം തസ്സാരുപ്പം തദനുരൂപം വീരിയം തഥാ ചിത്തം യോഗീ വാഹേതി പവത്തേതീതി കത്വാ **തദുപഗവീരിയവാഹനട്ഠേന** ച വിസേസഭാഗിയഭാവത്താ **ആസേവനട്ഠേന** ച **സമ്പഹംസനാ** ഹോതീതി അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. അപിചേത്ഥ "അനന്തരാതീതം ഗോത്രഭുചിത്തം ഏകസന്തതിവസേന പരിണാമേന്തം പടിപജ്ജതി നാമാ"തി ലിഖിതം. തത്ഥ ഹി പരിണാമേന്തം പടിപജ്ജതീതി ഏതാനി വചനാനി അതീതസ്സ ന സമ്ഭവന്തി, യഞ്ച തദനന്തരം ലിഖിതം "അപ്പനാസമാധിചിത്തം ഉപഗച്ഛമാനം ഗോത്രഭുചിത്തം തത്ഥ പക്ഖന്ദതി നാമാ"തി. ഇമിനാപി തം ന യുജ്ജതി, "പടിപത്തിക്ഖണേ ഏവ അതീത"ന്തി വുത്തത്താ "ഗോത്രഭുചിത്തം തത്ഥ പക്ഖന്ദതീ"തി വചനമേവ വിരുജ്ഝതീതി ആചരിയോ. "ഏകചിത്തക്ഖണികമ്പി ലോകുത്തരചിത്തം ആസേവതി ഭാവേതി ബഹുലീകരോതീ"തി വുത്തത്താ "ഏകചിത്തക്ഖണികസ്സാപി ഝാനസ്സ ഏതാനി ദസ ലക്ഖണാനീ"തി വുത്തം. "തതോ പട്ഠായ ആസേവനാ ഭാവനാ ഏവാ"തിപി വുത്തം. **"അധിട്ഠാനസമ്പന്ന**ന്തി അധിട്ഠാനേന സഹഗത"ന്തി ലിഖിതം. തസ്സത്ഥോ - യഞ്ച "ആദിമജ്ഝപരിയോസാനസങ്ഖാത"ന്തി വുത്തം, തം തേസം തിണ്ണമ്പി

കല്യാണകതായ സമന്നാഗതത്താ തിവിധകല്യാണകതഞ്ച. ഏവം തിവിധചിത്തം തദധിഗമമൂലകാനം ഗുണാനം, ഉപരിഝാനാധിഗമസ്സ വാ പദട്ഠാനട്ഠേന അധിട്ഠാനം ഹോതി, തസ്മാ ചിത്തസ്സ അധിട്ഠാനഭാവേന സമ്പന്നത്താ അധിട്ഠാനസമ്പന്നം നാമാതി.

അദ്ധമാസം പടിസല്ലീയിതുന്തി ഏത്ഥ ആചരിയാ ഏവമാഹു "ഭിക്ഖൂനം അഞ്ഞമഞ്ഞവധദസ്സനസവനസമ്ഭവേ സത്ഥുനോ സതി തസ്സ ഉപദ്ദവസ്സ അഭാവേ ഉപായാജാനനതോ 'അയം അസബ്ബഞ്ഞൂ'തി ഹേതുപതിരൂപകമഹേതും വത്വാ ധമ്മിസ്സരസ്സാപി തഥാഗതസ്സ കമ്മേസ്വാനിസ്സരിയം അസമ്ബുജ്ഝമാനാ അസബ്ബദസ്സിതമധിച്ചമോഹാ ബഹുജനാ അവീചിപരായനാ ഭവേയ്യും, തസ്മാ സോ ഭഗവാ പഗേവ തേസം ഭിക്ഖൂനം അഞ്ഞമഞ്ഞം വധമാനഭാവം ഞത്വാ തദഭാവോപായാഭാവം പന സുവിനിച്ഛിനിത്വാ തത്ഥ പുഥുജ്ജനാനം സുഗതിലാഭഹേതുമേവേകം കത്വാ അസുഭദേസനായ വാ രൂപസദ്ദദസ്സനസവനേഹി നിപ്പയോജനേഹി വിരമിത്വാ പഗേവ തതോ വിരമണതോ, സുഗതിലാഭഹേതുകരണതോ, അവസ്സം പഞ്ഞാപിതബ്ബായ തതിയപാരാജികപഞ്ഞത്തിയാ വത്ഥാഗമദസ്സനതോ ച അത്തനോ സബ്ബദസ്സിതം **പരിക്ഖകാനം** പകാസേന്തോ വിയ തമദ്ധമാസം വേനേയ്യഹിതനിപ്ഫത്തിയാ ഫലസമാപത്തിയാ അവകാസം കത്വാ വിഹരിതുകാമോ **'ഇച്ഛാമഹം, ഭിക്ഖവേ, അദ്ധമാസം പടിസല്ലീയിതു'**ന്തിആദിമാഹാ"തി. ആചരിയാ നാമ **ബുദ്ധമിത്തത്ഥേരധമ്മസിരിത്ഥേരഉപതിസ്സത്ഥേരാ**ദയോ ഗണപാമോക്ഖാ, അട്ഠകഥാചരിയസ്സ ച സന്തികേ സുതപുബ്ബാ. തതോ അഞ്ഞേ ഏകേതി വേദിതബ്ബാ. "സകേന കായേന അട്ടീയന്തി...പേ॰... ഭവിസ്സന്തീ"തി ഇദം പരതോ "യേ തേ ഭിക്ഖൂ അവീതരാഗാ, തേസം തസ്മിം സമയേ ഹോതി ഏവ ഭയം, ഹോതി ലോമഹംസോ, ഹോതി ഛമ്ഭിതത്ത"ന്തി ഇമിനാ ന യുജ്ജതി, ഇദഞ്ച ഭഗവതോ അസുഭകഥാരമ്മണപ്പയോജനേന ന സമേതീതി ചേ? ന, തദത്ഥാജാനനതോ. സകേന കായേന അട്ടീയന്താനമ്പി തേസം അരിയമഗ്ഗേന അപ്പഹീനസിനേഹത്താ ഖീണാസവാനം വിയ മരണം പടിച്ച അഭയം ന ഹോതി, ഭയഞ്ച പന അസുഭഭാവനാനുയോഗാനുഭാവേന മന്ദീഭൂതം അനട്ടീയന്താനം വിയ ന മഹന്തം ഹുത്വാ ചിത്തം മോഹേസി. അപായുപഗേ തേ സത്തേ നാകാസീതി ഏവമത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. അഥ വാ ഇദം പുരിമസ്സ കാരണവചനം, യസ്മാ തേസം തസ്മിം സമയേ ഹോതി ഏവ ഭയം, ഛമ്ഭിതത്തം, ലോമഹംസോ ച, തസ്മാ "തേന ഖോ പന സമയേന ഭഗവാ അസുഭകഥം കഥേതീ"തിആദി വുത്തന്തി.

അഥ വാ സകേന കായേന അട്ടീയന്താനമ്പി തേസം ഹോതി ഏവ ഭയം, മഹാനുഭാവാ വീതരാഗാതി ഖീണാസവാനം മഹന്തം വിസേസം ദസ്സേതി, അതിദുപ്പസഹേയ്യമിദം മരണഭയം, യതോ ഏവംവിധാനമ്പി അവീതരാഗത്താ ഭയം ഹോതീതിപി ദസ്സേതി. തദഞ്ഞേ തേസം ഭിക്ഖൂനം പഞ്ചസതാനം **അഞ്ഞതരാ**. തേനേദം ദീപേതി "തം തഥാ ആഗതം അസിഹത്ഥം വധകം പസ്സിത്വാ തദഞ്ഞേസമ്പി ഹോതി ഏവ ഭയം, പഗേവ തേസന്തി കത്വാ ഭഗവാ പഠമമേവ തേസം അസുഭകഥം കഥേസി, പരതോ തേസം നാഹോസി. ഏവം മഹാനിസംസാ നേസം അസുഭകഥാ ആസീ"തി. യോ പനേത്ഥ പച്ഛിമോ നയോ , സോ "തേസു കിര ഭിക്ഖൂസു കേനചിപി കായവികാരോ വാ വചീവികാരോ വാ ന കതോ, സബ്ബേ സതാ സമ്പജാനാ ദക്ഖിണേന പസ്സേന നിപജ്ജിംസൂ"തി ഇമിനാ അട്ഠകഥാവചനേന സമേതി.

അപരേ പനാഹൂതി കുലദ്ധിപടിസേധനത്ഥം വുത്തം. "അയം കിര ലദ്ധീ"തി വചനം "മാരധേയ്യംനാതിക്കമിസ്സതീ"തി വചനേന വിരുജ്ഝതീതി ചേ? ന വിരുജ്ഝതി. കഥം? അയം ഭിക്ഖൂ അഘാതേന്തോ മാരവിസയം അതിക്കമിസ്സതി അകുസലകരണതോ ച. ഘാതേന്തോ പന മാരധേയ്യം നാതിക്കമിസ്സതി ബലവത്താ കമ്മസ്സാതി സയം മാരപക്ഖികത്താ ഏവം ചിന്തേത്വാ പന "യേ ന മതാ, തേ സംസാരതോ ന മുത്താ"തി അത്തനോ ച ലദ്ധി, തസ്മാ തം തത്ഥ ഉഭയേസം മഗ്ഗേ നിയോജേന്തീ ഏവമാഹ, തേനേവ "മാരപക്ഖികാ മാരേന സമാനലദ്ധികാ"തി അവത്വാ "മാരസ്സാ നുവത്തികാ"തി വുത്താ. "ഇമിനാ കിം വുത്തം ഹോതി? യസ്മാ മാരസ്സ അനുവത്തി, തസ്മാ ഏവം ചിന്തേത്വാപി അത്തനോ ലദ്ധിവസേന ഏവമാഹാ"തി കേചി ലിഖന്തി. മമ സന്തികേ ഏകതോ ഉപട്ഠാനമാഗച്ഛന്തി, അത്തനോ അത്തനോ ആചരിയുപജ്ഝായാനം സന്തികേ ഉദ്ദേസാദിം ഗണ്ഹാതി.

ആനാപാനസ്സതിസമാധികഥാവണ്ണനാ

൧൬൫. അയമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേതി ഇമിനാ കിം ദസ്സേതി? യേസം ഏവമസ്സ "ഭഗവതാ ആചിക്ഖിതകമ്മട്ഠാനാനുയോഗപച്ചയാ തേസം ഭിക്ഖൂനം ജീവിതക്ഖയോ ആസീ"തി, തേസം തം മിച്ഛാഗാഹം നിസേധേതി. കേവലം തേസം ഭിക്ഖൂനം പുബ്ബേ കതകമ്മപച്ചയാവ ജീവിതക്ഖയോ ആസി, ഇദം പന കമ്മട്ഠാനം തേസം കേസഞ്ചി അരഹത്തപ്പത്തിയാ, കേസഞ്ചി അനാഗാമിസകദാഗാമിസോതാപത്തിഫലപ്പത്തിയാ , കേസഞ്ചി പഠമജ്ഝാനാധിഗമായ, കേസഞ്ചി

വിക്ഖമ്ഭനതദങ്ഗപ്പഹാനേന അത്തസിനേഹപഅയാദാനായ ഉപനിസ്സയോ ഹുത്വാ, കേസഞ്ചി സുഗതിയം ഉപ്പത്തിയാ ഉപനിസ്സയോ അഹോസീതി സാത്ഥികാവ മേ അസുഭകഥാ, കിന്തു "സാധു, ഭന്തേ ഭഗവാ, അഞ്ഞം പരിയായം ആചിക്ഖതൂ"തി ആനന്ദേന യാചിതത്താ അഞ്ഞം പരിയായം ആചിക്ഖാമി, യഥാ വോ പുബ്ബേ ആചിക്ഖിതഅസുഭകമ്മട്ഠാനാനുയോഗാ, ഏവം അയമ്പി ഖോ ഭിക്ഖവേതി യോജനാ വേദിതബ്ബാ. **"അസ്സാസവസേന ഉപട്ഠാനം സതീ"**തി വുത്തം. സാ ഹി തം അസ്സാസം, പസ്സാസം വാ ആരമ്മണം കത്വാ പുബ്ബഭാഗേ, അപരഭാഗേ പന അസ്സാസപസ്സാസപഭവനിമിത്തം ആരമ്മണം കത്വാ ഉപട്ഠാതീതി ച തഥാ വുത്താ.

അസുഭേ പവത്തം അസുഭന്തി വാ പവത്തം ഭാവനാകമ്മം അസുഭകമ്മം, തദേവ അഞ്ഞസ്സ പുനപ്പുനം ഉപ്പജ്ജനകസ്സ കാരണട്ഠേന ഠാനത്താ **അസുഭകമ്മട്ഠാനം,** ആരമ്മണം വാ അസുഭകമ്മസ്സ പദട്ഠാനട്ഠേന ഠാനന്തി അസുഭകമ്മട്ഠാനന്തി ഇധ അസുഭജ്ഝാനം, തേനേവ **"ഓളാരികാരമ്മണത്താ"**തി വുത്തം. **പടിവേധവസേനാ**തി വിതക്കാദിഅങ്ഗപടിലാഭവസേന. **ആരമ്മണസന്തതായാ**തി അനുക്കമേന സന്തകാലം ഉപാദായ വുത്തകായദരഥപ്പടിപസ്സദ്ധിവസേന നിബ്ബുതോ. **പരികമ്മം വാ**തി കസിണപരികമ്മം കിര നിമിത്തുപ്പാദപരിയോസാനം. തദാ ഹി നിരസ്സാദത്താ അസന്തം, അപ്പണിഹിതഞ്ച. യഥാ ഉപചാരേ നീവരണവിഗമേന, അങ്ഗപാതുഭാവേന ച **സന്തതാ** ഹോതി, ന തഥാ ഇധ, ഇദം പന **"ആദിസമന്നാഹാരതോ"**തി വുത്തം. ദുതിയവികപ്പേ **അസേചനകോ**തി അതിത്തികരോ, തേന വുത്തം **"ഓജവന്തോ"**തി. ചേതസികസുഖം ഝാനക്ഖണേപി അത്ഥി, ഏവം സന്തേപി "ഉഭോപി ഝാനാ വുട്ഠിതസ്സേവ ഗഹേതബ്ബാ"തി വുത്തം. സമഥേന സകസന്താനേ **അവിക്ഖമ്ഭിതേ**. ഇതരഥാ പാപകാനം ഝാനേന സഹുപ്പത്തി സിയാ. ഖന്ധാദീനം ലോകുത്തരപാദകത്താ **നിബ്ബേധഭാഗിയം,** വിസേസേന യസ്സ നിബ്ബേധഭാഗിയം ഹോതി, തം സന്ധായ വാ. "അനിച്ചാനുപസ്സീതിആദിചതുക്കവസേന അനുപുബ്ബേന അരിയമഗ്ഗവുഡ്ഢിപ്പത്തോ സമുച്ഛിന്ദതി, സേസാനമേതം നത്ഥീ"തി ലിഖിതം.

തഥാഭാവപടിസേധനോ ചാതി സോളസവത്ഥുകസ്സ തിത്ഥിയാനം നത്ഥിതായ വുത്തം. സബ്ബപഠമാനം പന ചതുന്നം പദാനം വസേന ലോകിയജ്ഝാനമേവ തേസം അത്ഥി, തസ്മിം ലോകുത്തരപദട്ഠാനം നത്ഥി ഏവ. **"ഫലമുത്തമ**ന്തി ഫലേ ഉത്തമ"ന്തി വുത്തം. **ഉതുത്തയാനുകൂല**ന്തി ഗിമ്ഹേ അരഞ്ഞേ, ഹേമന്തേ രുക്ഖമൂലേ, വസന്തകാലേ സുഞ്ഞാഗാരേ ഗതോ. സേമ്ഹധാതുകസ്സ **അരഞ്ഞം,** പിത്തധാതുകസ്സ **രുക്ഖമൂലം,** വാതധാതുകസ്സ സുഞ്ഞാഗാരം അനുകൂലം. മോഹചരിതസ്സ അരഞ്ഞം അനുകൂലം മഹാഅരഞ്ഞേ ചിത്തം ന സങ്കുടതി, ദോസചരിതസ്സ രുക്ഖമൂലം, രാഗചരിതസ്സ സുഞ്ഞാഗാരം. ഠാനചങ്കമാനി ഉദ്ധച്ചപക്ഖികാനി, സയനം ലീനപക്ഖികം, പല്ലങ്കാഭുജനേന നിസജ്ജായ ദള്ഹഭാവം, ഉജുകായം പണിധാനേന അസ്സാസപസ്സാസാനം പവത്തനസുഖം "പരിമുഖം സതി"ന്തി ഇമിനാ ആരമ്മണപരിഗ്ഗഹൂപായം ദസ്സേതി. **കാരീ**തി കരണസീലോ . ഏതസ്സ വിഭങ്ഗേ "അസ്സസതി പസ്സസതീ"തി അവത്വാ **"സതോ കാരീ"**തി വുത്തം. തസ്മാ "അസ്സസതി പസ്സസതീ"തി വുത്തേ "പഠമചതുക്കം ഏവ ലബ്ഭതി, ന സേസാനീ"തി ച **"ദീഘംഅസ്സാസവസേനാ**തി അലോപസമാസം കത്വാ"ഇതി ച "ഏകത്ഥതായ അവിക്ഖേപ"ന്തി ച "അസമ്ഭോഗവസേന പജാനതോ"തി ച "തേന ഞാണേനാ"തി ച **"പജാനതോ**തി വുത്തഞാണേനാ"തി ച **"സതോകാരീ**തി സതിസമ്പജഞ്ഞാഹികാരീ"തി ച "പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സിനോ അസ്സാസാവ പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സിഅസ്സാസാ"തി ച ലിഖിതം. **ഉപ്പടിപാടിയാ ആഗതമ്പി** യുജ്ജതേവ, തേന ഠാനേന പടിസിദ്ധം. **താലും ആഹച്ച** നിബ്ബായനതോ കിര പോതകോ സമ്പതിജാതോവ ഖിപിതസദ്ദം കരോതി, ഛന്ദപാമോജ്ജവസേന ഛ പുരിമാ തയോതി **നവ. ഏകേനാകാരേനാ**തി അസ്സാസവസേന വാ പസ്സാസവസേന വാ ഏവം ആനാപാനസ്സതിം ഭാവയതോ കായേ **കായാനുപസ്സനാസതികമ്മട്ഠാനഭാവനാ** സമ്പജ്ജതി.

കായോതി അസ്സാസപസ്സാസാ. ഉപട്ഠാനം സതി. **ദീഘ**ന്തി സീഘം ഗതം അസ്സാസപസ്സാസം. **അദ്ധാനസങ്ഖാതേ**തി കാലസങ്ഖാതേ വിയ കാലകോട്ഠാസേതി അത്ഥോ, ദീഘകാലേ വാതി അത്ഥോ. ഏകോ ഹി അസ്സാസമേവൂപലക്ഖേതി, ഏകോ പസ്സാസം, ഏകോ ഉഭയം, തസ്മാ "വിഭാഗം അകത്വാ"തി വാ വുത്തം, **ഛന്ദോ**തി ഏവം അസ്സാസതോ, പസ്സാസതോ ച അസ്സാദോ ഉപ്പജ്ജതി, തസ്സ വസേന കത്തുകമ്യതാഛന്ദോ ഉപ്പജ്ജതി. തതോ **പാമോജ്ജ**ന്തി. അസ്സാസപസ്സാസാനം ദുവിഞ്ഞേയ്യവിസയത്താ **ചിത്തം വിവത്തതി,** ഗണനം പഹായ ഫുട്ഠട്ഠാനമേവ മനസി കരോന്തസ്സ കേവലം **ഉപേക്ഖാവ സണ്ഠാതി. ചത്താരോ വണ്ണാ**തി "പത്തസ്സ തയോ വണ്ണാ"തിആദീസു വിയ ചത്താരോ സണ്ഠാനാതി അത്ഥോ.

തഥാഭൂതസ്സാതി ആനാപാനസ്സതിം ഭാവയതോ. **സംവരോ**തി സതിസംവരോ. അഥ വാ പഠമേന ഝാനേന നീവരണാനം, ദുതിയേന വിതക്കവിചാരാനം, തതിയേന പീതിയാ, ചതുത്ഥേന സുഖദുക്ഖാനം, ആകാസാനഞ്ചായതനസമാപത്തിയാ രൂപസഞ്ഞായ, പടിഘസഞ്ഞായ, നാനത്തസഞ്ഞായ വാ പഹാനം. "സീലന്തി വേരമണി സീലം, ചേതനാ സീലം, സംവരോ സീലം,

അവീതിക്കമോ സീല”ന്തി (പടി॰ മ॰ ൧.൩൯ ഥോകം വിസദിസം) വുത്തവിധിനാപേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. “അത്ഥതോ തഥാ തഥാ പവത്തധമ്മാ ഉപധാരണസമാധാനസങ്ഖാതേന സീലനട്ഠേന സീലന്തി വുച്ചന്തീ”തി വുത്തം. തഥാ “അയം ഇമസ്മിം അത്ഥേ അധിപ്പേതാ സിക്ഖാ”തി ഏത്ഥാപി ചേതനാസീലമേവ, കത്ഥചി വിരതിസീലമ്പീതി അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. അഞ്ഞഥാ പണ്ണത്തിവജ്ജേസുപി സിക്ഖാപദേസു വിരതിപ്പസങ്ഗോ അഹോസി , പാതിമോക്ഖസംവരസംവുതോ വിഹരതീതി കത്വാ തസ്സാപി വിരതിപ്പസങ്ഗോ. **തസ്മിം ആരമ്മണേ**തി ആനാപാനാരമ്മണേ. **തായ സതിയാ**തി തത്ഥ ഉപ്പന്നസതിയാ. **“തേന മനസികാരേനാ**തി ആവജ്ജനേനാ”തി ലിഖിതം. ഏതേന നാനാവജ്ജനപ്പവത്തിദീപനതോ നാനാജവനവാരേഹിപി സിക്ഖതി നാമാതി ദീപിതം ഹോതി, യേന പന മനസികാരേന വാ. **ഞാണുപ്പാദനാദീസൂ**തി ഏത്ഥ ആദിസദ്ദേന യാവ പരിയോസാനം വേദിതബ്ബം. **“തത്രാ**തി തസ്മിം ആനാപാനാരമ്മണേ. **ഏവ**ന്തി ഇദാനി വത്തബ്ബനയേനാ”തി ലിഖിതം. **തത്രാ**തി തേസം അസ്സാസപസ്സാസാനം വാ. തഞ്ഹി “പുബ്ബേ അപരിഗ്ഗഹിതകാലേ”തി ഇമിനാ സുട്ഠു സമേതി. “പഠമവാദോ ദീഘഭാണകാനം. തേ ഹി ‘പഠമജ്ഝാനം ലഭിത്വാ നാനാസനേ നിസീദിത്വാ ദുതിയത്ഥായ വായാമതോ ഉപചാരേ വിതക്കവിചാരവസേന ഓളാരികചിത്തപ്പവത്തികാലേ പവത്തഅസ്സാസപസ്സാസവസേന ഓളാരികാ’തി വദന്തി. ‘മജ്ഝിമഭാണകാ ഝാനലാഭിസ്സ സമാപജ്ജനകാലേ, ഏകാസനപടിലാഭേ ച ഉപരൂപരി ചിത്തപ്പവത്തിയാ സന്തഭാവതോ പഠമതോ ദുതിയസ്സുപചാരേ സുഖുമതം വദന്തീ’”തി ലിഖിതം.

വിപസ്സനായം പനാതി ചതുധാതുവവത്ഥാനമുഖേന അഭിനിവിട്ഠസ്സ അയം കമോ, അഞ്ഞസ്സ ചാതി വേദിതബ്ബം. ഏത്തകം രൂപം, ന ഇതോ അഞ്ഞന്തി ദസ്സനം സന്ധായ **“സകലരൂപപരിഗ്ഗഹേ”**തി വുത്തം. **രൂപാരൂപപരിഗ്ഗഹേ**തി ഏത്ഥ അനിച്ചതാദിലക്ഖണാരമ്മണികഭങ്ഗാനുപസ്സനതോ പഭുതി ബലവതീ വിപസ്സനാ. **പുബ്ബേ വുത്തനയേനാ**തി സബ്ബേസംയേവ പന മതേന അപരിഗ്ഗഹിതകാലേതിആദിനാ. **സോധനാ** നാമ വിസ്സജ്ജനം. **അസ്സാ**തി “പസ്സമ്ഭയം കായസങ്ഖാര”ന്തി പദസ്സ.

പുരതോ നമനാ **ആനമനാ**. തിരിയം നമനാ **വിനമനാ**. സുട്ഠു നമനാ **സന്നമനാ**. പച്ഛാ നമനാ **പണമനാ**. ജാണുകേ ഗഹേത്വാ ഠാനം വിയ **ഇഞ്ജനാ**തി ആനമനാദീനം ആവിഭാവത്ഥമുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. യഥാരൂപേഹി ആനമനാദി വാ കമ്പനാദി വാ ഹോതി, തഥാരൂപേ പസ്സമ്ഭയന്തി സമ്ബന്ധോ. **ഇതി കിരാ**തി ഇതി ചേ. **ഏവം സന്തേ**തി സന്തസുഖുമമ്പി ചേ പസ്സമ്ഭതി. **പഭാവനാ**തി ഉപ്പാദനം. അസ്സാസപസ്സാസാനം വൂപസന്തത്താ ആനാപാനസ്സതിസമാധിസ്സ ഭാവനാ ന ഹോതി. യസ്മാ തം നത്ഥി, തസ്മാ ന സമാപജ്ജതി, സമാപത്തിയാ അഭാവേന ന വുട്ഠഹന്തി. **ഇതി കിരാ**തി ഏവമേതം താവ വചനന്തി തദേതം . സദ്ദോവ സദ്ദനിമിത്തം, “സതോ അസ്സസതി സതോ പസ്സസതീ”തി പദാനി പതിട്ഠപേത്വാ ദ്വത്തിംസപദാനി ചത്താരി ചതുക്കാനി വേദിതബ്ബാനി.

അപ്പടിപീളനന്തി തേസം കിലേസാനം അനുപ്പാദനം കിഞ്ചാപി ചേതിയങ്ഗണവത്താദീനിപി അത്ഥതോ പാതിമോക്ഖസംവരസീലേ സങ്ഗഹം ഗച്ഛന്തി “യസ്സ സിയാ ആപത്തീ”തി (മഹാവ॰ ൧൩൪) വചനതോ. തഥാപി “ന താവ, സാരിപുത്ത, സത്ഥാ സാവകാനം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേതി ഉദ്ദിസതി പാതിമോക്ഖം, യാവ ന ഇധേകച്ചേ ആസവട്ഠാനീയാ ധമ്മാ സങ്ഘേ പാതുഭവന്തീ”തി ഏത്ഥ അനധിപ്പേതത്താ **“ആഭിസമാചാരിക”**ന്തി വുത്തം. “യം പനേത്ഥ ആപത്തിട്ഠാനിയം ന ഹോതി, തം അമിസ്സമേവാ”തി വുത്തം.

യഥാവുത്തേനാതി യോഗാനുയോഗകമ്മസ്സ പദട്ഠാനത്താ. **സല്ലഹുകവുത്തി** അട്ഠപരിക്ഖാരികോ. **പഞ്ചസന്ധികം കമ്മട്ഠാന**ന്തി ഏത്ഥ ഝാനമ്പി നിമിത്തമ്പി തദത്ഥജോതികാപി പരിയത്തി ഇധ കമ്മട്ഠാനം നാമ. ഗമനാഗമനസമ്പന്നതാദി **സേനാസനം**. സംകിലിട്ഠചീവരധോവനാദയോ **ഖുദ്ദകപലിബോധാ**. “അന്തരാ പതിതം നു ഖോ”തി വികമ്പതി.

അജ്ഝത്തം വിക്ഖേപഗതേനാതി നിയകജ്ഝത്തേ വിക്ഖേപഗതേന. **സാരദ്ധാ** അസമാഹിതത്താ. **ഉപനിബന്ധനത്ഥമ്ഭമൂലം** നാമ നാസികഗ്ഗം, മുഖനിമിത്തം വാ. **തത്ഥേവാ**തി നാസികഗ്ഗാദിനിമിത്തേ. **“ദോലാഫലകസ്സ** ഏകപസ്സേ ഏവ **ഉഭോ കോടിയോ മജ്ഝഞ്ച പസ്സതീ”**തി വദന്തി.

ഇധ പനാതി കകചൂപമേ. **ദേസതോ**തി ഫുസനകട്ഠാനതോ. **“നിമിത്തം പട്ഠപേതബ്ബ**ന്തി നിമിത്തേ സതി പട്ഠപേതബ്ബാ”തി വുത്തം. ഗരൂഹി ഭാവേതബ്ബത്താ **ഗരുകഭാവനം**. **ഏകച്ചേ ആഹൂ**തി ഏകച്ചേ ഝായിനോ ആഹു.

“സഞ്ഞാനാനതായാ”തി വചനതോ ഏകച്ചേഹി വുത്തമ്പി പമാണമേവ, സങ്ഗീതിതോ പട്ഠായ അട്ഠകഥായ അനാഗതത്താ തഥാ വുത്തം. “മയ്ഹം താരകരൂപം നു ഖോ ഉപട്ഠാതീ”തിആദിപരികപ്പേ അസതിപി ധാതുനാനത്തേന ഏതാസം ധാതൂനം ഉപ്പത്തി വിയ

കേവലം ഭാവയതോ തഥാ തഥാ ഉപട്ഠാതി. “ന നിമിത്ത’ന്തി വത്തും ന വട്ടതി സമ്പജാനമുസാവാദത്താ”തി വുത്തം. **കമ്മട്ഠാന**ന്തി ഇധ വുത്തപടിഭാഗനിമിത്തമേവ.

നിമിത്തേ പടിഭാഗേ. **നാനാകാര**ന്തി “ചത്താരോ വണ്ണാ വത്തന്തീ”തി വുത്തനാനാവിധതം. **വിഭാവയ**ന്തി ജാനം പകാസയം. **അസ്സാസപസ്സാസേ**തി തതോ സമ്ഭൂതേ നിമിത്തേ, അസ്സാസപസ്സാസേ വാ നാനാകാരം. നിമിത്തേ ഹി ചിത്തം ഠപേന്തോവ നാനാകാരതഞ്ച വിഭാവേതി, അസ്സാസപസ്സാസേ വാ സകം ചിത്തം നിബന്ധതീതി വുച്ചതി. താരകരൂപാദി**വണ്ണതോ**. കക്ഖളത്താദി**ലക്ഖണതോ**.

അട്ഠകഥാസു പടിക്ഖിത്തന്തി ആസന്നഭവങ്ഗത്താതി കാരണം വത്വാ സീഹളട്ഠകഥാസു പടിക്ഖിത്തം. കസ്മാ? യസ്മാ ഛട്ഠേ, സത്തമേ വാ അപ്പനായ സതി മഗ്ഗവീഥിയം ഫലസ്സ ഓകാസോ ന ഹോതി, തസ്മാ. ഇധ ഹോതൂതി ചേ? ന, ലോകിയപ്പനാപി ഹി അപ്പനാവീഥിമ്ഹി ലോകുത്തരേന സമാനഗതികാവാതി പടിലദ്ധജ്ഝാനോപി ഭിക്ഖു ദിട്ഠധമ്മസുഖവിഹാരത്ഥായ ഝാനം സമാപജ്ജിത്വാ സത്താഹം നിസീദിതുകാമോ ചതുത്ഥേ, പഞ്ചമേ വാ അപ്പേത്വാ നിസീദതി, ന ഛട്ഠേ, സത്തമേ വാ. തത്ഥ ഹി അപ്പനാ. തതോ പരം അപ്പനായ ആധാരഭാവം ന ഗച്ഛതി. ആസന്നഭവങ്ഗത്താ ചതുത്ഥം, പഞ്ചമം വാ ഗച്ഛതി ഫലേ ഠിതഘടോ വിയ ജവനാനമന്തരേ ഠിതത്താതി കിര ആചരിയോ.

പുഥുത്താരമ്മണാനി അനാവജ്ജിത്വാ ഝാനങ്ഗാനേവ ആവജ്ജനം **ആവജ്ജനവസീ** നാമ. തതോ പരം ചതുന്നം, പഞ്ചന്നം വാ പച്ചവേക്ഖണചിത്താനം ഉപ്പജ്ജനം, തം **പച്ചവേക്ഖണവസീ** നാമ. തേനേവ “പച്ചവേക്ഖണവസീ പന ആവജ്ജനവസിയാ ഏവ വുത്താ”തി വുത്തം. **സമാപജ്ജനവസീ** നാമ യത്തകം കാലം ഇച്ഛതി തത്തകം സമാപജ്ജനം, തം പന ഇച്ഛിതകാലപരിച്ഛേദം പതിട്ഠാപേതും സമത്ഥതാതി. “അധിട്ഠാനവസിയാ വുട്ഠാനവസിനോ അയം നാനത്തം അധിട്ഠാനാനുഭാവേന ജവനം ജവതി, വുട്ഠാനാനുഭാവേന പന അധിപ്പേതതോ അധികം ജവതീ”തിപി വദന്തി. അപിച പഥവീകസിണാദിആരമ്മണം ആവജ്ജിത്വാ ജവനഞ്ച ജവിത്വാ പുന ആവജ്ജിത്വാ തതോ പഞ്ചമം ഝാനം ചിത്തം ഹോതി, അയം കിര ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദോ. ഭഗവതോ പന ആവജ്ജനസമനന്തരമേവ ഝാനം ഹോതീതി സബ്ബം **അനുഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം.

“വത്ഥുന്തി ഹദയവത്ഥും. **ദ്വാര**ന്തി ചക്ഖാദി. **ആരമ്മണ**ന്തി രൂപാദീ”തി ലിഖിതം. യഥാപരിഗ്ഗഹിതരൂപാരമ്മണം വാ വിഞ്ഞാണം പസ്സതി, അഞ്ഞഥാപി പസ്സതി. കഥം? “യഥാപരിഗ്ഗഹിതരൂപവത്ഥുദ്വാരാരമ്മണം വാ”തി വുത്തം. യഥാപരിഗ്ഗഹിതരൂപേസു വത്ഥുദ്വാരാരമ്മണാനി യസ്സ വിഞ്ഞാണസ്സ, തം വിഞ്ഞാണം യഥാപരിഗ്ഗഹിതരൂപവത്ഥുദ്വാരാരമ്മണം തമ്പി പസ്സതി, ഏകസ്സ വാ ആരമ്മണസദ്ദസ്സ ലോപോ ദട്ഠബ്ബോതി ച മമ തക്കോ വിചാരേത്വാവ ഗഹേതബ്ബോ.

തതോ പരം തീസു ചതുക്കേസു ദ്വേ ദ്വേ പദാനി ഏകമേകം കത്വാ ഗണേതബ്ബം. സമഥേന **ആരമ്മണതോ** വിപസ്സനാവസേന **അസമ്മോഹതോ** പീതിപടിസംവേദനമേത്ഥ വേദിതബ്ബം. “ദുക്ഖമേതം ഞാണ”ന്തിആദീസു പന “ആരമ്മണതോ അസമ്മോഹതോ”തി യം വുത്തം, ഇധ തതോ വുത്തനയതോ ഉപ്പടിപാടിയാ വുത്തം. തത്ഥ ഹി യേന മോഹേന തം ദുക്ഖം പടിച്ഛന്നം, ന ഉപട്ഠാതി, തസ്സ വിഹതത്താ വാ ഏവം പവത്തേ ഞാണേ യഥാരുചി പച്ചവേക്ഖിതും ഇച്ഛിതിച്ഛിതകാലേ സമത്ഥഭാവതോ വാ ദുക്ഖാദീസു തീസു അസമ്മോഹതോ ഞാണം വുത്തം. നിരോധേ ആരമ്മണതോ തംസമ്പയുത്താ പീതിപടിസംവേദനാ അസമ്മോഹതോ ന സമ്ഭവതി മോഹപ്പഹാനാഭാവാ, പടിസമ്ഭിദാപാളിവിരോധതോ ച. തത്ഥ **“ദീഘം അസ്സാസവസേനാ”**തിആദി ആരമ്മണതോ ദസ്സേതും വുത്തം. **തായ സതിയാ തേന ഞാണേന സാ പീതി പടിസംവിദിതാ ഹോതി** തദാരമ്മണസ്സ പടിസംവിദിതത്താതി ഏത്ഥ അധിപ്പായോ. **“ആവജ്ജതോ”**തിആദി അസമ്മോഹതോ പീതിപടിസംവേദനം ദസ്സേതും വുത്തം. അനിച്ചാദിവസേന ജാനതോ, പസ്സതോ, പച്ചവേക്ഖതോ ച. തദധിമുത്തതാവസേന അധിട്ഠഹതോ, അധിമുച്ചതോ, തഥാ വീരിയാദിം സമാദഹതോ ഖണികസമാധിനാ.

അഭിഞ്ഞേയ്യന്തി ഞാതപരിഞ്ഞായ. **പരിഞ്ഞേയ്യ**ന്തി തീരണപരിഞ്ഞായ. സബ്ബഞ്ഹി ദുക്ഖസച്ചം അഭിഞ്ഞേയ്യം, പരിഞ്ഞേയ്യഞ്ച. തത്ര ചായം പീതീതി ലിഖിതം. **അഭിഞ്ഞേയ്യ**ന്തിആദി മഗ്ഗക്ഖണം സന്ധായാഹാതി വുത്തം. മഗ്ഗേന അസമ്മോഹസങ്ഖാതവിപസ്സനാകിച്ചനിപ്ഫത്തിതോ മഗ്ഗോപി അഭിഞ്ഞേയ്യാദിആരമ്മണം കരോന്തോ വിയ വുത്തോ. **വിപസ്സനാഭൂമിദസ്സനത്ഥ**ന്തി സമഥേ കായികസുഖാഭാവാ വുത്തം. **ദ്വീസു ചിത്തസങ്ഖാരപദേസൂ**തി ചിത്തസങ്ഖാരപടിസംവേദീ…പേ… സിക്ഖതി പസ്സമ്ഭയം ചിത്തസങ്ഖാരപടിസംവേദീ…പേ… സിക്ഖതീതി ഏതേസു. മോദനാദി സബ്ബം

പീതിവേവചനം. അനിച്ചാനുപസ്സനാദി കിലേസേ, തമ്മൂലകേ ഖന്ധാഭിസങ്ഖാരേ. **ഏവം ഭാവിതോ**തി ന ചതുക്കപഞ്ചകജ്ഝാനനിബ്ബത്തനേന ഭാവിതോ. ഏവം സബ്ബാകാരപരിപുണ്ണം കത്വാ ഭാവിതോ. വിപസ്സനാമഗ്ഗപച്ചവേക്ഖണകാലേസുപി പവത്തഅസ്സാസമുഖേനേവ സബ്ബം ദസ്സിതം ഉപായകുസലേന ഭഗവതാ.

൧൬൭. **കസ്മാ ഇദം വുച്ചതി** അമ്ഹേഹീതി അധിപ്പായോ.

പദഭാജനീയവണ്ണനാ

൧൭൨. **ഉസ്സുക്കവചന**ന്തി പാകടസദ്ദസഞ്ഞാ കിര, സമാനകപദന്തി വുത്തം ഹോതി. "സുത്വാ ഭുഞ്ജന്തീ"തി ഏത്ഥ വിയ സഞ്ചിച്ച വോരോപേതുകാമസ്സ സഞ്ചിച്ചപദം വോരോപനപദസ്സ ഉസ്സുക്കം, സഞ്ചേതനാ ച ജീവിതാ വോരോപനഞ്ച ഏകസ്സേവാതി വുത്തം ഹോതി. ന കേവലം ചേതസികമത്തേനേവ ഹോതി, പയോഗോപി ഇച്ഛിതബ്ബോ ഏവാതി ദസ്സേതും വുത്താനീതി കിര **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ**. "ജാനിത്വാ സഞ്ജാനിത്വാ ചേച്ച അഭിവിതരിത്വാ"തി വത്തബ്ബേ "ജാനന്തോ...പേ॰... വീതിക്കമോ"തി വോരോപനമ്പി ദസ്സിതം, തസ്മാ ബ്യഞ്ജനേ ആദരം അകത്വാ അത്ഥോ ദസ്സിതോ. വീതിക്കമസങ്ഖാതത്ഥസിദ്ധിയാ ഹി പുരിമചേതനാ അത്ഥസാധികാ ഹോതി. **സബ്ബസുഖുമഅത്തഭാവ**ന്തി രൂപം സന്ധായ വുത്തം, ന അരൂപം. അത്തസങ്ഖാതാനഞ്ഹി അരൂപാനം **ഖന്ധവിഭങ്ഗേ** (വിഭ॰ ൨ ആദയോ) വിയ ഇധ ഓളാരികസുഖുമതാ അനധിപ്പേതാ. **മാതുകുച്ഛിസ്മി**ന്തി യേഭുയ്യവചനം, ഓപപാതികമനുസ്സേപി പാരാജികമേവ, അരൂപകായേ ഉപക്കമാഭാവാ തഗ്ഗഹണം കസ്മാതി ചേ? അരൂപക്ഖന്ധേന സദ്ധിം തസ്സേവ രൂപകായസ്സ ജീവിതിന്ദ്രിയസമ്ഭവതോ. തേന സജീവകോവ മനുസ്സവിഗ്ഗഹോപി നാമ ഹോതീതി സിദ്ധം. ഏത്ഥ **മാതുകുച്ഛിസ്മി**ന്തി മനുസ്സമാതുയാ വാ തിരച്ഛാനമാതുയാ വാ. വുത്തഞ്ഹി **പരിവാരേ** (പരി॰ ൪൮൦) -

> "ഇത്ഥിം ഹനേ ച മാതരം, പുരിസഞ്ച പിതരം ഹനേ;
> മാതരം പിതരം ഹന്ത്വാ, ന തേനാനന്തരം ഫുസേ;
> പഞ്ഹാ മേസാ കുസലേഹി ചിന്തിതാ"തി.

പഠമന്തി പടിസന്ധിചിത്തമേവ. ഏകഭവപരിയാപന്നായ ഹി ചിത്തസന്തതിയാ പടിസന്ധിചിത്തം പഠമചിത്തം നാമ. ചുതിചിത്തം പച്ഛിമം നാമ. അഞ്ഞഥാ അനമതഗ്ഗേ സംസാരേ പഠമചിത്തം നാമ നത്ഥി വിനാ അനന്തരസമനന്തരനത്ഥിവിഗതപച്ചയേഹി ചിത്തുപ്പത്തിയാ അഭാവതോ. ഭാവേ വാ നവസത്തപാതുഭാവദോസപ്പസങ്ഗോ. **അയം സബ്ബപഠമോ മനുസ്സവിഗ്ഗഹോ**തി കിഞ്ചാപി ഇമം ജീവിതാ വോരോപേതും ന സക്കാ, തം ആദിം കത്വാ സന്തതിയാ യാവ മരണാ ഉപ്പജ്ജനകമനുസ്സവിഗ്ഗഹേസു അപരിമാണേസു "സബ്ബപഠമോ"തി ദിസ്സതി. യദാ പന യോ മനുസ്സവിഗ്ഗഹോ പുബ്ബാപരിയവസേന സന്തതിപ്പത്തോ ഹോതി, തദാ തം ജീവിതാ വോരോപേതും സക്കാ. സന്തതിം വികോപേന്തോ ഹി ജീവിതാ വോരോപേതി നാമ. ഏത്ഥ ച നാനത്തനയേ അധിപ്പേതേ സതി "സബ്ബപഠമോ"തി വചനം യുജ്ജതി, ന പന ഏകത്തനയേ സന്തതിയാ ഏകത്താ. ഏകത്തനയോ ച ഇധാധിപ്പേതോ "സന്തതിം വികോപേതീ"തി വചനതോ, തസ്മാ "സബ്ബപഠമോ"തി വചനം ന യുജ്ജതീതി ചേ? ന, സന്തതിപച്ചുപ്പന്നബഹുത്താ. യസ്മാ പന സന്തതി നാമ അനേകേസം പുബ്ബാപരിയുപ്പത്തി വുച്ചതി, തസ്മാ "അയം സബ്ബപഠമോ"തി വുത്തോ, ഏവമേത്ഥ ദ്വേപി നയാ സങ്ഗഹം ഗച്ഛന്തി, അഞ്ഞഥാ "സന്തതിം വികോപേതീ"തി ഇദം വചനം ന സിജ്ഝതി. കിഞ്ചാപി ഏത്ഥ "സന്തതിം വികോപേതീ"തി വചനതോ സന്തതിപച്ചുപ്പന്നമേവ അധിപ്പേതം, ന അദ്ധാപച്ചുപ്പന്നം വിയ ദിസ്സതി, തഥാപി യസ്മാ സന്തതിപച്ചുപ്പന്നേ വികോപിതേ അദ്ധാപച്ചുപ്പന്നം വികോപിതമേവ ഹോതി, അദ്ധാപച്ചുപ്പന്നേ പന വികോപിതേ സന്തതിപച്ചുപ്പന്നം വികോപിതം ഹോതീതി ഏത്ഥ വത്തബ്ബം നത്ഥി. തസ്മാ **അട്ഠകഥായം** "തദുഭയമ്പി വോരോപേതും സക്കാ, തസ്മാ തദേവ സന്ധായ 'സന്തതിം വികോപേതീ'തി ഇദം വുത്തന്തി വേദിതബ്ബ"ന്തി ആഹ. "സന്തതിം വികോപേതീ"തി വചനതോ പകതിയാ ആയുപരിയന്തം പത്വാ മരണകസത്തേ വീതിക്കമേ സതി അനാപത്തി വീതിക്കമപച്ചയാ സന്തതിയാ അകോപിതത്താ. വീതിക്കമപച്ചയാ ചേ ആയുപരിയന്തം അപ്പത്വാ അന്തരാവ മരണകസത്തേ വീതിക്കമപച്ചയാ ആപത്തി, കമ്മബദ്ധോ ചാതി നോ തക്കോതി ആചരിയോ. "മരണവണ്ണം വാ സംവണ്ണേയ്യ, മരണായ വാ സമാദപേയ്യ, അയമ്പി പാരാജികോ ഹോതി അസംവാസോ"തി വചനതോ വാ ചേതനാക്ഖണേ ഏവ പാരാജികാപത്തി ഏകന്താകുസലത്താ, ദുക്ഖവേദനത്താ, കായകമ്മത്താ, വചീകമ്മത്താ, കിരിയത്താ ചാതി വേദിതബ്ബം.

സത്തട്ഠജവനവാരമത്തന്തി സഭാഗാരമ്മണവസേന വുത്തം, തേനേവ **"സഭാഗസന്തതിവസേനാ"**തിആദി വുത്തം . അത്തനോ പടിപക്ഖേന സമന്നാഗതത്താ സമനന്തരസ്സ

പച്ചയം ഹോന്തം യഥാ പുരേ വിയ അഹുത്വാ ദുബ്ബലസ്സ. **ത**ന്തി ജീവിതിന്ദ്രിയവികോപനം.

ഈതിന്തി സത്തവിധവിച്ഛികാദീനി യുദ്ധേ ഡംസിത്വാ മാരണത്ഥം വിസ്സജ്ജേന്തി. **പജ്ജരക**ന്തി സരീരഡാഹം. **സൂചിക**ന്തി സൂലം. **വിസൂചിക**ന്തി സുക്ഖമാതിസാരംവമഥം. **പക്ഖന്ദിയ**ന്തി രത്താതിസാരം. ദത്തിബ്യാമസതപ്പമാണേ മഹാകായേ നിമ്മിനിത്വാ ഠിതനാഗുദ്ധരണം, കുജ്ഝിത്വാ ഓലോകിതേ പരേസം കായേ വിസമരണം വാ ഡാഹുപ്പാദനം വാ പയോഗോ നാമ.

കേചീതി മഹാസങ്ഘികാ. അയം ഇത്ഥീ. **കുലുമ്ബസ്സാ**തി ഗബ്ഭസ്സ. കഥം സാ ഇതരസ്സാതി ചേ? തസ്സ ദുട്ഠേന മനസാനുപക്ഖിതേ സോ ച ഗബ്ഭോ സാ ച ഇദ്ധീതി ഉഭയമ്പി സഹേവ നസ്സതി, ഘടഗ്ഗീനം ഭേദനിബ്ബായനം വിയ ഏകക്ഖണേ ഹോതി. "തേസം സുത്തന്തികേസു ഓചരിയമാനം ന സമേതീ"തി ലിഖിതം, "തേസം മതം ഗഹേത്വാ 'ഥാവരീനമ്പി അയം യുജ്ജതീ'തി വുത്തേ തികവസേന പടിസേധിതബ്ബന്തി അപരേ"തി വുത്തം. സാഹത്ഥികനിസ്സഗ്ഗിയപയോഗേസു സന്നിട്ഠാപകചേതനായ സത്തമായ സഹുപ്പന്നകായവിഞ്ഞത്തിയാ സാഹത്ഥികതാ വേദിതബ്ബാ. ആണത്തികേ പന സത്തഹിപി ചേതനാഹി സഹ വചീവിഞ്ഞത്തിസമ്ഭവതോ സത്തസത്ത സദ്ദാ ഏകതോ ഹുത്വാ ഏകേകക്ഖരഭാവം ഗന്ത്വാ യത്തകേഹി അക്ഖരേഹി അത്തനോ അധിപ്പായം വിഞ്ഞാപേതി, തദവസാനക്ഖരസമുട്ഠാപികായ സത്തമചേതനായ സഹജാതവചീവിഞ്ഞത്തിയാ ആണത്തികതാ വേദിതബ്ബാ. തഥാ വിജ്ജാമയപയോഗേ. കായേനാണത്തിയം പന സാഹത്ഥികേ വുത്തനയോവ. ഥാവരപയോഗേ യാവതാ പരസ്സ മരണം ഹോതി, താവതാ കമ്മബദ്ധോ, ആപത്തി ച. തതോ പരം അതിസഞ്ചരണേ കമ്മബദ്ധാതിബഹുത്തം വേദിതബ്ബം സതി പരം മരണേ. പാരാജികാപത്തി പനേത്ഥ ഏകാ. അത്ഥസാധകചേതനാ യസ്മാ ഏത്ഥ ച ദുതിയപാരാജികേ ച ലബ്ഭതി, ന അഞ്ഞത്ഥ, തസ്മാ ദ്വിന്നമ്പി സാധാരണാ ഇമാ ഗാഥായോ -

"ഭൂതധമ്മനിയാമാ യേ, തേ ധമ്മാ നിയതാ മതാ;
ഭാവിധമ്മനിയാമാ യേ, തേവ അനിയതാ ഇധ.

"ഭൂതധമ്മനിയാമാനം, ഠിതാവ സാ പച്ചയട്ഠിതി;
ഭാവിധമ്മനിയാമാനം, സാപേക്ഖാ പച്ചയട്ഠിതി.

"തേനഞ്ഞാ ഹേതുയാ അത്ഥി, സാപി ധമ്മനിയാമതാ;
തസ്സാ ഫലം അനിയതം, ഫലാപേക്ഖാ നിയാമതാ.

"ഏവഞ്ഹി സബ്ബധമ്മാനം, ഠിതാ ധമ്മനിയാമതാ;
ലദ്ധധമ്മനിയാമാ യാ, സാത്ഥസാധകചേതനാ.

"ചേതനാസിദ്ധിതോ പുബ്ബേ, പച്ഛാ തസ്സാത്ഥസിദ്ധിതോ;
അവിസേസേന സബ്ബാപി, ഛബ്ബിധാ അത്ഥസാധികാ.

"ആണത്തിയം യതോ സക്കാ, വിഭാവേതും വിഭാഗതോ;
തസ്മാ ആണത്തിയംയേവ, വുത്താ സാ അത്ഥസാധികാ.

"മിച്ഛത്തേ വാപി സമ്മത്തേ, നിയതാനിയതാ മതാ;
അഭിധമ്മേ ന സബ്ബത്ഥി, തത്ഥ സാ നിയതാ സിയാ.

"യാ ഥേയ്യചേതനാ സബ്ബാ, സഹത്ഥാണത്തികാപി വാ;
അഭിധമ്മനയേനായം, ഏകന്തനിയതാ സിയാ.

"പാണാതിപാതം നിസ്സായ, സഹത്ഥാണത്തികാദികാ;
അഭിധമ്മവസേനേസാ, പച്ചേകം തം ദുകം ഭജേ.

"ജീവിതിന്ദ്രിയുപച്ഛേദോ, ചേതനാ ചേതി തം ദ്വയം;
ന സാഹത്ഥികകമ്മേന, പഗേവാണത്തികാസമം.

"ജീവിതിന്ദ്രിയുപച്ഛേദോ, ചേതനാ ചേതി തം ദ്വയം;
ന സാഹത്ഥികകമ്മേന, പഗേവാണത്തികാസമം.

"ജീവിതിന്ദ്രിയുപച്ഛേദക്ഖണേ വധകചേതനാ;
ചിരാഠിതാതി കോ ധമ്മോ, നിയാമേതി ആപത്തികം.

“ജീവിതിന്ദ്രിയുപച്ഛേദക്ഖണേ ചേ വധകോ സിയാ;
മതോ സുത്തോ പബുദ്ധോ വാ, കുസലോ വധകോ സിയാ.

“കുസലത്തികഭേദോ ച, വേദനാത്തികഭേദോപി;
സിയാ തഥാ ഗതോ സിദ്ധോ, സഹത്ഥാ വധകചേതനാ”തി.

യാനി പന ബീജഉതുകമ്മധമ്മചിത്തനിയാമാനി പഞ്ച അട്ഠകഥായ ആനേത്വാ നിദസ്സിതാനി, തേസു അയമത്ഥസാധകചേതനാ യോഗം ഗച്ഛതീതി മഞ്ഞേ “അയം അത്ഥസാധകചേതനാനിയമോ നത്ഥീ”തി ചേതനാനം മിച്ഛത്തസമ്മത്തനിയതാനമ്പി നത്ഥിഭാവപ്പസങ്ഗതോ. ഭജാപിയമാനാ യേന, തേന സബ്ബേപി യഥാസമ്ഭവം കമ്മചിത്തനിയാമേ ഭജന്തി ഗച്ഛന്തീതി വേദിതബ്ബം. ജീവിതേ ആദീനവോ മരണവണ്ണദസ്സനേ ന വിഭത്തോവ, ഇധ പന സങ്കപ്പപദേ അത്ഥതോ “മരണസഞ്ഞീ മരണചേതനോ മരണാധിപ്പായോ”തി ഏവം അവിഭൂതത്താ വിഭത്തോ, അപാകടത്താ, അനോളാരികത്താ വാ അവിഭാഗാ കാരിതാ വാ. **നയിദം വിതക്കസ്സ നാമ**ന്തി ന വിതക്കസ്സേവ നാമം, കിന്തു സഞ്ഞാചേതനാനമ്പി നാമന്തി ഗഹേതബ്ബം. **കങ്ഖാവിതരണിയ**മ്പി ഏവമേവ വുത്തം.

൧൭൪. **കായതോതി** വുത്തത്താ “സത്തിഞ്ചസൂ”തി വത്തബ്ബേ വചനസിലിട്ഠത്ഥം **“ഉസുസത്തിആദിനാ”**തി വുത്തം. **അനുദ്ദേസികേ** കമ്മസ്സാരമ്മണം സോ വാ ഹോതി, അഞ്ഞോ വാ. **ഉഭയേഹീ**തി കിഞ്ചാപി പഠമപ്പഹാരോ ന സയമേവ സക്കോതി, ദുതിയം ലഭിത്വാ പന സക്കോന്തോ ജീവിതവിനാസനഹേതു അഹോസി, തദത്ഥമേവ ഹി വധകേന സോ ദിന്നോ, ദുതിയോ പന അഞ്ഞേന ചിത്തേന ദിന്നോ, തേന സുട്ഠു വുത്തം **“പഠമപ്പഹാരേനേവാ”**തി, “ചേതനാ നാമ ദാരുണാതി ഗരും വത്ഥും ആരബ്ഭ പവത്തപുബ്ബഭാഗചേതനാ പകതിസഭാവവധകചേതനാ, നോ ദാരുണാ ഹോതീ”തി ആചരിയേന ലിഖിതം. “പുബ്ബഭാഗചേതനാ പരിവാരാ, വധകചേതനാവ ദാരുണാ ഹോതീ”തി വുത്തം. **യഥാധിപ്പായ**ന്തി ഉഭോപി പടിവിജ്ഝതി, സാഹത്ഥികോപി സങ്കേതത്താ ന മുച്ചതി കിര.

കിരിയാവിസേസോ അട്ഠകഥാസു അനാഗതോ. “ഏവം വിജ്ഝ, ഏവം പഹര, ഏവം ഘാതേഹീ’തി പാളിയാ സമേതീതി ആചരിയേന ഗഹിതോ”തി വദന്തി. **പുരതോ പഹരിത്വാതിആദി** വത്ഥുവിസങ്കേതമേവ കിര. **ഏതം ഗാമേ ഠിത**ന്തി പുഗ്ഗലോവ നിയമിതോ. **യോ പന ലിങ്ഗവസേന “ദീഘം…പേ॰… മാരേഹീ”തി ആണാപേതി അനിയമേത്വാ**. യദി നിയമേത്വാ വദതി, “ഏതം ദീഘ”ന്തി വദേയ്യാതി അപരേ. ആചരിയാ പന “ദീഘന്തി വുത്തേ നിയമിതം ഹോതി, ഏവം അനിയമേത്വാ വദതി, ന പന ആണാപകോ ദീഘാദീസു അഞ്ഞതരം മാരേഹീതി അധിപ്പായോ”തി വദന്തി കിര. “അഥോ പന ചിത്തേന ഏകം സന്ധായപി അനിയമേത്വാ ആണാപേതീ”തി ലിഖിതം. **“ഇതരോ അഞ്ഞം താദിസം മാരേതി, ആണാപകോ മുച്ചതീ”**തി വുത്തം യഥാധിപ്പായം ന ഗതത്താ. “ഏവം ദീഘാദിവസേനാപി ചിത്തേന അനിയമിതസ്സേവാതി യുത്തം വിയ ദിസ്സതീ”തി അഞ്ഞതരസ്മിം **ഗണ്ഠിപദേ** ലിഖിതം, സുട്ഠു വീമംസിത്വാ സബ്ബം ഗഹേതബ്ബം, **ഓകാസസ്സ നിയമിതത്താ**തി ഏത്ഥ ഓകാസനിയമം കത്വാ നിദ്ദിസന്തോ തസ്മിം ഓകാസേ നിസിന്നം മാരേതുകാമോവ ഹോതി, സയം പന തദാ തത്ഥ നത്ഥി. തസ്മാ ഓകാസേന സഹ അത്തനോ ജീവിതിന്ദ്രിയം ആരമ്മണം ന ഹോതി, തേന അത്തനാ മാരാപിതോ പരോ ഏവ മാരാപിതോ. കഥം? സയം രസ്സോ ച തനുകോ ച ഹുത്വാ പുബ്ബഭാഗേ അത്താനം സന്ധായ ആണത്തിക്ഖണേ “ദീഘം രസ്സം ഥൂലം ബലവന്തം മാരേഹീ”തി ആണാപേന്തസ്സ ചിത്തം അത്തനി തസ്സാകാരസ്സ നത്ഥിതായ അഞ്ഞസ്സ താദിസസ്സ ജീവിതിന്ദ്രിയം ആരമ്മണം കത്വാ പവത്തതി, തേന മൂലട്ഠസ്സ കമ്മബദ്ധോ. ഏവംസമ്പദമിദന്തി ദട്ഠബ്ബം.

ദൂതപരമ്പരാനിദ്ദേസേ ആണാപേതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. ഇതരസ്സ ആരോചേതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാതി ആചരിയന്തേവാസീനം യഥാസമ്ഭവം ആരോചനേ, പടിഗ്ഗണ്ഹനേ ദുക്കടം സന്ധായ വുത്തം. ന വധകോ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, തസ്സ ദുക്കടന്തി സിദ്ധം ഹോതി. തം പന ഓകാസാഭാവതോ ന വുത്തം. മൂലട്ഠേന ആപജ്ജിതബ്ബാപത്തിയാ ഹി തസ്സ ഓകാസോ അപരിച്ഛിന്നോ, തേനസ്സ തസ്മിം ഓകാസേ ഥുല്ലച്ചയം വുത്തം. വധകോ ചേ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, മൂലട്ഠോ ആചരിയോ പുബ്ബേ ആപന്നദുക്കടേന സഹ ഥുല്ലച്ചയമ്പി ആപജ്ജതി. കസ്മാ? **മഹാജനോ ഹി തേന പാപേ നിയോജിതോതി**. ഇദം പന ദുക്കടഥുല്ലച്ചയം വധകോ ചേ തമത്ഥം ന സാവേതി ആപജ്ജതി. യദി സാവേതി, പാരാജികമേവാപജ്ജതി. കസ്മാ? അത്ഥസാധകചേതനായ അഭാവാ. **അനുഗണ്ഠിപദേ** പന “പടിഗ്ഗണ്ഹതി, തം ദുക്കടം ഹോതി. യദി ഏവം കസ്മാ പാഠേ ന വുത്തന്തി ചേ? വധകോ പന ‘സാധു കരോമീ’തി പടിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ തം ന കരോതി. ഏവഞ്ഹി നിയമേ ‘മൂലട്ഠസ്സ കിം നാമ ഹോതി, കിമസ്സ ദുക്കടാപത്തീ’തി സഞ്ജാതകങ്ഖാനം തദത്ഥദീപനത്ഥം ‘മൂലട്ഠസ്സ ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ’”തി വുത്തം. “വധകോ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി ആപത്തി ദുക്കടസ്സ, മൂലട്ഠസ്സ ച ആപത്തി

ഥുല്ലച്ചയസ്സാ''തി വുത്തം ന സിലിസ്സതി, മൂലട്ഠേന ആപജ്ജിതബ്ബാപത്തിദസ്സനാധികാരത്താ വധകോ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാതി വുത്തം.

വിസക്കിയദൂതപദനിദ്ദേസേ ''വത്തുകാമതായ ച കിച്ഛേനേത്ഥ വത്വാ പയോജനം നത്ഥീതി ഭഗവതാ ന വുത്ത''ന്തി വുത്തം. യം പന **''മൂലട്ഠസ്സേവ ദുക്കട''**ന്തി അട്ഠകഥായം വുത്തം. തത്രായം വിചാരണാ - ആചരിയേന ആണത്തേന ബുദ്ധരക്ഖിതേന തദത്ഥേ സങ്ഘരക്ഖിതസ്സേവ ആരോചിതേ കിഞ്ചാപി യോ ''സാധൂ''തി പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, അഥ ഖോ ആചരിയസ്സേവേതം ദുക്കടം വിസങ്കേതത്താ, ന ബുദ്ധരക്ഖിതസ്സ, കസ്മാ? അത്ഥസാധകചേതനായ ആപന്നത്താ. തേനേവ ''ആണാപകസ്സ ച വധകസ്സ ച ആപത്തി പാരാജികസ്സാ''തി **പാളിയം** വുത്തം, തം പന മൂലട്ഠേന ആപജ്ജിതബ്ബദുക്കടം ''മൂലട്ഠസ്സ അനാപത്തീ''തി ഇമിനാ അപരിച്ഛിന്നോകാസത്താ ന വുത്തം.

അവിസങ്കേതേ ''മൂലട്ഠസ്സ ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ''തി വുത്തത്താ വിസങ്കേതേ ആപത്തി ദുക്കടസ്സാതി സിദ്ധന്തി വേദിതബ്ബം. ''വധകോ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി ഇദം പന ദുക്കടം വധകസ്സേവ. സോ ഹി പഠമം ആണാപകം ബുദ്ധരക്ഖിതം പാരാജികാപത്തിം പാപേത്വാ സയം ജീവിതാ വോരോപേത്വാ ആപജ്ജിസ്സതീതി കിഞ്ചാപി **പാളിയം** ''സോ തം ജീവിതാ വോരോപേതി, ആണാപകസ്സ ച വധകസ്സ ച ആപത്തി പാരാജികസ്സാ''തി ന വുത്തം, തഥാപി തം അത്ഥതോ വുത്തമേവ, ''യതോ പാരാജികം പഞ്ഞത്ത''ന്തി പുബ്ബേ വുത്തനയത്താ ച തം ന വുത്തം. ''സോ തം ജീവിതാ വോരോപേതി, ആപത്തി സബ്ബേസം പാരാജികസ്സാ''തി ഹി പുബ്ബേ വുത്തം. ഏത്ഥ പുബ്ബേ ആചരിയന്തേവാസികാനം വുത്തദുക്കടഥുല്ലച്ചയാപത്തിയോ പഠമമേവ അനാപന്നാ പാരാജികാപത്തിയാ ആപന്നത്താ. തഥാപി വധകസ്സ പാരാജികാപത്തിയാ തേസം പാരാജികഭാവോ പാകടോ ജാതോതി കത്വാ ''ആപത്തി സബ്ബേസം പാരാജികസ്സാ''തി ഏകതോ വുത്തം, ന തഥാ ''ആണാപകസ്സ, വധകസ്സ ച ആപത്തി പാരാജികസ്സാ''തി ഏത്ഥ. കസ്മാ? വധകസ്സ ദുക്കടാപത്തിയാ ആപന്നത്താ. സോ ഹി പഠമം ദുക്കടാപത്തിം ആപജ്ജിത്വാ പച്ഛാ പാരാജികം ആപജ്ജതി. യദി പന അന്തേവാസികാ കേവലം ആചരിയസ്സ ഗരുകതായ സാസനം ആരോചേന്തി സയം അമരണാധിപ്പായാ സമാനാ പാരാജികേന അനാപത്തി. അകപ്പിയസാസനഹരണപച്ചയാ ദുക്കടാപത്തി ഹോതി ഏവ, ഇമസ്സത്ഥസ്സ സാധനത്ഥം **ധമ്മപദവത്ഥൂഹി** മിഗലുദ്ദകസ്സ ഭരിയായ സോതാപന്നായ ധനുഉസുസൂലാദിദാനം നിദസ്സനം വദന്തി ഏകേ. തം **തിത്തിരജാതകേന** (ജാ॰ ൧.൪.൭൩ ആദയോ) സമേതി, തസ്മാ സുത്തഞ്ച അട്ഠകഥഞ്ച അനുലോമേതീതി നോ തക്കോതി ആചരിയോ. ഇധ പന ദൂതപരമ്പരായ ച ''ഇത്ഥന്നാമസ്സ പാവദ, ഇത്ഥന്നാമോ ഇത്ഥന്നാമം പാവദതൂ''തി ഏത്ഥ അവിസേസേത്വാ വുത്തത്താ വാചായ വാ ആരോചേതു, ഹത്ഥമുദ്ദായ വാ, പണ്ണേന വാ, ദൂതേന വാ ആരോചേതു, വിസങ്കേതോ നത്ഥി. സചേ വിസേസേത്വാ മൂലട്ഠോ, അന്തരാദൂതോ വാ വദതി, തദതിക്കമേ വിസങ്കേതോതി വേദിതബ്ബം.

ഇദാനി ഇമസ്മിംയേവ അധികാരദ്വയേ **അനുഗണ്ഠിപദേ** വുത്തനയോ വുച്ചതി - ''വധകോ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി വധകസ്സേവ ആപത്തി, ന ആണാപകസ്സ ബുദ്ധരക്ഖിതസ്സ. യദി പന സോ വജ്ഝമരണാമരണേസു അവസ്സമഞ്ഞതരം കരോതി, ബുദ്ധരക്ഖിതസ്സാണത്തിക്ഖണേ ഏവ പാരാജികദുക്കടേസു അഞ്ഞതരം സിയാ. ''ഇതി ചിത്തമനോ''തി അധികാരതോ ''ചിത്തസങ്കപ്പോ''തി ഏത്ഥാപി ഇതി-സദ്ദോ വിയ ''വധകോ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, മൂലട്ഠസ്സ ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ''തി അധികാരതോ ''മൂലട്ഠസ്സ ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി വുത്തമേവ ഹോതി. കസ്മാ സരൂപേന ന വുത്തന്തി ചേ? തതോ ചുത്തരി നയദാനത്ഥം. ''മൂലട്ഠസ്സ ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി ഹി വുത്തേ മൂലട്ഠസ്സേവ വസേന നിയമിതത്താ ''പടിഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സ ദുക്കടം ഹോതീ''തി ന ഞായതി. ''വധകോ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി ഹി അനിയമേത്വാ വുത്തേ സക്കാ ഉഭയേസം വസേന ദുക്കടേ യോജേതും. തസ്മാ ഏവ ഹി അട്ഠകഥാചരിയേഹി അധികാരം ഗഹേത്വാ **''സങ്ഘരക്ഖിതേന സമ്പടിച്ഛിതേ മൂലട്ഠസ്സേവ ദുക്കടന്തി വേദിതബ്ബ''**ന്തി വുത്തം. പടിഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സ നേവ അനുഞ്ഞാതം, ന പടിക്ഖിത്തം, കേവലന്തു ബുദ്ധരക്ഖിതസ്സ അനിയമിതത്താ പടിക്ഖിത്തം, തസ്സ പന പാരാജികദുക്കടേസു അഞ്ഞതരം ഭവേയ്യാതി അയമത്ഥോ ദീപിതോ, തസ്മാ തമ്പി സുവുത്തം. യസ്മാ ഉഭയേസം വസേന യോജേതും സക്കാ, തസ്മാ ആചരിയേഹി ''പടിഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സേവേതം ദുക്കട''ന്തി വുത്തം. തത്ഥ മൂലട്ഠോ നേവ അനുഞ്ഞാതോ ''മൂലട്ഠസ്സാ''തി വചനാഭാവതോ, ന ച പടിക്ഖിത്തോ ''പടിഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സ ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി **പാളിയാ** അഭാവതോ, പടിഗ്ഗണ്ഹനപച്ചയാ വധകസ്സ ദുക്കടം സിയാതി നയം ദാതും ''മൂലട്ഠസ്സാ''തി **പാളിയം** അവുത്തത്താ ''തം പടിഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സേവേതം ദുക്കട''ന്തി യം വുത്തം, തമ്പി സുവുത്തം. തത്ര ഹി ബുദ്ധരക്ഖിതസ്സ പടിക്ഖിത്തം, വുത്തനയേന പന തസ്സ ആപത്തി അനിയതാതി. കസ്മാ പന **അട്ഠകഥായം** അനുത്താനം പടിഗ്ഗണ്ഹനപച്ചയാ വധകസ്സ ദുക്കടം അവത്വാ മൂലട്ഠസ്സേവ വസേന ദുക്കടം വുത്തന്തി ചേ? അനിട്ഠനിവാരണത്ഥം. ''സങ്ഘരക്ഖിതേന സമ്പടിച്ഛിതേ

പടിഗ്ഗണ്ഹനപച്ചയാ തസ്സ ദുക്കട"ന്തി ഹി വുത്തേ അനന്തരനയേന സരൂപേന വുത്തത്താ ഇധാപി മൂലട്ഠസ്സ ഥുല്ലച്ചയം **അട്ഠകഥായം** വുത്തമേവ ഹോതീതി ആപജ്ജതി. ഇതി തം ഏവം ആപന്നം ഥുല്ലച്ചയം ഉത്താനന്തി തം അവത്വാ പടിഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സ ദുക്കടം വുത്തം. അനുത്താനത്താ അട്ഠകഥായന്തി ഇമം അനിട്ഠഗ്ഗഹണം നിവാരേതും "മൂലട്ഠസ്സേവേതം ദുക്കട"ന്തി വുത്തം. ആചരിയേന ഹി വുത്തനയേന പടിഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സ ദുക്കടമ്പി ഉത്താനമേവ. ഉത്താനഞ്ച കസ്മാ അമ്ഹാകം ഖന്തീതി വുത്തന്തി ചേ? പടിപത്തിദീപനത്ഥം. "പിടകത്തയാദീസു അപ്പടിഹതബുദ്ധിയോപി ആചരിയാ സരൂപേന **പാളിയം അട്ഠകഥായഞ്ച** അവുത്തത്താ ഏവരൂപേസു നാമ ഠാനേസു ഏവം പടിപജ്ജന്തി, കിമങ്ഗം പന മാദിസോതി സുഹദയാ കുലപുത്താ അനാഗതേ വുത്തനയമനതിക്കമിത്വാ സങ്കരദോസം വിവജ്ജേത്വാ വണ്ണനാവേലഞ്ച അനതിക്കമ്മ പടിപജ്ജന്തീ"തി ച അപരേഹി വുത്തം. അയം പന **അട്ഠകഥായ** വാ അവുത്തത്താ ഏവരൂപേസു നാമ പാഠോ ആചരിയേന പച്ഛാ നിക്ഖിത്തത്താ കേസുചി പോത്ഥകേസു ന ദിസ്സതീതി കത്വാ സബ്ബം ലിഖിസ്സാമ. ഏവം സന്തേ പടിഗ്ഗഹണേ ആപത്തിയേവ ന സിയാ, സഞ്ചരിത്തപടിഗ്ഗഹണമരണാഭിനന്ദനേസുപി ച ആപത്തി ഹോതി, മാരണപടിഗ്ഗഹണേ കഥം ന സിയാ, തസ്മാ പടിഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സേവേതം ദുക്കടം, തേനേവേത്ഥ "മൂലട്ഠസ്സാ"തി ന വുത്തം. പുരിമനയേപി ചേതം പടിഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സ വേദിതബ്ബമേവ, ഓകാസാഭാവേന പന ന വുത്തം. തസ്മാ യോ യോ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, തസ്സ തസ്സ തപ്പച്ചയാ ആപത്തിയേവാതി അയമേത്ഥ അമ്ഹാകം ഖന്തി. യഥാ ചേത്ഥ, ഏവം അദിന്നാദാനേപീതി.

൧൭൮. **അരഹോ രഹോസഞ്ഞീനിദ്ദേസാദീസു** കിഞ്ചാപി **പാളിയം, അട്ഠകഥായഞ്ച** ദുക്കടമേവ വുത്തം, തഥാപി തത്ഥ പരമ്പരായ സുത്വാ മരതൂതി അധിപ്പായേന ഉല്ലപന്തസ്സ ഉദ്ദേസേ സതി ഉദ്ദിട്ഠസ്സ മരണേന ആപത്തി പാരാജികസ്സ, അസതി യസ്സ കസ്സചി മരണേന ആപത്തി പാരാജികസ്സ. "ഇത്ഥന്നാമോ സുത്വാ മേ വജ്ഝസ്സ ആരോചേതൂ"തി ഉദ്ദിസിത്വാ ഉല്ലപന്തസ്സ വിസങ്കേതതാ ദൂതപരമ്പരായ വുത്തത്താ വേദിതബ്ബാ. സചേ "യോ കോചി സുത്വാ വദതൂ"തി ഉല്ലപതി, വജ്ഝോ സയമേവ സുത്വാ മരതി, വിസങ്കേതത്താ ന പാരാജികം. യോ കോചി സുത്വാ വദതി, സോ ചേ മരതി, പാരാജികം. "യോ കോചി മമ വചനം സുത്വാ തം മാരേതൂ"തി ഉല്ലപതി, യോ കോചി സുത്വാ മാരേതി, പാരാജികം, സയമേവ സുത്വാ മാരേതി, വിസങ്കേതത്താ ന പാരാജികന്തി ഏവം യഥാസമ്ഭവോ വേദിതബ്ബോ.

൧൭൯. **മൂലം ദത്വാ മുച്ചതീ**തി ഏത്ഥ ഭിന്ദിത്വാ, ഭഞ്ജിത്വാ, ചവിത്വാ, ചുണ്ണേത്വാ, അഗ്ഗിമ്ഹി പക്ഖിപിത്വാ വാ പഗേവ മുച്ചതീതി അത്ഥതോ വുത്തമേവ ഹോതി. **യേസം ഹത്ഥതോ മൂലം ഗഹിത**ന്തി യേസം ഞാതകപരിവാരിതാനം ഹത്ഥതോ മൂലം തേന ഭിക്ഖുനാ ഗഹിതം, പോത്ഥകസാമികഹത്ഥതോ പുബ്ബേ ദിന്നമൂലം പുന ഗഹേത്വാ തേസഞ്ഞേവ ഞാതകാദീനം ദത്വാ മുച്ചതി, ഏവം പോത്ഥകസാമികസ്സേവ സന്തകം ജാതം ഹോതി. **അനുഗണ്ഠിപദേ** പന "സചേപി സോ വിപ്പടിസാരീ ഹുത്വാ സീഘം തേസം മൂലം ദത്വാ മുച്ചതീ"തി വുത്തം, തം യേന ധനേന പോത്ഥകോ കീതോ, തഞ്ച ധനം സന്ധായ വുത്തം. കസ്മാ? പോത്ഥകസാമികഹത്ഥതോ ധനേ ഗഹിതേ പോത്ഥകേ അദിന്നേപി മുച്ചനതോ. സചേ അഞ്ഞം ധനം സന്ധായ വുത്തം, ന യുത്തം പോത്ഥകസ്സ അത്തനിയഭാവതോ അമോചിതത്താ. സചേ പോത്ഥകം സാമികാനം ദത്വാ മൂലം ന ഗണ്ഹാതി, ന മുച്ചതി അത്തനിയഭാവതോ അമോചിതത്താ. സചേ പോത്ഥകം മൂലട്ഠേന ദിയ്യമാനം "തവേവ ഹോതൂ"തി അപ്പേതി, മുച്ചതി അത്തനിയഭാവതോ മോചിതത്താ. ഏത്ഥായം വിചാരണാ - യഥാ ചേതിയം വാ പടിമം പോക്ഖരണിം സേതും വാ കിണിത്വാ ഗഹിതമ്പി കാരകസ്സേവേതം പുഞ്ഞം, ന കിണിത്വാ ഗഹിതസ്സ, തഥാ പാപമ്പി യേന പോത്ഥകോ ലിഖിതോ, തസ്സേവ യുജ്ജതി, ന ഇതരസ്സാതി ചേ? ന, "സത്ഥഹാരകം വാസ്സ പരിയേസേയ്യാ"തി വചനതോ. പരേന ഹി കതസത്ഥം ലഭിത്വാ ഉപനിക്ഖിപന്തസ്സ പാരാജികന്തി സിദ്ധം. ഏവം പരേന ലിഖിതമ്പി പോത്ഥകം ലഭിത്വാ യഥാ വജ്ഝോ തം പസ്സിത്വാ മരതി, തഥാ ഉപനിക്ഖിപേയ്യ പാരാജികന്തി സിദ്ധം ഹോതീതി. **ചേതിയാദീ**തി ഏതമനിദസ്സനം കരണപച്ചയം ഹി തം കമ്മം ഇദംമരണപച്ചയന്തി ഏവം ആചരിയേന വിചാരിതം. മമ പന ചേതിയാദിനിദസ്സനേനേവ സോപി അത്ഥോ സാധേതബ്ബോ വിയ പടിഭാതി.

തത്തകാ പാണാതിപാതാതി "ഏകാപി ചേതനാ കിച്ചവസേന 'തത്തകാ'തി വുത്താ സതിപട്ഠാനസമ്മപ്പധാനാനം ചതുക്കതാ വിയാ"തി ലിഖിതം. **പമാണേ ഠപേത്വാ**തി അത്തനാ അധിപ്പേതപ്പമാണേ. "കതം മയാ ഏവരൂപേ ആവാടേ ഖണിതേ തസ്മിം പതിത്വാ മരതൂ"തി അധിപ്പായേന വധകോ ആവാടപ്പമാണം നിയമേത്വാ സചേ ഖണി, തം സന്ധായ വുത്തം **"ഇമസ്മിം ആവാടേ"**തി. ഇദാനി ഖണിതബ്ബം സന്ധായ ഏത്തകപ്പമാണസ്സ അനിയമിതത്താ **"ഏകസ്മിമ്പി കുദാലപ്പഹാരേ"**തിആദി വുത്തം, സുത്തന്തികത്ഥേരേഹി കിഞ്ചാപി ഉപഠതം, തഥാപി സന്നിട്ഠാപകചേതനാ ഉഭയത്ഥ അത്ഥേവാതി ആചരിയാ. ബഹൂനം മരണേ ആരമ്മണനിയമേ കഥന്തി ചേ? വജ്ഝേസു ഏകസ്സ ജീവിതിന്ദ്രിയേ ആലമ്ബിതേ സബ്ബേസമാലമ്ബിതമേവ ഹോതി.

ഏകസ്സ മരണേപി ന തസ്സ സകലം ജീവിതം സക്കാ ആലമ്ബിതും ന ഉപ്പജ്ജമാനം, ഉപ്പന്നം, നിരുജ്ഝമാനം, അത്ഥിതായപാണാതിപാതചേതനാവ പച്ചുപ്പന്നാരമ്മണാ, പുരേജാതാരമ്മണാ ച ഹോതി, തസ്മാ തമ്പി യുജ്ജതി. പച്ഛിമകോടിയാ ഏകചിത്തക്ഖണേ പുരേജാതം ഹുത്വാ ഠിതം തം ജീവിതമാലമ്ബണം കത്വാ സത്തമജവനപരിയാപന്നചേതനായ ഓപക്കമേ കതേ അത്ഥതോ തസ്സ സത്തസ്സ സബ്ബം ജീവിതിന്ദ്രിയമാലമ്ബിതം, വോരോപിതഞ്ച ഹോതി, ഇതോ പനഞ്ഞഥാ ന സക്കാ; ഏവമേവ പുബ്ബഭാഗേ "ബഹൂപിസത്തേ മാരേമീ"തി ചിന്തേത്വാ സന്നിട്ഠാനകാലേ വിസപക്ഖിപനാദീസു ഏകം പയോഗം സാധയമാനാ വുത്തപ്പകാരചേതനാ തേസു ഏകസ്സ വുത്തപ്പകാരം ജീവിതിന്ദ്രിയം ആലമ്ബണം കത്വാ ഉപ്പജ്ജതി, ഏവം ഉപ്പന്നായ പനേകായ സബ്ബേപി തേ മാരിതാ ഹോന്തി തായ ഏവ സബ്ബേസം മരണസിദ്ധിതോ, അഞ്ഞഥാ ന സക്കാ വോരോപേതും, ആലമ്ബിതും വാ. തത്ഥ ഏകായ ചേതനായ ബഹൂനം മരണേ അകുസലരാസി കഥന്തി ചേ? വിസും വിസും മരണേ പവത്തചേതനാനം കിച്ചകരണതോ. കഥം? താ പന സബ്ബാ ഉപപജ്ജവേദനീയാവ ഹോന്തി, തസ്മാ താസു യായ കായചി ദിന്നായ പടിസന്ധിയാ ഇതരാ സബ്ബാപി "തതോ ബലവതരകുസലപടിബാഹിതാ അഹോസികമ്മ"ന്തിആദികോട്ഠാസം ഭജന്തി, പുനപി വിപാകം ജനിതും ന സക്കോന്തി. അപരാപരിയവേദനീയാപി വിയ തം പടിബാഹിത്വാ കുസലചേതനാ പടിസന്ധിം ദേതി, തഥാ അയമ്പി ചേതനാ അനന്തരഭവേ ഏവ പടിസന്ധിദാനാദിവസേന താസം കിച്ചലേസകരണതോ ഏകാപി സമാനാ "രാസീ"തി വുത്താ. തായ പന ദിന്നായ പടിസന്ധിയാ അതിതിക്ഖോ വിപാകോ ഹോതി. അയമേത്ഥ വിസേസോതിആദി **അനുഗണ്ഠിപദേ** പപഞ്ചിതം.

അമരിതുകാമാ വാതി അധിപ്പായത്താ ഓപപാതികമരണേപി ആപത്തി. ""നിബ്ബത്തിത്വാ'തി വുത്തത്താ പതനം ന ദിസ്സതീതി ചേ? ഓപപാതികത്തം, പതനഞ്ച ഏകമേവാ"തി ലിഖിതം. അഥ വാ **"സബ്ബഥാപി അനുദ്ദിസ്സേവാ"**തി വചനതോ ഏത്ഥ മരതൂതി അധിപ്പായസമ്ഭവതോ **"ഉത്തരിതും അസക്കോന്തോ മരതി പാരാജികമേവാ"**തി സുവുത്തം. സചേ "പതിത്വാ മരതൂ"തി നിയമേത്വാ ഖണിതോ ഹോതി, ഓപപാതികമനുസ്സോ ച നിബ്ബത്തിത്വാ ഠിതനിയമേനേവ "ഉത്തരിതും ന സക്കാ"തി ചിന്തേത്വാ മരതീതി പാരാജികച്ഛായാ ന ദിസ്സതി, തേന വുത്തം "ഉത്തരിതും അസക്കോന്തോ"തി. സോ ഹി ഉത്തരിതും അസക്കോന്തോ പുനപ്പുനം പതിത്വാ മരതി, തേന പാതോപി തസ്സ സിദ്ധോ ഹോതീതി അധിപ്പായോ. തത്ഥ സിയാ - യോ പന "ഉത്തരിതും അസക്കോന്തോ മരതീ"തി വുത്തോ, സോ ഓപാതഖണനക്ഖണേ അരൂപലോകേ ജീവതി. വധകചേതനാ ച "അനിയതോ ധമ്മോ മിച്ഛത്തനിയതസ്സ ധമ്മസ്സ ആരമ്മണപച്ചയേന പച്ചയോ, രൂപജീവിതിന്ദ്രിയം മാതുഘാതികമ്മസ്സ പിതുഘാതികമ്മസ്സ അരഹന്തഘാതികമ്മസ്സ രുഹിരുപ്പാദകമ്മസ്സ ആരമ്മണപച്ചയേന പച്ചയോ"തി (പട്ഠാ॰ ൨.൧൭.൩൪ മിച്ഛത്തനിയതത്തിക) വചനതോ രൂപജീവിതിന്ദ്രിയാരമ്മണം ഹോതി, ന ച തം അരൂപാവചരസത്തസ്സത്ഥി, ന ച സാ ചേതനാ "അനിയതോ ധമ്മോ മിച്ഛത്തനിയതസ്സ ധമ്മസ്സ പുരേജാതപച്ചയേന പച്ചയോ, ആരമ്മണപുരേജാതം വത്ഥുപുരേജാതം ആരമ്മണപുരേജാതം. രൂപജീവിതിന്ദ്രിയം മാതുഘാതികമ്മസ്സ പുരേജാതപച്ചയേന പച്ചയോ"തി (പട്ഠാ॰ ൨.൧൭.൪൬ മിച്ഛത്തനിയതത്തിക) വചനതോ അനാഗതാരമ്മണാ ഹോതി. അഞ്ഞോ ഇധ പതിത്വാ മരണകസത്തോ നത്ഥി, ഏവം സന്തേ വധകചേതനായ കിം ആരമ്മണന്തി ചേ? യസ്സ കസ്സചി ഇധ ജീവനകസത്തസ്സ പച്ചുപ്പന്നം ജീവിതിന്ദ്രിയം ആരമ്മണം. കിഞ്ചാപി സോ ന മരതി, അഥ ഖോ പാണാതിപാതോ ഹോതി ഏവ. യഥാ കിം "യഥാക്കമേന ഠിതേ സത്ത ജനേ ഏകേന കണ്ഡേന വിജ്ഝിത്വാ മാരേമീ"തി പുബ്ബഭാഗേ ചിന്തേത്വാ സന്നിട്ഠാനകാലേ തേസു ഏകസ്സ ജീവിതമാരമ്മണം കത്വാ കണ്ഡം വിസ്സജ്ജേതി, കണ്ഡോ തം വിരജ്ഝിത്വാ ഇതരേ ഛ ജനേ മാരേതി, ഏവം സന്തേപി അയം പാണാതിപാതീ ഏവ ഹോതി, ഏവമിധാപി "യോ കോചീ"തി വികപ്പേന്തസ്സ വധകചേതനാ യസ്സ കസ്സചി ജീവിതാരമ്മണം കത്വാ പവത്തതി, തസ്മിം അമതേപി ഇതരസ്സ വസേന പാണാതിപാതീ. സചേ അരഹാ ഹുത്വാ പരിനിബ്ബായതി, അരഹന്തഘാതകോവ ഹോതി. ഏസ നയോ സബ്ബത്ഥ ഏവരൂപേസു. അയമേവ ഹേത്ഥ ആചരിയപരമ്പരാഗതാ യുത്തി വിനിച്ഛയകഥാതി വുത്തം.

പതനരൂപം പമാണന്തി ഏത്ഥ യഥാ മാതുയാ പതിത്വാ പരിവത്തലിങ്ഗായ മതായ സോ മാതുഘാതകോ ഹോതി, ന കേവലം പുരിസഘാതകോ, തസ്മാ പതനസ്സേവ വസേന ആപത്തി. കസ്മാ? പതനരൂപമരണരൂപാനം ഏകസന്താനത്താ, തദേവ ഹിസ്സ ജീവിതിന്ദ്രിയം, തസ്സ ഹി പരിവത്തനം നത്ഥി, ഇത്ഥിപുരിസിന്ദ്രിയാനേവ പവത്തിയം നിരുജ്ഝനുപ്പജ്ജനകാനി, ഇത്ഥിപുരിസോതി ച തത്ഥ വോഹാരമത്തമേവ, തസ്മാ മാതുഘാതകോവ, ന പുരിസഘാതകോതി, യഥാ തസ്സ പതനരൂപവസേനാപത്തി, തഥാ ഇധാപി പതനരൂപവസേന ഥുല്ലച്ചയം ഏകസന്താനത്താതി അയം പഠമഥേരവാദേ യുത്തി. ദുതിയേ കിഞ്ചാപി പേതോ പതിതോ, യക്ഖോ ച, അഥ ഖോ അഹേതുകപടിസന്ധികത്താ അകുസലവിപാകസ്സ "വാമേന സൂകരോ ഹോതീ"തി (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൩൨; മഹാനി॰ അട്ഠ॰ ൧൬൬) ഏത്ഥ വുത്തയക്ഖാനം പടിസന്ധി വിയ സബ്ബരൂപാനം സാധാരണത്താ, അമനുസ്സജാതികത്താ ച തിരച്ഛാനരൂപേന മതേ

മരണരൂപവസേന പാചിത്തിയം, വത്ഥുവസേന ലഹുകാപത്തിയാ പരിവത്തനാ ഹോതി ഏവ തത്ഥജാതകരുക്ഖാദിഛേദനപാചിത്തിയപരിവത്തനം വിയ. അയമേവ യുത്തതരോ, തസ്മാ പച്ഛാ വുത്തോ. പാരാജികസ്സ പന മനുസ്സജാതികോ യഥാ തഥാ വാ പതിത്വാ യഥാ തഥാ വാ മരതു, പാരാജികമേവ ഗരുകത്താ. ഗരുകാപത്തിയാ ഹി വിപരിവത്തനാ നത്ഥീതി വുത്തം.

ഥുല്ലച്ചയം തിരച്ഛാനേ, മതേ ഭേദസ്സ കാരണം;
സരൂപമരണം തിസ്സോ, ഫുസ്സോ മഞ്ഞേതി അഞ്ഞഥാ.

ഗണ്ഠിപദേ പന ''ദുതിയവാദേ പുഥുജ്ജനസ്സ പതിത്വാ അരഹത്തം പത്വാ മരന്തസ്സ വസേന വുത്തോ''തി ലിഖിതം. ''തിരച്ഛാനേ''തി എത്ഥ കേചി വദന്തി ''ദേവാ അധിപ്പേതാ''തി. ''സകസകരൂപേനേവ മരണം ഭവതി നാഞ്ഞഥാ''തി ച വദന്തി. **യക്ഖപേതരൂപേന മതേപി ഏസേവ നയോ**തി ഥുല്ലച്ചയന്തി അത്ഥോ. ''തിരച്ഛാനഗതമനുസ്സവിഗ്ഗഹമരണേ വിയാ''തി ലിഖിതം. **പഹാരം ലദ്ധാ**തി സത്താനം മാരണത്ഥായ കതത്താ വുത്തം.

൧൭൭. **സാധു സുട്ഠു മരതൂ**തി വചീഭേദം കരോതി. **വിസഭാഗരോഗോ**തി സരീരട്ഠോ ഗണ്ഡപീളകാദി.

൧൭൮. **കാളാനുസാരീ**തി ഏകിസ്സാ ലതായ മൂലം കിര. മഹാകച്ഛപേന കതപുപ്ഫം വാ. **ഹംസപുപ്ഫ**ന്തി ഹംസാനം പക്ഖപത്തം. ഹേട്ഠാ വുത്തനയേന സാഹത്ഥികാണത്തികനയഞ്ഹേത്ഥ യോജേത്വാ കായവാചാചിത്തതോ സമുട്ഠാനവിധി ദസ്സേതബ്ബോ.

പദഭാജനീയവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

വിനീതവത്ഥുവണ്ണനാ

൧൮൦. **മരണത്ഥികാവ ഹുത്വാ**തി ഇമസ്സ കായസ്സ ഭേദേന സഗ്ഗപാപനാധിപ്പായത്താ അത്ഥതോ മരണത്ഥികാവ ഹുത്വാ ഏവംഅധിപ്പായിനോ മരണത്ഥികാ നാമ ഹോന്തീതി അത്തനോ മരണത്ഥികഭാവം അജാനന്താ ആപന്നാ പാരാജികം. ന ഹി തേ ''അത്തനോ ചിത്തപ്പവത്തിം ന ജാനന്തീ''തി വുച്ചന്തി. **വോഹാരവസേനാ**തി പുബ്ബഭാഗവോഹാരവസേന. സന്നിട്ഠാനേ പനേതം നത്ഥി. പാസേ ബദ്ധസൂകരമോചനേ വിയ ന ഹോതി. **യഥാനുസന്ധിനാ**തി അന്തരാ അമരിത്വാതി അത്ഥോ. **അപ്പടിവേക്ഖിത്വാ**തി അവിചാരേത്വാ. ഹേട്ഠിമഭാഗേ ഹി കിസ്മിഞ്ചി വിജ്ജമാനേ വലി പഞ്ഞായതി. **ദസ്സിതേ**തി ഉദ്ധരിത്വാ ഠപിതേ. **പടിബന്ധ**ന്തി തയാ പടിബന്ധം, പരിഭോഗന്തരായം സങ്ഘസ്സ മാ അകാസീതി അത്ഥോ.

൧൮൧-൨. യസ്മാ കിരിയം ദാതും ന സക്കാ, തസ്മാ **''പഠമം ലദ്ധ''**ന്തി വുത്തം. പുബ്ബേപി അത്തനാ ലദ്ധപിണ്ഡപാതതോ പണീതപണീതം ദേന്തോ തത്ഥപി അത്തകാരിയം അദാസി. **അസഞ്ചിച്ചാ**തി എത്ഥ അഞ്ഞം ആകഡ്ഢന്തസ്സ അഞ്ഞസ്സ പതനേ സബ്ബേന സബ്ബം അഭിസന്ധി നത്ഥി. **ന മരണാധിപ്പായസ്സാ**തി പടിഘോ ച പയോഗോ ച അത്ഥി, വധകചേതനാ നത്ഥി. **അജാനന്തസ്സാ**തി എത്ഥ ''വത്ഥുഅജാനനവസേന അജാനന്തസ്സ ദോസോ നത്ഥി, ഇദം കിര തേസം നാനത്തം. 'അസഞ്ചിച്ചോ അഹ'ന്തി **പാളിയം** ന ദിസ്സതി. **അട്ഠകഥായം** വുത്തത്താ തഥാരൂപായ പാളിയാ ഭവിതബ്ബ''ന്തി വദന്തി. **നോ ചേ, ഥുല്ലച്ചയ**ന്തി എത്ഥ ''ദുക്ഖവേദനാ ചേ നുപ്പജ്ജതി, ദുക്കടമേവാ''തി വദന്തി, വീമംസിതബ്ബം. **''മുഗ്ഗരാ** നാമ ഖാദനദണ്ഡകാ. **വേമാ** നാമ തേസം ഖാദനദണ്ഡകാനം ഹേട്ഠാ ച ഉപരി ച തിരിയം ബന്ധിതബ്ബദണ്ഡാ''തി ലിഖിതം. ഹേട്ഠാവ ദുവിധാപി പഠന്തി. **ഹത്ഥപ്പത്തോ വിയ ദിസ്സതി** ''തസ്സ വിക്ഖേപോ മാ ഹോതൂ''തി **ഉപച്ഛിന്ദതി. വിസേസാധിഗമം ബ്യാകരിത്വാ** തപ്പഭവം സക്കാരം ലജ്ജീയന്തോ **ആഹാരം ഉപച്ഛിന്ദതി** സഭാഗാനം ബ്യാകതത്താ. തേ ഹി കപ്പിയഖേത്തം ആരോചേന്തി.

൧൮൫. **അകതവിഞ്ഞത്തിയാ**തി ന വിഞ്ഞത്തിയാ. സാ ഹി അനുഞ്ഞാതത്താ കതാപി അകതാ വിയാതി അകതവിഞ്ഞത്തി. '''വദേയ്യാഥ, ഭന്തേ യേനത്ഥോ'തി ഏവം അകതട്ഠാനേ വിഞ്ഞത്തി അകതവിഞ്ഞത്തീ''തി ലിഖിതം. തിത്ഥിയഭൂതാനം മാതാപിതൂനം സഹത്ഥാ ദാതും ന വട്ടതീതി. **പിതുച്ഛാ** നാമ പിതുഭഗിനീ. **സചേപി ന യാചന്തി** ''യാചിതും ദുക്ഖ''ന്തി, സയം വാ ഏവം വത്തുമസക്കോന്താ. ''യദാ തേസം അത്ഥോ ഭവിസ്സതീ''തി ആഭോഗം കത്വാ വാ. **'''വേജ്ജകമ്മം വാ ന ഹോതീ'**തി വചനതോ യാവ സത്തമോ കുലപരിവട്ടോ, താവ ഭേസജ്ജം കാതും വട്ടതീ''തി വദന്തി. **സബ്ബപദേസൂ**തി മഹാമാതുയാചൂളമാതുയാതിആദീനം.

വുത്തനയേന പരിയേസിത്വാതി ''സാമണേരേഹി വാ''തിആദിനാ. ''ന അകതവിഞ്ഞത്തിയാ''തി വദന്തി. ''പച്ചാസീസതി സചേ, ദുക്കട''ന്തി വദന്തി. **കപ്പിയവസേനാ**തി പുപ്ഫം ആനേഥാതിആദിനാ.

“പൂജം അകാസീ’തി വുത്തത്താ സയം ഗഹേതും ന വട്ടതീ”തി വദന്തി.

“ഭണഥാ”തി വുത്തേ പന കാതബ്ബം. ധമ്മഞ്ഹി വത്തും വട്ടതി. **നോ ചേ ജാനന്തി, ന പാദാ അപനേതബ്ബാ**. അവമങ്ഗലന്തി ഹി ഗണ്ഹന്തി.

ചോരനാഗസ്സ ഹി ആമട്ഠം ദിന്നേ കുജ്ഝിസ്സതി, അനാമട്ഠം ന വട്ടതീതി അങ്ഗുലന്തരേ ഥോകം ഭത്തം ഗഹേത്വാ പത്തേ ഭത്തം സബ്ബം അദാസി, സോ തേന തുസ്സി. **വരപോത്ഥകചിത്തത്ഥരണ**ന്തി സിബ്ബിത്വാ കാതബ്ബത്ഥരണവികതി. **പിതുരാജാ** ദമിളസ്സ പരാജിതോ **രോഹണേ** സോളസവസ്സാനി വസിത്വാ മിത്താമച്ചപരിവുതോ “രജ്ജം ഗണ്ഹാമീ”തി ആഗന്ത്വാ അന്തരാമഗ്ഗേ അപ്പമത്തകസ്സ കാരണാ ഏകം അമച്ചം ഘാതാപേസി. സേസാ ഭയേന പലായന്താ അരഞ്ഞേ അന്തരാമഗ്ഗേ ചോരേഹി വിലുത്താ **ഹമ്ബുഗല്ലകവിഹാരം** ഗന്ത്വാ തത്ഥ ചാതുനികായികതിസ്സത്ഥേരോ തേസം സങ്ഗഹം കത്വാ പുന ആനേത്വാ രഞ്ഞോ ദസ്സേസി, തേഹി സദ്ധിം രജ്ജം ഗഹേത്വാ രാജാ **ഹമ്ബുഗല്ലകതിസ്സത്ഥേരസ്സ** അഭയഗിരിവിഹാരം അകാസി. സേസാപി ഏകേകവിഹാരം കാരാപേസും കിര.

൧൭൭. ചോരസമീപം പേസേന്തോ **“വാളയക്ഖവിഹാരം** പേസേതീ”തി ഇമിനാ സദിസോ. കസ്മാ? മരണാധിപ്പായത്താ. തളാകാദീസു മച്ഛാദിഗ്ഗഹണത്ഥം കേവട്ടം അഞ്ഞാപദേസേന “തളാകതീരം ഗച്ഛാ”തി പഹിണന്തസ്സ പാണാതിപാതേന ഭവിതബ്ബം, “വാളയക്ഖവിഹാരം പാഹേസീ”തി ഇമസ്സ സദിസോ. കസ്മാ? “മരണാധിപ്പായത്താ”തി വചനസ്സാനുലോമതോ, **അട്ഠകഥായ**മ്പി “ഏവം വാളയക്ഖമ്പീ”തി വുത്തത്താ.

൧൭൯. **തം തത്രട്ഠിതം ഛിന്ദന്ത**ന്തി **തം**-സദ്ദോ ഏകവചനേസു നത്ഥി. ഇതരേസു പാരാജികഥുല്ലച്ചയം ആപന്നാതി അത്ഥോ. “ഇമം ഛിന്ദിത്വാ സീഘം ഗന്ത്വാ സങ്ഘസ്സ പത്തചീവരം ദസ്സാമീ”തി കുസലചിത്തേനപി ഛിന്ദിതും ന വട്ടതി അനനുഞ്ഞാതത്താ. **അഞ്ഞസ്സ പന ഭിക്ഖുനോ വട്ടതി** അനുഞ്ഞാതത്താ.

൧൮൦. കഥം? കുടിരക്ഖണത്ഥഞ്ഹി ഭഗവതാ പടഗ്ഗിദാനാദി അനുഞ്ഞാതം, കുടി നാമേസാ ഭിക്ഖൂനം അത്ഥായ. തസ്മാ “ഭിക്ഖുരക്ഖണത്ഥം അഞ്ഞസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ വട്ടതീ’തി വത്തബ്ബമേത്ഥ നത്ഥീ”തി വുത്തം. യദി ഏവം അച്ഛിന്നചീവരസ്സ നഗ്ഗഭാവപ്പടിച്ഛാദനത്ഥം ഭൂതഗാമപാതബ്യതാ ഭഗവതാ അനുഞ്ഞാതാ, ജീവിതരക്ഖണത്ഥഞ്ച സപ്പദട്ഠകാലേ അനുഞ്ഞാതം, തസ്മാ “അപി ജീവിതം പരിച്ചജിതബ്ബം, ന ച രുക്ഖോ വാ ഛിന്ദിതബ്ബോ”തിആദി ന വത്തബ്ബം സിയാ, തസ്മാ തം നിദസ്സനം അപ്പമാണം, അട്ഠകഥാചരിയോ ഏവേത്ഥ പമാണം. ഏത്ഥ പനായം ആചരിയസ്സ തക്കോ - അരിയപുഗ്ഗലേസുപി സത്താ നഗ്ഗിയം പസ്സിത്വാ അപ്പസാദം കത്വാ നിരയൂപഗാ ഭവിസ്സന്തി , തഥാ സപ്പാ ച ഡംസിത്വാ, തേസം പാപവിമോചനത്ഥം ഭൂതഗാമപാതബ്യതാ അനുഞ്ഞാതാ. ദാനപതീനം ചിത്തരക്ഖണത്ഥം പടഗ്ഗിദാനാദി. അഞ്ഞഥാ ലോകസ്സ പുഞ്ഞന്തരായോ, സങ്ഘസ്സ ച ലാഭന്തരായോ ഹോതി. വധകസ്സ പന ചിത്തഹിതകരണം നത്ഥി, തം പന അവീതിക്കമം, ജീവിതപരിച്ചജനം പസ്സിത്വാ വാ “അഹോ ദുക്കരം കത”ന്തി പസാദമേവ ലഭേയ്യുന്തി അത്തനോ ന വട്ടതി, അഞ്ഞസ്സ വട്ടതി. അഞ്ഞഥാ തിത്ഥിയാനം അസദ്ധമ്മസിദ്ധിയാതി. **ഗണ്ഠിപദേ** പന “ജീവിതത്ഥായ രുക്ഖം ഛിന്ദന്തസ്സ അത്തസിനേഹവസേന ഛിന്ദനതോ അകുസലത്താ ന വട്ടതി, അഞ്ഞസ്സ വട്ടതീ”തി ലിഖിതം. അനേകേസു രുക്ഖേന ഓത്ഥതേസു, ഓപാതേ വാ പതിതേസു അഞ്ഞേന അഞ്ഞസ്സത്ഥായ രുക്ഖഛേദനാദി കാതും വട്ടതി, കസ്മാ? പരപരിത്താണാധിപ്പായതോതി. **പരിത്ത**ന്തി രക്ഖണം, തം ദസ്സേതും **“സമന്താ ഭൂമിതച്ഛന”**ന്തിആദി വുത്തം.

൧൮൭. **തീഹി മാരിതേ പന വിസങ്കേത**ന്തി ഏത്ഥ തീസു ഏകേന മാരിതേപി “ഛേത്തമേവ ഓതിണ്ണത്താ പാരാജിക”ന്തി വുത്തത്താ തയോപി ഏകതോ ഹുത്വാ മാരേന്തി ചേ, ആപജ്ജതി, തേനേവ വുത്തം **“പരിച്ഛേദബ്ഭന്തരേ വാ അവിസങ്കേത”**ന്തി. **“പരിച്ഛേദാതിക്കമേ പന സബ്ബത്ഥ വിസങ്കേതം ഹോതീ”**തി വുത്തത്താ ദ്വിന്നം ബലം ഗഹേത്വാ തതിയോ ചേ മാരേതി ആപജ്ജതി വിയ ദിസ്സതി, വീമംസിതബ്ബം. **“ദ്വേ മാരേന്തൂ”തി വുത്തേ ഏകേന വാ ദ്വീഹി വാ മാരിതേ പാരാജിക**ന്തി “ദ്വിന്നം പഹാരാനം മരണേ സതി ദ്വേ മാരിതാ നാമ ഹോന്തി, അസതി ഏകോവ ഹോതി, തസ്മാ വിജാനിതബ്ബ”ന്തി വദന്തി.

തതിയപാരാജികവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. ചതുത്ഥപാരാജികം

വഗ്ഗുമുദാതീരിയഭിക്ഖുവത്ഥുവണ്ണനാ

൯൩. ചതുത്ഥേ വഗ്ഗു ച സാ മോദയതി ച സത്തേതി **വഗ്ഗുമുദാ**. "വഗ്ഗുമദാ"തിപി പാഠോ, തസ്സ വഗ്ഗു ച സാ പസന്നസുദ്ധതരങ്ഗസമിദ്ധത്താ സുഖുമാ ചാതി അത്ഥോ ജീവിതവഗ്ഗുത്ഥനിതാ ജീവിതത്ഥന്തി നീലുപ്പലന്തിആദീസു വിയ. മദസ്സാതി ച ബഹുഖജ്ജഭോജ്ജപാനാദിസമിദ്ധാ നദീ ഛണദിവസേസൂതി നിരുത്തി വേദിതബ്ബാ. വഗ്ഗു പരിസുദ്ധാതി ലോകേന സമ്മതാതി കിര അത്ഥോ. **ഭാസിതോ** ഭവിസ്സതീതി പാഠസേസോ.

൯൪-൫. വണ്ണവാ വണ്ണവന്തോ വണ്ണവന്താനീതിപി സിജ്ഝതി കിര ബഹുവചനേന. യസ്മാ ഇന്ദ്രിയാനം ഊനത്തം, പൂരത്തം വാ നത്ഥി, തസ്മാ **"അഭിനിവിട്ഠോകാസസ്സ പരിപുണ്ണത്താ"**തി വുത്തം. ഛട്ഠസ്സ അഭിനിവിട്ഠോകാസോ ഹദയവത്ഥു. ചതുഇരിയാപഥചക്കേ **പാകതിന്ദ്രിയേ**. **അത്തനോ ദഹതീ**തി അത്തനാ ദഹതി, അത്തനാ പടിവിദ്ധം കത്വാ പവേദേതീതി അധിപ്പായോ. **സന്ത**ന്തി വത്തമാനം. **ഗോത്രഭുനോ**തി ഗോത്തമത്തം അനുഭവന്താ നാമമത്തകമേവാതി അത്ഥോ.

സവിഭങ്ഗസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൯൭. **പദഭാജനേ** "തിസ്സോ വിജ്ജാ"തി വുത്തത്താ അരൂപാവചരജ്ഝാനാനി പടിക്ഖിത്താനീതി ചേ? ന, തത്ഥേവ "യം ഞാണം, തം ദസ്സനം, യം ദസ്സനം, തം ഞാണ"ന്തി ദസ്സനപദേന വിസേസേത്വാ വുത്തത്താ, തസ്മാ ഏവ **അട്ഠകഥായം "വിജ്ജാസീസേന പദഭാജനം വുത്ത"**ന്തി വുത്തം. **ധുരം കത്വാ**തി പുരിമം കത്വാ.

പദഭാജനീയവണ്ണനാ

൯൮. അനാഗതേ ഉപ്പജ്ജനകരാഗാദീനം കാരണത്താ രാഗാദയോവ **നിമിത്തം** നാമ. തിസ്സന്നഞ്ച വിജ്ജാനം അഞ്ഞതരം സന്ധായ "വിജ്ജാനം ലാഭീമ്ഹീ"തി ഭണതി, പാരാജികം, ന വത്ഥുവിജ്ജാദീനം കിലേസനഹാനമേവ വുത്തം, തംഖണത്താ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മപ്പവത്തി ന ഹോതീതി ചേ? ന, മഗ്ഗകിച്ചദീപനതോ. തേനേവ **"മഗ്ഗേന വിനാ നത്ഥീ"**തിആദി വുത്തം. **ചിത്ത**ന്തി ചിത്തസ്സ വിഗതനീവരണതാതി അത്ഥോ. "യാവഞ്ച വിജ്ജാ അനാഗതാ, താവ വിപസ്സനാഞാണസ്സ ലാഭീമ്ഹീ'തി വദന്തോ യദി ലോകുത്തരം സന്ധായ വദതി, സോപി ച തഥാ ജാനാതി, പാരാജികമേവ ലോകുത്തരസ്സപി തംനാമത്താ"തി വദന്തി. **"അവിസേസേനാപി വദതോ പാരാജികം വുത്ത**ന്തി ലോകുത്തരം സന്ധായ വദതോ 'പാരാജിക'ന്തി വത്തും യുജ്ജതി. യഥാ കിം 'വിജ്ജാനം ലാഭീമ്ഹീ'തി ഭണന്തോപി പാരാജികമേവാ'തി വുത്തട്ഠാനേ വത്ഥുവിജ്ജാദീനം സമ്ഭവേപി താസം അനധിപ്പേതത്താ പാരാജികം ഹോതി, ഏവമിധാപി. **ന സക്കാ അഞ്ഞം പമാണം കാതു**ന്തി അത്തനോ ഗുണമാരോചേതുകാമോ ലോകിയേന സമ്മിസ്സം അത്ഥപടിസമ്ഭിദം വദതോ പാരാജികന്തി പമാണം കാതും ന സക്കാ, ഇതരഥാ ഹോതീ"തി അപരേഹി വുത്തം, "തം പുബ്ബാപരവിരുദ്ധം, തസ്മാ വിജ്ജാനിദസ്സനം ഇധ അനിദസ്സനം സാസനേ വത്ഥുവിജ്ജാദീനം വിജ്ജാവിധാനാഭാവാ. ഭഗവതാ വിഭത്തഖേത്തപദേ വാ തേസം പരിയായവചനാനം അനാമട്ഠത്താ ന സക്കാ അഞ്ഞം പമാണം കാതു"ന്തി ലിഖിതം. "പടിസമ്ഭിദാനം ലാഭീമ്ഹീ'തി വുത്തേ പരിയായേന വുത്തത്താ ഥുല്ലച്ചയം യുത്ത"ന്തി വദന്തി, വിചാരേതബ്ബം. **വീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബ**ന്തി "യോ തേ വിഹാരേ വസതീ"തിആദീഹി സംസന്ദനതോ പരിയായവചനത്താ ഥുല്ലച്ചയം വുത്തം. "നിരോധസമാപത്തിം സമാപജ്ജാമീ'തി വാ 'ലാഭീമ്ഹാഹം തസ്സാ'തി വാ വദതോപീ"തി വുത്തവചനമ്പി "സചേ പനസ്സേവം ഹോതീ"തിആദിവചനമ്പി അത്ഥതോ ഏകമേവ, സോപി ഹി അത്തനോ വിസേസം ആരോചേതുമേവ വദതി. "യോ തേ വിഹാരേ വസതീ'തിആദീസു അഹം-വചനാഭാവാ പരിയായോ യുജ്ജതി, ഇധ പന 'ലാഭീമ്ഹാഹം തസ്സാ'തി അത്താനം നിദ്ദിസതി, തസ്മാ പാരാജികം ആപജ്ജിതും യുത്തം വിയാ"തി വദന്തി. "മഹാപച്ചരിയാദിവചനം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മേസു ഏകോപി ന ഹോതി, തസ്മാ പരിയായേന വുത്തത്താ ന ഹോതീ"തി വദന്തി, സുട്ഠു ഉപപരിക്ഖിതബ്ബം. ഫലസച്ഛികിരിയാ-പദതോ പട്ഠായ ഏവ പാഠോ ഗഹേതബ്ബോ, ഫലസച്ഛികിരിയായപി ഏകേകമ്പി ഏകേകഫലവസേന പാരാജികം വേദിതബ്ബം.

രാഗസ്സ പഹാനന്തിആദിത്തികേ കിലേസപ്പഹാനമേവ വുത്തം, തം പന യസ്മാ മഗ്ഗേന വിനാ നത്ഥി. തതിയമഗ്ഗേന ഹി രാഗദോസാനം പഹാനം, ചതുത്ഥേന മോഹസ്സ, തസ്മാ "രാഗോ മേ പഹീനോ"തിആദീനി വദതോപി പാരാജികം. **രാഗാ ചിത്തം വിനീവരണതാ**തിആദിത്തികേ ലോകുത്തരമേവ വുത്തം, തസ്മാ "രാഗാ മേ ചിത്തം വിനീവരണ"ന്തിആദീനി വദതോ പാരാജികമേവാതി. **അകുപ്പധമ്മത്താ**തി കേചി ഉത്തരവിഹാരവാസിനോ. കസ്മാ ന ഹോതീതി ചേ? "ഇതി ജാനാമി, ഇതി പസ്സാമീ"തി വത്തമാനവചനേനേവ **മാതികായം** വുത്തത്താ. യദി ഏവം **പദഭാജനേ** "സമാപജ്ജിം, സമാപന്നോ"തിആദിനാ വുത്തത്താ "അതീതത്തഭാവേ സോതാപന്നോമ്ഹീ"തി വദതോപി ഹോതൂതി ചേ? ന, അഞ്ഞഥാ അത്ഥസമ്ഭവതോ. കഥം?

അദ്ധാപച്ചുപ്പന്നവസേന വത്തമാനതാ ഗഹേതബ്ബാതി ഞാപനത്ഥം വുത്തം, ന അതീതത്തഭാവം. അതീതത്തഭാവോ ഹി പരിയായേന വുത്തത്താ ''ഥുല്ലച്ചയ''ന്തി വുത്തന്തി ആചരിയാ.

൨൦. **''സചേപി ന ഹോതി, പാരാജികമേവാ''**തി അട്ഠാനപരികപ്പവസേന വുത്തം കിര. ''ഇതി വാചാ തിവങ്ഗികാ''തി വക്ഖതി. **നത്ഥേത**ന്തി പുരിമേ സതി പച്ഛിമസ്സാഭാവാ സമാപജ്ജിം, സമാപന്നോതി ഇമേസം കിഞ്ചാപി അത്ഥതോ കാലവിസേസോ നത്ഥി, വചനവിസേസോ പന അത്ഥി ഏവ.

൨൭. **ഉക്വേടിതോ**തി ഉത്താസിതോ. ഖിട ഉത്രാസനേ.

സുദ്ധികവാരകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

വത്ഥുകാമവാരകഥാവണ്ണനാ

വിഞ്ഞത്തിപഥേതി വിജാനനട്ഠാനേ, തേന ''വിഞ്ഞത്തിപഥമതിക്കമിത്വാ ഠിതോ ഭിക്ഖു ദിബ്ബായ സോതധാതുയാ സുത്വാ ജാനാതി, ന പാരാജികന്തി ദീപേതീ''തി വുത്തം. **ഝാനം കിര സമാപജ്ജി**ന്തി ഏത്ഥ സോ ചേ ''ഏസ ഭിക്ഖു അത്തനോ ഗുണദീപനാധിപ്പായേന ഏവം വദതീ''തി ജാനാതി, പാരാജികമേവ. അഞ്ഞഥാ ജാനാതീതി ചേ? പാരാജികച്ഛായാ ന ദിസ്സതീതി ആചരിയോ.

വത്ഥുകാമവാരകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

അനാപത്തിഭേദകഥാവണ്ണനാ

അനുല്ലപനാധിപ്പായോതി യദി ഉല്ലപനാധിപ്പായോ ഭവേയ്യ, ദുക്കടമേവാതി അപരേ. ''തം പരതോ 'നാവുസോ, സക്കാ പുഥുജ്ജനേന അധിവാസേതു'ന്തി വത്ഥുനാ സംസന്ദിത്വാ ഗഹേതബ്ബ''ന്തി വുത്തം.

പദഭാജനീയവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

വിനീതവത്ഥുവണ്ണനാ

൨൨൧-൩. ദുക്കര ആഗാര ആവടകാമ അഭിരതിവത്ഥൂസു ''യദി ഉല്ലപനാധിപ്പായോ ഭവേയ്യ, പാരാജിക''ന്തി വദന്തി, കാരണം പന ദുദ്ദസം, ഥുല്ലച്ചയം വുത്തം വിയ, വീമംസിതബ്ബം. **യാനേന വാ ഇദ്ധിയാ വാ ഗച്ഛന്തോപി പാരാജികം നാപജ്ജതീ**തി പദസാ ഗമനവസേനേവ കതികായ കതായ യുജ്ജതി. **''അപുബ്ബംഅചരിമം ഗച്ഛന്തോ**തി ഹത്ഥപാസം അവിജഹിത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ഹത്ഥം ഗണ്ഹന്തോ വിയ ഗച്ഛന്തോ''തി വുത്തം. ഉട്ഠേഥ ഏഥ ഗച്ഛാമാതി ഏവം സഹഗമനേ പുബ്ബാപരാ ഗച്ഛന്തോപി നാപജ്ജതീതി ആചരിയസ്സ തക്കോ. **വസന്തസ്സാ**തി തഥാ വസന്തോ ചേ ഉപാസകേന ദിസ്സതി, പാരാജികോ ഹോതി. ''രത്തിം വസിത്വാ ഗച്ഛന്തോ ന പാരാജികോ''തി വുത്തം. **നാനാവേരജ്ജകാ**തി നാനാജനപദവാസിനോ. **സങ്ഘലാഭോ**തി യഥാവുഡ്ഢം അത്തനോ പാപുണനകോട്ഠാസോ.

൨൨൮. **ഇധാ**തി ''കോ നു ഖോ''തിആദിനാ വുത്തേ പഞ്ഹാകമ്മേ. **ധമ്മധാതു** സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം.

൨൩൨. **ന ഉപ്പടിപാടിയാ**തി ന സീഹോക്കന്തവസേന അനുസ്സരി. തസ്മാ അന്തരാഭവഭൂതാ ഏകാ ഏവ ജാതീതി പടിവിജ്ഝതീതി അത്ഥോ.

നിഗമനവണ്ണനാ

൨൩൩. **ചതുവീസതീ**തി ഏത്ഥ മാതുഘാതകപിതുഘാതകഅരഹന്തഘാതകാ തതിയപാരാജികം ആപന്നാ. ഭിക്ഖുനിദൂസകോ, ലമ്ബിആദയോ ച ചത്താരോ പഠമപാരാജികം ആപന്നാ ഏവാതി കത്വാ കുതോ ചതുവീസതീതി ചേ? ന, അധിപ്പായാജാനനതോ. മാതുഘാതകാദയോ ഹി ചത്താരോ ഇധാനുപസമ്പന്നാ ഏവ അധിപ്പേതാ, ലമ്ബിആദയോ ചത്താരോ കിഞ്ചാപി പഠമപാരാജികേന സങ്ഗഹിതാ, യസ്മാ ഏകേന പരിയായേന മേഥുനധമ്മപടിസേവിനോ ന ഹോന്തി, തസ്മാ വിസും വുത്താ. ''ഏകകമ്മം ഏകുദ്ദേസോ സമസിക്ഖതാ''തി ഏവം വുത്തസംവാസസ്സ അഭബ്ബതാമത്തം സന്ധായ വുത്തം **''യഥാ പുരേ തഥാ പച്ഛാ''**തി. അഞ്ഞഥാ നേസം സമഞ്ഞായപടിഞ്ഞായഭിക്ഖുഭാവോപി നത്ഥീതി ആപജ്ജതി.

ചതുത്ഥപാരാജികവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പാരാജികകണ്ഡവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. സങ്ഘാദിസേസകണ്ഡോ

൧. സുക്കവിസ്സട്ഠിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൨൩൪. ''ഓക്കമന്താന''ന്തി പാഠോ. ഏത്ഥാഹ - ''യോ പന ഭിക്ഖൂ''തി കാരകോ ഇധ കസ്മാ ന നിദ്ദിട്ഠോതി? **അഭി**-നിദ്ദേസേന ഇമസ്സ സാപേക്ഖാഭാവദസ്സനത്ഥം. കഥം? കണ്ഡുവനാദിഅധിപ്പായചേതനാവസേന ചേതേന്തസ്സ കണ്ഡുവനാദിഉപക്കമേന ഉപക്കമന്തസ്സ, മേഥുനരാഗവസേന ഊരുആദീസു ദുക്കടവത്ഥൂസു, വണാദീസു ഥുല്ലച്ചയവത്ഥൂസു ച ഉപക്കമന്തസ്സ സുക്കവിസ്സട്ഠിയാ സതിപി ന സങ്ഘാദിസേസോ. മോചനസ്സാദസങ്ഖാതാധിപ്പായാപേക്ഖാവ സുക്കവിസ്സട്ഠി സതി ഉപക്കമേ, ന അഞ്ഞഥാ ''അനാപത്തി ന മോചനാധിപ്പായസ്സാ''തി വചനതോ. തസ്മാ തദത്ഥദസ്സനത്ഥം ഇധ കാരകോ ന നിദ്ദിട്ഠോ, അഞ്ഞഥാ ''യോ പന ഭിക്ഖു സഞ്ചേതനികം സുക്കവിസ്സട്ഠിം ആപജ്ജേയ്യാ''തി കാരകേ നിദ്ദിട്ഠേ ''ചേതേതി ന ഉപക്കമതി മുച്ചതി, അനാപത്തീ''തി വുത്തവചനവിരോധോ. ''സഞ്ചേതനികായ സുക്കവിസ്സട്ഠിയാ അഞ്ഞത്ര സുപിനന്താ''തി ഭുമ്മേ നിദ്ദിട്ഠേപി സോവ വിരോധോ ആപജ്ജതി, തസ്മാ തദുഭയവചനക്കമം അവത്വാ ''സഞ്ചേതനികാ സുക്കവിസ്സട്ഠി അഞ്ഞത്ര സുപിനന്താ''തി വുത്തം. തത്ഥ നിമിത്തത്ഥേ ഭുമ്മവചനാഭാവതോ ഹേതുത്ഥനിയമോ ന കതോ ഹോതി. തസ്മിം അകതേ സഞ്ചേതനികാ സുക്കവിസ്സട്ഠി അഞ്ഞത്ര സുപിനന്താ സങ്ഘാദിസേസാപത്തി, ഉപക്കമേ അസതി അനാപത്തീതി അയമത്ഥോ ദീപിതോതി വേദിതബ്ബം.

൨൩൬-൭. സഞ്ചേതനികാതി ഏത്ഥ പഠമവിഗ്ഗഹേന ഉപസഗ്ഗസ്സ സാത്ഥകതാ ദസ്സിതാ, ദുതിയേന ഇകപച്ചയസ്സ. വാതപിത്തസേമ്ഹരുഹിരാദി**ആസയഭേദതോ**തി അത്ഥോ. **ധാതൂ**തി ഏത്ഥ ''പഥവീധാതുആദയോ ചതസ്സോ, ചക്ഖുധാതുആദയോ വാ അട്ഠാരസാ''തി **ഗണ്ഠിപദേ** ലിഖിതം. **വത്ഥിസീസ**ന്തി വത്ഥിപുടസ്സ സീസം. ''അങ്ഗജാതസ്സ മൂലം അധിപ്പേതം, ന അഗ്ഗസീസ''ന്തി വദന്തി. **തഥേവാ**തി ''നിമിത്തേ ഉപക്കമതോ''തിആദിം ഗണ്ഹാതി. **തതോ മുച്ചിത്വാ**തി ''ന സകലകായതോ, തസ്മാ പന ഠാനാ ചുതമത്തേ ഹോതൂ''തി **ഗണ്ഠിപദേ** ലിഖിതം. ''ദകസോതം ഓതിണ്ണമത്തേ''തി ഇമിനാ ന സമേതീതി ചേ ? തതോ ദകസോതോരോഹണഞ്ചേത്ഥാതിആദി വുച്ചതി. തസ്സത്ഥോ - നിമിത്തേ ഉപക്കമം കത്വാ സുക്കം ഠാനാ ചാവേത്വാ പുന വിപ്പടിസാരവസേന ദകസോതോരോഹണം നിവാരേതും അധിവാസേമീതി. തതോ ബഹി നിക്ഖമന്തേ അധിവാസേതും ന സക്കാ, തഥാപി അധിവാസനാധിപ്പായേന അധിവാസേത്വാ അന്തരാ ദകസോതതോ ഉദ്ധം നിവാരേതും അസക്കുണേയ്യതായ ''അനിക്ഖന്തേ വാ''തി വുത്തം. കസ്മാ? ഠാനാ ചുതഞ്ഹി അവസ്സം ദകസോതം ഓതരതീതി അട്ഠകഥാധിപ്പായോ ഗണ്ഠിപദാധിപ്പായേന സമേതി. **തതോ മുച്ചിത്വാ**തി സകട്ഠാനതോ. സകസരീരതോ ഹി ബഹി നിക്ഖന്തമേവ ഹോതി, തതോ ''ബഹി നിക്ഖന്തേ വാ അനിക്ഖന്തേ വാ''തി വചനം വിരുജ്ഝേയ്യ. യസ്മാ പന തമ്ഹാ തമ്ഹാ സരീരപദേസാ ചുതം അവസ്സം ദകസോതം ഓതരതി, തസ്മാ വുത്തം ''ദകസോതം ഓതിണ്ണമത്തേ''തി, ഇമിനാ ച ആപത്തിയാ പാകടകാലം ദസ്സേതി, കിം വുത്തം ഹോതി? മോചനസ്സാദേന നിമിത്തേ ഉപക്കമതോ സുക്കം ബഹുതരമ്പി സരീരപദേസാ ചുതം തത്ഥ തത്ഥ ലഗ്ഗാവസേസം യത്തകം ഏകാ ഖുദ്ദകമക്ഖികാ പിവേയ്യ, തത്തകേ ദകസോതം ഓതിണ്ണമത്തേ സങ്ഘാദിസേസാപത്തി. വുത്തഞ്ഹി **കങ്ഖാവിതരണിയം** (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ സുക്കവിസ്സട്ഠിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) ''ദകസോതം അനോതിണ്ണേപി സങ്ഘാദിസേസോ''തിആദി. തത്തകസ്സ ബഹി നിക്ഖമനം അസല്ലക്ഖേന്തോ ''ചേതേതി ഉപക്കമതി ന മുച്ചതി, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ''തി വചനതോ ഥുല്ലച്ചയന്തി സഞ്ഞായ ദേസേന്തോപി ന മുച്ചതി, പസ്സാവമ്പി വണ്ണതം പസ്സിത്വാ വത്ഥികോസഗതസ്സ പിച്ഛിലതായ വാ ഞത്വാ സങ്ഘാദിസേസതോ വുട്ഠാതബ്ബം. അയമേത്ഥ തതിയത്ഥേരവാദേ യുത്തി. സബ്ബാചരിയാ ഇമേ ഏവ തയോ ഥേരാ, തേസമ്പി ദകസോതോരോഹണം നിമിത്തേ ഉപക്കമനന്തി അയം ദുതിയോ വിനിച്ഛയോ സാധാരണതോ ഏത്ഥ, ഏവം **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ** വദതി കിര.

ഠാനാ ചുതഞ്ഹി അവസ്സം ദകസോതം ഓതരതീതി കത്വാ **''ഠാനാ ചാവനമത്തേനേവേത്ഥ ആപത്തി വേദിതബ്ബാ''**തി വുത്തം. ദകസോതം ഓതിണ്ണേ ഏവ ആപത്തി. സുക്കസ്സ ഹി സകലം സരീരം ഠാനം, അനോതിണ്ണേ ഠാനാ ചുതം നാമ ന ഹോതീതി വീമംസിതബ്ബം. ആഭിധമ്മികത്ഥാ ഥേരസ്സ ''സുക്കവിസ്സട്ഠി നാമ രാഗസമുട്ഠാനാ ഹോതീ''തി (കഥാ॰ അട്ഠ॰ ൩൦൭) **കഥാവത്ഥുട്ഠകഥായം** വുത്തത്താ സമ്ഭവോ ചിത്തസമുട്ഠാനോ, ''തം അസുചിം ഏകദേസം മുഖേന അഗ്ഗഹേസി, ഏകദേസം അങ്ഗജാതേ പക്ഖിപീ''തി (പാരാ॰ ൫൦൩) വചനതോ

ഉതുസമുട്ഠാനോ ച ദിസ്സതി, സോ ച ഖോ അവീതരാഗസ്സേവ "അട്ഠാനമേതം, ഭിക്ഖവേ, അനവകാസോ യം അരഹതോ അസുചി മുച്ചേയ്യാ"തി (മഹാവ॰ ന॰ സ॰; കഥാ॰ ന॰ ഥ॰) വചനതോ. **പരൂപാഹാരട്ഠകഥായം** "അത്ഥി തസ്സ ആസയോതി തസ്സ സുക്കസ്സ ഉച്ചാരപസ്സാവാനം വിയ പതിട്ഠാനോകാസോ അത്ഥീ"തി (കഥാ॰ അട്ഠ॰ ന॰ന്) ചനതോ തസ്സ ആസയോതി സിദ്ധം. പാകതികചിത്തസമുട്ഠാനരൂപം വിയ അസംസട്ഠത്താ, നിക്ഖമനതോ ച "വത്ഥിസീസം, കടി, കായോ"തി തിധാ സുക്കസ്സ ഠാനം പകപ്പേന്തി ആചരിയാ. സപ്പവിസം വിയ തം ദട്ഠബ്ബം, ന ച വിസസ്സ ഠാനനിയമോ, കോധവസേന ഫുസന്തസ്സ ഹോതി, ഏവമസ്സ ന ച ഠാനനിയമോ, രാഗവസേന ഉപക്കമന്തസ്സ ഹോതീതി തക്കോ.

ഖോഭകരണപച്ചയോ നാമ ഭേസജ്ജസേനാസനാഹാരാദിപച്ചയോ. **സംസഗ്ഗഭേദതോപീ**തി ഏതേസു ദ്വീഹിപി തീഹിപി. **പഹീനവിപല്ലാസത്താ**തി ഏത്ഥ യം കിഞ്ചി സുപിനന്തേന സേക്ഖപുഥുജ്ജനാ പസ്സന്തി, തം സബ്ബം വിപല്ലത്ഥം അഭൂതമേവാതി ആപജ്ജതി. തതോ "യം പന പുബ്ബനിമിത്തതോ പസ്സതി. തം ഏകന്തസച്ചമേവ ഹോതീ"തി ഇദം വിരുജ്ഝതി, തസ്മാ ന വിസയം സന്ധായ വുത്തം. സോ ഹി സച്ചോ വാ ഹോതി, അലികോ വാതി കത്വാ തഞ്ചേ സന്ധായ വുത്തം സിയാ, "അസേക്ഖാ പഹീനവിപല്ലാസത്താ സച്ചമേവ പസ്സന്തി, നാസച്ച"ന്തി വത്തബ്ബം സിയാ. കിന്തു ദസ്സനം സന്ധായ വുത്തം. തഞ്ഹി അഭൂതം, അപസ്സന്തോപി ഹി പസ്സന്തോ വിയ അസുണന്തോപി സുണന്തോ വിയ അമുനന്തോപി മുനന്തോ വിയ ഹോതി. സച്ചമ്പി വിപസ്സതീതി നോ തക്കോതി ആചരിയോ. **തം രൂപനിമിത്താദിആരമ്മണം ന ഹോതി,** ആഗന്തുകപച്ചുപ്പന്നം രൂപനിമിത്താദിആരമ്മണം സന്ധായ വുത്തം. കമ്മനിമിത്തഗതിനിമിത്തഭൂതാനി ഹി രൂപനിമിത്താദീനി ഭവങ്ഗസ്സ ആരമ്മണാനി ഹോന്തി ഏവ. തത്ഥ കമ്മനിമിത്തമതീതമേവ, ഗതിനിമിത്തം ഥോകം കാലം പച്ചുപ്പന്നം സിയാ.

ഈദിസാനീതി പച്ചക്ഖതോ അനുഭൂതപുബ്ബപരികപ്പിതാഗന്തുകപച്ചുപ്പന്നരൂപനിമിത്താദിആരമ്മണാനി, രാഗാദിസമ്പയുത്താനി ചാതി അത്ഥോ. **മക്കടസ്സ നിദ്ദാ ലഹുപരിവത്താ ഹോതി**. സോ ഹി രുക്ഖസാഖതോ പതനഭയാ അഭിക്ഖണം ഉമ്മീലതി ച സുപതി ച. മനുസ്സാ കിഞ്ചാപി പുനപ്പുനം ഉമ്മീലന്തി സുബ്യത്തതരം പടിബുദ്ധാ വിയ പസ്സന്തി, അഥ ഖോ പടിബുദ്ധാനം പുനപ്പുനം ഭവങ്ഗോതരണം വിയ സുപിനകാലേപി തേസം ഭവങ്ഗോതരണം ഹോതി, യേന "സുപതീ"തി വുച്ചതി. "ഭവങ്ഗചിത്തേന ഹി സുപതീ"തി വചനതോ ഭവങ്ഗോതരണം കരജകായസ്സ നിരുസ്സാഹസന്തഭാവൂപനിസ്സയത്താ "നിദ്ദാ"തി വുച്ചതി. സാ കരജകായസ്സ ദുബ്ബലഭാവേന സുപിനദസ്സനകാലേ ഭവങ്ഗതോ ഉത്തരണേ സതിപി നിരുസ്സാഹസന്തഭാവപ്പത്തിയാ "പവത്തതീ"തി ച വുച്ചതി, യതോ സത്താ "പടിബുദ്ധാ"തി ന വുച്ചന്തി, കരജകായസ്സ നിരുസ്സാഹസന്തസഭാവപ്പത്തിതോ ച തന്നിസ്സിതം ഹദയവത്ഥു ന സുപ്പസന്നം ഹോതി, തതോ തന്നിസ്സിതാപി ചിത്തപ്പവത്തി അസുപ്പസന്നവട്ടിനിസ്സിതദീപപ്പഭാ വിയ. തേനേവ **അട്ഠകഥായം** "സ്വായം ദുബ്ബലവത്ഥുകത്താ ചേതനായ പടിസന്ധിം ആകഡ്ഢിതും അസമത്ഥോ"തിആദി വുത്തം.

ഗണ്ഠിപദേ പന "ദുബ്ബലവത്ഥുകത്താതി സുപിനേ ഉപട്ഠിതം നിമിത്തമ്പി ദുബ്ബല"ന്തി ലിഖിതം. തം അനേകത്ഥം സബ്ബമ്പി നിമിത്തം ഹോതി, ന ച ദുബ്ബലാരമ്മണവത്ഥുകത്താ ചേതനാ, തായ ചിത്തപ്പവത്തി ദുബ്ബലാ അതീതാനാഗതാരമ്മണായ, പഞ്ഞത്താരമ്മണായ വാ അദുബ്ബലത്താ, അവത്ഥുകായ ദുബ്ബലഭാവോ ന യുജ്ജതി ചേതനായ അവത്ഥുകായ ഭാവനാപഭാവായാതിരേകബലസബ്ഭാവതോ. ഭാവനാബലസമപ്പിതഞ്ഹി ചിത്തം അരൂപമ്പി സമാനം അതിഭാരിയമ്പി കരജകായം ഗഹേത്വാ ഏകചിത്തക്ഖണേനേവ ബ്രഹ്മലോകം പാപേത്വാ ഠപേതി. തപ്പടിഭാഗം അനപ്പിതമ്പി കാമാവചരചിത്തം കരജകായം ആകാസേ ലങ്ഘനസമത്ഥം കരോതി, പഗേവേതരം. കിം പനേത്ഥ തം അനുമാനകാരണം, യേന ചിത്തസ്സേവ ആനുഭാവോതി പഞ്ഞായേയ്യ ചിത്താനുഭാവേന വാ ലദ്ധാസേവനാദികിരിയാവിസേസനിബ്ബത്തിദസ്സനതോ, തസ്മാ ദുബ്ബലവത്ഥുകത്താതി ദുബ്ബലഹദയവത്ഥുകത്താതി ആചരിയസ്സ തക്കോ. അത്തനോ മന്ദതിക്ഖാകാരേന തന്നിസ്സിതസ്സ ചിത്തസ്സ മന്ദതിക്ഖഭാവനിപ്ഫാദനസമത്ഥഞ്ചേ, ഹദയവത്ഥു ചക്ഖുസോതാദിവത്ഥു വിയ ഇന്ദ്രിയം ഭവേയ്യ, ന ചേതം ഇന്ദ്രിയം. യതോ **ധമ്മസങ്ഗഹേ** ഉപാദായരൂപപാളിയം ഉദ്ദേസാരഹം ന ജാതം. അനിന്ദ്രിയത്താ ഹി തം കായിന്ദ്രിയസ്സ അനന്തരം ന ഉദ്ദിട്ഠം, വത്ഥുരൂപത്താ ച അവത്ഥുരൂപസ്സ ജീവിതിന്ദ്രിയസ്സ അനന്തരമ്പി ന ഉദ്ദിട്ഠം, തസ്മാ യം വുത്തം "തസ്സ അസുപ്പസന്നത്താ തന്നിസ്സിതാ ച ചിത്തപ്പവത്തി അസുപ്പസന്നാ ഹോതീ"തി, തം ന സിദ്ധന്തി ചേ? സിദ്ധമേവ അനിന്ദ്രിയാനമ്പി സപ്പായാസപ്പായഉതുആഹാരാദീനം പച്ചയാനം സമായോഗതോ, ചിത്തപ്പവത്തിയാ വികാരദസ്സനതോ, പച്ചക്ഖത്താ ച. യസ്മാ അപ്പടിബുദ്ധോപി പടിബുദ്ധം വിയ അത്താനം മഞ്ഞതീതി. ഏത്താവതാ കരജകായസ്സ നിരുസ്സാഹസന്തഭാവാകാരവിസേസോ നിദ്ദാ നാമ. സാ ചിത്തസ്സ ഭവങ്ഗോതരണാകാരവിസേസേന ഹോതി, തായ സമന്നാഗതോ സത്തോ ഭവങ്ഗതോ ഉത്തിണ്ണോ സുപിനം പസ്സതി, സോ

“കപിമിദ്ധപരേതോ”തി വുച്ചതി, സോ സുത്തോ അപ്പടിബുദ്ധോ ഹോതീതി അയമത്ഥോ സാധിതോ ഹോതി.

യസ്മാ ഭവങ്ഗവാരനിരന്തരതായ അച്ചന്തസുത്തോ നാമ ഹോതി, തസ്മാ **“യദി താവ സുത്തോ പസ്സതി, അഭിധമ്മവിരോധോ ആപജ്ജതീ”**തിആദി വുത്തം. യസ്മാ പന നിദ്ദാക്ഖണേ ന പടിബുദ്ധോ നാമ ഹോതി, തസ്മാ **“അഥ പടിബുദ്ധോ പസ്സതി, വിനയവിരോധോ”**തിആദി വുത്തം, യസ്മാ ച അഖീണനിദ്ദോ, അനോതിണ്ണഭവങ്ഗോ ച അത്ഥി, തസ്മാ **“കപിമിദ്ധപരേതോ പസ്സതീ”**തി വുത്തം. അഞ്ഞഥാ അയം നേവ സുത്തോ ന പടിബുദ്ധോ, അത്തനാ തം നിദ്ദം അനോക്കന്തോ ആപജ്ജേയ്യ. എത്താവതാ ച അഭിധമ്മോ, വിനയോ, നാഗസേനത്ഥേരവചനം യുത്തി ചാതി സബ്ബം അഞ്ഞമഞ്ഞസംസന്ദിതം ഹോതി. തത്ഥ **കപിമിദ്ധപരേതോ**തി ഭവങ്ഗതോ ഉത്തിണ്ണനിദ്ദാപരേതോ. സാ ഹി ഇധ കപിമിദ്ധം നാമ. “തത്ഥ കതമം മിദ്ധം? യാ കായസ്സ അകല്യതാ അകമ്മഞ്ഞതാ…പേ… സുപനം, ഇദം വുച്ചതി മിദ്ധ”ന്തി (ധ॰ സ॰ ൧൧൬൩) എവമാഗതം. ഇദഞ്ഹി അരൂപം, ഇമസ്സ ഫലഭൂതോ കരജകായസ്സ അകല്യതാ’പചലായികാസുപി നിദ്ദാവിസേസോ കാരണോപചാരേന “കപിമിദ്ധ”ന്തി പവുച്ചതി. യഞ്ചേവ “കപിമിദ്ധപരേതോ ഖോ, മഹാരാജ, സുപിനം പസ്സതീ”തി (മി॰ പ॰ ൫.൩.൫ ഥോകം വിസദിസം) വുത്തന്തി.

യം തം ആപത്തിവുട്ഠാനന്തി എത്ഥ യേന വിനയകമ്മേന തതോ വുട്ഠാനം ഹോതി, തം ഇധ ആപത്തിവുട്ഠാനം നാമ. **അവയവേ സമൂഹവോഹാരേന വാ**തി എത്ഥ സാഖച്ഛേദകോ രുക്ഖച്ഛേദകോതി വുച്ചതീതിആദി നിദസ്സനം, വേദനാക്ഖന്ധാദി രുള്ഹീസദ്ദസ്സ നിദസ്സനം. **ന ച മയാ**തി വീമംസനപദസ്സ തസ്സ കിരിയം സന്ധായ, മോചനേ ച സന്നിട്ഠാനം സന്ധായ മുച്ചനപകതിയാ ചാതി വുത്തം.

൨൪൦. ഗേഹന്തി പഞ്ചകാമഗുണാ. **വനഭങ്ഗിയ**ന്തി പാഭതികം. സമ്പയുത്തസുഖവേദനാമുഖേന രാഗോവ “അസ്സാദോ”തി വുത്തോ. **സുപന്തസ്സ ചാ**തി ഇദം കപിമിദ്ധപരേതോ വിയ ഭവങ്ഗസന്തതിം അവിച്ഛിന്ദിത്വാ സുപന്തം സന്ധായ വുത്തന്തി, വീമംസിതബ്ബം. **ജഗ്ഗനത്ഥായാ**തി സോധനത്ഥായ.

൨൬൨. “ദാരുധീതലികലേപചിത്താനം അങ്ഗജാതപടിനിജ്ഝാനേപി ദുക്കട”ന്തി വദന്തി. “ഉപ്പന്നേ പരിളാഹേ മോചനരാഗജോ”തി ലിഖന്തി. വാലികായ വാ “ഹത്ഥികാമം നസ്സതീ”തി എത്ഥ വിയ “ആപത്തി ത്വ”ന്തി സബ്ബത്ഥ പാഠോ. “ഏഹി മേ ത്വം, ആവുസോ സാമണേര, അങ്ഗജാതം ഗണ്ഹാഹീ”തി ആഗതത്താ “വചീകമ്മ”ന്തിപി വത്തും യുത്തം വിയ ദിസ്സതി. ഏവം സന്തേ അഞ്ഞം “ഏവം കരോഹീ”തി ആണത്തിയാപി ആപത്തി സിയാതി സങ്കരം ഹോതി. തസ്മാ ന വുത്തന്തി ഗഹേതബ്ബന്തി കേചി.

൨൬൩. “പുപ്ഫാവലിയം സാസവളിയ”ന്തി ദുവിധോ കിര.

സുക്കവിസ്സട്ഠിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. കായസംസഗ്ഗസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൨൭൦. “ഓതിണ്ണോ”തി ഇമിനാസ്സ സേവനാധിപ്പായതാ ദസ്സിതാ. “വിപരിണതേന ചിത്തേന മാതുഗാമേന സദ്ധി”ന്തി ഇമിനാസ്സ വായാമോ ദസ്സിതോ. “സദ്ധി”ന്തി ഹി പദം സംയോഗം ദീപേതി, സോ ച പയോഗോ സമാഗമോ അല്ലീയനം. കേന ചിത്തേന? വിപരിണതേന ചിത്തേന, ന പത്തപടിഗ്ഗഹണാധിപ്പായാദിനാതി അധിപ്പായോ. “കായസംസഗ്ഗം സമാപജ്ജേയ്യാ”തി ഇമിനാസ്സ വായമതോ ഫസ്സപടിവിജാനനാ ദസ്സിതാ ഹോതി. വായമിത്വാ ഫസ്സം പടിവിജാനന്തോ ഹി സമാപജ്ജതി നാമ. ഏവമസ്സ തിവങ്ഗസമ്പത്തി ദസ്സിതാ ഹോതി. അഥ വാ **ഓതിണ്ണോ**. കേന? വിപരിണതേന ചിത്തേന യക്ഖാദിനാ സത്തോ വിയ. ഉപയോഗത്ഥേ വാ ഏതം കരണവചനം. ഓതിണ്ണോ വിപരിണതം ചിത്തം കൂപാദിം വിയ സത്തോ. അഥ വാ “രാഗതോ ഉത്തിണ്ണോ ഭവിസ്സാമീ”തി ഭിക്ഖുഭാവം ഉപഗതോ, തതോ ഉത്തിണ്ണാധിപ്പായതോ വിപരിണതേന ചിത്തേന ഹേതുഭൂതേന തമേവ രാഗം **ഓതിണ്ണോ**. മാതുഗാമേന അത്തനോ സമീപം ആഗതേന, അത്തനാ ഉപഗതേന വാ. ഏതേന മാതുഗാമസ്സ സാരത്തതാ വാ ഹോതു വിരത്തതാ വാ, സാ ഇധ അപ്പമാണാ, ന ഭിക്ഖുനീനം കായസംസഗ്ഗേ വിയ ഉഭിന്നം സാരത്തതായ പയോജനം അത്ഥി.

കായസംസഗ്ഗന്തി ഉഭിന്നം കായാനം സമ്പയോഗം. **പദഭാജനേ** പന “സമാപജ്ജേയ്യാതി അജ്ഝാചാരോ വുച്ചതീ”തി വുത്തം, തം സമാപജ്ജനം സന്ധായ, ന കായസംസഗ്ഗം. കായസംസഗ്ഗസ്സ സമാപജ്ജനാ ഹി “അജ്ഝാചാരോ”തി വുച്ചതി. **അട്ഠകഥായം** പന “യോ സോ കായസംസഗ്ഗോ നാമ, സോ അത്ഥതോ അജ്ഝാചാരോ ഹോതീ”തി വുത്തം, തം പരതോ **പാളിയം**

"സേവനാധിപ്പായോ, ന ച കായേന വായമതി, ഫസ്സം പടിവിജാനാതി, അനാപത്തീ"തി (പാരാ॰ ൨൭൯) വുത്തലക്ഖണേന വിരുജ്ഝതീതി. ഫസ്സപടിവിജാനനായ ഹി സംസഗ്ഗോ ദീപിതോ. സോ ചേ അജ്ഝാചാരോ ഹോതി, കഥം അനാപത്തി ഹോതീതി. സുവുത്തമേതം, കിന്തു "കായസംസഗ്ഗം സമാപജ്ജേയ്യാ"തി പദം ഉദ്ധരിത്വാ "അജ്ഝാചാരോ വുച്ചതീ"തി ഉഭിന്നമ്പി പദാനം സാമഞ്ഞഭാജനീയത്താ, സമാപജ്ജിതബ്ബാഭാവേ സമാപജ്ജനാഭാവേന "സോ അത്ഥതോ അജ്ഝാചാരോ ഹോതീ"തി വുത്തം സിയാ.

"ഹത്ഥഗ്ഗാഹം വാ"തി എത്ഥ ഹത്ഥേന സബ്ബോപി ഉപാദിന്നകോ കായോ സങ്ഗഹിതോ, ന ഭിന്നസന്താനോ തപ്പടിബദ്ധോ ഹത്ഥാലങ്കാരാദി. വേണിഗ്ഗഹണേന അനുപാദിന്നകോ അഭിന്നസന്താനോ കേസലോമനഖദന്താദികോ കമ്മപച്ചയഉതുസമുട്ഠാനോ ഗഹിതോതി വേദിതബ്ബം. തേനേവാഹ **അട്ഠകഥായം** "അനുപാദിന്നകേനപി കേനചി കേസാദിനാ ഉപാദിന്നകം വാ അനുപാദിന്നകം വാ ഫുസന്തോപി സങ്ഘാദിസേസം ആപജ്ജതിയേവാ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൭൯). തേന അനുപാദിന്നകാനമ്പി കേസലോമാദീനം അങ്ഗഭാവോ വേദിതബ്ബോ. ഏവം സന്തേപി "ഫസ്സം പടിജാനാതീതി തിവങ്ഗസമ്പത്തിയാ സങ്ഘാദിസേസോ. ഫസ്സസ്സ അപ്പടിവിജാനനതോ ദുവങ്ഗസമ്പത്തിയാ ദുക്കട"ന്തി ഇമിനാ പാളിഅട്ഠകഥാനയേന വിരുജ്ഝതീതി ചേ? ന, തദത്ഥജാനനതോ. ഫുട്ഠഭാവഞ്ഹി പടിവിജാനന്തോപി ഫസ്സം പടിവിജാനാതി നാമ, അയമേകോ അത്ഥോ, തസ്മാ മാതുഗാമസ്സ, അത്തനോ ച കായപരിയാപന്നാനം കേസാദീനം അഞ്ഞമഞ്ഞം ഫുട്ഠഭാവം ഫുസിത്വാ തം സാദിയനം ഫസ്സം പടിവിജാനാതി നാമ, ന കായവിഞ്ഞാണുപ്പത്തിയാ ഏവ. അനേകന്തികഞ്ഹേത്ഥ കായവിഞ്ഞാണം. മാതുഗാമസ്സ ഉപാദിന്നകേന കായേന, അനുപാദിന്നകേന വാ കായേന ഭിക്ഖുനോ ഉപാദിന്നകകായേ ഫുട്ഠേ പസന്നകായിന്ദ്രിയോ ചേ ഹോതി, തസ്സ കായവിഞ്ഞാണം ഉപ്പജ്ജതി, തേനേവ ഫസ്സം പടിവിജാനാതി നാമ സോ ഹോതി. അനുപാദിന്നകകായോ, ലോലുപ്പോ അപ്പസന്നകായിന്ദ്രിയോ വാ ഹോതി, തിമിരവാതേന ഉപഹതകായോ വാ തസ്സ കായവിഞ്ഞാണം നുപ്പജ്ജതി. ന ച തേന ഫസ്സം പടിവിജാനാതി നാമ, കേവലം സേവനാധിപ്പായേന വായമിത്വാ കായസംസഗ്ഗം സമാപജ്ജന്തോ ഫസ്സം പടിവിജാനാതി നാമ മനോവിഞ്ഞാണേന, തേന വുത്തം "കായസംസഗ്ഗം സമാപജ്ജേയ്യാതി ഇമിനാസ്സ വായമതോ ഫസ്സപടിവിജാനനാ ദസ്സിതാ"തി. അപരോപി ഭിക്ഖു മാതുഗാമസ്സ കായപടിബദ്ധേന വാ നിസ്സഗ്ഗിയേന വാ ഫുട്ഠോ കായവിഞ്ഞാണം ഉപ്പാദേന്തേന ഫസ്സം പടിവിജാനാതി നാമ, തസ്മാ വുത്തം "അനേകന്തികഞ്ഹേത്ഥ കായവിഞ്ഞാണ"ന്തി. അപരോ വത്ഥം പാരുപിത്വാ നിദ്ദായന്തം മാതുഗാമം കായസംസഗ്ഗരാഗേന വത്ഥസ്സ ഉപരിഭാഗേ സണികം ഫുസന്തോ വത്ഥന്തരേന നിക്ഖന്തലോമസമ്ഫസ്സം അപ്പടിവിജാനന്തോപി സേവനാധിപ്പായോ കായേന വായമിത്വാ ഫസ്സം പടിവിജാനാതി നാമ, സങ്ഘാദിസേസം ആപജ്ജതി. "നീലം ഘട്ടേസ്സാമീതി കായം ഘട്ടേതി, സങ്ഘാദിസേസോ"തി ഹി വുത്തം. അയം ദുതിയോ അത്ഥോ. ഏവം അനേകത്ഥത്താ, ഏവം ദുവിഞ്ഞേയ്യാധിപ്പായതോ ച **മാതികാട്ഠകഥായം** ഫസ്സപടിവിജാനനം അങ്ഗന്തേവ ന വുത്തം. തസ്മിഞ്ഹി വുത്തേ ഠാനമേതം വിജ്ജതി, യം ഭിക്ഖു സങ്ഘാദിസേസം ആപജ്ജിത്വാപി നഖേന ലോമേന സംസഗ്ഗോ ദിട്ഠോ, ന ച മേ ലോമഘട്ടനേന കായവിഞ്ഞാണം ഉപ്പന്നം, തിമിരവാതഥദ്ധഗത്തോ ചാഹം ന ഫസ്സം പടിവിജാനാമീതി അനാപന്നസഞ്ഞീ സിയാതി ന വുത്തം, അപിച "ഫസ്സം പടിവിജാനാതി, ന ച ഫസ്സം പടിവിജാനാതീ"തി ച ഏതേസം പദാനം **അട്ഠകഥായം** വുത്തനയം ദസ്സേത്വാ സോ പഞ്ഞാപേതബ്ബോ. ഏത്താവതാ ന തദത്ഥജാനനതോതി കാരണം വിത്ഥാരിതം ഹോതി.

പദഭാജനീയവണ്ണനാ

൨൭൦. **"രത്തം ചിത്തം ഇമസ്മിം അത്ഥേ അധിപ്പേതം വിപരിണത"**ന്തി കിഞ്ചാപി സാമഞ്ഞേന വുത്തം, **വിനീതവത്ഥൂസു** "മാതുയാ മാതുപേമേന ആമസതി…പേ॰… ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി വുത്തത്താ കായസംസഗ്ഗരാഗേനേവ രത്തന്തി വേദിതബ്ബം. തഥാ "മാതുഗാമോ നാമ മനുസ്സിത്ഥീ"തി കിഞ്ചാപി അവിസേസേന വുത്തം, അഥ ഖോ അവിനട്ഠിന്ദ്രിയാവ മനുസ്സിത്ഥീ ഇധാധിപ്പേതാ "മതിത്ഥിയാ കായസംസഗ്ഗം സമാപജ്ജി…പേ॰… ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ"തി വുത്തത്താ. "മനുസ്സിത്ഥീ"തി ഏത്താവതാ സിദ്ധേ "ന യക്ഖീ ന പേതീ ന തിരച്ഛാനഗതാ"തി വചനം അവിനട്ഠിന്ദ്രിയാപി ന സബ്ബാ മനുസ്സവിഗ്ഗഹാ ഇത്ഥീ ഇധ മനുസ്സിത്ഥീ നാമ. യക്ഖിആദയോ ഹി അത്തനോ ജാതിസിദ്ധേന ഇദ്ധിവിസേസേന ഇജ്ഝന്തിയോ മനുസ്സവിഗ്ഗഹാപി ഹോന്തീതി ദസ്സനത്ഥം വുത്തം. താസു യക്ഖീ ഥുല്ലച്ചയവത്ഥു ഹോതി വിനീതവത്ഥൂസു യക്ഖിയാ കായസംസഗ്ഗേന ഥുല്ലച്ചയസ്സ വുത്തത്താ. തദനുലോമത്താ പേതിത്ഥീ, ദേവിത്ഥീ ച ഥുല്ലച്ചയവത്ഥു. തിരച്ഛാനഗതിത്ഥീ ദുക്കടവത്ഥു. തിരച്ഛാനഗതമനുസ്സവിഗ്ഗഹിത്ഥീ ച ഥുല്ലച്ചയവത്ഥുമേവാതി ഏകേ. **വിഭങ്ഗേ** പന "മനുസ്സിത്ഥീ ച ഹോതി മനുസ്സിത്ഥിസഞ്ഞീ"തി പാളിയാ അഭാവേന "ഇത്ഥീ ച ഹോതി യക്ഖിസഞ്ഞീ"തിആദിവചനേ സതി യക്ഖിആദീനം അനിത്ഥിതാപസങ്ഗതോ, "ഇത്ഥീ ച ഹോതി

ഇത്ഥിസഞ്ഞീ''തിആദിമ്ഹി യക്ഖിആദീനം അന്തോകരണേ സതി താസം സങ്ഘാദിസേസവത്ഥുഭാവപ്പസങ്ഗതോ ച യക്ഖിആദയോ ന വുത്താതി വേദിതബ്ബാ. ഏകേ പന **"വിനീതവത്ഥുമ്ഹി** 'അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു തിരച്ഛാനഗതിത്ഥിയാ കായ...പേ०... ദുക്കടസ്സാ'തി ഏത്ഥ അമനുസ്സവിഗ്ഗഹാ പാകതികതിരച്ഛാനഗതിത്ഥീ അധിപ്പേതാ, തസ്മാ ദുക്കടം വുത്തം. 'ഇത്ഥീ ച ഹോതി തിരച്ഛാനഗതസഞ്ഞീതി തിരച്ഛാനഗതാ ച ഹോതി ഇത്ഥിസഞ്ഞീ'തിആദിവാരേസുപി പാകതികതിരച്ഛാനഗതോവ അധിപ്പേതോ, സോ ച തിരച്ഛാനഗതപുരിസോവ. തേനേവ ദുട്ഠുല്ലവാചാഅത്തകാമപാരിചരിയസിക്ഖാപദേസു മനുസ്സപുരിസപടിസംയുത്തവാരാ വിയ തിരച്ഛാനപടിസംയുത്തവാരാപി നാഗതാ''തി വദന്തി. തഥാ പണ്ഡകോതി ഇധ മനുസ്സപണ്ഡകോവ, പുരിസോതി ച ഇധ മനുസ്സപുരിസോവ ആഗതോ, തസ്മാ അമനുസ്സിത്ഥീ അമനുസ്സപണ്ഡകോ അമനുസ്സപുരിസോ തിരച്ഛാനഗതിത്ഥീ തിരച്ഛാനഗതപണ്ഡകോ മനുസ്സാമനുസ്സതിരച്ഛാനഗതഉഭതോബ്യഞ്ജനകാ ചാതി അട്ഠ ജനാ ഇധ നാഗതാ, തേസം വസേന വത്ഥുസഞ്ഞാവിമതിഭേദവസേന ആപത്തിഭേദാഭേദവിനിച്ഛയോ, അനാഗതവാരഗണനാ ച അസമ്മുയ്ഹന്തേന വേദിതബ്ബാ, തഥാ തേസം ദുകമിസ്സകാദിവാരാ, ആപത്തിഅനാപത്തിഭേദവിനിച്ഛയോ ച. "തത്ഥ അമനുസ്സപണ്ഡകഅമനുസ്സപുരിസതിരച്ഛാനഗതിത്ഥിതിരച്ഛാനഗതപണ്ഡകാതി ചത്താരോ ദുക്കടവത്ഥുകാ, അമനുസ്സിത്ഥിമനുസ്സഉഭതോബ്യഞ്ജനകാ ഥുല്ലച്ചയവത്ഥുകാ, അമനുസ്സഉഭതോബ്യഞ്ജനകാ തിരച്ഛാനഗതഉഭതോബ്യഞ്ജനകാ ദുക്കടവത്ഥുകാ, **പാളിയം** പന അമനുസ്സിത്ഥിയാ അനാഗതത്താ അമനുസ്സപണ്ഡകാ, ഉഭതോബ്യഞ്ജനകാ പുരിസാ ച നാഗതാ. തിരച്ഛാനഗതിത്ഥിപണ്ഡകഉഭതോബ്യഞ്ജനകാ തിരച്ഛാനഗതപുരിസേന സമാനഗതികത്താ നാഗതാ, മനുസ്സഉഭതോബ്യഞ്ജനകോ മനുസ്സപണ്ഡകേന സമാനഗതികത്താ അനാഗതോ''തി വദന്തി. **അട്ഠകഥായം** (പാരാ० അട്ഠ० ൨.൨൮൧) പന "നാഗമാണവികായപി സുപണ്ണമാണവികായപി കിന്നരിയാപി ഗാവിയാപി ദുക്കടമേവാ''തി വുത്തത്താ തദേവ പമാണതോ ഗഹേതബ്ബം.

തത്രായം വിചാരണാ - "ന, ഭിക്ഖവേ, തിരച്ഛാനഗതസ്സ നിസിന്നപരിസായ പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിതബ്ബ''ന്തി (മഹാവ० ൧൮൬) ഏത്ഥ "തിരച്ഛാനഗതോതി യസ്സ ഉപസമ്പദാ പടിക്ഖിത്താ''തി (കങ്ഖാ० അട്ഠ० നിദാനവണ്ണനാ) **അട്ഠകഥായം** വുത്തത്താ തിരച്ഛാനഗതമനുസ്സവിഗ്ഗഹോ പാകതികതിരച്ഛാനഗതതോ വിസിട്ഠോ, തഥാ യക്ഖപേതതിരച്ഛാനഗതമനുസ്സവിഗ്ഗഹാനം "തിരച്ഛാനഗതസ്സ ച ദുക്ഖുപ്പത്തിയം അപിച ദുക്കടമേവാ''തി ഏത്ഥ വിസേസേത്വാ വുത്തത്താ ച "പതനരൂപം പമാണം, ന മരണരൂപ''ന്തി ഏത്ഥ ആപത്തിവിസേസവചനതോ ച "ഉഭതോ അവസ്സുതേ യക്ഖസ്സ വാ പേതസ്സ വാ പണ്ഡകസ്സ വാ തിരച്ഛാനഗതമനുസ്സവിഗ്ഗഹസ്സ വാ അധക്ഖകം ഉബ്ഭജാണുമണ്ഡലം കായേന കായം ആമസതി, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ''തി (പാചി० ൬൬൧) സാമഞ്ഞേന വചനതോ ച സോ വിസിട്ഠോതി സിദ്ധം. വിസിട്ഠത്താ ച തിരച്ഛാനഗതമനുസ്സവിഗ്ഗഹിത്ഥിയാ കായസംസഗ്ഗം സമാപജ്ജന്തസ്സാതി വിസേസോ ഹോതി, തസ്മാ തത്ഥ ആപത്തിവിസേസേന ഭവിതബ്ബം. യദി കായസംസഗ്ഗസിക്ഖാപദേ തിരച്ഛാനഗതമനുസ്സവിഗ്ഗഹിത്ഥീപി അധിപ്പേതാ, രൂപസാമഞ്ഞേന സഞ്ഞാവിരാഗത്താസമ്ഭവതോ ദുട്ഠുല്ലവാചാഅത്തകാമപാരിചരിയസിക്ഖാപദേസുപി സാ വത്തബ്ബാ ഭവേയ്യ, സാ ചാനാഗതാ. സരൂപേന സംഖിത്തവാരത്താ നാഗതാതി ചേ? ഇത്ഥീ ച ഹോതി തിരച്ഛാനഗതോ ച ഉഭിന്നം ഇത്ഥിസഞ്ഞീതി ഇധ ആഗതത്താ പുരിസലിങ്ഗനിദ്ദേസോ ന യുജ്ജതി, തസ്മാ തിരച്ഛാനഗതപുരിസോ ച ഇധ ആഗതോ, തിരച്ഛാനഗതമനുസ്സവിഗ്ഗഹിത്ഥിയാ **പാളിയം** അനാഗതായപി ദുക്കടമേവ **അട്ഠകഥായം** വുത്തത്താതി ഇമസ്സ വചനസ്സ കാരണച്ഛായാ പരിയേസിതബ്ബാതി അധിപ്പായോ. ഇദം ന യുജ്ജതി. കസ്മാ? ഇത്ഥീനം, പുരിസാനഞ്ച ഏകതോ വചനേ പുരിസലിങ്ഗസമ്ഭവതോ. ഇധ തിരച്ഛാനഗതപുരിസപണ്ഡകിത്ഥിയോ തിസ്സോപി ഏകതോ സമ്പിണ്ഡേത്വാ "തിരച്ഛാനഗതോ''തി വുത്തം.

തത്ഥ ച മനുസ്സവിഗ്ഗഹാമനുസ്സവിഗ്ഗഹേസു ഇത്ഥിപണ്ഡകപുരിസസഞ്ഞിതാ യഥാസമ്ഭവം വേദിതബ്ബാ. ദുട്ഠുല്ലവാചാദിസിക്ഖാപദദ്വയേ വാരാനം സംഖിത്തത്താ പുരിസതിരച്ഛാനഗതാദയോ നാഗതാ. യഥാവുത്തേസു ആപത്തി, തഥാ തത്ഥാപി. അഞ്ഞഥാ പുരിസം ഓഭാസന്തസ്സ ച അനാപത്തീതി പണ്ഡകം ഓഭാസന്തസ്സ ച ഥുല്ലച്ചയന്തി **മാതികാട്ഠകഥായം** വുത്തം. തസ്മാ തേ വാരാ സംഖിത്താതി പഞ്ഞായന്തീതി. വിസേസോ ച പണ്ഡകേ, പുരിസേ, തിരച്ഛാനഗതേ ച ഇത്ഥിസഞ്ഞിസ്സ അത്ഥി, തഥാപി തത്ഥ ദുക്കടം വുത്തം, തസ്മാ **അട്ഠകഥായം** വുത്തമേവ പമാണന്തി ഭിന്നമേതേസം വാദാനം യത്ഥ യുത്തി വാ കാരണം വാ അതിരേകം ദിസ്സതി, തം വിചാരേത്വാ ഗഹേതബ്ബന്തി ആരിചയോ. ഏവരൂപേസു ഠാനേസു സുട്ഠു വിചാരേത്വാ കഥേതബ്ബം.

തത്ഥ **പാളിയം** ആഗതവാരഗണനാ താവ ഏവം സങ്ഖേപതോ വേദിതബ്ബാ - ഇത്ഥിമൂലകാ പഞ്ച വാരാ പണ്ഡകപുരിസതിരച്ഛാനഗതമൂലകാ ച പഞ്ച പഞ്ചാതി വീസതി വാരാ ഏകമൂലകാ, തഥാ ദുമൂലകാ വീസതി, മിസ്സകമൂലകാ വീസതീതി സട്ഠി വാരാ, താനി തീണി വീസതികാനി

ഹോന്തി. ഏകേകസ്മിം വീസതികേ ഏകേകമൂലവാരം ഗഹേത്വാ കായേന കായപടിബദ്ധവാരാ തയോ വുത്താ. സേസാ സത്തപഞ്ഞാസ വാരാ സംഖിത്താ, തഥാ കായപടിബദ്ധേന കായവാരാ തയോ വുത്താ, സേസാ സംഖിത്താ, ഏവം കായപടിബദ്ധേന കായപടിബദ്ധവാരേപി നിസ്സഗ്ഗിയേന കായവാരേപി നിസ്സഗ്ഗിയേന കായപടിബദ്ധവാരേപി നിസ്സഗ്ഗിയേന നിസ്സഗ്ഗിയവാരേപി തയോ തയോ വാരാ വുത്താ, സേസാ സംഖിത്താ. ഏവം ഛന്നം തികാനം വസേന അട്ഠാരസ വാരാ ആഗതാതി സരൂപതോ വുത്താ, സേസാ ദ്വേചത്താലീസാധികാനി തീണി വാരസതാനി സംഖിത്താനി. തതോ പരം മാതുഗാമസ്സ സാരത്തപക്ഖേ കായേന കായന്തി ഏകമേകം വഡ്ഢേത്വാ പുബ്ബേ വുത്താ അട്ഠാരസ വാരാ ആഗതാതി ഏകവീസതി വാരാ സരൂപേന ആഗതാ, നവനവുതാധികാനി തീണി വാരസതാനി സംഖിത്താനി. തതോ പരം ആപത്താനാപത്തിദീപകാ ചത്താരോ സേവനാധിപ്പായമൂലകാ ചത്താരോ മോക്ഖാധിപ്പായമൂലകാതി ദ്വേ ചതുക്കാ ആഗതാ.

തത്ഥായം വിസേസോ - യദിദം മാതികായ പരാമസനപദം, തേന യസ്മാ ആമസനാദീനി ഛുപനപരിയോസാനാനി ദ്വാദസപി പദാനി ഗഹിതാനി, തസ്മാ പദുദ്ധാരം അകത്വാ "ആമസനാ പരാമസനം ഛുപന"ന്തി ആഹ. **പരാമസനം** നാമ ആമസനാ. "ഛുപന"ന്തി ഹി വുത്തേ പരാമസനമ്പി വിസും ഏകത്തം ഭവേയ്യാതി വേദിതബ്ബം. ഇത്ഥീ ച ഹോതി ഇത്ഥിസഞ്ഞീ ചാതി ഇമസ്മിം പഠമവാരേ ഏവ ദ്വാദസപി ആമസനാദീനി യോജേത്വാ ദസ്സിതാനി. തതോ പരം ആദിമ്ഹി ദ്വേ പദാനീതി ചത്താരി പദാനി ആഗതാനി, ഇതരാനി സംഖിത്താനീതി വേദിതബ്ബാനി. നിസ്സഗ്ഗിയേന കായവാരാദീസു പന സബ്ബാകാരേന അലാഭതോ ആമസനമേവേകം ആഗതം, നേതരാനി. "സഞ്ചോപേതി ഹരതീ"തി പാഠോ, സഞ്ചോപേതി ച. **ഗണ്ഠിപദേസു** പന **"പുരിമനയേനേവാ**തി രജ്ജുവത്ഥാദീഹി പരിക്ഖിപനേ"തി ച പച്ഛാ **"പുരിമനയേനേവാ**തി സമ്മസനാ ഹോതീ"തി ച "വേണിഗ്ഗാഹേ ആപത്തിയാ പഞ്ഞത്തത്താ ലോമഫുസനേപി സങ്ഘാദിസേസോ"തി ച "തം പകാസേതും **ഉപാദിന്നകേന ഹീ**തിആദി വുത്ത"ന്തി ച ലിഖിതം.

യഥാനിദ്ദിട്ഠനിദ്ദേസേതി ഇമസ്മിംയേവ യഥാനിദ്ദിട്ഠേ നിദ്ദേസേ. "സദിസം അഗ്ഗഹേസീ"തി വുത്തേ താദിസം അഗ്ഗഹേസീതി ഗരുകം തത്ഥ കാരയേതി അത്ഥോ, കായസംസഗ്ഗവിഭങ്ഗേ വാതി അത്ഥോ. ഇതരോപി കായപടിബദ്ധഛുപനകോ. **ഗഹണേ ചാ**തി ഗഹണം വാ. **വിരാഗിതേ**തി വിരദ്ധേ. **സാരത്ത**ന്തി കായസംസഗ്ഗരാഗേന രത്തം, അത്തനാ അധിപ്പേതന്തി അത്ഥോ. "മാതുഭഗിനിആദിവിരത്തം ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി വിരത്തം ഞാതിപേമവസേന ഗണ്ഹി, ഏത്ഥ ദുക്കടം യുത്തം. "കായസംസഗ്ഗരാഗം വാ സാരത്തം ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി വിരത്തം മാതരം ഗണ്ഹി, അനധിപ്പേതം ഗണ്ഹി. ഏത്ഥ **മഹാസുമത്ഥേര**വാദേന ഥുല്ലച്ചയം "കായം ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി കായപ്പടിബദ്ധം ഗണ്ഹാതി, ഥുല്ലച്ചയന്തി ലദ്ധികത്താ. "ഇത്ഥീ ച ഹോതി ഇത്ഥിസഞ്ഞീ സാരത്തോ ച, ഭിക്ഖു ച നം ഇത്ഥിയാ കായേന കായം ആമസതി, ആപത്തി സങ്ഘാദിസേസസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൨൭൩) വചനതോ സങ്ഘാദിസേസോപി ഖായതി. "വിരത്തം ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി സാരത്തം ഗണ്ഹാതി, ഏത്ഥാപി സങ്ഘാദിസേസോവ ഖായതി "നീലം ഘട്ടേസ്സാമീ'തി കായം ഘട്ടേതി, സങ്ഘാദിസേസോ"തി വചനതോ. ഏത്ഥ പന "ന പുബ്ബഭാഗേ കായസംസഗ്ഗരാഗത്താ"തി **അനുഗണ്ഠിപദേ** കാരണം വുത്തം. കേചി പന "ഗരുകാപത്തിഭയേന 'നീലമേവ ഘട്ടേസ്സാമീ'തി വായാമന്തോ കായം ഘട്ടേതി, പുബ്ബഭാഗേ തസ്സ 'കായപടിബദ്ധം ഘട്ടേസ്സാമീ'തി പവത്തത്താ ദുക്കടേന ഭവിതബ്ബ"ന്തി വദന്തി. **ധമ്മസിരിത്ഥേരോ** "ഏവരൂപേ സങ്ഘാദിസേസോ"തി വദതി കിര. "ഇത്ഥിഉഭതോബ്യഞ്ജനകഇത്ഥിയാ പുരിസഉഭതോബ്യഞ്ജനകപുരിസേ വുത്തനയേന ആപത്തിഭേദോ, ഇത്ഥിലിങ്ഗസ്സ പടിച്ഛന്നകാലേപി ഇത്ഥിവസേനേവ ആപത്തീ"തി വദന്തി.

വിനീതവത്ഥുവണ്ണനാ

൨൮൧. **തിണണ്ഡുപക**ന്തി ഹിരിവേരാദിമൂലാനി ഗഹേത്വാ കത്തബ്ബം. **താലപണ്ണമുദ്ദിക**ന്തി താലപണ്ണമയം അങ്ഗുലിമുദ്ദികം, തേന താലപണ്ണമയം കടം, കടിസുത്തകം, കണ്ണപിളന്ധനാദി സബ്ബം ന വട്ടതീതി സിദ്ധം. തമ്ബപണ്ണിവാസിനോ ഇത്ഥിരൂപം ലിഖിതം, കടികപടഞ്ച ന ഛുപന്തി കിര. ആകരതോ മുത്തമത്തോ. **രതനമിസ്സോ**തി അലങ്കാരത്ഥം കതോ കഞ്ചനലതാദിവിനദ്ധോ. **സുവണ്ണേന സദ്ധിം യോജേത്വാ പചിത്വാ**തി സുവണ്ണരസം പക്ഖിപിത്വാ പചിത്വാ. **ബീജതോ** ധാതുപാസാണതോ **പട്ഠായ**. **ഥേരോ ന കപ്പതീ**തി "തുമ്ഹാകം പേസിത"ന്തി വുത്തത്താ. "ചേതിയസ്സ പൂജം കരോഥാ"തി വുത്തേ വട്ടതി കിര. **ബുബ്ബുളകം** താരകം. ആരകൂടലോഹമ്പി ജാതരൂപഗതികമേവ.

വുത്തഞ്ഹേതം **അന്ധകട്ഠകഥായം** -

"ആരകൂടലോഹം സുവണ്ണസദിസമേവ, സുവണ്ണം അനുലോമേതി, അനാമാസ"ന്തി.

“ഭേസജ്ജത്ഥായ പന വട്ടതീ”തി വചനതോ **മഹാഅട്ഠകഥായം** വുത്തനയേകദേസോപി അനുഞ്ഞാതോ ഹോതീതി തത്ഥ തത്ഥ അധിപ്പായം ഞത്വാ വിഭാവേതബ്ബം.

കായസംസഗ്ഗസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. ദുട്ഠുല്ലവാചാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൨൮൫. തതിയേ തയോ സങ്ഘാദിസേസവാരാ തയോ ഥുല്ലച്ചയവാരാ തയോ ദുക്കടവാരാ തയോ കായപടിബദ്ധവാരാതി ദ്വാദസ വാരാ സരൂപേന ആഗതാ. തത്ഥ തയോ സങ്ഘാദിസേസവാരാ ദുതിയസിക്ഖാപദേ വുത്താതി തിണ്ണം വീസതികാനം ഏകേകമൂലാ വാരാതി വേദിതബ്ബാ, തസ്മാ ഇധ വിസേസാതി പണ്ണാസ വാരാ സംഖിത്താ ഹോന്തി, അഞ്ഞഥാ ഇത്ഥീ ച ഹോതി വേമതികോ സാരത്തോ ച, ഭിക്ഖു ച നം ഇത്ഥിയാ വച്ചമഗ്ഗം പസ്സാവമഗ്ഗം ആദിസ്സ വണ്ണമ്പി ഭണതി…പേ॰… ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സ. ഇത്ഥീ ച ഹോതി പണ്ഡകപുരിസസഞ്ഞീ തിരച്ഛാനഗതസഞ്ഞീ സാരത്തോ ച, ഭിക്ഖു ച നം ഇത്ഥിയാ വച്ചമഗ്ഗം പസ്സാവമഗ്ഗം ആദിസ്സ വണ്ണമ്പി ഭണതി അക്കോസതിപി, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സ. പണ്ഡകോ ച ഹോതി പണ്ഡകസഞ്ഞീ സാരത്തോ ച, ഭിക്ഖു ച നം പണ്ഡകസ്സ വച്ചമഗ്ഗം ആദിസ്സ വണ്ണമ്പി ഭണതി, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാതി ഏവമാദീനം ആപത്തിട്ഠാനാനം അനാപത്തിട്ഠാനതാ ആപജ്ജേയ്യ, ന ചാപജ്ജതി, പണ്ഡകേ ഇത്ഥിസഞ്ഞിസ്സ ദുക്കടന്തി ദീപേതും “ഇത്ഥീ ച പണ്ഡകോ ച ഉഭിന്നം ഇത്ഥിസഞ്ഞീ ആപത്തി സങ്ഘാദിസേസേന ദുക്കടസ്സാ”തി വുത്തത്താ “പണ്ഡകേ പണ്ഡകസഞ്ഞിസ്സ ഥുല്ലച്ചയ”ന്തി വുത്തമേവ ഹോതി, തസ്മാ സബ്ബത്ഥ സംഖിത്തവാരേസു ഥുല്ലച്ചയട്ഠാനേ ഥുല്ലച്ചയം, ദുക്കടട്ഠാനേ ദുക്കടമ്പി വുത്തമേവ ഹോതീതി വേദിതബ്ബം. തഥാ “ഇത്ഥീ ച ഹോതി വേമതികോ സാരത്തോ ച, ഭിക്ഖു ച നം ഇത്ഥിയാ വച്ചമഗ്ഗം പസ്സാവമഗ്ഗം ഠപേത്വാ അധക്ഖകം ഉബ്ഭജാണുമണ്ഡലം ആദിസ്സ വണ്ണമ്പി ഭണതി…പേ॰… ഥുല്ലച്ചയസ്സാ”തിആദിനാ നയേന ഥുല്ലച്ചയഖേത്തേപി യഥാസമ്ഭവം ഉദ്ധരിതബ്ബാ. തഥാ “ഇത്ഥീ ച ഹോതി വേമതികോ സാരത്തോ ച, ഭിക്ഖു ച നം ഇത്ഥിയാ കായപടിബദ്ധം ആദിസ്സ വണ്ണമ്പി ഭണതി…പേ॰… ദുക്കടസ്സാ”തിആദിനാ നയേന കായപടിബദ്ധവാരാപി യഥാസമ്ഭവം ഉദ്ധരിതബ്ബാ. കായപ്പടിബദ്ധവാരത്തികം വിയ നിസ്സഗ്ഗിയവാരത്തികം ലബ്ഭമാനമ്പി ആപത്തിവിസേസാഭാവതോ ന ഉദ്ധടം. കായപ്പടിബദ്ധവാരത്തികേ പന ദിന്നനയത്താ തമ്പി തദനുലോമാ വാരാ ച ഉദ്ധരിതബ്ബാ. സബ്ബത്ഥ ന-വിഞ്ഞൂ തരുണദാരികാ, മഹല്ലികാ ഉമ്മത്തികാദികാ ച അനധിപ്പേതാ, പഗേവ പാകതികാ തിരച്ഛാനഗതിത്ഥീനം, തഥാ പണ്ഡകാദയോപീതി വേദിതബ്ബാ. സേസം ദുതിയേ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം.

പദഭാജനീയവണ്ണനാ

൨൮൬. **വുത്തനയമേവാതി** “കായസംസഗ്ഗേ ഇത്ഥിലക്ഖണേനാ”തി ലിഖിതം. “ഇത്ഥിലക്ഖണേനാ”തി കിര മഹാഅട്ഠകഥാപാഠോ. **സീസം ന ഏതീതി** അക്കോസനം ന ഹോതി, ഘടിതേ പന ഹോതി. തത്രായം വിസേസോ - ഇമേഹി തീഹി ഘടിതേ ഏവ സങ്ഘാദിസേസോ വച്ചമഗ്ഗപസ്സാവമഗ്ഗാനം നിയതവചനത്താ, അച്ചോളാരികത്താ വാ, ന അഞ്ഞേഹി അനിമിത്താസീതിആദീഹി അട്ഠഹി. തത്ഥ അലോഹിതാസി, ധുവലോഹിതാസി, ധുവചോളാസി, പഗ്ഘരണീസി, ഇത്ഥിപണ്ഡകാസി, വേപുരിസികാസീതി ഏതാനി ഛ മഗ്ഗാനം അനിയതവചനാനി, അനിമിത്താസി, നിമിത്തമത്താസീതി ദ്വേ പദാനി അനച്ചോളാരികാനി ച, യതോ അട്ഠപദാനി “സങ്ഘാദിസേസം ന ജനേന്തീ”തി വുത്താനി, തസ്മാ താനി ഥുല്ലച്ചയവത്ഥൂനി. പരിബ്ബാജകവത്ഥുമ്ഹി വിയ അക്കോസമത്തത്താ ദുക്കടവത്ഥൂനീതി ഏകേ. ഇത്ഥിപണ്ഡകാസി, വേപുരിസികാസീതി ഏതാനേവ പദാനി സകലസരീരസണ്ഠാനഭേദദീപകാനി സുദ്ധാനി സങ്ഘാദിസേസം ന ജനേന്തി സകലസരീരസാമഞ്ഞത്താ, ഇതരാനി ജനേന്തി അസാമഞ്ഞത്താ. താനി ഹി പസ്സാവമഗ്ഗമേവ ദീപേന്തി സിഖരണീ-പദം വിയ. **ഉഭതോബ്യഞ്ജനാസീതി** വചനം പന പുരിസനിമിത്തേന അസങ്ഘാദിസേസവത്ഥുനാ മിസ്സവചനം. പുരിസഉഭതോബ്യഞ്ജനകസ്സ ച ഇത്ഥിനിമിത്തം പടിച്ഛന്നം, പുരിസനിമിത്തം പാകടം ഹോതി. യദി തമ്പി ജനേതി, കഥം അനിമിത്താസീതിആദിപദാനി ന സങ്ഘാദിസേസം ജനേന്തീതി ഏകേ, തം ന യുത്തം. പുരിസസ്സപി നിമിത്താധിവചനതോ, “മേഥുനുപസംഹിതാഹി സങ്ഘാദിസേസോ”തി മാതികായ ലക്ഖണസ്സ വുത്തത്താ ച മേഥുനുപസംഹിതാഹിപി ഓഭാസനേ പടിവിജാനന്തിയാ സങ്ഘാദിസേസോ, അപ്പടിവിജാനന്തിയാ ഥുല്ലച്ചയം, ഇതരേഹി ഓഭാസനേ പടിവിജാനന്തിയാ ഥുല്ലച്ചയം, അപ്പടിവിജാനന്തിയാ ദുക്കടന്തി ഏകേ, സബ്ബം സുട്ഠു വിചാരേത്വാ ഗഹേതബ്ബം.

൨൮൭. **ഹസന്തോതി** യം ഉദ്ദിസ്സ ഭണതി, സാ ചേ പടിവിജാനാതി, സങ്ഘാദിസേസോ.

വിനീതവത്ഥുവണ്ണനാ

൨൯൧. “പടിവുത്തം നാമാ”തി പാഠോ. **നോ**-സദ്ദോ അധികോ. “അക്ഖരലിഖനേനപി ഹോതീ”തി വദന്തി, തം ആവജ്ജനസമനന്തരവിധിനാ സമേതി ചേ, ഗഹേതബ്ബം.

ദുട്ഠുല്ലവാചാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. അത്തകാമപാരിചരിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൨൯൦. ചതുത്ഥേ തയോ സങ്ഘാദിസേസവാരാ ആഗതാ, സേസാ സത്തപഞ്ഞാസ വാരാ ഥുല്ലച്ചയദുക്കടാപത്തികായ സംഖിത്താതി വേദിതബ്ബാ, തതോ അഞ്ഞതരോ അസമ്ഭവതോ ഇധ ന ഉദ്ധടോ. സേസയോജനക്കമോ വുത്തനയേന വേദിതബ്ബോ. **നഗരപരിക്ഖാരേഹീ**തി പാകാരപരിഖാദീഹി നഗരപരിവാരേഹി. **സേതപരിക്ഖാരോ**തി സേതാലങ്കാരോ, സീലാലങ്കാരോതി അത്ഥോ (സം॰ നി॰ അട്ഠ॰ ၼ.൭.൪). **ചക്കവീരിയോ**തി വീരിയചക്കോ. **വസലം ദുഗ്ഗന്ധ**ന്തി നിമിത്തം സന്ധായാഹ, തദേവ സന്ധായ “കിം മേ പാപകം, കിം മേ ദുഗ്ഗന്ധ”ന്തി വുത്തം.

൨൯൧. **സന്തികേ**തി യത്ഥ ഠിതോ വിഞ്ഞാപേതി. “പഠമവിഗ്ഗഹേ സചേ പാളിവസേന യോജേതീതി കാമഹേതുപാരിചരിയാഅത്ഥോ. **സേസ**ന്തി ‘അധിപ്പായോ’തി പദം ബ്യഞ്ജനം അത്ഥാഭാവതോ. ദുതിയേ പാളിവസേന കാമഹേതു-പദാനി ബ്യഞ്ജനാനി തേസം തത്ഥ അത്ഥാഭാവതോ. ഏവം ചത്താരി പദാനി ദ്വിന്നം വിഗ്ഗഹാനം വസേന യോജിതാനീതി അപരേ വദന്തീ”തി വുത്തം.

൨൯൭. ഏതേസു സിക്ഖാപദേസു മേഥുനരാഗേന വീതിക്കമേ സതി സങ്ഘാദിസേസേന അനാപത്തി. തസ്മാ “കിം ഭന്തേ അഗ്ഗദാനന്തി. മേഥുനധമ്മ”ന്തി ഇദം കേവലം മേഥുനധമ്മസ്സ വണ്ണഭണനത്ഥം വുത്തം, ന മേഥുനധമ്മാധിപ്പായേന തദത്ഥിയാ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം, പരസ്സ ഭിക്ഖുനോ കാമപാരിചരിയായ വണ്ണഭണനേ ദുക്കടം. “യോ തേ വിഹാരേ വസതി, തസ്സ അഗ്ഗദാനം ദേഹീ”തി പരിയായവചനേനപി ദുക്കടം. “അത്തകാമപാരിചരിയായ വണ്ണം ഭാസേയ്യ. യാ മാദിസം സീലവന്ത”ന്തി ച വുത്തത്താതി ഏകേ. പഞ്ചസു അങ്ഗേസു സബ്ഭാവാ സങ്ഘാദിസേസോവാതി ഏകേ. വിചാരേത്വാ ഗഹേതബ്ബം. **ഗണ്ഠിപദേ** പന “ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദദ്വയേ കായസംസഗ്ഗേ വിയ യക്ഖിപേതീസു ദുട്ഠുല്ലത്തകാമവചനേ ഥുല്ലച്ചയ”ന്തി വദന്തി. **അട്ഠകഥാസു** പന നാഗത”ന്തി ലിഖിതം. “ഉഭതോബ്യഞ്ജനകോ പന പണ്ഡകഗതികോവാ”തി വദന്തി.

അത്തകാമപാരിചരിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. സഞ്ചരിത്തസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൨൯൮. **അഹമ്ഹി ദുഗ്ഗതാ**തി അഹം അമ്ഹി ദുഗ്ഗതാ. **അഹം ഖയ്യോ**തി ഏത്ഥ അയ്യോതി ബഹുവചനം ഹോതി.

൨൯൯. **ഓയാചന്തീ**തി നീചം കത്വാ ദേവേ യാചന്തി. **ആയാചന്തീ**തി ഉച്ചം കത്വാ ആദരേന യാചന്തി. അലങ്കാരാദീഹി **മണ്ഡിതോ** കേസസംവിധാനാദീഹി **പസാധിതോ**. “മണ്ഡിതകരണേ ദുക്കട”ന്തി വദന്തി.

പദഭാജനീയവണ്ണനാ

൩൦൩. സഹ പരിദണ്ഡേന വത്തമാനാതി അത്ഥോ. ഛന്ദവാസിനീ നാമ “പിയാ പിയം വസേതീ”തി പാളി, പുരിസം വാസേതീതി അധിപ്പായോ. “പിയോ പിയം വാസേതീ”തി അട്ഠകഥാ.

തം കിരിയം സമ്പാദേസ്സതീതി അവസ്സം ആരോചേന്തിയാ ചേ ആരോചേതീതി അത്ഥോ. ദ്വിന്നം മാതാപിതൂനം ചേ ആരോചേതി, സങ്ഘാദിസേസോതി വിനയവിനിച്ഛയേ “വത്ഥു ഓലോകേതബ്ബ”ന്തി വുത്തം. വത്ഥുമ്ഹി ച **“ഉദായിത്ഥേരോ** ഗണികായ ആരോചേസീ”തി വുത്തം. തം “മാതാദീനമ്പി വദതോ വിസങ്കേതോ നത്ഥീ”തി അട്ഠകഥാവചനതോ നിപ്പയോജനം. **തം പനേത**ന്തി ആചരിയസ്സ വചനം. **മാതുരക്ഖിതം ബ്രൂഹീ**തി പേസിതസ്സ ഗന്ത്വാ മാതാപിതുരക്ഖിതം വദതോ തസ്സ തസ്സാ മാതുരക്ഖിതഭാവേപി സതി വിസങ്കേതമേവ, കസ്മാ? “പിതുരക്ഖിതാദീസു അഞ്ഞതരം വദന്തസ്സ വിസങ്കേത”ന്തി വുത്തത്താ ഇതരഥാ **ആദി**-സദ്ദോ നിരത്ഥകോ സിയാ. ഏകം ദസകം ഇതരേന ദസകേന യോജേത്വാ പുബ്ബേ സുക്കവിസ്സട്ഠിയം വുത്തനയത്താ മാതുരക്ഖിതായ മാതാ അത്തനോ ധീതുസന്തികം പഹിണതീതി ഗഹേതബ്ബം.

൩൩൮. അനഭിനന്ദിത്വാതി വചനമത്തമേവ, യദിപി അഭിനന്ദതി, യാവ സാസനം നാരോചേതി, താവ “വീമംസിതോ”തി ന വുച്ചതി. **സാസനാരോചനകാലേതി** ആണാപകസ്സ സാസനവചനക്ഖണേ. **തതിയപദേ വുത്തനയേനാതി** ഏകങ്ഗസമ്പത്തിയാ ദുക്കടന്തി അത്ഥോ. **വത്ഥുഗണനായ സങ്ഘാദിസേസോതി** ഉഭയവത്ഥുഗണനായ കിര.

൩൩൯. ചതുത്ഥേ അനാപത്തീതി ഏത്ഥ പന “പടിഗ്ഗണ്ഹാതി ന വീമംസതി ന പച്ചാഹരതി, അനാപത്തീതി ഏത്ഥ വിയ ‘ഗച്ഛന്തോ ന സമ്പാദേതി, ആഗച്ഛന്തോ വിസംവാദേതീ’തി അനാപത്തിപാളിയാപി ഭവിതബ്ബന്തി ദസ്സനത്ഥം വുത്ത”ന്തി വദന്തി, ഏകച്ചേസു പോത്ഥകേസു “അത്ഥീ”തിപി.

വിനീതവത്ഥുവണ്ണനാ

൩൪൧. അലംവചനീയാതി ന വചനീയാ, നിവാരണേ **അലം**-സദ്ദോ. **ഥേരപിതാ വദതീതി** ജിണ്ണപിതാ വദതീതി അത്ഥോ. കിഞ്ചാപി ഏത്ഥ “ഇത്ഥീ നാമ മനുസ്സിത്ഥീ ന യക്ഖീ ന പേതീ ന തിരച്ഛാനഗതാ, പുരിസോ നാമ മനുസ്സപുരിസോ ന യക്ഖോ”തിആദി നത്ഥി, തഥാപി കായസംസഗ്ഗാദീസു “മനുസ്സിത്ഥീ”തി ഇത്ഥിവവത്ഥാനസ്സ കതത്താ ഇധാപി മനുസ്സിത്ഥീ ഏവാതി പഞ്ഞായതി. മേഥുനപുബ്ബഭാഗത്താ മനുസ്സഉഭതോബ്യഞ്ജനകോ ച ഥുല്ലച്ചയവത്ഥുകോവ ഹോതി, സേസാ മനുസ്സപണ്ഡകഉഭതോബ്യഞ്ജനകതിരച്ഛാനഗതപുരിസാദയോ ദുക്കടവത്ഥുകാവ മിച്ഛാചാരസാസനങ്ഗസമ്ഭവതോതി വേദിതബ്ബം. യഥാസമ്ഭവം പന വാരാ ഉദ്ധരിതബ്ബാ. പണ്ണത്തിഅജാനനേ വിയ അലംവചനീയഭാവാജാനനേപി അചിത്തകതാ വേദിതബ്ബാ. **ദുട്ഠുല്ലാദീസുപീതി** “ഇമസ്മിമ്പീ”തി വുത്തമേവ ഹോതി. “ലേഖം നേത്വാ പടിലേഖം ആരോചിതസ്സാപി സഞ്ചരിത്തം നത്ഥി സഞ്ചരിത്തഭാവമജാനന്തസ്സാ”തി വദന്തി, വീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബം.

സഞ്ചരിത്തസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. കുടികാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൩൪൨. യാചനാതി “ദേഥ ദേഥാ”തി ചോദനാ. **വിഞ്ഞത്തീതി** ഇമിനാ നോ അത്ഥോതി വിഞ്ഞാപനാ. “ഹത്ഥകമ്മം യാചിതോ ഉപകരണം, മൂലം വാ ദസ്സതീ”തി യാചതി, ന വട്ടതീതി. വട്ടതി സേനാസനേ ഓഭാസപരികഥാദീനം ലദ്ധത്താതി ഏകേ. **അനജ്ഝാവുത്ഥകന്തി** അസ്സാമികം. **ന ആഹടം പരിഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി** “സൂപോദനവിഞ്ഞത്തിദുക്കടം ഹോതീ”തി വുത്തം. “കിഞ്ചാപി ഗരുഭണ്ഡപ്പഹോനകേസൂതി വുത്തം, തഥാപി യം വത്ഥുവസേന അപ്പം ഹുത്വാ അഗ്ഘവസേന മഹാ ഹരിതാലഹിങ്ഗുലികാദി, തം യാചിതും ന വട്ടതീ”തി വദന്തി.

൩൪൪. സോ കിരാതി ഇസി. തദാ അജ്ഝഗമാ **തദജ്ഝഗമാ**.

൩൪൮-൯. ന ഹി സക്കാ യാചനായ കാതും, തസ്മാ സയം യാചിതകേഹി ഉപകരണേഹീതി അധിപ്പായോ. **ബ്യഞ്ജനം സമേതി,** ന അത്ഥോ. കസ്മാ? ഇധ ഉഭയേസം അധിപ്പേതത്താ, തം ദസ്സേന്തോ **“യസ്മാ പനാ”**തിആദിമാഹ. **ഇധ വുത്തനയേനാതി** ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദവിഭങ്ഗേ വുത്തനയേന. “സഞ്ഞാചികായാ”തി വചനതോ കരോന്തേനാപി, “പരേഹി പരിയോസാപേതീ”തി വചനതോ കാരാപേന്തേനാപി പടിപജ്ജിതബ്ബം. **ഉഭോപേതേ** കാരകകാരാപകാ. **ബ്യഞ്ജനം വിലോമിതം ഭവേയ്യ,** “കാരയമാനേനാ”തി ഹി ബ്യഞ്ജനം “കരോന്തേനാ”തി വുത്തേ വിലോമിതം ഹോതി അതദത്ഥത്താ. ന ഹി കാരാപേന്തോ നാമ ഹോതി. **“ഇധ വുത്തനയേനാതി** ദേസിതവത്ഥുകപമാണികനയേന. ഏവം സന്തേ ‘കരോന്തേന വാ കാരാപേന്തേന വാ’തി വചനതോ കരോന്തേനാപി പരേഹി വിപ്പകതം വത്തബ്ബന്തി ചേ, തദത്ഥവിസ്സജ്ജനത്ഥം ‘യദി പനാതിആദിമാഹാ’”തി **അനുഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. “സഞ്ഞാചികായ കുടിം കരോന്തോ”തി വചനവസേന വുത്തം. “ആയാമതോ ച വിത്ഥാരതോ ചാ”തി അവത്വാ വികപ്പത്ഥസ്സ **വാ**-സദ്ദസ്സ ഗഹിതത്താ ഏകതോഭാഗേപി വഡ്ഢിതേ ആപത്തി ഏവ. പമാണയുത്തമഞ്ചോ കിര നവവിദത്ഥി. “‘ചതുഹത്ഥവിത്ഥാരാ’തി വചനേന ‘തിരിയം തിഹത്ഥാ വാ’തി വചനമ്പി സമേതി ‘യത്ഥ പമാണയുത്തോ’തിആദിസന്നിട്ഠാനവചനാസമ്ഭവതോ”തി വുത്തം. **പമാണതോ ഊനതരമ്പീതി** വിത്ഥാരതോ ചതുപഞ്ചഹത്ഥമ്പി ദീഘതോ അനതിക്കമിത്വാ വുത്തപമാണമേവ ദേസിതവത്ഥു. അദേസിതവത്ഥുഞ്ഹി കരോതോ ആപത്തി. പമാണാതിക്കന്താ കുടി ഏവ പമാണാതിക്കന്തം കുടിം കരേയ്യാതി വുത്തത്താ. “ഥമ്ഭതുലാ”തി പാഠോ. **അനുസ്സാവനാനയേനാതി** ഏത്ഥ “ദമിളഭാസായപി വട്ടതീ”തി വദന്തി.

൩൬൨. ചാരഭൂമി ഗോചരഭൂമി. **ന ഗഹിതാതി** ന വാരിതാ. **അട്ഠകഥായം** "കാരണായ ഗുത്തിബന്ധനാഗാരം, അകരണട്ഠാനം വാ ധമ്മഗണ്ഡികാ ഹത്ഥപാദച്ഛിന്ദനകാ ഗണ്ഡികാ"തി ലിഖിതം. **ദ്വീഹി ബലിബദ്ദേഹീ**തി ഹേട്ഠിമകോടിയാ കിര വുത്തതോ ആവിജ്ജിതും ന സക്കാ ഛിന്നാവടത്താ, നിഗമനസ്സാപി **അത്ഥപ്പകാസനത്ഥം വുത്ത**ന്തി വേദിതബ്ബം. **പാചിന**ന്തി വത്ഥു അധിട്ഠാനം. **തദത്ഥായാ**തി തച്ഛനത്ഥായ. **പണ്ണസാലമ്പീ**തി ഉല്ലിത്താവലിത്തകുടിമേവ പണ്ണച്ഛദനം. തേനേവ **"സഭിത്തിച്ഛദന"**ന്തി വുത്തം, അലിത്തം കിര സബ്ബം വട്ടതി. പുബ്ബേ ഥോകം ഠപിതം പുന വഡ്ഢേത്വാ. **തസ്മി**ന്തി ദ്വാരബന്ധനേ വാ വാതപാനേ വാ ഠപിതേ. **പഠമമേവാ**തി ഏത്ഥ പത്തകാലേ ഏവാതി കിര **ധമ്മസിരിത്ഥേരോ. ഉപതിസ്സത്ഥേരോ** ഠപിതകാലേവാതി കിര. പുരിമേന ലേപസ്സ അഘടിതത്താ ദുതിയേന വത്തസീസേന കതത്താ ഉഭിന്നമ്പി അനാപത്തി. സചേ ആണത്തേന കതം, "കരോതി വാ കാരാപേതി വാ"തി വചനതോ ആപത്തി ഉഭിന്നം സതി അത്തുദ്ദേസികതായ, അസതി മൂലട്ഠസ്സേവ. ഹേട്ഠിമപ്പമാണസമ്ഭവേ സതി സബ്ബമത്തികാമയം കുടിം കരോതോ ആപത്തി ദുക്കടേന സങ്ഘാദിസേസോതി ആചരിയസ്സ തക്കോ.

൩൬൪. ഛത്തിംസ ചതുക്കാനി നാമ അദേസിതവത്ഥുകചതുക്കം ദേസിതവത്ഥുകചതുക്കം പമാണാതിക്കന്തചതുക്കം പമാണികചതുക്കം അദേസിതവത്ഥുകപമാണാതിക്കന്തചതുക്കം ദേസിതവത്ഥുകപമാണികചതുക്കന്തി ഛ ചതുക്കാനി, ഏവം സമാദിസതിവാരാദീസുപി പഞ്ചസൂതി ഛത്തിംസ. **ആപത്തിഭേദദസ്സനത്ഥ**ന്തി ഏത്ഥ യസ്മാ "സാരമ്ഭേ ചേ, ഭിക്ഖു, വത്ഥുസ്മിം അപരിക്കമനേ...പേ॰... സങ്ഘാദിസേസോ"തി **മാതികായം** അവിസേസേന വുത്തത്താ സാരമ്ഭഅപരിക്കമനേപി സങ്ഘാദിസേസോവാതി മിച്ഛാഗാഹവിവജ്ജനത്ഥം ആപത്തിഭേദോ ദസ്സിതോ, തസ്മാ വുത്താനീതി അധിപ്പായോ. **വിഭങ്ഗേ** ഏവം അവത്വാ കിമത്ഥം **മാതികായം** ദുക്കടവത്ഥു വുത്തന്തി ചേ? ഭിക്ഖൂ അഭിനേതബ്ബാ വത്ഥുദേസനായ, തേഹി ഭിക്ഖൂഹി വത്ഥു ദേസേതബ്ബം. കീദിസം? അനാരമ്ഭം സപരിക്കമനം, നേതരം, ഇതരസ്മിം "സാരമ്ഭേ ചേ ഭിക്ഖു വത്ഥുസ്മിം അപരിക്കമനേ"തി ഏവം ആനിസംസവസേന ആഗതത്താ വുത്തം. യസ്മാ വത്ഥു നാമ അത്ഥി സാരമ്ഭം, അത്ഥി അനാരമ്ഭം, അത്ഥി സപരിക്കമനം, അത്ഥി അപരിക്കമനം, അത്ഥി സാരമ്ഭം സപരിക്കമനം, അത്ഥി സാരമ്ഭം അപരിക്കമനം, അത്ഥി അനാരമ്ഭം സപരിക്കമനം, അത്ഥി അനാരമ്ഭം അപരിക്കമനന്തി ബഹുവിധത്താ വത്ഥു ദേസേതബ്ബം അനാരമ്ഭം സപരിക്കമനം, നേതരന്തി വുത്തം ഹോതി. കിമത്ഥികാ പനേസാ ദേസനാതി ചേ? ഗരുകാപത്തിപഞ്ഞാപനഹേതുപരിവജ്ജനുപായത്ഥാ. വത്ഥുദേസനായ ഹി ഗരുകാപത്തിപഞ്ഞാപനഹേതുത്താ അകതവിഞ്ഞത്തി ഗിഹീനം പീളാജനനേന അത്തദുക്ഖപരദുക്ഖഹേതുഭൂതോ ച സാരമ്ഭഭാവോതി ഏതേ വത്ഥുദേസനാപദേസേന ഉപായേന പരിവജ്ജിതാ ഹോന്തി. ന ഹി ഭിക്ഖു അകപ്പിയകുടികരണത്ഥം ഗിഹീനം വാ പീളാനിമിത്തം സാരമ്ഭവത്ഥു. കുടികരണത്ഥം വാ വത്ഥും ദേസേന്തീതി പഠമമേവ സാധിതമേതം. **വോമിസ്സകാപത്തിയോ**തി ദുക്കടസങ്ഘാദിസേസമിസ്സകാപത്തിയോ.

൩൬൫. തത്ഥ "ദ്വീഹി സങ്ഘാദിസേസേഹീ"തി വത്തബ്ബേ "ദ്വിന്നം സങ്ഘാദിസേസേനാ"തി വിഭത്തിബ്യത്തയേന, വചനബ്യത്തയേന ച വുത്തം. "ആപത്തി ദ്വിന്നം സങ്ഘാദിസേസാന"ന്തിപി പാഠോ.

൩൬൪. ന ഘടയതി ഛദനലേപാഭാവതോ, അനാപത്തി, തം പരതോ സാധയതി. ഛദനമേവ സന്ധായ ഉല്ലിത്താവലിത്തതാ വുത്താതി. "കുക്കുടച്ഛികഗേഹം വട്ടതീതി വത്വാ പുന ഛദനം ദണ്ഡകേഹീതിആദിനാ നയേന തം ദസ്സേന്തേഹി തിണപണ്ണച്ഛദനാകുടികാവ വുത്താ. തത്ഥ ഛദനം ദണ്ഡകേഹി ദീഘതോ തിരിയഞ്ച ജാലം വിയ ബന്ധിത്വാ തിണേഹി വാ പണ്ണേഹി വാ ഛാദേതും ഉല്ലിത്താദിഭാവോ ഛദനമേവ സന്ധായ വുത്തോതി യുത്തമിദം. തസ്മാ മത്തികാമയം ഭിത്തിം വഡ്ഢാപേത്വാ ഉപരി ഉല്ലിത്തം വാ അവലിത്തം വാ ഉഭയം വാ ഭിത്തിയാ ഘടിതം കരോന്തസ്സ ആപത്തി ഏവ വിനാപി ഭിത്തിലേപേനാ"തി ലിഖിതം. **"'സോ ച ഛദനമേവ സന്ധായാ'**തി പധാനവസേന വുത്തം, ന ഹേട്ഠാഭാഗം പടിക്ഖിത്ത"ന്തി വദന്തി, വീമംസിതബ്ബം. **ഏത്ഥാ**തി തിണകുടികായ. **യഥാസമാദിട്ഠായാ**തി യഥാവുത്തപ്പകാരന്തി അധിപ്പായോ. "ആപത്തി കാരുകാനം തിണ്ണം ദുക്കടാന"ന്തിആദിമ്ഹി സോ സുണാതിഛക്കമ്പി ലബ്ഭതി. ഉഭയത്ഥ സമാദിട്ഠത്താ ആണാപകസ്സ അനാപത്തി. ആണത്തസ്സ യഥാ സമാദിട്ഠം ആണാപകേന, തഥാ അകരണപച്ചയാ ദുക്കടം. സചേ "അഹമ്പേത്ഥ വസാമീ"തി അത്തുദ്ദേസമ്പി കരോതി, സങ്ഘാദിസേസോവ. **"കുടിം കരോഥാ"**തി അവിസേസേന വുത്തട്ഠാനേ പന ആണാപകസ്സാപി സങ്ഘാദിസേസോ അചിത്തകത്താ സിക്ഖാപദസ്സ.

അഹഞ്ച വസിസ്സാമീതി ഏത്ഥ പരസ്സ യസ്സ കസ്സചി ഉദ്ദിട്ഠസ്സ അഭാവാ ആപത്തി ഏവ "കരോന്തസ്സ വാ"തി നിയമിതത്താ, അനാപത്തി അവിഭത്തത്താ. "ഇധ പഞ്ഞത്തിജാനനമത്തമേവ ചിത്ത"ന്തി ച ലിഖിതം. **അനുഗണ്ഠിപദേ** പന **അഹഞ്ച വസിസ്സാമീ**തി ഏത്ഥ യോ "മയ്ഹം

വാസാഗാരഞ്ച ഭവിസ്സതീ”തി ഇച്ഛതി, തസ്സാപത്തി. യോ പന ഉപോസഥാഗാരം ഇച്ഛതി, തസ്സ അനാപത്തി, തസ്മാ “ഉഭയം സമേതീ”തി വത്വാ ച “വിനയവിനിച്ഛയേ ആഗതേ ഗരുകേ ഠാതബ്ബ”ന്തി വചനതോ മഹാപച്ചരിവാദതോ ഇതരോ പച്ഛാ വത്തബ്ബോതി ചേ? ന, ബലവത്താ . “വാസാഗാരം ഠപേത്വാ സബ്ബത്ഥ, അനാപത്തീ”തി വചനതോ, ഭോജനസാലാദീനമ്പി അത്ഥായ ഇമിനാ കതത്താ സങ്കരാ ജാതാ. യഥാ - ദ്വേ തയോ “ഏകതോ വസിസ്സാമാ”തി കരോന്തി, രക്ഖതി താവാതി ഏത്ഥ വിയ. “ഇദം ഠാനം വാസാഗാരം ഭവിസ്സതി, ഇദം ഉപോസഥാഗാര”ന്തി വിഭജിത്വാ കതേപി ആപത്തി ഏവ. ദ്വീസു മഹാപച്ചരിവാദോ ബലവാ, തസ്മാ “പച്ഛാ വുത്തോ”തിആദിനാ അതീവ പപഞ്ചിതം. കിം തേന. “അത്തനാ വിപ്പകതം അത്തനാ ച പരേഹി ച പരിയോസാപേതീ”തിആദിനാ നയേന അപരാനിപി ചതുക്കാനി യഥാസമ്ഭവം യോജേത്വാ ദസ്സേതബ്ബാനി, ലേണാദീസു കിഞ്ചാപി സങ്ഘാദിസേസേന അനാപത്തി, അകതവിഞ്ഞത്തിയാ സതി തപ്പച്ചയാ ആപത്തി ഏവ.

കുടികാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. വിഹാരകാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൩൬൬. സത്തമേ വാ-സദ്ദോ അവധാരണത്ഥോതി വേദിതബ്ബോ.

വിഹാരകാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. പഠമദുട്ഠദോസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൩൮൦. **സാവകേന പത്തബ്ബ**ന്തി പകതിസാവകം സന്ധായ വുത്തം, ന അഗ്ഗസാവകം. യഥൂപനിസ്സയയഥാപുഗ്ഗലവസേന **“തിസ്സോ വിജ്ജാ”**തിആദി വുത്തം. കേനചി സാവകേന **തിസ്സോ വിജ്ജാ,** കേനചി **ചതസ്സോ പടിസമ്ഭിദാ,** കേനചി **ഛ അഭിഞ്ഞാ,** കേനചി കേവലോ **നവലോകുത്തരധമ്മോ**തി ഏവം വിസും വിസും യഥാസമ്ഭവം വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം.

൩൮൨. **“യേ തേ ഭിക്ഖൂ സുത്തന്തികാ”**തിആദിവചനതോ ധരമാനേപി ഭഗവതി പിടകത്തയപരിച്ഛേദോ അത്ഥീതി സിദ്ധം. **ധമ്മകഥികാ**തി ആഭിധമ്മികാ **രതിയാ അച്ഛിസ്സന്തീ**തിആദി ആയസ്മതോ ദബ്ബസ്സ നേസം തിരച്ഛാനകഥായ രതിനിയോജനം വിയ ദിസ്സതി, ന തഥാ ദട്ഠബ്ബം. സുത്തന്തികാദിസംസഗ്ഗതോ തേസം സുത്തന്തികാദീനം ഫാസുവിഹാരന്തരായം, തേസമ്പി തിരച്ഛാനകഥാരതിയാ അഭാവേന അനഭിരതിവാസം, തതോ നേസം സാമഞ്ഞാ ചാവനഞ്ച പരിവജ്ജന്തോ ഏവം ചിന്തേസീതി ദട്ഠബ്ബം. **“നിമ്മിതാനം ധമ്മതാ**തി സാവകേഹി നിമ്മിതാനംയേവ, ന ബുദ്ധേഹീ”തി വദന്തി. “സാധകതമം കരണ”ന്തി ഏവം വുത്തേ കരണത്ഥേയേവ തതിയാവിഭത്തീതി അത്ഥോ.

൩൮൩-൪. **യ**ന്തി യേന. **“കത്താ**തി കത്താ, ന കത്താ”തി ലിഖിതം. “ഭരിയം വിയ മം അജ്ഝാചരതീ”തി വദന്തിയാ ബലവതീ ചോദനാ. **തേന ഹീ**തി ഏത്ഥ യഥാ ഛബ്ബപനമത്തേ വിപ്പടിസാരീവത്ഥുസ്മിം കായസംസഗ്ഗരാഗസമ്ഭവാ അപുച്ഛിത്വാ ഏവ സങ്ഘാദിസേസം പഞ്ഞാപേസി, തഥേവ പുബ്ബേവസ്സാ ദുസ്സീലഭാവം ഞത്വാ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. യദി താവ ഭൂതായ പടിഞ്ഞായ നാസിതാ, ഥേരോ കാരകോ ഹോതി. അഥ അഭൂതായ, ഭഗവതാ “നാസേഥാ”തി ന വത്തബ്ബം, വുത്തഞ്ച, തസ്മാ വുത്തം **“യദി താവ പടിഞ്ഞായ നാസിതാ, ഥേരോ കാരകോ ഹോതീ”**തി.

അഥ അപ്പടിഞ്ഞായാതി “അയ്യേനമ്ഹി ദൂസിതാ”തി ഇമം പടിഞ്ഞം വിനാ ഏവ തസ്സാ പകതിദുസ്സീലഭാവം സന്ധായ നാസിതാ, ഥേരോ അകാരകോ ഹോതി. **അഭയഗിരിവാസിനോ**പി അത്തനോ സുത്തം വത്വാ “തുമ്ഹാകം വാദേ ഥേരോ കാരകോ”തി വദന്തി, കസ്മാ? ദുക്കടം മുസാവാദപച്ചയാ ലിങ്ഗനാസനായ അനാസേതബ്ബത്താ. പാരാജികസ്സേവ ഹി ലിങ്ഗനാസനായ നാസേതബ്ബാ. “നാസേഥാ”തി ച വുത്തത്താ പാരാജികാവ ജാതാ, സാ കിം സന്ധായ, തതോ ഥേരോ കാരകോ ആപജ്ജതി. “സകായ പടിഞ്ഞായ നാസേഥാ”തി വുത്തേ പന അപാരാജികാപി അത്തനോ വചനേന നാസേതബ്ബാ ജാതാതി അധിപ്പായോ. **മഹാവിഹാരവാസിനോ**പി അത്തനോ സുത്തം വത്വാ “തുമ്ഹാകം വാദേ ഥേരോ കാരകോ”തി ച വദന്തി. കസ്മാ? “സകായ പടിഞ്ഞായ നാസേഥാ”തി ഹി വുത്തേ പടിഞ്ഞായ ഭൂതതാ ആപജ്ജതി “നാസേഥാ”തി വചനതോ. ഭൂതായേവ ഹി പടിഞ്ഞായ നാസേതബ്ബാ ഹോതി, നാഭൂതായാതി അധിപ്പായോ. **പുരിമനയേ**തി ദുക്കടവാദേ. പുരിമോ യുത്തിവസേന പവത്തോ, പച്ഛിമോ പാളിവചനവസേന പവത്തോതി വേദിതബ്ബോ.

൩൮൬-൭. **പീതിസുഖേഹീ**തി ഏത്ഥ "സുഖേനാ"തി വത്തബ്ബേ പീതിഗ്ഗഹണം തതിയജ്ഝാനസുഖം, കായികഞ്ച അപനേതും സമ്പയുത്തപീതിയാ വുത്തം. സചേ ചുദിതകവസേന കതം അമൂലകം നാമ, "അനജ്ഝാപന്നം അകത"ന്തി വദേയ്യ, ഇമേ കരിസ്സന്തി, തസ്മാ "താദിസം ദിട്ഠസഞ്ഞീ ഹുത്വാ ചോദേതീ"തി പാഠോ . "ഏതേന നയേന സുതമുതപരിസങ്കിതാനിപി വിത്ഥാരതോ വേദിതബ്ബാനീ"തി പാഠോ. **"ചതുന്നം അഞ്ഞതരേനാ"**തി പാതിമോക്ഖുദ്ദേസേ ഏവ ആഗതേ ഗഹേത്വാ വുത്തം, ഇതരേസം അഞ്ഞതരേനാപി അനുദ്ധംസേന്തസ്സ സങ്ഘാദിസേസോവാതി നോ തക്കോതി ആചരിയോ. ഭിക്ഖുഭാവാ ഹി ചാവനസമത്ഥതോ. "സമീപേ ഠത്വാ"തി വചനതോ പരമ്മുഖാ ചോദേന്തസ്സ, ചോദാപേന്തസ്സ വാ സീസം ന ഏതി. ദിട്ഠഞ്ചേ സുതേന പരിസങ്കിതേന ചോദേതി ചോദാപേതി, സുതപരിസങ്കിതം വാ ദിട്ഠാദീഹി ചോദിതേ വാ ചോദാപിതേ വാ സീസം ഏതി ഏവ അമൂലകേന ചോദിതത്താ. വുത്തഞ്ഹേതം "ദിട്ഠസ്സ ഹോതി പാരാജികം ധമ്മം അജ്ഝാപജ്ജന്തോ, തഞ്ചേ ചോദേതി 'സുതോ മയാ...പേ॰... സങ്ഘാദിസേസസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൩൮൭). "അസുദ്ധോ ഹോതി പുഗ്ഗലോ അഞ്ഞതരം പാരാജികം ധമ്മം അജ്ഝാപന്നോ, തഞ്ചേ അസുദ്ധദിട്ഠി സമാനോ അനോകാസം കാരാപേത്വാ ചാവനാധിപ്പായോ വദേതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. ഓകാസം കാരാപേത്വാ ചാവനാധിപ്പായോ വദേതി, അനാപത്തീ"തി (പാരാ॰ ൩൮൯) ഇമിനാ ന-സമേന്തം വിയ ഖായതി, കഥം? ദിട്ഠസ്സ ഹോതി പാരാജികം ധമ്മം അജ്ഝാപജ്ജന്തോ നാമ അസുദ്ധോ പുഗ്ഗലോ ഹോതി, "അഞ്ഞതരസ്മിം അസുദ്ധദിട്ഠി സമാനോ തഞ്ചേ ചോദേതി 'സുതോ മയാ പാരാജികം ധമ്മം അജ്ഝാപന്നോസീ'തി, ആപത്തി വാചായ വാചായ സങ്ഘാദിസേസസ്സാ"തി വചനതോ പുരിമനയേനാപത്തി. "ചാവനാധിപ്പായോ വദേതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി വചനതോ പച്ഛിമനയേന സങ്ഘാദിസേസേന ആപത്തീതി ദ്വേ പാളിനയാ അഞ്ഞമഞ്ഞം വിരുദ്ധാ വിയ ദിസ്സന്തി, ന ച വിരുദ്ധം ബുദ്ധാ കഥയന്തി, തസ്മാ ഏത്ഥ യുത്തി പരിയേസിതബ്ബാ. അട്ഠകഥാചരിയാ താവാഹു "സമൂലകേന വാ സഞ്ഞാസമൂലകേന വാ ചോദേന്തസ്സ അനാപത്തി, അമൂലകേന വാ പന സഞ്ഞാഅമൂലകേന വാ ചോദേന്തസ്സ ആപത്തീ"തി. തസ്സത്ഥോ - ദസ്സനസവനപരിസങ്കനമൂലേന സമൂലകേന വാ തദഭാവേന അമൂലകേനാപി സഞ്ഞാസമൂലകേന വാ ചോദേന്തസ്സ അനാപത്തി, ദസ്സനാദിമൂലാഭാവേന അമൂലകേന വാ തബ്ഭാവേന സമൂലകേനാപി സഞ്ഞാഅമൂലകേന വാ ചോദേന്തസ്സ ആപത്തി, തസ്മാ ദിട്ഠസ്സ ഹോതി.

പാരാജികം ധമ്മം അജ്ഝാപജ്ജന്തോതിആദിമ്ഹി ദസ്സനമൂലേന സമൂലകേനാപി "സുതോ മയാ"തി വചനതോ സഞ്ഞാഅമൂലകേന വാ ചോദേതി, ആപത്തി സങ്ഘാദിസേസസ്സ. തദത്ഥസ്സ ആവിഭാവത്ഥം "ദിട്ഠേ വേമതികോ"തിആദി വാരാ വുത്താതി വേദിതബ്ബാ.

അസുദ്ധോ ഹോതി പുഗ്ഗലോഭിആദിമ്ഹി പന സമൂലകേന, സഞ്ഞാസമൂലകേന വാ ചോദിതത്താ അനാപത്തീതി. ഏവമേവം പന തദത്ഥദീപനത്ഥം തേ വാരാ വുത്താ. തഥാ ഹി "അദിട്ഠസ്സ ഹോതീ"തിആദിവാരാ അമൂലകേന ചോദേന്തസ്സ ആപത്തി ഹോതീതി ദസ്സനത്ഥം വുത്താ. "ദിട്ഠേ വേമതികോ"തിആദിനാ സഞ്ഞാഅമൂലകേന ചോദേന്തസ്സ ആപത്തി ഹോതീതി ദസ്സനത്ഥം വുത്താ. അഞ്ഞഥാ "ദിട്ഠസ്സ ഹോതി, ദിട്ഠേ വേമതികോ"തിആദിവാരാ നിബ്ബിസേസാ ഭവേയ്യും. ഇദം പനേത്ഥ സന്നിട്ഠാനം-യഥാ അസുദ്ധം പുഗ്ഗലം അനോകാസം കാരാപേത്വാ ചോദേന്തസ്സ ദുക്കടം, അക്കോസാധിപ്പായസ്സ ച ഓമസവാദേന ദുക്കടസ്സ, തഥാ അസുദ്ധദിട്ഠികോപി അസുദ്ധം അസുദ്ധദിട്ഠി അമൂലകേന ചോദേതി, ആപത്തി. സമൂലകേന വാ ചോദേതി, അനാപത്തീതി തം സന്നിട്ഠാനം യഥാ "അനാപത്തി സുദ്ധേ അസുദ്ധദിട്ഠിസ്സ അസുദ്ധേ അസുദ്ധദിട്ഠിസ്സാ"തി ഇമിനാ സംസന്ദതി, തഥാ ഗഹേതബ്ബം. അഞ്ഞഥാ യുത്തി പരിയേസിതബ്ബാ.

സീലസമ്പന്നോതി ഏത്ഥ "ദുസ്സീലസ്സ വചനം അപ്പമാണം. ഭിക്ഖുനീ ഹി ഭിക്ഖുമ്ഹി അനിസ്സരാ, തസ്മാ ഉക്കട്ഠനയേ വിധിം സന്ധായ ഥേരേന വുത്തം. ദുതിയത്ഥേരേന ഭിക്ഖുനീ അജാനിത്വാപി ചോദേതി, സിക്ഖമാനാദയോ വാ ചോദേന്തി, തേസം സുത്വാ ഭിക്ഖൂ ഏവ വിചാരേത്വാ തസ്സ പടിഞ്ഞായ കാരേന്തി. കോ ഏത്ഥ ദോസോതി ഇദം സന്ധായ വുത്തം. തതിയേന തിത്ഥിയാനം വചനം സുത്വാപി ഭിക്ഖൂ ഏവ വിചാരേന്തി, തസ്മാ ന കോചി ന ലഭതീതി ഏവം സബ്ബം സമേതീതി അപരേ"തി വുത്തം. **തിംസാനി** തിംസവന്താനി. **അനുയോഗോ**തി പടിവചനം. **ഏഹിതീ**തി ആഗമിസ്സതി. **ദിട്ഠസന്താനേനാ**തി ദിട്ഠനയേന, ദിട്ഠവിധാനേനാതി അധിപ്പായോ. **പതിട്ഠായാ**തി പതിട്ഠം ലഭിത്വാ. **ഠാനേ**തി ലജ്ജിട്ഠാനേ.

ഗാഹന്തി "അഹം ചോദേസ്സാമീ"തി അത്താദാനഗ്ഗഹണം. **ചേതനാ**തി അത്താദാനഗ്ഗഹണചേതനാ. **വോഹാരോ**തി ഇതോ, ഏത്തോ ച ഞത്വാ പകാസനം. **പണ്ണത്തീ**തി നാമപഞ്ഞത്തി. യാ വചീഘോസാരമ്മണസ്സ സോതദ്വാരപ്പവത്തവിഞ്ഞാണസന്താനസ്സ അനന്തരം ഉപ്പന്നേന ഉപലദ്ധപുബ്ബസങ്കേതേന മനോദ്വാരവിഞ്ഞാണേന വിഞ്ഞായതി, യസ്സാ വിഞ്ഞാതത്താ തദത്ഥോ പരമത്ഥോ വാ അപരമത്ഥോ വാ തതിയവാരം ഉപ്പന്നേന മനോവിഞ്ഞാണേന വിഞ്ഞായതീതി

നാമാദീഹി ഛഹി ബ്യഞ്ജനേഹി പാളിയാ പകാസിതാ, സാ “വിജ്ജമാനപഞ്ഞത്തി അവിജ്ജമാനപഞ്ഞത്തീ”തിആദിനാ ഛധാ ആചരിയേഹി ദസ്സിതാ. തബ്ഭാഗിയഭാവോ അതബ്ഭാഗിയഭാവോ ച നിപ്ഫന്നധമ്മസ്സേവ യുജ്ജതി, ന പഞ്ഞത്തിയാ അധികരണീയവത്ഥുത്താ , അധികരണേ പവത്തത്താ ച അധികരണോ മഞ്ചട്ഠേ മഞ്ചോപചാരോ വിയാതി ച. **“പരിയായേനാ**തി അമൂലകാ നാമപഞ്ഞത്തി നത്ഥി. പരിയായമത്തം, സഭാവതോ നത്ഥി. അഭിധാനമത്തമേവ, അഭിധേയ്യം നത്ഥീ”തി ച ലിഖിതം. **ഇധേവാ**തി ഇമസ്മിം ഏവ സിക്ഖാപദേ. **ന സബ്ബത്ഥാ**തി വിവാദാധികരണാദീസു. കസ്മാ? **ന ഹീ**തിആദി. വിവാദാധികരണാദീനമത്ഥിതാ വിയ അമൂലകം അധികരണം നത്ഥീതി. **പുബ്ബേ വുത്തസമഥേഹീ**തി “യം അധികിച്ച സമഥാ വത്തന്തീ”തി വുത്തസമഥേഹീതി അധിപ്പായോ. അപിച **സഭാവതോ നത്ഥീ**തി അപ്പടിലദ്ധസഭാവത്താ വുത്തം. അനുപ്പന്നം വിയ വിഞ്ഞാണാദി. **ന ഹി വിവാദാദീനം പണ്ണത്തി അധികരണട്ഠോ**തി പണ്ണത്തിം അധികിച്ച സമഥാ ന പവത്തന്തി, തസ്മാ ന തസ്സാ അധികരണീയതാതി ന വിവാദാദീനം പണ്ണത്തി അധികരണട്ഠോതി അധിപ്പായോ. ഹോതി ചേത്ഥ -

“പാരാജികാപത്തി അമൂലികാ ചേ,
പണ്ണത്തിമത്താ ഫലമഗ്ഗധമ്മാ;
ചതുത്ഥപാരാജികവത്ഥുഭൂതാ,
പണ്ണത്തിമത്താവ സിയും തഥേവ.

“തതോ ദ്വിധാ മഗ്ഗഫലാദിധമ്മാ,
സിയും തഥാതീതമനാഗതഞ്ച;
പണ്ണത്തിഛക്കം ന സിയാ തതോ വാ,
പരിയായതോ സമ്മുതിവാദമാഹാ”തി.

അനുവദന്തീതി അക്കോസന്തി. **കിച്ചയതാ**തി കരണീയതാ. തം കതമന്തി ചേ? **അപലോകനകമ്മ**ന്തിആദി. **കിച്ച**ന്തി വിഞ്ഞത്തിസമുട്ഠാപകചിത്തം കിര അധിപ്പേതം.

൩൮൭. സുതാദീനം അഭാവേന അമൂലകത്തന്തി ഏത്ഥ യോ ദിസ്വാപി “ദിട്ഠോസി മയാ”തി വത്തും അസക്കോന്തോ അത്തനോ ദിട്ഠനിയാമേനേവ “സുതോസി മയാ”തി വദതി. തസ്സ തസ്മിം അസുദ്ധദിട്ഠിത്താ ആപത്തി, ഇധ പന യോ പുബ്ബേ സുത്വാ അനാപത്തി, പച്ഛാ തം വിസ്സരിത്വാ സുദ്ധദിട്ഠി ഏവ സമാനോ വദതി, തം സന്ധായ വുത്തം. “ഏസ നയോ സബ്ബത്ഥാതി അപരേ”തി വുത്തം. ജേട്ഠബ്ബതികോ കാകേകപ്പടിവത്താ . **യദഗ്ഗേനാ**തി യാവതാ, യദാ വാ. **നോ കപ്പേതീ**തിആദി വേമതികാഭാവദീപനത്ഥമേവ വുത്തന്തി ദസ്സേതി. തേന വേമതികോവ നസ്സരതി സമ്മുട്ഠോ നാമാതി ആപജ്ജതി, തം ന യുത്തം തദനന്തരഭാവതോ, തസ്മാ ദുതിയത്ഥേരവാദോ പച്ഛാ വുത്തോ.

൩൮൯. സബ്ബത്ഥാതി സബ്ബഅട്ഠകഥാസു. **ഓകാസകമ്മ**ന്തി ഓകാസകരണം. “ഓകാസേന കമ്മം ഓകാസകമ്മ”ന്തി ലിഖിതം. അസൂരിയം പസ്സതി കഞ്ഞാതി ഏത്ഥ യഥാ കഞ്ഞാ സൂരിയം ന പസ്സതീതി ഭവതി, ഏവം “അനോകാസം കാരേത്വാ”തി വുത്തേ ഓകാസം ന കാരേത്വാതി ഹോതി.

പഠമദുട്ഠദോസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. ദുതിയദുട്ഠദോസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൩൯൧. വേളുവനേയേവാതി ഇദം തേഹി വുത്തവേലം സന്ധായ വുത്തം. “പുബ്ബേ മയം ആവുസോ സുതേന അവോചുമ്ഹാ”തി “അമ്ഹേഹി സാ ഉസ്സാഹിതാ കുപിതേഹി അനത്തമനേഹീ”തിആദിവചനം സന്ധായ വുത്തം, **അഞ്ഞഭാഗസ്സ ഇദ**ന്തി മനുസ്സഭിക്ഖുഭാവതോ അഞ്ഞഭാഗസ്സ തിരച്ഛാനഛഗലകഭാഗസ്സ ഇദം ഛഗലകജാതം അധികരണം. **അഞ്ഞഭാഗോ വാ അസ്സ അത്ഥീ**തി സോ തിരച്ഛാനഛഗലകഭാവസങ്ഖാതോ അഞ്ഞഭാഗോ അസ്സ ഛഗലകസ്സ അത്ഥീതി സ്വായം ഛഗലകോ അഞ്ഞഭാഗിയം അധികരണം നാമ.

തത്ഥ പടിമായ സരീരം, സിലാപുത്തകസ്സ സരീരന്തി നിദസ്സനം, പഠമം പനേത്ഥ നിബ്ബചനം ജാതിപദത്ഥോതിവാദീനം മതേന വുത്തം. സാ ഹി സാമിഭാവേന, നിച്ചഭാവേന ച പധാനത്താ സത്തിസഭാവേ ഠിതാ. തബ്ബിപരീതകത്താ ബ്യത്താകതി ജാതിയോ തു പദത്ഥോ ഇതി ഇമസ്സ സുത്തസ്സ വസേന ദുതിയം നിബ്ബചനം വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. **നാമകരണസഞ്ഞായ ആധാരോ**തി ഏത്ഥ നാമമേവ നാമകരണം. നാമം കരോന്താനം സഞ്ഞാ നാമകരണസഞ്ഞാ, തസ്സാ. മനുസ്സജാതികോ ഛഗലകജാതിആധാരോ നാമ. ന ഹി തം നാമം കച്ഛപലോമം വിയ അനാധാരന്തി അധിപ്പായോ. തം പന ഛഗലകസ്സ ദബ്ബോതി ദിന്നനാമം “ദേസോ”തി വുച്ചതി.

തസ്മാ ഥേരം അമൂലകേനാതിആദിനാ അഞ്ഞമ്പി വത്ഥും ഥേരസ്സ ലിസ്സതി സിലിസ്സതി വോഹാരമത്തേനേവ, ന അത്ഥതോ, ഈസകം അല്ലീയതീതി ലേസോതി അധിപ്പായോ. യസ്മാ ദേസലേസാ അത്ഥതോ നിന്നാനാകരണാ, തസ്മാ "കഞ്ചിദേസം ലേസമത്തം ഉപാദായാ"തി ഉദ്ധരിത്വാ "ദസ ലേസാ ജാതിലേസോ"തിആദി വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. യഥാ നിദാനേ , ഏവം സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിയമ്പി മാതികായമ്പി അയമേവത്ഥോ. യസ്മാ **അഞ്ഞഭാഗിയസ്സ അധികരണസ്സാ**തി ഛഗലകസ്സ. **കഞ്ചിദേസം ലേസമത്തം ഉപാദായാ**തി ദബ്ബോതി നാമം ഉപാദായാതി അയമത്ഥോ അട്ഠുപ്പത്തിവസേനേവ ആവിഭൂതോ, തസ്മാ ന വിഭത്തോ. കിഞ്ച ഭിയ്യോ അനിയമത്താ. ന ഹി മേത്തിയഭൂമജകാനം വിയ സബ്ബേസമ്പി ഛഗലകമേവ അഞ്ഞഭാഗിയം അധികരണം ഹോതി. അഞ്ഞം ഗോമഹിംസാദികമ്പി ഹോതി, ന ച മേത്തിയഭൂമജകാ വിയ സബ്ബേപി നാമലേസമത്തമേവ ഉപാദിയന്തി. അഞ്ഞമ്പി ജാതിലേസാദിം ഉപാദിയന്തി, തസ്മാ അനിയമത്താ ച യഥാവുത്തനയേന ന വിഭത്തം. കിഞ്ച ഭിയ്യോ തഥാ വുത്തേ ഛഗലകസ്സേവ അഞ്ഞഭാഗിയതാ സമ്ഭവതി, ന അഞ്ഞസ്സ, യേന സോവ ദസ്സിതോ. ലേസോ ച നാമ ലേസോവ, ന ജാതിആദി, യേന സോവ ദസ്സിതോതി ഏവം മിച്ഛാഗാഹപ്പസങ്ഗതോ ച തഥാ ന വിഭത്തോ.

൩൮൩. **അഞ്ഞഭാഗിയസ്സാ**തി ചുദിതകതോ അഞ്ഞസ്സ. **അധികരണസ്സാ**തി മനുസ്സസ്സ വാ അമനുസ്സസ്സ വാ തിരച്ഛാനഗതസ്സ വാതി ഏവം വത്തബ്ബം. ഏവഞ്ഹി വുത്തേ മനുസ്സാദീനംയേവ ജാതിലേസാദയോ വുത്താ ഹോന്തി, അഞ്ഞഥാ ചതുന്നം അധികരണാനം തേ ആപജ്ജന്തി "അധികരണസ്സ കഞ്ചി ദേസം ലേസമത്ത"ന്തി സാമിവചനം പുബ്ബങ്ഗമം ഉദ്ദിട്ഠത്താതി ചേ? ന, നാമസ്സ വിയ ജാതിആദീനം മനുസ്സാദീനം ആധാരഭാവനിയമസമ്ഭവതോ, അധികരണഭാവാനിയമതോതി വുത്തം ഹോതി. നിയമേ ച സതി ജാതിയാ ആധാരോ ജാതി, ലിങ്ഗസ്സ ച ലിങ്ഗം, ആപത്തിയാ ച ആപന്നോ ആധാരോ, വിരുദ്ധാനമ്പി അസമാദിന്നാനമ്പി പത്തചീവരാനം സാമികോ ആധാരോ, യേന അധികരണസങ്ഖ്യം ഗച്ഛേയ്യാതി ആപജ്ജതീതി അധികരണസ്സാതി പദം അഭാജേതബ്ബമേവ ഭവേയ്യാതി ന ഉദ്ധരിതബ്ബം സിയാ, ഉദ്ധരിതബ്ബം. തസ്മാ **"അധികരണന്തി വചനസാമഞ്ഞതോ"**തിആദി സബ്ബം വത്തബ്ബം. **അപാകടാ** ഇതോ അഞ്ഞത്ര ദസ്സിതട്ഠാനാഭാവതോ. **ജാനിതബ്ബാ ച വിനയധരേഹി** യസ്മാ അഞ്ഞഥാ **പരിവാരേ** "വിവാദാധികരണം ചതുന്നം അധികരണാനം വിവാദാധികരണം ഭജതീ"തിആദിനാ നയേന അനാഗതട്ഠാനേ "കസ്മാ"തി വുത്തേ കാരണം ന പഞ്ഞായേയ്യ, തസ്മാ തേസം തബ്ഭാഗിയതാ ച അഞ്ഞഭാഗിയതാ ച ജാനിതബ്ബാ വിനയധരേഹി. താസു ഹി വിഞ്ഞാതാസു വിവാദാധികരണം വിവാദാധികരണം ഭജതി. കസ്മാ? തബ്ഭാഗിയത്താ. ഇതരം ന ഭജതി അഞ്ഞഭാഗിയത്താതി സുഖകാരണതോ പഞ്ഞായന്തി, തസ്മാ **വചനസാമഞ്ഞതോ ലദ്ധം അധികരണം നിസ്സായാ**തിആദി. തത്ഥ യസ്മാ ആപത്തഞ്ഞഭാഗിയം മഹാവിസയം, ഇതരേഹി അസദിസനിദ്ദേസഞ്ച, തസ്മാ തം അധികരണപരിയാപന്നമ്പി സമാനം വിസും വുത്തം "ആപത്തഞ്ഞഭാഗിയം വാ ഹോതീ"തി. അധികരണപരിയാപന്നത്താ ച "അധികരണഞ്ഞഭാഗിയം വാ"തി ഏത്ഥ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. തഥാപി മഹാവിസയത്താ, **മാതികായം** ആഗതത്താ ച പഠമം അഞ്ഞഭാഗിയതാ വുത്താ, പച്ഛാ തബ്ഭാഗിയതാതി വേദിതബ്ബാ. തത്ഥ യസ്മാ അധികരണഞ്ഞഭാഗിയവചനേന അത്ഥാപത്തിനയേന സിദ്ധം. അധികരണം തബ്ഭാഗിയം, തസ്മാ "അധികരണം തബ്ഭാഗിയം ഹോതീ"തി ഏവം ഉദ്ദേസം അകത്വാ "കഥം അധികരണം അധികരണസ്സ തബ്ഭാഗിയം ഹോതീ"തി പുച്ഛാപുബ്ബങ്ഗമനിദ്ദേസോ കതോ. തഥാപി ആപത്താധികരണസ്സ അഞ്ഞഭാഗിയതാ കിഞ്ചാപി പാരാജികേന അനുദ്ധംസിതാധികാരത്താ പാരാജികാനംയേവ വസേന വുത്താ, അഥ ഖോ സേസാപത്തിക്ഖന്ധവസേനാപി വേദിതബ്ബാ. യാ ച സാ ചോദനാ "അസുകോ നാമ ഭിക്ഖു സങ്ഘാദിസേസം അജ്ഝാപജ്ജന്തോ ദിട്ഠോ ഹോതീ"തിആദികാ, തത്ഥ "സങ്ഘാദിസേസേ ഥുല്ലച്ചയദിട്ഠി ഹോതി, ദുബ്ഭാസിതേ സങ്ഘാദിസേസദിട്ഠി ഹോതീ"തി ഏവമാദികാ വിനയേ അപകതഞ്ഞുതായ, തംതംവത്ഥുസരിക്ഖതായ വാ വുത്താതി വേദിതബ്ബാ. സബ്ബത്ഥാപി "പാരാജികദിട്ഠി ഹോതീ"തി ന വുത്തം. തഥാസഞ്ഞിനോ അനാപത്തിതോ. **"തബ്ഭാഗിയവിചാരണായ"**ന്തി തബ്ഭാഗിയപദനിദ്ദേസേ അഞ്ഞഭാഗിയതായപി നിദ്ദിട്ഠത്താ വുത്തം.

വത്ഥുസഭാഗതായാതി അനുവാദവത്ഥുസഭാഗതായാതി അത്ഥോ. അഞ്ഞഥാ "ചതസ്സോ വിപത്തിയോ"തി വചനം വിരുജ്ഝേയ്യ. **സഭാവസരിക്ഖാസരിക്ഖതോ ചാ**തി സഭാവേന സദിസാസദിസതോ. തത്ഥ ഝാനാദിവത്ഥുവിസഭാഗതായപി സഭാവസരിക്ഖതായ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മപാരാജികാപത്തി തസ്സേവ തബ്ഭാഗിയാവ ഹോതി. തഥാ വത്ഥുവസേന അനുവാദാധികരണം, കിച്ചാധികരണഞ്ച പാടേക്കം ചതുബ്ബിധമ്പി വുത്തഞ്ഞഭാഗിയം ന ജാതം, തസ്മാ തദഞ്ഞഭാഗിയതായ വിദിതായ തബ്ഭാഗിയതാ പാരിയേസയുത്തിയാ അവുത്താപി സിജ്ഝതീതി കത്വാ "അഞ്ഞഭാഗിയമേവ പഠമം നിദ്ദിട്ഠ"ന്തിപി വത്തും യുജ്ജതി. **ഏകംസേന തബ്ഭാഗിയം ന ഹോതീ**തി സരിക്ഖവസേന അരഹത്തം ആപത്തി അനാപത്തീതി വിവാദസബ്ഭാവതോ അബ്യാകതഭാവേന വിവാദാധികരണസ്സപി അഞ്ഞഭാഗിയം സിയാ, **പാളിയം** ആപത്താധികരണസ്സ വുത്തത്താ ഏവം വുത്തം, **ആദിതോ പട്ഠായാ**തി "അഞ്ഞഭാഗിയസ്സ

അധികരണസ്സാ’’തി ഇതോ പട്ഠായ. ‘‘മേഥുനരാഗേന മനുസ്സവിഗ്ഗഹോ ദോസേനാതിആദിനാ സരിക്ഖതോ ചാ’’തി ലിഖിതം. തം വത്ഥുവിസഭാഗതായ ഏവ സിദ്ധം. അയം പന വത്ഥുസഭാഗതായപി സതി ആപത്തിസഭാഗതാ സരിക്ഖതോതി നോ തക്കോതി ച, ഏകസ്മിമ്പി ഹി വത്ഥുസ്മിം ആപത്തിഭേദോ ഹോതീതി **ആചരിയോ**. പരതോ വുത്തനയേന വേദിതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ.

‘‘കിച്ചമേവ കിച്ചാധികരണ’’ന്തി വുത്തത്താ സങ്ഘകമ്മാനമേതം അധിവചനം. **കമ്മലക്ഖണന്തി** കമ്മാനം സഭാവം. **തം നിസ്സായാ**തി പുബ്ബേവ ഹി സംവിധായ സങ്ഘോ കമ്മം കരോതി. അഥ വാ **പുരിമം പുരിമ**ന്തി പരിവാസഉക്ഖേപനിയാദീനി സങ്ഘകമ്മാനി നിസ്സായ അബ്ഭാനഓസാരണാദി ഉപ്പന്നന്തി കത്വാ വുത്തം. തസ്മാ കിഞ്ചാപി സങ്ഘകമ്മമേവ കിച്ചാധികരണം, തഥാപി സേസവിസേസോ ലബ്ഭതീതി ദസ്സേതി.

൩൯൪. അത്ഥതോ ഏകം, തസ്മാ ദേസസ്സ അത്ഥമവത്വാ ‘‘ലേസോ’’തിആദി വുത്തം കിര.

൩൯൮. സവത്ഥുകം കത്വാതി പുഗ്ഗലസ്സ ഉപരി ആരോപേത്വാ ഖത്തിയാദിഭാവേന ഏകജാതികോപി ദീഘരസ്സകാളകോദാതാദീനം ദിട്ഠസുതപരിസങ്കിതാനം വസേന അഞ്ഞഭാഗിയതാ, ദീഘം ഖത്തിയം അജ്ഝാചരന്തം ദിസ്വാ രസ്സാദിഖത്തിയപഞ്ഞത്തിയാ ആധാരഭാവതോ ജാതിലേസേന ചോദേതി, ഏകം വാ ഖത്തിയം അജ്ഝാചരന്തം ദിസ്വാ തതോ വിസിട്ഠഞ്ഞഭാഗഭൂതം ഖത്തിയം ജാതിലേസം ഗഹേത്വാ ‘‘ഖത്തിയോ ദിട്ഠോ ത്വം ഖത്തിയോസീ’’തി ചോദേതി ദിട്ഠാദിഅഞ്ഞഭാഗേന. ഏത്ഥ ച ‘‘ദീഘാദയോ, ദിട്ഠാദയോ ച ജാതിനാമാദീനം വത്ഥുഭൂതത്താ അധികരണ’’ന്തി ലിഖിതം. തം ‘‘അധികരണഭാവാനിയമതോ’’തി വുത്തദോസം നാതിക്കമതി, **അട്ഠകഥായം** ‘‘ഖത്തിയജാതിപഞ്ഞത്തിയാ ആധാരവസേന അധികരണതാ ച വേദിതബ്ബാ’’തി വുത്തം. തമ്പി നാമഗോത്തതോ അഞ്ഞിസ്സാ നാമഗോത്തപഞ്ഞത്തിയാ നാമ കസ്സചി അഭാവതോ ന സബ്ബസാധാരണം, തസ്മാ ‘‘അധികരണസ്സാ’’തി പദുദ്ധാരണം അധികരണചതുക്കദസ്സനത്ഥം, തം സമാനവചനദസ്സനത്ഥന്തി നോ തക്കോതി. തത്ഥ **ദീഘാദിനോ വാ ദിട്ഠാദിനോ വാ**തി ഏത്ഥ ദീഘാദിതാ, ദിട്ഠാദിതാ ച അഞ്ഞഭാഗോ, യോ ചുദിതകോ ഇതരസ്സ വിസേസോ യതോ അഞ്ഞോതി വുച്ചതി.

൩൯൯. ലഹുകം ആപത്തിന്തി പാരാജികതോ ലഹുകാപത്തി സങ്ഘാദിസേസാദി. തേനേവ അന്തേ തം ദസ്സേന്തേന ‘‘ഭിക്ഖു സങ്ഘാദിസേസം അജ്ഝാപജ്ജന്തോ ദിട്ഠോ ഹോതീ’’തിആദി വുത്തം. ആപത്തിലേസോപി കിമത്ഥം ജാതിലേസാദയോ വിയ ന വിത്ഥാരിതോതി ചേ? തഥാ അസമ്ഭവതോതി വേദിതബ്ബം.

൪൦൦. സാടകപത്തോ സരീരട്ഠപത്തോ. ആപത്തിയാതി പാരാജികാപത്തിയാ അഞ്ഞഭാഗിയം സങ്ഘാദിസേസാദി, അധികരണഞ്ച ആപത്തിപഞ്ഞത്തിയാ. ‘‘ലേസോ നാമ ആപത്തിഭാഗോ’’തി വുത്തത്താ ആപത്തിഭാവലേസോ വുത്തോതി വേദിതബ്ബോ, തസ്മാ പാരാജികാപത്തിതോ അഞ്ഞഭാഗിയസ്സ ആപത്തിപഞ്ഞത്തിയാ ആധാരണട്ഠേന ‘‘അധികരണ’’ന്തി സങ്ഖ്യം ഗതസ്സ സങ്ഘാദിസേസാദിനോ ആപത്തിനികായസ്സ ആപത്തിഭാവലേസം ഗഹേത്വാ ചോദനാ ആപത്തിലേസചോദനാതി വേദിതബ്ബാ.

൪൦൧. അനാപത്തി തഥാസഞ്ഞീ ചോദേതി വാ ചോദാപേതി വാതി ആപത്തഞ്ഞഭാഗിയചോദനായമേവ, ന അഞ്ഞത്ഥ. ഏത്താവതാ പഠമദുട്ഠദോസേ വുത്തവിചരണായ സംസന്ദിതം ഹോതി, തം ഇധ കഥം പഞ്ഞായതീതി ചേ? **കങ്ഖാവിതരണിയാ** വചനതോ. വുത്തഞ്ഹി ‘‘തത്ഥ ഇധ ച ആപത്തഞ്ഞഭാഗിയചോദനായ തഥാസഞ്ഞിനോപി അനാപത്തീ’’തി.

അഞ്ഞാഭാഗിയസിക്ഖം യോ, നേവ സിക്ഖതി യുത്തിതോ. ഗച്ഛേ വിനയവിഞ്ഞൂഹി, അഞ്ഞഭാഗിയതഞ്ച

സോതി.

ദുതിയദുട്ഠദോസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൰. പഠമസങ്ഘഭേദസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൪൦൯. ‘‘വജ്ജം ന ഫുസേയ്യാ’’തി ച പാഠോ.

ർ൳ം. **തേസം** അനുരൂപാജാനനതോ **അസബ്ബഞ്ഞൂ അസ്സ**. “ന, ഭിക്ഖവേ, അസേനാസനികേന വസ്സം ഉപഗന്തബ്ബ”ന്തി (മഹാവ॰ ൨൦ർ) വുത്തത്താ പടിക്ഖിത്തമേവ. **തികോടിപരിസുദ്ധ**ന്തി പരസ്സ പാപപസങ്ഗനിവാരണത്ഥം വുത്തം, ന പടിച്ചകമ്മനിവാരണത്ഥം **കോടീഹീ**തി ആകാരേഹി. **പരിസുദ്ധ**ന്തി വിമുത്തം. ദസഹി ലേസേഹി ഉദ്ദിസ്സ കതം സമണാ പരിഭുഞ്ജന്തി, അസ്സമണാ ഇമേതി സാസനസ്സ ഗരഹഭാവോ ആഗച്ഛേയ്യ , ഗരഹപച്ചയാ ലോകോ വാ അപുഞ്ഞം അരിയൂപവാദം പസവേയ്യ, തേഹി വിമുത്തന്തി അത്ഥോ. **വാഗുര**ന്തി മിഗജാലം. **അത്തനോ അത്ഥായ** വാതിആദിനാ പരേസം അത്ഥായ കതേ കപ്പിയഭാവം ദസ്സേത്വാ ഭിക്ഖൂനഞ്ച അഞ്ഞേസഞ്ച അത്ഥായ കതേ തം ദസ്സേതും **“മതാനം പേതകിച്ചത്ഥായാ”**തിആദിമാഹ.

യം യം ഹീതിആദി തസ്സ കാരണസ്സ ദസ്സനത്ഥം വുത്തം. പുന പഞ്ചന്നം സഹധമ്മികാനം അത്ഥായ കതം ന കപ്പതീതി വുത്തന്തി കിര **ധമ്മസിരിത്ഥേരോ. ഗണ്ഠിപദേ** “ഭിക്ഖൂനമേവ സുദ്ധാനം അത്ഥായ കതം ന വട്ടതീ”തി ലിഖിതം. അപരേഹി പന **“മതാനം പേതകിച്ചത്ഥായാ**തിആദിനാ വുത്തേപി കപ്പതി, **ഭിക്ഖൂനംയേവ അത്ഥായാ**തി ഇമിനാ ‘ഭിക്ഖൂനമ്പി ദത്വാ മയം ഭുഞ്ജിസ്സാമാ’തി കതമ്പി വുത്തം. പുന ‘പഞ്ചസു ഏകം ഉദ്ദിസ്സകതം ഇതരേസം ന കപ്പതീ’തി ദസ്സനത്ഥം **‘പഞ്ചസു ഹി സഹധമ്മികേസൂ**തിആദി വുത്ത’ന്തി വദന്തീ”തി വുത്തം. അഞ്ഞതരസ്മിം പന **ഗണ്ഠിപദേ** “അമ്ഹാകന്തി ച രാജയുത്താദീനന്തി ച വുത്തേ വട്ടതീതി വത്വാ ‘തുമ്ഹാക’ന്തി അവത്വാ ‘പേതകിച്ചത്ഥായാതി വുത്തേപി വട്ടതീ’തി ച ദസ്സേത്വാ സബ്ബത്ഥ വുത്താനം, ആദിസദ്ദേന സങ്ഗഹിതാനഞ്ച ലക്ഖണം ഠപേന്തേന ‘ഭിക്ഖൂനംയേവാ’തിആദി വുത്തം. തത്ഥ ‘ഭിക്ഖൂനം ഉദ്ദിട്ഠം ഏവാതി അധിപ്പായേനാ’തി വുത്തം. ന ‘തുമ്ഹാകം, അമ്ഹാകഞ്ചാതി വുത്തേ അനാപത്തീ’തി ദസ്സനത്ഥം. കസ്മാ? മിസ്സകവാരസ്സ അഭാവാ. ലക്ഖണം നാമ വുത്താനം, വുത്തസദിസാനഞ്ച ഹോതി. ‘സചേ പേതകിച്ചത്ഥായാതി വുത്തട്ഠാനേ ഭിക്ഖൂനം ഭോജനം സന്ധായ കരോന്തീ’തി വദന്തി മഹാഅട്ഠകഥായഞ്ച ‘തസ്മിം വാരേ ച ന തുമ്ഹാകന്തി വുത്തേ വട്ടതീ’തി വുത്തത്താ. തേനേവ ഇധാപി ‘പേതകിച്ചത്ഥായ, മങ്ഗലാദീനം വാ അത്ഥായ കതേപി ഏസേവ നയോ’തി പുബ്ബേ വുത്തത്ഥവസേന വുത്തം. ‘അവധാരണത്ഥേന മിസ്സകേ വട്ടതീ’തി ചേ? ‘കപ്പിയമംസസ്സ ഹി പടിഗ്ഗഹണേ ആപത്തി നത്ഥീ’തി വചനേന അകപ്പിയപടിഗ്ഗഹണേ ആപത്തീതി ആപന്നം, ‘തഞ്ച ഗഹേതബ്ബം സിയാ’തി പടിക്ഖിപിതബ്ബാ”തി വുത്തം, തം സുന്ദരം വിയ ദിസ്സതി, വിചാരേത്വാ ഗഹേതബ്ബം. **യഥാ ചാ**തി ഭിക്ഖൂനം അത്ഥായ കതേപി. തമത്ഥം ആവി കാതും **“സചേ പനാ”**തിആദി വുത്തം . ഏത്ഥ പന “ഭിക്ഖുനീനം ദുക്കടം, ഇതരേസം ദണ്ഡകമ്മവത്ഥൂ”തി വദന്തി. **കപ്പം നിരയമ്ഹീ**തി അസങ്ഖ്യേയ്യകപ്പം. വിവട്ടട്ഠായികാലേയേവ സങ്ഘഭേദോ ഹോതീതി. **കപ്പ**ന്തി ആയുകപ്പം.

ർ൳൳. **കുസല**ന്തി ഖേമം. **ആപത്തിഭയാ കതാ ലജ്ജീഹീ**തി ഏത്ഥ ആപത്തിഭയേന അവസ്സം ആരോചേന്തീതി ദസ്സനത്ഥം “ലജ്ജീ രക്ഖിസ്സതീ”തി (വിസുദ്ധി॰ ൧.ർ൨; പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൧.ർ൫) പോരാണവചനസ്സാനുരൂപതോ **“അഞ്ഞേഹി ലജ്ജീഹീ”**തി വുത്തം. അലജ്ജിസ്സപി അനാരോചേന്തസ്സ ആപത്തിയേവ “യേ പസ്സന്തി യേ സുണന്തീ”തി വചനതോ.

ർ൳൩. **അസമനുഭാസന്തസ്സാ**തി കമ്മകാരകേ കത്തുനിദ്ദേസോ, സമനുഭാസനകമ്മം അകരിയമാനസ്സാതി അത്ഥോ. **ഓദിസ്സ അനുഞ്ഞാതോ** നാമ ഉമ്മത്തകഖിത്തചിത്തവേദനട്ടാദികോ “അനാപത്തി ആദികമ്മികസ്സാ”തി **അരിട്ഠസിക്ഖാപദേ** ആഗതത്താ അത്ഥീതി ചേ? **യമ്പീ**തിആദി. **സാ പനേസാ** അനാപത്തി. **സോ വുച്ചതീ**തി തത്ഥ ആഗതോപി സകമ്മബ്യാവടോപി ഏവം വുച്ചതി. **ഏതേനുപായേനാ**തി അസമനുഭാസന്തസ്സ ച ആദികമ്മികസ്സ ച വുത്തത്ഥവസേന. **ഠപേത്വാ അരിട്ഠസിക്ഖാപദ**ന്തി തത്ഥ ആദികമ്മികപദാഭാവാ.

തിവങ്ഗികന്തി ഏത്ഥ വാചായ ഏവ പടിനിസ്സജ്ജന്തസ്സ ഓട്ഠചലനാദികായവിഞ്ഞത്തി ഹോതി, തസ്മാ ദുവിധമ്പി വിഞ്ഞത്തിം കഥേന്തസ്സ ഹോതി. വചീഭേദം കാതും അസക്കോന്തസ്സ കായവികാരം കരോന്തസ്സ അനാപത്തിയാ ഭവിതബ്ബം. കസ്മാ? തിവങ്ഗേസു ഏകസ്സ പരിഹീനത്താ, തസ്മാ തിവങ്ഗഭാവോ ആപത്തിയാ, അങ്ഗഹാനിഭാവോ അനാപത്തിയാതി ഗഹേതബ്ബം. ഏത്ഥ സിയാ - യദി അങ്ഗഹാനിഭാവേന അനാപത്തി, ഏവം സന്തേപി വികാരം അകത്വാ ചിത്തേനേവ വിസ്സജ്ജേന്തസ്സ അനാപത്തിയാ ഭവിതബ്ബന്തി? തം ന, കസ്മാ? **അട്ഠകഥായം** “കായവികാരം വാ വചീഭേദം വാ അകരോന്തസ്സേവ പന ആപജ്ജനതോ അകിരിയ”ന്തി ഹി വുത്തം, “ചിത്തം വാ അനുപ്പാദേന്തസ്സ വാ”തി ന വുത്തം, തസ്മാ ചിത്തഞ്ച നാമ വിഞ്ഞത്തിപടിബദ്ധം ഏവാതി വിസും അങ്ഗഭാവേനേവ വുത്തത്താ ജാനിതബ്ബന്തി ചേ? തം ന, ദിന്നംയേവ അകിരിയാതി, തസ്മാ ചിത്തേന വിസ്സജ്ജേന്തസ്സാപി ആപത്തി വിയ ദിസ്സതി, ഉപപരിക്ഖിത്വാ ഗഹേതബ്ബം. തത്ഥ “അകുസലചിത്ത”ന്തി വുത്തന്തി ചേ? “ചിത്തബാഹുല്ലതോ വുത്ത”ന്തി വദന്തി. തേപി കിര ബാഹുല്ലതോ വദന്തി.

പഠമസങ്ഘഭേദസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൧. ദുതിയസങ്ഘഭേദസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൪൨൨. സഞ്ഞീതി സഞ്ഞിനോ.

ദുതിയസങ്ഘഭേദസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൨. ദുബ്ബചസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൪൨൪. പതം പതിതം വിവരി വിവട്ടയി. ഏകതോ ഉസ്സാരേതി ച ഗിളിതതോ ഠപേതി ച. ഏകപംസുഥുപകനദീസങ്ഖം **ദീഘമൂലകപണ്ണസേവാലം സേവാലം** ദണ്ഡിസിപിപ്പരിം **പണകം** പേസിട്ഠിം നിസ്സാരേതി. **തിലബീജക**ന്തി സുഖുമമൂലപണ്ണകം ഹുത്വാ ഉദകപിട്ഠേ പത്ഥരികം **ഉദകപപ്പടകം** നിസ്സാരേതി.

൪൨൫-൬. ''ദുബ്ബച്ചജാതികോ''തിപി പഠന്തി. **അപദാനേനാ**തി പുരാണകമ്മേന. ''കിം പുബ്ബേപി മയം ഏവരൂപം കരോമാതിആദിനാ ഏകൂനവീസതീ''തി **മഹാപച്ചരിയം** കിര വുത്തം. **മഹാഅട്ഠകഥായഞ്ച അനുമാനസുത്തട്ഠകഥായഞ്ച** ''സോളസവത്ഥുകാ''തി വുത്തം, തം സമേതി.

ദുബ്ബചസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൩. കുലദൂസകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൪൩൧. ന കേവലം വിഹാരോ ഏവ കീടാഗിരി, സോപി ഗാമോ **''കീടാഗിരി''**ച്ചേവ വുച്ചതി. ഗാമഞ്ഹി സന്ധായ പരതോ ''ന അസ്സജിപുനബ്ബസുകേഹി ഭിക്ഖൂഹി കീടാഗിരിസ്മിം വത്ഥബ്ബ''ന്തി വുത്തം. ഏകസംവച്ഛരേ ദ്വിക്ഖത്തും വസ്സതി കിര, തം സന്ധായ **''ദ്വീഹി മേഘേഹീ''**തി വുത്തം. **സമധിക**ന്തി ഛ ജനേ സന്ധായ. **അകതവത്ഥു**ന്തി നവം അട്ഠുപ്പത്തിം. ''ജാഭിസുമനാദിഗച്ഛം അല്ലാനം ഹരിതാനം ഏവാ''തി ലിഖിതം. ഭൂതഗാമബീജഗാമഭേദതോ പനേസ ഭേദോ. **വതത്ഥായാ**തി വതിഅത്ഥായ. **യംകിഞ്ചീ**തി സോദകം വാ നിരുദകം വാ. **ആരാമാദിഅത്ഥായാ**തി വനരാജികാദിഅത്ഥായ. മാലാവച്ഛരോപനം കുലദൂസകംയേവ സന്ധായ, ഗന്ഥനാദിസബ്ബം ന സന്ധായ വുത്തന്തി. കഥം പഞ്ഞായതീതി ചേ? തം ദസ്സേതും **''ബുദ്ധേന ധമ്മോ''**തിആദി. ''ആവേളം ആബിള''ന്തിപി പാഠോ.

ഗോപ്ഫനന്തി ഗന്ഥനം. **വേഠിമ**ന്തി തഗ്ഗതികമേവ. **വേധിമം** അഞ്ഞേന കേനചി പുപ്ഫം വേധേത്വാ കതം . **കണ്ടകമ്പി ബന്ധിതു**ന്തി ഏത്ഥ ''സയം വിജ്ഝനത്ഥം ന വട്ടതി. അഞ്ഞസ്സത്ഥായ വട്ടതീ''തി വദന്തി. ജാലമയം വിതാനം **ജാലവിതാനം**. **പുപ്ഫപടിച്ഛകം** ഗവക്ഖം വിയ സഛിദ്ദം കരോന്തി. **താലപണ്ണഗുളക**ന്തി താലപണ്ണമയം പുന കതമ്പി പടിഛിജ്ജകമേവ. **ധമ്മരജ്ജു** ചേതിയം വാ ബോധിം വാ പുപ്ഫപ്പവേസനത്ഥം ആവിജ്ഝിത്വാ ബദ്ധരജ്ജു. ''കാസാവേന ബദ്ധമ്പി സുത്തവാകാദീഹി ബദ്ധം ഭണ്ഡിതസദിസ''ന്തി ലിഖിതം. **അംസഭണ്ഡികം** പസിബ്ബകേ പക്ഖിത്തസദിസത്താ വേധിമം ന ജാതം, തസ്മാ ''സിഥിലബദ്ധസ്സ അന്തരന്തരാ പക്ഖിപിതും ന വട്ടതീ''തി വദന്തി. ''അഞ്ഞമഞ്ഞം അഫുസാപേത്വാ അനേകക്ഖത്തുമ്പി പരിക്ഖിപിതും വട്ടതീ''തി വദന്തി. **പൂരിത**ന്തി ദീഘതോ പസാരേത്വാ പൂരിതം. **ഘടികദാമഓലമ്ബകോ**തി ''യമകദാമഓലമ്ബകോ''തി ലിഖിതം. ''ഗേണ്ഡുഖരപത്തദാമാനം പടിക്ഖിത്തത്താ ചേലാദീഹി കതദാമമ്പി ന വട്ടതി അകപ്പിയാനുലോമത്താ''തി വദന്തി.

''രേചകം നാമ തത്ഥാലാസിയനാടനടാനം നച്ച''ന്തി ലിഖിതം. തം ''പരിവത്തന്തീ''തി വുത്തം. ''സാരിയോ നാമ രുതസുനഖാ സിങ്ഗാലകമ്മകുരുങ്ഗകേളിപനേ ഠിതാ''തി കിര പാഠോ. ''നിബുജ്ഝന്തീ''തി പാളി.

൪൩൨. അബലബലാദി-പദാനം ഉപ്പടിപാടിയാ. യഥാ പാമോക്ഖാനം വസേന സബ്ബേപി ''അസ്സജിപുനബ്ബസുകാ''തി വുത്താ, തഥാ പാമോക്ഖപ്പത്തസാവകസ്സ വസേന തദായത്തവുത്തിനേ സബ്ബേപി ''സാരിപുത്താ''തി. തേന വുത്തം ''ഗച്ഛഥ തുമ്ഹേ സാരിപുത്താ''തി.

൪൩൩. ''ഗാമേ വാ ന വസിതബ്ബ''ന്തി ഇമിനാവ തസ്മിം ഗാമേ അഞ്ഞത്ഥ ന വസിതബ്ബന്തി സിദ്ധം. ''തസ്മിം വിഹാരേ വാ''തി കസ്മാ വുത്തന്തി ചേ? അത്ഥസബ്ഭാവതോ. യസ്മിഞ്ഹി ഗാമേ കുലദൂസകകമ്മം കതം, തസ്മിം ഗാമേ, യസ്മിം വിഹാരേ വസന്തേന കുലദൂസനം കതം, തം വിഹാരം ഠപേത്വാ അഞ്ഞസ്മിം വസിതും ന വട്ടതീതി ദസ്സനത്ഥം. തം കഥന്തി ചേ? ''ഗാമേ വാ ന വസിതബ്ബ''ന്തി വചനേന യസ്മിം ഗാമേ കുലദൂസനകമ്മം കതം, തസ്മിം വിഹാരേപി

വസിതും ന ലബ്ഭതീതി ആപന്നം, തം ദിസ്വാ "തസ്മിം വിഹാരേ"തി വുത്തം, തേന തസ്മിം ഗാമേ അഞ്ഞസ്മിം വസിതും ലബ്ഭതീതി സിദ്ധം. "തസ്മിം വിഹാരേ വസന്തേനാ"തി ഇമിനാ തസ്മിം ഗാമേ അഞ്ഞത്ഥ വസന്തേന സാമന്തഗാമേ പിണ്ഡായ ചരിതും വട്ടതീതി ദീപിതം ഹോതി. **സാമന്തവിഹാരേപീ**തി സാമന്തവിഹാരോ നാമ തസ്മിംയേവ ഗാമേ തസ്സ വിഹാരസ്സ സാമന്തവിഹാരോ ച തസ്സ ഗാമസ്സ സാമന്തവിഹാരോ ചാതി ഉഭയം വുച്ചതി, ഏതേന തസ്മിം ഗാമേ അഞ്ഞത്ഥ വസന്തേന തസ്മിം ഗാമേ പിണ്ഡായ ന ചരിതബ്ബം. സാമന്തഗാമേപി പിണ്ഡായ ചരിതും വട്ടതി, പുന യസ്മിം ഗാമേ കുലദൂസനകമ്മം കതം, തസ്സ സാമന്തഗാമേ കുലദൂസകവിഹാരസ്സ സാമന്തവത്ഥുവിഹാരേ വസന്തേന തസ്മിം ഗാമേപി ചരിതും വട്ടതി. യസ്മിം സാമന്തഗാമേ കുലദൂസകം ന കതം, തസ്മിമ്പി ചരിതും വട്ടതി, നേവ വിഹാരേതി അധിപ്പായോ. **"ന നഗരേ ചരിതു"**ന്തി വുത്തത്താ അഞ്ഞസ്മിം വിഹാരേ തസ്മിം ഗാമേ വസിതും വട്ടതീതി ദീപിതം ഹോതീതി ഏകേ. **ഗണ്ഠിപദേസു** പന വിചാരണാ ഏവ നത്ഥി, തസ്മാ സുട്ഠു വിചാരേത്വാ കഥേതബ്ബം.

൪൩൩-൭. ദാപേതും ന ലഭന്തി, പുപ്ഫദാനഞ്ഹി സിയാ. **തസ്സേവ ന കപ്പതീ**തി ഏത്ഥ യാഗുആദീനി ആനേത്വാ "ദദന്തൂ"തി ഇച്ഛാവസേന വദതി ചേ, സബ്ബേസം ന കപ്പതി, കേവലം പന സുദ്ധചിത്തേന അത്താനം വാ പരേസം വാ അനുദ്ദിസിത്വാ "ഇമേ മനുസ്സാ ദാനം ദത്വാ പുഞ്ഞം പസവന്തൂ"തി വദന്തസ്സ തസ്സേവ ന കപ്പതി യാഗുആദീനം പച്ചയപടിസംയുത്തകഥായ ഉപ്പന്നത്താ. **മഹാഅട്ഠകഥായമ്പി** "പഞ്ചന്നമ്പി സഹധമ്മികാന"ന്തി വിസേസേത്വാ അവുത്തത്താ അത്ഥതോ സയമേവാതി അപരേ. ആചരിയാ പന "യഥാ **മഹാപച്ചരിയം, കുരുന്ദിയഞ്ച** 'തസ്സേവാ'തി വിസേസേത്വാ വുത്തം, ഏവം **മഹാഅട്ഠകഥായം** വിസേസേത്വാ ന വുത്തം, തസ്മാ സബ്ബേസം ന കപ്പതീ"തി വദന്തി.

കുലദൂസകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

തേരസകകണ്ഡവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. അനിയതകണ്ഡോ

൧. പഠമഅനിയതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൪൪൪-൫. ഉദ്ദേസന്തി ഉദ്ദിസനം, ആസാള്ഹിനക്ഖത്തം നാമ വസ്സൂപഗമപൂജാ. **സോതസ്സ രഹോതി** ഏത്ഥ **രഹോ**-വചനസാമഞ്ഞതോ വുത്തം ദുട്ഠുല്ലസാമഞ്ഞതോ ദുട്ഠുല്ലാരോചനപ്പടിച്ഛാദനസിക്ഖാപദേസു പാരാജികവചനം വിയ. തസ്മാ **"ചക്ഖുസ്സ രഹേനേവ പന പരിച്ഛേദോ കാതബ്ബോ"**തി വുത്തം. കഥം പഞ്ഞായതീതി ചേ? "മാതുഗാമോ നാമ തദഹുജാതാപി ദാരികാ"തി വചനതോ, "അലംകമ്മനിയേതി സക്കാ ഹോതി മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവിതു"ന്തി വചനതോ ച രഹോനിസജ്ജസ്സാദോ ചേത്ഥ മേഥുനസന്നിസ്സിതകിലേസോ, ന ദുതിയേ വിയ ദുട്ഠുല്ലവാചസ്സാദകിലേസോ, തസ്മാ ച പഞ്ഞായതി "സോതസ്സ രഹോ നാധിപ്പേതോ"തി. കേചി പന "തഞ്ച ലബ്ഭതീതി വചനസ്സ ദസ്സനത്ഥം വുത്തം, തേന ദുതിയേ വുത്താ വിഞ്ഞൂ പടിബലാ ഗഹിതാ ഹോതീ"തി വദന്തി. **യേന വാ സാ**തി ഏത്ഥ **വാ**-സദ്ദോ "തേന സോ ഭിക്ഖു കാരേതബ്ബോ വാ"തി യോജേതബ്ബോ, സോ ച വികപ്പത്ഥോ, തസ്മാ കാരേതബ്ബോ വാ പടിജാനമാനോ, ന വാ കാരേതബ്ബോ അപ്പടിജാനമാനോതി അത്ഥോ. തേന വുത്തം **അട്ഠകഥായം** "പടിജാനമാനോവ തേന സോ ഭിക്ഖു കാരേതബ്ബോ...പേ॰... ന കാരേതബ്ബോ"തി. തസ്മാ ഏവ **പാളിയം** തദത്ഥദ്വയദസ്സനത്ഥം "സാ ചേ ഏവം വദേയ്യാ"തിആദി വുത്തം. "സദ്ധേയ്യവചസാ"തി ഇമിനാ സോതാപന്നാ അത്ഥഭഞ്ജനകം ന ഭണന്തി, സേസം ഭണന്തീതി വാദീനം വാദോ പടിസേധിതോ ഹോതി. "ദിട്ഠ"ന്തി വുത്തത്താ "ഓലോകേസീ"തി സുന്ദരം. **രക്ഖേയ്യാസീ**തി മമ വിസേസം കസ്സചി നാരോചേയ്യാസീതി അധിപ്പായോ.

൪൪൩. "സാ ചേ ഏവം വദേയ്യ 'അയ്യസ്സ മയാ സുതം നിസിന്നസ്സ മാതുഗാമം ദുട്ഠുല്ലാഹി വാചാഹി ഓഭാസേന്തസ്സാ'"തി, ഇദം കിമത്ഥമേത്ഥ വുത്തം, ന അധിപ്പേതഞ്ഹേതം ഇധ സോതസ്സ രഹോ നാധിപ്പേതോതി കത്വാതി ചേ? അലംകമ്മനിയട്ഠാനേ ദുട്ഠുല്ലവാചാപി ലബ്ഭതി, ന പന നാലംകമ്മനിയട്ഠാനേ മേഥുനന്തി ദസ്സനത്ഥം വുത്തന്തി വേദിതബ്ബന്തി. യഥാ ഏതം, തഥാ "സാ ചേ ഏവം വദേയ്യ 'അയ്യസ്സ മയാ സുതം മാതുഗാമസ്സ സന്തികേ അത്തകാമപാരിചരിയായ വണ്ണം ഭാസന്തസ്സാ'"തി ഏതമ്പി ഇധ ലബ്ഭതി, ന ദുതിയേ നാലംകമ്മനിയട്ഠാനത്താതി ഏകേ. **കങ്ഖാവിതരണിയം** (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ ദുതിയാനിയതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) ഇധാപി ദുതിയാനിയതാധികാരേ പാരാജികാപത്തിഞ്ച പരിഹാപേത്വാ ദുട്ഠുല്ലവാചാപത്തിയാ വുത്തത്താ പഠമാനിയതേ ദുട്ഠുല്ലവാചാപത്തി ന വുത്താതി ചേ? "സാ ചേ"തി തസ്സാ പാളിയാ പോത്ഥകാ സോധേതബ്ബാ. **ഗണ്ഠിപദേ** ച "ഇധ സിക്ഖാപദേ

മേഥുനകായസംസഗ്ഗരഹോനിസജ്ജാനമേവാഗതത്താ ചക്ഖുസ്സരഹോവ പമാണ"ന്തി ലിഖിതം, ദുതിയാനിയതാധികാരേ ച "അനന്ധോ കായസംസഗ്ഗം പസ്സതി, അബധിരോ ദുട്ഠുല്ലം സുണാതി, കായചിത്തതോ കായസംസഗ്ഗോ, വാചാചിത്തതോ ദുട്ഠുല്ലം, ഉഭയേഹി ഉഭയ"ന്തി ച ലിഖിതം. **അട്ഠകഥായം** "സമുട്ഠാനാദീനി പഠമപാരാജികസദിസാനേവാ"തി വുത്തത്താപി ദുട്ഠുല്ലവാദോ ന സുന്ദരോ "തദഹുജാതാ"തി വുത്തത്താതി.

പഠമഅനിയതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ദുതിയഅനിയതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൪൪൩. ദുതിയേ കേസുചി പോത്ഥകേസു "ന ഹേവ ഖോ പന പടിച്ഛന്നം ആസനം ഹോതി ആസന"ന്തി ലിഖിതം. "ആസനന്തി അധികം, ഉദ്ധരിതാനുരൂപ"ന്തി ലിഖിതം. ദ്വേപി രഹാ ഇധ അധിപ്പേതാ കായസംസഗ്ഗദുട്ഠുല്ലവാചാരഹോനിസജ്ജഗ്ഗഹണതോ. യദി ഏവം "മാതുഗാമോ നാമ വിഞ്ഞൂ പടിബലാ"തി കിമത്ഥം വുത്തന്തി? അയമേവ ഹി മാതുഗാമോ ദ്വിന്നമ്പി കായസംസഗ്ഗദുട്ഠുല്ലവാചാനം ഏകതോ വത്ഥുഭൂതോ, തസ്മാ വുത്തം. കായസംസഗ്ഗസ്സ വത്ഥുഭൂതോ ദസ്സിതോ, ന ഇതരസ്സാതി കത്വാ ദുട്ഠുല്ലവാചമേവ സന്ധായ തസ്സാ വത്ഥും ദസ്സേന്തോ ഏവമാഹ.

ഏത്ഥാഹ - യഥാ പഠമേ അനധിപ്പേതാപി ദുട്ഠുല്ലവാചാ സമ്ഭവവിസേസദസ്സനത്ഥം വുത്താ, ഇധാപി കായസംസഗ്ഗോ, കസ്മാ ന തസ്സ വസേന ചക്ഖുസ്സ രഹോ ഗഹേതബ്ബോതി? ആമ ന ഗഹേതബ്ബോ, ന ച ഗഹിതോ, ഗഹിതോ ഏവ പന നിസജ്ജവസേന, ന ഹി അങ്ഗസ്സ നിസജ്ജാ വിസേസോതി. അപ്പടിച്ഛന്നേ സതി കഥം ചക്ഖുസ്സ രഹോതി ചേ? ദൂരത്താ. പഠമേ കസ്മാ ഇത്ഥിസതമ്പി അനാപത്തിം ന കരോതി, ഇധ കസ്മാ ഏകാപി കരോതീതി ചേ? നോ വുച്ചതി സിദ്ധത്താ. സിദ്ധം ഹോതി, യദിദം അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു വേസാലിയം മഹാവനേ...പേ॰... ദ്വാരം വിവരിത്വാ നിപന്നോ ഹോതി...പേ॰... സമ്ബഹുലാ ഇത്ഥിയോ യാവദത്ഥം കത്വാ പക്കമിംസൂതി (പാരാ॰ ൭൭). തസ്മാ ന മേഥുനസ്സ മാതുഗാമോ ദുതിയോ ഹോതി. ഇത്ഥിയോ ഹി അഞ്ഞമഞ്ഞിസ്സാ വജ്ജം പടിച്ഛാദേന്തി, തേനേവ ഭിക്ഖുനീനം വജ്ജപടിച്ഛാദനേ പാരാജികം പഞ്ഞത്തം. തഥാ "ആയസ്മാ ഉദായീ താ ഇത്ഥിയോ വിഹാരം പേക്ഖാപേത്വാ താസം ഇത്ഥീനം വച്ചമഗ്ഗ"ന്തി (പാരാ॰ ൨൮൫) ഏത്ഥ "യാ പന താ ഇത്ഥിയോ ഹിരിമനാ, താ നിക്ഖമിത്വാ ഭിക്ഖൂ ഉജ്ഝാപേന്തീ"തി (പാരാ॰ ൨൮൫) വചനതോ ദുട്ഠുല്ലസ്സ മാതുഗാമോ ദുതിയോ ഹോതീതി സിദ്ധന്തി അധിപ്പായോ. ഉഭയത്ഥാപി ഉമ്മത്തകാദികമ്മികാനം അനാപത്തീതി തേസം പാടേക്കം **നിദാനേ** ആഗതം, ആദികമ്മികാനം അനാപത്തീതി അത്ഥോ. **അനുഗണ്ഠിപദേ** പന **"അചേലകവഗ്ഗേ** രഹോപടിച്ഛന്നാസനസിക്ഖാപദേ 'വിഞ്ഞൂ പുരിസോ ദുതിയോ ഹോതീ'തി (പാചി॰ ൨൮൮) ഇമസ്സ അനുരൂപതോ 'ഇത്ഥീനം സതമ്പി അനാപത്തിം ന കരോതീ'തി വുത്ത"ന്തി ച, "ദുതിയാനിയതേ 'ഇത്ഥീപി പുരിസോപീ'തി ഇദം **ഭിക്ഖുനീവഗ്ഗേ** ഓസാനസിക്ഖാപദസ്സ, **അചേലകവഗ്ഗേ** അപ്പടിച്ഛന്നാസനസിക്ഖാപദസ്സ ച **അനാപത്തിവാരേ** 'യോ കോചി വിഞ്ഞൂ പുരിസോ ദുതിയോ'തി വുത്തം. ഇമേസം അനുരൂപതോ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബ"ന്തി ച വുത്തം.

ദുതിയഅനിയതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പകിണ്ണകവണ്ണനാ

അപിചേത്ഥ ഇദം പകിണ്ണകം, സേയ്യഥിദം - ഇദം അനിയതകണ്ഡം നിപ്പയോജനം അപുബ്ബാഭാവതോതി ചേ? ന, ഗരുകലഹുകഭേദഭിന്നാപത്തിരോപനാരോപനക്കമലക്ഖണദീപനപ്പയോജനതോ. ഏത്ഥ ഹി "സാ ചേ ഏവം വദേയ്യ 'അയ്യോ മയാ ദിട്ഠോ നിസിന്നോ മാതുഗാമസ്സ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവന്തോ'തി, സോ ച തം പടിജാനാതി, ആപത്തിയാ കാരേതബ്ബോ...പേ॰... നിസജ്ജായ കാരേതബ്ബോ"തിആദിനാ (പാരാ॰ ൪൪൫) ആപത്തിയാ ഗരുകായ ലഹുകായ ച രോപനക്കമലക്ഖണം, കാരേതബ്ബോതി ഇമിനാ അനാരോപനക്കമലക്ഖണഞ്ച ദസ്സിതം. ലക്ഖണദീപനതോ ആദിമ്ഹി, അന്തേ വാ ഉദ്ദിസിതബ്ബന്തി ചേ? ന, അസമ്ഭവതോ. കഥം? ന താവ ആദിമ്ഹി സമ്ഭവതി, യേസമിദം ലക്ഖണം, തേസം സിക്ഖാപദാനം അദസ്സിതത്താ. ന അന്തേ, ഗരുകമിസ്സകത്താ, തസ്മാ ഗരുകലഹുകാനം മജ്ഝേ ഏവ ഉദ്ദിസിതബ്ബന്തി അരഹതി ഉഭയാമിസ്സകത്താ. യാ തത്ഥ ലഹുകാപത്തി ദസ്സിതാ , സാപി ഗരുകാദികാ. തേനേവാഹ "മേഥുനധമ്മസന്നിസ്സിതകിലേസസങ്ഖാതേന രഹസ്സാദേനാ"തിആദി, തസ്മാ ഗരുകാനം ഏവ അനന്തരം ഉദ്ദിട്ഠാതിപി ഏകേ. ഏവം സന്തേ പഠമമേവാലം താവതാ ലക്ഖണദീപനസിദ്ധിതോ, കിം ദുതിയേനാതി ചേ? ന, ഓകാസനിയമപച്ചയമിച്ഛാഗാഹനിവാരണപ്പയോജനതോ. "പടിച്ഛന്നേ

ആസനേ അലംകമ്മനിയേ"തി ഓകാസനിയമതോ ഹി തബ്ബിപരീതേ ഓകാസേ ഇദം ലക്ഖണം ന വികപ്പിതന്തി മിച്ഛാഗാഹോ ഹോതി, തന്നിവാരണതോ ദുതിയമ്പി സാത്ഥകമേവാതി അധിപ്പായോ. കസ്മാ? ഓകാസഭേദതോ, രഹോഭേദദീപനതോ, രഹോനിസജ്ജസ്സാദഭേദദീപനതോ . ഓകാസനിയമഭാവേ ച രഹോനിസജ്ജസ്സാദഭേദോ ജാതോ. ദ്വിന്നം രഹോനിസജ്ജസിക്ഖാപദാനം നാനതാജാനനഞ്ച സിയാ, തഥാ കായസംസഗ്ഗഭേദദീപനതോ. നാലംകമ്മനിയേപി ഹി ഓകാസേ അപ്പടിച്ഛന്നേ, പടിച്ഛന്നേപി വാ നിസിന്നായ വാതപാനകവാടഛിദ്ദാദീഹി നിക്ഖന്തകേസാദിഗ്ഗഹണേന കായസംസഗ്ഗോ ലബ്ഭതീതി ഏവമാദയോപി നയാ വിത്ഥാരതോ വേദിതബ്ബാ. "ഭിക്ഖുപാതിമോക്ഖേ ആഗതനയത്താ ഭിക്ഖുനീപാതിമോക്ഖേ ഇദം കണ്ഡം പരിഹീനന്തി വേദിതബ്ബ"ന്തി വദന്തി. അത്ഥുപ്പത്തിയാ തത്ഥ അനുപന്നത്താതി ഏകേ. തം അനേകത്ഥഭാവദീപനതോ അയുത്തം. സബ്ബബുദ്ധകാലേ ഹി ഭിക്ഖൂനം പഞ്ചന്നം, ഭിക്ഖുനീനം ചത്താരോ ച ഉദ്ദേസാ സന്തി. പാതിമോക്ഖുദ്ദേസപഞ്ഞത്തിയാ അസാധാരണത്താ തത്ഥ നിട്ഠിട്ഠസങ്ഘാദിസേസപാചിത്തിയാനന്തി ഏകേ. താസം ഭിക്ഖുനീനം ഉബ്ഭജാണുമണ്ഡലികഅട്ഠവത്ഥുകവസേന കായസംസഗ്ഗവിസേസോ പാരാജികവത്ഥു, "ഹത്ഥഗ്ഗഹണം വാ സാദിയേയ്യ, കായം വാ തദത്ഥായ ഉപസംഹരേയ്യാ"തി (പാചി॰ ൬൭൮-൬൭൯) വചനതോ സാദിയനമ്പി, "സന്തിട്ഠേയ്യ വാ"തി (പാചി॰ ൬൭൯) വചനതോ ഠാനമ്പി, "സങ്കേതം വാ ഗച്ഛേയ്യാ"തി (പാചി॰ ൬൭൯) വചനതോ ഗമനമ്പി, "ഛന്നം വാ അനുപവിസേയ്യാ"തി (പാചി॰ ൬൭൯) വചനതോ പടിച്ഛന്നട്ഠാനപവേസോപി, തഥാ "രത്തന്ധകാരേ അപ്പദീപേ പടിച്ഛന്നേ ഓകാസേ ഏകേനേകാ സന്തിട്ഠേയ്യ വാ സല്ലപേയ്യ വാ"തി (പാചി॰ ൮൩൯) വചനതോ ദുട്ഠുല്ലവാചാപി പാചിത്തിയവത്ഥുകന്തി കത്വാ താസം അഞ്ഞഥാ അനിയതകണ്ഡസ്സ അവത്തബ്ബതാപത്തിതോപി ന വുത്തന്തി തേസം അധിപ്പായോ.

പകിണ്ണകവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

അനിയതകണ്ഡം നിട്ഠിതം.

൪. നിസ്സഗ്ഗിയകണ്ഡോ

൧. ചീവരവഗ്ഗോ

൧. പഠമകഥിനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൪൬൯. **സമിതാവിനാ**തി സമിതാ'നേന കിലേസാതി സമിതാവീ, തേന സമിതാവിനാ. "തീണി ചീവരാനീ"തി വത്തബ്ബേ "തിചീവര"ന്തി വുത്തം. സങ്ഖ്യാപുബ്ബോ ദിഗുനേകവചനന്തി ഏത്ഥ ലക്ഖണം വേദിതബ്ബം. തം പന അധിട്ഠിതസ്സാപി അനധിട്ഠിതസ്സാപി നാമം "ഏകരത്തമ്പി ചേ ഭിക്ഖു തിചീവരേന വിപ്പവസേയ്യാ"തിആദീസു തിചീവരാധിട്ഠാനേന അധിട്ഠിതസ്സ നാമം. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തിചീവരം അധിട്ഠാതു"ന്തി (മഹാവ॰ ൩൫൮) ഏത്ഥ അനധിട്ഠിതസ്സ നാമം, ഇധ തദുഭയമ്പി സമ്ഭവതി. "ഭഗവതാ ഭിക്ഖൂനം തിചീവരം അനുഞ്ഞാതം ഹോതീ"തി ഏത്ഥ അധിട്ഠിതമേവ. "അഞ്ഞേനേവ തിചീവരേന ഗാമം പവിസന്തീ"തി ഏത്ഥ അനധിട്ഠിതമേവ. ഏകസ്മിംയേവ ഹി ചീവരേ തിചീവരാധിട്ഠാനം രുഹതി, ന ഇതരസ്മിം പത്താധിട്ഠാനം വിയ, തസ്മാ ഇതരം അതിരേകട്ഠാനേ തിട്ഠതി. തേന വുത്തം "കഥഞ്ഹി നാമ ഛബ്ബഗ്ഗിയാ ഭിക്ഖൂ അതിരേകചീവരം ധാരേസ്സന്തീ"തിആദി.

൪൭൦-൧. പഠമപഞ്ഞത്തിയാ പനേത്ഥ ഏകരത്തമ്പി അതിരേകചീവരം ധാരേയ്യ, നിസ്സഗ്ഗിയം വുത്തം ഹോതി, തതോ പരം "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ദസാഹപരമം അതിരേകചീവരം ധാരേതും. ഏവഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, ഇമം സിക്ഖാപദം ഉദ്ദിസേയ്യാഥ 'ദസാഹപരമം അതിരേകചീവരം ധാരേതബ്ബം, തം അതിക്കാമയതോ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ'"ന്തി ഏവം ഭഗവാ പരിപുണ്ണം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞാപേസി. അഥ പച്ഛിമബോധിയം അജാതസത്തുകാലേ കഥിനം അനുഞ്ഞാതം, തതോ പട്ഠായ ഭിക്ഖൂ ഇദം സിക്ഖാപദം "നിട്ഠിതചീവരസ്മിം ഭിക്ഖുനാ ഉബ്ഭതസ്മിം കഥിനേ ദസാഹ...പേ॰... പാചിത്തിയ"ന്തി ഉദ്ദിസന്തി, ഏസ നയോ ദുതിയതതിയകഥിനേസുപി. തഥാപി **കങ്ഖാവിതരണിയം** (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ കഥിനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) "ദസാഹപരമന്തി അയമേത്ഥ അനുപഞ്ഞത്തീ"തി ഏത്തകംയേവ വുത്തം, തസ്മാ "നിട്ഠിതചീവരസ്മിം ഭിക്ഖുനാ ഉബ്ഭതസ്മിം കഥിനേ"തി വചനം ന പഞ്ഞത്തി, ന ച അനുപഞ്ഞത്തീതി സിദ്ധം. ന ഹി പഞ്ഞത്തിവത്ഥുസ്മിം, അനുപഞ്ഞത്തിവത്ഥുമ്ഹി വാ കഥിനാധികാരോ ദിസ്സതീതി യഥാവുത്തനയോവ സാരോതി നിട്ഠമേത്ഥ ഗന്തബ്ബം. അഥാപി സിയാ "കഥിനസ്സുപ്പത്തികാലതോ പട്ഠായ ഭഗവതോ വചനം അനുപഞ്ഞത്തിഭാവേന വുത്ത"ന്തി. യദി ഏവം ദ്വേ അനുപഞ്ഞത്തിയോ സിയും, തതോ **പരിവാരേ** (പരി॰ ൨൪) "ഏകാ

അനുപഞ്ഞത്തീ”തിവചനവിരോധോ. അപിച യഥാവുത്തനയദീപനത്ഥം ഇധ തം വചനം പഠമപഞ്ഞത്തികാലേ അവത്വാ പച്ഛാ വുത്തം. ഏത്ഥ സാധിതത്താ ദുതിയതതിയേസു പച്ഛാ വുത്തപഠമപഞ്ഞത്തീസു ഏവം വുത്തം. അഞ്ഞഥാ തത്ഥാപി തം വചനം പച്ഛാ വത്തബ്ബം സിയാ. **അനുഗണ്ഠിപദേ** പന “പച്ഛാ വുത്തഭാവം സന്ധായ നിട്ഠിതചീവരസ്മിന്തിആദീസു അനുപഞ്ഞത്തീ”തി വുത്തം. സേക്ഖപുഥുജ്ജനാനം **പേമം,** അരഹന്താനം **ഗാരവോ. ദസമം വാ നവമം വാ**തി ഏത്ഥ ഭുമ്മത്ഥേ ഉപയോഗവചനം.

ർന്നവ-ന. നിട്ഠിതചീവരസ്മിന്തി ഇദം കേവലം ചീവരപലിബോധാഭാവമത്തദീപനത്ഥം വുത്തം, തസ്മാ “നട്ഠം വാ വിനട്ഠം വാ ദഡ്ഢം വാ ചീവരാസാ വാ ഉപച്ഛിന്നാ”തി വുത്തം. യദി ദസാഹപരമം ധാരേതബ്ബചീവരദസ്സനത്ഥം വുത്തം സിയാ, നട്ഠാദികം സോ ധാരേയ്യ. ധാരണഞ്ചേത്ഥ ഠപനം, പരിഭോഗോ വാ. തം ദ്വയം കതേപി യുജ്ജതി, അകതേപി യുജ്ജതി, തസ്മാ “കതം വാ ഹോതീ”തിപി ന വത്തബ്ബം. ന ഹി കതമേവ അതിക്കാമയതോ നിസ്സഗ്ഗിയന്തി, തസ്മാ യം ചീവരം ഉപാദായ “നിട്ഠിതചീവരസ്മി”ന്തി വുത്തം. തമ്പി ഉബ്ഭതസ്മിം കഥിനേ ദസാഹപരമം കാലം ധാരേതബ്ബന്തി അത്ഥോ ന ഗഹേതബ്ബോ. തഞ്ഹി ചീവരം സന്തഞ്ചേ, ഉബ്ഭതസ്മിം കഥിനേ ഏകദിവസമ്പി പരിഹാരം ന ലബ്ഭതി. അപിച “ചീവരം നാമ വികപ്പനുപഗം പച്ഛിമ”ന്തി വുത്തം. തത്ഥ ച കതം നാമ ഹോതി, തസ്മാപി ന തം സന്ധായ ധാരേതബ്ബന്തി വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം അസമ്ഭവതോ.

അനുഗണ്ഠിപദേ പനേതം വുത്തം “തത്ഥ സിയാ - തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ചീവരം നട്ഠാദീസു അഞ്ഞതരം യദി ഭവേയ്യ, കതമം ചീവരം ദസാഹപരമം ധാരേയ്യ. യസ്മാ ധാരേതബ്ബചീവരം നത്ഥി, തസ്മാ അത്ഥുദ്ധാരവസേന കരണപലിബോധദസ്സനത്ഥം ‘നട്ഠം വാ’തിആദിപദാനി വുത്താനി. അയം പനത്ഥോ ‘നട്ഠം വാ’തിആദിനാ നയേന വുത്തചീവരാനം അഞ്ഞതരസ്മിം ചീവരേ അസതി ഗഹേതബ്ബോ, സതി തം ദസാഹപരമം അതിക്കാമയതോ നിസ്സഗ്ഗിയം. ഏസ നയോ സബ്ബത്ഥ. ‘കതം വാ ഹോതീ’തി വുത്തചീവരമേവാധിപ്പേതം. കസ്മാ പന കതചീവരം ഇമസ്മിം അത്ഥേ അധിപ്പേതന്തി ന വുത്തന്തി ചേ? പാകടത്താ. കഥം? നട്ഠവിനട്ഠചീവരാദീനം ധാരണസ്സ അഭാവതോ കതചീവരമേവ ഇധാധിപ്പേതന്തി പാകടം. യഥാ കിം? യഥാ പഠമാനിയതേ മേഥുനകായസംസഗ്ഗരഹോനിസജ്ജാനമേവാഗതത്താ സോതസ്സ രഹോ അത്ഥുദ്ധാരവസേന വുത്തോതി പാകടോ, തസ്മാ ‘ചക്ഖുസ്സ രഹോ ഇതരസ്മിം അത്ഥേ അധിപ്പേതോ’തി ന വുത്തോ. ഏവംസമ്പദമിദന്തി വേദിതബ്ബം. ‘കതം വാ ഹോതീ’തി ഇദം ന വത്തബ്ബം, കസ്മാ? അകതം അതിക്കാമയതോപി നിസ്സഗ്ഗിയത്താ, കിഞ്ചാപി നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതി , ഇധ പന തിചീവരാധിട്ഠാനമധിപ്പേതം. തസ്മിം തിചീവരാധിട്ഠാനേ അകതം, അരജിതം, അകപ്പിയകതഞ്ച ‘ഇമം സങ്ഘാടിം അധിട്ഠാമീ’തിആദിനാ നയേന അധിട്ഠാതും ന വട്ടതി, തദത്ഥദീപനത്ഥം ‘കതം വാ ഹോതീ’തി വുത്തം. ഇതരഥാ ‘നിട്ഠിതചീവരസ്മിം പടിലദ്ധേ’തി വദേയ്യ, ഏവം സന്തേ തിചീവരം ദസാഹം അതിക്കാമയതോ നിസ്സഗ്ഗിയന്തി കഥം പഞ്ഞായതീതി ചേ? വചനപ്പമാണതോ. ‘അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തിചീവരം അധിട്ഠാതും ന വികപ്പേതു’ന്തി വുത്തത്താ ഇധാപി ‘അതിരേകചീവരം നാമ അനധിട്ഠിത’ന്തി ഏത്തകമേവ വത്തബ്ബം സിയാ. യസ്മാ ‘കതം വാ ഹോതീ’തി വചനേന ഇധാധിപ്പേതചീവരേന സദ്ധിം സേസമ്പി ദസാഹപരമതോ ഉത്തരി ധാരേതും ന ലബ്ഭതീതി അനുജാനന്തോ ‘അതിരേകചീവരം നാമ അനധിട്ഠിതം അവികപ്പിത’ന്തി ആഹ. തത്ഥ സിയാ - യഥാ ‘അവികപ്പിത’ന്തി അത്ഥുദ്ധാരവസേന വുത്തം, തഥാ ‘വികപ്പനുപഗം പച്ഛിമ’ന്തിപി. കസ്മാ? യസ്മാ തിചീവരമേവ ദസാഹപരമം ധാരേതബ്ബം ‘നിട്ഠിതചീവരസ്മി’ന്തിആദിഅനുപഞ്ഞത്തിവസേന. ഇതരഥാ ഏകാഹാതിക്കമേപി നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതി ‘യോ പന, ഭിക്ഖു, അതിരേകചീവരം ധാരേയ്യ, നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ’ന്തി വചനതോ. ന തിചീവരതോ അഞ്ഞമ്പി ചീവരം ദസാഹപരമം ധാരേതബ്ബം, തതോ പരം നിസ്സഗ്ഗിയം ‘അന്തോദസാഹ’ന്തി വുത്തത്താ. യഥാഹ ‘അനാപത്തി അന്തോദസാഹം അധിട്ഠേതി, വികപ്പേതീ’തി, ഇതരഥാ ‘അന്തോദസാഹം അധിട്ഠേതീ’തി വചനമത്തമേവ ഭവേയ്യ, തസ്മാ **അട്ഠകഥായം** വുത്തനയേനേവ അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. ഇദം സബ്ബം അപരേ വദന്തീ”തി. ഏത്ഥ അന്തോകഥിനേ ഉപ്പന്നചീവരം കതമേവ സന്തഞ്ചേ, ദസാഹപരമം ധാരേതബ്ബന്തി ഇദഞ്ചിമസ്സ സാധനത്ഥം വുത്തവചനഞ്ച പരതോ ഇധേവ വുത്തവിചാരണായ യഥാവുത്തയുത്തിയാ ച വിരുജ്ഝതീതി ന ഗഹേതബ്ബം.

ഇധേവ വുത്തവിചാരണാ നാമ - “സ്വേ കഥിനുദ്ധാരോ ഭവിസ്സതീ”തി അജ്ജ ഉപ്പന്നചീവരം തദഹേവ അനധിട്ഠഹന്തസ്സ അരുണുഗ്ഗമനേ നിസ്സഗ്ഗിയം. കസ്മാ? “നിട്ഠിതചീവരസ്മി”ന്തിആദിനാ സിക്ഖാപദസ്സ വുത്തത്താ. അന്തോകഥിനേ അതിരേകദസാഹമ്പി പരിഹാരം ലഭതി, കഥിനതോ ഉദ്ധം ഏകദിവസമ്പി ന ലഭതി. യഥാ കിം? യഥാ അത്ഥതകഥിനോ സങ്ഘോ അത്ഥതദിവസതോ പട്ഠായ യാവ ഉബ്ഭാരാ ഏകദിവസാവസേസേപി കഥിനുബ്ഭാരേ ആനിസംസം ലഭതി, പുനദിവസേ ന ലഭതി. സചേ സതിസമ്മോസാ ഭാജനീയചീവരം ന ഭാജിതം, പുനദിവസേ

അനത്ഥതകഥിനാനമ്പി സാധാരണം ഹോതി. ദിവസാ ചേ സാവസേസാ, അത്ഥതകഥിനസ്സേവ സങ്ഘസ്സ പാപുണാതി, ഏവമേവ അത്ഥതദിവസതോ പട്ഠായ യാവ ഉബ്ഭാരാ അനധിട്ഠിതം അവികപ്പിതം വട്ടതി അനുഞ്ഞാതദിവസബ്ഭന്തരത്താ. കഥിനദിവസോ ഗണനുപഗോ ഹോതി, ഉബ്ഭതദിവസതോ പട്ഠായ ദസാഹപരമം കാലം ഉപ്പന്നചീവരം പരിഹാരം ലഭതി, തതോ പരം ന ലഭതി. കസ്മാ? "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ദസാഹപരമം അതിരേകചീവരം ധാരേതു"ന്തി വചനതോ. അന്തോകഥിനേപി ഏകാദസേ അരുണുഗ്ഗമനേ നിസ്സഗ്ഗിയപ്പസങ്ഗം "നിട്ഠിതചീവരസ്മിം ഉബ്ഭതസ്മിം കഥിനേ"തി അയം അനുപഞ്ഞത്തി വാരേത്വാ ഠിതാ, ന ച തേ ദിവസേ അദിവസേ അകാസീതി. തഥാ തതിയകഥിനേ ച വിചാരിതം "നിട്ഠിതചീവരസ്മിം ഭിക്ഖുനാ ഉബ്ഭതസ്മിം കഥിനേ ഭിക്ഖുനോ പനേവ അകാലചീവരം ഉപ്പജ്ജേയ്യാ'തി വദന്തേന ഭഗവതാ യം മയാ ഹേട്ഠാ പഠമസിക്ഖാപദേ 'ദസാഹപരമം അതിരേകചീവരം ധാരേതബ്ബ'ന്തി അനുഞ്ഞാതം, തമ്പി കഥിനമാസതോ ബഹി ഉപ്പന്നമേവ, ന അന്തോതി ദീപിതം ഹോതീ"തി ച, "'കാലേപി ആദിസ്സ ദിന്നം ഏതം അകാലചീവര'ന്തി (പാരാ॰ ൫൦൦) വചനതോ കഥിനുബ്ഭാരതോ ഉദ്ധം ദസാഹപരിഹാരം ന ലഭതീതി ദീപിതം ഹോതി, തേഹി സദ്ധിം പുന കഥിനുബ്ഭാരതോ ഉദ്ധം പഞ്ച ദിവസാനി ലഭതീതി പസങ്ഗോപി 'നിട്ഠിതചീവര...പേ॰... ഖിപ്പമേവ കാരേതബ്ബ'ന്തി അകാലചീവരസ്സ ഉപ്പത്തികാലം നിയമേത്വാ വുത്തത്താ വാരിതോ ഹോതി. തദുഭയേന കഥിനബ്ഭന്തരേ ഉപ്പന്നചീവരം കഥിനുബ്ഭാരതോ ഉദ്ധം ഏകദിവസമ്പി പരിഹാരം ന ലഭതീതി സിദ്ധം ഹോതീ"തി ച. തസ്മാ ദുവിധമ്പേതം വിചാരണം സന്ധായ അമ്ഹേഹി "ഇധേവ വുത്തവിചാരണായ യഥാവുത്തയുത്തിയാ ച വിരുജ്ഝതീതി ന ഗഹേതബ്ബ"ന്തി വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം.

ഏത്ഥാഹ - "നിട്ഠിതചീവരസ്മിം ഉബ്ഭതസ്മിം കഥിനേ"തി ഇദം ഭുമ്മം കിം ചീവരസ്സ ഉപ്പത്തി നിയമേതി, ഉദാഹു ധാരണം, ഉദാഹു ഉഭയന്തി, കിഞ്ചേത്ഥ, യദി ഉപ്പത്തിം നിയമേതി, പച്ഛിമകത്തികമാസേ ഏവ ഉബ്ഭതസ്മിം കഥിനേ ഉപ്പന്നചീവരം തതോ പട്ഠായ ദസാഹം ധാരേതബ്ബം അനിട്ഠിതേപി തസ്മിം മാസേതി ആപജ്ജതി. അഥ ധാരണം നിയമേതി, അന്തോകഥിനേ ഉപ്പന്നചീവരം ഉബ്ഭതേപി ദസാഹപരമം ധാരേതബ്ബന്തി ആപജ്ജതി. അഥ ഉഭയം നിയമേതി, തതിയകഥിനേ വിയ വിസേസേത്വാ വത്തബ്ബന്തി? വുച്ചതേ - കാമം ഉഭയം നിയമേതി, ന പന വിസേസനേ പയോജനം അത്ഥി. യം അന്തോകഥിനേ ഉപ്പന്നചീവരം സന്ധായ "നിട്ഠിതചീവരസ്മി"ന്തി വുത്തം, ന തം സന്ധായ "ധാരേതബ്ബ"ന്തി വുത്തം, സാധിതഞ്ഹേതം. "കതം വാ ഹോതീ"തിആദിവചനതോ തദത്ഥസിദ്ധി, തേന പുന വിസേസനേ പയോജനം നത്ഥി, ന ഹി കതമേവ നിസ്സഗ്ഗിയം കരോതി, ന ച നട്ഠാദികം ധാരേതും സക്കാതി. യേന വാ അധിപ്പായേന ഭഗവതാ ഇദം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്തം, സോ അധിപ്പായോ തതിയകഥിനേ പകാസിതോതി വേദിതബ്ബോ. കസ്മാ തത്ഥ പകാസിതോതി ചേ? വിസേസവിധാനദസ്സനാധിപ്പായതോ. വിസേസവിധാനഞ്ഹി "നോ ചസ്സ പാരിപൂരീ"തിആദി. തത്ഥാപി "ചീവരം ഉപ്പജ്ജേയ്യാ"തി അവത്വാ "അകാലചീവരം ഉപ്പജ്ജേയ്യാ"തി വിസേസനേന ഉബ്ഭതേപി കഥിനേ കാലചീവരം അത്ഥീതി ദീപേതി. കിഞ്ചേതം? പച്ഛിമകത്തികമാസേ ഉപ്പന്നചീവരം, തേനേവ തത്ഥ "അനത്ഥതേ കഥിനേ ഏകാദസമാസേ ഉപ്പന്ന"ന്തി വുത്തം, തസ്മാ ഉപ്പത്തിനിയമേ വുത്തദോസാഭാവസിദ്ധി. യഞ്ച തത്ഥ "കാലേപി ആദിസ്സ ദിന്നം ഏതം അകാലചീവരം നാമാ"തി വുത്തം, തസ്സ ദ്വേ അത്ഥവികപ്പാ. ആദേസവസേന "അകാലചീവര"ന്തി ലദ്ധസങ്ഖ്യമ്പി കാലേ ഉപ്പന്നത്താ കാലപരിഹാരം ലഭതി, പഗേവാനാദേസന്തി അയം പഠമോ വികപ്പോ ഉപ്പത്തിനിയമേ വുത്തദോസാഭാവമേവ ഉപത്ഥമ്ഭേതി. തഥാ ആദേസവസേന അകാലചീവരസങ്ഖ്യം ഗതം ചീവരകാലേ ഉപ്പന്നത്താ ചീവരകാലതോ പരം ദസാഹപരിഹാരം ന ലഭതി, പഗേവാനാദേസന്തി അയം ദുതിയോ ധാരണനിയമേ വുത്തദോസാഭാവമേവ ഉപത്ഥമ്ഭേതി. യദി ഏവം ആദേസവസേന അകാലചീവരസ്സ അകാലചീവരതാ കിമത്ഥികാതി ചേ? സങ്ഘുദ്ദേസികസ്സ തസ്സ അത്ഥതകഥിനസ്സപി ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ സാധാരണഭാവത്ഥികാതി വേദിതബ്ബാ.

അപിച പുഗ്ഗലസ്സ കഥിനദിവസാപി ദിവസാവ. ഏവം ഗണനുപഗത്താ അകാലചീവരസങ്ഖയാപടിലാഭാനുഭാവേന "ഉബ്ഭതസ്മിം കഥിനേ"തി വചനാപേക്ഖസ്സ അനിസ്സഗ്ഗിയത്താ തദനുലോമത്താ "കാലചീവരസ്സപീ"തി ഏവം സബ്ബഥാ ചതുബ്ബിധം ഏത്ഥ വചനന്തി വേദിതബ്ബം. അപിച അത്ഥി ഏകച്ചേന കഥിനുദ്ധാരേന ഉബ്ഭതേ കഥിനേ ഉപ്പന്നം ഏകച്ചസ്സ ഭിക്ഖുനോ കാലചീവരം ഹോതി, ഏകച്ചസ്സ അകാലചീവരം, തം സീമാതിക്കന്തസ്സ, നോ ഉബ്ഭാരഗതം. തം ദിന്നം വസേന ഉബ്ഭതേ ഉപ്പന്നം ഠപേത്വാ ഇതരേസം അഞ്ഞതരേന ഉബ്ഭതേ ഉപ്പന്നന്തി വേദിതബ്ബം. തഞ്ഹി യസ്സ ഉബ്ഭതം, തസ്സ അകാലചീവരം, ഇതരസ്സ കാലചീവരം. തഥാ അത്ഥി ഏകച്ചേന കഥിനുദ്ധാരേന ഉബ്ഭതേ കഥിനേ ഉപ്പന്നം സബ്ബസ്സപി അകാലചീവരമേവ ഹോതി. തം യഥാഠപിതം വേദിതബ്ബം. തഥാ അത്ഥി ഉബ്ഭതസ്മിം കഥിനേ ഉപ്പന്നം ഠപേത്വാ വസ്സാനസ്സ പച്ഛിമേ മാസേ ഉപ്പന്നം. തഥാ അത്ഥി ഉബ്ഭതസ്മിം കഥിനേ ഉപ്പന്നം അകാലചീവരം, തം ഹേമന്തേ, ഗിമ്ഹേ വാ ഉപ്പന്നന്തി വേദിതബ്ബം. ഏവം പുഗ്ഗലകാലഭേദതോ ബഹുവിധത്താ

ഉപ്പന്നസ്സ "ഉബ്ഭതസ്മിം കഥിനേ ഉപ്പന്ന"ന്തി ന വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. അനേകംസികത്താ ഇമമ്പി അത്ഥവികപ്പം ദസ്സേതും "ഉബ്ഭതസ്മിം കഥിനേതി ഭിക്ഖുനോ കഥിനം ഉബ്ഭതം ഹോതീ"തി. ഏത്താവതാ സിദ്ധേപി "അട്ഠന്നം മാതികാനം അഞ്ഞതരായാ"തിആദി വുത്തം. "ധാരയാമീ"തി ഭിക്ഖുനീവിഭങ്ഗേ ആഗതോതി വത്തബ്ബോ. "ഏവ"ന്തി വചനേന വചനഭേദോ തത്ഥ നത്ഥീതി വുത്തം ഹോതി.

"വികപ്പനുപഗം പച്ഛിമ"ന്തി ഇദം സബ്ബസങ്ഗാഹികത്താ വുത്തം. "അധിട്ഠാനുപഗം പച്ഛിമ"ന്തി അസബ്ബസങ്ഗാഹികം. ന ഹി യത്തകം സങ്ഘാടി അധിട്ഠാനുപഗം പച്ഛിമം, തത്തകം അന്തരവാസകാദി അധിട്ഠാനുപഗം പച്ഛിമം ഹോതി അധിട്ഠാനസ്സ ബഹുവിധത്താ. ന ഏവം വികപ്പനായ ഭേദോ തസ്സാ ഏകവിധത്താതി വേദിതബ്ബം. "ഏകാദസേ അരുണുഗ്ഗമനേ നിസ്സഗ്ഗിയ"ന്തി അന്തിമം ഠപേത്വാ തതോ പുരിമതരസ്മിന്തി അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. അന്തിമം നാമ അപരകത്തികായ പഠമാരുണുഗ്ഗമനം. തഞ്ഹി കാലത്താ നിസ്സഗ്ഗിയം ന കരോതി, തേനേവാഹ **അച്ചേകചീവരസിക്ഖാപദട്ഠകഥായം** "ഛട്ഠിതോ പട്ഠായ പന ഉപ്പന്നം അനച്ചേകചീവരമ്പി പച്ചുദ്ധരിത്വാ ഠപിതചീവരമ്പി ഏതം പരിഹാരം ലഭതിയേവാ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ വ.ന്ദ്‌ര്‌ന്ദ-ൻ). ഇമംയേവ നയം സന്ധായ "അച്ചേകചീവരസ്സ അനത്ഥതേ കഥിനേ ഏകാദസദിവസാധികോ മാസോ, അത്ഥതേ കഥിനേ ഏകാദസദിവസാധികാ പഞ്ച മാസാ, തതോ പരം ഏകദിവസമ്പി പരിഹാരോ നത്ഥീ"തി തത്ഥേവാഹ. ഇമസ്മിം നയേ സിദ്ധേ അനച്ചേകചീവരം ദ്വാദസാഹേ ന ലഭതീതി സിദ്ധമേവ ഹോതി. തതോ "അനച്ചേകചീവരേ അനച്ചേകചീവരസഞ്ഞീ, അനാപത്തീ"തി (പാരാ॰ ന്ദ൦) ഏത്ഥ അച്ചേകചീവരസദിസേ അഞ്ഞസ്മിം അനധിട്ഠിതേതി സിദ്ധം ഹോതി. തത്ഥ പന "പഞ്ച മാസാ"തി ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദവചനം. വസ്സികസാടികഞ്ച അവസ്സികസാടികഭാവം പത്വാ ഏകാദസമാസേ പരിഹാരം ലഭതീതി വേദിതബ്ബം.

ദസാഹാതിക്കന്തം നിസ്സഗ്ഗിയന്തി ഏത്ഥ ആപത്തിവുട്ഠാനേ "ദസാഹപ്പടിച്ഛന്നം പക്ഖഅതിരേകപക്ഖമാസഅതിരേകമാസപടിച്ഛന്ന"ന്തിആദിവചനഭേദോ വിയ, ന ഇധ വചനഭേദോ, തസ്മാ സംവച്ഛരാതിക്കന്തമ്പി ദസാഹാതിക്കന്തമേവ നാമ, തഥാ ദുതിയകഥിനേപി സംവച്ഛരവിപ്പവുത്ഥമ്പി രത്തിവിപ്പവുത്ഥമേവ. തതിയേ സംവച്ഛരാതിക്കന്തമ്പി മാസാതിക്കന്തമേവ നാമാതി വേദിതബ്ബം. "അനധിട്ഠിതേ അധിട്ഠിതസഞ്ഞീ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ"ന്തി ഇദമേകസ്സ തികപാചിത്തിയസ്സ ആദിപദദീപനം. ഏസ നയോ അവികപ്പിതേതിആദീസുപി, തസ്മാ ഏത്ഥ അട്ഠസു തികച്ഛേദേസു ഏകം വിത്ഥാരേത്വാ ഇതരേസം ഏകേകമാദിപദം വിത്ഥാരേഹ്വാ ദ്വേ ദ്വേ ഭഗവതാവ സങ്ഖിത്തത്താതി ബഹൂസുപി തികച്ഛേദേസു സമ്ഭവന്തേസു ഏകോ ഏവ വുച്ചതി, "അയം വിനയസ്സ ധമ്മതാ"തി വദന്തി. ദുക്കടവാരേസു പന ഏകം ദുക്കടം വിത്ഥാരേത്വാ സേസാനി സത്ത തഥേവ സങ്ഖിത്താനി. തഥാ അന്തിമന്തിമോ ഏകേകോ അനാപത്തികോട്ഠാസോതി വേദിതബ്ബം.

അനാപത്തി അന്തോദസാഹന്തി അയം സങ്ഖേപത്ഥോ - തം ദസാഹപരമം ധാരേതബ്ബം. തം അതിരേകചീവരം യഥാസകം അധിട്ഠാനം അന്തോദസാഹം അധിട്ഠേതി വാ വികപ്പേതി വാ വിസ്സജ്ജേതി വാ അത്തനോ ധമ്മതായ നസ്സതി വാ വിനസ്സതി വാ ഡയ്ഹതി വാ അഞ്ഞോ വാ തം അച്ഛിന്ദിത്വാ ഗണ്ഹാതി വിസ്സാസന്തോ വാ ഗണ്ഹാതി പാചിത്തിയതോ അനാപത്തി. ദുക്കടതോ പന സിയാ ആപത്തി സിയാ അനാപത്തി സഞ്ഞാഭേദേന. അന്തിമാനം പനേത്ഥ ദിന്നം പദാനം വസേന അനച്ഛിന്നേ അച്ഛിന്നസഞ്ഞീ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം. അവിസ്സാസഗ്ഗാഹേ വിസ്സാസഗ്ഗാഹസഞ്ഞീ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയന്തിആദികാ ദ്വേ തികപാചിത്തിയാ, ദ്വേ ച ദുക്കടാ സങ്ഖിത്താതി വേദിതബ്ബാ. ഏത്ഥ ഹി യദി അന്തോദസാഹം അധിട്ഠേതി, ദസാഹപരമം അരുണം അതിക്കമിത്വാ തസ്സ ദിവസഭാഗേ അധിട്ഠഹതീതി വേദിതബ്ബം. അയം താവ പാളിവിനിച്ഛയോ.

അട്ഠകഥായം പന **ഇതോ ഗരുകതരാനീ**തിആദിമ്ഹി അയം ചോദനാപുബ്ബങ്ഗമോ വിനിച്ഛയോ - **ഗണ്ഠിപദേ** പനസ്സ ഇതോ നിസ്സട്ഠചീവരദാനതോ ഗരുകമ്പി ഞത്തിദുതിയകമ്മം യഥാ അപലോകനേന കരോന്തി, ഏവമിദം ഞത്തിയാ കത്തബ്ബമ്പി പകതിവചനേന വട്ടതീതി. യദി ഏവം **പരിവാരേ** കമ്മവഗ്ഗസ്സ അട്ഠകഥായം "ഞത്തികമ്മമ്പി ഏകം ഞത്തിം ഠപേത്വാവ കാതബ്ബം, അപലോകനകമ്മാദിവസേന ന കാതബ്ബ"ന്തി (പരി॰ അട്ഠ॰ ർവ്വ) യം വുത്തം, തേന വിരുജ്ഝേയ്യ. തേനേതം വുച്ചതി "തേസം ഏതം അനുലോമ"ന്തി, തസ്മാ അനുലോമനയേനേവ തം വുത്തം. നിയമം പന യഥാ ദിന്നം പാരിസുദ്ധിഉപോസഥോ വിനാ ഞത്തിയാ ഹോതി, ഏവം ദിന്നം നിസ്സട്ഠചീവരദാനമ്പീതി വദാമ, തസ്മാ "ആയസ്മതോ ദേമാ"തി വത്തും വട്ടതി. കഥം പനേതം ഞാതബ്ബന്തി? തദനുലോമത്താതി. ഏകദേവേദം ഞത്തികമ്മം അപലോകനേനാപി കാതും വട്ടതീതി സാധനന്തി വേദിതബ്ബന്തി ആചരിയോ. **അനുഗണ്ഠിപദേ** പനേത്ഥ ചോദനം കത്വാ "ഏതം സാധിതം. ഞത്തികമ്മം ഏകം ഞത്തിം ഠപേത്വാവ കാതബ്ബ"ന്തി **പാളിയാ** ആഗതം സന്ധായ

വുത്തം, ഇദം പന **പാളിയം** നാഗതം, ലേസതോ ആഹരിത്വാ വുത്തന്തി കത്വാ ഏതം അപലോകനേനാപി വട്ടതീതി.

൪൬൯. ഏസ നയോതി അഞ്ഞേസം ചീവരേസു ഉപചികാദീഹി ഖായിതേസു മമപി ഖായിതാനീതിആദി. **"അഞ്ഞേന കതം…പേ॰… സാധക"**ന്തി വചനതോ സമാനജാതികം, ഏകത്ഥജാതികഞ്ച തതിയകഥിനം പഠമസമാനമേവാതി സിദ്ധം ഹോതി.

൪൭൦. തിചീവരം അധിട്ഠാതുന്തി ഏത്ഥ തിചീവരം തിചീവരാധിട്ഠാനേന അധിട്ഠാതബ്ബയുത്തകം, യം വാ തിചീവരാധിട്ഠാനേന അധിട്ഠാതും അവികപ്പേതും അനുജാനാമി, തസ്സ അധിട്ഠാനകാലപരിച്ഛേദാഭാവതോ സബ്ബകാലം ഇച്ഛന്തസ്സ അധിട്ഠാതുംയേവ അനുജാനാമി, തം കാലപരിച്ഛേദം കത്വാ വികപ്പേതും നാനുജാനാമി. സതി പന പച്ചയേ യദാ തദാ വാ പച്ചുദ്ധരിത്വാ വികപ്പേതും വട്ടതീതി "അനാപത്തി അന്തോദസാഹം അധിട്ഠേതി, വികപ്പേതീ"തി വചനതോ സിദ്ധം ഹോതീതി വുത്തമേതം. വസ്സികസാടികം തതോ പരം വികപ്പേതുംയേവ നാധിട്ഠാതും. വത്ഥഞ്ഹി കതപരിയോസിതം അന്തോചതുമാസേ വസ്സാനദിവസം ആദിം കത്വാ അന്തോദസാഹേ അധിട്ഠാതും അനുജാനാമി, ചതുമാസതോ ഉദ്ധം അത്തനോ സന്തകം കത്വാ ഠപിതുകാമേന വികപ്പേതും അനുജാനാമീതി അത്ഥോ. **സുഗതചീവരതോ ഊനക**ന്തി തിണ്ണമ്പി ചീവരാനം ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദോ. "തിചീവരം പന പരിക്ഖാരചോളം അധിട്ഠാതും വട്ടതീ"തി വാദേ പന സതി തഥാരൂപപച്ചയേ വട്ടതി. യഥാ സതി പച്ചയേ വികപ്പേതും വട്ടതീതി സാധിതമേതം, പഗേവ അഞ്ഞേന അധിട്ഠാനേന അധിട്ഠാതും. "അന്തോദസാഹം അധിട്ഠേതി, വികപ്പേതീ"തി അനിയമതോ വുത്തന്തി സങ്ഘാടി, ഉത്തരാസങ്ഗോ, അന്തരവാസകന്തി അധിട്ഠിതാനധിട്ഠിതാനം സമാനമേവ നാമം. "അയം സങ്ഘാടീ"തിആദീസു (മഹാവ॰ ൧൦൩) ഹി അനധിട്ഠിതാ വുത്താ. "തിചീവരേന വിപ്പവസേയ്യാ"തി ഏത്ഥ അധിട്ഠിതാ വുത്താ. **സാമന്തവിഹാരേ വാ**തി ഗോചരഗാമതോ വിഹാരേതി **ധമ്മസിരിത്ഥേരോ**. ദൂരതരേപി ലബ്ഭതേവാതി ആചരിയോ. **അനുഗണ്ഠിപദേ**പി "സാമന്തവിഹാരേ വാതി ദേസനാസീസമത്തം, തസ്മാ ഠപിതട്ഠാനം സല്ലക്ഖേത്വാ ദൂരേ ഠിതമ്പി അധിട്ഠാതബ്ബ"ന്തി വുത്തം. **സാമന്തവിഹാരോ** നാമ യത്ഥ തദഹേവ ഗന്ത്വാ നിവത്തിതും സക്കാ. രത്തിവിപ്പവാസം രക്ഖന്തേന തതോ ദൂരേ ഠിതം അധിട്ഠാതും ന വട്ടതി, ഏവം കിര **മഹാഅട്ഠകഥായം** വുത്തന്തി. കേചി "ചീവരവംസേ ഠപിതം അഞ്ഞോ പരിവത്തിത്വാ നാഗദന്തേ ഠപേതി, തം അജാനിത്വാ അധിട്ഠഹന്തസ്സപി രുഹതി ചീവരസ്സ സല്ലക്ഖിതത്താ"തി വദന്തി. **അധിട്ഠഹിത്വാ**തി പരിക്ഖാരചോളാദിവസേന. **മഹന്തതരമേവാ**തിആദി സബ്ബാധിട്ഠാനസാധാരണലക്ഖണം . തത്ഥ **പുന അധിട്ഠാതബ്ബമേവാ**തി അധിട്ഠിതചീവരസ്സ ഏകദേസഭൂതത്താ. അനധിട്ഠിതഞ്ചേ, അധിട്ഠിതസ്സ അപ്പഭാവേന ഏകദേസഭൂതം അധിട്ഠിതസങ്ഖ്യമേവ ഗച്ഛതി. തഥാ അധിട്ഠിതഞ്ചേ, അനധിട്ഠിതസ്സ ഏകദേസഭൂതം അനധിട്ഠിതസങ്ഖ്യം ഗച്ഛതീതി ഹി ലക്ഖണം, ന കേവലഞ്ചേത്ഥ ദുതിയപട്ടമേവ, തതിയപട്ടാദികമ്പി. യഥാഹ "അനുജാനാമി…പേ॰… ഉതുദ്ധടാനം ദുസ്സാനം ചതുഗ്ഗുണം സങ്ഘാടിം… പേ॰… പംസുകൂലേ യാവദത്ഥ"ന്തി (മഹാവ॰ ൩൪൮).

അവസേസാ ഭിക്ഖൂതി വക്ഖമാനകാലേ നിസിന്നാ ഭിക്ഖൂ. **തസ്മാ വട്ടതീ**തി യഥാ "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തിചീവരം അധിട്ഠാതും ന വികപ്പേതു"ന്തി വുത്തം, ഏവം പരിക്ഖാരചോളമ്പി വുത്തം, ന തസ്സ ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദോ വുത്തോ, ന ച സങ്ഖ്യാപരിച്ഛേദോ, തസ്മാ തീണിപി ചീവരാനി പച്ചുദ്ധരിത്വാ "ഇമാനി ചീവരാനി പരിക്ഖാരചോളാനി അധിട്ഠാമീ"തി അധിട്ഠഹിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതീതി അത്ഥോ. **"നിധാനമുഖമേത"**ന്തി കഥം പഞ്ഞായതീതി ചേ? "തേന ഖോ പന സമയേന ഭിക്ഖൂനം പരിപുണ്ണം ഹോതി തിചീവരം, അത്ഥോ ച ഹോതി പരിസ്സാവനേഹിപി ഥവികാഹിപീ"തി ഏതസ്മിം വത്ഥുസ്മിം "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പരിക്ഖാരചോള"ന്തി (മഹാവ॰ ൩൫൭) അനുഞ്ഞാതത്താ. ഭിക്ഖൂനഞ്ച ഏകമേവ പരിസ്സാവനം, ഥവികാ വാ വട്ടതി, ന ദ്വേ വാ തീണി വാതി പടിക്ഖേപാഭാവതോ വികപ്പനുപഗപച്ഛിമപ്പമാണാനി, അതിരേകപ്പമാണാനി വാ പരിസ്സാവനാദീനി പരിക്ഖാരാനി കപ്പന്തീതി സിദ്ധം. യദി ഏവം "യംനൂനാഹം ഭിക്ഖൂനം ചീവരേ സീമം ബന്ധേയ്യം മരിയാദം ഠപേയ്യ"ന്തി (മഹാവ॰ ൩൪൭) വചനവിരോധോതി ചേ? ന, അനുസന്ധിയാ അജാനനതോ, വിരോധതോ ച. കിം വുത്തം ഹോതി? **ചീവരക്ഖന്ധകേ** (മഹാവ॰ ൩൨൬ ആദയോ) പഠമം ഗഹപതിചീവരം അനുഞ്ഞാതം, തതോ പാവാരകോസിയകോജവകമ്ബലാദി. തതോ "തേന ഖോ പന സമയേന സങ്ഘസ്സ ഉച്ചാവചാനി ചീവരാനി ഉപ്പന്നാനി ഹോന്തി. അഥ ഖോ ഭിക്ഖൂനം ഏതദഹോസി 'കിം നു ഖോ ഭഗവതാ ചീവരം അനുഞ്ഞാതം, കിം അനനുഞ്ഞാത'"ന്തി ഏതസ്മിം വത്ഥുസ്മിം "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഛ ചീവരാനി ഖോമ"ന്തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൩൩൯) കപ്പിയചീവരജാതി അനുഞ്ഞാതാ, ന പന സങ്ഖ്യാപമാണം. തതോ "അദ്ദസ ഭഗവാ…പേ॰… സമ്ബഹുലേ ഭിക്ഖൂ ചീവരേഹി ഉബ്ഭണ്ഡിതേ സീസേപി ചീവരഭിസിം കരിത്വാ ഖന്ധേപി ചീവരഭിസിം കരിത്വാ കടിയാപി ചീവരഭിസിം കരിത്വാ ആഗച്ഛന്തേ, ദിസ്വാന ഭഗവതോ

ഏതദഹോസി...പേ... യേപി ഖോ തേ കുലപുത്താ ഇമസ്മിം ധമ്മവിനയേ സീതാലുകാ സീതഭീരുകാ, തേപി സക്കോന്തി തിചീവരേന യാപേതും, യംനൂനാഹം ഭിക്ഖൂനം ചീവരേ സീമം ബന്ധേയ്യം മരിയാദം ഠപേയ്യം തിചീവരം അനുജാനേയ്യ"ന്തി (മഹാവ॰ ൩൪൮) ചീവരം അനുഞ്ഞാതം, തഞ്ച ഖോ ഏകകമേവ. ഛബ്ബഗ്ഗിയാ പന മിച്ഛാ ഗഹേത്വാ ബഹൂനി പരിഹരിംസു. താനി നേസം അതിരേകട്ഠാനേ ഠിതാനി ഹോന്തി. തതോ "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ദസാഹപരമം അതിരേകചീവരം ധാരേതു"ന്തി (മഹാവ॰ ൩൪൭) അനുഞ്ഞാതം, തേനേതം പഞ്ഞായതി. അതിരേകാനി ബഹൂനി ചീവരാനി തേ പരിഹരിംസു, "താനി ദസാഹപരമമേവ ധാരേതും അനുജാനാമി, ന തമേവേക"ന്തി വദന്തേന യാ പുബ്ബേ തിചീവരാധിട്ഠാനസങ്ഖാതാ ചീവരേ സീമാബദ്ധാ, മരിയാദാ ച ഠപിതാ, തായ സതിപി തിചീവരബാഹുല്ലപരിഹരണക്കമോ ദസ്സിതോ ദിവസപരിച്ഛേദവസേന. തതോ പരം "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അതിരേകചീവരം വികപ്പേതു"ന്തി (മഹാവ॰ ൩൪൭) അനുജാനന്തേന വിനാപി ദിവസപരിച്ഛേദേന അതിരേകചീവരപരിഹരണക്കമോ ദസ്സിതോതി ദ്വേപി താനി നിധാനമുഖാനീതി സിദ്ധം. തഥാ പരിക്ഖാരചോളാധിട്ഠാനമ്പി സിയാ, അഞ്ഞഥാ ഇതരചീവരാധിട്ഠാനാനുജാനനവിരോധോ സിയാ സീമാമരിയാദട്ഠപനവിരോധതോ. തിചീവരാധിട്ഠാനപഞ്ഞത്തിയേവ തിചീവരമരിയാദാ ഹോതി. തേന വുത്തം "പാടേക്കം നിധാനമുഖമേത"ന്തി. "പഠമം തിചീവരം തിചീവരാധിട്ഠാനേന അധിട്ഠാതബ്ബം, പുന പരിഹരിതും അസക്കോന്തേന പച്ചുദ്ധരിത്വാ പരിക്ഖാരചോളം അധിട്ഠാതബ്ബം, ന ത്വേവ ആദിതോവ ഇദം വുത്ത"ന്തി വുത്തം. "യഥാ തിചീവരം പരിഹരിതും അസക്കോന്തസ്സ ഗിലാനസ്സ വിപ്പവാസസമ്മുതി അനുഞ്ഞാതാ, അഗിലാനസ്സപി **സാസങ്കസിക്ഖാപദേ** (പാരാ॰ ൬൫൨) തസ്സ അന്തരഘരേ നിക്ഖേപോ ച, തതോപി സതി പച്ചയേ ഛാരത്തവിപ്പവാസോ, തതോപി അസക്കോന്തസ്സ പച്ചുദ്ധാരോ, പച്ചുദ്ധടമ്പി അന്തോദസാഹേ അധിട്ഠാതും, അസക്കോന്തസ്സ വികപ്പനാ ച അനുഞ്ഞാതാ. തഥേവ ദ്വിന്നമ്പി സമ്മുഖാപരമ്മുഖാവികപ്പനാനം പരസന്തകത്താ വികപ്പനപച്ചയേ അസതി 'പരിക്ഖാരചോള'ന്തി അധിട്ഠഹിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും ഭഗവതാ അനുഞ്ഞാതം സിയാ, യതോ തദധിപ്പായഞ്ഞൂ ഏവം വദന്തീ"തി **മഹാപച്ചരിയ**മ്പി വുത്തം. **പുബ്ബേ**തിആദി "പാടേക്കം നിധാനമുഖ"ന്തി വുത്തസ്സ പയോഗദസ്സനത്ഥം വുത്തം. അബദ്ധസീമായം ദുപ്പരിഹാരന്തി വികപ്പനാദിഅത്ഥായ ഉപചാരം അതിക്കമിത്വാപി ഗമനസമ്ഭവതോ.

വസ്സികസാടികാ അനതിരിത്തപ്പമാണാതി തസ്സാ ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദസ്സ വുത്തത്താ വുത്തം. **പച്ചത്ഥരണമ്പി അധിട്ഠാതബ്ബമേവാ**തി "ഇദം, ഭന്തേ, അമ്ഹാകം സേനാസനസ്സ ഉപരി അത്ഥരിതബ്ബ"ന്തിആദിനാ ദിന്നം നാധിട്ഠാതബ്ബം, "ഇദം തുമ്ഹാക"ന്തി ദിന്നം സയം അധിപ്പേതംവ അധിട്ഠാതബ്ബന്തി അധിപ്പായോ. "സകിം അധിട്ഠിതം അധിട്ഠിതമേവ ഹോതി, ന പുന പച്ചുദ്ധരീയതി കാലപരിച്ഛേദാഭാവതോ"തി ലിഖിതം. "ഏകവചനേനപി വട്ടതീതി അപരേ"തി വുത്തം. **ഭേസജ്ജനവകമ്മമാതാപിതുആദീനം അത്ഥായാ**തി ഏത്ഥ "ഇമിനാ ഭേസജ്ജം ചേതാപേസ്സാമി, ഇദം മാതുയാ ദസ്സാമീ"തി ഠപേന്തേന അധിട്ഠാതബ്ബം. "'ഇദം ഭേസജ്ജസ്സ, ഇമം മാതുയാ'തി വിഭജന്തേന അധിട്ഠാനകിച്ചം നത്ഥീതി അപരേ"തി വുത്തം. "സകഭാവം മോചേത്വാ ഠപനം സന്ധായാഹാ"തി ലിഖിതം.

"പുന അധിട്ഠാതബ്ബന്തി അയം സങ്ഗീതിതോ പട്ഠായ ആഗതഅട്ഠകഥാവാദോ. തതോ പരം ആചരിയാനം തത്ഥ തത്ഥ യുത്തിവിചാരണാ"തി വുത്തം. **പമാണചീവരസ്സാ**തി പച്ഛിമപ്പമാണസ്സ. **ദ്വേ ചീവരാനീ**തി സഹ ഉത്തരാസങ്ഗേന. **ഏസ നയോ**തി പമാണയുത്തേസു യത്ഥ കത്ഥചീതിആദിനയോവ. "തം അതിക്കാമയതോ ഛേദനക"ന്തി (പാചി॰ ൫൩൧) വചനതോ ഉത്തരി പടിസിദ്ധം, തതോ ഹേട്ഠാ അപ്പടിസിദ്ധത്താ വട്ടതി. തഥ സിയാ - തിചീവരസ്സ പച്ഛിമപ്പമാണം വിസും സുത്തേ നത്ഥീതി, ന വത്തബ്ബം, സിക്ഖാകരണീയേഹി സിദ്ധത്താ. കിം വുത്തം ഹോതി? "'പരിമണ്ഡലം നിവാസേസ്സാമി, പാരുപിസ്സാമി, സുപ്പടിച്ഛന്നോ അന്തരഘരേ ഗമിസ്സാമീ'തി (പാചി॰ ൫൭൬-൫൭൮) വചനതോ യത്തകേന പമാണേന പരിമണ്ഡലതാ, സുപ്പടിച്ഛന്നതാ ച **അട്ഠകഥായം** വുത്തക്കമേന സമ്പജ്ജതീ"തി വത്തബ്ബം. തേസം വസേന പച്ഛിമപ്പമാണന്തി സിദ്ധം, തഞ്ച ഖോ മുട്ഠിപഞ്ചകാദി യഥാവുത്തമേവ വുച്ചതേ. തേനേവാഹ ലേസം ഠപേത്വാ "വിസും സുത്തേ നത്ഥീ"തി.

അപിചേത്ഥ അധിപ്പേതം, തഥാപി ന സമേതിയേവാതി അത്ഥോ, തസ്മാ "യദീ"തിആദിസമ്ബന്ധോ അദ്ധാ വുത്തോ. യസ്മാ പരിച്ഛിന്നോ സമേതി ച. ഇതരേസു പന ഏകച്ചസ്മിം ആചരിയവാദേ നേവ പരിച്ഛേദോ അത്ഥി. ഏകച്ചസ്മിം ന പുബ്ബാപരം സമേതീതി സമ്ബന്ധോ. **അധിട്ഠാനം അധിട്ഠാനമേവ,** പരിഭോഗകാലേ പന അരജിതം ന വട്ടതി. ഇദം സബ്ബം തിചീവരേ ഏവ. ഇമസ്സ പന സിക്ഖാപദസ്സ അയം സങ്ഖേപവിനിച്ഛയോ - അനത്ഥതേ കഥിനേ ഹേമന്താനം പഠമദിവസതോ പട്ഠായ അത്ഥതേ കഥിനേ ഗിമ്ഹാനം പഠമദിവസതോ പട്ഠായ ഉപ്പന്നചീവരം സന്ധായ "നിട്ഠിതചീവരസ്മി"ന്തിആദി വുത്തന്തി.

ഏത്ഥാഹ - "രജകേഹി ധോവാപേത്വാ സേതം കാരാപേന്തസ്സാപി അധിട്ഠാനം അധിട്ഠാനമേവാ"തി വചനതോ അരജിതേപി അധിട്ഠാനം രുഹതി, തേന സൂചികമ്മം കത്വാ രജിത്വാ കപ്പബിന്ദും ദത്വാ അധിട്ഠാതബ്ബന്തി നിയമോ ന കാതബ്ബോതി? വുച്ചതേ, കാതബ്ബോവ പത്തോ വിയ അധിട്ഠിതോ. യഥാ പുന സേതഭാവം, തമ്ബഭാവം വാ പത്തോ അധിട്ഠാനം ന വിജഹതി, ന ച പന താദിസോ അധിട്ഠാനം ഉപഗച്ഛതി, ഏവമേതം ദട്ഠബ്ബന്തി. "യതോ പട്ഠായ പരിഭോഗാദയോ വട്ടന്തി, തതോ പട്ഠായ അന്തോദസാഹേ അധിട്ഠാതബ്ബ"ന്തി വദന്തി.

അവിസേസേന വുത്തവചനന്തി അധിട്ഠാതബ്ബം അധിട്ഠേതി, വികപ്പേതബ്ബം വികപ്പേതീതി ഏവം സവിസേസം കത്വാ അവചനം "ന വികപ്പേതു"ന്തി (മഹാവ॰ ൩൫൮) ഇമിനാ **വിരുദ്ധം വിയ ദിസ്സതി**. ഇദാനി ഇദം അധിട്ഠാനവികപ്പനനയപടിബദ്ധം **ഖന്ധകം, പരിവാരഞ്ച** മിസ്സേത്വാ പകിണ്ണകം വുച്ചതി - **ഖന്ധകേ** താവ "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തിചീവരം അധിട്ഠാതും ന വികപ്പേതും, വസ്സികസാടികം വസ്സാനം ചാതുമാസം അധിട്ഠാതും, തതോ പരം വികപ്പേതു"ന്തിആദി വുത്തം. **പരിവാരേ** "ന നവ ചീവരാനി അധിട്ഠാതബ്ബാനി, ന നവ ചീവരാനി വികപ്പേതബ്ബാനീ"തി (പരി॰ ൩൨൯), "ദസകേ ദസ, ഏകാദസകേ ഏകാദസ ചീവരാനി അധിട്ഠാതബ്ബാനി, ന വികപ്പേതബ്ബാനീ"തി (പരി॰ ൩൩൧) ച അനേകക്ഖത്തും വചനേന സുട്ഠു ദള്ഹം കത്വാ "സബ്ബാനി ചീവരാനി അധിട്ഠാതബ്ബാനി, ന വികപ്പേതബ്ബാനീ"തി വുത്തം, തസ്മാ ഉഭോപി തേ വിരുദ്ധാ വിയ ദിസ്സന്തി, **ഖന്ധകേ** ഏവ ച "വസ്സികസാടികം വസ്സാനം ചാതുമാസം അധിട്ഠാതും തതോ പരം വികപ്പേതു"ന്തി (മഹാവ॰ ൩൫൮) വുത്തം. **തദട്ഠകഥായം** "വസ്സികസാടികാ അനതിരിത്തപ്പമാണാ നാമം ഗഹേത്വാ വുത്തനയേനേവ ചത്താരോ വസ്സികേ മാസേ അധിട്ഠാതബ്ബാ, തതോ പരം പച്ചുദ്ധരിത്വാ വികപ്പേതബ്ബാ"തി വുത്തം. ഇദഞ്ച വിരുദ്ധം വിയ ദിസ്സതി അഞ്ഞമഞ്ഞം ഹേമന്തേ പച്ചുദ്ധാരസമ്ഭവതോ, വസ്സാനേ വികപ്പനാസമ്ഭവതോ ച. തഥാ ഇധ "അനാപത്തി അന്തോദസാഹം അധിട്ഠേതി വികപ്പേതീ"തി വചനപ്പമാണതോ സബ്ബത്ഥ വികപ്പനായ അപ്പടിസിദ്ധഭാവോ വേദിതബ്ബോതി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൬൯) അട്ഠകഥാവചനം പരിവാരവചനേന വിരുദ്ധം വിയ ദിസ്സതി, ന ഹി വിരുദ്ധം തഥാഗതാ ഭാസന്തി, തസ്മാ അട്ഠകഥാനയോവേത്ഥ പടിസരണം, യേന സബ്ബമ്പി തം ഏകരസം ഹോതി. **പരിവാരട്ഠകഥായ**ഞ്ച വുത്തം "ന വികപ്പേതബ്ബാനീതി അധിട്ഠിതകാലതോ പട്ഠായ ന വികപ്പേതബ്ബാനീ"തി (പരി॰ അട്ഠ॰ ൩൨൯). തിചീവരാനി അധിട്ഠിതകാലതോ പട്ഠായ, വസ്സികസാടികാദീനി ച അത്തനോ അത്തനോ അധിട്ഠാനഖേത്തേ ന അകാമാ വികപ്പേതബ്ബാനീതി അത്ഥോ, അവസേസപാളി, അത്ഥോ ച ഇധ **അട്ഠകഥായം** വുത്തോ, തസ്മാ സബ്ബമ്പേതം ഏകരസന്തി.

ഏത്ഥാഹ - യദി ഏവം "നവ ചീവരാനി നാധിട്ഠാതബ്ബാനീ"തി ച വത്തബ്ബം. വികപ്പിതകാലതോ പട്ഠായ ഹി നാധിട്ഠാതബ്ബാനീതി? ഏത്ഥ വുച്ചതേ - "തിചീവരം അധിട്ഠാതും ന വികപ്പേതും...പേ॰... പരിക്ഖാരചോളം അധിട്ഠാതും ന വികപ്പേതു"ന്തി ഏത്ഥ സബ്ബത്ഥ അധിട്ഠാനേ പടിസേധാദസ്സനതോ, വികപ്പനായ അദസ്സനതോ ച "തതോ പര"ന്തി ദ്വീസ്വേവ പരിച്ഛേദദസ്സനതോ ച "നവ ചീവരാനി അധിട്ഠാതബ്ബാനി, ന വികപ്പേതബ്ബാനി ചേവ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. അപരോ നയോ - അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തിചീവരം അധിട്ഠാതും അകാമാ. കസ്മാ? കാലേ ഉപ്പന്നം അനധിട്ഠഹന്തസ്സ കാലാതിക്കമേ ആപത്തിസമ്ഭവതോ, അകാലേ ഉപ്പന്നം അനധിട്ഠഹന്തസ്സ ദസാഹാതിക്കമേ ആപത്തിസമ്ഭവതോ ച. തത്ഥ യം കാലേ ഉപ്പന്നം അപ്പഹോന്തേപി ദസാഹേ കാലാതിക്കമേ ആപത്തികരം, തം നിസ്സജ്ജനകാലേ "ഇദം മേ, ഭന്തേ, അതിരേകചീവരം ധാരിതം നിസ്സഗ്ഗിയം, ഇമാഹം സങ്ഘസ്സാ"തിആദിനാ നിസ്സജ്ജിതബ്ബം, ഇതരം യഥാപാളിമേവ. തത്ഥ പഠമനയോ "യോ പന, ഭിക്ഖു, അതിരേകചീവരം ധാരേയ്യ നിസ്സഗ്ഗിയ"ന്തി ഇമായ പഠമപഞ്ഞത്തിയാ വസേന വുത്തോ, ദുതിയോ അനുപഞ്ഞത്തിയാ വസേന വുത്തോ.

യഥാ ച നിസ്സജ്ജിതബ്ബവത്ഥുമ്ഹി അസതി യഥാപാളിം അവത്വാ കേവലം ആപത്തി ഏവ ദേസേതബ്ബാ, യഥാ ച വസ്സികസാടികനിസ്സജ്ജനേ കേവലം പരിയിട്ഠമത്തേ യഥാപാളിം അവത്വാ യഥാസമ്ഭവം നിസ്സജ്ജിതബ്ബം, തഥാ ഇദമ്പീതി വേദിതബ്ബം. യഥാ സംവച്ഛരാതിക്കന്തം അതിരേകചീവരം "ദസാഹാതിക്കന്ത"മിച്ചേവ വുച്ചതി. സംവച്ഛരവിപ്പവുത്ഥതിചീവരം, മാസാതിക്കന്തഞ്ച "രത്തിവിപ്പവുത്ഥ"ന്തി ച "ഛാരത്തവിപ്പവുത്ഥ"ന്തി ച വുച്ചതി, തഥാ ഇദമ്പി "ദസാഹാതിക്കന്ത"മിച്ചേവ വുച്ചതീതി ഏകേ, തസ്മാ സിദ്ധമിദം "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തിചീവരം അധിട്ഠാതും അകാമാ"തി, തഥാ അകാമാ ന വികപ്പേതുന്തി അത്ഥോ. ഇച്ഛായ ഹി സതി "പച്ചുദ്ധരിത്വാ വിപ്പവാസസുഖത്ഥം വികപ്പനായ ഓകാസോ ദിന്നോ ഹോതി, ദസാഹാതിക്കമേ ച അനാപത്തീ"തി വചനതോ വികപ്പേതും അനുജാനാമീതി വുത്തം ഹോതി. തഥാ വസ്സികസാടികാ അകാമാ അധിട്ഠാതും ദസാഹാതിക്കമേ ആപത്തിസമ്ഭവതോ. കിത്തകം കാലന്തി ചേ? വസ്സാനം ചാതുമാസം, ഇച്ഛായ പന സതി ഉദ്ധംയേവ വികപ്പേതബ്ബം. "സബ്ബത്ഥ വികപ്പനായ അപ്പടിസിദ്ധഭാവോ വേദിതബ്ബോ"തി ഹി വുത്തം. "അത്ഥാപത്തി ഹേമന്തേ

ആപജ്ജതി, നോ ഗിമ്ഹേ, നോ വസ്സേ''തി (പരി॰ ൩.൨൩) ച വുത്തം, തേന വുത്തം **അട്ഠകഥായം** ''തതോ പരം പച്ചുദ്ധരിത്വാ വികപ്പേതബ്ബാ''തി.

തത്രായം വിചാരണാ - കദാ പച്ചുദ്ധരിതബ്ബാ, കദാ വികപ്പേതബ്ബാ, കിഞ്ചേത്ഥ യസ്മാ ''തതോ പര''ന്തി വുത്തം. ഹേമന്തഞ്ച പത്തമത്തേ സാ അധിട്ഠാനം വിജഹതി, തസ്മാ ''പച്ചുദ്ധരിത്വാ''തി ന വത്തബ്ബം അധിട്ഠാനസ്സ നത്ഥിതായ, അഥ ''അന്തോചാതുമാസേ വികപ്പേതബ്ബാ''തി ന വത്തബ്ബം. ''തതോ പരം വികപ്പേതു''ന്തി ഹി വുത്തന്തി? ഏത്ഥ ഏകച്ചേ വദന്തി ''വത്തബ്ബമേത''ന്തി. യഥാ പരിവുത്ഥപരിവാസോ, ചിണ്ണമാനത്തോ ച സന്തോ നിട്ഠിതേസുപി പരിവാസമാനത്തദിവസേസു, തഥാ നിട്ഠിതേസുപി അധിട്ഠാനദിവസേസു സാധിട്ഠാനമേതന്തി ഏകേ. **അട്ഠകഥാചരിയാനം** ഇദം സന്നിട്ഠാനം ''കത്തികപുണ്ണമദിവസേ പച്ചുദ്ധരിത്വാ പാടിപദദിവസേ വികപ്പേതബ്ബാ''തി. വുത്തഞ്ഹേതം **പരിവാരട്ഠകഥായം** ''കത്തികപുണ്ണമാസിയാ പച്ഛിമേ പാടിപദദിവസേ വികപ്പേത്വാ ഠപിതം വസ്സികസാടികം നിവാസേന്തോ ഹേമന്തേ ആപജ്ജതി. **കുരുന്ദിയം** പന 'കത്തികപുണ്ണമദിവസേ അപച്ചുദ്ധരിത്വാ ഹേമന്തേ ആപജ്ജതീ'തി വുത്തം, തമ്പി സുവുത്തം. 'ചാതുമാസം അധിട്ഠാതും, തതോ പരം വികപ്പേതു'ന്തി ഹി വുത്ത''ന്തി (പരി॰ അട്ഠ॰ ൩.൨൩). തത്ഥ കുരുന്ദിനയോ പച്ഛാ വുത്തത്താ സാരതോ ദട്ഠബ്ബോ , ന പുരിമോ. നിവാസേന്തോ ഹി ഗിമ്ഹേപി ഓരേനദ്ധമാസം ആപജ്ജതി ഏവ. ഇധ ച ''അത്ഥാപത്തി ഹേമന്തേ ആപജ്ജതി, നോ ഗിമ്ഹേതി വുത്ത''ന്തി കുരുന്ദിവചനസ്സായമത്ഥോ ദിസ്സതി.

''കത്തികപുണ്ണമദിവസേ അപച്ചുദ്ധരിത്വാ തസ്മിംയേവ ദിവസേ അവികപ്പേന്തോ പച്ഛിമപാടിപദദിവസേ അപച്ചുദ്ധാരപച്ചയാ ദുക്കടം ആപജ്ജതി, ന, അവികപ്പനപച്ചയാ ദസാഹപരിഹാരസമ്ഭവതോ''തി കാരണമേകേ വദന്തി. ഏവം സതി ഹേമന്തേ പത്തമത്തേ അധിട്ഠാനം വിജഹതീതി ആപജ്ജതി, തഞ്ച അയുത്തം. അധിട്ഠാനഞ്ഹി ''അഞ്ഞസ്സ ദാനേന...പേ॰... ഛിദ്ദഭാവേനാതി ഇമേഹി നവഹി കാരണേഹി വിജഹതീ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൬൯) വുത്തം, ന ''അധിട്ഠാനവേത്താതിക്കമേന വാ''തി. അസാധാരണത്താ ന വുത്തന്തി ചേ? ന, ''ഛിദ്ദഭാവേനാ''തി ന വത്തബ്ബപ്പസങ്ഗതോ, ഛിദ്ദഭാവേന പന തിചീവരസ്സേവ **സബ്ബട്ഠകഥാസു** അധിട്ഠാനവിജഹനസ്സ വുത്തത്താ. തസ്മാ ഹേമന്തസ്സ പഠമദിവസേ അപച്ചുദ്ധാരപച്ചയാ ദുക്കടം ആപജ്ജതി, ന പച്ചുദ്ധരിത്വാ അവികപ്പനപച്ചയാ. ''വികപ്പേതു''ന്തി വചനതോ തതോ അധിട്ഠാനം ന വിജഹതീതി പഞ്ഞായതി. ന ഹി കത്തികപുണ്ണമാസിയാ പച്ഛിമേ പാടിപദദിവസേ അവികപ്പേത്വാ ഹേമന്തേ ആപജ്ജതീതി വുത്തന്തി അധിപ്പായോ, യസ്മാ തം അപച്ചുദ്ധാരപച്ചയാ ദുക്കടം ഹേമന്തസ്സ പഠമഅരുണക്ഖണേ ഏവ ആപജ്ജതി, തസ്മാ ''കത്തികപുണ്ണമദിവസേ അപച്ചുദ്ധരിത്വാ''തി വുത്തം. പച്ചുദ്ധടം പന ഹേമന്തേ ദസാഹപരിഹാരം ലഭതി. ''ദസാഹേ അപ്പഹോന്തേ ചീവരകാലം നാതിക്കാമേതബ്ബാ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൫൦) ഹി വുത്തം, തഞ്ച ഖോ സമയേ ഉപ്പന്നം ചേ, നാസമയേ. തഥാ ച സാധിതം അപച്ചുദ്ധടം ന നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതി, നോ ച തം പരിദഹിതം, തസ്മാ കത്തികപുണ്ണമദിവസേ ഏവ പച്ചുദ്ധരണഞ്ച വികപ്പനഞ്ച കത്തബ്ബന്തി സിദ്ധം, ഏത്ഥ ച യഥാ അതിരേകചീവരം ദസമേ ദിവസേ വികപ്പേന്തേന ദസാഹപരമം ധാരിതം ഹോതി, അന്തോദസാഹേ ച വികപ്പിതം ഹോതി, തഥാ കത്തികപുണ്ണമായ വികപ്പേന്തേന വസ്സാനം ചാതുമാസം അധിട്ഠിതഞ്ച ഹോതി, തതോ പരം അനാപത്തിഖേത്തേ ഏവ വികപ്പനാ ച ഹോതീതി വേദിതബ്ബം. ഏത്താവതാ അത്ഥി വികപ്പനാഖേത്തേ അധിട്ഠാനം, അധിട്ഠാനഖേത്തേ ച വികപ്പനാതി ദീപിതം ഹോതി. അഞ്ഞഥാ ''അത്ഥാപത്തി അധിട്ഠാനേന ആപജ്ജതി, അനധിട്ഠാനേന ആപജ്ജതി. അത്ഥാപത്തി വികപ്പനായ ആപജ്ജതി, അവികപ്പനായ ആപജ്ജതീ''തി ദുകേസു ദ്വേ ദുകാനി വത്തബ്ബാനി സിയും. തത്ഥ പഠമദുകേ പഠമപദം സമ്ഭവതി. വികപ്പനഖേത്തേ ഹി വസ്സികസാടികാദീനം അധിട്ഠാനേന വിനയാതിസാരദുക്കടം ആപജ്ജതി. ഏതേനേവ ദുതിയദുക്കടസ്സ ദുതിയപദം വുത്തം ഹോതി. അനധിട്ഠാനേന ആപജ്ജതീതി നത്ഥി. അന്തോദസാഹേ അനാപജ്ജനതോ, വികപ്പനാദിസമ്ഭവതോ ച വികപ്പനായ ആപജ്ജതീതി നത്ഥി സബ്ബത്ഥ വികപ്പനായ അപ്പടിസിദ്ധത്താ, തസ്മാ താനി ദുകാനി ''ന ലബ്ഭന്തീ''തി ന വുത്താനി. ഏത്ഥാഹ - യാ സാ ''അത്ഥാപത്തി ഹേമന്തേ ആപജ്ജതീ''തി (പരി॰ ൩.൨൩) വചനപ്പമാണതോ ദുക്കടാപത്തി സാധിതാ, സാ സഞ്ചിച്ച അപച്ചുദ്ധരന്തസ്സ യുജ്ജതി, അസതിയാ ചേ, കഞ്ചി, അനാപത്തി. കത്തികപുണ്ണമായ പച്ചുദ്ധടം സഞ്ചിച്ച അവികപ്പയതോ ദുക്കടേന സഹ പുനദിവസേ നിസ്സഗ്ഗിയം, അസതിയാ അവികപ്പയതോ നിസ്സഗ്ഗിയമേവ ഇധ പഠമപഞ്ഞത്തിയാ. യം പന വുത്തം **മാതികാട്ഠകഥായം** (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ കഥിനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) ''വസ്സികസാടികാ വസ്സാനമാസാതിക്കമേനാപി, കണ്ഡുപടിച്ഛാദി ആബാധവൂപസമേനാപി അധിട്ഠാനം വിജഹതി, തസ്മാ സാ തതോ പരം വികപ്പേതബ്ബാ''തി, തേനേതം വിരുജ്ഝതി, ന കേവലം ഇദമേവ, ''തതോ പരം പച്ചുദ്ധരിത്വാ വികപ്പേതബ്ബാ''തി അട്ഠകഥാവചനഞ്ച വിരുജ്ഝതി. തതോ പരം നാമ ഹി ഹേമന്തം, തത്ഥ ചേ പച്ചുദ്ധാരോ, ''വസ്സികസാടികാ വസ്സാനമാസാതിക്കമേനാപീ''തിആദി ന യുത്തം അധിട്ഠാനാഭാവേന പച്ചുദ്ധാരാഭാവതോ. അവിരോധോ ച ഇച്ഛിതബ്ബോ, തസ്മാ ''പച്ചുദ്ധരണം വത്തമത്ത''ന്തിവാദോ ഏത്ഥാപി സമ്ഭവതീതി ചേ? ന, **കുരുന്ദി** വചനവിരോധതോ.

തത്ഥ ഹി കത്തികപുണ്ണമായ പച്ചുദ്ധാരോ വുത്തോ, തസ്മാ വസ്സാനദിവസത്താ സാധിട്ഠാനാവസാ പച്ചുദ്ധരീയതീതി ന പച്ചുദ്ധാരോ വത്തമത്തം, തസ്മാ "തതോ പര"ന്തി യാവ പുണ്ണമാ അധിപ്പേതാ സിയാ. യഥാ ചായം വികപ്പോ, തഥാ "വസ്സാനമാസാതിക്കമേനാപി ആബാധവൂപസമേനാപീ"തി ഇദമ്പി അവസ്സം പച്ചുദ്ധരിതബ്ബതായ വുത്തം സിയാ. ഏവഞ്ച സതി ഇധ **സമന്തപാസാദികായ** തദവചനേന സമേതി. അഞ്ഞഥാ ഇധപി തം വത്തബ്ബം സിയാതി യഥാവുത്തോവ വിധി ഏത്ഥ സമ്ഭവതി, കിഞ്ചാപി സമ്ഭവതി, ദുവിഞ്ഞാപയസ്സ പന ലോകസ്സ സുവിഞ്ഞാപനത്ഥം വുത്താ. യസ്മാ പന സാ വസ്സാനാതിക്കമേന അധിട്ഠാനം വിജഹതി, ഹേമന്തപഠമാരുണേ ച അപച്ചുദ്ധാരപച്ചയാ ദുക്കടാ സാധിതാ, തസ്മാ കത്തികപുണ്ണമായമേവ പച്ചുദ്ധരിത്വാ വികപ്പേതബ്ബാ, അവികപ്പിതായ "നിസ്സഗ്ഗിയാപജ്ജനമേവാ"തി വത്തബ്ബം. ഏത്താവതാപി സന്തോസം അകത്വാ വിനിച്ഛയോ പരിയേസിതബ്ബോ. ഹോതി ചേത്ഥ -

> "ഏവം അഭാവം വിനയസ്സ പാളി,
> ഭിന്നം അഭിന്നഞ്ച തദത്ഥയുത്തിം;
> വിഞ്ഞാതുകാമേന തദത്ഥവിഞ്ഞൂ,
> പരിയേസിതബ്ബാ വിനയേ വിഞ്ഞായാ"തി.

"തുയ്ഹം ഗണ്ഹാഹീ"തി വുത്തേ വിനാപി "മയ്ഹം ഗണ്ഹാമീ"തി വചനേന സുദിന്നം ഹോതി. ഇതരോ ചേ അധിവാസേതി, തേനാപി സുഗ്ഗഹിതം ഹോതി, നോ ചേ അധിവാസേതി, ദേന്തേന സുദിന്നം. തം പന വത്ഥു ന കസ്സചി ഹോതി. തഥാ "മയ്ഹം ഗണ്ഹാമീ"തി വദതി, സാമികോ ചേ അധിവാസേതി, വിനാപി "ഗണ്ഹാഹീ"തി വചനേന സുഗ്ഗഹിതം. നോ ചേ അധിവാസേതി, സാമികസ്സേവ തം, **ന ഹി തസ്സേതം വിനയകമ്മ**ന്തി ഏത്ഥ വിനയകമ്മസ്സത്ഥായ ചേ ഗണ്ഹാതി, ന വട്ടതി. ന കേവലം അത്തനോ അത്ഥായ ഗഹിതം , പുന തസ്സപി ദേതി, വട്ടതീതി ച. തഥാ അനപേക്ഖോ ഹുത്വാ പരസ്സ വിസ്സജ്ജേത്വാ പുന തേന ദിന്നം വാ തസ്സ വിസ്സാസന്തോ വാ പരിഭുഞ്ജതി, വട്ടതി. തത്ഥാപി വിനയകമ്മവസേന ന വട്ടതീതി ഏകേ. തേ ഏവ "മഹന്തം വാ ഖുദ്ദകം കരോതീ"തി ഏത്ഥ "തിചീവരേ ദീഘതോ വിദത്ഥി അനതിക്കമിത്വാ ഛിന്ദിത്വാ കരോതി, ഏവം സേസേസുപീ"തി വദന്തി. ഏവരൂപേസു ഠാനേസു പോരാണാചരിയാനം കഥാമഗ്ഗം സുട്ഠു ആചരിയകുലസേവനായ സഞ്ജാനിത്വാ തേന സംസന്ദിത്വാ സതോ സമ്പജാനോ ഹുത്വാ സോതൂനഞ്ച ചിത്തം അവിമോഹേത്വാ കഥേതബ്ബം. ഏസാ അമ്ഹാകം ആയാചനാ.

പഠമകഥിനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ഉദോസിതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൪൭൧. സന്തരുത്തരേന ജനപദചാരികം പക്കമന്തി. കസ്മാ? കിഞ്ചാപി "ന, ഭിക്ഖവേ, സന്തരുത്തരേന ഗാമോ പവിസിതബ്ബോ, യോ പവിസേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (മഹാവ॰ ൩൬൨) പഠമം വുത്തം. പച്ഛാ പന "പഞ്ചിമേ, ഭിക്ഖവേ, പച്ചയാ സങ്ഘാടിയാ നിക്ഖേപായ, ഉത്തരാസങ്ഗസ്സ, അന്തരവാസകസ്സ നിക്ഖേപായ ഗിലാനോ വാ ഹോതി, വസ്സികസങ്കേതം വാ, നദീപാരം ഗന്തും വാ, അഗ്ഗളഗുത്തിവിഹാരോ വാ, അത്ഥതകഥിനം വാ ഹോതീ"തി വുത്തത്താ, **അട്ഠകഥായ**മ്പിസ്സ "പഞ്ചസു പേതേസു അഗ്ഗളഗുത്തി ഏവ പമാണം. ഗുത്തേ ഏവ ഹി വിഹാരേ നിക്ഖിപിത്വാ ബഹി ഗന്തും വട്ടതി, നാഗുത്തേ"തി വുത്തത്താ അപഞ്ഞത്തേപി കഥിനേ "തേ ഭിക്ഖൂ അഗ്ഗളഗുത്തിവിഹാരേ ഠപേത്വാ"തി വത്വാ സഭാഗാനം ഹത്ഥേ ചീവരം നിക്ഖിപിത്വാ സന്തരുത്തരേന ഗാമപ്പവേസേ ലദ്ധകപ്പിയാ ജനപദചാരികം പക്കാമിംസൂതി വേദിതബ്ബം.

൪൭൩. **അവിപ്പവാസസമ്മുതി**ന്തി അവിപ്പവാസത്ഥം, വിപ്പവാസപച്ചയാ യാ ആപത്തി, തദഭാവത്ഥം വാ സമ്മുതിം ദാതുന്തി അത്ഥോ. തതോ പട്ഠായ വട്ടതി. കിത്തകം കാലം വട്ടതീതി? മാസം വാ അതിരേകം വാ യാവ ഗമനേ സഉസ്സാഹോ, താവ വട്ടതി. തേന വുത്തം "ധുരനിക്ഖേപം കരോന്തേന പച്ചുദ്ധരിതബ്ബ"ന്തി. **പുന സമ്മുതിദാനകിച്ചം നത്ഥീ**തി സചേ ദ്വാദസന്നം വസ്സാനം അച്ചയേന അഞ്ഞോ രോഗോ ഹോതി, വട്ടതി, ഉപസമ്പദകമ്മം വിയ യാവജീവം ഏകാസമ്മുതി വട്ടതീതി ച.

"കതം വാ ഹോതീ"തിആദി ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ ന വത്തബ്ബം, കസ്മാ? കരണപലിബോധേ ഉപച്ഛിന്നേപി അനധിട്ഠിതചീവരതോ വിപ്പവാസപച്ചയാ ആപത്തിയാ അസമ്ഭവതോ, തസ്മാ "നിട്ഠിതചീവരസ്മിന്തി ഭിക്ഖുനോ ചീവരം അധിട്ഠിതം ഹോതീ"തി ഏത്തകമേവ വത്തബ്ബന്തി ചേ? ന, തദായത്തത്താ . അധിട്ഠാനഞ്ഹി കരണപലിബോധസ്സ നിട്ഠാപനായത്തം, തസ്മാ "കതം വാതിആദി വുത്ത"ന്തി ച വുത്തം. തത്ഥ **കത**ന്തി പുബ്ബേ വുത്തമേവ.

൪൭൭-൮. **അവിപ്പവാസലക്ഖണവവത്ഥാപനത്ഥ**ന്തി എത്ഥ "അന്തോഗാമേ ചീവരം നിക്ഖിപിത്വാ അന്തോഗാമേ വത്ഥബ്ബ"ന്തിആദിവചനതോ അവിപ്പവാസലക്ഖണം വവത്ഥാപിതം, തബ്ബിപരീതനയേന വിപ്പവാസലക്ഖണം വേദിതബ്ബം. **ഗാമോ ഏകൂപചാരോ**തിആദിമ്ഹി പന ഠപേത്വാ സത്ഥം, രുക്ഖമൂലം, അജ്ഝോകാസഞ്ച സേസേസു പരിക്ഖേപാപരിക്ഖേപവസേന ഏകൂപചാരനാനൂപചാരതാ വേദിതബ്ബാ. യസ്മാ പന സത്ഥം ദുവിധം നിവിട്ഠം, അനിവിട്ഠഞ്ച, തേസു അനിവിട്ഠം ഏകകുലസ്സ വാ നാനാകുലസ്സ വാ അപരിക്ഖിത്തമേവ ഹോതി, നിവിട്ഠം സിയാ പരിക്ഖിത്തം, സിയാ അപരിക്ഖിത്തം, തസ്മാ തത്ഥ പരിക്ഖേപാദിവസേന അദസ്സേത്വാ അബ്ഭന്തരവസേന വുത്തോ. തഥാ അബ്ഭോകാസേ. രുക്ഖമൂലേ ഛായാവസേന. അഞ്ഞഥാ "സത്ഥോ ഏകൂപചാരോ നാനൂപചാരോ"തിആദി ഉദ്ദേസവിരോധോ സിയാ **വിഭങ്ഗേ** അദസ്സിതത്താ, തസ്മാ സത്ഥസ്സ പുരതോ ച പച്ഛതോ ച സത്തബ്ഭന്തരാ, പസ്സതോ ച ഏകബ്ഭന്തരന്തി അയമേകൂപചാരോ, തതോ പരം നാനൂപചാരോ. തഥാ രുക്ഖമൂലസ്സ യത്ഥ മജ്ഝന്ഹികേ കാലേ ഛായാ ഫരതി, അയം ഏകൂപചാരോ. ഇതരോ നാനൂപചാരോ. കസ്മാ? തത്ഥ ഹി പരിക്ഖേപോ അപ്പമാണം. ഛായാവ പമാണം. അജ്ഝോകാസസ്സ **പാളിയം** വുത്തോവ. "സത്ഥാദീനം ഏകകുലസന്തകവസേന ഏകൂപചാരതാ"തി ലിഖിതം, തസ്മാ നിവേസനേ, ഉദോസിതേ ച വുത്തപരിച്ഛേദോവ അട്ടാദീസുതി കത്വാ സംഖിത്തം. തതോ പരം ഖേത്തധഞ്ഞകരണആരാമവിഹാരേസു പന പരിക്ഖിത്താപരിക്ഖിത്ത-പദം പുന ഉദ്ധടം സത്ഥവിഭങ്ഗേന അധികാരസ്സ പച്ഛിന്നത്താ. "നാനാഗബ്ഭാ"തിആദിവചനം പന അസമ്ഭവതോ ഖേത്തധഞ്ഞകരണആരാമേസു ന ഉദ്ധടം. വിഹാരേ സമ്ഭവന്തമ്പി തത്ഥ പച്ഛിന്നത്താ ന ഉദ്ധടം. **കുലം** വുച്ചതി സാമികോ, തസ്മാ "ഏകകുലസ്സ നാനാകുലസ്സാ"തി ഇമിനാ ഗാമാദീനം ചുദ്ദസന്നം ചീവരനിക്ഖേപട്ഠാനാനം സാധാരണാസാധാരണഭാവം ദീപേതി. അജ്ഝോകാസസ്സ പന അസമ്ഭവതോ ന വുത്തം. യസ്മാ പനേത്ഥ ഏകകുലസ്സ, നാനാകുലസ്സ ച അപരിക്ഖിത്തേസു ഗാമാദീസു പരിഹാരവിസേസോ കിഞ്ചാപി നത്ഥി, പരിക്ഖിത്തേസു പന അത്ഥി, തസ്മാ ഏകനാനാകുലഗ്ഗഹണം, ഏകനാനൂപചാരഗ്ഗഹണഞ്ച സാത്ഥകന്തി വേദിതബ്ബം. തത്ഥാപി അയം വിസേസോ - സത്ഥേ, രുക്ഖമൂലേ ച കുലഭേദതോവ ഭേദോ, നോപചാരഭേദതോ. അജ്ഝോകാസേ ഉപചാരഭേദതോ ച, സോ പന **പാളിയം** ന ദസ്സിതോതി. "തം പമാണം അതിക്കമിത്വാതി വചനതോ ആകാസേപി അഡ്ഢതേയ്യരതനപ്പമാണേ ദോസോ നത്ഥീ"തി വദന്തി.

൪൭൯. "സഭാ"തി ഇത്ഥിലിങ്ഗം. "സഭായ"ന്തി നപുംസകലിങ്ഗം, തേന വുത്തം **"ലിങ്ഗബ്യത്തനയേനാ"**തി. നപുംസകലിങ്ഗദസ്സനത്ഥം കിര "സഭായ"ന്തി പച്ചത്തവസേന നിദ്ദിട്ഠം, തസ്സ അനുപയോഗത്താ "ദ്വാരമൂല"ന്തിപി. അത്തനോ നിക്ഖിത്തട്ഠാനേ അനിക്ഖിത്തത്താ വീഥിഹത്ഥപാസോ ന രക്ഖതി, യസ്മിം ഘരേ ചീവരം നിക്ഖിത്തം ഹോതി, തസ്മിം ഘരേ വത്ഥബ്ബം. "സഭായേ വാ വത്ഥബ്ബം ദ്വാരമൂലേ വാ, ഹത്ഥപാസാ വാ ന വിജഹിതബ്ബ"ന്തി ഹി വുത്തം. "ഹത്ഥപാസേയേവ അരുണം ഉട്ഠപേതബ്ബ"ന്തി നിയമിതത്താ ജാനിതും ന സക്കാതി ചേ? അന്തോഘരേ ന സക്കാ, തഥാ തഥാ വുത്തത്താ, തസ്മാ "യുത്തി പമാണ"ന്തി വുത്തം. അയമത്ഥോ **അട്ഠകഥായ**മ്പി പകാസിതോ, പുനപി ഖുദ്ദകഗാമേ സബ്ബസാധാരണഗാമദ്വാരവസേന. സചേ തസ്സ ദ്വാരദ്വയം ഹോതി, മജ്ഝേ ച ഘരസഭായം, യത്ഥിച്ഛതി, തത്ഥ വസിതബ്ബ"ന്തി.

൪൮൦-൧. യാനി നിവേസനാദീനി ഗാമസങ്ഖ്യം ന ഗച്ഛന്തി, താനി നിവേസനാദീനീതി അധിപ്പേതാനി. അജ്ഝോകാസേ അപരിസങ്കിതമ്പി ചീവരം അതിരേകസത്തബ്ഭന്തരേ നിക്ഖിത്തം നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതി, ഏത്ഥ അന്തോസീമതാ ന രക്ഖതി, സത്ഥേ പന രക്ഖതി. "നദീപരിഹാരോ ച ലബ്ഭതീ"തി വചനതോ ഉദകുക്ഖേപസീമായം പരിഹാരോ ലബ്ഭതീതി സിദ്ധം. സാമന്തവിഹാരോ ചേ ഏകസീമോ, ചീവരം ന നിസ്സഗ്ഗിയം.

ഇദാനി -

> "ഛിന്നം ധുതങ്ഗം സാസങ്ക-സമ്മതോ സന്തരുത്തരം;
> അചീവരസ്സാനാപത്തി, പച്ചുദ്ധാരാദിസിദ്ധിതോ"തി. -

ഇദം പകിണ്ണകം, തത്ഥായം ചോദനാപുബ്ബങ്ഗമോ വിനിച്ഛയോ - കേചി "ദിഗുണം സങ്ഘാടി"ന്തി (മഹാവ॰ ൩൪൮) വചനതോ "ഏകച്ചികാ സങ്ഘാടിപി നാധിട്ഠാതബ്ബാ. സചേ അധിട്ഠാതി ന രുഹതീ"തി വത്വാ ഉപസമ്പദാപേക്ഖാനമ്പി ദിഗുണമേവ സങ്ഘാടിം ദത്വാ ഉപസമ്പാദേന്തി, തേ ഇമിനാ സുത്തലേസേന സഞ്ഞാപേതബ്ബാ. ഭഗവതാ ഹി "ഛിന്നകം സങ്ഘാടിം ഛിന്നകം ഉത്തരാസങ്ഗം ഛിന്നകം അന്തരവാസക"ന്തി പഠമം അനുഞ്ഞാതം. തതോ "അഞ്ഞതരസ്സ ഭിക്ഖുനോ തിചീവരേ കരിയമാനേ സബ്ബം ഛിന്നകം നപ്പഹോതി. ദ്വേ ഛിന്നകാനി ഏകം അച്ഛിന്നകം നപ്പഹോതി. ദ്വേ അച്ഛിന്നകാനി ഏകം ഛിന്നകം നപ്പഹോതീ"തി ഇമസ്മിം വത്ഥുസ്മിം "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അന്വാധികമ്പി ആരോപേതു"ന്തി (മഹാവ॰ ൩൬൦)

അനുഞ്ഞാതം, തസ്മാ ഏകച്ചികാപി സങ്ഘാടി വട്ടതീതി സിദ്ധം. യാ ഛിജ്ജമാനാ നപ്പഹോതി, തസ്സാ കുതോ ദിഗുണതാതി. **അട്ഠകഥായമ്**പിസ്സ വുത്തം "അന്വാധികമ്പി ആരോപേതുന്തി ആഗന്തുകപത്തമ്പി ദാതും. ഇദം പന അപ്പഹോനകേ ആരോപേതബ്ബം. സചേ പഹോതി, ആഗന്തുകപത്തം ന വട്ടതി, ഛിന്ദിതബ്ബമേവാ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൬൦). കഥിനം പന ഛിന്നകമേവ വട്ടതി ആവേണികലക്ഖണത്താ , "ഛിന്നകം ദിഗുണം നപ്പഹോതീ"തി വചനാഭാവതോ ചാതി സന്നിട്ഠാനമേത്ഥ ഗന്തബ്ബം.

ധുതങ്ഗന്തി അനുപസമ്പന്നാനം തേചീവരികധുതങ്ഗാഭാവതോ തിചീവരേനേവ തേചീവരികോതി. തേസം അധിട്ഠാനാഭാവതോ "അധിട്ഠിതേനേവാ"തി വത്തബ്ബം ഹോതൂതി ചേ? ന, ധുതങ്ഗഭേദേന വിരോധപ്പസങ്ഗതോ. ചതുത്ഥചീവരസാദിയനേന ഹി ധുതങ്ഗഭേദോ, ന തിചീവരവിപ്പവാസേന, നാപി അതിരേകചീവരസാദിയനേന, നാപി അതിരേകചീവരധാരണേന. യസ്മാ പന ഭിക്ഖൂനംയേവ ഭഗവതാ അധിട്ഠാനവസേന നവ ചീവരാനി അനുഞ്ഞാതാനി, ജാതിവസേന ച വുത്താനി, ന ഏവം അനുപസമ്പന്നാനം. തസ്മാ തേസം ചീവരനിയമാഭാവാ ന തം ധുതങ്ഗം അനുഞ്ഞാതം ഗഹട്ഠാനം വിയ, തസ്മാ തസ്സ സമാദാനവിധാനേ അവചനതോ ച സന്നിട്ഠാനമേത്ഥ ഗന്തബ്ബം.

സാസങ്കസമ്മതോതി കങ്ഖാവിതരണിയം സാസങ്കസിക്ഖാപദേ വിസും അങ്ഗാനി ന വുത്താനി, "സേസമേത്ഥ ചീവരവഗ്ഗസ്സ ദുതിയസിക്ഖാപദേ വുത്തനയേന വേദിതബ്ബ"ന്തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ സാസങ്കസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) വുത്തം, ന ച പനേതം വുത്തം. തത്ഥ രത്തിവിപ്പവാസോ ചതുത്ഥം അങ്ഗം, ഇധ ഛാരത്തവിപ്പവാസോ, അയമേത്ഥ വിസേസോതി, തസ്മാ അങ്ഗസാമഞ്ഞതോ, സമ്മുതിസാമഞ്ഞതോ ച സാസങ്കസിക്ഖാപദമേവ വദന്തി. ഇദം നിപ്പദേസം, തം സപ്പദേസം മാസപരമത്താ. തത്ഥ ബഹിഗാമേപി ഗാമസീമം ഓക്കമിത്വാ വസിത്വാ പക്കമന്തസ്സ അനാപത്തി, ഇധ ന തഥാ, ഇധ അനന്തരേ അനന്തരേ അരുണുഗ്ഗമനേ നിസ്സഗ്ഗിയം, തത്ഥ സത്തമേതി അയം ഇമേസം ദ്വിന്നം വിസേസോ. അങ്ഗാനി പന ചീവരനിക്ഖേപങ്ഗസമ്പത്തിതോ വിപരിയായേന, ഇധ വുത്തനയേന ച സിദ്ധത്താ ന വുത്താനി. താനി കാമം ന വുത്താനി, തഥാപി ചതുത്ഥമങ്ഗം വിസേസിതബ്ബം, ന പന വിസേസിതം. കിംകാരണാ? ഇധ വുത്തനിസ്സജ്ജനക്കമേന നിസ്സജ്ജേത്വാ ആപത്തിദേസനതോ, തഥാപന്നാപത്തിവിമോക്ഖദീപനത്ഥം. സംവച്ഛരവിപ്പവുത്ഥമ്പി രത്തിവിപ്പവുത്ഥമേവ, പഗേവ ഛാരത്തം വിപ്പവുത്ഥം. ഏവം സന്തേപി തത്ഥ യഥാവുത്തഅങ്ഗസമ്പത്തിയാ സതി തത്ഥ വുത്തനയേനേവ നിസ്സജ്ജിതബ്ബം. ഹേമന്തേ വാ ഗിമ്ഹേ വാ നിസ്സജ്ജതി ചേ? ഇധ വുത്തനയേനാപി നിസ്സജ്ജിതും വട്ടതീതി ഞാപനത്ഥം ചതുത്ഥം അങ്ഗം ന വിസേസിതന്തി നോ തക്കോതി ആചരിയോ. മാസാതിക്കന്തമ്പി ചീവരം "ദസാഹാതിക്കന്ത"ന്തി വത്വാ നിസ്സട്ഠംമേവ. ദ്വയേന ഊനമാസം ഹുത്വാ "ദസാഹാതിക്കന്ത"ന്തി വത്വാ മാസാതിക്കന്തന്തി ഏകേ. തഥാപി സചേ പച്ചാസാചീവരം ഹോതി, നിസ്സഗ്ഗിയം "ദസാഹാതിക്കന്ത"ന്തി വത്വാ, മൂലചീവരം പന "മാസാതിക്കന്ത"ന്തി വത്വാ നിസ്സജ്ജിതബ്ബം.

"സന്തരുത്തര"ന്തി വാ "സങ്ഘാടി"ന്തി വാ "ചീവര"ന്തി വാ കിം തിചീവരം, ഉദാഹു അഞ്ഞമ്പീതി . കിഞ്ചേത്ഥ - യദി തിചീവരമേവ പടിസിദ്ധം, പരിയാപന്നവസേന അച്ഛിന്നചീവരച്ഛിന്ദനധോവാപനവിഞ്ഞത്തിആദിവിരോധോ. അഥ അഞ്ഞമ്പി, "നിട്ഠിതചീവരസ്മി"ന്തി ഏവമാദിനാ വിരോധോതി? വുച്ചതേ - ന നിയമതോ വേദിതബ്ബം യഥാസമ്ഭവം ഗഹേതബ്ബതോ. തഥാ ഹി "ചീവരം നിക്ഖിപിത്വാ സന്തരുത്തരേന ജനപദചാരികം പക്കമന്തീ"തി (പാരാ॰ ൪൭൨) ഏവമാദീസു തിചീവരമേവ. "ന, ഭിക്ഖവേ, സന്തരുത്തരേന ഗാമോ പവിസിതബ്ബോ, സന്തരുത്തരപരമം തതോ ചീവരം സാധിതബ്ബ"ന്തി ഏവമാദീസു യംകിഞ്ചി, തഥാ സഗുണം കത്വാ സങ്ഘാടിയോ ദാതബ്ബാ, നിവാസനം ദാതബ്ബം, സങ്ഘാടി ദാതബ്ബാ, ഹന്ദ തേ, ആവുസോ, സങ്ഘാടി, ദേഹി മേ പടന്തിആദീസു. വുത്തഞ്ഹേതം "സബ്ബംഹി ചീവരം സങ്ഘടിതട്ഠേന 'സങ്ഘാടീ'തി വുച്ചതീ"തി. തഥാ "നിട്ഠിതചീവരസ്മി"ന്തി ഏത്ഥാപീതി ഏകേ. അന്തോസമയേ ഹി യാവദത്ഥം ചീവരം അനുഞ്ഞാതം, തം സബ്ബം കരിയമാനം കദാ നിട്ഠാനം ഗച്ഛിസ്സതി, തസ്മാ തിചീവരമേവാതി ഏകേ. **അചീവരസ്സാനാപത്തി പച്ചുദ്ധാരാദിസിദ്ധിതോതി** കിം വുത്തം ഹോതി? ഉദോസിതസിക്ഖാപദസ്സ നിപ്പയോജനഭാവപ്പസങ്ഗതോ തിചീവരവിപ്പവാസേ തേചീവരസ്സ ആപത്തീതി ഏകേ. തത്ഥേതം വുച്ചതി ന ഹോതി ആപത്തി പച്ചുദ്ധാരാദിസിദ്ധിതോ. "അനാപത്തി അന്തോഅരുണേ പച്ചുദ്ധരതി, വിസ്സജ്ജേതീ"തി ഹി വുത്തം. അഞ്ഞഥാ പച്ചുദ്ധരന്തസ്സ, അന്തോഅരുണേ വിസ്സജ്ജേന്തസ്സ ച യാവ അഞ്ഞോ നാധിട്ഠാതി, താവ ആപത്തിം ആപജ്ജതി യഥാവുത്തനയേന. അഞ്ഞഥാ സത്തബ്ഭന്തരേന വിപ്പവാസസ്സാതി വിപ്പവാസതോ യഥാരുതംയേവ സതി വിപ്പവാസേ വിപ്പവാസതോ അവിപ്പവാസേ സതി അവിപ്പവാസതോതി.

ഉദോസിതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

๓. തതിയകഥിനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ൎ൯൭. നപ്പഹോതീതി ലാമകപരിച്ഛേദം ന പാപുണാതി, തേനേവ തിചീവരസ്സ മുട്ഠിപഞ്ചകാദിലാമകപരിച്ഛേദോവ താവ വുത്തോ. ചീവരേ പച്ചാസാ **ചീവരപച്ചാസാ**. തേനേതം ദീപേതി - തം ചീവരം പച്ഛാ ലബ്ഭതു വാ മാ വാ, യാവ സാ പച്ചാസാ ഛിജ്ജതി, താവ ഇദം മൂലചീവരം ഠപേതും അനുജാനാമീതി. "ചീവരപച്ചാസാ"തി മരിയാദത്ഥേ നിസ്സക്കവചനം, ഭുമ്മത്ഥേ വാ പച്ചത്തവചനം കതം.

ൎ൯൯-൫൦൦. നിട്ഠിതചീവരസ്മിം ...പേ॰... ചീവരാസാ വാ ഉപച്ഛിന്നാതിആദിമ്ഹി തീസു ചീവരേസു അഞ്ഞതരം കതം ഹോതി, സേസാ അത്ഥി, രക്ഖതി. ചീവരപലിബോധസ്സ ഉപച്ഛേദേ, ഉബ്ഭതസ്മിഞ്ച കഥിനേ സമയേ വാ ഹേമന്തസ്സ സമയേ വാ അകാലചീവരം ഉപ്പജ്ജേയ്യ, ഖിപ്പമേവ കാരേതബ്ബം . സതി പാരിപൂരിയാ പച്ചാസാ ന രക്ഖതി, അസതി നത്ഥി ചേ പച്ചാസാ, ന രക്ഖതി. "അനത്ഥതേ കഥിനേ ഏകാദസമാസേ ഉപ്പന്ന"ന്തി വചനതോ അപരകത്തികാ അത്ഥതേ വാ അനത്ഥതേ വാ സമയോവ. ഹേമന്തോ സിയാ സമയോ അത്ഥതേ, സിയാ അസമയോ അനത്ഥതേ. തതോ പരം ഏകംസതോ അസമയോ വാതി. **"ആദിസ്സ ദിന്ന"**ന്തി ഇദം ഇധ അലബ്ഭമാനമ്പി അത്ഥുദ്ധാരവസേന വുത്തം ഭിക്ഖുനീനം **ദുതിയനിസ്സഗ്ഗിയേ** (പാചി॰ ൭൩൮) ആദയോ) സേസം അകാലചീവരം വിയ. തത്ഥ ഹി ഭിക്ഖുനിസങ്ഘസ്സ "സമ്പത്താ ഭാജേന്തൂ"തി ഏവം ആദിസ്സ ദിന്നമേവ "അകാലചീവരം കാലചീവര"ന്തി അധിട്ഠഹിത്വാ ഭാജേന്തിയാ നിസ്സഗ്ഗിയം. തഥാ ഹി തത്ഥ യഥാ "അകാലചീവരം നാമ അനത്ഥതേ കഥിനേ ഏകാദസമാസേ ഉപ്പന്നം, അത്ഥതേ കഥിനേ സത്തമാസേ ഉപ്പന്ന"ന്തി ഇദം അത്ഥുദ്ധാരവസേന വുത്തം, ഏവംസമ്പദമിദം. യദി ഏവം "ഏകപുഗ്ഗലസ്സ ഇദം തുയ്ഹം ദമ്ഹീതി ദിന്ന"ന്തി ഇദം കിമത്ഥം വുത്തം, ന ഹി തം ഭാജനീയന്തി ചേ? അഭാജനീയസാമഞ്ഞതോ വുത്തം ഹോതി. യഥാ സങ്ഘസ്സ ആദിസ്സ ദിന്നം അത്ഥതകഥിനേഹി ഏവ ഭിക്ഖൂഹി അഭാജനീയത്താ അകാലചീവരം നാമ ജാതം, ഏവം പുഗ്ഗലികമ്പി ഇതരേഹീതി അത്ഥോ. ഏവം സന്തേപി കസ്സചി സിയാ "ആദിസ്സ ദിന്നമ്പി ദസാഹമേവ പരിഹാരം ലഭതീ"തി. തസ്സേതം പാടികങ്ഖം. **പഠമകഥിനേ** "നിട്ഠിതചീവരസ്മിം ഭിക്ഖുനാ ഉബ്ഭതസ്മിം കഥിനേ"തി ഇദഞ്ഹി നിരത്ഥകന്തി. അനുബ്ഭതസ്മിമ്പി ഹി കഥിനേ ദസാഹപരമമേവ ധാരേതബ്ബന്തി വിഞ്ഞാതത്താ അനാദിസ്സ ദിന്നമേവ സന്ധായേതം വുത്തം സിയാതി ചേ? ഏവം സന്തേപി അനാദിസ്സ ദിന്നമ്പി അനത്ഥതകഥിനാനം അപരകത്തികായ ദസാഹമേവ പരിഹാരം ലഭതി "നിട്ഠിതചീവരസ്മിം ഭിക്ഖുനാ ഉബ്ഭതസ്മിം കഥിനേ"തി വുത്തത്താ. ആമന്താതി ചേ? "അനത്ഥതേ കഥിനേ ഏകാദസമാസേ ഉപ്പന്ന"ന്തി വചനേന വിരുജ്ഝതി, തസ്മാ യഥാവുത്തനയേനേവേത്ഥ സന്നിട്ഠാനം ഗന്തബ്ബം.

അനുഗണ്ഠിപദേ വുത്തം "പഠമസിക്ഖാപദേ സബ്ബചീവരാനം യാവദത്ഥചീവരവസേന കഥിനമാസബ്ഭന്തരേ ദസാഹാതിക്കമേപി അനാപത്തി പരിഹാരസ്സ ദിന്നത്താ. യഥാ കഥിനമാസബ്ഭന്തരേ ആദിസ്സ ദിന്നമകാലചീവരം കാലചീവരപരിഹാരമേവ ലഭതി, തഥാ ഇതരമാസേപി ലഭതീതി വേദിതബ്ബം. തസ്മാ ഏവം 'നിട്ഠിതചീവരസ്മിം ഭിക്ഖുനാ ഉബ്ഭതസ്മിം കഥിനേ ഭിക്ഖുനോ പനേവ ചീവരം ഉപ്പജ്ജേയ്യാ'തിആദിനാ സിക്ഖാപദേ സിദ്ധേപി അനത്ഥതകഥിനാനം പച്ഛിമകത്തികമാസം അനുജാനന്തേന 'അകാലചീവരം ഉപ്പജ്ജേയ്യാ'തി വുത്തം. ഏവഞ്ഹി അവുത്തേ അകാലചീവരം നാമ 'അനത്ഥതേ കഥിനേ ഏകാദസമാസേ ഉപ്പന്ന'ന്തി ന സക്കാ വത്തും. ഏവഞ്ഹി വചനതോ അനത്ഥതകഥിനാനം അത്ഥതകഥിനാനം വിയ സബ്ബചീവരാനം പച്ഛിമകത്തികമാസേ ദസാഹാതിക്കമേ നിസ്സഗ്ഗിയം ന ഹോതീ"തിആദി.

ഭിയ്യോപി ഏവം വുത്തം - യം പന മയാ "പഠമകഥിനേ ദസാഹപരമം അതിരേകചീവരം ധാരേതബ്ബ"ന്തി അനുഞ്ഞാതം, തമ്പി കഥിനമാസതോ ബഹി ഉപ്പന്നമേവ, ന അന്തോതി അയമത്ഥോ ദീപിതോ ഹോതി. കഥം? അതിരേകചീവരസ്സ ദസാഹപരിഹാരതോ ഉദ്ധം ആപജ്ജിതബ്ബാപത്തിം "നിട്ഠിതചീവരസ്മിം ഭിക്ഖുനാ ഉബ്ഭതസ്മിം കഥിനേ"തി അനുപഞ്ഞത്തിയാ കഥിനബ്ഭന്തരേ വാരേത്വാ തതോ ഉദ്ധം ഉപ്പന്നേസു ദസാഹാതിക്കമേ ആപജ്ജിതബ്ബാപത്തിം ഇമിനാ സിക്ഖാപദേന വാരേതും "അകാലചീവരം ഉപ്പജ്ജേയ്യാ"തിആദി വുത്തം. തേന "കാലേപി ആദിസ്സ ദിന്നം, ഏതം അകാലചീവരം നാമാ"തി വചനതോ കഥിനുബ്ഭാരതോ ഉദ്ധം ദസാഹപരിഹാരം ന ലഭതീതി ദീപിതം ഹോതി, തേഹി സദ്ധിം പുന കഥിനുബ്ഭാരതോ ഉദ്ധം പഞ്ച ദിവസാനി ലഭതീതി പസങ്ഗോപി "നിട്ഠിതചീവരസ്മിം ഭിക്ഖുനാ ഉബ്ഭതസ്മിം കഥിനേ ഭിക്ഖുനോ പനേവ അകാലചീവരം ഉപ്പജ്ജേയ്യ...പേ॰... ഖിപ്പമേവ കാരേതബ്ബ"ന്തി അകാലചീവരസ്സ ഉപ്പത്തികാലം നിയമേത്വാ വുത്തത്താ നിവാരിതോ ഹോതി, തദുഭയേന കഥിനബ്ഭന്തരേ ഉപ്പന്നചീവരം കഥിനുബ്ഭാരതോ ഉദ്ധം ഏകദിവസമ്പി പരിഹാരം ന ലഭതീതി സിദ്ധം ഹോതി. ഏവം അപരേ വദന്തീതി.

പുനപി വുത്തം - ആചരിയാ പന ഏവം വദേയ്യും "നിട്ഠിതചീവരസ്മിം ഭിക്ഖുനാ ഉബ്ഭതസ്മിം കഥിനേ ഭിക്ഖുനോ പനേവ അകാലചീവരം ഉപ്പജ്ജേയ്യാ"തി ഏത്ഥ "നിട്ഠിതചീവരസ്മിം ഭിക്ഖുനാ ഉബ്ഭതസ്മിം കഥിനേ"തി വദന്തോ ഏവം വിഞ്ഞാപേതി "ഏത്ഥന്തരേ തിണ്ണന്നമ്പി അകാലചീവരാനം ഉപ്പത്തി അഭാവ"ന്തി. കസ്മാ പന പദഭാജനേ വിത്ഥാരിതാനീതി? വുച്ചതേ - ഇദം സിക്ഖാപദം അധിട്ഠാനം സന്ധായ വുത്തം, കിന്തു പഠമേ ദസാഹം അനുജാനിത്വാ തസ്മിം അപ്പഹോന്തേ സചേ പച്ചാസാ അത്ഥി, തമേവ വഡ്ഢേത്വാ മാസം അനുജാനന്തോ ഇമമ്പി അത്ഥവിസേസം ദീപേതി അകാലചീവരം നാമ സമ്മുഖീഭൂതേന ഭാജേതബ്ബന്തിപി ദീപേതി. തം പന "ആകങ്ഖമാനേന ഭിക്ഖുനാ പടിഗ്ഗഹേതബ്ബ"ന്തി ഇമിനാ സിക്ഖാപദേന വഡ്ഢേത്വാ വുത്തന്തി, തസ്മാ തീണിപി പദഭാജനേ വിത്ഥാരിതാനീതി.

"ഖിപ്പമേവ കാരേതബ്ബന്തി ദസാഹാ കാരേതബ്ബ"ന്തി ഇദം പന പഹോനകഭാവേ പുരിമസിക്ഖാപദലക്ഖണേനാതി ദീപേതും വുത്തം, തസ്മാ "ഏവം സീഘന്തി വാ ലഹുന്തി വാ"തിആദിനാ അവത്വാ "ദസാഹാ"തി വുത്തം. അത്ഥതകഥിനസ്സ ഏവം ഹോതു, അനത്ഥതേ പന കഥിനേ കഥന്തി വുത്തേ അനത്ഥതസ്സ പടിക്ഖേപതം ദസ്സേതീതി വുത്തോ അപസ്സന്തോ വിഘാതം ആപജ്ജതീതി. **ഏകതിംസേ അരുണുഗ്ഗമനേ നിസ്സഗ്ഗിയ**ന്തി മഹന്തേനപി പച്ചാസാചീവരേന സഹ ഘടിതമ്പി തബ്ഭാവം അനുപതിത്വാ നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതി സതി പച്ഛിമപ്പമാണസമ്ഭവേ, അസതി ന ഹോതി, പുന ഘടിതേ ഹോതി, അഞ്ഞേന ഘടിതേ ന ഹോതി. ഛിന്നം അഞ്ഞവത്ഥു ഹോതി. പുബ്ബപരിച്ഛേദം അതിക്കന്തം ഘടിതം പുന അഞ്ഞപരിച്ഛേദം ലഭതീതി ഏകേ, ഉപപരിക്ഖിത്വാ ഗഹേതബ്ബം. അഞ്ഞതരസ്മിം **ഗണ്ഠിപദേ** പന "സങ്ഘസ്സ വാ ഇദം അകാലചീവരന്തി ഉദ്ദിസ്സ ദിന്ന'ന്തി ഏത്ഥ സങ്ഘസ്സ ദിന്നേ ആപത്തി നാമ നത്ഥി, 'സോതസ്സ രഹോ'തിആദീസു വിയ പദുദ്ധാരേന വുത്തം, തസ്സ ലാഭം സന്ധായാതി ചേ? **സങ്ഘതോ വാ ഉപ്പജ്ജേയ്യാ**തി അനേന സിദ്ധത്താ അധികമേവാ"തി ച "സങ്ഘോ ചീവരാനി ലഭിസ്സതി ഗണോ വാ'തിആദിനാപി പാഠോ അത്ഥീ"തി ച വുത്തം. **ഗണ്ഠിപദേ** കോസല്ലത്ഥം പന മയാ സബ്ബം ലിഖിതം, സുട്ഠു വിചാരേത്വാ കഥേതബ്ബം.

തതിയകഥിനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. പുരാണചീവരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൦൩-൫൦൫. ഭത്തവിസ്സഗ്ഗന്തി ഭത്തകിച്ചാധിട്ഠാനം. ഭത്തകിച്ചാധിട്ഠാനവിഭാഗന്തി പോരാണാ. **തത്ഥ നാമ ത്വ**ന്തി തത്ഥ തയാ കതകമ്മേ ഏവം അകത്തബ്ബേ സതി ധോവാപിസ്സസി നാമ. അഥ വാ സോ നാമ ത്വന്തി അത്ഥോ. **ഉഭതോസങ്ഘേ ഉപസമ്പന്നാ**തി ഭിക്ഖൂനം സന്തികേ ഉപസമ്പദായ പടിക്ഖിത്തത്താ തദനുപസങ്ഗഭയാ ഏവം വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. "പുരാണചീവര"ന്തി ഏത്ഥ പുരാണഭാവദീപനത്ഥമേവ **"സകിം നിവത്ഥമ്പി സകിം പാരുതമ്പീ"**തി വുത്തം, തസ്മാ "ചീവരം നാമ ഛന്നം ചീവരാനം അഞ്ഞതരം ചീവരം വികപ്പനുപഗം പച്ഛിമ"ന്തി വചനസ്സ ഓകാസോ ന ജാതോതി ഏകേ. യസ്മാ വികപ്പനുപഗപച്ഛിമം ഇധ നാധിപ്പേതം, നിവാസനപാരുപനുപഗമേവാധിപ്പേതം, തേനേവ നിസീദനപച്ചത്ഥരണേ ദുക്കടം വുത്തം, തസ്മാ ന വുത്തന്തി ഏകേ. ജാതിപ്പമാണാവചനതോ യം കിഞ്ചി പുരാണവത്ഥം ധോവാപേന്തസ്സ നിസ്സഗ്ഗിയമേവ, തേനേവ "അനാപത്തി ചീവരം ഠപേത്വാ അഞ്ഞം പരിക്ഖാരം ധോവാപേതീ"തി വുത്തം. ഥവികമ്പി ഹി അസുചിമക്ഖിതം പരിഭുത്തം ധോവാപേതി, നിസ്സഗ്ഗിയമേവ ഓളാരികത്താ, അപ്പതിരൂപത്താ ച. തേനേവ **കങ്ഖാവിതരണിയം** ഇമസ്മിം ഠാനേ ചീവരപരിച്ഛേദോ ന വുത്തോതി ഏകേ, വിചാരേത്വാ യുത്തതരം ഗഹേതബ്ബം. **"രജിത്വാ കപ്പം കത്വാ**തി കപ്പിയം കതമേവ നിവാസേതും, പാരുപിതും വാ വട്ടതി, നേതര"ന്തി വുത്തം. ഇമിനാ ച മജ്ഝിമത്ഥേരവാദോ ഉപത്ഥമ്ഭിതോ ഹോതി, നോപത്ഥമ്ഭിതോ. **രജിത്വാ**തിആദി പന വിനയവിധിദസ്സനത്ഥം വുത്തന്തി മമ തക്കോ. യഥാ അഞ്ഞാതികായ അഞ്ഞാതികസഞ്ഞീവാരേ തീണി ചതുക്കാനി, ഏവം വേമതികഞാതികവാരേസു ചാതി നവ ചതുക്കാനി ഹോന്തി. ഏത്ഥാഹ - ഏകവാരം ധോവിത്വാ ധോവനേസു ധുരം നിക്ഖിപിത്വാ പുന "ദുദ്ധോത"ന്തി മഞ്ഞമാനാ ധോവതി, അനാപത്തിയാ ഭവിതബ്ബം, ദുതിയവാരം അവുത്താ ധോവതി നാമ ഹോതീതി? വുച്ചതേ - സചേ ഭിക്ഖു "അലം ഏത്താവതാ ധോതേനാ"തി പടിക്ഖിപതി, പുന ധോവന്തീ അവുത്താ ധോവതി നാമാതി യുജ്ജതി. നോ ചേ, വുത്താവ ഹോതീതി വേദിതബ്ബം. ഭിക്ഖുസ്സ ലിങ്ഗപരിവത്തനേ ഏകതോഉപസമ്പന്നായ വസേന ആപത്തി സാകിയാനീനം വിയ.

൫൦൭. ഏകേന വത്ഥുനാതി യേന കേനചി പഠമേന. "തിണ്ണം ചതുക്കാനം വസേനാ"തി പാഠോ. ഭിക്ഖൂനം സന്തികേ അട്ഠവാചികായ ഉപസമ്പന്നായ പാകടത്താ തം അവത്വാ സാകിയാനിയോവ വുത്താ അപാകടത്താ.

പുരാണചീവരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. ചീവരപടിഗ്ഗഹണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൦൨-൫൰൩. അപഞ്ഞത്തേ സിക്ഖാപദേതി ഏത്ഥ "ഗണമ്ഹാ ഓഹീയനസിക്ഖാപദേ"തി ലിഖിതം. അരഞ്ഞവാസിനിസേധനസിക്ഖാപദേ അപഞ്ഞത്തേതി ഏകേ, "തം ന സുന്ദര"ന്തി വദന്തി. **വിഹത്ഥതായാ**തി ആയാസേന.

൫൰൮. ഉപചാരോതി ദ്വാദസഹത്ഥോ. **മഹാപച്ചരിയം, കുരുന്ദിയഞ്ച വുത്ത**ന്തി ഏത്ഥ രത്തിഭാഗേ ധമ്മകഥികസ്സ ഭിക്ഖുനോ ബഹൂസു ചീവരേസു മഹാജനേന പസാദദാനവസേന പടിക്ഖിത്തേസു പുനദിവസേ "ഉപാസകാനം പസാദദാനാനി ഏതാനീ"തി സുദ്ധചിത്തേന ഗണ്ഹന്തസ്സ ദോസോ നത്ഥി, "ഭിക്ഖുനീഹിപി ദിന്നാനി ഇധ സന്തീ"തി ഞത്വാ ഗണ്ഹതോ ദോസോ. **തം അചിത്തകഭാവേനാ**തി ഭിക്ഖുനീഹി ദിന്നഭാവം ഞത്വാ ബഹൂസു തസ്സാ ചീവരസ്സ അജാനനേനാതി അത്ഥോ. **പംസുകൂലം അധിട്ഠഹിത്വാ**തി "ഭിക്ഖുനീഹി നു ഖോ ദിന്നം സിയാ"തി അവികപ്പേത്വാ "പംസുകൂലം ഗണ്ഹാമീ"തി ഗണ്ഹന്തസ്സ വട്ടതി. **കുരുന്ദി**ആദീസു വുത്തോപി അത്ഥോ അയമേവ, ഏകം, "അചിത്തകഭാവേനാ"തി വചനേന "യഥാ തഥാ ഗണ്ഹിതും വട്ടതീ"തി ഉപ്പഥോവ പടിസേധിതോതി അപരേ. ഏവം **ധമ്മസിരിത്ഥേരോ** ന വദതി, ഉജുകമേവ വദതീതി പപഞ്ചിതം. തസ്സേവ വിസയോ, തസ്സായം അധിപ്പായോ - യഥാ "പംസുകൂലം ഗണ്ഹിസ്സതീതി ഠപിതം കാമം ഭിക്ഖുനിസന്തകമ്പി അവികപ്പേത്വാ പംസുകൂലം അധിട്ഠഹിത്വാ ഗഹേതും വട്ടതീ"തി വുത്തം, തഥാ ധമ്മകഥികസ്സ ഭിക്ഖുനിയാ ദിന്നമ്പി അപഞ്ഞായമാനം വട്ടതീതി, തസ്മാ തം വുത്തം മഹാപച്ചരിയം, കുരുന്ദിയഞ്ച അചിത്തകഭാവേന ന സമേതീതി. പടിക്ഖേപോ പന വികപ്പഗ്ഗഹണേ ഏവ രുഹതി. അഞ്ഞഥാ പുബ്ബാപരം വിരുജ്ഝതീതി. തം ന യുത്തം പംസുകൂലേന അസമാനത്താ. പംസുകൂലഭാവേന സങ്കാരകൂടാദീസു ഠപിതം ഭിക്ഖുനീഹി, ന തം തസ്സാ സന്തകം ഹുത്വാ ഠിതം ഹോതി. അസ്സാമികഞ്ഹി പംസുകൂലം സബ്ബസാധാരണഞ്ച, അഞ്ഞോപി ഗഹേതും ലഭതി. ഇദം പുബ്ബേവ "ഭിക്ഖുനീനം ചീവര"ന്തി ജാനിത്വാപി പംസുകൂലികോ ഗഹേതും ലഭതി തദാ തസ്സാ അസന്തകത്താ. "പംസുകൂലം അധിട്ഠഹിത്വാ"തി സല്ലേഖക്കമനിദസ്സനത്ഥം വുത്തം. മംസം ദദന്തേന തഥാഗതേന സല്ലേഖതോ കപ്പിയമ്പി ഭുത്തം നിസ്സഗ്ഗിയം ചീവരമാഹ യോ മംസം കഥന്തി സയമാദിസേയ്യാതി.

അചിത്തകത്താ കഥം പംസുകൂലം വട്ടതീതി ചേ? തായ തസ്സ അദിന്നത്താ, ഭിക്ഖുനാപി തതോ ഭിക്ഖുനിതോ അഗ്ഗഹിതത്താ ച. അസ്സാമികമ്പി ഹി പംസുകൂലം അഞ്ഞിസ്സാ ഹത്ഥതോ ഗണ്ഹാതി, ന വട്ടതി "അഞ്ഞാതികായ ഭിക്ഖുനിയാ ചീവരം പടിഗ്ഗണ്ഹേയ്യാ"തി വുത്തലക്ഖണസമ്ഭവതോ. അഞ്ഞാതികായ സന്തകം ഞാതികായ ഹത്ഥതോ ഗണ്ഹാതി, വട്ടതീതി ഏകേ. യഥാ സിക്ഖമാനസാമണേരാദീനം ഹത്ഥതോ പടിഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സ അനാപത്തി, തഥാ **കങ്ഖാവിതരണിയഞ്ച** "അഞ്ഞാതികായ ഹത്ഥതോ ഗഹണ"ന്തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ ചീവരപ്പടിഗ്ഗഹണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) അങ്ഗം വുത്തം. തഥാ ഞാതികായ സന്തകം സിക്ഖമാനായ, സാമണേരിയാ, ഉപാസകസ്സ, ഉപാസികായ, ഭിക്ഖുസ്സ, സാമണേരസ്സ സന്തകം അഞ്ഞാതികായ ഭിക്ഖുനിയാ ഹത്ഥതോ ഗണ്ഹന്തസ്സ ച അനാപത്തി ഏവം യഥാവുത്തലക്ഖണാസമ്ഭവതോതി ഏകേ, തേനേവ "ഏകതോഉപസമ്പന്നായ ചീവരം പടിഗ്ഗണ്ഹാതീ'തി അവത്വാ 'ഹത്ഥതോ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി അഞ്ഞത്ര പാരിവത്തകാ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ'തി (പാരാ॰ ൫൰൩) വുത്തം, തസ്മാ അഞ്ഞാതികായ സന്തകമ്പി ഏകതോഉപസമ്പന്നായ ഹത്ഥതോ പടിഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സ ദുക്കട"ന്തി വദന്തി, ഉഭോപേതേ ന സാരതോ ദട്ഠബ്ബാ, കാരണം പരിയേസിതബ്ബം.

൫൰൪. കോ പന വാദോ പത്തത്ഥവികാദീസൂതി അനധിട്ഠാതബ്ബേസു ബഹൂസു പടലേസു. തേനേവാഹ **മാതികാട്ഠകഥായം** "പത്തത്ഥവികാദിമ്ഹി അനധിട്ഠാതബ്ബപരിക്ഖാരേ"തി. അധിട്ഠാനുപഗേസു വാ തേസം പരിക്ഖാരത്താ ഭിസിഛവിയാ വിയ അനാപത്തി. കിം പടപരിസ്സാവനം പരിക്ഖാരം ന ഹോതീതി? ഹോതി, കിന്തു തം കിര നിവാസനാദിചീവരസണ്ഠാനത്താ ന വട്ടതി. തസ്മാ ഇധ നിവാസനാദിചീവരസാധനം വികപ്പനുപഗപച്ഛിമം ചീവരം നാമ. അനന്തരാതീതേ നിവാസനപാരുപനുപഗമേവാതി സന്നിട്ഠാനം. ഏവം സന്തേ **കങ്ഖാവിതരണിയം** (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ ചീവരപ്പടിഗ്ഗഹണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) കപ്പനുപഗപച്ഛിമതാ, പാരിവത്തകാഭാവോ, അഞ്ഞാതികായ ഹത്ഥതോ ഗഹണന്തി തീണേവ അങ്ഗാനി അവത്വാ അപരിക്ഖാരതാതി ചതുത്ഥമങ്ഗം വത്തബ്ബന്തി ചേ? ന വത്തബ്ബം, ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ പത്തത്ഥവികാദിപരിക്ഖാരസ്സ അചീവരസങ്ഖ്യത്താ. പഠമകഥിനാദീസു വികപ്പനുപഗതാ പമാണം, ഇധ കായപരിഭോഗുപഗതാതി. "അഞ്ഞം പരിക്ഖാര"ന്തി ഉദ്ധരിത്വാ "പത്തത്ഥവികാദിം യംകിഞ്ചീ"തി വുത്തത്താ വികപ്പനുപഗമ്പി പത്തത്ഥവികാദിം ഗണ്ഹിതും വട്ടതി, "പടപരിസ്സാവനമ്പീ"തി വുത്തട്ഠാനേ ച "ചീവരം നാമ വികപ്പനുപഗപച്ഛിമ"ന്തി വചനതോ പടപരിസ്സാവനം ചീവരമേവ, ന പരിക്ഖാരം. "കോ പന വാദോതി നിഗമനവചനമ്പി സാധക"ന്തി

കേചി വദന്തി, പണ്ണത്തിം അജാനനതോ അചിത്തകം, ന വത്ഥും, "അഞ്ഞാതികായ ഭിക്ഖുനിയാ സന്തകഭാവാജാനനതോ, ചീവരഭാവാജാനനതോ ച അചിത്തക"ന്തി **അനുഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം.

ചീവരപടിഗ്ഗഹണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൧൭. പരിക്ഖാരാനന്തി ഉപയോഗത്ഥേ സാമിവചനം. **ഏകസാടകന്തി** ഭാവനപുംസകം, "അഞ്ഞാതകോ മോഘപുരിസാ"തി വചനേന പവാരിതോപി അദാതുകാമോ അഞ്ഞാതകോ അപ്പവാരിതട്ഠാനേ തിട്ഠതീതി ദീപിതം ഹോതി. അഞ്ഞഥാ "അനാപത്തി പവാരിതാന"ന്തി ഇമിനാ വിരുജ്ഝതി.

൫൧൮. നേവ താവ വിഞ്ഞാപേതബ്ബം, ന ഭഞ്ജിതബ്ബന്തി അനച്ഛിന്നാനം ചീവരാനം അത്തനോ സന്തകാനം അത്ഥിതായ, തത്ഥ പച്ചാസാസബ്ഭാവതോ ച. പച്ചാസാ കിത്തകം കാലം രക്ഖതീതി? യാവ ഗാമന്തരാ, യാവ അദ്ധയോജനാതി ഏകേ. യാവ ദസ്സനസവനൂപചാരാതി ഏകേ. യാവ അഞ്ഞേ ന പസ്സന്തീതി ഏകേ. യാവ പച്ചാസാ ഛിജ്ജതീതി ഏകേ. യാവ സാഖാപലാസപരിയേസനഭഞ്ജനസജ്ജനകാലപരിച്ഛേദാതി ഏകേ. ഇദം സബ്ബം യഥാസമ്ഭവം യുജ്ജതി. കഥം പഞ്ഞായതീതി ചേ? "സചേ പന ഏത്തേസം വുത്തപ്പകാരാനം ഗിഹിവത്ഥാദീനം ഭിസിഛവിപരിയന്താനം കിഞ്ചി ന ലബ്ഭതി, തേന തിണേന വാ പണ്ണേന വാ പടിച്ഛാദേത്വാ ആഗന്തബ്ബ"ന്തി അട്ഠകഥാവചനതോ.

ന താവ ഥേരാനം ദാതബ്ബാനീതി ന താവ അത്തനോ രുചിയാ ദാതബ്ബാനി, യദാ ഥേരാ "ദേഥാവുസോ"തി വദന്തി, തദാ ദാതബ്ബാനി. "ഏവം സതി ദഹരാപി അച്ഛിന്നചീവരട്ഠാനേ തിട്ഠന്തി, സാഖാപലാസം ഭഞ്ജിതും വട്ടതി, ന അഞ്ഞഥാ. 'യേഹി കേഹിചി വാ അച്ഛിന്നം ഹോതീ'തി ഹി വുത്ത"ന്തി വുത്തം. ആചരിയോ പന ഏവം വദതി "അത്തനോ രുചിയാപി ദാതും ലഭന്തീ"തി. തഥാ ഹി **അട്ഠകഥായം** "പരിഭോഗജിണ്ണം വാ'തി ഏത്ഥ ച 'അച്ഛിന്നചീവരാനം ആചരിയുപജ്ഝായാദീനം അത്തനാ തിണപണ്ണേഹി പടിച്ഛാദേത്വാ ദിന്നചീവരമ്പി സങ്ഗഹം ഗച്ഛതീ'തി വത്തും യുജ്ജതീ"തി വുത്തം. അഥാപി സിയാ ആചരിയാദീഹി "ആഹരാവുസോ"തി വുത്തേയേവ, നാവുത്തേതി, ന, "കേഹിചി വാ അച്ഛിന്ന"ന്തി ഏത്ഥ വുത്തലേസതോ ദുതിയലേസസ്സ അവിസേസഭാവപ്പസങ്ഗതോതി. അഥ കിമത്ഥം "ന താവ ഥേരാനം ദാതബ്ബാനീ"തി വുത്തന്തി ചേ? യാവ ഥേരാനം അത്ഥായ സാഖാപലാസാനി ഭഞ്ജതി, താവ ന ദാതബ്ബാനി, തതോ താനി ഥേരുദ്ദിസ്സകാനി സാഖാപലാസാനി സയം പരിദഹിത്വാ വിനാപി ഥേരാണത്തിയാ അത്തനോ രുചിയാ ദാതബ്ബാനി, ഭൂതഗാമപാതബ്യതായ പാചിത്തിയം ന ഹോതി സത്ഥുനാപി അനുഞ്ഞാതത്താ. "തിണേന വാ പണ്ണേന വാ"തി ഹി വുത്തം, തം കപ്പിയമേവ സന്ധായ വുത്തന്തി ചേ? ന, "തദലാഭേ ന ത്വേവ...പേ॰... ദുക്കടസ്സാ"തി വചനവിരോധതോ. ഏത്ഥാഹ - ദുക്കടഭയാ പാചിത്തിയവത്ഥു ചേ അതിക്കമിതബ്ബം, തദലാഭേ ഥുല്ലച്ചയവത്ഥു സങ്ഘികം, തദലാഭേ പാരാജികവത്ഥുപി അതിക്കമിതബ്ബം സിയാതി? ന, പാരാജികസ്സ ലോകവജ്ജത്താ. അപിച ന സബ്ബം ഭൂതഗാമം പാചിത്തിയവത്ഥുമേവ, തതോ ദുക്കടാദിവത്ഥുപി അത്ഥി, അനാപത്തിവത്ഥുപി കാലോദിസകം, തസ്മാ ഇദം തദാ അനാപത്തിവത്ഥുകന്തി വേദിതബ്ബം. കിത്താവതാ ഭിക്ഖു അച്ഛിന്നചീവരോ നട്ഠചീവരോ ഹോതീതി? ഏത്താവതാ നഗ്ഗോ ഹോതീതി ഏകേ. വികപ്പനുപഗപച്ഛിമഭാവേന, വികപ്പനുപഗപച്ഛിമമാദിം കത്വാ വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ ആപത്തീതി ഏകേ. നിവാസനപാരുപനുപഗാഭാവേനാതി ഏകേ. തിചീവരാഭാവേനാതി ഏകേ. സന്തരുത്തരപരമാഭാവേനാതി ഏകേ. അയം **ഏകേവാദോ** യുത്തോ "സന്തരുത്തരപരമം തതോ ചീവരം സാദിതബ്ബ"ന്തി ഹി വചനതോ, തസ്മാ സന്തരുത്തരേ സതി വികപ്പനുപഗപച്ഛിമം വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ പടിലാഭേന നിസ്സഗ്ഗിയം. യദി ഏവം "വിഞ്ഞാപേത്വാ പടിലഭേയ്യ നിസ്സഗ്ഗിയ"ന്തി സിക്ഖാപദേന ഭവിതബ്ബന്തി ചേ? തന്ന, തദത്ഥസിദ്ധിതോ നാനത്ഥത്താ ധാതൂനം. കിം വുത്തം ഹോതി? യഥാ ഹി "തിക്ഖത്തും മേഥുനം ധമ്മം അഭിവിഞ്ഞാപേസീ"തി (പാരാ॰ ൬൭) വുത്തേ പവത്തേസീതി അത്ഥോ, തഥാ ഇധാപി "ചീവരം വിഞ്ഞാപേയ്യാ"തി വിഞ്ഞത്തിയാ പവത്തേയ്യ ഉപ്പാദേയ്യാതി അത്ഥോ.

തേന നിവത്ഥോതി തംനിവത്ഥോ. അഞ്ഞസ്സ അലാഭേന തമേവ പരിഭുഞ്ജതോ ജിരതി, ന ലേസേന. **അത്തനാതി** സയമേവ വത്തും യുജ്ജതി, തസ്മാ അയുത്തപരിഭോഗേന അപരിഭുഞ്ജിത്വാ യുത്തപരിഭോഗവസേന പരിഭുഞ്ജതോ ജിണ്ണം പരിഭോഗജിണ്ണം നാമ. തസ്സ സഭാഗാനം അച്ഛിന്നകാലേ ദാനമ്പി യുത്തപരിഭോഗേ ഏവ സങ്ഗഹം ഗച്ഛതീതി അധിപ്പായോ. "ഇമേ കിര ദ്വേ ലേസാ അട്ഠകഥായോ, വാചേന്താനം ആചരിയാനം മതന്തി **ധമ്മസിരിത്ഥേരോ** ആഹാ"തി വുത്തം.

൫൨൧. നിസീദിതും വാ നിപജ്ജിതും വാ ന ലഭതീതി യഥാസുഖം ന ലഭതീതി അധിപ്പായോ. “അഞ്ഞസ്സത്ഥായാ”തി ഏത്ഥാപി “ഞാതകാനം പവാരിതാന”ന്തി അനുവത്തതി ഏവ. അത്ഥായ കസ്സ? തസ്സേവ അഞ്ഞസ്സ. യഥാ അഞ്ഞാതകേ തികപാചിത്തിയം, തഥാ അപ്പവാരിതേപീതി ദസ്സനത്ഥം “ഞാതകാനം പവാരിതാന”ന്തി വുത്തം. അഞ്ഞഥാ “ഞാതകേ ഞാതകസഞ്ഞീ”തി ഇമിനാ സിദ്ധത്താ ന നിച്ചം സേസം ആപജ്ജതി. അപിചേത്ഥ അഞ്ഞാതകഗ്ഗഹണേന അപ്പവാരിതഗ്ഗഹണം ഹോതി , അപ്പവാരിതഗ്ഗഹണേന അഞ്ഞാതകഗ്ഗഹണം, അഞ്ഞാതകാ ഹി അപ്പവാരിതാ ഹോന്തി. തഥാ ഞാതകഗ്ഗഹണേന പവാരിതഗ്ഗഹണം ഹോതി, കത്ഥചി ന ഹോതി. ന പവാരിതഗ്ഗഹണേന ഞാതകഗ്ഗഹണം ഹോതീതി ഇമസ്സ അത്ഥവിസേസസ്സ ദസ്സനത്ഥം “ഞാതകാനം പവാരിതാന”ന്തി വുത്തം. തഥാ ഹി അഞ്ഞാതികായ ഭിക്ഖുനിയാ അപ്പവാരിതായ ച ചീവരം അഞ്ഞത്ര പാരിവത്തകാ പടിഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സ ആപത്തി. ഞാതികായ പന പവാരിതായ ച വിസ്സാസം ഗണ്ഹാതി, അനാപത്തി. തഥാ പുരാണചീവരം ഞാതികായ അനാപത്തി, പവാരിതായ പന തികപാചിത്തിയമേവ. ഞാതകാനഞ്ച ഏകച്ചാനം പുരാണചീവരം നാമ ദാതും വട്ടതി, ന പവാരിതാനം. തികച്ഛേദോ ച മാതികാപദേനേവ ഹോതി, ന അഞ്ഞേന. തത്ഥാപി ഏകേനേവ, ന ദുതിയാദീഹീതി അയം വിനയേ ധമ്മതാ വേദിതബ്ബാ.

അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. തതുത്തരിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൨൨-൪. **പഗ്ഗാഹികസാലം വാ**തി ദുസ്സപസാരം വാ. ഹത്ഥേന പഗ്ഗഹേത്വാ ഠത്വാ സാലായം പസാരേതബ്ബദുസ്സം പസാരേന്തീതി ചോദനാ. **തിചീവരികേനേവാ**തി വിനയതിചീവരികേന. സോ ഹി അധിട്ഠഹിത്വാ ഠപിതപരിക്ഖാരചോളാദീസു സന്തേസുപി തിചീവരേ അച്ഛിന്നേ സന്തരുത്തരപരമം വിഞ്ഞാപേത്വാ ഗഹേതും ലഭതി. **അഞ്ഞഥാപീ**തി “പമാണികം തിചീവരം പരിക്ഖാരചോളവസേന അധിട്ഠഹിത്വാ പരിഭുഞ്ജതോ തസ്മിം നട്ഠേ ബഹൂനിപി ഗഹേതും ലഭതി, ന സന്തരുത്തരപരമ”ന്തി ച, തസ്മാ **തം വിഭാഗ**ന്തി “തിചീവരികസ്സ തം വിഭാഗന്തി അത്ഥോ, ന പരിക്ഖാരചോളികസ്സാ”തി ച കേചി വദന്തി. ആചരിയോ പന **“അഞ്ഞേനാ**തി അതിചീവരികേന, **അഞ്ഞഥാ**തി ഇതോ വുത്തഗ്ഗഹണപരിച്ഛേദതോ അഞ്ഞേനാ”തി ഏത്തകമേവ വദതി. അഞ്ഞഥാതി പന സചേ തീണിപി നട്ഠാനി, സന്തരുത്തരപരമം ഗണ്ഹിതബ്ബം, സചേ ദ്വേ വാ ഏകം വാ നട്ഠം, തേന “അഞ്ഞഥാപീ”തി ദസ്സനത്ഥം വുത്തന്തി ഏകേ. **ഗണ്ഠിപദേസു** വിചാരണാ ഏവ നത്ഥി, തസ്മാ ഉപപരിക്ഖിത്വാ ഗഹേതബ്ബം. **പകതിയാ സന്തരുത്തരേന ചരതി,** സാസങ്കസിക്ഖാപദവസേന വാ തംസമ്മുതിവസേന വാ തതിയസ്സ അലാഭേന വാ.

൫൨൬. **“പമാണമേവ വട്ടതീ”**തി സല്ലേഖദസ്സനത്ഥം വുത്തം. തം മിച്ഛാ ഗഹേത്വാ ഞാതകാദിട്ഠാനേ തദുത്തരി ഗണ്ഹന്തസ്സ ആപത്തീതി ചേ? **തം പാളിയാ ന സമേതി,** “അനാപത്തി ഞാതകാനം പവാരിതാന”ന്തി ഹി പാളി. ഏത്ഥ ച പവാരിതാ നാമ അച്ഛിന്നകാലതോ പുബ്ബേ ഏവ പവാരിതാ, ന അച്ഛിന്നകാലേ. “അഭിഹട്ഠും പവാരേയ്യാ”തി ഹി വുത്തം, തസ്മാ യോ അച്ഛിന്നകാലസ്സത്ഥായ പവാരേതി, ഉഭോപി അപ്പവാരിതാ ഏവാതി വേദിതബ്ബാ. തേ ഹി അച്ഛിന്നകാരണാ നട്ഠകാരണാവ ദേന്തി നാമ. അപിച യഥാ പിട്ഠിസമയേ സതുപ്പാദം കത്വാ ഞാതകപവാരിതട്ഠാനതോ വസ്സികസാടികം നിപ്ഫാദേന്തസ്സ തേന സിക്ഖാപദേന നിസ്സഗ്ഗിയം, തഥാ ഇധാപി ഞാതകപവാരിതട്ഠാനേപി അച്ഛിന്നനട്ഠകാരണാ ന വട്ടതി, തസ്മാ “അട്ഠകഥാസു പമാണമേവ വട്ടതീ’തി വുത്തവചനമേവ പമാണ”ന്തി **ധമ്മസിരിത്ഥേരോ** ആഹ, തം അയുത്തം, കസ്മാ? യസ്മാ ഇദം സിക്ഖാപദം തദുത്തരി വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ പഞ്ഞത്തം, തസ്മിഞ്ച “അഞ്ഞാതകോ ഗഹപതി വാ ഗഹപതാനീ വാ”തി **മാതികായ** പാളി, **വിഭങ്ഗേ** ച “അഞ്ഞാതകോ നാമ മാതിതോ വാ…പേ॰… അസമ്ബദ്ധോ”തി പാളി, **അനാപത്തിവാരേ** ച “ഞാതകാനം പവാരിതാന”ന്തി പാളി, തസ്മാ തിവിധായപി പാളിയാ ന സമേതീതി അയുത്തമേവ, തസ്മാ കേവലം സല്ലേഖമേവ സന്ധായ വുത്തന്തി അപരേ. ഉപരി കാണമാതാസിക്ഖാപദേ **അട്ഠകഥാസു** പന “തേസമ്പി പാഥേയ്യപഹേണകത്ഥായ പടിയത്തതോ പമാണമേവ വട്ടതീ”തി വുത്തം, ന പന “പാളിയാ ന സമേതീ”തി വുത്തം, ന തത്ഥ ച ഇധ ച നാനാകരണം പഞ്ഞായതി , തസ്മാ ഥേരസ്സ ലദ്ധി സുന്ദരാ വിയ മമ ഖായതി, വീമംസിതബ്ബം. യസ്മാ പനിദം സിക്ഖാപദം അഞ്ഞസ്സത്ഥായ വിഞ്ഞാപനവത്ഥുസ്മിംയേവ പഞ്ഞത്തം, തസ്മാ ഇധ “അഞ്ഞസ്സത്ഥായാ”തി ന വുത്തം. “സേസം ഉത്താനത്ഥമേവാ”തി പാഠോ. **“അഞ്ഞസ്സത്ഥായാ”**തി നിദാനവിരോധതോ ന വുത്തം. തഥാപി അനന്തരേ വുത്തനയേന ലബ്ഭതീതി ആചരിയോ. ഏവരൂപേസു ഗഹപതിപടിസംയുത്തസിക്ഖാപദേസു കിഞ്ചാപി “ഗഹപതി നാമ യോ കോചി അഗാരം അജ്ഝാവസതീ”തി വുത്തം, തഥാപി പഞ്ച സഹധമ്മികേ ഠപേത്വാ അവസേസാ ച സിക്ഖാപച്ചക്ഖാതകോ ച തിത്ഥിയോ ച വേദിതബ്ബോ.

തതുത്തരിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. പഠമഉപക്ഖടസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൭൭-൭. അപി ഹോതി ചിത്തന്തി അത്ഥോ. **മേയ്യാ**തി പാഠസ്സ മയ്ഹന്തി അത്ഥോ. ന ഇമേ സുകരാ, "ന ഇമേസം സുകരാ"തി വാ പാഠോ. "തസ്സ ന ഇമേസം സുകരാ അച്ഛാദേതുന്തി അത്ഥോ"തി ലിഖിതം. "പുബ്ബേ അപ്പവാരിതോ"തി വചനതോ തസ്മിം ഖണേ പവാരിതോപി അപ്പവാരിതോവ ഹോതീതി.

പഠമഉപക്ഖടസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. ദുതിയഉപക്ഖടസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൩൨. ദുതിയഉപക്ഖടേന കിംപയോജനന്തി? നത്ഥി, കേവലം അട്ഠുപ്പത്തിവസേന പഞ്ഞത്തം ഭിക്ഖുനിയാ രഹോനിസജ്ജസിക്ഖാപദം വിയ. ഏവം സന്തേ തന്തി അനാരോപേതബ്ബം ഭവേയ്യ വിനാപി തേന തദത്ഥസിദ്ധിതോ, അനിസ്സരത്താ, അനാരോപേതും അനുഞ്ഞാതത്താ ച. വുത്തഞ്ഹേതം "ആകങ്ഖമാനോ, ആനന്ദ, സങ്ഘോ...പേ॰... സമൂഹനേയ്യാ"തി (ദീ॰ നി॰ ൨.൨൧൬). ഇദം സബ്ബമകാരണം. ന ഹി ബുദ്ധാ അപ്പയോജനം വാചം നിച്ഛാരേന്തി, പഗേവ സിക്ഖാപദം, തേനേവാഹ **അട്ഠകഥായം "തഞ്ഹി ഇമസ്സ അനുപഞ്ഞത്തിസദിസ"**ന്തിആദി. അനുപഞ്ഞത്തി ച നിപ്പയോജനാ നത്ഥി, തംസദിസഞ്ചേതം, ന നിപ്പയോജനന്തി ദസ്സിതം ഹോതി, ഏവം സന്തേ കോ പനേത്ഥ വിസേസോതി? തതോ ആഹ "പഠമസിക്ഖാപദേ ഏകസ്സ പീളാ കതാ, ദുതിയേ ദ്വിന്നം, അയമേത്ഥ വിസേസോ"തി. ഇമിനാ അത്ഥവിസേസേന കോ പനഞ്ഞോ അതിരേകത്ഥോ ദസ്സിതോതി? **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** താവ വുത്തം "ഏകസ്മിമ്പി വത്ഥുസ്മിം ഉഭിന്നം പീളാ കാതും വട്ടതീതി അയമതിരേകത്ഥോ ദസ്സിതോ"തി. തേനേതം ദീപേതി "ന കേവലം പടിലദ്ധചീവരഗണനായേവ ആപത്തിഗണനാ, പീളിതപുഗ്ഗലസങ്ഖാതവത്ഥുഗണനായപീ"തി.

ഹോന്തി ചേത്ഥ -

"വത്ഥുതോ ഗണനായാപി, സിയാ ആപത്തി നേകതാ;
ഇതി സന്ദസ്സനത്ഥഞ്ച, ദുതിയൂപക്ഖടം ഇധ.

"കായസംസഗ്ഗസിക്ഖായ, വിഭങ്ഗേ വിയ കിന്തേതം;
ഏകിത്ഥിയാപി നേകതാ, ആപത്തീനം പയോഗതോ"തി.

അപിചേതം സിക്ഖാപദം തംജാതികേസു സിക്ഖാപദേസു സബ്ബേസുപി ഗഹേതബ്ബവിനിച്ഛയസ്സ നയദസ്സനപ്പയോജനന്തി വേദിതബ്ബം. ആഹ ച -

"അഞ്ഞാതികായ ബഹുതായ വിമിസ്സതായ,
ആപത്തിയാപി ബഹുതാ ച വിമിസ്സതാ ച;
ഇച്ചേവമാദിവിധിസമ്ഭവദസ്സനത്ഥം,
സത്ഥാ ഉപക്ഖടമിദം ദുതിയം അവോചാ"തി.

തസ്സായം സങ്ഖേപതോ അധിപ്പായപുബ്ബങ്ഗമാ വിചാരണാ - പുരാണചീവരം ഏകമേവ ഭിക്ഖു ഭിക്ഖുനീഹി ദ്വീഹി, ബഹൂഹി വാ ധോവാപേതി, ഭിക്ഖുനിഗണനായ പാചിത്തിയഗണനാ, തഥാ ദ്വിന്നം, ബഹൂനം വാ സാധാരണം ഏകമേവ ചീവരം അഞ്ഞത്ര പാരിവത്തകാ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, ഇധാപി തഥാ ദ്വിന്നം, ബഹൂനം വാ സാധാരണമേകം വിഞ്ഞാപേതി, വിഞ്ഞത്തപുഗ്ഗലഗണനായ ആപത്തിഗണനാ. തഥാ അഞ്ഞേസുപി ഏവരൂപേസു സിക്ഖാപദേസു നയോ നേതബ്ബോ. അയം താവ ബഹുതായ നയോ. മിസ്സതായ പന ഞാതികായ, അഞ്ഞാതികായ ച ഏകം ധോവാപേതി, ഏകതോ നിട്ഠാപനേ ഏകം പാചിത്തിയം. അഥ ഞാതികാ പഠമം ഥോകം ധോവിത്വാ ഠിതാ, പുന അഞ്ഞാതികാ സുധോതം കരോതി, നിസ്സഗ്ഗിയം. അഥ അഞ്ഞാതികാ പഠമം ധോവതി, പച്ഛാ ഞാതികാ സുധോതം കരോതി, അഞ്ഞാതികായ പയോഗവസേന ഭിക്ഖുനോ ദുക്കടമേവ. അഞ്ഞാതികായ ച ഞാതികായ ച അഞ്ഞാതികസഞ്ഞീ, വേമതികോ, ഞാതികസഞ്ഞീ വാ ധോവാപേതി, യഥാവുത്തനയേന നിസ്സഗ്ഗിയദുക്കടാദിആപത്തിഭേദഗണനാ വേദിതബ്ബാ. തഥാ അഞ്ഞാതികായ ച ഞാതികായ ച സന്തകം ചീവരം ഉഭോഹി ഏകതോ ദിയ്യമാനം പടിഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സ , അഞ്ഞാതികായ ഏവ ഹത്ഥതോ പടിഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സ ച നിസ്സഗ്ഗിയമേവ. അഥ ഞാതികായ അനാപത്തി. അഥ ഉഭോസു അഞ്ഞാതികാദിസഞ്ഞീ വുത്തനയേനേവ നിസ്സഗ്ഗിയദുക്കടാദിആപത്തിഭേദഗണനാ വേദിതബ്ബാ. തഥാ

അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദേസുപി യഥാസമ്ഭവം നയോ നേതബ്ബോ. അയം മിസ്സതായ നയോ. ആദി-സദ്ദേന പന അനേകേ അഞ്ഞാതികാ വിഞ്ഞത്താവിഞ്ഞത്തപുഗ്ഗലഗണനായ ദുക്കടം. ഏകോ ദേതി, ഏകോ ന ദേതി, നിസ്സഗ്ഗിയം. അഥ അവിഞ്ഞത്തോ ദേതി, ന നിസ്സഗ്ഗിയം. അഥ വിഞ്ഞത്താവിഞ്ഞത്താനം സാധാരണം വിഞ്ഞത്തോ ദേതി, നിസ്സഗ്ഗിയമേവ. ഉഭോ ദേന്തി, നിസ്സഗ്ഗിയമേവ. അവിഞ്ഞത്തോ ദേതി, നിസ്സഗ്ഗിയേന അനാപത്തി. വിഞ്ഞത്തസ്സ വചനേന അവിഞ്ഞത്തോ ദേതി, അനാപത്തി ഏവ. തഥാ ഉപക്ഖടാദീസുപി യഥാസമ്ഭവം നയോ നേതബ്ബോ.

ദുതിയഉപക്ഖടസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. രാജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൩൭. "ന ഖോ മയം, ആവുസോ, ചീവരചേതാപന്നം പടിഗ്ഗണ്ഹാമ...പേ... കാലേന കപ്പിയ"ന്തി ഇതോ പുബ്ബേ ഏവ രൂപിയപടിഗ്ഗഹണസിക്ഖാപദസ്സ പഞ്ഞത്തത്താ വുത്തം. അഞ്ഞഥാ ആയസ്മാ ഉപനന്ദോ മംസസ്സ ചേതാപന്നം ഏകമ്പി കഹാപണം ഹത്ഥേന പടിഗ്ഗണ്ഹന്തോ തതോ മഹന്തതരം ചീവരചേതാപന്നം കഥം ന പടിഗ്ഗണ്ഹിസ്സതി, ഏവം സന്തേപി ചീവരപടിസംയുത്തത്താ **ചീവരവഗ്ഗേ** സങ്ഗായിംസൂതി.

൫൩൮-൯. "ആഗതകാരണം ഭഞ്ജതീ"തി വുത്തത്താ നനു പുന ചോദേതും ന ലഭതീതി ഏകേ. ആഗമനസ്സ സാത്ഥകം ന ഹോതി, ചീവരം ന ലഭിസ്സതി പടിസന്ഥാരസ്സ കതത്താതി ഏകേ. ചോദനാലക്ഖണം ന ഹോതീതി കത്വാ വുത്തന്തി ഏകേ. "ഠത്വാ ചോദേമീ"തി ആഗതോ തം ഠാനം ഭഞ്ജതി, കരോതി ചേകം, തീണിപി ചേ കരോതി, ഏകമേവ, ഏകവചനത്താതി ഏകേ. തീണി ഠാനാനി ഭഞ്ജതീതി ഏകേ. **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ** "ന ചോദനാദിം ഭഞ്ജതി, ചോദേതുകാമോ അകതബ്ബം അകാസി, തേന വത്തഭേദേ ദുക്കട"ന്തി വദതി. **ധമ്മസിരിത്ഥേരോ** പന "ആസനേ ചേ നിസീദതി, ഏകായ നിസജ്ജായ ദ്വേ ഠാനാനി ഭഞ്ജതി. ആമിസം ചേ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, ഏകേന പടിഗ്ഗഹേന ദ്വേ ഠാനാനി ഭഞ്ജതി. ധമ്മം ചേ ഭാസതി, ധമ്മദേസനസിക്ഖാപദേ വുത്തപരിച്ഛേദായ ഏകായ വാചായ ദ്വേ ഠാനാനി ഭഞ്ജതി, തം സന്ധായ വുത്ത"ന്തി വദതി. "യത്ഥാ"തി വുത്തേ അത്തനോ ഏവ സന്തികം ഗന്തബ്ബന്തി വുത്തം വിയ ഹോതി. തേന വുത്തം "ബ്യഞ്ജനം പന ന സമേതീ"തി. ഉപാസകേഹി ആണത്താ തം. **മൂലം അസാദിയന്തേനാതി** മൂലസ്സ അകപ്പിയഭാവേ സതി അസാദിയന്തേന. തഞ്ച ഖോ ചിത്തേന , ന മുഖേന. സചേ ഏവം വുത്തേ അകപ്പിയം ദസ്സേതീതി കത്വാ ചിത്തേന അകപ്പിയം ഇച്ഛന്തോവ മുഖേന കപ്പിയം നിദ്ദിസതി "ചീവരം മേ ദേഥാ"തി, ന വട്ടതി. പടിലാഭേ രൂപിയപടിഗ്ഗഹണസിക്ഖാപദേന ആപത്തി.

തത്രായം വിചാരണാ - ചിത്തേന സാദിയന്തോപി മുഖേന കപ്പിയവോഹാരേന ചേ വോഹരതി "കഹാപണാരഹേന, പാദാരഹേന വാ കപ്പിയഭണ്ഡേന ഇദഞ്ചിദഞ്ച ആഹരാ"തി. കിഞ്ചാപി രൂപിയം സന്ധായ വദതി, വട്ടതി ഏവ. കസ്മാ? കഞ്ചി സസ്സുട്ഠാനകം ഭൂമിപദേസം സന്ധായ "സീമം ദേമാതി വദന്തി, വട്ടതീ"തി വചനതോ, "വിഹാരസ്സ ദേമാ"തി വുത്തേ "പടിക്ഖിപിതും ന വട്ടതീ"തി വചനതോ ച. **അനുഗണ്ഠിപദേ** പന വുത്തം "സങ്ഘം സന്ധായ 'വിഹാരസ്സ ദേമാ'തി ദിന്നം ഗരുഭണ്ഡം ന ഹോതി, ദക്ഖിണോദകം സമ്പടിച്ഛിതും, 'സാധൂ'തി ച വത്തും, അനുമോദേതുഞ്ച വട്ടതി. കസ്മാ? സങ്ഘസ്സ 'വിഹാരോ'തി നാമാഭാവതോ, ഖേത്തസ്സേവ 'സീമാ'തി നാമഭാവതോ ച, ചിത്തേന ആരമ്മണം കതം അപ്പമാണം, കപ്പിയവോഹാരോവ പമാണം. കപ്പിയമേവാചിക്ഖിതത്താ 'ന ത്വേവാഹം, ഭിക്ഖവേ, കേനചി പരിയായേന ജാതരൂപരജതം സാദിതബ്ബം പരിയേസിതബ്ബന്തി വദാമീ'തി (മഹാവ॰ ൨൯൯) വചനേനപി ന വിരുജ്ഝതി. കപ്പിയവചനപച്ചയാ ദായകോ സയമേവ കത്തബ്ബയുത്തകം ജാനിസ്സതീതി അധിപ്പായതോ ദായകേന ഏതസ്സ അധിപ്പായം ഞത്വാ കപ്പിയകാരകസ്സ ഹത്ഥേ ഠപിതം ഭിക്ഖുസ്സ സന്തകമേവ ഹോതീ"തി. ഇദം സബ്ബമയുത്തം, കസ്മാ? സീമാവിഹാരവചനസ്സ ദായകവചനത്താ. ഇധ ച ഭിക്ഖുനോ വചനം പമാണം. തേനേവാഹ "അഥാപി 'മമ തളാകം വാ പോക്ഖരണിം വാ സങ്ഘസ്സ ദമ്മീ'തി വുത്തേ 'സാധു, ഉപാസക, സങ്ഘോ പാനീയം പിവിസ്സതീ'തിആദീനി വത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി ഏവാ"തി. അഞ്ഞഥാ ഖേത്തം സന്ധായ ഭിക്ഖുനോ ഖേത്തപടിബദ്ധവചനാനി സീമാവചനേന കപ്പന്തീതി ആപജ്ജതി. അവിഹാരസ്സ ച ഭിക്ഖുസ്സ രൂപിയം ദസ്സേത്വാ "ഇദം വിഹാരസ്സ ദമ്മീ"തി വുത്തേ അത്തനോ അത്ഥായ ദിയ്യമാനം ജാനന്തേനാപി തം അപ്പടിക്ഖിപിതബ്ബം. തഥാ കഹാപണാരഹാദിനോ അകപ്പിയഭണ്ഡഭാവം, കഹാപണാദിഭാവമേവ വാ ജാനന്തമേവ സന്ധായ തഥാവോഹരന്തസ്സ ച അനാപത്തീതി ആപജ്ജതി. "ന ത്വേവാഹം, ഭിക്ഖവേ, കേനചി പരിയായേനാ"തി നിപ്പദേസതോ വുത്തത്താ ന സക്കാ ലേസം ഓഡ്ഡേതുന്തി നോ തക്കോ, വിചാരേത്വാ പന ഗഹേതബ്ബം. "നോ ചേ ഇച്ഛതി, ന കഥേതബ്ബ"ന്തി വചനതോ യഥാവുത്തസാമിചിയാ അകരണേ അനാപത്തി ദുക്കടസ്സാതി ദസ്സേതി.

“അഞ്ഞാതകഅപ്പവാരിതേസു വിയ പടിപജ്ജിതബ്ബ”ന്തി വചനതോ യഥാവുത്തസാമിചിമ്പി ന കത്വാ ചേ നിപ്ഫാദേതി, അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദേന കാരേതബ്ബോതി ദസ്സേതി. കപ്പിയകാരകാ സയമേവ ചോദേത്വാ ദേന്തി, വട്ടതി. “സയം കരണമേവ പടിക്ഖിത്ത”ന്തി ച വദന്തി. **പിണ്ഡപാതാദീനം ...പേ... ഏസേവ നയോ**തി ഏത്ഥ “ദുക്കട”ന്തി വദന്തി, തം ന സുന്ദരം, **ദദന്തേസുപീ**തി **അപി**-സദ്ദേന സങ്ഗഹിതത്താ നിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയമേവ. ജാതരൂപരജതം “സങ്ഘേ സാദിതേ ദുക്കട”ന്തി ച വികപ്പേന്തി. തം വിസേസേത്വാ നവുത്തത്താ പാചിത്തിയമേവാതി ദസ്സേതി. “നിസ്സഗ്ഗിയമേവാതി യേവാപനകസിക്ഖാപദേസു സിയാ”തി വദന്തി, ഉപപരിക്ഖിതബ്ബം. “യസ്സ കസ്സചി ഹി അഞ്ഞസ്സ...പേ... **മഹാപച്ചരിയം** വുത്ത”ന്തി വചനതോ അപബ്ബജിതാനം അന്തമസോ മാതാപിതൂനമ്പി അത്ഥായ സമ്പടിച്ഛന്തസ്സ ദുക്കടമേവാതി ദസ്സേതി.

സബ്ബത്ഥ സമ്പടിച്ഛനം നാമ “ഉഗ്ഗണ്ഹേയ്യ വാ ഉഗ്ഗണ്ഹാപേയ്യവാ ഉപനിക്ഖിത്തം വാ സാദിയേയ്യാ”തി ഏവം വുത്തലക്ഖണമേവ. ഏവം സന്തേപി കത്ഥചി പടിക്ഖിപിതബ്ബം, കത്ഥചി ന പടിക്ഖിപിതബ്ബം, കത്ഥചി പടിക്ഖിത്തം സാദിതും വട്ടതി, ഏവം അപ്പടിക്ഖിത്തം കിഞ്ചി വട്ടതി, ഇദം സബ്ബമ്പി ദസ്സേതും **“സചേ പനാ”**തി വിത്ഥാരോ ആരദ്ധോ. തത്ഥ “ചേതിയസ്സ...പേ... ന വട്ടതീ”തി വചനതോ അപ്പടിക്ഖിത്തം വിഹാരസ്സ ദിന്നം സാദിതും വട്ടതീതി സിദ്ധം. തഥാ ഥേരസ്സ “മാതുയാ ദേമാ”തിആദിനാ വുത്തേപി പടിഗ്ഗഹണേ ആപത്തി പാചിത്തിയമേവ. **സാപത്തികോ ഹോതീ**തി ഏത്ഥ കായ ആപത്തിയാ സാപത്തികോ ഹോതീതി? ദുക്കടാപത്തിയാതി ഏകേ. ന യായ കായചി, കേവലം അട്ഠാനേ ചോദേതീതി കത്വാ “സാപത്തികോ”തി വുത്തം. യഥാ കഥന്തി? “പഞ്ചഹി, ഭിക്ഖവേ, അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ സദ്ധിവിഹാരികോ പണാമേതബ്ബോ...പേ... പണാമേന്തോ അനതിസാരോ”തി (മഹാവ॰ ൬൮) ഏത്ഥ ന സമ്മാവത്തന്തംയേവ അപണാമേന്തസ്സ ദുക്കടം വുത്തം. യഥാഹ - “ന ച, ഭിക്ഖവേ, അസമ്മാവത്തന്തോ ന പണാമേതബ്ബോ, യോ ന പണാമേയ്യ, ആപത്തിദുക്കടസ്സാ”തി (മഹാവ॰ ൬൮), തസ്മാ അധിമത്തപേമാദിഅഭാവേപി അപണാമേന്തസ്സ അനാപത്തി ദിസ്സതി. അപിച “സാതിസാരോ ഹോതീ”തി വുത്തം. ഏവംസമ്പദമിദം ദട്ഠബ്ബം. **അട്ഠകഥായ** “സാതിസാരോ ഹോതീതി സദോസോ ഹോതി, ആപത്തിം ആപജ്ജതീ”തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൬൮) വുത്തത്താ ന യുത്തന്തി ചേ? ന, തദനന്തരമേവ തംമിച്ഛാഗാഹനിവത്തനത്ഥം, തസ്മാ “ന സമ്മാവത്തന്തോ പണാമേതബ്ബോ”തി വുത്തത്താ അനാപത്തികാ കതാതി. ദുക്കടാപത്തി ഹോതീതി ആചരിയോ, വീമംസിതബ്ബം. **“കപ്പിയഭണ്ഡമ്പി അകപ്പിയമേവാ**തി തളാകതോ നിപ്ഫന്നധഞ്ഞേന പരിവത്തേത്വാ ലദ്ധം ഗോരസമ്പി ന വട്ടതീ”തി വുത്തം.

കപ്പിയവോഹാരേപി വിധാനം വക്ഖാമ, സേയ്യഥിദം - **“ഉദകവസേനാ”**തിആദി. **ദുബ്ബിനിബ്ഭോഗം ഹോതീ**തി ഇദം പരതോ “തസ്സേവ അകപ്പിയം. കസ്മാ? ധഞ്ഞസ്സ വിചാരിതത്താ”തി ഇമിനാ അസദിസം, തസ്മാ സുവുത്തം. ഇദഞ്ഹി ഭിക്ഖുസ്സ പയോഗവസേന ആദിതോ പട്ഠായ ഉപ്പന്നേന മിസ്സന്തി. അകതപുബ്ബം **നവസസ്സം** നാമ. **ഖലേ വാ ഠത്വാ രക്ഖതീ**തി “ഇദം വാ ഏത്തകം വാ മാ ഗണ്ഹ, ഇദം ഗഹേതും ലബ്ഭതീ”തി വാ “ഇതോ അപനേഹി, ഇധ പുഞ്ജം കരോഹീ”തി ഏവമാദിനാ വാ പയോഗേന ചേ രക്ഖതി, തം അകപ്പിയം. “സചേ ‘മയിഠിതേ രക്ഖിതം ഹോതീ’തി രക്ഖതി, ഗണ്ഹന്തേ വാ പസ്സിത്വാ ‘കിം കരോഥാ’തി, ഭണതി വട്ടതീ”തി വുത്തം, തം യുത്തം. **രൂപിയപടിഗ്ഗഹണസിക്ഖാപദേ** “ദ്വാരം പിദഹിത്വാ രക്ഖന്തേന വസിതബ്ബ”ന്തി ഹി വുത്തം. **തസ്സേവ തം അകപ്പിയം**. കസ്മാ? അപുബ്ബസ്സ അനുപ്പാദിതത്താ. ഹേട്ഠാ “സസ്സം കത്വാ ആഹരഥാ”തി വത്തും പന ന വട്ടതീതി. പണ്ണേപി ഏസേവ നയോ. “പകതിയാ സയമേവ കരോന്താനം ഉസ്സാഹജനനതോ”തി വുത്തം. കസ്മാ? “കഹാപണാനം വിചാരിതത്താ”തി വചനതോ, പഗേവ ഉട്ഠാപിതത്താതി സിദ്ധം ഹോതി. സചേ ദായകാ വാ സങ്ഘസ്സ ഗാമഖേത്താരാമാദിം കേണിയാ ഗഹിതമനുസ്സാ വാ തത്ഥ കുടുമ്ബിനോ “ഇമേ സങ്ഘസ്സ കഹാപണാ ആഹടാ”തി വദന്തി, “ന കപ്പതീ”തി ഏത്തകമേവ വത്തബ്ബം. കപ്പിയകാരകാവ ചേ വദന്തി, “സങ്ഘസ്സ കഹാപണാ ന കപ്പന്തി, സപ്പിആദീനി വട്ടന്തീ”തി വത്തബ്ബം, തസ്മാ “സങ്ഘസ്സ കപ്പിയകാരകേ വാ ഗുത്തട്ഠാനം വാ ആചിക്ഖഥാ”തി വത്വാ തേഹി സമ്പാദിതം കേനചി അകത്തബ്ബതായ “ഇമിനാ സപ്പിം ആഹരാഹീ”തി വിചാരേതി നിട്ഠാപേത്വാ ഇതരേസം കപ്പിയം പരതോ **പത്തചതുക്കേ** ചതുത്ഥപത്തോ വിയ. വുത്തഞ്ഹി തത്ഥ “ഇമേ കഹാപണേ ഗഹേത്വാ ഇമം ദേഹീ’തി കഹാപണേ ദാപേത്വാ ഗഹിതോ, അയം പത്തോ ഏതസ്സേവ ഭിക്ഖുനോ ന വട്ടതി, ദുബ്ബിചാരിതത്താ, അഞ്ഞേസം പന വട്ടതി, മൂലസ്സ അസമ്പടിച്ഛിതത്താ”തിആദി. യദി ഏവം സബ്ബേസം അകപ്പിയം. കസ്മാ? കഹാപണാനം വിചാരിതത്താതി. ഇദം ദുവുത്തന്തി ചേ? ന, മൂലസ്സ സമ്പടിച്ഛിതട്ഠാനം സന്ധായ ഇമസ്സ വുത്തത്താ **പത്തചതുക്കേ** ദുതിയതതിയപത്താ വിയ, തേനേവ വുത്തം സയംകാരിവാരേ “ന കപ്പതീ”തി ഏത്തകമേവ വത്തബ്ബ’ന്തി. തതോ പരം മൂലം സമ്പടിച്ഛതി നാമ.

മഹാവിസയസിക്ഖത്താ, രാജസിക്ഖാപദം ഇദം;

രഞ്ഞോ വിയ ദുവിഞ്ഞേയ്യം, ചിത്താധിപ്പായതോപി വാ.

രാജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നിട്ഠിതോ ചീവരവഗ്ഗോ പഠമോ.

൨. കോസിയവഗ്ഗോ

൧. കോസിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൪൨. കോസിയകാരകോതി എത്ഥ കോസം കരോന്തീതി ''കോസകാരാ''തി ലദ്ധവോഹാരാനം പാണകാനം കോസതോ നിബ്ബത്തം **കോസിയം** നാമ. അത്തനാ കതം ചേ? നിസ്സജ്ജനകാലേ ''സയം കതം നിസ്സഗ്ഗിയ''ന്തി വത്തബ്ബം. ഉഭോഹി ചേ കതം, യഥാപാഠമേവ വത്തബ്ബം. അത്തനാ ച പരേഹി ച വിപ്പകതം അത്തനാ പരിയോസാപേതീതിആദിചതുക്കമ്പി സമ്ഭവന്തം ന ദസ്സിതം. വിനയധമ്മതാ ഹേസാ, യദിദം ഏകസ്മിം തികേ വാ ചതുക്കേ വാ ദസ്സിതേ ഇതരം സമ്ഭവന്തമ്പി ന വുച്ചതീതി.

കോസിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. സുദ്ധകാളകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൪൭. സുദ്ധകാളകാനന്തി എത്ഥ യഥാ പഠമേ ''ഏകേനപി കോസിയംസുനാ''തി വുത്തം, തഥാ ഇധ ''ഏകേനപി അഞ്ഞേന അമിസ്സേത്വാ''തി വചനാഭാവതോ അഞ്ഞേഹി മിസ്സഭാവേ സതിപി അപഞ്ഞായമാനരൂപകം ''സുദ്ധകാളക''മിച്ചേവ വുച്ചതീതി വേദിതബ്ബം.

സുദ്ധകാളകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. ദ്വേഭാഗസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൫൨. ''ധാരയിത്വാ ദ്വേ തുലാ ആദാതബ്ബാ''തി വചനതോ യഥാ തുലാധാരണായ കാളകാ അധികാ ന ഹോന്തി, തഥാ കാളകാനം ദ്വേ ഭാവാ ഗഹേതബ്ബാ ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദേന. കഥം പഞ്ഞായതീതി? സുദ്ധകാളകപടിസേധനനിദാനേന. **തതിയം ഓദാതാനം ചതുത്ഥം ഗോചരിയാനന്**തി ഹേട്ഠിമപരിച്ഛേദോ. **മാതികാട്ഠകഥായം** പന ''ഏകസ്സപി കാളകലോമസ്സ അതിരേകഭാവേ നിസ്സഗ്ഗിയ''ന്തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ ദ്വേഭാഗസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) വുത്തം, തം തുലാധാരണായ കിഞ്ചാപി ന സമേതി, അചിത്തകത്താ പന സിക്ഖാപദസ്സ പുബ്ബേ തുലായ ധാരയിത്വാ ഠപിതേസു ഏകമ്പി ലോമം തത്ഥ പതേയ്യ നിസ്സഗ്ഗിയന്തി അധിപ്പായോതി നോ തക്കോ. അഞ്ഞഥാ ദ്വേ തുലാ നാദാതബ്ബാ, ഊനകതരാ ആദാതബ്ബാ സിയും. ന ഹി ലോമം ഗണേത്വാ തുലാധാരണാ കരീയതി. അഥ ഗണേത്വാവ കാതബ്ബം. കിം തുലാധാരണായ പയോജനന്തി കേചി. ''ഗോചരിയഓദാതേസു ഏകമേവ ദിഗുണം കത്വാ ഗഹേതും വട്ടതീ''തി വദന്തി, **അട്ഠകഥായം** അവിചാരിതത്താ വീമംസിതബ്ബം.

ദ്വേഭാഗസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. ഛബ്ബസ്സസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൫൭. നവം നാമ കരണം ഉപാദായാതി ഇദം ആദികരണതോ പട്ഠായ വസ്സഗണനം ദീപേതി. **കരിത്വാ വാ**തി വചനം നിട്ഠാനദിവസതോ പട്ഠായാതി ദീപേതി. **ധാരേതബ്ബന്**തി വചനം പന പരിഭോഗതോ പട്ഠായാതി ദീപേതി, യസ്മാ ലദ്ധസമ്മുതികസ്സ ഗതഗതട്ഠാനേ ഛന്നം ഛന്നം വസ്സാനം ഓരതോവ കതാനി ബഹൂനിപി ഹോന്തി, തസ്മാ **അഞ്ഞം നവന്**തി കിം കതതോ അഞ്ഞം, ഉദാഹു ധാരിതതോ അഞ്ഞന്തി? കിഞ്ചേത്ഥ യദി കതതോ അഞ്ഞം, തേസു അഞ്ഞതരം ദുക്കതം വാ പരിഭോഗജിണ്ണം വാ പുന കാതും വട്ടതി, തഞ്ച ഖോ വിനാപി പുരാണസന്ഥതസ്സ സുഗതവിദത്ഥിം അപ്പടിസിദ്ധപരിയാപന്നത്താ. കതതോ ഹി അഞ്ഞം പടിസിദ്ധം, ഇദഞ്ച പുബ്ബകതന്തി തതോ അനന്തരസിക്ഖാപദവിരോധോ ഹോതി. അഥ ധാരിതതോ അഞ്ഞം നാമ, സമ്മുതി നിരത്ഥികാ ആപജ്ജതി, പഠമകതം ചേ അപരിഭുത്തം, സതിയാപി സമ്മുതിയാ അഞ്ഞം നവം ന വട്ടതീതി അധിപ്പായോ? തത്രിദം സന്നിട്ഠാനനിദസ്സനം - നിട്ഠാനദിവസതോ പട്ഠായ ഛന്നം ഛന്നം വസ്സാനം പരിച്ഛേദോ വേദിതബ്ബോ. തത്ഥ ച സത്തമേ വസ്സേ സമ്പത്തേ ഛബ്ബസ്സാനി പരിപുണ്ണാനി ഹോന്തി. തഞ്ച ഖോ മാസപരിച്ഛേദവസേന, ന വസ്സപരിച്ഛേദവസേന. സത്തമേ പരിപുണ്ണഞ്ച ഊനകഞ്ച വസ്സം നാമ, തസ്മാ വിപ്പകതസ്സേവ സചേ ഛബ്ബസ്സാനി പൂരേന്തി, പുന

നിട്ഠാനദിവസതോ പട്ഠായ ഛബ്ബസ്സാനി ലഭന്തി. തഞ്ച ഖോ പരിഭുത്തം വാ ഹോതു അപരിഭുത്തം വാ, ധാരിതമേവ നാമ. യസ്മാ "നവം നാമ കരണം ഉപാദായ വുച്ചതീ"തി വുത്തം, തസ്മാ ഛന്നം വസ്സാനം പരതോ തമേവ പുബ്ബകതം ദുക്കതഭാവേന, പരിഭോഗജിണ്ണതായ വാ വിജടേത്വാ പുന കരോതി, നിട്ഠാനദിവസതോ പട്ഠായ ഛബ്ബസ്സപരമതാ ധാരേതബ്ബം, അതിരേകം വാ. അഞ്ഞോ ചേ കരോതി, തദേവ **അഞ്ഞം നവം നാമ** ഹോതി കരണം ഉപാദായ, തസ്മാ നിസ്സഗ്ഗിയം. അഞ്ഞഥാ "നവം നാമ കരണം ഉപാദായാ"തി ഇമിനാ ന കോചി വിസേസോ അത്ഥി. ഏവം സന്തേ കിം ഹോതി? അട്ഠുപ്പത്തീതി. "യാചനബഹുലാ വിഞ്ഞത്തിബഹുലാ വിഹരന്തീ"തി ഹി തത്ഥ വുത്തം, തഞ്ച അഞ്ഞസ്സ കരണം ദീപേതി. യദി ഏവം തം നിബ്ബിസേസമേവ ആപജ്ജതീതി? നാപജ്ജതി. അയം പനസ്സ വിസേസോ, യസ്മാ "അഞ്ഞേന കതം പടിലഭിത്വാ പരിഭുഞ്ജതി, അനാപത്തീ"തി വുത്തത്ഥോ വിസേസോതി. കിം വുത്തം ഹോതി ? "നവം നാമ കരണം ഉപാദായ വുച്ചതീ"തി വുത്തേ അതിരേകചീവരസ്സ ഉപ്പത്തി വിയ പടിലാഭേനസ്സ ഉപ്പത്തി നവതാ ആപജ്ജതി. തതോ പടിലദ്ധദിവസതോ പട്ഠായ ഛബ്ബസ്സപരമതാ ധാരേതബ്ബം. ഓരേന ചേ ഛന്നം വസ്സാനം...പേ॰... കാരാപേയ്യ, നിസ്സഗ്ഗിയന്തി ആപജ്ജതി, തസ്മാ നവം നാമ കരണമേവ ഉപാദായ വുച്ചതി, ന പടിലാഭം. ഓരേന ഛന്നം വസ്സാനം അത്തനോ അനുപ്പന്നത്താ "നവ"ന്തി സങ്ഖ്യം ഗതം, അപ്പടിലദ്ധം ചേ കാരാപേയ്യ, യഥാ ലാഭോ, തഥാ കരേയ്യ വാ കാരാപേയ്യ വാതി ച ന ഹോതി. കസ്മാ? യസ്മാ അഞ്ഞേന കതം പടിലഭിത്വാ പരിഭുഞ്ജതി, അനാപത്തീതി വിസേസോതി.

ഛബ്ബസ്സസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. നിസീദനസന്ഥതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൬൫. നാസ്സുധ കോചീതി ഏത്ഥ **അസ്സുധ**-ഇതി അവധാരണത്ഥേ നിപാതോ. തത്ഥ കിഞ്ചാപി "ഏവം ഭന്തേതി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ"തി ബഹുവചനം വുത്തം, തഥാപി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പടിസ്സുണിത്വാ ഇധ തേസു ഭിക്ഖൂസു കോചി ഭഗവന്തം നാസ്സുധ ഉപസങ്കമതി അഞ്ഞത്ര ഏകേനാതി അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. തം സുഗ്ഗാഹം ഏകാഹം ഭന്തേ ഭഗവന്തം വരന്തിആദീസു (മഹാവ॰ ൩൩൭) വിയ, **അനുജാനാമി...പേ॰... യഥാസുഖം മം ദസ്സനായ ഉപസങ്കമന്തൂ**തി ദസ്സനത്ഥായ ഉപസങ്കമന്തു.

൫൬൬-൭. "മയം ആയസ്മന്തം ഉപസേന"ന്തി തസ്സ ഗണപാമോക്ഖത്താ വുത്തം. ആരഞ്ഞികപിണ്ഡപാതികപംസുകൂലികവസേന സബ്ബാനി വുത്താനി. തേനേവാഹ **അട്ഠകഥായം** "സന്ഥതേ ചതുത്ഥചീവരസഞ്ഞിതായാ"തി. കിം സബ്ബേപി തേ ചീവരം ന ബുജ്ഝന്തീതി ചേ? യഥാ ഹോതു. കതമം ചീവരം നാമാതി? ഛന്നം അഞ്ഞതരം വികപ്പനുപഗം പച്ഛിമന്തി. കിഞ്ച വായിമം അവായിമന്തി? വായിമമേവാതി. കതരസുത്തേനാതി? അദ്ധാ സോ സുത്തമേവ ന പസ്സതി, സിവേയ്യകം ദുസ്സയുഗം, ഇദ്ധിമയികഞ്ച ദേവദത്തിയഞ്ച അചീവരം കരോതി. യദി ഏവം അവായിമമ്പീതി വദാമീതി. ഏവം സന്തേ സിദ്ധാ സന്ഥതേ ചീവരസഞ്ഞിതാ കമ്ബലസീസേന ഉണ്ണാമയസാമഞ്ഞതോ. കിം പന തേ സന്ഥതം അധിട്ഠഹിംസൂതി? ദുട്ഠു അധിട്ഠഹിംസു അചീവരത്താ, ന അധിട്ഠാനുപഗത്താ ച സന്ഥതസ്സ. അഥ നാധിട്ഠഹിംസു, പുബ്ബേവ തത്ഥ അചീവരസഞ്ഞിനോ ഏതേതി കത്വാ തത്ഥ ചീവരസഞ്ഞിതായ തദുഭയം ന യുജ്ജതീതി. കിം പനേതം അധിട്ഠാനുപഗം നത്ഥീതി? തത്ഥേവാഗതം , അപിചേതം അവികപ്പനുപഗം ചേ, ചീവരം ന ഹോതി, അഞ്ഞഥാ "ചീവരം നാമ ഛന്നം ചീവരാനം അഞ്ഞതര"ന്തി ഏത്താവതാ സിദ്ധം "വികപ്പനുപഗം പച്ഛിമ"ന്തി ന വത്തബ്ബം. അഥ ന വികപ്പനുപഗമ്പി ചീവരമേവ സിദ്ധം, അനധിട്ഠാനുപഗം , അവികപ്പനുപഗഞ്ച ഏകജ്ഝം "ചീവര"ന്തി സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി. തേനേവാഹ "തേചീവരികസ്സ ചതുത്ഥചീവരം വത്തമാനം അംസകാസാവമേവ വട്ടതീ"തി.

അപിച സന്ഥതേ ചീവരസഞ്ഞിതാ ന കേവലം തേസംയേവ, അഞ്ഞേസമ്പി അനുബന്ധതി ഏവ "പുരാണസന്ഥതം നാമ സകിം നിവത്ഥമ്പി സകിം പാരുതമ്പീ"തി വചനതോ. അട്ഠകഥാചരിയോ പനസ്സ അചീവരതം സന്ധായഭാസിതത്ഥദീപനേന ദീപേതി. **നിവത്ഥപാരുത**ന്തി ഏതേസം നിസിന്നഞ്ചേവ നിപന്നഞ്ചാതി അത്ഥോ. അപിച ഏവം സന്തേപി സന്ഥതേ ചീവരസഞ്ഞിതാ അനുബന്ധതി ഏവ. **ഖന്ധകേ** (മഹാവ॰ ൩൫൩) ഹി "നിസീദനം അധിട്ഠാതും ന വികപ്പേതു"ന്തി ച, **പരിവാരേ** (പരി॰ ൩൨൯) "നവ ചീവരാനി അധിട്ഠാതബ്ബാനീ"തി ച **നിസീദനസിക്ഖാപദേ** "ദസാ വിദത്ഥീ"തി ച ഇധ "നിസീദനം നാമ സദസം വുച്ചതീ"തി ച വുത്തം, **അട്ഠകഥായ**ഞ്ചസ്സ "സന്ഥതസദിസം സന്ഥരിത്വാ ഏകസ്മിം അന്തേ സുഗതവിദത്ഥിയാ വിദത്ഥിമത്തപദേസേ ദ്വീസു ഠാനേസു ഫാലേത്വാ തിസ്സോ ദസാ കരീയന്തി, താഹി ദസാഹി സദസം നാമ വുച്ചതീ"തി ച "നിസീദനം വുത്തനയേന അധിട്ഠാതബ്ബമേവ, തഞ്ച ഖോ പമാണയുത്തം ഏകമേവ, ദ്വേ ന വട്ടന്തീ"തി ച വുത്തം, തസ്മാ നിസീദനം നാമ നവന്നം ചീവരാനം അഞ്ഞതരം

ചീവരം അധിട്ഠാതബ്ബം, തഞ്ച സന്ഥതസദിസം ഏളകലോമമയസന്ഥതവിസേസന്തി സിദ്ധം, തഥാ നിസീദനമേവ നിസീദനസന്ഥതഞ്ച സിദ്ധം. **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** ച "ഏകമേവാ"തി വുത്തം. തസ്മിം സിദ്ധേ സിദ്ധാ സന്ഥതേ ചീവരസഞ്ഞിതാതി അത്ഥോ. കസ്മാ? സന്ഥതസാമഞ്ഞതോ.

ഏത്ഥാഹ - കഥം അദസമേവ സന്ഥതം ചീവരസങ്ഖ്യം ന ഗച്ഛതി. അനേകമ്പി അനധിട്ഠിതമ്പി മഹന്തമ്പി വട്ടതി, യതോ സദസമേവ സന്ഥതം ചീവരസങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി, തതോ അധിട്ഠാനഞ്ച ഉപഗച്ഛതീതി. അസന്ഥതപരിയാപന്നത്താ ഓരേന ച ഛന്നം വസ്സാനം വിനാപി സമ്മുതിം, തഞ്ച പോരാണം വിസ്സജ്ജേത്വാ ഏവ, ന അവിസ്സജ്ജേത്വാ "തഞ്ച ഖോ പമാണയുത്തം ഏകമേവ, ദ്വേ ന വട്ടന്തീ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൫൬൭) വചനതോതി. അഥാപി സിയാ സന്ഥതം സയനത്ഥമേവ കരീയതി, നിസീദനം അസന്ഥതമേവാതി. തഞ്ച ന നിയമതോ "പുരാണസന്ഥതം നാമ സകിം നിവത്ഥം സകിം പാരുതമ്പീ"തി വുത്തത്താതി. ഏത്ഥ വുച്ചതി, ന ഏത്ഥ കാരണം പരിയേസിതബ്ബം വിനയപഞ്ഞത്തിയാ അനഞ്ഞവിസയത്താ.

സന്ഥതസ്സ പന അചീവരഭാവേ അയം യുത്തി - ആദിതോ "തീണി സന്ഥതാനി പന വിനയകമ്മം കത്വാ പടിലഭിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും ന വട്ടന്തീ"തി അട്ഠകഥാവചനതോ താനി അകപ്പിയാനീതി സിദ്ധം, ഭഗവതാ ച ഖോമാദീനി ഛ അനുഞ്ഞാതാനീതി കോസേയ്യം കപ്പിയന്തി സിദ്ധം. ഏവം സന്തേ സുദ്ധകോസേയ്യമ്പി ചീവരം കപ്പിയം ജാതം, പഗേവ കോസിയമിസ്സകസന്ഥതചീവരന്തി ആപജ്ജതി. തഥാ കമ്ബലഞ്ച അനുഞ്ഞാതം, തഞ്ച സുദ്ധികമ്പി ഹോതി ജാതികാളകഭാവേന, പഗേവ ഓദാതഗോചരിയമിസ്സകസന്ഥതചീവരന്തി ആപജ്ജതി. തതോ ച അഞ്ഞമഞ്ഞവിരോധോ, തസ്മാ ന സന്ഥതം ചീവരം നാമ ഹോതി, നിസീദനം പന ഹോതി തസ്സ പമാണസണ്ഠാനപരിച്ഛേദസമ്ഭവതോ. ഏത്ഥാഹു കേചി ആചരിയാ "ദുവിധം നിസീദനം സന്ഥതം, അസന്ഥതഞ്ച. തത്ഥ സന്ഥതം സന്ഥതമേവ. അസന്ഥതം ഖോമാദിഛബ്ബിധം, തദനുലോമം വാ ഹോതി, അയമേതേസം വിസേസോ"തി.

ഏത്ഥാഹ - കസ്മാ പനേത്ഥ "സന്ഥതം പന ഭിക്ഖുനാ"തി സിക്ഖാപദം അപഞ്ഞാപേത്വാ "നിസീദനസന്ഥത"ന്തി പഞ്ഞത്തന്തി? ചീവരസഞ്ഞിതായ സന്ഥതാനം ഉജ്ഝിതത്താ തേസം അചീവരഭാവദസ്സനത്ഥം തഥാ പഞ്ഞത്തന്തി വുത്തം ഹോതി, തസ്മാ തേ ഭിക്ഖൂ ധുതങ്ഗഭേദഭയാ താനി ഉജ്ഝിത്വാ തേരസാപി ധുതങ്ഗാനി സമാദിയിംസു, സീസദസ്സനവസേന തീണേവ വുത്താനി, ഭഗവാ ച തേസം സന്ഥതം അനുജാനി, തതോ നേസം ഏവം ഹോതി "നിസീദനചീവരസണ്ഠാനമ്പേതം നിസീദനസന്ഥതം നോ അനുഞ്ഞാതം, ചതുത്ഥചീവരഭാവേന പഗേവ കതസന്ഥതം വാ"തി. തതോ സന്ഥതേ നേസം ചീവരസഞ്ഞിതാ ന ഭവിസ്സതീതി തദത്ഥം ഭഗവതാ നിസീദനസന്ഥതന്തി പഞ്ഞത്തന്തി അധിപ്പായോ. "പച്ഛിമാനി ദ്വേ വട്ടന്തീ"തി കഥം പഞ്ഞായതീതി ചേ? "അനാപത്തി അഞ്ഞേന കതം പടിലഭിത്വാ പരിഭുഞ്ജതീ"തി വചനതോതി.

നിസീദനസന്ഥതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. ഏളകലോമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൭൨-൩. അദ്ധാനമഗ്ഗപ്പടിപന്നസ്സാതി ഇമിനാ പകതിയാ ദീഘമഗ്ഗപ്പടിപന്നസ്സ ഉപ്പന്നാനിപി തിയോജനപരമമേവ ഹരിതബ്ബാനി, പഗേവ അപ്പടിപന്നസ്സാതി ദസ്സേതി. അദ്ധാനമഗ്ഗപ്പടിപന്നസ്സ നിസ്സഗ്ഗിയന്തി വാ സമ്ബന്ധോ. തേനേവ വാസാധിപ്പായസ്സ പടിപ്പസ്സദ്ധഗമനുസ്സാഹത്താ "അപ്പടിപന്നോ"തി സങ്ഖ്യം ഗതസ്സ അനാപത്തീതി സിദ്ധാ. ഇമസ്മിം അത്ഥവികപ്പേ ഹി ഭിക്ഖുനോ പനേവ ഏളകലോമാനി ഉപ്പജ്ജേയ്യും...പേ॰... അസന്തേപി ഹാരകേ അദ്ധാനം മഗ്ഗപ്പടിപന്നസ്സ നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയന്തി യോജനാ വേദിതബ്ബാ. **ആകങ്ഖമാനേന ഭിക്ഖുനാ പടിഗ്ഗഹേതബ്ബാനീ**തി അത്തനോ സന്തകാനംയേവ തിയോജനാതിക്കമേ ആപത്തിം ദസ്സേതി. തേന അനാകങ്ഖമാനേന പരസന്തകാനി പടിഗ്ഗഹിതാനി അതിരേകതിയോജനം ഹരന്തസ്സ അനാപത്തി സിദ്ധാ. അയമത്ഥോ "ഭിക്ഖുനോ ഉപ്പജ്ജേയ്യു"ന്തി ഇമിനാ, "അച്ഛിന്നം പടിലഭിത്വാ"തി ഇമിനാ ച ദീപിതോവ ഹോതീതി. **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** ച "അഞ്ഞം ഭിക്ഖും ഹരാപേന്തോ ഗച്ഛതി ചേ, ദ്വിന്നം അനാപത്തീതി വുത്തം, തസ്മാ ദ്വേ ഭിക്ഖൂ തിയോജനപരമം പത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ഭണ്ഡം പരിവത്തേത്വാ ചേ ഹരന്തി, അനാപത്തീതി സിദ്ധം, തേനേവ **അനാപത്തിവാരേ** "അഞ്ഞം ഹരാപേതീ"തി വുത്തം. കിം ഹരാപേതി? ജാനന്തം അജാനന്തം. കിഞ്ചേത്ഥ യദി ജാനന്തം, "അഞ്ഞോ ഹരിസ്സതീതി ഠപേതി, തേന ഹരിതേപി ആപത്തിയേവാ"തി ഏകംസതോ ന വത്തബ്ബം. ജാനന്തോപി ഹി ഏകച്ചോ ഹരതീതി. തതോ അട്ഠകഥായ വിരുജ്ഝതി. അഥ അജാനന്തം, "അഞ്ഞസ്സ യാനേ വാ ഭണ്ഡേ വാ അജാനന്തസ്സ പക്ഖിപിത്വാ തിയോജനം അതിക്കാമേതി, നിസ്സഗ്ഗിയാനീ"തി **പാളിയാ** വിരുജ്ഝതി, അഥ ഉഭോപി ഏകതോ ഏകം ഭണ്ഡം ഹരാപേന്തി, തമ്പി നിസ്സഗ്ഗിയം സിയാ. അനിസ്സഗ്ഗിയന്തി യുത്തിയാ വിരുജ്ഝതി "തിയോജനപരമം സഹത്ഥാ

ഹരിതബ്ബാനി അസന്തേ ഹാരകേ"തി അവിസേസേന ച **പാളി** വുത്താ. ഹാരകോപി സചേതനോ അചേതനോതി ദുവിധോ. സചേതനോപി ഏളകലോമഭാവം വാ "അഹമിദം ഹരാമീ"തി വാ "മം ഏസ ഇദം ഹരാപേതീ"തി വാ ജാനനാജാനനവസേന ദുവിധോ ഹോതി. തത്ഥ അചേതനോ നാമ ഹാരകോ നദീസോതോ വാ നാവാ വാ അസ്സാമികയാനം വാ ഹോതി. സചേതനോ പാകടോവ. തത്ഥ "മം ഏസ ഇദം ഹരാപേതീ"തി ഏത്തകം ജാനന്തം മനുസ്സം വാ തിരച്ഛാനഗതം വാ അഞ്ഞം ഹരാപേതി, അനാപത്തീതി **അനുഗണ്ഠിപദ**നയോ. അയം പാളിയാ, അട്ഠകഥായ ച ഏകരസോ വിനിച്ഛയോ, "അസന്തേ ഹാരകേ"തി കിഞ്ചാപി ഇദം അവിസേസതോ വുത്തം, "അഞ്ഞസ്സ യാനേ വാ ഭണ്ഡേ വാ അജാനന്തസ്സാ"തി വചനതോ പന സചേതനോവ ഹാരകോ തത്ഥ അധിപ്പേതോതി പഞ്ഞായതി, സോ ച ഏളകലോമഭാവഞ്ച "ഇദം ഹരാമീ"തി ച ജാനന്തോ നാധിപ്പേതോ. തേന വുത്തം "അഞ്ഞോ ഹരിസ്സതീതി ഠപേതി, തേന ഹരിതേപി ആപത്തിയേവാ"തിആദി. തത്ഥ ഹേതുകത്തുനോ അഭാവതോവ. **പാളിയഞ്ഹി** "അഞ്ഞം ഹരാപേതീ"തി ഹേതുകത്തുവസേന വുത്താ . ഇതരേ ദ്വേ ജാനന്താ ഇധ സമ്ഭവന്തി. "അജാനന്തസ്സ പക്ഖിപിത്വാ"തി **പാളിയം** "ഏസ ഹരാപേതീ"തി വാ "ഇദം ഠാനം അതിക്കമാപേതീ"തി വാ ജാനന്തസ്സ യാനേ വാ ഭണ്ഡേ വാ പക്ഖിപിത്വാ തിയോജനം അതിക്കമാപേതി, ന നിസ്സഗ്ഗിയാ ഹോന്തീതി ദീപേതി.

"ഹരാപേതീ"തി ഇദം ഹേതുകത്തുവചനതം സാധേതി, തസ്മാ **അട്ഠകഥായം** "സാമികസ്സ അജാനന്തസ്സേവാ"തി ഇദം "മം ഏസ ഹരാപേതീ"തി ഏവം അജാനന്തം സന്ധായ വുത്തം. "സാരേതി ചോദേതി അനുബന്ധാപേതീ"തി ഇദം "മം ഏസ ഇദം ഠാനം അതിക്കമാപേതീ"തി ഏവം ജാനന്തം സന്ധായ വുത്തം. അജാനന്തോപി സാരണാദീഹി ഠിതട്ഠാനം നാതിക്കമതി, ന വാ അനുബന്ധതി. അഥ സാരണാദീഹി അനതിക്കമിത്വാ അത്തനോ രുചിയാ അതിക്കമതി ആപത്തി ഏവ ഭിക്ഖുനോ ഹേതുകത്തുഭാവാസമ്ഭവതോ.

ഇദാനി യഥാഠിതട്ഠാനതോ പട്ഠായ വക്ഖാമ, "അസന്തേപി ഹാരകേ"തി ഹാരകാലാഭപച്ചയാപി സയം ഹരണതോ നിസ്സഗ്ഗിയമേവ, പഗേവ സതി ഹാരകേതി അയമേകോ അത്ഥോ. അവധാരണത്ഥം അപി-സദ്ദം ഗഹേത്വാ അസന്തേ ഏവ ഹാരകേ നിസ്സഗ്ഗിയം, സതി പന ഹാരകേ ന തേന ഹരാപേന്തസ്സ നിസ്സഗ്ഗിയന്തി അയം ദുതിയോ അത്ഥോ. "സങ്ഘതോ വാ...പേ०... അത്തനോ വാ ധനേനാ"തി ഇമിനാ കിഞ്ചാപി അചിത്തകമിദം സിക്ഖാപദം, സങ്ഘാദിതോ പന അത്തനാ ആകങ്ഖമാനേന പടിഗ്ഗഹിതസ്സേവ ഏളകലോമസ്സ തിയോജനാതിക്കമേ ആപത്തി, ന അജാനതോ അപ്പടിഗ്ഗഹിതസ്സ ചീവരാദീസു കുതോചി ലഗ്ഗസ്സ അതിക്കമനേതി ദീപേതി. **അനുഗണ്ഠിപദേ** പന "കമ്ബലസ്സ ഉപരി നിപജ്ജിത്വാ ഗച്ഛന്തസ്സ സചേ ഏകമ്പി ലോമം ചീവരേ ലഗ്ഗം ഹോതി, ആപത്തി ഏവ കമ്ബലതോ വിജടിതത്താ"തി വുത്തം, തം കമ്ബലസ്സ പടിഗ്ഗഹിതത്താ അത്തനോ ഇച്ഛായ പടിഗ്ഗഹിതമേവ ഹോതീതി യുത്തം. യസ്മാ "അനാപത്തി കതഭണ്ഡേ"തി വുത്തം, തസ്മാ തം അനേകമ്പി കതഭണ്ഡട്ഠാനിയമേവ ഹോതി. തഞ്ഹി അനേന പടിഗ്ഗഹിതം, ന ലോമം. അഥ ലോമമ്പി അഗ്ഗഹിതമേവ ഹോതി, കതഭണ്ഡം ദുപ്പരിഹാരിയലോമവിനിബ്ഭോഗകതഭണ്ഡോ നിയമോ. ഏവം സന്തേ അകതഭണ്ഡേ തികപാചിത്തിയം, കതഭണ്ഡേ തികദുക്കടഞ്ച നയതോ ദസ്സേതബ്ബം ഭവേയ്യ, അഞ്ഞഥാ തികസ്സ ദസ്സിതത്താ. **സഉസ്സാഹത്താ**തി അപ്പടിപ്പസ്സദ്ധഗമനത്താ. **അചിത്തകത്താ ചാ**തി ഭിക്ഖുനോ ഉസ്സാഹാനുരൂപം ലോമാനം തിയോജനാതിക്കമനതോ വിനാപി പയോഗചിത്തേന ഹരണചിത്തേന ആപജ്ജതി ഏവാതി അധിപ്പായോ. **സാ അനാപത്തി പാളിയാ ന സമേതീ**തി അന്തോ പന പയോഗേന തിയോജനപരമം അതിക്കമിതത്താ അനാപത്തി. "തിയോജനം ഹരതീ"തി ഇമിനാ തിയോജനം പദസാ നേതുകാമോപി അന്തോതിയോജനേ പദേ പദേ ദുക്കടം നാപജ്ജതീതി ദസ്സേതി, തം യുത്തം "തിയോജനം വാസാധിപ്പായോ ഗന്ത്വാ തതോ പരം ഹരതീ'തി വചനസ്സത്ഥിതായാ"തി വുത്തം. പുനപി വുത്തം **"അഞ്ഞം ഹരാപേതീ**തി 'ഇദം ഹരിസ്സാമീ'തി സഉസ്സാഹമേവ അഞ്ഞം ഹരാപേതീതി അത്ഥോ. ഇതരഥാ ഗച്ഛന്തസ്സ സീസേ ഠപേസി, തസ്മിം അജാനന്തേപി അനാപത്തി സിയാ"തി. സചേ പന "അഗച്ഛന്തേ യാനേ വാ"തിആദിനാ നയേന വുത്തത്താ ഹരണാദീഹി ജനിതഉസ്സാഹാനം ഹത്ഥിആദീനം 'ഇദം കരിസ്സാമാ'തി വാ 'ഹരിസ്സാമാ'തി വാ ആഭോഗേ ജനിതേ ഏവ അനാപത്തി, ന അജനിതേതി **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ** ആഹാ"തി ച വുത്തം. **പരിവത്തേത്വാ ഠപിതേ**തി ഭിന്നമ്പി ബഹി നിക്ഖിപിതത്താതി **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ**. ബഹിസീമായ ഠപിതം ഭണ്ഡികം അന്തോ അന്തോസീമായം ഠപിതം ബഹി കരോതോ അനാപത്തീതി കേചി, ന സുന്ദരം വിയ.

൫൭൫. പടിലഭിത്വാ ഹരതീതി പഠമതിയോജനതോ പരം ഹരതി, ന ദുതിയാദിതോതി അത്ഥോ. കതഭണ്ഡേ ഉപ്പന്നോകാസാഭാവാ അനാപത്തി.

ഏളകലോമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. ഏളകലോമധോവാപനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൬൧. കിഞ്ചാപി **പുരാണചീവരധോവനസിക്ഖാപദേ** ചീവരം ഠപേത്വാ ''അഞ്ഞം പരിക്ഖാരം ധോവാപേതീ''തി (പാരാ° ൫൦൭) അനാപത്തിവാരേ വുത്തം. ഇമസ്സ പന സിക്ഖാപദസ്സ ഉപ്പന്നകാലതോ പട്ഠായ ഏളകലോമധോവാപനാദിനാ ആപത്തീതി ഏകേ. സാ വാ അനാപത്തി മൂലാപത്തിതോ ഏവ, ന ഇമമ്ഹാതി ഏകേ. ഏളകലോമാനം അപരിക്ഖാരത്താ ഭട്ഠം അഗ്ഗഹണമേവാതി ഏകേ. ഇമസ്സ അന്തിമനയസ്സ അത്ഥപ്പകാസനത്ഥം ഇദം പഞ്ഹാകമ്മം - ''ധോവാപേതീ''തി ഇദം രജാപനവിജടാപനഗ്ഗഹണേന നിപ്പദേസവാചിപദം, ഉദാഹു അഗ്ഗഹണേന സപ്പദേസവാചിപദം. കിഞ്ചേത്ഥ യദി നിപ്പദേസവാചിപദം, സബ്ബത്ഥ ഇദമേവ വത്തബ്ബം, ന ഇതരാനി. അഥ സപ്പദേസവാചിപദം, ''അവുത്താ ധോവതി, അപരിഭുത്തം ധോവാപേതീ''തി ഏത്ഥ വിരോധോ. ''അവുത്താ രജതി വിജടേതി, നിസ്സഗ്ഗിയ''ന്തി അനിട്ഠപ്പസങ്ഗതോതി? ദേസനാവിലാസമത്തം ഭഗവതോ വചനം, കത്ഥചി തികപദവചനം, കത്ഥചി ഏകപദവചനം, നിപ്പദേസപദമേവ തേ വദന്തീതി. സചേ ''കതഭണ്ഡം ധോവാപേതീ''തി ഏത്ഥ പടിവിരോധോ, ''കതഭണ്ഡം വിജടാപേതി, അനാപത്തീ''തി അനിട്ഠപ്പസങ്ഗതോ അനാപത്തി ഏവാതി ചേ? ന, അകതഭണ്ഡസ്സ സുദ്ധലോമസ്സ വിജടാപനം ഇതോ വാ ദാതബ്ബം. ഉദകാദിധോവനവസേന പിണ്ഡേത്വാ ഠിതാനം വിജടാപനം ലബ്ഭതീതി ചേ? പുരാണസന്ഥതസ്സ വിജടാപനേ അനാപത്തിയാ ഭവിതബ്ബം, ന ച തം യുത്തം ''അപരിഭുത്തം ധോവാപേതീ''തി വചനതോ. തേന പരിഭുത്തം ധോവാപേതി രജാപേതി വിജടാപേതി, നിസ്സഗ്ഗിയമേവാതി സിദ്ധം ഹോതി, തഞ്ച പരിഭുത്തം നാമ കതഭണ്ഡമേവ ഹോതി. ന ഹി സക്കാ ഏളകലോമാനി പരിഭുഞ്ജിതും, അഞ്ഞഥാ ''പരിഭുത്തം ധോവാപേതീ''തി വചനം നിരത്ഥകം ഹോതി. ന ഹി ഏത്ഥ ''പുരാണാനി ഏളകലോമാനി ധോവാപേയ്യ വാ''തി വചനം അത്ഥി പുരാണചീവരസിക്ഖാപദേ വിയ. തത്ഥ ആദിന്നകപ്പവസേന, ഇധ തം ലിഖിതം. ലേഖദോസോതി ചേ? ന, വിസേസഹേതുനോ അഭാവാ, **പുരാണചീവരസിക്ഖാപദേ** അപരിഭുത്തം കതഭണ്ഡം നാമ, ''കമ്ബലകോജവസന്ഥതാദി''ന്തി വചനതോ ച. കിഞ്ചാപി ഇമിനാ സദ്ദേന അയമത്ഥോ സിദ്ധോ, ''ധോവാപേതീ''തി ഇദം പന സിയാ നിപ്പദേസം. സിയാ സപ്പദേസം. തഞ്ഹി ''അവുത്താ ധോവതീ''തിആദീസു നിപ്പദേസം. ''കതഭണ്ഡം ധോവാപേതീ''തി ഏത്ഥ സപ്പദേസം. ''അകതഭണ്ഡം ധോവാപേതി രജാപേതി, അനാപത്തീ''തി ''വിജടാപേതി, അനാപത്തീ''തി വചനപ്പമാണതോ അനാപത്തി ഏവാതി ചേ? ന, വചനപ്പമാണതോ ഏവ ആപത്തീതി ആപജ്ജനതോ. ''അപരിഭുത്തം ധോവാപേതീ''തി വചനമേവ ഹി തം അപരിഭുത്തം സന്ഥതം വിജടാപേന്തസ്സ അനാപത്തീതി ദീപേതി ചേ? സിദ്ധം പരിഭുത്തം വിജടാപേന്തസ്സ ആപത്തി ഏവാതി.

ഏളകലോമധോവാപനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. രൂപിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൮൩-൪. സബ്ബമ്പീതി തിവിധമ്പി. ''മുത്താ മണി വേളുരിയോ സങ്ഖോ'തിആദി പന കിഞ്ചാപി **രാജസിക്ഖാപദേ** 'ന വട്ടതീ'തി പസങ്ഗതോ വുത്തം, സരൂപതോ പന ആപത്തിദസ്സനവസേന സകട്ഠാനേപി വത്തുമാരദ്ധ''ന്തി വുത്തം. കഥമേതം? മുത്താദീനം സകട്ഠാനം ജാതം, ന ഹി താനി ഇധ പാളിയം ദിസ്സന്തീതി ഇമസ്സ അട്ഠകഥായം വുത്താനി, രാജസിക്ഖാപദസ്സപി അട്ഠകഥായം വുത്താനീതി. ന കേവലം ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണമേവ, അഞ്ഞമ്പി ഖേത്തവത്ഥാദികം ''അകപ്പിയം ന സമ്പടിച്ഛിതബ്ബ''ന്തി സാമഞ്ഞേന, ന സരൂപതോ. **പാളിയം** പന സരൂപതോ ''ചീവരചേതാപന്നം നാമ ഹിരഞ്ഞം വാ സുവണ്ണം വാ മുത്താ വാ മണി വാ''തി ഏത്തകമേവ വുത്തം, തസ്മാ രാജസിക്ഖാപദമേവസ്സ സകട്ഠാനം. മുത്താമണിഗ്ഗഹണേന ചേത്ഥ തജ്ജാതിയഗ്ഗഹണം സിദ്ധമേവാതി നാഗതോ ഇമസ്സ പഠമമേവ പഞ്ഞത്തത്താ. യദി ഏവം ഇധ അനാഗതത്താ കതരം നേസം സകട്ഠാനന്തി? ഇദമേവ അത്ഥതോ, നോ സരൂപതോ.

കഥം? ഏതാനി ഹി **രതനസിക്ഖാപദേ** നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥൂനി, ദുക്കടവത്ഥൂനി ച ഏകതോ ''രതന''ന്തി ആഗതാനി, ''രതനസമ്മത''ന്തി കപ്പിയവത്ഥു ആഗതം. തേസു ച ദസസു രതനേസു രജതജാതരൂപദ്വയം ഇധ നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥു, അവസേസം ദുക്കടവത്ഥൂതി സിദ്ധം. ഇധ ച സിദ്ധത്താ ഏവ രതനസിക്ഖാപദസ്സ അനാപത്തിവാരേ ''രതനസമ്മതം വിസ്സാസം ഗണ്ഹാതി, താവകാലികം ഗണ്ഹാതി, പംസുകൂലസഞ്ഞിസ്സാ''തി വുത്തം, ന രതനം വുത്തം. സത്തവിധധഞ്ഞദാസിദാസഖേത്താദി പന **ബ്രഹ്മജാലാദിസുത്ത**വസേന (ദീ° നി° ൧.൧ ആദയോ) അകപ്പിയന്തി സിദ്ധം, തസ്മാ ഇധ ദുക്കടവത്ഥൂതി സിദ്ധം, തേനേവ അനുയോഗവത്തേ ''ധമ്മം ജാനാതി, ധമ്മാനുലോമം, വിനയം, വിനയാനുലോമം ജാനാതീ''തി (പരി° ൪൪൨) വുത്തം. തഥാ ആമകമംസമ്പി ദുക്കടവത്ഥും ആപജ്ജതീതി? ന, ഇധ വിനയേ അനുഞ്ഞാതത്താ ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അമനുസ്സികാബാധേ ആമകമംസ''ന്തിആദിനാ (മഹാവ° ൨൬൪), തസ്മാ ന ആമകമംസം സുത്തേ ആഗതമ്പി ദുക്കടവത്ഥു ഹോതി, തഥാപി അത്തനോ പരിഭോഗത്ഥായ പടിഗ്ഗഹണേ ദുക്കടമേവാതി നോ തക്കോതി ആചരിയോ. ''ഇധ നിക്ഖിപാഹീ'തി വുത്തേ

ഉപനിക്ഖിത്തസാദിയനമേവ ഹോതീ"തി വദന്തി. "അകപ്പിയവിചാരണാ ഏവ ന വട്ടതീതി ചേ? **കപ്പിയഞ്ച അകപ്പിയഞ്ച നിസ്സായ ഠിത**ന്തി ഏത്ഥ തം സയം അപരിഭോഗാരഹം ഹുത്വാ തദഗ്ഘനകം കപ്പിയഭണ്ഡം പരിഭോഗാരഹം ഹുത്വാ ഠിതന്തി അത്ഥോ"തി ലിഖിതം, "പംസുകൂലഭാവേന ഠിതത്താ, ഗുത്തട്ഠാനാചിക്ഖനസ്സ കപ്പിയത്താ ച കപ്പിയം നിസ്സായ ഠിതം. 'ഇദം ഗണ്ഹാ'തിആദിനാ വദന്തസ്സ അകപ്പിയത്താ അകപ്പിയം നിസ്സായ ഠിത"ന്തി ച. **ഏവമ്പി കപ്പിയഞ്ച അകപ്പിയഞ്ചാ**തി "ഇമസ്മിം ഓകാസേ ഠപിതം, കിം ന പസ്സസീതി ഛേകതരേ ഇമേവ കഹാപണേ"തിആദിവചനസ്സ കപ്പിയത്താ കപ്പിയം നിസ്സായ ഠിതം. "ഇദം ഗണ്ഹാ"തി വുത്തേ ദുബ്ബിചാരിതത്താ അത്തനോ അകപ്പിയത്താ തതോ ആഗതം അകപ്പിയം നിസ്സായ ഠിതമേവ ഹോതി. "ഇദം ഗണ്ഹാ'തി വുത്തേ തേന ഗഹിതേ 'ഉഗ്ഗണ്ഹാപേയ്യ വാ'തി വുത്തവിധിം ന പാപുണാതി, കേവലം ദുബ്ബിചാരിതത്താ തസ്സേവ തം അകപ്പിയം ഹോതി, മൂലപടിഗ്ഗഹണസ്സ സുദ്ധത്താ പരതോ പത്തചതുക്കേ തതിയപത്തോ വിയാതി ച ഏവം **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ** വദതീ"തി **അനുഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. കിം ബഹുനാ, വിസുദ്ധാഗമത്താ കപ്പിയം. ദുബ്ബിചാരണായ സതി അകപ്പിയം നിസ്സായ ഠിതം ഹോതീതി നോ തക്കോതി ആചരിയോ. "ഏവം സങ്ഘഗണാദീനമ്പി അത്ഥായ പരിച്ചത്തേപി തേന സമാനഗതികത്താ ഠപേത്വാ ആപത്തിവിസേസ"ന്തി വുത്തം.

ന കിഞ്ചി കപ്പിയഭണ്ഡം ചേതാപിതന്തി ചേതാപിതഞ്ചേ, ഉപായാഭാവം ദസ്സേതി. **"ഉപനിക്ഖേപം ഠപേത്വാ**തി സചേ സോ ഉപാസകോ 'അതിബഹും ഏതം ഹിരഞ്ഞം, ഇദം ഭന്തേ അജ്ജേവ ന വിനാസേതബ്ബ'ന്തി വത്വാ സയം ഉപനിക്ഖേപദേസേ ഠപേതി, അഞ്ഞേന വാ ഠപാപേതി, ഏതം ഉപനിക്ഖേപം ഠപേത്വാ തതോ ലദ്ധം ഉദയം പരിഭുഞ്ജന്തോ സങ്ഘോ പച്ചയേ പരിഭുഞ്ജതി നാമാ"തി വുത്തം.

ഭ്വേദ. അയം കിര ഇത്ഥംലക്ഖണസമ്പന്നോ ഉക്കംസതോ. ഏവം അങ്ഗസമ്പന്നോപി അപരഭാഗേ ലോഭവസേന വാ അഞ്ഞേന വാ കാരണേന സചേ നിമിത്തം കത്വാ പാതേതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. **സേനാസനമ്പി പരിഭോഗേ പരിഭോഗേ**തി പവേസേ പവേസേ. സോ ഹി കാരണന്തരേന രുക്ഖമൂലികസ്സ, അബ്ഭോകാസികസ്സപി വട്ടതി ഏവ, ഠാനനിസജ്ജാദിവസേന നിവാസാധിപ്പായേ സതി പരിഭോഗേ പരിഭോഗേ പച്ചവേക്ഖിതബ്ബം. ഭേസജ്ജസ്സ സതിപച്ചയതാ സബ്ബകാലമ്പീതി ഏകേ. അസന്നിഹിതസ്സ പച്ഛാഭത്തമേവ, സന്നിഹിതസ്സ പുരേഭത്തമ്പീതി നോ തക്കോതി ആചരിയോ. "യാമകാലികം സത്താഹകാലികം യാവജീവികം ആഹാരത്ഥായ...പേ॰... പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. അജ്ഝോഹാരേ അജ്ഝോഹാരേ ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (പാചി॰ ൨൪൮) ഹി വുത്തം. ദുക്കടഞ്ഹി **വികാലഭോജനസിക്ഖാപദേ** ആഗതം വികാലേ ആപജ്ജതി, നോ കാലേ ആഹാരകാലത്താ, **സന്നിധിസിക്ഖാപദേ** ആഗതം പന കാലേപി സന്നിധിജാതത്താ, തേനേവ തത്ഥ സത്താഹകാലികയാവജീവികദ്വയമേവ വുത്തന്തി. "സതി പച്ചയേ"തി വചനതോ നായം വിസേസോ ലബ്ഭതീതി ചേ? ന, അനിട്ഠപ്പസങ്ഗതോ, വചനാനിയമതോ ച. **സന്നിധിസിക്ഖാപദേ** ഹി "അനാപത്തി യാവകാലികം യാവകാലം നിദഹിത്വാ ഭുഞ്ജതി. യാമകാലികം യാമേ നിദഹിത്വാ ഭുഞ്ജതീ"തി (പാചി॰ ൨൫൭) ഏത്ഥ വചനപ്പമാണതോ യാമകാലികം ന പുരേഭത്തേ, ന പച്ഛാഭത്തേ, ന ദിവസേ, ന രത്തിയം യാമമേവ നിദഹിത്വാ ഭുഞ്ജന്തസ്സ അനാപത്തീതി അനിട്ഠപ്പസങ്ഗോ. തഥാ തത്ഥേവ "യാമകാലികം യാമം നിദഹിത്വാ ഭുഞ്ജതി, സത്താഹകാലികം സത്താഹം നിദഹിത്വാ ഭുഞ്ജതീ"തി ഏത്തകമേവ വുത്തം, ന വുത്തം "സതി പച്ചയേ"തി, തസ്മാ **സതിപച്ചയ**-വചനം കത്ഥചി ഹോതി, കത്ഥചി ന ഹോതീതി വചനാനിയമതോ ആപത്തിയാപി അനിയമോ സിയാ. ഏവം സന്തേപി യഥാവുത്തദുക്കടം ആപജ്ജതി ഏവ. ന അനാഹാരപ്പയോജനത്താ യാമകാലികാദീനന്തി ചേ? ന, സപ്പിആദിമിസ്സഭോജനസ്സ പണീതഭോജനഭാവപ്പത്തിതോ. അപിച സബ്ബകാലികേസു യാവകാലികം ഓളാരികം, തം ആഹാരത്ഥായ പടിഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സ കാലേ അനാപത്തി, പഗേവ അനോളാരികം യാമകാലികാദിം, ആഹാരത്ഥായ ഏവ അനുഞ്ഞാതത്താ. യാവകാലികേ ഏവ അനാപത്തീതി ചേ? ന, അനാഹാരത്ഥായ ഗണ്ഹന്തസ്സ ആപത്തിസമ്ഭവതോ ഇതരം ആഹാരത്ഥായ ഗണ്ഹന്തസ്സ വിയ, തസ്മാ യഥാവുത്തമേവേത്ഥ സന്നിട്ഠാനം പാളിം, യുത്തിഞ്ച അനുലോമേതീതി.

ദേസനാസുദ്ധീതി ഏത്ഥ ദേസനാ നാമ വിനയകമ്മം, തേന വുട്ഠാനമ്പി ദേസനാ ഏവ നാമ ഹോതീതി. "പടിഗ്ഗണ്ഹാതീ"തി അവത്വാ "പടിസേവതീ"തി വുത്തത്താ **പടിഗ്ഗഹണേ പന സതിം അകത്വാ പരിഭോഗേ കരോന്തസ്സ അനാപത്തി**. ഖീണാസവാ കതകിച്ചത്താ വിഭത്തദായാദാ വിയ ഹോന്തി, തേന തേസം സാമിപരിഭോഗാ ഹോന്തി. അഞ്ഞഥാ യാവകാലികഭാവം അനതിക്കന്തത്താ വിരുജ്ഝതി. ഇണപരിഭോഗോ ന വട്ടതി, ഭേസജ്ജേ ആപത്തിതോ, ഇതരസ്മിം അയുത്തപരിഭോഗതോ, ഇണം വിയ അനനുഞ്ഞാതഭുത്തത്താ ച. "ആദിതോ പട്ഠായ ഹി അലജ്ജീ നാമ നത്ഥി, തസ്മാ ന കോചി സങ്കിതബ്ബോ"തി ലിഖിതം. **ഭാരഭൂതാ** സദ്ധിവിഹാരികാദയോ. **യഥാദാനമേവ ഗഹിതത്താ**തി ഏത്ഥ "അത്തനോ ഹത്ഥേന ചേ ദേതി, ന

വട്ടതീ”തി വുത്തം, “അതിരേകഭാഗം ഗഹേത്വാ പുനദിവസേ അത്തനോ അത്ഥായ ഉദ്ധടഭാഗം തത്ഥേവ ദാപേതി, വട്ടതീ”തി ച. പരിവത്തകം ദേതി, ധമ്മിയഞ്ചേ, വട്ടതി. നോ അധമ്മിയം. “തം ധമ്മാനുഗ്ഗഹേന ഉഗ്ഗണ്ഹിതും വട്ടതീ”തി വുത്തം. കേന ലേസേനാതി ചേ? “അലബ്ഭമാനായ സാമഗ്ഗിയാ അനാപത്തി സമ്ഭോഗേ സംവാസേ”തി (മഹാവ॰ ൪൭൬) ഇമിനാ ഉപസമ്പദക്ഖന്ധകവചനലേസേന.

൫൮൫. **അസ്സതിയാ ദിന്ന**ന്തി എത്ഥ “അസ്സതിയാ ദിന്നം നാമ അപരിച്ചത്തം ഹോതി, തസ്മാ ദുസ്സന്തേ ബദ്ധകഹാപണാദീനി സതിം പടിലഭിത്വാ ദായകാ ചേ പുന ഗണ്ഹന്തി, നിസ്സഗ്ഗിയമേവ ദേസേതബ്ബം. തേന അകപ്പിയഭണ്ഡേന തേ ചേ ദായകാ സപ്പിആദീനി കിണിത്വാ സങ്ഘസ്സ ദേന്തി, തസ്സപി ഭിക്ഖുനോ കപ്പതി ദായകാനംയേവ സന്തകത്താ. ഭിക്ഖുനാ ഹി ‘വത്ഥം ഗണ്ഹാമീ’തി വത്ഥസഞ്ഞായ എവ ഗഹിതം, ന രൂപിയസഞ്ഞായ. ഇദഞ്ച സിക്ഖാപദം അത്തനോ അത്ഥായ ഉഗ്ഗഹണം സന്ധായ വുത്തം, ന ച തേന തം അത്തനോ അത്ഥായ പരേസം വാ അത്ഥായ ഗഹിതം. അഥ തേ ദായകാ നോ ചേ ആഗന്ത്വാ ഗണ്ഹന്തി, ദായകേ പുച്ഛിത്വാ അത്തനോ അത്ഥായ ചേ പരിച്ചത്തം, സങ്ഘേ നിസ്സജ്ജിത്വാ ആപത്തി ദേസേതബ്ബാ. നോ ചേ, ആപത്തി എവ ദേസേതബ്ബാ”തി വുത്തം, തം പുബ്ബാപരവിരുദ്ധം. ആപത്തിദേസനായ ഹി സതി രൂപിയം പടിഗ്ഗഹിതന്തി സിദ്ധം, തസ്മിം സിദ്ധേ “തതോ ഉപ്പന്നം തസ്സപി കപ്പതീ”തി ഇദം ന യുജ്ജതീതി. കപ്പതി എവാതി ചേ? ന, വത്ഥും അനിസ്സജ്ജിത്വാ ആപത്തി ദേസേതബ്ബാതി ന യുജ്ജതി. അചിത്തകത്താ സിക്ഖാപദസ്സ യുജ്ജതീതി ചേ? ന, സബ്ബത്ഥ “രൂപിയം പടിഗ്ഗണ്ഹാതീ”തി വചനതോ. “രൂപിയം പടിഗ്ഗണ്ഹാതീ”തി ഹി വുത്തം, അഞ്ഞഥാ സബ്ബത്ഥ “രൂപിയ”ന്തി പദം നിരത്ഥകം ഹോതി വിനാപി തേന തദത്ഥസിദ്ധിതോ. അനേന ച വത്ഥം പടിഗ്ഗഹിതം, ദായകേന ച വത്ഥമേവ ദിന്നം, വത്ഥഗതമ്പി രൂപിയം ഥേയ്യചിത്തേന ഗണ്ഹന്തോ പദവാരേന കാരേതബ്ബോ. **അട്ഠകഥായഞ്ച** “രൂപിയേ അരൂപിയസഞ്ഞീതി സുവണ്ണാദീസു ഖരപത്താദിസഞ്ഞീ”തി വുത്തം “രൂപിയം പടിഗ്ഗണ്ഹാതീ”തി വചനവസേന.

“അപിച പുഞ്ഞകാമാ”തിആദി പന വിധാനന്തരദസ്സനത്ഥം വുത്തം, തേനേവ ഹി “ഇമസ്മിം ഗേഹേ ഇദം ലദ്ധന്തി സല്ലക്ഖേതബ്ബ”ന്തി വുത്തം. അഞ്ഞഥാ സല്ലക്ഖണേ വിമതിവസേന, വിമതിയാ ച സതി നിസ്സഗ്ഗിയമേവ “രൂപിയേ വേമതികോ”തിആദി വചനതോതി. ഇദം വിധാനം നിരത്ഥകമേവ ആപജ്ജതി, ന ച നിരത്ഥകം. കസ്മാ? ദുസ്സന്തേ ബദ്ധകഹാപണാദി അസ്സതിയാ ദിന്നം വത്ഥസഞ്ഞായ പടിഗ്ഗഹിതഞ്ച, തതോ ന രൂപിയം ദിന്നഞ്ച ഹോതി പടിഗ്ഗഹിതഞ്ചാതി. എത്ഥ ആപത്തിദേസനാകിച്ചം നത്ഥി, തം പന ദായകാനമേവ പടിദാതബ്ബം. തതോ ഉപ്പന്നം കപ്പിയഭണ്ഡഞ്ച സബ്ബേസം കപ്പതീതി ഇമസ്സ വിധാനന്തരദസ്സനത്ഥം “അപിച പുഞ്ഞകാമാ”തിആദീതി നോ തക്കോതി ആചരിയോ.

രൂപിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. രൂപിയസംവോഹാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൮൭. **“ജാതരൂപരജതപരിവത്തന”**ന്തി ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദേന വുത്തം, തഥാ “രൂപിയം നാമ സത്ഥുവണ്ണോ കഹാപണോ”തിആദി പാളിവചനഞ്ച. “അരൂപിയേ രൂപിയസഞ്ഞീ രൂപിയം ചേതാപേതീ”തിആദി തികവചനതോ, “ദുക്കടവത്ഥുനാ പന നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥും ചേതാപേന്തസ്സ…പേ॰… നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയം ഗരുകസ്സ ചേതാപിതത്താ”തി അട്ഠകഥാവചനതോ ച പന അനുക്കട്ഠപരിച്ഛേദോപേത്ഥ ലബ്ഭതീതി സിദ്ധം. സത്ഥുവണ്ണോ ച കഹാപണോ ച തതോ യേ ചഞ്ഞേ വോഹാരം ഗച്ഛന്തീതി എവമേത്ഥ സമുച്ചയോ വേദിതബ്ബോ. ഇമസ്മിം പന സിക്ഖാപദേ “നാനപ്പകാരകം നാമ കതമ്പി അകതമ്പി കതാകതമ്പീ”തി എത്ഥ വിഭത്താനം തിണ്ണം രൂപിയാരൂപിയാനഞ്ച ദ്വിന്നം വസേന പഞ്ച തികാ വുത്താ, അട്ഠകഥാചരിയേഹി തദനുലോമതോ എകോ തികോ ദസ്സിതോതി സബ്ബേ ഛ ഹോന്തി.

എത്ഥാഹ - അഞ്ഞസ്മിം സിക്ഖാപദേ എകസ്മിം തികച്ഛേദേ ദസ്സിതേ സതിപി സമ്ഭവേ ഇതരേ ന ദസ്സീയന്തി , ഇധേവ കസ്മാ ദസ്സിതോതി? “നാനപ്പകാരക”ന്തി **മാതികായം** വുത്തത്താ ഇധേവ നാനപ്പകാരഭാവദസ്സനത്ഥന്തി. ന കയവിക്കയസിക്ഖാപദേപി വത്തബ്ബപ്പസങ്ഗതോതി ചേ? ന, ഇധ ദസ്സിതനയത്താ. അഥ ച രൂപിയസ്സ **വിഭങ്ഗേ** “യേ വോഹാരം ഗച്ഛന്തീ”തി അന്തേ വുത്തത്താ സത്ഥുവണ്ണാദയോ വളഞ്ജനുപഗാ എവാതി സിദ്ധം. തതോ അവളഞ്ജനുപഗേഹി ജാതരൂപരജതേഹി വോഹാരേന ന നിസ്സഗ്ഗിയന്തി ആപജ്ജതി, തസ്മാ തം ആപജ്ജനത്ഥന്തി ദസ്സേന്തേന “കതേന കതം ചേതാപേതീ”തിആദയോ തികാ വുത്താതി, എവം സന്തേ **രൂപിയവിഭങ്ഗേ** “യേ ച വോഹാരം ഗച്ഛന്തീ”തി ന വത്തബ്ബം, തസ്മിം പദേ അവുത്തേ അവളഞ്ജനുപഗാപി സങ്ഗഹം ഗതാവ ഹോന്തീതി കതാദീഹി തികത്തയസ്സ വത്തബ്ബപയോജനം

ന ഭവിസ്സതീതി ചേ? ന, കപ്പിയഭണ്ഡേന കപ്പിയഭണ്ഡപഅവത്തനസ്സാപി രൂപിയസംവോഹാരഭാവപ്പസങ്ഗതോ. "യേ വോഹാരം ഗച്ഛന്തീ"തി വചനേനപി കമുക കഥല കംസഭാജന സാടകാദിപരിവത്തനസ്സപി രൂപിയസംവോഹാരഭാവപ്പസങ്ഗോ ഏവാതി ചേ? ന, കതാദിവചനേന ജാതരൂപാദിഅകപ്പിയവത്ഥൂനഞ്ഞേവ അധിപ്പേതഭാവദീപനതോ, തസ്മാ ഉഭയേനപി യദേതം കതാകതാദിഭേദം പാകതികരൂപിയം യഞ്ച കഹാപണമാസകസങ്ഖേപം, യഞ്ച കഹാപണാദിവോഹാരൂപഗം, ഉഭയമ്പേതം ഇധ ച അനന്തരാതീതസിക്ഖാപദേ ച രൂപിയം നാമാതി അധിപ്പേതത്ഥസിദ്ധി ഹോതി, ന തണ്ഡുലാദീനി, തത്ഥ കതാദിവോഹാരാസമ്ഭവതോ. ഏത്താവതാ കതാദിതികത്തയപ്പയോജനം വുത്തം.

ഇദാനി സേസത്തികാനി വുച്ചതി - ഏത്ഥ ഹി യഥാവുത്തപ്പഭേദം നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥു രൂപിയം നാമ, സേസം ദുക്കടവത്ഥുപി കപ്പിയവത്ഥുപി ന രൂപിയന്തി അരൂപിയം നാമ ഹോതീതി കത്വാ "അരൂപിയേ അരൂപിയസഞ്ഞീ പഞ്ചന്നം സഹധമ്മികാനം അനാപത്തീ"തി ഇദം ന ഏകംസികം ആപജ്ജതി ദുക്കടവത്ഥുമ്ഹി ദുക്കടാപജ്ജനതോ. ഇധ വചനപ്പമാണതോ നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥുതോ അഞ്ഞം അന്തമസോ മുത്താദിപി അരൂപിയമേവ നാമ. തത്ഥ പഞ്ചന്നം സഹധമ്മികാനം അനാപത്തീതി ചേ? ന, രാജസിക്ഖാപദവിരോധതോ. തത്ഥ ഹി "മുത്താ വാ മണി വാ"തി വുത്തം, തസ്മാ മുത്താദി അകപ്പിയം ദുക്കടവത്ഥൂതി ച സിദ്ധം നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥൂസു അഭാവാ. ഏവം സന്തേ "അരൂപിയേ അരൂപിയസഞ്ഞീ പഞ്ചന്നം സഹധമ്മികാനം അനാപത്തീ"തി സുദ്ധകപ്പിയഭണ്ഡം സന്ധായ വുത്തം, ന സബ്ബം അരൂപിയം. തതോ അഞ്ഞത്ഥ പന "അരൂപിയേ രൂപിയസഞ്ഞീ"തിആദിതികദുക്കടേ ച **അട്ഠകഥായം** ദസ്സിതതികേ ച സബ്ബം അരൂപിയം നാമാതി വേദിതബ്ബം, തസ്മാ അരൂപിയഭാവദീപനത്ഥം ദുതിയോ തികോ വുത്തോ. തദത്ഥമേവ **അട്ഠകഥായം** ദസ്സിതോ ഏകോ തികോ. കസ്മാ ന **പാളിയം** സോ വുത്തോതി ചേ? തത്ഥ ചേതാപിതഅരൂപിയേ രൂപിയഛഡ്ഡനകസമ്മുതികിച്ചാഭാവതോ. തസ്മിഞ്ഹി തികേ വുത്തേ കപ്പിയവത്ഥുനോപി അരൂപിയഛഡ്ഡനകസമ്മുതി ദാതബ്ബാതി ആപജ്ജതി, തസ്സ വസേന രൂപിയഛഡ്ഡനകസമ്മുതി ഏവ ന വത്തബ്ബാതി? ന, രൂപിയസ്സപി സമ്മുതികിച്ചാഭാവപ്പസങ്ഗതോ, തസ്മാ രൂപിയേ രൂപിയസഞ്ഞീ കപ്പിയവത്ഥും ചേതാപേതി പത്തചതുക്കേ തതിയപത്തം വിയ, തം സങ്ഘാദീനം നിസ്സജ്ജിതബ്ബം, നിസ്സട്ഠം പന അഞ്ഞേസം കപ്പതി തതിയപത്തോ വിയ. അഥ സമ്പടിച്ഛിതരൂപിയേന ചേതാപിതം ഹോതി ദുതിയപത്തോ വിയ, തം വിനാപി സമ്മുതിയാ യോ കോചി ഭിക്ഖു ഛഡ്ഡേതി, വട്ടതി. തതോ പരം "സചേ തത്ഥ ആഗച്ഛതി ആരാമികോ വാ"തിആദിനാ വുത്തനയേനേവ പടിപജ്ജിതബ്ബം. തത്ഥ "രൂപിയേ"തി വാ "അരൂപിയേ"തി വാ സബ്ബത്ഥ ഭുമ്മപ്പത്തേ അത്തനോ സന്തകം, ഉപയോഗപ്പത്തേ പരസന്തകന്തി വേദിതബ്ബം. ഏത്ഥാഹ - **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ** പുരിമസിക്ഖാപദേന രൂപിയപടിഗ്ഗഹണം വാരിതം, ഇമിനാ സുദ്ധാഗമേന കപ്പിയകാരകസ്സ ഹത്ഥേ കപ്പിയം നിസ്സായ ഠിതേന സംവോഹാരോ വാരിതോതി.

ഭവ്വൻ. നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥുനാ നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥും...പേ॰... അപരാപരപരിവത്തനേ ഇമിനാതി ഏത്ഥ ഏകസ്മിം ഏവ വത്ഥുസ്മിം ഭിന്നം സിക്ഖാപദാനം വസേന ഏകതോ ആപത്തി വുത്താ, തം പന പച്ഛിമസ്സ വസേന നിസ്സജ്ജിതബ്ബം. ഏതേന നിസ്സഗ്ഗിയം ആപന്നമ്പി ആപജ്ജതീതി ഏകേ. പരസ്സ രൂപിയഗ്ഗഹണം പരിവത്തനന്തി രൂപിയേ അഗ്ഗഹിതേ തസ്സ അഭാവതോ ഇമിനാവ ആപത്തി, ന പുരിമേന ഓമസവാദോ വിയ. മുസാവാദേന മുസാ വദന്തസ്സാപി ഹി ഓമസവാദേനേവ ആപത്തി. **നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥുനാ ദുക്കട...പേ॰... ഏസേവ നയോ**തി ഏതസ്സ യുത്തിം ദസ്സേന്തോ **"യോ ഹി അയ"**ന്തി ആഹ.

വഡ്ഢിം പയോജേന്തസ്സാതി ഏത്ഥ ഇദം ഗഹേത്വാ സതി മാസേ, സതി സംവച്ഛരേ "ഏത്തകം ദേഹീ"തി ചേ വദതി. രൂപിയസംവോഹാരോ ഹോതി. വിനാ കപ്പിയകാരകേന "ഏത്തകാ വുഡ്ഢി ഹോതു, ഏത്തകം ഗണ്ഹാ"തി വദതോ ദുക്കടം കയവിക്കയലക്ഖണാഭാവതോ. **"മൂലേ മൂലസാമികാന"**ന്തിആദി കപ്പിയകരണൂപായദസ്സനത്ഥം വുത്തം, ന കേവലം നിസ്സട്ഠം അപരിഭോഗം ഹോതി, പുന ഏവം കതേ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതി. തസ്സപി പരിഭോഗേ മൂലസ്സ കപ്പിയകരണൂപായോ ചേ ന ഹോതി, കപ്പിയം ആചിക്ഖിതബ്ബന്തി യഥാ പാളിയാ ചേത്ഥ കപ്പിയകരണൂപായോ, സോ ച തതിയപത്തേപി, "യഥാ ച അത്തനോ അത്ഥായ ഗഹിതേ ഏവരൂപുപായോ, തഥാ സങ്ഘാദിഅത്ഥായ ഗഹിതേപി ഏസോ വാ"തി വുത്തം. ഇമേ കിര പഠമദുതിയപത്തേ യാവ ഗഹട്ഠേന പരിവത്തേതി, താവ ന കപ്പിയകരണൂപായോ, അനേകപുരിസയുഗമ്പി "അകപ്പിയാ ഏവാ"തി **അട്ഠകഥായം** വുത്തം. **അനുഗണ്ഠിപദേ** പന "സങ്ഘസന്തകം കപ്പിയഭണ്ഡം വിക്കിണിത്വാ ആഗതകഹാപണാനിപി പടിഗ്ഗഹണം മോചേത്വാവ സമ്പടിച്ഛിതബ്ബാനി, തസ്മാ കപ്പിയകാരകോ ചേ ഇമാനി താനി കഹാപണാനീതി വദതി, ന വട്ടതിയേവ, പടിക്ഖിപിതബ്ബം, ന വിചാരേതബ്ബം, വിചാരേതി ചേ? സബ്ബേസം ന കപ്പതി. പടിഗ്ഗഹണം മോചേത്വാ സമ്പടിച്ഛിതാനി ചേ വിചാരേതി, തസ്സേവ ന വട്ടതീ"തി അഭിക്ഖണം വുത്തം.

രൂപിയസംവോഹാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. കയവിക്കയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൯൫. പടപിലോതികാനന്തി പടപിലോതികേഹി. ''അജ്ഝാചരതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി ഇദം പുരിമസിക്ഖാപദേപി വേദിതബ്ബം. ''കയിതഞ്ച ഹോതി വിക്കയിതഞ്ചാ''തി ഏതേസം പദാനം വിപരീതതോ ''അത്തനോ ഭണ്ഡ''ന്തിആദി വുത്തം. കസ്മാ? ''ഇമിനാ ഇമ''ന്തി വചനാനുരൂപതോ. സദ്ധാദേയ്യവിനിപാതനം പനേത്ഥ അട്ഠാനപദാനം വസേന വേദിതബ്ബം.

കയവിക്കയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നിട്ഠിതോ കോസിയവഗ്ഗോ ദുതിയോ.

൩. പത്തവഗ്ഗോ

൧. പത്തസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൯൮. ബഹൂ പത്തേ സന്നിചയന്തി ഏത്ഥ **സന്നിചയന്തി** ഭാവനപുംസകം, ബഹൂ പത്തേ വാ ഗഹേത്വാ സന്നിചയം കരിസ്സന്തീതി അത്ഥോ. ''അഡ്ഢതേരസപലമാസാനം ഗാഹികാ''തി ലിഖിതം. ഏത്ഥ -

''കുഡുവോ ചതുപലേയ്യോ, കുഡുവാനം ചതുഗ്ഗുണം;
പത്ഥം ചതുഗ്ഗുണോ മാസാ-തി കമാഹു ചതുഗ്ഗുണ''ന്തി. -

ആദിം ലോകവോഹാരം ദസ്സേത്വാവ കേചി പപഞ്ചേന്തി.

൬൦൨. ഖാദനന്തി ഖാദനീയം സൂപാദി. ''ബ്യഞ്ജനസ്സ മത്താ നാമ ഓദനതോ ചതുത്ഥോ ഭാഗോ''തി (മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൮൭) **ബ്രഹ്മായുസുത്തട്ഠകഥായം** വുത്തത്താ ആലോപസ്സ ചതുത്ഥഭാഗം ബ്യഞ്ജനം അനുരൂപന്തി ഗഹേതബ്ബം. ''ഭിക്ഖുനിയാ പത്തസന്നിചയസ്സ വാരിതത്താ തദനുലോമതോ ഭിക്ഖൂനമ്പി ദുതിയോ വാരിതോ''തി വുത്തം, തം ന യുത്തം, **പാളിയഞ്ഹി** ''സന്നിചയം കരേയ്യാതി അനധിട്ഠിതോ അവികപ്പിതോ''തി (പാചി॰ ൭൩൩) വുത്തം. സോ ഹി **കഥിനക്ഖന്ധകേ** (മഹാവ॰ ൩൦൬ ആദയോ) നിചയസന്നിധി വിയ ഏകോപി പുനദിവസേ ''സന്നിചയോ''തി വുച്ചതി. അനന്തരസിക്ഖാപദേ പന ''ദുതിയോ വാരിതോതി അധിട്ഠാനം നിയതം, തസ്മാ ദ്വേ പത്തേ അധിട്ഠാതും ന ലഭതി. സചേ ഏകതോ അധിട്ഠാതി, ദ്വേപി ന അധിട്ഠിതാ ഹോന്തി. വിസും വിസും അധിട്ഠാതി, ദുതിയോ അനധിട്ഠിതോ''തി വദന്തി. വികപ്പേതും പന ബഹൂപി ലഭതി. ഇദാനി വത്തബ്ബം സന്ധായ **''നാമമത്തേ വിസേസോ''**തി വുത്തം. തത്ഥ **നാമന്തി** മജ്ഝിമോ മജ്ഝിമോമകോ മജ്ഝിമുക്കട്ഠോതിആദി.

൬൦൭. ''പാകസ്സ ഹി ഊനത്താ പത്തസങ്ഖ്യം ന ഗച്ഛതീ''തി വചനതോ അധിട്ഠിതപത്തോപി ഖരപാകേന സേതത്താ അധിട്ഠാനം വിജഹതീതി ചേ? ന, അധിട്ഠാനവിജഹനേസു നവസു അനാഗതത്താ, തസ്മാ പഠമപാകാനം ഏവ ഊനത്താ പത്തസങ്ഖ്യം ന ഗച്ഛതി, തസ്മിം സതി അഞ്ഞം വിഞ്ഞാപേതും ന വട്ടതി. ''ഊനപഞ്ചബന്ധനേനാ''തി ഹി വുത്തം. ഛിദ്ദേ, രാജിയാ വാ ഹി സതി തേഹി അധിട്ഠാനം വിജഹതീതി വിജഹിതേ നായം പടിസേധോ, തസ്മാ പച്ചുദ്ധരിത്വാ, വികപ്പേത്വാപി അഞ്ഞം വിഞ്ഞാപേതും ന ലഭതി.

ഏവം **പത്തകാരകോ മൂലം ലഭിത്വാതി** ഏത്ഥ പചിത്വാ ഠപിതദിവസതോ പട്ഠായ. **ദാതുകാമോ ഹുത്വാതി** ഏത്ഥ ദിന്നദിവസതോ, സുതദിവസതോ വാ പട്ഠായ ദസാഹം വേദിതബ്ബം. ലിങ്ഗപരിവത്തേന പന ദസാഹാതിക്കമേ പത്തസാമികസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ, ഭിക്ഖുനിയാ പന രത്താതിക്കമേ നിസ്സഗ്ഗിയം.

പത്തസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ഊനപഞ്ചബന്ധനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൬൧൨-൩. ബഹൂ പത്തേ വിഞ്ഞാപേന്തീതി ഏകമേകം വിഞ്ഞാപേന്താ ബഹൂ ഭിക്ഖൂ ബഹൂ പത്തേ വിഞ്ഞാപേന്തി, ബഹൂ വാ ഭിക്ഖൂ പത്തേ വിഞ്ഞാപേന്തീതി അത്ഥോ. ''ന, ഭിക്ഖവേ, പത്തോ വിഞ്ഞാപേതബ്ബോ, യോ വിഞ്ഞാപേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി ഇദം സിക്ഖാപദം ഊനപഞ്ചബന്ധനേന സമൂഹതം ഹോതി ന ഹോതീതി? ന ഹോതി തമേവ ഗഹേത്വാ

“വിഞ്ഞാപേതി, പയോഗേ ദുക്കട”ന്തി വുത്തത്താതി ഏകേ. പടിലാഭമ്പി പരിയാദിയിത്വാ തം ദുക്കടം വുത്തം, തസ്മാ തം “പടിലാഭേന നിസ്സഗ്ഗിയോ ഹോതീ”തി ഇമിനാ സമൂഹതം ഹോതി. അഞ്ഞഥാ സദുക്കടം നിസ്സഗ്ഗിയം ആപജ്ജതി അനാപത്തിവാരവിരോധോ ച. യാ കാചി പന അകതവിഞ്ഞത്തി അനനുഞ്ഞാതകാലേ ദുക്കടമേവ. **ഭിന്നേനാ**തി ഇത്ഥമ്ഭൂതലക്ഖണേ, **ഭേദേനാ**തി വാ അത്ഥോ, ഹേതുഅത്ഥേ കരണവചനം.

ഊനപഞ്ചബന്ധനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. ഭേസജ്ജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൬൨൨. “സാ അഹോസി സുവണ്ണമാലാ”തി വചനതോ ഠപേത്വാ സഹധമ്മികേ അഞ്ഞേസം യഥാസുഖം രൂപിയം ദാതും വട്ടതി ഉഗ്ഗണ്ഹാപേതും, സബ്ബ്യോഹാരാപേഭുഞ്ജാതി ആചരിയോ, വീമംസിതബ്ബം ഇദ്ധിമസ്സ ഇദ്ധിവിസയത്താ.

൬൨൩. “യേസം മംസം കപ്പതീ”തി വചനേന യേസം മംസം ന കപ്പതി, തേസം സപ്പിആദി കിഞ്ചാപി ന കപ്പതി, ന പന നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥൂതി വേദിതബ്ബം. തഥാ ന പണീതഭോജനവത്ഥൂതി. **ഉഗ്ഗഹിതകം കത്വാ നിക്ഖിത്ത**ന്തി അജ്ഝോഹരണത്ഥം നിക്ഖിത്തം. ഇതരഞ്ഹി പടിഗ്ഗഹേത്വാ അജ്ഝോഹരിതും വട്ടതി. **ഉഭയേസമ്പീ**തി പച്ഛാഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതേഹി, പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതേഹി ച കതാനം. “മംസസ്സ അകപ്പിയത്താ”തി കാരണപതിരൂപകം വത്വാ. **ഖാദിംസൂ**തി “വികാലേ കേവലം നവനീതമേവ ഖാദിതുകാമേന ദധിതക്കഗതാനി അപനേതബ്ബാനി, പചിതുകാമസ്സ സാമംപാകം ന ഹോതീതി ഥേരസ്സ അധിപ്പായോ”തി വുത്തം. “ഖയം ഗമിസ്സതീ”തി വചനതോ ഖീരം പക്ഖിപിത്വാ പക്കസപ്പി വികാലേ കപ്പതീതി സിദ്ധം. **ഭേസജ്ജേഹീ**തി യാവജീവികഭേസജ്ജേഹി. **കതതേലം പുരേഭത്ത**ന്തി അപചിത്വാ കതം ഏവ. **ഉണ്ഹോദകേനാ**തി താപനഭാവം ദീപേതീതി കേചി, തം ന സുന്ദരം. **നിബ്ബട്ടിതത്താ**തി പിഞ്ഞാകാദിതോ. “തേലത്ഥായ പടിഗ്ഗഹിത…പേ॰… ദുക്കടമേവാ”തി വചനതോ അതേലത്ഥായ പടിഗ്ഗഹിതേഹി, സത്താഹാതിക്കന്തേഹിപി കതതേലം കതദിവസതോ പട്ഠായ സത്താഹം വട്ടതീതി ഛായാ ദിസ്സതി, **കരമന്ദം** രുക്ഖസാരോതി കേചി.

൬൨൫. അവസകസടേ യസ്മാ ഖീരാദീനി പക്ഖിപിത്വാ തേലം പചന്തി, തസ്മാ കസടം ന വട്ടതി, തേലമേവ വട്ടതി, തേന വുത്തം “പക്കതേലകസടേ വിയ കുക്കുച്ചായതീ”തി. വസായ സദ്ധിം പക്കത്താ ന വട്ടതീതി ചേ? വദഥ, ഭന്തേ, നവനീതേ ദധിഗുളികാതിആദിസമ്ബന്ധോ. മധുമ്ഹി ചത്താരോ കാലികാ യഥാസമ്ഭവം യോജേതബ്ബാ, ഉച്ഛുമ്ഹി ച, കഥം? സമക്ഖികം സേളകം മധു യാവകാലികം. അനേലകം ഉദകസമ്ഭിന്നം യാമകാലികം, അസമ്ഭിന്നം സത്താഹകാലികം, മധുസിട്ഠം പരിസുദ്ധം യാവജീവികം. തഥാ ഉച്ഛു വാ രസോ വാ സകസടോ യാവകാലികോ, നിക്കസടോ ഉദകസമ്ഭിന്നോ യാമകാലികോ, അസമ്ഭിന്നോ സത്താഹകാലികോ, സുക്ഖകസടം യാവജീവികന്തി വേദിതബ്ബം. കസ്മാ? ഉദകസമ്ഭേദവിസേസതോ.

കിം വുത്തം ഹോതി? ചതൂസു കാലികേസു പുബ്ബം പുബ്ബം ഗരുകം, അപരം അപരം ലഹുകം. തേസു ചായം ഉദകസമ്ഭേദോ ഗരുകം ലഹുകം കരോതി, ലഹുകഞ്ച ഗരുകം. അമ്ബരസാദീനി ഹി യാവകാലികത്താ ഗരുകാനി, ഉദകസമ്ഭേദോ പന താനി അമ്ബപാനാദിസമഞ്ഞം ദത്വാ ലഹുകാനി യാമകാലികാനി കരോതി. “ഫാണിതം നാമ ഉച്ഛുമ്ഹാ നിബ്ബത്ത”ന്തി ഉച്ഛുരസം ഉപാദായാ”തി അട്ഠകഥാവചനതോ ഉച്ഛുരസോ സത്താഹകാലികോതി സിദ്ധം. തഥ “ഉദകസമ്ഭേദോ തം യാമകാലികം കരോതീ”തിആദിം ബഹും വത്വാ യോജിതാ.

അപിചേത്ഥ ഉച്ഛുരസോ “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഉച്ഛുരസ”ന്തി (മഹാവ॰ ൩൦൦) അനുഞ്ഞാതത്താ ഗുളോദകം വിയ ഉച്ഛുരസസാമഞ്ഞതോ ഉദകേന അസമ്ഭിന്നോപി അഗിലാനസ്സ വട്ടതി, തേനേവാഹ **അട്ഠകഥായം** “ഉച്ഛുരസോ നികസടോ പച്ഛാഭത്തം വട്ടതീ”തി (മഹാ॰ അട്ഠ॰ ൩൦൦). അയം സബ്ബോ നോ തക്കോതി ആചരിയോ. കേചി പനാഹു “ഫാണിതം നാമ ഉച്ഛുമ്ഹാ നിബ്ബത്ത’ന്തി വചനതോ, ‘ഉച്ഛുരസം ഉപാദായാ’തി അട്ഠകഥാവചനതോ ച ഉച്ഛുരസോ ഫാണിതമേവ, തസ്മാ ഗുളേ വിയ പടിപജ്ജിതബ്ബ”ന്തി. കേചി “വുത്തനയേന സത്താഹകാലികോവ സമാനോ ‘അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഉച്ഛുരസ’ന്തി വിസും അനുഞ്ഞാതത്താ അസമ്ഭിന്നോപി അഗിലാനസ്സ വട്ടതീ”തി വദന്തി. കേചി “വുത്തനയേന വിസും അനുഞ്ഞാതത്താ ഏവ സമ്ഭിന്നോ വാ അസമ്ഭിന്നോ വാ യാമകാലികോവ, ഗുളോദകം പന സത്താഹകാലികമേവാ”തി വദന്തി. കേചി “ഗുളോദകം വിയ സോ ദുവിധോപി സത്താഹകാലികോയേവാ”തി വദന്തി.

തത്ഥായം പഠമാചരിയവാദേ വിചാരണാ - ഫാണിതാനുമതിയായേവ ഉച്ഛുരസാനുമതിയാ സിദ്ധിതോ വിസും “ഉച്ഛുരസ”ന്തി ഉദ്ധരിത്വാ അനുമതി നിരത്ഥികാതി ആപജ്ജതി, തഥാ

“ഉച്ഛുരസോ നികസടോ പച്ഛാഭത്തം വട്ടതീ”തി അട്ഠകഥാപി നിരത്ഥികാ. “സത്താഹം വട്ടതീ”തി വത്തബ്ബം സിയാതി, ന ച തഥാ സക്കാ വത്തും. പച്ഛാഭത്തം വട്ടനകരസാധികാരത്താതി ചേ? ന, തസ്മിം അധികാരേ സത്താഹകാലികസ്സ അവത്തബ്ബപ്പസങ്ഗതോ. കാലഭേദം അനപേക്ഖിത്വാ രസാധികാരേ ഓതിണ്ണത്താ വുത്തോതി ചേ? ന സക്കാ “നികസടോ സത്താഹം വട്ടതീ”തി വത്തും. പച്ഛാഭത്തം വട്ടനകരസാധികാരത്താ ന വത്തബ്ബന്തി ചേ? ന, ഏവഞ്ഹി വുത്തേ തദഞ്ഞരസോ വിയ അയമ്പി പച്ഛാഭത്തമേവ വട്ടതി, ന തതോ പരന്തി ആപജ്ജതി. തതോ പരം അപരിഭോഗത്താ “പച്ഛാഭത്തം വട്ടതീ”തി വുത്തന്തി ചേ? ന, യാവകാലികഭാവപ്പസങ്ഗതോ. ന സോ പസങ്ഗോ ആഭിദോസികസ്സാപി ഉച്ഛുരസസ്സ പാകേന ഫാണിതാദിഭാവപ്പസങ്ഗതോ. അയമേവ തതിയചതുത്ഥാചരിയവാദേസു വിചാരണാ. ദുതിയവാദേ വിചാരണാ വുത്താ, വിമദ്ദോ പനേത്ഥ **ഭേസജ്ജക്ഖന്ധകേ** (മഹാവ॰ ൨൭൦) ആവി ഭവിസ്സതി. **ഫാണിതം നാമ ഉച്ഛുമ്ഹാ നിബ്ബത്തന്**തി മധുകതാലനാളികേരഫാണിതാദിതോ ഉക്കടവത്ഥുതോ നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥുഫാണിതസ്സ വിസേസവചനം, തേനേതം പഞ്ഞായതി “നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥുഭൂതം ഇധ ഫാണിതം നാമ ഉച്ഛുമ്ഹാ നിബ്ബത്തമേവ, ന മധുകാദിതോ നിബ്ബത്ത”ന്തി. ഏത്താവതാ യംകിഞ്ചി ഉച്ഛുമ്ഹാ നിബ്ബത്തം , ന തം സബ്ബം ഫാണിതമേവ നാമാതി സാധിതം ഹോതി. തേനേവ **ഖന്ധകേ** ഫാണിതം പഠമം അനുജാനിത്വാവ പച്ഛാ ഉച്ഛുരസോ അനുഞ്ഞാതോ, തഥാ തത്ഥേവ ഗുളം, ഗുളോദകഞ്ച.

ഉച്ഛുരസം ഉപാദായ അപക്കാ വാതിആദിമ്ഹി പന യേസം ലദ്ധി “ഉച്ഛുരസോ യാമകാലികോ”തി. “തേ **അപക്കാ വാ**തി സാമം ഭിക്ഖുനാ അപക്കാ വാ. **അവത്ഥുകപക്കാ വാ**തി വിനാ വത്ഥുനാ പക്കാ വാ”തി അത്ഥം വണ്ണയന്തി, തം ന യുത്തം “ഉച്ഛുരസം ഉപാദായാ”തി ഇമസ്സ വചനസ്സ പയോജനാഭാവപ്പസങ്ഗതോ, ഭിക്ഖുനോ പചനാധികാരാഭാവാ. സാമപാകോ ഇധാധിപ്പേതോതി ചേ? സാമം അപക്കസ്സ ഉച്ഛുരസസ്സ തേസം അത്തനോമതിയാ ഫാണിതഭാവസിദ്ധിതോ ച പരതോ “പുരേഭത്തം പടിഗ്ഗഹിതേന അപരിസ്സാവിതഉച്ഛുരസേന കതഫാണിത”ന്തിആദിനയദസ്സനതോ ച തം അയുത്തം, തത്ഥ “അപരിസ്സാവിതഉച്ഛുരസേന സയംകതം നിരാമിസമേവ വട്ടതീ”തി വചനം യം തത്ഥ കസടം സാമപാകം ന ജനേതി, സവത്ഥുകപടിഗ്ഗഹിതകതംയേവ തം കരോതീതി ദീപേതി, തസ്മാ പടിഗ്ഗഹേതും ന വട്ടതി വികാലേതി പോരാണാ. “കോട്ടിതഉച്ഛുഫാണിതം ‘രജനപാകം വിയ ഓളാരികം സവത്ഥുകപക്കം നാമ ഹോതീ’തി സഞ്ഞായ പുരേഭത്തമേവ വട്ടതീ”തി വുത്തം. മഹാഅട്ഠകഥാചരിയാ “ഏവം ഫാണിതഗ്ഗഹണം അമധുരം, തസ്മാ പച്ഛാഭത്തം ന വട്ടതീ”തി വദിംസു. കിം മധുരതായ, അമധുരതായ വാതി? അത്ഥമേവ ദസ്സേതും **മഹാപച്ചരിയം** തഥാ വുത്തന്തി **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ** ആഹ കിര. **തം യുത്തന്**തി ഉച്ഛുതോ നിബ്ബത്തത്താ വുത്തം, തേനേവാഹ “ഖണ്ഡസക്ഖരം പന... പേ॰... വട്ടതീ”തി. “തം ഖീരഘടേ പക്ഖിപിത്വാ പചന്തീ”തി ലിഖിതം. **ജല്ലികാ** നാമ ഫേണാദി.

ഭേസജ്ജോദിസം വദന്തേന ഇതരേ അത്ഥുദ്ധാരവസേന വുത്താ. “ആഹാരത്ഥം ഫരിതും സമത്ഥാനീ”തി **ഖന്ധകേ** (മഹാവ॰ ൨൬൦) “യം ഭേസജ്ജഞ്ചേവ അസ്സ ഭേസജ്ജസമ്മതഞ്ച ലോകസ്സ, ആഹാരത്ഥഞ്ച ഫരേയ്യാ”തി വുത്തത്താ വുത്തം. ഏത്ഥ വിചാരണാ ഭേസജ്ജക്ഖന്ധകേ ആവി ഭവിസ്സതി.

൬൨൪. ദ്വാരവാതപാനകവാടാനീതി ദ്വാരസ്സ ച വാതപാനാനഞ്ച കവാടാനി. കസാവപക്ഖേപമത്തേന ഹി താനി അത്തനോ സഭാവം പരിച്ചജിതാനി ഹോന്തി, തസ്മാ “മക്ഖേതബ്ബാനീ”തി വുത്തം. “കസാവോ നാമ കനകലമ്ബാദീനിപീ”തി വദന്തി. **അധിട്ഠേതീ**തി “ഇദാനി അജ്ഝോഹരണീയം ന ഭവിസ്സതി, ബാഹിരപരിഭോഗോ ഭവിസ്സതീ”തി ചിത്തം ഉപ്പാദേതി. ഇധ “വികപ്പേതീ”തി പദം നത്ഥി. അധിട്ഠാനമ്പി മുഖാരുള്ഹിയാ വുത്തം “ഇമം നവനീതം അധിട്ഠാമീ”തി അവത്തബ്ബതോ.

൬൨൫. പരിഭുഞ്ജിതും പന ന വട്ടതീതി വിസ്സാസാഭാവം സന്ധായ വുത്തം. സചേ സവിസ്സാസോ, വട്ടതീതി “പരിഭുഞ്ജ ത്വ”ന്തി ഏത്താവതാ വിസ്സജ്ജിതം ഹോതി, തസ്മാ ഉഭിന്നം അനാപത്തീതി സമ്ബന്ധോ. സചേ ന വിസ്സജ്ജിതം, ആപത്തി ഹോതീതി സിദ്ധം. തസ്മാ ഉഭിന്നം സന്തകം ചീവരം അഞ്ഞതരേന സമ്മുഖീഭൂതേന അധിട്ഠാതബ്ബം. നോ ചേ അധിട്ഠാതി, നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതീതിപി യുജ്ജതി. കാകനികമത്തഞ്ചേ മൂലം അദിന്നം, “ന അധിട്ഠാനുപഗം...പേ॰... സകഭാവം ന ഉപേതീ”തി ഇമിനാ ഏതം സദിസം ന ഹോതി, ആഭിധമ്മികഗണാനം ദിന്നം വിയ ച ന ഹോതി. കസ്മാ? ആഭിധമ്മികാ ഹി അനുപസമ്പന്നാപി ഹോന്തി, പച്ഛാ ആഭിധമ്മികഭൂതാനമ്പി തം സാധാരണം ഹോതീതി. ഏത്ഥ ദ്വേപി ഉപസമ്പന്നാ ഏവ, ദ്വിന്നമ്പി തത്ഥ യഥാകാമകരണീയതാ അത്ഥി മമത്തഞ്ച, ന ഏവം തദഞ്ഞേസം സാധാരണം, ന ച ദ്വേ തയോ ഭിക്ഖൂ “ഏകതോ വസ്സിസ്സാമാ”തി കരോന്തി, രക്ഖതി താവ. “അവിഭത്തത്താ അനാപത്തീ”തി ഇമിനാ ച ഇദം സദിസം, യേന മൂലേന പടിഗ്ഗഹിതം, തസ്സ സചേ ഇതരോ ദേതി, സോ വാ തം ഇതരസ്സ ദേതി, സതി പടിഗ്ഗഹണേ സത്താഹാതിക്കമേ നിസ്സഗ്ഗിയത്താ, തസ്മാ തം ചീവരം ദ്വീസു സമ്മുഖീഭൂതേന

ഏകേന അധിട്ഠാതബ്ബം. കിഞ്ചാപി എത്ഥ പയോഗോ ന ദിസ്സതി സമാനപരിക്ഖാരാനം ദ്വിന്നം അധിട്ഠാനപയോഗാഭാവതോ, തഥാപി സമാനസമ്ബന്ധകാനം ദ്വിന്നം തേലാദി യേന പടിഗ്ഗഹിതം, തസ്സ കാലാതിക്കമേ ആപത്തിസമ്ഭവതോ, അനധിട്ഠാനേ ദുല്ലഭവിസേസഹേതുത്താ ച "അധിട്ഠാതബ്ബ"ന്തി വുത്തം. തം അയുത്തം പത്തചീവരസത്താഹകാലികാനം അസദിസവിധാനത്താ. എത്ഥ പത്തചീവരഞ്ഹി അത്തനോ സന്തകഭാവം ഉപഗതമേവ അനധിട്ഠഹന്തസ്സ കാലാതിക്കമേ ആപത്തി, സത്താഹകാലികം പന പരസന്തകസാധാരണമ്പി പടിഗ്ഗഹിതം പടിഗ്ഗാഹകസ്സ കാലാതിക്കമേ ആപത്തികരം. പടിഗ്ഗഹണഞ്ചേത്ഥ പമാണം, ന തത്ഥ സകസന്തകതാ, സത്താഹകാലികഞ്ച നിസ്സഗ്ഗിയം, സബ്ബേസമ്പി അനജ്ഝോഹരണീയം. പത്തചീവരം അഞ്ഞസ്സ പരിഭുഞ്ജതോ അനാപത്തി. ഇദഞ്ച കാലാതിക്കന്തമ്പി നിസ്സജ്ജിത്വാ പച്ഛാ ലദ്ധം കപ്പതി. പത്തചീവരം പന തം തസ്സ വിനയകമ്മന്തി കപ്പതീതി. അവിഭത്തസ്സപി ഇമസ്സ ദാനം രുഹതി, ന പത്തചീവരസ്സ. വുത്തഞ്ഹേതം **അട്ഠകഥായം** "ദ്വിന്നം സന്തകം ഹോതി...പേ॰... സചേപി അവിഭജിത്വാ സദ്ധിവിഹാരികാദീനം ദേന്തി, അദിന്നമേവ ഹോതീ"തി. യസ്സ ദാനമേവ ന രുഹതി, തസ്സ കുതോ അധിട്ഠാനം. ഏകോ ചേ പത്തചീവരം ദസമേ ദിവസേ ഇതരസ്സ ദേതി. തതോ പട്ഠായ സോ ദസ ദിവസേ പരിഹരിതും ലഭതി , ന തഥാ സത്താഹകാലികന്തി സബ്ബഥാ ഉപപരിക്ഖിയമാനം സരിക്ഖം നക്ഖമതീതി ന തം സാരതോ ദട്ഠബ്ബന്തി ആചരിയസ്സ തക്കോ. "വിനയകമ്മവസേന പന അനിസ്സജ്ജിത്വാ സഹസാ വിരുജ്ഝിത്വാ കസ്സചി പരിച്ചത്തമ്പി പുന പടിലഭിത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും ന വട്ടതീ"തി വുത്തം, സചേ ദേസന്തരിതം, സമുദ്ദന്തരിതം വാ ചീവരം നിസ്സഗ്ഗിയം ജാതം, തം ഇധ ഠിതേന ഭിക്ഖുനാ ഏകസ്സ വന്തേന ചിത്തേന ചത്തം കത്വാ അനപേക്ഖിത്വാ ആപത്തിം ദേസേത്വാ തസ്സ വിസ്സാസേന പുന ഗഹേത്വാ അധിട്ഠാതബ്ബം, "പത്താദീസു ച അയമേവ നയോ"തി ച വുത്തം, "താലനാളികേരഫാണിതമ്പി സത്താഹകാലികം ഏവാ"തി ച. "ദ്വിന്നം സന്തകം ഏകേന പടിഗ്ഗഹിതം സത്താഹകാലികം സത്താഹാതിക്കമേ ആപത്തിം ന കരോതി , പരിഭുഞ്ജിതും പന ദ്വിന്നമ്പി ന വട്ടതീ"തി ച "പരസന്തകം പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഠപിതേപി ഏസേവ നയോ"തി ച കേചി വദന്തി. ദുക്കടവത്ഥുഭൂതം സപ്പിആദി നിസ്സജ്ജിതബ്ബം പുന പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതീതി വിധാനം ന ദിസ്സതീതി.

ഭേസജ്ജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. വസ്സികസാടികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൬൨൭. "ഏകമേവ കത്വാ"തി വചനേന വസ്സികസാടികലക്ഖണേന ഞാതകാനമ്പി സതുപ്പാദം കരോന്തേന ഏകമേവ ഗഹേതബ്ബന്തി **ധമ്മസിരിത്ഥേരോ**. **ചതുബ്ബിധം ഖേത്ത**ന്തി എത്ഥ കിഞ്ചാപി തിവിധം ദിസ്സതി, തം പന ഏവം ഗഹേതബ്ബം, യസ്മിം ഖേത്തേ പരിയേസിതും ലഭതി, തം **പരിയേസനഖേത്തം** നാമ, "ഏവം കരണനിവാസനാധിട്ഠാനഖേത്താനിപീ"തി വുത്തം. എത്ഥ പച്ഛിമേന പുരിമഗ്ഗാഹോ വേദിതബ്ബോ, ന പുരിമേന പച്ഛിമഗ്ഗാഹോ, യഥാലാഭന്തി ആചരിയോ. തസ്സത്ഥോ - അധിട്ഠാനഖേത്തേന പച്ഛിമേന പുരിമാനം തിണ്ണം ഗാഹോ ഹോതി, തഥാ നിവാസനഖേത്തേന ദ്വിന്നം പുരിമാനം. കരണഖേത്തേന പന ഏകസ്സേവ പുരിമസ്സ ഗാഹോ ഹോതീതി. എത്ഥ പന കിഞ്ചാപി കരണഖേത്തനിവാസനഖേത്താനം കാലതോ നാനത്തം നത്ഥി, കിരിയതോ പന "അട്ഠിം കത്വാ നിവാസേതബ്ബ"ന്തി പാളിവചനതോ, തസ്മാ ദ്വിധാ കത്വാ വുത്തം അഞ്ഞതരാഭാവേന, തദത്ഥസിദ്ധിതോ ച, കഥം പനേത്ഥ നാനത്തം നത്ഥീതി പഞ്ഞായതീതി ചേ? പാളിതോ, "അഡ്ഢമാസോ സേസോ ഗിമ്ഹാനന്തി കത്വാ നിവാസേതബ്ബ"ന്തി ഹി പാളി, തഥാ **മാതികാട്ഠകഥാതോ** (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ വസ്സികസാടികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) ച.

തഥാഹ "പച്ഛിമോ അഡ്ഢമാസോ കരണനിവാസനഖേത്തമ്പീ"തി, ഇമിനാ നയേന തിവിധമേവ ഖേത്തന്തിപി സിദ്ധം. **സമന്തപാസാദികായം** പന കത്ഥചി പോത്ഥകേ "ജേട്ഠമൂലപുണ്ണമാസിയാ പച്ഛിമപാടിപദദിവസതോ പട്ഠായ യാവ കാളപക്ഖുപോസഥോ, അയമേകോ അദ്ധമാസോ പരിയേസനഖേത്തഞ്ചേവ കരണഖേത്തഞ്ച. എതസ്മിഞ്ഹി അന്തരേ വസ്സികസാടികം അലദ്ധം പരിയേസിതും, ലദ്ധം കാതുഞ്ച വട്ടതി, നിവാസേതും, അധിട്ഠാതുഞ്ച ന വട്ടതീ"തി പാഠോ ദിസ്സതി, സോ അപാഠോ യഥാവുത്തപാളിമാതികാട്ഠകഥാവിരോധതോ, തസ്മാ തത്ഥ "അലദ്ധം പരിയേസിതും വട്ടതി, കാതും, നിവാസേതും, അധിട്ഠാതുഞ്ച ന വട്ടതീ"തി പാഠോ വേദിതബ്ബോ. ഏവം താവ പച്ഛിമേന പുരിമഗ്ഗാഹസിദ്ധി വേദിതബ്ബാ, ന പുരിമേന കരണഖേത്താദീനം ഗാഹോ സമ്ഭവതി. "മാസോ സേസോ ഗിമ്ഹാനന്തി വസ്സികസാടികചീവരം പരിയേസിതബ്ബ"ന്തി എത്തകമേവ ഹി വുത്തം, ന, **അട്ഠകഥായം** "അയമേകോ അദ്ധമാസോ പരിയേസനഖേത്തഞ്ചേവ കരണഖേത്തഞ്ചാ"തി വുത്തത്താതി ചേ? ന, തസ്സ ലേഖനദോസത്താ , തഥാ സാധിതം. കരണഖേത്തേന പന നിവാസനഖേത്തഗ്ഗാഹോ അത്ഥി കാലനാനത്താഭാവതോ, തേനേവ പുബ്ബേ യഥാലാഭഗ്ഗഹണം കതം, തഥാ ച സാധിതമേവ, ന ഭേദോ പനത്ഥി, പയോജനം വുത്തമേവ. നിവാസനക്ഖേത്തേന അധിട്ഠാനക്ഖേത്തഗ്ഗാഹോ നത്ഥി ഏവ, ന ഹി പുരിമേന പച്ഛിമഗ്ഗാഹോ

വേദിതബ്ബോ. ന പാളിവിരോധതോതി ചേ? ന, തദത്ഥാജാനനതോ. “മാസോ സേസോ ഗിമ്ഹാനന്തി അഡ്ഢമാസോ സേസോ ഗിമ്ഹാന”ന്തി ഏത്ഥ **ഇതി**-സദ്ദസ്സ ഹി ഇതോ പട്ഠായാതി അത്ഥോ. പരതോ ആപത്തിഖേത്തദസ്സനതോ ഇതരസ്സ അനാപത്തിഖേത്തഭാവോ ദസ്സിതോവ ഹോതി. ദിന്നപുബ്ബതോപി ഞാതകപവാരിതട്ഠാനതോ നിപ്ഫാദേന്തസ്സ നിസ്സഗ്ഗിയം പിട്ഠിസമയത്താ, പകതിയാ വസ്സികസാടികദായകാ നാമ സങ്ഘസ്സ വാ പുഗ്ഗലസ്സ വാ അപവാരേത്വാ അനുസംവച്ഛരം ദേന്താ, തത്ഥ സതുപ്പാദോവ വട്ടതി. വത്തഭേദേ ദുക്കടന്തി തദഞ്ഞേസു.

“സചേ കത…പേ॰… വസ്സൂപനായികദിവസേ അധിട്ഠാതബ്ബാ…പേ॰… ഛ മാസേ പരിഹാരം ലഭതീ”തി വചനതോ അന്തോവസ്സേപി യാവ വസ്സാനസ്സ പച്ഛിമദിവസാ അകതാ പരിഹാരം ലഭതീതി ദീപിതം ഹോതി. കസ്മാ ന വിചാരിതന്തി ചേ? അത്ഥാപത്തിസിദ്ധത്താ. “ഛ മാസേ പരിഹാരം ലഭതീ”തി വചനേന അകതാ ലഭതീതി സിദ്ധമേവ, തം കിഞ്ചാപി സിദ്ധം, സരൂപേന പന അനാഗതത്താ സരൂപേന ദസ്സേതും, ദുസ്സദ്ധാപയത്താ ഉപപത്തിതോ ദസ്സേതുഞ്ച ഇദമാരദ്ധം ആചരിയേന, “യഥാ ചേത്ഥ, ഏവം കഥിനബ്ഭന്തരേ ഉപ്പന്നചീവരമ്പി ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ പടിപജ്ജിതബ്ബ”ന്തി **അനുഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം, തം ദുവുത്തം തത്ഥേവ പുബ്ബാപരവിരോധതോ. യഞ്ചേത്ഥ അട്ഠകഥാവചനം സാധകത്തേന വുത്തം, തം തമത്ഥം ന സാധേതി. “യദി നപ്പഹോതി യാവ കത്തികപുണ്ണമാ പരിഹാരം ലഭതീ”തി വചനം അപ്പഹോന്തസ്സ യാവ കത്തികപുണ്ണമാ താവ പരിഹാരഖേത്തം, തതോ പരം ഏകദിവസോപി ന ഹോതീതി ദീപേതി, തസ്മാ അപ്പഹോനകഭാവേന അകതാവ യാവ കത്തികപുണ്ണമാ പരിഹാരം ലഭതി, തതോ പരം ന ലഭതീതി സിദ്ധം. തഥാ തദേവ വചനം കതപരിഹാരം ന ലഭതീതി ദീപേതി, തസ്മാ കത്തികപുണ്ണമദിവസേയേവ അധിട്ഠാതബ്ബാ. “അപ്പഹോന്തേ ദസാഹേ അന്തോവസ്സേ കരണപരിയോസാനംയേവ പമാണ”ന്തി ലിഖിതം.

ഏത്ഥാഹ - “ഏകാഹദ്വീഹാദിവസേനാ”തിആദി ന വത്തബ്ബം. കസ്മാ? ഗിമ്ഹദിവസാനം അനധിട്ഠാനകാലത്താ, തസ്മാ ഏവ “അന്തോദസാഹേ വാ തദഹേയേവ വാ അധിട്ഠാതബ്ബാ’തി ച സാമഞ്ഞതോ ന വത്തബ്ബം ഗിമ്ഹദിവസാനം അധിട്ഠാനഖേത്തഭാവപ്പസങ്ഗതോ”തി. ഏത്ഥ വുച്ചതി - ന, തദത്ഥാജാനനതോ. ദസാഹാനാഗതായ വസ്സൂപനായികായ ഗിമ്ഹദിവസാ ദസാഹാ ഹോന്തി, പഠമദിവസേ ച ലദ്ധാ നിട്ഠിതാ വസ്സികസാടികാ ദസാഹാതിക്കന്താപി വസ്സൂപനായികദിവസം അധിട്ഠാനഖേത്തം അപ്പത്തത്താ ന ച താവ നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതി, വുത്തഞ്ചേതം “വസ്സൂപനായികതോ പുബ്ബേ ദസാഹാതിക്കമേപി അനാപത്തീ”തി.

അന്തോദസാഹേ അധിട്ഠാതബ്ബാതി ഇദം ന അവിസേസേന ഏതസ്മിം അന്തരേ ഗിമ്ഹദിവസേപി അധിട്ഠാതബ്ബന്തി ഇമമത്ഥം ദീപേതും വുത്തം, കിന്തു ഗിമ്ഹദിവസേ ചേ ഉപ്പന്നാ, അധിട്ഠാനഖേത്തേ ച അന്തോദസാഹം ഹോതി, അന്തോദസാഹേ ഖേത്തേയേവ അധിട്ഠാതബ്ബാ, ന ഖേത്തന്തി കത്വാ ദസാഹം അതിക്കമിതബ്ബന്തി ദീപേതും വുത്തം. കസ്മാ? ഗിമ്ഹദിവസാനമ്പി ഗണനൂപഗത്താ, തസ്മാ അഖേത്തദിവസേപി ഗണേത്വാ ഖേത്തേ ഏവ “അന്തോദസാഹേ അധിട്ഠാതബ്ബാ”തി വുത്തം ഹോതീതി.

വസ്സികസാടികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. ചീവരഅച്ഛിന്ദനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൬൩൧. സാമന്തി സകസഞ്ഞിതാനിയമനത്ഥം വുത്തം. സകസഞ്ഞിതായേവ ഹി അച്ഛിന്ദാപനഅച്ഛിന്ദനേസു നിസ്സഗ്ഗിയം, തസ്മാ നിസ്സഗ്ഗിയമൂലങ്ഗനിദസ്സനമേതം. “ചീവര”ന്തി വുത്തത്താ “അചീവരം അച്ഛിന്ദന്തസ്സ ന നിസ്സഗ്ഗിയ”ന്തി വുത്തമേവ ഹോതി. “ദത്വാതി ദത്വാ വാ ദാപേത്വാ വാ”തി കിഞ്ചാപി പദഭാജനം യുജ്ജതി, അഞ്ഞസ്സ പന സന്തകം അഞ്ഞസ്സ ഭിക്ഖുനോ ദാപേത്വാ തം സയം വാ അച്ഛിന്ദേയ്യ, തേനേവ വാ അച്ഛിന്ദാപേയ്യാതി അനിട്ഠപ്പസങ്ഗഭയാ ന വുത്തം, അത്ഥതോ പന അത്തനോ സന്തകം അഞ്ഞേന സദ്ധിവിഹാരികാദിനാ ദാപേത്വാ, അഞ്ഞസ്സ സന്തകം വാ തസ്സ വിസ്സാസാ ദാപേത്വാ തം അച്ഛിന്ദേയ്യ വാ അച്ഛിന്ദാപേയ്യ വാ നിസ്സഗ്ഗിയന്തി വേദിതബ്ബം, തഞ്ച ഖോ അനപേക്ഖോ ദത്വാ. യദി ഏവം “ചജിത്വാ ദിന്നം അച്ഛിന്ദിത്വാ ഗണ്ഹന്തോ ഭണ്ഡഗ്ഘേന കാരേതബ്ബോ”തി ഇദം കിന്തി ചേ? സകസഞ്ഞായ അഗ്ഗഹേത്വാ അഞ്ഞായ ഥേയ്യായ ഗണ്ഹന്തം സന്ധായ വുത്തം, തേനേവ വുത്തം “സകസഞ്ഞായ ഗഹിതത്താ പനസ്സ പാരാജികം നത്ഥീ”തി, അപിച “അനാപത്തി സോ വാ ദേതി, തസ്സ വാ വിസ്സസന്തോ ഗണ്ഹാതീ”തി വചനതോപി തം സിദ്ധമേവ. ഏത്താവതാ താവകാലികം കത്വാ ദിന്നം അച്ഛിന്ദന്തസ്സ അനാപത്തി സാധിതാ ഹോതി. “അമ്ഹാകം സന്തികേ ഉപജ്ഝം ഗണ്ഹിസ്സതീ”തിആദിവചനം സാമണേരസ്സ ദാനം ദീപേതി, തഞ്ച ഇധ നാധിപ്പേതം. **പാളിയം** (പാരാ॰ ൬൩൩-൬൩൪) ഉപസമ്പന്നേ തികപാചിത്തിയം വിയ അനുപസമ്പന്നേ തികദുക്കടമ്പി

ആഗതന്തി ചേ? ന, തദധിപ്പായാജാനനതോ. അനുപസമ്പന്നകാലേ ഏവം ദത്വാ അഞ്ഞസ്സ സന്തികേ ഉപസമ്പന്നം ദിസ്വാ കുപിതോ ചേ അച്ഛിന്ദതി, ഉപസമ്പന്നസ്സേവ വാ "സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ തുമ്ഹാകം സന്തികേ ഉപസമ്പജ്ജിസ്സാമീ"തി വദന്തസ്സ ദത്വാ പുന അച്ഛിന്ദതി ചേ, നിസ്സഗ്ഗിയന്തി അയമേത്ഥ അധിപ്പായോ.

൬൩൩. സകിം ആണത്തോ ബഹുകമ്പി അച്ഛിന്ദതി, നിസ്സഗ്ഗിയന്തി ഏകബദ്ധത്താ ഏകം പാചിത്തിയം, തം സന്ധായേതം വുത്തം **"ആണത്തോ ബഹൂനി ഗണ്ഹാതി, ഏകം പാചിത്തിയ"**ന്തി. **മാതികാട്ഠകഥായം** പന "വത്ഥുഗണനായ ആപത്തിയോ"തി വുത്തം, തം ആണത്തിയാ ബഹുത്താ "സബ്ബാനി ഗണ്ഹാ"തി വദന്തസ്സ ഗാഹം സന്ധായ വുത്തം, തേനേവ തത്ഥ വുത്തം "ഏകവാചായ സമ്ബഹുലാ ആപത്തിയോ"തി. ഏവം സന്തേ പാളിവചനം, അട്ഠകഥാവചനദ്വയഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞം സമേതി, പരസന്തകമ്പി നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതി പംസുകൂലഞ്ച, തേന "ദുസ്സന്തേ ബദ്ധരൂപിയം വിയാ"തി വുത്തം, തം തദത്ഥനിയമദസ്സനത്ഥം വുത്തം, യഥാവത്ഥാദിതം അച്ഛിന്ദനചിത്തേന സചിത്തകം, വചീകമ്മം പന കേവലം അച്ഛിന്ദാപേന്തസ്സേവ "ദേഹീ"തി ബലക്കാരേന ഗണ്ഹതോപി വേദിതബ്ബം, തം ന യുത്തം "അനാപത്തി സോ വാ ദേതീ"തി വചനതോ. "തുട്ഠോ വാ ദുട്ഠോ വാ ദേതി, അനാപത്തിയേവാ"തി മാതികാട്ഠകഥാവചനതോ വാതി ചേ? ന, ഉഭയത്ഥ അത്തനോ രുചിയാ ദാനം സന്ധായ വുത്തത്താ, പസയ്ഹാവഹാരേ അനാപത്തിപ്പസങ്ഗതോ ച. "ഭിക്ഖുസ്സ സാമം ചീവരം ദത്വാ'തി പാളിവചനതോ ച **മാതികാട്ഠകഥായ** അങ്ഗവവത്ഥാനേ 'ഉപസമ്പന്നതാ'തി വുത്തത്താ ച ഉഭയത്ഥ ദാനഹരണേസു ഭിക്ഖുഭാവോ ഇച്ഛിതബ്ബോതി ദീപേതീ"തി വദന്തി, ഇദമയുത്തന്തി നോ തക്കോതി ആചരിയോ. കസ്മാ? അനുപസമ്പന്നസ്സ ചീവരം ദത്വാ തം ഉപസമ്പന്നകാലേ അച്ഛിന്ദന്തസ്സ അനാപത്തിപ്പസങ്ഗതോ. "അനുപസമ്പന്നസ്സ ചീവരം വാ അഞ്ഞം വാ പരിക്ഖാരം ദത്വാ…പേ… ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി വചനതോ ദുക്കടം തത്ഥ ഹോതീതി ചേ? നാസിദ്ധത്താ, ദാനകാലേ ഏവ ഉപസമ്പന്നതാ പമാണന്തി അസിദ്ധമേതം **അട്ഠകഥായ** വാ **പാളിയാ** വാ യുത്തിതോ വാ, തസ്മാ തം ന യുത്തന്തി അത്ഥോ. അനുപസമ്പന്നസ്സ ചീവരം ദത്വാ തസ്സേവ അനുപസമ്പന്നകാലേയേവ ചീവരം അച്ഛിന്ദന്തസ്സ ദുക്കടം, ഉപസമ്പന്നകാലേ വാ ദത്വാ അനുപസമ്പന്നകാലേ അച്ഛിന്ദന്തസ്സ ദുക്കടന്തി തസ്സ വചനസ്സ ഇദം വികപ്പന്തരഞ്ച സമ്ഭവതി, തസ്മാ (പാരാ॰ ൬൩൫ ആദയോ) വികപ്പന്തരസ്സ സമ്ഭവതോ ച ന യുത്തം, യസ്മാ അനുപസമ്പന്നകാലേ ദത്വാ ഉപസമ്പന്നകാലേ അച്ഛിന്ദന്തസ്സ വിസും ദുക്കടം ന പഞ്ഞത്തം, തസ്മാ പുരാണചീവരധോവാപനാദിസിക്ഖാപദേസു വിയ അപരഭാഗേ ഉപസമ്പന്നതാ ചേത്ഥ പമാണം, തസ്മാ "ഉപസമ്പന്നതാ"തി അങ്ഗേസു വുത്തത്താ ച തം ന യുത്തന്തി അത്ഥോ. ഏത്ഥ "പച്ചാസീസന്തസ്സേവ ദാനമധിപ്പേതം, ന നിസ്സട്ഠദാന"ന്തി **ധമ്മസിരിത്ഥേരോ** വദതി കിര, വീമംസിതബ്ബം.

ചീവരഅച്ഛിന്ദനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. സുത്തവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൬൩൭. ഛട്ഠേ കിഞ്ചാപി "സാമം സുത്തം വിഞ്ഞാപേത്വാ"തി വുത്തം, **മാതികാട്ഠകഥായം** പന "ചീവരത്ഥായ സാമം വിഞ്ഞത്തം സുത്ത"ന്തി അവത്വാ കേവലം "ചീവരത്ഥായ വിഞ്ഞാപിതസുത്ത"ന്തി അങ്ഗേസു വുത്തത്താ അഞ്ഞേന ചീവരത്ഥായ വിഞ്ഞത്തം സുത്തമ്പി സങ്ഗഹം ഗച്ഛതീതി വേദിതബ്ബം. **സാമ**ന്തി ചേത്ഥ കസ്സചി നിയമനം. "സാമം വിഞ്ഞാപേത്വാ"തി കിഞ്ചാപി വുത്തം, തഥാപി "സാമം വായാപേയ്യാ"തി അത്തനോ അത്ഥായ വായാപേയ്യാതി ഏവം സമ്ബന്ധോ, അത്ഥോ ച വേദിതബ്ബോ, **പാളിയം** പന ആസന്നപദേന യോജനാ കതാ, തസ്മാ സാമം വിഞ്ഞത്തം സുത്തന്തി അഞ്ഞവിഞ്ഞത്തം കപ്പിയം ആപജ്ജതി, ഹത്ഥകമ്മയാചനവസേന ലദ്ധതന്തവായോപി കപ്പിയോ. വികപ്പനുപഗപച്ഛിമപ്പമാണം ചേ, തന്തേ വീതംയേവ സകിം അധിട്ഠാതബ്ബം, പുന അധിട്ഠാനകിച്ചം നത്ഥി അധിട്ഠിതേന ഏകീഭാവൂപഗമനതോ. "സചേ പന പരിച്ഛേദം ദസ്സേത്വാവ ചിനസാടകം വിയ, അന്തരന്തരാ അധിട്ഠിതം ഹോതി, പുന അധിട്ഠാതബ്ബ"ന്തി വുത്തം. "പടിലാഭേനാതി വചനേന വായാപേത്വാ ഠപേസ്സാമീതിആദി ഏകസ്മിം അന്തോഗധം ഹോതീ"തി വദന്തി.

സുത്തവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. മഹാപേസകാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൬൪൨. വിസിട്ഠം കപ്പഞ്ച തസ്സ വചനേന വിസിട്ഠം കതഞ്ച പമാണം, ന ആമിസദാനം. കേസുചി പോത്ഥകേസു "ചീവര"ന്തി ഉദ്ധരിത്വാ വിഭാഗോ വുത്തോ, തം ന സമേതീതി.

മഹാപേസകാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. അച്ചേകചീവരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൬൪൬. “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അച്ചേകചീവരം പടിഗ്ഗഹേത്വാ നിക്ഖിപിതു”ന്തി, “യാവ പവാരണാ പവാരിതാ”തി ച യം വുത്തം, തേ പന ഭിക്ഖൂ തസ്സ വചനസ്സ അത്ഥം മിച്ഛാ ഗഹേത്വാ അച്ചേകചീവരം നിക്ഖിപന്താ ചീവരകാലസമയം അതിക്കാമേസും. കിമിദം വിഭത്തം, ഉദാഹു അവിഭത്തന്തി? വിഭത്തം, പുഗ്ഗലികം വാ. തേനേവ പരതോ “അമ്ഹാകം, ആവുസോ, അച്ചേകചീവരാനീ”തി വുത്തം, അവിഭത്തം പന സങ്ഘികത്താ ന കസ്സചി നിസ്സഗ്ഗിയം കരോതി.

അപിച “അച്ചേകചീവരം പടിഗ്ഗഹേത്വാ നിക്ഖിപിതു”ന്തി ഇമിനാ സാമഞ്ഞവചനേന വസ്സൂപനായികദിവസതോ പട്ഠായ, പിട്ഠിസമയതോ പട്ഠായ വാ യാവ പവാരണാ നിക്ഖിപിതും വട്ടതി ഏവ സങ്ഘികത്താ, പുഗ്ഗലികമ്പി “വസ്സംവുത്ഥകാലേ ഗണ്ഹഥാ”തി ദിന്നത്താ. താദിസഞ്ഹി യാവ വസ്സംവുത്ഥോ ഹോതി, താവ ന തസ്സേവ, ദായകസ്സ സന്തകം ഹോതി, തഥാ ഇതോ തതിയവസ്സേ, ചതുത്ഥവസ്സേ വാ “പവാരണായ ഗണ്ഹഥാ”തിആദിനാ ദിന്നമ്പി നിക്ഖിപിത്വാ യഥാദാനമേവ ഗഹേതബ്ബം. അയമത്ഥോ **അട്ഠകഥായം** (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൪൬ ആദയോ) പാകടോ. താനി ചീവരകാലസമയാതിക്കമേ ന നിസ്സഗ്ഗിയാനീതി ചേ? ന, ഉദ്ദിസ്സ ദിന്നത്താ. യസ്മാ അയം സമയോ “കാലേപി ആദിസ്സ ദിന്ന”ന്തി ഏത്ഥ “കാലോ”തി ആഗതോ, **ഗണഭോജനസിക്ഖാപദാദീസു** “സമയോ”ത്വേവ ആഗതോ, തസ്മാ ഇധ തേസം ഏകത്ഥതാദസ്സനത്ഥം ഏകതോ “ചീവരകാലസമയോ”തി വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. **മാതികായം** പനേത്ഥ താദിസം ചീവരം അത്തനോ സന്തകഭാവം ഉപഗതം പുഗ്ഗലികം സന്ധായ വുത്തം, തേനേവാഹ **“ഭിക്ഖുനോ പനേവ അച്ചേകചീവരം ഉപ്പജ്ജേയ്യാ”**തി. അത്തനോ കുടിയാ വസ്സംവുത്ഥസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഹി ദാതും അലഭന്തോ അന്തോവസ്സേ ഏവ ദാനകിച്ചം പരിനിട്ഠാപേത്വാ ഗച്ഛതി, തഥാ സങ്ഘസ്സ. തസ്മാ ഇദം അച്ചേകചീവരം അത്ഥി ഉപ്പന്നകാലതോ പട്ഠായ സങ്ഘസ്സ വാ പുഗ്ഗലസ്സ വാ സന്തകഭാവം ഉപഗച്ഛന്തം, യം ന വസ്സാവാസികഭാവേന ദിന്നം, അത്ഥി ഉപ്പന്നകാലതോ പട്ഠായ അനുപഗന്ത്വാ വസ്സംവുത്ഥകാലേയേവ പുഗ്ഗലസ്സ വാ സങ്ഘസ്സ വാ ഉപഗച്ഛന്തം, യം വസ്സാവാസികഭാവേന ഉപ്പജ്ജിത്വാ സമയേ ദിന്നം, അത്ഥി സമയേ ദിന്നമ്പി പുഗ്ഗലസ്സ സന്തകഭാവം അനുപഗച്ഛന്തം, സങ്ഘസന്തകഭാവം വാ ദായകസന്തകഭാവം വാ ഉപഗച്ഛന്തം, ഈദിസം സന്ധായ “സഞ്ഞാണം കത്വാ നിക്ഖിപിതബ്ബ”ന്തി വുത്തം. ഇദം അതിരേകസംവച്ഛരമ്പി നിക്ഖിപിതും ലഭതി അത്തനോ സന്തകഭാവം അനുപഗതത്താ, തസ്മാ “ദസാഹാനാഗത”ന്തി ഇതോ അഞ്ഞം സന്ധായ വുത്തന്തി സിദ്ധമേതന്തി. ദസാഹതോ പുരേതരം ലഭിത്വാ യാവ പവാരണാ നിക്ഖിപിതും ന ലഭതി, തസ്മാ സകഭാവൂപഗതമേവ അധിട്ഠാതബ്ബം, തംയേവ സന്ധായ “ദസാഹാനാഗത”ന്തി വുത്തം, യതോ “അന്തോസമയേ അധിട്ഠേതി, വികപ്പേതീ”തി **അനാപത്തിവാരേ** വുത്തം. സഞ്ഞാണം കത്വാ നിക്ഖിപിതബ്ബകം പന പരസ്സ ദാതബ്ബതായ സകഭാവം അനുപഗതം, ന ഹി തം സന്ധായ “അധിട്ഠേതി, വികപ്പേതീ”തി സക്കാ വത്തും, ന ച തം ഇമസ്മിം അത്ഥേ നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതി സങ്ഘസ്സ നിസ്സഗ്ഗിയാഭാവതോ, **അട്ഠകഥായ**മ്പി അയമത്ഥോ സുട്ഠു പാകടോവ. കതമം സഞ്ഞാണം കത്വാ നിക്ഖിപിതബ്ബന്തി ചേ? പരസന്തകം ചീവരം സങ്ഘികമേവ ഹോതി, തതോ “സല്ലക്ഖേത്വാ സുഖം ദാതും ഭവിസ്സതീ”തി ഇമിനാ ഹി പരസ്സ സന്തകഭാവോ ദസ്സിതോ.

“തതോ പരം ഏകദിവസമ്പി പരിഹാരോ നത്ഥീതി ദസാഹപരമതോ ഉദ്ധം അനുപഗതത്താ”തി ലിഖിതം, ഇതോ സമയതോ ഉദ്ധമേവ ദസാഹസ്സ അനുപഗതത്താ സമയതോ പരം ദസാഹം ന ലഭതീതി കിരസ്സ അധിപ്പായോ. **“ഏതം പരിഹാരം ലഭതിയേവാ”**തി ഏത്ഥ “ഏകാദസമം അരുണം ചീവരമാസേ ഉട്ഠേതീ”തി കാരണം ലിഖിതം. **അനുഗണ്ഠിപദേ** പന “അനധിട്ഠഹിത്വാ ഏകാദസദിവസേ നിക്ഖിപിതും ലഭതീ’തി വദന്തോ ഭഗവാ ഇതരമ്പി അനച്ചേകചീവരാദിം അനുജാനാതി, അച്ചേകചീവരമുഖേനാതി അപരേ”തി വുത്തം. ഏത്ഥ കതരം സുഭാസിതം? ഉഭയമ്പീതി ഏകേ. കഥം? പഠമം “അച്ചേകചീവരസ്സ അനത്ഥതേ കഥിനേ ദസദിവസാധികോ മാസോ, അത്ഥതേ കഥിനേ ദസദിവസാധികാ പഞ്ചമാസാ”തി ഇമിനാ സമേതി, **അനുഗണ്ഠിപദലദ്ധിയാ** ഹി ഏത്ഥ “ഏകാദസദിവസാധികോ”തി വത്തബ്ബതം ആപജ്ജതി, ദുതിയം “ദസാഹാനാഗതന്തി…പേ॰… ദസാഹേന അസമ്പത്താതി അത്ഥോ”തി ഇമിനാ സമേതി. ഇമസ്സ നയസ്സ വസേന “പഞ്ചമിതോ പട്ഠായ ഉപ്പന്നസ്സ ചീവരസ്സ നിധാനകാലോ ദസ്സിതോ ഹോതീ”തി പാഠോ യുജ്ജതി. തഥാ **ഗണ്ഠിപദലദ്ധിയാ** “നവാഹാനാഗതം കത്തികതേമാസികപുണ്ണമ”ന്തി വത്തബ്ബതം ആപജ്ജതി, തസ്സ വസേന “കാമഞ്ചേസ ദസാഹപരമം അതിരേകചീവരം ധാരേതബ്ബന്തി ഇമിനാവ സിദ്ധോ, അട്ഠുപ്പത്തിവസേന പന അപുബ്ബം വിയ അത്ഥം ദസ്സേത്വാ സിക്ഖാപദം ഠപിത”ന്തി അയം പാഠോ യുജ്ജതി. കോ പനേത്ഥ സാരോതി? യോ പച്ഛാ വുത്തോ, സോവ സാരോ. തേനേവ അട്ഠകഥാചരിയേന “പഞ്ചമിതോ പട്ഠായാ”തി വുത്തം. പോരാണഗണ്ഠിപദേഹി അട്ഠകഥായ ച സദ്ധിം സംസന്ദനതോ, “ദസാഹാനാഗത”ന്തി പാളിയാ സംസന്ദനതോ ച ഏത്ഥ **ഗണ്ഠിപദലദ്ധിപി** പാളിയാ സമേതി.

കഥം? യസ്മാ പവാരണാദിവസേ അരുണുഗ്ഗമനേ ഭിക്ഖു വസ്സംവുത്ഥോ ഹോതി, തസ്മാ ഇമിനാ ദസമേന അഹേന സദ്ധിം ഛട്ഠിതോ പട്ഠായ നവദിവസാ ദസ അഹാനീതി ദസാഹം, തേന **ദസാഹേന,** സഹയോഗത്ഥേ കരണവചനം. കത്തികതേമാസികപുണ്ണമാ ചീവരസമയം അസമ്പത്താതി കത്വാ "അനാഗതാ"തി വുച്ചതി. യഥാ അപരകത്തികപുണ്ണമായ വസ്സികസാടികം പച്ചുദ്ധരിത്വാ വികപ്പേന്തോ "ചാതുമാസം അധിട്ഠാതും തതോ പരം വികപ്പേതു"ന്തി വുച്ചതി , ഏവംസമ്പദമിദന്തി. ഏത്ഥ വുച്ചതീതി ചേ? ന, ഇമസ്സ നിപ്പയോജനഭാവപ്പസങ്ഗതോ. അച്ചേകചീവരപടിഗ്ഗഹണകാലം നിയമിതന്തി ചേ? ന, "ഛട്ഠിതോ പട്ഠായ ഉപ്പന്നചീവരം അച്ചേകമേവ ന ഹോതി. പഠമകഥിനേന സിദ്ധത്താ"തി **പോരാണട്ഠകഥാഗണ്ഠിപദേസു** വുത്തത്താ തതോ ഉപരി "അച്ചേകചീവര"ന്തി വുച്ചതി, പടിഗ്ഗണ്ഹന്തസ്സ ആപത്തിസങ്ഗഹോ ച. ന ച സാ ആപത്തി **പാളിയാ, അട്ഠകഥായ,** യുത്തിതോ വാ സമ്ഭവതി. അട്ഠുപ്പത്തിമത്തവസേന വുത്തന്തി ചേ? ന, ദസാഹാധിച്ചകാരികാ അട്ഠുപ്പത്തിപായം ന ദിസ്സതി. "ഭിക്ഖൂ അച്ചേകചീവരം പടിഗ്ഗഹേത്വാ ചീവരകാലസമയം അതിക്കാമേന്തീ"തി ഏത്ഥ ഏത്തികാ ഏവ ഹി അട്ഠുപ്പത്തി. തഥാ ഹി **പരിവാരേ** (പരി॰ ൪൭-ത്ഥ) "കിസ്മിം വത്ഥുസ്മി"ന്തി ആരഭിത്വാ ഏത്തകമേവ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. അച്ചേകചീവരം ചീവരകാലം നാതിക്കാമേതബ്ബം, ഇതരം അതിക്കാമേതബ്ബന്തി ദസ്സനത്ഥം ഇദം പഞ്ഞത്തന്തി ചേ? ന, അച്ചേകചീവരസ്സേവ അപരാധദസ്സനതോ, വിസേസകാരണാഭാവാ , "കാമഞ്ചേസ ദസാഹപരമം അതിരേകചീവരം ധാരേതബ്ബന്തി ഇമിനാവ സിദ്ധോ"തിആദിവചനവിരോധതോ ച യഥാവുത്തവചനാസമ്ഭവതോ ച.

കഥം? ദസാഹേന സഹ കത്തികപുണ്ണമാ "അനാഗതാ"തി ഹി വുത്തേ ദസാഹതോ അഞ്ഞാ സാ പുണ്ണമാതി ആപജ്ജതി. അനഞ്ഞാ ചേ, **സഹ**-സദ്ദോ ന സമ്ഭവതി, ന ഹി അത്തനാവ അത്തനോ യോഗോ സമ്ഭവതി, **അനാഗത**-സദ്ദോ ച ന സമ്ഭവതി. ആഗതാ സമ്പത്താ ഏവ ഹി സാ പുണ്ണമാ. ചീവരസമയസ്സ അനന്തരത്താ ഏകീഭാവം അനാഗതത്താ അനാഗതായേവാതി ചേ? ന, തഥാപി **അനാഗത**-സദ്ദസ്സ സമ്ഭവതോ, ആഗമനസമ്ഭവേ സതിയേവ ഹി **അനാഗത**-സദ്ദോ സമ്ഭവതി, ന ഹി നിബ്ബാനം, പഞ്ഞത്തി വാ "അനാഗതാ"തി വുച്ചതി. നിബ്ബാനം വിയ ഖണത്തയം, സാ ച പുണ്ണമാ ന കദാചി സമയഭാവം പാപുണാതീതി അയുത്തമേവ. "തതോ പരം വികപ്പേതു"ന്തി പന വചനം പിട്ഠിസമയം ഗഹേത്വാ ഠിതത്താ സമ്ഭവതി. അപിച പവാരണായം അരുണേ ച ഉട്ഠിതേ സാ പുണ്ണമാ ചീവരസമയം ഏകാഹാനാഗതാ ഏവാപജ്ജതി പുബ്ബേ സഹയോഗപത്തത്താ. ഏവം സന്തേ ഏകീഭാവഗതാപി സാ ചീവരസമയം അനാഗതാ ഏവ ജാതാതി സബ്ബദാ ന തഥാവിഗ്ഗഹകരണവചനത്ഥം കോചിദേവ വചനതോ ദീപേതീതി വേദിതബ്ബം.

കിമത്ഥം പനേത്ഥ "ദസദിവസാധികോ മാസോ"തിആദി വുത്തന്തി? തം പാരിപൂരിസമ്ഭവതോ. പഞ്ചമിയഞ്ഹി പുരേ അരുണം ഉപ്പന്നഅച്ചേകചീവരസ്സ ദസദിവസാധികോ മാസോയേവ പരിപൂരോതി കത്വാ തഥാ വുത്തം. അപിച തസ്സാ പഞ്ചമിയാ ദിവസഭാഗോപി സമ്പത്തായ രത്തിയാ "ഹിയ്യോ"തി വുച്ചതി, പഗേവ പുരേ അരുണം, തേനേവാഹ "ഹിയ്യോ ഖോ, ആവുസോ, അമ്ഹാക"ന്തിആദി. "ഏവം സന്തേ 'ഛട്ഠിതോ പട്ഠായാ'തി വുത്തപഠമപാഠസ്സ വസേന 'അനച്ചേകചീവരമ്പി പച്ചുദ്ധരിത്വാ ഠപിതം തിചീവരമ്പി ഏതം പരിഹാരം ലഭതിയേവാ'"തി ച "ദസദിവസാധികോ മാസോ"തിആദി ച യം ലിഖിതം. തം ന, "പഞ്ചമിതോ പട്ഠായാ"തി പാഠേ സജ്ജിതേവ ഏതേന പരിയായേന യഥാവുത്തഅത്ഥസമ്ഭവതോ, ന താനി ഠാനാനി പുന സജ്ജിതാനി. യഥാഠിതവസേനേവ അജ്ഝുപേക്ഖിതബ്ബാനീതി നോ തക്കോതി ആചരിയോ. ഇദം സിക്ഖാപദം പുണ്ണമായം അനിസ്സഗ്ഗിയത്ഥമേവാതി **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ**. "പവാരണാമാസസ്സ ജുണ്ഹപക്ഖപഞ്ചമിതോ പട്ഠായാ"തി പാഠേ സജ്ജിതേ ഏതേന പരിയായേന യഥാവുത്തോ ഉപ്പന്നസ്സ ചീവരസ്സ നിധാനകാലോ ദസ്സിതോ ഹോതി, "അച്ചേകചീവരന്തി അച്ചായികചീവരം വുച്ചതീ"തിആദി പാഠോ. "ഛട്ഠിതോ പട്ഠായാ"തി ച "കാമഞ്ചേസ ദസാഹപരമ"ന്തിആദി ച യം ലിഖിതം, തം ന പാഠോ, തസ്മാ ഏകാദസദിവസം പരിഹാരം ലഭതീതി കത്വാ ആചരിയേന "പഞ്ചമിതോ പട്ഠായാ"തി ലിഖാപിതോ കിര. "പവാരണാമാസസ്സ ജുണ്ഹപക്ഖഛട്ഠിതോ പട്ഠായ പന ഉപ്പന്നം അനച്ചേകചീവരമ്പി പച്ചുദ്ധരിത്വാ ഠപിതം തിചീവരമ്പി ഏതം പരിഹാരം ലഭതിയേവാതി പാഠോ"തി ച "അച്ചേകചീവരസ്സ അനത്ഥതേ കഥിനേ ഏകാദസദിവസാധികോ മാസോ, അത്ഥതേ കഥിനേ ഏകാദസദിവസാധികാ പഞ്ചമാസാതി പാഠോ"തി ച ഏത്ഥ പപഞ്ചേന്തി, തസ്മാ സുട്ഠു സല്ലക്ഖേത്വാ കഥേതബ്ബം, തുണ്ഹീഭൂതേന വാ ഭവിതബ്ബം.

അച്ചേകചീവരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. സാസങ്കസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൬൫൩. **"തിണ്ണം ചീവരാനം അഞ്ഞതരം ചീവര**ന്തി ഇദം തിചീവരേ ഏവ അയം വിധി, ഇതരസ്മിം യഥാസുഖന്തി ദസ്സനത്ഥം വുത്ത"ന്തി വദന്തി. "അതിരേകഛാരത്തം വിപ്പവസന്തീ"തി

തസ്മിംയേവ സേനാസനേ വാസോ ന വിപ്പവാസോതി കത്വാ വുത്തം. കസ്മാ? ചീവരപ്പവത്തിജാനനതോ. എത്ഥ കിഞ്ചാപി "ആരഞ്ഞകം നാമ സേനാസനം പഞ്ചധനുസതികം പച്ഛിമ"ന്തി വചനതോ അതിരേകതോപി വുത്തം, ആരഞ്ഞകമേവ പന സേനാസനം ഹോതി, ധുതങ്ഗം രക്ഖതി ചീവരപ്പവത്തിജാനനപലിബോധസമ്ഭവതോ.

൬൫൩. "ഗാവുതതോ അതിരേകപ്പമാണേന ലഭതീ"തി യം വുത്തം, തം കഥം പഞ്ഞായതീതി ചേ? "സിയാ ച തസ്സ ഭിക്ഖുനോ കോചിദേവ പച്ചയോ തേന ചീവരേന വിപ്പവാസായാ"തി വചനതോ. യോജനപ്പമാണേപി സിയാതി ചേ? ന, "പുന ഗാമസീമം ഓക്കമിത്വാ വസിത്വാ പക്കമതീ"തി അനാപത്തിവാരേ അനുഞ്ഞാതത്താ. യദി ഏവം "യോജനപ്പമാണേ ന ലഭതീ"തി ഇദം കിന്തി? ഇദം നിബദ്ധാവാസവസേനേവ വുത്തം. തത്ഥ ധുതങ്ഗം ഭിജ്ജതീതി? ന ഭിജ്ജതി, കിന്തു ന ഇധ ധുതങ്ഗാധികാരോ അത്ഥീതി. അഥ കസ്മാ "അയം ധുതങ്ഗചോരോതി വേദിതബ്ബോ"തി വുത്തന്തി? അസമ്ഭവതോ. കഥം പഞ്ഞായതീതി? അങ്ഗേസു അഭാവതോ. ധുതങ്ഗധരസ്സ പതിരൂപസേനാസനദീപനതോ ധുതങ്ഗധരതാ തസ്സ സിദ്ധാ. വചനപ്പമാണതോതി ചേ? ന, വചനപ്പമാണതോ ച **പാളിയേവ** പമാണം. "അനാപത്തി പുന ഗാമസീമം ഓക്കമിത്വാ വസിത്വാ പക്കമതീ"തി ഹി വുത്തം. ഗാമസീമാ നിക്ഖമിത്വാ കിത്തകം കാലം വസിത്വാ പക്കമിതബ്ബന്തി ചേ? പുനദിവസേയേവ, തസ്മാ അട്ഠമോ അരുണോ നിബദ്ധാവാസേ വാ ഗന്തബ്ബട്ഠാനേ വാ ഉട്ഠേതബ്ബോതി ഏകേ. അന്തോഛാരത്തന്തി ഏകേ. യാവ നിബദ്ധാവാസം ന കപ്പേതീതി ഏകേ. യാവ മഗ്ഗപരിസ്സമവിനോദനാതി ഏകേ. സതി അന്തരായേ അന്തോഛാരത്തം വസതി, അനാപത്തി. നിബദ്ധാവാസകപ്പനേ സതി അരുണുഗ്ഗമനേ ആപത്തി. സചേ തംസത്തമോ ദിവസോ, തദഹേവ നിക്ഖിത്തചീവരം ഗഹേതബ്ബം, പച്ചുദ്ധരിതബ്ബം വാതി ഏകേ. സചേ അന്തരാ നവമഗ്ഗപാതുഭാവേന വാ നവഗാമസന്നിവേസേന വാ, തം സേനാസനം അങ്ഗസമ്പത്തിതോ പരിഹായതി. തദഹേവ ചീവരം ഗഹേതബ്ബം വാ പച്ചുദ്ധരിതബ്ബം വാ. ഛാരത്തം വിപ്പവസന്തസ്സ ചേ പരിഹായതി, അനാപത്തി അനുഞ്ഞാതദിവസത്താതി ഏകേ. ആപത്തി ഏവ അനങ്ഗസമ്പത്തിതോതി ഏകേ. യുത്തതരം പനേത്ഥ വിചാരേത്വാ ഗഹേതബ്ബം. സചേ ധുതങ്ഗധരോ ഹോതി, ഗാമസീമായം അവസിത്വാ പച്ഛിമപ്പമാണയുത്തേ ഠാനേ വസിത്വാ പക്കമിതബ്ബം. പഠമം ബദ്ധഅവിപ്പവാസസീമോ ചേ ഗാമോ ഹോതി, അഞ്ഞസ്മിമ്പി മാസേ അന്തോസീമായ വസതോ അനാപത്തി. **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** "യഥാവുത്തസേനാസനേ വസന്തേനാപി ഛാരത്തമേവ ചീവരം ഗാമേ നിക്ഖിപിതബ്ബന്തി അധിപ്പായേന അഞ്ഞം അന്തോഛാരത്തമ്പി അഞ്ഞമ്പി വസതോ ആപത്തിയേവാ"തി വുത്തം.

സാസങ്കസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. പരിണതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൬൫൭. **ദേഥാവുസോ അമ്ഹാകന്തി** എത്ഥ അകതവിഞ്ഞത്തി ഹോതി ന ഹോതീതി? ഹോതി, യദി ഏവം അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദസ്സ ച ഇമസ്സ ച കിം നാനാകരണന്തി? തം അഞ്ഞാതകഅപ്പവാരിതേയേവ വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ, ഇദം ഞാതകപവാരിതേപി, തം അനച്ഛിന്നചീവരസ്സേവ, ഇദം തസ്സപി, തം ചീവരംയേവ വിഞ്ഞാപേന്തസ്സ, ഇദം അചീവരമ്പി. ഏവം സന്തേ ഇദം തം അന്തോകത്വാ ഠിതം ഹോതി, തസ്മാ ദ്വിന്നമ്പി അങ്ഗസമ്പത്തിയാ സതി കേന ഭവിതബ്ബന്തി? ഇമിനാ ഭവിതബ്ബം ഇമസ്സ നിപ്പദേസതോതി ഏകേ. ദ്വീഹിപി ഭവിതബ്ബം ഉഭിന്നമ്പി അങ്ഗസിദ്ധിതോതി ഏകേ. ഇമാനി തസ്സ അങ്ഗാനി വികപ്പനുപഗചീവരതാ, സമയാഭാവോ, അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തി, തായ ച പടിലാഭോതി ചത്താരി. ഇമസ്സ പന സങ്ഘേ പരിണതഭാവോ, ഞത്വാ അത്തനോ പരിണാമനം, പടിലാഭോതി തീണി. എത്ഥ പഠമോ വാദോ അയുത്തോ കത്വാപി ഓകാസം **അട്ഠകഥായം, പരിവാരേ** ച അവിചാരിതത്താ. യദി ഏവം തത്ഥ അങ്ഗേസു "അനഞ്ഞപരിണതതാ"തി വത്തബ്ബന്തി ചേ? ന വത്തബ്ബം, അത്ഥതോ സിദ്ധത്താ. പരിണതസിക്ഖാപദദ്വയസിദ്ധിതോ, പരിണതസഞ്ഞിതോ, ആപത്തിസമ്ഭവതോ ച "മയ്ഹമ്പി ദേഥാ"തി വദതി, "വട്ടതീ"തി അനുട്ടിട്ഠം, "അമ്ഹാകമ്പി അത്ഥീ"തി വുത്തത്താ വട്ടതി. "സങ്ഘസ്സ പരിണതം...പേ॰... ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി എത്ഥ "പുഗ്ഗലസ്സാ"തി ന വുത്തം, യതോ സുദ്ധപാചിത്തിയവസേന ആഗതത്താ. "അഞ്ഞചേതിയസ്സാ"തി ന വുത്തം സങ്ഘസ്സ അചേതിയത്താ, തസ്മായേവ "ചേതിയസ്സ പരിണതം...പേ॰... ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി എത്ഥാപി "അഞ്ഞസങ്ഘസ്സ അഞ്ഞപുഗ്ഗലസ്സാ"തി ന വുത്തം. "യതോ തഥാ ഇധ ച 'പുഗ്ഗലസ്സ പരിണതം... പേ॰... ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ'തി എത്ഥ ച 'അത്തനോപീ'തി കിഞ്ചാപി ന വുത്തം, തഥാപി സമ്ഭവതീ"തി വദന്തി. തം പന ഇധ അത്തനോ പരിണാമനാധികാരത്താ ഇമസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ ന വുത്തന്തി ഏകേ. തതുത്തരിസിക്ഖാപദേ "അഞ്ഞേസ്സത്ഥായാ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൩) പദം വിയാതി ഏകേ. തം ന, എത്ഥ പുഗ്ഗലപരിണാമനസിക്ഖാപദേ അവുത്തത്താ. **ധമ്മസിരിത്ഥേരോ** പനാഹ -

“അത്തനോ അഞ്ഞതോ ലാഭം, സങ്ഘസ്സഞ്ഞസ്സ വാ നതം;
പരിണാമേയ്യ നിസ്സഗ്ഗി, പാചിത്തിയമ്പി ദുക്കട”ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - സങ്ഘസ്സ പരിണതം അത്തനോ പരിണാമേയ്യ നിസ്സഗ്ഗിയം. തദേവ അഞ്ഞതോ പരിണാമേയ്യ പാചിത്തിയം. അഞ്ഞസ്സ പരിണതം അത്തനോ വാ പരസ്സ വാ പരിണാമേയ്യ ദുക്കടന്തി, തസ്മാ അഞ്ഞാതകവിഞ്ഞത്തിആദീസു വുത്താപത്തിസമ്ഭവതോ ഇധ പരിണതദ്വയേ “അത്തനോ”തി പദം ന വുത്തം. തസ്മിഞ്ഹി വുത്തേ ദുക്കടമത്തപ്പസങ്ഗോ സിയാ, അവുത്തേ പനേതേസു വുത്താപത്തീനം യഥാഗമമഞ്ഞതരാ ച ഇധ അവുത്തസിദ്ധി ദുക്കടഞ്ചാതി ദ്വേ ആപത്തിയോ ഏകതോ ഹോന്തീതി വിനയധരാനം അനവസേസഞാണസ്സ ഓകാസോ കതോ ഹോതീതി.

ഇതി തിംസകകണ്ഡം സാരമണ്ഡം,
അലമേതം വിനയസ്സ സാരമണ്ഡേ;
ഇധ നിട്ഠിതസബ്ബസാരമണ്ഡം,
വിനയവസേന പുനാതി സാരമണ്ഡന്തി.

പരിണതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നിട്ഠിതോ പത്തവഗ്ഗോ തതിയോ.

നിസ്സഗ്ഗിയവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പാചിത്തിയവണ്ണനാ

൧. പാചിത്തിയകണ്ഡോ

൧. മുസാവാദവഗ്ഗോ

൧. മുസാവാദസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൧. **വാദക്ഖിത്തോ**തി ഏത്ഥ അവിസേസേന വാദജപ്പവിതണ്ഡസങ്ഖാതോ തിവിധോപി കഥാമഗ്ഗോ "വാദോ" ഇച്ചേവ വുത്തോതി വേദിതബ്ബോ. തേസു "തിത്ഥിയേഹി സദ്ധി"ന്തി വചനതോ ഠപേത്വാ വാദം "സേസാ"തി വദന്തി. ഛലജാതിനിഗ്ഗഹട്ഠാനകുസലതായ കദാചി കത്ഥചി **അവജാനിത്വാ പടിജാനാതി,** തഥാ പുബ്ബേ കിഞ്ചി വചനം **പടിജാനിത്വാ** പച്ഛാ **അവജാനാതി**. ഏവം വാ അഞ്ഞഥാ വാ **അഞ്ഞേനഞ്ഞം പടിചരതി**. ഏവം പവത്തോ സമ്പജാനമുസാഭാസം പടിസ്സുണിത്വാ അസച്ചായന്തോ സങ്കേതം കത്വാ വിസംവാദേന്തോ ഏവം സോ വാദക്ഖിത്തോ സമാനോ പാചിത്തിയവത്ഥുഞ്ച പരിപൂരേന്തോ വിചരതീതി ഏവമധിപ്പായോ വേദിതബ്ബോ. **അത്തനോ വാദേ**തി ഏത്ഥ "സബ്ബേ ധമ്മാ അനത്താ"തി (ധ॰ പ॰ ൨൭൯; ചൂളനി॰ അജിതമാണവപുച്ഛാനിദ്ദേസ ൭; നേത്തി॰ ൫; മഹാനി॰ ൨൭) പഠമമാരദ്ധേ അത്തനോ വാദേ. "യം ദുക്ഖം തദനത്താ"തി (സം॰ നി॰ ൩.൧൫) നോ സമയോ. "സബ്ബേ ധമ്മാ"തി വുത്തേ നിബ്ബാനമ്പി സങ്ഗഹം ഗച്ഛതി. "നിബ്ബാനം പരമം സുഖ"ന്തി (ധ॰ പ॰ ൨൦൩-൨൦൪; മ॰ നി॰ ൨.൨൧൫) വുത്തത്താ പന തം ന ദുക്ഖം. നോ ഠാനമേതം വിജ്ജതി. അയം പരവാദീ "യം ദുക്ഖം തദനത്താ"തി സുത്തം ദസ്സേത്വാ സിദ്ധന്തം സമ്ഭമേത്വാ "വിരോധി വിരുദ്ധോ"തി വുത്തം ദോസം ആരോപേസ്സതീതി തസ്മിം പഠമവാദേ കഞ്ചി ദോസം സല്ലക്ഖേന്തോ ആരോപിതേ വാ ദോസേ അനാരോപിതേ വാ "നായം മമ വാദോ"തി തം അവജാനിത്വാ "നിബ്ബാനഞ്ചേവ സസ്സത"ന്തി, "അനത്താ ഇതി നിച്ഛയാ"തി ച സുത്തം ദിസ്വാ തസ്സ പഠമവാദസ്സ നിദ്ദോസതം സല്ലക്ഖേത്വാ "മമേവ അയം വാദോ"തി തമേവ പച്ഛാ പടിജാനാതി. ഏവം തത്ഥ യഥാവുത്തമാനിസംസം സല്ലക്ഖേന്തോ തം പടിജാനിത്വാ യദി അനത്താ സബ്ബേ ധമ്മാ, ധമ്മാ ഏവ ന തേ ഭവന്തി. സഭാവം ധാരേന്തീതി ഹി "ധമ്മാ"തി വുച്ചന്തി.

അയഞ്ച **അത്ത**-സദ്ദോ സഭാവവാചീതി ഏവം ആരോപിതേ വാ ദോസേ അനാരോപിതേ വാ ദോസോതി സല്ലക്ഖേത്വാ "നായം മമ വാദോ"തി തമേവ പഠമവാദം പച്ഛാ അവജാനാതി. അഥ സോ പരവാദീ സപക്ഖം പടിസേധേ പടിജാനനത്ഥാപനയനം . പടിജാനാതി പത്യാസ്സ ഇതി വചനതോ "പടിഞ്ഞാ അഞ്ഞാ സോ നാമ തേ നിഗ്ഗഹോ"തി വുത്തോ. സഭാവാതിരിത്തം അത്ഥം പടിസേധാധിപ്പായതോ സഭാവതോ അതിരിത്തം ബാലപരികപ്പിതമത്താനം സന്ധായ "അനത്താ സബ്ബേ ധമ്മാ"തി മേ പടിഞ്ഞാതകഥാ, സാ ച തദവത്ഥായേവാതി ന മേ തം പടിഞ്ഞാതത്ഥാപനയനം അത്ഥി, "നായം മമ വാദോ"തി അവജാനനം പന സഭാവസങ്ഖാതം അത്താനം സന്ധായ "അനത്താ സബ്ബേ ധമ്മാ"തി ന വദാമീതി അധിപ്പായേന കതന്തി ഇമിനാ അഞ്ഞേന കാരണേന തം പുബ്ബേ പടിഞ്ഞാതത്ഥാപനയനം കാരണം പടിച്ഛാദേതി. "അനത്താ സബ്ബേവ ധമ്മാ"തി ന വത്തബ്ബം **"അത്ത**-സദ്ദസ്സ സഭാവവാചിത്താ"തി ഇദം കാരണം പടിച്ച തേന പുബ്ബേ പടിഞ്ഞാതത്ഥാപനയനം കതം.

തമഞ്ഞകാരണം പച്ഛാ ദസ്സിതേന അഞ്ഞേന കാരണേന പടിച്ഛാദേതീതി അധിപ്പായോ.

യസ്മാ ന കേവലം യഥാദസ്സിതനയേന സോ അത്ഥമേവ അവജാനാതി, പടിജാനാതി ച, കിന്തു വചനമ്പി, തസ്മാ **അട്ഠകഥായം** (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൧) ''ജാനിതബ്ബതോ''തി പഠമം കാരണം വത്വാ പരവാദിനാ ''യദി ജാനിതബ്ബതോ അനിച്ചം, നിബ്ബാനം തേ അനിച്ചം സിയാ''തി വുത്തേ ''ന മയാ 'ജാനിതബ്ബതോ'തി കാരണം വുത്തം, 'ജാതിധമ്മതോ'തി മയാ വുത്തം, തം തയാ ബധിരതായ അഞ്ഞേന സല്ലക്ഖിതന്തിആദീനി വദതീതി അധിപ്പായോ. 'ജാനിതബ്ബതോ'തി വത്വാ പുന 'ജാതിധമ്മതോ'തിആദീനി വദതീ''തി വുത്തം. ''അവജാനിത്വാ പുന പടിജാനന്തോ തം അവജാനനം ഇമിനാ പടിച്ഛാദേതി നാമാ''തി ലിഖിതം.

൨. **ജാനിത്വാ ജാനന്തസ്സ ചാ**തി ജാനിത്വാ വാ ജാനന്തസ്സ വാതി അത്ഥദ്വയം ദീപേതീതി.

൩. അപിച **മിച്ഛാവാചാപരിയാപന്നാ**തി ചതുബ്ബിധമിച്ഛാവാചാപരിയാപന്നാ. സീഹളാദിനാമഭേദഗതാതി കേചി, തസ്മാ ഏവം വദതോ വചനം, തംസമുട്ഠാപികാ ചേതനാതി ഉഭയം വുത്തന്തി **മാതികായം** ഉഭിന്നം സങ്ഗഹിതത്താ. **വിഭങ്ഗേ** തം വചനം യസ്മാ വിനാ വിഞ്ഞത്തിയാ നത്ഥി, തസ്മാ ''വാചസികാ വിഞ്ഞത്തീ''തി വിഞ്ഞത്തി ച ദസ്സിതാ. ''ഏവം വദതോ വചന''ന്തി ലോകവോഹാരേന വത്വാ പരമത്ഥതോ ദസ്സേന്തോ ''തംസമുട്ഠാപികാ വാ ചേതനാതി വുത്ത''ന്തി ച വദതി. **ഓളാരികേനേവാ**തി ചേതനാസമുട്ഠാനവാചാനം സുഖുമത്താ വിസയവസേനേവ കതാതി.

൯. **ദിട്ഠംസ്സ ഹോതീ**തി ദിട്ഠോ അസ്സ, അനേന വാ ഉപചാരജ്ഝാനവസേന ന മയാ അബ്യാവടോ മതോ, ''ന മയാ പവത്തോ പട്ഠോ ദിട്ഠോ''തിആദിം ഭണന്തസ്സ ച പരമത്ഥസുഞ്ഞതം ഉപാദായ ഏവ ''ഇത്ഥിം ന പസ്സാമി, ന ച പുരിസ''ന്തി ഭണന്തസ്സ ച ന മുസാവാദോ.

൧൧. **ആപത്തിം ആപജ്ജതിയേവാ**തി ഏത്ഥ ''ദുബ്ഭാസിതാപത്തീ''തി വദന്തി. കസ്മാ? ''കേളിം കുരുമാനോ''തി വുത്തത്താ. ''വാചാ ഗിരാ…പേ॰… വാചസികാ വിഞ്ഞത്തീ''തി ഉജുകം സന്ധായ, കായോ ന ഉജുകോ.

മുസാവാദസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ഓമസവാദസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൧൩. **''പുന അരേ പത്തേ**തി പുന തം ഠാനം പരിവട്ടേത്വാ ആഗതേ അഞ്ഞസ്മിം അരേ''തി ലിഖിതം. **പതിട്ഠിതാരപ്പദേസ**ന്തി ഭൂമിം. **പുന അരേ**തി പുന തസ്മിംയേവ അരേ ഭൂമിം പത്തേതി അത്ഥോതി കേചി, തം ന സുന്ദരം വിയ. **ജാപിതോ**തി പരാജിതോ, ''പരാജിതോ''തി വാ പാഠോ. **പാപേസീ**തി അഭിഭവസി. മനാപം ഭാസമാനസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ ഗരും ഭാരം. **ഉദബ്ബഹീ**തി ആകഡ്ഢീതി അത്ഥോ, അനാദരത്ഥേ വാ സാമിവചനം. **ധനഞ്ച നം അലാഭേസീ**തി യഥാ സോ ധനം അലഭി, തഥാ അകാസീതി അധിപ്പായോ.

൯൫. പുബ്ബേതി നിദാനേ. **അവകണ്ണക**ന്തി ഛിന്നകണ്ണകനാമം. **ജവകണ്ണക**ന്തി വങ്കകണ്ണകനാമം. **ധനിട്ഠകം** ധനവഡ്ഢകനാമം, സിരിവഡ്ഢകനാമം **കുലവഡ്ഢ**കസ്സേവ നാമം. **തച്ഛകകമ്മ**ന്തി വഡ്ഢകികമ്മകാരാ കോട്ഠകാ, പാസാണകമ്മകാരാതി കേചി. **"മുദ്ദാ**തി പബ്ബഗണനാ. **ഗണനാ**തി മഹാഗണനാ"തി **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. **"മധുമേഹം** ഓമേഹ"ന്തി ലിഖിതം. ഥൂലകായസ്സ മംസൂപചയോതി ഏകേ. യഭ മേഥുനേ. വീതരാഗതാദീഹി അക്കോസന്തോപി കിലേസേഹേവ കിര അക്കോസതി നാമ, തഥാ "സോതാപന്നോ"തി അക്കോസന്തോ ആപത്തിയാ അക്കോസതി നാമാതി ഏകേ. ലിങ്ഗായത്തത്താ അച്ചോദാതാദിപി ലിങ്ഗമേവ ജാതം.

൯൬. സബ്ബത്ഥ **വദേതീ**തി ഉദ്ദേസോ. **ഭണതീ**തി വിത്ഥാരോ. **വദേതീ**തി വാ ഇമിനാ പരവിഞ്ഞാപനം ദീപേതി.

൨൬. അഞ്ഞാപദേസവാരേസു പന "ഏവം വദേതീ"തി വുത്തം. കസ്മാ? പുബ്ബേ ദസ്സിതഉദ്ദേസക്കമനിദസ്സനത്ഥം. പുബ്ബേപി "ഹീനേന ഹീനം, ഹീനേന ഉക്കട്ഠം, ഉക്കട്ഠേന ഹീനം, ഉക്കട്ഠേന ഉക്കട്ഠ"ന്തി ജാത്യാദീസു ഏകേകസ്മിം ചതുധാ ചതുധാ ദസ്സിതഉദ്ദേസക്കമസ്സ നിദസ്സനം "ഏവ"ന്തി ഇമിനാ കരോതി. "ഹീനേന ഹീനം വദേതീ"തി വുത്തട്ഠാനേയേവ ഹി "ഏവം വദേതീ"തി വുത്തേ സോ ആകാരോ നിദസ്സിതോ ഹോതീതി അധിപ്പായോ. അഞ്ഞഥാ അഞ്ഞാപദേസേന സോ ആകാരോ ന സമ്ഭവതീതി ആപജ്ജതി. ന സമ്ഭവതി ഏവാതി ചേ? ന, വിസേസകാരണാഭാവാ, തത്ഥ അനാപത്തിപ്പസങ്ഗതോ, അനിയമനിദ്ദേസേന അനിയമത്ഥസമ്ഭവതോ ച. "സന്തി ഇധേകച്ചേ ചണ്ഡാലാ"തിആദിനാ ഹി അനിയമനിദ്ദേസേന ചണ്ഡാലം വാ അചണ്ഡാലം വാ സന്ധായ ഭണന്തസ്സ ആപത്തീതി അനിയമത്ഥോ സമ്ഭവതീതി അധിപ്പായോ. യദി ഏവം ഏത്തകമേവ വത്തബ്ബം താവതാ പുബ്ബേ ദസ്സിതഉദ്ദേസക്കമനിദസ്സനസിദ്ധിതോതി? ന, "വദേതീ"തി ഇമിനാ അയോജിതേ "ഏവ"ന്തി പദേ ഇമം നാമ ആകാരം ദസ്സേതീതി അനവബോധതോ. അഞ്ഞാപദേസനയേപി പരവിഞ്ഞാപനേയേവ ദുക്കടപാചിത്തിയം വിയാതി നിയമനപയോജനം വാ "വദേതീ"തി പദന്തി വേദിതബ്ബം. അഥ വാ അത്തനോ സമീപേ ഠത്വാ അഞ്ഞം ഭിക്ഖും ആണാപേന്തോ ഹീനേന ഹീനം വദേതി ഭണതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സ. സചേ സയം ഹീനോ ഹീനേന ഹീനം ചണ്ഡാലം...പേ... പുക്കുസം "പുക്കുസോ"തി ഭണതി ആപത്തി വാചായ വാചായ പാചിത്തിയസ്സ, ഏസ നയോ അഞ്ഞാപദേസവാരേസുപീതി യോജനാ വേദിതബ്ബാ. അയമത്ഥോ ദുട്ഠദോസേസു പരിയേസിതബ്ബോ. അഞ്ഞഥാ "വദേതി ഭണതീ"തി ഏതേസം അഞ്ഞതരം ഉഭയത്ഥ അനഞ്ഞാപദേസവാരഅഞ്ഞാപദേസവാരേസു, വിസേസേന വാ അഞ്ഞാപദേസവാരേസു നിരത്ഥകം ആപജ്ജതി വിനായേവ തേന വചനസിലിട്ഠതാസമ്ഭവതോ. അത്തതോ **പാളിയം** അവുത്തത്താ പനേത്ഥ "സാണത്തിക"ന്തി വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. തത്രായം പദസന്ധി **വദേതീ**തി വദ ഇതീതി. അസമ്മുഖാ വദന്തസ്സ ദുക്കടം "സമ്മുഖാ പന സത്തഹിപി ആപത്തിക്ഖന്ധേഹി വദന്തസ്സ ദുക്കട"ന്തി **അന്ധകട്ഠകഥായം** വുത്തത്താ. **ദവകമ്യതാ** നാമ കേളി, തം ദസ്സേതും **"ഹസാധിപ്പായതാ"**തി വുത്തം. "അസമ്മുഖാപി ദവകമ്യതായ വദന്തസ്സ ദുബ്ഭാസിതമേവാ"തി ആചരിയാ വദന്തി. പാപഗരഹിതായ കുജ്ഝിത്വാപി വദന്തസ്സ ദുക്കടം, അസമ്മുഖാ അനാപത്തീതി.

ഓമസവാദസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. പേസുഞ്ഞസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൩൬-൭. "ഇമസ്സ സുത്വാ അമുസ്സാ"തി പാഠോ. "ഇമേസം സുത്വാ"തി ന സുന്ദരം. **ഭേദായപീ**തി ഭേദായ. തിണ്ണമ്പി ഭിക്ഖുഭാവതോയേവ നിപജ്ജനതോ **"ഭിക്ഖൂനം പേസുഞ്ഞേ"**തി ബഹുവചനം കതം.

൩൮-൯. "ഇത്ഥന്നാമോ ആയസ്മാ ചണ്ഡാലോ...പേ॰... പുക്കുസോതി ഭണതീ"തി വത്വാ പേസുഞ്ഞം ഉപസംഹരതീതി യോജനാ. അഞ്ഞഥാ "പുക്കുസോതി ഭണതീ"തി വത്തബ്ബതാ ആപജ്ജതി. ഏത്ഥ അനുപസമ്പന്നവാരോ ലബ്ഭമാനോപി ന ഉദ്ധടോ ഓമസവാദേ ദസ്സിതനയത്താ, സങ്ഖേപതോ അന്തേ ദസ്സേതുകാമതായ വാ. തഥാ ഹി അന്തേ തീണി ദുക്കടാനി ദസ്സിതാനി. താനി പന ദസ്സേന്തോ ഭഗവാ യസ്മാ "ഉപസമ്പന്നസ്സ സുത്വാ ഉപസമ്പന്നസ്സ പേസുഞ്ഞം ഉപസംഹരതീ"തി വുത്താനം ദ്വിന്നം പദാനം അഞ്ഞതരവിപല്ലാസവസേന വാ ഉഭയവിപല്ലാസവസേന വാ പാചിത്തിയന്തി കത്വാ ദ്വേപി താനി ഏകതോ വുത്താനീതി ദസ്സേതുകാമോ, തസ്മാ സബ്ബപഠമംയേവ "ഉപസമ്പന്നോ ഉപസമ്പന്നസ്സ സുത്വാ ഉപസമ്പന്നസ്സ പേസുഞ്ഞം ഉപസംഹരതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ"തി ആഹ. "ദ്വീസു പനേതേസു യസ്മാ പാരാജികം അജ്ഝാപന്നോപി ഉപസമ്പന്നോ താദിസംയേവ ഉപസമ്പന്നം ഖുംസേതുകാമോ ഓമസതി, താദിസസ്സ സുത്വാ താദിസസ്സ പേസുഞ്ഞം ഉപസംഹരതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സ, തസ്മാ 'ഉപസമ്പന്നോ'തി ഇദം ആദിപദം സബ്ബത്ഥ വുത്ത"ന്തി കേചി വദന്തി, തം ന യുത്തം, അനവസേസആപത്തിം ആപന്നസ്സ പുന ആപത്തിയാ അസമ്ഭവതോ, തസ്മാ കേവലം **മാതികായം** ഭിക്ഖുപദാഭാവതോയേവ "ഭണതി ഉപസംഹരതീ"തി പദാനം കാരകനിദ്ദേസാഭാവേ അസമ്ഭവതോ ഏവ തം ആദിപദം വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. ഇദം പാളിലേസാഭാവതോ അനാണത്തികമേവ. "ന പിയകമ്യസ്സ, ന ഭേദാധിപ്പായസ്സാ"തി ഉപസംഹരണാപേക്ഖം സാമിവചനം തുണ്ഹീഭൂതസ്സ വചനപ്പയോജനാഭാവതോ, തേന വുത്തം **"പാപഗരഹിതായ ഭണന്തസ്സ അനാപത്തീ"**തി.

പേസുഞ്ഞസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. പദസോധമ്മസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൪൫-൬. സബ്ബമേതം പദസോ ധമ്മോ നാമാതി ഏത്ഥ ധമ്മോ നാമ ബുദ്ധഭാസിതോതി ഏവം സമ്ബന്ധോ. **അക്ഖരസമൂഹോ**തി അസമത്തപദേ. പച്ചേകബുദ്ധഭാസിതം ബുദ്ധഭാസിതേ ഏവ. അനുപാസകഗഹട്ഠേഹി ഭാസിതോ ഇസിഭാസിതാദിസങ്ഗഹം ഗച്ഛതീതി വേദിതബ്ബം. കത്ഥചി പോത്ഥകേ "ദേവതാഭാസിതോ"തി പദം നത്ഥി, യത്ഥ അത്ഥി, സാ പാളി. **ഗാഥാബന്ധേപി ച ഏസ നയോ**തി ഏകമേവ അക്ഖരം വത്വാ ഠാനം ലബ്ഭതി ഏവ. "ഏവം മേ സുത"ന്തിആദിസുത്തം ഭണാപിയമാനോ ഏകാരം വത്വാ തിട്ഠതി ചേ, അമ്പക്ഖരേന പാചിത്തിയം, അപരിപുണ്ണപദം വത്വാ ഠിതേ അനുബ്യഞ്ജനേന. പദേസു ഏകം പഠമപദം വിരുജ്ഝതി ചേ, അനുപദേന പാചിത്തിയം. **അട്ഠകഥാനിസ്സിതോ**തി അട്ഠകഥാനിസ്സിതവസേന ഠിതോ. പുബ്ബേ പകതിഭാസായ

വുത്തം അട്ഠകഥം സന്ധായ. **പാളിനിസ്സിതോ**തി പാളിയം ഏവാഗതോ. **മഗ്ഗകഥാ**ദീനിപി പകരണാനി.

൪൫. ഉപചാരന്തി ദ്വാദസഹത്ഥം. **"ഓപാതേതീ**തി ഏകതോ ഭണതി സമാഗച്ഛതീ"തി ലിഖിതം. കിഞ്ചാപി അപലാലദമനമ്പി സീലുപദേസോപി ഭഗവതോ കാലേ ഉപ്പന്നോ, അഥ ഖോ തേസു യം യം ബുദ്ധവചനതോ ആഹരിത്വാ വുത്തം, തം തദേവ ആപത്തിവത്ഥു ഹോതീതി വിഞ്ഞാപനത്ഥം **മഹാഅട്ഠകഥായം** "വദന്തീ"തി വചനേഹി സിഥിലം കതം. ബുദ്ധവചനതോ ആഹരിത്വാ വുത്തസ്സ ബഹുലതായ തബ്ബഹുലനയേന തേസു ആപത്തി വുത്താ, തസ്മാ **മഹാപച്ചരിയം** തസ്സാധിപ്പായോ പകാസിതോതി അത്ഥോ. "സബ്ബേസമേവ വചനന്തി അപരേ"തി വുത്തം. സചേ ആചരിയോ ഠിതോ നിസിന്നാനം പാഠം ദേതി, "ന ഠിതോ നിസിന്നസ്സ ധമ്മം ദേസേസ്സാമീ"തി വുത്താപത്തിം നാപജ്ജതീതി ഏകേ. തേസമ്പി പാഠദാനം ധമ്മദേസനതോ ന അഞ്ഞന്തി തം ന യുത്തം, ഛത്തപാണികാദീനം പാഠദാനേന അനാപത്തിപ്പസങ്ഗതോ, ആപത്തിഭാവോ ച സിദ്ധോ. വുത്തഞ്ഹേതം -

> "ഉഭോ അത്ഥം ന ജാനന്തി, ഉഭോ ധമ്മം ന പസ്സരേ;
> യോ ചായം മന്തം വാചേതി, യോ ചാധമ്മേനധീയതീ"തി. (പാചി॰ ൬൪൭);

ഏത്ഥ അധീയതീതി അത്ഥോ, തസ്മാ പാഠദാനമ്പി ധമ്മദേസനാവ. **സേഖിയട്ഠകഥായം** (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൬൩൪) "ധമ്മപരിച്ഛേദോ പനേത്ഥ പദസോധമ്മേ വുത്തനയേന വേദിതബ്ബോ"തി വുത്തം , തസ്മാ അയമേവ ധമ്മോ സബ്ബത്ഥ ധമ്മപടിസംയുത്തസിക്ഖാപദേസു വേദിതബ്ബോ. യദി ഏവം സങ്ഖാരഭാസാദിവസേന ചിത്തധമ്മം ദേസേന്തസ്സ സേഖിയവസേന അനാപത്തി സിയാ, തതോ ഛപകജാതകവിരോധോ. തത്ഥ മന്താനം ബാഹിരഗന്ഥത്താതി ചേ? ന, തദധിപ്പായാജാനനതോ. അയഞ്ഹി തത്ഥ അധിപ്പായോ "ബാഹിരകഗന്ഥസങ്ഖാതമ്പി മന്തം ഉച്ചേ ആസനേ നിസിന്നസ്സ വാചേതും മേ ഭിക്ഖവേ അമനാപം, പഗേവ ധമ്മം ദേസേതു"ന്തി. "തദാപി മേ, ഭിക്ഖവേ, അമനാപം നീചേ ആസനേ നിസീദിത്വാ ഉച്ചേ ആസനേ നിസിന്നസ്സ മന്തം വാചേതും, കിമങ്ഗം പന ഏതരഹി...പേ॰... ധമ്മം ദേസേതു"ന്തി (പാചി॰ ൬൪൭) ഹി അയം പാളി യഥാവുത്തമേവ അധിപ്പായം ദീപേതി, ന അഞ്ഞം. തേനേവ "മന്തം വാചേതും ധമ്മം ദേസേതു"ന്തി വചനഭേദോ കതോ. അഞ്ഞഥാ ഉഭയത്ഥ "ധമ്മം ദേസേതു"മിച്ചേവ വത്തബ്ബന്തി.

മയാ സദ്ധിം മാ വദാതിആദിമ്ഹി പന **അനുഗണ്ഠിപദേ** ഏവം വുത്തോ "സചേ ഭിക്ഖു സാമണേരേന സദ്ധിം വത്തുകാമോ, തഥാ സാമണേരോപി ഭിക്ഖുനാ സദ്ധിം വത്തുകാമോ സഹസാ ഓപാതേതി, 'യേഭുയ്യേന പഗുണം ഗന്ഥം ഭണന്തം ഓപാതേതീ'തിആദീസു വിയ അനാപത്തി, ന ഹി ഏത്താവതാ ഭിക്ഖു സാമണേരസ്സ ഉദ്ദിസതി നാമ ഹോതി. യസ്മാ **മഹാഅട്ഠകഥായം** നത്ഥി, തസ്മാപി യുത്തമേവേതം. സചേ തത്ഥ വിചാരേത്വാ പടിക്ഖിത്തം സിയാ ആപത്തി, കിരിയാകിരിയഞ്ച നാപജ്ജതി. കസ്മാ? യസ്മാ ചിത്തേന ഏകതോ വത്തുകാമോ, അഥ ഖോ നം 'ഏകതോ മാ വദാ'തി പടിക്ഖിപിത്വാപി ഏകതോ വദന്തോ ആപജ്ജതി. അവത്തുകാമസ്സ സഹസാ വിരജ്ഝിത്വാ ഏകതോ വദന്തസ്സ അനാപത്തി, തേന വുത്തം 'മയാ സദ്ധിം മാ വദാതി വുത്തോ യദി വദതി, അനാപത്തീ'തി. തഥാപി ആചരിയാനം

മതിമനുവത്തന്തേന ഏവരൂപേസു ഠാനേസു യഥാവുത്തനയേനേവ പടിപജ്ജിതബ്ബം. കസ്മാ? യസ്മാ **മഹാഅട്ഠകഥായം** നത്ഥി, നത്ഥിഭാവതോയേവ ആപത്തി. സചേ തത്ഥ അനാപത്തിഅവചനം ന സമ്ഭവതി അയമട്ഠാനത്താ''തി.

തത്രായം വിചാരണാ - ''മയാ സദ്ധിം മാ വദാ''തി വുത്തോ യദി വദതി, ഭിക്ഖുനോ അനാപത്തീതി യുത്തമേതം ഭിക്ഖുനോ വത്തുകാമതായാഭാവതോ, ഭാവേപി സജ്ഝായകരണാദീസു തീസു അനാപത്തിതോ ച. അഥ സാമണേരേന ബ്യത്തതായ ''മയാ സദ്ധിം മാ വദാ''തി വുത്തോ ഭിക്ഖു അബ്യത്തതായ വദതി, ആപത്തി ഏവ വത്തുകാമതാസബ്ഭാവതോ. സഹസാ ചേ വദതി, അനാപത്തി തദഭാവതോ. സചേ ഭിക്ഖു ഏവം ''മയാ സദ്ധിം മാ വദാ''തി വത്വാ തേന സദ്ധിം സയം വദതി, ആപത്തി ഏവ. ന ഹി ഏതം സിക്ഖാപദം കിരിയാകിരിയം. യദി ഏതം സിക്ഖാപദം കിരിയാകിരിയം ഭവേയ്യ, യുത്തം. തത്ഥ അനാപത്തീതി അധിപ്പായോ. **മഹാപച്ചരിയം** ഇമിനാവ അധിപ്പായേന ''മയാ സദ്ധിം മാ വദാ''തി വുത്തം സിയാ. ന ഹി സാമണേരസ്സ കിരിയാ ഇധ പമാണന്തി, ഇമസ്മിം പന അധിപ്പായേ വുത്തേ അതിയുത്തംവാതി അത്ഥോ. അക്ഖരത്ഥോ ബ്യഞ്ജനത്ഥോ. കിഞ്ചാപി ''യഞ്ച പദം യഞ്ച അനുപദം യഞ്ച അന്വക്ഖരം യഞ്ച അനുബ്യഞ്ജനം, സബ്ബമേതം പദസോധമ്മോ നാമാ''തി വുത്തം, തഥാപി ''പദേന വാചേതി, പദേ പദേ ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സ, അക്ഖരായ വാചേതി, അക്ഖരക്ഖരായ ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ''തി ഇദമേവ ദ്വയം യോജിതം, തം കസ്മാതി ചേ? പദേന അനുപദഅനുബ്യഞ്ജനാനം സങ്ഗഹിതത്താ. വുത്തഞ്ഹേതം ''അനുപദന്തി ദുതിയപാദോ. അനുബ്യഞ്ജനന്തി പുരിമബ്യഞ്ജനേന സദിസം പച്ഛാബ്യഞ്ജന''ന്തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൪൫), തസ്മാ അനുപദേകദേസമത്തമേവ അനുബ്യഞ്ജനന്തി സിദ്ധം. ''അക്ഖരാനുബ്യഞ്ജനസമൂഹോ പദ''ന്തി ച വുത്തത്താ പദമത്തമേവ വത്തബ്ബം തേന അനുപദാദിത്തയഗ്ഗഹണതോതി ചേ? ന വത്തബ്ബം വചനവിസേസതോ. പദേന വാചേന്തോ ഹി പദേ വാ അനുപദേ വാ അനുബ്യഞ്ജനേ വാ ആപത്തിം ആപജ്ജതി. ന അക്ഖരേന. അക്ഖരേന വാചേന്തോ പന പദാദീസു അഞ്ഞതരസ്മിം ആപജ്ജതി. ന ഹി ''വരോ വരഞ്ഞൂ വരദോ വരാഹരോ''തിആദിമ്ഹി പഠമം വ-കാരം വാചേന്തോ ദുതിയാദിവ-കാരേ ഓപാതേതി, പഠമം രോ-കാരം വാചേന്തോ ദുതിയരോ-കാരേ ഓപാതേതി, പഠമം ര-കാരം വാചേന്തോ ദുതിയര-കാരേ ഓപാതേതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാതി സമ്ഭവതി. അനുബ്യഞ്ജനാനുലോമതോ സമ്ഭവതി ഏവാതി ചേ? ന, ''പദേ പദേ ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ''തി ഇമിനാ വിരുദ്ധത്താ. ഇദഞ്ഹി വചനം ഏകസ്മിം പദേ ഏകാ ആപത്തീതി ദീപേതി. ''രൂപം അനിച്ചന്തി വുച്ചമാനോ രൂതി ഓപാതേതീ''തി വചനതോ സകലം പാദം വാചേന്തസ്സ പഠമഅക്ഖരമത്തേ ഏകതോ വുത്തേ ആപത്തീതി സിദ്ധന്തി ചേ? ന, ''അക്ഖരക്ഖരായ ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ''തി ഇമിനാ വിരുദ്ധത്താ, തസ്മാ രൂതി ഓപാതേതീതി വത്തും അസമ്ഭവതോ രൂ-കാരസ്സ യഥാവുത്തധമ്മപരിയാപന്നഭാവസിദ്ധിതോ തം അവത്വാ കേവലം അക്ഖരായ വാചേന്തസ്സ യഥാവുത്തധമ്മപരിയാപന്നഅക്ഖരഭാവദസ്സനത്ഥം ''രൂപം അനിച്ചന്തി വുച്ചമാനോ''തി വുത്തം, വചനസിലിട്ഠതാവസേന വാ അനുബ്യഞ്ജനേ വേദനാവചനം വിയാതി വേദിതബ്ബം.

പദസോധമ്മസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. പഠമസഹസേയ്യസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൦. ‘‘ന സഹസേയ്യം കപ്പേതബ്ബ’’ന്തി ഭാവവസേന വുത്തം, കേസുചി ‘‘ന സഹസേയ്യാ കപ്പേതബ്ബാ’’തി പാഠോ, ന കപ്പേതബ്ബാ ഭിക്ഖുനാതി പഞ്ഞത്തന്തി അധിപ്പായോ. ‘‘അപസ്സേനം വാതി വായിമമഞ്ചകമേവ ഹോതീ’’തി ലിഖിതം. യം ഏതേസം ന കപ്പതി, തം തേസമ്പീതി ഉപജ്ഝായാദീനം സന്തികം അഗന്ത്വാ സഹസേയ്യം കപ്പേയ്യാതി പാഠസേസോ.

൫൨. ‘‘അനുപസമ്പന്നോ നാമ ഭിക്ഖും ഠപേത്വാ അവസേസോ’തി വുത്തത്താ മാതുഗാമോ അനുപസമ്പന്നോതി ചതുത്ഥരത്തിയം മാതുഗാമോ ദ്വേപി സഹസേയ്യാപത്തിയോ ജനേതീതി അപരേ’’തി വുത്തം, ‘‘ഭിക്ഖും ഠപേത്വാ…പേ॰… പന്നോതി പാരാജികവത്ഥുഭൂതോ തിരച്ഛാനപുരിസോ അധിപ്പേതോ’’തി ച, ഉഭയമ്പി വീമംസിതബ്ബം. **ദുതിയസിക്ഖാപദേ** മാതുഗാമോ നാമാതി മനുസ്സിത്ഥിംയേവ ഗഹേത്വാ യക്ഖീ പേതീ തിരച്ഛാനഗതാ പാരാജികവത്ഥുഭൂതാ ന ഗഹിതാ തേസു ദുക്കടത്താ. ‘‘സചേ പന അത്തനോപി സിക്ഖാപദേ ദുക്കടം ഭവേയ്യ, അഥ കസ്മാ പഠമസിക്ഖാപദേ പാചിത്തിയ’’ന്തി ച വുത്തം. ‘‘അപരിക്ഖിത്തേ പമുഖേ അനാപത്തീ’’തി **സീഹളട്ഠകഥാ**വചനം, തസ്സത്ഥം ദീപേതും **അന്ധകട്ഠകഥായം** ‘‘ഭൂമിയം വിനാ ജഗതിയാ പമുഖം സന്ധായ കഥിത’’ന്തി വുത്തം. **പുന വസതീ**തി ചതുത്ഥദിവസേ വസതി. **ഭിക്ഖുനിപന്നേ**തി ഭിക്ഖുമ്ഹി നിപന്നേ. **സന്നിപതിതമണ്ഡപം** നാമ മഹാവിഹാരേ സന്നിപാതട്ഠാനം. ‘‘തീണി ച ദിവസാനി ദുക്കടമേവത്തേ വസിത്വാ ചതുത്ഥേ ദിവസേ സഹസേയ്യാപത്തിപഹോനകേ സയതി, പാചിത്തിയേവാ’’തി ഏകച്ചേ വദന്തി കിര, തം ന യുത്തം.

പഠമസഹസേയ്യസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. ദുതിയസഹസേയ്യസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൬. ‘‘അഥ ഖോ തേ മനുസ്സാ’’തി ച ‘‘തേ അദ്ധികാ’’തി ച പാഠോ. ‘‘ഏകരത്ത’’ന്തിപി അത്ഥി, സോ ന സുന്ദരോ. പണ്ഡകേ **പാളിയം** ദുക്കടസ്സ വുത്തത്താ ‘‘ഉഭതോബ്യഞ്ജനേഹി മൂലാപത്തീതി ദിസ്സതീ’’തി, ‘‘അനിമിത്താദയോ ഇത്ഥിയോവാ’’തി ച വദന്തി ഉഭതോബ്യഞ്ജനകേ വുത്തം വിയ. കിഞ്ചാപി മതിത്ഥീ പാരാജികവത്ഥു ഹോതി, അനുപാദിന്നപക്ഖേ ഠിതത്താ പന ഇധ ആപത്തിം ന കരോതി. പാരാജികാപത്തിട്ഠാനഞ്ചേത്ഥ ന ഓലോകേതബ്ബം.

ദുതിയസഹസേയ്യസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. ധമ്മദേസനാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൬൬. ‘‘വിഞ്ഞൂ പടിബലാ’’തി വചനതോ അവിഞ്ഞൂ ഇത്ഥിയാപി ദേസേന്തസ്സ അനാപത്തി. ഇധ യക്ഖീആദയോ മനുസ്സിത്ഥീ വിയ അനോളാരികത്താ ദുക്കടവത്ഥുകാ ജാതാ. തിരച്ഛാനഗതമനുസ്സവിഗ്ഗഹിത്ഥിയാ പടിബലതായ വുത്തത്താ ഇതരാപി ദുക്കടവത്ഥുയേവാതി ഏകേ. **‘‘മാതുഗാമായാ’’**തി ലിങ്ഗവിപല്ലാസേന വുത്തം. ‘‘അട്ഠകഥാദിപാഠം ഠപേത്വാ ദമിളാദിനാ യഥാരുചി കഥേതും ലഭതി കിരാ’’തി ലിഖിതം, യഥാ യക്ഖീആദയോ ദുക്കടവത്ഥുകാ ജാതാ, തഥാ പുരിസവിഗ്ഗഹം ഗഹേത്വാ

ഠിതേന യക്ഖാദിനാ സദ്ധിം ഠിതസ്സ മാതുഗാമസ്സ ധമ്മം ദേസേന്തോ ദുക്കടം അനാപജ്ജിത്വാ കസ്മാ പാചിത്തിയമാപജ്ജതീതി ചേ? ഈസകമ്പി ദുതിയപക്ഖം അഭജനതോ. മനുസ്സമാതുഗാമോപി ന ദുതിയോ, പഗേവ യക്ഖാദയോതി. ന ദുതിയാനിയതേ തസ്സ ദുതിയത്താതി ചേ? ന തത്ഥ ദുട്ഠുല്ലവാചാപേക്ഖാ ദുതിയതാ, കിന്തു നിസജ്ജാപേക്ഖാ, ഇധ ച ന നിസജ്ജമത്തം, കിന്തു ദേസനാ ഇധാധിപ്പേതാ. സാ ച നിപജ്ജനതോ ഓളാരികാ, തസ്മാ അസമത്ഥനിദസ്സനം.

ധമ്മദേസനാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. ഭൂതാരോചനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൬൭. ''ചതുത്ഥപാരാജികവത്ഥു ച ഇദഞ്ച ഏകമേവാ''തി വുത്തം, ന യുത്തം. കസ്മാ? തത്ഥ ''മോഘപുരിസാ''തി വുത്തത്താ. തേ അരിയമിസ്സകാ ന ഹോന്തീതി ദ്വേപി ഏകസദിസാനീതി മമ തക്കോ. ''അരിയാപി പടിജാനിംസു, തേസമ്പി അബ്ഭന്തരേ വിജ്ജമാനത്താ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മസ്സാ''തി ലിഖിതം. **''സബ്ബേപി ഭൂതം ഭഗവാതി** പുഥുജ്ജനഅരിയാനം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മസ്സ ആരോചിതത്താ 'ഭൂത'ന്തി വുത്തം, ന അത്തനോ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മം സന്ധായാതി അപരേ''തി വുത്തം.

൭൭. പുബ്ബേ അവുത്തേഹീതി ചതുത്ഥപാരാജികേ അവുത്തേഹീതി.

ഭൂതാരോചനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. ദുട്ഠുല്ലാരോചനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൭൮-൮. ''തേനേവ ഹത്ഥേന ഉപക്കമിത്വാ അസുചിം മോചേസീ''തി പാഠോ സമ്പതിപാഠോ സുന്ദരോ. അപലോകേത്വാവ കാതബ്ബോ. നോ ചേ, പാളിയംയേവ വുത്തം സിയാ. ''ഓത്തപ്പേനാ''തി വത്തബ്ബേ രുള്ഹീവസേന പരേസു **''ഹിരോത്തപ്പേനാ''**തി വുത്തം. **മഹാഅട്ഠകഥായം** ഉത്താനത്താ ന വുത്തം, പാചിത്തിയാസമ്ഭവദസ്സനേനേവ ഹി ദുക്കടന്തി സിദ്ധം.

൮൬. തത്ഥ ''കമ്മ''ന്തി വുത്തഅജ്ഝാചാരേപി പരിയാപന്നത്താ തം തസ്സ ദണ്ഡകമ്മവത്ഥു. ''തത്ഥ കമ്മം ആപന്നോ''തി പുബ്ബേപി ലിഖിതം. **മഹാഅട്ഠകഥായം** ''അത്തകാമം ആപന്നോ''തി പാഠോ, ''അയമേവ ഗഹേതബ്ബോ''തി വദന്തി, വീമംസിതബ്ബം.

ദുട്ഠുല്ലാരോചനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. പഥവീഖണനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൮൭. കടസക്ഖരാ സേതമത്തികാ വിയ മുദുകാ സക്ഖരജാതി. **''അകതപബ്ഭാരേ**തി അവലഞ്ജിതബ്ബട്ഠാനദസ്സനത്ഥം വുത്ത''ന്തി ലിഖിതം. ''അനോവസ്സകട്ഠാനദസ്സനത്ഥ''ന്തി വത്തബ്ബം. **മൂസികുക്കുര**ന്തി മൂസികാഹി ഉദ്ധടപംസു. **സുദ്ധചിത്താ**തി കിഞ്ചാപി ''ഏവം പവട്ടിതേ പഥവീ ഭിജ്ജിസ്സതീ''തി ജാനന്തി, നോ പന ചേ പഥവീഭേദത്ഥികാ, സുദ്ധചിത്താ നാമ ഹോന്തി. പംസുആദയോ ദ്വേ കോട്ഠാസാ ആപത്തികരാ. കേചി

‘‘സബ്ബച്ഛന്നാദീസു ഉപഡ്ഢേ ദുക്കടസ്സ വുത്തത്താ സചേ ദുക്കടം, യുത്ത’’ന്തി വദന്തി. തത്ഥ യുത്തം താദിസസ്സ വത്ഥുനോ സമ്ഭവാ, ഇധ പന ജാതപഥവീ ച അജാതപഥവീ ചാതി ദ്വേയേവ വത്ഥൂനി, തസ്മാ ഭിന്നം ഏകേന ഭവിതബ്ബന്തി ന യുത്തം. ഏത്ഥാപി ദുക്കടവചനം അത്ഥീതി ചേ? തം പന സഞ്ഞാവസേന, ന വത്ഥുവസേനാതി ന യുത്തമേവ.

൮൭. അഗ്ഗിം കാതും വട്ടതീതി ഏത്ഥ ഏത്താവതാ ഉസുമം ഗണ്ഹാതി, തസ്മാ വട്ടതീതി കേചി. ഏവം സതി പഥവിയാ അഗ്ഗിമ്ഹി കതേ ദൂരതോപി ഭൂമി ഉണ്ഹാ ഹോതി, തത്തകം കോപേതബ്ബം സിയാ, ന ച കപ്പതി, തസ്മാ യസ്മിം ഠാനേ പതതി, തം സോ അഗ്ഗി ഡഹതി, തസ്മാ വട്ടതീതി ഏകേ. അഡഹിതേപി **‘‘അദഡ്ഢായ പഥവിയാ അഗ്ഗിം ഠപേതും ന വട്ടതീ’’**തി വുത്തത്താ അത്തനാ പാതനായേവ ദോസോ പതിതേ ഉപദാഹേതി വേദിതബ്ബം.

പഥവീഖണനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സമത്തോ വണ്ണനാക്കമേന മുസാവാദവഗ്ഗോ പഠമോ.

൨. ഭൂതഗാമവഗ്ഗോ

൧. ഭൂതഗാമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൮൯. ഫരസും നിഗ്ഗഹേതും അസക്കോന്തോതി ദസ്സിതഭാവം ജാനാപേതി. കസ്മാ അയം ഫരസും ഉഗ്ഗിരീതി ചേ? **മനുസ്സാനന്തി**ആദി തസ്സ പരിഹാരോ. ‘‘ആകോടേസി ഛിന്ദീതി ച വചനതോ രുക്ഖദേവതാനം ഹത്ഥാനി ഛിജ്ജന്തി, ന ചാതുമഹാരാജികാദീനം വിയ അച്ഛേജ്ജാനീ’’തി വദന്തി.

൯൦-൯൨. ഭവന്തി അഹുവുഞ്ചാതി ദ്വികാലികോ ഭൂതസദ്ദോ. യദി ബീജതോ നിബ്ബത്തേന ബീജം ദസ്സിതം, തദേവ സന്തകം യദിദം. സോവ കുക്കുടോ മംസിമക്ഖിതോതി അയമേവ ഹി പരിഹാരോ. **അട്ഠകഥാസു**പി ഹി ‘‘ബീജേ ബീജസഞ്ഞീ’’തി ലിഖിതം. യം ബീജം ഭൂതഗാമോ നാമ ഹോതി, തസ്മിം ബീജേ ഭൂതഗാമബീജേതി യോജേതബ്ബാ. അമൂലകത്താ കിര സമ്പുണ്ണഭൂതഗാമോ ന ഹോതി, ‘‘സമൂലപത്തോ ഏവ ഹി ഭൂതഗാമോ നാമാ’’തി കാരണം വദന്തി. **‘‘അഭൂതഗാമമൂലത്താ**തി ഭൂതഗാമതോ അനുപ്പന്നത്താ അഭൂതഗാമമൂലം, ഭൂതഗാമസ്സ അമൂലകത്താ വാ. ന ഹി തതോ അഞ്ഞോ ഭൂതഗാമോ ഉപ്പജ്ജതീ’’തി ദ്വിധാപി ലിഖിതം. പിയങ്ഗു അസനരുക്ഖോ വഡ്ഢനത്തചോ ഖജ്ജഫലോ, ‘‘പീതസാലോ’’തിപി വുച്ചതി. **അമൂലകഭൂതഗാമേ സങ്ഗഹം ഗച്ഛതീ**തി നാളികേരസ്സേവായം. ഘടപിട്ഠിജാതത്താ, ബീജഗാമാനുലോമത്താ ച ദുക്കടവത്ഥു. **ന വാസേതബ്ബം** ‘‘ദുരൂപചിണ്ണത്താ’’തി ലിഖിതം, **‘‘യേസം രുക്ഖാനം സാഖാ രുഹതീ**തി വചനതോ യേസം ന രുഹതി, തേസം സാഖായ കപ്പിയകരണകിച്ചം നത്ഥീതി സിദ്ധ’’ന്തി വുത്തം. **മുദ്ദതിണ**ന്തി തസ്സ നാമം. **‘‘മുഞ്ജതിണ**ന്തി പാഠോ’’തി ലിഖിതം.

സമണകപ്പേഹീതി സമണവോഹാരേഹി, തസ്മാ വത്തബ്ബം ഭിക്ഖുനാ ‘‘കപ്പിയം കരോഹീ’’തി. തസ്സ ആണത്തിയാ കരോന്തേനാപി സാമണേരാദിനാ ‘‘കപ്പിയ’’ന്തി വത്വാവ അഗ്ഗിപരിജിതം കാതബ്ബന്തി സിദ്ധം. അഗ്ഗിപരിജിതാദീനി വിയ കപ്പിയത്താ അബീജനിബ്ബട്ടബീജാനിപി ‘‘പഞ്ചഹി സമണകപ്പേഹീ’’തി

(ചൂളവ॰ ൨൫൦) ഏത്ഥ പവിട്ഠാനി, യഥാലാഭതോ വാ സമണകപ്പവചനം ഗഹേതബ്ബം. ''കപ്പിയ'ന്തി വത്തുകാമോ 'കപ്പ'ന്തി ചേ വദതി, 'വട്ടതീ'തി വദന്തീ''തി വുത്തം. ''കപ്പിയ'ന്തി വചനം സകസകഭാസായപി വട്ടതീ''തി വദന്തി. ''കപ്പിയന്തി വത്വാ''തി വുത്തത്താ ഭിക്ഖുനാ 'കപ്പിയം'ഇച്ചേവ വത്തബ്ബം, ''ഇതരേന പന യായ കായചി ഭാസായാ''തി വദന്തി, വീമംസിതബ്ബം. ''ഉച്ഛും കപ്പിയം കരിസ്സാമീതി ദാരും വിജ്ഝതീ''തി വചനതോ കപ്പിയം കാതബ്ബം സന്ധായ വിരദ്ധേതി വുത്തം ഹോതി, ആചരിയാ പന ''കപ്പിയം കാരേതബ്ബം സന്ധായ കപ്പിയന്തി സിത്ഥാദിം കാരേതി, വട്ടതീ''തി വദന്തി, തസ്സ കാരണം വദന്താ കാതും വട്ടനഭാവേനേവ വിരജ്ഝിത്വാ കതേപി കപ്പിയം ജാതം. യദി ന വട്ടേയ്യ, സിത്ഥാദിമ്ഹി കതേ ന വട്ടേയ്യാതി, ഉപപരിക്ഖിതബ്ബം. ഉട്ഠിതസേവാലഘടം ആതപേ നിക്ഖിപിതും വട്ടതി, വികോപേതുകാമതായ സതി ദുക്കടം യുത്തം വിയ. ''പുപ്ഫരജ്ജുഭാജനഗതികാ, തസ്മാ ന വട്ടതി. നാളേ വാ ബദ്ധപുപ്ഫകലാപേ നാളസ്മിം കതേപി വട്ടതി തസ്മിം പുപ്ഫസ്സ അത്ഥിതായാ''തി വദന്തി. **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** ''ബീജഗാമേന ഭൂതഗാമോ ദസ്സിതോ അനവസേസപരിയാദാനത്ഥ''ന്തി വുത്തം.

ഭൂതഗാമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. അഞ്ഞവാദകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൯൪-൫. അഞ്ഞം വദതീതി അഞ്ഞവാദകം, ''വചനം കരേയ്യാ''തി ലിഖിതം. ''തുണ്ഹീഭൂതസ്സേതം നാമ''ന്തി പാഠോ. **ഉഗ്ഘാതേതുകാമോതി** സമോഹനിതുകാമോ, അന്തരായം കത്തുകാമോതി പോരാണാ.

൯൮. ''സുദിട്ഠോ ഭന്തേ, ന പനേസോ കഹാപണോതിആദീസു **അനാരോപിതേ** ദുക്കടേന മുസാവാദപാചിത്തിയം, അരോപിതേ പാചിത്തിയദ്വയം ഹോതീ''തി വദന്തി, വീമംസിതബ്ബം.

൯൯. അധമ്മേന വാ വഗ്ഗേന വാ ന കമ്മാരഹസ്സ വാതി ഏത്ഥ ''മയി വുത്തേ മം വാ അഞ്ഞം വാ സങ്ഘോ അധമ്മേന വാ കമ്മം, വഗ്ഗേന വാ കമ്മം കരിസ്സതി, ന കമ്മാരഹസ്സ വാ മേ, അഞ്ഞസ്സ വാ കമ്മം കരിസ്സതീ''തി ന കഥേതീതി യോജേതബ്ബം.

അഞ്ഞവാദകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. ഉജ്ഝാപനകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൧൦൩. ''ഛന്ദായാ''തി അക്ഖരക്ഖരായാതിആദി വിയ ലിങ്ഗവിപല്ലാസേന വുത്തം, ഛന്ദത്ഥന്തി വാ അത്ഥോ. യേസം സേനാസനാനി പഞ്ഞപേതി, തേസം അത്തനി ഛന്ദത്ഥന്തി അധിപ്പായോ.

൧൦൫. അനുപസമ്പന്നന്തിആദീസു കരണത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. **അഞ്ഞം അനുപസമ്പന്ന**ന്തി അഞ്ഞേന അനുപസമ്പന്നേന. **തസ്സ വാ**തി അനുപസമ്പന്നസ്സ. ''സമ്മുതികാലേ പഞ്ചങ്ഗവിരഹാദയോ അസമ്മതാ നാമാ''തി, ''ഉപസമ്പന്നേന ലദ്ധസമ്മുതി സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനേന വിനസ്സതീ''തി ച വുത്തം. **സങ്ഘേനാതി** സബ്ബേന സങ്ഘേന കമ്മവാചായ അസ്സാവേത്വാ ''തവേസോ ഭാരോ''തി കേവലം ആരോപിതഭാരോ. **കേവല**-സദ്ദോ ഹേത്ഥ കമ്മവാചായ

അസ്സാവിതഭാവമത്തമേവ ദീപേതി. **സയമേവാ**തി ഇതരേസം ഭിക്ഖൂനം അനുമതിയാ. അഭൂതേന ഖീയനകസ്സ ആദികമ്മികസ്സ കഥം അനാപത്തീതി ചേ? ഇമിനാ സിക്ഖാപദേന. മുസാവാദേ ആപത്തിയേവ ദ്വേ പാചിത്തിയോ വുത്താ വിയ ദിസ്സന്തി പുബ്ബപയോഗേ രുക്ഖാദിഛിന്ദനാദീസു വിയ, വിചാരേതബ്ബം.

ഉജ്ഝാപനകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. പഠമസേനാസനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൧൦൮. ''ഏവഞ്ചിദം ഭഗവതാ ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്തം ഹോതീ''തി വചനതോ, **പരിവാരേ** ''ഏകാ പഞ്ഞത്തി, ഏകാ അനുപഞ്ഞത്തീ''തി (പരി॰ ൨൨൩) വചനതോ ച ഇധ അത്ഥി അനുപഞ്ഞത്തീതി സിദ്ധം. കിഞ്ചാപി സിദ്ധം, ''ഏവഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, ഇമം സിക്ഖാപദം ഉദ്ദിസേയ്യാഥാ''തിആദിനാ പന പഞ്ഞത്തിട്ഠാനം ന പഞ്ഞായതി, കേവലം ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, അട്ഠമാസേ...പേ॰... നിക്ഖിപിതു''ന്തി ഏത്തകമേവ വുത്തം, തം കസ്മാതി ചേ? പഠമപഞ്ഞത്തിയം വുത്തനയേനേവ വത്തബ്ബതോ അവിസേസത്താ ന വുത്തം. യദി ഏവം കാ ഏത്ഥ അനുപഞ്ഞത്തീതി? **അജ്ഝോകാസേ**തി. അയമനുപഞ്ഞത്തി പഞ്ഞത്തിയമ്പി അത്ഥീതി ചേ? അത്ഥി, തം പന ഓകാസമത്തദീപനം, ദുതിയം ചാതുവസ്സികമാസസങ്ഖാതകാലദീപനം. യസ്മാ ഉഭയമ്പി ഏകം കാലോകാസം ഏകതോ കത്വാ ''അജ്ഝോകാസേ''തി വുത്തന്തി ദീപേന്തോ ഭഗവാ ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ...പേ॰... നിക്ഖിപിതു''ന്തി ആഹാതി വേദിതബ്ബം. തേനേവ **മാതികാട്ഠകഥായം** (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ പഠമസേനാസനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) വുത്തം ''യത്ഥ ച യദാ ച സന്ഥരിതും ന വട്ടതി, തം സബ്ബമിധ അജ്ഝോകാസസങ്ഖ്യമേവ ഗതന്തി വേദിതബ്ബ''ന്തി. ഹേമന്തകാലസ്സ അനാപത്തിസമയത്താ ഇദം സിക്ഖാപദം നിദാനാനപേക്ഖന്തി സിദ്ധം, തഥാ ഹി അജ്ഝോകാസപദസാമത്ഥിയേന അയം വിസേസോ - വസ്സാനകാലേ ഓവസ്സകട്ഠാനേ അജ്ഝോകാസേ, മണ്ഡപാദിമ്ഹി ച ന വട്ടതി. ഹേമന്തകാലേ പകതിഅജ്ഝോകാസേ ന വട്ടതി, സബ്ബമിധ ഓവസ്സകേപി മണ്ഡപാദിമ്ഹി വട്ടതി, തഞ്ച ഖോ യത്ഥ ഹിമവസ്സേന സേനാസനം ന തേമേതി, ഗിമ്ഹകാലേ പകതിഅജ്ഝോകാസേപി വട്ടതി, തഞ്ച ഖോ അകാലമേഘാദസ്സനേയേവാതി അയം വിസേസോ ''അട്ഠ മാസേ''തി ച ''അവസ്സികസങ്കേതേ''തി ച ഏതേസം ദ്വിന്നം പദാനം സാമത്ഥിയതോപി സിദ്ധോ.

കിഞ്ച ഭിയ്യോ - **അട്ഠകഥായം** സന്ദസ്സിതവിസേസോവ. ചമ്മാദിനാ ഓനദ്ധകോ വാ നവവായിമോ വാ ന സീഘം വിനസ്സതി. **കായാനുഗതികത്താ**തി കായേ യത്ഥ, തത്ഥ ഗതത്താ. സങ്ഘികമഞ്ചാദിമ്ഹി കായം ഫുസാപേത്വാ വിഹരിതും ന വട്ടതീതി **ധമ്മസിരിത്ഥേരോ**. ''സങ്ഘികം പന 'അജ്ഝോകാസപരിഭോഗേന പരിഭുഞ്ജഥ, ഭന്തേ, യഥാസുഖ'ന്തി ദായകാ ദേന്തി സേനാസനം, ഏവരൂപേ അനാപത്തീ''തി **അന്ധകട്ഠകഥായം** വചനതോ, ഇധ ച പടിക്ഖേപാഭാവതോ വട്ടതി. ''അഞ്ഞഞ്ച ഏവരൂപന്തി അപരേ''തി വുത്തം. **''പാദട്ഠാനാഭിമുഖാ**തി നിസീദന്തസ്സ പാദപതനട്ഠാനാഭിമുഖാ''തി ലിഖിതം. സമ്മജ്ജന്തസ്സ പാദട്ഠാനാഭിമുഖന്തി ആചരിയസ്സ തക്കോ.

൧൧൧. **“പാദുദ്ധാരേനാ**തി ബഹിഉപചാരേ ഠിതത്താ”തി ലിഖിതം. **ഗച്ഛന്തി,** ദുക്കടം ധമ്മകഥികസ്സ വിയ. കസ്മാ ന പാചിത്തിയം? പച്ഛാ ആഗതേഹി വുഡ്ഢതരേഹി ഉട്ഠാപേത്വാ ഗഹേതബ്ബതോ. ധമ്മകഥികസ്സ പന അനുട്ഠപേതബ്ബത്താ. “അനാണത്തിയാ പഞ്ഞത്തിയമ്പി തസ്സ ഭാരോ”തി വുത്തം.

൧൧൨. **പരിഹരണേയേവാ**തി ഏത്ഥ ഗഹേത്വാ വിചാരണേതി **ധമ്മസിരിത്ഥേരോ**. അത്തനോ സന്തകകരണേതി **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ**. ബീജനീപത്തകം ചതുരസ്സബീജനീ.

൧൧൩. “യോ ഭിക്ഖു വാ സാമണേരോ വാ…പേ॰… ലജ്ജീ ഹോതീ’തി വുത്തത്താ അലജ്ജിം ആപുച്ഛിത്വാ ഗന്തും ന വട്ടതീ”തി വദന്തി. പാഠേ “കേനചി പലിബുദ്ധം ഹോതീ”തി ച **അട്ഠകഥായം** “പലിബുദ്ധ”ന്തി ച സേനാസനംയേവ സന്ധായ വുത്തം, തസ്മാ തഥാപി അത്ഥീതി ഗഹേതബ്ബം. “അനാപുച്ഛം വാ”തി പാഠോ.

പഠമസേനാസനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. ദുതിയസേനാസനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൧൧൬-൭. **ഏത്തകമേവ വുത്ത**മട്ഠകഥാസു, തഥാപി പദട്ഠാദയോപി ലബ്ഭന്തി ഏവ. **അനുഗണ്ഠിപദേ** “അഞ്ഞം അത്ഥരണാദി അകപ്പിയത്താ ന വുത്ത”ന്തി വുത്തം. “മഞ്ചം വാ പീഠം വാ വിഹാരേ വാ വിഹാരൂപചാരേ വാ’തി ഇമിനാപി സംസന്ദനത്ഥം **‘കിഞ്ചാപി വുത്തോ, അഥ ഖോ’**തിആദി ആരദ്ധ”ന്തി ച വുത്തം. ഉപചാരമത്തഞ്ചേതം “രുക്ഖമൂലേ”തി, തത്ഥ വത്തബ്ബം നത്ഥി.

൧൧൮. **അനാപുച്ഛിത്വാപി ഗന്തും വട്ടതീ**തി അസതിയാ ഗച്ഛതോപി അനാപത്തി, **ആപുച്ഛനം പന വത്തം** സഞ്ചിച്ച അനാപുച്ഛതോ വത്തഭേദദുക്കടത്താ. പുഗ്ഗലികസേനാസനേ സങ്ഘികസേയ്യം, സങ്ഘികസേനാസനേ വാ പുഗ്ഗലികസേയ്യം അത്ഥരിത്വാ ഗച്ഛന്തസ്സ ദുക്കടം യുത്തം വിയ. കസ്മാ? “സേയ്യാമത്തമേവ നസ്സേയ്യാ”തി വുത്തത്താ. ഇധ പന “പലിബുദ്ധം പലിബുദ്ധോ”തി ദുവിധമ്പി അത്ഥി.

ദുതിയസേനാസനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. അനുപഖജ്ജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൧൨൧. ഛബ്ബഗ്ഗിയേസുയേവ **ഥേരാ ഭിക്ഖൂ**തി കേചി. **പാദേ ധോവിത്വാ**തിആദിമ്ഹി പവിസന്തസ്സ വാ പാദധോവനപാസാണതോ യാവ മഞ്ചപീഠം പസ്സാവത്ഥായ നിക്ഖമന്തസ്സ വാ യാവ പസ്സാവട്ഠാനന്തി യോജനാ കാതബ്ബാ. ഏവം സന്തേ “പസ്സാവത്ഥായ നിക്ഖമന്തസ്സ വാ”തി ന വത്തബ്ബം, “പസ്സാവട്ഠാനതോ നിക്ഖമന്തസ്സ വാ”തി വത്തബ്ബം. **പസ്സാവട്ഠാന**ന്തി കത്ഥചി പോത്ഥകേ. തഥാ ഹി **മാതികാട്ഠകഥായം** (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ അനുപഖജ്ജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) “പവിസന്തസ്സ പാദധോവനപാസാണതോ യാവ മഞ്ചപീഠം നിക്ഖമന്തസ്സ മഞ്ചപീഠതോ യാവ പസ്സാവട്ഠാനം, താവ ഉപചാരോ”തി വുത്തം, തസ്മാ “പാദേ ധോവിത്വാ പവിസന്തസ്സ, പസ്സാവത്ഥായ

നിക്ഖമന്തസ്സ ച ദ്വാരേ നിക്ഖിത്തപാദധോവനപാസാണതോ, പസ്സാവട്ഠാനതോ ച മഞ്ചപീഠ''ന്തി കത്ഥചി പോത്ഥകേ പാഠോ, സോ അപാഠോ. കസ്മാ? മഞ്ചപീഠാനം ഉപചാരസ്സ വുത്തത്താ. പവിസന്തസ്സ യാവ മഞ്ചപീഠാനം ഉപചാരോ, നിക്ഖമന്തസ്സ തതോ പട്ഠായ യാവ പസ്സാവട്ഠാനം വച്ചകുടിചങ്കമട്ഠാനന്തി ഇമിനാ അത്ഥേന യഥാ സംസന്ദതി, തഥാവിധോ പാഠോതി ആചരിയോ.

൧൨൨. **ഉപചാരം ഠപേത്വാതി** ഇധ വുത്തഉപചാരം ഠപേത്വാ. ''ദസ്സനസവനൂപചാരേപി സന്ഥരന്തസ്സാ''തി ലിഖിതം.

അനുപഖജ്ജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. നിക്കഡ്ഢനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൧൨൬-൭. **ഛസത്തകോട്ഠകാനി** വാതി എത്ഥ ദ്വാരകോട്ഠകം അധിപ്പേതം. ''നിക്ഖമാ''തി വചനം സുത്വാപി അത്തനോ രുചിയാ നിക്ഖമതി, അനാപത്തി; ഇധ അഗ്ഗിസാലാദി എവ **ഉപചാരോതി**.

നിക്കഡ്ഢനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. വേഹാസകുടിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൧൨൯. ''പമാണമജ്ഝിമസ്സ ഗലപ്പമാണേ ദിന്നതുലാപി വേഹാസകുടിയേവാ''തി ലിഖിതം, ''ന സാ ഇധ അധിപ്പേതാ''തി വുത്തം.

വേഹാസകുടിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. മഹല്ലകവിഹാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൧൩൫. **യാവ ദ്വാരകോസാതി** ദ്വാരസമീപാ, യാവ ഭിത്തീതി അത്ഥോ, തം സുവുത്തം. **കവാടവിത്ഥാരപ്പമാണോതി** ഹത്ഥപാസസ്സാധിപ്പേതത്താ, സമന്താ കവാടവിത്ഥാരപ്പമാണഉപചാരസ്സ ഗഹിതത്താ അപരിപൂരഉപചാരാപി ഹോതി. ആലോകം കരോതീതി ആലോകം സന്ധേതി പിധേതീതി സന്ധി എവ ആലോകസന്ധിനാമകാ ഹോന്തി. വാതപാനകവാടലേപകമ്മേ അപ്പഹരിതട്ഠാനകിച്ചം നത്ഥി.

൧൩൬. **ഇട്ഠകാതി** ഛദനകപാലാസിലാദിഇട്ഠകാ. **ഛദനൂപരീതി** എത്ഥ പഠമം താവ എകവാരം അപരിസേസം ഛാദേത്വാ പുന ഛാദനദണ്ഡകേ ബന്ധിത്വാ ദുതിയവാരം തഥേവ ഛാദേതബ്ബം. ''തതിയവാരചതുത്ഥവാരേ സമ്പത്തേ ദ്വേ മഗ്ഗേ അധിട്ഠഹിത്വാ തതിയമഗ്ഗം ആണാപേത്വാ പക്കമിതബ്ബ''ന്തി വുത്തം, തം ''പുനപ്പുനം ഛാദാപേതീ''തി ഇമിനാ യുജ്ജതി.

പോരാണാ പന ''പഠമവാരേയേവ തയോ മഗ്ഗേ അധിട്ഠാതും വട്ടതി, ചതുത്ഥതോ പട്ഠായ ആപത്തി പാചിത്തിയം, ചതുത്ഥലേപതോ പട്ഠായ ആപത്തീ''തി വദന്തി. തത്ഥ ഛദനേ വുത്തവിധിനിദാനേന സമേതി, ലേപേ വുത്തവിധിതികച്ഛേദേന സമേതി. തഥാപി സോ ന യുത്തോവ. **നിദാനേ, അട്ഠകഥായഞ്ച** സിദ്ധലേപത്താ സബ്ബസോവാപി അച്ഛന്നേ, ഛന്നേവാപി

അനേകസോ പരിയായസ്സ തതിയസ്സേവ അധിട്ഠാനന്തി നോ സമേതീതി ആചരിയോ. ‘‘ദ്വേ മഗ്ഗേ’’തി, ‘‘ദ്വേ ഛഡ്ഡനേ’’തി ച ‘‘തതിയവാരതോ പട്ഠായ ഏവം ഛഡ്ഡാപേഹീ’തി ആണാപേത്വാ പക്കമിതബ്ബ’’ന്തി ച **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ** വദതി കിര.

മഹല്ലകവിഹാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. സപ്പാണകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൧൪൦. സപ്പാണകസിക്ഖാപദം ഉത്താനത്ഥമേവ.

സമത്തോ വണ്ണനാക്കമേന ഭൂതഗാമവഗ്ഗോ ദുതിയോ.

൩. ഓവാദവഗ്ഗോ

൧. ഓവാദസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൧൪൪. **കഥാനുസാരേനാ**തി യോ ഭിക്ഖുനോവാദകത്ഥികോ കിംസീലോ കിംസമാചാരോ കതരകുലാ പബ്ബജിതോതിആദി കഥാനുസാരേനാതി അത്ഥോ. **സഗ്ഗമഗ്ഗഗമനേപീ**തി **അപി**-സദ്ദേന മോക്ഖഗമനേപി. **‘‘ലക്ഖണപ്പടിവേധപടിസംയുത്തോ’’**തി അട്ഠഗരുധമ്മാനുസാരേന വത്തബ്ബം ധമ്മകഥം സന്ധായ വുത്തം.

൧൪൬-൧൪൭. **നിസ്സീമ**ന്തി വിഹാരേ ബദ്ധസീമതോ അഞ്ഞം അബദ്ധസീമം, ഗാമസീമാദിന്തി അത്ഥോ. **‘‘സുപിനന്തേനപീ’’**തി ന സബ്ബേസന്തി ഇധ ബാഹുല്ലനയേന വുത്തം. ഛബ്ബഗ്ഗിയാ ഹി കേചി വീസതിവസ്സാപി അത്ഥി അതിരേകവീസതിവസ്സാപീതി ഇമിനാ ഇമം മജ്ഝിമബോധികാലേ പഞ്ഞത്തന്തി വിഞ്ഞായതി. **‘‘സീലവാ ഹോതീ’’**തി വത്വാ തസ്സ ചതുബ്ബിധത്താ ഇധ അധിപ്പേതസീലമേവ ദസ്സേതും **‘‘പാതിമോക്ഖസംവരസംവുതോ’’**തിആദി വുത്തം. **ഗണ്ഠാനുഗണ്ഠിപദേസു** ‘‘സതിസംവരാദയോ ഇധ നാധിപ്പേതാ, തേന വിഭങ്ഗപാഠം ദസ്സേതി അട്ഠകഥാചരിയോ’’തി വുത്തം. **അത്ഥതോ**തി പാളിഅത്ഥതോ. **കാരണതോ**തി കാരണൂപപത്തിതോ, അട്ഠകഥാതോതി അധിപ്പായോ. അഥ വാ **കാരണതോ**തി ധമ്മതോ, തേന അത്ഥതോ ധമ്മതോതി വുത്തം ഹോതി. അഥ വാ **അത്ഥതോ**തി ഫലതോ. **‘‘കാരണതോ**തി ഹേതുതോ. ധമ്മപദമ്പി ജാതകേന സഹാ’’തി ലിഖിതം. **പഞ്ഹം കഥേതു**ന്തി ‘‘പഞ്ഹം പുട്ഠോ കഥേതീ’’തി ഏത്ഥ ഭിക്ഖുനിയാ പുട്ഠേന ‘‘ന ജാനാമീ’’തി ന സക്കാ കഥേതും. ‘‘ന ഖോ പന തം ഭഗവന്ത’’ന്തി പാഠോ. ‘‘ന ഖോ പനേത’’ന്തി ച ലിഖന്തി, തം ന സുന്ദരം. ‘‘കാസായവത്ഥവസനായാ’’തി വചനതോ പാരാജികായപി ന വട്ടതി. ഭിക്ഖുനിയാ കായസംസഗ്ഗമേവ വുത്തം. മേഥുനേന ഹി ഭിക്ഖുനീദൂസകോ ഹോതി.

൧൪൮-൯. ഭിക്ഖൂനം സന്തികേ ഉപസമ്പന്നാ നാമ പരിവത്തലിങ്ഗാ, പഞ്ചസതാ സാകിയാനിയോ വാ. ‘‘ധമ്മദേസനാപത്തിമോചനത്ഥം പനാ’’തി വചനതോ മാതുഗാമഗ്ഗഹണേന സബ്ബത്ഥ ഭിക്ഖുനീസങ്ഗഹം ഗച്ഛതീതി സിദ്ധം. ഭിക്ഖുനിഗ്ഗഹണേന പന മാതുഗാമോ **തിരിയം തരണസിക്ഖാപദേ** (പാചി॰ ൧൮൭-൧൮൯) സങ്ഗഹിതോ, ന അഞ്ഞത്ഥ. ‘‘ഓസാരേതബ്ബോ’’തി പാളിപാഠോ, പാളി ഓസാരേതബ്ബോതി അത്ഥോ . ‘‘ഓസാരേതബ്ബ’’ന്തി അട്ഠകഥാപാളി.

ഏകസ്മിം ഠാനേ വന്ദിതേ ദോസാഭാവതോ ബഹൂസു ഏകായ വന്ദിതേ വട്ടതീതി ചേ? ഭിക്ഖൂഹി കത്തബ്ബം നത്ഥി, ഭിക്ഖുനിയായേവ കത്തബ്ബം, തസ്മാ ന വട്ടതി . **"യത്ഥ കത്ഥചി നിസിന്നായാ**തി അന്തോദ്വാദസഹത്ഥേ നിസിന്നായാ"തി വദന്തി. **ന നിമന്തിതാ ഹുത്വാ ഗന്തുകാമാ**തി നിമന്തിതാ ഹുത്വാ ഗന്തുകാമാ ഭിക്ഖൂ ഇധ നാധിപ്പേതാ, വസ്സം ഉപഗന്തുകാമാവ അധിപ്പേതാതി അത്ഥോ. **യതോ പനാ**തി ഭിക്ഖുനിവിഹാരതോ. **തത്ഥാ**തി ഭിക്ഖുനിവിഹാരേ. കിഞ്ചാപി "ഓവാദദായകാ ഭിക്ഖൂ"തി വചനതോ ഓവാദദായകേഹേവ സഭിക്ഖുകോ ആവാസോ ഹോതി, ന സബ്ബേഹീതി ആപന്നോ, തഥാപി അസതി ഭിക്ഖുനോവാദകേ ഓവാദസംവാസാനം അത്ഥായ യാചനത്ഥായ അവസ്സം ഗന്തബ്ബത്താ അഞ്ഞേഹിപി ഭിക്ഖൂഹി സഭിക്ഖുകോപി സഭിക്ഖുകോ ഏവാതി വേദിതബ്ബോ. **സാ രക്ഖിതബ്ബാ**തി വസ്സച്ഛേദാപത്തി രക്ഖിതബ്ബാ. കസ്മാ? **ആപദാസു ഹീ**തിആദി. **"അയം ഉപോസഥോ ചാതുദ്ദസികോതി പുച്ഛിതബ്ബ"**ന്തി വുത്തം, തമ്പി തേരസിയംയേവ, ഏതരഹി പന ഭിക്ഖുനിയോ ചാതുദ്ദസിയംയേവ ഗന്ത്വാ "കദാ അയ്യ ഉപോസഥോ"തി പുച്ഛന്തി. "ജായായോ വാ ജാരിയോ വാ"തി അധിപ്പായേന വുത്തം കിര. "ഗച്ഛേയ്യ ചേ, ആപത്തീ"തി പാഠോ. **ദ്വേ തിസ്സോ**തി ദ്വീഹി തീഹി. ഏകതോ ആഗതാനം വസേന "താഹീ"തി ബഹുവചനം വുത്തന്തി അധിപ്പായോ. "ഏകാ ഭിക്ഖുനീ വാ ബഹൂ ഭിക്ഖുനീ വാ ബഹൂഹി ഭിക്ഖുനുപസ്സയേഹി ഓവാദത്ഥായ പേസിതാ"തി വചനസ്സ വിത്ഥാരോ "ഭിക്ഖുനിസങ്ഘോ ച അയ്യ ഭിക്ഖുനിയോ ചാ"തിആദിനാ വുത്തോ. "ഭിക്ഖുനിസങ്ഘോ ച അയ്യ ഭിക്ഖുനിയോ ചാ'തിആദി നാനാഉപസ്സയേഹി പേസിതായ വചന"ന്തി ച "അപരിപുണ്ണസങ്ഘപുഗ്ഗലനാനാവാസദുതിയവചനവസേന പഞ്ചക്ഖത്തും ഉപസങ്കമനം വുത്ത"ന്തി ച ലിഖിതം. യസ്മിം ആവാസേ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസോ ന പവത്തതി, തത്ഥാപി യാചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ പുനദിവസേ യേന പടിഗ്ഗഹിതം, തേന "നത്ഥി കോചി ഭിക്ഖു ഭിക്ഖുനോവാദകോ സമ്മതോ"തിആദി വത്തബ്ബം. അത്ഥി ചേ സമ്മതോ, നിദ്ദിസിതബ്ബോ. "സയമേവ ചേ സമ്മതോ, അഹ'ന്തി വത്തബ്ബ"ന്തി വുത്തം. സചേ സമ്മതോ വാ ഓവാദപടിഗ്ഗാഹകോ വാ പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസതി, അഞ്ഞേന ആരോചാപേതബ്ബന്തി ഏകേ, "അത്തനാപി ആരോചേതും വട്ടതീ"തി ച വദന്തി. കേസുചി പോത്ഥകേസു "അയ്യാനം പവാരേതീ"തി ലിഖിതം, ഏവം സതി "അയ്യസ്സ പവാരേമീ"തി വത്തബ്ബം, പോത്ഥകേ നത്ഥി.

ഓവാദസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. അത്ഥങ്ഗതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൧൫൨. മുനാതീതി ജാനാതി. **അന്തരധായതിപീ**തി ഏത്ഥ തദുത്തമം ചേ അത്ഥി, തം പസ്സാമി, യം വിചിത്തം വാ, തദത്ഥഞ്ച. തഗ്ഘ കാരണം. സഹ ഉപ്പാദമനന്തരാ കിരിയാ. യമാ ച തേ മനസാ കതത്ര നേത്വാതി. യഥാ പാതോ സിയാ പാതോ ഭവം പാതോവ ഉദകതോ ഉഗ്ഗന്ത്വാ ഠിതം, തഥാ വിരോചമാനം അങ്ഗീരസം ബുദ്ധം പസ്സ, ന കേവലം പദുമം വിയ, വിരോചമാനം തപന്തമാദിച്ചമിവന്തലിക്ഖേതി സമ്ബന്ധോ. അഥ വാ അങ്ഗീരസം ബുദ്ധം പദുമംവ വിരോചമാനം സൂരിയംവ തപന്തം പസ്സ ബുദ്ധം. യഥാ പാതോ സിയാ ഫുല്ലമവീതഗന്ധം കോകനുദസങ്ഖാതം പദുമം പസ്സസി, തഥാ വിരോചമാനം അങ്ഗീരസം ബുദ്ധം പസ്സ. ഉഭയേനേവ ഹി ഭഗവതോ കന്തി ദീപിതാതി കത്വാ ദീപിതഗുണസുഭം ബുദ്ധം സക്കത്വാ തം കന്തിം പൂജേയ്യ.

പൂജനേയ്യതോപി വീതിനാമേയ്യ ഇതി ലക്ഖയേ. ‘‘ഏകതോ ഉപസമ്പന്നായാ’’തി പാളി.

൧൬൯. ‘‘ഏകതോ ഉപസമ്പന്നാന’’ന്തി അട്ഠകഥാപാഠോ. ‘‘അഭബ്ബോ ത്വ’’ന്തിആദിവചനതോ അനുകമ്പാവസേന സദ്ധിവിഹാരികാദിം സങ്ഘികാ വിഹാരാ നിക്കഡ്ഢാപേന്തസ്സ അനാപത്തി വിയ ദിസ്സതി. അഭബ്ബോ ഹി ഥേരോ സഞ്ചിച്ച തം കാതും, ഗവേസിതബ്ബാവ ഏത്ഥ യുത്തീതി കേചി. ഥേരേന സിക്ഖാപദപഞ്ഞത്തിതോ പുബ്ബേ കതന്തി മമ തക്കോ.

അത്ഥങ്ഗതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. ഭിക്ഖുനുപസ്സയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൧൬൨. ‘‘ഏകരത്തമ്പി വസന്തീ’’തി (പാചി॰ ൧൬൨) വചനതോ യത്ഥ രത്തിയം ന വസന്തി, തത്ഥ ഗന്ത്വാ ഓവദിതും വട്ടതീതി ഏകേ. യദി ഏവം സങ്കേതട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ഓവദിതും വട്ടതീതി സിദ്ധം. ‘‘തതോ അദ്ധയോജനേയേവ സഭിക്ഖുകോ ആവാസോ ഇച്ഛിതബ്ബോ’’തി ന വത്തബ്ബം. ഭിക്ഖുനോവാദകോ ചേ അദ്ധയോജനം ഗന്ത്വാ ഓവദിതുകാമോ ഹോതി, ഭിക്ഖുനിസങ്ഘോ ച അദ്ധയോജനം ഗന്ത്വാ സോതുകാമോ, ‘‘വട്ടതീ’’തി വത്തബ്ബം സിയാ, തഞ്ച ന വുത്തം, തസ്മാ ന വട്ടതി. ഹേട്ഠിമപരിച്ഛേദേന പന ‘‘ഏകരത്തമ്പീ’’തി വുത്തം. തതോ പട്ഠായ ഉപസ്സയം ഹോതി, ന ഉപസ്സയസങ്ഖേപേന കതമത്തേനാതി വുത്തം ഹോതി. യത്ഥ വാസൂപഗതാ ഭിക്ഖുനിയോ, സോ ഉപസ്സയസങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി, തത്ഥ ന ഗന്ത്വാ ഓവാദോ ദാതബ്ബോ. ഏകാവാസേ ദിവാ വട്ടതീതി ഏകേ, വിചാരേത്വാ യുത്തതരം ഗഹേതബ്ബം.

ഭിക്ഖുനുപസ്സയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. ആമിസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൧൬൪. ‘‘ഉപസമ്പന്നം സങ്ഘേന അസമ്മത’’ന്തി പാളിവചനതോ, ‘‘സമ്മതേന വാ സങ്ഘേന വാ ഭാരം കത്വാ ഠപിതോ’’തി അട്ഠകഥാവചനതോ ച അട്ഠഹങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ സമ്മതേന വാ വിപ്പവസിതുകാമേന ‘‘യാവാഹം ആഗമിസ്സാമി, താവ തേ ഭാരോ ഹോതൂ’’തി യാചിത്വാ ഠപിതോ, തസ്സാഭാവതോ സങ്ഘേന വാ തഥേവ ഭാരം കത്വാ ഠപിതോ അട്ഠഹി ഗരുധമ്മേഹി ഓവദിതും ലഭതി, പഗേവ അഞ്ഞേന ധമ്മേനാതി സിദ്ധം. ‘‘യോ പന ഭിക്ഖു അസമ്മതോ ഭിക്ഖുനിയോ ഓവദേയ്യ, പാചിത്തിയ’’ന്തി പഗേവ ഭാരം കത്വാ അട്ഠപിതം സന്ധായ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം.
അഭയഗിരിവാസീനമ്പി ഇദമേവ മതം, **അനുഗണ്ഠിപദേ** പന ഇമം നയം പടിക്ഖിപിത്വാ ‘‘നത്ഥി കോചീ’’തിആദിനാ ‘‘ഏതരഹി ഓവാദകോ അസമ്മതോ ഭിക്ഖുനോവാദകോ നാമാ’’തി വത്വാ ‘‘യം പന **അന്ധകട്ഠകഥായം** വുത്തം ‘ഉപസമ്പന്നം സങ്ഘേന കമ്മവാചായ അസമ്മതം, ഭിക്ഖുസങ്ഘേന പന ഭിക്ഖുനിസങ്ഘസ്സ അനുഗ്ഗഹം കരോഥ, ഭിക്ഖുനിയോ ഓവദഥ, ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ച കരോഥ ഫാസുവിഹാരന്തി ഏവം യാചിത്വാ ഠപിതോ ഭിക്ഖുസങ്ഘം ആപുച്ഛിത്വാ, തതോ സോ ഥേരോ ഭിക്ഖുനിയോ ഓവദതി, ഏവരൂപം ഭിക്ഖുസങ്ഘേന അസമ്മതന്തി, തത്ര വുത്തനയേനേവ അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ’’തി വുത്തം. **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** പന ‘‘അസമ്മതോ ഗാമം

ഓവാദത്ഥായ ആഗതാനം ഭിക്ഖുനീനം വചനം സുത്വാ പടിവചനം ദേന്തോ സങ്ഘാനുമതിയാ, ന ഞത്തിചതുത്ഥേനാ''തി വുത്തം, തം **അനുഗണ്ഠിപദമതേന** സമേതി, **അന്ധകട്ഠകഥായം** വുത്തവചനം തേന സമേതി, തഞ്ച പാളിവചനം, ന ഹി ഓവാദപടിഗ്ഗാഹകോ, പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകോ വാ ''പാസാദികേന സമ്പാദേതൂ''തി വചനമത്തേന ഭിക്ഖുനോവാദകോ നാമ ഹോതി. ഹോതീതി ചേ, അനുപസമ്പന്നോപി തത്തകേന വചനേന ''ഭിക്ഖുനോവാദകോ ഹോതൂ''തി വത്തബ്ബോ. ഹോതീതി ചേ, യം വുത്തം **ഗണ്ഠാനുഗണ്ഠിപദേസു** ''അസമ്മതോ നാമ അസമ്മതഭാവേന 'ബഹുസ്സുതോ ത്വം ഓവദാഹീ'തി സങ്ഘേന ഭാരം കത്വാ ഠപിതോ''തി. ഏത്ഥ ബാഹുസച്ചേന കിം പയോജനം. **അനുഗണ്ഠിപദേയേവ** ''അഭയഗിരിവാസീ വദതീതി സുത്വാ സമ്മതേന വാ ആണത്തോ ഓവദിതും ലഭതീതി **ധമ്മസിരിത്ഥേരോ** പച്ഛാ അനുജാനാതീ''തി വുത്തം. കിം ബഹുകായ. ''പാസാദികേന സമ്പാദേതൂ''തി ഏത്തകമത്തേന ഭിക്ഖുനോവാദകോ ഹോതി. **അട്ഠകഥായം** ''ഭാരം കത്വാ''തി ഇമിനാ കിം പയോജനം, തത്തകമ്പി വത്തും അഞ്ഞോ ന ലഭതി, തേന ച ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഠപേത്വാ ബാലം ഗിലാനം ഗമികം അവസേസേഹി ഓവാദം ഗഹേതു''ന്തി (ചൂളവ॰ ൪൧൪) അയം പാളി വിരുജ്ഝേയ്യ. കഥം? തസ്സ ഹി ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഓവാദോ ന പച്ചാഹരിതബ്ബോ''തി (ചൂളവ॰ ൪൧൩) ചനതോ സമ്മതാസമ്മതഭാവേന നത്ഥി കോചീതി ''പാസാദികേന സമ്പാദേതൂ''തി വത്തബ്ബം സിയാ, വദന്തോ ച ഇധ പഠമേന ആപത്തിയാ കാരേതബ്ബോ ഹോതീതി. ഹോതു അസമ്മതത്താ, അകതഭാരത്താ ച. ഇമസ്സ ച ഭിക്ഖുനോവാദകത്തേ ഇമസ്സ ഖീയനേന ദുക്കടം സിയാ, സബ്ബമേതം അനിട്ഠം, തസ്മാ അട്ഠകഥായം ''അയമേത്ഥ ഭിക്ഖുനോവാദകോ നാമാ''തി അവുത്തത്താ തഥാ ഭാരം കത്വാ ഠപിതോ ഓവദിതും ലഭതിയേവ, നാഞ്ഞോതി ആചരിയോ.

ആമിസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. ചീവരദാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൧൬൯. സാദിയിസ്സസീതി പുച്ഛാ.

ചീവരദാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. ചീവരസിബ്ബനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൧൭൬. വഞ്ചേത്വാതി ''തവ ഞാതികായാ''തി അവത്വാ ''ഏകിസ്സാ ഭിക്ഖുനിയാ''തി ഏത്തകമേവ വത്വാ, തേ ഹി ''ഏകിസ്സാ''തി വചനം സുത്വാ അഞ്ഞാതികായ സന്തകസഞ്ഞിനോ സിബ്ബേസും. ഇമസ്മിം സിക്ഖാപദേ ''ചീവരം നാമ ഛന്നം ചീവരാനം അഞ്ഞതരം ചീവര''ന്തി ഏത്തകമേവ പാളി, തേന വുത്തം **''ചീവരന്തി യം നിവാസേതും വാ പാരുപിതും വാ''**തിആദി. ''വികപ്പനുപഗം പച്ഛിമ''ന്തി ച ലിഖിതം, സോ പമാദലേഖോ.

ചീവരസിബ്ബനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. സംവിധാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൧൮൧. താ ഭിക്ഖുനിയോ ദൂസയിംസൂതി വിപരിണാമോ കാതബ്ബോ.

൧൯൨-൪. സമ്പദന്തീതി പദസാ ഗച്ഛന്തി. **വുത്തനയേനേവാ**തി "സമ്പതന്തി ഏത്ഥാതി സമ്പാതോ"തിആദിനാ. പദഗതേ ഉപചാരോ ന ലബ്ഭതി, അച്ചാസന്നത്താ മിസ്സം വിയ ഹോതീതി. കുക്കുടവസ്സിതപരിച്ഛിന്നോ **മഹാഅട്ഠകഥായം**. "തമ്പി വോഹാരേനാ"തി ലിഖിതം. "യേഭുയ്യേന തഥാ സന്നിവേസോ ഹോതീതി കത്വാ അട്ഠകഥായം വുത്തം, തസ്മാ ന പമാദലേഖോ"തി ച, "ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദേന വുത്തം **അട്ഠകഥായം,** തതോ ഉദ്ധം അഡ്ഢയോജനലക്ഖണസമ്പത്തം നാമ ഹോതീതി ഗഹേതബ്ബ"ന്തി ച വുത്തം. "കപ്പിയഭൂമി കിരായം...പേ॰... ന വദന്തീ"തി വുത്തം. ദുദ്ദസഞ്ഹേത്ഥ കാരണം. കതരം പന തന്തി? "ഗച്ഛാമാതി സംവിദഹതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി വുത്തം. തത്ഥ "ഗച്ഛാമാ"തി വത്തമാനവചനന്തഞ്ച, അമഗ്ഗേ ഭിക്ഖുനുപസ്സയാദിമ്ഹി ന സമ്ഭവതീയേവ മനുസ്സാനം അന്തരഘരാദിമ്ഹി മഗ്ഗസങ്ഖേപഗമനതോ, ഉച്ചാസയനാദിഉപ്പത്തിട്ഠാനത്താ ച. ന തിത്ഥിയസേയ്യായ വാ പബ്ബജിതാവാസത്താ. **ദ്വാരേ**തി സമീപത്ഥേ ഭുമ്മം, തസ്മാ തം ദസ്സേതും പുന **"രഥികായാ"**തി ആഹ. സേസഅട്ഠകഥായം "ഏത്ഥന്തരേ സംവിദഹിതേപി ഭിക്ഖുനോ ദുക്കട"ന്തി ആഗതത്താ ന സമേതി. "ഗാമന്തരേ"തി വചനതോ അഞ്ഞഗാമസ്സ ഉപചാരോക്കമനേ ഏവ ആപത്തി. "അഡ്ഢയോജനേ"തി വചനതോ അതിക്കമനേയേവ യുത്തം.

൧൯൫. രട്ഠഭേദേതി വിലോപേ. **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** "തയോപി സങ്കേതാ കാലദിവസമഗ്ഗവസേന, തത്ഥ പച്ഛിമേനേവ ആപത്തീ"തി വുത്തം. "ഇമിനാ മഗ്ഗേനാ"തി വിസ്സജ്ജേത്വാ അഞ്ഞേന ഗച്ഛന്തി ചേ, ആപത്തിയേവാതി അത്ഥോ.

സംവിധാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. നാവാഭിരുഹനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൧൯൭. നദിയാ കുതോ ഗാമന്തരന്തി ചേ? **"യസ്സാ നദിയാ"**തിആദിമാഹ. **ഗാമന്തരഗണനായാ**തി യസ്മിം ഗാമതിത്ഥേ ആരുള്ഹോ, തം ഠപേത്വാ അഞ്ഞഗാമഗണനായ. "മാതുഗാമോപി ഇധ സങ്ഗഹം ഗച്ഛതീ"തി ആചരിയസ്സ തക്കോ, തേനേവ "ഉഭയത്ഥ ഏകതോ ഉപസമ്പന്നായ ദുക്കടം, സിക്ഖമാനായ സാമണേരിയാ അനാപത്തീ"തി ച ന വുത്തം. ഏസേവ നയോ അഞ്ഞേസുപി ഏവരൂപേസു.

൨൦൦. "ലോകസ്സാദമിത്തസന്ഥവവസേന കേളിപുരേക്ഖാരാ സംവിദഹിത്വാ"തി വുത്തത്താ അകുസലചിത്തം ലോകവജ്ജന്തി വത്തബ്ബന്തി? ന വത്തബ്ബം, "കേളിപുരേക്ഖാരാ"തി വചനം യേഭുയ്യതായ വുത്തം. **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** ച "തീണി ചിത്താനി തിസ്സോ വേദനാ"തി വുത്തം, സംവിദഹനകാലേ വാ കേളിപുരേക്ഖാരോ ഭിക്ഖു സംവിദഹതി, ആപത്തി ഭിക്ഖുനോ ഗാമന്തരോക്കമനേ, അഡ്ഢയോജനാതിക്കമേ വാ. കുസലചിത്തോ വാ ഹോതി പച്ചവേക്ഖന്തോ, ചേതിയാദീനി വാ പസ്സന്തോ, അബ്യാകതചിത്തോ വാ ഹോതി കിലമഥവസേന നിദ്ദായന്തോതി തിചിത്താനി ഗഹിതാനീതി വേദിതബ്ബാ.

നാവാഭിരുഹനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. പരിപാചിതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൧൯൨. ചേടകേതി ദാരകേ. തരുണപോതകേതി പോരാണാ. ‘‘പാപഭിക്ഖൂനം പക്ഖുപച്ഛേദായ ഇദം പഞ്ഞത്തം, തസ്മാ പഞ്ച ഭോജനേയേവാപത്തി വുത്താ’’തി ലിഖിതം.

൧൯൪-൭. നിപ്ഫാദിതന്തി വിഞ്ഞത്തിയാ ന ഹോതി, കിന്തു പരികഥാദീഹി, തസ്മാ ഇമിനാ സിക്ഖാപദേന അനാപത്തി, തം സന്ധായ **‘‘സബ്ബത്ഥ അനാപത്തീ’’**തി വുത്തം. ‘‘കഥാനുസാരേന തത്ഥ പസീദിത്വാ ദേന്തി, ഇദം പരിപാചിതം ന ഹോതി, വട്ടന്തീ’’തി പഠമസിക്ഖാപദേ വുത്തത്താതി **ധമ്മസിരിത്ഥേരോ, ഉപതിസ്സത്ഥേരോ** പന ‘‘ഇതരമ്പി വട്ടതിയേവാ’’തി ആഹ. **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** പന ‘‘യസ്മാ ദേവദത്തോ പകതിയാ തത്ഥ ഭിക്ഖുനിപരിപാചിതം ഭുഞ്ജതി, തസ്മാ ഇമം അട്ഠുപ്പത്തിം നിദാനം കത്വാ ഇദം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്ത’’ന്തി വുത്തം.

പരിപാചിതസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. രഹോനിസജ്ജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൧൯൮. ‘‘ഉപനന്ദസ്സ ചതുത്ഥസിക്ഖാപദേന ചാ’’തി പാഠോ.

രഹോനിസജ്ജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സമത്തോ വണ്ണനാക്കമേന ഓവാദവഗ്ഗോ തതിയോ.

൪. ഭോജനവഗ്ഗോ

൧. ആവസഥപിണ്ഡസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൨൦൩-൪. **പൂഗസ്സാ**തി പൂഗേന. **കുക്കുച്ചായന്തോ**തി നിസ്സരണേനേത്ഥ ഭവിതബ്ബം, തം മയം ന ജാനാമാതി സന്നിട്ഠാനസ്സ കരണവസേന ‘‘കുക്കുച്ചായന്തോ’’തി വുച്ചതി. യഥാ ഹി ആയസ്മാ ഉപാലി നയഗ്ഗാഹേന ‘‘അനാപത്തി ആവുസോ സുപിനന്തേനാ’’തി (പാരാ॰ ൭൮) ആഹ, തഥാ ഥേരോപി ‘‘അനാപത്തി ഗിലാനസ്സാ’’തി കസ്മാ ന പരിച്ഛിന്ദതീതി? അനത്താധികാരത്താ വിനയപഞ്ഞത്തിയാ, ‘‘നായം അത്തനോ ഓകാസോ’’തി പടിക്ഖിത്തത്താ, സിക്ഖാപദസ്സ അപരിപുണ്ണത്താ. പഠമപാരാജികസിക്ഖാപദേ പരിപുണ്ണം കത്വാ പഞ്ഞത്തേയേവ ഹി സോ ഥേരോ ‘‘അനാപത്തി സുപിനന്തേനാ’’തി ആഹ ‘‘അഞ്ഞത്ര സുപിനന്താ’’തി വുത്തപദാനുസാരേനാതി. യസ്മാ ഓദിസ്സ അയാവദത്ഥേവ ദായകാനം പീളാ നത്ഥി, തസ്മാ **‘‘അനോദിസ്സ യാവദത്ഥോ’’**തി വുത്തം.

൨൦൮. ‘‘അന്തരാമഗ്ഗേ ഏകദിവസ’ന്തി ഏകംയേവ സന്ധായ വുത്ത’’ന്തി ച **‘‘ഏസേവ നയോ**തി വുത്തനയമേവ ദസ്സേതും ഗന്ത്വാ പച്ചാഗച്ഛന്തോ ഹീതിആദിമാഹാ’’തി ച ‘‘സുദ്ധചിത്തോ ഹുത്വാ പകതിഗമനേവ ഭുഞ്ജിതും ലഭതീ’’തി ച ‘‘അഗിലാനസ്സ ഗിലാനസഞ്ഞിനോ കായേന സമുട്ഠാതീ’’തി ച ലിഖിതം.

ആവസഥപിണ്ഡസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ഗണഭോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൨൦൯-൨൧൭. **ഗുള്ഹപടിച്ഛന്നോ**തി അപാകടോവ. **ഏകോ പുത്തേനാ**തി ഏകസ്സേകം ഭത്തം ''അഹം അഞ്ഞേന നിമന്തിതോ''തി ന വുച്ചതി. **''സചേ ഏകതോ ഗണ്ഹന്തി , ഗണഭോജനം ഹോതീ''**തി (പാചി॰ അട്ഠ॰ ൨൧൭-൨൧൮) വുത്തത്താ ചത്താരോ ഉപാസകാ ചത്താരോ ഭിക്ഖൂ വിസും വിസും നിമന്തേത്വാ ഹത്ഥപാസേ ഠിതാനം ചേ ദേന്തി, ഗണഭോജനം ഹോതി ഏവാതി ഏകേ, തം ന യുത്തം വിയ. ''വിഞ്ഞത്തിതോ പസവനേ ഗണസ്സ ഏകതോ ഗഹണേ ഇമിനാ സിക്ഖാപദേന ആപത്തി, വിസും ഗഹണേ പണീതഭോജനസൂപോദനവിഞ്ഞത്തീഹീ''തി ലിഖിതം. ''വിഞ്ഞത്തിതോ പസവനം അട്ഠുപ്പത്തിവസേന **അട്ഠകഥായം** അനുഞ്ഞാതം. സൂപോദനാദിവസേന തത്ഥ ആപത്തി ഏവാ''തി വുത്തം, തം ന യുത്തം. കസ്മാ? **പരിവാരേ** (പരി॰ ൧൯൨) ഏവ ദ്വിന്നം ആകാരാനം ആഗതത്താ, തസ്മാ **അട്ഠകഥായം** ''അനുഞ്ഞാത''ന്തി ദുവുത്തം. അട്ഠുപ്പത്തിയംയേവ പാകടന്തി ''പദഭാജനേ ന വുത്ത''ന്തി വത്തബ്ബം. **ഏകതോ ഗണ്ഹന്തീ**തി ഗഹിതഭത്താപി അഞ്ഞേ യാവ ഗണ്ഹന്തി, താവ ചേ തിട്ഠന്തി, ഏകതോ ഗണ്ഹന്തിയേവ നാമ. ''ഗച്ഛതി ചേ, അനാപത്തീ''തി വദന്തി.

ഏത്ഥാഹ - ''പടിഗ്ഗഹണമേവ ഹേത്ഥ പമാണ''ന്തി വുത്തം, അഥ കസ്മാ **പാളിയം** ''ഗണഭോജനം നാമ യത്ഥ ചത്താരോ...പേ॰... ഭുഞ്ജന്തി, ഏതം ഗണഭോജനം നാമാ''തി (പാചി॰ ൨൧൮) വുത്തന്തി? വുച്ചതി - **യത്ഥാ**തി ഉപയോഗത്ഥേ ഭുമ്മവചനം. **ചത്താരോ**തി ഗണസ്സ ഹേട്ഠിമപരിച്ഛേദനിദസ്സനം. **പഞ്ചന്നം ഭോജനാന**ന്തി ആപത്തിപ്പഹോനകഭോജനനിദസ്സനം. **അഞ്ഞതരേന ഭോജനേന നിമന്തിതാ**തി അകപ്പിയനിമന്തനനിദസ്സനം. നിമന്തനവസേനേവ പന ഗണഭോജനസ്സ വുത്തത്താ ''നിമന്തിതാ ഭുഞ്ജന്തീതി വുത്ത''ന്തി വുത്തം. ''അഞ്ഞതരം ഭോജനം വിഞ്ഞാപേത്വാ ഭുഞ്ജന്തീ''തി പന ന വുത്തം അട്ഠുപ്പത്തിയംയേവ പാകടത്താ. യം ഭുഞ്ജന്തീതി ഏവം സമ്ബന്ധോ വേദിതബ്ബോ. തത്ഥ **ഭുഞ്ജന്തീ**തി പടിഗ്ഗാഹകനിയമവചനം. ന ഹി അപ്പടിഗ്ഗഹിതകം ഭിക്ഖൂ ഭുഞ്ജന്തി. ഇദം വുത്തം ഹോതി ''ഗണസ്സ യതോ പടിഗ്ഗഹിതാഹാരഭോജനഹേതു പാചിത്തിയ''ന്തി. ആഗന്തുകപട്ടം മോഘസുത്തേന സിബ്ബിത്വാ ഠപേന്തി, തത്ഥ അനുവാതേ യഥാ ഏകതലം ഹോതി, തഥാ ഹത്ഥേഹി ഘട്ടേതി. **വലേതീ**തി ആവട്ടേതി. **പരിവത്തന**ന്തി സുത്തം ഗണ്ഹന്താനം സുഖഗ്ഗഹണത്ഥം സുത്തപരിവത്തനം കരോതി, പട്ടം സിബ്ബന്താനം സുഖസിബ്ബനത്ഥം പട്ടപരിവത്തനഞ്ച. നവചീവരകാരകോ ഇധാധിപ്പേതോ, ന ഇതരോതി. ''ബിമ്ബിസാരം ആപുച്ഛിത്വാ സമ്ഭാരേ കയിരമാനേയേവ കാലാ അതിക്കന്താ, പച്ഛാ ഗണഭോജനസിക്ഖാപദേ പഞ്ഞത്തേ ഭഗവന്തം ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛീ''തി വദന്തി, അഞ്ഞഥാ അട്ഠകഥായ വിരുജ്ഝനതോ.

൨൨൦. ''ദ്വേ തയോ ഏകതോതി യേപി അകപ്പിയനിമന്തനം സാദിയിത്വാ''തിആദിവചനേന അകപ്പിയനിമന്തനപച്ചയാ ഏവ അനാപത്തി, വിഞ്ഞത്തിതോ ആപത്തിയേവാതി ദീപേതി. അനിമന്തിതോ ചതുത്ഥോ യസ്സ തദേതം **അനിമന്തിതചതുത്ഥം**. ഏസ നയോ സബ്ബത്ഥ. **പവേസേത്വാ**തി നിസീദാപേത്വാ. ചീവരദാനസമയലദ്ധകചതുക്കം ചീവരകാരസമയലദ്ധകചതുക്കന്തി ഏവമാദീനി. **താനി ചാ**തി യേഹി

ഭോജനേഹി വിസങ്കേതോ നത്ഥി, താനി. **മഹാഥേരേതി** ഉപസമ്പന്നേ. **അട്ഠത്വാതി** ഠിതേന നിമിത്തം ദസ്സിതം ഹോതി. **തത്ഥ തത്ഥ ഗന്ത്വാതി** രഥികാദീസു ഭിക്ഖുസമീപേ ഗന്ത്വാ. ഇമസ്മിം പന സിക്ഖാപദേ കത്ഥചി പോത്ഥകേ "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ചീവരദാനസമയേ ഗണഭോജനം ഭുഞ്ജിതും. ഏവഞ്ചിദം ഭഗവതാ ഭിക്ഖൂന"ന്തി പാഠോ ദിസ്സതി. കത്ഥചി "ഭുഞ്ജിതു"ന്തി വത്വാ "ഏവഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, ഇമം സിക്ഖാപദം ഉദ്ദിസേയ്യാഥാ"തി പാഠോ, അയം സോഭനോ.

ഗണഭോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. പരമ്പരഭോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൨൨൧. **അധിട്ഠിതാതി** നിച്ചപ്പവത്താ. ബദരചുണ്ണസക്കരാദീഹി യോജിതം **ബദരസാളവം. കിരകമ്മകാരേനാതി** കിരസ്സ കമ്മകാരേന.

൨൨൬. **"വികപ്പേത്വാ ഗണ്ഹാഹീ"**തി ഏത്ഥാഹു **പോരാണത്ഥേരാ** "ഭഗവതോ സമ്മുഖാ അവികപ്പേത്വാ ഗേഹതോ നിക്ഖമിത്വാ രഥികായ അഞ്ഞതരസ്സ ഭിക്ഖുനോ സന്തികേ വികപ്പേസി, വികപ്പേന്തേന പന 'മയ്ഹം ഭത്തപച്ചാസം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ദമ്മീ'തി വത്തബ്ബം, ഇതരേന വത്തബ്ബം 'തസ്സ സന്തകം പരിഭുഞ്ജ വാ യഥാപച്ചയം വാ കരോഹീ'"തി. **പഞ്ചസുസഹധമ്മികേസൂ**തി സമ്മുഖാ ഠിതസ്സ സഹധമ്മികസ്സ യസ്സ വികപ്പേതുകാമോ, തം സഹധമ്മികം അദിസ്വാ ഗഹട്ഠസ്സ വാ സന്തികേ, സയമേവ വാ "പഞ്ചസു സഹധമ്മികേസു ഇത്ഥന്നാമസ്സ വികപ്പേമീ"തി വത്വാ ഭുഞ്ജിതബ്ബന്തി ഏകേ, ഏവം സതി ഥേരോ തസ്മിംയേവ നിസിന്നോവ തഥാ വാചം നിച്ഛാരേത്വാ പടിഗ്ഗണ്ഹാതീതി തക്കോ ദിസ്സതി. **മഹാപച്ചരിയാ**ദീസു പന പരമ്മുഖാ വികപ്പനാവ വുത്താ, സാ "തേന ഹാനന്ദ, വികപ്പേത്വാ ഗണ്ഹാഹീ"തി ഇമിനാ സമേതി, തഥാപി **മാതികാട്ഠകഥായം** (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ പരമ്പരഭോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) "തസ്മാ യോ ഭിക്ഖു പഞ്ചസു സഹധമ്മികേസു അഞ്ഞതരസ്സ 'മയ്ഹം ഭത്തപച്ചാസം തുയ്ഹം ദമ്മീ'തി വാ 'വികപ്പേമീ'തി വാ ഏവം സമ്മുഖാ വാ 'ഇത്ഥന്നാമസ്സ ദമ്മീ'തി വാ 'വികപ്പേമീ'തി വാ ഏവം പരമ്മുഖാ വാ"തി വചനതോ സഹധമ്മികസ്സ സന്തികേ ഏവ വത്തബ്ബം, ന സയമേവാതി ദിസ്സതി. യസ്മാ അയം പച്ഛിമനയോ **പോരാണഗണ്ഠിപദേന**പി സമേതി, തസ്മാ ഇധ മാതികാട്ഠകഥാനുസാരേന അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. ഏത്ഥ കിഞ്ചാപി "തേ മനുസ്സാ...പേ॰... ഭോജനമദംസൂ"തി വചനതോ അകപ്പിയനിമന്തനം പഞ്ഞായതി, തഥാപി ഥേരസ്സ കുക്കുച്ചുപ്പത്തികാരണേന ഭത്തേന സോ നിമന്തിതോതി വേദിതബ്ബോ. അഞ്ഞഥാ പരതോ "ദ്വേ തയോ നിമന്തനേ ഏകതോ ഭുഞ്ജതീ"തി വചനേന, അനാപത്തിവാരേന ച വിരുജ്ഝതി.

൨൨൯. ഏത്ഥായം വിചാരണാ - "അഞ്ഞോ മനുസ്സോ പത്തം ഗണ്ഹാതി, ന ദാതബ്ബ"ന്തി വചനതോ അപരഭാഗേ അകപ്പിയനിമന്തനേന നത്ഥി പയോജനം, പുബ്ബഭാഗേയേവ അകപ്പിയനിമന്തനേന പയോജനന്തി **സ്വേപി ഭന്തേ ആഗച്ഛേയ്യാഥാതി** ഏത്ഥ കതരം അകപ്പിയനിമന്തനം, തസ്മാ അധിപ്പായോ ചേത്ഥ പമാണന്തി. ന, "പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ലദ്ധഭത്തം ഭുഞ്ജതി, ആപത്തീ"തി വചനതോതി. തത്ഥ "സ്വേപി ഭന്തേ"തി ഏത്ഥ യഥാ വചനമത്തം അഗ്ഗഹേത്വാ അകപ്പിയനിമന്തനക്കമേന അത്ഥോ ഗഹിതോ, തഥാ "പിണ്ഡായ ചരിത്വാ"തി

ഏത്ഥാപി അന്തരാ അകപ്പിയനിമന്തനേന ലദ്ധഭത്തം സന്ധായ വുത്തന്തി അഥോ ഗഹേതബ്ബോ. പിണ്ഡായ ഹി ചരന്തം ദിസ്വാ "ഏത്ഥ, ഭന്തേ, ഭത്തം ഗണ്ഹഥാ"തി ദിന്നമ്പി അകപ്പിയനിമന്തനേന ലദ്ധം നാമ ഹോതി. വോഹാരേന പന "പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ലദ്ധഭത്ത"ന്തി വുച്ചതി, ഏവംസമ്പദമിദം ദട്ഠബ്ബം. അഞ്ഞഥാ **മാതികാട്ഠകഥായം** "ഗണഭോജനേ വുത്തനയേനേവ പഞ്ചഹി ഭോജനേഹി നിമന്തിതസ്സ...പേ॰... പരസ്സ പരസ്സ ഭോജനേ"തി വുത്തവചനവിരോധോ. ഇദഞ്ഹി വചനം യേന പഠമം നിമന്തിതോ, തതോ പഠമനിമന്തിതം ആദായ ഗതോ പരസ്സ പരസ്സ നിമന്തനകദായകസ്സ ഭോജനേതി അത്ഥപരിദീപനതോ നിമന്തനതോ ലദ്ധഭത്തസ്സ ഭോജനേയേവ ആപത്തീതി ദീപേതി. "ദ്വേ തയോ നിമന്തനേ ഏകതോ"തി വചനേനപി സമേതി, അഞ്ഞഥാ "യേന നിമന്തിതോ, തസ്സ ഭോജനതോ പരസ്സ ഭോജനേ"തി ഏത്തകം വത്തബ്ബം സിയാ, **പാളിയം** വാ "നിമന്തനേന ഏകതോഭുഞ്ജതീ"തി ഏത്തകം വത്തബ്ബം സിയാ. ദുതിയനിമന്തനസ്സ പഠമഭോജനേ ആപത്തിപ്പസങ്ഗനിവാരണത്ഥം **"യേന യേനാ"**തിആദി വുത്തം. നിമന്തനപടിപാടിയാ ഭുഞ്ജതീതി പാളീതി ചേ? ന, "അനാപത്തി നിച്ചഭത്തേ"തിആദിപാളിവിരോധതോ.

ഗണ്ഠിപദേ പന "പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ലദ്ധഭത്തം കസ്മാ ഭുഞ്ജിതും ന ലഭതീതി ചേ? 'പരമ്പരഭോജനം നാമ പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരേന ഭോജനേന നിമന്തിതോ, തം ഠപേത്വാ പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരം ഭോജനം ഭുഞ്ജതി, ഏതം പരമ്പരഭോജനം നാമാ'തി വുത്തത്താ"തി ലിഖിതം. യദി ഏവം നിച്ചഭത്താദികമ്പി ന വട്ടതീതി ആപജ്ജതീതി നിച്ചഭത്താദി ഓദിസ്സകന്തി ചേ? തം ന, തദഞ്ഞസ്സ അത്തനോ ധനേന നിപ്ഫന്നസ്സ, സങ്ഘതോ ലദ്ധസ്സ വാ പാതോ പചനകയാഗു ചേ ഘനാ ഹോതി, തസ്സാപി, ഏകകുടികം ഗാമം ഉപനിസ്സായ വിഹരതോ ഭിക്ഖാചരിയവസേന ലഭിതബ്ബനിച്ചഭത്തസ്സ ച അകപ്പിയഭാവപ്പസങ്ഗതോ. തത്ഥ ഭിക്ഖാചരിയവസേന ലദ്ധം ന കപ്പതി നിമന്തനകാനം അപ്പസാദാവഹനതോതി ചേ? ന, "പഞ്ച ഭോജനാനി ഠപേത്വാ സബ്ബത്ഥ അനാപത്തീ"തി വചനവിരോധതോ. ഖാദനീയമ്പി ഹി പരസ്സ ഖാദിത്വാ ഭുത്തത്താ നിമന്തനഭോജനം അഭുഞ്ജന്തോ അപ്പസാദം കരോതി ഏവ, തസ്മാ അപ്പസാദാവഹം അപ്പമാണം, തസ്മാ നിച്ചഭത്താദി ഓദിസ്സകം ന സമ്ഭവതി. അപിച ഹേട്ഠാ വുത്തനയേന സദ്ധിം ഇധ വുത്തനയേന സംസന്ദിത്വാ യം യം ഖമതി, തം തം ഗഹേതബ്ബന്തി സബ്ബോപി കേസഞ്ചി ആചരിയാനം വിനിച്ഛയോ. ആചരിയസ്സ പന വിനിച്ഛയോ അന്തേ ആവി ഭവിസ്സതി. "ഖീരം വാ രസം വാ പിവതോ അമിസ്സമ്പീതി അധിപ്പായോ"തി വുത്തം. **ഗണ്ഠിപദേ** "ഹേട്ഠാ ഓദനേനാമിസ്സേത്വാ ഉപരി തിട്ഠതീ"തി ലിഖിതം.

മഹാഉപാസകോതി ഗേഹസാമികോ. **മഹാഅട്ഠകഥായം** "ആപത്തീ"തി വചനേന **കുരുന്ദിയം** "വട്ടതീ"തി വചനം വിരുദ്ധം വിയ ദിസ്സതി. "ദ്വിന്നമ്പി അധിപ്പായോ **മഹാപച്ചരിയം** വിചാരിതോ"തി ലിഖിതം. **"ചാരിത്തതോതി** 'സന്തം ഭിക്ഖും അനാപുച്ഛാ'തി പരതോ വത്തബ്ബതോ"തി വുത്തം. വചീകമ്മം **അവികപ്പനം**. ഏത്ഥ "മഹാഉപാസകോ ഭിക്ഖൂ നിമന്തേതി...പേ॰... പച്ഛാ ലദ്ധം ഭത്തം ഭുഞ്ജന്തസ്സ ആപത്തി. പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ലദ്ധഭത്തം ഭുഞ്ജതി, ആപത്തീ"തി **അട്ഠകഥായം** വചനതോ, "കാലസ്സേവ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ഭുഞ്ജിമ്ഹാ"തി പാളിതോ, **ഖന്ധകേ** "ന ച, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞത്ര നിമന്തനേ അഞ്ഞസ്സ ഭോജ്ജയാഗു പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാ, യോ പരിഭുഞ്ജേയ്യ, യഥാധമ്മോ കാരേതബ്ബോ"തി (മഹാവ॰ ൨൮൨) വചനതോ ച നിമന്തേത്വാ വാ പവേദേതു

അനിമന്തേത്വാ വാ, പഠമഗഹിതനിമന്തനസ്സ ഭിക്ഖുനോ പഠമനിമന്തനഭോജനതോ അഞ്ഞം യം കിഞ്ചി പരസന്തകം ഭോജനം പരമ്പരഭോജനാപത്തിം കരോതി. അത്തനോ സന്തകം, സങ്ഘഗണതോ ലദ്ധം വാ അഗഹട്ഠസന്തകം വട്ടതി, നിമന്തനതോ പഠമം നിബദ്ധത്താ പന നിച്ചഭത്താദി പരസന്തകമ്പി വട്ടതി. **ഖന്ധകേ** "ന ച , ഭിക്ഖവേ...പേ... യഥാധമ്മോ കാരേതബ്ബോ"തി (മഹാവ॰ ൨൮൩) വചനം പരസന്തകഭോജനവുത്തനിയമനം. തതോ ഹത്ഥകോവ നോ തക്കോതി ആചരിയോ.

പരമ്പരഭോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. കാണമാതാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൨൩൦-൧. പടിയാലോകന്തി പച്ഛിമം ദേസം. **പൂവഗണനായാതി** അതിരിത്തപൂവഗണനായാതി അത്ഥോ. സചേ "അപാഥേയ്യാദിഅത്ഥായ സജ്ജിത"ന്തി സഞ്ഞായ ഗണ്ഹാതി, അചിത്തകത്താ സിക്ഖാപദസ്സ ആപത്തി ഏവ. അഥ ഉഗ്ഗഹിതം ഗണ്ഹാതി, ന മുച്ചതിയേവ. അസംവിഭാഗേ പന അനാപത്തി അകപ്പിയത്താ. അചിത്തകതാ പഞ്ഞത്തിജാനനാഭാവേനേവ, ന വത്ഥുജാനനാഭാവേനാതി ഏകേ. ന, **മാതികാട്ഠകഥായം** "പാഥേയ്യാദിഅത്ഥായ സജ്ജിതഭാവജാനന"ന്തി അങ്ഗേസു അവുത്തത്താ. **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** പനേവം വുത്തം "ഏകേന വാ അനേകേഹി വാ ദ്വത്തിപത്തപൂരേസു ഗഹിതേസു തേസം അനാരോചനേന വാ സയം വാ ജാനിത്വാ യോ അഞ്ഞം ഗണ്ഹാതി, തസ്സ ദുക്കടം. ഏകതോ തീസു, ചതൂസു വാ പവിട്ഠേസു ഏകേന ചേ ദ്വേപത്തപൂരാ ഗഹിതാ, ദുതിയേ ദ്വേ ഗണ്ഹന്തേ പഠമോ ചേ ന നിവാരേതി, പഠമസ്സ പാചിത്തിയം. നിവാരേതി ചേ, അനാപത്തി, ദുതിയസ്സേവ ദുക്കട"ന്തി. സചേ സഞ്ചിച്ച ന വദതി, **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** വുത്തനയേന പാചിത്തിയം, **മാതികാട്ഠകഥാവസേന** (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ കാണമാതാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) ദുക്കടം. "അതിരേകപടിഗ്ഗഹണ"ന്തി തത്ഥ പഞ്ചമം അങ്ഗം വുത്തം, തസ്മാ അപ്പടിഗ്ഗഹിതത്താ ന പാചിത്തിയം, കത്തബ്ബാകരണതോ പന ദുക്കടം. അഞ്ഞഥാ കിരിയാകിരിയം ഇദം ആപജ്ജതി, അനിവാരണം, അനാരോചനം വാ ഛട്ഠങ്ഗം വത്തബ്ബം സിയാ. **ഏകനികായികാനം വാതി** ഏത്ഥ "ആസന്നവിഹാരഭിക്ഖൂ, ആസന്നആസനസാലാഗതാ വാ സചേ വിസഭാഗേഹി ആനീതം ന പടിഗ്ഗണ്ഹന്തി, 'ആരാമികാദീനംയേവ വാ ദാപേന്തീ'തി ജാനാതി, യഥ പരിഭോഗം ഗച്ഛതി, തഥ ദാതും വട്ടതീ"തി വുത്തം. "ദ്വത്തിപത്തപൂരാ'തി വചനതോ പച്ഛിആദീസു അധികമ്പി ഗണ്ഹതോ അനാപത്തീ"തി കേചി വിനയധരമാനിനോ വദന്തി, തം തേസംയേവ നിസീദതു, ആചരിയാ പന "പച്ഛിആദീസുപി ഉക്കട്ഠപത്തസ്സ പമാണവസേന ദ്വത്തിപത്തപൂരാ ഗഹേതബ്ബാ. ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദകഥാ ഹേസാ"തി വദന്തി.

കാണമാതാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. പഠമപവാരണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൨൩൮. യാവദത്ഥപവാരണായ പവാരിതാ കിഞ്ചാപി "പവാരിതാ"ഇച്ചേവ അധിപ്പേതാ അട്ഠുപ്പത്തിയാവ, അഥ ഖോ പച്ഛിമാവ ഇധാധിപ്പേതാ.

൨൩൭. "അലമേതം സബ്ബ"ന്തി വുത്തത്താ അതിരിത്തം നാമ ഹോതി. ഭിക്ഖുസ്സ ഇദമ്പി തേ അധികം, ഇതോ അഞ്ഞം ന ലച്ഛതീതി കിര അത്ഥോ.

൨൩൮-൯. "അസനം പഞ്ഞായതീ"തി ഏതേനേവ "ഭുത്താവീ"തി ഏതസ്സ സിദ്ധത്താ വിസും അത്ഥസിദ്ധി നത്ഥി. യദി അത്ഥി, അങ്ഗാനം ഛക്കത്തദസ്സനന്തി. **വുത്തമ്പി ചേത**ന്തിആദി പവാരണങ്ഗാനം പഞ്ചകത്തദസ്സനം. **വരകോ**തി യോ കോചി വരകോ. **"പവാരണം പന ജനേതിയേവാ**തി വിസും സിത്ഥം വോദകം കരോന്തി, പവാരണം ന ജനേതി. യാഗും വാ പിവന്തോ പഠമം ഉദകം പിവതി, വട്ടതി. അവസിട്ഠം ഹേട്ഠാസിത്ഥം പവാരണം ന ജനേതീ"തി ലിഖിതം. **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ** "ജനേതിയേവാ"തി വദതി, തം ന ഇച്ഛന്തി ആചരിയാ. **ഭജ്ജിതപിട്ഠ**ന്തി തണ്ഡുലചുണ്ണമേവ. ഭജ്ജിതസത്തുയോ പിണ്ഡേത്വാ കതമോദകോ **സത്തുമോദകോ**.

"യാഗുസിത്ഥമത്താനേവ ദ്വേ...പേ... പടിക്ഖിപതി, ന പവാരേതീ"തി വുത്തത്താ പരചങ്കമച്ഛാദയോ പക്ഖിപിത്വാ പക്കയാഗും പിവന്തോ സചേ അഞ്ഞം താദിസംയേവ പടിക്ഖിപതി, പവാരണാ ന ഹോതീതി കിര **ധമ്മസിരിത്ഥേരോ**. സചേ അഞ്ഞം പടിക്ഖിപതി, ന പവാരേതി. കസ്മാ? അസനസങ്ഖാതസ്സ വിപ്പകതഭോജനസ്സാഭാവതോ. ഭോജനസാലായം ഭുഞ്ജന്തോ ചേ, അത്തനോ അപാപുണനകോട്ഠാസം അഭിഹടം പടിക്ഖിപതി, ന പവാരേതി. കാമം പടിക്ഖിപതി, പത്തേ പന ആരാമികോ ആകിരതി, തതോ ഭുഞ്ജിതും ന വട്ടതി. ഇദഞ്ഹി ബുദ്ധപ്പടികുട്ഠഅനേസനായ ഉപ്പന്നേയേവ സങ്ഗഹം ഗച്ഛതി. യഥാ ഹി സങ്ഘതോ ഉദ്ധടപിണ്ഡം ദുസ്സീലോ ദേതി, തം പടിക്ഖിപതി, ന പവാരേതി, ഏവംസമ്പദമിദം. "വിസഭാഗോ ലജ്ജീ ചേ ദേതി, തം തേന സമ്ഭോഗം അകത്തുകാമതായ പടിക്ഖിപതി, പവാരേതീതി അപരേ"തി വുത്തം. **പരിവേസനായാ**തി ഭത്തഗ്ഗേ. "മംസേന രസം, മംസഞ്ച രസഞ്ച മംസരസന്തി ആപജ്ജനതോ 'മംസരസ'ന്തി വുത്തേ പടിക്ഖേപതോ ഹോതി, മംസസ്സ രസം മംസരസന്തി വിഗ്ഗഹോ നാധിപ്പേതോ"തി വുത്തം. **മംസകരമ്ബകോ നാമ...പേ... വട്ടതീ**തി സുദ്ധയാഗു ഏവ ഹോതി. അപ്പവാരണമിസ്സകകരമ്ബകോയേവ ഹോതി, തസ്മാ ന പവാരേതി, തേന വുത്തം പരതോ "ഇദഞ്ച കരമ്ബകേന ന സമാനേതബ്ബ"ന്തിആദി, തസ്മാ "തം അഭിഹരിത്വാ കഞ്ജിയം ഗണ്ഹഥാ'തി വദന്തം പടിക്ഖിപതി, പവാരണാ ന ഹോതീ"തി ച "മിസ്സകയാഗും ഗണ്ഹഥാ'തി അവുത്തത്താ 'സമ്മിസ്സിതം വിസും കത്വാ ദേതീ'തി വുത്തത്താ"തി ച വുത്തം, യസ്മാ **യാഗുമിസ്സക**ന്തി ഏത്ഥ പദദ്വയേ പവാരണാരഹസ്സ നാമഗ്ഗഹണം നത്ഥി, തസ്മാ തത്ര ചേ യാഗു ബഹുതരാ വാ ഹോതി സമസമാ വാ, ന പവാരേതി. കസ്മാ? തത്ഥ അഭിഹാരകപടിക്ഖേപകാനം യാഗുസഞ്ഞത്താ. യാഗു ചേ മന്ദാ, ഭത്തം ബഹുതരം, പവാരേതി. കസ്മാ? തേസം ഉഭിന്നമ്പി തത്ഥ ഭിന്നസഞ്ഞത്താതി തക്കോ ആചരിയസ്സ. **ഭത്തമിസ്സകേ** പവാരണാരഹസ്സ നാമസ്സ സബ്ഭാവതോ സബ്ബദാ പവാരേതി ഏവ. മിസ്സകേ പന വുത്തനയേന കാരണം വത്തബ്ബം. **വിസും കത്വാ ദേതീ**തി യഥാ ഭത്തസിട്ഠം ന പതതി, തഥാ ഗാള്ഹം ഹത്ഥേന പീളേത്വാ പരിസ്സാവേത്വാ ദേതി.

അകപ്പിയകതന്തി ഏത്ഥ "കപ്പിയം അകാരാപിതേഹി കദലിപ്ഫലാദീഹി സദ്ധിം അതിരിത്തം കപ്പിയം കാരാപേത്വാപി തം കദലിപ്ഫലാദിം ഠപേത്വാ അവസേസം ഭുഞ്ജിതും വട്ടതി. അമിസ്സകരസത്താ പുന താനി കപ്പിയം

കാരാപേത്വാ അഞ്ഞസ്മിം ഭാജനേ ഠപേത്വാ അതിരിത്തം കാരേത്വാ ഭുഞ്ജിതും വട്ടതി. കസ്മാ? പുബ്ബേ തേസു വിനയകമ്മസ്സ അനാരുള്ഹത്താ''തി വദന്തി. ''ഭുത്താവിനാ ച പവാരിതേന ആസനാ വുട്ഠിതേന കത''ന്തി വചനതോ ഭുത്താവിനാ അപ്പവാരിതേന ആസനാ വുട്ഠിതേന കത്തബ്ബന്തി സിദ്ധം, തസ്മാ ''പാതോവ അദ്ധാനം ഗച്ഛന്തേസു ദ്വീസു ഏകോ പവാരിതോ അവുട്ഠിതോ തത്ഥ നിസീദതി, സോ ഇതരേന പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ലദ്ധം ഭിക്ഖം അത്തനാ അഭുത്വാപി 'അലമേതം സബ്ബ'ന്തി കാതും ലഭതി ഏവാ''തി വുത്തം, തം സുക്കപക്ഖേ ''ഭുത്താവിനാ കതം ഹോതീ''തി ഇമിനാവ സിദ്ധം, തസ്മിം പക്ഖേ അത്തനോ സത്തങ്ഗാനി ന പൂരേന്തി, കണ്ഹപക്ഖേ പടിഭാഗേന സത്ത വുത്താനീതി വേദിതബ്ബം. ഭുത്താവിനാ അപ്പവാരിതേന ആസനാ വുട്ഠിതേന, അവുട്ഠിതേന വാ കതം ഹോതി, വട്ടതി. ''പവാരിതേന ആസനാ അവുട്ഠിതേനേവാ''തി ഇമം പന അത്ഥവികപ്പം ദീപേതും ''സത്തങ്ഗാനി വുത്താനീ''തിപി വത്തും വട്ടതി. സോ പുന കാതും ന ലഭതി പഠമം കതസ്സ പുന തേനേവ കത്തബ്ബപ്പസങ്ഗതോ. യഞ്ച അകതം, തം കത്തബ്ബന്തി ഹി വുത്തം. അഥ സോവ പഠമോ പുന കത്തുകാമോ ഹോതി, അഞ്ഞസ്മിം ഭാജനേ പുബ്ബേ അകതം കാതും ലഭതി. ദുതിയോ പഠമഭാജനേപി കാതും ലഭതി. ''യേന അകതം, തേന കാതബ്ബ''ന്തി ഹി വുത്തം. ഇമമേവത്ഥം സന്ധായ ''യേന യം പഠമം കപ്പിയം കതം, തമേവ സോ പുന കാതും ന ലഭതി, അഞ്ഞേന കാതബ്ബ''ന്തി ലിഖിതം. തത്ഥ **തന്തി** തം പഠമം കതന്തി അത്ഥോ. **പേസേത്വാ കാരേതബ്ബ**ന്തി ഏത്ഥ അനുപസമ്പന്നോ ചേ ഗതോ, തത്രട്ഠേന ഏകേന ഭിക്ഖുനാ പടിഗ്ഗാഹേത്വാ അപരേന കാരേതബ്ബന്തി തത്ഥ ഏകോവ ഏവമേവ കാതും ന ലഭതീതി. ''യം കിഞ്ചി ഗിലാനം ഉദ്ദിസ്സാ'തിആദിവചനതോ വിഹാരാദീസു ഗിലാനസ്സ പാപുണനകോട്ഠാസമ്പി ഗിലാനാതിരിത്തം നാമ, തസ്മാ വട്ടതീ''തി വദന്തി. **ആഹാരത്ഥായാ**തി വികാലേ ഏവാതി ഏകേ.

൨൪൧. കായകമ്മം അജ്ഝോഹരണതോ. വചീകമ്മം വാചായ ''അതിരിത്തം കരോഥ ഭന്തേ''തി അകാരാപനേനാതി വേദിതബ്ബം.

പഠമപവാരണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. ദുതിയപവാരണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൨൪൩. സാധാരണമേവാതി സബ്ബപവാരണാനം സാധാരണം ''യാവത്തകം ഇച്ഛസീ''തി ഇദം.

ദുതിയപവാരണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. വികാലഭോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൨൪൭-൮. നടാനം നാടകാനി **നടനാടകാനി,** സീതാഹരണാദീനി. മൂലഞ്ച തം ഖാദനീയഞ്ചാതി **മൂലഖാദനീയം**. ഏസ നയോ സബ്ബത്ഥ. **പിട്ഠന്തി** ചുണ്ണം. **ഖാരകമൂല**ന്തി യൂപസമൂലം. **ചച്ചുമൂലം** നേളിയമൂലം. **തമ്ബകം** വചം. **തണ്ഡുലേയ്യകം** ചൂളകുഹു. **വത്ഥുലേയ്യകം** മഹാകുഹു. **വജകലി** നികോട്ഠം. **ജജ്ഝരീ** ഹിരതോ.

കോട്ഠം **ജരട്ഠം** വുച്ചതി. **ഗണ്ഠി** മുഹുകുലമുദു വിചയത്ഥ വജമുജു വദുളവി.

വജ്ജയേതിമേ കിംസുകം, ഹലിദ്ദി. **കസേരുകോ,** കടിബലവന്തി തസ്സ നാമം. **അമ്ബാടകം** അമൂലകം പിഢല കക്കുല. **മസാലു** കിനള. **ആലുവ** കളി തഡ്ഢിഅളി അലസ കടിസ്സല നമേദതി മേര. **സിഗ്ഗു** സീരി കോള കാലകം നേകളവി. **ഖീരവല്ലികന്ദോ** തുമൂരോരിയോ ഹോതി. സങ്ഖതോ ധോവനമേവ. അയം "പരിസങ്ഖാരോ"തി ലിഖിതം. **ഖീരകാകോലീ** കിരികവേളി. **ജീവികം** ജീവിഹി. **ഉസഭക** ഉമ്മസുവിയി.

ഹിന്താലം കിതിലി. **കുന്താല** തോഹോ തിലിസതാ പദികളിരോ പടസേവലകളി. കരമന്ദകം കരമ്ബ ദണ്ഡോകിര ഉദകജോതി കണ്ഡകോ. "സിങ്ഘതകോതിപി വുച്ചതീ"തി ലിഖിതം. **ഫഗ്ഗവ** ഹകിളി. **നത്തമാല**ന്തി കരഞ്ജി.

സേല്ലു ലോഹോലിയം. **കാസമദ്ദക** കുദുവവലി അനസികിന. **ഉമ്മാദിയ** മേലേലിദിയ. **ചീനമുഗ്ഗോ** വേനമുത്തി ഹുരമുഗ്ഗ. **രാജമാസോ** മാഹവിലിതി. **അഗ്ഗിമന്തോ** മുഞ്ചി. സുനിപണ്ണകോ തിപിലവനിനാളികാ തിലക. **ഭൂമിയം ജാതലോണീ**തി ഏത്ഥ ലോണീനാമസ്സ സാധാരണത്താ "ഭൂമിയ"ന്തി വിസേസേത്വാ വുത്തം. **ബ്രഹ്മീപത്തം** ദേമേതേയേ പണസാ. **"ദീപവാസിനോ വദന്തീ"**തി സിഥിലം കത്വാ കസ്മാ വുത്തന്തി ചേ? "ഖാദനീയത്ഥം ഫരതീതി ലക്ഖണേന അസമാനത്താ"തി വുത്തം. പദേലിവിനിതേകി. **സുലസിപണ്ണ**ന്തി തസാപലികം.

അഗന്ധികപുപ്ഫം കരിസ്സയേതി ചേകവാദിദപുപ്ഫം ചേലേപതിമലം. **ജീവന്തീപുപ്ഫം** ജീവിതന്ദിഗമല. **ബകുല** മുഥുവല. **കുയ്യക** പുനപുന്നാമപുന്നരാ, ജാതിസുമന. **നവമാലികാ** ചേഹേമല.

തിന്തിണിക കചിനി വിലേയി. **മാതുലുങ്ഗ** ലവനോ. **പുസ്സഫല** സുപുലി. **തിമ്ബരൂസക** തിഗിബ്ബേരേഹിതി സുസതുധുത. **തിപുസവാതിങ്ഗണ** ധുതതികേണ പടിയി. **ചോച** വരിയിയേലി. **മോച** അതിരേലി. **ഗോട്ഠഫലം** പൂവഫലന്തി ഏകേ. കോട്ഠസേ കിര **അച്ഛീവ**.

അസമുസ്സി **ബിമ്ബ** ഇതി കേചി. **കാസ്മരീ**തി സേപണ്ണി. അതിതേമേതി കരിയമേതിസ്സ. **ജാതിഫലം** കതംമേതി. **കടുകഫലം** തിരിരക.

തരുണഫലം കിരിഉപുലു. **പോക്ഖരട്ഠി** കിഞ്ചക്ഖട്ഠി. **സിദ്ധത്ഥകം** സാസപം സേതവണ്ണം. **രാജികം** രത്തം ഹോതി.

ഹിങ്ഗും ഹിങ്ഗുജതുന്തി സബ്ബാപി ഹിങ്ഗുവികതിയോ. ഏത്ഥ ഹിങ്ഗുജതു നാമ പത്തസാഖാ പചിത്വാ കാതബ്ബാ. സാഖാ പചിത്വാ കതാ സിപാടികാ. അഞ്ഞേഹി മിസ്സേത്വാ കതാതി കേചി. **തകം** കട്ഠജന്തി അഗ്ഗികേളിനി. നികിതിസ്സാകാലേസയോ. തിമേര, **തകപത്തി** പസാഖാപത്തേ പചിത്വാ കാതബ്ബാ. **"തകപണ്ണി** സാവതി ഏവ കാതബ്ബാ"തി ലിഖിതം.

വികാലഭോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. സന്നിധികാരകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

വരെ. അപരജ്ജു സന്നിധി നാമ ഹോതീതി അത്ഥോ. **അജ്ജ പടിഗ്ഗഹിത**ന്തി ന കേവലം പടിഗ്ഗഹിതമേവ, അഥ ഖോ ഉഗ്ഗഹിതകമ്പി, തേനേവ **അട്ഠകഥായം** "പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാതി ഏവം സന്നിധികതം യം കിഞ്ചി യാവകാലികം വാ യാമകാലികം വാ അജ്ഝോഹരിതുകാമതായ ഗണ്ഹന്തസ്സ പടിഗ്ഗഹണേ താവ ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി വുത്തം. യദി തം പഠമമേവ പടിഗ്ഗഹിതം, "പടിഗ്ഗഹണേ താവാ"തി ന വത്തബ്ബം, തസ്മാ വേദിതബ്ബമേതം "അത്തനോ കാലേ ഗഹിതം അജ്ജ പടിഗ്ഗഹിത'ന്തി വുത്ത"ന്തി.

ഏത്ഥാഹ - യഥാ പഞ്ച ഭേസജ്ജാനി ഉഗ്ഗഹിതകാനി അനധിപ്പേതാനി. സത്താഹാതിക്കമേ അനാപത്തി അനജ്ഝോഹരണീയത്താ, തഥാ ഇധാപി ഉഗ്ഗഹിതകം നാധിപ്പേതന്തി? ഏത്ഥ വുച്ചതി - **ഭേസജ്ജസിക്ഖാപദേ** (പാരാ॰ ന്ത്ഥവ്വ ആദയോ) ഉഗ്ഗഹിതകം നാധിപ്പേതന്തി യുത്തം അത്തനോ കാലാതിക്കമനമത്തേന തത്ഥ ആപത്തിപ്പസങ്ഗതോ. ഏത്ഥ ന യുത്തം അത്തനോ കാലാതിക്കമനമത്തേന ആപത്തിപ്പസങ്ഗാഭാവതോ. അജ്ഝോഹരണേനേവ ഹി ഏത്ഥ ആപത്തീതി അധിപ്പായോ, തസ്മാ അനുഗണ്ഠിപദമതേന അജ്ജ ഉഗ്ഗഹേത്വാ പുനദിവസേ ഭുഞ്ജന്തോ ദ്വേ ആപത്തിയോ ആപജ്ജതി.

തത്രായം വിചാരണാ - അത്തനാ ഭുഞ്ജിതുകാമോ അജ്ജ ഉഗ്ഗഹേത്വാ പുനദിവസേ ഭുഞ്ജതി, ദ്വേ ആപത്തിയോ ആപജ്ജതി. സാമണേരാദീനംയേവ അത്ഥായ ഉഗ്ഗഹേത്വാ ഗഹിതം പുനദിവസേ പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഭുഞ്ജന്തോ ആപത്തിയാ ന കാരേതബ്ബോതി. **പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ**തി ഏത്ഥായമധിപ്പായോ - സചേ ബേലട്ഠസീസോ വിയ ദുതിയതതിയാദിദിവസത്ഥായ അജ്ജ പടിഗ്ഗഹേത്വാ സാമണേരാദീനം ഗോപനത്ഥായ ദേതി, തസ്സ പുനദിവസേ അജ്ഝോഹരണത്ഥം പടിഗ്ഗഹണേ ആപത്തി ദുക്കടസ്സാതി സമ്ഭവതി. സയമേവ സചേ തം ഗോപേത്വാ ഠപേതി, പുനദിവസേ പതിതം കചവരം ദിസ്വാ വിമതിവസേന വാ പടിഗ്ഗണ്ഹതോ പടിഗ്ഗഹണതോവ ആപത്തി ദുക്കടസ്സാതി സമ്ഭവതി. നോ ചേ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, തം ദുക്കടം നത്ഥി. "ഇദഞ്ഹി 'ഏകം പാദം അതിക്കാമേതി, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സാ'തിആദി വിയാ"തി വുത്തം. യോ പന ഏകപ്പഹാരേനേവ ദ്വേപി പാദേ അതിക്കാമേതി, തസ്സ തം ഥുല്ലച്ചയം നത്ഥി, ഏവംസമ്പദമിദന്തി വേദിതബ്ബം. ഏത്ഥ പടിഗ്ഗഹിതഭാവം അവിജഹന്തമേവ സന്നിധിം ജനേതീതി **ധമ്മസിരിത്ഥേരോ,** തം "പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി **പാളിയാ** വിരുജ്ഝതി. കപാലേന പീതോ പന സ്നേഹോ അബ്ബോഹാരികോ. കിഞ്ചാപി ഉണ്ഹേ ഓതാപേന്തസ്സ പഗ്ഘരതി, തഥാപി "ഭേസജ്ജസിക്ഖാപദേ വിയാ"തി വുത്തം. ഇതരഥാ കപാലേന പീതാ സപ്പിആദയോപി സത്താഹാതിക്കമേ ആപത്തിം ജനേയ്യുന്തി. **സയം പടിഗ്ഗഹേത്വാ**തി ഇധാപി പുബ്ബേ വുത്തവിധിയേവ. ദുദ്ധോതപത്തകഥാപി ഏതേന സമേതി വിയ . **ആഹാരത്ഥായാ**തി കാലേപി ലബ്ഭതി. **പകതിആമിസേ**തി കപ്പിയാമിസേ. **സാമിസേന മുഖേന അജ്ഝോഹരതോ ദ്വേ**തി "ഹിയ്യോ പടിഗ്ഗഹിതയാമകാലികം അജ്ജ പുരേഭത്തം സാമിസേന മുഖേന അജ്ഝോഹരതോ ദ്വേ പാചിത്തിയാനീ"തി ലിഖിതം. അജ്ജ പടിഗ്ഗഹിതം യാവകാലികമ്പി ഹി യാമാതിക്കന്തപാനകേന സംസട്ഠം സന്നിധിം കരോതി. അകപ്പിയമംസേസു മനുസ്സമംസേ ഥുല്ലച്ചയം, സേസമംസേ ദുക്കടഞ്ച വഡ്ഢതി.

൨൭. സത്താഹകാലികം യാവജീവികം ആഹാരത്ഥായാതി കാലേപി ദുക്കടമേവ സന്നിധിം അനാപജ്ജനതോതി കേചി. തദഹു പടിഗ്ഗഹിതം തദഹു പുരേഭത്തം വട്ടതീതി ചേ? ന, പാളിയമ്പി അട്ഠകഥായമ്പി വിസേസസ്സ നത്ഥിതായ. ഭേസജ്ജസിക്ഖാപദേ പുരേഭത്തം യഥാസുഖം പരിഭുഞ്ജനം വുത്തന്തി ചേ? ആഹാരേ സപ്പിആദി സങ്ഗഹം യാതി, തേന തഗ്ഗതികവസേന വുത്തം, ന ഭേസജ്ജവസേന വുത്തന്തി **ഉപതിസ്സോ**.

സന്നിധികാരകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. പണീതഭോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൨൬൯. അകപ്പിയസപ്പിനാതി യേസം മംസം ന കപ്പതി, തേസം സപ്പിനാ. ''വസാതേലഞ്ഹി ഠപേത്വാ അകപ്പിയസപ്പി നാമ നത്ഥീ''തി ലിഖിതം. **വിസങ്കേത**ന്തി ഏത്ഥ ''സൂപോദനവിഞ്ഞത്തിപി ന ഹോതീ''തി വുത്തം. **കായികാനീ**തി കായേന ആപജ്ജിതബ്ബാനി.

൨൭൧. മഹാനാമസിക്ഖാപദേന കാരേതബ്ബോതി സങ്ഘവസേന പവാരിതേ ഭേസജ്ജത്ഥായ സപ്പിആദിപഞ്ചകം വിഞ്ഞാപേതി ചേ, തത്ഥ ''ന ഭേസജ്ജേന കരണീയേന ഭേസജ്ജ''ന്തി ഏത്ഥ സങ്ഗഹം ഗച്ഛതി, തസ്മാ ''തേന പാചിത്തിയ''ന്തി വുത്തം. പാളിമുത്തകേസു ''ഭിക്ഖുനീനമ്പി ദുക്കട''ന്തി ലിഖിതം.

പണീതഭോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. ദന്തപോനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൨൭൪-൫. മുഖദ്വാരന്തി കണ്ഠനാളി. **ഉച്ചാരണമത്ത**ന്തി ഉക്ഖിപിതബ്ബമത്തകം. **കസടം ഛഡ്ഡേത്വാ**തി സമുദാചാരവസേന, അഛഡ്ഡിതേപി ''വട്ടതീ''തി വുത്തം. **ഹത്ഥപാസാതിക്കമ**ന്തി ദായകസ്സ. **ഭിക്ഖുസ്സ ദേതീ**തി അഞ്ഞസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ. **കഞ്ജിക**ന്തി യം കിഞ്ചി ദ്രവം. **പത്തോ പടിഗ്ഗഹേതബ്ബോ**തി ഭൂമിയം ഠപിതേ അഭിഹാരാഭാവതോ. ''യഥാ പഠമതരം പതിതത്ഥേവേ ദോസോ നത്ഥി, തഥാ ആകിരിത്വാ അപനേന്താനം പതിതത്ഥേവേപി അഭിഹടത്താ നേവത്ഥി ദോസോ''തി ലിഖിതം. **ചരുകേനാ**തി ഖുദ്ദകപിണ്ഡേന. **ജാഗരന്തസ്സപീ**തി **''അപി**-സദ്ദേന സുത്തസ്സപീ''തി ലിഖിതം. **കേചീ**തി അഭയഗിരിവാസിനോ. തേഹി കായസംസഗ്ഗേ കായപടിബദ്ധേനാപി തപ്പടിബദ്ധേനാപി ഥുല്ലച്ചയാപത്തി ദസ്സിതാ ഏവാതി അത്ഥോ. **കായപടിബദ്ധപടിബദ്ധേനാ**തി വചനമത്തമേവേതം. **''സത്ഥകേനാ**തി പടിഗ്ഗഹിതകേനാ''തി ലിഖിതം, തം ദുല്ലിഖിതം സതിപി മലേ പുന പടിഗ്ഗഹേതബ്ബകിച്ചാഭാവതോ. **കേസഞ്ചി അത്ഥായാ**തി അനുപസമ്പന്നാനം അത്ഥായ. ''സാമണേരസ്സ ഹത്ഥം ഫുട്ഠമത്തമേവ തം പരിച്ചത്ത''ന്തി ലിഖിതം.

പടിഗ്ഗഹണുപഗഭാരം നാമ മജ്ഝിമപുരിസേന ഉക്ഖിപിതബ്ബകം. **മൂലപടിഗ്ഗഹണമേവ വട്ടതീ**തി ഏത്ഥ ''മച്ഛികവാരണത്ഥന്തി വുത്തത്താ 'അഭുഞ്ജനത്ഥായാപി പടിഗ്ഗഹേത്വാ ഗഹിതേ വട്ടതീ'''തി യേ വദന്തി, തേ വത്തബ്ബാ ''സീസമക്ഖനതേലം പടിഗ്ഗഹേത്വാ 'ഇദം സീസമക്ഖന'ന്തി അനാഭോഗേനേവ സത്താഹം അതിക്കാമേന്തസ്സ കിം നിസ്സഗ്ഗിയം ഭവേയ്യാ''തിആദി, സുത്താധിപ്പായോ പന ഏവം ഗഹേതബ്ബോ

“മച്ഛികവാരണത്ഥം ബീജന്തസ്സ തസ്മിം ലഗ്ഗരജാദിമ്ഹി പത്തേ പതിതേ സുഖം പരിഭുഞ്ജിതും സക്കാ’തി സഞ്ഞായ പുബ്ബേ പടിഗ്ഗഹിതബ്ബ”ന്തി വുത്തം. **പരിവത്തനകഥായം** “അമ്ഹാകം തണ്ഡുലേസു ഖീണേസു ഏതേഹി അമ്ഹാകം ഹത്ഥഗതേഹി സാമണേരസന്തകേഹിപി സക്കാ പതിട്ഠപേതു’ന്തി ഭിക്ഖൂനം ചിത്തുപ്പാദോ ചേ സമ്ഭവതി, ‘പരിവത്തനം സാത്ഥക’ന്തി **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ”**തി വുത്തം. യദി ഏവം സുദ്ധചിത്താനം നിരത്ഥകന്തി ആപന്നമേവ, തഥാ “പണ്ഡിതോ ഏസ സാമണേരോ പത്തപരിവത്തനം കത്വാ ദസ്സതി, മയമേവ ച ഇമസ്സ വിസ്സാസേന വാ യാചിത്വാ വാ ഭുഞ്ജിസ്സാമാ”തി ചിത്തേ സതി ഭുഞ്ജിതും ന വട്ടതി കതേപി പരിവത്തനേതി ച ആപന്നം, കിം ബഹുനാ. നിരപേക്ഖേഹേവ ഗണ്ഹിതബ്ബം, ന സാപേക്ഖേഹീതി ദസ്സനത്ഥം വുത്തന്തി ആചരിയോ. അയമേവത്ഥോ “സചേ പന സക്കോതി വിതക്കം സോധേതും, തതോ ലദ്ധം ഖാദിതുമ്പി വട്ടതീ”തി വചനേന സിദ്ധോവ. **ആധാരകേ പത്തോ ഠപിതോ ഹോതി** യഥാപടിഗ്ഗഹിതഭാവേ നിരാലയോ. **സമുദ്ദോദകേന** അപ്പടിഗ്ഗഹിതകേന. മേണ്ഡകസ്സ ഖീരം ഖീരത്താവ വട്ടതി. “അത്തനോ പന ഖീരം മുഖേനേവ പിവന്തസ്സ അനാപത്തീതി ദസ്സേതും വുത്ത”ന്തി വുത്തം. “സരീരനിസ്സിതമഹാഭൂതാനി ഹി ഇധാധിപ്പേതാനീ”തി ലിഖിതം, തദുഭയമ്പി “കപ്പിയമംസഖീരം വാ”തിആദിനാ നയേന വിരുജ്ഝതി.

അപിച “അപ്പടിഗ്ഗഹിതഭാജനേ അഞ്ഞഭിക്ഖുസന്തകേ അത്തനോ പിണ്ഡപാതം പക്ഖിപതി, ‘തം ഥോക’ന്തി വാ അഞ്ഞേന വാ കാരണേന വദതി, തം സബ്ബേസം ന കപ്പതി. കസ്മാ? വിനയദുക്കടത്താ . അത്തനാ പടിഗ്ഗഹേത്വാ പക്ഖിപിതബ്ബം വിനയവിധിം അകത്വാ ദുക്കടന്തി അധിപ്പായോ. ഏവം താദിസം കിമത്ഥം ന ഭുഞ്ജതീതി? **അട്ഠകഥായം** ‘ഉഗ്ഗഹിതകോ ഹോതീ’തി വുത്തത്താ. ഏവഞ്ഹി തത്ഥ വുത്തം ഭൂമിയം വാ ഭാജനേ വാ ഫലം വാ യം കിഞ്ചി ആമിസം വാ യാവജീവികമ്പി അപ്പടിഗ്ഗഹിതകം അജാനന്തോ ആമസതി, ന വട്ടതി, ഉഗ്ഗഹിതകം ഹോതീ”തി **അനുഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം, തസ്മാ ഇമസ്സ മതേന ഭിക്ഖു ഭിക്ഖുസ്സ സചേ പത്തേ അപ്പടിഗ്ഗഹിതേ പിണ്ഡം ഠപേതി, തം അകപ്പിയം ഉഗ്ഗഹിതകന്തി സിദ്ധം. അയമേവത്ഥോ “സചേ അത്തനോ വാ ഭിക്ഖൂനം വാ യാഗുപചനകഭാജനേ… പേ॰… നിരാമിസം കത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബ”ന്തി വചനേന സംസന്ദിത്വാ കഥേതബ്ബോ. **“കപ്പിയമംസഖീരം വാ”**തി പസങ്ഗവസേന വുത്തം. ദധി ചേ പടിലദ്ധം, തഞ്ച അധിപ്പേതന്തി കേചി.

ദന്തപോനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സമത്തോ വണ്ണനാക്കമേന ഭോജനവഗ്ഗോ ചതുത്ഥോ.

൫. അചേലകവഗ്ഗോ

൧. അചേലകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൨൬൯. വിഘാസാദാനം അന്തരാ പൂവലാഭേന അഞ്ഞതരാ പരിബ്ബാജികാ പവിസിത്വാ ഠിതാ. **ദാപേതീ**തി അനുപസമ്പന്നേന.

അചേലകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ഉയ്യോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൨൭൩. **വിജഹന്തസ്സാതി** അനാദരത്ഥേ സാമിവചനം. ഉയ്യോജകസ്സ വിജഹന്തസ്സ സതോ ആപത്തി ദുക്കടസ്സാതിപി അത്ഥോ. ഇധ **അനുപസമ്പന്നോ** നാമ സാമണേരോവാധിപ്പേതോ.

ഉയ്യോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. സഭോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൨൮൦. **സഭോജനേതി** ഏത്ഥ പഠമവികപ്പോ ''ഇത്ഥീ ച പുരിസോ ചാ''തി ഇമിനാ തതിയപദേന യുജ്ജതി, ദുതിയവികപ്പോ പഠമേഹി ദ്വീഹി. **കുലേതി** ഘരേ. അനുപവിസിത്വാ നിസീദനചിത്തേന **സചിത്തകം**.

സഭോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. രഹോപടിച്ഛന്നസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൨൮൪. ഇധ പഞ്ചമം ഉപനന്ദസ്സ ചതുത്ഥം ഹോതി, തസ്മാ **ഭിക്ഖുനിവഗ്ഗസ്സ** ദസമട്ഠകഥായം ഉപരി ഉപനന്ദസ്സ ''തതിയസിക്ഖാപദേനാ''തി ന പാഠോ, ''ചതുത്ഥേനാ''തി പാഠോതി വേദിതബ്ബോ.

രഹോപടിച്ഛന്നസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. രഹോനിസജ്ജസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൨൮൯. രഹോനിസജ്ജസിക്ഖാപദം ഉത്താനത്ഥമേവ.

൬. ചാരിത്തസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൨൯൪. **സഭത്തോതി** നിമന്തനഭത്തോതി പോരാണാ.

പുരേഭത്തഞ്ച പിണ്ഡായ, ചരിത്വാ യദി ഭുഞ്ജതി;
സിയാ പരമ്പരാപത്തി, പച്ഛാഭത്തം ന സാ സിയാ.

പച്ഛാഭത്തഞ്ച ഗമികോ, പുബ്ബഗേഹം യദി ഗച്ഛേ;
ഏകേ ആപത്തിയേവാതി, അനാപത്തീതി ഏകച്ചേ.

കുലന്തരസ്സോക്കമനേ , ആപത്തിമതയോ ഹി തേ;
സമാനഭത്തപച്ചാസാ, ഇതി ആഹു ഇധാപരേ.

മതാ ഗണികഭത്തേന, സമേന്തി നം നിമന്തനേ;
വിസ്സജ്ജനം സമാനന്തി, ഏകേ സമ്മുഖതാപരേ.

സന്നിട്ഠാനത്ഥികേഹേവ, വിചാരേതബ്ബഭേദതോ;
വിഞ്ഞൂ ചാരിത്തമിച്ചേവ, സിക്ഖാപദമിദം വിദൂതി.

ചാരിത്തസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. മഹാനാമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൩൧൦. കാലന്തി സോ. യസ്മാ സങ്ഘപവാരണായമേവായം വിധി, തസ്മാ "ഞാതകാനം പവാരിതാന"ന്തി വുത്തം. "ഇമിനാ ഹി തയാ പവാരിതമ്ഹ, അമ്ഹാകഞ്ച ഇമിനാ ച ഇമിനാ ച അത്ഥോ"തി യഥാഭൂതം ആചിക്ഖിത്വാ വിഞ്ഞാപേതും ഗിലാനോവ ലഭതി. യം പന വുത്തം **പണീതഭോജനസിക്ഖാപദേ** "മഹാനാമസിക്ഖാപദേന കാരേതബ്ബോ"തി, തം സങ്ഘവസേന പവാരിതം, ഭേസജ്ജത്ഥായ സപ്പിആദിഭേസജ്ജപഞ്ചകം വിഞ്ഞാപേതി ചേ, "ന ഭേസജ്ജേന കരണീയേന ഭേസജ്ജം വിഞ്ഞാപേതീ'തി വചനേന പാചിത്തിയന്തി അത്ഥോ"തി (പാചി॰ ൩൦൯) ലിഖിതം.

മഹാനാമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. ഉയ്യുത്തസേനാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൩൧൧-൩. മം ദിട്ഠേനാതി മയാ ദിട്ഠേന, മമ ദസ്സനേന വാ. **ഏകമ്പി സരഹത്ഥം പുരിസ**ന്തി അങ്ഗപരിയാപന്നം.

ഉയ്യുത്തസേനാസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. സേനാവാസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൩൧൯. നവമേ സേനാപരിക്ഖേപേന വാ പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനേന വാ സഞ്ചരണട്ഠാനപരിയന്തേന വാ പരിച്ഛിന്ദിതബ്ബാ.

സേനാവാസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. ഉയ്യോധികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൩൨൪. ദസമേ ഏകമേകം ദസ്സനായ ഗച്ഛതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. യത്ഥ ഠിതോ പസ്സതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാതിആദി. അട്ഠമേ പന ഏകമേകം ദസ്സനായ ഗച്ഛതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. യത്ഥ ഠിതോ പസ്സതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാതി പാളി. കസ്മാ? അങ്ഗപ്പമാണാഭേദേപി അനീകവിസേസതോ. ദസമേ പന അട്ഠമങ്ഗസ്സ ദസ്സനേന ദുക്കടം സിയാതി.

ഉയ്യോധികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സമത്തോ വണ്ണനാക്കമേന അചേലകവഗ്ഗോ പഞ്ചമോ.

൬. സുരാപാനവഗ്ഗോ

൧. സുരാപാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ആയസ്മതോ യം മുനി സാഗതസ്സ,
മഹിദ്ധികത്തസ്സ നിദസ്സനേന;
പാനസ്സ ദോസോ തസ്സ ദസ്സനത്ഥം,
പുബ്ബേവ സോ ഭദ്ദവതിം പയാതോ.

തസ്മാ പസ്സം നാഗമപോഥയിത്വാ,
വിനിസ്സടം സാഗതം ഇദ്ധിയാ ച;
നതോ സുരാപാനനിസേധനത്ഥം,
കോസമ്ബിമേവജ്ഝഗമാതി ഞേയ്യം.

൩൨൭-൮. പസുപാലകാതി അജപാലകാ. യേന മജ്ജതി, തസ്സ **ബീജതോ പട്ഠായ**. കേചി "സചിത്തകപക്ഖേ ചിത്തം അകുസലമേവാതി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ പഠമപാരാജികവണ്ണനാ) വുത്തത്താ വത്ഥും ജാനിത്വാ പിവതോ അകുസല"ന്തി വദന്തി. ഏവം സതി "അകുസലേനേവ പാതബ്ബതായാതി ന വത്തബ്ബ"ന്തി വുത്തേ "സചിത്തകപക്ഖമേവ സന്ധായാ"തി വദന്തി. ഏവം സതി "കുസലാകുസലാബ്യാകതചിത്തന്തി വത്തബ്ബ"ന്തി വുത്തേ തമ്പി "തബ്ബഹുലനയേന വുത്ത"ന്തി വദന്തി. **കങ്ഖാവിതരണിയമ്പി** അവിസേസേത്വാ "അകുസലചിത്ത"ന്തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ സുരാപാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) വുത്തം, തസ്മാ "തം അകുസലേനേവ പിവതീ"തി വദന്തീതി.

സുരാപാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. അങ്ഗുലിപതോദകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൩൩൦. അങ്ഗുലിപതോദകസിക്ഖാപദം ഉത്താനത്ഥമേവ.

൩. ഹസധമ്മസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൩൩൭. തതിയേ കഥം തിവേദനം? ഹസാധിപ്പായേനേവ "പരസ്സ ദുക്ഖം ഉപ്പാദേസ്സാമീ"തി ഉദകം ഖിപന്തസ്സ ദുക്ഖവേദനം. സേസം ഉത്താനം.

ഇദം സഞ്ഞാവിമോക്ഖഞ്ചേ, തികപാചിത്തിയം കഥം;
കീളിതംവ അകീളാതി, മിച്ഛാഗാഹേന തം സിയാ.

ഏത്താവതാ കഥം കീളാ, ഇതി കീളായം ഏവായം;
അകീളാസഞ്ഞീ ഹോതേത്ഥ, വിനയത്ഥം സമാദയേ.

ഏകന്താകുസലോ യസ്മാ, കീളായാഭിരതമനോ;
തസ്മാ അകുസലം ചിത്തം, ഏകമേവേത്ഥ ലബ്ഭതീതി.

ഹസധമ്മസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. അനാദരിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൩൪൪. "ലോകവജ്ജം അതിക്കമിത്വാ 'ഇദം അമ്ഹാകം ആചരിയുഗ്ഗഹോ'തി വദന്തസ്സ ന വട്ടതീ"തി ലിഖിതം. യം സംകിലിട്ഠേനേവ ചിത്തേന ആപജ്ജതി, യം വാ അരിയപുഗ്ഗലോ അപഞ്ഞത്തേ സിക്ഖാപദേ അജ്ഝാചരതി, ഇദം ലോകവജ്ജന്തി സബ്ബത്ഥികവാദീആദീനി ആചരിയകുലാനി. തത്ഥ ദുതിയതതിയവികപ്പോ ഇധ ന അധിപ്പേതോ സേഖിയാനം ലോകവജ്ജത്താ.

ഗാരയ്ഹോ ആചരിയുഗ്ഗഹോതി ഏത്ഥ "യസ്മാ ഉച്ഛുരസോ സത്താഹകാലികോ, തസ്സ കസടോ യാവജീവികോ, ദ്വിന്നംയേവ സമവായോ

ഉച്ഛുയട്ഠി, തസ്മാ വികാലേ ഉച്ഛുയട്ഠിം ഖാദിതും വട്ടതി ഗുളഹരീടകം വിയാ'തി ഏവമാദികോ സമ്പതി നിബ്ബത്തോ ഗാരയ്ഹാചരിയവാദോ ന ഗഹേതബ്ബോ''തി ച, **പണ്ണത്തിവജ്ജേ പന വട്ടതീ**തി ''ന പത്തഹത്ഥേന കവാടോ പണാമേതബ്ബോ'തി ഇമസ്സ 'യേന ഹത്ഥേന പത്തോ ഗഹിതോ, തേന ഹത്ഥേന ന പണാമേതബ്ബോ, ഇതരേന പണാമേതബ്ബോ'തി അത്ഥം ഗഹേത്വാ തഥാ ആചരന്തോ ന ആപത്തിയാ കാരേതബ്ബോ. 'തഥാ ബുദ്ധബോധിചേതിയാനം പുപ്ഫം ഗണ്ഹിതും വട്ടതീതി തഥാ ആചരന്തോ''തി ച. തഥാ ആചരതി അഭയഗിരിവാസികോ. മഹാവിഹാരവാസിനോ ചേ ഏവം വദന്തി, ''മാ ഏവം വദാ''തി അപസാദേതബ്ബോ. തേന വുത്തം ''സുത്തം സുത്താനുലോമഞ്ച ഉഗ്ഗഹിതകാനംയേവാ''തിആദി. ''ഇദം സബ്ബം **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ** ആഹാ''തി ച വുത്തം. ''സുത്താനുലോമം അട്ഠകഥാ''തി ലിഖിതം.

അനാദരിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. ഭിംസാപനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൩൪൫. ഭിംസാപനസിക്ഖാപദം ഉത്താനത്ഥമേവ.

൬. ജോതിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൩൫൦. **''വിസിബ്ബനാപേക്ഖോ''**തി വചനതോ യസ്സ അപേക്ഖാ നത്ഥി, തസ്സ അനാപത്തി.

ജോതിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. നഹാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൩൬൬. നഹാനസിക്ഖാപദം ഉത്താനത്ഥമേവ.

൮. ദുബ്ബണ്ണകരണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൩൬൮. അലഭീതി ലഭോ. യഥാ ''പചതീതി പചോ, പഥതീതി പഥോ''തി വുച്ചതി, ഏവം ''ലഭതീതി ലഭോ''തി കസ്മാ ന വുത്തം? പരിനിട്ഠിതലാഭസ്സേവ ഇധാധിപ്പേതത്താ. **മഗ്ഗേ**തി സിബ്ബിനിമഗ്ഗേ. കപ്പകതേന സദ്ധിം അകപ്പകതം സിബ്ബേതി. യാവതാ അധിട്ഠാനം ന വിജഹതി, താവതാ പുബ്ബം കപ്പമേവ. കപ്പം ന വിജഹതി ചേ, പുന കപ്പം ദാതബ്ബന്തി ആചരിയസ്സ തക്കോ.

ദുബ്ബണ്ണകരണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. വികപ്പനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൩൭൪. പരിഭോഗോ ഏത്ഥ **കായകമ്മം**. അപച്ചുദ്ധാരണം **വചീകമ്മം**.

വികപ്പനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. ചീവരാപനിധാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൩൭൯. ദസമേ യസ്മാ നിസീദനസന്ഥതം ചീവരനിസീദനമ്പീതി ഉഭയമ്പി സദസമേവ, തസ്മാ തം ഉഭയമ്പി ഏകതോ കത്വാ **"നിസീദനം നാമ സദസം വുച്ചതീ"**തി ആഹ. തത്ഥാപി ചീവരഗ്ഗഹണേന ചീവരനിസീദനം ഗഹിതമേവാതി അത്ഥതോ സന്ഥതനിസീദനമേവ വുത്തം ഹോതി. യദി ഏവം ''നിസീദനസന്ഥതം നാമ സദസം വുച്ചതീ''തി വത്തബ്ബന്തി? ന, ഇതരസ്സ അനിസീദനഅദസഭാവപ്പസങ്ഗതോ. ഏത്ഥ നിസീദനസന്ഥതസ്സ പാചിത്തിയവത്ഥുത്താ ഇതരമ്പി പാചിത്തിയവത്ഥുമേവാതി വേദിതബ്ബം തജ്ജാതികത്താ. സസ്സാമികേ സൂചിഘരേ സൂചിഗണനായ ആപത്തിയോതി പോരാണാ.

ചീവരാപനിധാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സമത്തോ വണ്ണനാക്കമേന സുരാപാനവഗ്ഗോ ഛട്ഠോ.

൭. സപ്പാണകവഗ്ഗോ

൧. സഞ്ചിച്ചപാണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൩൮൨. സഞ്ചിച്ചപാണസിക്ഖാപദം ഉത്താനത്ഥമേവ.

൨. സപ്പാണകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൩൮൭. ''പാണോ അത്ഥീ''തി ജാനന്തോപി ''മരിസ്സന്തീ''തി അവിചാരേത്വാ പിവതിചേ, അനാപത്തി.

ജലേ പക്ഖിപനം പുപ്ഫം, ജലപ്പവേസനം ഇദം;
ഏവം ഉഭിന്നം നാനത്തം, ഞേയ്യം ഞാണവതാ സദാതി.

സപ്പാണകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. ഉക്കോടനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൩൯൨. തതിയേ ദ്വാദസ ഉക്കോടാ വേദിതബ്ബാ. തത്ഥ അകതം കമ്മം, ദുക്കടം കമ്മം, പുന കാതബ്ബം കമ്മന്തി അനുവാദാധികരണേ ലബ്ഭന്തി. അനിഹടം, ദുന്നിഹടം, ന പുന ഹരിതബ്ബന്തി വിവാദാധികരണേ ലബ്ഭന്തി, അവിനിച്ഛിതം, ദുവിനിച്ഛിതം, പുന വിനിച്ഛിതബ്ബന്തി ആപത്താധികരണേ ലബ്ഭന്തി. അവൂപസന്തം, ദുവൂപസന്തം, പുന വൂപസമേതബ്ബന്തി കിച്ചാധികരണേ ലബ്ഭന്തീതി അട്ഠകഥാനയോ, പാളിയം പനേത്ഥ മുഖമത്തമേവ ദസ്സിതം.

ഉക്കോടനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. ദുട്ഠുല്ലസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൩൯൯. ''പാരാജികാനീതി അത്ഥുദ്ധാരവസേന ദസ്സിതാനീ''തി കഥം വിഞ്ഞായതീതി ചേ? പരിവാരപാളിതോ. വുത്തഞ്ഹി തത്ഥ ''ആപത്താധികരണപച്ചയാ കതി ആപത്തിയോ ആപജ്ജതി.

ആപത്താധികരണപച്ചയാ ചതസ്സോ ആപത്തിയോ ആപജ്ജതി. ഭിക്ഖുനീ ജാനം പാരാജികം ധമ്മം പടിച്ഛാദേതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സ. വേമതികാ പടിച്ഛാദേതി, ആപത്തി ഥുല്ലച്ചയസ്സ. ഭിക്ഖു സങ്ഘാദിസേസം പടിച്ഛാദേതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സ. ആചാരവിപത്തിം പടിച്ഛാദേതി , ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി (പരി॰ ൨൯൭). പാരാജികം പടിച്ഛാദേന്തോ ഭിക്ഖു അനാപത്തി, നോ ആപത്തിം ആപജ്ജതി അവുത്തത്താതി ചേ? ന, സംകിലിട്ഠേന ചിത്തേന പടിച്ഛാദനേ വിനാ ആപത്തിയാ അസമ്ഭവതോ. ദുക്കടവാരേ വത്തബ്ബാപി പാരാജികാപത്തിയോ പഠമം അത്ഥുദ്ധാരവസേന സങ്ഘാദിസേസേഹി സഹ വുത്തത്താ ന സക്കാ പുന വത്തുന്തി ന വുത്താതി വേദിതബ്ബാ.

യാവ കോടി ന ഛിജ്ജതീതി ചേത്ഥ യോ അന്തമസോ പടിച്ഛാദനത്ഥം അഞ്ഞസ്സ ആരോചേതു വാ, മാ വാ, പടിച്ഛാദനചിത്തേനേവ ആപത്തിം ആപന്നോ. തസ്സ പുന അഞ്ഞസ്സ പടിച്ഛാദനത്ഥം അനാരോചനേനേവ ന കോടി ഛിന്നാ ഹോതി, കിം പുന പടിനിവത്തിത്വാ വചനേന പയോജനന്തി ന അന്തിമസ്സ അനാരോചനേന ഛിന്നാ ഹോതി, അപ്പടിച്ഛാദനേന ഏവ ഛിന്നാ ഹോതി, തതോ അപ്പടിച്ഛാദനത്ഥം അപുബ്ബസ്സ ആരോചേതബ്ബം, തതോ പട്ഠായ കോടി ഛിന്നാ ഹോതി, തദഭാവോ പടിനിവത്തിത്വാ അപ്പടിച്ഛാദനത്ഥം ആരോചേതബ്ബം, ഏവമ്പി കോടി ഛിന്നാ ഹോതീതി ഏവം നോ പടിഭാതീതി ആചരിയോ. **തതിയേന ദുതിയസ്സാ**തി ഏത്ഥ ''ദുതിയോ നാമ പഠമോ''തി വദന്താനം ''വത്ഥു പുഗ്ഗലോ ന വത്തബ്ബോ''തി വാരിതത്താ ന സുന്ദരം. അഞ്ഞസ്സ ചതുത്ഥസ്സ ആരോചനേപി ന സുന്ദരം. കസ്മാ? പുബ്ബേവ സുത്വാ അഞ്ഞസ്സ അനാരോചിതത്താ. ''സുതേന അഞ്ഞസ്സ ആരോചേതബ്ബം സിയാ''തി വദന്തി.

ദുട്ഠുല്ലസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. ഊനവീസതിവസ്സസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൪൦൪. പുനപ്പുനം ഉപ്പജ്ജനതോ **ബഹുധാ. ഹായനവഡ്ഢന**ന്തി മാതുകുച്ഛിസ്മിം ചേ ദ്വാദസന്നം മാസാനം ഊനതായ ഹായനം കതം. പസൂതസ്സ വഡ്ഢനം കാതബ്ബം. മാതുകുച്ഛിസ്മിം ചേ വഡ്ഢനം കതം. പസൂതസ്സ ഹായനം കാതബ്ബം. **നിക്ഖമനീയപുണ്ണമാസീ** നാമ സാവണമാസസ്സ പുണ്ണമാസീ. **''പാടിപദദിവസേ**തി ദുതിയേ ഉപഗച്ഛതി ദിവസേ''തി ലിഖിതം. സോ ഹി പസൂതദിവസതോ പട്ഠായ പരിപുണ്ണവീസതിവസ്സോ ഹോതി. അവസേസാനം ദ്വിന്നം വസ്സാനം അധികദിവസാനി ഹോന്തേവ, തസ്മാ നിക്കങ്ഖാ ഹുത്വാ ഉപസമ്പാദേന്തി. **തം സന്ധായാ**തി ഗബ്ഭവസ്സഞ്ച പവാരേത്വാ ലദ്ധവസ്സഞ്ച അഗണേത്വാ ജാതദിവസതോ പട്ഠായ ഗണേത്വാ ഏകൂനവീസതിവസ്സം. **ഏകൂനവീസതിവസ്സോ**തി ''ഗബ്ഭവസ്സം ഏവ പഹായാ''തി ലിഖിതം, തം ദുല്ലിഖിതം.

൪൦൬. അഞ്ഞം ഉപസമ്പാദേതീതി ഉപജ്ഝായോ വാ ആചരിയോ വാ ഹുത്വാ ഉപസമ്പാദേതി. ''ഓപപാതികസ്സ സോളസവസ്സുദ്ദേസികഭാവതോ പുന ചത്താരോ വസ്സേ അതിക്കമിത്വാ ഉപസമ്പദാ കാതബ്ബാ''തി ആചരിയാ വദന്തീതി കേചി.

ഊനവീസതിവസ്സസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. ഥേയ്യസത്ഥസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൪൦൯. ഥേയ്യസത്ഥോ ചേ സുദ്ധമാതുഗാമോ ദ്വേ ആപത്തിയോ. അഥ ഭിക്ഖുനിയോ, സമയോ രക്ഖതി. ഥേയ്യസത്ഥഭാവസ്സ ഠാനം കത്വാ രക്ഖണീയത്താ സഹധമ്മികാനം രക്ഖതിയേവാതി ഏകേ. ഥേയ്യഭാവേ ന സഹധമ്മികതാ, തസ്മാ ന രക്ഖതി ഏവാതി ഏകേ. അപാരാജികഥേയ്യഭാവേ സതി സഹധമ്മികഭാവോതി ചേ? ഇതരസ്മിം ഇതരന്തി സമയോ അനിസ്സടോ ആപജ്ജതി. ഭിക്ഖു ഥേയ്യസത്ഥോ ചേ, യഥാവത്ഥുകമേവ. ഥേയ്യസത്ഥേ ഥേയ്യസത്ഥസഞ്ഞീ സദ്ധിം സംവിധായാതി ച. ''സദ്ധി''ന്തി പദം കേസുചി നത്ഥി, തം അനനുരൂപം. തഥാ ദുതിയേപി.

ഥേയ്യസത്ഥസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. സംവിധാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൪൧൨. ''തേന ഖോ പന സമയേന അഞ്ഞതരാ ഇത്ഥീ''തി ച പാഠോ അത്ഥി, കേസുചി നത്ഥി. നത്ഥിഭാവോ സുന്ദരോ ''തേന ഖോ സമയേനാ''തി അധികാരത്താതി കേചി. ഇധ ഏകതോഉപസമ്പന്നാ, സിക്ഖമാനാ, സാമണേരീതി ഇമാപി തിസ്സോ സങ്ഗഹം ഗച്ഛന്തി. ഇമാസം പന സമയോ രക്ഖതി, അയമിമാസം, മാതുഗാമസ്സ ച വിസേസോ.

൪൧൪. അപിചേത്ഥ ''വിഞ്ഞൂ പടിബലാ''തി വചനതോ അപ്പടിബലാ അനാപത്തിവത്ഥുകാതി ഏകേ, തം ന യുത്തം ദുക്കടവത്ഥുകത്താ. ''ഭിക്ഖു സംവിദഹതി, മാതുഗാമോ ന സംവിദഹതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി ഹി വുത്തം. തഥാ ഹി ഉപപരിക്ഖിതബ്ബം.

സംവിധാനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. അരിട്ഠസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൪൧൭. ഗഹട്ഠസ്സാപി ഭിക്ഖുനീദൂസകകമ്മം മോക്ഖന്തരായികമേവ, തസ്മാ തസ്സ പബ്ബജ്ജാപി പടിക്ഖിത്താ. വിപാകന്തരായികാ അഹേതുകത്താ. പുബ്ബേ സഞ്ചിച്ച ആപന്നാ സമ്മുട്ഠാ സുദ്ധസഞ്ഞിനോ അന്തരായികാ ഏവ. **സേസാ**തി ജാതികാ. **രസേനാ**തി ഭാവേന. **അധികുട്ടനട്ഠേനാ**തി അധികരണം കത്വാ കുട്ടനട്ഠേന ഛിന്ദനട്ഠേന. **അസിസൂനൂപമാ** കുസലധമ്മച്ഛേദനട്ഠേന. **സത്തിസൂലൂപമാ** ചിത്തവിതുദനട്ഠേനാതി പോരാണാ. അനാപത്തിപാളിയം ''ആദികമ്മികസ്സാ''തി മുഖാരുള്ഹവസേന ലിഖിതം.

അരിട്ഠസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. ഉക്ഖിത്തസമ്ഭോഗസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൪൨൪. ''തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സട്ഠേനാതി ഇമിനാ ലദ്ധിനാനാസംവാസകതം ദീപേതീ''തി വുത്തം. **തിചിത്ത**ന്തി ഏത്ഥ വിപാകാബ്യാകതചിത്തേന സഹവാസേയ്യം കപ്പേയ്യാതി ഏവമത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. അഞ്ഞഥാ സചിത്തകത്താ സിക്ഖാപദസ്സ കിരിയാബ്യാകതം സന്ധായ ന യുജ്ജതി.

ഉക്ഖിത്തസമ്ഭോഗസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. കണ്ടകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൪൨൮. യഥ തേ ന പസ്സാമാതി തേതി തം. അഥ വാ തവ രൂപാദിം ന പസ്സാമ. അയം സമണുദ്ദേസോ പാരാജികോ ഹോതി. ''സചേ തം ദിട്ഠിം പടിനിസ്സജ്ജതി, സങ്ഘസ്സ ആരോചേത്വാ സങ്ഘാനുമതിയാ പബ്ബാജേതബ്ബോ''തി **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം, തം ന യുത്തം, ദണ്ഡകമ്മനാസനാ ഹി ഇധാധിപ്പേതാ. യദി സോ പാരാജികോ, ലിങ്ഗനാസനാ നാമ സിയാ. **തേ പടിസേവതോ നാലം അന്തരായായാ**തി ച ദിട്ഠി സത്ഥരി അസത്ഥാദിദിട്ഠി ന ഹോതി. സചേ സാ യസ്സ ഉപ്പജ്ജതി, സോ പാരാജികോ ഹോതി, തസ്മിമ്പി ഏവമേവ പടിപജ്ജിതബ്ബം സംവരേ അതിട്ഠന്തോ ലിങ്ഗനാസനായേവ നാസേതബ്ബോതി ആചരിയസ്സ തക്കോ.

കണ്ടകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സമത്തോ വണ്ണനാക്കമേന സപ്പാണകവഗ്ഗോ സത്തമോ.

൮. സഹധമ്മികവഗ്ഗോ

൧. സഹധമ്മികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൪൩൪. സഹധമ്മികസിക്ഖാപദം ഉത്താനത്ഥമേവ.

൨. വിലേഖനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൪൩൮. ആപത്തിഞ്ച സതിസമ്മോസായാതി ഏത്ഥ ച-സദ്ദോ കത്തബ്ബഞ്ച ന കരോതീതി ദീപേതി, ന ചത്താരി ഏവാതി വുത്തം ഹോതി. രട്ഠേകദേസോ **ജനപദോ**. ബുദ്ധകാലേ അരിട്ഠകണ്ടകാ **സാസനപച്ചത്ഥികാ**. ''നാലം അന്തരായായാ''തി വചനേന ഹി തേ ഭഗവതോ അസബ്ബഞ്ഞുതം ദീപേന്തി. പരിനിബ്ബുതേ ഭഗവതി ദസവത്ഥുദീപകാ വജ്ജിപുത്തകാ. തേ ഹി **വിനയസാസനപച്ചത്ഥികാ**. പരൂപഹാരാദിവാദാ പന **സുത്തന്താഭിധമ്മപ്പച്ചത്ഥികാ**. കേ പന തേ? ഏകച്ചേ മഹാസങ്ഘികാദയോ, ന സബ്ബേതി ദീപനത്ഥം **''പരൂപഹാരാ...പേ॰... വാദാ''**തി വിസേസനവചനമാഹ. തത്ഥ യേ കുഹകാ പാപിച്ഛകാ അഭൂതം ഉല്ലപിത്വാ പടിലദ്ധവരഭോജനാനി ഭുഞ്ജിത്വാ മുട്ഠസ്സതീ നിദ്ദം ഓക്കമിത്വാ സുക്കവിസ്സട്ഠിം പത്താ, അഞ്ഞേഹി തം ദിസ്വാ ''അത്ഥി അരഹതോ സുക്കവിസ്സട്ഠീ''തി വുത്തേ ''മാരകായികാ ഉപസംഹരന്തീ''തി വത്വാ ജനം വഞ്ചേന്തി. യേ ച സമ്മാപടിപന്നാ അകുഹകാ, തേപി തം വചനം സുത്വാ കേചി തംദിട്ഠികാ ഹോന്തി അധിമാനിനോ ച. അത്തനോ സുക്കവിസ്സട്ഠിം പസ്സിത്വാപി നാധിമുച്ചന്തി, അനധിഗതേ അധികതസഞ്ഞിനോവ ഹോന്തി. തഥാ അത്ഥി അരഹതോ അഞ്ഞാണകങ്ഖാവിതരണാ നാമഗോത്താദീസു വിയ സച്ചേസു പരവിതരണാ പരേഹി പഞ്ഞത്താ നാമാനീതി അധിപ്പായോ യഥാസമ്ഭവം യോജേതബ്ബോ. തത്ഥ വിനയധരോ ''അട്ഠാനമേതം, ഭിക്ഖവേ, അനവകാസോ , യം അരഹതോ അസുചി മുച്ചേയ്യ (കഥാ॰ ൩൧൧; മഹാവ॰ ൩൫൩). ദിട്ഠധമ്മാ...പേ॰... അപരപ്പച്ചയാ സത്ഥുസാസനേ''തിആദീനി (മഹാവ॰ ൩൦) സുത്തപദാനി ദസ്സേത്വാ

തേ സാസനപച്ചത്ഥികേസു നിഗ്ഗഹിതം നിഗ്ഗണ്ഹാതീതി അധിപ്പായോ. **ഇതരേ** ''പരിയത്തി മൂല''ന്തി വാദിനോ. ''പാതിമോക്ഖേ ഉദ്ദിസ്സമാനേ''തി നിദാനവസേന വുത്തം. തഥാഗതസ്സ വിഭങ്ഗപദാനി സിദ്ധാനി. സിദ്ധേയേവ കിം ഇമസ്സ അങ്ഗാനി? ഗരഹിതുകാമതാ ഉപസമ്പന്നസ്സ സന്തികേ സിക്ഖാപദവിവണ്ണനഞ്ചാതി.

വിലേഖനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. മോഹനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൪൪൪. മോഹനസിക്ഖാപദം ഉത്താനത്ഥമേവ.

൪. പഹാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൪൪൯. രത്തചിത്തോതി കായസംസഗ്ഗരാഗേന. വിഹേഠേതുകാമം പന ദിസ്വാ ''സചേ അഹം ഇമം മാരേമി, നത്ഥി മേ മോക്ഖോ''തി ചിന്തേത്വാ കുപിതോ സത്തസഞ്ഞം പുരേക്ഖത്വാ പഹാരം ദേതി, തസ്സ യഥാവത്ഥുകമേവ.

പഹാരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. തലസത്തികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൪൫൦. ''കായം വാ കായപടിബദ്ധം വാ''തി (പാചി॰ ൪൫൦) വചനതോ കായാദീസു യം ഉച്ചാരേതി , തം തലം നാമ. തലമേവ **തലസത്തികം**. പോഥനസമത്ഥട്ഠേന സത്തികന്തി ഏകേ. തം ''ഉപ്പലപത്തമ്പീ''തി ഇമിനാ നിയമേതി. ഏവം കുപിതാ ഹി കോപവസേന പോഥനാസമത്ഥതം അവിചാരേത്വാ യം കിഞ്ചി ഹത്ഥഗതം പടിക്ഖിപന്തി, സുഖസമ്ഫസ്സമ്പി ഹോതു, പാചിത്തിയമേവ. യസ്മാ പഹരിതുകാമതായ പഹടേ പുരിമേന പാചിത്തിയം. കേവലം ഉച്ചാരേതുകാമതായ ഉഗ്ഗിരണമത്തേ കതേ ഇമിനാ പാചിത്തിയം. ഇമിനാ പന വിരജ്ഝിത്വാ പഹാരോ ദിന്നോ, തസ്മാ ന പഹരിതുകാമതായ ദിന്നത്താ ദുക്കടം. കിമിദം ദുക്കടം പഹാരപച്ചയാ, ഉദാഹു ഉഗ്ഗിരണപച്ചയാതി? പഹാരപച്ചയാ ഏവ ദുക്കടം. പുരിമം ഉഗ്ഗിരണപച്ചയാ പാചിത്തിയന്തി സദുക്കടം പാചിത്തിയം യുജ്ജതി. പുരിമഞ്ഹി ഉഗ്ഗിരണം, പച്ഛാ പഹാരോ. ന ച പച്ഛിമപഹാരം നിസ്സായ പുരിമം ഉഗ്ഗിരണം അനാപത്തിവത്ഥുകം ഭവിതുമരഹതീതി നോ തക്കോതി ആചരിയോ. ''തേന പഹാരേന ഹത്ഥാദീസു യം കിഞ്ചി ഭിജ്ജതി, ദുക്കടമേവാ''തി ഇമിനാപി പഹാരപച്ചയാ ദുക്കടം. ഉഗ്ഗിരണം യഥാവത്ഥുകമേവാതി സിദ്ധം, സുട്ഠു വീമംസിതബ്ബം. ''തിരച്ഛാനാദീനം അസുചികരണാദീനി ദിസ്വാ കുജ്ഝിത്വാപി ഉഗ്ഗിരന്തസ്സ മോക്ഖാധിപ്പായോ ഏവാ''തി വദന്തി.

തലസത്തികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. അമൂലകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൪൫൫. ഉപസമ്പന്നേ അനുപസമ്പന്നസഞ്ഞീ അമൂലകേന സങ്ഘാദിസേസേനാതി സുക്കവിസ്സട്ഠികായസംസഗ്ഗാദിനാ സങ്ഘാദിസേസാപത്തിയാ വത്ഥുനാതി വേദിതബ്ബം. ന ഹി അനുപസമ്പന്നസ്സ സങ്ഘാദിസേസാപത്തി നാമ അത്ഥി.

അമൂലകസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. സഞ്ചിച്ചസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ർന്ദവ്വ. ഊനവീസതിവസ്സോ മഞ്ഞേതി ഏത്ഥ സയം സഞ്ഞായ തഥാ അമഞ്ഞന്തോ കുക്കുച്ചുപ്പാദനത്ഥം ''മഞ്ഞേ''തി വദന്തോ കിം മുസാവാദേന കാരേതബ്ബോതി? ന സിയാ അങ്ഗസമ്പത്തിയാ, ന ച കേവലം ''മഞ്ഞേ''തി ഇമിനാ നിയമതോ അങ്ഗസമ്പത്തി ഹോതി. പരമത്ഥവിഹിതം കത്ഥചി ഹോതി. ''ഉദകം മഞ്ഞേ ആദിത്ത''ന്തിആദിമ്ഹി പരോ കുക്കുച്ചം ഉപ്പാദേതു വാ , മാ വാ, തം അപ്പമാണന്തി **മാതികാട്ഠകഥായം** (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ സഞ്ചിച്ചസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) ''കുക്കുച്ചുപ്പാദന''ന്തി തസ്സ അധിപ്പായവസേന വുത്തന്തി.

സഞ്ചിച്ചസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

വ്വ. ഉപസ്സുതിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ർ൭ന. ഇമേസം സുത്വാതി ഏത്ഥ ''വചന''ന്തി പാഠസേസോ. **ഏകപരിച്ഛേദാനീ**തി സിയാ കിരിയാ സിയാ അകിരിയാതി ഇമിനാ നയേന ഏകപരിച്ഛേദാനി. ഏത്ഥ കിഞ്ചാപി അഞ്ഞവാദകപച്ചയാപത്തി കിരിയാ ച വിഹേസകപച്ചയാപത്തി അകിരിയാ ച, തദുഭയം പന ഏകസിക്ഖാപദന്തി കത്വാ തം അഞ്ഞവാദകസങ്ഖാതം സിക്ഖാപദം സിയാ കിരിയാ പഠമസ്സ വസേന, സിയാ അകിരിയാ ദുതിയസ്സ വസേനാതി ഏവമത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ.

ഉപസ്സുതിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ൻ. കമ്മപടിബാഹനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ർ൭ർ. ''ധമ്മികാനം കമ്മാന''ന്തി (പാചി॰ ർ൭൫) വചനതോ ഏകച്ചേ ഭിക്ഖൂ ധമ്മികാനം കമ്മാനം ''ഛന്ദം ദമ്മീ''തി ഛന്ദം ദേന്തി, തം തേസം മതിമത്തമേവ, ന പടിപത്തി. അധമ്മം നിസ്സായ ഖിയ്യതി, തം വാ ഉക്കോടേതി, അനാപത്തി നേവ ഹോതീതി? ന, തഥാ ഛന്ദദാനകാലേ അകത്വാ പച്ഛാ അധമ്മകമ്മഖിയ്യനാദിപച്ചയാ അനാപത്തിവാരേ വുത്തത്താ. അധമ്മേന വാ വഗ്ഗേന വാ ന കമ്മാരഹസ്സ വാ കമ്മകരണപച്ചയാ ആപത്തിമോക്ഖകരണതോ അവിസേസമേവ തഥാവചനന്തി ചേ? ന, ഛന്ദദാനകാലേ അധമ്മകമ്മകരണാനുമതിയാ അഭാവതോ, കാരകസ്സേവ വജ്ജപ്പസങ്ഗതോ ച. ഗണസ്സ ദുക്കടന്തി ചേ? പാരിസുദ്ധിഛന്ദദായകാവ തേ, ന ഗണോ അകമ്മപ്പത്തത്താ, **പരിവാരേ**പി (പരി॰ ർവ്വ൨ ആദയോ) കമ്മവഗ്ഗേ കമ്മപ്പത്തഛന്ദദായകാ വിസും വുത്താ. തഥാപി അധമ്മകമ്മസ്സ ഛന്ദോ ന ദാതബ്ബോ ദേന്തേ അകപ്പിയാനുമതിദുക്കടതോ. തത്ഥ ഹി യോജനദുക്കടതോ ന മുച്ചന്തീതി നോ തക്കോതി ആചരിയോ.

കമ്മപടിബാഹനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. ഛന്ദംഅദത്വാഗമനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ർ൨൧. സന്നിപാതം അനാഗന്ത്വാ ചേ ഛന്ദം ന ദേതി, അനാപത്തീതി ഏകേ. ദുക്കടന്തി ഏകേ ധമ്മകമ്മന്തരായകരണാധിപ്പായത്താ. സങ്ഘമജ്ഝേ ഛന്ദം ദാതും ലഭതീതി കേചി. ദിന്നഛന്ദേ സങ്ഘമജ്ഝം പവിസിത്വാ പുന ഗതേപി ഛന്ദോ ന പടിപ്പസ്സമ്ഭേയ്യാതി ചേ? പടിപ്പസ്സമ്ഭതി. കസ്മാ? ‘‘അഹത്ഥപാസോ ഛന്ദാരഹോ’’തിആദീഹി വിരുജ്ഝനതോ. **പാളിയം** പന ദാതുകാമതായ ഹത്ഥപാസം അതിക്കമന്തം സന്ധായ വുത്തന്തി കേചി.

ഛന്ദംഅദത്വാഗമനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൧. ദുബ്ബലസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ർ൨ർ-൫. അദാസീതി അപലോകേത്വാ അദാസി. **ഭിക്ഖൂ**തി ഏത്ഥ തേ ഛബ്ബഗ്ഗിയാ അത്താനം പരിവജ്ജയിത്വാ ‘‘സങ്ഘോ’’തി അവത്വാ ‘‘ഭിക്ഖൂ’’തി ആഹംസു. **പരിണാമേന്തീ**തി നേന്തി. തത്ഥ **ലാഭോ**തി പദുദ്ധാരകരണം ഇധ അനധിപ്പേതസ്സപി യസ്സ കസ്സചി അത്ഥുദ്ധാരവസേന ലാഭദീപനത്ഥം. ചീവരമേവ ഹി ഇധാധിപ്പേതം, തേനേവ ‘‘അഞ്ഞം പരിക്ഖാരം ദിന്നം ഖീയതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ’’തി വുത്തം. **ദിന്ന**ന്തി ച **പരിക്ഖാര**ന്തി ച ഭുമ്മത്ഥേ ഉപയോഗവചനം.

ദുബ്ബലസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൨. പരിണാമനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ർ൯൧. ഞാതകമ്പി പരസ്സ ദാതുകാമം അഞ്ഞസ്സ ദാപേതി, ആപത്തി ഏവ. സബ്ബത്ഥ ആപുച്ഛിത്വാ ദാതുകാമം യഥാസുഖം വിചാരേതും ലഭതി.

പരിണാമനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സമത്തോ വണ്ണനാക്കമേന സഹധമ്മികവഗ്ഗോ അട്ഠമോ.

൯. രതനവഗ്ഗോ

൧. അന്തേപുരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

ർ൯ർ-൭. യഥാ ഭഗവന്തം പയിരുപാസതി, ഏവമാകാരേന നാരഹതായം പുരിസോ പാപോ ഹോതും, ന ഹോതി പാപോതി അത്ഥോ, കാരണത്ഥം വാ. **ത**ന്തി നിപാതമത്തം, യതോതി വാ അത്ഥോ. **ഹത്ഥിസമ്മദ്ദ**ന്തി സങ്ഘാടസമ്മദ്ദോ, അക്കമനം ചുണ്ണതാതി അത്ഥോ.

ർ൯൨. രതനം നാമ അഗ്ഗമഹേസീ, തഥാപി ഇധ അഞ്ഞാപി ദേവിഗോത്താ ന രക്ഖതി, അനാപത്തിവാരേ ‘‘ന മഹേസീ ഹോതീ’’തി വചനാഭാവതോ. സചേ ഖത്തിയോവ ഹോതി, നാഭിസിത്തോ. അഭിസിത്തോയേവ ഹോതി, ന ഖത്തിയോ രക്ഖതീതി ആചരിയോ. അനാപത്തിവാരേ **മാതികാട്ഠകഥായം** അങ്ഗഭാവേന ച വുത്തത്താ അഭിസിത്തഭാവോവപമാണം. സേസം ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദോതി ഏകേ.

൪൦൦-൪൦൧. ''ന സയനിഘരേ സയനിഘരസഞ്ഞീ''തി തികച്ഛേദോപി എത്ഥ ലബ്ഭതി. **ന സയനിഘരം** നാമ അപരിക്ഖിത്തരുക്ഖമൂലാദി.

അന്തേപുരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. രതനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൪൦൪. ''അധിവാസേന്തു ഗഹപതിനോ ഭത്ത''ന്തി ച ''മേ ഗഹപതിനോ''തി ച അത്ഥി.

൪൦൬. **കുരുന്ദി**വചനേന ഘരേപി യദി ഭിക്ഖൂ ആസങ്കന്തി, തഥാ ഠത്വാ ആചിക്ഖിതബ്ബന്തി വുത്തം ഹോതി. **പതിരൂപാ**തി ''രതനസമ്മതേ പംസുകൂലഗ്ഗഹണം വാ രതനേ നിരുസ്സുക്കഗമനം വാ''തി ലിഖിതം. ''താവകാലികവസേനപി അനാമാസം പടിഗ്ഗണ്ഹിതും ന ലബ്ഭതീ''തി വദന്തി. **സമാദപേത്വാ**തി യാചിത്വാ ''ഉദ്ദിസ്സ അരിയാ തിട്ഠന്തി, ഏസാ അരിയാന യാചനാ''തി (ജാ॰ ൧.൭.൪൯) വുത്തനയേന.

രതനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. വികാലഗാമപ്പവിസനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൪൧൧-൨. അഹിനാ ഡട്ഠവത്ഥുമ്ഹി സോ ഭിക്ഖു സന്തം ഭിക്ഖും അനാപുച്ഛാ ഗതോ, തസ്സ കുക്കുച്ചം ഉദപാദി. **അദിന്നാദാനേ വുത്തനയേനാ**തി ഗാമോ ഗാമൂപചാരോതി ഇദം സന്ധായ വുത്തം.

വികാലഗാമപ്പവിസനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. സൂചിഘരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൪൧൭. **തന്തി** ഭേദനകം. **അസ്സാ**തി പാചിത്തിയസ്സ പഠമം ഭേദനകം കത്വാ പച്ഛാ ദേസേതബ്ബത്താ. ഏസ നയോ ഇതരേസുപി.

൪൨൦. **വാസിജടേ**തി വാസിദണ്ഡകേ.

സൂചിഘരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. മഞ്ചസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൪൨൧-൨. ''ഉച്ചേ മഞ്ചേ''തി ച ''ഉച്ചാ മഞ്ചേ''തി ച കത്ഥചി. **ആയതോ**തി വിത്ഥതോ. **അട്ഠങ്ഗുലപാദക**ന്തി ഭാവനപുംസകം, അട്ഠങ്ഗുലപ്പമാണം പാദകം വാ.

മഞ്ചസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. തൂലോനദ്ധസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൪൨൬. **പോടകിതൂല**ന്തി യം കിഞ്ചി തിണതൂലം. **പടിലാഭേന ഉദ്ദാലേത്വാ പാചിത്തിയം ദേസേതബ്ബ**ന്തി എത്ഥ കിഞ്ചാപി പടിലാഭമത്തേനേവ

പാചിത്തിയന്തി വിയ ദിസ്സതി, പരിഭോഗേയേവ പന ആപത്തി ദട്ഠബ്ബാ, ‘‘അഞ്ഞേന കതം പടിലഭിത്വാ പരിഭുഞ്ജതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ’’തി വചനം എത്ഥ സാധകം.

തൂലോനദ്ധസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. നിസീദനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൩൧. കിഞ്ചാപി നിസീദനസ്സ ജാതി ന ദിസ്സതി എത്ഥ, തഥാപി **ചീവരക്ഖന്ധകേ** അനുഞ്ഞാതത്താ, ‘‘നവ ചീവരാനി അധിട്ഠാതബ്ബാനീ’’തി എത്ഥേ ച പരിയാപന്നത്താ ചീവരജാതിയേവസ്സ ജാതീതി വേദിതബ്ബാ. ‘‘സന്ഥതസദിസം സന്ഥരിത്വാതി സദസ’’ന്തി പുബ്ബേ വുത്തനിസീദനസന്ഥതത്താ ഉപമേതി. ലാഭേ സദസം, അലാഭേ അദസമ്പി വട്ടതീതി എകേ, തം ന യുത്തം. ‘‘നിസീദനം നാമ സദസം വുച്ചതീ’’തി തസ്സ സണ്ഠാനനിയമനതോ.

നിസീദനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. കണ്ഡുപടിച്ഛാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൩൭. യദി **കണ്ഡുപടിച്ഛാദി** നാമ അധോനാഭി ഉബ്ഭജാണുമണ്ഡലാ ഉപ്പന്നകണ്ഡുപീളകാദിപടിച്ഛാദികാ അധിപ്പേതാ, തസ്സ സുഗതസ്സ സുഗതവിദത്ഥിയാ ദീഘസോ ചതസ്സോ വിദത്ഥിയോ തിരിയം ദ്വേതി ഇദമ്പി അതിമഹന്തം പമാണം ദിസ്സതി. സബ്ബോ ഹി പുരിസോ അത്തനോ അത്തനോ വിദത്ഥിയാ സത്തവിദത്ഥികോ ഹോതി, സുഗതസ്സ ച എകാവിദത്ഥി മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ തിസ്സോ വിദത്ഥിയോ ഹോന്തി, തസ്മാ കണ്ഡുപടിച്ഛാദി പകതിപുരിസസ്സ പമാണം ആപജ്ജതി തിരിയം, ദീഘസോ പന ദിഗുണം ആപജ്ജതീതി. ആപജ്ജതു, ഉക്കട്ഠപരിച്ഛേദോ തസ്സാ, ചേ ഇച്ഛതി, സബ്ബമ്പി സരീരം പടിച്ഛാദേസ്സതി, സബ്ബസരീരഗതസങ്ഘാടി വിയ ബഹുഗുണം കത്വാ നിവാസേതുകാമോ നിവാസേസ്സതീതി അയം ഭഗവതോ അധിപ്പായോ സിയാ.

കണ്ഡുപടിച്ഛാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. വസ്സികസാടികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൪൨. **വസ്സികസാടികാ**പി ഉക്കട്ഠപടിച്ഛേദവസേന അനുഞ്ഞാതാ. വസ്സകാലേ കേചി സങ്ഘാടിപരിഭോഗേനേവ പരിഭുഞ്ജിസ്സന്തീതി അയം ഭഗവതോ അധിപ്പായോ സിയാ. കിഞ്ചാപി ഇമിനാ തക്കേന അനുഞ്ഞാതാ, ‘‘അപ്പമാണികായോ കണ്ഡുപടിച്ഛാദിയോ ധാരേന്തി, വസ്സികസാടികായോ ധാരേന്തീ’’തി ഇമസ്മിം വത്ഥുസ്മിം പഞ്ഞത്തത്താ പന അഞ്ഞഥാ പുണ്ണപരിച്ഛേദതോ അധികപ്പമാണായോ തേ ഭിക്ഖൂ ധാരേസുന്തി കത്വാ എതപരമതാ താസം അനുഞ്ഞാതാതി വേദിതബ്ബാ. എസേവ നയോ ദസമേപി.

വസ്സികസാടികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. നന്ദത്ഥേരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൭൧. തത്ഥ **ഭിസിം വാ ബിബ്ബോഹനം വാ കരോതീ**തി ദീഘസോ ബഹൂനം ഭിക്ഖൂനം സാധാരണത്ഥം കരോതീതി യുജ്ജതി.

നന്ദത്ഥേരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സമത്തോ വണ്ണനാക്കമേന രതനവഗ്ഗോ നവമോ.

പാചിത്തിയകണ്ഡവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. പാടിദേസനീയകണ്ഡോ

൧. പഠമപാടിദേസനീയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൭൩-൫. ''പടിദേസേതബ്ബാകാരദസ്സന''ന്തി **അട്ഠകഥായം** വുത്തത്താ **പാളിയം** ആഗതവസേനേവ ആപത്തി ദേസേതബ്ബാ, ന അഞ്ഞഥാ. ''അന്തരഘരേ അന്തരഘരസഞ്ഞീ''തിആദിനാ ച ''ഖാദനീയഭോജനീയേ അഖാദനീയഅഭോജനീയസഞ്ഞീ''തിആദിനാ ച ''ഭിക്ഖുനിയാ അഭിക്ഖുനിസഞ്ഞീ''തിആദിനാ ച നയേന അപരേപി തയോ തികച്ഛേദാ യോജേത്വാ ദസ്സേതബ്ബാ.

പഠമപാടിദേസനീയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ദുതിയപാടിദേസനീയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൫൮൧. ''നിമന്തിതാ ഭുഞ്ജന്തീതി പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരേന ഭോജനേന നിമന്തിതാ ഭുഞ്ജന്തീ''തി കിഞ്ചാപി വുത്തം, അഥ ഖോ അകപ്പിയനിമന്തനേന നിമന്തിതതാ ഏത്ഥ ന അങ്ഗം, മാതികാട്ഠകഥായം വാ ഇധ വാ അനാപത്തിവാരേ ലേസാഭാവതോ, തസ്മാ ''നിമന്തിതാ''തി പദസ്സ അത്ഥോ പുബ്ബേ ആചിണ്ണവസേനേവ വുത്തോ. അപരേപി തയോ തികച്ഛേദാ യോജേത്വാ ദസ്സേതബ്ബാ പദഭാജനേ വുത്തത്താതി വേദിതബ്ബം. യഥാ തഥാ ഹി ഭുഞ്ജന്താനം താദിസം ഭിക്ഖുനിം അവാരേന്താനം പാടിദേസനീയമേവ. ''ഏസാ വോസാസതി നാമ, വോസാസന്തീ''തി ച ദുവിധോ പാഠോ. ''അജ്ഝോഹാരേ അജ്ഝോഹാരേ''തി വചനേന പുന ''ഗാരയ്ഹം ആവുസോ ധമ്മ''ന്തി ഏകവചനം വിരുജ്ഝന്തി. പഠമം അജ്ഝോഹാരേയേവ ആപന്നം സന്ധായ വുത്തം, തഥാ അഞ്ഞത്രാപി ആഗച്ഛതി ''ആപജ്ജിമ്ഹാ''തി വചനതോ. ഏകേന ബഹൂനമ്പി വട്ടതീതി കേചി, തം ന സുന്ദരം. ''തേഹി ഭിക്ഖൂഹീ''തിആദിനാ പാഠേ വുത്തത്താതി മമ തക്കോ. ഏകേന സഹേവ ''അഹം ആപജ്ജി''ന്തിപി വത്തബ്ബന്തി ഏകേന ദ്വീഹി തീഹി ദേസേതബ്ബതോ, സബ്ബേഹി ഏവം വത്തും വട്ടതി. ''ആപജ്ജിമ്ഹാതി സഹേവാ''തി വദന്തി. ഏകേന ചേ അവാരിതോ, ''അഹം, ആവുസോ, ഗാരയ്ഹം ധമ്മം ആപജ്ജി''ന്തിപി വത്തബ്ബം.

ദുതിയപാടിദേസനീയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫൮൨-൬൦൦. തതിയചതുത്ഥസിക്ഖാപദാനി ഉത്താനത്ഥാനിയേവ.

പാടിദേസനീയകണ്ഡവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. സേഖിയകണ്ഡോ

൧. പരിമണ്ഡലവഗ്ഗവണ്ണനാ

൫൭൬. **"സിക്ഖിതസിക്ഖേനാതി ചതൂഹി മഗ്ഗേഹീ"**തി വുത്തം. യസ്മാ അട്ഠങ്ഗുലമത്തം ഓതാരേത്വാ നിവത്ഥമേവ നിസിന്നസ്സ ചതുരങ്ഗുലമത്തം ഹോതി, തസ്മാ ഉഭോപേതേ അട്ഠകഥാവാദാ ഏകപരിച്ഛേദാ, **"അഡ്ഢതേയ്യഹത്ഥ"**ന്തി സുഖുമം, ഏകപത്തം വാ സന്ധായ വുത്തം. തഞ്ഹി യഥാഠാനേന തിട്ഠതി. ദുപട്ടം സന്ധായ **"ദ്വിഹത്ഥപ്പമാണമ്പീ"**തി വുത്തന്തി **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ**. ഏകപട്ടം, ദ്വിപട്ടം വാ ഹേട്ഠിമപരിച്ഛേദേന "ദ്വിഹത്ഥപ്പമാണ"ന്തി വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. വുത്തഞ്ഹി **നിസ്സഗ്ഗിയഅട്ഠകഥായം** "തിരിയം ദ്വിഹത്ഥോപി വട്ടതീ"തി, തഞ്ച ഖോ അലാഭേ ഏവ "അലാഭേ തിരിയം ദ്വിഹത്ഥപ്പമാണമ്പി വട്ടതീ"തി വുത്തത്താ. ഇദം സബ്ബം അധിട്ഠാനുപഗം സന്ധായ വുത്തം. വിരുദ്ധം ദിസ്വാ സജ്ജേതബ്ബം. നോ ചേ സജ്ജേതി, ദുക്കടം. **സചിത്തകം** പണ്ണത്തിവിജാനനചിത്തേനേവ "അനാദരിയം പടിച്ചാ"തി വുത്തത്താ, ന വത്ഥുവിജാനനചിത്തേന "ഇദമേവം കത"ന്തി ജാനതോപി ആപത്തിയാ അഭാവതോ. ഫുസ്സദേവത്ഥേരവാദോപി ഏകേന പരിയായേന യുജ്ജതി. തഥാ ഉപതിസ്സത്ഥേരവാദോപി. പഞ്ഞത്തേപി സിക്ഖാപദേ അപഞ്ഞത്തേപി യം പകതിയാ വജ്ജം, തം ലോകവജ്ജം. ഇദം പന പഞ്ഞത്തേയേവ വജ്ജം, നാപഞ്ഞത്തേ, തസ്മാ ഇതരലോകവജ്ജേന അസദിസത്താ ന ലോകവജ്ജം. പണ്ണത്തിതോ പട്ഠായ വജ്ജതോ **പണ്ണത്തിവജ്ജം**. അനാദരിയചിത്തേനേവ ആപജ്ജിതബ്ബത്താ **സചിത്തകം,** തസ്സ ചിത്തസ്സ തിവേദനത്താ തിവേദനം. യസ്മാ അനാദരിയചിത്തതാ നാമ കേവലം അകുസലമേവ, തഞ്ച പകതിയാ വജ്ജം, തസ്മാ ഇദം **ലോകവജ്ജം**. സഞ്ചിച്ച വീതിക്കമനം നാമ ദോമനസ്സികസ്സേവ ഹോതീതി **ദുക്ഖവേദനം**. **ഗണ്ഠിപദേ** പന "പാണാതിപാതാദി വിയ നിവാസനാദിദോസോ ലോകഗരഹിതോ ന ഹോതീതി പണ്ണത്തിവജ്ജന്തി **ഫുസ്സദേവത്ഥേരോ"**തി ലിഖിതം.

൫൭൭. **വിഹാരേപീ**തി ബുദ്ധുപട്ഠാനാദികാലേ, തസ്മാ **"പാരുപിതബ്ബ"**ന്തി ഉത്തരാസങ്ഗകിച്ചവസേന വുത്തം. പഠമദുതിയസിക്ഖാപദേസു പരിളാഹാദിപച്ചയാ കപ്പതി, ന അന്തരഘരപടിസംയുത്തേസു.

൫൮൮. **"ഏകസ്മിം പന ഠാനേ ഠത്വാ"**തി ഏത്ഥ "ഗച്ഛന്തോപി പരിസ്സയാഭാവം ഓലോകേതും ലഭതിയേവ. തഥാ ഗാമേ പൂജ"ന്തി ലിഖിതം, തം പന "ഏകസ്മിം ഠാനേ ഠത്വാ"തി വുത്തത്താ താദിസം അന്തരായം സന്ധായ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം.

പരിമണ്ഡലവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ഉജ്ജഗ്ഘികവഗ്ഗവണ്ണനാ

൫൮൬. **ഹസനീയസ്മി**ന്തി ഹേത്വത്ഥേ ഭുമ്മം, ഹസിതബ്ബവത്ഥുകാരണാതി അത്ഥോ. അന്തരഘരേ ഉച്ചാസദ്ദേന അനുമോദനാദിം കരോന്തസ്സ അനാപത്തി കിര. തഥാ ഹി **മഹിന്ദത്ഥേരോപി** ഹത്ഥിസാലാദീസു മഹാജനസ്സ കഥേസി.

൫൪൯. കേചി ഭിക്ഖൂ “പരിക്ഖാരട്ഠപനമത്തേന വാസൂപഗതോ ഹോതീ”തി വദന്തി, തം തേസം മതിമത്തമേവ. ഭിക്ഖുനിയോ ചേ വാസൂപഗാ ഹോന്തി, ഭിക്ഖുനുപസ്സയോവ കപ്പിയഭൂമി. “യത്ഥ ഭിക്ഖുനിയോ ഏകരത്തമ്പി വസന്തി, അയം ഭിക്ഖുനുപസ്സയോ”തി (പാചി॰ ൮൬൮) വചനതോ താസം സമീപം വാ താഹി ഗഹിതവാസാഗാരം വാ “ഗച്ഛാമീ”തി ഗച്ഛതോ യഥാസുഖം ഗന്തും വട്ടതി. ന ഹി താവതാ തം ഘരം അന്തരഘരസങ്ഖ്യം ഗച്ഛതീതി നോ തക്കോതി ആചരിയോ.

ഉജ്ജഗ്ഘികവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. ഖമ്ഭകതവഗ്ഗവണ്ണനാ

൬൦൪. സൂപോ **പത്തപ്പമാണവണ്ണനായം** വുത്താകാരോ. **ഓലോണീ** വുച്ചതി കുഥിതം, ഗോരസതോ പൂരാ ഥൂപിതോതി അത്ഥോ.

൬൦൭. **ഹേട്ഠാ ഓരോഹതീ**തി ഏത്ഥ “ഓരോഹനപ്പമാണേ സതി ഏകദേസേ ഥൂപീകതേപി അനാപത്തീ”തി വദന്തി. “പത്തസ്സ പന ഹേട്ഠാ ച ഉപരി ച പദുമിനിപണ്ണാദീഹി പടിച്ഛാദേത്വാ ഓദഹന്തിയാ ലദ്ധം നാമ വട്ടതീ”തി ച വദന്തി. ഏത്ഥ “യസ്മാ ‘സമതിത്തികോ പിണ്ഡപാതോ പടിഗ്ഗഹേതബ്ബോ’തി വചനം പിണ്ഡപാതോ സമപുണ്ണോ പടിഗ്ഗഹേതബ്ബോതി ദീപേതി, തസ്മാ അത്തനോ ഹത്ഥഗതേ പത്തേ പിണ്ഡപാതോ ദിയ്യമാനോ ഥൂപീകതോപി ചേ ഹോതി, വട്ടതീതി ദീപേതി. ‘ഥൂപീകതം പിണ്ഡപാതം പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ’തി ഹി വചനം പഠമം ഥൂപീകതം പിണ്ഡപാതം പച്ഛാ പടിഗ്ഗണ്ഹതോ, ആപത്തീതി ദീപേതി. പത്തേന പടിഗ്ഗണ്ഹതോ ചേപി ഥൂപീകതം ഹോതി, വട്ടതി അഥൂപീകതസ്സ പടിഗ്ഗഹിതത്താ. പയോഗോ പന നത്ഥി അഞ്ഞത്ര പുബ്ബദേസാ”തി ച “സമതിത്തികന്തി വാ ഭാവനപുംസക”ന്തി ച വദന്തി, തസ്മാ വിചാരേത്വാ ഗഹേതബ്ബം.

ഖമ്ഭകതവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. സക്കച്ചവഗ്ഗവണ്ണനാ

൬൧൫. **സൂപോദനവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദേ** “സൂപോ നാമ ദ്വേ സൂപാ”തി ന വുത്തം സൂപഗ്ഗഹണേന പണീതഭോജനേഹി അവസേസാനം സബ്ബഭോജനാനം സങ്ഗണ്ഹനത്ഥം. **അനാപത്തിവാരേ** ചസ്സ “ഞാതകാനം പവാരിതാനം അഞ്ഞസ്സത്ഥായ അത്തനോ ധനേനാ”തി ഇദം അധികം. കത്ഥചി പോത്ഥകേ “അനാപത്തി അസഞ്ചിച്ച അസതിയാ അജാനന്തസ്സ ഗിലാനസ്സ ആപദാസൂ”തി ഏത്തകമേവ വുത്തം, തം ന, “സമസൂപകം പിണ്ഡപാതം ഭുഞ്ജിസ്സാമീ”തി ഇമസ്സ **അനാപത്തിവാരേ** “അഞ്ഞസ്സത്ഥായാ”തി കത്ഥചി ലിഖിതം, തഞ്ച പമാദവസേന ലിഖിതം. “മുഖേ പക്ഖിപിത്വാ പുന വിപ്പടിസാരീ ഹുത്വാ ഓഗിലിതുകാമസ്സപി സഹസാ ചേ പവിസതി, ഏത്ഥ ‘അസഞ്ചിച്ചാ’തി വുച്ചതി. വിഞ്ഞത്തമ്പി അവിഞ്ഞത്തമ്പി ഏകസ്മിം ഠാനേ ഠിതം സഹസാ അനുപധാരേത്വാ ഗഹേത്വാ ഭുഞ്ജന്തോ ‘അസതിയാ’തി വുച്ചതീ”തി ലിഖിതം, **അനാപത്തിവാരേ** ഏകച്ചേസു പോത്ഥകേസു “രസരസേതി ലിഖിതം, തം ഗഹേതബ്ബ”ന്തി വുത്തം.

സക്കച്ചവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. കബളവഗ്ഗവണ്ണനാ

൬൭൮. **“സബ്ബം ഹത്ഥ”**ന്തി വചനതോ ഏകദേസം മുഖേ പക്ഖിപന്തസ്സ അനാപത്തീതി ഏകച്ചേ. “സബ്ബന്തി വചനതോ ഏകദേസമ്പി ന വട്ടതീ”തി വദന്തി, തം യുത്തം അനാപത്തിവാരേ അവിസേസിതത്താ.

൬൮൪. **സിത്ഥാവകാരകേ** “കചവരം ഛഡ്ഡേന്തം സിത്ഥം ഛഡ്ഡിയ്യതീ”തി ച “കചവരം ഛഡ്ഡേന്തോ”തി ച പാഠോ.

കബളവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. സുരുസുരുവഗ്ഗവണ്ണനാ

൬൮൫. “സുരുസുരു”ന്തി ച “സുരോസുരോ”തി ച പാഠോ. **സീതീകതോതി** സീതങ്കോ. **“സിലകബുദ്ധോതി** അരിയാനം പരിഹാസവചനമേവേത”ന്തി ലിഖിതം.

൬൯൭. **പടിക്കൂലവസേനാ**തി ഏത്ഥ യദി പടിക്കൂലവസേന പടിക്ഖിത്തം, “സേയ്യഥാപി കാമഭോഗിനോ”തി ന വത്തബ്ബം. ന ഹി തേ പടിക്കൂലം കരോന്തീതി ചേ? ന, ഇസ്സരിയലിങ്ഗവസേന ഗഹണസമ്ഭവതോ. തേ ഹി അനാദരാ ഹോന്തി. **പത്തധോവന**ന്തി പത്തധോവനോദകം ഭോജനപടിസംയുത്തം.

൬൯൪. “ഛത്തപാദുകായ”ന്തി ച “ഛത്തപാദേ”തി ച പാഠോ.

൬൯൫. **ചാപോതി** സത്തഖാദനവധോ. “സേസാ സബ്ബാ ധനുവികതി കോദണ്ഡേ പവിട്ഠാ”തി ച ലിഖിതം, **പടിമുക്ക**ന്തി പവേസിതം, ലഗ്ഗിതം ഹോതീതി അത്ഥോ.

സുരുസുരുവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. പാദുകവഗ്ഗവണ്ണനാ

൬൪൦. സയം യാനഗതോ ഹുത്വാ, യഥാ യാനഗതസ്സ വേ.

അലം വത്തും തഥാ നാലം, സഛത്തോ ഛത്തപാണിനോ.

യഥാ ഏത്ഥ, ഏവം അഞ്ഞത്രാപി.

൬൪൭. **ഛപകവത്ഥുസ്മിം** “സചാഹം ന ലഭിസ്സാമീ”തി പാഠോ, “ദസ ചേ ന ലഭിസ്സാമീ”തി ച അത്ഥി, “വത്ഥുസ്മിം അഗിലാനസ്സാ”തി ച ആഗച്ഛതി, തം ന സുന്ദരം, സിക്ഖാപദേയേവ സുന്ദരം. **ഥോമിതോതി** അഹമ്പി ജാനാമീതി സമ്ബന്ധോ . യാ ധനയസലാഭസങ്ഖാതാ **വുത്തി വിനിപാതേന** ഹോതി സമ്പരായേ അപായേസു വിനിപാതഹേതു ഹുത്വാ പവത്തതി. അഥ വാ **വിനിപാതേനാ**തി ഹേത്വത്ഥേ കരണവചനം, വിനിപാതനായ പവത്തതീതി

അധിപ്പായോ. **അധമ്മചരണേന** അധമ്മചരണായ. ‘‘അസ്മാ കുമ്ഭിമിവാ’’തി ച പഠന്തി.

പാദുകവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പകിണ്ണകവണ്ണനാ

കായവാചാചിത്തതോ സമുട്ഠഹന്തീതി കത്വാ **‘‘സമനുഭാസനസമുട്ഠാനാനീ’’**തി വുത്താനി. സമനുഭാസനം കിരിയം. ഇമാനി കിരിയാനി. **ധമ്മദേസനസമുട്ഠാനാനി വാചാചിത്തതോ**തി ഏത്ഥ കായവചീവിഞ്ഞത്തിഭാവതോ ഉജ്ജഗ്ഘികഉച്ചാസദ്ദാദീസു വിയ ‘‘കായവാചാചിത്തതോ’’തി വത്തബ്ബാനീതി ചേ? ന വത്തബ്ബാനി. നിസീദനഗമനാഹാരപക്ഖിപനാദികായവിഞ്ഞത്തിയാ സബ്ഭാവാ തത്ഥ യുത്തം, ന ധമ്മദേസനേ താദിസസ്സാഭാവാ.

പകിണ്ണകവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സേഖിയകണ്ഡവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. സത്താധികരണസമഥവണ്ണനാ

‘‘യേഭുയ്യസികാ കാതബ്ബാ…പേ॰… തിണവത്ഥാരകോ കാതബ്ബോ, സോ പുഗ്ഗലോ’’തി ച ലിഖിതം.

സത്താധികരണസമഥവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഭിക്ഖുവിഭങ്ഗോ നിട്ഠിതോ.

നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

ഭിക്ഖുനീവിഭങ്ഗവണ്ണനാ

൧. പാരാജികകണ്ഡവണ്ണനാ

ഗന്ഥാരമ്ഭവണ്ണനാ

വിഭങ്ഗേ വിയ ഭിക്ഖൂനം, വിത്ഥാരമഭിസങ്ഖതം;
അകത്വാ ഭിക്ഖുനീനമ്പി, വക്ഖേ ഗണ്ഠിപദക്കമം.

യോ ഭിക്ഖുനീനം വിഭങ്ഗോ അസ്സ, തസ്സ സംവണ്ണനാക്കമോ പത്തോതി അത്ഥോ.

ഗന്ഥാരമ്ഭവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧. പഠമപാരാജികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൹൭൬-൭. തത്ഥ തത്ഥ ഠാനുപ്പത്തികപഞ്ഞാ **വീമംസാ**. **പദപടിപാടിയാ ഏവാ**തി മാതികാപദപടിപാടിയാ ഏവ. **“വുത്ത**ന്തി സങ്ഗീതികാനം ഉപസങ്കപ്പനാനം വിഭാജനം വുത്ത”ന്തി ലിഖിതം.

൹൭൮. “ഏഹിഭിക്ഖുനീതി ഭിക്ഖുനീ, തീഹി സരണഗമനേഹി ഉപസമ്പന്നാതി ഭിക്ഖുനീ”തി ഇദം പന ദേസനാവിലാസവസേന വുത്തന്തി ഏകേ. അഞ്ഞബുദ്ധകാലേ അത്ഥീതി ഏകേ, തം ന യുത്തം വിയ ദിസ്സതി അമ്ഹാകമ്പി ബുദ്ധകാലേ സമ്ഭവപ്പസങ്ഗതോ, ഏഹിഭിക്ഖുനിയാ പടിസേധഛായായാദിസ്സനതോ ച. യഥാഹ **ധമ്മപദേ വിസാഖാവത്ഥുസ്മിം** (ധ॰ പ॰ അട്ഠ॰ ൧. വിസാഖാവത്ഥു) “തസ്സ ചീവരദാനസ്സ നിസ്സന്ദേന ഇമം മഹാലതാപസാധനം ലഭി. ഇത്ഥീനഞ്ഹി ചീവരദാനം മഹാലതാപസാധനഭണ്ഡേന മത്ഥകം പപ്പോതി, പുരിസാനം ഇദ്ധിമയപത്തചീവരേനാ”തി. തീഹി സരണഗമനേഹി ഉപസമ്പന്നായ പന ഭിക്ഖുനിയാ സമ്ഭവോ അഞ്ഞബുദ്ധകാലേ കദാചി സിയാ, നത്വേവ അമ്ഹാകം ബുദ്ധകാലേ. ദേസനാവിലാസേന പന ഭിക്ഖുദേസനാക്കമേനേവ ഭിക്ഖുനിനിദ്ദേസോ വുത്തോ, തേനേവ ഭിക്ഖുസങ്ഘവസേന ഏകതോഉപസമ്പന്നാ ഭിക്ഖുനിയോ വിജ്ജമാനാപി തത്ഥ ന വുത്താ. താസം അത്ഥിതാ ഇമായ **പരിവാരകഥായ** വേദിതബ്ബാ -

> “ഉഭോ ഏകതോ ഉപസമ്പന്നാ,
> ഉഭിന്നം ഹത്ഥതോ ചീവരം പടിഗ്ഗണ്ഹേയ്യ;
> സിയാ ആപത്തിയോ നാനാ,
> പഞ്ഹാ മേസാ കുസലേഹി ചിന്തിതാ”തി. (പരി॰ ൪൭൯);

അഥ വാ പുഥുജ്ജനകാലേ ഏഹിഭിക്ഖുസരണഗമനേന ഉപസമ്പന്നോവ ഇത്ഥിലിങ്ഗപാതുഭാവേന ഭിക്ഖുനിഭാവേ ഠിതാ പുരിസൂപസമ്പന്നം ഉപാദായ “ഏഹിഭിക്ഖുനീ”തി, “തീഹി സരണഗമനേഹി ഉപസമ്പന്നാ ഭിക്ഖുനീ”തി ച സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി. നോ ചേ, തം വചനം വിരുജ്ഝേയ്യാതി ഏകേ, വിചാരേത്വാ ഗഹേതബ്ബം. “വിഞ്ഞൂ പടിബലോ”തി ദ്വിന്നം അവസ്സവഭാവസ്സ ഇജ്ഝനതോ വുത്തം. ഏത്ഥ യസ്മാ യം കിഞ്ചി ആമിസം പടിഗ്ഗണ്ഹന്തീനം അഗ്ഗഹത്ഥാ പുരിസാനം ഹത്ഥേഹി കദാചി മിസ്സീഭാവം ഗച്ഛന്തി, വന്ദന്താനം വാ പുരിസാനം സിരാനി അഗ്ഗപാദേഹി മിസ്സിതാനി കദാചി ഹോന്തി, കേസച്ഛേദനകാലേ വാ സിരം പുരിസാനം ഹത്ഥേഹി മിസ്സിതം ഹോതി, ചിത്തം നാമേതം അതിരദ്ധഗവേസി, ദുരക്ഖിയം വാ, തസ്മാ “മാ അതിലഹും പാരാജികാപത്തി ഭിക്ഖുനീനം ഹോതൂ”തി ബുദ്ധാ ഭഗവന്തോ കാരുഞ്ഞേന പാരാജികക്ഖേത്തപരിച്ഛേദം, ഥുല്ലച്ചയക്ഖേത്തപരിച്ഛേദഞ്ച വിസും വിസും ദേസേസുന്തി വേദിതബ്ബം.

൹൭൯. **തബ്ബഹുലനയേന സാ വുത്താ**തി ഏത്ഥ അയമനുഗണ്ഠിപദക്കമോ - യേഭുയ്യേന കിരിയസമുട്ഠാനത്താ “കിരിയസമുട്ഠാന”ന്തി വുത്തം. “കായസംസഗ്ഗം സമാപജ്ജേയ്യാ”തി അവത്വാ പന “സാദിയേയ്യാ”തി വുത്തത്താ അകിരിയതോപി സമുട്ഠാതീതി വേദിതബ്ബം. യഥാ ചേത്ഥ, ഏവം ഹേട്ഠാ “മനുസ്സിത്ഥിയാ തയോ മഗ്ഗേ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവന്തസ്സ ആപത്തി പാരാജികസ്സാ”തിആദിനാ നയേന കിരിയസമുട്ഠാനതം വത്വാ തദനന്തരം “ഭിക്ഖുപച്ചത്ഥികാ…പേ॰… സോ ചേ പവേസനം സാദിയതി, ആപത്തി

പാരാജികസ്സാ''തിആദിനാ (പാരാ॰ ൫൬) നയേന അകിരിയസമുട്ഠാനതായപി വുത്തത്താ പഠമപാരാജികസ്സാപി തബ്ബഹുലനയേനേവ കിരിയസമുട്ഠാനതാ വേദിതബ്ബാ. ന ഹി പവേസനസാദിയനാദിമ്ഹി കിരിയസമുട്ഠാനതാ ദിസ്സതി. അങ്ഗജാതചലനഞ്ചേത്ഥ ന സാരതോ ദട്ഠബ്ബം ''സോ ചേ പവേസനം ന സാദിയതി, പവിട്ഠം ന സാദിയതി, ഠിതം ന സാദിയതി, ഉദ്ധരണം സാദിയതി, ആപത്തി പാരാജികസ്സാ''തി (പാരാ॰ ൫൮) ഏത്ഥ ഠിത ന സാദിയനേ പകതിയാപി പരിപുണ്ണചലനത്താ. സാദിയനപച്ചയാ ഹി സേവനചലനഞ്ചേത്ഥ ന ദിസ്സതേവാതി തബ്ബഹുലനയേനേവ കിരിയസമുട്ഠാനതാ ഗഹേതബ്ബാ. തഥ തത്ഥ അട്ഠകഥാസു കസ്മാ തബ്ബഹുലനയോ അവുത്തോതി ചേ? ''യോ പന ഭിക്ഖു മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവേയ്യാ''തി (പാരാ॰ ൩൯, ൪൨) **മാതികായം** കിരിയസമുട്ഠാനസ്സ സരൂപേന വുത്തത്താ തദനുരൂപവസേന വിഭങ്ഗനയമനോലോകേത്വാ ''കിരിയസമുട്ഠാന''മിച്ചേവ വുത്തം. യഥാ ചേതേസു തബ്ബഹുലനയേന കിരിയസമുട്ഠാനതാ വുത്താ, തഥാ സുരാദീനം അകുസലേനേവ പാതബ്ബതാ, ന ഇതരഥാ ''യം അകുസലേനേവ ആപജ്ജതി, അയം ലോകവജ്ജാ, സേസാ പണ്ണത്തിവജ്ജാ''തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ പഠമപാരാജികവണ്ണനാ) വുത്തേ ലോകവജ്ജപണ്ണത്തിവജ്ജാനം നിയമനലക്ഖണസിദ്ധി ഹോതി, തഥാ തം അവത്വാ ''യസ്സാ സചിത്തകപക്ഖേ ചിത്തം അകുസലമേവ ഹോതി, അയം ലോകവജ്ജാ. സേസാ പണ്ണത്തിവജ്ജാ''തി വുത്തേ ലോകവജ്ജവചനം നിരത്ഥകം സിയാ വത്ഥുഅജാനനപക്ഖേപി അകുസലേനേവ പാതബ്ബത്താ. യസ്മാ തത്ഥ സുരാപാനവീതിക്കമസ്സ അകുസലചിത്തുപ്പാദോ നത്ഥി, തസ്മാ **ഖന്ധകട്ഠകഥായം** (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൧൦൪) ''മജ്ജപാനേ പന ഭിക്ഖുനോ അജാനിത്വാപി ബീജതോ പട്ഠായ മജ്ജം പിവന്തസ്സ പാചിത്തിയം, സാമണേരോ ജാനിത്വാ പിവന്തോ സീലഭേദം ആപജ്ജതി, ന അജാനിത്വാ''തി വുത്തം, ന വുത്തം ''വത്ഥുഅജാനനപക്ഖേ പാണാതിപാതാദീനം സിദ്ധികരഅകുസലചിത്തുപ്പാദസദിസേ ചിത്തുപ്പാദേ സതിപി സാമണേരോ സീലഭേദം നാപജ്ജതീ''തി. അഭിനിവേസവചനം പാണാതിപാതാദീഹി സമാനജാതികത്താ സാമണേരാനം സുരാപാനസ്സ. ''സുരാദയോ പനിമേ''തി വത്ഥും ജാനിത്വാ പാതബ്ബതാദിവസേന വീതിക്കമന്തസ്സ അകുസലസ്സ അസമ്ഭവോ നത്ഥി. തേന വുത്തം ''യസ്സ സചിത്തകപക്ഖേ''തിആദി.

കിഞ്ചേത്ഥ യുത്തിവചനേന അരഹന്താനം അപ്പവിസനതോ സചിത്തകാചിത്തകപക്ഖേസു അകുസലനിയമോതി ചേ? ന, ധമ്മതാവസേന സേക്ഖാനമ്പി അപ്പവിസനതോ. അചിത്തകപക്ഖേ അകുസലനിയമാഭാവദസ്സനത്ഥം സുപന്തസ്സ മുഖേ പക്ഖിത്തജലബിന്ദുമിവ സുരാബിന്ദുആദയോ ഉദാഹരിതബ്ബാതി. തബ്ബഹുലനയേന ഹി അത്ഥേ ഗഹിതേ പുബ്ബേനാപരം **അട്ഠകഥായ** സമേതി. ''സദ്ധിം **പാളിയാ** അവിസേസത്ഥോ പരതോ ആവി ഭവിസ്സതീതി അപരേ''തി വുത്തം. ഇദമേത്ഥ വിചാരേതബ്ബം . യദി വത്ഥുജാനനപക്ഖേ വിനാ അകുസലേന മജ്ജപാനം സിയാ, കസ്മാ നാളിമജ്ഝം നാതിക്കമതി അരിയാനം പാനകാദിസഞ്ഞീനന്തി? സീലഭേദവത്ഥുവീതിക്കമോ വിനാപി ചിത്തേന അരിയാനം ധമ്മതാവസേനേവ ന സമ്ഭവതീതി ചേ, ന, **ചക്ഖുപാലത്ഥേരവത്ഥു** (ധ॰ പ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧) ആദിവിരോധതോതി. അപിച ഭിക്ഖുനോപി സാമണേരസ്സ വിയ സുരാപാനം സചിത്തകമേവ കസ്മാ ന ജാതന്തി? അപ്പതിരൂപത്താതി ചേ, സാമണേരാനമ്പി അപ്പതിരൂപമേവ. സഹധമ്മികാ ഏവ ഹി തേ. മഹാസാവജ്ജത്താതി ചേ?

സാമണേരാനമ്പി താദിസമേവ. സാമണേരാനം സചിത്തകമേവ പാരാജികം, ഇതരം ദണ്ഡകമ്മവത്ഥൂതി ചേ? ഭിക്ഖൂനമ്പി മജ്ജപാനേ നത്ഥി. ഏത്ഥ തികപാചിത്തിയേന ന ഭവിതബ്ബം. മജ്ജേ അമജ്ജസഞ്ഞിസ്സ ദുക്കടാപത്തി പഞ്ഞാപേതബ്ബാ സിയാ. ഭിക്ഖുസ്സ പാചിത്തിയവത്ഥു സാമണേരാനം പാരാജികം ഹോതി തിരച്ഛാനഗതസാമണേരാനം വിയാതി ചേ? അചിത്തകമ്പി മജ്ജപാനാദീനം സാമണേരാനം പാരാജികം പഞ്ഞാപേതബ്ബം സിയാ. നാചിത്തകം പാരാജികം സമ്ഭവതീതി ചേ? ന, പണ്ണത്തിവജ്ജമ്പി പാരാജികം സമ്ഭവതീതി. നികായന്തരപക്ഖേ അയമേവ ദോസോ. അമ്ഹാകഞ്ഹി ലോകവജ്ജമേവ മജ്ജപാനന്തി. കസ്മാ പനേത്ഥ സുരാപാനമേവ ധമ്മതാവസേന അരിയാ ന കരോന്തീതി? ന കേവലം സുരാപാനമേവ ധമ്മതാവസേന അരിയാ ന കരോന്തി, പാണേസുപി കോധവസേന പാണസഞ്ഞിതായ സീസച്ഛേദനാദീനി ന കരോന്തി, സദാരസഞ്ഞായ പരദാരം ന വീതിക്കമന്തി, അനത്ഥഭഞ്ജകസഞ്ഞായ അത്ഥഭഞ്ജകമുസാ ന വദന്തി, സമ്മാദിട്ഠിസഞ്ഞായ മിച്ഛാദിട്ഠിം ന പടിപജ്ജന്തീതി വേദിതബ്ബാ. ആചരിയാപി സുരാപാനേ അകുസലനിയമാഭാവമേവ വദന്തി, തസ്മാ ഏവ മാതികാട്ഠകഥായ **ഗണ്ഠിപദേ** ലോകവജ്ജപണ്ണത്തിവജ്ജാധികാരേ ''സചിത്തകപക്ഖേഅകുസലന്തി സുരാപാനാദിസങ്ഗഹത്ഥം, ഇതരഥാ യസ്സ അകുസലമേവാതി വദേയ്യാ''തി ലിഖിതം. കിരിയസമുട്ഠാനതാ പനസ്സ തബ്ബഹുലനയമേവ, ന പഠമപാരാജികേ. കഥം? കായസംസഗ്ഗസിക്ഖാപദം പഠമപാരാജികസമുട്ഠാനം. ഏത്ഥ ഭിക്ഖുസ്സ ച ഭിക്ഖുനിയാ ച കായസംസഗ്ഗഭാവേ സതി ഭിക്ഖുനീ കായങ്ഗമചോപയമാനാപി ചിത്തേനേവ അധിവാസേന്തീ ആപജ്ജതി, ന ഏവം ഭിക്ഖു. ഭിക്ഖു പന ചോപയമാനോവ ആപജ്ജതി, ഏവമേവ പഠമപാരാജികേപി ചോപനേ സതി ഏവ ആപജ്ജതി, നാസതി. പവേസനം സാദിയതീതി ഏത്ഥ പവേസനസാദിയനം നാമ സേവനചിത്തസ്സുപ്പാദനന്തി, ഏവം സന്തേപി ''വീമംസിത്വാ ഗഹേതബ്ബ''ന്തി വുത്തം.

പഠമപാരാജികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ദുതിയപാരാജികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

''കിസ്സ പന ത്വം അയ്യേ ജാനം പാരാജികം ധമ്മം അജ്ഝാപന്ന''ന്തി വചനതോ, ''അട്ഠന്നം പാരാജികാനം അഞ്ഞതരം പാരാജികം അജ്ഝാപന്ന''ന്തി (പാചി॰ ൬൬൬) വചനതോ, അന്തേ ''ഉദ്ദിട്ഠാ ഖോ അയ്യായോ അട്ഠ പാരാജികാ ധമ്മാ''തിആദിവചനതോ (പാചി॰ ൬൭൭), **പരിവാരേ** ''സാധാരണപഞ്ഞത്തി ഉഭതോപഞ്ഞത്തീ''തി (പരി॰ ൨൦൪) വചനതോ ച ഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗം പത്വാ ഭഗവാ സാധാരണാനി സിക്ഖാപദാനി ഭിക്ഖൂനം ഉപ്പന്നവത്ഥുസ്മിംയേവ ''യാ പന ഭിക്ഖുനീ ഛന്ദസോ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവേയ്യ അന്തമസോ തിരച്ഛാനഗതേനപി പാരാജികാ ഹോതി അസംവാസാ''തിആദിനാ നയേന സവിസേസമ്പി അവിസേസമ്പി മാതികം നിക്ഖിപിത്വാ അനുക്കമേന പദഭാജനം, ആപത്തിഭേദം, തികച്ഛേദം, അനാപത്തിവാരഞ്ച അനവസേസം വത്വാ വിത്ഥാരേസി. സങ്ഗീതികാരകേഹി പന അസാധാരണപഞ്ഞത്തിയോയേവ ഇധ വിത്ഥാരിതാതി വേദിതബ്ബാ.

൬൬൬. തത്ഥ **''അട്ഠന്നം പാരാജികാന''**ന്തി ഇദം കേവലം സങ്ഗീതികാരകാനംയേവ നയതോ നിക്ഖിത്തവചനം ഇതോ പുബ്ബേ ഛട്ഠസത്തമട്ഠമാനം പാരാജികാനം അപഞ്ഞത്തത്താ. ഭഗവതാ പന ഇദം

പഞ്ഞാപിതമാദിസിക്ഖാപദമ്പി ഉപാദായ “ഛന്നം പാരാജികാന”ന്തി വുത്തം സിയാ. ഇതോ ഉദ്ധം പഞ്ഞത്താനിപി ഉപാദായ “അട്ഠന്നം പാരാജികാന”ന്തി വചനം അപരഭാഗേ ഉപ്പന്നന്തി ഏകച്ചേ ആചരിയാ. **അട്ഠകഥായം** പന “ഇദഞ്ച പാരാജികം പച്ഛാ പഞ്ഞത്തം, തസ്മാ ‘അട്ഠന്ന’ന്തി വിഭങ്ഗേ വുത്ത”ന്തിആദി വുത്തം, തസ്മാ അട്ഠകഥാചരിയാനം മതേന സിദ്ധമേതം യഥാപഞ്ഞത്താനുക്കമവസേനേവ സങ്ഗീതാനീതി. “അഞ്ഞാസി”ന്തി പാഠോ. അഞ്ഞാസീതി ന ഗഹേതബ്ബോ. “ദുട്ഠുല്ലസിക്ഖാപദേ വുത്തനയേനേവാ”തി വചനതോ വജ്ജപടിച്ഛാദികം യാ പടിച്ഛാദേതി, സാപി വജ്ജപടിച്ഛാദികആയേവാതി സിദ്ധം. കിഞ്ചാപി വജ്ജപടിച്ഛാദനം പേമവസേന ഹോതി, തഥാപി സിക്ഖാപദവീതിക്കമചിത്തം ദോമനസ്സികമേവ ഹോതീതി കത്വാ **“ദുക്ഖവേദന”**ന്തി വുത്തം.

ദുതിയപാരാജികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. തതിയപാരാജികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൬൬൯. **ഇമം അധിപ്പായമത്ത**ന്തി “ചോദേത്വാ സാരേത്വാ”തി ഏതം. ഏത്ഥായം വിചാരണാ - യോ ഭിക്ഖു ഉക്ഖിത്തകഭിക്ഖുനാ സമാനദിട്ഠികോ ലദ്ധിനാനാസംവാസകോ ഹോതി, സോ അവന്ദനീയോ, കമ്മാകമ്മേ ഉക്ഖിത്തകോ വിയ ന ഗണപൂരണോ, സഹസേയ്യമ്പി ന ലഭതി, ന തഥാ ഭിക്ഖുനീ. സാ ഹി യാവ ന സമനുഭട്ഠാ, താവ ഗണപൂരകാ ച ഹോതി, സംവാസഞ്ച ലഭതി. ലദ്ധിനാനാസംവാസികാനുവത്തികാപി ഉക്ഖിത്താനുവത്തികാവ ഹോതി. ഉക്ഖിത്തോ ചേ കാലങ്കതോ, തദനുവത്തകോ ഭിക്ഖു ലദ്ധിനാനാസംവാസകോ ഹോതിയേവ. തഥാ വിബ്ഭന്തേപി തസ്മിം തിത്ഥിയപക്കന്തകേപി സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ സാമണേരഭൂമിയം ഠിതേപീതി ഏകേ. തേസം മതേന ഉക്ഖിത്തകേ തഥാഭൂതേപി ഭിക്ഖുനീ തദനുവത്തികാ സമനുഭാസിതബ്ബാവാതി ആപജ്ജതി. സമനുഭാസനകമ്മം സങ്ഘായത്തം, സങ്ഘേന സഞ്ചിച്ച പുരിമകാപത്തിം അപനേതും ന യുത്തം വിയ ഖായതി. ഉക്ഖേപനീയകമ്മഞ്ച ആപത്തിഅദസ്സനമത്തേ, അപ്പടികമ്മമത്തേ, കുദിട്ഠിഅപ്പടിനിസ്സജ്ജനമത്തേ ച കരിയതി, തസ്സ അനുവത്തനമത്തേന സമനുഭാസിത്വാ സാസനതോ ചാവേതബ്ബാനീതി ന യുത്തന്തി ചേ? ന വത്തബ്ബമേവ, ഇദം അപാരാജികവത്ഥൂസുപി തപ്പസങ്ഗതോ, അനഞ്ഞവിസയത്താ ച വിനയസ്സ.

തതിയപാരാജികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. ചതുത്ഥപാരാജികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൬൭൫. “ലോകസ്സാദസങ്ഖാതസ്സ മിത്തസന്ഥവസ്സ വസേന തം ദസ്സേതും **കായസംസഗ്ഗരാഗേനാ**തി വുത്ത”ന്തി ലിഖിതം. **തിസ്സിത്ഥിയോ**തി തീസു ഇത്ഥീസു, തിസ്സോ വാ ഇത്ഥിയോ. **തം ന സേവേ**തി താസു ന സേവതി. **അനരിയാ**തി ഉഭതോബ്യഞ്ജനാ. **ബ്യഞ്ജനസ്മി**ന്തി അത്തനോ ബ്യഞ്ജനേ. **ന സേവേ**തി ന സേവതി. **ന ചാചരേ**തി നാചരതി. **വണ്ണാവണ്ണോ**തി ദ്വീഹിപി സുക്കവിസ്സട്ഠി. **ഗമനുപ്പാദന**ന്തി സഞ്ചരിത്തം.

൩൭൩. **“നിവത്ഥം വാ പാരുതം വാ”**തി ഏത്ഥ നിവത്ഥസ്സ വാ പാരുതസ്സ വാ വത്ഥസ്സ ഗഹണം സാദിയതീതി അത്ഥോ.

ചതുത്ഥപാരാജികസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പാരാജികകണ്ഡവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. സങ്ഘാദിസേസകണ്ഡവണ്ണനാ

൧. പഠമസങ്ഘാദിസേസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൩൨൧. **ആഹതകോ**തി ആനീതോ, നിയതകോതി അധിപ്പായോ. അകപ്പിയഅട്ടോ നാമ സങ്ഘസ്സ വാ ആരാമികപുഗ്ഗലസ്സ വാ വത്ഥുസ്സ കാരണാ സങ്ഘസ്സ വാരികഭാവേന സയമേവ വാ അധികരണട്ഠാനം ഗന്ത്വാ “അമ്ഹാകം ഏസോ ദാസോ, ദാസീ, വാപീ, ഖേത്തം, ആരാമോ, ആരാമവത്ഥു, ഗാവോ, ഗാവീ, മഹിംസീ, അജാ, കുക്കുടാ”തിആദിനാ വോഹരതി, അകപ്പിയം. “അയം അമ്ഹാകം ആരാമികോ ആരാമികാ, അയം വാപീ ഇത്ഥന്നാമേന സങ്ഘസ്സ ഹത്ഥേ ദോഹനത്ഥായ ദിന്നാ. ഇതോ ഖേത്തതോ ആരാമതോ ഉപ്പജ്ജനകചതുപച്ചയാ ഇതോ ഗാവിതോ മഹിംസിതോ അജാതോ ഉപ്പജ്ജനകഗോരസാ ഇത്ഥന്നാമേന സങ്ഘസ്സ ദിന്നാ”തി പുച്ഛിതേ വാ അപുച്ഛിതേ വാ വത്തും വട്ടതി. “കത”ന്തി അവത്വാ “കരോന്തീ”തി വചനേന കിര അനേനകതം ആരബ്ഭ ആചിക്ഖിതാ നാമ ഹോതി. **ഗീവാ**തി കേവലം ഗീവാ ഏവ ഹോതി, ന പാരാജികം. **കാരാപേത്വാ ദാതബ്ബാ**തി ഏത്ഥ സചേ ആവുധഭണ്ഡം ഹോതി, തസ്സ ധാരാ ന കാരേതബ്ബാ, അഞ്ഞേന പന ആകാരേന സഞ്ഞാപേതബ്ബം. “തിചിത്തം തിവേദന”ന്തി വുത്തത്താ “മാനുസ്സയവസേന കോധുസ്സയവസേനാ”തി തബ്ബഹുലനയേന വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം.

പഠമസങ്ഘാദിസേസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ദുതിയസങ്ഘാദിസേസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൩൨൩. ഭടിപുത്തകാനം കുമാരഭടികാനം ഗണാ **ഭടിപുത്തഗണാ**. **കപ്പ**ന്തി കപ്പിയം. **കപ്പഗതിക**ന്തി കപ്പിയസഭാവം. **പക്കന്തോസുപീ**തി അത്തനോ പരിസം ഠപേത്വാ ഇതരാസു പക്കന്തോസു. പണ്ണത്തിം അജാനന്താ അരിയാപി വുട്ഠാപേന്തീതി കത്വാ വാ കമ്മവാചാപരിയോസാനേ ആപത്തിക്ഖണേ വിപാകാബ്യാകതസമങ്ഗിതാവസേന വാ “തിചിത്ത”ന്തി വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. “പബ്ബാജനേ ന ദുക്കട”ന്തി **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം.

ദുതിയസങ്ഘാദിസേസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. തതിയസങ്ഘാദിസേസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൩൨൭. **ഭദ്ദാകാപിലാനീ** മഹാകസ്സപസ്സ പുരാണദുതിയാ കിര. ഞാതീനം കുലം യസ്മിം ഗാമകേ, തദേതം ഗാമകം **ഞാതികുലം,** കുലസന്നിഹിതം ഗാമകം അഗമാസീതി അത്ഥോ. “അജ്ജം ഗാമം നേതീ”തിആദീസു വിയ വാ ദ്വികമ്മികം കത്വാ ഗാമകം അഗമാസി ഞാതികുലം അഗമാസീതിപി യുജ്ജതി.

൩൯൨. “അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഉപചാരം അതിക്കാമേന്തിയാ”തി വചനേനപി ഏവം വേദിതബ്ബം - വികാലഗാമപ്പവേസനേ ദ്വിന്നം ലേഡ്ഡുപാതാനംയേവ വസേന ഉപചാരോ പരിച്ഛിന്ദിതബ്ബോ, ഇതരഥാ യഥാ ഏത്ഥ പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനം പരിക്ഖേപം വിയ കത്വാ “അതിക്കാമേന്തിയാ”തി വുത്തം, ഏവം തത്ഥാപി “അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഉപചാരം അതിക്കമന്തസ്സാ”തി വദേയ്യ. യസ്മാ പന തത്ഥ പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനതോ ഉത്തരി ഏകോ ലേഡ്ഡുപാതോ ഉപചാരോതി അധിപ്പേതോ, തസ്മാ തദത്ഥദീപനത്ഥം “അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഉപചാരം ഓക്കമന്തസ്സാ”തി വുത്തം. യം പന **അന്ധകട്ഠകഥായം** “പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനംയേവ ‘ഉപചാര’ന്തി സല്ലക്ഖേത്വാ പരിക്ഖേപപരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനാനം നിന്നാനാകാരണദീപനത്ഥം ‘ഉപചാരം ഓക്കമന്തസ്സാ’തി വുത്തം പാളിവിസേസമസല്ലക്ഖേത്വാവ അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഉപചാരം അതിക്കമന്തസ്സ ഇധ ഉപചാരോ പരിക്ഖേപോ യഥാ ഭവേയ്യ, തം ഉപചാരം പഠമം പാദം അതിക്കമന്തസ്സ ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. ദുതിയം പാദം അതിക്കമന്തസ്സ ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ”തി വുത്തം, തം ന ഗഹേതബ്ബമേവ പാളിയാ വിസേസസബ്ഭാവതോതി. “അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഉപചാരം ഓക്കമന്തിയാതിപി ഏകച്ചേസു ദിസ്സതി, തം ന ഗഹേതബ്ബന്തി അപരേ”തി വുത്തം. തത്ഥ “പാളിവിസേസമസല്ലക്ഖേത്വാ”തി ദുവുത്തം, കസ്മാ? വികാലഗാമപ്പവേസനസിക്ഖാപദേപി കത്ഥചി “ഉപചാരം അതിക്കമന്തസ്സാ”തി പാഠോ ദിസ്സതീതി, സോ അന്ധകട്ഠകഥാപാഠതോ ഗഹിതോതി ആചരിയോ. അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഉപചാരോക്കമനമേവ പാഠോ യുജ്ജതി, ന അതിക്കമനം. കസ്മാ? ബഹൂസു ഠാനേസു പാളിയാ അട്ഠകഥാഹി വിരുജ്ഝനതോ, ഇമസ്മിം വാപി സിക്ഖാപദേ വിരുജ്ഝതി. കഥം? ഗണമ്ഹാ ഓഹീയമാനായ അരഞ്ഞേ ആപത്തി ഹോതി, ന ഗാമേ. അഥ ച പന നിദസ്സനമ്പി “സിക്ഖാപദാ ബുദ്ധവരേനാ”തി (പരി॰ ൪൭൯) ഗാഥാ ദസ്സിതാ, തസ്മാ ഉപചാരോക്കമനപരിയാപന്നനദിം അതിക്കാമേന്തിയാ ഹോതി. കിഞ്ച ഭിയ്യോ “ഗച്ഛന്തസ്സ ചതസ്സോ ആപത്തിയോ, ഠിതസ്സ ചാപി തത്തകാതിആദീനം (പരി॰ ൪൭൭) **പരിവാരഗാഥാനം** അട്ഠകഥാഹി ഉപചാരോക്കമനമേവ പാഠോതി നിട്ഠം ഗന്തബ്ബ”ന്തി ച വുത്തം, സുട്ഠു സല്ലക്ഖേത്വാ കഥേതബ്ബം.

“പദസാ ഗമനമേവ ഹി ഇധാധിപ്പേതം, തേനേവ പഠമം പാദം അതിക്കാമേന്തിയാതിആദിമാഹാ”തി ഏത്ഥ വികാലഗാമപ്പവേസനസിക്ഖാപദാദീസു തദഭാവാ യാനേന വാ ഇദ്ധിയാ വാ പവിസതോ, അദ്ധാനം ഗച്ഛതോ ച ആപത്തീതി ദീപേതി. തത്ഥ അസാരുപ്പത്താ ആപത്തിമോക്ഖോ നത്ഥീതി ഏകേ, വിചാരേത്വാ ഗഹേതബ്ബം. ഭിക്ഖുനീവിഹാരഭൂമി “ഗാമന്തര”ന്തി ന വുച്ചതി ഗാമന്തരപരിയാപന്നായപി കപ്പിയഭൂമിത്താ. “പരതോ ‘സചേ ഭിക്ഖുനീസു മഹാബോധിയങ്ഗണം പവിസന്തീസു ഏകാ ബഹി തിട്ഠതി, തസ്സാ ആപത്തീ’തിആദിവചനതോ ഭിക്ഖുവിഹാരോ ന കപ്പിയഭൂമീതി സിദ്ധം, തസ്മാ കഞ്ചിനഗരേ ഖന്ധധമ്മവിഹാരോ വിയ, കാവീരപട്ടനേ സാരീധമ്മവിഹാരോ വിയ ച അഞ്ഞോപി സോ വിഹാരോ, തസ്മാ സീമബദ്ധസുഖത്ഥം ഗാമന്തരഭാവേ നിരന്തരാ അധിട്ഠാനത്ഥം പവിസന്തിയാ, നിക്ഖമന്തിയാപി ഗാമന്തരാപത്തി ഹോതീതി അപരേ”തി വുത്തം. **ചതുഗാമസാധാരണത്താ**തി ഏത്ഥ ഏവംവിധേ വിഹാരേ സീമം ബന്ധന്തേഹി ചത്താരോപി തേ ഗാമാ സോധേതബ്ബാതി വേദിതബ്ബാ. സംവിദഹിത്വാ ഭിക്ഖുനിയാ വാ മാതുഗാമേന വാ ഥേയ്യസത്ഥേന

വാ സദ്ധിം തം വിഹാരം ഓക്കമന്തിയാ ചതസ്സോ ആപത്തിയോ ഏകതോവ ഹോന്തി. “ഗാമന്തരേ ഗാമന്തരേ ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ”തി വുത്താതി ഏകേ.

ദുതിയപാദുദ്ധാരേ സങ്ഘാദിസേസോതി ഏത്ഥ സചേ ദുതിയോ പാദുദ്ധാരോ കപ്പിയഭൂമിയം ഹോതി, ന സങ്ഘാദിസേസോ, അകപ്പിയഭൂമിയം ഏവ സങ്ഘാദിസേസോ. **“ഉഭയതീരേസു വിചരന്തി, വട്ടതീ**തി ദസ്സനൂപചാരസ്സേത്ഥ സമ്ഭവാ”തി ലിഖിതം, തം യുത്തം. സവനൂപചാരോ ഹേത്ഥ നദീപാരേ, ഗാമന്തരേ വാ അപ്പമാണന്തി. **അന്ധകട്ഠകഥായം** പന “പരതീരതോ നദിം ഓതരിത്വാ ദസ്സനൂപചാരതോ ദാരൂനി, പണ്ണാനിവാ മഗ്ഗിത്വാ ആനേതി, അനാപത്തി. തിചീവരാനി പരതീരേ ഓതാപേതി, അനാപത്തീ”തി വുത്തം. **“ഓരിമതീരമേവ ആഗച്ഛതി, ആപത്തീ”**തി അതിക്കമിതുകാമതായ പവിട്ഠത്താ വുത്തം. “ന്ഹായനാദികിച്ചേന പവിട്ഠാനം കഥേവാലയസമ്ഭവാ വട്ടതീ”തി വുത്തം. ഗാമന്തരേ പമാണന്തി **അട്ഠകഥായം** പരതീരതോ നദിം ഓതരിത്വാ ദസ്സനൂപചാരതോ ദാരൂനി പണ്ണാനി സകഗാമതോ ഥോകമ്പി തരണവാരേന ന വട്ടതി കിര നിക്ഖമിത്വാ പവിസിതും.

അഗാമകേ അരഞ്ഞേതി അഗാമലക്ഖണേ അരഞ്ഞേതി അത്ഥോ. ഇമിനാ ആപത്തിഖേത്തം ദസ്സിതം. യസ്മാ ഇദം ആപത്തിഖേത്തം, തസ്മാ യാ ഭിക്ഖുനുപസ്സയതോ ഗാമസ്സ ഇന്ദഖീലം അതിക്കമതി, സാ അസന്തേ ഗാമേ ഗണമ്ഹാ ഓഹീയനാപത്തിം ആപജ്ജതി. ദസ്സനസവനൂപചാരാഭാവേപി പഗേവ ഗാമേ ഇന്ദഖീലാതിക്കമനക്ഖണേയേവ ആപജ്ജതി. സചേ തത്ഥ ഏകാ ഭിക്ഖുനീ അത്ഥി, തസ്സാ ദസ്സനസവനൂപചാരാതിക്കമനക്ഖണേ ആപജ്ജതി, അരഞ്ഞമഗ്ഗഗമനകാലേ ഏവായം വിധീതി ന ഗഹേതബ്ബം. ഗാമതോ പന നിക്ഖമന്തീ ഇതോ പട്ഠായ ആപജ്ജതീതി ദസ്സനത്ഥം “അഗാമകം അരഞ്ഞ”ന്തി വുത്തം. വുത്തഞ്ഹേതം “ആരാധികാ ച ഹോന്തി സങ്ഗാഹികാ ലജ്ജിനിയോ, താ കോപേത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ന ഗന്തബ്ബം. ഗച്ഛതി ചേ, ഗാമന്തരനദീപാരരത്തിവിപ്പവാസഗണമ്ഹാ ഓഹീയനാപത്തീഹി ന മുച്ചതീ”തിആദി. തത്ഥ “ഗണമ്ഹാ ഓഹീയനാപത്തി സകിംയേവാപജ്ജതി. ഇതരാ ഗാമേ ഗാമേ പാരേ പാരേ അരുണേ അരുണേ ചാതി വേദിതബ്ബ”ന്തി വുത്തം. തത്ഥ “വുത്തഞ്ഹേത”ന്തിആദീനി അസാധകാനി യഥാസമ്ഭവം ഗഹേതബ്ബത്താ. **“മഹാബോധിയങ്ഗണ**ന്തിആദി ഏവം ഗാമസ്സ ആസന്നട്ഠാനേപി ഇമം ആപത്തിം ആപജ്ജതീതി ദസ്സനത്ഥം വുത്ത”ന്തി ലിഖിതം.

തതിയസങ്ഘാദിസേസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. ചതുത്ഥസങ്ഘാദിസേസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൬൮൪. പടിവത്താതി പടിവചനം ദേന്തി. **കമ്മദോസ**ന്തി “അനഞ്ഞായ ഗണസ്സ ഛന്ദന്തി ഏവമാദീ”തി ലിഖിതം. കത്തബ്ബട്ഠാനദോസന്തി പോരാണാ. **കാരകഗണസ്സാ**തി കാരകസങ്ഘസ്സ. “ഭിക്ഖുനിസങ്ഘം സന്നിപാതേത്വാ’തി വുത്തത്താ കാരകസങ്ഘോപി അയമേവാതി ചേ? പഠമമേവ കാരകസങ്ഘം ന ആമന്തേത്വാ ബലക്കാരേനായം ഥുല്ലനന്ദാ തം ഭിക്ഖുനിം ഓസാരേസീ”തി **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം, തസ്മാ കാരകഭിക്ഖൂനം സമ്മുഖാപി തേസം അനുമതിം പഠമം അഗ്ഗഹേത്വാ തം കമ്മം ന പടിപ്പസ്സമ്ഭേതബ്ബന്തി സിദ്ധം

ഹോതി, പടിപ്പസ്സദ്ധം ബലക്കാരേന ന കാതബ്ബമേവാതി അധിപ്പായോ. ‘‘ഭിക്ഖുനീപി ദിട്ഠാവികമ്മം കാതും ലഭതീ’’തി ച തത്ഥ വുത്തം.

൬൮൪. അസന്തേ കമ്മകാരകസങ്ഘേ ഓസാരേതി, അനാപത്തീതി എത്ഥ കിത്താവതാ അസന്തോ നാമ ഹോതീതി? ഇദം സബ്ബത്ഥ ന വിചാരിതം. കാരകാനം കാലകിരിയായാതി ഏകേ. ഏകസ്സാപി അഭാവേനാതി ഏകേ. ഏകസ്മിം രജ്ജേതി ഏകേ. ഏകരട്ഠേതി ഏകേ. ഏകഗാമേതി ഏകേ. ഏകസ്മിം ആവാസേതി ഏകേ. യത്ഥ സക്കാ അപലോകേതുന്തി ഏകേ. അന്തോഅദ്ധയോജനേതി ഏകേ. തത്ഥ തസ്മിം ആവാസേ അസന്തേ കാരകസങ്ഘേ ഓസാരേതി, അനാപത്തീതി ഇദം പസംസന്തി ആചരിയാ. യത്ഥ സക്കാ അപലോകേതുന്തി സാമീചി.

ചതുത്ഥസങ്ഘാദിസേസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. പഞ്ചമസങ്ഘാദിസേസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൭൦൧. ഏതം ന വുത്തന്തി ഭിക്ഖുനിയാ അവസ്സുതഭാവോ ദട്ഠബ്ബോതി ഏതം നിയമനം ന വുത്തം. തം അവചനം പാളിയാ സമേതി. കതരപാളിയാതി? ‘‘അനവസ്സുതോതി ജാനന്തീ പടിഗ്ഗണ്ഹാതീ’’തി ഇമായ. യദി ഹി പുഗ്ഗലസ്സ അവസ്സുതഭാവോ ന പമാണം, കിം ഇമായ പാളിയാ പയോജനം, ‘‘അനാപത്തി ഉഭോ അനവസ്സുതാ ഹോന്തി, അനവസ്സുതാ പടിഗ്ഗണ്ഹാതീ’’തി ഏത്തകമേവ വത്തബ്ബം സിയാ. അത്തനോ ഹി അനവസ്സുതഭാവോയേവ പമാണന്തി. ഇമസ്സ പന അനാപത്തിവാരസ്സ അയമത്ഥോ - ഉഭോ ചേ അനവസ്സുതാ, സബ്ബഥാപി അനാപത്തി. അഥ ഭിക്ഖുനീ അനവസ്സുതാ സമാനാ അവസ്സുതമ്പി ‘‘അനവസ്സുതോ’’തി സഞ്ഞായ തസ്സ ഹത്ഥതോ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, ഏവമ്പി അനാപത്തീതി. അഥ സാ അനവസ്സുതാപി അഞ്ഞം അനവസ്സുതം വാ അവസ്സുതം വാ ‘‘അവസ്സുതോ’’തി ജാനാതി, ദുക്കടമേവ. വുത്തഞ്ഹേതം **അനന്തരസിക്ഖാപദേ** ‘‘കിസ്സ ത്വം അയ്യേ ന പടിഗ്ഗണ്ഹാസീതി. അവസ്സുതോ അയ്യേതി...പേ... നാഹം അവസ്സുതാ’’തി.

പഞ്ചമസങ്ഘാദിസേസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. ഛട്ഠസങ്ഘാദിസേസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൭൦൫. തേനാതി തസ്മാ. യസ്മാ ഉയ്യോജികാ ന ദേതി ന പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, തസ്മാ പടിഗ്ഗഹോ ന വിജ്ജതീതി അത്ഥോ. ഇതരിസ്സാ പരിഭോഗപച്ചയാ. **‘‘അകുസലചിത്ത’’**ന്തി ബാഹുല്ലേന വുത്തം. ‘‘വട്ടതീതി സഞ്ഞായ വദന്തിയാപി ആപത്തീ’’തി വദന്തി.

ഛട്ഠസങ്ഘാദിസേസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. സത്തമസങ്ഘാദിസേസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൭൦൯-൧൦. കമ്മവാചതോ പുബ്ബേ ആപന്നാപത്തിയോ ന പടിപ്പസ്സമ്ഭന്തി. ഞത്തിയാ ദുക്കടഥുല്ലച്ചയാ പടിപ്പസ്സമ്ഭന്തി സങ്ഘാദിസേസേ പത്തേതി പോരാണാ. തം ‘‘അജ്ഝാപജ്ജന്തിയാ’’തി **പാളിയാ** സമേതി. ‘‘സുത്വാ ന വദന്തീ’’തി ഏത്ഥ സചേ ജീവിതബ്രഹ്മചരിയന്തരായഭയാ ന വദന്തി,

അനാപത്തി . ‘‘അധമ്മകമ്മേ അധമ്മകമ്മസഞ്ഞാ ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ’’തി വുത്തത്താ ‘‘അനാപത്തി അസമനുഭാസന്തിയാ’’തി സങ്ഘാദിസേസം സന്ധായ വുത്തം.

സത്തമസങ്ഘാദിസേസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. അട്ഠമസങ്ഘാദിസേസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൭൧൭. പച്ഛാകതാതി പരാജിതാ. കുലദൂസകസിക്ഖാപദസ്സ, ഇമസ്സ ച നിദാനമത്തമേവ നാനാകരണം. വുത്തഞ്ഹി തത്ഥ ‘‘തസ്സ വചനസ്സ പടിനിസ്സഗ്ഗായ ഏവ വചനീയോ, ന കുലദൂസനനിവാരണത്ഥായാ’’തി. ഏവം സന്തേ ഉഭോപേതാ ആപത്തിയോ അഞ്ഞമഞ്ഞം സഭാഗത്ഥാ, തസ്മാ ഇദം തസ്സ അനുപഞ്ഞത്തിസദിസം ആപജ്ജതി, തതോ ഇദം നിരത്ഥകമേവ ആപജ്ജതീതി? ന ഏവം ദട്ഠബ്ബം. വത്ഥുവിസേസതോ, കമ്മവാചാവിസേസതോ ച ഉഭിന്നം നാനാകരണം.

അട്ഠമസങ്ഘാദിസേസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. നവമസങ്ഘാദിസേസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൭൨൩. ‘‘കായികവാചസികേന സംസഗ്ഗേനാ’’തി പാഠസേസോ.

നവമസങ്ഘാദിസേസസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സങ്ഘാദിസേസകണ്ഡവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. നിസ്സഗ്ഗിയകണ്ഡവണ്ണനാ

൧. പഠമനിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൭൩൩. പഠമനിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസിക്ഖാപദം ഉത്താനമേവ.

൨. ദുതിയനിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൭൪൦. വത്ഥുസമ്പത്തത്താ വാ ന തസ്സാ അനാപന്നകാമതായ വാ അനാണത്തികതായ വാ അകാലചീവരമദംസു. **യഥാദാനേ ഏവ ഉപനേതബ്ബം,** ന ഭാജേതബ്ബം പുഗ്ഗലികത്താതി അധിപ്പായോ. അത്ഥതോ ഹി ഇതരമ്പി യഥാദാനേ ഏവ ഉപനേതബ്ബമേവ. **ഗണ്ഠിപദേ** പന ‘‘അയ്യായ ദമ്മീതി ഏവം പടിലദ്ധന്തി നിസ്സട്ഠപടിലദ്ധം. **യഥാദാനേ**തി ദായകേഹി പരിച്ചത്തവിധാനേന. **ഉപനേതബ്ബ**ന്തി അകാലചീവരഭാവേന ഭാജേതബ്ബന്തി അധിപ്പായോ. ഇധ ഭാജാപിതായ ലദ്ധചീവരമേവ നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതി, തം വിനയകമ്മം കത്വാപി അത്തനാ ന ലഭതീ’’തി ലിഖിതം. യദി നിസ്സട്ഠപടിലദ്ധം സന്ധായ ഇദം വുത്തം സിയാ, ‘‘നിസ്സജ്ജിതബ്ബം സങ്ഘസ്സ വാ ഗണസ്സ വാ പുഗ്ഗലസ്സ വാ ദദേയ്യ, ദദേയ്യും, അയ്യായ ദമ്മീ’’തി വുത്തത്താ തീണിപേതാനി പദാനി വത്തബ്ബാനി സിയും, തസ്മാ ന കേവലം നിസ്സട്ഠപടിലദ്ധമേവ യഥാദാനേ ഉപനേതബ്ബം, അഞ്ഞാഹി ഭിക്ഖുനീഹി ലദ്ധകോട്ഠാസമ്പി യഥാദാനേയേവ ഉപനേതബ്ബം.

൭൪൧. ''അകാലചീവരേ കാലചീവരസഞ്ഞായ അനാപത്തീ''തി പന ഭാജനപച്ചയാ ആപജ്ജിതബ്ബാപത്തിം നാപജ്ജതീതി ഏത്തകമേവ ദീപേതി, ന പടിലദ്ധം, ന യഥാദാനേ ദാതബ്ബന്തി ഇമമത്ഥം ദീപേതി. ലേസേന പന ഗണ്ഹാതി ചേ, ഭണ്ഡഗ്ഘേന കാരേതബ്ബോ.

ദുതിയനിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. തതിയനിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൭൪൪. സകസഞ്ഞായ ഗഹിതത്താ പാചിത്തിയം, ദുക്കടഞ്ച വുത്തം. ഇതരഥാ ഭണ്ഡഗ്ഘേന കാരേതബ്ബം.

തതിയനിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. ചതുത്ഥനിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൭൫൨. ലേസേന ഗഹേതുകാമതാ, അഞ്ഞസ്സ വിഞ്ഞുസ്സ വിഞ്ഞാപനം, പടിലാഭോതി തീണി അങ്ഗാനി, തസ്മാ പഠമം വിഞ്ഞത്തം അലഭിത്വാ അഞ്ഞം തതോ ഊനതരമ്പി ലഭേയ്യ, നിസ്സഗ്ഗിയമേവ അങ്ഗസമ്പത്തിതോ. ഏസ നയോ അഞ്ഞത്ഥാപി.

ചതുത്ഥനിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. പഞ്ചമനിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൭൫൩. ''തേലം ഗോപേത്വാ സപ്പിമ്പി മേ അത്തനോ കുലഘരാ''തി കിര പാഠോ.

പഞ്ചമനിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. ഛട്ഠനിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൭൫൮-൭൬൨. **പാവാരികസ്സാതി** ദുസ്സവാണിജകസ്സ. യായ ചേതാപിതം, തസ്സാ നിസ്സഗ്ഗിയം, നിസ്സട്ഠപടിലാഭോ ച. ''ഇതരാസം പന ജാനിത്വാ വസ്സഗ്ഗേന പത്തകോട്ഠാസം സാദിയന്തീനമ്പി ന നിസ്സഗ്ഗിയം, കേവലം യഥാദാനേ ഏവ താഹിപി ഉപനേതബ്ബ''ന്തി വദന്തി. ''നിസ്സട്ഠം പടിലഭിത്വാപി യഥാദാനേ ഉപനേതബ്ബ'ന്തി വുത്തത്താ സേസാഹി ഗഹിതം സുഗ്ഗഹിത''ന്തി വദന്തി. ഏത്ഥ ഗിലാനായപി ന മോക്ഖോ.

ഛട്ഠനിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. സത്തമനിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൭൬൪. സത്തമേ **''സയം യാചിതകേനാ''**തി കിഞ്ചാപി അവിസേസേന വുത്തം. തഥാപി അഞ്ഞദത്ഥികേന അഞ്ഞുദ്ദേസികേന സഞ്ഞാചികേനാതി അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. അയമത്ഥോ ''ഭിക്ഖുനിയോ തേന ച പരിക്ഖാരേന സയമ്പി യാചിത്വാ ഭേസജ്ജം ചേതാപേത്വാ പരിഭുഞ്ജിംസൂ''തി ഇമിസ്സാ പാളിയാ അത്ഥേന സംസന്ദിത്വാ വേദിതബ്ബോ. തസ്സായമത്ഥോ - തേന പരിക്ഖാരേന

ഭേസജ്ജം ചേതാപേത്വാ ച-സദ്ദേന സഞ്ഞാചികേന ച ഭേസജ്ജം ചേതാപേത്വാതി ഇമമത്ഥം ദീപേന്തോ ''സയമ്പി യാചിത്വാ ഭേസജ്ജം ചേതാപേത്വാ''തി ആഹ. അഞ്ഞഥാ ''തേന പരിക്ഖാരേന ഭേസജ്ജം ചേതാപേത്വാ സയമ്പി യാചിത്വാ പരിഭുഞ്ജിംസൂ''തി ഇമിനാ അനുക്കമേന പാളി വത്തബ്ബാ സിയാ.

പദഭാജനേ പന ''സംയാചികേനാതി സയം യാചിത്വാ''തി തസ്സേവ പദസ്സ അധിപ്പായമത്തം വുത്തം. സാ ഹി പദഭാജനധമ്മതാ. ''സങ്ഘികം ലാഭം പരിണത''ന്തിആദിപദാനം ഭാജനേ പന സാ പാകടാ. അഞ്ഞഥാ സംയാചികപദേന കോ അഞ്ഞോ അതിരേകത്ഥോ സങ്ഗഹിതോ സിയാ, സോ ന ദിസ്സതീതി തദേവ പദം നിപ്പയോജനം, ഇദഞ്ച സിക്ഖാപദം പുരിമേന നിന്നാനാകരണം സിയാ. അത്തനോ ഹി സന്തകം യഥാകാമം കരണീയന്തി. ഏത്ഥ ച സങ്ഘസ്സ യാചനായ വസേന ഏകതോ ഹുത്വാ യാചനായ ലദ്ധം സംയാചികന്തി വേദിതബ്ബം. അഞ്ഞഥാ ഇതോ പരേന സംയാചിക-സദ്ദേന ഇദം നിബ്ബിസേസം ആപജ്ജതീതി ''പുഗ്ഗലികേന സംയാചികേനാ''തി ഇദഞ്ച സിക്ഖാപദം വിസും ന വത്തബ്ബം സിയാ ഇധേവ തേന ആപജ്ജിതബ്ബാപത്തിയാ സങ്ഗഹിതത്താ, ന ച സങ്ഗഹിതാ ആപത്തിദ്വയഭാവതോ. മിസ്സേത്വാ ചേതാപിതത്താ ഹി ഏകമേവ ആപത്തീതി ചേ? ന, സംയാചികപദസ്സ നിപ്പയോജനഭാവപ്പസങ്ഗതോ, ഏവം സങ്ഘികമഹാജനികപുഗ്ഗലികാനി മിസ്സിത്വാ ചേതാപനേ ഏകാപത്തിഭാവപ്പസങ്ഗതോ ച.

സത്തമനിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. അട്ഠമനിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൭൩൯. ഗണസ്സാതി ആഭിധമ്മികാദിഗണസ്സ, ഊനചതുവഗ്ഗസ്സ ച.

അട്ഠമനിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. നവമനിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൭൪൪. സഞ്ഞാചികേനാതി ഗണയാചനായ ലദ്ധേനേവ, ന അഞ്ഞേന.

നവമനിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. ദസമനിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൭൪൯. ദസമേ പന ''യാ പന ഭിക്ഖുനീ അഞ്ഞദത്ഥികേന പരിക്ഖാരേന അഞ്ഞുദ്ദിസികേന പുഗ്ഗലികേന അഞ്ഞം ചേതാപേയ്യ, നിസ്സഗ്ഗിയം പാചിത്തിയ''ന്തി ഏവംവിധേന ഭവിതബ്ബം, ''പുഗ്ഗലികേന സംയാചികേനാ''തി ഇമിനാ ഏകാദസമേന ഭവിതബ്ബം സിയാ യഥാക്കമേന സമ്ഭവതോ. കാമമേവ ചേതം അട്ഠുപ്പത്തിയാ അഭാവതോ ന വുത്തം, അത്ഥതോ പന ഗഹേതബ്ബമേവ. ഏത്ഥ പന സങ്ഘഗണപുഗ്ഗലാനം പവാരിതട്ഠാനേ, പുഗ്ഗലസ്സേവ ഞാതകട്ഠാനേ ച അനാപത്തിഛായാ ദിസ്സതി, ഇദം സബ്ബം അമ്ഹാകം തക്കാനുസാരവസേനേവ വുത്തന്തി കത്വാ ന സാരതോ ദട്ഠബ്ബം. വിചാരേത്വാ യഥാ നിച്ചലകാരണം ദിസ്വാ യം വാ വിനയക്കമകോവിദാ അനുജാനന്തി, തം തദേവ ഗഹേതബ്ബം. **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** പന ''ആപദാസുപി

അഞ്ഞം ഗരുഭണ്ഡമേവ ചേതാപേതബ്ബം, ഇതരം ന വട്ടതി, ഭിക്ഖുസ്സ പന വട്ടതീ''തി വുത്തം.

ദസമനിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൧. ഏകാദസമനിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൭൮൪. ''ദുതിയവഗ്ഗസ്സ പഠമേ''തി അവത്വാ ''ഏകാദസമേ''തി ഇധ വുത്തം. കസ്മാ? ഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗേ തിംസകകണ്ഡം പത്വാ വഗ്ഗക്കമസ്സ അവുത്തത്താ. യസ്മാ പവാരിതട്ഠാനേ വിഞ്ഞത്തി നാമ ന പടിസേധേതബ്ബാ, തസ്മാ ഭഗവാ അഞ്ഞാതികഅപ്പവാരിതട്ഠാനേ ധമ്മനിമന്തനവസേന വദേയ്യ ''യേനത്ഥോ''തി വുത്തായ ''ചതുക്കംസപരമം വിഞ്ഞാപേതബ്ബ''ന്തി പരിച്ഛേദം ദസ്സേതീതി വേദിതബ്ബം. അഞ്ഞഥാ ''നിദാനേന സിക്ഖാപദം ന സമേതി, സിക്ഖാപദേന ച അനാപത്തിവാരോ''തി ച ''അകതവിഞ്ഞത്തിയാ ചതുക്കംസപരമം വിഞ്ഞാപേതബ്ബ''ന്തി ച അനിട്ഠം ആപജ്ജതി, തസ്മാ **മാതികാട്ഠകഥായം** ചേതാപേതബ്ബന്തി ഠപേത്വാ സഹധമ്മികേ ച ഞാതകപവാരിതേ ച അഞ്ഞേന കിസ്മിഞ്ചിദേവ ഗുണേന, പരിതുട്ഠേന ച വദേയ്യ ''യേനത്ഥോ''തി വുത്തസ്സ ''വിഞ്ഞാപേതബ്ബ''ന്തി വുത്തനയേന അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** പന ''ഇദം പരിച്ഛിന്നപവാരണം സന്ധായ വുത്തം. അനാപത്തി ഞാതകാനം പവാരിതാനന്തി പന സബ്ബപ്പകാരേന പവത്തം നിച്ചപവാരണം സന്ധായ വുത്തം. നിച്ചപവാരണാ നാമ യദാ യേനത്ഥോ, തദാ തം വദേയ്യാഥാതി ഏവം പവത്താ . 'ഹന്ദ സീതപാവുരണ'ന്തി ദേന്താനം പന അതിരേകചതുക്കംസമ്പി ഗഹേതും വട്ടതീ''തി വുത്തം. അയമേവ നയോ ദസമേപീതി.

ഏകാദസമനിസ്സഗ്ഗിയപാചിത്തിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഭിക്ഖുനീവിഭങ്ഗേ തിംസകവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നിസ്സഗ്ഗിയകണ്ഡവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. പാചിത്തിയകണ്ഡവണ്ണനാ

൧. ലസുണവഗ്ഗോ

൧. പഠമലസുണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൭൯൩-൭. അഹം ലസുണേനാതി ഏത്ഥ ''പവാരേമീ''തി പാഠസേസോ. **ബദരസാളവം** കിര ബദരഫലാനി സുക്ഖാപേത്വാ ചുണ്ണേത്വാ കത്തബ്ബാ ഖാദനീയവികതി.

പഠമലസുണസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ദുതിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൮൦൦. സംഹരാപേയ്യാതി ''സംഹരതി വാ സംഹരാപേതി വാ''തി പദഭാജനം വേദിതബ്ബം. കിഞ്ചാപി ഏത്ഥ ആപത്തിഭേദോ ന ദസ്സിതോ, തഥാപി ഖുരസണ്ഡാസകത്തരിആദിപരിയേസനഘംസനാദീസു പുബ്ബപയോഗേസു ദുക്കടം

യുജ്ജതി, യഥാ ചേത്ഥ, ഏവം തലഘാതകാദിമ്ഹി ച ആപത്തിഭേദോ പാളിയം ന വുത്തോ. യഥാസമ്ഭവം പന പുബ്ബപയോഗേസു ദുക്കടം സമ്ഭവതി. ഏവം ഭിക്ഖുസ്സ ഏത്ഥ ച ലസുണേ ച ദുക്കടം. ഇദം കിരിയാകിരിയന്തി പോരാണാ. തത്ഥ ''കിരിയാകിരിയ''ന്തി ന വുത്തം.

ദുതിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮൦൨-൩. തതിയചതുത്ഥസിക്ഖാപദം ഉത്താനത്ഥമേവ.

൫. പഞ്ചമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൮൧൨. പഞ്ചമേ ഉദകസുദ്ധിപച്ചയേ സതിപി ഫസ്സസാദിയനേ യഥാവുത്തപരിച്ഛേദേ അനാപത്തി. തത്ഥ **ദ്വിന്നം പബ്ബാന**ന്തി ''ദ്വിന്നം അങ്ഗുലാനം സഹപവേസനേ ഏകേകഅങ്ഗുലസ്സ ഏകേകം പബ്ബം കത്വാ ദ്വേ പബ്ബാ, ഏകങ്ഗുലപ്പവേസനേ ദ്വിന്നം പബ്ബാനം ഉപരി ന വട്ടതീതി വേദിതബ്ബം. **മഹാപച്ചരിയ**മ്പി അയമേവ നയോ ദസ്സിതോ''തി ലിഖിതം.

പഞ്ചമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮൧൬. ഛട്ഠസിക്ഖാപദം ഉത്താനത്ഥമേവ.

൭. സത്തമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൮൨൧-൮൨൨. ''നഗരം അതിഹരന്തീ''തി പാഠോ. ''നഗരദ്വാരേ അതിഹരന്തീ''തി കത്ഥചി, തത്ഥ ദ്വാരേനാതി അത്ഥോ. അയമേവ വാ പാഠോ. **തം പുബ്ബാപരവിരുദ്ധ**ന്തി ''പുനപി വുത്ത''ന്തി വുത്തം വാദം സന്ധായ, ന തതോ പുബ്ബേ തത്ഥ വുത്തം വാദം. ഏത്ഥ ''മാതരമ്പി വിഞ്ഞാപേത്വാതി വചനേന വിരുജ്ഝതീ''തി ലിഖിതം, തം ദുല്ലിഖിതം, ന ഹി തേന വിരോധം സന്ധായ ഇദം വുത്തന്തി. കരണേ ചേ പാചിത്തിയം, കാരാപനേപി പാചിത്തിയേനേവ ഭവിതബ്ബം. അഥ കാരാപനേ ദുക്കടം, കരണേപി ദുക്കടേനേവ ഭവിതബ്ബം. ന ഹി കരണേ വാ കാരാപനേ വാ വിസേസോ അത്ഥി ആപജ്ജനേ സതീതി അധിപ്പായോ.

൮൨൪. **സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടതീ**തി അപ്പടിക്ഖിപിത്വാ ''സാധൂ''തി വത്തും വട്ടതീതി അധിപ്പായോ. ന ഹി പടിഗ്ഗഹേതും വട്ടതി. അനാമാസത്താ **''ആമകധഞ്ഞം പന ഞാതകപവാരിതട്ഠാനേപി ന വട്ടതീ''**തി വുത്തം. **അനുഗണ്ഠിപദേ** പന ''കപ്പിയേന ലദ്ധം ധഞ്ഞം ഭജ്ജിത്വാ ഭുഞ്ജന്തിയാ ദുക്കടം. അപരണ്ണേപി ഏസേവ നയോ''തി ച ''അനാപത്തി ആബാധപച്ചയാതി വചനതോ സത്ത ധഞ്ഞാനിപി അനാമാസാനീതി സിദ്ധം, തേനേവ ഹേട്ഠാ **അട്ഠകഥായം** ദുക്കടവത്ഥുമ്ഹി സത്ത ധഞ്ഞാനിപി ഗഹിതാനി അനാമാസാനീ''തി ച വുത്താനി. ആമാസാനി കപ്പിയവത്ഥൂനി ച യദി ഭവേയ്യും, യഥാ ഞാതകപവാരിതേ സന്ധായ ''അപരണ്ണം വിഞ്ഞാപേതീ''തി അവിസേസേന വുത്തം, ഏവം ''അനാപത്തി ഞാതകാനം പവാരിതാനം അഞ്ഞസ്സ അത്ഥായ വിഞ്ഞാപേതി, ഉമ്മത്തികായ ആദികമ്മികായാ''തി വത്തബ്ബം. യസ്മാ ദുക്കടവത്ഥുത്താ ച അനാമാസത്താ ച മാതരമ്പി സത്തവിധം ധഞ്ഞം വിഞ്ഞാപേതും ന വട്ടതി , തസ്മാ തദത്ഥദീപനത്ഥം സത്തവിധം ധഞ്ഞം സന്ധായ ''അനാപത്തി ആബാധപച്ചയാ''തി വുത്തം, യഥാ

ഭിക്ഖുനിയാ ആബാധപച്ചയാ വട്ടതി, തഥാ ഭിക്ഖുസ്സാപീതി ച. യഥാ വാ പന ഭിക്ഖുനിയാ ഭജ്ജനാദീനി കാരാപേതും ന വട്ടതി, ഏവം ഭിക്ഖുസ്സാപി. വുത്തമ്പി ചേതം **അന്ധകട്ഠകഥായം** "അഞ്ഞതരോ ബാലഭിക്ഖു കപ്പിയം അജാനന്തോ ഏതദവോച 'ആമകധഞ്ഞം സമ്പടിച്ഛിതും ഭിക്ഖൂനം ന വട്ടതി. ഏതം ധഞ്ഞം ഭജ്ജിത്വാ കോട്ടേത്വാ പചിത്വാ യാഗുഖജ്ജകം ഭത്തഞ്ച ദേഥാ'തി, ആണാപകസ്സേവ ഭിക്ഖുസ്സ ആപത്തി, സബ്ബേസം അനാപത്തീ"തി. തസ്മാ "സങ്ഘവാരികാനം ധഞ്ഞം കോട്ടേഥാ"തി ആരാമികാനം വത്തുഞ്ച ന വട്ടതി. "ദിവസം പരിബ്ബയം ഗണ്ഹഥ, തണ്ഡുലേ സമ്പാദേഥ, ത്വം ഏത്തകേ ഗണ്ഹ, ത്വം ഏത്തകേ"തി ഏവമാദീനി പന വത്തും വട്ടതീതി ച. യം പന "അവിഞ്ഞത്തിയാ ലബ്ഭമാനം പന നവകമ്മത്ഥായ സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടതീ"തി വുത്തം, തമ്പി ഹേട്ഠാ "ഇമം തളാകം ഖേത്തം വത്ഥും വിഹാരസ്സ ദേമാ'തി വുത്തേ 'സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടതീ"തി വുത്തം നയം സന്ധായ വുത്തത്താ സുവുത്തമേവ. "നവകമ്മത്ഥായ ധഞ്ഞം ദേമാ"തി വുത്തേ "സാധൂ"തി വത്തബ്ബം. യം പന ഹേട്ഠാ "തത്ഥ നിസ്സഗ്ഗിയവത്ഥും അത്തനോ വാ സങ്ഘഗണപുഗ്ഗലചേതിയാനം വാ അത്ഥായ സമ്പടിച്ഛിതും ന വട്ടതി...പേ॰... ദുക്കടവത്ഥും സബ്ബേസമ്പി അത്ഥായ സമ്പടിച്ഛതോ ദുക്കടമേവാ"തി വുത്തം, തമ്പി സുവുത്തമേവ. കസ്മാ? "ചേതിയസ്സ അത്ഥായ ധഞ്ഞം ദാതുകാമോമ്ഹി, തുമ്ഹേ ഭന്തേ തദത്ഥായ സമ്പടിച്ഛഥാ"തി വുത്തേ പടിഗ്ഗഹേതും അകപ്പിയത്താ. "ഇദം പന താദിസം ന ഹോതീ"തി ച വുത്തം. സബ്ബോപായം **ഉപതിസ്സത്ഥേരവാദോ** കിര. **ധമ്മസിരിത്ഥേരോ** പനേവമാഹ "പുബ്ബേപി നവകമ്മത്ഥായ പടിഗ്ഗഹോ ന വാരിതോ, സങ്ഘസ്സത്ഥായ പടിഗ്ഗഹിതമ്പി പടിഗ്ഗാഹകസ്സേവ അകപ്പിയ"ന്തി.

സത്തമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. അട്ഠമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൮൨൮. പോരാണാ **"നിബ്ബിട്ഠരാജഭടോ"**തി പഠന്തി. തസ്സത്ഥോ വാരിതഭത്തവേതനോ രാജഭടോതി. **"തഞ്ഞേവ ഭടപഥ**ന്തി തംയേവ ഭത്തവേതന"ന്തി അത്ഥം വദന്തി. **ഉമ്മുക**ന്തി അലാതം.

൮൩൦. ഏത്ഥ ഛഡ്ഡിതം **കിരിയാ**. അനോലോകനം **അകിരിയാ**.

അട്ഠമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. നവമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൮൩൪. "സാമികേ അപലോകേത്വാ ഛഡ്ഡേതീ"തി കത്ഥചി പോത്ഥകേ നത്ഥി, കത്ഥചി അത്ഥി, അത്ഥിഭാവോവ സേയ്യോ കിരിയാകിരിയത്താ സിക്ഖാപദസ്സ. ഇധ ഖേത്തപാലകാ, ആരാമാദിഗോപകാ ച **സാമികാ** ഏവ. "സങ്ഘസ്സ ഖേത്തേ, ആരാമേ ച തത്ഥ കചവരം ന ഛഡ്ഡേതബ്ബന്തി കതികാ ചേ നത്ഥി, ഭിക്ഖുസ്സ ഛഡ്ഡേതും വട്ടതി സങ്ഘപരിയാപന്നത്താ, ന ഭിക്ഖുനീനം. താസമ്പി ഭിക്ഖുനിസങ്ഘസന്തകേ വുത്തനയേന വട്ടതി, ന തത്ഥ ഭിക്ഖുസ്സ, ഏവം സന്തേപി സാരുപ്പവസേനേവ കാതബ്ബ"ന്തി വുത്തം.

നവമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. ദസമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൮൩൬. സാധുകീളിതഗീതം വാതി ഏത്ഥ പാചിണ്ണഗീതമ്പി സോതും ന വട്ടതി. ''ഗീതുപസഞ്ഹിതം പന ധമ്മം സോതും വട്ടതീതി **ദീഘനികായട്ഠകഥായം** വുത്ത''ന്തി വുത്തം. **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** പന ''ധമ്മഗീതമ്പി ന വട്ടതീ''തി വത്വാ ''ബുദ്ധസ്സ ഗായാമ വാദേമാതി വുത്തേ സമ്പടിച്ഛിതും ന വട്ടതി, ദുക്കടം ഹോതീ''തി വുത്തം, ''പൂജം കരോമ, ജാതകം വാ വത്ഥും വാ ദേസേമാതി വുത്തേ 'സാധൂ'തി സമ്പടിച്ഛിതും വട്ടതീ''തി ച വുത്തം.

൮൩൭. ഏകപയോഗോ നാമ ഏകദിവസാവലോകനം. **തേസംയേവാ**തി യേസം നച്ചം പസ്സതി. ''ഭിക്ഖുനീ സയമ്പി നച്ചിതും വാ ഗായിതും വാ വാദിതും വാ ന ലഭതീ''തിആദി ഇധ സിക്ഖാപദേ നത്ഥി. കസ്മാ? ഏളകലോമസമുട്ഠാനത്താ. യദി ഏവം കസ്മാ വുത്തന്തി ചേ? സുത്താനുലോമമഹാപദേസതോ. യദി നച്ചാദീനി പസ്സിതും വാ സോതും വാ ന ലഭതി, പഗേവ അത്തനാ കാതുന്തി നയതോ ലബ്ഭമാനത്താ വുത്തം. ഇതരഥാ മഹാപദേസാ നിരത്ഥകാ സിയും. ഏവമഞ്ഞത്ഥാപി നയോ നേതബ്ബോ. ''സമുട്ഠാനമ്പി ഇധ വുത്തമേവ അഗ്ഗഹേത്വാ ഛസമുട്ഠാനവസേന ഗഹേതബ്ബ''ന്തി ലിഖിതം. തം ''അഞ്ഞേ നച്ച, ഗായ, വാദേഹീ''തി വത്തും ന ലബ്ഭതീതിആദിവചീകമ്മം സന്ധായ ലിഖിതഞ്ചേ, തം സുലിഖിതം ഏളകലോമസമുട്ഠാനേ വാചായ അഭാവതോ. ''സയമ്പി നച്ചിതു''ന്തിആദികായകമ്മഞ്ചേ സന്ധായ ലിഖിതം, ദുല്ലിഖിതം. ഏളകലോമസമുട്ഠാനഞ്ഹി ഏകന്തതോ കായകമ്മം ഹോതി, തസ്മാ ഉദ്ധടം അഗ്ഗഹേത്വാ ആദിസദ്ദേന സങ്ഗഹിതമേവ ഇധ ഗഹേതബ്ബന്തി. ഏതം ഏളകലോമസമുട്ഠാനത്താതി ഏത്ഥ കാരണവചനേ സുത്താനുലോമമഹാപദേസതോതി ഏത്ഥ പന ഉദ്ധടം ഗഹേതബ്ബം, ഏവം യഥാലാഭവസേന തം ലിഖിതന്തി വേദിതബ്ബം. ''ആഹച്ചഭാസിതസിക്ഖാപദവസേന ഏളകലോമസമുട്ഠാന''ന്തി വുത്തന്തി **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ** . ''ഏളകലോമസമുട്ഠാനഞ്ചേ ഇദം സിക്ഖാപദം, ആണാപകോ മുച്ചേയ്യ, ന ച മുച്ചതീ''തി വുത്തം. തം ''കസ്മാ''തി വുത്തേ **''സബ്ബഅട്ഠകഥാസു വുത്ത''**ന്തി അട്ഠകഥാചരിയോ ആഹാതി **ധമ്മസിരിത്ഥേരോ**.

൮൩൯. ആരാമേ ഠത്വാതി ന കേവലം ഠത്വാ, തതോ ഗന്ത്വാ പന സബ്ബിരിയാപഥേഹിപി ലഭതി. **''ആരാമേ ഠിതാ**തി പന ആരാമപരിയാപന്നാതി അത്ഥോ, ഇതരഥാ നിസിന്നാപി ന ലഭേയ്യാ''തി ലിഖിതം, തം സുലിഖിതമേവ.

ദസമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ലസുണവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. അന്ധകാരവഗ്ഗവണ്ണനാ

൧. പഠമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൮൪൧. ''ദിവാപി അന്ധകാരം അത്ഥി, തപ്പടിസേധനത്ഥം 'രത്തന്ധകാരേ'തി വുത്ത''ന്തി വദന്തി **പോരാണാ**. **സന്തിട്ഠേയ്യാ**തി ഏത്ഥ ഠാനാപദേസേന ചതുബ്ബിധോപി ഇരിയാപഥോ സങ്ഗഹിതോ, തസ്മാ പുരിസസ്സ ഹത്ഥപാസേ

തേന സദ്ധിം ചങ്കമനാദിം കരോന്തിയാ പാചിത്തിയമേവ. **“സല്ലപേയ്യ വാ”**തി കേവലം നിദാനവസേന വുത്തം വിസേസാഭാവതോ. “സല്ലപേയ്യവാതി പുരിസസ്സ ഹത്ഥപാസേ ഠിതാ സല്ലപതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ”തി ഹി വുത്തം, തം ന യുത്തന്തി ഏകേ. കസ്മാ? യസ്മാ തസ്സ പുരിസസ്സ ഹത്ഥപാസേ ഠിതേനേവ ഏകം പാചിത്തിയം. സല്ലപനേനപി അപരമ്പി ഏകം ആപജ്ജതീതി നാപജ്ജതി, കഥം പഞ്ഞായതീതി? അങ്ഗവസേന. ഇമസ്സ ഹി രത്തന്ധകാരതാ, പുരിസസ്സ ഹത്ഥപാസേ ഠാനം വാ സല്ലപനം വാ, സഹായാഭാവോ, രഹോപേക്ഖതാതി ഇമാനി ചത്താരി അങ്ഗാനി വുത്താനി. തത്ഥ യദി ഠാനപച്ചയാ ഏകാ ആപത്തി വിസും സിയാ, തസ്സാ ചത്താരി അങ്ഗാനി സിയും. യദി സല്ലപനപച്ചയാ ഏകാ, തസ്സാപി പഞ്ച അങ്ഗാനി സിയും. തസ്മാ **മാതികാട്ഠകഥായം** “ചത്താരി വാ പഞ്ച വാ അങ്ഗാനീ”തി വത്തബ്ബം സിയാ, ന ച വുത്തം, തസ്മാ സല്ലപനപച്ചയാ വിസും നത്ഥീതി. അത്ഥിയേവ, മാതികാട്ഠകഥാവചനഞ്ച തദത്ഥമേവാതി ഏകേ. കഥം? സഹുപ്പത്തിതോ ദ്വിന്നം ആപത്തീനം. കിം വുത്തം ഹോതി? സല്ലപനേ സതി ഠാനപച്ചയാ ആപജ്ജിതബ്ബം ചതുരങ്ഗികം, സല്ലപനപച്ചയാ ആപജ്ജിതബ്ബം ചതുരങ്ഗികന്തി ദ്വേ പാചിത്തിയാനി സഹുപ്പന്നാനി ഏകതോ ആപജ്ജന്തീതി. ഇദം അയുത്തം പാളിവിരോധതോ. **പാളിയഞ്ഹി** “സല്ലപേയ്യ വാതി പുരിസസ്സ ഹത്ഥപാസേ ഠിതാ സല്ലപതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ”തി വുത്തം. യദി ദ്വേ സിയും, “ആപത്തി ദ്വിന്നം പാചിത്തിയാന”ന്തി ന വത്തബ്ബതാ സിയാതി. അയം നയോ ദുതിയാദീസുപി യഥായോഗം വേദിതബ്ബോ. ഏത്ഥ ദുതിയേനാപി സദ്ധിം യദി ഭിക്ഖുനിയാ രഹോപേക്ഖതാ അത്ഥി, സോ ചേ പുരിസോ, ന ദുതിയോ, പുരിസഗണനായ ആപത്തിയോ. അഥ ദുതിയാ ഭിക്ഖുനീ ഹോതി, തസ്സാ ച തേന പുരിസേന സദ്ധിം രഹോപേക്ഖതാ അത്ഥി, സാ ച ഭിക്ഖുനീ ന ദുതിയാ ഹോതി. ഉഭിന്നമ്പി ആപജ്ജതീതി ഏകേ, വിചാരേത്വാ പന ഗഹേതബ്ബം. **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** പന വുത്തം “ഹത്ഥപാസേ ഠാനേന ദുക്കട”ന്തി, തം **പാളിയാ** വിരുജ്ഝതി. “പുരിസസ്സ ഹത്ഥപാസേ തിട്ഠതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ”തി ഹി പാളി, കിംബഹുനാ. ചതുത്ഥസിക്ഖാപദേ **മാതികാട്ഠകഥായം** (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ ദുതിയികഉയ്യോജനസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) “സന്തിട്ഠനാദീസു തീണി പാചിത്തിയാനീ”തിആദിവചനതോ വത്ഥുഗണനായ ആപത്തി വേദിതബ്ബാ. “അങ്ഗാനി ചേത്ഥ ചത്താരി പഞ്ച വാ”തി വത്തബ്ബന്തി സന്നിട്ഠാനം.

പഠമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨-൩-൪. ദുതിയതതിയചതുത്ഥസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൮൪൨-൩. ദുതിയതതിയചതുത്ഥാനി ഉത്താനാനി. സബ്ബത്ഥ “സല്ലപതീതി യം കിഞ്ചി തിരച്ഛാനകഥം കഥേതീ”തി **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം.

൮൫൨. ചതുത്ഥേ പനായം വിസേസോ - “ഏകേനേകാ”തി പഠമം വുത്തത്താ ദുതിയികം വാ ഭിക്ഖുനീനം ഉയ്യോജേയ്യ, പാചിത്തിയം ന സമ്ഭവതീതി ചേ? സമ്ഭവതി. കസ്മാ? സന്തിട്ഠനാദിത്തയമത്താപേക്ഖത്താ, തസ്സ വചനസ്സാപി വാ അഞ്ഞായപി രഹോപേക്ഖനസ്സാദസമ്ഭവേ സതി ഉഭിന്നം ഏകത്ഥസമ്ഭവതോ ച സാധിതമേതം. “ഹത്ഥപാസം വിജഹിത്വാ സന്തിട്ഠതി വാ സല്ലപതി വാ”തി ഏത്തകമേവ വുത്തം. കസ്മാ “നികണ്ണികം വാ ജപ്പേതീ”തി ന വുത്തം? ഹത്ഥപാസാതിക്കമേ അസമ്ഭവതോ. തസ്സ തതിയസ്സ

പദസ്സ പച്ഛിന്നത്താ സമ്ഭവന്തമ്പി ''ദുതിയികം വാ ഉയ്യോജേതീ''തി ന വുത്തം, തസ്മാ അത്ഥതോ ഹത്ഥപാസം വിജഹിത്വാ സന്തിട്ഠതി വാ സല്ലപതി വാ ദുതിയികം വാ ഉയ്യോജേതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാതി വുത്തം ഹോതി. ഏസ നയോ **യക്ഖേന വാ**തിആദീസുപി. തഥ ''ഹത്ഥപാസേ''തി വാ ''ഹത്ഥപാസം വിജഹിത്വാ''തി വാ ന വുത്തം ഉഭയത്ഥ ദുക്കടത്താ. അനാപത്തിവാരേപി അസമ്ഭവതോ ''നികണ്ണികം വാ ജപ്പേതീ''തി ന വുത്തന്തി ചേ? സമ്ഭവതി സതി കരണീയേ നികണ്ണികം വാ ജപ്പേതീതി സമ്ഭവതോ. അഥ കസ്മാ ഏവം ന വുത്തന്തി ചേ? അനവജ്ജകഥായം നികണ്ണികജപ്പനേ പയോജനാഭാവാ, ധമ്മകഥായമ്പി ഉദായിം ആരബ്ഭ പടിസിദ്ധത്താ ച.

ദുതിയതതിയചതുത്ഥസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. പഞ്ചമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

വ്യ൫൬൯. ''കുലം നാമ ചത്താരി കുലാനീ''തി വുത്തത്താ തിത്ഥിയാരാമേ കപ്പതി തസ്സ കുലവോഹാരാഭാവതോതി ഏകേ. തിത്ഥിയാനം ഖത്തിയാദിപരിയാപന്നത്താ ന കപ്പതീതി ഏകേ. തസ്സ കപ്പിയഭൂമിത്താ ന യുത്തന്തി ചേ? ന, യഥാവുത്തഖത്തിയാദീനം സമ്ഭവതോ. തഥാപി ഗോചരകുലം ഇധാധിപ്പേതം. ''ഉപചാരോ ദ്വാദസഹത്ഥോ''തി ലിഖിതം.

പഞ്ചമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. ഛട്ഠസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

വ്യ൬൦൦. ''നിസീദന്തിയാ ഏകാ, നിപജ്ജന്തിയാ ഏകാ''തി അവത്വാ **''നിസീദിത്വാ ഗച്ഛന്തിയാ''**തിആദി ന വത്തബ്ബം. ന ഹി ഗമനപച്ചയാ ഏസാ ആപത്തീതി? ന, പരിയോസാനാധിപ്പായവസേന വുത്തത്താ. ''നിസീദിത്വാ നിപജ്ജന്തിയാ ദ്വേ''തി വചനേനപി ഗമനം ഇധ നാധിപ്പേതന്തി ദസ്സിതം ഹോതി, തഥാ ''നിപജ്ജിത്വാ നിസീദന്തിയാ ദ്വേ''തിപി വത്തബ്ബം. യദി ഏവം ''തസ്മിം അഭിനിപജ്ജതി, ആപത്തി ദ്വിന്നം പാചിത്തിയാന''ന്തി കസ്മാ ന വുത്തന്തി ചേ? അനിസീദിത്വാപി നിപജ്ജനസമ്ഭവതോ. നിപജ്ജനത്ഥായ നിസീദിത്വാ നിപജ്ജന്തിയാ നിപജ്ജനകപയോഗത്താ ഏകാ ആപത്തീതി കേചി.

ഛട്ഠസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. സത്തമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

വ്യ൬൦൭. അനാപത്തിവാരേ ''ധുവപഞ്ഞത്തേ''തി ന വുത്തം ''സന്ഥരിത്വാ വാ സന്ഥരാപേത്വാ വാ''തി വുത്തത്താ . ഇധ ഛട്ഠേ വുത്തനയേന പകതിയാ പഞ്ഞത്തേ അഭിനിസീദതി വാ അഭിനിപജ്ജതി വാ, പാചിത്തിയമേവ. അഞ്ഞത്ഥ ധുവപഞ്ഞത്തം. ഇധ വുത്തനയേന സന്ഥരിത്വാ വാ സന്ഥരാപേത്വാ വാ അഭിനിസീദതി വാ അഭിനിപജ്ജതി വാ, പാചിത്തിയമേവ. ഉഭയത്ഥാപി പഞ്ചമേ വുത്തനയേന അനാപുച്ഛാ പക്കമേയ്യ, പാചിത്തിയമേവ, അനാപത്തിവാരേ മാതികായം വുത്തകാലതോ അഞ്ഞകാലസ്സ അപരാമട്ഠത്താതി നോ തക്കോതി ആചരിയോ. അപിച അത്ഥാപത്തികാലേ ആപജ്ജതി, നോ വികാലേതിആദിത്തികേ, അത്ഥാപത്തി രത്തിം ആപജ്ജതി, നോ ദിവാതിആദിത്തികേ ച **അട്ഠകഥായം** ഇധ

പഞ്ചമഛട്ഠസത്തമസിക്ഖാപദേഹി സങ്ഗഹിതാപത്തീനം അപരാമട്ഠത്താ യഥാസമ്ഭവം തിവിധകാലേ തിവിധമേതം യോജേത്വാ ദസ്സേതും വട്ടതി ഏവ മഹാപദേസനയാനുലോമതോ.

സത്തമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. അട്ഠമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൮൬൦. അട്ഠമേ ഭിക്ഖുസ്സ ദുക്കടം സമ്ഭവതി.

അട്ഠമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. നവമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൮൭൯-൭. ദുഗ്ഗാഹവസേന വാ സുഗ്ഗാഹവസേന വാ യഥാവുത്തനയേന സപഥകരണേ ആപത്തീതി വേദിതബ്ബം. യസ്മാ **മാതികായം** ''അത്താനം വാ പരം വാ''തി വുത്തം, തസ്മാ യാ അത്താനമേവ ആരബ്ഭ സപഥം കരേയ്യ, തസ്സാ ഏകാ . പരമേവാരബ്ഭ തസ്സാ ഏകാ. ഉഭോപി ആരബ്ഭ തസ്സാ ദ്വേ ആപത്തിയോ സമ്ഭവന്തി. തികച്ഛേദോ പനേത്ഥ പരമേവാരബ്ഭ സപഥകരണം സന്ധായ പവത്തോ.

നവമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. ദസമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൮൮൮. ദസമേ അനാപത്തിവാരോ രോദനസ്സേവ, ന വധസ്സ, തസ്മാ ഞാതിബ്യസനാദീഹി ഫുട്ഠാപി അത്താനം വധതി ഏവ, ന രോദതി, ദുക്കടമേവ.

ദസമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

അന്ധകാരവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. നഗ്ഗവഗ്ഗവണ്ണനാ

൧-൨. പഠമദുതിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൮൮൩. നഗ്ഗവഗ്ഗസ്സ പഠമദുതിയാനി ഉത്താനാനി. പഠമേ അയം വിസേസോ - ഭിക്ഖുസ്സ തഥാ ന്ഹായന്തസ്സ ദുക്കടം അഞ്ഞത്ര ജന്താഘരഉദകപടിച്ഛാദീഹി. ന ച വിഗരഹി തത്ഥ ഭഗവാ അത്തനാവ അനനുഞ്ഞാതത്താ ഉദകസാടികായാതി പോരാണാ. ''ഏകമേവ നിവാസേത്വാ, പാരുപിത്വാ ച നഹായിതും ന വട്ടതീ''തി **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം.

പഠമദുതിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. തതിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൮൩൪. തതിയേ അന്തോചതൂഹപഞ്ചാഹം ധുരം നിക്ഖിപന്തിയാപി ആപത്തി ഏവ. ലിങ്ഗപരിവത്തേ ധുരം നിക്ഖിപന്തിയാ ദുക്കടം തികദുക്കടത്താ. ''സമ്ബഹുലാഹി ഭിക്ഖുനീഹി സദ്ധിന്തി ഏത്ഥ ചതസ്സോപി സമ്ബഹുലാ''തി **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം.

തതിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. ചതുത്ഥസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൮൩൭. ചതുത്ഥേ **സങ്ഘാടിചാര**ന്തി ഏത്ഥ സങ്ഘാടിആദിവസേന അധിട്ഠിതാനംയേവായം വിധി, നേതരാസം കിര. തത്ഥ തിചീവരേ ഏവ വിപ്പവാസപച്ചയാ നിസ്സഗ്ഗിയം. അന്തോചീവരകാലേപി പഞ്ചാഹികം സങ്ഘാടിചാരം അതിക്കാമേന്തിയാ ആപത്തിയേവ. ''വിനാ ഏതേഹി ചീവരേഹി ഉപസമ്പദം കാതും ന വട്ടതീ''തി **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം.

ചതുത്ഥസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. പഞ്ചമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൮൪൩. പഞ്ചമസ്സ അനാപത്തിവാരേ തായ വാ അവിപ്പവാസായാതി അത്ഥതോ ലബ്ഭതി.

പഞ്ചമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮൪൫-൮൫൫. ഛട്ഠസത്തമാനി ഉത്താനാനി.

൮. അട്ഠമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൮൫൩. **സോകജ്ഝായികാ** നാമ കിര മായാകാരാ. വിലുമ്പകാ ഭണ്ഡകാതി ച പോരാണാ.

അട്ഠമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. നവമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൮൬൨. ''കഥഞ്ഹി നാമ അതിക്കാമേസ്സതീ''തി വുത്തത്താ ഥുല്ലനന്ദാ ചീവരകാലസമയം **ആഗമേഥാ**തി അതിക്കമാപേസീതി സിദ്ധം ഹോതി.

നവമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. ദസമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൮൬൭. ദസമേ **ഏകകുലം ഏതദവോചു**ന്തി ഏത്ഥ കുലം നാമ തസ്മിം മനുസ്സാ, തസ്മാ ബഹുവചനം.

ദസമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നഗ്ഗവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. തുവട്ടവഗ്ഗവണ്ണനാ

൧. പഠമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൯൩൪-൬. ഏകായ നിപന്നായ അപരാ നിപജ്ജതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാതി ''ഉഭിന്നമ്പി പഠമനിപന്നായ അനുട്ഠാപനാ''തി വത്വാ ഏത്ഥ കിരിയാകിരിയന്തി ഏകേ, തം അട്ഠകഥായ വിരുജ്ഝതി. ''കിരിയ''ന്തി ഹി **അട്ഠകഥായം** വുത്തം. അഥ കസ്സാ ആപത്തീതി? ഉഭിന്നമ്പി നിപജ്ജനകിരിയം പടിച്ച. ഇമസ്സ അനാപത്തിവാരേ ''വവത്ഥാനം ദസ്സേത്വാ''തി നത്ഥി, തസ്മാ വവത്ഥാനം കത്വാ നിപജ്ജിതും ന വട്ടതീതി ഏകേ. വിപുലതരേ വട്ടതീതി ഏകേ. ''അന്തരം കത്വാ നിപജ്ജിതും വട്ടതീ''തി **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** ലിഖിതം.

പഠമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ദുതിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൯൪൦. വവത്ഥാനം ദസ്സേത്വാതി ഏത്ഥ ഉപരി പാരുപനമ്പി മജ്ഝേ ഓഭോഗം കത്വാ ഉഭിന്നം അന്തരേ ഓതാരേതി, വട്ടതീതി ഏകേ. വവത്ഥാനഞ്ച യഥാഠാനേ ന തിട്ഠതി, തഥാ അതിക്കമിത്വാ തുവട്ടേന്തിയാ ആപത്തിയേവാതി. ''കിരിയാകിരിയ''ന്തി ച **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം.

ദുതിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. തതിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൯൪൧. അത്തനോ സജ്ഝായനട്ഠാനേ ചേ വുഡ്ഢതരാ ആഗച്ഛതി, വന്ദനകാലേ വാ, ആപുച്ഛനകിച്ചം നത്ഥി. ഏകസ്മിം ഓവരകേ ആപുച്ഛിതബ്ബം. ''അഥ ഓവരകേ മഹാഥേരീ വസതി, സമ്മുഖേ ഇതരാ, ആപുച്ഛിതബ്ബാ തസ്സാ ഉപചാരത്താ''തി **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം.

തതിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯൪൭-൯൫൦. ചതുത്ഥപഞ്ചമസിക്ഖാപദം ഉത്താനത്ഥമേവ.

൬. ഛട്ഠസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൯൫൫. ഗഹപതി നാമ ഠപേത്വാ സഹധമ്മികേ വേദിതബ്ബോ, തസ്മാ ഭിക്ഖുനാ വാ സാമണേരേന വാ അനനുലോമികേന സംസഗ്ഗേന സംസട്ഠാപി ന സമനുഭാസിതബ്ബാതി സമ്ഭവതി ഏവ.

ഛട്ഠസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯൬൧-൬. സത്തമഅട്ഠമ സിക്ഖാപദം ഉത്താനത്ഥമേവ.

൯. നവമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൯൭൯. ഏകിന്ദ്രിയന്തി കായിന്ദ്രിയേനേവ ഏകിന്ദ്രിയം, നിഗണ്ഠാനം അചേലകാനം മതം. കാപിലാ പന ''പഞ്ചിന്ദ്രിയാ''തി മഞ്ഞന്താ ഏവം വദന്തി

‘‘സചക്ഖുകത്താ അലാബുമാലുവാദയോ യത്ഥ ആലമ്ബനം, തത്ഥ ഗച്ഛന്തി. സസോതകത്താ കദലിയോ മേഘഗജ്ജിതം സുത്വാ ഗബ്ഭം ഗണ്ഹന്തി. സഘാനകത്താ പനസാദയോ കുണപഗന്ധേന ഫലന്തി. സജിവ്ഹകത്താ ഉദകം പിവന്തി യേന, സബ്ബേപി ‘പാദപാ’തി വുച്ചന്തി. സകായപസാദത്താ ഇത്ഥിസമ്ഫസ്സേന അസോകരുക്ഖാ പുപ്ഫന്തീ’’തി. **സങ്ഘാത**ന്തി വിനാസം.

൩൭൦. ഇധ ച വസ്സച്ഛേദേന ദുക്കടം. പഠമം ആവസിത്വാ പച്ഛാ ചാരികാ ചരണപച്ചയാ പാചിത്തിയം ആപജ്ജതീതി വേദിതബ്ബം. അഥ വസ്സം അവസിത്വാ ചരതി, അവസ്സുപഗമനപച്ചയാ ദുക്കടം ആപജ്ജതി. **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** പന ‘‘അന്തോസത്താഹേ അന്തോവസ്സേ ചാരികം ചരന്തിയാ പാചിത്തിയം. സത്താഹകരണീയേന പന വട്ടതി, ഭിക്ഖുനോ ദുക്കടം ഹോതീ’’തി വുത്തം.

൩൭൨. കേനചി ഉബ്ബാള്ഹാതി വസ്സച്ഛേദകാരണേനാതി നോ തക്കോതി ആചരിയോ. കിത്താവതാ ചാരികാ ഹോതീതി? ഇദം ന സബ്ബത്ഥ വിചാരിതം. അനന്തരസിക്ഖാപദേ ‘‘അന്തമസോ ഛപ്പഞ്ചയോജനാനിപീ’’തി വുത്തത്താ സോ ച മജ്ഝേ ഹേട്ഠിമപരിച്ഛേദോതി.

നവമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. ദസമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൩൭൩. ദസമേ ‘‘ആഹുന്ദരികാ’’തി പഠന്തി കിര.

ദസമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

തുവട്ടവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. ചിത്താഗാരവഗ്ഗവണ്ണനാ

൧. പഠമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൩൭൮. കീളനഉപവനം നാമ കഞ്ചിനഗരസ്സ നഗരുപവനം വിയ ദട്ഠബ്ബം. **ഉയ്യാനം** നാമ തത്ഥേവ നന്ദവനഉയ്യാനം വിയ ദട്ഠബ്ബം. ‘‘തത്ഥേവ ഠത്വാ തം തം ദിസാഭാഗം വിലോകേത്വാ പസ്സന്തിയാ പന പാടേക്കാ ആപത്തിയോ’’തി പാഠോ. ഏവം വുത്തേ യം പുബ്ബേ വുത്തം പദം ‘‘അനുദ്ധരമാനാ’’തി, തം ഏകസ്മിംയേവ ദിസാഭാഗേതി സിദ്ധന്തി ഏകേ. ഉപചാരോ ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതോതി ച.

പഠമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ദുതിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൩൮൧. ‘‘ആഹരിമേഹി വാളേഹീ’’തി ‘‘അസംഹാരിമേനാ’’തി ച ദുവിധോ പാഠോ. ‘‘വിസും കത്വാ പച്ഛാ സദ്ധിം തേഹി വാളേഹീ’’തി ലിഖിതം. യഥാ തഥാ വാളരൂപേ ഉട്ഠപേത്വാ കതപാദം ‘‘പല്ലങ്ക’’ന്തി വുച്ചതി അനാപത്തിവാരേ ‘‘അസംഹാരിമേഹി വാളേഹി കതം പരിഭുഞ്ജതീ’’തി വചനാഭാവതോ.

ദുതിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. തതിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൯൨൭. **“ഉജ്ജവുജ്ജവേ**തി ഹത്ഥപ്പസാരണേ”തി ലിഖിതം, തം ന യുത്തം “യത്തകം ഹത്ഥേന അഞ്ഛിതം ഹോതി, തസ്മിം തക്കമ്ഹി വേഠിതേ ഏകാപത്തീ”തി വചനതോ.

തതിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. ചതുത്ഥസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൯൯൩. **“യാഗുപാനേ**തി യാഗുദാനേ”തി ലിഖിതം. **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** “മാതാപിതൂനം ദാതും വട്ടതീ”തി വുത്തം.

ചതുത്ഥസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯൯൪. പഞ്ചമസിക്ഖാപദം ഉത്താനത്ഥമേവ.

൬. ഛട്ഠസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൧൦൦൧. ഛട്ഠേ ഭിക്ഖുവിഭങ്ഗേ അചേലകസിക്ഖാപദേന ഏകപരിച്ഛേദം. ഇധ അഗാരികോ വിസേസോ, തസ്മാ “അസാധാരണ”ന്തി വദന്തി.

ഛട്ഠസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦൦൩-൭. സത്തമട്ഠമേസു വത്തബ്ബം നത്ഥി.

൯. നവമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൧൦൧൫. **“ഖീലനമന്തം** ദാരുസാരഖീലം മന്തേത്വാ പഥവിയം പവേസേത്വാ മാരണമന്തം. **നാഗമണ്ഡലം**നാമ നാഗരോധമന്തം, പിട്ഠാദീഹി വാ പരിക്ഖേപം കത്വാ തത്ഥ മനുസ്സേ പവേസേന്തി ഗുത്തത്ഥായാ”തി ലിഖിതം.

നവമസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦൧൯. ദസമസിക്ഖാപദം ഉത്താനത്ഥമേവ.

ചിത്താഗാരവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. ആരാമവഗ്ഗവണ്ണനാ

൧൦൨൫. പഠമസിക്ഖാപദം ഉത്താനത്ഥമേവ.

൨. ദുതിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൧൦൩൦. ഭിക്ഖുനീ ചേ ഭിക്ഖും അക്കോസതി, ഇമിനാ സിക്ഖാപദേന പാചിത്തിയം. ഭിക്ഖുനിം ചേ അക്കോസതി, ഓമസവാദേന ആപജ്ജതി. ഓമസവാദേ സമ്മുഖാവ രുഹതി, ഇധ പന പരമ്മുഖാപി.

തത്രായം വിചാരണാ - ഭിക്ഖുവിഭങ്ഗേ ഓസമവാദസിക്ഖാപദേ ഭിക്ഖുനീ അനുപസമ്പന്നട്ഠാനേ തിട്ഠതീതി കത്വാ ഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗേപി ഓമസവാദസിക്ഖാപദേ ഭിക്ഖു ഭിക്ഖുനിയാ അനുപസമ്പന്നട്ഠാനേ തിട്ഠതീതി സിദ്ധം. ഇധ ച അനുപസമ്പന്നസ്സ അക്കോസനേ ദുക്കടം വുത്തം, ഭിക്ഖുസ്സ ഉപസമ്പന്നസ്സ അക്കോസനേ പാചിത്തിയം വുത്തം, തസ്മാ ഇമാനി ദ്വേ സിക്ഖാപദാനി ഭിക്ഖുമ്ഹി സംസന്ദിയമാനാനി അഞ്ഞമഞ്ഞം ന സമേന്തി. യഥാ സമേന്തി, തഥാ ജാനിതബ്ബം. തത്ഥ **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** വുത്തനയേന ഭിക്ഖുനീനം ഓമസവാദസിക്ഖാപദേ അനുപസമ്പന്നോതി ന ഗഹേതബ്ബോ, ഇദമേത്ഥ യുത്തം. **പരിഭാസേയ്യാ**തി അഞ്ഞത്ര അക്കോസവത്ഥൂഹി. തേസു ഹി അഞ്ഞതരസ്മിം സതി ഓമസവാദപാചിത്തിയമേവാതി ഏകേ, തം ന യുത്തം . ഓമസവാദേ പാളിമുത്തകഅക്കോസേ ഹി ദുക്കടം ഹോതീതി. ദുക്കടോകാസേ ഇദം പാചിത്തിയം തേഹി നിദ്ദിട്ഠം ഹോതി, തസ്മാ ''ബാലാ ഏതാ''തി **പാളിയം** ഇധ ആഗതപദാനംയേവ വസേന പരിഭാസനം വേദിതബ്ബം.

ദുതിയസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦൩൩. തതിയസിക്ഖാപദം ഉത്താനത്ഥമേവ.

൪. ചതുത്ഥസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൧൦൩൮. നിമന്തിതാ വാ പവാരിതാ വാതി ഏത്ഥ **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** താവ ഏവം വുത്തം ''പവാരിതാപി യാഗും പാതും ലഭതി, ഭോജ്ജയാഗും ന ലഭതി. യാഗു പനേത്ഥ ഖാദനീയഭോജനീയസങ്ഖ്യം ന ഗച്ഛതി. നിമന്തിതാ ഭിക്ഖുനീ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ഭുഞ്ജിതുകാമാ സാമികേ അപലോകേത്വാവ ഭുഞ്ജിതും ലഭതി. പരമ്പരഭോജനാപത്തി ഭിക്ഖുനീനം നത്ഥി. നിമന്തിതാ തം ഭത്തം ഭുഞ്ജിത്വാ വാ അഭുഞ്ജിത്വാ വാ പവാരിതാ കപ്പിയം കാരാപേത്വാ ഭുഞ്ജിതും ന ലഭതി, അകപ്പിയനിമന്തനേന നിമന്തിയമാനാ ദ്വേ നിമന്തനാനി സമ്പടിച്ഛിതുഞ്ച ന ലഭതീ''തി. തത്ഥ ''പവാരിതാപി യാഗും പാതും ലഭതീ''തി വുത്തം പാളിയം, അട്ഠകഥായഞ്ച അനുഞ്ഞാതത്താ. ''നിമന്തിതാ അപ്പവാരിതാ യാഗും പിവതീ''തി ഹി **പാളിയം** വുത്തം. തത്രിദം സിക്ഖാപദവണ്ണനാപുബ്ബങ്ഗമസന്നിട്ഠാനം - നിമന്തിതാ വാ പവാരിതാ വാതി ഏത്ഥ വാസദ്ദേന അകപ്പിയനിമന്തനേന നിമന്തിതാ അപ്പവാരിതാ ഠപേത്വാ യാഗും അഞ്ഞം ഖാദനീയം വാ ഭോജനീയം വാ ഖാദേയ്യ വാ ഭുഞ്ജേയ്യ വാ, പാചിത്തിയം അഞ്ഞത്ര സാമികാനം അപലോകനാ. പരമ്പരഭോജനാഭാവേന ഭിക്ഖുനീനം കോ ഗുണോ ജാതോതി? ന ഏതാസം ഗുണലാഭോ, കേവലം പാകടതരം ജാതം. ഭിക്ഖൂപി വികപ്പേത്വാ മിസ്സേത്വാവ ഭുഞ്ജിതും ലഭന്തി. സമയേ യഥാസുഖം ലഭന്തി. ഇമിനാ അപലോകനേന കിന്തി? പവാരിതാ വാ അനിമന്തിതാ വാ ന കിഞ്ചി കപ്പിയം കാരാപേത്വാ ഗിലാനാതിരിത്തമ്പി ലഭന്തി, നിമന്തിതാ ച പവാരിതാ ച യാഗുമ്പി ന ലഭന്തി, അപലോകേത്വാപി ന ലഭന്തീതി.

ചതുത്ഥസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ആരാമവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. ഗബ്ഭിനിവഗ്ഗവണ്ണനാ

൧. പഠമാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൧൦൬൭. **“ഗബ്ഭിനി”**ന്തി ദസ്സനാദീഹിപി ഗബ്ഭസമ്ഭവതോ വുത്തം. **പദഭാജനേ**പി പവാരിതഭാവോ ന ദിസ്സതി.

൧൦൭൪. **ധാതി** വാതി ഏത്ഥ ദാരകം സാമികാനം ദത്വാ ആഹടേ വഡ്ഢേതി, തഥാ മാതാപീതി കേചി.

൧൦൭൭. ‘‘സിക്ഖമാന’’ന്തി പാഠം ദീപവാസിനോ രോചേന്തി കിരിയാകിരിയത്താ, ജമ്ബുദീപവാസിനോ ‘‘സിക്ഖമാനാ’’തി. തസ്സത്ഥോ സിക്ഖാധമ്മമാനനതോ സിക്ഖമാനാതി. ഇധ കിരിയാ ന ഹോതി, സഞ്ഞാവ അധിപ്പേതാ. ന ഏതാസു അസിക്ഖിതാ ഉപസമ്പാദേതബ്ബാ ഉപജ്ഝായിനീആദീനം ആപത്തിഭാവാ. ‘‘തസ്സാ ഉപസമ്പദാ ഹോതി ഏവാ’’തി വദന്തി.

൧൦൭൮. **ധമ്മകമ്മേ**തി ഉപസമ്പദകമ്മം അധിപ്പേതം.

൧൧൧൮. **വുട്ഠാപിത**ന്തി സാമണേരിഭൂമിതോ യായ ഥേരിയാ ഉപസമ്പദാപേക്ഖാ വുട്ഠപിതാ, സാ ഥേരീ വുട്ഠാപിതാ നാമ, തേനേവ പുന വിസേസനത്ഥം **“പവത്തിനി”**ന്തി ആഹ.

പഠമാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഗബ്ഭിനിവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. കുമാരിഭൂതവഗ്ഗവണ്ണനാ

൨. ദുതിയാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൧൧൨൪. ‘‘അനുജാനാമി , ഭിക്ഖവേ, അട്ഠാരസവസ്സായ കുമാരിഭൂതായ…പേ॰… സിക്ഖാസമ്മുതിം ദാതു’’ന്തി ഇധ വുത്തം വിയ ‘‘അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ദസവസ്സായ ഗിഹിഗതായ…പേ॰… സിക്ഖാസമ്മുതിം ദാതു’’ന്തി ന വുത്തം, തസ്മാ ‘‘പരിപുണ്ണദ്വാദസവസ്സായ ഏവ ഗിഹിഗതായ സിക്ഖാസമ്മുതി ദാതബ്ബാ’’തി വുത്തം. ഗിഹിഗതായ സിക്ഖാസമ്മുതി ദാതബ്ബാതി ഏകേതി കത്വാ ദസവസ്സായപി വട്ടതി . കസ്മാ? ‘‘അനാപത്തി പരിപുണ്ണദ്വാദസവസ്സം പരിപുണ്ണസഞ്ഞാ വുട്ഠാപേതീ’തി (പാചി॰ ൧൦൯൩-൧൦൯൯) ച ‘അനാപത്തി പരിപുണ്ണദ്വാദസവസ്സം ഗിഹിഗതം…പേ॰… സിക്ഖിതസിക്ഖം വുട്ഠാപേതീ’തി (പാചി॰ ൧൦൯൭-൧൧൦൧) ച വുത്തത്താ’’തി **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. കിം ഇമിനാ പരിഹാരേന. ‘‘ദസവസ്സായ ഗിഹിഗതായ സിക്ഖാസമ്മുതി ദാതബ്ബാ’’തി ഹി വുത്തം. ‘‘ഗിഹിഗതാതിപി വത്തും ന വട്ടതീ’തി സചേ വദന്തി, കമ്മം കുപ്പതീ’’തി ലിഖിതം.

൧൧൪൬. **അഹമേവ നൂന…പേ॰… അലജ്ജിനീ, യാ സങ്ഘോ**തി ഏത്ഥ യാ അഹമേവ നൂന ബാലാതി അത്ഥോ. ‘‘യം സങ്ഘോ’’തിപി അത്ഥി, തത്ഥ യം യസ്മാ ദേതി, തസ്മാ അഹമേവ നൂന ബാലാതി അത്ഥോ.

൧൧൬. പുരിസസംസട്ഠാ കുമാരകസംസട്ഠാ ചണ്ഡീ സോകാവാസാവകഥം സിക്ഖമാനാതി വുച്ചതി, **പദഭാജനേ** ഏവ ചായം സിക്ഖമാനാ ‘‘ഛസു ധമ്മേസു സിക്ഖിതസിക്ഖാ’’തി കസ്മാ വുത്തന്തി? പുബ്ബേ ഗഹിതസിക്ഖത്താ, പുബ്ബേ പരിപുണ്ണസിക്ഖത്താ ച ഏവം വുച്ചതീതി വേദിതബ്ബം.

൧൧൭൨-൭. പഹൂതം ഖാദനീയം ഭോജനീയം പസ്സിത്വാതി ഏത്ഥ ‘‘സിക്ഖമാനായ ഞാതകാ കിര സമ്പാദയിംസു, തം പസ്സിത്വാ ഥേരേ ഭിക്ഖൂ ഉയ്യോജേസി. ഉയ്യോജേത്വാ തേസം ഛന്ദം ഗഹേത്വാ പുബ്ബേ ഛന്ദദായകേ ഗണം കത്വാ സേസാനം ഛന്ദം ഛന്ദമേവ കത്വാ കമ്മം കാരാപേസീ’’തി **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. **ഛന്ദം വിസ്സജ്ജേത്വാതി** ഏത്ഥ **അനുഗണ്ഠിപദേ** ഏവം വുത്തം ‘‘ഇദം കമ്മം അജ്ജ ന കത്തബ്ബം. ‘യഥാസുഖ’ന്തി വത്വാ വിസ്സജ്ജിതം ഹോതി, തസ്മാ യോ കോചി മുഖരോ, ബാലോ വാ കിഞ്ചാപി ‘യഥാസുഖ’ന്തി വദതി, ഥേരായത്തത്താ പന ഥേരസ്സ അനുമതിയാ സതിയാ വിസ്സജ്ജിതോ ഹോതി, അസതിയാ ന ഹോതി, തഥാപി പുന ഛന്ദം ഗഹേത്വാവ കമ്മം കരോന്തി, അയം പയോഗോ. ഗഹണേ പയോജനം പന നത്ഥി. സങ്ഘത്ഥേരോ ചേ വിസ്സജ്ജേതി, ഛന്ദം ഗഹേത്വാവ കാതബ്ബം. **ഛന്ദം വിസ്സജ്ജേത്വാ കായേന വുട്ഠിതായാതി** ഏത്ഥ ഇധ സമ്ബാധോ, ‘അമുകമ്ഹി ഠാനേ കരിസ്സാമാ’തി ഹത്ഥപാസം വിജഹിത്വാപി ഗച്ഛന്തി ചേ, നത്ഥി ദോസോ. കിഞ്ചാപി നത്ഥി, താ പന ഹത്ഥപാസം അവിജഹിത്വാവ ഗച്ഛന്തി, അയം പയോഗോ’’തി. ‘‘രത്തിപാരിവാസിയേ ഉപോസഥപവാരണാവ ന വട്ടതി, അഞ്ഞകമ്മം പന വട്ടതി. ഉപോസഥപവാരണാപി അനുപോസഥപവാരണദിവസേ ന വട്ടന്തി, ഇതരം സബ്ബകാലം വട്ടതി. പരിസപാരിവാസിയേ ഹത്ഥപാസം അവിജഹിത്വാ ചതൂസു ഗതേസു ചതുവഗ്ഗകരണീയേ അഞ്ഞസ്മിം പഞ്ചസു ദസസു വീസതീസു ഗതേസു സേസേഹി വിസും തഹിം തഹിം ഗന്ത്വാപി പുന സന്നിപാതട്ഠാനം ആഗന്ത്വാ കാതും വട്ടതി. അജ്ഝാസയപാരിവാസിയേ ഹത്ഥപാസം അവിജഹിത്വാ യഥാനിസിന്നാവ നിസിന്നാ ചേ, പുന കാതും വട്ടതി ഹത്ഥപാസസ്സ അവിജഹിതത്താ’’തി **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. തേസം പോരാണാനം മതേന ഛന്ദപാരിവാസിയമേവേകം ന വട്ടതീതി ആപന്നങ്ഗഞ്ച ദസ്സിതം, ഇധാപി തം വിസും ന ദസ്സിതം അസമ്ഭവതോതി ഏകേ. ഛന്ദദായകേ പരിസം പത്വാ ഗതേ തസ്സ പുബ്ബഛന്ദദാനം ഛന്ദപാരിവാസിയന്തി നോ തക്കോതി ആചരിയോ.

തത്രിദം സന്നിട്ഠാനം - പരിസപാരിവാസിയേ **അട്ഠകഥായം** ‘‘അഞ്ഞത്ര ഗച്ഛാമാതി ഛന്ദം അവിസ്സജ്ജേത്വാവ ഉട്ഠഹന്തി…പേ॰… കമ്മം കാതും വട്ടതീ’’തി വുത്തവചനേ ഹത്ഥപാസാ വിജഹനം ന പഞ്ഞായതി. ഏത്ഥ പന കമ്മപ്പത്താനം ഹത്ഥപാസസ്സ അവിജഹനമേവ ഇച്ഛിതബ്ബന്തി കത്വാ **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. കിഞ്ചാപി ന പഞ്ഞായതി, അപ്പടിക്ഖിത്തത്താ പന വട്ടതീതി ചേ? ന, പടിക്ഖിത്തത്താ. കഥം? ഛന്ദോ നാമ കമ്മപ്പത്തേസു ഭിക്ഖൂസു ഏകസീമായ സന്നിപതിതേസു ആഗച്ഛതി, നാസന്നിപതിതേസു. ഇധ ഹി ‘‘ഛന്ദം അവിസ്സജ്ജേത്വാ’’തി ച ‘‘ഛന്ദസ്സ പന അവിസ്സട്ഠത്താ’’തി ച വുത്തം. ‘‘അജ്ഝാസയം അവിസ്സജ്ജേത്വാ’’തി ച ‘‘അജ്ഝാസയസ്സ അവിസ്സട്ഠത്താ’’തി ച ന വുത്തം, തസ്മാ ഛന്ദസ്സ അവിസ്സജ്ജനം കമ്മപ്പത്താനം ഹത്ഥപാസാവിജഹനേനേവ ഹോതി, ന വിജഹനേതി സിദ്ധം.

ഹോതി ചേത്ഥ -

“യതോ ആഗമനം യസ്സ, തദഭാവസ്സ നിഗ്ഗഹേ;
തസ്മാ സന്നിപതിതേസു, ഭിക്ഖൂസു തസ്സ ഭേദതോ”തി.

രത്തിപാരിവാസിയഛന്ദോ വിയ രത്തിപാരിവാസിയപാരിസുദ്ധിപീതി തദനുലോമേന വട്ടതി സ്വാതനായ ഛന്ദോ വാ പാരിസുദ്ധി വാ പവാരണാ വാ, തായ കമ്മം കാതും വട്ടതി. ഉപോസഥപവാരണാ പന അനുപോസഥദിവസേ ന വട്ടതി, ഇതരം വട്ടതി. പന്നരസിഉപോസഥം ചാതുദ്ദസിയം കാതും വട്ടതി ഖേത്തത്താ. ന ചാതുദ്ദസിഉപോസഥം പന്നരസിയം അഖേത്തത്താ അനുപോസഥദിവസത്താ പാടിപദദിവസത്താതി ഏകച്ചേ ആചരിയാ, തസ്മാ തേസം മതേന ചാതുദ്ദസിഉപോസഥം തതിയം, സത്തമം വാ പന്നരസിയം കാതും ന വട്ടതി. യം പനേത്ഥ വുത്തം **അട്ഠകഥായം** “സചേ ചാതുദ്ദസികം ഉപോസഥം കരിസ്സാമാതി നിസിന്നാ, പന്നരസോതി കാതും വട്ടതീ”തി. തതോ “പന്നരസിയമേവ ‘ചാതുദ്ദസികം ഉപോസഥം കരിസ്സാമാ’തി നിസിന്നാ പുനദിവസേ അത്തനോ തം ഉപോസഥം ‘പന്നരസോ’തി കാതും വട്ടതീതി അത്ഥോ”തി ഏവം പരിഹരന്തി, തം തേസം മതം “തഥാരൂപപച്ചയേ സതി അഞ്ഞസ്മിമ്പി ചാതുദ്ദസേ ഉപോസഥം കാതും വട്ടതീ”തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ) ഇമിനാ **മാതികാട്ഠകഥാ**വചനേന ന സമേതി. ന ഹി തത്ഥ “അഞ്ഞസ്മിമ്പി പന്നരസേ ചാതുദ്ദസികം കാതും വട്ടതീ”തി വുത്തം. ഏവം സന്തേപി “സകിം പക്ഖസ്സ ചാതുദ്ദസേ വാ പന്നരസേ വാ”തി അനുഞ്ഞാതദിവസേ പരിയാപന്നത്താ ഛന്നം ചാതുദ്ദസികാനം പച്ഛിമാ പന്നരസീ അനുപോസഥദിവസോ ന ഹോതീതി സിദ്ധം ഹോതി. കിഞ്ചാപി സിദ്ധം, ഇമിനാ പന “ആവാസികാനം പന്നരസോ, ആഗന്തുകാനം ചാതുദ്ദസോ, ആഗന്തുകേഹി ആവാസികാനം സമസമേഹി വാ അപ്പതരേഹി വാ അനുവത്തിതബ്ബ”ന്തി വചനമേത്ഥ നിരത്ഥകം ഹോതീതി വേദിതബ്ബം.

ദുതിയാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

കുമാരിഭൂതവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. ഛത്തുപാഹനവഗ്ഗവണ്ണനാ

൧൧. ഏകാദസമാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൧൨൧൯. ഉപചാരം സന്ധായ കഥിതന്തി “ദ്വാദസഹത്ഥം ഉപചാരോ”തി ലിഖിതം.

൧൨൨൧. സുത്തന്തേ ഓകാസം കാരാപേത്വാ വിനയം വാ അഭിധമ്മം വാ പുച്ഛതീതി ഏത്ഥ ച തീണി പിടകാനി അത്തനോ അത്തനോ നാമേന വുത്താനീതി കത്വാ അഭിധമ്മോ ബുദ്ധേന ഭാസിതോ ഏവാതി ദീപിതം ഹോതി.

൧൨൨൯-൩. ഥനോ ച ഉദരോ ച **ഥനുദരാ**. “സംകച്ചികായ പമാണം തിരിയം ദിയഡ്ഢഹത്ഥാ”തി **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. “അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഉപചാരം ഓക്കമന്തിയാ”തി ബഹൂസു പോത്ഥകേസു, സങ്ഘാദിസേസകണ്ഡേ വിയ “ഉപചാരം അതിക്കമന്തിയാ”തി പാഠോ അപ്പകേസു, സോവ പാഠോ.

അട്ഠകഥായം ‘‘പരിക്ഖേപം അതിക്കമന്തിയാതി ഏകേന പാദേന അതിക്കന്തേ ദുക്കടം, ദുതിയേന പാചിത്തിയം. ഉപചാരേപി ഏസേവ നയോ’’തി വചനമ്പി ‘‘ഉപചാരം അതിക്കമന്തിയാ’’തി പാഠോതി ദീപേതീതി നോ തക്കോതി ആചരിയോ.

ഏകാദസമാദിസിക്ഖാപദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഛത്തുപാഹനവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നിഗമനവണ്ണനാ

ഗിരഗ്ഗസമജ്ജാദീനി ‘‘അചിത്തകാനി ലോകവജ്ജാനീ’’തി വുത്തത്താ ‘‘നച്ച’’ന്തി വാ ‘‘ഗന്ധോ’’തി വാ അജാനിത്വാപി ദസ്സനേന, വിലിമ്പനേന വാ ആപജ്ജനതോ വത്ഥുഅജാനനചിത്തേന **അചിത്തകാനി**. ‘‘നച്ച’’ന്തി വാ ‘‘ഗന്ധോ’’തി വാ ജാനിത്വാ പസ്സന്തിയാ, വിലിമ്പന്തിയാ ച അകുസലത്താ ഏവ **ലോകവജ്ജാനി**. ചോരിവുട്ഠാപനാദീനി ‘‘ചോരീ’’തിആദിനാ വത്ഥും ജാനിത്വാ കരണേ ഏവ ആപത്തിസബ്ഭാവതോ **സചിത്തകാനി**. ഉപസമ്പദാദീനം ഏകന്തേന അകുസലചിത്തേനേവ അകത്തബ്ബത്താ **പണ്ണത്തിവജ്ജാനി**. ‘‘ഇധ സചിത്തകാചിത്തകതാ പണ്ണത്തിജാനനാജാനനതായ അഗ്ഗഹേത്വാ വത്ഥുജാനനാജാനനതായ ഗഹേതബ്ബാ’’തി ലിഖിതം. **അനുഗണ്ഠിപദേ** പന ‘‘ഗിരഗ്ഗസമജ്ജാദീനി ‘അചിത്തകാനി ലോകവജ്ജാനീ’തി വുത്തത്താ ‘നച്ച’ന്തി വാ ‘സങ്ഘാണീ’തി വാ ‘ഗന്ധോ’തി വാ തസ്സ നാമവസേന അജാനിത്വാ മായാകാരസ്സ മായാനി സീസട്ഠിആദീനി പടിസങ്ഖായ പസ്സന്തിയാ, അക്ഖമാലാദിഅത്ഥായ സങ്ഘാണിം കടിയാ ബന്ധന്തിയാ, ‘സേദഗന്ധം അപനേത്വാ ബുദ്ധപൂജം കരിസ്സാമീ’തി ഉപ്പന്നേന ചിത്തേന ഗന്ധം വിലിമ്പേത്വാ നഹായന്തിയാ ച ആപത്തിസബ്ഭാവതോ നാമേന സദ്ധിം നാമവസേന വാ വത്ഥുസ്സ അജാനനചിത്തേന **അചിത്തകാനി** നാമ. ന അന്ധകാരേ ‘കടിസുത്തമിദ’ന്തി സഞ്ഞായ സങ്ഘാണിം ഗഹേത്വാ കടിയം ധാരണകാലേ, മത്തികാസഞ്ഞായ ച ഗന്ധം ഗഹേത്വാ വിലിമ്പനകാലേ ആപത്തിസബ്ഭാവതോ ‘അചിത്തകാനീ’തി വത്തബ്ബാനി. തസ്മിം കാലേ അനാപത്തി, തേനേവ സങ്ഘാണിയാ അസങ്ഘാണിസഞ്ഞാവാരേപി ‘ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ’തി പാളി ന വുത്താ. യഥാ ‘ഖേത്തആബാധപച്ചയാ, കടിസുത്തകം ധാരേതീ’തി വചനതോ വിനാപി അകുസലേന സങ്ഘാണിആദീനി സക്കാ ധാരേതുന്തി സിദ്ധം, ഏവം ആബാധപച്ചയാ വിനാപി അകുസലേന ന സക്കാ സുരം പാതുന്തി സിദ്ധം ‘അനാപത്തി ആബാധപച്ചയാ മജ്ജം പിവതീ’തി പാളിയാ അഭാവതോ. അകുസലേന വിനാ മധുപുണ്ണമുട്ഠിയം പക്ഖിത്തമജ്ജസ്സ അജ്ഝോഹരണകാലാദീസു സുരാപാനാപത്തിം ആപജ്ജതീതി ച സിദ്ധം ‘മജ്ജേ അമജ്ജസഞ്ഞീ പിവതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ’തി (പാചി॰ ൩൨൮) വുത്തത്താ. കിംബഹുനാ, കാമഭോഗസഞ്ഞായ സദ്ധിം ‘സങ്ഘാണീ’തി ച ‘ഗന്ധോ’തി ച ജാനിത്വാ വിനാ അനാപത്തികാരണേന ധാരേന്തിയാ ഏകന്താകുസലത്താ **ലോകവജ്ജാനി** നാമ വുച്ചന്തി. ഇമിനാ ഉപായേന സേസേസുപി നയോ നേതബ്ബോ. ഏത്ഥ സുരാപാനാധികാരേ ഉപതിസ്സത്ഥേരവാദോ’’തി വുത്തം. അസംകച്ചികസിക്ഖാപദേ ‘‘അപരിക്ഖിത്തസ്സ ഗാമസ്സ ഉപചാരം ഓക്കമന്തിയാതി പാഠോ’’തി ച ‘‘പണീതഭോജനവിഞ്ഞത്തി, അചേലകസിക്ഖാപദം, നിമന്തിതസ്സ ചാരിത്താപജ്ജനം, ദുട്ഠുല്ലപ്പടിച്ഛാദനം, ഊനവീസതിവസ്സുപസമ്പദം, മാതുഗാമേന സദ്ധിം സംവിധായ അദ്ധാനഗമനം,

രാജന്തേപുരപ്പവേസനം, സന്തം ഭിക്ഖും അനാപുച്ഛാ വികാലേ ഗാമപ്പവേസനം, നിസീദനം, വസ്സികസാടികന്തി പാഠോ''തി ച വുത്തം.

നിഗമനവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പാചിത്തിയകണ്ഡവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഉഭതോവിഭങ്ഗട്ഠകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

മഹാവഗ്ഗവണ്ണനാ

൧. മഹാഖന്ധകവണ്ണനാ

ബോധികഥാവണ്ണനാ

യം ഖന്ധകേ ലീനപദാദിഭേദ-പകാസനം ദാനി സുപത്തകാലം;
തസ്മാ അപുബ്ബം വിനയത്ഥമേവ, വക്ഖാമി സങ്ഖേപഗഹണത്ഥം.

തത്ഥ കേനട്ഠേനായം ഖന്ധകോതി? ഖന്ധാനം സമൂഹത്താ വിഭങ്ഗോ വിയ. തേ പന കഥന്തി? ഖന്ധാനം പകാസനതോ ദീപനതോ. **ഖന്ധാ**തി ചേത്ഥ പബ്ബജ്ജാദിവിനയകമ്മസങ്ഖാതാ, ചാരിത്തവാരിത്തസിക്ഖാപദസങ്ഖാതാ ച പഞ്ഞത്തിയോ അധിപ്പേതാ. പബ്ബജ്ജാദീനി ഹി ഭഗവതാ പഞ്ഞത്തത്താ ''പഞ്ഞത്തിയോ''തി വുച്ചന്തി. പഞ്ഞത്തിയഞ്ച **ഖന്ധ**-സദ്ദോ ദിസ്സതി ''ദാരുക്ഖന്ധോ അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ ഉദകക്ഖന്ധോ''തിആദീസു വിയ. തേസം പഞ്ഞത്തിസങ്ഖാതാനം ഖന്ധാനം പകാസനതോ വണ്ണനതോ പബ്ബജ്ജക്ഖന്ധകാദയോ വീസതി ''ഖന്ധകാ''തി വുത്താ, അവസാനേ ദ്വേ തംസദിസത്താ വേലായ സദിസത്താ സീലസ്സ വേലാതി വചനം വിയ. അപിച ഭാഗരാസത്ഥതാപേത്ഥ യുജ്ജതേ തേസം പഞ്ഞത്തീനം ഭാഗതോ ച രാസിതോ ച വിഭത്തത്താ. കിം പനേതേസം ഖന്ധകാനം അനുപുബ്ബകാരണന്തി? നായം പുച്ഛാ സമ്ഭവതി, അഞ്ഞഥാ വുത്തേസുപി തപ്പസങ്ഗാനതിക്കമനതോ. അഥ വാ പബ്ബജ്ജുപസമ്പദാപുബ്ബങ്ഗമത്താ സാസനപ്പവേസനസ്സ തദത്ഥസങ്ഗഹകോ **മഹാഖന്ധകോ** പഠമം വുത്തോ. കേനാതി ചേ? ധമ്മസങ്ഗാഹകത്ഥേരേഹി. ഭഗവതാ പന തത്ഥ തത്ഥ ഉപ്പന്നവത്ഥും പടിച്ച തഥാ തഥാ വുത്താനി, ന ഇമിനാ അനുക്കമേന. ഥേരാ പന തം തം പയോജനം പടിച്ച സമാനജാതികേ ഏകജ്ഝം കത്വാ അനുക്കമേന സജ്ഝായിംസു. സേസാനം പയോജനം തത്ഥ തത്ഥേവ ആവി ഭവിസ്സതി.

ഖന്ധകോവിദാതി പഞ്ഞത്തിഭാഗരാസട്ഠേന നേസം ഖന്ധത്ഥകോവിദാ, നിരുത്തിപടിസമ്ഭിദാപാരപ്പത്താതി അത്ഥോ. തേസം അനുത്താനത്ഥാനം പദാനം സംവണ്ണനാ. കസ്മാ പനേവം വിസേസിതന്തി? തതോ സേസഭാഗാ യുത്താ. മാതികാട്ഠുപ്പത്തിഗ്ഗഹണമ്പേത്ഥ പദഭാജനിയഗ്ഗഹണേനേവ വേദിതബ്ബം. യേഹി അത്ഥാ യേസം പദവിസേസാനം അട്ഠകഥായം പകാസിതാ, തേസം തേ പദവിസേസേ പുന ഇധ വദേയ്യാമ, വണ്ണനായ പരിയോസാനം കദാ ഭവേ തേ തേ അത്ഥേതി വുത്തം, തം തസ്സ നിദ്ദേസേന യുജ്ജതി. ഉത്താനാ ചേവ യാ പാളി, തസ്സാ സംവണ്ണനായ കിന്തി വത്തബ്ബം? ന ഹി അത്ഥാ ഉത്താനാതി സമ്ഭവതി. അധിപ്പായാനുസന്ധീഹീതിആദിവചനേഹിപി തം വചനം സമ്ഭവതീതി ചേ? ന, അത്ഥഗ്ഗഹണേന ചേത്ഥ പദവിസേസാനം ഗഹിതത്താ. തേ ഹി അത്ഥതോ അനപേതത്ഥേന, അഭിധാനത്ഥേന വാ അത്ഥോപചാരേന വാ അത്ഥാതി വേദിതബ്ബാ. **സംവണ്ണനാനയോ**തി സംവണ്ണനാ നാമ അവുത്തേസു ഉഹാപോഹക്കമനിദസ്സനതോ ''നയോ''തി വുത്തോ.

൧. **ഉരുവേലാ**തി യഥാവുത്തവാലികരാസിവസേന ലദ്ധനാമകോ ഗാമോ, തസ്മാ സമീപത്ഥേ ഏതം ഭുമ്മം. തഥാഭാവദസ്സനത്ഥം **''നജ്ജാ നേരഞ്ജരായ തീരേ''**തിആദി വുത്തം. അഞ്ഞഥാ തസ്മിം വാലികരാസിമ്ഹി വിഹരതീതി

ആപജ്ജതി, ‘‘ഉരുവേലം പിണ്ഡായ പാവിസീതി യേന ഉരുവേലസേനാനിഗമോ’’തിആദിവചനവിരോധോ ച. **അട്ഠകഥായം** പന മൂലകാരണമേവ ദസ്സിതം. തത്ഥ **തം സന്ധായ വുത്തം…പേ॰… ദട്ഠബ്ബോ**തി നിഗമനവചനം. തം കിമത്ഥന്തി ചേ? ഗാമം സന്ധായ യഥാവുത്തപദത്ഥസമ്ഭവദസ്സനത്ഥം. ‘‘സോ പന ഗാമോ തദുപചാരേന ഏവം നാമം ലഭതീ’’തി വചനം പന അവുത്തസിദ്ധന്തി കത്വാ ന വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം, അഥ വാ യസ്സ ‘‘ഉരുവേലാ’’തി യഥാവുത്തവാലികരാസിസ്സ, തസ്സ സമീപഗാമസ്സപി നാമം. തത്ഥ ആയസ്മാ **ഉപാലിത്ഥേരോ** ന ഇധ ഗാമം സന്ധായ ‘‘ഉരുവേലായം വിഹരതീ’’തി ആഹ ഗോചരഗാമപയോജനാഭാവതോ. ന ഹി ഭഗവാ തം ഗാമം ഗോചരം കത്വാ തദാ തത്ഥ വിഹാസി, തസ്മാ ഏത്ഥ വാലികരാസിസ്സ സമീപേ ബോധിരുക്ഖമൂലേ വിഹാരം സന്ധായ സോ ഏവമാഹാതി ദസ്സേതുകാമോ അട്ഠകഥാചരിയോ ഏവമാഹാതി വേദിതബ്ബം, തസ്മാ ഭഗവതോ ഗാമതോ ദൂരതരേ അരഞ്ഞേ അഭിസമ്ബോധിദീപനേന ദുതിയുപ്പത്തിട്ഠാനനിയമം തീഹി പദേഹി അകാസി ഥേരോതി വേദിതബ്ബം, അഞ്ഞഥാ പദത്തയവചനപയോജനാഭാവതോ. തത്ഥ നദന്താ ഗച്ഛതീതി നദീ. നേലഞ്ജലായാതി വത്തബ്ബേ **ല**-കാരസ്സ **ര**-കാരം കത്വാ **‘‘നേരഞ്ജരായാ’’**തി വുത്തം, കദ്ദമസേവാലവിരഹിതത്താ നിദ്ദോസജലായാതി അത്ഥോ, നീലജലായാതി തസ്സാ നാമമേവ വാ ഏതം.

ബോധിരുക്ഖമൂലേതി ഏത്ഥ ച ബോധി വുച്ചതി അഭിസമ്ബോധോ. സോ ച അത്ഥതോ ഭഗവതോ ചതുത്ഥമഗ്ഗഞാണം ഹോതി ‘‘വിമോക്ഖന്തികമേതം നാമ’’ന്തി (പടി॰ മ॰ ൧.൧൩൩) പടിസമ്ഭിദാവചനതോ. കിഞ്ചാപി തം നാമകരണഭൂതം ചതുത്ഥഫലഞാണമ്പി വത്തും സമ്ഭവതി, കത്തബ്ബകിച്ചാനം പന കരണതോ തം ചതുത്ഥമഗ്ഗഞാണമേവ ഏത്ഥ ബോധീതി വേദിതബ്ബം. തേനേവ **പാളിയം** ‘‘തതിയവിജ്ജായ ആസവാനം ഖയഞാണായാ’’തി തദേവ ദസ്സിതം. **അട്ഠകഥായം** പന ‘‘ബോജ്ഝങ്ഗാ’’തി, ‘‘ബോധിപക്ഖിയാ ധമ്മാ’’തി ച. തത്ഥ യസ്മാ ചതൂസു മഗ്ഗേസു ഞാണം ‘‘ബോധീ’’തി വുച്ചതി, തസ്മാ സാമഞ്ഞതോ വത്തുകാമതാധിപ്പായവസേന ‘‘ബോധി വുച്ചതി ചതൂസു മഗ്ഗേസു ഞാണ’’ന്തി (ചൂളനി॰ ഖഗ്ഗവിസാണസുത്തനിദ്ദേസ ൧൨൧) വുത്തം ഇധാധിപ്പേതഞാണസ്സപി തദന്തോഗധത്താ. അഥ വാ **പാളിയം** ഭഗവതോ ആദിമഗ്ഗത്തയവചനസ്സ വുത്തട്ഠാനാഭാവാ ചതുത്ഥമഗ്ഗഞാണമേവ ഭഗവതോ ഉപ്പന്നം, ന ഭഗവാ സോതാപന്നാദിഭാവം പത്വാ ബുദ്ധോ ജാതോതി സമയന്തരപ്പസങ്ഗനിവാരണത്ഥം ‘‘ചതൂസൂ’’തി വുത്തം ആദിത്തയസ്സ ചതുത്ഥഉപനിസ്സയസമ്ഭവേന ബോധിപരിയായസിദ്ധിതോ. ‘‘പുഗ്ഗലോപി സേനാസനമ്പി ഉപനിസ്സയപച്ചയേന പച്ചയോ’’തി (പട്ഠാ॰ ൧.൧.൯ പച്ചയനിദ്ദേസ) വചനതോ ഫലഹേതുകോ ഫലജനകോ രുക്ഖോ ഫലരുക്ഖോതി വിയ ബോധിഹേതുരുക്ഖോ ബോധിരുക്ഖോതി വേദിതബ്ബോ. ഏത്ഥ ‘‘യസ്മാ കേവലം ബോധീതി രുക്ഖസ്സപി നാമം, തസ്മാ ബോധീ’’തി പരതോ വുത്തം. നിഗ്രോധാദിരുക്ഖതോ അസ്സ വിസേസനവചനം പന തദഞ്ഞബോധിമൂലപ്പസങ്ഗനിവാരണത്ഥം. മഗ്ഗഞാണഞ്ഹി കുസലമൂലത്താ ബോധി ച തം മൂലഞ്ചാതി സങ്ഖ്യം ലഭേയ്യ. പഠമാഭിസമ്ബുദ്ധോ നിസീദതീതി സമ്ബന്ധോ. തേന അഭിസമ്ബുദ്ധദിവസേന സദ്ധിം അട്ഠാഹം ഏകപല്ലങ്കേന നിസിന്നഭാവം ദസ്സേതി. ഏത്ഥ **ഏക**-സദ്ദോ തസ്സ നിസജ്ജാസങ്ഖാതസ്സ പബ്ബജ്ജാനുയോഗാനുരൂപസ്സ പല്ലങ്കസ്സ അഞ്ഞേന ഇരിയാപഥേന അനന്തരിയഭാവം അഥസ്സ അകോപിതഭാവം ദസ്സേതി. **വിമുത്തിസുഖ**ന്തി ഏത്ഥ

വിമുത്തിയം വാ സുഖന്തി ന സമ്ഭവതി. പഞ്ചമജ്ഝാനികത്താ ഭഗവതോ ഫലസമാപത്തിസങ്ഖാതാ വിമുത്തി ഏവ അനുജങ്ഘനട്ഠേന നിബ്ബാനസുഖന്തി വിമുത്തിസുഖം, തം സമാപജ്ജനേന പടിസംവേദീ അനുഭവന്തോ നിസീദി. വേനേയ്യകാലാനതിക്കമനതോ തം അപേക്ഖമാനോ നിസീദി, ന വിമുത്തിസുഖസങ്ഗേന.

അഥ ഖോതി അധികാരന്തരാരമ്ഭേ നിപാതദ്വയം. തേന വിമുത്തിസുഖം പടിസംവേദയമാനോ ന പടിച്ചസമുപ്പാദം മനസാകാസി, കിന്തു തതോ വുട്ഠായാതി ദസ്സേതി . പടിവേധവസേനേവ സുമനസികതസ്സ പടിച്ചസമുപ്പാദസ്സ പുനപ്പുനം മനസികരണം ഗമ്ഭീരത്താ അസ്സാദജനനതോ, ന അപുബ്ബനയദസ്സനാധിപ്പായതോ. പച്ചക്ഖഭൂതസബ്ബധമ്മത്താ ഭഗവതോ അസമ്മോഹതോ, പടിവിദ്ധസ്സ വിസയതോ വാ മനസികരണം പന വിജിതദേസപച്ചവേക്ഖണം വിയ രഞ്ഞോ അപുബ്ബം പീതിം ജനേതി. വുത്തഞ്ഹി ''അമാനുസീ രതീ ഹോതി, സമ്മാ ധമ്മം വിപസ്സതോ''തി (ധം പം ൩൭൩). **രത്തിയാ പഠമം യാമ**ന്തി അച്ചന്തസംയോഗവസേന ഉപയോഗവചനം, തേന തസ്സ വികപ്പനാനത്തതം ദസ്സേതി. കിഞ്ചാപി ''അനുലോമപടിലോമം മനസാകാസീ''തി ഏകതോവ വുത്തം, തഥാപി ഇമിനാ അനുക്കമേനാതി ദസ്സനത്ഥം **''അവിജ്ജാപച്ചയാ''**തിആദി. തത്ഥ ച കിഞ്ചാപി പവത്തിമത്തപച്ചവേക്ഖണാ അധിപ്പേതാ കഥം പഞ്ഞായതീതി? പഠമഭാവായ, പടിലോമമനസികരണം പന അനുലോമേ പച്ചയാനം, പച്ചയുപ്പന്നാനഞ്ച തഥാഭാവസാധനത്ഥം. യസ്മാ അവിജ്ജായ ഏവ നിരോധാ സങ്ഖാരനിരോധോ, ന അഞ്ഞഥാ, തസ്മാ സങ്ഖാരാനം അവിജ്ജാ പച്ചയോ, തസ്സാ ച സങ്ഖാരാ ഫലന്തി ദീപനതോ. തഥാ നിബ്ബാനപച്ചവേക്ഖണായ അനുലോമമനസികരണം കാരണനിരോധാ ഫലനിരോധസാധനത്ഥം. ഏത്ഥ ച അനുഭാവവതോ നിബ്ബാനം ദസ്സിതം. ന ഹി തം അവിജ്ജാദിനിരോധമത്തന്തി. തത്ഥ ''യതോ ഖയം പച്ചയാനം അവേദീ''തി വചനേന അനുലോമോ നാധിപ്പേതോതി സിദ്ധം. മഗ്ഗപച്ചവേക്ഖണായ വത്തബ്ബം നത്ഥി, ഉഭയത്ഥപി കിച്ചതോ, ആരമ്മണതോ ച തസ്സ മഗ്ഗസ്സ വിസയതോ ച തത്ഥ മഗ്ഗോ ദസ്സിതോ.

തത്ഥാഹ - ''പടിച്ചസമുപ്പാദം പടിലോമം മനസാകാസീ''തി ന യുജ്ജതി, ന ഹി പടിലോമാപദേസേന നിദ്ദിട്ഠം നിബ്ബാനം പടിച്ചസമുപ്പാദോ ഭവിതുമരഹതീതി? വുച്ചതേ - ന, തദത്ഥജാനനതോ. അനുലോമപടിലോമന്തി ഹി ഭാവനപുംസകം. അനുലോമതോ, പടിലോമതോ ച തം പടിച്ചസമുപ്പാദം മനസാകാസീതി ഹി തത്ഥ അത്ഥോ. അഞ്ഞഥാ നിരോധസ്സ പടിലോമപ്പസങ്ഗാപത്തിയേവാപജ്ജതി. പടിലോമേ ച പനേതസ്മിം അനുക്കമനിയമോ അനുലോമേ അനുക്കമനിയമതോ സിദ്ധോതി വേദിതബ്ബം. ഏവം സതി പടിച്ചസമുപ്പാദസ്സ പടിലോമോ നാമ അപടിച്ചസമുപ്പാദോതി സിദ്ധം ഹോതി. തേന വുത്തം **അട്ഠകഥായം ''നിരോധോ ഹോതീതി അനുപ്പാദോ ഹോതീ''**തിആദി. ഏവം സന്തേ പുബ്ബാപരവിരോധോ ഹോതി. കഥം? **പടിച്ചാ**തി ഹി ഇമിനാ ഫലസ്സ പച്ചയപരിഗ്ഗഹേന, പച്ചയാനഞ്ച പച്ചയായത്തുപഗമനേന തസ്സ ഉപ്പാദാഭിമുഖഭാവദീപനതോ അസമുപ്പാദോ ന സമ്ഭവതി, തസ്മാ അപടിച്ചസമുപ്പാദോതി ഏവം ഉഭയപടിക്ഖേപേന പനസ്സ പടിലോമതാ വേദിതബ്ബാതി ഏകേ. തം അയുത്തം തസ്സ അനുലോമഭാവനിയമനതോ, അത്ഥാതിസയാഭാവതോ, തസ്മാ അപ്പടിച്ചസമുപ്പാദോ തസ്സ പടിലോമോതി വേദിതബ്ബം. തേനേവ ഭഗവതാ **പാളിയം** പച്ചയപച്ചയുപ്പന്നനിരോധോ വുത്തോ.

തത്ഥ ഹി ‘‘അവിജ്ജായ ത്വേവ അസേസവിരാഗനിരോധാ’’തി ഏവം പച്ചയസ്സ സമുച്ഛിന്നപച്ചയഭാവവസേന പച്ചയനിരോധം, ഫലസ്സ പച്ചയപടിഗ്ഗഹാഭാവവസേന പച്ചയുപ്പന്നനിരോധഞ്ച ദീപേതി. ദുവിധോ **പാളിയം** നിരോധോ അത്ഥതോ അനുപ്പാദോ നാമ ഹോതീതി കത്വാ **അട്ഠകഥായം** ‘‘നിരോധോ ഹോതീതി അനുപ്പാദോ ഹോതീ’’തി വുത്തം. ഏവം സന്തേ നിബ്ബാനം പച്ചയപച്ചയുപ്പന്നാനം നിരോധമത്തന്തി ആപജ്ജതീതി ചേ? ന, തസ്സാനുഭാവദീപനാധിപ്പായതോ. **വിദിതവേലായ**ന്തി മനസികതവേലായന്തി അത്ഥോ, അഞ്ഞഥാ തതോ പുബ്ബേ അവിദിതപ്പസങ്ഗതോ.

ഝായതോതി ഏത്ഥ കാമം ലക്ഖണൂപനിജ്ഝാനേന ഝായതോ ബോധിപക്ഖിയധമ്മാ പാതുഭവന്തി, ചതുഅരിയസച്ചധമ്മാ വാ പകാസന്തി, തഥാപി പുബ്ബഭാഗേ സമഥാദിയാനികവിഭാഗദസ്സനത്ഥം ആരമ്മണൂപനിജ്ഝാനഗ്ഗഹണം. ചതുസച്ചധമ്മഗ്ഗഹണം കാമം അനുലോമപടിച്ചസമുപ്പാദദസ്സനാധികാരേന വിരുജ്ഝതി, തഥാപി ‘‘യോ ദുക്ഖം പരിജാനാതി, സോ സമുദയം പജഹതീ’’തി ലദ്ധിവസേന കതന്തി വേദിതബ്ബം.

൨. **‘‘പച്ചയക്ഖയസ്സാ’’**തി കിച്ചപരിയായവസേന വുത്തം. തേന പച്ചയനിബ്ബാനം, തദുപനിസ്സയനിബ്ബാനഞ്ചാതി ദുവിധം നിബ്ബാനം ദസ്സിതം ഹോതീതി. കാമഞ്ച തം ന കേവലം പച്ചയക്ഖയമത്തം കരോതി, അഥ ഖോ പച്ചയുപ്പന്നക്ഖയമ്പി കരോതി. യതോ ഉഭിന്നമ്പി നിരോധോ ദസ്സിതോ, തഥാപി ഹേതുനിരോധാ ഫലനിരോധോതി കത്വാ ‘‘പച്ചയക്ഖയസ്സാ’’തി വുത്തം. **വുത്തപ്പകാരാ ധമ്മാ**തി ഏത്ഥ ചതുസച്ചഗ്ഗഹണം പഠമഗാഥായം വുത്തനയവിപല്ലാസേന കതന്തി വേദിതബ്ബം.

൩. **സമുദയനിരോധസങ്ഖാതോ അത്ഥോ**തി ഏത്ഥ സമുദയോ കിച്ചവസേന, നിരോധോ ആരമ്മണകിരിയായ. ഏതേന ദ്വിപ്പകാരാ നിരോധാ ദസ്സിതാ ഹോന്തി തസ്സ അനുഭാവസ്സ വസേനാതി അത്ഥോ. യസ്മാ പല്ലങ്കാഭുജിതട്ഠാനഞ്ച ‘‘പല്ലങ്കോ’’തി വുച്ചതി, തസ്മാ ഫലാധിഗമട്ഠാനം ‘‘പല്ലങ്ക’’ന്തി വുത്തം.

അജപാലകഥാവണ്ണനാ

൪. **സമ്മോദീ**തി ഹിതകാമതായ ഭഗവാ തേന ബ്രാഹ്മണേന സദ്ധിം സമ്മോദി. **വേദേഹി അന്ത**ന്തി ഏത്ഥ നിബ്ബാനം അന്തോ നാമ. **വേദാനം വാ അന്തം ഗതത്താ**തി ഏത്ഥ അരഹത്തം. തത്ഥ പഠമേന വേദന്തഗൂ യസ്മാ, തസ്മാ ഏവ വുസിതബ്രഹ്മചരിയോ. ദുതിയേന വേദന്തഗൂ യസ്മാ, തസ്മാ വുസിതബ്രഹ്മചരിയോതി ഏവം യോജനാ കാതബ്ബാ. കിഞ്ചാപി ബ്രാഹ്മണസ്സ ചതുസച്ചയുത്തം അത്ഥതോ വുത്തം, **ഉദാനഗാഥായം** വുത്തപടിവേധാഭാവം സന്ധായ ‘‘ധമ്മചക്കപ്പവത്തന’’ന്തി വുച്ചതീതി പരിഹാരോ.

അജപാലകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

മുചലിന്ദകഥാവണ്ണനാ

൫. മുചലിന്ദവത്ഥുമ്ഹി **ഏതമത്ഥ**ന്തി ഇദാനി വത്തബ്ബമത്ഥം സന്ധായ വുത്തം. **തം വിവേക**ന്തി ഉപധിവിവേകം . ‘‘അബ്യാപജ്ജം സുഖം ലോകേ’’തി ഇമിനാ പഠമമഗ്ഗം ദസ്സേതി തേന സത്തേസു മാരണവസേന ഉപ്പജ്ജനകബ്യാപാദപ്പഹാനസിദ്ധിതോ. ‘‘പാണഭൂതേസു സംയമോ’’തി ഇമിനാ

ദുതിയമഗ്ഗം ദസ്സേതി. മഗ്ഗീ ഹി പുഗ്ഗലോ അവസിട്ഠബ്യാപാദതനുത്തവസേന പാണഭൂതേസു സംയതോ ഹോതി വിഹിംസാധിപ്പായാഭാവതോ. ഏവം ചത്താരോ ഹി മഗ്ഗാ അനുക്കമേനാപി ഗഹിതാ ഹോന്തി.

മുചലിന്ദകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

രാജായതനകഥാവണ്ണനാ

൬. **രാജായതനം** പാതലി. ''ചതുദ്ദിസാ ആഗന്ത്വാ''തി പാഠസേസോ. മുഖവട്ടിയം കിരസ്സ ദിന്നാനം ചതുന്നമ്പി ലേഖാപരിച്ഛേദോ അത്ഥി, തേ വാണിജാ ദേവതായ ഗാരവദസ്സനേന ഭഗവതോ രൂപകായദസ്സനേന പസന്നത്താ സരണം അഗ്ഗഹേസും. ദേവതായ ''ഭഗവാ രാജായതനമൂലേ പഠമാഭിസമ്ബുദ്ധോ''തി വചനം സുത്വാ സാവകസങ്ഘാഭാവം, അഭിസമ്ബുദ്ധധമ്മസബ്ഭാവഞ്ച ജാനിംസൂതി വേദിതബ്ബം. ജാനന്തീതി ബുദ്ധാതി സമ്ബന്ധോ.

രാജായതനകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ബ്രഹ്മയാചനകഥാവണ്ണനാ

൭. **അധിഗതോ ഖോ മ്യായ**ന്തിആദിമ്ഹി **ധമ്മോ**തി ചതുസച്ചധമ്മോ, ഗമ്ഭീരത്താ **ദുദ്ദസോ**. ദുദ്ദസത്താ **ദുരനുബോധോ**. **സന്തോ**തി നിബ്ബുതോ. **പണീതോ**തി അതപ്പകോ. ഇദം ദ്വയം ലോകുത്തരമേവ സന്ധായ വുത്തം. **അതക്കാവചരോ**തി തക്കേന ആകാരപരിവിതക്കേന ഓഗാഹിതബ്ബോ ന ഹോതി, ഞാണേനേവ അവചരിതബ്ബോതി അത്ഥോ. **പണ്ഡിതവേദനീയോ**തി സമ്മാപടിപദം പടിപന്നേഹി പണ്ഡിതേഹി വേദനീയോ. **സബ്ബസങ്ഖാരസമഥോ**തിആദി സബ്ബം നിബ്ബാനമേവ. തഞ്ഹി ഫലൂപചാരേന ഏകമ്പി സമാനം തഥാ തഥാ വുച്ചതി. **രാമാ**തി പജാ. അനു അനു അച്ഛരിയാ **അനച്ഛരിയാ**. തേസം ഭഗവതോ പുബ്ബഭാഗപടിപദം സുതപുബ്ബാനം, ധമ്മസ്സ വാ ഗമ്ഭീരഭാവം അധിഗതപുബ്ബാനം. കിഞ്ചാപി ഭഗവതോ ചത്താരോപി മഗ്ഗാ സുഖപ്പടിപദാ, തഥാപി ബോധിസത്തപടിപദം സന്ധായ **''കിച്ഛേന മേ''**തി വുത്തം. ''പകാസിതം പകാസിതു''ന്തി ഉഭയഥാപി പാഠോ. **പരേതേഹി** യുത്തേഹി. **രാഗരത്താ**തി കാമരാഗദിട്ഠിരാഗേഹി രത്താ. അത്തനിച്ചാദിഗാഹകാ ന ദക്ഖന്തി ന പസ്സിസ്സന്തി.

൮. സഹംപതി കിര ''നസ്സതി വത ഭോ ലോകോ''തി ഇമം സദ്ദം തഥാ നിച്ഛാരേതി, യഥാ ദസസഹസ്സിലോകധാതുബ്രഹ്മാനോ സുത്വാ സന്നിപതിംസു. പഞ്ഞാമയേ അക്ഖിമ്ഹി സന്താനാനുസയിതവസേന അപ്പം പരിത്തം രാഗാദിരജം ഏതേസം, ഏവംസഭാവാതി **അപ്പരജക്ഖജാതികാ**. **അസ്സവനതാ**തി അസ്സവനതായ.

സമലേഹി സത്ഥാരേഹി. **അപാപുരേത**ന്തി വിവര ഏതം. **അമതസ്സ ദ്വാര**ന്തി അരിയമഗ്ഗം, ചതുസച്ചധമ്മം വാ. വിജ്ജത്തയചതുമഗ്ഗഞാണേഹി പുനപ്പുനം **ബുദ്ധം** പടിവിദ്ധം. **സേലേ**തി സിലാമയേ. വിഗതരജത്താ സുഖദസ്സനയോഗ്ഗേ ഇതോ ച ഏത്തോ ച ആഗന്ത്വാ യഥാ ഠിതോ ചക്ഖുമാ പുരിസോ സമന്തതോ ജനതം പസ്സേയ്യ. ത്വമ്പി **സുമേധ** സുന്ദരപഞ്ഞ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണാധിഗമായ **സമന്തചക്ഖു**. സബ്ബകിലേസസങ്ഗാമാനം വിജിതത്താ **വിജിതസങ്ഗാമ**.

ജാതികന്താരാദിനിത്ഥരണത്ഥം വേനേയ്യജനസത്ഥവാഹനസമത്ഥതായ **സത്ഥവാഹ**. കാമച്ഛന്ദഇണസ്സ അഭാവതോ **അണണ**.

൯. ബുദ്ധചക്ഖുനാ ഇന്ദ്രിയപരോപരിയത്തഞാണേന ച ആസയാനുസയഞാണേന ച. ഇമേസഞ്ഹി ദ്വിന്നം ഞാണാനം "ബുദ്ധചക്ഖൂ"തി നാമം. **ഉപ്പലിനിയ**ന്തി ഉപ്പലവനേ. ഏവം സേസേസുപി . **അന്തോ നിമുഗ്ഗപോസീനീ**തി യാനി അന്തോ നിമുഗ്ഗാനേവ പോസിയന്തി, തഥ യാനി **ഉദകം അച്ചുഗ്ഗമ്മ ഠിതാനി,** താനി സൂരിയരംസിസമ്ഫസ്സം ആഗമയമാനാനി ഠിതാനി അജ്ജ പുപ്ഫനകാനി. യാനി **സമോദകം ഠിതാനി,** താനി സ്വേ പുപ്ഫനകാനി. യാനി ഉദകാനുഗ്ഗതാനി, താനി തതിയദിവസേ പുപ്ഫനകാനി. ഉദകാ പന അനുഗ്ഗതാനി അഞ്ഞാനിപി സരോഗഉപ്പലാദീനി നാമ ഹോന്തി. യാനി നേവ പുപ്ഫിസ്സന്തി മച്ഛകച്ഛപഭക്ഖാനേവ ഭവിസ്സന്തി, താനി പാളിനാരുള്ഹാനി, ആഹരിത്വാ പന ദീപേതബ്ബാനി. ഏതേഹി ഉഗ്ഘടിതഞ്ഞൂ വിപഞ്ചിതഞ്ഞൂ നേയ്യോ പദപരമോതി ചത്താരോ പുഗ്ഗലാ യോജേതബ്ബാ. **പച്ചഭാസീ**തി പതി അഭാസി.

അപാരുതാതി വിവടാ. പച്ഛിമസ്സ പദദ്വയസ്സ അയമത്ഥോ. അഹഞ്ഹി അത്തനോ പഗുണം സുപ്പവത്തമ്പി ഇമം പണീതം ഉത്തമം ധമ്മം കായവാചാകിലമഥസഞ്ഞീ ഹുത്വാ നാഭാസി.

ബ്രഹ്മയാചനകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പഞ്ചവഗ്ഗിയകഥാവണ്ണനാ

൧൦. ഇദാനി പന സബ്ബോ ജനോ സദ്ധാഭാജനം ഉപനേതു, പൂരേസ്സാമി നേസം സങ്കപ്പന്തി. **അപ്പരജക്ഖജാതികോ**തി സമാപത്തിയാ വിക്ഖമ്ഭിതകിലേസത്താ നിക്കിലേസജാതികോ. **ആജാനിസ്സതീ**തി ചേ ന നിട്ഠാനമകംസു ധമ്മസങ്ഗാഹകാ തേ വിനയക്കമഞ്ഞാ, അഹം ദേസേയ്യം പടിവിജ്ഝിസ്സതീതി അധിപ്പായോ, "മുദ്ധാപി തസ്സ വിപതേയ്യാ"തി (അം॰ നി॰ വ്യ.൧൧; പാരാ॰ വ) ഏത്ഥ വിയ അഭൂതപരികപ്പോ കിരേസോ. ലോകേ തസ്സ അധിമുത്തഭാവദീപനത്ഥഞ്ഹി ഇദം വചനം അത്തനോ തദുപദേസേന അവിദിതഭാവദീപനത്ഥം. തസ്സ അനന്തേവാസികഭാവദീപനത്ഥന്തി ഏവമാദീനി പനേത്ഥ പയോജനാനി. **ഭഗവതോപി ഖോ ഞാണ**ന്തി സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം തസ്സ മരണാരമ്മണം ഉപ്പജ്ജി. തേന തതോ പുബ്ബേ തസ്സ സതി ധമ്മദേസനായ ഖിപ്പം ജാനനഭാവാരമ്മണന്തി ദീപേതി. പരോപദേസതോ അജാനിത്വാ പച്ചക്ഖതോ മരണസച്ഛികിരിയമ്പി ദസ്സേതി. ബുദ്ധാനമ്പി അനേകഞാണസമോധാനാഭാവതോ സുവുത്തമേതം. ചിത്തപുബ്ബികാ ഹി ചിത്തപ്പവത്തി, അഞ്ഞഥാ നവസത്തപാതുഭാവപ്പസങ്ഗോ. സബ്ബധമ്മാനം ഏകതോ ഗഹണേ വിരുദ്ധകാലാനം ഏകതോ ജാനനപ്പസങ്ഗോ. തതോ ഏകഞാണസ്സ വിതഥഭാവപ്പത്തിദോസോ, തസ്മാ സബ്ബസ്സ വിനാനേകഞാണസമോധാനം ആപജ്ജിതധമ്മേസു അപ്പടിഹതഞാണവന്തത്താ പന സബ്ബഞ്ഞൂ ഏവ ഭഗവാതി വേദിതബ്ബം, ന സബ്ബകാലം ഏകതോ. ആളാരാദീനം മരണാജാനനതോതി ചേ? ന, തസ്സ ജാനനേന പുഥുജ്ജനസ്സാപി സബ്ബഞ്ഞുതാപത്തിപ്പസങ്ഗതോ. യദാഭാവേന യദാഭാവോ തബ്ഭാവേന തസ്സാഭാവപ്പസങ്ഗോ ലോകേ സിദ്ധോതി. "ഭഗവതോപി ഖോ ഞാണം ഉദപാദീ"തി വചനതോ തസ്സ മരണജാനനം സിദ്ധന്തി കത്വാ ഭവം മതേനേവ ഭഗവാ സബ്ബഞ്ഞൂതി സിദ്ധം ന ദേവതാരോചനതോ പുബ്ബേ അജാനനതോതി

ചേ? ന, വിസേസം പരിഗ്ഗഹേത്വാ അന്തരാ പജാനനതോ, ദേവതായ സബ്ബഞ്ഞുഭാവപ്പത്തിദോസതോ ച. ന ഹി സോ കസ്സചി വചനേന അഞ്ഞാസീതി.

അപിച കിമിദം തത്ഥ ജാനനം നാമ തദാരമ്മണഞാണുപ്പത്തീതി ചേ? ന, ലോകേ സബ്ബഞ്ഞുനോ അച്ചന്താഭാവപ്പസങ്ഗതോ. സാധികാ ഹി മയാ ഏകഞാണക്ഖണേ സബ്ബം ഞാണം, തദഞ്ഞേസഞ്ച തദഞ്ഞാണാനുപ്പത്തി. അപിച സബ്ബഞ്ഞുനോ സബ്ബധമ്മവിസയേ ഞാണപച്ചുപട്ഠാനസിദ്ധി തസ്സ ഞാണസ്സ അത്തനാവ അത്തനോ അവിസയോതി ചേ? ന, ഹേതുനിദസ്സനാനുപ്പത്തിതോ. അപിച "ഭഗവതോപി ഖോ ഞാണം ഉദപാദീ"തി ഏത്ഥ വിസേസവചനം അത്ഥി. യേന ദേവതാരോചനുത്തരകാലമേവ ഭഗവതോ ഞാണം ഉദപാദീതി പഞ്ഞായതി. ന ഹി വചനപുബ്ബാപരിയഭാവമത്തേന തദത്ഥപുബ്ബാപരിയതാ ഹോതി, തസ്മാ അയുത്തമേതം. **അഭിദോസകാലംകതോതി** പഠമയാമേ കാലംകതോ. "മജ്ഝിമയാമേ"തിപി വദന്തി. ഉഭയത്ഥപി മഹാജാനിയോ. സത്തദിവസബ്ഭന്തരേ, ഏകദിവസബ്ഭന്തരേ ച പത്തബ്ബമഗ്ഗഫലതോ പരിഹീനത്താ മഹതീ ജാനി അസ്സാതി **മഹാജാനി**. തേസു ഹി ദ്വീസു ആളാരോ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനഭവേ നിബ്ബത്തോ, ഉദകോ ഭവഗ്ഗേ, തസ്മാ നേസം ധമ്മദേസനായ അക്ഖണേ നിബ്ബത്തഭാവം സന്ധായ ഭഗവാ ഏവം ചിന്തേസി, ന ഇതോ മനുസ്സലോകതോ ചുതിഭാവം സന്ധായാതി വേദിതബ്ബം. അബുദ്ധവേനേയ്യതഞ്ച സന്ധായാതി നോ തക്കോ, അഞ്ഞഥാ അനിട്ഠപ്പസങ്ഗോതി ആചരിയോ.

ബോധിസത്തസ്സ ജാതകാലേ സുപിനപടിഗ്ഗാഹകാ ചേവ ലക്ഖണപരിഗ്ഗാഹകാ ച അട്ഠ ബ്രാഹ്മണാ. തേസു തയോ ദ്വിധാ ബ്യാകരിംസു "ഇമേഹി ലക്ഖണേഹി സമന്നാഗതോ അഗാരം അജ്ഝാവസന്തോ രാജാ ഹോതി ചക്കവത്തി, പബ്ബജന്തോ ബുദ്ധോ"തി. പഞ്ച ബ്രാഹ്മണാ "അഗാരേ ന തിട്ഠതി, ബുദ്ധോവ ഹോതീ"തി ഏകംസബ്യാകരണാവ അഹേസും. തേസു പുരിമാ തയോ യഥാമന്തപാരം ഗതാ. ഇമേ പന മന്തപാരം അതിക്കമന്താ അത്തനാ ലദ്ധം പുഞ്ഞമഹത്തം വിസ്സജ്ജേത്വാ ബോധിസത്തം ഉദ്ദിസ്സ പുരേതരമേവ പബ്ബജിംസു. ഇമേ സന്ധായ വുത്തം **"പഞ്ചവഗ്ഗിയാ"**തി. "തേസം പുത്താ"തിപി വദന്തി, തം **അട്ഠകഥായം** പടിക്ഖിത്തം. കസ്മാ പനേത്ഥ ഭഗവാ "ബഹൂപകാരാ ഖോ മേ"തി ചിന്തേസി. കിം ഉപകാരകാനം ഏവ ഏസ ധമ്മം ദേസേതി, ഇതരേസം ന ദേസേതീതി? നോ ന ദേസേതി. ഉപകാരാനുസ്സരണമത്തകേനേവ വുത്തന്തി അട്ഠകഥാനയോ. അത്തനോ കതഞ്ഞുകതവേദിഭാവപ്പകാസനത്ഥം, കതഞ്ഞുതാദിപസംസനത്ഥം, പരേസഞ്ച കതഞ്ഞുഭാവാദിനിയോജനത്ഥം, ഖിപ്പജാനനപ്പസങ്ഗനിവാരണത്ഥം.

൧൧. **അന്തരാ ച ഗയം അന്തരാ ച ബോധി**ന്തി ഗയായ ച ബോധിയാ ച മജ്ഝേ തിഗാവുതന്തരേ ഠാനേ. ബോധിമണ്ഡതോ ഹി ഗയാ തീണി ഗാവുതാനി. ബാരാണസിനഗരം അട്ഠാരസ യോജനാനി. ഉപകോ പന ബോധിമണ്ഡസ്സ ച ഗയായ ച അന്തരേ ഭഗവന്തം അദ്ദസ. **അന്തരാ**-സദ്ദേന പന യുത്തത്താ ഉപയോഗവചനം കതം. ഈദിസേസു ച ഠാനേസു അക്ഖരചിന്തകാ ഏകമേവ അന്തരാസദ്ദം പയുജ്ജന്തി, സോ ദുതിയപദേപി യോജേതബ്ബോ. അയോജിയമാനേ പന ഉപയോഗവചനം ന പാപുണാതി. ഇധ പന യോജേത്വാവ വുത്തോതി.

സബ്ബാഭിഭൂതി സബ്ബം തേഭൂമകധമ്മം അഭിഭവിത്വാ ഠിതോ. **തണ്ഹക്ഖയേ**തി നിബ്ബാനേ. **വിമുത്തോ**തി ആരമ്മണതോ വിമുത്തോ. **നത്ഥി മേ പടിപുഗ്ഗലോ**തി മയ്ഹം പടിപുഗ്ഗലോ നാമ നത്ഥി, അസദിസോതി അത്ഥോ, മമ സബ്ബഞ്ഞുഭാവേ ദോസം ദസ്സേത്വാ ലോകേ ഠാതും അസമത്ഥതായ മമ പച്ചത്ഥികപുഗ്ഗലോ വാ നത്ഥീതി അത്ഥോ. **ആഹഞ്ഛം അമതദുന്ദുഭി**ന്തി ധമ്മചക്ഖുപടിലാഭായ അമതഭേരിം പഹരിസ്സാമീതി ഗച്ഛാമി.

അരഹസി അനന്തജിനോ ഭവിതും യുത്തോ ത്വന്തി അത്ഥോ. ഇദമ്പി അത്തനോ സത്ഥുനാമം. **ഹുപേയ്യാസീ**തി ആവുസോ ഏവമ്പി നാമ ഭവേയ്യ. **പക്കാമീ**തി **വങ്കഹാരജനപദം** നാമ അഗമാസി. ഭഗവാപി "തത്ഥ തസ്സ മിഗലുദ്ദകസ്സ ധീതുയാ ചാപായ ഉക്കണ്ഠിത്വാ പുന ആഗന്ത്വാ അനാഗാമീ അയം ഭവിസ്സതീ"തി ഉപനിസ്സയസമ്പത്തിം ദിസ്വാ തേന സദ്ധിം ആലപി. സോ ച തഥേവാഗന്ത്വാ പബ്ബജിത്വാ അനാഗാമീ ഹുത്വാ അനുക്കമേന കാലം കത്വാ അവിഹേസു ഉപ്പജ്ജിത്വാ അരഹത്തം പാപുണി.

൧൨. **സണ്ഠപേസു**ന്തി കതികം അകംസു. **പധാനവിബ്ഭന്തോ**തി പധാനതോ ഭട്ഠോ പരിഹീനോ. "അഭിജാനാഥ നു ഭാസിതമേത"ന്തി, "വാചം ഭാസിതമേവ"ന്തി ച ഏവരൂപം കഞ്ചി വചനഭേദം അകാസീതി അധിപ്പായോ. **ഭഗവന്തം സുസ്സൂസിംസൂ**തി ഭഗവതോ വചനം സോതുകാമാ അഹേസും. **അഞ്ഞാ**തി അഞ്ഞായ, ജാനിതുന്തി അത്ഥോ.

൧൩. അഥ കിമത്ഥം ആമന്തേസീതി? തതോപി സുട്ഠുതരം പടിജാനനത്ഥം, ധമ്മസ്സ അഭിഭാരിയദുല്ലഭഭാവദീപനത്ഥം, അക്ഖരവിക്ഖേപനിവാരണത്ഥഞ്ച. തത്ഥ **ദ്വേമേ**തി അന്തദ്വയവചനം അഞ്ഞേസമ്പി തദന്തോഗധഭാവതോ. അപിച യോജനാവസേന. തണ്ഹാഅവിജ്ജാതി ഹി സംസാരപ്പവത്തിയാ സീസഭൂതാ ദ്വേ കിലേസാ. തേ ച സമഥവിപസ്സനാനം പടിപക്ഖഭൂതത്താ **അന്താ** നാമ. തേസു തണ്ഹാവസേന കാമസുഖല്ലികാനുയോഗം ഭജന്തോ സമഥം പരിഹാപേതി ബാലോ, തഥാ അവിജ്ജാവസേന അത്തകിലമഥാനുയോഗം ഭജന്തോ ഗച്ഛന്തോ വിപസ്സനന്തി ന സക്കാ ഉഭോ ദ്വേ അന്തേ അപ്പഹായ അമതം അധിഗന്തുന്തി ഏവം വുത്താ. അപിച ലീനുദ്ധച്ചപഹാനദസ്സനമേതം. ലീനോ ഹി നിക്ഖിത്തവീരിയാരമ്ഭോ കാമസുഖഞ്ച ഭജതി, ഇതരോ അച്ചാരദ്ധവീരിയോ അത്തകിലമഥം. ഉഭോപി തേ വീരിയസമതായ പടിപക്ഖത്താ അന്താ നാമ. അപിച തിസ്സോ സാസനേ പടിപദാ വുത്താ ആഗാള്ഹാ, നിജ്ഝാമാ, മജ്ഝിമാ ച. തത്ഥ **ആഗാള്ഹാ** "പാണാതിപാതീ ഹോതി, നത്ഥി കാമേസു ദോസോ"തി ഏവമാദികാ. **നിജ്ഝാമാ** "അചേലകോ ഹോതി, മുത്താചാരോ"തി ഏവമാദികാ, **മജ്ഝിമാ** "അയമേവ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ"തി ഏവമാദികാ. തത്ഥ കാമസുഖല്ലികാനുയോഗോ ആഗാള്ഹാ നാമ പടിപദാ ഹോതി സബ്ബാകുസലമൂലത്താ. അത്തകിലമഥാനുയോഗോ നിജ്ഝാമാ നാമ അത്തജ്ഝാപനതോ. ഉഭോപേതേ മജ്ഝിമായ പടിപദായ പടിപക്ഖഭൂതത്താ അന്താ നാമ, തസ്മാ ഇമേവ സന്ധായ ദ്വേമേതി. കിമത്ഥം ഭഗവാ "പബ്ബജിതേന ന സേവിതബ്ബാ"തി പബ്ബജിതേ ഏവ അധികരോതി, ന ഗഹട്ഠേതി? പബ്ബജിതാനം തദധിമുത്തത്താ, സുഖപരിവജ്ജനസമത്ഥതായ, തദധികതത്താ ച പബ്ബജിതാ ഏത്ഥ അധികതാ, ന ഗഹട്ഠാ. യദി ഏവം കിമത്ഥം കാമസുഖല്ലികാനുയോഗമാഹ, നനു തേ പകതിയാപി കാമപരിച്ചാഗം കത്വാ തം നിസ്സരണത്ഥം പബ്ബജിതാതി? ന, തേസം അന്തദ്വയനിസ്സിതത്താ. തേ ഹി ഇധ ലോകേ കാമേന വിസുദ്ധിമിച്ഛന്തി

അത്തകിലമഥാനുയോഗമനുയുത്താ തസ്സേവ തപസ്സ ഫലേന പേച്ച ദിബ്ബേ കാമേ ആസീസമാനാ ദള്ഹതരം കാമസുഖല്ലികാനുയോഗമനുയുത്താതി വേദിതബ്ബാ . അന്തഥോ പന ഇധ കുച്ഛിതട്ഠേന വേദിതബ്ബോ "അന്തമിദം, ഭിക്ഖവേ, ജീവികാനം, യദിദം പിണ്ഡോല്യ"ന്തിആദീസു (ഇതിവു॰ ൯൧; സം॰ നി॰ ൩.൮൦) വിയ.

യോ ചായം കാമേസു കാമസുഖല്ലികാനുയോഗോതി എത്ഥ **കാമേസൂ**തി വത്ഥുകാമോ അധിപ്പേതോ, ദുതിയോ കിലേസകാമോ . തംസമ്പയുത്തസുഖമേത്ഥ കാമസുഖം നാമ. തേന വിപാകസുഖസ്സ നിരവജ്ജഭാവം ദീപേതീതി. **അല്ലീയനം** നാമ തദഭിനന്ദനാ. **അനുയോഗോ** നാമ ഭവന്തരേ തദനുയോഗപത്ഥനാ. ഹാനഭാഗിയകരത്താ കുസലപക്ഖസ്സ, ഹീനപുഗ്ഗലഭാവിതത്താ, ഹീനധാതുപഭവത്താ ച ലാമകട്ഠേന **ഹീനോ**. ഗാമനിവാസിസത്തധമ്മത്താ **ഗമ്മോ**. പുഥുജ്ജനസാധാരണത്താ **പോഥുജ്ജനികോ**. **അനരിയോ**തി അരിയാനം അനധിപ്പേതത്താ, അരിയധമ്മപടിപക്ഖത്താ, അനരിയകരത്താ, അനരിയധമ്മത്താ, അനരിയാചിണ്ണത്താ ച വേദിതബ്ബോ. അനത്ഥസങ്ഖാതസംസാരഭയാവഹത്താ, അനത്ഥഫലനിബ്ബത്തകത്താ ച **അനത്ഥസംഹിതോ**. അത്തനോ കേവലം ഖേദൂപഗമോ അത്തകിലമഥോ നാമ. സോ ദിട്ഠിഗതപുബ്ബകത്തതപാനുക്കമകിരിയാവിസേസം നിസ്സായ പവത്തതി, തസ്സ ദിട്ഠിവസേന അനുയോഗോ **അത്തകിലമഥാനുയോഗോ** നാമ. അത്തവിയോഗവിത്താപരിസ്സമത്താ, അനുപായപവത്തത്താ സമ്പജ്ജമാനോ മിഗയോനിഗോയോനികുക്കുരയോനിസൂകരയോനീസു പാതയതി. വിപച്ചമാനോ നരകം നേതീതി അനത്ഥസംഹിതോ. **ഏതേ ത്വാ**തി ഏതേ തു. **തഥാഗതേനാ**തി അത്താനം അവിതഥാഗമനം ആവി കരോതി, തേനേതം ദസ്സേതി "ന മയാ പരിവിതക്കിതമത്തേന വിതക്കിതാ, കിന്തു മയാ തഥാഗതേനേവ സതാ അഭിസമ്ബോധിഞാണേന അഭിസമ്ബുദ്ധോ"തി. **ചക്ഖുകരണീ**തിആദീഹി പന തമേവ പടിപദം ഥോമേതി. ഭേസജ്ജം ആതുരസ്സ വിയ "ചക്ഖുകരണീ"തി ഇമിനാ ഞാണചക്ഖുവിസോധനം വുത്തം. **ഞാണകരണീ**തി ഇമിനാ അന്ധകാരവിധമനം വുത്തം. **ഉപസമായാ**തി കിലേസപരിളാഹപടിപ്പസ്സദ്ധി വുത്താ. **അഭിഞ്ഞായാ**തി സച്ചപടിവേധനം വുത്തം. **സമ്ബോധായാ**തി സച്ചപടിവിജ്ഝനം വുത്തം. **നിബ്ബാനായാ**തി സോപാദിസേസനിബ്ബാനധാതുയാ അനുപാദിസേസനിബ്ബാനധാതുയാതി ഏവം യഥാസമ്ഭവം യോജേത്വാ കഥേതബ്ബം.

൧൪. കസ്മാ പനേത്ഥ ഭഗവാ അഞ്ഞത്ഥ വിയ അനുപുബ്ബിം കഥം അകഥേത്വാ പഠമമേവ അസേവിതബ്ബമന്തദ്വയം വത്വാ മജ്ഝിമപടിപദം ദേസേസീതി? അത്താദിമിച്ഛാഭിമാനനിവാരണത്ഥം, കുമ്മഗ്ഗപടിപത്തിനിവാരണത്ഥഞ്ച അന്തദ്വയവജ്ജനം വത്വാ അത്തനോ വിസേസാധിഗമദീപനനയേന അബാഹുല്ലികാദിഭാവദസ്സനത്ഥം, തേസഞ്ച മജ്ഝിമപടിപദാദീപനേന തത്ഥ അനുയോജനത്ഥം പച്ഛാ സമ്മാപടിപദം ദേസേസി, തതോ തസ്സ മജ്ഝിമപടിപദാസങ്ഖാതസ്സ അരിയമഗ്ഗസ്സ വിസയദസ്സനത്ഥം ചതുസച്ചധമ്മം സങ്ഖേപവിത്ഥാരവസേന ദേസേതുകാമോ **"ഇദം ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖ"**ന്തിആദിമാഹ, അയമേത്ഥ അനുസന്ധി. "ഇദം ദുക്ഖം അരിയസച്ചന്തി മേ, ഭിക്ഖവേ"തിആദി സുത്താനുസന്ധിപകആസനത്ഥം അയമനുക്കമോ വേദിതബ്ബോ. യഥാവുത്തം പടിപദം സുത്വാ കിര കോണ്ഡഞ്ഞോ ആഹ "കഥം ഭഗവതാ വുത്തപടിപദായ ഉപ്പത്തി സിയാ.

അയഞ്ഹി പടിപദാ കിലേസാനം അനുപ്പത്തിയാ സതി സമ്ഭവതി, ന അഞ്ഞഥാ. കിലേസാനഞ്ച യദി ലോഭതോ ഉപ്പത്തി ഖുപ്പിപാസാനം വിയ, തദാസേവനായ അനുപ്പത്തി സിയാ, തദവത്ഥുസ്സ വാ തേസം ഉപ്പത്തി. തദവത്ഥുവിപരീതകായകിലമഥാസേവനായ അനുപ്പത്തി സിയാ. ഉഭോപേതാ ഭഗവതാ 'അന്താ'തി വുത്താ, തസ്മാ കഥം പനേതിസ്സായ സമ്മാപടിപദായ ഉപ്പത്തി സമ്ഭവേയ്യാ''തി. ഭഗവാ ആഹ അനുപായാസേവനതോ. കഥന്തി ചേ? -

''സംസാരമൂലതോ ഞാണം, തഞ്ച ഞാണാ പഹിയ്യതി;
ജീവിതേ സതി തം ഹോതി, തഞ്ച ജീവിതസാധനേ.

''തസ്മാ ഞാണായ മേധാവീ, രക്ഖേ ജീവിതമത്തനോ;
ഞാണസാധനഭൂതഞ്ച, സീലഞ്ച പരിപാലയേ.

''ജീവിതഞ്ച യഥാ ലോകേ, ഭിന്നേ കായേ ന വിജ്ജതി;
തഥേവ ഭിന്നസീലസ്സ, നത്ഥി ഞാണസ്സ സമ്ഭവോ.

''തസ്മാ ആയുഞ്ച സീലഞ്ച, ഞാണത്ഥം രക്ഖതാ സതാ;
സേവിതബ്ബാ ന കാമാപി, നാപി കായവിനാസനാ.

''കാമേസു ഗേധമുപഗമ്മ ഹിനോ ഗമ്മഞ്ച,
അച്ചുദ്ധനോ കിലമഥം ഗമുപേതി മൂള്ഹോ;
യോ മജ്ഝിമം പടിപദം പരമം ഉപേതി,
സോ ഖിപ്പമേവ ലഭതേ പരമം വിമോക്ഖ''ന്തി.

സുത്വാ തദേതം സുഗതസ്സ വാക്യം,
പഞ്ഞം മുനീ സോ സുതജം ലഭിത്വാ;
ചിന്താമയം ഞാണ പവേസമാനോ,
ഉച്ഛിന്ദയം പഞ്ഹമിമം അപുച്ഛി.

''നിബ്ബേധപദട്ഠാനം പഹായ ഘോരം,
തപം കഥമിവാതി സോ ത്വം;
ബ്രൂഹി തദേവ ഹോതി ഭിക്ഖു ചര,
വിരാഗമുപയാതി ച ദുക്ഖസച്ചസ്സ;
ദസ്സനേനേവ ദുക്ഖാനുഭവനാ,
തമ്ഹി ദോസസ്സ പച്ചയോ''തി.

സുത്വാവ കോണ്ഡഞ്ഞോ മുനിവചനം,
വുട്ഠായ ഹട്ഠോ സഹസാ അവോച;
''ഉദാഹര ത്വം ഭഗവാ മമേതം,
ഭിക്ഖു യഥാ പസ്സതി ദുക്ഖസച്ച''ന്തി.

ചിന്താമയിസ്സ പഞ്ഞാപരിപുണ്ണാ ഭാവനാമയിപഞ്ഞാസമ്പത്തി ജാനിതബ്ബാ ഇമേഹി ഇതി ഭഗവാ സുത്തമിദമാഹാതി കിര. കസ്മാ ഭഗവാ കോണ്ഡഞ്ഞസ്സ പുരിമമേവ സച്ചദേസനം അവഡ്ഢേത്വാ അത്തനോ അധിഗതക്കമമാഹാതി? നാഹം കസ്സചി ആഗമം ദേസേമി, അപിച ഖോ സയമേവ ഏവമധിഗതോമ്ഹീതി ദസ്സനത്ഥം. തത്ഥ ''പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസൂ''തി ഇമിനാ ഇദം അത്ഥദ്വയം ദസ്സേതി, ന മയാ ആളാരതോ, ഉദകതോ വാ അയം

ധമ്മോ സുതോ, കിന്തു പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസ്വേവ ഞാണം മേ ഉദപാദീതി മജ്ഝിമായ പടിപദായ ആനുഭാവം പകാസേതി. അപിച യസ്മാ ഏവം പടിപന്നോ വിനാപി പരോപദേസേന അരിയസച്ചാനി പസ്സതി, തസ്മാ കഥം തുമ്ഹേവ മമാപദേസേന ന പസ്സഥാതി.

൧൭. **ചക്ഖു**ന്തിആദീനി പഞ്ച പദാനി ഞാണവേവചനാനേവ. ഞാണഞ്ഹി സച്ചാനം ആലോചനതോ ചക്ഖുഭൂതത്ഥജാനനതോ **ഞാണം**. പകാരേഹി ജാനനതോ **പഞ്ഞാ**. കിലേസവിദാരണതോ, വിജ്ജനതോ ച **വിജ്ജാ**. സച്ചച്ഛാദകതമവിനാസനതോ, തേസം ഗതികോടിപകാസനതോ **ആലോകോ**തി വേദിതബ്ബം. തത്ഥ പഠമേന പരിവട്ടേന സച്ചാനം അഞ്ഞമഞ്ഞം അസങ്കരതോ ഠപനപഞ്ഞം ദസ്സേതി, ദുതിയേന തേസം കത്തബ്ബാകാരപരിച്ഛിന്ദനപഞ്ഞം, തതിയേന സച്ചേസു ഞാണകിച്ചസന്നിട്ഠാനം ദസ്സേതി.

൧൮. **യാവകീവഞ്ചാ**തി ദ്വീഹി പദേഹി യാവഇച്ചേവ വുത്തം ഹോതി "ഇതി ചിത്തമനോ"തിആദി വിയ. രാഗാദീഹി അകുപ്പതായ **അകുപ്പാ വിമുത്തി**. **വേയ്യാകരണ**ന്തി ധമ്മദേസനാ. സാ ഹി ധമ്മാനം ബ്യാകരണതോ പകാസനതോ "വേയ്യാകരണ"ന്തി വുച്ചതി. **വിരജം വീതമല**ന്തി എത്ഥ വിരജം വിസമഹേതുവാദവിഗമതോ. വീതമലം അഹേതുകവാദവിഗമതോ. വിരജം സസ്സതദിട്ഠിപ്പഹാനതോ. വീതമലം ഉച്ഛേദദിട്ഠിപ്പഹാനതോ. വിരജം പരിയുട്ഠാനപ്പഹാനതോ. വീതമലം അനുസയപ്പഹാനതോ. **ധമ്മചക്ഖു**ന്തി ധമ്മമത്തദസ്സനം, ന തത്ഥ സത്തോ വാ ജീവോ വാ കാരകോ വാ വേദകോ വാതി, തേനേവാഹ **"യം കിഞ്ചി സമുദയധമ്മം, സബ്ബന്തം നിരോധധമ്മ"**ന്തി. ഇദഞ്ഹി തസ്സ ധമ്മചക്ഖുസ്സ ഉപ്പത്തിആകാരദസ്സനത്ഥം വുത്തം. തഞ്ഹി നിരോധം ആരമ്മണം കത്വാ കിച്ചവസേന ഏവ സങ്ഖതം പടിവിജ്ഝന്തം ഉപ്പജ്ജതി.

൧൯. **ധമ്മചക്ക**ന്തി എത്ഥ ദേസനാഞാണം അധിപ്പേതം, പടിവേധഞാണഞ്ച ലബ്ഭതേവ. എത്ഥ കിമത്ഥം ദേവാ സദ്ദമനുസ്സാവേസുന്തി? നാനാദിട്ഠിഗതന്ധകാരവിധമനതോ ലദ്ധാലോകത്താ, അപായഭയസമതിക്കമനതോ അസ്സാസം പത്തത്താ, ദേവകായവിമാനദസ്സനതോ പീതിപാമോജ്ജചലിതത്താ ചാതി ഏവമാദീനേത്ഥ കാരണാനി വദന്തി. പഥവികമ്പനമഹാസദ്ദപാതുഭാവോ ച ധമ്മതാവസേനേവ ഹോതീതി ഏകേ. ദേവതാനം കീളിതുകാമതായ പഥവികമ്പോ. ബഹുനോ ദേവസങ്ഘസ്സ സന്നിപാതതോ, ഭഗവതോ സരീരപ്പഭാജാലവിസജ്ജനതോ ചാതി ഏകച്ചേ.

൨൦. പബ്ബജ്ജൂപസമ്പദാവിസേസന്തി അത്ഥോ. തത്ഥ **ഇതി**-സദ്ദോ തസ്സ ഏഹിഭിക്ഖൂപസമ്പദാപടിലാഭനിമിത്തവചനപരിയോസാനദസ്സനോ. തദവസാനോ ഹി തസ്സ ഭിക്ഖുഭാവോ. **സ്വാക്ഖാതോ**തിആദി "ഏഹീ"തി ആമന്തനായ പയോജനദസ്സനവചനം. "ഏഹിഭിക്ഖൂ"തി ഭഗവാ അവോച "സ്വാക്ഖാതോ ധമ്മോ ചര...പേ॰... കിരിയായാ"തി ച അവോചാതി പദസമ്ബന്ധോ. തത്ഥ **ചര ബ്രഹ്മചരിയ**ന്തി അവസിട്ഠം മഗ്ഗത്തയബ്രഹ്മചരിയം സമധിഗച്ഛ. കിമത്ഥം? സമ്മാദുക്ഖസ്സന്തകിരിയായാതി അത്ഥോ. "ഏഹിഭിക്ഖൂ"തി ഇമിനാ ഭഗവതോ വചനേന നിപ്ഫന്നത്താ കാരണൂപചാരേന **"ഏഹിഭിക്ഖൂപസമ്പദാ"**തി വുത്താ. സാവ തസ്സായസ്മതോ യാവജീവം ഉപസമ്പദാ അഹോസീതി അത്ഥോ. തേന തസ്സാ ഉപസമ്പദായ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാതാദിനാ വിച്ഛേദാ വാ തദഞ്ഞായ ഉപസമ്പദായ കിച്ചം വാ നത്ഥീതി ഇദമത്ഥദ്വയം **അട്ഠകഥായം** ദസ്സേതി.

അട്ഠന്നമ്പി ഉപസമ്പദാനം
ഏഹിഭിക്ഖുഓവാദപടിഗ്ഗഹണപഞ്ഹബ്യാകരണഗരുധമ്മപടിഗ്ഗഹണൂപസമ്പദാനം ചതുന്നം അഞ്ഞതരായ ഉപസമ്പന്നസ്സ അന്തരാ വിച്ഛേദോ വാ തദഞ്ഞൂപസമ്പദായ കിച്ചം വാ നത്ഥി, ഇതരസ്സത്ഥീതി. നികായന്തരികാ പനാഹു ''ബുദ്ധപച്ചേകബുദ്ധാനം നിയാമോക്കന്തിസങ്ഖാതായ ഉപസമ്പദായ ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മുപസമ്പദഞ്ച ദസവഗ്ഗപഞ്ചവഗ്ഗകരണീയവസേന ദ്വിധാ ഭിന്ദിത്വാ ദസവിധോപസമ്പദാ''തി. കാ പനേത്ഥ അത്ഥതോ ഉപസമ്പദാ നാമാതി? തദധിഗതകിരിയാവസേന നിബ്ബത്തിയാ അസേക്ഖാ തദധിവാസനചേതനായ പരിഭാവിതപഞ്ചക്ഖന്ധികാ അജ്ഝത്തസന്തതി. കാ പനേത്ഥ പരിഭാവനാ നാമ? തബ്ബിപക്ഖധമ്മജ്ഝാചാരവിരുദ്ധഭാവോ, തസ്സ പത്തിയാ തായ പരിഭാവനായ വസേന കത്ഥചി **''സമന്നാഗതോ''**തി വുച്ചതി. യഥാഹ ''ലോഭേന സമന്നാഗതോ, ഭിക്ഖവേ, അഭബ്ബോ ചത്താരി സതിപട്ഠാനാനി ഭാവേതു''ന്തിആദി. ഏത്ഥാഹു നികായന്തരികാ ''യഥാവുത്തായ ഉപസമ്പദായ പത്തിസങ്ഖാതോ ചിത്തവിപ്പയുത്തോ സങ്ഖാരക്ഖന്ധപരിയാപന്നോ ധമ്മോ അത്ഥി, തസ്സ സന്തതിവസേന പുബ്ബാപരിയം ഉപ്പജ്ജമാനസ്സ യാവ അവിച്ഛേദോ, താവ ഉപസമ്പന്നോതി, അഞ്ഞഥാ തതോ ധമ്മന്തരുപ്പത്തിക്ഖണേ തസ്സ ഉപസമ്പന്നസ്സ അനുപസമ്പന്നഭാവപ്പസങ്ഗോ ആപജ്ജതീ''തി. തേ വത്തബ്ബാ ''സുത്തം ആഹരഥാ''തി. തേ ചേ വദേയ്യും ''യോ തേസം ദസന്നം അസേക്ഖാനം ധമ്മാനം ഉപാദായ പടിലാഭസമന്നാഗമോ അരിയോ ഹോതി വിപ്പഹീനോതി ഏവമാദീനി നോ സുത്താനീ''തി. ഏവം സതി അസന്തധമ്മേഹി, പരസത്തേഹി ച സമന്നാഗമദോസപ്പസങ്ഗോ നേസം പാപുണാതി. കിംകാരണം? സുത്തസമ്ഭവതോ. യഥാഹ - ''രാജാ, ഭിക്ഖവേ, ചക്കവത്തീ സത്തഹി രതനേഹി സമന്നാഗതോ ഹോതീ''തി (ദീ॰ നി॰ ൩.൮൫-൨൦൦ അത്ഥതോ സമാനം) വിത്ഥാരോ. വസിഭാവോ തത്ഥ സമന്നാഗതസദ്ദേന വുത്തോ. തസ്സഹിതേസു രതനേസു വസിഭാവോ കാമചാരോ അത്ഥീതി ചേ? ഏത്ഥ വസിഭാവോ സമന്നാഗമസദ്ദേന വുത്തോ, അഞ്ഞത്ഥ പത്തിസങ്ഖാതോ, തം ധമ്മന്തരന്തി. കിമേത്ഥ വിസേസകാരണം? നത്ഥി ച, തസ്മാ യഥാവുത്തലക്ഖണാവ ഉപസമ്പദാ. അയമേവ നയോ പബ്ബജ്ജാദീസുപി നേതബ്ബോ.

൮൫. കിഞ്ചാപി വപ്പത്ഥേരസ്സ പാടിപദദിവസേ...പേ॰... അസ്സജിത്ഥേരസ്സ ചതുത്ഥിയന്തി ഏവം നാനാദിവസേസു പാടേക്കം ധമ്മചക്ഖും ഉദപാദി, തഥാപി ഓവാദസാമഞ്ഞേന വപ്പഭദ്ദിയാനം, മഹാനാമഅസ്സജീനഞ്ചേത്ഥ ഏകതോ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം.

൨൦. ''രൂപം, ഭിക്ഖവേ, അനത്താ''തി കിമത്ഥം ആദിതോവ അനത്തലക്ഖണം ദീപേതീതി? തേസം പുഥുജ്ജനകാലേപി ഇതരലക്ഖണദ്വയസ്സ പാകടത്താ. തേ ഹി മനാപാനം കാമാനം അനിച്ചതാദസ്സനേന സംവിഗ്ഗാ പബ്ബജിംസൂതി അനിച്ചലക്ഖണം താവ നേസം ഏകദേസേന പാകടം, പബ്ബജിതാനഞ്ച അത്തകിലമഥാനുയോഗതോ കായികദുക്ഖം, തഞ്ച മാനസസ്സ പച്ചയോതി മാനസികദുക്ഖഞ്ച പാകടം, തസ്മാ തദുഭയം വജ്ജിത്വാ അനത്തലക്ഖണമേവ ദീപേതും ആരഭി. തഞ്ച ദീപേന്തോ ദുക്ഖലക്ഖണേനേവ ദീപേതും **''രൂപഞ്ച ഹിദം, ഭിക്ഖവേ, അത്താ അഭവിസ്സാ''**തിആദിമാഹ. കിമത്ഥന്തി? അനിച്ചലക്ഖണതോപി തേസം ദുക്ഖലക്ഖണസ്സ സുട്ഠുതരം പാകടത്താ. തേസഞ്ഹി അത്തകിലമഥാനുയോഗമനുയുത്തത്താ, തപ്പരായണഭാവതോ ച ദുക്ഖലക്ഖണം സുട്ഠു പാകടം, തസ്മാ തേന താവ

സുട്ഠു പാകടേന അനത്തലക്ഖണം ദീപേത്വാ പുന തദേവ തദുഭയേനാപി ദീപേതും “തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, രൂപം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി വക്ഖതി. **കല്ലം നു**തി യുത്തം നു. **ഏതം മമാ**തി തണ്ഹാഗ്ഗാഹോ. **ഏസോഹമസ്മീ**തി മാനഗ്ഗാഹോ. **ഏസോ മേ അത്താ**തി ദിട്ഠിഗ്ഗാഹോ. തണ്ഹാഗ്ഗാഹോ ചേത്ഥ അട്ഠസതതണ്ഹാവിചരിതവസേന, മാനഗ്ഗാഹോ നവവിധമാനവസേന, ദിട്ഠിഗ്ഗാഹോ ദ്വാസട്ഠിദിട്ഠിവസേന വേദിതബ്ബോ.

പഞ്ചവഗ്ഗിയകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പബ്ബജ്ജാകഥാവണ്ണനാ

൨൫. യേന സമയേന ഭഗവാ പഞ്ചവഗ്ഗിയേ പഞ്ചമിയം അരഹത്തേ പതിട്ഠാപേത്വാ സത്തമിയം **നാളകത്ഥേരസ്സ** നാളകപടിപദം ആചിക്ഖിത്വാ ഭദ്ദപദപുണ്ണമായം യസസ്സ ഇന്ദ്രിയാനം പരിപക്കഭാവം ഞത്വാ തം ഉദിക്ഖന്തോ ബാരാണസിയം വിഹാസി, തേന സമയേന യസോ നാമാതി സമ്ബന്ധോ. തസ്സ കിര ഉപ്പത്തിതോ പട്ഠായ തസ്സ കുലസ്സ കിത്തിസദ്ദസങ്ഖാതോ, പരിജനസങ്ഖാതോ വാ യസോ വിസേസതോ പവഡ്ഢതി. തേന തസ്സ മാതാപിതരോ ഏവം നാമമകംസു. **“സുഖുമാലോ”**തിആദി കിമത്ഥം ആയസ്മതാ **ഉപാലിത്ഥേരേന** വുത്തന്തി? പച്ഛിമജനസ്സ നേക്ഖമ്മേ സമുസ്സാഹനജനനത്ഥം. ഏവം ഉത്തമഭോഗസമപ്പിതാനമ്പി ഉത്തമേസു ഭോഗേസു അപ്പമത്തകേനാപി അസുഭനിമിത്തേന വിതജ്ജേത്വാ കാലാകാലം അഗണേത്വാ വിവേകാഭിരതിയാ മഹന്തം ഭോഗക്ഖന്ധം തിണം വിയ പഹായ ഗേഹതോ നിക്ഖമനാ അഹോസി, കസ്സ പനഞ്ഞസ്സ ന സിയാതി അധിപ്പായോ. **സമങ്ഗീഭൂതസ്സാ**തി തേഹി ഏകത്തം ഉപഗതസ്സ, അവിവിത്തസ്സാതി അത്ഥോ. **നിദ്ദാ ഓക്കമീ**തി മനാപേസുപി വിസയേസു പവത്തിം നിവാരേത്വാ തസ്സ ചിത്തം അതിക്കമിത്വാ അഭിഭവിത്വാ അത്തനോ വസം ഉപനേസീതി അത്ഥോ. **സബ്ബരത്തിയോ ചാ**തി തയോപി യാമേ. തേന പരിജനസ്സ വികാരദസ്സനേ കാരണം ദസ്സേതി. രത്തിസദ്ദോ പനേത്ഥ കാലേ സൂരിയാഭാവേ, യാമേ ച പവത്തതീതി വിഞ്ഞേയ്യോ. യാമേവിധ വിഞ്ഞേയ്യോ തിചീവരവിപ്പവാസേ ച. **കച്ഛേ**തി കച്ഛപസ്സേ. **കണ്ഠേ**തി കണ്ഠസ്സ ഹേട്ഠാ. മുദിങ്ഗസ്സ ഹി ഉപരി കണ്ഠം ഠപേത്വാ സയന്തിയാ കണ്ഠേ മുദിങ്ഗം അദ്ദസാതി അത്ഥോ. **ആളമ്ബര**ന്തി പണവം. ഉഭതോമുഖസ്സ തനുകാ ദീഘാ. വിത്ഥിന്നസമതലസ്സ വാദിതസ്സ ഏതം അധിവചനം. **വിപ്പലപന്തിയോ**തി സുപിനദസ്സനാദിവസേന അസമ്ബന്ധപലാപം വിപ്പലപന്തിയോ. **സുസാനം മഞ്ഞേ**തി സുസാനം വിയ അദ്ദസ സകം പരിജനന്തി സമ്ബന്ധോ. **ആദീനവോ**തി അസുഭഭാവോ. **നിബ്ബിദായ ചിത്തം സണ്ഠാതീ**തി വിമുച്ചിതുകാമതാസങ്ഖാതായ ഉക്കണ്ഠായ ചിത്തം നമീതി അത്ഥോ. **ഉദാനം ഉദാനേസീ**തി “ഇതോ പട്ഠായ ഇമാഹി ഇത്ഥീഹി സഹ നാഹം ഭവിസ്സാമീ”തി അത്തമനവാചം നിച്ഛാരേസി. ദ്വേ കിര ആകാരാ തസ്സ പമാദസുത്തപരിജനദസ്സനേ പാകടാ ജാതാ കിലേസാനം ബലവഭാവോ, അസുഭാകാരസ്സ അതിഓളാരികഭാവോ ച. ഏവം സതി ഓളാരികതരേ ച അസുഭാകാരേ കിലേസവസേനായം സബ്ബോപി ലോകോ ഏത്ഥ പീളിതോ മുച്ഛിതോ. അഹോ കിലേസാ ബലവതരാതി ഹി പസ്സതോ പസ്സതോ തസ്സ ദ്വേപി തേ ആകാരാ പാകടാ ജാതാ, യേനേവമവോചാതി.

“സുവണ്ണപാദുകായോ ആരോഹിത്വാ”തി ഏതേനസ്സ നിസ്സങ്ഗതായ വിസ്സട്ഠഗമനം ദീപേതി. സോ ഹി ബലവസംവേഗാഭിതുന്നഹദയത്താ പരിജനസ്സ

പബോധേ സതിപി അത്തനോ ഗമനനിവാരണസമത്ഥഭാവം അസഹമാനോ അത്താനം തക്കേന്തോ വിസ്സട്ഠോ അഗമാസി. **അമനുസ്സാ**തി ദേവതാ. താ ഹി മനുസ്സേഹി സുഗതിപടിവേധഞാണസണ്ഠാനാദിഗുണസാമഞ്ഞേന "അമനുസ്സാ"തി വുച്ചന്തി. ന ഹി അസമാനജാതികാ തിരച്ഛാനാദയോ "അബ്രാഹ്മണാ"തി വാ "അവസലാ"തി വാ വുച്ചന്തി, കിന്തു ജാതിസഭാഗതായ ഏവ വസലാദയോ "അബ്രാഹ്മണാ"തി വുച്ചന്തി, ഏവം മനുസ്സേഹി കേനചി ആകാരേന സഭാഗതായ ദേവതാ "അമനുസ്സാ"തി വുത്താ. അഞ്ഞഥാ മനുസ്സാ ന ഹോന്തീതി തിരച്ഛാനഗതാപി "അമനുസ്സാ"തി വത്തബ്ബാ ഭവേയ്യും.

ഉന്ന. വനഗഹനം ദിസ്വാ "സുമുത്തോഹം നഗരതോ"തി പമുദിതത്താ ഭഗവതോ അവിദൂരേ ഉദാനേസി. **ഇദം ഖോ യസാ**തി ഭഗവാ നിബ്ബാനം സന്ധായാഹ. തഞ്ഹി തണ്ഹാദികിലേസേഹി അനുപദ്ദുതം, അനുപസട്ഠഞ്ച ദസ്സനമത്തേനാപി അസ്സാദജനനതോ. **ധമ്മം ദേസേസ്സാമീ**തി യേന തം നിബ്ബാനം ഇധ നിസിന്നമത്തോവ ത്വം അധിഗമിസ്സസീതി അധിപ്പായോ. **കിരാ**തി അസ്സദ്ധേയ്യഅബ്യത്തിപരിഹാസേസു നിപാതോ, ഇധ അബ്യത്തിയം. **സുവണ്ണപാദുകായോ ഓരോഹിത്വാ**തി ച സുവണ്ണപാദുകാഹി ഓതരിത്വാ. നിസ്സക്കത്ഥേ ഹി ഇദം പച്ചത്തവചനം. തസ്സ നിസിന്നമത്തസ്സേവ അഞ്ഞം സമ്മോദനീയം കഥം അകത്വാ അനാമന്തേത്വാ അനുപുബ്ബിം കഥം കഥേസി. സുപരിപക്കിന്ദ്രിയത്താ, പടിവേധക്ഖണാനതിക്കമനത്ഥം അനുപദ്ദുതാനുപസട്ഠതാനം പാപകധമ്മദേസനാഭിമുഖചിത്തത്താ, സേട്ഠിസ്സ ഗഹപതിനോ അചിരാഗമനദസ്സനതോ ച. കിമത്ഥം ഭഗവാ തസ്സ സുട്ഠുതരം സംവിഗ്ഗഹദയസ്സ ഭവതോ മുച്ചിതുകാമസ്സ ഭവാഭവൂപായാനിസംസകഥം പഠമമേവ കഥേസീതി? സബ്ബഭവാദീനവദസ്സനത്ഥം. സോ ഹി മനുസ്സലോകസ്സേവ ഉപദ്ദുതഉപസട്ഠഭാവം അദ്ദസ, ന സഗ്ഗാനന്തി കദാചി സഗ്ഗലോകം സുഖതോ മഞ്ഞേയ്യ. തത്ഥ സുഖസഞ്ഞേന നിബ്ബാനാഭിമുഖം ചിത്തം പേസേയ്യാതി സഗ്ഗാനമ്പി ആദീനവം ദസ്സേതുകാമതായ അനുപുബ്ബിം കഥം ആരഭി. ഏത്ഥ ദാനം, ദാനാനിസംസം, സീലാനിസംസഞ്ച കഥേന്തോ ദാനസീലകഥം കഥേതി നാമ. സഗ്ഗവണ്ണം കഥേന്തോ സഗ്ഗകഥം കഥേതി നാമ. തത്ഥ വത്ഥുകാമകിലേസകാമാനം അനിച്ചതം, അപസാദതം, മഹാദീനവതഞ്ച കഥേന്തോ കാമാനം ആദീനവം, ഓകാരം, സംകിലേസഞ്ച പകാസേതി. നേക്ഖമ്മേ തദഭാവതോ ച തംനിസ്സരണതോ ച തബ്ബിപരീതം ആനിസംസം കഥേന്തോ നേക്ഖമ്മേ ആനിസംസം പകാസേതി നാമ. തത്ഥ **ഓകാര**ന്തി അവകാരം ലാമകഭാവം. **സംകിലേസ**ന്തി സംകിലിസ്സനം ബാധനം ഉപതാപനം വാതി അത്ഥോ. **കല്ലചിത്തം** പഞ്ഞിന്ദ്രിയസ്സ ആനുഭാവേന, ദിട്ഠിയോഗവിചികിച്ഛായോഗാനം പഞ്ഞിന്ദ്രിയേന വിഹതത്താ. **മുദുചിത്തം** സതിന്ദ്രിയസമായോഗേന, വിഹിംസാസാരമ്ഭാദികിലേസപവേസം നിവാരേത്വാ ചിത്തമുദുതാദികുസലധമ്മപ്പവേസനം കരോന്തം സഹജാതം ചിത്തം മുദും കരോതി. സമാധിന്ദ്രിയസ്സ ആനുഭാവേന **വിനീവരണചിത്തം**. തഞ്ഹി വിസേസതോ നീവരണവിപക്ഖഭൂതന്തി. വീരിയിന്ദ്രിയവസേന **ഉദഗ്ഗചിത്തം**. തഞ്ഹി ഥിനമിദ്ധസങ്ഖാതലീനഭാവവിപക്ഖന്തി. സദ്ധിന്ദ്രിയസ്സ ആനുഭാവേന **പസന്നചിത്തം** തസ്സ പസാദലക്ഖണത്താ. **സാമുക്കംസികാ**തി ഏതം വിസയവസേന ദേസനം **ഉപാലിത്ഥേരോ** പകാസേതി. സച്ചാനി ഹി സാമുക്കംസികദേസനായ വിസയാനി. അഞ്ഞഥാ ദുക്ഖാദീനി സാമുക്കംസികാ ധമ്മദേസനാതി ആപജ്ജതി തസ്സ വിഭാവനേ സച്ചാനം നിദ്ദിട്ഠത്താ.

൨൭. **ചതുദ്ദിസാ**തി ചതൂസു ദിസാസു. **അഭിസങ്ഖരേസീ**തി അഭിസങ്ഖരി. കിമത്ഥന്തി ചേ? ഉഭിന്നം പടിലഭിതബ്ബവിസേസന്തരായനിസേധനത്ഥം. യദി സോ പുത്തം പസ്സേയ്യ, പുത്തസ്സപി ധമ്മചക്ഖുപടിലാഭോ അരഹത്തുപ്പത്തി, സേട്ഠിസ്സപി ധമ്മചക്ഖുപടിലാഭോ ന സിയാ. ദിട്ഠസച്ചോപി ''ദേഹി തേ മാതുയാ ജീവിത''ന്തി വദന്തോ കിമഞ്ഞം ന കരേയ്യ. യസോപി തം വചനം സുത്വാ അരഹാപി സമാനോ സയം അപ്പടിക്ഖിപിത്വാ ഭഗവന്തം ഉല്ലോകേന്തോ കിമഞ്ഞായ സണ്ഠഹേയ്യ.

൨൮. ഉഭോഹിപി പത്തബ്ബവിസേസകോടിയാ പത്തത്താ ഭഗവാ പുന തം പടിപ്പസ്സമ്ഭേസി. **പുബ്ബേ അഗാരികഭൂതോ**തി തസ്സ സോതാപന്നകാലം സന്ധായാഹ. സോതാപന്നോ ഹി അഗാരമജ്ഝേ വസനാരഹത്താ അഗാരിയഭൂതോ നാമ ഹോതി അപബ്ബജിതോ. സമ്പതി പബ്ബജിതോ സമാനോ അഗാരമജ്ഝവസനസ്സ അഭബ്ബത്താ ''അഗാരികോ''തി ന വുച്ചതി, തസ്മാ ഏവമാഹ. യസ്സ ദിട്ഠോതി സമ്ബന്ധോ, യേന ദിട്ഠോതി വുത്തം ഹോതി. ''സേയ്യഥാപി പുബ്ബേ അഗാരികഭൂതോ''തി വചനേന ലദ്ധനയത്താ പച്ഛാ ഗഹപതി ഗിഹിവേസധാരിമേവ യസം സന്ധായാഹ ''യസേന കുലപുത്തേന പച്ഛാസമണേനാ''തി. തത്ഥ **ചര ബ്രഹ്മചരിയ**ന്തി ആഭിസമാചാരികസീലം ബ്രഹ്മചരിയം ചര പരിപൂരേഹി താവ, യാവ സമ്മാദുക്ഖസ്സന്തകിരിയാ, യാവ ചുതിചിത്താതി അധിപ്പായോ. ലിങ്ഗബ്രഹ്മചരിയം സന്ധായാതി പോരാണാ, തഞ്ച യുത്തം. ലിങ്ഗമത്തഞ്ഹി സന്ധായ സോ ആയസ്മാ ''ലഭേയ്യാഹം, ഭന്തേ, പബ്ബജ്ജം ഉപസമ്പദ''ന്തി ആഹ.

കിമത്ഥം ഭഗവാ യസസ്സ മാതു, പജാപതിയാ ച ഭത്തകിച്ചം അകത്വാവ ധമ്മം ദേസേസീതി? യസസ്സ പബ്ബജ്ജായ സോകസല്ലസമപ്പിതത്താ ദാനഞ്ച സോമനസ്സികചിത്തേന ന ദദേയ്യും, സത്ഥരി ച ദോമനസ്സപ്പത്താ ഹുത്വാ മഗ്ഗപടിവേധമ്പി ന ലഭേയ്യുന്തി ഭഗവാ പഠമം താവ താ വിഗതസോകസല്ലഹദയായോ കത്വാ പുന ഭത്തകിച്ചം അകാസി.

൩൦. **സേട്ഠാനുസേട്ഠീന**ന്തി അനുക്കമസേട്ഠീനന്തി പോരാണാ. ''സേട്ഠിനോ ചാനുസേട്ഠിനോ ച യാനി കുലാനി, താനി സേട്ഠാനുസേട്ഠാനി കുലാനി, തേസം സേട്ഠാനുസേട്ഠീനം കുലാന''ന്തി ലിഖിതം. **ധമ്മവിനയോ**തി സാസനബ്രഹ്മചരിയം പാവചനന്തി ഇധ അത്ഥതോ ഏകം. അഥ വാ ധമ്മേന വിനയോ, ന ദണ്ഡസത്ഥേഹീതി ധമ്മവിനയോ, ധമ്മായ വിനയോ, ന ഹിംസത്ഥന്തി വാ ധമ്മതോ വിനയോ, നാധമ്മതോതി വാ ധമ്മോ വിനയോ, നാധമ്മോതി വാ ധമ്മാനം വിനയോ, ന അഞ്ഞേസന്തി വാ ധമ്മകായത്താ, ധമ്മസാമിത്താ വാ ധമ്മോ ഭഗവാ, തസ്സ ധമ്മസ്സ വിനയോ, ന തക്കികാനന്തി വാ ധമ്മവിനയോ. സമാനാധികരണവസേന വാ ധമ്മവിനയോ നീലുപ്പലം വിയ, ധമ്മോ ച വിനയോ ചാതി ധമ്മവിനയോ ഫലാഫലം വിയ നപുംസകമിതി പുല്ലിങ്ഗാപദേസതോ അസ്സ ലിങ്ഗഭാവോ സിദ്ധോ, യസ്സ വാ ധമ്മോ വിനയോ, സോ ധമ്മവിനയോ സേതപടോ പുരിസോ വിയ, ധമ്മേന യുത്തോ വാ വിനയോ ധമ്മവിനയോ അസ്സരഥോ വിയാതി ഏവമാദിനാ നയേന യോജനാ വേദിതബ്ബാ.

൩൪. **''ഖണ്ഡസീമം നേത്വാ''**തി ഭണ്ഡുകമ്മാരോചനപടിഹരണത്ഥം വുത്തം. തേന ''സഭിക്ഖുകേ വിഹാരേ അഞ്ഞമ്പി ഏതസ്സ കേസേ ഛിന്ദാ''തി വത്തും ന വട്ടതീതി. **പബ്ബാജേത്വാ**തി ഇമസ്സ അധിപ്പായപകാസനത്ഥം **''കാസായാനി**

അച്ഛാദേത്വാ ഏഹീ"തി വുത്തം. ഉപജ്ഝായോ ചേ കേസമസ്സുഓരോപനാദീനി അകത്വാ പബ്ബജത്ഥം സരണാനി ദേതി, ന രുഹതി പബ്ബജ്ജാ. കമ്മവാചം സാവേത്വാ ഉപസമ്പാദേതി, രുഹതി ഉപസമ്പദാ. അപ്പത്തചീവരാനം ഉപസമ്പദാസിദ്ധിദസ്സനതോ, കമ്മവിപത്തിയാ അഭാവതോ ചേതം യുജ്ജതേവാതി ഏകേ. ഹോതി ചേത്ഥ -

> "സലിങ്ഗസ്സേവ പബ്ബജ്ജാ, വിലിങ്ഗസ്സാപി ചേതരാ;
> അപേതപുബ്ബവേസസ്സ, തം ദ്വയം ഇതി ചാപരേ"തി.

ഭിക്ഖുനാ ഹി സഹത്ഥേന വാ ആണത്തിയാ വാ ദിന്നമേവ കാസാവം വട്ടതി, അദിന്നം ന വട്ടതീതി പന സന്തേസ്വേവ കാസാവേസു, നാസന്തേസു അസമ്ഭവതോതി തേസം അധിപ്പായോ. **ഏവഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, പബ്ബാജേതബ്ബോ ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ. പഠമം...പേ॰...അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഇമേഹി തീഹി സരണഗമനേഹി പബ്ബജ്ജം ഉപസമ്പദ**ന്തി ഏത്ഥ ഇമിനാ അനുക്കമേന ദിന്നേഹി തീഹി സരണഗമനേഹി പബ്ബജ്ജം ഉപസമ്പദം അനുജാനാമി കേവലേഹീതി അധിപ്പായദസ്സനതോ -

> ആദിന്നപുബ്ബലിങ്ഗസ്സ, നഗ്ഗസ്സാപി ദ്വയം ഭവേ;
> നേതരസ്സാതി നോ ഖന്തി, സബ്ബപാഠാനുലോമതോതി. -

ആചരിയോ . **ആചരിയേന അദിന്നം ന വട്ടതീ**തി ഏത്ഥ "പബ്ബജ്ജാ ന രുഹതീതി വദന്തീ"തി ലിഖിതം. **പോരാണഗണ്ഠിപദേ**പി തഥേവ ലിഖിതം. ഉരാദീനി **ഠാനാനി** നാമ. സംവുതാദീനി **കരണാനി** നാമ. "അനുനാസികന്തം കത്വാ ഏകസമ്ബന്ധം കത്വാ ദാനകാലേ അന്തരാ അട്ഠത്വാ വത്തബ്ബം. വിച്ഛിന്ദിത്വാ ദാനേപി യഥാവുത്തട്ഠാനേ ഏവ വിച്ഛേദോ, അഞ്ഞത്ര ന വട്ടതീ"തി ലിഖിതം. അനുനാസികന്തേ ദിയ്യമാനേ ഖലിത്വാ "ബുദ്ധം സരണം ഗച്ഛാമീ"തി മകാരേന മിസ്സീഭൂതേ ഖേത്തേ ഓതിണ്ണത്താ വട്ടതീതി **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ**. മിസ്സം കത്വാ വത്തും വട്ടതി, വചനകാലേ പന അനുനാസികട്ഠാനേ വിച്ഛേദം അകത്വാ വത്തബ്ബന്തി **ധമ്മസിരിത്ഥേരോ**. "ഏവം കമ്മവാചായമ്പീ"തി വുത്തം. **ഉഭതോസുദ്ധിയാവ വട്ടതീ**തി ഏത്ഥ മഹാഥേരോ പതിതദന്താദികാരണതായ അചതുരസ്സം കത്വാ വദതി, ബ്യത്തസാമണേരോ സമീപേ ഠിതോ പബ്ബജ്ജാപേക്ഖം ബ്യത്തം വദാപേതി. മഹാഥേരേന അവുത്തം വദാപേതീതി ന വട്ടതി. കമ്മവാചായ ഇതരോ ഭിക്ഖു ചേ വദതി, വട്ടതീതി. സങ്ഘോ ഹി കമ്മം കരോതി, ന പുഗ്ഗലോതി. ന നാനാസീമപവത്തകമ്മവാചാസാമഞ്ഞനയേന പടിക്ഖിപിതബ്ബത്താ. അഥ ഥേരേന ചതുരസ്സം വുത്തം പബ്ബജ്ജാപേക്ഖം വത്തും അസക്കോന്തം സാമണേരോ സയം വത്വാ വദാപേതി, ഉഭതോസുദ്ധി ഏവ ഹോതി ഥേരേന വുത്തസ്സേവ വുത്തത്താ. ബുദ്ധം സരണം ഗച്ഛന്തോ അസാധാരണേ ബുദ്ധഗുണേ, ധമ്മം സരണം ഗച്ഛന്തോ നിബ്ബാനം, സങ്ഘം സരണം ഗച്ഛന്തോ സേക്ഖധമ്മം, അസേക്ഖധമ്മഞ്ച സരണം ഗച്ഛതീതി അഗ്ഗഹിതഗ്ഗഹണവസേന യോജനാ കാതബ്ബാ. അഞ്ഞഥാ സരണത്തയസങ്കരദോസോ. **സബ്ബമസ്സ കപ്പിയാകപ്പിയ**ന്തി ദസസിക്ഖാപദവിനിമുത്തം പരാമാസാപരാമാസാദി. "ആഭിസമാചാരികേസു വിനേതബ്ബോ"തി വചനതോ സേഖിയഉപജ്ഝായവത്താദിആഭിസമാചാരികസീലമനേന പൂരേതബ്ബം. തത്ഥ ചാരിത്തസ്സ അകരണേ വാരിത്തസ്സ കരണേ ദണ്ഡകമ്മാരഹോ ഹോതീതി ദീപേതി.

പബ്ബജ്ജാകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ദുതിയമാരകഥാവണ്ണനാ

൩൩. ''തേന ഹേതുനാ''തി വചനതോ **പാളിയം** ''യോനിസോമനസികാരാസമ്മപ്പധാനാ''തി ഹേത്വത്ഥേ നിസ്സക്കവചനന്തി വേദിതബ്ബം.

ദുതിയമാരകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഉരുവേലപാടിഹാരിയകഥാവണ്ണനാ

൩൭-൮. **വസേയ്യാമാ**തി ''ത്വഞ്ച അഹഞ്ച വസേയ്യാമാ''തി പിയവചനേന തസ്സ സങ്ഗണ്ഹനത്ഥം വുത്തം കിര. **തേജസാ തേജ**ന്തി ആനുഭാവേന ആനുഭാവം. തേജോധാതുയാ വാ തേജോധാതും. **ഉഭിന്നം സജോതിഭൂതാന**ന്തി അനാദരത്ഥേ സാമിവചനം, ഭാവസത്തമീഅത്ഥേ വാ. അഗ്യാഗാരമേവ ആദിത്തം, ന തത്ഥ വസനകോ സത്തജാതികോ. അചിന്തേയ്യോ ഹി ഇദ്ധിവിസയോ. കസ്മാ പന ഭഗവാ അഗ്യാഗാരമ്പി അനാദിത്തം നാധിട്ഠാസീതി? അത്തനോ ദുക്ഖുപ്പാദാഭാവസ്സ അനതിവിമ്ഹാദിഭാവപ്പസങ്ഗതോ. കിമത്ഥം പരസന്തകം മഹാസമ്ഭാരപവത്തം തം വിനാസേതീതി? പുന യഥാപോരാണം ഇദ്ധാനുഭാവേന കത്തുകാമതാധിപ്പായതോ. **പരിയാദിന്നോ**തി ഖയം നീതോ. **തേജസാ തേജ**ന്തി ആനുഭാവേന ആനുഭാവം. അഗ്യാഗാരസ്സ പരിത്തത്താ ഇതരോ അത്ഥോ ന സമ്ഭവതി. അയമത്ഥോ ''മക്ഖം അസഹമാനോ''തി ഇമിനാ അതിവിയ സമേതി. ഇദ്ധാനുഭാവമക്ഖനഞ്ഹി തത്ഥ **മക്ഖോ** നാമ. **പത്തേനാ**തി പദുമപത്തേനാതിപി പോരാണാ. പദുമിനിസണ്ഡേ ഠിതോ ഹി ഭഗവാ തത്ഥ അഹോസീതി തേസം മതി.

൩൯. **ദിന്ന**ന്തി അനുമതിന്തി അത്ഥോ. **അഭീതോ** നിബ്ഭയോ. കസ്മാ? യതോ സോ മഗ്ഗേന ഭയമതീതോ. **''സുമനമനസോ**തി സുന്ദരചിത്തസങ്ഖാതമനോ. സുമനോ ഏവ വാ''തി ലിഖിതം. **തേജോവാ**തി അഗ്ഗി വിയ. **ധാതുകുസലോ**തി തേജോധാതുമ്ഹി കുസലോ. ''ബ്യവഹിതാ ചേ''തി സദ്ദലക്ഖണത്താ ച ഉപസഗ്ഗോ. തേജോധാതുസമാപത്തീസു കുസലോ ഇച്ചേവത്ഥോ. **ഉദിച്ഛരേ**തി ഉല്ലോകേസും. ''സംപരിവാരേസു''ന്തി ച ലിഖിതം. ഇതി ഏവം ഭണന്തീതി അത്ഥോ. **ഹതാ**തി സമാതി അത്ഥോ, കാളകാവ ഹോന്തീതി കിരേത്ഥ അധിപ്പായോ. ഈസകമ്പി ബ്യാപാരം അകത്വാ ഉപസമാനുരൂപം തിട്ഠന്തി. യേ ച അനേകവണ്ണാ അച്ചിയോ ഹോന്തീതി തം ദസ്സേതും **''നീലാ അഥ ലോഹിതികാ''**തിആദിമാഹ.

൪൦. **ചതുദ്ദിസാ**തി ചതൂസു ദിസാസു.

൪൪. **പംസുകൂലം ഉപ്പന്ന**ന്തി പരിയേസമാനസ്സ പടിലാഭവസേന ഉപ്പന്നം ഹോതി. ചിത്തവിചിത്തപാടിഹീരദസ്സനത്ഥായ ച സാ പരിയേസനാ. സാ അയം **സായം** . താ ഇമാ **തയിമാ**. ദ്വേ ഏകതോ ഗഹേത്വാ വദതി. ആയാമി അഹം **ആയമഹം**. **ഏത**ന്തി ഏതസ്സ. **യഥാ മയ**ന്തി യസ്മാ മയം.

൪൯-൫൦. **ഉദകവാഹകോ**തി ഉദകോഘോ. ഉദകസോതോതി പോരാണാ. **''യായ ത്വ''**ന്തി പുബ്ബഭാഗവിപസ്സനാപടിപദം സന്ധായ വുത്തം. **ചിരപടികാ**തി

ചിരപഭുതി, നാഗദമനതോ പട്ഠായ ചിരപടികാ. ''ചിരപടിസങ്ഖാ''തിപി വദന്തി. **കേസമിസ്സ**ന്തിആദിമ്ഹി അഞ്ഞോകിണ്ണം വിസും വിസും ബന്ധിത്വാ പക്ഖിത്തത്താ കേസാദയോവ കേസമിസ്സാതി പോരാണാ. **ഖാരികാജമിസ്സ**ന്തി എത്ഥ ഖാരീ വുച്ചതി താപസപരിക്ഖാരോ. **ജടിലേ പാഹേസീ**തി ദ്വേ തയോ താപസേ പാഹേസി. ''സോളസാതിരേകഅഡ്ഢഉഡ്ഢാനി പാടിഹാരിയസഹസ്സാനീ''തി വുത്തം.

൫൪. അഗ്ഗിഹുത്തേ കതപരിചയത്താ ഭഗവാ തേസം **ആദിത്തപരിയായ**-മഭാസി (സം॰ നി॰ ൪.൨൮). തത്ഥ ഏകച്ചം ആരമ്മണവസേന ആദിത്തം ചക്ഖാദി രാഗഗ്ഗിനാ, ഏകച്ചം സമ്പയോഗവസേന ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ വേദയിതാദികേനേവ, ഏകച്ചം അഭിഭൂതത്ഥേന ചക്ഖാദി ഏവ ജാതിആദിനാ , ഏകച്ചം പച്ചയത്ഥേന, തദേവ സോകാദിനാതി യഥാസമ്ഭവമേത്ഥ ആദിത്തതാ വേദിതബ്ബാ. എത്ഥ കിഞ്ചാപി ദുക്ഖലക്ഖണമേവേകം പാകടം, തദനുസാരേന പന ഇതരം ലക്ഖണദ്വയമ്പി തേഹി ദിട്ഠന്തി വേദിതബ്ബം ദുക്ഖാകാരസ്സ ഇതരാകാരദീപനതോ. സന്തസുഖതണ്ഹാഭിനിവിട്ഠത്താ പനേസം ദുക്ഖലക്ഖണപുബ്ബങ്ഗമാ ദേസനാ കതാതി വേദിതബ്ബാ.

ഉരുവേലപാടിഹാരിയകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ബിമ്ബിസാരസമാഗമകഥാവണ്ണനാ

൫൫-൭. വത്ഥുകാമഭൂതാ ഇത്ഥിയോ **കാമിത്ഥിയോ**. ദുതിയാദയോ **അസ്സാസകാ**. യസ്മാ അനുപ്പന്നേ ഏവ ഭഗവതി ബുദ്ധകോലാഹലം ലോകേ പഠമമേവ വസ്സസഹസ്സം ഉപ്പജ്ജതി. ബ്രഹ്മാനോ ച ബ്രാഹ്മണവണ്ണം അഭിനിമ്മിനിത്വാ വേദേസു സഹസ്സത്തയമത്തം ബുദ്ധപടിസംയുത്തം പരിയത്തിം പക്ഖിപിത്വാ വാചേന്തി, ഭഗവതോ ജാതിതോ പട്ഠായ ച ബുദ്ധകഥാ ലക്ഖണഞ്ഞൂഹി ബ്രാഹ്മണേഹി ഉപ്പാദിതാ, പത്ഥടാ ലോകേ, തസ്മാ യുജ്ജന്തി, ന അഞ്ഞഥാ. ''തമദ്ദസ ബിമ്ബിസാരോ, പാസാദസ്മിം പതിട്ഠിതോ''തിആദിഗാഥാഹി ബോധിസത്തകാലേ ഏവ അഭിസിത്തതാ ബിമ്ബിസാരസ്സ സിദ്ധാ.

൫൮. ഇധാവുസോ ഖീണാസവോ ഭിക്ഖു പഞ്ചങ്ഗവിപ്പഹീനോ ഹോതി ഛളങ്ഗസമന്നാഗതോ ഏകാരക്ഖോ ചതുരാപസ്സേനോ പണുന്നപച്ചേകസച്ചോ സമവയസട്ഠേസനോ അനാവിലസങ്കപ്പോ പസ്സദ്ധകായസങ്ഖാരോ സുവിമുത്തചിത്തോ സുവിമുത്തപഞ്ഞോതി (ദീ॰ നി॰ ൩.൩൪൮, ൩൬൦; അം॰ നി॰ ൧൦.൧൯) ദസ അരിയവാസാ നാമ. രൂപാരൂപസമാപത്തിയോ അട്ഠ നിരോധസമാപത്തി മഹാകരുണാസമാപത്തീതിപി പോരാണാ. തത്ഥ നീവരണാ **പഞ്ചങ്ഗാ** ച. ഛളങ്ഗുപേക്ഖാ **ഛളങ്ഗാ**. സതാരക്ഖേന **ഏകാരക്ഖാ**. സങ്ഖായ ഏകം പടിസേവതി, അധിവാസേതി, പരിവജ്ജേതി, സങ്ഖായ ഏകം വിനോദേതീതി അയം **ചതുരാപസ്സേനോ**. പുഥുസമണബ്രാഹ്മണാനം പുഥുപച്ചേകസച്ചാനി ചത്താരി പഹീനാനി, ഏവം **പണുന്നപച്ചേകസച്ചോ**. കാമേസനാ ഭവേസനാ പഹീനാ ഹോതി, ബ്രഹ്മചരിയേസനാ പടിപ്പസ്സദ്ധാ, ഏവം **സമവയസട്ഠേസനോ**. കാമബ്യാപാദവിഹിംസാസങ്കപ്പോ പഹീനോ ഹോതി, ഏവം **അനാവിലസങ്കപ്പോ,** സുഖസ്സ ച പഹാനാ...പേ॰... ചതുത്ഥം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി ഏവം **സുവിമുത്തചിത്തോ** ഹോതി. രാഗോ

പഹീനോ ഉച്ഛിന്നമൂലോ…പേ॰… അനുപ്പാദധമ്മോതി പജാനാതി, ദോസോ, മോഹോ അനുപ്പാദധമ്മോതി പജാനാതി, ഏവം **സുവിമുത്തപഞ്ഞോ**തി.

“ഠാനാഠാനം വിപാകഞ്ച, ഞാണം സബ്ബത്ഥഗാമിനിം;
അനേകധാതുയോ ലോകം, അധിമുത്തിഞ്ച പാണിനം.

“ജാനാതി ഇന്ദ്രിയാനഞ്ച, പരോപരിയതം മുനി;
ഝാനാദിസംകിലേസാദി-ഞാണം വിജ്ജത്തയം തഥാ”തി. -

ഇമാനി **ദസ ബലാനി**. **അസേക്ഖങ്ഗാനി** നാമ അസേക്ഖാ സമ്മാദിട്ഠി… പേ॰… അസേക്ഖവിമുത്തി അസേക്ഖവിമുത്തിഞാണദസ്സനന്തി. തത്ഥ ദസമം അസേക്ഖം. ഏതേഹി ദസഹി ചുപേതോ പാരമീഹീതി പോരാണാ.

ബിമ്ബിസാരസമാഗമകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനപബ്ബജ്ജാകഥാവണ്ണനാ

൬൩. **കിം കാഹസീ**തി കിം കാഹതി. “കിം കരോതി, കിം കരോസീ”തി വാ ബ്യഞ്ജനം ബഹും വത്വാതി അത്ഥോ. **പടിപാദേന്തോ**തി നിഗമേന്തോ. “പച്ചബ്യഥാ , പച്ചബ്യഥ”ന്തിപി പഠന്തി. **കപ്പനഹുതേഹീ**തി ഏത്ഥ ദസകാനം സതം സഹസ്സം, സഹസ്സാനം സതം സതസഹസ്സം, സതസഹസ്സാനം സതം കോടി, കോടിസതസഹസ്സാനം സതം പകോടി, പകോടിസതസഹസ്സാനം സതം കോടിപകോടി, കോടിപകോടിസതസഹസ്സാനം സതം നഹുതന്തി വേദിതബ്ബം. **കപ്പനഹുതേഹീ**തി ഏവമനുസാരതോ അബ്ഭതീതം നാമാതി ഖന്ധകഭാണകാനം പാഠോതി.

൬൫. “കുലച്ഛേദായാ”തി പാഠോ, കുലുപച്ഛേദായാതി അത്ഥോ. മനുസ്സാ “ധമ്മേന കിര സമണാ സക്യപുത്തിയാ നയന്തി, നാധമ്മേനാ”തി ന പുന ചോദേസുന്തി ഏവം പാഠസേസേന സമ്ബന്ധോ കാതബ്ബോ.

ഏത്താവതാ ഥേരോ നിദാനം നിട്ഠപേസീതി വേദിതബ്ബം. ഹോന്തി ചേത്ഥ -

“യം ധമ്മസേനാപതി ഏത്ഥ മൂല-
ഗന്ഥസ്സ സിദ്ധിക്കമദസ്സനേന;
നിദാനനിട്ഠാനമകംസു ധമ്മ-
സങ്ഗാഹകാ തേ വിനയക്കമഞ്ഞൂ.

“നിദാനലീനത്ഥപദാനമേവ,
നിദാനിട്ഠാനമിദം വിദിത്വാ;
ഇതോ പരം ചേ വിനയത്ഥയുത്ത-
പദാനി വീമംസനമേവ ഞേയ്യ”ന്തി.

സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനപബ്ബജ്ജാകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഉപജ്ഝായവത്തകഥാവണ്ണനാ

൯൪. ബുദ്ധുപജ്ഝായകാനം ഇതരേസം ഏഹിഭിക്ഖൂനം നിവാസനപാരുപനകപ്പതോ നേസം വിസും വിസും സദിസത്താ **"ദുന്നിവത്ഥാ ദുപ്പാരുതാ അനാകപ്പസമ്പന്നാ"**തി വുത്താ. ന കേവലഞ്ച ഇത്ഥമ്ഭൂതാ പിണ്ഡായ ചരന്തി, അപിച മനുസ്സാനം ഭുഞ്ജമാനാനം ഉപരീതിആദി. മനുസ്സാ ഉജ്ഝായന്തി പിപാസാസഹനതോ, ഇതരേസം ആകപ്പസമ്പത്തിയാ പസന്നത്താ ച.

൯൫. കേന കോ ഉപജ്ഝായോ ഗഹേതബ്ബോതി? "തദാ സോ യസ്സ സന്തികേ പബ്ബാജിതോ, ഏതരഹി യസ്സ സന്തികേ ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ ഹോതി. ഉപജ്ഝായേന ച സാധൂതി സമ്പടിച്ഛനം സന്ധായാ"തി കേഹിചി ലിഖിതം. തം തേ ഏവം ജാനന്തി "ഉപജ്ഝായേന 'സാഹൂ'തിആദിനാ സമ്പടിച്ഛിതേ സദ്ധിവിഹാരികസ്സ 'സാധു സുട്ഠു സമ്പടിച്ഛാമീ'തി വചനം കേവലം ഭിക്ഖൂഹി ആചിണ്ണമേവ, ന കത്ഥചി ദിസ്സതി, തസ്മാ വിനാപി തേന ഉപജ്ഝായോ ഗഹിതോവ ഹോതീ"തി. തത്ഥ **സാഹൂ**തി സാധൂതി വുത്തം ഹോതി. **ലഹൂ**തി ലഹു, ത്വം മമ ന ഭാരിയോസീതി വുത്തം ഹോതി. **ഓപായിക**ന്തി ഉപായപടിസംയുത്തം, ഇമിനാ ഉപായേന ത്വം മേ ഇതോ പട്ഠായ ഭാരോ ജാതോസീതി അത്ഥോ. **പതിരൂപ**ന്തി അനുരൂപം തേ ഉപജ്ഝായഗ്ഗഹണന്തി അത്ഥോ.

൯൬. **താദിസമേവ** മുഖധോവനോദകം ഉതുമ്ഹി ഏകസഭാഗേതി. **ഇതോ പട്ഠായാ**തി "ന ഉപജ്ഝായസ്സ ഭണമാനസ്സാ"തി ഏത്ഥ വുത്തന-കാരതോ പട്ഠായ. തേന "നാതിദൂരേ ഗന്തബ്ബം, നാച്ചാസന്നേ ഗന്തബ്ബ"ന്തി ഏത്ഥ വുത്തന-കാരേന അനാപത്തീതി ദീപേതീതി ഏകേ. സചിത്തകാ അയം ആപത്തി, ഉദാഹു അചിത്തകാതി? അനാദരിയപച്ചയത്താ സചിത്തകാ. അനാദരിയപച്ചയതാ കഥം പഞ്ഞായതീതി ചേ? അനാദരിയപച്ചയേഹി സങ്ഗഹിതന്തി. പാതിമോക്ഖുദ്ദേസേ സേഖിയാനം ഗണപരിച്ഛേദാകരണഞ്ഹി ഖന്ധകപരിയാപന്നാപത്തിയാ സങ്ഗണ്ഹനത്ഥം. ഇദം പന ലക്ഖണം ചാരിത്തേയേവ വേദിതബ്ബം, ന വാരിത്തേ അകപ്പിയമംസഖാദനാദിആപത്തീനം അചിത്തകത്താ. ഖന്ധകവാരിത്താനം തേഹി സങ്ഗഹോ, സേഖിയവാരിത്തേയേവ അചിത്തകേഹി സൂപോദനവിഞ്ഞത്തിപച്ചയാദീഹീതി ആചരിയോ. യത്ഥ യത്ഥ **ന**-കാരേന പടിസേധോ കരീയതി, കിം സബ്ബത്ഥ ദുക്കടാപത്തീതി? ആമ. യത്ഥ അട്ഠകഥായ നയോ ന ദസ്സിതോ, തത്ഥ സബ്ബത്ഥ. പരതോ ഹി **അട്ഠകഥായം** "സചേ പന കാളവണ്ണകതാ വാ സുധാബദ്ധാ വാ ഹോതി നിരജമത്തികാ, തഥാരൂപായ ഭൂമിയാ ഠപേതും വട്ടതീ"തിആദിനാ നയേന നയോ ദസ്സിതോ.

ഏത്ഥാഹ - യസ്മാ **പാളിയം**യേവ "സചേ ഉപജ്ഝായസ്സ അനഭിരതി ഉപ്പന്നാ ഹോതി, ദിട്ഠിഗതം ഉപ്പന്നം ഹോതീ"തി (മഹാവ॰ ൬൬) ഭഗവതോ വചനവസേന അട്ഠകഥായം വുത്തനയോ യുത്തോതി ദസ്സേതും "നാതിദൂരേ നാച്ചാസന്നേ"തി ഏത്ഥ കോ ഭഗവതോ വചനലേസോതി? വുച്ചതേ - "പഠമതരം ആഗന്ത്വാ ആസനം പഞ്ഞാപേതബ്ബ"ന്തിആദീനി വദന്തി ദേസനിയമനതോ. ഉപജ്ഝായേന അനുമതംയേവ പഠമഗമനന്തി ചേ? ന, അസിദ്ധത്താ, സിദ്ധേപി യഥാവുത്തനയസിദ്ധിതോ ച . ന ഹി വാരിത്തസ്സ അനുമതി അനാപത്തികരാ ഹോതി, ഏവം സന്തേപി വിചാരേത്വാ ഗഹേതബ്ബം. **കോട്ഠക**ന്തി ദ്വാരകോട്ഠകം. ന നിസ്സജ്ജിതബ്ബം, ന നിദഹിതബ്ബം വാ.

ഉപജ്ഝായവത്തകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നസമ്മാവത്തനാദികഥാവണ്ണനാ

൬൮. അധിമത്തം ഗേഹസ്സിതപേമം ന ഹോതീതി എത്ഥ ഗേഹസ്സിതപേമം ന അകുസലമിച്ചേവ ദട്ഠബ്ബം ഖീണാസവാനമ്പി സാധാരണത്താ ഇമസ്സ ലക്ഖണസ്സ. ന ഖീണാസവാനം അസമ്മാവത്തനാഭാവതോതി ചേ? ന, തേസം ന പണാമേതബ്ബം തംസമന്നാഗമനസിദ്ധിതോ, തസ്മാ ''മമേസ ഭാരോ''തി മമത്തകരണം തത്ഥ പേമന്തി വേദിതബ്ബം. ''ഏകോ വത്തസമ്പന്നോ...പേ॰... തേസം അനാപത്തീ'തി എത്ഥ വിയ സചേ ഏകോ വത്തസമ്പന്നോ ഭിക്ഖു 'ഭന്തേ, തുമ്ഹേ അപ്പോസ്സുക്കാ ഹോഥ, അഹം തുമ്ഹാകം സദ്ധിവിഹാരികം, അന്തേവാസികം വാ ഗിലാനം വാ ഉപട്ഠഹിസ്സാമി, ഓവദിതബ്ബം ഓവദിസ്സാമി, ഇതി കരണീയേസു ഉസ്സുക്കം ആപജ്ജിസ്സാമീ'തി വദതി, തേ ഏവാസദ്ധിവിഹാരികാദയോ 'ഭന്തേ, തുമ്ഹേവ കേവലം അപ്പോസ്സുക്കാ ഹോഥാ'തി വദന്തി, വത്തം വാ ന സാദിയന്തി, തതോ പട്ഠായ ആചരിയുപജ്ഝായാനം അനാപത്തീ''തി വുത്തം.

നസമ്മാവത്തനാദികഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

രാധബ്രാഹ്മണവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ

൬൯. ''പൂതിമുത്തന്തി മുത്തം പൂതികായോ വിയാ''തി വത്വാപി ''പൂതിഭാവേന മുത്തം പടിനിസ്സട്ഠം ഭേസജ്ജം പൂതിമുത്തഭേസജ്ജ''ന്തി ലിഖിതം. സബ്ബത്ഥ ഇത്ഥന്നാമോതി ഏകോവ ന-കാരോ ഹോതി.

രാധബ്രാഹ്മണവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ആചരിയവത്തകഥാവണ്ണനാ

൭൭. ''ആയസ്മതോ നിസ്സായ വച്ഛാമീ''തി വുത്തം. ''ആയസ്മതോ ഓവാദം നിസ്സായ വസാമീ''തി പാഠസേസവസേന വേദിതബ്ബാ. **നിസ്സായാ**തി വാ നിസ്സയാ, നിസ്സയേനാതി വുത്തം ഹോതി. **ആയസ്മതോ**തി വാ ഉപയോഗത്ഥേ സാമിവചനം.

ആചരിയവത്തകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നിസ്സയപടിപ്പസ്സദ്ധികഥാവണ്ണനാ

൮൩. ദിസം ഗതോതി തത്ഥ ധുരനിക്ഖിത്തവാസോ ഹുത്വാ തിരോഗാമം ഗതോ. **യത്ഥ നിസ്സയോ ലബ്ഭതി, തത്ഥ ഗന്തബ്ബ**ന്തി ഏത്ഥാപി ഉപജ്ഝായേ വുത്തനയേനേവ ''കതിപാഹേന ഗമിസ്സാമീ''തി ഗമനേ ചേസ ഉസ്സാഹോ രക്ഖതി. **മാ ഇധ പടിക്കമീ**തി മാ ഇധ ഗച്ഛ. **സഭാഗാ** നാമ ഉപജ്ഝായസ്സ സിസ്സാ. തത്ഥ നിസ്സയം ഗഹേത്വാ. യദി ഏവം കോ വിസേസോതി ചേ? തേന ഇദം വുച്ചതി ''അപ്പേവ നാമ ഖമേയ്യാ''തി. **വസിതും വട്ടതീ**തി ഉപജ്ഝായേന പരിച്ചത്തത്താ ഉപജ്ഝായസമോധാനം നിരത്ഥകന്തി അത്ഥോ. സചേ ഉപജ്ഝായോ ചിരേന അനുഗ്ഗഹേതുകാമോ ഹോതി, തതോ പട്ഠായ ഉപജ്ഝായോവ നിസ്സയോ. ഉപജ്ഝായോ ചേ അലജ്ജീ ഹോതി,

സദ്ധിവിഹാരികേന അനേകക്ഖത്തും വാരേത്വാ അവിരമന്തം ഉപജ്ഝായം പഹായ വിനാപി നിസ്സയപണാമനേന അഞ്ഞസ്സ സന്തികേ നിസ്സയം ഗഹേത്വാ വസിതബ്ബം. ഉപജ്ഝായസ്സ ചേ ലിങ്ഗം പരിവത്തതി, ഏകദിവസമ്പി ന രക്ഖതി. പക്ഖപണ്ഡകോ ചേ ഹോതി, നിസ്സയജാതികോ ചേ "ഉപജ്ഝായസ്സ സുക്കപക്ഖം ആഗമേഹീ"തി വദതി, സയമേവ വാ ആഗമേതി, വട്ടതി. ഉപജ്ഝായോ ചേ ഉക്ഖേപനിയകമ്മകതോ ഹോതി, നാനാസംവാസകഭൂമിയം ഠിതത്താ നിസ്സയോ പടിപ്പസ്സമ്ഭതി. സമ്മാവത്തന്തം പന പസ്സിത്വാ കമ്മപടിപ്പസ്സദ്ധിം ആഗമേതും ലഭതി. മാനത്താചാരീ ചേ ഹോതി, അബ്ഭാനം ആഗമേതബ്ബം. ദീഘം ചേ പരിവാസം ചരതി, അഞ്ഞസ്സ സന്തികേ നിസ്സയോ ഗഹേതബ്ബോ, ഉപജ്ഝായസമോധാനം അപ്പമാണം. പരിവാസമാനത്തചാരിനാ ഹി ന നിസ്സയോ ദാതബ്ബോ. യം പന **പാരിവാസികക്ഖന്ധകട്ഠകഥായം** വുത്തം "സദ്ധിവിഹാരികാനമ്പി സാദിയന്തസ്സ ദുക്കടമേവാ"തിആദി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൭൫), തം യഥാവുത്തമത്ഥം സാധേതി ഏവ. യം പന വുത്തം "സചേ സദ്ധാപബ്ബജിതാ കുലപുത്താ 'തുമ്ഹേ, ഭന്തേ, വിനയകമ്മമത്തം കരോഥാ'തി വത്വാ വത്തം കരോന്തിയേവ, ഗാമപ്പവേസനം ആപുച്ഛന്തിയേവ, തം വാരിതകാലതോ പട്ഠായ അനാപത്തീ"തി. തം വത്തസാദിയനപച്ചയാ ദുക്കടാഭാവമത്തദീപനത്ഥം, സദ്ധിവിഹാരികാനം സാപേക്ഖതം വാ സന്ധായ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. തസ്മാ തേ ചേ ഉപജ്ഝായേന വാരിതാനുരൂപമേവ പടിപജ്ജന്തി, നിസ്സയോ തേസം പടിപ്പസ്സദ്ധോതി സിദ്ധം ഹോതി.

ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതേ അതിക്കമിത്വാ നിവത്തതീതി "ഏത്താവതാ ദിസാപക്കന്തോ നാമ ഹോതി, തസ്മാ അന്തേവാസികേ അനിക്ഖിത്തധുരേപി നിസ്സയോ പടിപ്പസ്സമ്ഭതി. ആചരിയുപജ്ഝായാ ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതേ അനതിക്കമ്മ ലേഡ്ഡുപാതദ്വയബ്ഭന്തരേ തിരോവിഹാരേപി പരിക്ഖിത്തേ, അപരിക്ഖിത്തേ വാ വസിതും വട്ടതീ"തി ലിഖിതം. അപരിക്ഖിത്തേയേവാതി നോ തക്കോതി ആചരിയോ, ഏത്ഥ പന അപരിക്ഖിത്തസ്സ പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനതോ വിമുത്തേ അഞ്ഞസ്മിം വിഹാരേ വസന്തീതി അധിപ്പായോ. **വിഹാരോ**തി ചേത്ഥ "താദിസസ്സ വിഹാരസ്സ അന്തേ ഠിതാ ഏകാ കുടികാ അധിപ്പേതാ"തി **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ"**തി വുത്തം. തത്ഥ "സചേ ഉഭോപി ആചരിയന്തേവാസികാ കേനചി...പേ॰... നിസ്സയോ ന പടിപ്പസ്സമ്ഭതീ"തി ഇമിനാ സാമഞ്ഞതോ വുത്തേന അട്ഠകഥാവചനേന **ധമ്മസിരിത്ഥേരവാദോ** സമേതി. **അപരിക്ഖിത്തേ വാ**തി ദ്വിന്നം ലേഡ്ഡുപാതാനം അന്തോ പരിക്ഖിത്തോ വാ ഹോതി അപരിക്ഖിത്തോ വാ. "ബഹിസീമ"ന്തി ച വുത്തത്താ അന്തോവിഹാരസീമായം ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതേ അതിക്കമിത്വാപി വസിതും വട്ടതീതി സിദ്ധത്താ പന **ഉപതിസ്സത്ഥേരവാദോ** ന സമേതി. ഏകാവാസേ ഹി പരിക്ഖിത്തേ വാ അപരിക്ഖിത്തേ വാ അന്തമസോ അന്തോതിയോജനേപി വസതോ നിസ്സയോ ന പടിപ്പസ്സമ്ഭതി. സോ ച ഉപചാരസീമായ പരിച്ഛിന്നോ, സാ ച ഉപചാരസീമാ പരിക്ഖിത്തസ്സ വിഹാരസ്സ പരിക്ഖേപേന അപരിക്ഖിത്തസ്സ പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനേന പരിച്ഛിന്നോ ഏകാവാസോ.

ഉപോസഥക്ഖന്ധകേ ഏകാവാസവിമതിയം സീമായ അനുഞ്ഞാതത്താതി ചേ? ന, ചീവരക്ഖന്ധകട്ഠകഥായ വിചാരിതത്താ. യഥാഹ "സീമട്ഠകസങ്ഘോ ഭാജേത്വാ ഗണ്ഹാതൂ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൭൯). കതരസീമായ ഭാജേതബ്ബം? **മഹാസിവത്ഥേരോ** കിരാഹ "അവിപ്പവാസസീമായാ"തി. തതോ നം ആഹംസു "അവിപ്പവാസസീമാ നാമ തിയോജനാപി ഹോതി, ഏവം സന്തേ തിയോജനേ

ഠിതാ ലാഭം ഗണ്ഹിസ്സന്തി, തിയോജനേ ഠത്വാ ആഗന്തുകവത്തം പൂരേത്വാ ആരാമം പവിസിതബ്ബം ഭവിസ്സതി, ഗമികോ തിയോജനം ഗന്ത്വാ സേനാസനം ആപുച്ഛിസ്സതി, നിസ്സയപടിപ്പന്നസ്സ തിയോജനാതിക്കമേ നിസ്സയോ പടിപ്പസ്സമ്ഭിസ്സതി, പാരിവാസികേന തിയോജനം അതിക്കമിത്വാ അരുണം ഉട്ഠാപേതബ്ബം ഭവിസ്സതി, ഭിക്ഖുനിയാ തിയോജനേ ഠത്വാ ആരാമപ്പവേസനാ ആപുച്ഛിതബ്ബാ ഭവിസ്സതി, സബ്ബമേതം ഉപചാരസീമാപരിച്ഛേദവസേന കാതും വട്ടതീതി. തസ്മാ അന്തോഉപചാരസീമായ ലേഡ്ഡുപാതദ്വയം അതിക്കമിത്വാപി വസതോ നിസ്സയോ തിയോജനാതിക്കമേ നിസ്സയോ ന പടിപ്പസ്സമ്ഭതീതി സിദ്ധം. കാമഞ്ചേത്ഥ ഉപചാരസീമായ തിയോജനപ്പമാണായ, അതിരേകായ വാ യഥാവുത്തദോസപ്പസങ്ഗോ സിയാതി. സാ ഹി ആവാസേസു വഡ്ഢന്തേസു വഡ്ഢതി, പരിഹായന്തേസു പരിഹായതീതി വുത്തത്താ, തസ്മാ താദിസസ്സ വിഹാരസ്സ അന്തേ ഠിതാ ഏകാ കുടി വിഹാരോതി ഇധാധിപ്പേതാ. സാപി തസ്സേവ വിഹാരസ്സ കുടികാവ ഹോതീതി കത്വാ സോ ആവാസോ ഹോതി. നാനാവാസോ ഏവ ചേ അധിപ്പേതോ, ''അന്തേ ഠിതാ കുടികാ''തി ന വത്തബ്ബം. ദ്വിന്നം ലേഡ്ഡുപാതാനം അബ്ഭന്തരേ പന അപരിക്ഖിത്തേ നാനാവാസേ നിസ്സയോ ന പടിപ്പസ്സമ്ഭതീതി യ്വായം ''നോ തക്കോ''തി വുത്തോ, സോ താദിസേ നാനാവാസേ സേനാസനഗ്ഗാഹസ്സ അപ്പടിപ്പസ്സദ്ധിനയേന വുത്തോ. സേനാസനഗ്ഗാഹോ ഹി ''ഗഹണേന ഗഹണം ആലയോ പടിപ്പസ്സമ്ഭതീ''തി ലക്ഖണത്താ ഇതരത്ഥ പടിപ്പസ്സമ്ഭതി. തത്രായം **പാളി** ''തേന ഖോ പന സമയേന ആയസ്മാ ഉപനന്ദോ സക്യപുത്തോ ഏകോ ദ്വീസു ആവാസേസു വസ്സം വസി…പേ॰… ദേഥ, ഭിക്ഖവേ, മോഘപുരിസസ്സ ഏകാധിപ്പായ''ന്തി (മഹാവ॰ ൩൬൪). **അട്ഠകഥായഞ്ചസ്സ** ഏവം വുത്തം ''ഇദഞ്ച നാനാലാഭേഹി നാനൂപചാരേഹി ഏകസീമവിഹാരേഹി കഥിതം, നാനാസീമവിഹാരേ പന സേനാസനഗ്ഗാഹോ പടിപ്പസ്സമ്ഭതീ''തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൬൪). അപരിക്ഖിത്താ നാനാവാസാ ഏകൂപചാരസങ്ഖ്യം ഗച്ഛന്തി. പരിക്ഖിത്തഞ്ച ഏകൂപചാരം അപരിക്ഖിത്തസങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി. ഏത്താവതാ ലേഡ്ഡുപാതദ്വയബ്ഭന്തരേ അപരിക്ഖിത്തേ അഞ്ഞസ്മിം വിഹാരേ വസതോ നിസ്സയോ പന ന പടിപ്പസ്സമ്ഭതി, പരിക്ഖിത്തേ പടിപ്പസ്സമ്ഭതി ഏവാതി അയമത്ഥോ സാധിതോതി. ഏത്ഥാഹ - ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതേ അതിക്കമിത്വാവ സതോപി നിസ്സയോ ന പടിപ്പസ്സമ്ഭതി. വുത്തഞ്ഹി **നിസ്സഗ്ഗിയട്ഠകഥായം** ''സചേ ഗച്ഛന്താനംയേവ അസമ്പത്തേസു ദ്വഹരേസു അരുണം ഉഗ്ഗച്ഛതി, ചീവരം നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതി, നിസ്സയോ പന ന പടിപ്പസ്സമ്ഭതീ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൭൭)? വുച്ചതേ - തം ഉപജ്ഝായേന സമാഗമേ സഉസ്സാഹതായ വുത്തം. ഇധ ധുവവാസം സന്ധായ, തസ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം ന വിലോമേന്തി . കേചി പന ''ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതം അതിക്കമ്മാതി ഇദം ദേവസികം ആരോചേത്വാ വസനവസേന വുത്ത''ന്തി വദന്തി, തം തേസം മതിമത്തമേവാതി മമ തക്കോ. ദേവസികം ആരോചേത്വാ വത്ഥബ്ബന്തി ഹി നേവ പാളിയം ന അട്ഠകഥായം ദിസ്സതി, തഞ്ച പന അപകതഞ്ഞൂഹി ആചിണ്ണന്തി വേദിതബ്ബം.

നിസ്സയപടിപ്പസ്സദ്ധികഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഉപസമ്പാദേതബ്ബപഞ്ചകകഥാവണ്ണനാ

൮൪. **ന അസേക്ഖേന സീലക്ഖന്ധേനാ**തിആദി ''അത്താനമേവ പഠമം, പതിരൂപേ നിവേസയേ''തി (ധ॰ പ॰ ൧൫൮) വചനവസേന വുത്തം, ന

ആപത്തിഅങ്ഗവസേന. നീലസമായോഗതോ നീലം വിയ വുത്തം **“അസേക്ഖേന വിമുത്തിഞാണദസ്സനക്ഖന്ധേനാ”**തി. അധിസീലേ സീലവിപന്നോ നാമ ആപജ്ജിത്വാ അവുട്ഠിതോ.

ഉപസമ്പാദേതബ്ബപഞ്ചകകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

അഞ്ഞതിത്ഥിയപുബ്ബവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ

൮൬. യോ സോ അഞ്ഞതിത്ഥിയപുബ്ബോതി എത്ഥ ദ്വേ അത്ഥവികപ്പാ - തസ്സ പസൂരസ്സ ഭിക്ഖുഭാവം സന്ധായ അഞ്ഞതിത്ഥിയപുബ്ബോ, സോ ഭിക്ഖു തംയേവ തിത്ഥായതനം സങ്കമീതി അയമേകോ അത്ഥോ. ഏവം തിത്ഥിയപക്കന്തകോ പുന ഗിഹിവേസേന ആഗതോ അഞ്ഞതിത്ഥിയപുബ്ബോ, സോ ആഗതോ ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോതി അയമേകോ അത്ഥോ. തം അഞ്ഞതിത്ഥിയപക്കന്തകം ഠപേത്വാ “യോ സോ, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞതിത്ഥിയപുബ്ബോ”തി എത്ഥ ന ഗിഹിവേസധാരണോവ പുബ്ബസദ്ദേന വുത്തോ, കിന്തു തസ്മിം അത്തനോ യഥാസമാദിന്നതിത്ഥിയവേസേ ഠിതോപി. ദിട്ഠിവസേന അതിത്ഥിയഭൂതത്താ അതിത്ഥിയപുബ്ബോ, സോ പനാഗതോ വിബ്ഭന്തോ ആഗച്ഛതി, തസ്സ പരിവാസദാനകിച്ചം നത്ഥി. കിം ഇമസ്സ അഞ്ഞതിത്ഥിയപുബ്ബസ്സ ഭിക്ഖുവേസം ഗഹേത്വാ സരണഗമനേന സാമണേരപബ്ബജ്ജാ ജാതാ, ന ജാതാതി? കിഞ്ചേത്ഥ യദി ജാതാ, “യോ സോ, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞോപി അഞ്ഞതിത്ഥിയപുബ്ബോ ഇമസ്മിം ധമ്മവിനയേ ആകങ്ഖതി പബ്ബജ്ജം, ആകങ്ഖതി ഉപസമ്പദം, തസ്സ ചത്താരോ മാസേ പരിവാസോ ദാതബ്ബോ”തി (മഹാവ॰ ൮൬) വചനം വിരുജ്ഝതി. അഥ ന ജാതാ, പരിവാസകമ്മവാചായ പബ്ബജ്ജായ അപരാമസനം വിരുജ്ഝതീതി. തത്ഥ **മഹാവിഹാരവാസിനോ** “സാമണേരസ്സേവ സതോ പരിവാസോ ദാതബ്ബോ”തി വദന്തി. ഇതരേ തഥാ ന വദന്തി. തേ ഹി “ഏവം ആരാധകോ ഖോ ഭിക്ഖവേ അഞ്ഞതിത്ഥിയപുബ്ബോ ആഗതോ ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ’തി (മഹാവ॰ ൮൭) സുത്തപദം പരിഹരിതബ്ബം, പുരേ ച പച്ഛാ ച ‘അഞ്ഞതിത്ഥിയപുബ്ബോ’തി വചനസാമഞ്ഞതോ ന സാമണേരോ ജാതോതി ചേ, യദി ഏവം അപബ്ബാജേത്വാവ ഉപസമ്പാദേതബ്ബോതി ആപജ്ജതി. തതോ ച സബ്ബപഠമം വുത്തസുത്തം വിരുജ്ഝതി. ‘തിത്ഥായതനം സങ്കന്തോ’തി പാഠോപി ന സുന്ദരം. പാണാതിപാതാദീസു അഞ്ഞതരം സചേ ഭിന്ദതി, ചത്താരോ മാസേ പരിപുണ്ണേപി പുന പരിപൂരേതബ്ബം വിയ ദിസ്സതി. വുത്തമ്പി തസ്സ സംവരം ഭിക്ഖുകരണത്ഥായ അനുഞ്ഞാതത്താ സീലേ വത്തബ്ബം നത്ഥീ”തി വദന്തി, വിചാരേത്വാ ഗഹേതബ്ബം. സരണാനി സചേ ഭിജ്ജന്തി സാമണേരസ്സേവ.

അഞ്ഞതിത്ഥിയപുബ്ബവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പഞ്ചാബാധവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ

൮൮. നഖപിട്ഠിതി ചൂളങ്ഗുലിനഖപിട്ഠി അധിപ്പേതാ. “പടിച്ഛന്നേ നഖപിട്ഠിതോ മഹന്തമ്പി വട്ടതി, ഏവം സേസേസുപീ”തി കേചി വദന്തി, തം അട്ഠകഥായ ന സമേതി വിയ. **പദുമകണ്ണികാ**പി ആരുള്ഹേ രത്തപദുമവണ്ണചിത്രം.

പഞ്ചാബാധവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ചോരവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ

൯൧-൨. ധമ്മസാമീതി യസ്മാ സയം ധമ്മസാമീ, തസ്മാ ഭിക്ഖൂഹി അപബ്ബാജേതബ്ബകമ്പി ചോരം അങ്ഗുലിമാലം പബ്ബാജേത്വാ ആയതിം ഏവമാഹാതി അത്ഥോ. **പാളിപോത്ഥകേസു** ''ഖരഭേദകോ''തിപി ലിഖിതം. **സന്നിസിന്നാസൂ**തി വൂപസന്താസു.

ചോരവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഇണായികദാസവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ

൯൬. പസ്സ മേ പത്തചീവരമത്തം, അഹം ഇദം ദസ്സാമീതി സാമീചി, യതോ നത്ഥി ആപത്തി. **ഉപഡ്ഢുപഡ്ഢ**ന്തി ഥോകം ഥോകം.

൯൭. ദേസചാരിത്തന്തി സാവനപണ്ണാരോപനാദി തം തം ദേസചാരിത്തം. ''ദേവദാസിപുത്തേ വട്ടതീ''തി ലിഖിതം. ''ആരാമികം ചേ പബ്ബാജേതുകാമോ, അഞ്ഞമേകം ദത്വാ പബ്ബാജേതബ്ബ''ന്തി വുത്തം. മഹാപച്ചരിവാദസ്സ അയമിധ അധിപ്പായോ. ''ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ആരാമികേ ദേമാ''തി ദിന്നത്താ ന തേ തേസം ദാസാ. ''ആരാമികോ ച നേവ ദാസോ ന ഭുജിസ്സോതി വത്തബ്ബതോ ന ദാസോ''തി ലിഖിതം. തക്കാസിഞ്ചനം സീഹളദീപേ ചാരിത്തം. തേ ച പബ്ബാജേതബ്ബാ സങ്ഘസ്സാരാമികത്താ. നിസ്സാമികം ദാസം അത്തനാപി ഭുജിസ്സം കാതും ലഭതി. ''ദാസസ്സ പബ്ബജിത്വാ അത്തനോ സാമികേ ദിസ്വാ പലായന്തസ്സ ആപത്തി നത്ഥീതി വദന്തീ''തി ച ലിഖിതം. അത്തനോ വാ ദാസോ അസ്സ ഭിക്ഖുനോതി അത്ഥോ. നിസ്സാമികസ്സ ദാസസ്സ രാജാ സാമി, തസ്മാ രാജാനം വാ തസ്മിം ഗാമേ മനുസ്സേ വാ ആപുച്ഛിത്വാ പബ്ബാജേതബ്ബോതി ഏകേ. ''ഭുജിസ്സം കത്വാ''തി ലിഖിതം. തസ്സ പരിഹാരം ഭണന്തി ''യഥാ ഭുജിസ്സോ ഹോതി, തഥാ കത്തബ്ബോ''തി. ഏവം സങ്കപ്പേന വത്വാ ''പയോജനം നത്ഥീ''തി കേഹിചി ലിഖിതം. **ഭുജിസ്സം കാതുമേവ വട്ടതീ**തി ''സചേ പസ്സന്തി, അനുബന്ധിസ്സന്തീ''തി വുത്തം. ആപത്തി നത്ഥി. **''അസുദ്ധാ കിര മേ**തിപി തം സന്ധായേവ വുത്ത''ന്തി വദന്തി.

ഇണായികദാസവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

കമ്മാരഭണ്ഡുവത്ഥാദികഥാവണ്ണനാ

൯൮. കമ്മാരഭണ്ഡൂതി ഏത്ഥ ദാരകോ ചൂളാമത്തം ഠപേത്വാ ആഗച്ഛതി, തസ്മാ ആപുച്ഛിതും ലഭതി. തഞ്ചേ സോ വാ അഞ്ഞോ വാ അവഹരതി, ദോസോ നത്ഥി. ''കേസമസ്സുഓരോഹനം അകത്വാ അസതിയാ സരണാനി ദത്വാ പബ്ബാജേതി, രുഹതേവാ''തി വദന്തി.

൧൦൦-൧. ഏത്ഥ കുലേ. ''ഉഭയാനി ഖോ പനസ്സ…പേ… അനുബ്യഞ്ജനസോതി സബ്ബോപായം പഭേദോ **മാതികാട്ഠകഥായം** ഞാതോ ഹോതീ''തി ച ''ആപത്തിം ജാനാതീതി പാഠേ അവത്തമാനേപി ഇദം നാമ കത്വാ ഇദം ആപജ്ജതീതി ജാനാതി ചേ, വട്ടതീ''തി ച ലിഖിതം. ''തഞ്ച ഖോ തതോ പുബ്ബേ പാഠേ പഗുണേ കതേതി ഗഹേതബ്ബം, ആചരിയുപജ്ഝായാനമ്പി ഏസേവ നയോ''തി വുത്തം.

കമ്മാരഭണ്ഡുവത്ഥാദികഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

രാഹുലവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ

൱൦൫. ''അങ്ഗാരിനോ ദാനി ദുമാ ഭദന്തേ''തിആദീഹി (ഥേരഗാ॰ ൫൨൭) **സട്ഠിമത്താഹി**. ദസ്സേഹി ഇതി മം ആണാപേസി. ഏത്ഥ ഇതി-സദ്ദോ ആഹരിതബ്ബോ. **പോക്ഖരവസ്സ**ന്തി പോക്ഖരപത്തവണ്ണം ഉദകം, തമ്ഹി വസ്സന്തേ തേമിതുകാമാവ തേമേന്തി. **ഉണ്ഹീസതോ പട്ഠായാ**തി മുദ്ധതോ പട്ഠായ.

''സിനിദ്ധനീലമുദുകുഞ്ചിതകേസോ ,
സൂരിയനിമ്മലതലാഭിനലാടോ;
യുത്തതുങ്ഗമുദുകായതനാസോ,
രംസിജാലവിതതോ നരസീഹോ''തി. (അപ॰ അട്ഠ॰ ൧.സന്തികേനിദാനകഥാ; ജാ॰ അട്ഠ॰ ൧.സന്തികേനിദാനകഥാ) -

ആദിഗാഥാഹി. അഥ വാ -

''ചക്കവരങ്കിതരത്തസുപാദോ,
ലക്ഖണമണ്ഡിതആയതപണ്ഹി;
ചാമരഛത്തവിഭൂസിതപാദോ,
ഏസ ഹി തുയ്ഹ പിതാ നരസീഹോ.

''സക്യകുമാരവരോ സുഖുമാലോ,
ലക്ഖണചിത്തികപുണ്ണസരീരോ;
ലോകഹിതായ ഗതോ നരവീരോ,
ഏസ ഹി തുയ്ഹ പിതാ നരസീഹോ.

''പുണ്ണസസങ്കനിഭോ മുഖവണ്ണോ,
ദേവനരാന പിയോ നരനാഗോ;
മത്തഗജിന്ദവിലാസിതഗാമീ,
ഏസ ഹി തുയ്ഹ പിതാ നരസീഹോ.

''ഖത്തിയസമ്ഭവഅഗ്ഗകുലീനോ ,
ദേവമനുസ്സനമസ്സിതപാദോ;
സീലസമാധിപതിട്ഠിതചിത്തോ,
ഏസ ഹി തുയ്ഹ പിതാ നരസീഹോ.

''ആയതയുത്തസുസണ്ഠിതനാസോ,
ഗോപഖുമോ അഭിനീലസുനേത്തോ;
ഇന്ദധനൂ അഭിനീലഭമൂകോ,
ഏസ ഹി തുയ്ഹ പിതാ നരസീഹോ.

''വട്ടസുവട്ടസുസണ്ഠിതഗീവോ,
സീഹഹനൂ മിഗരാജസരീരോ;
കഞ്ചനസുച്ഛവിഉത്തമവണ്ണോ,
ഏസ ഹി തുയ്ഹ പിതാ നരസീഹോ.

“സുദ്ധസുഗമ്ഭീരമഞ്ജുസഘോസോ,
ഹിങ്ഗുലബദ്ധസുരത്തസുജിവ്ഹോ;
വീസതി വീസതി സേതസുദന്തോ,
ഏസ ഹി തുയ്ഹ പിതാ നരസീഹോ.

“അഞ്ജനവണ്ണസുനീലസുകേസോ,
കഞ്ചനപട്ടവിസുദ്ധനലാടോ;
ഓസധിപണ്ഡരസുദ്ധസുഉണ്ണോ,
ഏസ ഹി തുയ്ഹ പിതാ നരസീഹോ.

“ഗച്ഛതിനീലപഥേ വിയ ചന്ദോ,
താരഗണാപരിവേഠിതരൂപോ;
സാവകമജ്ഝഗതോ സമണിന്ദോ,
ഏസ ഹി തുയ്ഹ പിതാ നരസീഹോ”തി. (ജാ॰ അട്ഠ॰
൧.സന്തികേനിദാനകഥാ) -

ഇമാഹി.

ഉട്ഠിട്ഠേതി ഏവം ചരിതബ്ബന്തി അത്ഥനോ, “ഉത്തിട്ഠേ”തി ധമ്മപദപാഠോ. **ധമ്മ**ന്തി സപദാനചാരികവത്തം. അനേസനം വജ്ജേത്വാ സുചരിതം ചരേ.

കേസവിസ്സജ്ജനന്തി പഞ്ചസിഖാകാരം വജ്ജേത്വാ ഏകസിഖാകാരം. **പട്ടബന്ധോ**തി ഏത്ഥ **പട്ടോ**തി തസ്മിം കുലേ ആചിണ്ണോ അലങ്കാരവിസേസോ. **ഘരമങ്ഗല**ന്തി ഘരമഹോ. **ഛത്തമങ്ഗല**ന്തി യുവരാജഛത്തപട്ടി. **വട്ടാനുഗത**ന്തി കിലേസവട്ടാനുഗതം. വിഘാതപച്ചയത്താ **സവിഘാതകം**. ഥേരോ രാധം ബ്രാഹ്മണം പുബ്ബേ പബ്ബജിത്വാ കസ്മാ ഇദാനി “കഥാഹം, ഭന്തേ, രാഹുലം പബ്ബാജേമീ”തി ആഹാതി ചേ? തത്ഥ ഉപസമ്പദാപടിക്ഖേപോ അധിപ്പേതോ, തസ്മാ “ഭഗവാ ഉപസമ്പദമേവ പടിക്ഖിപി, ഇദാനി അനാഗതേ സംസയാപനയനാധിപ്പായോ ഭഗവാ”തി ഞത്വാ ആഹ. ചിത്തസമുട്ഠാനരൂപവസേന **“അട്ഠിമിഞ്ജം ആഹച്ചാ”**തി വുത്തം കിര. ബുദ്ധാനം, ചക്കവത്തീനഞ്ച ബ്യത്താദിവസേന നാനത്തം വേദിതബ്ബം, അഞ്ഞഥാ നന്ദാദയോപി പബ്ബജിത്വാ ബുദ്ധാ സിയും “സചേ പബ്ബജതി, ബുദ്ധോ ഹോതീ”തി വചനതോ.

പേസേത്വാ ദസ്സേതും വട്ടതി, ആപുച്ഛിസ്സാമാതി പബ്ബാജേതും വട്ടതീതി ച ഇദം യസ്മാ വിദേസപ്പത്തോ നാമ ലോകസങ്കേതേനാപി മാതാപിതുവാസതോ മുത്തോ സേരിവിഹാരീതി വുച്ചതി, തസ്മാസ്സ തേ അസന്തപക്ഖേ ഠിതാ വിയ ഹോന്തീതി കത്വാ “ന തസ്സ പബ്ബജ്ജാചരിയേ വാ അപ്പസാദം കരോന്തീ”തി ഏവം വുത്തം നട്ഠമേവ. പബ്ബജിതാ സമഗതികാതി ലോകവോഹാരോ. തേനേവ ചേത്ഥ ദുക്ഖപ്പത്താദിനാ ദേസന്തരഗമനഞ്ച സമഗതികം കതം. **വിദേസം ഗന്ത്വാ**തി ചേത്ഥ **വിദേസോ** നാമ മാതാപിതുവാസതോ അഞ്ഞോ ദേസോ, ന ഉപ്പത്തിദേസതോ. ബ്യഞ്ജനത്ഥോ ഏവ ചേ പമാണം, ന യുത്തി. മതമാതാപിതികോപി ന പബ്ബാജേതബ്ബോതി ആപജ്ജതി, തസ്മാ അനുപ്പത്തബ്ബട്ഠാനേ ഠിതേഹിയേവ മാതാപിതൂഹി അനനുഞ്ഞാതോ പുത്തോ ന പബ്ബാജേതബ്ബോതി ഏവമിധാധിപ്പായോ വേദിതബ്ബോ, അഞ്ഞഥാ പാളിയാ വിരുജ്ഝേയ്യ, ആപത്തിട്ഠാനസ്സ ച സിഥിലകരണം അട്ഠകഥായ ന യുജ്ജതി.

ഇദം താവ ഏവം ഹോതു, ‘‘വിഹാരം വാ ഝാപേമീ’’തിആദിനയോ കഥം ന വിരുജ്ഝതീതി ചേ? അത്തപരൂപദ്ദവപ്പസങ്ഗഭയേന അവസേന പബ്ബജിതത്താ, പുത്തരക്ഖണത്ഥം പബ്ബജിതത്താ ച. ഏവഞ്ഹി സതി സയമേവ സോ അത്തനാ പബ്ബജിതോ ഹോതി, ന കേനചി ഉപലാപേത്വാ പബ്ബജിതോ. **‘‘പുത്തപേമം** വാ പുത്തരക്ഖേ പിയോ ഹോതീ’’തി നിദാനാനുലോമതോ ന വിരുജ്ഝതി.

രാഹുലവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സിക്ഖാപദദണ്ഡകമ്മവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ

൧൦൭. അത്തനോ പരിവേണഞ്ചാതി പുഗ്ഗലികം. **മുഖദ്വാരിക**ന്തി മുഖദ്വാരേന ഭുഞ്ജിതബ്ബം. തത്ഥ നിയോജിതബ്ബകം, തസ്സ **ആവരണം** നിവാരണം കരോന്തി. അഥ വാ ‘‘അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ആവരണം കാതു’’ന്തി യം ആവരണം അനുഞ്ഞാതം, തം ആവരണം മുഖദ്വാരികം ആഹാരം കരോന്തീതി അധിപ്പായോ.

സിക്ഖാപദദണ്ഡകമ്മവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

അനാപുച്ഛാവരണവത്ഥുആദികഥാവണ്ണനാ

൧൦൮. പരസ്സ ദുസ്സീലഭിക്ഖുസ്സപീതി അത്ഥോ. കേചി ‘‘ദുസ്സീലഭിക്ഖൂപീ’’തി ലിഖന്തി, തം ന സുന്ദരം. പോരാണാ പന ‘‘യാവതതിയം വുച്ചമാനോ ചേ ന ഓരമതി, സങ്ഘം അപലോകേത്വാ നാസേതബ്ബോ, പുന പബ്ബജ്ജം യാചമാനോപി അപലോകേത്വാ പബ്ബാജേതബ്ബോ’’തി വദന്തി. **ഭിക്ഖൂനം ഉപസമ്പദകമ്മവാചാസദിസ**ന്തി ഏത്ഥ ‘‘യഥാ ഉപസമ്പന്നോ സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ യഥാനിവത്ഥപാരുതോവ ഹുത്വാ പച്ഛാ ഉപസമ്പന്നോ പുബ്ബേ അത്തനോ നവകതരസ്സ സമാനവസ്സികസ്സ പുന വന്ദനാദീനി കരോതി, ഏവം സാമണേരോപി പുന ഗഹിതസരണോ തതോ പുബ്ബേ അത്തനോ നവകതരസ്സ സമാനവസ്സികസ്സ സാമണേരസ്സ പുന വന്ദനാദീനി കരോതി. ലിങ്ഗം പനേത്ഥ വുഡ്ഢതരഭാവം ന സാധേതീതി വുത്തം ഹോതീ’’തി വുത്തം. വികാലഭോജനം സാമണേരാനം വീതിക്കമേവാതി ഏകേ. ‘‘അച്ചയോ മം, ഭന്തേ, അച്ചാഗമാ’’തിആദിനാ നയേന അച്ചയം ദേസാപേതബ്ബോ. ‘‘ദിട്ഠിയാ അനിസ്സജ്ജനേന ‘ത്വം, സാമണേര, ഗച്ഛാ’തി വുത്തേയേവ പാരാജികോ ഹോതീ’’തി വുത്തം, ‘‘യാവതതിയന്തി വുത്തത്താ ബുദ്ധാദീനം അവണ്ണഭാസിതമത്തേന ച ദിട്ഠിഗ്ഗഹിതമത്തേന ച സരണാനി ന ഭിജ്ജന്തീതി വുത്തം ഹോതീ’’തി വദന്തി. ഏവം സന്തേ പാണാതിപാതാദിം കരോന്തസ്സാപി തം സമ്ഭോതീതി മമ തക്കോ. ‘‘നിസ്സീലസ്സ പുന നാസനാ വുത്താ’’തി ച കേചി വദന്തി, തം യുത്തം വിയ. ന ഹി ഭഗവാ സീലവന്തസ്സ ലിങ്ഗനാസനം അനുജാനാതീതി വിചാരേതബ്ബം, ഭിക്ഖുനിദൂസകാപദേസേന ഭബ്ബാഭബ്ബേ സങ്ഗണ്ഹാതീതി പോരാണാ. **‘‘പബ്ബജ്ജമ്പി ന ലഭതീ**തി യഥാ ചേത്ഥ അയമത്ഥോ ദസ്സിതോ, തഥാ ‘പണ്ഡകോ, ഭിക്ഖവേ, അനുപസമ്പന്നോ ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ, ഉപസമ്പന്നോ നാസേതബ്ബോ’തി (മഹാവ॰ ൧൦൯) ആദിനാ നയേന വുത്താനമ്പി പബ്ബജ്ജം നത്ഥീതി ദീപിതം ഹോതി. ന ഹി ഇദം ഠാനം ഠപേത്വാ തേസം പബ്ബജ്ജായ വാരിതട്ഠാനം അത്ഥി. ‘ഭിക്ഖുനിദൂസകോ, ഭിക്ഖവേ, അനുപസമ്പന്നോ ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ, ഉപസമ്പന്നോ നാസേതബ്ബോ’തി

(മഹാവ॰ ൧൧൮) വുത്തേനപി സമാനത്താ തസ്സ പബ്ബജ്ജാ വിയ തേസമ്പി പബ്ബജ്ജാ വാരിതാവ ഹോതീതിപി ദസ്സേതും പുന ഭിക്ഖുനിദൂസകോതി ഗഹിതന്തി അപരേ''തി വുത്തം. കിം ഇമിനാ? നനു **അട്ഠകഥായം** വുത്തം ''യസ്സ ചേത്ഥ പബ്ബജ്ജാ വാരിതാ, തം സന്ധായ ഇദം വുത്തം അനുപസമ്പന്നോ ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ, ഉപസമ്പന്നോ നാസേതബ്ബോ''തി.

അനാപുച്ഛാവരണവത്ഥുആദികഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പണ്ഡകവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ

൧൦൯. ഓപക്കമികപണ്ഡകസ്സ ഹീനങ്ഗത്താ അപബ്ബജിതസ്സ പബ്ബജ്ജാ വാരിതാ, പബ്ബജിതസ്സ ഉപസമ്പദാ ന കാതബ്ബാ. പുബ്ബേ ഉപസമ്പന്നസ്സ ചേ ഉപചരണം അത്ഥി, ന നാസനാ കാതബ്ബാതി നോ തക്കോതി ആചരിയോ. ഛിന്നങ്ഗജാതോ ന പണ്ഡകോ. പഞ്ചസു നപുംസകപണ്ഡകോവ അഭാവകോ. ഇതരേ ചത്താരോ സഭാവകാതി വേദിതബ്ബാ. ഭാവോ പന തേസം പണ്ഡകോ ഹോതി. ഏതേ ചത്താരോപി കിര പുരിസാവാതി ഏകേ. ഇത്ഥീപി പക്ഖപണ്ഡകീ ഹോതീതി ഏകേ. ഉപക്കമേ കതേ പണ്ഡകഭാവോ അവസ്സം ഹോതി, തസ്മാ പബ്ബജ്ജം ന ലഭതി. ''യദി പന കസ്സചി ന ഹോതി, പബ്ബജ്ജാ ന വാരിതാതി വിനിച്ഛയം വദന്തീ''തി വുത്തം.

''**പബ്ബജ്ജാ വാരിതാ**തി അപണ്ഡകപക്ഖേ പബ്ബാജേത്വാ പണ്ഡകപക്ഖേ നാസേതബ്ബോതി അധിപ്പായോ''തി ലിഖിതം. **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** പന മാസപണ്ഡകലേഖപണ്ഡകേഹി സഹ സത്ത പണ്ഡകാ വുത്താ. തത്ഥ **ലേഖപണ്ഡകോ** നാമ കിര മന്തവസേന ഉപഹതബീജോ. തത്ഥ ''ഓപക്കമികലേഖപണ്ഡകാ പബ്ബജിതാ ന നാസേതബ്ബാ. യോ പബ്ബാജേതി, തസ്സ ദുക്കട''ന്തി ച വുത്തം.

പണ്ഡകവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഥേയ്യസംവാസകവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ

൧൧൦. ഥേയ്യസംവാസകോതി ഏത്ഥ കിഞ്ചാപി ബ്യഞ്ജനത്ഥവസേന സംവാസത്ഥേനകോവ ഥേയ്യസംവാസകോതി പഞ്ഞായതി, അഥ ഖോ തയോ ഥേയ്യസംവാസകാ. **സംവാസോ**തി ചേത്ഥ ന ഏകകമ്മാദികോ സംവാസോ, കിന്തു ഭിക്ഖുവസ്സഗണനാദികോ കിരിയഭേദോ ഇധ സംവാസോ നാമ. ഇമഞ്ഹി സക്കാ ഥേയ്യായ കാതും, നേതരന്തി അട്ഠകഥായ അധിപ്പായോ. വിദേസം ഗന്ത്വാ പബ്ബജിതേഹി പുച്ഛിതേ ''ദസവസ്സോ''തിആദിം ഭണന്തസ്സ ദോസോ. ഗിഹീനം വുത്തേ ദോസോ നത്ഥീതി കേചി. രാജഭയാദീഹി ഗഹിതലിങ്ഗാനം ''ഗിഹീ മം സമണോതി ജാനാതൂ''തി വഞ്ചനചിത്തേ സതിപി ഭിക്ഖൂനം വഞ്ചേതുകാമതായ, തേഹി സംവസിതുകാമതായ ച അഭാവാ ദോസോ ന ജാതോ. ''**സബ്ബപാസണ്ഡിയഭത്താനീ**തി വിഹാരം ആഗന്ത്വാ സങ്ഘികം ഗണ്ഹന്തസ്സ സംവാസം പരിഹരിതും ദുക്കരം, തസ്മാ വുത്ത''ന്തി ച ലിഖിതം. ''സൂപസമ്പന്നോ''തി വുത്തത്താ ഗഹട്ഠമ്പി സചേ ഉപസമ്പാദേന്തി, സൂപസമ്പന്നോതി ആപന്നം, ''അനുപസമ്പന്നകാലേയേവാ''തി ഇമിനാ സചേ ഉപസമ്പന്നകാലേ സുണാതി, സൂപസമ്പന്നോ ഏവ അനാരോചേന്തോപീതി ദസ്സേതി. **അന്ധകട്ഠകഥായം, പോരാണഗണ്ഠിപദേസു** ച ദുസ്സീലഭിക്ഖു

‘‘ഥേയ്യസംവാസകോ’’തി വുത്തോ ‘‘ഥേയ്യായ വോ, ഭിക്ഖവേ, രട്ഠപിണ്ഡോ ഭുത്തോ’’തി (പാരാ॰ ൧൯൫) ഇമിനാ കിര പരിയായേനാതി വേദിതബ്ബം. തേനേവാഹ **‘‘തം ന ഗഹേതബ്ബ’’**ന്തി. ‘‘മഹാപേളാദീസൂ’’തി ഏതേന ഗിഹിസന്തകം ദസ്സിതം.

സയം സാമണേരോവ കൂടവസ്സാനി ഗണേത്വാ ഗണ്ഹന്തോ പാരാജികോ ഹോതി, ഥേയ്യസംവാസകോ പന ന ഹോതി, തഥാ ഭിക്ഖുപി, സോ പന ഭണ്ഡഗ്ഘേന കാരേതബ്ബോതി ഇമിനാ അധിപ്പായേന **‘‘സയം സാമണേരോവാ’’**തിആദി വുത്തം. അയം പന ഥേയ്യസംവാസകോ നാമ യസ്മാ പബ്ബജിതോവ ഹോതി, നാപബ്ബജിതോ, തസ്മാ ‘‘ഥേയ്യസംവാസകോ, ഭിക്ഖവേ, അപബ്ബജിതോ ന പബ്ബാജേതബ്ബോ, പബ്ബജിതോ നാസേതബ്ബോ’’തി വത്തും ന സക്കാതി കത്വാ ഇമസ്സ വസേന പണ്ഡകതോ പട്ഠായ ‘‘അനുപസമ്പന്നോ ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ’’തിആദിനാ പാളി ഠപിതാ, ന ഉപസമ്പദാമത്തസ്സേവ അഭബ്ബത്താ ഏകാദസന്നമ്പി നേസം പബ്ബജ്ജാരഹഭാവപ്പസങ്ഗതോ. അപിച അനിട്ഠദോസപ്പസങ്ഗതോ തഥാ ഏവ പാളി ഠപിതാ. യസ്മാ തിത്ഥിയപക്കമനം, സങ്ഘഭേദനഞ്ച ഉപസമ്പന്നസ്സേവ ഹോതി, നാനുപസമ്പന്നസ്സ, സോ ദുവിധോപി പബ്ബജിതോവ ഹോതി, നാപബ്ബജിതോ, തസ്മാ ‘‘തിത്ഥിയപക്കന്തകോ, ഭിക്ഖവേ, അപബ്ബജിതോ ന പബ്ബാജേതബ്ബോ’’തിആദിപാളിയാ സതി തേ ഉഭോപി അപബ്ബാജേതബ്ബാ ഹോന്തീതി അനിട്ഠപ്പസങ്ഗോ ആപജ്ജതീതി. തീസു പന ഥേയ്യസംവാസകേസു സാമണേരാലയം കരോന്തോ ലിങ്ഗത്ഥേനകോ, ഉപസമ്പന്നാലയം കരോന്തോ സംവാസത്ഥേനകോ, ഉഭയത്ഥേനകോ ച. ന ഹി സാമണേരസംവാസോ ഇധ സംവാസോ നാമ, തേനേവ **അട്ഠകഥായം** ‘‘ഭിക്ഖുവസ്സഗണനാദികോ ഹി സബ്ബോപി കിരിയഭേദോ ഇമസ്മിം അത്ഥേ സംവാസോ’’തി വുത്തന്തി ഏകേ. യഥാവുഡ്ഢം വന്ദനസാദിയനാസനപടിബാഹനാനം സാമണേരസംവാസസാമഞ്ഞതോ നേവാതി ആചരിയോ.

ഥേയ്യസംവാസകവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

തിത്ഥിയപക്കന്തകകഥാവണ്ണനാ

തിത്ഥിയപക്കന്തകോ, ഭിക്ഖവേതിആദി അത്തനോ നിദാനഭൂതേ **പസൂരവത്ഥുസ്മിം** ഏവ വത്തബ്ബം സമാനമ്പി തത്ഥ വാരിതഅധികാരാഭാവാ അഭബ്ബാ. ഇധേവ ഥേയ്യസംവാസകേന വിനാ സമ്ഭവതോ വുത്തോ. തത്ഥ ‘‘അഥ ഖോ ന പബ്ബാജേതബ്ബോപീ’’തി ഇധേവ വചനം പസൂരസ്സ ഉപസമ്പദായ ഏവ യാചനിച്ഛായ ദസ്സനേന, ‘‘സോ ആഗതോ ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ’’തി ഭഗവതോ ഉപസമ്പദാമത്തപടിസേധനേന ച പബ്ബജ്ജാനുമതിദോസപ്പസങ്ഗഭയാതി വേദിതബ്ബം. തേസം ലിങ്ഗേ ആദിന്നമത്തേ ലദ്ധിയാ ഗഹിതായപി അഗ്ഗഹിതായപി തിത്ഥിയപക്കന്തകോ ഹോതി, അവന്ദനീയസ്സേവ നഗ്ഗലിങ്ഗസ്സ സേട്ഠഭാവം വാ ഉപഗച്ഛതി, ന മുച്ചതി, ഏത്ഥ ‘‘പദവാരേ ദുക്കടം, ആജീവകോ ഭവിസ്സന്തി വിസമചിത്തവസേന ഗതത്താ നഗ്ഗോ ഹുത്വാ ന ഗമനേനാ’’തി വദന്തി. ഉഭിന്നമ്പി വസേന യുത്തന്തി മമ തക്കോ. **താവ നം ലദ്ധി രക്ഖതി** അസമ്പടിച്ഛിതത്താ. **ഉപസമ്പന്നഭിക്ഖുനാ കഥിതോതി** കഥം പഞ്ഞായതി? അട്ഠകഥാവചനപ്പമാണതോവാതി ഏകേ. നിദാനവസേനാതി ഏകേ. പസൂരസ്സ ഉപസമ്പന്നത്താ ഉപസമ്പന്നാനം ഏവ തിത്ഥിയപക്കന്തതാവചനതോതി ഏകേ. യഥാഹ ‘‘ഉപജ്ഝായോ പക്കന്തോവാ ഹോതി, വിബ്ഭന്തോ വാ, കാലംകതോ

വാ, പക്ഖസങ്കന്തോ വാ''തി ആചരിയോ. **പക്ഖസങ്കന്തോ വാ**തി സാമണേരനാസനാവത്ഥൂസു അഭാവതോതി ഏകേ. അഞ്ഞതിത്ഥിയപുബ്ബസ്സ ഉപസമ്പന്നസ്സ സതോ പക്ഖസങ്കന്തഭയാ അനുപസമ്പന്നകാലേ ഉപസമ്പദത്ഥം പരിവാസപഞ്ഞാപനേനാതി ഏകേ . പബ്ബജ്ജത്ഥമ്പീതി ചേ? ന, പുബ്ബേ വിചാരിതത്താ, അപബ്ബജിതസ്സ അധിസീലാഭാവതോ ച. പാതിമോക്ഖസീലഞ്ഹി അധിസീലം നാമ, തഞ്ച അപബ്ബജിതസ്സ നത്ഥി. ഇമസ്സ ച പരിവാസവത്തേ അധിസീലം വുത്തം. യഥാഹ ''പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞതിത്ഥിയപുബ്ബോ തിബ്ബച്ഛന്ദോ ഹോതി ഉദ്ദേസേ പരിപുച്ഛായ അധിസീലേ''തി (മഹാവ॰ ൮൭). അപിച ''സചേ, ഭിക്ഖവേ, ജാതിയാ സാകിയോ അഞ്ഞതിത്ഥിയപുബ്ബോ ആഗച്ഛതി, സോ ആഗതോ ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ''തി (മഹാവ॰ ൮൭) ഏത്ഥ ഉപസമ്പദാമത്തപരിദീപനതോ. ഉപസമ്പദാമത്തപരിദീപനഞ്ഹേത്ഥ തസ്സേവ പരിവാസദാനസിദ്ധിതോ. പരിവാസദാനത്തനിദസ്സനത്ഥേ ഹേസാ പാളി.

തിത്ഥിയപക്കന്തകകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

തിരച്ഛാനഗതവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ

൧൧൧. **നാഗയോനിയാ**തി നാഗയോനിതോ, അത്തനോ നാഗജാതിഹേതൂതി അധിപ്പായോ. കിംകാരണാ? അഭിക്ഖണം സകജാതിയാ മേഥുനപടിസേവനേ, വിസ്സട്ഠനിദ്ദോക്കമനേ ച സബ്ബേസമ്പി.

തിരച്ഛാനഗതവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

മാതുഘാതകാദിവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ

൧൧൨-൫. **അപവാഹന**ന്തി പക്ഖലനം, കാസായവത്ഥനിവാസനം ഇച്ഛമാനന്തി അത്ഥോ. ദുട്ഠചിത്തേന. കീദിസേന? വധകചിത്തേനാതി അധിപ്പായോ. ലോഹിതുപ്പാദനവസേന ദുട്ഠചിത്തന്തി കേചി, തം ന സുന്ദരം.

മാതുഘാതകാദിവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഉഭതോബ്യഞ്ജനകവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ

൧൧൬. ''യദി പടിസന്ധിയം ഉപ്പന്നലിങ്ഗേന ഏതം നാമം ലഭന്തീതി അധിപ്പായോ''തി ലിഖിതം.

ഉഭതോബ്യഞ്ജനകവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

അനുപജ്ഝായകാദിവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ

൧൧൭. ''കേചി 'കുപ്പതീ'തി വദന്തി, തം 'ന ഗഹേതബ്ബ''ന്തി യം വുത്തം, തം ''പഞ്ചവഗ്ഗകരണീയഞ്ചേ, ഭിക്ഖവേ, കമ്മം ഭിക്ഖുനിപഞ്ചമോ കമ്മം കരേയ്യ, അകമ്മം ന ച കരണീയ''ന്തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൩൯൦) നയേന വുത്തത്താ പണ്ഡകാദീനം ഗണപൂരണഭാവേ ഏവ കമ്മം കുപ്പതി, ന സബ്ബന്തി കത്വാ സുവുത്തം, ഇതരഥാ ''പണ്ഡകുപജ്ഝായേന കമ്മം കരേയ്യ, അകമ്മം ന ച കരണീയ''ന്തിആദികായ **പാളിയാ** ഭവിതബ്ബം സിയാ. യഥാ

അപരിപുണ്ണപത്തചീവരസ്സ ഉപസമ്പാദനകാലേ കമ്മവാചായം "പരിപുണ്ണസ്സ പത്തചീവര"ന്തി അസന്തം വത്ഥും കിത്തേത്വാ ഉപസമ്പദായ കതായ തസ്മിം അസന്തേപി ഉപസമ്പദാ രുഹതി, ഏവം "അയം ബുദ്ധരക്ഖിതോ ആയസ്മതോ ധമ്മരക്ഖിതസ്സ ഉപസമ്പദാപേക്ഖോ"തി അവത്ഥും പണ്ഡകുപജ്ഝായാദിം, അസന്തം വാ, വത്ഥും കിത്തേത്വാ കതായപി ഗണപൂരകാനമത്ഥിതായ ഉപസമ്പദാ രുഹതേവ. "ന, ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡകുപജ്ഝായേന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ, യോ ഉപസമ്പാദേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ, സോ ച പുഗ്ഗലോ അനുപസമ്പന്നോ"തിആദിവചനസ്സാഭാവാ അയമത്ഥോ സിദ്ധോവ ഹോതി. ന ഹി ബുദ്ധാ വത്തബ്ബയുത്തം ന വദന്തി, തേന വുത്തം "യോ പന, ഭിക്ഖു, ജാനം ഊനവീസതിവസ്സം...പേ०... സോ ച പുഗ്ഗലോ അനുപസമ്പന്നോ"തിആദി (പാചി० ർ०൩). തഥാ "ബ്യത്തേന ഭിക്ഖുനാ പടിബലേന സങ്ഘോ ഞാപേതബ്ബോ'തി (മഹാവ० ൭൧) വചനതോ ഥേയ്യസംവാസകാദിആചരിയേഹി അനുസ്സാവനായ കതായ ഉപസമ്പദാ ന രുഹതി തേസം അഭിക്ഖുത്താ"തി വചനമ്പി ന ഗഹേതബ്ബം. കിഞ്ച ഭിയ്യോ "ഇമാനി ചത്താരി കമ്മാനി പഞ്ചഹാകാരേഹി വിപജ്ജന്തീ"തിആദിനാ (പരി० ർ൮൨) നയേന കമ്മാനം സമ്പത്തിവിപത്തിയാ കഥിയമാനായ "സത്തഹി ആകാരേഹി കമ്മാനി വിപജ്ജന്തി വത്ഥുതോ വാ ഞത്തിതോ വാ അനുസ്സാവനതോ വാ സീമതോ വാ പരിസതോ വാ ഉപജ്ഝായതോ വാ ആചരിയതോ വാ"തി അകഥിതത്താ ന ഗഹേതബ്ബം. "പരിസതോ വാ"തി വചനേന ആചരിയഉപജ്ഝായാനം വാ സങ്ഗഹോ കതോതി ചേ? ന, "ദ്വാദസഹാകാരേഹി പരിസതോ കമ്മാനി വിപജ്ജന്തീ"തി ഏതസ്സ **വിഭങ്ഗേ** തേസമനാമട്ഠത്താ. അയമത്ഥോ "യസ്മാ തത്ഥ തത്ഥ സരൂപേന വുത്തപാളിവസേനേവ സക്കാ ജാനിതും, തസ്മാ നയമുഖം ദസ്സേത്വാ സംഖിത്തോതി അയമസ്സ യുത്തിഗവേസനാ"തി വുത്തം. തത്രിദം വിചാരേതബ്ബം - അനുപജ്ഝായകം ഉപസമ്പാദേന്താ തേ ഭിക്ഖൂ യഥാവുത്തനയേന അഭൂതം തം വത്ഥും കിത്തയിംസു, ഉദാഹു മുസാവാദഭയാ താനേവ പദാനി ന സാവേസുന്തി. കിഞ്ചേത്ഥ യദി താവ ഉപജ്ഝായാഭാവത ന സാവേസും, "പുഗ്ഗലം ന പരാമസതീ"തി വുത്തവിപത്തിപ്പസങ്ഗോ ഹോതി, അഥ സാവേസും, മുസാവാദോ നേസം ഭവതീതി? വുച്ചതേ - സാവേസുംയേവ യഥാവുത്തവിപത്തിപ്പസങ്ഗഭയാ, "കമ്മം പന ന കുപ്പതീ"തി അട്ഠകഥായ വുത്തത്താ ച, ന മുസാവാദസ്സ അസമ്ഭവതോ, മുസാവാദേനാപി കമ്മസമ്ഭവതോ ച. ന ഹി സക്കാ മുസാവാദേന കമ്മവിപത്തിസമ്പത്തിം കാതുന്തി. തസ്മാ "അനുപജ്ഝായകം ഉപസമ്പാദേന്തീ"തി വചനസ്സ ഉഭയദോസവിനിമുത്തോ അത്ഥോ പരിയേസിതബ്ബോ.

അയഞ്ചേത്ഥ യുത്തി - "യഥാ പുബ്ബേ പബ്ബജ്ജുപസമ്പദുപജ്ഝായേസു വിജ്ജമാനേസുപി ഉപജ്ഝായഗ്ഗഹണക്കമേന അഗ്ഗഹിതത്താ 'തേന ഖോ പന സമയേന ഭിക്ഖൂ അനുപജ്ഝായക'ന്തിആദി വുത്തം, തഥാ ഇധാപി ഉപജ്ഝായസ്സ വിജ്ജമാനസ്സേവ സതോ അഗ്ഗഹിതത്താ 'അനുപജ്ഝായകം ഉപസമ്പാദേന്തീ'തി വുത്തം. കമ്മവാചാചരിയേന പന ഗഹിതോ തേന ഉപജ്ഝായോതി സഞ്ഞായ ഉപജ്ഝായം കിത്തേത്വാ കമ്മവാചം സാവേതബ്ബം, കേനചി വാ കാരണേന കായസാമഗ്ഗിം അദേന്തസ്സ ഉപജ്ഝായസ്സ ഛന്ദം ഗഹേത്വാ കമ്മവാചം സാവേതി, ഉപജ്ഝായോ വാ ഉപസമ്പദാപേക്ഖസ്സ ഉപജ്ഝം ദത്വാ പച്ഛാ ഉപസമ്പന്നേ തസ്മിം താദിസേ വത്ഥുസ്മിം സമനുയുഞ്ജിയമാനോ വാ അസമനുയുഞ്ജിയമാനോ വാ ഉപജ്ഝായദാനതോ പുബ്ബേ ഏവ സാമണേരോ പടിജാനാതി, സിക്ഖാപച്ചക്ഖാതകോ വാ

അന്തിമവത്ഥുഅജ്ഝാപന്നകോ വാ പടിജാനാതി, ഛന്ദഹാരകാദയോ വിയ ഉപജ്ഝായോ വാ അഞ്ഞസീമാഗതോ ഹോതി, 'കമ്മവാചാ രുഹതീ'തി വത്വാ 'അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പച്ചന്തിമേസു ജനപദേസു വിനയധരപഞ്ചമേന ഗണേന ഉപസമ്പദ'ന്തി (മഹാവ॰ ൨൫൯) വുത്തത്താ കേചി 'വിനയധരപഞ്ചമേന ഉപജ്ഝായേന സന്നിഹിതേനേവ ഭവിതബ്ബ'ന്തി വദന്തീ''തി **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. സോ ചേ പാഠോ പമാണോ മജ്ഝിമേസു ജനപദേസു തസ്സ വചനസ്സാഭാവതോ. അസന്നിഹിതേപി ഉപജ്ഝായേ കമ്മവാചാ രുഹതീതി ആപജ്ജതീതി ചേ? ന, കസ്മാ? കമ്മസമ്പത്തിയം ''പുഗ്ഗലം പരാമസതീ''തി വുത്തപാഠോവ നോ പമാണം. ന ഹി തത്ഥ അസന്നിഹിതോ ഉപജ്ഝായസങ്ഖാതോ പുഗ്ഗലോ പരാമസനം അരഹതി, തസ്മാ തത്ഥ സങ്ഘപരാമസനം വിയ പുഗ്ഗലപരാമസനം വേദിതബ്ബം. സങ്ഘേന ഗണേന ഉപജ്ഝായേന ഉപസമ്പാദേന്തി തേസം അത്ഥതോ പുഗ്ഗലത്താ. പണ്ഡകാദിഉപജ്ഝായേന ഉപസമ്പാദേന്തി ഉപസമ്പാദനകാലേ അവിദിതത്താതി പോരാണാ.

അപത്തകാദിവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ

൧൧൮. അപത്തചീവരം ഉപസമ്പാദേന്തീതി കമ്മവാചാചരിയോ ''പരിപുണ്ണസ്സ പത്തചീവര''ന്തി സഞ്ഞായ , കേവലം അത്ഥസമ്പത്തിം അനപേക്ഖിത്വാ സന്തപദനിഹാരേന വാ ''പരിപുണ്ണസ്സ പത്തചീവര''ന്തി കമ്മവാചം സാവേതി. യഥാ ഏതരഹി മതവിപ്പവുത്ഥമാതാപിതികോപി ''അനുഞ്ഞാതോസി മാതാപിതൂഹീ''തി പുട്ഠോ ''ആമ ഭന്തേ''തി വദതി. കിം ബഹുനാ, അയം പനേത്ഥ സാരോ - ''തസ്മിം സമയേ ചത്താരി കമ്മാനി പഞ്ചഹാകാരേഹി വിപജ്ജന്തീ''തി ലക്ഖണസ്സ ന താവ പഞ്ഞത്തത്താ അനുപജ്ഝായകാദിം ഉപസമ്പാദേന്തി, വജ്ജനീയപുഗ്ഗലാനം അവുത്തത്താ പണ്ഡകുപജ്ഝായാദിം ഉപസമ്പാദേന്തി. തേരസന്തരായപുച്ഛായ അദസ്സനത്താ അപത്തചീവരകം ഉപസമ്പാദേന്തി. ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഞത്തിചതുത്ഥേന കമ്മേന ഉപസമ്പാദേതു''ന്തി (മഹാവ॰ ൬൯) ഏവം സബ്ബപഠമം അനുഞ്ഞാതകമ്മവാചായ ''പരിപുണ്ണസ്സ പത്തചീവര''ന്തി അവചനമേത്ഥ സാധകന്തി വേദിതബ്ബം. തഞ്ഹി വചനം അനുക്കമേനാനുഞ്ഞാതന്തി.

ഹത്ഥച്ഛിന്നാദിവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ

൧൧൯. ഇദം താവ സബ്ബഥാ ഹോതു, ''മൂഗം പബ്ബാജേന്തി, ബധിരം പബ്ബാജേന്തീ''തി ഇദം കഥം സമ്ഭവിതുമരഹതി ആദിതോ പട്ഠായ ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഇമേഹി തീഹി സരണഗമനേഹി പബ്ബജ്ജ''ന്തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൩൪) അനുഞ്ഞാതത്താതി? വുച്ചതേ - ''ഏവഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, പബ്ബാജേതബ്ബോതി. ഏവം വദേഹീതി വത്തബ്ബോ...പേ॰... തതിയമ്പി സങ്ഘം സരണം ഗച്ഛാമീ''തി ഏത്ഥ ''ഏവം വദേഹീതി വത്തബ്ബോ''തി ഇമസ്സ വചനസ്സ മിച്ഛാ അത്ഥം ഗഹേത്വാ മൂഗം പബ്ബാജേസും. ''ഏവം വദേഹീ''തി തം പബ്ബജ്ജാപേക്ഖം ആണാപേത്വാ സയം ഉപജ്ഝായേന വത്തബ്ബോ ''തതിയം സങ്ഘം സരണം ഗച്ഛാമീ''തി, സോ പബ്ബജ്ജാപേക്ഖോ തഥാ ആണത്തോ ഉപജ്ഝായവചനസ്സ അനു അനു വദതു വാ, മാ വാ, തത്ഥ തത്ഥ ഭഗവാ ''കായേന വിഞ്ഞാപേതി, വാചായ വിഞ്ഞാപേതി, കായേന വാചായ വിഞ്ഞാപേതി, ഗഹിതോ ഹോതി ഉപജ്ഝായോ. ദിന്നോ ഹോതി ഛന്ദോ. ദിന്നാ ഹോതി പാരിസുദ്ധി. ദിന്നാ ഹോതി പവാരണാ''തി വദതി. തദനുമാനേന

വാ കായേന തേന പബ്ബജ്ജാപേക്ഖേന വിഞ്ഞത്തം ഹോതി സരണഗമനന്തി വാ ലോകേപി കായേന വിഞ്ഞാപേന്തോ "ഏവം വദതീ"തി വുച്ചതി, തം പരിയായം ഗഹേത്വാ മൂഗം പബ്ബാജേന്തീതി വേദിതബ്ബം. **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** "മൂഗം കഥം പബ്ബാജേന്തീ'തി പുച്ഛം കത്വാ തസ്സ കായപ്പസാദസമ്ഭവതോ കായേന പഹാരം ദത്വാ ഹത്ഥമുദ്ദായ വിഞ്ഞാപേത്വാ പബ്ബാജേസു"ന്തി വുത്തം. കിം ബഹുനാ, അയം പനേത്ഥ സാരോ - യഥാ പുബ്ബേ പബ്ബജ്ജാധികാരേ വത്തമാനേ പബ്ബജ്ജാഭിലാപം ഉപച്ഛിന്ദിത്വാ "പണ്ഡകോ, ഭിക്ഖവേ, അനുപസമ്പന്നോ ന ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ"തിആദിനാ നയേന ഉപസമ്പദവസേനേവ അഭിലാപോ കതോ. ഥേയ്യസംവാസകപദേ അസമ്ഭവതോ കിഞ്ചാപി സോ ന കതോ പബ്ബജ്ജാവ തത്ഥ കതാ, സബ്ബത്ഥ പന ഉപസമ്പദാഭിലാപേന അധിപ്പേതാ തദനുഭാവതോ. ഉപസമ്പദായ പബ്ബജ്ജായ വാരിതായ ഉപസമ്പദാ വാരിതാ ഹോതീതി കത്വാ. തഥാ ഇധ ഉപസമ്പദാധികാരേ വത്തമാനേ ഉപസമ്പദാഭിലാപം ഉപച്ഛിന്ദിത്വാ ഉപസമ്പദമേവ സന്ധായ പബ്ബജ്ജാഭിലാപോ കതോതി വേദിതബ്ബോ. കാമം സോ ന കത്തബ്ബോ, മൂഗപദേ അസമ്ഭവതോ തസ്സ വസേന ആദിതോ പട്ഠായ ഉപസമ്പദാഭിലാപോവ കത്തബ്ബോ വിയ ദിസ്സതി, തഥാപി തസ്സേവ മൂഗപദസ്സ വസേന ആദിതോ പട്ഠായ പബ്ബജ്ജാഭിലാപോവ കതോ മിച്ഛാഗഹണനിവാരണത്ഥം. കഥം? "മൂഗോ, ഭിക്ഖവേ, അപ്പത്തോ ഓസാരണം, തഞ്ചേ സങ്ഘോ ഓസാരേതി, സോസാരിതോ"തി (മഹാവ॰ ൱൬൩) വചനതോ മൂഗോ ഉപസമ്പന്നോ ഹോതീതി സിദ്ധം. സോ "കേവലം ഉപസമ്പന്നോവ ഹോതി, ന പന പബ്ബജിതോ തസ്സ പബ്ബജ്ജായ അസമ്ഭവതോ"തി മിച്ഛാഗാഹോ ഹോതി. തം പരിച്ചജാപേത്വാ യോ ഉപസമ്പന്നോ, സോ പബ്ബജിതോവ ഹോതി. പബ്ബജിതോ പന അത്ഥി കോചി ഉപസമ്പന്നോ, അത്ഥി കോചി അനുപസമ്പന്നോ. ഇമം സമ്മാഗാഹം ഉപ്പാദേതി ഭഗവാതി വേദിതബ്ബം.

അപിച തേസം ഹത്ഥച്ഛിന്നാദീനം പബ്ബജിതാനം സുപബ്ബജിതഭാവദീപനത്ഥം, പബ്ബജ്ജാഭാവാസങ്കാനിവാരണത്ഥഞ്ചേത്ഥ പബ്ബജ്ജാഭിലാപോ കതോ. കഥം? "ന, ഭിക്ഖവേ, ഹത്ഥച്ഛിന്നോ പബ്ബാജേതബ്ബോ"തിആദിനാ പടിക്ഖേപേന, "പബ്ബജിതാ സുപബ്ബജിതാ"തി വുത്തട്ഠാനാഭാവേന ച തേസം പബ്ബജ്ജാഭാവപ്പസങ്കാ ഭവേയ്യ. യഥാ പസങ്കാഭവേ, തഥാ പസങ്കം ഠപേയ്യ. **ഖന്ധകേ** ഉപസമ്പദം സന്ധായ "ഹത്ഥച്ഛിന്നോ, ഭിക്ഖവേ, അപ്പത്തോ ഓസാരണം, തഞ്ചേ സങ്ഘോ ഓസാരേതി, സോസാരിതോ"തിആദിനാ നയേന ഭഗവാ നിവാരേതി. തേനേവ പന നയേന പബ്ബജിതാ തേ സബ്ബേപി സുപബ്ബജിതാ ഏവാതി ദീപേതി, അഞ്ഞഥാ സബ്ബേപേതേ ഉപസമ്പന്നാവ ഹോന്തി, ന പബ്ബജിതാതി അയമനിട്ഠപ്പസങ്ഗോ ആപജ്ജതി. കഥം? "ഹത്ഥച്ഛിന്നോ, ഭിക്ഖവേ, ന പബ്ബാജേതബ്ബോ, പബ്ബജിതോ നാസേതബ്ബോ"തി വാ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഹത്ഥച്ഛിന്നോ പബ്ബാജേതബ്ബോ, യോ പബ്ബാജേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സ, സോ ച അപബ്ബജിതോ"തി വാ തന്തിയാ ഠപിതായ ചമ്പേയ്യക്ഖന്ധകേ "സോസാരിതോ"തി വുത്തത്താ കേവലം "ഇമേ ഹത്ഥച്ഛിന്നാദയോ ഉപസമ്പന്നാവ ഹോന്തി, ന പബ്ബജിതാ"തി വാ "ഉപസമ്പന്നാപി ചേ പബ്ബജിതാ, നാസേതബ്ബാ"തി വാ അനിട്ഠകോട്ഠാസോ ആപജ്ജതീതി അധിപ്പായോ.

ഇദം പനേത്ഥ വിചാരേതബ്ബം - "സോ ച അപബ്ബജിതോ"തി വചനാഭാവതോ മൂഗസ്സ പബ്ബജ്ജസിദ്ധിപ്പസങ്ഗതോ പബ്ബജ്ജാപി ഏകതോസുദ്ധിയാ ഹോതീതി അയമനിട്ഠകോട്ഠാസോ കഥം നാപജ്ജതീതി?

പബ്ബജ്ജാഭിലാപേന ഉപസമ്പദാ ഇധാധിപ്പേതാതി സമ്മാഗാഹേന നാപജ്ജതി, അഞ്ഞഥാ യഥാബ്യഞ്ജനം അത്ഥേ ഗഹിതേ യഥാപഞ്ഞത്തദുക്കടാഭാവസങ്ഖാതോ അപരോപി അനിട്ഠകോട്ഠാസോ ആപജ്ജതി. കഥം? "ന, ഭിക്ഖവേ, മൂഗോ പബ്ബാജേതബ്ബോ, യോ പബ്ബാജേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി വുത്തദുക്കടം പബ്ബജ്ജപരിയോസാനേ ഹോതി, ന തസ്സാവിപ്പകതായ. പുബ്ബപയോഗദുക്കടമേവ ഹി പഠമം ആപജ്ജതി , തസ്മാ മൂഗസ്സ പബ്ബജ്ജപരിയോസാനസ്സേവ അഭാവതോ ഇമസ്സ ദുക്കടസ്സ ഓകാസോ ച സബ്ബകാലം ന സമ്ഭവേയ്യ. ഉപസമ്പദാവസേന പന അത്ഥേ ഗഹിതേ സമ്ഭവതി കമ്മനിപ്ഫത്തിതോ. തേനേവ **പാളിയം** "ന, ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡകോ ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ, യോ ഉപസമ്പാദേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി ദുക്കടം ന പഞ്ഞത്തം. അപഞ്ഞത്തത്താ പുബ്ബപയോഗദുക്കടമേവ ചേത്ഥ സമ്ഭവതി, നേതരം, എത്താവതാ സിദ്ധമേതം "പബ്ബജ്ജാഭിലാപേന ഉപസമ്പദാ ച തത്ഥ അധിപ്പേതാ, ന പബ്ബജ്ജാ"തി.

എത്ഥാഹ - സാമണേരപബ്ബജ്ജാ ന കായപയോഗതോ ഹോതീതി കഥം പഞ്ഞായതീതി? വുച്ചതേ - കായേന വിഞ്ഞാപേതീതിആദിത്തികാദസ്സനതോ. ഹോതി ചേത്ഥ -

"അപ്പേവ സസകോ കോചി, പതിട്ഠേയ്യ മഹണ്ണവേ;
ന ത്വേവ ചതുഗമ്ഭീരേ, ദുഗ്ഗാഹോ വിനയണ്ണവേ"തി.

ബ്രഹ്മുജുഗത്തോതി എത്ഥ "നിദ്ദോസത്ഥേ, സേട്ഠത്ഥേ ച ബ്രഹ്മ-സദ്ദം ഗഹേത്വാ നിദ്ദോസം ഹുത്വാ ഉജു ഗത്തം യസ്സ സോ ബ്രഹ്മുജുഗത്തോ"തി ലിഖിതം. അഥ വാ കാമഭോഗിത്താ ദേവിന്ദാദയോ ഉപമാവസേന അഗ്ഗഹേത്വാ ബ്രഹ്മാ വിയ ഉജുഗത്തോ ബ്രഹ്മുജുഗത്തോ. മഹാകുച്ഛിതോ ഘടോ മഹാകുച്ഛിഘടോ. തേന സമാനോ വുച്ചതി **"മഹാകുച്ഛിഘടസദിസോ"**തി. **ഗലഗണ്ഡീ**തി ദേസനാമത്തമേവേതന്തി കഥം പഞ്ഞായതീതി? "ന, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ചഹി ആബാധേഹി ഫുട്ഠോ പബ്ബാജേതബ്ബോ"തി വചനതോ. കിലാസോപി ഇധാധിപ്പേതോതി ന കേവലം സോ ഏവേകോ, കിന്തു പഞ്ചഹി ആബാധേഹി ഫുട്ഠോ, **പാളിയം** ആഗതാ രാജഭടാദയോ ദാസപരിയോസാനാ, **രാഹുലവത്ഥുമ്ഹി** ആഗതാ അനനുഞ്ഞാതമാതാപിതരോ ചാതി ദസപി ജനാ ഇധാധിപ്പേതാ. തദത്ഥദീപനത്ഥമേവ ലിഖിതകകസാഹതലക്ഖണാഹതേ പുബ്ബേ വുത്തേപി ആനേത്വാ **ഉപാലിത്ഥേരോ** ഇധ ഹത്ഥച്ഛിന്നപാളിയം ആഹ. തേനേവ **ചമ്പേയ്യക്ഖന്ധകേ** "അത്ഥി, ഭിക്ഖവേ, പുഗ്ഗലോ അപ്പത്തോ ഓസാരണം, തഞ്ചേ സങ്ഘോ ഓസാരേതി, ഏകച്ചോ സോസാരിതോ, ഏകച്ചോ ദോസാരിതോ"തി (മഹാവ॰ ൩൯൬) ഇമസ്സ **വിഭങ്ഗേ** "പഞ്ചഹി ആബാധേഹി ഫുട്ഠാ, രാജഭടാ, ചോരകാരഭേദകഇണായികദാസാ, അനനുഞ്ഞാതമാതാപിതരോ ചാ"തി സത്ത ജനാ ന ഗഹിതാ, ന ച ലബ്ഭന്തി, അഞ്ഞഥാ ഇമേപി തസ്സ വിഭങ്ഗേ വത്തബ്ബാ സിയും. ന വത്തബ്ബാ തത്ഥ അഭബ്ബത്താതി ചേ? ഏവം സന്തേ "സങ്ഘോ ഓസാരേതി, ഏകച്ചോ ദോസാരിതോ"തി ഇമസ്സ **വിഭങ്ഗേ** വത്തബ്ബാ പണ്ഡകാദയോ വിയ, ന ച വുത്താ. ഉഭയത്ഥ അവുത്തത്താ ന ചിമേ അനുഭയാ ഭവിതുമരഹന്തി, തസ്മാ അവുത്താനമേവ ദസന്നം യഥാവുത്താനം സങ്ഗണ്ഹനത്ഥം പുന ലിഖിതകാദയോ വുത്താതി. അഥ കിമത്ഥം തേ ഇധ ഉപ്പടിപാടിയാ വുത്താതി? ഇണായികദാസാനം സോസാരിതഭാവേപി ഇണായികദാസാ സാമികാനം ദാതബ്ബാതി തദധീനഭാവദസ്സനത്ഥം. തേനേവ തത്ഥ വുത്തം "പലാതോപി ആനേത്വാ ദാതബ്ബോ"തിആദി. യോ പനേത്ഥ ചോരോ

കതകമ്മോ പബ്ബജതി, രാജഭടോ വാ സചേ കതദോസോ, ഇണായികഗ്ഗഹണേനേവ ഗഹിതോതി വേദിതബ്ബോ. അഥ വാ യഥാവുത്തലക്ഖണോ സബ്ബോപി ഇണായികദാസാനം “സോസാരിതോ”തി വത്തബ്ബാരഹോ ന ഹോതീതി കത്വാ തേസം പരിവജ്ജനത്ഥം ഉപ്പടിപാടിയാ ദേസനാ ഉപരി ആരോഹതി, ന ഹേട്ഠാതി ദീപനതോ. ലിഖിതകോ “സോസാരിതോ”തി വുത്തത്താ ദേസന്തരം നേതബ്ബോ. തഥാകാരഭേദകാദയോപീതി വേദിതബ്ബം.

ഏത്താവതാ ഭഗവതാ അത്തനോ ദേസനാകുസലതായ പുബ്ബേ ഗഹിതഗ്ഗഹണേന യഥാവുത്താനം ദസന്നമ്പി പബ്ബജ്ജൂപസമ്പദാകമ്മനിപ്ഫത്തി, ഉപ്പടിപാടിവചനേന പുഗ്ഗലവേമത്തതഞ്ച ദേസനായ കോവിദാനം ദീപിതം ഹോതീതി വേദിതബ്ബം. ഹോതി ചേത്ഥ -

“വത്തബ്ബയുത്തം വചനേന വത്വാ, അയുത്തമിട്ഠം നയദേസനായ;
സന്ദീപയന്തം സുഗതസ്സ വാക്യം, ചിത്തം വിചിത്തംവ കരോതിപീ”തി.

ഏത്ഥാഹ - **ചമ്മേയ്യക്ഖന്ധകേ** ഊനവീസതിവസ്സോ ഉഭയത്ഥ അവുത്തത്താ അനുഭയോ സിയാതി? ന സിയാ അവുത്തത്താ ഏവ. യദി ഹി തതിയായ കോടിയാ ഭവിതബ്ബം, സാ അവസ്സം ഭഗവതാ വത്തബ്ബാവ ഹോതി, ന ച വുത്താ, തസ്മാ ന സോ അനുഭയോ ഹോതി. അഥ കതരം പക്ഖം ഭജതീതി? ദോസാരിതപക്ഖം ഭജതി. അഥ കസ്മാ ന വുത്തോതി? സിക്ഖാപദേന പടിസിദ്ധത്താ. **ഉപനാഹം ബന്ധിത്വാ**തി പുന ബന്ധനം കത്വാ. “നാനാവിധേഹി ഓസധേഹി പാദം ബന്ധിത്വാ ആവാടകേ പവേസേത്വാ കത്തബ്ബവിധാനസ്സേതം അധിവചന”ന്തി ലിഖിതം. കപ്പസീസോ വാ ഹത്ഥീ വിയ. **ഗോഭത്തനാളികാ** നാമ ഗുന്നം ഭത്തപാനത്ഥം കതനാളികാ. **ഉപക്കമുഖോ** നാമ കുധിതമുഖോ വുച്ചതി, **വാതണ്ഡികോ** നാമ അണ്ഡകേസു വുഡ്ഢിരോഗേന സമന്നാഗതോ. **വികടോ** നാമ തിരിയം ഗമനകപാദേഹി സമന്നാഗതോ. **“ഗുണി കുണീ”**തി ദുവിധോ കിര പാഠോ. **യേസഞ്ച പബ്ബജ്ജാ പടിക്ഖിത്താ, ഉപസമ്പദാപി തേസം പടിക്ഖിത്താവാ**തിആദി യസ്മാ ഹത്ഥച്ഛിന്നാദയോ ഉപസമ്പദാവസേനേവ വുത്താ, തസ്മാ തേ ഏവ ഹത്ഥച്ഛിന്നാദയോ സന്ധായാഹ.

ഹത്ഥച്ഛിന്നാദിവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

അലജ്ജീനിസ്സയവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ

൧൨൦. “ന , ഭിക്ഖവേ, അലജ്ജീനം നിസ്സയോ ദാതബ്ബോ”തി ഇമിനാ അലജ്ജീഹി ഭിക്ഖൂഹി, സാമണേരേഹി വാ സദ്ധിം ദ്വേപി ധമ്മാമിസപരിഭോഗാ പടിക്ഖിത്താ ഹോന്തി നിസ്സയഭാവേ ഭാവതോ തേസം. യഥാഹ “ആചരിയേന, ഭിക്ഖവേ, അന്തേവാസികോ സങ്ഗഹേതബ്ബോ അനുഗ്ഗഹേതബ്ബോ ഉദ്ദേസേന പരിപുച്ഛായ ഓവാദേന അനുസാസനിയാ”തിആദി (മഹാവ॰ ൭൯) ഉപജ്ഝായസ്സപി നിസ്സയപ്പണാമനസമ്ഭവതോ, സോപി സദ്ധിവിഹാരികസ്സ നിസ്സയോതി വേദിതബ്ബം, തസ്മാ ഉപജ്ഝായോ ചേ അലജ്ജീ ഹോതി, ന തം നിസ്സായ വസിതബ്ബന്തി സിദ്ധം ഹോതി. ഭിക്ഖൂനം സമ്മാപടിപത്തിയാ സമാനഭാഗോ ഭിക്ഖു സഭാഗോ. തസ്സ ഭാവോ ഭിക്ഖുസഭാഗതാ. തം **ഭിക്ഖുസഭാഗതം**. യാവ ജാനാമീതി അധിപ്പായേന വസിതും വട്ടതി. ഭിക്ഖൂഹി സഭാഗതം. കിം തം? ലജ്ജിഭാവം. **“സത്താഹം…**

പേ॰… ഗഹേതബ്ബോ”തി ഏത്ഥ ‘‘സത്താഹമത്തം വസിസ്സാമി, കിം ഭിക്ഖുസഭാഗതാജാനനേനാതി ജാനനേ ധുരം നിക്ഖിപിത്വാ വസിതും ന ലഭതീതി അത്ഥോ’’തി ലിഖിതം. ‘‘ഭിക്ഖുസഭാഗതം പന ജാനന്തോ സ്വേവ ഗമിസ്സാമി, കിം മേ നിസ്സയാരോചനേനാ’’തി അരുണം ഉട്ഠപേതും ന ലഭതി. ‘‘പുരേ അരുണം ഉട്ഠഹിത്വാ ഗമിസ്സാമീ’’തി ആഭോഗേന സയന്തസ്സ ചേ അരുണോ ഉഗ്ഗച്ഛതി, വട്ടതി.

ഗമികാദിനിസ്സയവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ

൧൨൧. **‘‘അദ്ധാനമഗ്ഗപ്പടിപന്നേന ഭിക്ഖുനാ നിസ്സയം അലഭമാനേന അനിസ്സിതേന വത്ഥു**ന്തി അവസ്സകാലേയേവ വസ്സകാലേ അദ്ധാനഗമനസ്സ **പാളിയം**യേവ പടിക്ഖിത്തത്താ’’തി വുത്തം, തം അപ്പമാണം സത്താഹം വസ്സച്ഛേദാദിവസേന അദ്ധാനഗമനസമ്ഭവതോ, ഗച്ഛന്തസ്സേവ വസ്സകാലഗമനസമ്ഭവതോ ച. **അന്തരാമഗ്ഗേ…പേ॰… അനാപത്തീ**തി നിസ്സയദായകാഭാവേയേവ. **‘‘തസ്സ നിസ്സായാ’’**തി പാഠാനുരൂപം വുത്തം, തം നിസ്സായാതി അത്ഥോ. ‘‘യദാ പതിരൂപോ നിസ്സയദായകോ ആഗച്ഛിസ്സതീ’’തി വചനേന അയം വിധി അവസ്സകാലേ ഏവാതി സിദ്ധം. ‘‘അന്തോവസ്സേ പന കസ്സചി ആഗമനാഭാവാ’’തി വുത്തം. സചേ സോ ജലപട്ടനേ വാ ഥലപട്ടനേ വാ വസന്തോ വസ്സൂപനായികായ ആസന്നായ ഗന്തുകാമോ സുണാതി ‘‘അസുകോ മഹാഥേരോ ആഗമിസ്സതീ’’തി, തം ചേ ആഗമേതി, വട്ടതി. ആഗമേന്തസ്സേവ ചേ വസ്സൂപനായികദിവസോ ഹോതി, ഹോതു, ഗന്തബ്ബം തത്ഥ, യത്ഥ നിസ്സയദായകം ലഭതീതി. പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകാഭാവേന ചേ ഗന്തും വട്ടതി, പഗേവ നിസ്സയദായകാഭാവേന. സചേ സോ ഗച്ഛന്തോ ജീവിതന്തരായം, ബ്രഹ്മചരിയന്തരായം വാ പസ്സതി, തത്ഥേവ വസിതബ്ബന്തി ഏകേ.

൧൨൨. ‘‘നാഹം ഉസ്സഹാമി ഥേരസ്സ നാമം ഗഹേതു’’ന്തി ഇത്ഥന്നാമോ ഇത്ഥന്നാമസ്സ ആയസ്മതോതി ലക്ഖണതോ ആഹ. ‘‘ഗോത്തേനാപീ’തി വചനതോ യേന വോഹാരേന വോഹരിയന്തി, തേന വട്ടതീതി സിദ്ധം, തസ്മാ ‘കോ നാമോ തേ ഉപജ്ഝായോ’തി പുട്ഠേനാപി ഗോത്തമേവ നാമം കത്വാ വത്തബ്ബന്തി സിദ്ധം ഹോതി, തസ്മാ ചതുബ്ബിധേസു നാമേസു യേന കേനചി നാമേന അനുസ്സാവനാ കാതബ്ബാ’’തി വദന്തി. ഏകസ്സ ബഹൂനി നാമാനി ഹോന്തി, തത്ഥ ഏകം നാമം ഞത്തിയാ, ഏകം അനുസ്സാവനായ കാതും ന വട്ടതി, അത്ഥതോ, ബ്യഞ്ജനതോ ച അഭിന്നാഹി അനുസ്സാവനാഹി ഭവിതബ്ബന്തി. കത്ഥചി ‘‘ആയസ്മതോ ബുദ്ധരക്ഖിതത്ഥേരസ്സാ’’തി വത്വാ കത്ഥചി കേവലം ‘‘ബുദ്ധരക്ഖിതസ്സാ’’തി സാവേതി, ‘‘സാവനം ഹാപേതീ’’തി ന വുച്ചതി നാമസ്സ അഹാപിതത്താതി ഏകേ. സചേ കത്ഥചി ‘‘ആയസ്മതോ ബുദ്ധരക്ഖിതസ്സാ’’തി വത്വാ കത്ഥചി ‘‘ബുദ്ധരക്ഖിതസ്സായസ്മതോ’’തി സാവേതി, പാഠാനുരൂപത്താ ഖേത്തമേവ ഓതിണ്ണന്തിപി ഏകേ. ബ്യഞ്ജനഭേദപ്പസങ്ഗതോ അനുസ്സാവനേ തം ന വട്ടതീതി ഏകേ. സചേ പന സബ്ബട്ഠാനേപി തഥേവ വദതി, വട്ടതി ഭഗവതാ ദിന്നലക്ഖണാനുരൂപത്താ. ലക്ഖണവിരോധതോ അഞ്ഞഥാ ന വട്ടതീതി ചേ? ന, പയോഗാനുരൂപത്താ. തത്ഥ തഥാ, ഇധ അഞ്ഞഥാ പയോഗോതി ചേ? ന, വിപത്തിലക്ഖണാനം വിരോധതോ. ന സബ്ബേന സബ്ബം, സാവനാഹാപനാ ഏവ ഹി **പാളിയം** തദത്ഥവിഭാവനേ ആഗതാതി അഞ്ഞപദേസു സാവനേസു പരിഹാരോ ന സമ്ഭവതി ആചിണ്ണകപ്പവിരോധതോ. സോപി കിംപമാണന്തി ചേ? പമാണം ആചരിയുഗ്ഗഹസ്സ പമാണത്താ.

൧൨൩. **ദ്വേ ഏകാനുസ്സാവനേ**തി ഏത്ഥ **ഗണ്ഠിപദേ** താവ ഏവം ലിഖിതം "ഏകതോ പവത്തഅനുസ്സാവനേ". **ഇദം സന്ധായാ**തി നാനുപജ്ഝായം ഏകാചരിയം അനുസ്സാവനകിരിയം സന്ധായ, തഞ്ച അനുസ്സാവനകിരിയം ഏകേനുപജ്ഝായേന നാനാചരിയേഹി അനുജാനാമീതി അത്ഥോ. നാനുപജ്ഝായേഹി ഏകേനാചരിയേന ന ത്വേവ അനുജാനാമീതി അത്ഥോതി. **പോരാണഗണ്ഠിപദേ**പി തഥേവ വത്വാ "തിണ്ണം ഉദ്ധം ന കേനചി ആകാരേന ഏകതോ വട്ടതീ"തി വുത്തം, തം യുത്തം, ന ഹി സങ്ഘോ സങ്ഘസ്സ കമ്മം കരോതീതി ആചരിയോ. ഇദം പനേത്ഥ ചിന്തേതബ്ബം. കഥം? ചത്താരോ വാ അതിരേകാ വാ ഉപസമ്പദാപേക്ഖാ സങ്ഘവോഹാരം ന ലഭന്തി ഭിക്ഖുഭാവം അപ്പത്തത്താ. കേവലം ഭഗവതാ പരിച്ഛിന്ദിത്വാ "തയോ"തി വുത്തത്താ തതോ ഉദ്ധം ന വട്ടതീതി നോ തക്കോതി ആചരിയോ. **അനുഗണ്ഠിപദേ**പി അയമേവത്ഥോ ബഹുധാ വിചാരേത്വാ വുത്തോ. തഥാ **അന്ധകട്ഠകഥായ**മ്പി. ന സബ്ബത്ഥ ഇമസ്മിം അത്ഥവികപ്പേ മതിഭേദോ അത്ഥി. യാ പനേസാ ഉഭോ പരിപുണ്ണവീസതിവസ്സാ, ഉഭിന്നമേകുപജ്ഝായോ, ഏകാചരിയോ, ഏകാ കമ്മവാചാ, ഏകോ ഉപസമ്പന്നോ, ഏകോ അനുപസമ്പന്നോതി പരിവാരകഥാ, തം ദസ്സേത്വാ ഏകോ ചേ ആചരിയോ ദ്വിന്നം, തിണ്ണം വാ ഉപസമ്പദാപേക്ഖാനം ഏകം കമ്മവാചം ഏകേനുപജ്ഝായേന സാവേതി, വട്ടതീതി ഏകേ. തം അയുത്തം, ന ഹി സക്കാ സിഥിലധനിതാദിബ്യഞ്ജനലക്ഖണസമ്പന്നം തസ്മിം ഖണേ കമ്മവാചം ദസ്സേതും വിമുത്തദോസാദീസു പതനതോ . വിസും വിസും കരണം സന്ധായ ഇദം വുത്തന്തി ദീപനത്ഥം "തയോ പരിപുണ്ണവീസതിവസ്സാ , തിണ്ണമേകുപജ്ഝായോ, ഏകാചരിയോ, ഏകാ കമ്മവാചാ, ദ്വേ ഉപസമ്പന്നാ, ഏകോ അനുപസമ്പന്നോ"തി ന വുത്തോ. ഏവഞ്ഹി വുത്തേ സക്കാ തീസു ആകാസട്ഠമപനേത്വാ സീമട്ഠാനം ദ്വിന്നമനുരൂപം കമ്മവാചം ദസ്സേതും, തമനിട്ഠപ്പസങ്ഗം നിവാരേതും "ഉഭോ"തി വുത്തം. "തത്ഥ പരിപുണ്ണവീസതിവസ്സവചനേന വത്ഥുസമ്പത്തി, പരിസായ പധാനത്താ, ആചരിയുപജ്ഝായവചനേന പരിസസമ്പത്തി, കമ്മവാചായ അനുസ്സാവനസമ്പത്തി ദസ്സിതാ, സീമസമ്പത്തി ഏവേകാ ന ദസ്സിതാ. തതോ വിപത്തി ജാതാ കമ്മവാചാനം നാനാക്ഖണികത്താ. ഏകക്ഖണഭാവേ സതി ഉഭിന്നം സമ്പത്തി വാ സിയാ വിപത്തി വാ, ന ഏകസ്സേവ സമ്പത്തി ഏകസ്സ വിപത്തീതി സമ്ഭവതി വിമുത്താദിബ്യഞ്ജനദോസപ്പസങ്ഗതോ"തി വുത്തം, തം വചനം ഉഭോപി ചേതേ സീമഗതാവ ഹോന്തി, ഉഭിന്നം ഏകതോ കമ്മസമ്പത്തിദീപനതോ ദ്വിന്നം ഏകതോ അനുസ്സാവനം ഏകേന ഉപജ്ഝായേന ഏകേനാചരിയേന വട്ടതീതി സാധേതി. ദ്വിന്നം, തിണ്ണഞ്ച ഏകതോ സസമനുഭാസനാ ച **പാളിയം**യേവ ദസ്സിതാ, തഞ്ച അനുലോമേതി. **അട്ഠകഥാചരിയേഹി** നാനുഞ്ഞാതം, ന പടിക്ഖിത്തം, വിചാരേത്വാ ഗഹേതബ്ബന്തി ആചരിയോ, തം ധമ്മതായ വിരുജ്ഝതി.

അയഞ്ഹി ബുദ്ധാനം ധമ്മതാ - യദിദം യത്ഥ യത്ഥ വചനനാനത്തമത്ഥി, തത്ഥ തത്ഥ ഗരുകേസു ഠാനേസു വത്തബ്ബയുത്തം വദന്തി. ദൂതേന ഉപസമ്പദാദയോ ചേത്ഥ നിദസ്സനം. യസ്മാ ചേത്ഥ പുബ്ബേ അനുഞ്ഞാതകമ്മവാചായ നാനത്തം നത്ഥി, തസ്മാ "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ തയോ ഏകാനുസ്സാവനേ കാതു"ന്തി വത്വാ "ഏവഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, കാതബ്ബോ"തി ന വുത്തം. നാനത്തേ സതിപി തത്ഥ തത്ഥ ദ്വിന്നം, ബഹൂനം വാ വസേന വുത്തകമ്മവാചാനുസാരേന ഗഹേതബ്ബതോ അവുത്തന്തി ചേ? ന ഹി

ലഹുകേസു ഠാനേസു വത്വാ ഗരുകേസു അവചനം ധമ്മതാതി ആചരിയോ. അഞ്ഞതരസ്മിം പന **ഗണ്ഠിപദേ** ഏവം പപഞ്ചിതം **ദ്വേ ഏകാനുസ്സാവനേതി** ദ്വേ ഏകതോ അനുസ്സാവനേ. ‘‘ഏകേന’’ ഇതി പാഠോ, ഏകേന ആചരിയേനാതി അത്ഥോ. **പുരിമനയേനേവാ**തി ‘‘ഏകേന വാ ദ്വീഹി വാ ആചരിയേഹീ’’തി വുത്തനയേന ഏവ, തസ്മാ ഏകേനാചരിയേന ദ്വേ വാ തയോ വാ അനുസ്സാവേതബ്ബാ. ‘‘ദ്വീഹി വാ തീഹി വാ’’തി പാഠോ. **നാനാചരിയാ നാനുപജ്ഝായാ**തി ഏത്ഥ ‘‘തഞ്ച ഖോ ഏകേന ഉപജ്ഝായേന, ന ത്വേവ നാനുപജ്ഝായേനാ’’തി വുത്തത്താ ന വട്ടതീതി ചേ? വട്ടതി. കഥം? ഏകേന അനുസ്സാവനേ ഏകാനുസ്സാവനേതി വിഗ്ഗഹസ്സ പാകടത്താ ലീനമേവ ദസ്സേതും ‘‘ഏകതോ അനുസ്സാവനേ’’തി വിഗ്ഗഹോവ വുത്തോ, തസ്മാ ഉജുകത്തമേവ സന്ധായ തഞ്ച ഖോ ഏകേന അനുസ്സാവനം ഏകാനുസ്സാവനം, ഏകേന ഉപജ്ഝായേന അനുജാനാമി, ന ത്വേവ നാനുപജ്ഝായേനാതി അത്ഥോ. ഇദം സന്ധായ ഹി ദ്വിധാ വിഗ്ഗഹോ, തസ്മാ ‘‘നാനാചരിയേഹി നാനുപജ്ഝായാ ന വട്ടന്തീതി സിദ്ധമേവാ’’തി അഞ്ഞഥാപി വദന്തി. തഞ്ച ഖോ ഏകേന ഉപജ്ഝായേന ഏകസ്സ ഉപജ്ഝായസ്സ വാ വത്തബ്ബം അനുസ്സാവനം, ന ത്വേവ നാനുപജ്ഝായേന അനുജാനാമീതി അത്ഥോ. കിം വുത്തം ഹോതി? ‘‘ഏകോ ആചരിയോ, ദ്വേ വാ തയോ വാ ഉപസമ്പദാപേക്ഖാ ഭിന്നം തിണ്ണം വാ ഉപജ്ഝായാനം ന ത്വേവ അനുജാനാമീ’’തി കിര വുത്തന്തി. അപരസ്മിം പന **ഗണ്ഠിപദേ** ‘‘ഏകേന അനുസ്സാവനേതി വിഗ്ഗഹസ്സ പാകടത്താ തം പകാസേതും ‘ഏകേനാ’തി വുത്തം. ഏവം വുത്തേ അവസ്സം പണ്ഡിതാ ജാനന്തി. തംപാകടത്താ ചേ ജാനന്തി, ഏകേനാതി ഇമിനാ കിന്തി ചേ? കിഞ്ചാപി ജാനന്തി, വിവാദോ പന ഹോതി അലദ്ധലേസത്താ, ജാനിതുഞ്ച ന സക്കാ, ‘ഏകേനാ’തി വുത്തേ പന തം സബ്ബം ന ഹോതീതി വുത്ത’’ന്തി ലിഖിതം. ഏവം ഏത്ഥ അനേകേ ആചരിയാ ച തക്കികാ ച അനേകധാ പപഞ്ചേന്തി, തം സബ്ബം സുട്ഠു ഉപപരിക്ഖിത്വാ ഗരുകുലം പയിരുപാസിത്വാ വംസാനുഗതോവ അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. ‘‘ന സബ്ബത്ഥ ഇമസ്മിം അത്ഥവികപ്പേ മതിഭേദോ അത്ഥീ’’തി വുത്തമേവ.

ഉപസമ്പദാവിധികഥാവണ്ണനാ

൧൨൬. കുട്ഠം ഗണ്ഡോതി ഏത്ഥ കുട്ഠാദിഗ്ഗഹണേന ഹത്ഥച്ഛിന്നാദയോപി ഗഹിതാവ ഹോന്തീതി പോരാണാ, തസ്മാ ‘‘മനുസ്സോസി പുരിസോസീ’’തി ഏതേഹി ഭബ്ബാഭബ്ബപുഗ്ഗലപരിവജ്ജനം കരോതി. ‘‘ഭുജിസ്സോസി അണണോസീ’’തിആദീഹി പുബ്ബേ ഹത്ഥച്ഛിന്നാധികാരേ വുത്തഅത്ഥവികപ്പേസു ദുതിയം വികപ്പം ഉപത്ഥമ്ഭേതി. തത്ഥ ‘‘അണണോസി ഭുജിസ്സോസീ’’തി അനുക്കമേന അവത്വാ ഉപ്പടിപാടിയാ വചനേന ഭുജിസ്സോ ഹോതി, ന ച രഞ്ഞോ ഭത്തവേതനവസേന ഭടോ. രാജാധീനത്താ പന സോ രാജഭടപക്ഖം ഭജതീതി തബ്ബിപക്ഖഭാവപുച്ഛനത്ഥം **‘‘നസി രാജഭടോ’’**തി വുത്തം. അഞ്ഞഥാ പഞ്ചഹി ആബാധേഹി ഫുട്ഠാനം ഗഹണേനേവ സബ്ബേസം ഗഹണേ സിദ്ധേ ഇതരേ ന വത്തബ്ബാ. അഥ വത്തബ്ബാ, സബ്ബേപി വത്തബ്ബാ സിയും.

ചത്താരോനിസ്സയാദികഥാവണ്ണനാ

൧൨൮-൯. ‘‘താവദേവ ഛായാ മേതബ്ബാ’’തിആദി ‘‘ഭിക്ഖൂനം പാദേ വന്ദാപേത്വാ’’തി വചനതോ ഥേരാഥേരഭാവജാനനത്ഥം വുത്തം. ‘‘ചിരേന അഗമാസീ’’തി കിര പോരാണപാഠോ, ചിരം അകാസീതി ചത്ഥി.

൧൩൦. അനാപത്തി സമ്ഭോഗേ സംവാസേതി ഉക്ഖിത്തകേന സദ്ധിം സമ്ഭോഗസംവാസപച്ചയാ പാചിത്തിയാപത്തി പഞ്ഞത്താ, തതോ അനാപത്തീതി അത്ഥോ. കഥം പഞ്ഞായതീതി? സംവാസഗ്ഗഹണേ. അലജ്ജിനാ സദ്ധിം സമ്ഭോഗപച്ചയാ ആപജ്ജിതബ്ബം ദുക്കടം പന ആപജ്ജതി ഏവ, ന സംവാസപച്ചയാ. ന ഹി അലജ്ജിനാ സദ്ധിം സംവാസോ പടിക്ഖിത്തോ. സംവാസോ പനേത്ഥ സഹസേയ്യപ്പഹോനകേ ആവാസേ സഹവാസോ, ന "പാരാജികോ ഹോതി അസംവാസോ"തി ഏത്ഥ വുത്തസംവാസോ. അയം സംവാസോ ഉക്ഖിത്തകേന സദ്ധിം ന വട്ടതി. അലജ്ജിനാ സദ്ധിം ഏകച്ചോ വട്ടതി. ധമ്മസമ്ഭോഗവിനിമുത്തോവേതരോ . ഇദം പന "ഉക്ഖിത്തകോ വിബ്ഭമീ"തിആദിസുത്തം ഇമസ്മിം ഉപസമ്പാദേതബ്ബോനുപസമ്പാദേതബ്ബദീപനസാമഞ്ഞതോ വുത്തം. കിഞ്ച ഭിയ്യോ പടിപത്തിക്കമതോവ ആപത്തിതോ സുദ്ധി ഹോതി, ന വിബ്ഭമേന, തസ്മാ ഉപസമ്പന്നോ ഭിക്ഖു അന്തമസോ ദുബ്ഭാസിതമ്പി ആപജ്ജിത്വാ അപരഭാഗേ വിബ്ഭമിത്വാ ആഗതോ ഉപസമ്പജ്ജതി, തം ആപത്തിം ദേസേത്വാവ സുജ്ഝതി, ന അഞ്ഞഥാതി ഉപസമ്പന്നസ്സ സുദ്ധിക്കമദസ്സനത്ഥം. അസാധാരണാപത്തിയാ അദസ്സനപച്ചയാ ഉക്ഖിത്തകസ്സ ലിങ്ഗപരിവത്തനേന ആപത്തിതോ വുട്ഠിതസ്സ പുന ചേ പകതിലിങ്ഗമേവുപ്പജ്ജതി, നാനാസംവാസകതാവ, വിബ്ഭമിത്വാ ആഗതേപി യഥാവുത്തനയേനേവ ഉപസമ്പാദേത്വാ ന വുട്ഠിതത്താതി ചേ? ന ലിങ്ഗന്തരപാതുഭാവാ. ന വിബ്ഭമേന കമ്മാസുജ്ഝനതോ. ന കമ്മാസുജ്ഝനേ പുന ഉപസമ്പദാകമ്മവിപത്തിപ്പസങ്ഗതോ. ന ച കമ്മവിപത്തി, ന ച കമ്മപടിപ്പസ്സദ്ധി. വിബ്ഭമേന ച അനുപസമ്പന്നോ നാനാസംവാസകഭാവേന കമ്മം കോപേതി ധമ്മിസ്സരേന ആഹച്ച ഭാസിതത്താ. തേനേവ "പസ്സിസ്സസീ"തി അനാഗതവചനം കതം. താദിസോ പന ഗഹട്ഠോ നിക്ഖിത്തവത്തപാരിവാസികോ വിയ പകതത്തഭൂമിയം വിബ്ഭമാദിനാ അനുപസമ്പന്നപകതിയംയേവ തിട്ഠതീതി ഇമസ്സ സബ്ബസ്സപി അത്ഥവികപ്പസ്സ ദസ്സനത്ഥമിദം വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. പുബ്ബേ വുത്തപ്പകാരോ പന പരിവത്തിതലിങ്ഗോ ഹുത്വാ പുന പകതിലിങ്ഗേ ഠിതഉക്ഖിത്തകോ പുന പുച്ഛിതബ്ബോ "പസ്സസീ"തി. "ആമ പസ്സാമീ"തി വദന്തോ ഓസാരേതബ്ബോ. "ദേസേഹീ"തി ന വത്തബ്ബോ ലിങ്ഗപരിവത്തനേന വുട്ഠിതത്താ. തപ്പടികമ്മോ ഉക്ഖിത്തകോ പുച്ഛിതബ്ബോ "പടികമ്മം കിം തേ കത"ന്തി, "ആമ കത"ന്തി വദന്തോ ഓസാരേതബ്ബോ. "കത്തബ്ബം മേ പടികമ്മം ന ഹോതീ"തി വദന്തോ ന ഓസാരേതബ്ബോതി ഏകേ. അസാധാരണാപത്തിമ്ഹി ഇദം വിധാനം, ന സാധാരണായ. തത്ഥ ഉക്ഖിത്തകോ ലിങ്ഗപരിവത്തനേനേവ പടിപ്പസ്സദ്ധകമ്മോതി ഏകേ. വിചാരേത്വാ യുത്തതരം ഗഹേതബ്ബന്തി ആചരിയോ. **അനുഗണ്ഠിപദേ** പന "അലജ്ജിപരിഭോഗോ സഹത്ഥദാനാദിവസേന പരിച്ഛിന്ദിതബ്ബോ, 'സാരണീയധമ്മപൂരകാദയോ ദസ്സേത്വാ അലജ്ജിസ്സ സഹത്ഥാ ദാതും വട്ടതീ'തി വദന്താനം വാദോ പടിസേധേതബ്ബോ. കഥം? ഉക്ഖിത്തകസ്സ സഹത്ഥാ ദാതും ന വട്ടതീതി വിനിച്ഛയാനുസാരേന. ദാപേതും പന വട്ടതേവാതി ച. കിഞ്ചാപി അലജ്ജിപരിഭോഗവസേന ദുക്കടം, അഥ ഖോ അയം അലജ്ജീ ന ഹോതി, തസ്മാ സബ്ബാകാരേന നിരാപത്തിതം സന്ധായ 'അനാപത്തി സമ്ഭോഗേ സംവാസേ'തി വുത്തം. കഥം പഞ്ഞായതീതി? വിഞ്ഞേയ്യോ അത്ഥതോ ഉച്ഛുരസകസടാനം സത്താഹകാലികയാവജീവികത്താ 'വട്ടതി വികാലേ ഉച്ഛും ഖാദിതു'ന്തി സഞ്ഞം ഉപ്പാദേത്വാ തം ഖാദിത്വാ തപ്പച്ചയാ പാചിത്തിയം ന പസ്സതി, വട്ടതീതി തഥാസഞ്ഞിതായ. യോ വാ പന

ആപത്തിം ആപന്നഭാവം പടിജാനിത്വാ 'ന പടികരോമീ'തി അഭിനിവിസതി, ഇമേ ദ്വേ -

> 'സഞ്ചിച്ച ആപത്തിം ആപജ്ജതി, ആപത്തിം പരിഗൂഹതി;
> അഗതിഗമനഞ്ച ഗച്ഛതി, ഏദിസോ വുച്ചതി അലജ്ജീപുഗ്ഗലോ'തി. (പരി॰ ൩൫൯) -

വുത്തലക്ഖണേ അപതനതോ അലജ്ജിനോ ന ഹോന്തി, തസ്മാ 'യോ ആപത്തിദേസനപടികമ്മാനി ന കരോതി, തേന സദ്ധിം സമ്ഭോഗാദികരണേ അനാപത്തീ'തി വിസേസേത്വാ വുത്തവചനേന, ഇതരേനപി സദ്ധിം കിഞ്ചാപി രൂപിയസംവോഹാരോ ന ഹോതി, അഥ ഖോ കയവിക്കയേന ആപത്തി ഹോതിയേവാതി നയോ ദിന്നോ ഹോതി, പഞ്ചഹി സദ്ധിം സബ്ബഥാപി അനാപത്തീതി നയോ ച. ഏവം സാപത്തിട്ഠാനേസു വിസേസേത്വാ ച വചനതോ ഇധ തഥാ അവുത്തത്താ തേന സഹ അലജ്ജിപരിഭോഗോ നത്ഥി. ഭജാപിയമാനോ പന അലജ്ജിപക്ഖം ഭജതീതി ഇമിനാപി ഉപായേന സബ്ബത്ഥ തം തം സംസന്ദിത്വാ അത്ഥോ പരിയേസിതബ്ബോതി അപരേ. ആചരിയാ പന ഏവം ന വദന്തീ''തി വുത്തം. ''സചാഹം ന പസ്സിസ്സാമീതി വദതി, ന പബ്ബാജേതബ്ബോ''തി വുത്തത്താ പുബ്ബേ ആപന്നാപത്തിയോ ഉപ്പബ്ബജിതസ്സാപി ന പടിപ്പസ്സമ്ഭന്തീതി സിദ്ധം, തേനേവ ആചരിയാ ആപത്തിം ദേസാപേത്വാവ സിക്ഖാപച്ചക്ഖാനം കാരാപേന്തീതി ച അനാപത്തി സമ്ഭോഗേ സംവാസേതി ഇദം പുബ്ബേ ആപന്നം സന്തിം ഏവ ആപത്തിം ന പസ്സതീതി ആസങ്കിതബ്ബോ. സാ പടിപ്പസ്സദ്ധാതി ഞാപനത്ഥം വുത്തന്തി ച ഏകേ. **''പസ്സിസ്സസീ''**തി ഗഹട്ഠത്താ ദേസേതും ന വട്ടതീതി അനാഗതവസേന വുത്തം. **''ഉപസമ്പാദേത്വാ പസ്സിസ്സസീ''**തി പരിവാസാദിനാ കത്തബ്ബസ്സ അത്ഥിഭാവേന ''പസ്സസീ''തി അവത്വാ അനാഗതവസേന വുത്തം, **ഓസാരേത്വാ**തി അബ്ഭാനവസേന. തത്ഥ പുന കാതബ്ബസ്സ അഭാവാ ''പസ്സസീ''തി വുത്തം. ഇദം സബ്ബം സബ്ബത്ഥ പടിജാനനം സന്ധായ വുത്തം. ഏകത്രാപി പുന ന പടിജാനാതി, ഏതേന സഹ തസ്സാ ആപത്തിയാ അനുരൂപേന സംവാസോ ന കാതബ്ബോ, അലജ്ജിഭാവേനാതി വുത്തം ഹോതി. **ദിട്ഠിയാ**തിആദീസു ഓസാരണം നാമ സമാനകമ്മാദിനാ കരണന്തി അത്ഥോ. **അനാപത്തി സമ്ഭോഗേ**തി ഉക്ഖിത്തകേന സമ്ഭോഗേ അനാപത്തി. കസ്മാ? ഉക്ഖിത്തകകമ്മസ്സ ഗഹട്ഠഭാവേന പടിപ്പസ്സദ്ധത്താ, തേനേവ ''അലബ്ഭമാനായ സാമഗ്ഗിയാ''തി വുത്തം. ഇദാനി ഭിക്ഖുഭാവേ കത്തബ്ബതോതി കേചി. ദ്വീസുപി വാരേസു കമ്മപടിപ്പസ്സദ്ധിവിധാനം തേയേവ ജാനന്തി, തസ്മാ സബ്ബവാരേസു യുത്തമയുത്തഞ്ച സുട്ഠു സല്ലക്ഖേത്വാ കഥേതബ്ബം.

> യോ ഖന്ധകം പബ്ബജ്ജനാമധേയ്യം,
> നാനാനയം സാസനമൂലഭൂതം;
> ഞത്വാ പകാസേതി പരസ്സ സമ്മാ,
> തസ്സാധിപച്ചം മുനിസാസനസ്മിന്തി.

മഹാഖന്ധകവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ഉപോസഥക്ഖന്ധകവണ്ണനാ

സന്നിപാതാനുജാനനാദികഥാവണ്ണനാ

൩൩൨-൩. തേന സമയേനാതി അത്തനോ ഓവാദപാതിമോക്ഖുദ്ദേസേ ധുരം നിക്ഖിപിത്വാ ഭിക്ഖൂനംയേവ വിസും ഉപോസഥകരണം അനുജാനിത്വാ ഠിതസമയേന. കോ പന സോതി? മജ്ഝിമബോധിയം പാതിമോക്ഖുദ്ദേസപ്പഹോനകസിക്ഖാപദാനം പരിനിട്ഠാനകാലോ. തേനേവാഹ ''താനി നേസം പാതിമോക്ഖുദ്ദേസം അനുജാനേയ്യ''ന്തി. **''ഏവഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, ഉദ്ദിസിതബ്ബ''**ന്തി നിദാനുദ്ദേസം പഞ്ഞാപേതുകാമതായ ച സിക്ഖാപദാനം ഉദ്ദേസപരിച്ഛേദനിദസ്സനത്ഥഞ്ച വുത്തം. അഞ്ഞഥാ ''ഏവഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, ഇമം സിക്ഖാപദം ഉദ്ദിസേയ്യാഥാ''തി സബ്ബസിക്ഖാപദാനം ഉദ്ദിസിതബ്ബക്കമസ്സ ദസ്സിതത്താ ഇദാനി ''ഏവഞ്ച പന, ഭിക്ഖവേ, ഉദ്ദിസിതബ്ബ''ന്തി ഇദം നിരത്ഥകം ആപജ്ജതി, ഇദഞ്ച സബ്ബസങ്ഘുപോസഥം സന്ധായ വുത്തം.

൩൩൪. ''യംനൂന അയ്യാപി...പേ॰... സന്നിപതേയ്യു''ന്തി ബഹൂനം അധികാരപ്പവത്തി. തത്രാപി വിനയം ആഗമ്മ വുത്തോ ഭിക്ഖു സാമി, ന കേവലം സങ്ഘത്ഥേരോതി ദസ്സനത്ഥം, സങ്ഘസ്സ ഗാരവയുത്തവചനാരഹതാദസ്സനത്ഥഞ്ച **''സുണാതു മേ, ഭന്തേ''**തി ആഹ. തത്ഥ സയം ചേ ഥേരോ, ഭിക്ഖും സന്ധായ ''ആവുസോ''തി വത്തും യുജ്ജതി. കഥം പഞ്ഞായതി? ബുദ്ധകാലേ സങ്ഘത്ഥേരോ അബ്യത്തോ നാമ ദുല്ലഭോ. സബ്ബകമ്മവാചായ പയോഗനിദസ്സനേ ച ''സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ'' ഇച്ചേവ ഭഗവാ ദസ്സേതീതി ചേ? ഏവമേതം തഥാ ദസ്സനതോ. സങ്ഘം ഉപാദായ സങ്ഘത്ഥേരേനാപി ''സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ''തി വത്തബ്ബം, ഭിക്ഖും ഉപാദായ ''ആവുസോ''തി മഹാകസ്സപസ്സ കമ്മവാചായ പയോഗദസ്സനതോ, പാരിസുദ്ധിഉപോസഥേ ച ഥേരേന ഭിക്ഖുനാ ''പരിസുദ്ധോ അഹം, ആവുസോ''തി പയോഗദസ്സനതോ ച. **''യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ല''**ന്തി പരതോ പഞ്ഞാപേതബ്ബേ ഉപോസഥകരണന്തരായേ സന്ധായാഹ. ഉപോസഥസ്സ ബഹുവിധത്താ സരൂപതോ വത്തും **''പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസേയ്യാ''**തി ആഹ. ഏത്താവതാ ഞത്തിം നിട്ഠപേസി. ഞത്തിദുതിയകമ്മതോ ഏവ ഹി ഉപോസഥകമ്മം. ന, തതിയാനുസ്സാവനസമ്ഭവതോതി ചേ? ന, അഞ്ഞേഹി ഞത്തിചതുത്ഥകമ്മേഹി അസദിസത്താ. ന ഹി ഏത്ഥ ചതുക്ഖത്തും ''സുണാതു മേ''തി ആരഭീയതീതി. അഞ്ഞേഹി ഞത്തിദുതിയേഹി അസദിസത്താ ഞത്തിദുതിയമ്പി മാഹോതൂതി ചേ? ന, ഞത്തിദുതിയകമ്മസ്സ അഞ്ഞഥാപി കത്തബ്ബതോ. തഥാ ഹി ഞത്തിദുതിയകമ്മം ഏകച്ചം അപലോകനവസേനപി കാതും വട്ടതി, ന അഞ്ഞം അഞ്ഞഥാ കാതും വട്ടതി. കഥം പഞ്ഞായതീതി? ഇദമേവ ഉപോസഥകമ്മം ഞാപകം.

''കിം സങ്ഘസ്സ പുബ്ബകിച്ച''ന്തി ഇദം ന ഞത്തി നിട്ഠപേത്വാ വത്തബ്ബം, തഞ്ഹി ഞത്തിതോ പുരേതരമേവ കരീയതീതി. തസ്മാ ''സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ, കിം സങ്ഘസ്സ പുബ്ബകിച്ചം, യദി സങ്ഘസ്സാ''തി വത്തബ്ബം സിയാതി? തഥാപി ന വത്തബ്ബം, ന ഹി തം ഞത്തിയാ അന്തോകരീയതീതി. യദി ഏവം സബ്ബത്ഥ ന വത്തബ്ബം പയോജനാഭാവാതി ചേ? ന, യഥാഗതട്ഠാനേയേവ വത്തബ്ബതോ, പരപദാപേക്ഖതായാതി വുത്തം ഹോതി. ഇദം പുബ്ബകിച്ചം അകത്വാ ഉപോസഥം കരോന്തോ സങ്ഘോ, പുഗ്ഗലോ വാ ഠപനക്ഖേത്താതിക്കമേ ആപജ്ജതി. ന ഹി തസ്മിം ഖേത്തേ അതിക്കന്തേ സമ്മജ്ജനാസനോദകപദീപകരണേ ആപത്തിമോക്ഖോ ഹോതി. ഉപോസഥകമ്മതോ പുബ്ബേ കത്തബ്ബകിച്ചാകരണപച്ചയത്താ തസ്സാ ആപത്തിയാ, ന സാ കമ്മപരിയോസാനാപേക്ഖാ ഏത്ഥാഗതസമ്പജാനമുസാവാദാപത്തി വിയ,

തസ്മാ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകോ ഭിക്ഖു "പാരിസുദ്ധിം ആയസ്മന്തോ ആരോചേഥാ"തി വത്തുകാമോ പഠമംയേവ പരിസുദ്ധാപരിസുദ്ധപച്ചയം പുബ്ബകിച്ചം സരാപേതി. തഞ്ഹി കതം പരിസുദ്ധപച്ചയോ ഹോതി, അകതം അപരിസുദ്ധപച്ചയോ, തേനേവ ഉഭയാപേക്ഖാധിപ്പായേന "കതം ന കത"ന്തി അവത്വാ **"കിം സങ്ഘസ്സ പുബ്ബകിച്ച"** മിച്ചേവാഹ. തത്ഥ അകതപക്ഖേ താവ പാരിസുദ്ധിആരോചനക്കമനിദസ്സനത്ഥം പരതോ "യസ്സ സിയാ ആപത്തി, സോ ആവി കരേയ്യാ"തി ച, കതപക്ഖേ "അസന്തിയാ ആപത്തിയാ തുണ്ഹീ ഭവിതബ്ബ"ന്തി ച വക്ഖതി.

പാരിസുദ്ധിം ആയസ്മന്തോ ആരോചേഥ. കിംകാരണാ? യസ്മാ പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിസ്സാമി. ഏത്ഥ ച "ഉദ്ദിസാമീ"തി വത്തമാനകാലം അപരാമസിത്വാ "ഉദ്ദിസിസ്സാമീ"തി അനാഗതകാലപരാമസനേന യ്വായം "ദാനി നേസം പാതിമോക്ഖുദ്ദേസം അനുജാനേയ്യ"ന്തി (മഹാവ॰ ൱൩൬) ഏത്ഥ വുത്തപാതിമോക്ഖുദ്ദേസോ, തം സന്ധായ "പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിസ്സാമീ"തി വുത്തന്തി ഏകേ. യസ്മാ "പഞ്ചിമേ, ഭിക്ഖവേ, പാതിമോക്ഖുദ്ദേസാ"തി വുത്തം, തസ്മാ വത്തമാനസ്സ നിദാനുദ്ദേസസങ്ഖാതസ്സ പാതിമോക്ഖസ്സ യദേതം അന്തേ "കച്ചിത്ഥ പരിസുദ്ധാ"തിആദികം യാവതതിയാനുസ്സാവനം, തസ്സേവ ആപത്തിഖേത്തത്താ, അവയവേപി അവയവീവോഹാരസമ്ഭവതോ ച ഇധ ആപത്തിഖേത്തമേവ സന്ധായ **"പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിസ്സാമീ"**തി വുത്തം. ഏവഞ്ഹി വുത്തേ യസ്മാ പരതോ ആപത്തിഖേത്തം ആഗമിസ്സതി, തസ്മാ ആപത്തിഭീരുകാ തുമ്ഹേ സബ്ബേവ പഠമമേവ പാരിസുദ്ധിം ആരോചേഥാതി അയമത്ഥോ സമ്ഭവതി. വത്തമാനകാലവസേന വുത്തേ "പാരിസുദ്ധിം ആയസ്മന്തോ ആരോചേഥാ"തി വചനമേവ ന സമ്ഭവതി തദാരോചനസ്സ പഠമം ഇച്ഛിതബ്ബത്താ, പഗേവ തസ്സ കരണാഭാവേന "പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിസ്സാമീ"തി വചനം. അയം നയോ സന്തിയാ ആപത്തിയാ ആരോചനേ യുജ്ജതി, ന തുണ്ഹീഭാവേ, അകമ്മപരിയോസാനാ തുണ്ഹീഭാവപ്പത്തിതോ, ഏവം സന്തേപി തസ്മിം യുജ്ജതേവ. പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകോ ഹി അഞ്ഞമഞ്ഞം ആപത്തിആവികരണം അകത്വാ തുണ്ഹീഭൂതേ ഭിക്ഖൂ പസ്സിത്വാ തേനേവ തുണ്ഹീഭാവേന ആരോചിതപാരിസുദ്ധികോ ഹുത്വാ "സുണാതു മേ, ഭന്തേ"തി പാതിമോക്ഖുദ്ദേസം ആരഭി.

ഏത്ഥാഹ - പഠമം "സങ്ഘോ ഉപോസഥം കരേയ്യ, പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസേയ്യാ"തി വുത്തത്താ ഇധാപി "സങ്ഘോ ഉപോസഥം കരിസ്സതി, പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിസ്സതീ"തി വത്തബ്ബം, അഥ "പുഗ്ഗലസ്സ ഉദ്ദേസാ"തി ലക്ഖണത്താ യഥാരുതമേവ വത്തബ്ബം, തഥാപി "ഉപോസഥം കരിസ്സാമി, പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിസ്സാമീ"തി വത്തബ്ബന്തി? ന വത്തബ്ബം ലക്ഖണവിരോധതോ, അനിട്ഠപ്പസങ്ഗതോ ച. പുഗ്ഗലസ്സ ഉദ്ദേസാ ഏവ ഹി സങ്ഘസ്സ ഉപോസഥോ കതോ ഹോതി, ന പുഗ്ഗലസ്സ ഉപോസഥകരണേന. തഞ്ചേ സോവ കരിസ്സതി, ന സങ്ഘോതി അനിട്ഠപ്പസങ്ഗോവ ആപജ്ജതി. "സുണാഥാ"തി വുത്തേ അചിത്തസാമഗ്ഗിപ്പസങ്ഗഭയാ **"സുണോമാ"**തി വുത്തം. "സുണിസ്സാമാ"തി വത്തബ്ബം "ഉദ്ദിസിസ്സാമീ"തി വുത്തത്താതി ചേ? ന വത്തബ്ബം, ആപത്തിഖേത്തദസ്സനാധിപ്പായനിരപേക്ഖതായ "സുണോമ" ഇച്ചേവ വത്തബ്ബം. ഏകപദേനേവ ഹിസ്സ തദധിപ്പായോ അതിക്കന്തോതി. യദി ഏവം കിമത്ഥം തം സബ്ബേഹേവ ആരദ്ധന്തി ചേ? "ഉദ്ദിസിസ്സാമീ"തി ഇമിനാ അസാധാരണവചനേന ആപന്നസ്സ അചിത്തസാമഗ്ഗിപ്പസങ്ഗനിവാരണത്ഥം. **സരമാനേനാ**തി ഇമിനാ ചസ്സ

സമ്പജാനമുസാവാദസ്സ സചിത്തകതം ദസ്സേതി. **അന്തരായികോ ധമ്മോ വുത്തോ ഭഗവതാ**തി ഏവം അകിരിയസമുട്ഠാനസ്സാപി ഏവം പരിത്തകസ്സ ഇമസ്സ മുസാവാദസ്സ മഹാദീനവതം ദസ്സേതി. **വിസുദ്ധാപേക്ഖേനാ**തി സാവസേസം ആപത്തിം ഉപാദായ അനാപത്തിഭാവസങ്ഖാതം അനവസേസഞ്ച ഉപാദായ ഗിഹിഭാവസങ്ഖാതം വിസുദ്ധിം ഇച്ഛന്തേന കസ്മാ ആവി കാതബ്ബാ? അന്തരായഭാവാനുപഗമനേന ഫാസുവിഹാരപച്ചയത്താ. ഇധ ''അജ്ജുപോസഥോ പന്നരസോ''തി ന വുത്തം പരതോ ദിവസനിയമസ്സ കത്തുകാമതാധിപ്പായേന അവുത്തത്താ. ഏവം പന തേ ഭിക്ഖൂ സബ്ബദിവസേസു ഉദ്ദിസിംസു.

൱൩൭. **''ആദിമേത''**ന്തി സീലപാതിമോക്ഖമേവ വുത്തം, കിഞ്ചാപി ഗന്ഥപാതിമോക്ഖോ അധിപ്പേതോ. **''പഞ്ചന്നം വാ''**തി മാതികായം വുത്താനം വസേന വുത്തം. **അനജ്ഝാപന്നോ വാ**തി പുഗ്ഗലാധിട്ഠാനദേസനാ. **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** പന '''ഉപോസഥം കരേയ്യാ'തി ഏത്താവതാ ഞത്തി ഹോതി. യാവതതിയാനുസ്സാവനാ നാമ 'യസ്സ സിയാ ആപത്തീ'തിആദിവചനത്തയം, അന്തേ 'ദുതിയമ്പി തതിയമ്പി പുച്ഛാമീ'തി ഇദഞ്ചാതി ദുവിധം. തത്ഥ പഠമം ആപത്തിം സരിത്വാ നിസിന്നസ്സ, ദുതിയം അസരന്തസ്സ സാരണത്ഥ''ന്തി വുത്തം. **''വചീദ്വാരേ''**തി പാകടവസേന ഉജുകമേവ വുത്തം. കിഞ്ചാപി കായവിഞ്ഞത്തിയാപി കരീയതി, കായകമ്മാഭാവാ പന വചീവിഞ്ഞത്തിയായേവ ആവി കാതബ്ബാ. ''സങ്ഘമജ്ഝേ വാ''തിആദി ലക്ഖണവചനം കിര. സങ്ഘുപോസഥകരണത്ഥം സങ്ഘമജ്ഝേ ചേ നിസിന്നോ, തസ്മിം സങ്ഘമജ്ഝേ. ഗണുപോസഥകരണത്ഥഞ്ചേ ഗണമജ്ഝേ നിസിന്നോ, തസ്മിം ഗണമജ്ഝേ. ഏകസ്സേവ സന്തികേ ചേ പാരിസുദ്ധിഉപോസഥം കത്തുകാമോ, തസ്മിം ഏകപുഗ്ഗലേ ആവി കാതബ്ബാതി, ''ഏതേന ന കേവലം സങ്ഘമജ്ഝേ ഏവായം മുസാവാദോ സമ്ഭവതി, അഥ ഖോ ഏത്ഥ വുത്തലക്ഖണേന അസതിപി 'പാരിസുദ്ധിം ആയസ്മന്തോ ആരോചേഥാ'തിആദിവിധാനേ ഗണുപോസഥേപി സാപത്തികോ ഹുത്വാ ഉപോസഥം കത്തുകാമോ അനാരോചേത്വാ തുണ്ഹീഭൂതോവ കരോതി ചേ, സമ്പജാനമുസാവാദാപത്തിം ആപജ്ജതീതി ഇമസ്സത്ഥസ്സ ആവികരണതോ ലക്ഖണവചനം കിരേത''ന്തി വദന്തി തക്കികാ. അഞ്ഞഥാ ''ഗണമജ്ഝേവാ''തി ന വുത്തന്തി തേസം അധിപ്പായോ. ആരോചനാധിപ്പായവസേന വുത്തന്തി നോ തക്കോതി ആചരിയോ. ആരോചേന്തോ ഹി സങ്ഘസ്സ ആരോചേമീതി അധിപ്പായേന ആവി കരോന്തോ സങ്ഘമജ്ഝേ ആവി കരോതി നാമ. അത്തനോ ഉഭതോപസ്സേ നിസിന്നാനം ആരോചേന്തോ ഗണമജ്ഝേ. ഏകസ്സേവാരോചേസ്സാമി സഭാഗസ്സാതി അധിപ്പായേന ആരോചേന്തോ ഏകപുഗ്ഗലേ ആരോചേതി നാമ. പുബ്ബേ വിഭത്തപദസ്സ പുന വിഭജനം അത്ഥവിസേസാഭാവദീപനത്ഥന്തി വേദിതബ്ബം.

൱൩൮-൯. **''ന, ഭിക്ഖവേ, ദേവസികം...പേ॰... ദുക്കടസ്സാ''**തി വത്വാ **''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഉപോസഥേ പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിതു''**ന്തി ഇദം അനുപോസഥേ ഏവ തം ദുക്കടം , ഉപോസഥേ പന ദേവസികമ്പി വട്ടതീതി ദീപേതി, തസ്മാ തേ ഭിക്ഖൂ ചാതുദ്ദസിയം ഉദ്ദിസിത്വാപി പന്നരസിയം ഉദ്ദിസിംസു, തേനാഹ **''സകിം പക്ഖസ്സാ''**തി. തത്ഥ പുരിമേന സാമഗ്ഗീദിവസോ ഉപോസഥദിവസോ ഏവാതി ദീപേതി. ഉഭയേന അട്ഠമിം പടിക്ഖിപിത്വാ ദേവസികം പടിക്ഖേപസ്സ അതിപ്പസങ്ഗം നിവാരേതി. കിം വുത്തം ഹോതി? ഭിന്നോ ചേ സങ്ഘോ പാടിപദദിവസേ സമഗ്ഗോ ഹോതി, തസ്മിം ദിവസേ

സാമഗ്ഗിഉപോസഥം കരോന്തോ ഉഭയമ്പി ദുക്കടം ആപജ്ജന്തോ ഉഭയേന ഏകീഭൂതേന നിവാരിതോ ഹോതീതി വുത്തം ഹോതി. അഞ്ഞഥാ സാമഗ്ഗിഉപോസഥോ ന ദേവസികോ. ചേ, അഹോരത്തം കാതബ്ബോ. തസ്മിഞ്ച പക്ഖേ പകതിഉപോസഥോ ന ദേവസികോ. ചേ, അഹോരത്തം കാതബ്ബോ. തസ്മിഞ്ച പക്ഖേ പകതിഉപോസഥോ അനുട്ഠിട്ഠോ. ചേ ഹോതി, സാമഗ്ഗിഉപോസഥോ കാതബ്ബോതി ആപജ്ജതി. ന അപവാദനയേന ഗഹേതബ്ബത്താതി ചേ? ന, അനിട്ഠപ്പസങ്ഗതോ. കിം വുത്തം ഹോതി? സാമഗ്ഗീദിവസേ സാമഗ്ഗിഉപോസഥം കത്വാ പുന തസ്മിം പക്ഖേ പകതിഉപോസഥദിവസേ സമ്പത്തേ പകതിഉപോസഥോ ന കാതബ്ബോതി. അപവാദോതി. അപവാദിതബ്ബട്ഠാനതോ അഞ്ഞത്ഥ ഉസ്സഗ്ഗവിധാനം നിവാരേതി.

കിത്താവതാ നു ഖോ സാമഗ്ഗീതി ഏത്ഥായമധിപ്പായോ - സാമഗ്ഗീ നാമേസാ സഭാഗാനം സന്നിപാതോ. സഭാഗാ ച നാമ യത്തകാ സഹധമ്മികാ, തേ സബ്ബേപി ഹോന്തി, ഉദാഹു ആവാസസഭാഗതായ സഭാഗാ നാമ ഹോന്തീതി. തത്ഥ യദി സഹധമ്മികാനം സാമഗ്ഗീ സാമഗ്ഗീ നാമ, സബ്ബേസം പുഥുവിഭത്താനം സാമഗ്ഗീ ഇച്ഛിതബ്ബാ. അഥാവസഥവസേന, ഏകാവാസസഭാഗാനന്തി വുത്തം ഹോതി. അഞ്ഞഥാ ഏകാവാസേ സാമഗ്ഗീതി ആപജ്ജതി. **മാ നോ അഗമാസീ**തി അഗതോ മാ ഹോതി.

സീമാനുജാനനകഥാവണ്ണനാ

൧൩൮. ഏകാവാസഗതാനം വസേന സാമഗ്ഗിം പടിക്ഖിപിത്വാ ഏകസീമഗതാനം വസേന അനുജാനിതുകാമോ ഭഗവാ **"അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സീമം സമ്മന്നിതു"**ന്തി ആഹ. അഥ ആവാസപരിച്ഛേദം വത്തുകാമോ ഭവേയ്യ. ഏത്താവതാ ഏകാവാസോ യാവതാ ഏകാസീമാ. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സീമം സമ്മന്നിതു"ന്തി വദേയ്യ. തസ്മാ ന ഇധ അനുഞ്ഞാതബദ്ധസീമാവസേന ഏകാവാസപരിച്ഛേദോ ഹോതി, ഉപചാരസീമാവസേനേവ ഹോതീതി വേദിതബ്ബം. കഥം ജാനിതബ്ബന്തി ചേ? പാളിതോവ, യഥാഹ "തേന ഖോ പന സമയേന ആയസ്മാ ഉപനന്ദോ സക്യപുത്തോ ഏകോ ദ്വീസു ആവാസേസു വസ്സം വസി...പേ॰... ഏകാധിപ്പായ"ന്തി (മഹാവ॰ ൩൬൪). അഞ്ഞഥാ വസ്സച്ഛേദോതി അനിട്ഠപ്പസങ്ഗോവ, കഥം? ഏകാവാസവസേനേവ ചേ സാമഗ്ഗീ, ബഹുആവാസഅനാവാസേസു ന സമ്ഭവേയ്യ. തതോ സോ തം ആവാസം ഗച്ഛന്തോ ബഹിദ്ധാ ഉപോസഥം കരോതി. "ന, ഭിക്ഖവേ, തദഹുപോസഥേ സഭിക്ഖുകോ അനാവാസോ ഗന്തബ്ബോ"തിആദി (മഹാവ॰ ൧൮൧)-പാളിവിരോധോ സതിപി സങ്ഘേ അനാവാസേ ഉപോസഥസ്സ അകത്തബ്ബതോ. അനാവാസേപി ചേ സാമഗ്ഗീ ലബ്ഭതി, "ഏത്താവതാ സാമഗ്ഗീ, യാവതാ ഏകാവാസോ"തി ന വത്തബ്ബം, തസ്മാ സബ്ബഥാ പുരിമനയോ പച്ഛിമേനേവ പടിക്ഖിത്തോതി കത്വാ നാനാവാസവസേനപി സാമഗ്ഗീതി വേദിതബ്ബം. "തം കമ്മം കരോമാതി വത്വാ ന അകംസൂ'തിആദീസു വിയ അനാഗതമ്പി അപേക്ഖതി, തസ്മാ 'കരോമാ'തി വുത്തേ ന വട്ടതീ"തി വദന്തി. "സീമം അസോധേത്വാപി നിമിത്തം കിത്തേതും വട്ടതീ"തി ലിഖിതം. ഹേട്ഠിമകോടിയാ അഡ്ഢട്ഠമരതനുബ്ബേധോ **ഹത്ഥിപ്പമാണോ**. **സചേ ഏകോ ബദ്ധോ ഹോതി, ന കാതബ്ബോ**തി ഏത്ഥ "ചതൂസു ദിസാസു ചതുന്നം പബ്ബതകൂടാനം ഹേട്ഠാ പിട്ഠിപാസാണസദിസേ പാസാണേ ഠിതത്താ ഏകാബദ്ധഭാവേ സതിപി പഥവിതോ ഉദ്ധം തേസം സമ്ബന്ധേ അസതി ഹേട്ഠാ പഥവിഗതസമ്ബന്ധമത്തേ അബ്ബോഹാരികം കത്വാ കിത്തേതും വട്ടതി. തേനേവ 'പിട്ഠിപാസാണോ

അതിമഹന്തോപി പാസാണസങ്ഖ്യമേവ ഗച്ഛതീ'തി വുത്തം. പഥവിതോ ഹേട്ഠാ തസ്സ മഹന്തഭാവേ ഗയ്ഹമാനേ പബ്ബതമേവ ഹോതീ"തി **അനുഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. "ചിനിത്വാ കതപംസുപുഞ്ജേ തിണഗുമ്ബരുക്ഖാ ചേ ജായന്തി, പബ്ബതോ ഹോതീതി **ധമ്മസിരിത്ഥേരോ**. നേവാതി **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ"**തി വുത്തം.

പാസാണോതി "സുധാമയപാസാണോപി വട്ടതീ"തി വദന്തി. വീമംസിതബ്ബം ഇട്ഠകായ പടിക്ഖിത്തത്താ. **ദ്വത്തിംസപലഗുളപിണ്ഡപ്പമാണോ** തുലതായ, ന തുലഗണനായ. **സോപീ**തി ഖാണുകോ വിയ ഉട്ഠിതപാസാണോ.

ചതുപഞ്ചരുക്ഖനിമിത്തമത്തമ്പീതി ഏകച്ചേസു നിമിത്തസദ്ദോ നത്ഥി. ഏത്ഥ തയോ ചേ സാരരുക്ഖാ ഹോന്തി, ദ്വേ അസാരരുക്ഖാ, സാരരുക്ഖാനം ബഹുത്തം ഇച്ഛിതബ്ബം. "സുസാനമ്പി ഇധ 'വനമേവാ'തി സങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി സയംജാതത്താ"തി വുത്തം. കേചി പന "ചതൂസു ദ്വേ അന്തോസാരാ ചേ, വട്ടതി. അന്തോസാരാ അധികാ, സമാ വാ, വട്ടതി. തസ്മാ ബഹൂസുപി ദ്വേ ചേ അന്തോസാരാ അത്ഥി, വട്ടതീ"തി വദന്തി.

പരഭാഗേതി ഏത്ഥ "ഏതേഹി ബദ്ധട്ഠാനതോ ഗതത്താ വട്ടതി. തഥാ ദീഘമഗ്ഗേപി ഗഹിതട്ഠാനതോ ഗതട്ഠാനസ്സ അഞ്ഞത്താ"തി വദന്തി.

അനുദ്ധമാസന്തി ഏത്ഥ "അനുബദ്ധോ അദ്ധമാസോ, അദ്ധമാസസ്സ വാ അനൂ"തി ലിഖിതം. "അന്തരവാസകോ തേമിയതീ"തി വുത്തത്താ തത്തകപ്പമാണഉദകേയേവ കാതും വട്ടതീതി കേചി. **തേമിയതീ**തി ഇമിനാ ഹേട്ഠിമകോടിയാ നദിലക്ഖണം വുത്തം. ഏവരൂപായ നദിയാ യസ്മിം ഠാനേ ചത്താരോ മാസേ അപ്പം വാ ബഹും വാ ഉദകം അജ്ഝോത്ഥരിത്വാ പവത്തതി, തസ്മിം ഠാനേ അപ്പോദകേപി ഠത്വാ കാതും വട്ടതീതി ഏകേ. "പവത്തനട്ഠാനേ നദിനിമിത്ത'ന്തി വുത്തത്താ സേതുതോ പരതോ തത്തകം ഉദകം യദി പവത്തതി, നദീ ഏവാ"തി വദന്തി.

ജാതസ്സരാദീസു ഠിതോദകം ജാതസ്സരാദിപദേസേന അനന്തരികമ്പി നിമിത്തം കാതും വട്ടതി നദിപാരസീമായ നിമിത്തം വിയ. സചേ സോ പദേസോ കാലന്തരേന ഗാമഖേത്തഭാവം പാപുണാതി, തത്ഥ അഞ്ഞം സീമം സമ്മന്നിതും വട്ടതി. **ഉക്ഖേപിമ**ന്തി ഉദ്ധരിത്വാ ഗഹേതബ്ബകം.

അബദ്ധസീമവിഹാരാനം സീമായ ഉപചാരം ഠപേത്വാതി "ആയതിം സമ്മന്നിതബ്ബായ ഓകാസം ഠപേത്വാ"തി ലിഖിതം. **അന്തോനിമിത്തഗതേഹി പനാ**തി "ഏകസ്സ ഉപഡ്ഢം അന്തോകത്തുകാമതായ സതി സബ്ബേസം ആഗമനേ പയോജനം നത്ഥീതി കത്വാ 'അന്തോനിമിത്തഗതേഹീ'തി വുത്തം, തഞ്ച സാമീചിവസേനാ"തി വദന്തി. **അനാഗമനമ്പി വട്ടതീ**തി "സീമായ അബദ്ധത്താ വഗ്ഗം നാമ ന ഹോതീ"തി ലിഖിതം. "അഞ്ഞസ്മിം ഗാമഖേത്തേ ഠത്വാ നിമിത്തകിത്തനകാലേ, സമാനസംവാസകസീമായ സമ്മന്നനകാലേ ച ആഗമനപയോജനം നത്ഥീ"തി വുത്തം. **ഭേരിസഞ്ഞം വാ**തി "സമ്മന്നനപരിയോസാനം കരോമാതി വത്വാ"തി ലിഖിതം, തേന താദിസേ കാലേ തം കപ്പതീതി സിദ്ധം ഹോതി. കിം ഇമിനാ? **സുഖകരണത്ഥ**ന്തി മഹാജനസന്നിപാതനപരിസ്സമം അകത്വാ അപ്പതരേഹി സുഖകരണത്ഥം. യദി മഹാസീമാബന്ധനകാലേ അന്തരായോ ഹോതി, തത്തകേനപി സുഖവിഹാരോതി ദസ്സനത്ഥം **"പഠമ"**ന്തി വുത്തന്തി ഏകേ. **തതോ ഓരം ന വട്ടതീ**തി കഥം

പഞ്ഞായതീതി? വീസതിവഗ്ഗകരണീയപരമത്താ സങ്ഘകമ്മസ്സ. കമ്മാരഹേന സദ്ധിം ഏകവീസതി ഭിക്ഖൂ ചേ ഗണ്ഹാതി, വട്ടതി. തത്തകപ്പമാണം സുഖനിസജ്ജവസേന വേദിതബ്ബം. തമേവ നിമിത്തം അഞ്ഞേപി കിത്തേത്വാ സചേ ബന്ധന്തി, വട്ടതീതി ഏകേ.

"ഏവം ബദ്ധാസു പന...പേ॰... സീമന്തരികാ ഹി ഗാമഖേത്തം ഭജതീ"തി ന ആവാസവസേന സാമഗ്ഗീപരിച്ഛേദോ, കിന്തു സീമാവസേനേവാതി ദസ്സനത്ഥം വുത്തം. **"നിമിത്തുപഗപാസാണേ ഠപേത്വാ"**തി സഞ്ചാരിമനിമിത്തസ്സ തപ്പരതോ വുത്തം. ഇതോ പട്ഠായ ഗണ്ഠിപദക്കമോ ഹോതി - **ന സക്ഖിസ്സന്തീ**തി തേ അവിപ്പവാസം അസല്ലക്ഖേത്വാ "സമാനസംവാസകമേവ സമൂഹനിസ്സാമാ"തി വായാമന്താ സമൂഹനിതും ന സക്ഖിസ്സന്തി. **"ഏകരതനപ്പമാണാ"**തി സുവിഞ്ഞേയ്യന്തരാ ഹോതീതി കത്വാ വുത്തം. ഏകങ്ഗുലമത്തമ്പി വട്ടതേവ. ഖണ്ഡസീമതോ പട്ഠായ ബന്ധനം ആചിണ്ണം. ആചിണ്ണകരണേന വിഗതസമ്മോഹോ ഹോതീതി. **കുടിഗേഹേ**തി കുടിഘരേ ഭൂമിഘരേ. **ഉദുക്ഖലംവാ**തി ഭൂമിഉദുക്ഖലം വിയ ഖുദ്ദകാവാടം. **"പമുഖേ"**തി ഭൂമികുടിം സന്ധായ വുത്തന്തി ഏകേ. **ഹേട്ഠാ ന ഓതരതീ**തി ഭിത്തിതോ ഓരം നിമിത്താനി ഠപേത്വാ കിത്തിതത്താ ഹേട്ഠാ ആകാസേ ന ഓതരതി, ഉപരി കതേ പാസാദേതി അത്ഥോ. **ഭിത്തിലഗ്ഗേ**തി ഭിത്തിനിസ്സിതകേ. ഇമേ കിര ഭിത്തിലഗ്ഗാപി "ഏകാബദ്ധാ"തി ന വുച്ചന്തി. **സബ്ബോ പാസാദോ സീമട്ഠോ ഹോതീ**തി ഏകാബദ്ധോ വാ ഹോതു, മാ വാ. **താലമൂലകപബ്ബതോ** നാമ അനുപുബ്ബേന തനുകോ. **ആകാസപബ്ഭാര**ന്തി അപരിക്ഖേപപബ്ഭാരം. **സുസിരപാസാണോ** നാമ ലേണം ഹോതി. **അന്തോലേണ**ന്തി പബ്ബതസ്സ അന്തോലേണം. ദ്വാരം പന സന്ധായ പരതോ "ഓരതോ"തി വുത്തം, സബ്ബഥാപി സീമതോ ബഹിലേണേന ഓതരതീതി അധിപ്പായോ.

മഹാസീമം സോധേത്വാതി സീമട്ഠം ദൂരഗതമ്പി സീമഗതം സീമസമ്ബന്ധംവ, തസ്മാ തം അനാമസിത്വാ ഠാതബ്ബന്തി അധിപ്പായോ. യദി ഏവം "തന്നിസ്സിതകം അപനേത്വാ കമ്മം കാതും വട്ടതീ"തി വത്തബ്ബം. **മഹാഅട്ഠകഥായ**മ്പി "സീമം സോധേത്വാ കാതബ്ബ"ന്തി ഏത്തകമേവ വുത്തം. മഹാഥേരാപി "സോധേതബ്ബ"മിച്ചേവ വദന്തീതി ഏകേ. "മഹാസീമം സോധേത്വാ വാ കമ്മം കാതബ്ബ"ന്തി ച പാഠോ അത്ഥി. "വുത്തനയേനേവാ"തി ച പരതോ വക്ഖതി, തസ്മാ സാധാരണപാഠോവ സുന്ദരോതി ഏകേ. **പുരിമനയേപീ**തി ഖണ്ഡസീമായ ഉട്ഠഹിത്വാ മഹാസീമായ ഓനതേപീതി അത്ഥോ. **ഉക്ഖിപാപേത്വാ കാതും ന വട്ടതി**. കസ്മാ? അന്തോ ഠിതത്താ. രുക്ഖസ്സ ഹേട്ഠാ പഥവിഗതം മൂലം ഖണ്ഡസീമാവ ഹോതി, അബ്ബോഹാരികം വാതി അപരേ. "മജ്ഝേ പന ഛിന്നേ മഹാസീമായ ഠിതമൂലം മഹാസീമമേവ ഭജതി, ഖണ്ഡസീമായ ഠിതം ഖണ്ഡസീമമേവ ഭജതി തദായത്തപഥവിരസാദീഹി അനുഗ്ഗഹിതത്താ"തി വുത്തം. "സീമായ പച്ഛാ ഉട്ഠിതരുക്ഖേ നിസീദിത്വാ കമ്മം കാതും വട്ടതി പച്ഛാസീമായം കതഗേഹേ വിയാ"തി വത്വാ "ബന്ധനകാലേ ഠിതരുക്ഖേ നിസീദിത്വാ കാതും ന വട്ടതി ഉപരിസീമായ അഗമനതോ"തി കാരണം വദന്തി. ഏവം സതി ബന്ധനകാലേ പുന ആരോഹണം നാമ നത്ഥി, ബന്ധിതകാലേ ഏവ ആരുഹതീതി ആപജ്ജതി. പച്ഛാ ഉട്ഠിതരുക്ഖോ പന തപ്പടിബദ്ധത്താ സീമസങ്ഖ്യമേവ ഗതോ, ഏവം പുബ്ബേ ഉട്ഠിതരുക്ഖോപീതി ഗഹേതബ്ബം. "യം കിഞ്ചിപീ"തി വചനതോ തിണാദിപി സങ്ഗഹിതം. മഹാഥേരാപി തിണം സോധേത്വാവ കരോന്തീതി.

൧൪൦. യസ്മാ മജ്ഝതോ കോണം ഹോതി, തസ്മാ **“കോണതോ കോണ”**ന്തി വുത്തം. ‘‘ആപത്തിഞ്ച ആപജ്ജതി അചിത്തകത്താ’’തി വദന്തി. **പാരയതീ**തി അജ്ഝോത്ഥരതി. കാ സാ? സീമാ. **“യാ സബ്ബന്തിമേന...പേ॰... വഹതീ”**തി തതോ ഹേട്ഠിമാ നാവാസങ്ഖ്യം ന ഗച്ഛതീതി കത്വാ വുത്തന്തി ഏകേ, തം ന യുത്തം ദുതിയപാരാജികേ നാവട്ഠഭണ്ഡാധികാരേ തസ്സാപി അധിപ്പേതത്താ. മജ്ഝിമപുരിസസ്സ ഭാരപ്പമാണേന വുത്തന്തി ഏകേ. ഭിക്ഖുനീനമ്പി നദീപാരസീമാസമ്ഭവതോ താസം ‘‘ഏകാ വാ നദീപാരം ഗച്ഛേയ്യാ’’തി വുത്തദോസപരിഹരണത്ഥന്തി ആചരിയസ്സ തക്കോ. ഉഭയത്ഥാപി **ധുവ**-സദ്ദോ ഗഹിതോ. തേന ഉപോസഥന്തരായ പരിഹരണത്ഥം ഉപോസഥദിവസോ നിയമതോവ വുത്തോ. ഏത്ഥ ച **നാവാ** നാമ പമാണയുത്താ സബ്ബസാധാരണാ ഥമ്ഭനാവാ അധിപ്പേതാ, ന കുല്ലനാവാതി നോ തക്കോതി ആചരിയോ. രുക്ഖം ഛിന്ദിത്വാ കതോതി അത്ഥോ. സചേ ഏകം ഗാമഖേത്തം, സബ്ബനിമിത്താനം അന്തോ ഠിതേ ഭിക്ഖൂ ഹത്ഥപാസഗതേ കത്വാ സമ്മന്നിതബ്ബാ. നാനാഗാമഖേത്തം ചേ, അനാഗമനമ്പി വട്ടതി. ഉഭയതീരേ നിമിത്തകിത്തനമത്തേന ദീപകോ സങ്ഗഹിതോ ന ഹോതി, തസ്മാ ദീപകേ നിമിത്താനി കിത്തേതബ്ബാനേവ. ‘‘നദിയാ ഹേട്ഠാ നിസിന്നഭിക്ഖു കമ്മം കോപേതി. ഉപരിയേവ ഹി നദീ ഹോതീ’’തി വദന്തി.

സീമാനുജാനനകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഉപോസഥാഗാരാദികഥാവണ്ണനാ

൧൪൧. ‘‘യം സങ്ഘോ ആകങ്ഖതി വിഹാരം വാ...പേ॰... ഗുഹം വാ’’തി വചനതോ ന കേവലം പഥവിയംയേവ, വിഹാരാദീനം ഉപരിപി സീമാ അനുഞ്ഞാതാ ഹോതി ഉപോസഥകമ്മപധാനത്താതി സിദ്ധം. തപ്പധാനാ സീമാതി കഥം പഞ്ഞായതീതി ചേ? തദധികാരാനുഞ്ഞാതത്താ, സമ്മുതിയം ‘‘സമാനസംവാസാ’’തി ഏത്താവതാ സിദ്ധേ വിസും ‘‘ഏകൂപോസഥാ’’തി വചനതോ ച. ‘‘ഉപോസഥം ഠപേത്വാ സേസകമ്മാനി **സമാനസംവാസാ** നാമാ’’തി ലിഖിതം. ‘‘ഏകം സമൂഹനിത്വാ’’തി പാളിപാഠോ.

൧൪൨. കതോവസ്സാതി ഏകസീമായ സമഗ്ഗേ സന്ധായ വുത്തം. അഞ്ഞഥാ നാനാസീമായം ഠിതാനം സവനം പമാണം, ഏകസീമായപി ഹത്ഥപാസം മുഞ്ചിത്വാ ഠിതാനം വാ സവനമേവ പമാണന്തി അനിട്ഠം ആപജ്ജതി. തത്ഥ **സമ്മതായ വാ അസമ്മതായ വാ**തി ഉപോസഥാഗാരസമ്മുതിയാ, ന സീമാസമ്മുതിയാ. കഥം പഞ്ഞായതീതി? അധികാരതോ, പരതോ ഛന്ദദാനപഞ്ഞത്തിതോ, പാരിസുദ്ധിദാനപഞ്ഞത്തിതോ ച. തത്ഥ പുരിമം കാരണം പുരിമം അനിട്ഠം നിവാരേതി, പച്ഛിമം പച്ഛിമന്തി വേദിതബ്ബം. ഉപോസഥമുഖന്തി ഉപോസഥട്ഠാനം. **“ഉപോസഥമുഖസ്സാ**തി ഉപോസഥാഗാരട്ഠാനസ്സാ’’തി ലിഖിതം. **യാനി കാനിചി നിമിത്താനി കിത്തേതും വട്ടതീ**തി ഇദം കഥം പഞ്ഞായതീതി? ‘‘പഠമം നിമിത്താ കിത്തേതബ്ബാ നിമിത്തേ കിത്തേത്വാ’’തി ഏത്തകമേവ വുത്തത്താ. പഠമം വുത്തത്താ ന വുച്ചന്തീതി ചേ? തം പന അകാരണം, ന ഹി ബുദ്ധാനം ദേസനായ ആലസിയം അത്ഥി. സീമാസമൂഹനനകാലേ ഉപോസഥാഗാരം സമൂഹനിത്വാവ സീമാസമൂഹനനം ഇച്ഛതീതി ഏകേ. തം അയുത്തം അബദ്ധായ സീമായ ഉപോസഥാഗാരസമ്മുതിസിദ്ധിതോതി നോ തക്കോതി ആചരിയോ. **ഉപോസഥമുഖ**ന്തി ഉപോസഥാഗാരസ്സ മുഖന്തി ആചരിയാ. ഉപോസഥമുഖസ്സ

നിമിത്തകിത്തനാ സീമായ വുത്തനയേന കാതബ്ബാ. ഏകേനാപി കിത്തേതും വട്ടതീതി ഏകേ. ''പാസാദോ വാ ഹോതു, മണ്ഡപാദീസു വാ അഞ്ഞതരോ. കമ്മവാചായ പന 'ഉപോസഥമുഖ'മിച്ചേവ വത്തബ്ബ''ന്തി വദന്തി. ''പോരാണകോ ആവാസോ നാമ മൂലാവാസോ''തി ലിഖിതം. വദതി ഘടമത്താ ഇതി ഹി ലക്ഖണം.

അവിപ്പവാസസീമാനുജാനനകഥാവണ്ണനാ

൧൪൩-൪. ''മനമ്ഹി വൂള്ഹോ''തി വാ പാഠോ. തത്ഥ **മനമ്ഹി വൂള്ഹോതി** മനം വൂള്ഹോ അമ്ഹീതി അത്ഥോ. **ഠപേത്വാ ഗാമഞ്ച ഗാമൂപചാരഞ്ചാതി** അന്തരഘരസങ്ഖാതം ഗാമഞ്ച ഗാമൂപചാരഞ്ച ഠപേത്വാ. കേചി ''പരിക്ഖിത്തം ഗാമം സന്ധായ 'ഗാമ'ന്തി വുത്തം, അപരിക്ഖിത്തം സന്ധായ 'ഗാമൂപചാര''ന്തി വദന്തി, തം പന അട്ഠകഥായ വിരുജ്ഝതി. തസ്മാ നിവേസനരച്ഛാദയോ സന്ധായ ഗാമം, പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനാനി സന്ധായ ''ഗാമൂപചാര''ന്തി ച വുത്തം. ഏത്ഥ പന അനേകധാ പപഞ്ചന്തി. കിം തേന, പാളിഞ്ച അട്ഠകഥഞ്ച സുട്ഠു ഉപപരിക്ഖിത്വാ യഥാ സമേന്തി, തഥാ ഗഹേതബ്ബം. **ഭിക്ഖൂനം പുരിമകമ്മവാചാ ന വട്ടതീതി** ഗാമഗാമൂപചാരേ അന്തോകത്വാ സമാനസംവാസകസീമായ സമ്മതായ ഉപരി അവിപ്പവാസസീമാസമ്മുതിയം യുജ്ജതി. യത്ഥ പന കേവലം അരഞ്ഞംയേവ സമ്മതം, തത്ഥ കഥം ന വട്ടതീതി. തത്ഥ ''ഠപേത്വാ ഗാമഞ്ച ഗാമൂപചാരഞ്ചാ''തി വചനം ന സാത്ഥകന്തി ചേ? വുച്ചതേ - ഏവമേതം, കിന്തു അനുസ്സാവനഹാനിപ്പസങ്ഗതോ തം വചനം വത്തബ്ബമേവാതി ഇമിനാവ അധിപ്പായേന ''പുരിമകമ്മവാചാ ന വട്ടതീ''തി വുത്തം സിയാ. ഏകസ്മിം വാ അത്ഥേ കമ്മവാചാദ്വയആഭാവതോതി വുത്തം. ''ന ഹി തേ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ കമ്മേ ഗണപൂരകാ ഹോന്തീ''തി വുത്തത്താ ഉഭിന്നം നാനാസംവാസകസങ്ഘാനമ്പി അയമേവ വിധി ആപജ്ജേയ്യാതി ചേ? നാപജ്ജതി പടിഗ്ഗഹസന്നിധീനം അനുഞ്ഞാതത്താ, ഓമസനാദിപച്ചയാ അവിസേസതോ, കമ്മപടിപ്പസ്സദ്ധിമത്താപേക്ഖതായ ച. **തസ്സാതി** ഭിക്ഖുനിസങ്ഘസ്സ. **ന കമ്മവാചം വഗ്ഗം കരോന്തീതി** കമ്മം ന കോപേന്തീതി അത്ഥോ. **ഏത്ഥാതി** ഠപേത്വാ ഗാമന്തി ഏത്ഥ. ''യദി ഭിക്ഖൂനം അവിപ്പവാസസീമാ ഗാമഞ്ച ഗാമൂപചാരഞ്ച ന ഓതരതി, അഥ കസ്മാ ഗാമേ സീമാബന്ധനകാലേ അവിപ്പവാസം സമ്മന്നന്തീതി ചേ? ആചിണ്ണകപ്പേന, ന തതോ അഞ്ഞം കഞ്ചി അത്ഥം അപേക്ഖിത്വാ''തി ലിഖിതം. ''അത്ഥതോ ഹി സാ ബഹിദ്ധാപി അബദ്ധാ ഏവ ഹോതീ''തി വുത്തം. അന്തരഗാമേ ബദ്ധാ സമാനസംവാസസീമാ യസ്മാ ഗാമസങ്ഖ്യം ന ഗച്ഛതി, തസ്മാതി ഏകേ. **സോപി സീമാസങ്ഖ്യമേവ ഗച്ഛതീതി** അവിപ്പവാസസീമാസങ്ഖ്യം ഗച്ഛതീതി അത്ഥോ. ഇദം പനേത്ഥ വിചാരേതബ്ബം - ഗാമം അന്തോകത്വാ ബദ്ധായ സീമായ പുന അവിപ്പവാസസമ്മുതിയം അരഞ്ഞപദേസേ ഠത്വാ അവിപ്പവാസകമ്മവാചാ കാതബ്ബാ, ഉദാഹു ഗാമേ ഠത്വാതി? ഗാമേ ഠത്വാ കതായപി കപ്പിയഭൂമിയാ ഫരതീതി. ബഹിസീമേ ഠിതസമ്മതദോസാനുലോമത്താ അകപ്പിയഭൂമിയം ഠത്വാ ന കാതബ്ബാതി നോ തക്കോ, ഏസ നയോ സമൂഹനനേപീതി ആചരിയോ. **ഖണ്ഡസീമായം ഠത്വാ അവിപ്പവാസസീമാതി**ആദീസു മഹാസീമാ കിര ''അവിപ്പവാസസീമാ''തി വുത്താ.

൧൪൭. ''യസ്സായസ്മതോ ഖമതി ഏതിസ്സാ സീമായ സമാനസംവാസായ ഏകൂപോസഥായ സമുഗ്ഘാതോ, സോ തുണ്ഹസ്സാ''തി **അന്ധകപോത്ഥകേ, സീഹളപോത്ഥകേസു ച** കേസുചി പാഠോ അത്ഥി. കേസുചി ''സമുഗ്ഘാതോ

ഏതിസ്സാ സീമായാ''തി പഠമം ലിഖന്തി, കേസുചി ''ഏതിസ്സാ സീമായ സമുഗ്ഘാതോ''തി ച.

ഗാമസീമാദികഥാവണ്ണനാ

൧൪൭. **സാ ചാതി** സാ പരിച്ഛിന്ദിത്വാ ദിന്നഗാമസീമാ ച ഇതരാ ച. സാ കതമാതി ചേ? **''പകതിഗാമാ''**തിആദിമാഹ. **ബദ്ധസീമാസദിസായേവ ഹോന്തീ**തി സാ ച ഹോതി ഇതരാ ച ഹോതീതി അധിപ്പായോ, തസ്മായേവ ''തിചീവരവിപ്പവാസപരിഹാരം ലഭതീ''തി ഏകവചനം കതം, തം ന യുത്തം ഉഭിന്നമ്പി ഗാമത്താതി ഏകേ. ''ഹോന്തി, ന ലഭന്തീ''തി ച ബഹുവചനമ്പി കരോന്തീതി. ''സാ ച ഇതരാ ചാ''തി വുത്താ ''മജ്ഝേ ഭിന്ദിത്വാ ദിന്നഗാമസീമാ പകതിഗാമാദയോ അഭിന്നാ''തി ച വദന്തി. ''ഭിക്ഖുവസതീ''തി പാഠോ, ''വസന്തീ''തി ച ലിഖിതം. ''അഥസ്സ ഠിതോകാസതോ''തി വുത്തത്താ ഏകവചനമേവ യുത്തം. **സബ്ബാ, ഭിക്ഖവേ, നദീ അസീമാ**തി കതരം സീമം പടിക്ഖിപതി? ബദ്ധസീമം, ഏകാദസവിപത്തിസീമഞ്ഞതരപ്പസങ്ഗതോതി ആചരിയാ. സചേ പഠമം സീമായ ബദ്ധായ പച്ഛാ നദിആദയോ ഹോന്തി, പടിക്ഖേപോതി പസങ്ഗോ ആപജ്ജതി, തസ്മാ അബദ്ധസീമമേവ പടിക്ഖിപതി. യഥാ സബ്ബോ ഗാമോ ഗാമസീമാ, തഥാ സബ്ബാ നദീ അസീമാ. കിന്തു തസ്സ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഉദകുക്ഖേപസീമാതി സീമാനാനത്തം ദസ്സേതീതി നോ തക്കോതി ആചരിയോ. **യം മജ്ഝിമസ്സ പുരിസസ്സ സമന്താ ഉദകുക്ഖേപാ**തി പന ഏകിസ്സാ നദിയാ ചതുവഗ്ഗാദീനം സങ്ഘാനം വിസും ചതുവഗ്ഗകരണീയാദികമ്മകരണകാലേ സീമാപരിച്ഛേദദസ്സനത്ഥം വുത്തം. തിചീവരേന വിപ്പവാസാവിപ്പവാസപരിച്ഛേദദസ്സനത്ഥമ്പി സത്തബ്ഭന്തരസീമായ പരിച്ഛേദദസ്സനം വിയാതി ആചരിയാ, തസ്മാ ഉദകുക്ഖേപപരിച്ഛേദാഭാവേപി അന്തോനദിയം കമ്മം കാതും വട്ടതീതി സിദ്ധം.

അയം പന വിസേസോ - തത്ഥ നാവാഗതോ ചേ, നാവായം വുത്തനയേന. സത്ഥഗതോ ചേ, സത്ഥേ വുത്തനയേന. സോ ചേ അതിരേകചാതുമാസനിവിട്ഠോ, ഗാമേ വുത്തനയേന തിചീവരാവിപ്പവാസോ വേദിതബ്ബോ. തത്ഥാപി അയം വിസേസോ - സചേ സത്ഥോ ഉദകുക്ഖേപസ്സ അന്തോ ഹോതി, ഉദകുക്ഖേപസീമാപമാണന്തി ഏകേ. സത്ഥോവ പമാണന്തി ആചരിയാ. **സചേ പനേത്ഥ ബഹൂ ഭിക്ഖൂ**തിആദിമ്ഹി കേചി അധിട്ഠാനുപോസഥം, കേചി ഗണുപോസഥം, കേചി സങ്ഘുപോസഥന്തി വത്തുകാമതായ ''ബഹൂ സങ്ഘാ''തി അവത്വാ ''ഭിക്ഖൂ''തി വുത്തം. **ഊനകം പന ന വട്ടതീ**തി ഏത്ഥ സീമാസമ്ഭേദസമ്ഭവതോതി **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ**. ഠപേന്തേ ഹി ഊനകം ന ഠപേതബ്ബം. ''അഠപേതുമ്പി വട്ടതി ഏവാ''തി വുത്തം. **ഗച്ഛന്തിയാ പനാ**തി ഏത്ഥ ''ഉദകുക്ഖേപമനതിക്കമിത്വാ പരിവത്തമാനായ കാതും വട്ടതീ''തി ലിഖിതം. **അഞ്ഞിസ്സാ സീമായ ഞത്തീ**തിആദി കിം സീമതോ കമ്മവിപത്തിഭയാ വുത്തം , ഉദാഹു പരിസതോതി? ഏകകമ്മസ്സ നാനാസീമായ അസമ്ഭവതോ സീമതോതി. ഏകകമ്മസ്സ നാനാസീമട്ഠസങ്ഘേന അസമ്ഭവതോ പരിസതോതിപി ഏകേ. ''സവനം ഹാപേതീ''തി വുത്തദോസപ്പസങ്ഗതോതി നോ തക്കോ. ഏകിസ്സാ ഹി സീമായ ഏകം കമ്മം അനിട്ഠപേന്തോ ഹാപേതീതി ആചരിയോ.

ബഹിനദിതീരേ ജാതരുക്ഖസ്സ അന്തോനദിയം പവിട്ഠസാഖായ വാതി ഏത്ഥ ച **നദിതീരേ ഖാണുകം കോട്ടേത്വാ**തി ഏത്ഥ ച **സചേ പന സേതു വാ സേതുപാദാ**

വാ ബഹിതീരേ പതിട്ഠിതാതി എത്ഥ ച സീമാസോധനം നാമ ഗാമസീമട്ഠേ ഹത്ഥപാസാനയനം. ഖണ്ഡസീമായ ഉട്ഠിതരുക്ഖതോ വിയോജേത്വാ കാതും വട്ടതി. കസ്മാ? തീരട്ഠേ രുക്ഖേ ബദ്ധനാവായ ഗാമോ ആധാരോതി. "ഉഭതോഭാഗേന ഗാമസീമം ഫുസിത്വാ ഠിതസേതു ഖണ്ഡസീമാമഹാസീമായോ ഫുസിത്വാ ഠിതരുക്ഖേന ഉപമേതബ്ബോ"തി ച ലിഖിതം. തത്ഥ പുരിമനയേ താവ ഇദം വിചാരേതബ്ബം - താദിസേ ഠാനേ കതകമ്മം കിം നദിയം കതസങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി, ഉദാഹു ഗാമസീമായം, അഥ ഉഭയത്ഥാതി? കിഞ്ചേത്ഥ തം ചേ നദിയം കതസങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി, ഉദകുക്ഖേപസീമാവ സോധേതബ്ബാ, ന ഇതരാ. അഥ ഗാമസീമായം കതസങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി, ഉദകുക്ഖേപസീമാ ന സോധേതബ്ബാ. യദി ഉഭയത്ഥ കതസങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി, ദ്വീസു സീമാസു ഏകകമ്മം കാതും വട്ടതീതി അനിട്ഠപ്പസങ്ഗോ ആപജ്ജതി. തതോ "അഞ്ഞിസ്സാ സീമായ ഞത്തി, അഞ്ഞിസ്സാ അനുസ്സാവനാ ഹോതീ"തി ഇദഞ്ച "ഖണ്ഡസീമാമഹാസീമട്ഠാനം കായസാമഗ്ഗിയാ കമ്മം കാതും വട്ടതീ"തി ഇദഞ്ചാനിട്ഠം ആപജ്ജതീതി? എത്ഥ വുച്ചതേ - യഥാവുത്തം കമ്മം ഉഭയത്ഥ കതസങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി, ന ച യഥാവുത്തം അനിട്ഠം ആപജ്ജതി. കസ്മാ? "ഞത്തിഅനുസ്സാവനാനം ഏകേകസീമായം പവത്തത്താ, കാരകഭിക്ഖൂനം വാ ഏകേകസീമായം ഠിതത്താ"തി വദന്തി. ഉഭയത്ഥാപി ഠാതും സക്കുണേയ്യതായ പന തം അകാരണം. ഏകീഭാവം ഉപഗതസീമട്ഠാനേ കതത്താതി ഇദം അചലകാരണം. ഏകീഭാവം ഉപഗതാസു ഹി ദ്വീസു നദീഗാമസീമാസു കമ്മം കാതും വട്ടതീതി ച. സത്തബ്ഭന്തരസീമായം ചേ നദീ ഹോതി, സമുദ്ദോ വാ, ജാതസ്സരോ വാ. തേസു ഠിതഭിക്ഖു സത്തബ്ഭന്തരസീമായം ഠിതസങ്ഖ്യം ന ഗച്ഛതി. തത്ഥ ചേ നദിആദിലക്ഖണം അപ്പത്തോ ദീപകോ, പാസാണോ, രുക്ഖോ വാ ഹോതി, സത്തബ്ഭന്തരസങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി. മനുസ്സേഹി വളഞ്ജനട്ഠാനം ചേ തം ഹോതി, ഗാമഖേത്തസങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി. കതരഗാമഖേത്തം? യതോ മനുസ്സാ സഞ്ചരന്തി, സബ്ബേ ചേ സഞ്ചരന്തി, വിസും ഗാമഖേത്തസങ്ഖ്യം ഗച്ഛതീതി ച ആചരിയാ.

പച്ഛിമനയേ സചേ സേതു നദീലക്ഖണട്ഠാനം അഫുസിത്വാ ഠിതോ, ഗാമസീമാസങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി. തത്ഥ ഏകോ ചേ ഗാമോ, തം സോധേത്വാ, ദ്വീസു തീരേസു സചേ ദ്വേ, ദ്വേപി ഗാമേ സോധേത്വാ കമ്മം കാതബ്ബം. ഏവഞ്ഹി കതം ഉഭയത്ര കതം ഹോതി. ഇമിനാ നയേന ദ്വീസു നദീസു, ജാതസ്സരേസു ച ഏകകമ്മപസിദ്ധി വേദിതബ്ബാ. അയം പന നയോ ഖണ്ഡസീമാമഹാസീമാനമ്പി ലബ്ഭതേവ. സചേ സേതു നദീലക്ഖണട്ഠാനം ഫുസിത്വാ ഠിതോ, ഉദകുക്ഖേപസീമാപി സോധേതബ്ബാ.

സീമാനമേവ ചേകത്തം, വേഹാസട്ഠം വിനാ ഗതോ;
വിദിത്വാ ഏകകമ്മസ്സ, സീമതോ ഇദമാദിസേ.

ഏകസീമം ദ്വിസീമം വാ, തിസീമം ചതുസീമകം;
ഏകകമ്മം സിയാ തസ്സ, കോപോ പരിസതോ സിയാതി.

അയം പനേത്ഥ വിസേസോ - നദിയം കരോന്താനം ഉദകുക്ഖേപതോ ബഹി രുക്ഖാദിസമ്ബന്ധോ അപ്പമാണം. ഗാമേ കരോന്താനം നദിയം സമ്ബന്ധരുക്ഖസ്സ ഉദകുക്ഖേപതോ ബഹി ഠിതഭിക്ഖു അപ്പമാണം, തതോ ഓരം പമാണം. ബദ്ധസീമായ സമ്ബന്ധരുക്ഖസ്സ ബദ്ധസീമായ ഠിതഭിക്ഖു പമാണന്തി വേദിതബ്ബം, തേനേവ വുത്തം "സീമം സോധേത്വാ കമ്മം

കാതബ്ബ’’ന്തി. ‘‘സചേ പന സേതു വാ സേതുപാദാ വാ ബഹിതീരേ പതിട്ഠിതാ കമ്മം കാതും ന വട്ടതീ’’തി വചനമ്പി പാരോഹാദീസു വിയ സകലസീമാസോധനമേവ കാതബ്ബന്തി സാധേതി, വീമംസിതബ്ബം. **അതിവുട്ഠികാലേ പനാ**തി എത്ഥ അതിവുട്ഠി നാമ യഥാ ചാതുമാസികായാതി വേദിതബ്ബാ, തസ്മാ ചതുമാസം അതിവുട്ഠിയേവ സചേ ഹോതി, സബ്ബോപി ഓഘേന ഓത്ഥടോകാസോ നദീ എവ. അഥ എകിസ്സാപി അതിവുട്ഠിയാ ഓഘോ ചതുമാസം തിട്ഠതി, സന്ദതി വാ, ബഹിതീരേ പതിട്ഠിതഓഘേന ഓത്ഥടോകാസോ സബ്ബോപി നദീ എവ. **നദിം ഓത്ഥരിത്വാ സന്ദനട്ഠാനതോ പട്ഠായാ**തി തമേവ വാ നദിം അഞ്ഞം വാ അപുബ്ബം വാ പദേസം അത്തനോ പവത്തവസേന നദിലക്ഖണപ്പത്തം ഓത്ഥരിത്വാ സന്ദനട്ഠാനതോ പട്ഠായ വട്ടതി. **ഗാമനിഗമസീമം ഓത്ഥരിത്വാ**തി ചതുമാസപ്പവത്തിം സന്ധായ വുത്തം. **‘‘അഗമനപഥേ**തി തദഹു ഗതപച്ചാഗതം കാതും അസക്കുണേയ്യകേ’’തി ലിഖിതം. യം പന **അന്ധകട്ഠകഥായം** വുത്തം, തം ന ഗഹേതബ്ബം. കസ്മാ? നദിയമ്പി തംദോസപ്പസങ്ഗതോ. **തിപുസകാദീ**തി എത്ഥ **ആദി**-സദ്ദേന കമലുപ്പലാദീനിപി സങ്ഗഹം ഗച്ഛന്തി . **സബ്ബോപി അജാതസ്സരോ ഹോതി, ഗാമസീമാസങ്ഖ്യമേവ ഗച്ഛതീ**തി യേഹി കതം, തേസം ഗാമസീമാസങ്ഖ്യം വാ, സമന്തതോ തീരട്ഠഗാമേഹി ചേ കതം, സബ്ബഗാമസങ്ഖ്യം വാ, അഞ്ഞേഹി ഗാമവേത്ഥേഹി അസമ്ബന്ധട്ഠാനം ചേ, വിസുംഗാമസീമാസങ്ഖ്യം വാ ഗച്ഛതീതി അത്ഥോ.

൧൪൮. **സംസട്ഠവിടപാ**തി ഇമിനാ ആസന്നത്തം ദീപേതി, തേന പദേസസമ്ഭിന്ദനാ ഇധ സമ്ഭേദോതി ദീപേതി. **സോ പന വഡ്ഢന്തോ സീമാസങ്കരം കരോതീ**തി ബദ്ധസീമട്ഠാനപ്പവേസനവസേന ‘‘എകദേസബദ്ധസീമാ’’തി വത്തബ്ബതോ സങ്കരദോസോ ഹോതി. **ന, ഭിക്ഖവേ, സീമായ സീമാ സമ്ഭിന്ദിതബ്ബാ**തി എത്ഥ ‘‘പഠമം ബദ്ധസീമായ പച്ഛാ അത്തനാ ബന്ധിതബ്ബസീമാ ന സമ്ഭിന്ദിതബ്ബാ’’തി എകേ അധിപ്പായം സംവണ്ണയന്തി. പഠമം സമ്മതസീമായം സമ്ഭേദാഭാവതോ സ്വാധിപ്പായോ അജ്ഝോത്ഥരണേന യുജ്ജതി, തസ്മാ പച്ഛാ ബന്ധിതബ്ബസീമായ പഠമം ബദ്ധസീമാ ന സമ്ഭിന്ദിതബ്ബാ. സകലം വാ എകദേസതോ വാ നിമിത്താനം അന്തോകരണേന പഠമം ബദ്ധസീമായ സീമന്തരികേ അകിത്തേത്വാ സമ്മന്നനതോ ഹി സമ്ഭിന്ദതി നാമ, പരേസം ബദ്ധസീമം സകലം വാ എകദേസതോ വാ നിമിത്താനം അന്തോകരണേന അജ്ഝോത്ഥരതി നാമ, തേനേവാഹ ‘‘സീമം സമ്മന്നന്തേന സീമന്തരികം ഠപേത്വാ’’തിആദി. തസ്സത്ഥോ - പഠമം ബദ്ധസീമായ സീമന്തരികം പച്ഛാ ബന്ധിതബ്ബസീമായ നിമിത്തഭൂതം ഠപേത്വാ പച്ഛാ സീമം സമ്മന്നിതുന്തി. ഇമാ ദ്വേപി വിപത്തിയോ ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനീസീമാനം അഞ്ഞമഞ്ഞം ന സമ്ഭവന്തി. **സോ പന വഡ്ഢന്തോ സീമാസങ്കരം കരോതീ**തി എത്ഥ കേവലം സീമാസങ്കരമേവ കരോതി. തസ്മിം കതകമ്മാനി ന കുപ്പന്തീതി കേചി, തം നയുത്തം സാഖാപാരോഹഛേദനസീമാസോധനാനം വുത്തത്താ. ഇദം സബ്ബം സുട്ഠു വിചാരേത്വാ ഗരുകുലേ പയിരുപാസിത്വാ ഗഹേതബ്ബയുത്തകം ഗഹേതബ്ബം, ഇതരം ഛഡ്ഡേതബ്ബം.

ഉപോസഥഭേദാദികഥാവണ്ണനാ

൧൪൯. ‘‘ദ്വേമേ , ഭിക്ഖവേ, ഉപോസഥാ’’തി തദാ സാമഗ്ഗീഉപോസഥസ്സ അനനുഞ്ഞാതത്താ വുത്തം. സാമഗ്ഗീഉപോസഥസ്സ പുബ്ബകിച്ചേ ‘‘അജ്ജുപോസഥോ സാമഗ്ഗീ’’തി വത്തബ്ബം, ന ച കമ്മവാചായ ഭഗവതാ പയോഗോ ദസ്സിതോ, പാളിനയതോ അട്ഠകഥാചരിയേഹി ഉദ്ദിസിതബ്ബക്കമോ ദസ്സിതോ. തഥാ പഞ്ചന്നം

പാതിമോക്ഖുദ്ദേസാനം ഉദ്ദേസക്കമോ സിദ്ധോതി വേദിതബ്ബം. **തയോ വാ ദ്വേ വാ പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസന്തി, അധമ്മേന സമഗ്ഗം നാമ ഹോതീ**തി എത്ഥ കാമം സങ്ഘസ്സ സാമഗ്ഗീ നാമ ഹോതി വഗ്ഗകഥായ യഥാകമ്മം സാമഗ്ഗീവവത്ഥാനതോ. തഥാപി വഗ്ഗപടിപക്ഖഭാവേന സമഗ്ഗം, സമഗ്ഗപടിപക്ഖഭാവേന ച വഗ്ഗം നാമ കതം. ആവേണികതോ വാ ഗണകമ്മാദിസമ്ഭവതോ, തസ്സ ച സമഗ്ഗവഗ്ഗഭാവസമ്ഭവതോ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. **ധമ്മേന വഗ്ഗ**ന്തി എത്ഥ പാരിസുദ്ധികരണം ധമ്മികം, സങ്ഘസ്സേവ ഛന്ദാഗമനം, ന ഗണസ്സാതി കത്വാ വഗ്ഗം നാമ ഹോതി. ''എകവാരം കതം സുകതം, ആപത്തിം പന ആപജ്ജതി, പുന കാതും ന ലഭന്തീ''തി വദന്തി. ''പഞ്ചസു എകസ്സ ഛന്ദം ആഹരിത്വാ ചതൂഹി പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിതും വട്ടതീ''തി വദന്തി, തം യുത്തം, ഛന്ദഹാരകേ ഭിക്ഖൂനം സന്തികം പത്തേ തേന സങ്ഘോ പഹോതി, തസ്മാ ഛന്ദോ സങ്ഘപ്പത്തോ ഹോതീതി കത്വാ വുത്തം.

പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകഥാവണ്ണനാ

൧൫൦. **മാതികാട്ഠകഥായം** (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ) ''സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ…പേ॰… ആവികതാ ഹിസ്സ ഫാസു ഹോതി, തത്ഥായസ്മന്തേ പുച്ഛാമി…പേ॰… തസ്മാ തുണ്ഹീ. ഏവമേതം ധാരയാമീ'തി വത്വാ 'ഉദ്ദിട്ഠം ഖോ ആയസ്മന്തോ നിദാന'ന്തിആദിനാ നയേന അവസേസേ സുതേന സാവിതേ ഉദ്ദിട്ഠോ ഹോതീ''തി വുത്തത്താ ''ഏവമേതം ധാരയാമീതി സുതാ ഖോ പനായസ്മന്തേഹീ''തി എത്ഥ ''ധാരയാമീ''തി വത്വാ ''ഉദ്ദിട്ഠം ഖോ ആയസ്മന്തോ നിദാന''ന്തി വചനം സംഖിത്തന്തി ഗഹേതബ്ബം, തേനേവ ഖുദ്ദകപേയ്യാലവസേന ലിഖിതം. ഏവം **മാതികാട്ഠകഥായ**മ്പി ''ആവികതാ ഹിസ്സ ഫാസു ഹോതി, തത്ഥായസ്മന്തേ''തി എത്ഥാപി ''ഉദ്ദിട്ഠം ഖോ ആയസ്മന്തോ നിദാന''ന്തി വചനം സംഖിത്തന്തി ഗഹേതബ്ബന്തി ഏകേ. കേചി ''അവിവദമാനേഹി സിക്ഖിതബ്ബ'ന്തി വുത്തേ നിദാനുദ്ദേസോ നിട്ഠിതോ നാമ ഹോതി, തസ്മാ അനാവികരോന്തോ ആപത്തിം ആപജ്ജതീ''തി വദന്തി, തം ന യുത്തം. കസ്മാ? ''നിദാനം ഉദ്ദിസിത്വാ''തി നിട്ഠാനവചനേന ഹി നിദാനസ്സ നിട്ഠിതഭാവോ വുത്തോ, നിദാനാവസാനേ ച ആപത്തി വുത്താതി. **''സരഭഞ്ഞം** നാമ സരേന ഭണന''ന്തി ലിഖിതം. **സജ്ഝായം അധിട്ഠഹിത്വാ**തി ''സജ്ഝായം കരോമീ''തി ചിത്തം ഉപ്പാദേത്വാ. ''ആപുച്ഛാമീതി വുത്തമത്തേന കഥേതും വട്ടതീ''തി വദന്തി. തം തുണ്ഹീഭാവേ യുജ്ജതി. ''അഥാപി ലാഭാദിനാ അഭിഭൂതോ വാരേതി, തം ന പമാണ''ന്തി വദന്തി. **ഏസേവ നയോ**തി കഥേന്തോ യദി വിച്ഛിന്ദതി, പുന ആപുച്ഛിതബ്ബന്തി.

അധമ്മകമ്മപടിക്കോസനാദികഥാവണ്ണനാ

൧൫൫. **''തേസം അനുപദ്ദവത്ഥായാ''**തി സങ്ഘോ സങ്ഘസ്സ കമ്മം ന കരോതി, അഞ്ഞോപി ഉപദ്ദവോ ബഹൂനം ഹോതി, തസ്മാ വുത്തം.

പാതിമോക്ഖുദ്ദേസകഅജ്ഝേസനാദികഥാവണ്ണനാ

൧൫൯. ''ഥേരാധികം പാതിമോക്ഖ''ന്തി വത്വാപി പച്ഛാ അവിസേസേന ''യോ തത്ഥ ബ്യത്തോ പടിബലോ, തസ്സാധേയ്യ''ന്തി വുത്തത്താ ''ഭന്തേ''തി വചനം ഥേരസ്സാപി അത്ഥീതി സിദ്ധം ഹോതി. ''ഗച്ഛാവുസോ സംഖിത്തേന വാ

വിത്ഥാരേന വാ”തി വചനതോ അസതിപി അന്തരായേ ഥാമം പമാണന്തി സിദ്ധം ഹോതി.

ദിസംഗമികാദിവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ

൧൬൩. “സചസ്സ സദ്ധിംചരാ ഭിക്ഖുഉപട്ഠാകാ അത്ഥീ”തി പാഠോ. **“ഉതുവസ്സേ**തി ഉതുസംവച്ഛരേ ഹേമന്തഗിമ്ഹേസൂ”തി ലിഖിതം.

പാരിസുദ്ധിദാനകഥാവണ്ണനാ

൧൬൪. **പാരിസുദ്ധിം ദമ്മീ**തി “സാപത്തികോ ഥേരാനം ദേതി, സമ്പജാനമുസാവാദേ ദുക്കടം സമ്ഭവതീ”തി ആചരിയേന ലിഖിതം. കിം നു ഖോ കാരണം? സമ്പജാനമുസാവാദേന ദുക്കടാപത്തി നാമ കേവലം ഭഗവതാ വുത്തത്താ അകിരിയസമുട്ഠാനാ ഹോതീതി. “പാരിസുദ്ധിം ദമ്മീ”തി എത്ഥ പന കിരിയാ പഞ്ഞായതി, തസ്മാ സമ്പജാനമുസാവാദേ പാചിത്തിയം വിയ ദിസ്സതി, സുട്ഠു ഉപപരിക്ഖിതബ്ബം. മഹന്താ ഹി തേ ആചരിയാ നാമ. തത്ഥ “ദമ്മീ”തി അത്തനോ ഉപോസഥകമ്മനിബ്ബത്തിനിമിത്തം വുത്തം. “ഹരാ”തി ച “ആരോചേഹീ”തി ച ഹാരകസ്സ അനാരോചനപച്ചയാ ദുക്കടമോചനത്ഥം വുത്തം. എസേവ നയോ ഛന്ദദാനേപി. തത്ഥ “ദമ്മീ”തി അത്തനോ ചിത്തസാമഗ്ഗിദീപനവചനം, സേസം വുത്തനയമേവ, എവം **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ** വണ്ണേതി. അഥ വാ പഠമം സമഗ്ഗഭാവം സന്ധായ, ദുതിയം പച്ഛാ വിധാതബ്ബഭാവം, തതിയം ഛന്ദഹാരകസ്സ ദുക്കടമോചനത്ഥം വുത്തം. ഉഭയത്ഥാപി “സങ്ഘപ്പത്തോ പക്കമതീ”തിആദിവചനതോ സങ്ഘേ സമഗ്ഗേ എവ ഛന്ദപാരിസുദ്ധിദാനം രുഹതി, നാസമഗ്ഗേതി സിദ്ധം. “സങ്ഘപ്പത്തോ ഉക്ഖിത്തകോ പടിജാനാതി, ആഹടാ ഹോതി പാരിസുദ്ധീ”തിആദിവചനതോ ഉക്ഖിത്തകാദീനമ്പി ഛന്ദപാരിസുദ്ധിദാനം രുഹതീതി സിദ്ധം, തഞ്ച ഖോ പകതത്തസഞ്ഞായ, നോ അഞ്ഞഥാതി തക്കോ. ജാനിത്വാ സാമണേരസ്സ ദിന്നേ ന യാതി, ആപത്തി ച, അജാനിത്വാ ദിന്നേ യാതി ച, അനാപത്തീതി എകേ. **ബിളാലസങ്ഖലികാ നാമ പാരിസുദ്ധീ**തി എത്ഥ സങ്ഖലികാ നാമ അനന്തരേന സമ്ബജ്ഝതി, അഞ്ഞേന ച സങ്ഖലികേനാതി കേവലം സങ്ഖലികാ പാരിസുദ്ധി നാമ ഹോതീതി **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ**. എവം സന്തേ വിസേസനം നിരത്ഥകം ഹോതി. ബിളാലസങ്ഖലികാ ബദ്ധാവ ഹോതി അന്തോഗേഹേ എവ സമ്പയോജനത്താ. യഥാ സാ ന കത്ഥചി ഗച്ഛതി, തഥാ സാപി ന കത്ഥചി ഗച്ഛതീതി കിര അധിപ്പായോ.

ഛന്ദദാനാദികഥാവണ്ണനാ

൧൬൫-൭. “ഛന്ദം ദത്വാ ഖണ്ഡസീമം വാ സീമന്തരികം വാ ബഹിസീമം വാ ഗന്ത്വാ ആഗതോ ഭിക്ഖു കമ്മം ന കോപേതി, തസ്മാ ഗമികഭിക്ഖൂനം ഛന്ദം ഗണ്ഹിത്വാ ഖണ്ഡസീമം ബന്ധിത്വാ പുന വിഹാരസീമം ബന്ധിതും തേസം ഛന്ദം ന ഗണ്ഹന്തീ”തി വദന്തി. “മുഹുത്തം ഏകമന്തം ഹോഥാ”തിആദിവചനതോ യം കിഞ്ചി ഭിക്ഖുകമ്മം ഗഹട്ഠാദീസു ഹത്ഥപാസഗതേസു ന വട്ടതീതി സിദ്ധം. **നിസ്സീമ**ന്തി ബഹിസീമം. **തസ്സ സമ്മുതിദാനകിച്ചം നത്ഥീ**തി തസ്മിം സതിപി വട്ടതീതി അത്ഥോ. ആസനേന സഹ ഉദകന്തി അത്ഥോ. **പന്നരസോപീ**തി അപി-സദ്ദോ ചാതുദ്ദസിം സമ്പിണ്ഡേതി, തേന വുത്തം **മഹാഅട്ഠകഥായം** “യദി നോ എത”ന്തി. “അജ്ജ

മേ ഉപോസഥോ പന്നരസോ”തി അധിട്ഠാനം സദാ ന കിഞ്ചി, ന അഞ്ഞഥാതി ഏകേ.

ആപത്തിപടികമ്മവിധികഥാദിവണ്ണനാ

൧൬൯-൧൭൦. പടിദേസേമീതി യായ കായചി ഭാസായ വുത്തേ ദേസനാ ച പടിഗ്ഗഹോ ച ഹോതിയേവ ദിട്ഠാവികമ്മേന വിസുദ്ധിയാ വുത്തത്താതി കേചി. വേമതികേന “അഹം, ഭന്തേ, ഏകിസ്സാ ഥുല്ലച്ചയാപത്തിയാ വേമതികോ, യദാ നിബ്ബേമതികോ ഭവിസ്സാമി, തദാ തം ആപത്തിം പടികരിസ്സാമീ”തി വത്തബ്ബം. ഏവം കതേ യാവ നിബ്ബേമതികോ ന ഹോതി, താവ സഭാഗാപത്തിം പടിഗ്ഗഹേതും ന ലഭതി, അഞ്ഞേസഞ്ച കമ്മാനം പരിസുദ്ധോ നാമ ഹോതി. പുന നിബ്ബേമതികോ ഹുത്വാ ദേസേതബ്ബം. ന ചാതി നേവ പാളിയം ന അട്ഠകഥായം അത്ഥി, ദേസിതേ പന ദോസോ നത്ഥീതി. തഥാ **ഇതോ വുട്ഠഹിത്വാ തം ആപത്തിം പടികരിസ്സാമീ**തി ഏത്ഥ ച സകലസങ്ഘേ സഭാഗാപത്തിം ആപന്നേ, വേമതികേ ച. തഥാ ച “സബ്ബോ സങ്ഘോ സഭാഗാപത്തിം ആപജ്ജിത്വാ യദാ സുദ്ധം പസ്സിസ്സതീ”തി, “തദാ തസ്സ സന്തികേ തം ആപത്തിം പടികരിസ്സതീ’തി വത്വാ ‘ഉപോസഥം കാതും ലഭതീ”തി ച ലിഖിതം.

അനാപത്തിപന്നരസകാദികഥാവണ്ണനാ

൧൭൨-൩. “അത്ഥഞ്ഞേ”തി പുബ്ബവാരേ, “അഥഞ്ഞേ”തി പച്ഛാവാരേ പാഠോ. സീമം ഓക്കന്തേ വാ ഓക്കമന്തേ വാ പസ്സന്തി. ധമ്മസഞ്ഞിനോ പന അഞ്ഞാണേന ഹോന്തി. “വേമതികപന്നരസകം ഉത്താനമേവാ”തി പാഠോ.

സീമോക്കന്തികപേയ്യാലകഥാവണ്ണനാ

൧൭൯. “ന അകാമാ ദാതബ്ബാ”തിവചനതോ ഇച്ഛായ സതി ദാതബ്ബാതി സിദ്ധം.

ലിങ്ഗാദിദസ്സനകഥാവണ്ണനാ

൧൭൯. നാഭിവിതരന്തീതി ഏത്ഥ ലദ്ധിനാനാസംവാസകാ കിര തേ. കമ്മനാനാസംവാസകഞ്ഹി ദിട്ഠിം പടിനിസ്സജ്ജാപേത്വാ തസ്സ ഓസാരണകമ്മം കാതബ്ബം. ഏവഞ്ഹി കതേ തേന സദ്ധിം ഉപോസഥം കാതും വട്ടതി. ഇതരേന ലദ്ധിനിസ്സജ്ജനമത്തേന കാതുന്തി വുത്തം. ആപത്തിയാ അദസ്സനേ അപ്പടികമ്മേ ഉക്ഖിത്തകഞ്ച ദിട്ഠിയാ അപ്പടിനിസ്സഗ്ഗേ ഉക്ഖിത്തകഞ്ച ജാനിത്വാ തേന സദ്ധിം കരോന്തസ്സ പാചിത്തിയം, തസ്മാ ഇമേ ഉക്ഖിത്താനുവത്തകാതി വേദിതബ്ബാതി ഏകേ.

നഗന്തബ്ബഗന്തബ്ബവാരകഥാവണ്ണനാ

൧൮൧. ന ഗന്തബ്ബോതി കിം സന്ധായ? “അഞ്ഞത്ര സങ്ഘേനാ”തി വചനതോ യസ്മിം വിഹാരേ സതം ഭിക്ഖൂ വിഹരന്തി, തേ സബ്ബേ കേനചിദേവ കരണീയേന ദസ ദസ ഹുത്വാ വിസും വിസും നാനാഉദകുക്ഖേപസീമാദീസു ഠത്വാ ഉപോസഥം കാതും ലഭന്തി. നവകമ്മസാലാദികാ നാനാസീമാകോടി ഉപോസഥാധിട്ഠാനത്ഥം സീമാപി നദീപി ന ഗന്തബ്ബാ. ഗരുകം

പാതിമോക്ഖുദ്ദേസം വിസ്സജ്ജിത്വാ ലഹുകസ്സ അകത്തബ്ബത്താ "അഞ്ഞത്ര സങ്ഘേനാ"തി വചനം സാധേതി. തഥ "യസ്മിം ആവാസേ ഉപോസഥകാരകാ ...പേ... അകത്വാ ന ഗന്തബ്ബോ"തി വചനതോ വിസ്സട്ഠഉപോസഥാപി ആവാസാ ഗന്തും വട്ടതീതി സിദ്ധം. "തതോ പാരിസുദ്ധിഉപോസഥകരണത്ഥം വിസ്സട്ഠഉപോസഥാ ഗന്തും വട്ടതി, ഖണ്ഡസീമം വാ പവിസിതുന്തി അപരേ വദന്തീ"തി വുത്തം. **ഇമിനാ നേവ ഉപോസഥന്തരായോ**തി "അത്തനോ ഉപോസഥന്തരായോ"തി ലിഖിതം.

വജ്ജനീയപുഗ്ഗലസന്ദസ്സനകഥാവണ്ണനാ

൧൮൩. "അന്തിമവത്ഥും അജ്ഝാപന്നസ്സ നിസിന്നപരിസായ കലഹാദിഭയേന നാഹം കരിസ്സാമീ"തി ചിത്തം ഉപ്പാദേത്വാ നിസീദിതും വട്ടതി. അഞ്ഞകമ്മേ തസ്സ നിസിന്നപരിസായ ആപത്തി നത്ഥീതി ഏകേ. "ന ച, ഭിക്ഖവേ, അനുപോസഥേ ഉപോസഥോ കാതബ്ബോ അഞ്ഞത്ര സങ്ഘസാമഗ്ഗിയാ"തി (മഹാവ॰ ൧൮൩) വചനതോ സാമഗ്ഗീദിവസോ അനുപോസഥദിവസോതി അത്ഥതോ വുത്തം വിയ ദിസ്സതി. "ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ഉപോസഥാ"തി വുത്തവചനവസേനേതം വുത്തം, അഞ്ഞഥാ **പരിവാരപാളിയാ** വിരുജ്ഝതീതി ആചരിയാ. ചാതുദ്ദസിയം, പന്നരസിയം വാ ചേ സങ്ഘോ സമഗ്ഗോ ഹോതി, "അജ്ജുപോസഥോ സാമഗ്ഗീ"തി അവത്വാ പകതിനീഹാരേനേവ കത്തബ്ബന്തി ദസ്സനത്ഥം യഥാദേസനാ കതാതി നോ തക്കോ. അഞ്ഞഥാ യഥാവുത്തദ്വയേ ചേ സാമഗ്ഗീ ഹോതി, തത്ഥ ഉപോസഥം അകത്വാ അനുപോസഥദിവസേ ഏവ സാമഗ്ഗീഉപോസഥോ കാതബ്ബോതി ആപജ്ജതി. അഞ്ഞഥാ പുബ്ബേ പടിസിദ്ധത്താ ഇദാനി പടിസേധനകിച്ചം നത്ഥി. "ന, ഭിക്ഖവേ, ദേവസികം പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിതബ്ബ"ന്തി (മഹാവ॰ ൧൩൨) പുബ്ബേ ഹി വുത്തം. അഥ വാ "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഉപോസഥേ പാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിതു"ന്തി പുബ്ബേ വുത്തത്താ "സകിം പക്ഖസ്സ ചാതുദ്ദസേ വാ പന്നരസേ വാ"തി ച "ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, ഉപോസഥാ"തി (മഹാവ॰ ൧൬൮) ച പച്ഛാ വുത്തത്താ തതോ അഞ്ഞസ്മിം ദിവസേ ഉപോസഥോ ന കാതബ്ബോതി അത്ഥതോ ആപന്നം അനിട്ഠം, സതി സങ്ഘസാമഗ്ഗിയാ അഞ്ഞോ ദിവസോ പകതിവസേന അനുപോസഥോപി ഉപോസഥദിവസോ നാമ ഹോതീതി ദസ്സനവസേന നിവാരേതുമ്പി ഏവംദേസനാ കതാതി വേദിതബ്ബാ.

ഉപോസഥക്ഖന്ധകവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. വസ്സൂപനായികക്ഖന്ധകവണ്ണനാ

വസ്സൂപനായികാനുജാനനകഥാവണ്ണനാ

൧൮൪. **മഹാഅട്ഠകഥായ**മ്പി "സങ്കാസയിസ്സന്തീ"തി പാഠോ, ദീപവാസിനോ "സങ്കാപയിസ്സന്തീ"തി പഠന്തി കിര. **"കതി നു ഖോ വസ്സൂപനായികാ"**തി ചിന്തായം "കിം നിമിത്ത"ന്തി വുത്തേ "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, വസ്സം ഉപഗന്തു"ന്തി യം വസ്സൂപഗമനം വുത്തം, തം "ഇമം തേമാസം വസ്സം ഉപേമീ"തി വത്വാ ഉപഗന്തബ്ബം. വസ്സാനമാസാ ച ചത്താരോ. തത്ഥ പഠമം തേമാസം, പച്ഛിമം തേമാസന്തി ദുവിധം തേമാസം. തേനായം തേസം ഭിക്ഖൂനം ചിന്താ അഹോസി.

വസ്സാനേചാരികാപടിക്ഖേപാദികഥാവണ്ണനാ

൧൨൫. അനപേക്ഖഗമനേന വാ അഞ്ഞത്ഥ അരുണം ഉട്ഠാപനേന വാ ആപത്തി വേദിതബ്ബാതി ഏത്ഥ പഠമം താവ സോ സത്താഹം അനാഗതായ പവാരണായ സകരണീയോ പക്കമതി. "ആഗച്ഛേയ്യ വാ സോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു തം ആവാസം ന വാ ആഗച്ഛേയ്യ, തസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ പുരിമികാ ച പഞ്ഞായതി, പടിസ്സവേ ച അനാപത്തീ"തി വചനതോ ഓരം സന്ധായ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. തഥാ ഹി "സോ തദഹേവ അകരണീയോ പക്കമതി, സകരണീയോ പക്കമതി, തസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ പുരിമികാ ച ന പഞ്ഞായതി, പടിസ്സവേ ച ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി (മഹാവ॰ ൨൦൭) വുത്തം.

സത്താഹകരണീയാനുജാനനകഥാവണ്ണനാ

൧൨൭-൮. ദുതിയം പന "സോ തം സത്താഹം ബഹിദ്ധാ വീതിനാമേതി, തസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ പുരിമികാ ച ന പഞ്ഞായതി, പടിസ്സവേ ച ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ"തി വചനതോ സത്താഹതോ പരം വേദിതബ്ബം. തഥാ ഹി "സോ തം സത്താഹം അന്തോ സന്നിവത്തം കരോതി, തസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ പുരിമികാ ച പഞ്ഞായതി, പടിസ്സവേ ച അനാപത്തീ"തി (മഹാവ॰ ൨൦൭) വുത്തം. സതിപി കാരണദ്വയേ വസ്സച്ഛേദകാരണാഭാവേ ആപത്തി വേദിതബ്ബാ, തസ്മാ തീണിപി ഏതാനി വചനാനി യഥാസമ്ഭവം യോജിതാനി വിഗ്ഗഹാനി ഹോന്തി. **തീണി പരിഹീനാനീ**തി താസം നത്ഥിതായ.

പഹിതേയേവഅനുജാനനകഥാവണ്ണനാ

൧൩൦. "അനുജാനാമി ഭിക്ഖവേ, സങ്ഘകരണീയേന ഗന്തും, സത്താഹം സന്നിവത്തോ കാതബ്ബോ"തി വചനതോ അന്തോവസ്സേ സംഹാരികഭാവേന ഗന്തും വട്ടതി. തത്ഥ ധമ്മചരന്തവസേനപി ആഗതേ സങ്ഘസ്സ ആയമുഖം വിനസ്സതി. തതോ "സേനാസനാനി കത്വാ"തി ച വുത്തം. **ആഗത**ന്തി ആഗമനം. ഭാവേത്ഥ തപച്ചയോയം. **സങ്ഘകരണീയേന ഗന്തു**ന്തി ഏത്ഥ "സേനാസനപടിസംയുത്തേസു ഏവ സങ്ഘകരണീയേസു, ന അഞ്ഞേസൂ"തി **ധമ്മസിരിത്ഥേരോ** വദതി കിര. **അട്ഠകഥായ**മ്പി തം പദം ഉദ്ധരിത്വാ "യം കിഞ്ചി ഉപോസഥാഗാരാദീസു സേനാസനേസൂ"തിആദിനാ സേനാസനമേവ ദസ്സിതം, തസ്മാ ഉപപരിക്ഖിതബ്ബം.

അനിമന്തിതേന ഗന്തും ന വട്ടതീതി തസ്സ രത്തിച്ഛേദോ ച ദുക്കടാപത്തി ച ഹോതി, തം "വസ്സച്ഛേദോ"തി ച വദന്തി. **നിമന്തിതോയേവ നാമ ഹോതീ**തി ഏത്ഥ ഉപാസകേഹി "ഇമസ്മിം നാമ ദിവസേ ദാനാദീനി കരോമ, സബ്ബേ സന്നിപതന്തൂ"തി കതായപി കതികായ ഗന്തും വട്ടതി. പവാരണായ നവമിതോ പട്ഠായ പംസുകൂലികചീവരം പരിയേസിതും കാവീരപട്ടനേ വിയ സബ്ബേസം ഗന്തും വട്ടതി അനുസംവച്ഛരം നിയമതോ ഉപാസകേഹി സജ്ജിത്വാ ഠപനതോ. വുത്തമ്പി ചേതം **അന്ധകട്ഠകഥായം** "ഭിക്ഖുസങ്ഘേന വാ കതികാ കതാ 'സമന്താ ഭിക്ഖൂ ഗച്ഛന്തൂ'തി, ഘോസനം വാ കതം ഉപാസകേഹി, തത്ഥ ഗച്ഛന്തസ്സ രത്തിച്ഛേദോ നത്ഥീതി തഥാ 'അനുസംവച്ഛരം ആഗച്ഛന്തൂ'തി സകിം നിമന്തിതേപി വട്ടതീ"തി ച "ചീവരകാലതോ പട്ഠായ നിയമം കത്വാ സമന്തതോ ആഗതാനം സജ്ജേത്വാ ദാനതോ കാവീരപട്ടനേ ഘോസേത്വാ കരണാകാരോ പഞ്ഞായതീതി അപരേ"തി ച. ആചരിയാ പന ഏവം ന വദന്തി.

അന്തരായേഅനാപത്തിവസ്സച്ഛേദകഥാവണ്ണനാ

൨൦൯. "സചേ ദൂരം ഗതോ ഹോതി, സത്താഹവാരേന അരുണോ ഉട്ഠാപേതബ്ബോ"തി വചനതോ 'യസ്മിം അന്തരായേ സതി വസ്സച്ഛേദം കാതും വട്ടതി, തസ്മിം അന്തരായേവ വസ്സച്ഛേദമകത്വാ സത്താഹകരണീയേന വീതിനാമേതും വട്ടതീതി ദീപിതന്തി അപരേ"തി വുത്തം. വിനയധരാ പന ന ഇച്ഛന്തി, തസ്മാ "സത്താഹവാരേന അരുണോ ഉട്ഠാപേതബ്ബോ"തി ഇദം തത്രുപ്പാദാദിനിമിത്തം വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. തം സന്ധായ "ആചരിയാ പന ഏവം ന വദന്തീ"തി വുത്തം. **ഗാവും** വാതി ബലിബദ്ധം വാ. **ബഹിസീമായ ഠിതാനന്തി** തേഹി ഖണ്ഡസീമായ ഠിതേഹിപീതി **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ**. വസ്സച്ഛേദേ അസ്സ **വസ്സച്ഛേദസ്സ**. വിഹാരാ അഞ്ഞത്ഥ വുട്ഠാപേന്തേഹി തത്ഥേവ സന്നിപതിത്വാ "ഇമിനാ ച ഇമിനാ ച കാരണേന ഇമസ്മിം നാമ പദേസേ ഇമം വിഹാരം നേത്വാ വുട്ഠാപേമാ"തി അനുസ്സാവേത്വാവ കാതബ്ബന്തി.

വജാദീസുവസ്സൂപഗമനകഥാവണ്ണനാ

൨൦൩. വജേന സദ്ധിം ഗതസ്സ വസ്സച്ഛേദേ അനാപത്തീതി വസ്സച്ഛേദോ ന ഹോതീതി കിര അധിപ്പായോ. സത്ഥസ്സ അവിഹാരത്താ "ഇമസ്മിം വിഹാരേ"തി അവത്വാ "ഇധ വസ്സം ഉപേമീ"തി ഏത്തകം വത്തബ്ബം. **"സത്ഥേ പന വസ്സം ഉപഗന്തും ന വട്ടതീ**തി 'ഇമസ്മിം വിഹാരേ ഇമം തേമാസ'ന്തി വാ 'ഇധ വസ്സം ഉപേമീ'തി വാ ന വട്ടതി, ആലയകരണമത്തേനേവ വട്ടതീതി അധിപ്പായോ"തി ലിഖിതം. തം പന അട്ഠകഥായ വിരുജ്ഝതി. "ഇധ വസ്സം ഉപേമീതി തിക്ഖത്തും വത്തബ്ബ"ന്തി ഹി വുത്തം. അട്ഠകഥാവചനമ്പി പുബ്ബാപരം വിരുജ്ഝതീതി ചേ? ന, അധിപ്പായാജാനനതോ. സത്ഥോ ദുവിധോ ഠിതോ, സഞ്ചാരോതി. തത്ഥ ഠിതേ കുടികായ "ഇധ വസ്സം ഉപേമീ"തി വത്വാ വസിതബ്ബം. ഇദഞ്ഹി സന്ധായ "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സത്ഥേ വസ്സം ഉപഗന്തു"ന്തി വുത്തം, സഞ്ചാരിമ്ഹി പന സത്ഥേ കുടികായ അഭാവതോ വസ്സം ഉപഗന്തും ന വട്ടതി. സതി സിവികായ വാ സകടകുടികായ വാ വട്ടതി, തഥാ വജേപി. തീസു ഠാനേസു ഭിക്ഖുനോ നത്ഥി വസ്സച്ഛേദേ ആപത്തി.

പവാരേതുഞ്ച ലഭതീതി ഏത്ഥായം വിചാരണാ - "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, യേന വജോ, തേന ഗന്തു"ന്തി ഇദം കിം വസ്സരക്ഖണത്ഥം വുത്തം, ഉദാഹു വസ്സച്ഛേദാപത്തിരക്ഖണത്ഥന്തി? കിഞ്ചേത്ഥ യദി വസ്സരക്ഖണത്ഥം, "ന, ഭിക്ഖവേ, അസേനാസനികേന വസ്സം ഉപഗന്തബ്ബ"ന്തി ഇദം വിരുജ്ഝതി. അഥ വസ്സച്ഛേദാപത്തിരക്ഖണത്ഥം വുത്തന്തി സിദ്ധം ന സോ പവാരേതും ലഭതീതി, കാ പനേത്ഥ യുത്തി? യതോ അയമേവ തിവിധോ പവാരേതും ലഭതി, നേതരോ. വാളേഹി ഉബ്ബാള്ഹാദികോ ഹി ഉപഗതട്ഠാനാപരിച്ചാഗാ ലഭതി. പരിച്ചാഗാ ന ലഭതീതി അയമേത്ഥ യുത്തി. യേന ഗാമോ, തത്ഥ ഗതോപി പവാരേതും ലഭതീതി ഏകേനാതി ആചരിയോ. യോ ഹി പുബ്ബേ "ഇധ വസ്സം ഉപേമീ"തി ന ഉപഗതോ, "ഇമസ്മിം വിഹാരേ"തി ഉപഗതോ, സോ ച പരിച്ചത്തോ. അഞ്ഞഥാ വിനാ വിഹാരേന കേവലം ഗാമം സന്ധായ "ഇധ വസ്സം ഉപേമീ"തി ഉപഗന്തും വട്ടതീതി. ആപജ്ജതൂതി ചേ? ന, "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, വജേ സത്ഥേ നാവായ വസ്സം ഉപഗന്തു"ന്തി വചനം വിയ "ഗാമേ ഉപഗന്തു"ന്തി വചനാഭാവതോ. യസ്മാ "തീസു ഠാനേസു ഭിക്ഖുനോ നത്ഥി വസ്സച്ഛേദേ ആപത്തീ"തി വചനം തത്ഥ വസ്സൂപഗമനം അത്ഥീതി ദീപേതി തദഭാവേ ഛേദാഭാവാ, തസ്മാ "സത്ഥേ പന വസ്സം ഉപഗന്തും ന വട്ടതീ"തി കുടിയാ അഭാവകാലം സന്ധായ വുത്തന്തി സിദ്ധം. **തീസു ഠാനേസു ഭിക്ഖുനോ നത്ഥി വസ്സച്ഛേദേ ആപത്തീ**തി "തേഹി സദ്ധിം ഗച്ഛന്തസ്സേവ നത്ഥി, വിരുജ്ഝിത്വാ

ഗമനേ ആപത്തി ച, പവാരേതുഞ്ച ന ലഭതീ''തി ലിഖിതം, തസ്മാ യം വുത്തം **അട്ഠകഥായം** ''അഥ സത്ഥോ അന്തോവസ്സേയേവ ഭിക്ഖുനാ പത്ഥിതട്ഠാനം പത്വാ അതിക്കമതി...പേ॰... അന്തരാ ഏകസ്മിം ഗാമേ തിട്ഠതി വാ വിപ്പകിരതി വാ''തിആദി, തം ഏത്താവതാ വിരുജ്ഝിത്വാ ഗതാനമ്പി വിരുജ്ഝിത്വാ ഗമനം ന ഹോതി, തസ്മാ പവാരേതബ്ബന്തി ദസ്സനത്ഥന്തി വേദിതബ്ബം.

തത്ഥ ''പദരച്ഛദനം കുടിം കത്വാ ഉപഗന്തബ്ബ''ന്തി വചനതോ സേനാസനത്ഥായ രുക്ഖം ആരുഹിതും വട്ടതീതി സിദ്ധം ഹോതി, ന പാളിവിരോധതോതി ചേ? ന, തപ്പടിക്ഖേപേനേവ സിദ്ധത്താ, ഇമസ്സ ഇധ പുനപി പടിക്ഖേപനതോ. ''ന, ഭിക്ഖവേ, അസേനാസനികേന വസ്സം ഉപഗന്തബ്ബ''ന്തി ഇമിനാ പടിക്ഖേപേന സിദ്ധേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, അജ്ഝോകാസേ വസ്സം ഉപഗന്തബ്ബ''ന്തി പടിക്ഖേപോ വിയ സിയാതി ചേ? ന, അജ്ഝോകാസസ്സ അസേനാസനഭാവാനുമതിപ്പസങ്ഗതോ. അജ്ഝോകാസോ ഹി ''അജ്ഝോകാസേ പലാലപുഞ്ജേ''തി വചനതോ സേനാസനന്തി സിദ്ധം. ചതുസാലഅജ്ഝോകാസേ വസന്തോപി ''ചതുസാലായ വസതീ''തി വുച്ചതി, തസ്മാ തത്ഥ വട്ടതീതി ആപജ്ജതി, തസ്മാ ഇധ അസേനാസനികോ നാമ അത്തനാ വാ പരേന വാ അത്തനോ നിബദ്ധവാസത്ഥം അപാപിതസേനാസനികോതി വേദിതബ്ബം. അഞ്ഞഥാ ദിന്നം പടിക്ഖേപാനം അഞ്ഞതരാതിരേകതാ ച രുക്ഖമൂലേപി നിബ്ബകോസേപി വസ്സം ഉപഗന്തും വട്ടതീതി ച, അപാപിതസേനാസനികേനാപി ഗബ്ഭേ വസിതും വട്ടതീതി ച ആപജ്ജതി, സദ്വാരബന്ധമേവ സേനാസനം ഇധ അധിപ്പേതന്തി കഥം പഞ്ഞായതീതി ചേ? നിദാനതോ. അയഞ്ഹി അസേനാസനികവസ്സൂപഗമനാപത്തി ''തേന ഖോ പന സമയേന ഭിക്ഖൂ അസേനാസനികാ വസ്സം ഉപഗച്ഛന്തി, സീതേനപി ഉണ്ഹേനപി കിലമന്തീ''തി ഇമസ്മിം നിദാനേ പഞ്ഞത്താ, തസ്മാ സീതാദിപടിക്ഖേപമേവ ഇധ സേനാസനന്തി അധിപ്പേതബ്ബന്തി സിദ്ധം. ഏവം സന്തേ സിദ്ധം പുബ്ബപക്ഖനിദസ്സനന്തി ചേ? ന, പുബ്ബേ അപരത്ഥപവത്തിസൂചനതോ. **ദുതിയജ്ഝാനനിദ്ദേസേ** ''വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ അവിതക്കം അവിചാര''ന്തി (ദീ॰ നി॰ ൧.൨൨൮; മ॰ നി॰ ൧.൨൭൧) വചനാനി നിദസ്സനം. അജ്ഝോകാസപടിക്ഖേപനിദാനേന ബഹിഅജ്ഝോകാസോവ പടിക്ഖിത്തോ, ന ചതുസാലാദിമജ്ഝഗതോ അജ്ഝോകാസോതി ആപജ്ജതി, തസ്മാ ന നിദാനം പമാണന്തി ചേ? ന, നിയമതോ. കിഞ്ചി ഹി സിക്ഖാപദം നിദാനാപേക്ഖം ഹോതീതി സാധിതമേതം. ഇദം സാപേക്ഖം, ഇദം അനപേക്ഖന്തി കഥം പഞ്ഞായതി, ന ഹി ഏത്ഥ **ഉഭതോവിഭങ്ഗേ** വിയ സിക്ഖാപദാനം പദഭാജനം, അനാപത്തിവാരോ വാ അത്ഥീതി? ഇധാപി ദേസനാവിധാനതോ പഞ്ഞായതി. ''ദേവേ വസ്സന്തേ രുക്ഖമൂലമ്പി നിബ്ബകോസമ്പി ഉപധാവന്തീ''തി ഹി ഇമേഹി ദ്വീഹി നിദാനവചനേഹി ബഹി വാ അന്തോ വാ സബ്ബം ഓവസ്സകട്ഠാനം ഇധ അജ്ഝോകാസോ നാമ. അനോവസ്സകട്ഠാനമ്പി അനിബ്ബകോസമേവ ഇധ ഇച്ഛിതബ്ബന്തി സിദ്ധം ഹോതി. തേന **ന ഉപഗന്തബ്ബ**ന്തി ന ആലയകരണപടിക്ഖേപോ, ''ഇധ വസ്സം ഉപേമീ''തി വചനപടിക്ഖേപോ. ഛവസരീരം ദഹിത്വാ ഛാരികായ, അട്ഠികാനഞ്ച അത്ഥായ കുടികാ കരീയതീതി **അന്ധകട്ഠകഥാ**വചനം. **''ടങ്കിതമഞ്ചോതി** കസികുടികാപാസാണഘര''ന്തി ലിഖിതം. ''അകവാടബദ്ധസേനാസനേ അത്തനോ പാപിതേ സഭാഗട്ഠാനേ സകവാടബദ്ധേ വസതി ചേ, വട്ടതീ''തി വുത്തം. പയോഗോപി അത്ഥി, ''അസേനാസനികേന വസ്സം ന ഉപഗന്തബ്ബ''ന്തി **പാളി** ച **അട്ഠകഥാ** ച, തസ്മാ ഉപപരിക്ഖിതബ്ബം.

അധമ്മികകതികാദികഥാവണ്ണനാ

൨൦൧. **മഹാവിഭങ്ഗേ വുത്തന്തി** ഏത്ഥ അയം **അന്ധകട്ഠകഥാ**വചനം ഊനപന്നരസവസ്സേന സാമണേരേന ഇധ വിഹാരേ ന **വത്ഥബ്ബാ,** ന പംസുകൂലം ആഹിണ്ഡിതബ്ബം, ന ചോളഭിക്ഖാ ഗഹേതബ്ബാ, ന അഞ്ഞവിഹാരേ ഭുഞ്ജിതബ്ബം, ന അഞ്ഞസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ വാ ഭിക്ഖുനിയാ വാ സന്തകം ഭുഞ്ജിതബ്ബം, അഞ്ഞമഞ്ഞം നേവ ആലപേയ്യാമ ന സല്ലപേയ്യാമ, ന സജ്ഝായിതബ്ബം, മത്തികാപത്തേന വട്ടതി, ന അപരിപുണ്ണപരിക്ഖാരസ്സ വാസോതി.

൨൦൩. **മുസാവാദോതി** വിസംവാദോ അധിപ്പേതോ. കേചി ''വിസംവാദനവസേന പടിസ്സുണിത്വാതി വുത്ത''ന്തി ച, ''രഞ്ഞോ വുത്തവചനാനുരൂപതോ മുസാവാദോതി ഗഹട്ഠാ ഗണ്ഹന്തീതി വുത്ത''ന്തി ച വദന്തി.

൨൦൭. **''പുരിമികാ ച ന പഞ്ഞായതി**. കസ്മാ? 'ദുതിയേ വസാമീ'തി ചിത്തേ ഉപ്പന്നേ പഠമസേനാസനഗ്ഗാഹോ പടിപ്പസ്സമ്ഭതി. പുന 'പഠമേ ഏവ വസാമീ'തി ചിത്തേ ഉപ്പന്നേ ദുതിയോ പടിപ്പസ്സമ്ഭതി. ഉഭയാവാസേ വിധാനം നത്ഥീ''തി ലിഖിതം. **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** പന ''പഠമം ഗഹിതട്ഠാനേ അവസിത്വാ അഞ്ഞസ്മിം വിഹാരേ സേനാസനം ഗഹേത്വാ ദ്വീഹതീഹം വസതി, തതോ പഠമഗ്ഗാഹോ പടിപ്പസ്സമ്ഭതീതി പുരിമികാ ച ന പഞ്ഞായതി. പച്ഛിമഗ്ഗാഹോ ന പടിപ്പസ്സമ്ഭതി. ഇദഞ്ഹി ദിവസവസേന പടിപ്പസ്സമ്ഭനം നാമ ഹോതി. അഥ പച്ഛിമം തേമാസം അഞ്ഞസ്മിം വസതി, പുരിമികാ ച ന പഞ്ഞായതി, ഇദം സേനാസനഗ്ഗാഹാനം വസേന പടിപ്പസ്സമ്ഭനം നാമാ''തി വുത്തം. ഉഭോപേതേ അത്ഥവികപ്പാ ഇധ നാധിപ്പേതാ. യത്ഥായം പടിസ്സുതോ, തത്ഥ പുരിമികാ ച ന പഞ്ഞായതി, പടിസ്സവേ ച ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. കത്ഥ പന പുരിമികാ പഞ്ഞായതീതി? അന്തരാമഗ്ഗേ ദ്വീസു ആവാസേസു യത്ഥ തദഹേവ പച്ഛിമഗ്ഗാഹോ, തത്ഥ പഠമം ഗഹിതട്ഠാനേ സത്താഹകരണീയേന ഗച്ഛതോ ന വസ്സച്ഛേദോ, **സോ തദഹേവ അകരണീയോ പക്കമതീ**തിആദിമ്ഹി **''കരണീയം** നാമ സത്താഹകരണീയ''ന്തി ലിഖിതം.

പാളിമുത്തകരത്തിച്ഛേദവിനിച്ഛയേ ''ധമ്മസ്സവനാദീ''തി വുത്തം. ആദിമ്ഹി ചതൂസു വാരേസു നിരപേക്ഖപക്കമനസ്സാധിപ്പേതത്താ ''സത്താഹകരണീയേനാ''തി ന വുത്തം തസ്മിം സതി നിരപേക്ഖഗമനാഭാവതോ. തത്ഥ പുരിമാ ദ്വേ വാരാ വസ്സം അനുപഗതസ്സ വസേന വുത്താ, തസ്മാ ഉപഗതസ്സ തദഹേവ സത്താഹകരണീയേന ഗന്ത്വാ അന്തോസത്താഹം ആഗച്ഛതോ ന വസ്സച്ഛേദോതി സിദ്ധം. പച്ഛിമാ ദ്വേ വാരാ ഉപഗതസ്സ നിരപേക്ഖഗമനവസേന വുത്താ, ''സത്താഹം അനാഗതായ പവാരണായ സകരണീയോ പക്കമതീ''തി തതോ ബഹിദ്ധാ സത്താഹം വീതിനാമേന്തസ്സ വസ്സച്ഛേദോതി ദസ്സനത്ഥം വുത്തം. തത്ഥ ''അകരണീയോ പക്കമതീ''തി വചനാഭാവാ വിനാ രത്തിച്ഛേദകാരണേന ഗന്തും ന വട്ടതീതി സിദ്ധം. പവാരേത്വാ പന ഗന്തും വട്ടതി പവാരണായ തംദിവസസന്നിസ്സിതത്താ. തത്ഥ **ന വാ ആഗച്ഛേയ്യാ**തി അന്തരായേന. ആചരിയോ പന ''ന പുന ഇധാഗച്ഛാമീ'തി നിരപേക്ഖോപി സകരണീയോവ ഗന്തും ലഭതീതി ദസ്സനത്ഥം അകരണീയോ'തി ന വുത്ത''ന്തി വദതി. ''സീഹളദീപേ കിര ചൂളപവാരണാ നാമ അത്ഥി, തം പവാരണം കത്വാ യഥാസുഖം സകരണീയാ ഗച്ഛന്തി,

പയോഗഞ്ച ദസ്സേന്തീ''തി വുത്തം. ''തത്ഥ ച അരുണാ അന്തോവസ്സേ ഹോന്തി , ഏകോ ബഹി, തസ്മാ സോ തേമാസം വുത്ഥോ ഹോതീതി അപരേ''തി ച, ''ആചരിയോ ഏവം ന വദതീ''തി ച വുത്തം. സബ്ബത്ഥ **വിഹാരം ഉപേതീ**തി അത്തനോ വസ്സഗ്ഗേന പത്തഗബ്ഭം ഉപേതീതി **പോരാണാ**. **അസതിയാ പന വസ്സം ന ഉപേതീ**തി ഏത്ഥ ''ഇമസ്മിം വിഹാരേ ഇമം തേമാസ''ന്തി അവചനേന. **''അട്ഠകഥായം** വുത്തരത്തിച്ഛേദകാരണം വിനാ തിരോവിഹാരേ വസിത്വാ ആഗച്ഛിസ്സാമീതി ഗച്ഛതോപി വസ്സച്ഛേദ''ന്തി ലിഖിതം.

൨൦൭. **പടിസ്സുതോ ഹോതി പച്ഛിമികായാ**തി അന്തരാ പബ്ബജിതഭിക്ഖുനാ, ഛിന്നവസ്സേന വാ പടിസ്സുതോ, അഞ്ഞേന പന പുരിമം അനുപഗന്ത്വാ പച്ഛിമികായം പടിസ്സവോ ന കാതബ്ബോ. രത്തിച്ഛേദേ സബ്ബത്ഥ വസ്സച്ഛേദോതി സന്നിട്ഠാനം കത്വാ വദന്തി. കേചി പന ന ഇച്ഛന്തി. തം സാധേതും അനേകധാ പപഞ്ചേന്തി. കിം തേന.

വസ്സൂപനായികക്ഖന്ധകവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. പവാരണാക്ഖന്ധകവണ്ണനാ

അഫാസുകവിഹാരകഥാവണ്ണനാ

൨൧൦. ''സങ്ഘം ആവുസോ പവാരേമീ''തി വുത്തത്താ പച്ഛാപി ''വദതു മം സങ്ഘോ''തി വത്തബ്ബം വിയ ദിസ്സതി. അയം പനേത്ഥ അധിപ്പായോ - യസ്മാ അഹം സങ്ഘം പവാരേമി, തസ്മാ തത്ഥ പരിയാപന്നാ ഥേരാ, മജ്ഝിമാ, നവാ വാ അവിസേസേനായസ്മന്തോ സബ്ബേപി മം വദന്തൂതി.

പവാരണാഭേദവണ്ണനാ

൨൧൨. **ദ്വേമാ, ഭിക്ഖവേ, പവാരണാ**തി ഏത്ഥ താദിസേ കിച്ചേ സതി യത്ഥ കത്ഥചി പവാരേതും വട്ടതി. തേനേവ **മഹാവിഹാരേ** ഭിക്ഖൂ ചാതുദ്ദസിയം പവാരേത്വാ പന്നരസിയം കായസാമഗ്ഗിം ഇദാനിപി ദേന്തി. **ചേതിയഗിരി** മഹാദസ്സനത്ഥമ്പി അട്ഠമിയം ഗച്ഛന്തി, തമ്പി ചാതുദ്ദസിയം പവാരേതുകാമാനംയേവ ഹോതി. ''സത്താഹം അനാഗതായ പവാരണായ സകരണീയോ പക്കമതി, അനാപത്തീതി വചനതോ ഇദം ആചിണ്ണ''ന്തി ലിഖിതം. ''നോ ചേ അധിട്ഠഹേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി ഏകസ്സ വുത്തദുക്കടം, തസ്സേവ വുത്തം പുബ്ബകിച്ചഞ്ച സങ്ഘഗണാനമ്പി നേതബ്ബം.

പവാരണാദാനാനുജാനനകഥാവണ്ണനാ

൨൧൩. **തേന ച ഭിക്ഖുനാ**തി പവാരണാദായകേന.

അനാപത്തിപന്നരസകാദികഥാവണ്ണനാ

''തസ്സാ ച പവാരണായ ആരോചിതായ സങ്ഘേന ച പവാരിതേ സബ്ബേസം സുപ്പവാരിതം ഹോതീതി വചനതോ കേവലം പവാരണായ പവാരണാദായകോപി പവാരിതോവ ഹോതീ''തി വദന്തീതി.

൨൨൨. **അവുട്ഠിതായ പരിസായാ**തി പവാരേത്വാ പച്ഛാ അഞ്ഞമഞ്ഞം കഥേന്തിയാ. **ഏകച്ചായ വുട്ഠിതായാ**തി ഏകച്ചേസു യഥാനിസിന്നേസു ഏകച്ചേസു സകസകട്ഠാനം ഗതേസു. **പുന പവാരേതബ്ബ**ന്തി പുനപി സബ്ബേഹി സമാഗന്ത്വാ പവാരേതബ്ബം. **ആഗച്ഛന്തി സമസമാ, തേസം സന്തികേ പവാരേതബ്ബ**ന്തി "ഗതേ അനാനേത്വാ നിസിന്നാനംയേവ സന്തികേ പവാരേതബ്ബം, **ഉപോസഥക്ഖന്ധകേ**പി ഏസേവ നയോ"തി ലിഖിതം. **സബ്ബായ വുട്ഠിതായ പരിസായ ആഗച്ഛന്തി സമസമാ, തേസം സന്തികേ പവാരേതബ്ബ**ന്തി "യദി സബ്ബേ വുട്ഠഹിത്വാ ഗതാ, സന്നിപാതേതുഞ്ച ന സക്കാ, ഏകച്ചേ സന്നിപാതാപേത്വാ പവാരേതും വട്ടതീ"തി വദന്തി. കസ്മാ? ഞത്തിം ഠപേത്വാ കത്തബ്ബസങ്ഘകമ്മാഭാവാ വഗ്ഗം ന ഹോതി കിര. ഏത്ഥ പന ഏകച്ചേസു ഗതേസുപി സബ്ബേസു ഗതേസുപി സബ്ബേ സന്നിപാതാപേത്വാ ഞത്തിം അട്ഠപേത്വാ കേവലം പവാരേതബ്ബം. ഏകച്ചേ സന്നിപാതാപേത്വാ പവാരേതും ന വട്ടതി "സങ്ഘം, ഭന്തേ, പവാരേമീ"തി വചനതോ. സബ്ബേപി ഹി സന്നിപതിതാ പച്ഛാ ദിട്ഠം വാ സുതം വാ പരിസങ്കിതം വാ വത്താരോ ഹോന്തി. അനാഗതാനം അത്ഥിഭാവം ഞത്വാപി ഏകച്ചാനം സന്തികേ പവാരണാവചനം വിയ ഹോതി. സമ്മുഖീഭൂതേ ചത്താരോ സന്നിപാതാപേത്വാ നിസ്സഗ്ഗിയം ആപന്നചീവരാദിനിസ്സജ്ജനം വിയ പവാരണാ ന ഹോതി സബ്ബായത്തത്താ. "സമഗ്ഗാനം പവാരണാ പഞ്ഞത്താ"തി വചനഞ്ചേത്ഥ സാധകം. "ഇതോ അഞ്ഞഥാ ന വട്ടതി **അട്ഠകഥായം** അനനുഞ്ഞാതത്താ"തി **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ** വദതി. "ഥോകതരേഹി തേസം സന്തികേ പവാരേതബ്ബം ഞത്തിം അട്ഠപേത്വാവാ"തി വുത്തം. **ആഗന്തുകാ** നാമ നവമിതോ പട്ഠായാഗതാ വാ വജസത്ഥനാവാസു വുത്ഥവസ്സാ വാ ഹോന്തി.

൨൩൭. "ദസവത്ഥുകാ മിച്ഛാദിട്ഠി ഹോതി തഥാഗതോതിആദീ"തി ലിഖിതം. "നത്ഥി ദിന്നന്തിആദീ"തി വുത്തം.

൨൩൯. "ഉപപരിക്ഖിത്വാ ജാനിസ്സാമാതി തേന സഹ പവാരേതബ്ബ"ന്തി ലിഖിതം.

പവാരണാക്ഖന്ധകവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. ചമ്മക്ഖന്ധകവണ്ണനാ

സോണകോളിവിസവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ

൨൪൨. **അസീതിയാ ...പേ॰... കാരേതീ**തി "അസീതി ഗാമികസഹസ്സാനി സന്നിപാതാപേത്വാ"തി ഇമസ്സ കാരണവചനം. തത്ഥ "ഗാമാനം അസീതിയാ സഹസ്സേസൂ"തി വത്തബ്ബേ "അസീതിയാ ഗാമസഹസ്സേസൂ"തി വുത്തം. ഗാമപ്പമുഖാ **ഗാമികാ,** തേസം സഹസ്സാനി. **"കമ്മചിത്തീകതാനീ"**തി ഉപചാരേന വുത്തം. കമ്മപച്ചയഉതുസമുട്ഠാനേ ഹി തേസം അഞ്ജനവണ്ണഭാവോ. "കേനചിദേവ കരണീയേനാ"തി വത്തബ്ബേ "കേനചിദേവാ"തി വുത്തം. ഏത്ഥ ഏവം-സദ്ദോ ഓപമ്മേ പവത്തതി. ഏവമുപമാനോപദേസപുച്ഛാവധാരണപടിഞ്ഞാതഓപമ്മേ. **പുരതോ പേക്ഖമാനാന**ന്തി അനാദരത്ഥേ സാമിവചനം. തതോ പന ഭഗവതോ ഗന്ധകുടിയാ കവാടം സുബദ്ധം പസ്സിത്വാ ഇച്ഛിതാകാരകുസലതായ ഇദ്ധിയാ ഗന്ത്വാ കുടിം പവിസിത്വാ ആരോചേസി. **വിഹാരപച്ഛായായ**ന്തി വിഹാരസ്സ

വഡ്ഢമാനച്ഛായായം. **“അഹോ നൂനാ**തി അഹോ മഹന്തോ”തി ലിഖിതം. ഭഗവതോ സമ്ബഹുലേഹി സദ്ധിം ആഹിണ്ഡനം ആയസ്മതോ സോണസ്സ വീരിയാരമ്ഭനിദസ്സനേന അനാരദ്ധവീരിയാനം ഉത്തേജനത്ഥം, ഏവം സുഖുമാലാനം പാദരക്ഖണത്ഥം ഉപാഹനാ അനുഞ്ഞാതാതി ദസ്സനത്ഥഞ്ച.

സോണസ്സപബ്ബജ്ജാകഥാവണ്ണനാ

൨൪൩. **തഥാ ച നിമിത്തം ഗണ്ഹാഹീ**തി തേസം ഇന്ദ്രിയാനം ആകാരം ഉപലക്ഖേഹി.

൨൪൪. **അധിമുത്തോ ഹോതീ**തി പടിവിജ്ഝിത്വാ പച്ചക്ഖം കത്വാ ഠിതോ ഹോതി. **നേക്ഖമ്മാധിമുത്തോ**തിആദീഹി നിബ്ബാനം, അരഹത്തഞ്ച വുത്തം. “തഞ്ഹി സബ്ബകിലേസേഹി നിക്ഖന്തത്താ ‘നേക്ഖമ്മ’ന്തി ച ഗേഹതോ പവിവിത്തത്താ ‘പവിവേകോ’തി ച ബ്യാപജ്ജാഭാവതോ ‘അബ്യാപജ്ജ’ന്തി ച അരഹത്തം ഉപാദാനസ്സ ഖയന്തേ ഉപ്പന്നത്താ ‘ഉപാദാനക്ഖയോ’തി ച തണ്ഹായ ഖയന്തേ ഉപ്പന്നത്താ ‘തണ്ഹക്ഖയോ’തി ച സമ്മോഹാഭാവതോ ‘അസമ്മോഹോ’തി ച വുച്ചതീ”തി വുത്തം. സബ്ബേഹി അരഹത്തം വുത്തന്തി കേചി. **സിയാ ഖോ ഏവമസ്സാ**തി കദാചി ഏവമസ്സ, അസ്സ വാ ആയസ്മതോ ഏവം സിയാ. **പച്ചാഗച്ഛന്തോ** ജാനന്തോ. **കരണീയമത്താന**ന്തി അത്തനോ. സോ ഏവ വാ പാഠോ. **നേക്ഖമ്മാധിമുത്തോ**തി ഇമസ്മിംയേവ അരഹത്തം കഥിതം. സേസേസു നിബ്ബാനന്തി കേചി. **അസമ്മോഹാധിമുത്തോ**തി ഏത്ഥേവ നിബ്ബാനം. സേസേസു അരഹത്തന്തി കേചി. “സബ്ബേസ്വേവേതേസു ഉഭയമ്പീ”തി വദന്തി. **പവിവേകഞ്ച ചേതസോ, അധിമുത്തസ്സ, ഉപാദാനക്ഖയസ്സ ചാ**തി ഉപയോഗത്ഥേ സാമിവചനം. ആയതനാനം ഉപ്പാദഞ്ച വയഞ്ച ദിസ്വാ.

സബ്ബനീലികാദിപടിക്ഖേപകഥാവണ്ണനാ

൨൪൬. “രഞ്ജനചോളകേന പുഞ്ഛിത്വാ”തി പാഠോ. **“വല്ലികാദീനി അപനേത്വാ’**തി വുത്തത്താ ദ്വേ തീണി ഛിദ്ദാനി കത്വാ വളഞ്ജേതും വട്ടതീ”തി വദന്താനം വാദോ ന ഗഹേതബ്ബോ.

യാനാദിപടിക്ഖേപകഥാവണ്ണനാ

൨൫൪. “ചതുരങ്ഗുലാധികാനീ”തി വുത്തത്താ ചതുരങ്ഗുലതോ ഹേട്ഠാ വട്ടതീതി ഏകേ. **ഉഭതോലോഹിതകൂപധാന**ന്തി ഏത്ഥ “കാസാവം പന വട്ടതി, കുസുമ്ഭാദിരത്തമേവ ന വട്ടതീ”തി ലിഖിതം.

സബ്ബചമ്മപടിക്ഖേപാദികഥാവണ്ണനാ

൨൫൬. **കിസ്സ ത്യായ**ന്തി കിസ്സ തേ അയം.

൨൫൭. **ഗിഹിവികത**ന്തി ഗിഹീനം അത്ഥായ കതം. “യത്ഥ കത്ഥചി നിസീദിതും അനുജാനാമീതി അത്ഥോ”തി ലിഖിതം. കിഞ്ചാപി **ദീഘനികായട്ഠകഥായം** “ഠപേത്വാ തൂലികം സബ്ബാനേവ ഗോനകാദീനി രതനപരിസിബ്ബിതാനി വട്ടന്തീ”തി വുത്തം, അഥ ഖോ വിനയപരിയായം പത്വാ ഗരുകേ ഠാതബ്ബതോ ഇധ വുത്തനയേനേവേത്ഥ അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. “തത്ഥ പന സുത്തന്തികദേസനായ ഗഹട്ഠാദീനമ്പി വസേന വുത്തത്താ തേസം

സങ്ഗണ്ഹനത്ഥം ൦പേത്വാ 'തൂലികം...പേ॰... വട്ടന്തീ'തി വുത്തം വിയ ഖായതീതി അപരേ''തി വുത്തം.

൨൫൯. **മിഗമാതുകോ**തി തസ്സ നാമം. വാതമിഗോതി ച തസ്സ നാമം. ''കാളസീഹോ കാളമുഖോ കപീ''തി ലിഖിതം. **ചമ്മം ന വട്ടതീ**തി യേന പരിയായേന ചമ്മം വട്ടിസ്സതി, സോ പരതോ ആവി ഭവിസ്സതി. ''അത്തനോ പുഗ്ഗലികവസേന പരിഹാരോ പടിക്ഖിത്തോ''തി വുത്തം. ''ന, ഭിക്ഖവേ, കിഞ്ചി ചമ്മം ധാരേതബ്ബ''ന്തി എത്താവതാ സിദ്ധേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഗോചമ്മ''ന്തി ഇദം പരതോ ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബപച്ചന്തിമേസു ജനപദേസു ചമ്മാനി അത്ഥരണാനീ''തി എത്ഥ അനുമതിപ്പസങ്ഗഭയാ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം.

ചമ്മക്ഖന്ധകവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. ഭേസജ്ജക്ഖന്ധകവണ്ണനാ

പഞ്ചഭേസജ്ജാദികഥാവണ്ണനാ

൨൬൦. **''യം ഭേസജ്ജഞ്ചേവ അസ്സാ''**തി പരതോ ''തദുഭയേന ഭിയ്യോസോ മത്തായ കിസ്സാ ഹോന്തീ''തിആദിനാ വിരോധദസ്സനതോ നിദാനാനപേക്ഖം യഥാലാഭവസേന വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. യഥാനിദാനം കസ്മാ ന വുത്തന്തി ചേ? തദഞ്ഞാപേക്ഖാധിപ്പായതോ. സബ്ബബുദ്ധകാലേപി ഹി സപ്പിആദീനം സത്താഹകാലികഭാവാപേക്ഖാതി തഥാ വചനേന ഭഗവതോ അധിപ്പായോ, തേനേവ ''ആഹാരത്ഥഞ്ച ഫരേയ്യ, ന ച ഓളാരികോ ആഹാരോ പഞ്ഞായേയ്യാ''തി വുത്തം. തഥാ ഹി **കാലേ പടിഗ്ഗഹേത്വാ കാലേ പരിഭുഞ്ജിതു**ന്തി എത്ഥ ച കാലപരിച്ഛേദോ ന കതോ. കുതോയേവ പന ലബ്ഭാ തദഞ്ഞാപേക്ഖാധിപ്പായോ ഭഗവതോ മൂലഭേസജ്ജാദീനി താനി പടിഗ്ഗഹേത്വാ യാവജീവന്തി കാലപരിച്ഛേദോ. യം പന ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, താനി പഞ്ച ഭേസജ്ജാനി കാലേ പടിഗ്ഗഹേത്വാ കാലേ പരിഭുഞ്ജിതു''ന്തി വചനം, തം ''സന്നിധിം കത്വാ അപരാപരസ്മിം ദിവസേ കാലേ എവ പരിഭുഞ്ജിതും അനുജാനാമീ''തി അധിപ്പായതോ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. അഞ്ഞഥാ അതിസയത്താഭാവതോ ''യം ഭേസജ്ജഞ്ചേവ അസ്സാ''തിആദി വിതക്കുപ്പാദോ ന സമ്ഭവതി. പണീതഭോജനാനുമതിയാ പസിദ്ധത്താ ആബാധാനുരൂപസപ്പായാപേക്ഖായ വുത്താനീതി ചേ? തഞ്ച ന, ഭിയ്യോസോ മത്തായ കിസാദിഭാവാപത്തിദസ്സനതോ. യഥാ ''ഉച്ഛുരസം ഉപാദായ ഫാണിത''ന്തി വുത്തം, തഥാ ''നവനീതം ഉപാദായ സപ്പി''ന്തി വത്തബ്ബതോ നവനീതം വിസും ന വത്തബ്ബന്തി ചേ? ന, വിസേസദസ്സനാധിപ്പായതോ. യഥാ ഫാണിതഗ്ഗഹണേന സിദ്ധേപി പരതോ ഉച്ഛുരസോ വിസും അനുഞ്ഞാതോ ഉച്ഛുസാമഞ്ഞതോ ഗുളോദകട്ഠാനേ ൦പനാധിപ്പായതോ. തഥാ നവനീതേ വിസേസവിധിദസ്സനാധിപ്പായതോ നവനീതം വിസും അനുഞ്ഞാതന്തി വേദിതബ്ബം. വിസേസവിധി പനസ്സ **ഭേസജ്ജസിക്ഖാപദട്ഠകഥാ**വസേന വേദിതബ്ബം. വുത്തഞ്ഹി തത്ഥ ''പചിത്വാ സപ്പിം കത്വാ പരിഭുഞ്ജിതുകാമേന അധോതമ്പി പചിതും വട്ടതീ''തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൨). തത്ഥ സപ്പി പക്കാവ ഹോതി, നാപക്കാ. തഥാ ഫാണിതമ്പി. നവനീതം അപക്കമേവ.

എത്ഥാഹ - നവനീതം വിയ ഉച്ഛുരസോപി സത്താഹകാലികപാളിയം എവ വത്തബ്ബോതി? ന വത്തബ്ബോ. കസ്മാ? സത്താഹകാലികപാളിയം വുത്തേ

ഉച്ഛുരസോ ഗുളാപദേസേന യഥാ അഗിലാനസ്സ ഫാണിതം പടിസിദ്ധം, തഥാ ഉച്ഛുരസോപീതി ആപജ്ജതി, അവുത്തേ പന ഗുളം വിയ സോ ഫാണിതസങ്ഖ്യം ന ഗച്ഛതി. ഇധ അവത്വാ പച്ഛാ വചനേന ഗുളോദകട്ഠാനേവ ഠപിതോ ഹോതി. തദത്ഥമേവ പച്ഛാഭത്തം വട്ടനകപാനകാധികാരേ വുത്തോ, തസ്മാ ഏവ യാമകാലികോതി ചേ? ന, അട്ഠകഥാവിരോധതോ. ന ഉപാദായത്ഥസ്സ നിസ്സയത്ഥത്താതി ചേ? കിം വുത്തം ഹോതി - "ഉച്ഛുരസം ഉപാദായ ഉച്ഛുവികതി ഫാണിതന്തി വേദിതബ്ബാ"തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൩) യദേതം നിസ്സഗ്ഗിയട്ഠകഥാവചനം, തത്ഥ "ഉപാദായാ"തി ഇമസ്സ നിസ്സായ പച്ചയം കത്വാതി അത്ഥോതി. ന, പരതോ അപരകിരിയായ അദസ്സനതോ. യഥാ "ചക്ഖുഞ്ച പടിച്ച രൂപേ ചാ"തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൧.൨൦൪, ൪൦൦; ൩.൪൨൧, ൪൨൫; സം॰ നി॰ ൨.൪൩) "പടിച്ചാ"തി ഇമസ്സ ഉസ്സുക്കവചനസ്സ "ഉപ്പജ്ജതീ"തി അപരകിരിയാ ദിസ്സതി, ന തഥാ "ഉച്ഛുരസം ഉപാദായാ"തി എത്ഥ അപരകിരിയാ ദിസ്സതീതി. അയുത്തമേതം തത്ഥ തദഭാവേപി സിദ്ധത്താ. യഥാ "ചത്താരോ ച മഹാഭൂതാ ചതുന്നഞ്ച മഹാഭൂതാനം ഉപാദായ രൂപ"ന്തി (ധ॰ സ॰ ൫൮൪) എത്ഥ അപരകിരിയായ അഭാവേപി ഉസ്സുക്കവചനം സിദ്ധം, തഥാ എത്ഥാപി സിയാതി? ന, തത്ഥ പാഠസേസാപേക്ഖത്താ. യഥാ ചത്താരോ മഹാഭൂതാ ഉപാദായ വുത്തം, പവത്തകം വാ രൂപന്തി ഇമം പാഠസേസം സാ പാളി അപേക്ഖതി, ന തഥാ ഇദം **അട്ഠകഥാ**വചനം കഞ്ചി പാഠം അപേക്ഖതി. പരിപുണ്ണവാദിനോ ഹി അട്ഠകഥാചരിയാ. സഞ്ഞാകരണമത്തം വാ തസ്സ രൂപസ്സ. "അത്ഥി രൂപം ഉപാദായാ"തിആദീസു (ധ॰ സ॰ ൫൮൪) ഹി സഞ്ഞാകരണമത്തം, എവമിധാപീതി വേദിതബ്ബം. ഇധ പന "ഉച്ഛുരസം ഉപാദായാ"തി ഉച്ഛുരസം ആദിം കത്വാ, തതോ പട്ഠായാതി അത്ഥോ, തസ്മാ "ഉച്ഛുരസേന സംസട്ഠം ഭത്തം അഗിലാനോ ഭിക്ഖു വിഞ്ഞാപേത്വാ ഭുഞ്ജന്തോ പണീതഭോജനസിക്ഖാപദേന കാരേതബ്ബോ, ഭിക്ഖുനീ പാടിദേസനിയേനാ"തി വുത്തം, തം അയുത്തന്തി ഏകേ. തേ വിസേസഹേതുനോ അഭാവം ദസ്സേത്വാ പഞ്ഞാപേതബ്ബാ.

എത്താവതാ "ഉച്ഛുരസം ഉപാദായാതി ഉച്ഛുരസം ആദിം കത്വാ"തിആദീനം പദാനം അത്ഥം മിച്ഛാ ഗഹേത്വാ യദി "ഉച്ഛുരസം ഉപാദായാ"തി വചനേന ഉച്ഛുരസോ ഫാണിതം സിയാ, "അപക്കാ വാ"തി വചനം നിരത്ഥകം അപക്കവചനേന ഉച്ഛുരസസ്സ ഗഹിതത്താ. അഥ "പക്കാ വാ"തി വചനേന ഉച്ഛുരസോ ഫാണിതന്തി സിദ്ധം, "ഉച്ഛുരസം ഉപാദായാ"തി വചനം നിരത്ഥകന്തി ഉത്തരം വുത്തം, തം അനുത്തരന്തി സാധിതം ഹോതി. **സോ ചേതേഹി അപക്കാ വാ**തി സാമം ഭിക്ഖുനാ അപക്കാ വാ. **അവത്ഥുകപക്കാ വാ**തി ഭിക്ഖുനാവ സാമം വിനാ വത്ഥുനാ പക്കാ വാതി അത്ഥോ. തസ്മാ അഞ്ഞഥാ "സവത്ഥുകപക്കാ വാ"തി ച വത്തബ്ബന്തി അത്ഥോ ദസ്സിതോ, സോ ദുട്ഠു ദസ്സിതോ. കസ്മാ? **മഹാഅട്ഠകഥായം** "ഝാമഉച്ഛുഫാണിതം വാ കോട്ടിതഉച്ഛുഫാണിതം വാ പുരേഭത്തമേവ വട്ടതീ"തി വുത്തത്താ, "സവത്ഥുകപക്കാ വാ"തി വചനസ്സ ച ലദ്ധിവിരോധതോ അവുത്തത്താ. **"മഹാപച്ചരിയം** പന 'എതം സവത്ഥുകപക്കം വട്ടതി നോ വട്ടതീ'തി പുച്ഛം കത്വാ 'ഉച്ഛുഫാണിതം പച്ഛാഭത്തം നോ വട്ടനകം നാമ നത്ഥീ'തി വുത്തം, തം യുത്ത"ന്തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൬൨൩) വുത്തത്താ ച സവത്ഥുകപക്കാ വാതി അത്ഥോ ച വുത്തോയേവ ഹോതി, തസ്മാ ദുദ്ദസ്സിതോതി സിദ്ധം. **ആഹാരത്ഥ**ന്തി ആഹാരപയോജനം. ആഹാരകിച്ചം യാപനന്തി അത്ഥോതി ച.

൨൬൨. **തേലപരിഭോഗേന**ാതി സത്താഹകാലികപരിഭോഗേന.

൨൬൩. **സതി പച്ചയേ**തി എത്ഥ സതിപച്ചയതാ ഗിലാനാഗിലാനവസേന ദ്വിധാ വേദിതബ്ബാ. വികാലഭോജനസിക്ഖാപദസ്സ ഹി അനാപത്തിവാരേ യാമകാലികാദീനം തിണ്ണമ്പി അവിസേസേന സതിപച്ചയതാ വുത്താ. ഇമസ്മിം **ഖന്ധകേ** "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഗിലാനസ്സ ഗുളം, അഗിലാനസ്സ ഗുളോദകം, അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഗിലാനസ്സ ലോണസോവീരകം, അഗിലാനസ്സ ഉദകസമ്ഭിന്ന"ന്തി വുത്തം. തസ്മാ സിദ്ധം സതിപച്ചയതാ ഗിലാനാഗിലാനവസേന ദുവിധാതി. അഞ്ഞഥാ അസതി പച്ചയേ ഗുളോദകാദീസു ആപജ്ജതി. തതോ ച പാളിവിരോധോ.

പിട്ഠേഹീതി പിസിതതേലേഹി. **കോട്ഠഫല**ന്തി കോട്ഠരുക്ഖസ്സ ഫലം. "മദനഫലം വാ"തി ച ലിഖിതം. **ഹിങ്ഗുജതു** നാമ ഹിങ്ഗുരുക്ഖസ്സ ദണ്ഡപല്ലവപവാളപാകനിപ്ഫന്നാ. **ഹിങ്ഗുസിപാടികാ** നാമ തസ്സ മൂലസാഖപാകനിപ്ഫന്നാ. **തകം** നാമ തസ്സ രുക്ഖസ്സ തചപാകോദകം. **തകപത്തീ**തി തസ്സ പത്തപാകോദകം. **തകപണ്ണീ**തി തസ്സ ഫലപാകോദകം. അഥ വാ **"തകം** നാമ ലാഖാ. **തകപത്തീ**തി കിത്തിമലോമലാഖാ. **തകപണ്ണീ**തി പക്കലാഖാ"തി ലിഖിതം. **ഉബ്ഭിദം** നാമ ഊസപംസുമയം.

൨൬൪. **ഛകണം** ഗോമയം. **പാകതികചുണ്ണം** നാമ അപക്കകസാവചുണ്ണം, തേന "ഠപേത്വാ ഗന്ധചുണ്ണം സബ്ബം വട്ടതീ"തി വദന്തി. **ചാലിതേഹീ**തി പരിസ്സാവിതേഹി.

൨൬൫. **നാനാസമ്ഭാരേഹി കത**ന്തി നാനോസധേഹി.

ഗുളാദിഅനുജാനനകഥാവണ്ണനാ

൨൭൪. സാമം പക്കം സമപക്കന്തി ദുവിധം വിയ ദീപേതി, തസ്മാ ഖീരാദീസു ഉണ്ഹമത്തമേവ പാകോ. തേന ഉത്തണ്ഡുലാദിസമാനാ ഹോന്തി.

൨൭൬-൭. "ബുദ്ധപ്പമുഖ"ന്തി ആഗതട്ഠാനേ 'ഭിക്ഖുസങ്ഘോ'തി അവത്വാ 'സങ്ഘോ'തി വുച്ചതി ഭഗവന്തമ്പി സങ്ഗഹേതു"ന്തി വദന്തി. **നാഗോ**തി ഹത്ഥീ.

൨൭൯. **സമ്ബാധേ**തി വച്ചമഗ്ഗേ ഭിക്ഖുസ്സ ഭിക്ഖുനിയാ ച പസ്സാവമഗ്ഗേപി അനുലോമതോ. ദഹനം പടിക്ഖേപാഭാവാ വട്ടതി. സത്ഥവത്തികമ്മാനുലോമതോ ന വട്ടതീതി ചേ? ന, പടിക്ഖിത്തപടിക്ഖേപാ, പടിക്ഖിപിതബ്ബസ്സ തപ്പരമതാദീപനതോ, കിം വുത്തം ഹോതി? പുബ്ബേ പടിക്ഖിത്തമ്പി സത്ഥകമ്മം സമ്പിണ്ഡേത്വാ പച്ഛാ "ന, ഭിക്ഖവേ…പേ॰… ഥുല്ലച്ചയസ്സാ"തി ദ്വിക്ഖത്തും സത്ഥകമ്മസ്സ പടിക്ഖേപോ കതോ. തേന സമ്ബാധസ്സ സാമന്താ ദ്വങ്ഗുലം പടിക്ഖിപിതബ്ബം നാമ. സത്ഥവത്തികമ്മതോ ഉദ്ധം നത്ഥീതി ദീപേതി. കിഞ്ച ഭിയ്യോ പുബ്ബേ സമ്ബാധേയേവ സത്ഥകമ്മം പടിക്ഖിത്തം, പച്ഛാ സമ്ബാധസ്സ സാമന്താ ദ്വങ്ഗുലമ്പി പടിക്ഖിത്തം, തസ്മാ തസ്സേവ പടിക്ഖേപോ, നേതരസ്സാതി സിദ്ധം. എത്ഥ "സത്ഥം നാമ സത്ഥഹാരകം വാസ്സ പരിയേസേയ്യാ"തിആദീസു വിയ യേന ഛിന്ദതി, തം സബ്ബം. തേന വുത്തം **"കണ്ടകേന വാ"**തിആദി. ഖാരദാനം പനേത്ഥ **ഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗേ** പസാഖേ ലേപമുഖേന അനുഞ്ഞാതന്തി വേദിതബ്ബം. എകേ പന "സത്ഥകമ്മം

വാ''തി പാഠം വികപ്പേത്വാ വത്ഥികമ്മം കരോന്തി. **''വത്ഥീ''**തി കിര അഗ്ഘികാ വുച്ചതി. തായ ഛരിന്ദനം വത്ഥികമ്മം നാമാതി ച അത്ഥം വണ്ണയന്തി, തേ ''സത്ഥഹാരകം വാസ്സ പരിയേസേയ്യാ''തി ഇമസ്സ പദഭാജനീയം ദസ്സേത്വാ പടിക്ഖിപിതബ്ബാ. **അണ്ഡവുഡ്ഢീ**തി വാതണ്ഡകോ. **ആദാനവത്തീ**തി ആനഹവത്തി.

മനുസ്സമംസപടിക്ഖേപകഥാവണ്ണനാ

൨൮൦. ''ന, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സമംസം...പേ॰... ഥുല്ലച്ചയസ്സാ''തി വുത്തത്താ, ''ന ച, ഭിക്ഖവേ, അപ്പടി...പേ॰... ദുക്കടസ്സാ''തി ച വുത്തത്താ അപ്പടിവേക്ഖണദുക്കടഞ്ച ഥുല്ലച്ചയഞ്ചാതി ദ്വേ ആപജ്ജതി, തസ്മാ കപ്പിയമംസേപി അപ്പടിവേക്ഖണപച്ചയാ ദുക്കടമേവ. കേചി ''മംസഭാവം ജാനന്തോവ ആപജ്ജതി. പൂവാദീസു അജാനന്തസ്സ കാ പച്ചവേക്ഖണാ''തി വദന്തി. അജാനന്തോപി ആപജ്ജതി സാമഞ്ഞേന വുത്തത്താതി കേചി.

ഹത്ഥിമംസാദിപടിക്ഖേപകഥാവണ്ണനാ

൨൮൧. **ഇമേസം ...പേ॰... സബ്ബം ന വട്ടതീ**തി ഇദം ദസന്നമ്പി മനുസ്സമംസാദീനം അകപ്പിയഭാവമത്തപരിദീപനവചനം, നാപത്തിവിഭാഗദസ്സനവചനം. **യം കിഞ്ചി ഞത്വാ വാ അഞത്വാ വാ ഖാദന്തസ്സ ആപത്തിയേവാ**തി ഇദമ്പി അനിയമിതവചനമേവ ''അയം നാമ ആപത്തീ''തി അവുത്തത്താ . തദുഭയമ്പി ഹേട്ഠാ മനുസ്സാദീനം മംസാദീസു ഥുല്ലച്ചയദുക്കടാപത്തിയോ ഹോന്തീതി ഗഹിതനയേഹി അധിപ്പായോ ജാനിതും സക്കാതി ഏവം വുത്തം. തത്രായം അധിപ്പായോ - യസ്മാ ഏതേസം മനുസ്സാദീനം മംസാദീനി അകപ്പിയാനി, തസ്മാ മനുസ്സാനം മംസാദീസു ഥുല്ലച്ചയാപത്തി. സേസാനം സബ്ബത്ഥ ദുക്കടാപത്തീതി. പാഠേയേവ ഹി ലോഹിതാദിം മംസഗതികം കത്വാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സമംസം...പേ॰... ഥുല്ലച്ചയസ്സാ''തി വുത്തം. തഥേവ ഹത്ഥാദീനം മംസാദീസുപി ദുക്കടാപത്തി പഞ്ഞത്താ. തേന വുത്തം **സീഹളട്ഠകഥായം** ''മനുസ്സമംസേ വാ കേസേ വാ നഖേ വാ അട്ഠിമ്ഹി വാ ലോഹിതേ വാ ഥുല്ലച്ചയമേവാ''തി വുത്തം. ഇമിനാ ഏവ -

''അട്ഠിപി ലോഹിതം ചമ്മം, ലോമമേസം ന കപ്പതീ''തി. -

ഖുദ്ദസിക്ഖാഗാഥാപദസ്സ അത്ഥോ ച അധിപ്പായോ ച സുവിഞ്ഞേയ്യോതി. **പടിഗ്ഗഹണേ**തി ഏത്ഥ അനാദരിയദുക്കടം വുത്തം. ''ഉദകമനുസ്സാദിമംസമ്പി ന വട്ടതീ''തി വദന്തി. നാഗരാജേന വുത്താദീനവേ സതിപി ഉജ്ഝായനാധികാരമേവ ഗഹേത്വാ **''പടികൂലതായാ''**തി വുത്തം.

യാഗുമധുഗോളകാദികഥാവണ്ണനാ

൨൮൨. **യഥാധമ്മോ കാരേതബ്ബോ**തി ഇദം സങ്ഗീതികാരകവചനം. ന ഹി ഭഗവാ തമേവ സിക്ഖാപദം ദ്വിക്ഖത്തും പഞ്ഞപേസി, ഏവം ഏവരൂപേസൂതി ഏകേ. പഠമപഞ്ഞത്തമേവ സന്ധായ വുത്തം, തഥാപി ന ച തേ ഭിക്ഖൂ സാപത്തികാ ജാതാ. കഥം? **പരമ്പരഭോജനസിക്ഖാപദസ്സ** അട്ഠുപ്പത്തിയാ. ''അപിച മയം കാലസ്സേവ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ഭുഞ്ജിമ്ഹാ''തി വുത്തം. **മാതികാവിഭങ്ഗേ** (പാചി॰ ൨൨൭) ച

“പരമ്പരഭോജനം നാമ പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരേന ഭോജനേന നിമന്തിതോ, തം ഠപേത്വാ അഞ്ഞം പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരം ഭോജനം ഭുഞ്ജതി, ഏതം പരമ്പരഭോജനം നാമാ”തി വുത്തം, തസ്മാ അഞ്ഞം ഭോജനം നാമ നിമന്തനതോ ലദ്ധം യം കിഞ്ചീതി സിദ്ധം. യസ്മാ ന ഭോജ്ജയാഗുനിമന്തനതോ ലദ്ധഭോജനം, തസ്മാ “ഏത്ഥ അനാപത്തീ”തി തേ ഭിക്ഖൂ പരിഭുഞ്ജിംസൂതി. ഏത്ഥ “യഥാധമ്മോ കാരേതബ്ബോ”തി വുത്തത്താ പന അഞ്ഞനിമന്തനതോ ലദ്ധഭോജനമേവ ഭുഞ്ജന്തസ്സ ആപത്തി, നേതരന്തി അനുഞ്ഞാതം. തതോ പട്ഠായ തസ്സ അനാപത്തിവാരേ “നിച്ചഭത്തേ സലാകഭത്തേ പക്ഖികേ ഉപോസഥികേ പാടിപദികേ”തി വുത്തം. പുബ്ബേ വേസാലിയാ പഞ്ഞത്തകാലേ നത്ഥി, യദി അത്ഥി, അട്ഠുപ്പത്തിമാതികാവിഭങ്ഗവിരോധോ, തസ്മാ “അപിച മയം കാലസ്സേവ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ഭുഞ്ജിമ്ഹാ”തി അട്ഠുപ്പത്തിയം വുത്തത്താ, പദഭാജനേപി “അഞ്ഞം പഞ്ചന്നം ഭോജനാനം അഞ്ഞതരം ഭോജനം ഭുഞ്ജതീ”തി അവിസേസേന വുത്തത്താ ച പഠമം വാ പച്ഛാ വാ നിമന്തിതം ഭോജനം ഠപേത്വാ അനിമന്തിതമേവ ഭുഞ്ജന്തസ്സ ആപത്തി, നേതരന്തി കിഞ്ചാപി ആപന്നം, “ന, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞത്ര നിമന്തിതേന അഞ്ഞസ്സ ഭോജ്ജയാഗു പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാ”തി വുത്തത്താ പന പഠമനിമന്തിതഭോജനതോ അഞ്ഞം പച്ഛാ ലദ്ധം നിമന്തിതഭോജനം, നിച്ചഭത്താദീനി ച ഭുഞ്ജന്തസ്സ ആപത്തീതി ആപജ്ജമാനം വിയ ജാതന്തി അനുപഞ്ഞത്തിപ്പസങ്ഗനിവാരണം, അനിമന്തനഭോജനേ ആപത്തിപ്പസങ്ഗനിവാരണഞ്ച കരോന്തോ, പഠമപഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദമേവ ഇമിനാ അത്ഥേന പരിണാമേന്തോ ച “യഥാധമ്മോ കാരേതബ്ബോ”തി ഭഗവാ ആഹ, തസ്മാ തതോ പട്ഠായ പച്ഛാ നിമന്തനഭോജനം ഭുഞ്ജന്തസ്സേവ ആപത്തി. തേസു ന നിച്ചഭത്താദീനീതി ആപന്നം. തേനേവായസ്മാ **ഉപാലിത്ഥേരോ** തസ്സ അനാപത്തിവാരേ “നിച്ചഭത്തേ”തിആദീനി പഞ്ച പദാനി പക്ഖിപിത്വാ സങ്ഗായി. അധിപ്പായഞ്ഞൂ ഹി തേ മഹാനാഗാ, തസ്മാ പഠമമേവ യം ഭഗവതാ വുത്തം “പഞ്ച ഭോജനാനി ഠപേത്വാ സബ്ബത്ഥ അനാപത്തീ”തി വചനം, പച്ഛാപി തം അനുരക്ഖന്തേന അഭോജനം മധുഗോളകം അപരാമസിത്വാ ഭോജ്ജയാഗു ഏവ വുത്താതി ഏവം ആചരിയോ.

ഏത്ഥാഹ - യഥാ പച്ഛാലദ്ധലേസേന ഥേരേന നിച്ചഭത്താദിപക്ഖേപോ കതോ, ഏവം **കഥിനക്ഖന്ധകേ** പരമ്പരഭോജനം പക്ഖിപിത്വാ “അത്ഥതകഥിനാനം വോ, ഭിക്ഖവേ, ഛ കപ്പിസ്സന്തീ”തി കിമത്ഥം ന വുച്ചന്തി? വുച്ചതേ - യഥാവുത്തലേസനിദസ്സനത്ഥം. അഞ്ഞഥാ ഇദം സിക്ഖാപദം വേസാലിയം, അന്ധകവിന്ദേ ചാതി ഉഭയത്ഥ ഉപഡ്ഢുപഡ്ഢേന പഞ്ഞത്തം സിയാ. നോ ചേ, സാപത്തികാ ഭിക്ഖൂ സിയും, ന ച തേ സാപത്തികാ അപ്പടിക്ഖിത്തേപി തേസം കുക്കുച്ചദസ്സനതോ. “തേന ഹി, ബ്രാഹ്മണ, ഭിക്ഖൂനം ദേഹീതി. ഭിക്ഖൂ കുക്കുച്ചായന്താ ന പടിഗ്ഗണ്ഹന്തീ”തി ഹി വുത്തം. തേസഞ്ഹി “പരിഭുഞ്ജഥാ”തി ഭഗവതോ ആണത്തിയാ പരിഭുത്താനമ്പി “ഓദിസ്സകം നു ഖോ ഇദം അമ്ഹാക”ന്തി വിമതിപ്പത്താനം വിമതിവിനോദനത്ഥം “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, യാഗുഞ്ച മധുഗോളകഞ്ചാ”തി വുത്തം. ഏവമിധാപേതേ പഞ്ഞത്തം പരമ്പരഭോജനസിക്ഖാപദം ഓമദ്ദിത്വാ പരമ്പരഭോജനം കഥം ഭുഞ്ജിസ്സന്തീതി. ഏത്ഥാഹു കേചി ആചരിയാ പരമ്പരഭോജനസിക്ഖാപദേനേവ “അഞ്ഞസ്സ ഭോജനം ന കപ്പതീ”തി ജാനന്താപി “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, യാഗുഞ്ചാ”തി വിസും അനുഞ്ഞാതത്താ

“പടഗ്ഗിദാനമഹാവികടാദി വിയ കപ്പതീ”തി സഞ്ഞായ ഭുഞ്ജിംസു. തേന വുത്തം “അപിച മയം കാലസ്സേവ ഭോജ്ജയാഗുയാ ധാതാ”തിആദി, തം അയുത്തം തത്ഥ അട്ഠുപ്പത്തിമാതികാവിഭങ്ഗവിരോധേന അനാപത്തിവാരേ നിച്ചഭത്താദീനം അസമ്ഭവപ്പസങ്ഗതോ, ഭിക്ഖൂനം സാപത്തികഭാവാനതിക്കമനതോ, മിച്ഛാഗാഹഹേതുപ്പസങ്ഗേന ഭഗവതാ അനുഞ്ഞാതപ്പസങ്ഗതോ ച. തേ ഹി ഭിക്ഖൂ യസ്മാ ഭഗവാ കത്ഥചി വിനയവസേന കപ്പിയമ്പി “ഗാഥാഭിഗീതം മേ അഭോജനേയ്യ”ന്തി (സം॰ നി॰ ൧.൧൯൪; സു॰ നി॰ ൮൧; മി॰ പ॰ ൪.൫.൯) പടിക്ഖിപതി, തസ്മാ ഭഗവതോ അധിപ്പായം പതി “കുക്കുച്ചായന്താ ന പടിഗ്ഗണ്ഹന്തീ”തി വുത്തം, സിക്ഖാപദം പതി ഭഗവാപി അത്തനോ അധിപ്പായപ്പകാസനത്ഥമേവ “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, യാഗുഞ്ചാ”തി ആഹ. ദുരവഗ്ഗാഹോ ഹി ഭഗവതോ അധിപ്പായോ. തഥാ ഹി ഭാരദ്വാജസ്സ പായാസം അഭോജനേയ്യന്തി അകതവിഞ്ഞത്തിപ്പസങ്ഗതോ പടിക്ഖിപി. **ആനന്ദത്ഥേരേന** വിഞ്ഞാപേത്വാ സജ്ജിതം തേകടുലയാഗും പന “യദപി, ആനന്ദ, വിഞ്ഞത്തം, തദപി അകപ്പിയ”ന്തി അവത്വാ “യദപി, ആനന്ദ, അന്തോവുത്ഥ”ന്തിആദിമേവാഹ. തേന നോ ചേ തം അന്തോവുത്ഥം കപ്പതീതി അധിപ്പായദസ്സനേന പണീതഭോജനസൂപോദനവിഞ്ഞത്തിസിക്ഖാപദാനി ഉപത്ഥമ്ഭേതി ഭഗവതോപി കപ്പതി, പഗേവ അമ്ഹാകന്തി.

൨൭൪. ഗിലാനസ്സേവ ഭഗവതാ ഗുളോ അനുഞ്ഞാതോതി “യാനി ഖോ പന താനി ഗിലാനാനം ഭിക്ഖൂനം പടിസായനീയാനീ”തി (പാരാ॰ ൬൨൨) വചനവസേന വുത്തം, തേനേവ തേ ഇധ പടിഗ്ഗഹണേ കുക്കുച്ചായിംസു. ഇധ പന “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഗിലാനസ്സ ഗുളോദക”ന്തി വത്തബ്ബേ ഗുളാധികാരത്താ പുബ്ബേ അനുഞ്ഞാതഞ്ച വത്വാ അഗിലാനസ്സ ഗുളോദകം അനുഞ്ഞാതം, തേന ഗിലാനേന സതി പച്ചയേ ഗുളോ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബോ, ഗുളോദകം അസതി പച്ചയേപി വട്ടതീതി ഇമം വിസേസം ദീപേതി. തത്ഥ “ഗുളോദകം കാലികേസു സത്താഹകാലികം, ഭഗവതാ ഓദിസ്സാനുഞ്ഞാതത്താ സത്താഹാതിക്കമേന ദുക്കട”ന്തി വദന്തി, തം ന യുത്തം, ഉദകസമ്ഭിന്നത്താ സത്താഹകാലികഭാവം ജഹതി. “യഥാ അമ്ബാദി ഉദകസമ്ഭിന്നം യാമകാലികം ജാതം, തഥാ സത്താഹകാലികം ജഹിത്വാ തദനന്തരേ യാവജീവികേ ഠിത”ന്തി വദന്തി, തം യുത്തം, തഞ്ച ഭഗവതാ ഓദിസ്സാനുഞ്ഞാതത്താ പച്ചവേക്ഖണാഭാവേ ദോസോ നത്ഥി. “ഗുളോദക’ന്തി വുത്തത്താ ഉദകഗതിക”ന്തി വദന്തി. യദി ഉദകമിസ്സം ഉദകഗതികം ഹോതി, മധുപി സിയാ തം തഥാ അനുഞ്ഞാതത്താ. മാ ഹോതു, അപ്പടിഗ്ഗഹേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം സിയാ ഉദകഗതികത്താ, തഞ്ച ന ഹോതി, “സബ്ബത്ഥാപി ഉപപരിക്ഖിത്വാ ഗഹേതബ്ബ”ന്തി അഞ്ഞതരസ്മിം **ഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം.

൨൭൫. സുഞ്ഞാഗാരന്തി ചതുത്ഥജ്ഝാനം.

കപ്പിയഭൂമിഅനുജാനനകഥാവണ്ണനാ

൨൯൫. ഓരവസദ്ദന്തി മഹാസദ്ദം. **ബഹൂഹി സമ്ബരിവാരേത്വാതി** എത്ഥ ഏകേനാപി വട്ടതി. “ബഹൂസു ഏകസ്സപി വചനേന സഹ സിയാതി വുത്ത”ന്തി വദന്തി. “ആമസിത്വാ”തി വുത്തത്താ അനാമസിതേ ന വട്ടതി. “ദോസോ നത്ഥീ”തി വചനേന സേസാപി അനുഞ്ഞാതാ. “ഭിത്തിഞ്ചേ ഉപസന്തേ പച്ഛാ തം പൂരേന്തി, തത്ഥ കാതും ന വട്ടതി, പകതിഭൂമിയംയേവ കാതും വട്ടതീ”തി

വദന്തി. തം ഉപരി **അട്ഠകഥായം** ''ഇട്ഠകാദീഹി കതാചയസ്സാ''തിആദിനാ വിരുജ്ഝതി വിയ. **മത്തികാപിണ്ഡം വാ**തി ഏത്ഥ ''അസതിയാ അനധിട്ഠിതായ സരിതട്ഠാനതോ പട്ഠായ ചേ ഉപരി അധിട്ഠിതാ, ഹേട്ഠാ ഠിതം ഭണ്ഡം അകപ്പിയം, ഉപരിട്ഠിതമേവ കപ്പിയം, അയമേത്ഥ വിസേസോ''തി വുത്തം. **ഏത്ഥ കപ്പിയകുടി ലദ്ധും വട്ടതീ**തി ഏവംവിധേ പുന കാതബ്ബാതി അത്ഥോ. **കപ്പിയകുടിം കാതും ദേമാ**തി ഏത്ഥ കപ്പിയകുടികിച്ചം കാതുന്തി അധിപ്പായോ. ഭോജനസാലാ പന സേനാസനമേവ, തസ്മാ തത്ഥ കാതബ്ബന്തി അപരേ. ''അകതേപി വട്ടതീ''തി വുത്തം.

''മുഖസന്നിധി നാമ ഭോജനകാലേ സന്നിധീ''തി ലിഖിതം. മുഖസന്നിധീതി തസ്സ നാമം. ''യദി സന്നിധി ഹോതി, പാചിത്തിയം ഭവേയ്യ, മുഖസന്നിധി പന ദുക്കടം, തസ്മാ സന്നിധി അനധിപ്പേതാ''തി വുത്തം. ''തസ്സ സന്തകം കത്വാ''തി വുത്തത്താ അനപേക്ഖവിസ്സജ്ജനം നാധിപ്പേതം. ചീവരവികപ്പനേ വിയ കപ്പിയമത്തം ഞാതബ്ബന്തി കേചി.

കേണിയജടിലവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ

൩൦൦. ''അത്തനാ പടിഗ്ഗഹിതം പുരേഭത്തമേവ പരിച്ചജിത്വാ സാമണേരാദീഹി പാനകം കത്വാ ദിന്നേ പുരേഭത്തമേവ വട്ടതി, ന പച്ഛാഭത്തം സവത്ഥുകപടിഗ്ഗഹിതത്താ''തി വദന്തി, തത്ഥ പുന പടിഗ്ഗഹണേ നിദ്ദോസത്താ, പുരേഭത്തമേവ പടിഗ്ഗഹണസ്സ നിസ്സട്ഠത്താ, അത്തനാ ച അഗ്ഗഹിതത്താ ദോസോ ന ദിസ്സതി, ഉപപരിക്ഖിത്വാ ഗഹേതബ്ബം. **സാലൂകാ** നാമ കന്ദാ, ''ഇതോ കിഞ്ചിതക''ന്തി വോഹരന്തി. **''ഫാരുസക**ന്തി ഗോളവിസയേ ഏകോ രുക്ഖോ''തി ച ലിഖിതം. ''പക്കഡാകരസ''ന്തി വിസേസിതത്താ ''അപക്കം വട്ടതീ''തി വുത്തം. **കുരുന്ദി**വചനേനപി സിദ്ധമേവ. തണ്ഡുലധോവനോദകമ്പി **ധഞ്ഞരസോ** ഏവ. ''നിക്കസടോ ഉച്ഛുരസോ സത്താഹകാലികോ''തി ലിഖിതം. **സാവിത്തീ**തി ഗായത്തി. **ഛന്ദസോ**തി വേദസ്സ. ''ന, ഭിക്ഖവേ, പബ്ബജിതേന അകപ്പിയേ സമാദപേതബ്ബ''ന്തി വുത്തത്താ അനുപസമ്പന്നസ്സാപി ന കേവലം ദസസു ഏവ സിക്ഖാപദേസു, അഥ ഖോ യം ഭിക്ഖുസ്സ ന കപ്പതി, തസ്മിമ്പീതി അധിപ്പായോ''തി വുത്തം.

൩൦൫. ദ്വേ പടാ ദേസനാമേനേവാതി ചീനപട്ടസോമാരപട്ടാനി. **തീണീ**തി പത്തുണ്ണേന സഹ തീണി. **ഇദ്ധിമയികം** ഏഹിഭിക്ഖൂനം നിബ്ബത്തം. ദേവദത്തിയം **അനുരുദ്ധത്ഥേരേന** ലദ്ധം. ''യാമാതിക്കമേ സന്നിധിവസേന സത്താഹാതിക്കമേ ഭേസജ്ജസിക്ഖാപദവസേനാ''തി ലിഖിതം.

ഭേസജ്ജക്ഖന്ധകവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. കഥിനക്ഖന്ധകവണ്ണനാ

കഥിനാനുജാനനകഥാവണ്ണനാ

൩൦൬. ''കഥിനന്തി പഞ്ചാനിസംസേ അന്തോകരണസമത്ഥതായ ഥിരന്തി അത്ഥോ''തി ലിഖിതം. ''പഞ്ച കപ്പന്തീ''തി അവത്വാ ''കപ്പിസ്സന്തീ''തി അനാഗതവചനം ''വോ''തി ഇമസ്സ സാമിവചനപക്ഖേ യുജ്ജതി തേസം തസ്മിം ഖണേ അനത്ഥതകഥിനത്താ. ദീസു പനേതേസു അത്ഥവികപ്പേസു പച്ഛിമോ യുത്തോ സബ്ബേസമ്പി തേസം പാവേയ്യകാനം സബ്ബധുതങ്ഗധരത്താ. നിമന്തനം

സാദിയന്തസ്സേവ ഹി അനാമന്തചാരോ പഞ്ഞത്തോ, തഥാ ഗണഭോജനം. അസമാദാനചാരോ അനധിട്ഠിതതിചീവരസ്സ നത്ഥി അതേചീവരികസ്സ യാവദത്ഥചീവരചതുത്ഥാദിചീവരഗ്ഗഹണസമ്ഭവതോ. ഇതരസ്സാപി അനധിട്ഠാനമുഖേന ലബ്ഭതി. ചീവരുപ്പാദോ അപംസുകൂലികസ്സേവ. **"കഥിനത്ഥതസീമായ"**ന്തി ഉപചാരസീമം സന്ധായ വുത്തം. ഉപചാരസീമട്ഠസ്സ മതകചീവരാദിഭാഗിയതായ ബദ്ധസീമായ തത്രുപ്പാദാഭാവതോ വിഞ്ഞേയ്യമേതം ഉപചാരസീമാവേത്ഥ അധിപ്പേതാതി. **കഥിനത്ഥാരം കേ ലഭന്തീ**തി കേ സാധേന്തീതി അത്ഥോ. പഞ്ച ജനാ സാധേന്തി. കഥിനദുസ്സസ്സ ഹി ദായകാ പച്ഛിമകോടിയാ ചത്താരോ ഹോന്തി. ഏകോ പടിഗ്ഗാഹകോതി. "തത്ര ചേ, ഭിക്ഖവേ, യ്വായം ചതുവഗ്ഗോ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ ഠപേത്വാ തീണി കമ്മാനി ഉപസമ്പദം പവാരണം അബ്ഭാന"ന്തി (മഹാവ॰ ൩൮൮) **ചമ്പേയ്യക്ഖന്ധകേ** വുത്തത്താ "ന പഞ്ചവഗ്ഗകരണീയ"ന്തി ഗഹേതബ്ബം. "യസ്സ സങ്ഘോ കഥിനദുസ്സം ദേതി, തം ഹത്ഥപാസേ അകത്വാപി ബഹിസീമായ ഠിതസ്സപി ദാതും വട്ടതീ"തി വദന്തി, തം ഹത്ഥപാസേ കത്വാ ഏവ ദാതബ്ബം. കസ്മാ? "തസ്സ കമ്മപത്തത്താ"തി വുത്തം. "തത്രുപ്പാദേന തണ്ഡുലാദിനാ വത്ഥേസു ചേതാപിതേസു അത്ഥതകഥിനാനമേവ താനി വത്ഥാനി പാപുണന്തി. വത്ഥേഹി പന തണ്ഡുലാദീസു ചേതാപിതേസു സബ്ബേസം താനി പാപുണന്തീ"തി വുത്തം. **പഠമപവാരണായ പവാരിതാ ലഭന്തീ**തി ഇദം ഉക്കട്ഠകോടിയാ വുത്തം. അന്തരായേന അപ്പവാരിതാനമ്പി വുത്ഥവസ്സാനം കഥിനത്ഥാരസമ്ഭവതോ ഇതരേ ഗണപൂരകേ കത്വാ കഥിനം അത്ഥരിതബ്ബന്തി കഥം പഞ്ഞായതീതി ചേ? "ദ്വിന്നം പുഗ്ഗലാനം അത്ഥതം ഹോതി കഥിനം അത്ഥാരകസ്സ ച അനുമോദകസ്സ ചാ"തി (പരി॰ ൪൦൩) **പരിവാരേ** ഏകവചനകരണതോ, തഥേവ "സങ്ഘസ്സ അത്ഥതം ഹോതി കഥിനം, ഗണസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ അത്ഥതം ഹോതി കഥിന"ന്തി (പരി॰ ൪൧൪) വചനതോ ച.

അഞ്ഞസ്മിം വിഹാരേ വുത്ഥവസ്സാപി ന ലഭന്തീതി ഇദം കിം ഏകസീമസ്മിം, ഉദാഹു നാനാസീമസ്മിന്തി? കിഞ്ചേത്ഥ - യദി താവ ഏകസീമസ്മിം, പരതോ "സചേ പന ഏകസീമായ ബഹൂ വിഹാരാ ഹോന്തി, സബ്ബേ ഭിക്ഖൂ സന്നിപാതേത്വാ ഏകത്ഥ കഥിനം അത്ഥരിതബ്ബം, വിസും വിസും അത്ഥരിതും ന വട്ടതീ"തി ഇമിനാ **അട്ഠകഥാ**വചനേന വിരുജ്ഝതി. ഇദഞ്ഹി വചനം സബ്ബേസംയേവ ഏകോ കഥിനത്ഥാരോതി ദീപേതി. അഥ നാനാസീമസ്മിം, ഉപനന്ദസ്സ ഏകാധിപ്പായദാനാനുമതിയാ വിരുജ്ഝതി. വുത്തഞ്ഹേതം "ദേഥ, ഭിക്ഖവേ, മോഘപുരിസസ്സ ഏകാധിപ്പായ"ന്തി (മഹാവ॰ ൩൬൪). ഇദഞ്ഹി വചനം ദ്വീസുപി ആവാസേസു തസ്സ കഥിനത്ഥാരസിദ്ധിം ദീപേതീതി. അവിരോധോവ ഇച്ഛിതബ്ബോ അപ്പടിസിദ്ധത്താ, തസ്മാ ഏകസീമസ്മിം വാ നാനാസീമസ്മിം വാ നാനൂപചാരേ അഞ്ഞസ്മിം വിഹാരേ വുത്ഥവസ്സാപി ന ലഭന്തീതി അധിപ്പായോ വേദിതബ്ബോ. "പച്ഛിമികായ ഉപസമ്പന്നോ പഠമപവാരണായ പവാരേതുമ്പി ലഭതി, വസ്സികോ ച ഹോതി ആനിസംസഞ്ച ലഭതീതി സാമണേരാനം വസ്സൂപഗമനം അനുഞ്ഞാതം ഹോതി, സാമണേരാ കഥിനാനിസംസം ലഭന്തീ"തി വദന്തി.

തിണ്ണം ചീവരാനം അഞ്ഞതരപ്പഹോനകന്തി ഇദം "ന അഞ്ഞത്ര സങ്ഘാടിയാ ഉത്തരാസങ്ഗേന അന്തരവാസകേന അത്ഥതം ഹോതി കഥിന"ന്തി ഇമായ **പാളിയാ** വിരുജ്ഝനം വിയ ദിസ്സതി. അയഞ്ഹി പാളി തിണ്ണം ചീവരാനം അഞ്ഞതരവിരഹേനാപി ന അത്ഥതം ഹോതി കഥിനന്തി ദീപേതീതി ചേ? ന,

തദത്ഥജാനനതോ, ന തിണ്ണം ചീവരാനം അഞ്ഞതരവിരഹേന ന അത്ഥതം ഹോതി കഥിനന്തി ഹി ദീപേതുകാമോ ഭഗവാ തം പാളിമാഹ. യദി ഏവം "അഞ്ഞത്ര സങ്ഘാടിയാ ഉത്തരാസങ്ഗേന അന്തരവാസകേനാ"തി ന വത്തബ്ബാ സിയാതി ചേ? ന, അധിപ്പായജാനനതോവ. യോ സങ്ഘാടിയാ അത്ഥരിതുകാമോ, തസ്സ അഞ്ഞത്ര സങ്ഘാടിയാ ന അത്ഥതം ഹോതി. ഏസ നയോ ഇതരത്ഥാപീതി അയമേത്ഥ അധിപ്പായോ. തേനേവ സുക്കപക്ഖേ "സങ്ഘാടിയാ അത്ഥതം ഹോതീ"തിആദിനാ നയേന ഏകമേവ ചീവരം വുത്തം, ഏവം സന്തേ "ചതുവീസതിയാ ആകാരേഹി അനത്ഥതം ഹോതി കഥിനം, സത്തരസഹി ആകാരേഹി അത്ഥതം ഹോതി കഥിന"ന്തി യഥാരഹം ഉക്കട്ഠകോടിയാ വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം, തസ്മാ കണ്ഹപക്ഖേ ഉല്ലിഖിത...പേ॰... നിസ്സീമട്ഠാനുമോദനാനം ചതുവീസതിയാ ആകാരാനം സമ്ഭവന്താനം സബ്ബേന സബ്ബം അഭാവേനപി നിമിത്തകതാദീനം അസമ്ഭവന്താനം അഞ്ഞതരഭാവേനപി ന അത്ഥതം ഹോതി കഥിനന്തി ഏവമധിപ്പായോ വേദിതബ്ബോ. സുക്കപക്ഖേപി അഹതാഹതകപ്പ...പേ॰... സീമട്ഠാനുമോദനാനം സത്തരസന്നം ആകാരാനം സമ്ഭവന്താനം അഞ്ഞതരഭാവേനപി ഇതരേസം സബ്ബേന സബ്ബം അഭാവേനപി അത്ഥതം ഹോതി കഥിനന്തി ഏവമധിപ്പായോ വേദിതബ്ബോ. അഞ്ഞഥാ അഞ്ഞമഞ്ഞവിരോധോ, യഥാസമ്ഭവം യോജേത്വാ വേദിതബ്ബോ.

തത്രിദം മുഖമത്തനിദസ്സനം - കണ്ഹപക്ഖേ "ഉത്തരാസങ്ഗേന അത്ഥതേ കഥിനേ ന അഞ്ഞത്ര സങ്ഘാടിയാ ന അഞ്ഞത്ര അന്തരവാസകേന അത്ഥതം ഹോതി കഥിന"ന്തി വചനപ്പമാണതോ തം കഥിനം അനത്ഥതം സിയാ. സുക്കപക്ഖേ ച "അനിമിത്തകതേന അത്ഥതം ഹോതി കഥിന"ന്തി വചനപ്പമാണതോ അനിമിത്തകതേന കഥിനേ അത്ഥതേ തഞ്ചേ പരികഥാ കതം, തഥാപി അത്ഥതമേവ കഥിനം ഹോതീതി അയം ദുവിധോപി വിരോധോ. യഥാവുത്തനയേന അധിപ്പായേ ഗഹിതേ പരിഹാരോ ഹോതീതി വേദിതബ്ബം.

യോ ആനിസംസം ബഹും ദേതീതി ഇമിനാ പച്ചയലോലഭാവം വിയ ദീപേതി, തഥാപി ഭഗവതാ യാവദത്ഥചീവരപരിയേസനപഞ്ഞാപനമുഖേന ദ്വാരം ദിന്നന്തി കത്വാ സങ്ഘാനുഗ്ഗഹത്ഥം ഹോതി. **"അകാതും ന ഹോതീ**തി അനാദരിയേന അകരോന്തസ്സ ദുക്കട"ന്തി ലിഖിതം. **അനുമോദാമാ**തി ഏത്ഥ സബ്ബസങ്ഗാഹികവസേന ഏവം വുത്തം. "അനുമോദാമീ"തി ഏകകേന വത്തബ്ബം, ഇതരഥാ "ന വട്ടതീ"തി **മഹാഅട്ഠകഥായം** കിര വുത്തം. കഥിനചീവരം അധിട്ഠഹിത്വാ "ഇമായ സങ്ഘാടിയാ കഥിനം അത്ഥരാമീ"തി വാചായ ഭിന്നമത്തായ പുഗ്ഗലസ്സ അത്ഥതം ഹോതി. **"കമ്മവാചാ പന ഏകായേവ വട്ടതീ**തി കഥിനദുസ്സസ്സ ഏവ കമ്മവാചാ, സേസചീവരദാനേ അപലോകനമേവാതി അത്ഥോ"തി ലിഖിതം. **ഏകസീമായാ**തി ഏകഉപചാരസീമായാതി അത്ഥോ യുജ്ജതി. കേചി പന "ബദ്ധസീമാ അധിപ്പേതാ ഏകസീമായ ഏകട്ഠാനേ അത്ഥരിതേ സബ്ബത്ഥ അത്ഥരിതം ഹോതി 'സബ്ബേ ഭിക്ഖൂ സന്നിപതിത്വാ'തി വുത്തത്താ, തേഹിപി അനുമോദന്തേഹി അത്ഥരിതമേവ ഹോതി, ഉപചാരപരിച്ഛിന്നേ തത്ഥ തത്ഥ ലദ്ധം തേഹി തേഹി ലദ്ധബ്ബം ഹോതി. തത്ഥ പവിട്ഠേഹിപി ലഭിതബ്ബം സബ്ബേഹിപി അത്ഥരിതത്താ, അയം വിസേസോ. **മഹാഅട്ഠകഥായ**മ്പി ഏവമേവ വുത്ത"ന്തി വദന്തി, വീമംസിതബ്ബം.

ന॰വ്വ. ചതുവീസതി ആകാരവന്തതായ **മഹാഭൂമികം**. **"ദീഘസിബ്ബിത**ന്തി പച്ഛാകതസിബ്ബനം, ഓവട്ടിത്വാ സിബ്ബനം വാ"തി ലിഖിതം. **കണ്ഡുസം** നാമ

പുബ്ബബന്ധനം. **പഠമചിമിലികാ ഘടേത്വാ ഠപിതാ ഹോതീ**തി കഥിനദുസ്സം ദുബ്ബലം ദിസ്വാ തം ബലവതാ അത്തനോ പകതിദുസ്സേന സദ്ധിം ഘടേത്വാ ദുപട്ടം കത്വാ സിബ്ബിതുകാമേഹി കഥിനദുസ്സതോ പകതിദുസ്സസ്സ മഹന്തതായ പഠമം തപ്പമാണാനുരൂപം ബന്ധകണ്ഡുസേ ഘടേത്വാ രജ്ജുകേഹി ബന്ധിത്വാ കതം ഹോതീതി അധിപ്പായോ. കഥിനചീവരസ്സ അപ്പതായ പഠമം ബദ്ധദുസ്സം **കുച്ഛിചിമിലികാ** ഹോതി, **മഹാപച്ചരിയം, കുരുന്ദിയ**ഞ്ച വുത്തവചനനിദസ്സനം, ബ്യഞ്ജനേ ഏവ ഭേദോ, അത്ഥേ നത്ഥീതി ദസ്സനത്ഥം കതന്തി വേദിതബ്ബം. "ഇമിനാ കിം ദീപേതീതി ചേ? തഥാകതം ദുപട്ടചീവരം പകതിചീവരസ്സ മഹന്തതായ പകതിചീവരസങ്ഖ്യമേവ ഗച്ഛതി, ന കഥിനചീവരസങ്ഖ്യന്തി കസ്സചി സിയാ, നേവം ദട്ഠബ്ബം. ഏവം കുച്ഛിചിമിലികഭാവേന ഠിതമ്പി കഥിനചീവരം. മഹന്തമ്പി തം പകതിചീവരം അത്തനോ കഥിനചീവരമേവാതി. ഹേട്ഠിമകോടിയാ പഞ്ചകസ്സ ഇച്ഛിതബ്ബത്താ കഥിനദുസ്സം ഖണ്ഡാഖണ്ഡം ബഹുധാ ഛിന്ദിത്വാ സിബ്ബിതുകാമോ കഥിനചീവരതോ പട്ടം ഗഹേത്വാ അഞ്ഞസ്മിം അകഥിനചീവരേ പട്ടമാരോപേതീ"തി ലിഖിതം. അഥ വാ ബഹൂനി കഥിനദുസ്സാനി പംസുകൂലാനി ഖുദ്ദകഖുദ്ദകാനി ഏകചീവരത്ഥായ, മഹന്താനി ച ഊനത്ഥായ ദിന്നാനി ഹോന്തി. **കഥിനചീവരതോ**തി ഭിക്ഖു ഏകച്ചതോ കഥിനചീവരതോ പട്ടം ഗഹേത്വാ അഞ്ഞസ്മിം ആരോപേതി. ഏത്ഥാഹ - കിം പംസുകൂലാനി കഥിനദുസ്സാനി വികപ്പനുപഗപച്ഛിമാനി ദാതബ്ബാനി, ഉദാഹു ഖുദ്ദകാനിപീതി? ഏത്ഥ അചീവരസങ്ഖ്യത്താ ഖുദ്ദകാനി ദാതും ന വട്ടതി. കമ്മവാചാ തത്ഥ ന രുഹതീതി ഏകേ. "പംസുകൂലേന അത്ഥതം ഹോതീ"തി **പാളിയം** നയദാനതോ കുച്ഛിചിമിലികഭാവേന ഠിതസ്സ കഥിനദുസ്സസ്സ അത്തനോ സഭാവേന അനധിട്ഠാനുപഗസ്സ പുരാണചീവരഭാവേനേവ അധിട്ഠാനാരഹസ്സപി കഥിനചീവരഭാവാനുമതിമുഖേന **അട്ഠകഥായം** പദാനതോ ച ഖുദ്ദകാനിപി ദാതും വട്ടതി. തഞ്ഹി കഥിനത്ഥാരകോ ഘടേത്വാ കഥിനചീവരം കരിസ്സതീതി കത്വാ കപ്പതീതി ഏകേ, യുത്തതരം ഗഹേതബ്ബം.

നിചയസന്നിധി സങ്ഘായത്താ സങ്ഘേന കതത്താ. രത്താതിക്കന്തം നിസ്സജ്ജിതബ്ബത്താ **"നിസ്സഗ്ഗിയ"**ന്തി വുച്ചതി. പഞ്ച ഖണ്ഡാനി പട്ടാനി പമാണം അസ്സാതി **പഞ്ചകം**. തേന വാ അതിരിത്തേന വാതി അത്ഥോ. **തദഹേവ സഞ്ഛിന്നേനാ**തി സങ്ഘേന കഥിനത്ഥാരകസ്സ കമ്മവാചം വത്വാ ദിന്നേനേവ തദഹേവ സഞ്ഛിന്നേന സമണ്ഡലികതേന ഭവിതബ്ബം. ഏവം ദിന്നംയേവ ഹി **പരിവാരേ** "പുബ്ബകരണം സത്തഹി ധമ്മേഹി സങ്ഗഹിത"ന്തി വുത്തം, ന ദായകേന ദിയ്യമാനം, തസ്മാ പരിനിട്ഠിതപുബ്ബകരണമേവ ചേ ദായകോ സങ്ഘസ്സ ദേതി, സമ്പടിച്ഛിത്വാ കമ്മവാചായ ദാതബ്ബം. തേന ച തസ്മിംയേവ സീമാമണ്ഡലേ അധിട്ഠഹിത്വാ അത്ഥരിത്വാ സങ്ഘോ അനുമോദാപേതബ്ബോ കതപുബ്ബകരണസ്സ പുന കത്തബ്ബാഭാവതോ. അത്ഥാരകസ്സ ഹത്ഥഗതമേവ ഹി സന്ധായ "ന ഉല്ലിഖിതമത്തേനാ"തിആദി വുത്തം. പരിനിട്ഠിതപുബ്ബകരണമ്പി പുന ധോവിത്വാ വിസിബ്ബിത്വാ കാതബ്ബമേവ വചനപമാണതോതി ചേ? ന, ഛിന്നസ്സ പുന ഛേദാസമ്ഭവതോ. അഞ്ഞസ്മിം ഠാനേ ഛിന്ദിതബ്ബമേവാതി ചേ? ന, പബ്ബജ്ജാധികാരേ "കേസമസ്സും ഓഹാരാപേത്വാ"തി വചനപ്പമാണതോ മുണ്ഡികസ്സ ഛിന്നേപി കേസേ പരിയേസിത്വാ സിരസ്മിം ഠപേത്വാ പുന ഓഹാരാപേത്വാ പബ്ബാജേതബ്ബപ്പസങ്ഗതോ, ന ഇധ ന-കാരേന പടിസിദ്ധത്താതി ചേ? ന, "ന അഞ്ഞത്ര സങ്ഘാടിയാ"തി ന-കാരേന പടിസിദ്ധത്താ ഉത്തരാസങ്ഗേന അത്ഥതേ അനത്ഥതം ഹോതീതി അനിട്ഠപ്പസങ്ഗതോ, തസ്മാ

അഭിനിവേസോ ന കാതബ്ബോ. ''ബഹിഉപചാരസീമായ ഠിതോ''തി വുത്തത്താപി പുബ്ബേ വുത്തവിനിച്ഛയോവ ഗഹേതബ്ബോ.

൩൦൯. അസന്നിധികതേന അത്ഥതം ഹോതി കഥിനന്തി ഏത്ഥ കിം കഥിനത്ഥാരമാസേയേവ ദുവിധോപി സന്നിധി അധിപ്പേതോ, ഉദാഹു തതോ പുബ്ബേപി, ദായകേന വാ കദാ ദാതബ്ബം, കിം കഥിനത്ഥാരമാസേയേവ, ഉദാഹു തതോ പുബ്ബേപി, കഥിനത്ഥാരമാസേപി അസുകസ്മിം ദിവസേയേവ അത്ഥാരത്ഥായ ദമ്മീതി ദാതും വട്ടതി ന വട്ടതീതി ഇദം വിചാരേതബ്ബം. കഥിനത്ഥാരമാസേ ഏവ ദുവിധോപി സന്നിധി. ദായകേനാപി വസ്സാവാസികം വിയ കഥിനചീവരം ഉദ്ദിസ്സ ദിന്നം ന വട്ടതി. കസ്മാ? ''കഥിനദായകസ്സ വത്തം അത്ഥീ''തിആദിനാ (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൦൬) നയേന **അട്ഠകഥായം** വുത്തത്താ. ഉക്കട്ഠമത്തമേതന്തി ചേ? ന, ''കഥിനം നാമ അതിഉക്കട്ഠം വട്ടതീ''തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൦൭) വുത്തത്താ. ന ആഗമനം സന്ധായ വുത്തന്തി ചേ? ന, ഇദമ്പി ആഗമനമേവ സന്ധായ വുത്തം, പുബ്ബേ ദിന്നം ന വട്ടതീതി.

൩൧൦. കഥിനസ്സാതി കഥിനത്ഥാരസ്സ. **ഉബ്ഭാരായാതി** വൂപസമായ, അപ്പവത്തിയാതി അത്ഥോ. കിമത്ഥിയം ഉബ്ഭാരനിദസ്സനന്തി ചേ? പഞ്ചഹി അനാപത്തികാലപരിയന്തദസ്സനേന തേസു സംവരുപ്പാദനത്ഥം. അഞ്ഞഥാ ''ചീവരകാലസമയോ നാമ അനത്ഥതേ കഥിനേ വസ്സാനസ്സ പച്ഛിമോ മാസോ, അത്ഥതേ കഥിനേ പഞ്ച മാസാ''തി (പാരാ॰ ൬൪൯) **വിഭങ്ഗേ** വുത്തത്താ അന്തരാപക്കമനന്തികാദിഉബ്ഭാരാഭാവേപി പഞ്ചഹി പഞ്ചസു മാസേസു അനാപത്തിയേവാതി മിച്ഛാഗാഹോ സിയാ . തതോ ആപത്തിഖേത്തേ അനാപത്തിഖേത്തസഞ്ഞായ തം തം ആപത്തിം ആപജ്ജതി, ഇതരേസഞ്ച ഭിക്ഖൂനം ലാഭന്തരായം കരോതീതി വേദിതബ്ബം.

ആദായസത്തകകഥാവണ്ണനാ

൩൧൧. സന്നിട്ഠാനന്തികേ ദ്വേപി പലിബോധാ ഏകതോ ഛിജ്ജന്തീതി ഇധ, **പരിവാരട്ഠകഥായ**ഞ്ച വുത്തം ഇമിസ്സാ ഖന്ധകപാളിയാ സമേതി ഏകതോ ഉഭിന്നമ്പി ധുരനിക്ഖേപസ്സ കതത്താ. ''ഇദം ബഹിസീമായമേവ വുത്തം സന്നിട്ഠാനന്തികം സന്ധായ വുത്തം. യം പന വുത്തം **പരിവാരേ** 'ചത്താരോ കഥിനുദ്ധാരാ സിയാ അന്തോസീമായ ഉദ്ധരിയ്യന്തി, സിയാ ബഹിസീമായ ഉദ്ധരിയ്യന്തി, നിട്ഠാനന്തികോ സന്നിട്ഠാനന്തികോ നാസനന്തികോ ആസാവച്ഛേദികോ'തി (പരി॰ ൪൧൫). തത്ഥ ബഹിസീമായ സന്നിട്ഠാനന്തികോ ഉദ്ധരിയ്യതീതി ഇധ ദസ്സിതനയോവ. കഥം അന്തോസീമായ സന്നിട്ഠാനന്തികോ? അകതചീവരമാദായ 'ന പച്ചേസ്സ'ന്തി ഗതോ, ഗതഗതട്ഠാനേ ഫാസുവിഹാരം അലഭന്തോ തമേവ വിഹാരം ആഗച്ഛതി, തസ്സ ചീവരപലിബോധോ ഠിതോ. സോ ച 'നേവിമം ചീവരം കാരേസ്സ'ന്തി ചിത്തേ ഉപ്പന്നമത്തേ ഛിജ്ജതി, തസ്മാ അന്തോസീമായ ഉദ്ധരിയ്യതി, തസ്മാ ദുവിധോ സന്നിട്ഠാനന്തികോ''തി **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** ലിഖിതം, തം യുത്തം, അഞ്ഞഥാ അന്തോസീമായ ''നേവിമം ചീവരം കാരേസ്സ''ന്തി പവത്തഉബ്ഭാരോ ഇതരേസു സമോധാനം ന ഗച്ഛതീതി അതിരിത്തോ സിയാ. **സീമാതിക്കന്തികോതി** ചീവരകാലസീമാതിക്കന്തികോ. സഉബ്ഭാരേ ചീവരപലിബോധോ പഠമം ഛിജ്ജന്തോ വിയ ഖായതി, അഥ ഖോ സാപേക്ഖതായ ചീവരകരണേ സഉസ്സാഹോവ ഹോതീതി ലേസം സന്ധായ **പരിവാര**വസേന ''ദ്വേ പലിബോധാ

അപുബ്ബം അചരിമം ഛിജ്ജന്തീ''തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൩൬൪) വുത്തം. ''കതചീവരോ''തി വുത്തത്താ ഇധ ന സമ്ഭവതി.

൩൬൫. സബ്ബം അത്തനോ പരിക്ഖാരം അനവസേസേത്വാ പക്കമന്തോ ''സമാദായ പക്കമതീ''തി വുച്ചതി. ''കഥിനുദ്ധാരേ വിസേസോ നത്ഥി. പുഗ്ഗലാധിപ്പായവിസേസേന കേവലം വാരദസ്സനത്ഥം സമാദായവാരാ വുത്താ''തി സബ്ബേസു **ഗണ്ഠിപദേസു** ലിഖിതം. ഇധ പന പുഗ്ഗലാധിപ്പായേന പയോജനം വീമംസിതബ്ബം. പക്കമനന്തികസ്സ അഭാവാ **''യഥാസമ്ഭവ''**ന്തി വുത്തം. വിപ്പകതേപി ധുരനിക്ഖേപവസേന പക്കമനന്തികതാ സമ്ഭവതി, തസ്മാ പക്കമനന്തികവാരോപി വത്തബ്ബോതി ചേ? ന, സന്നിട്ഠാനന്തികലക്ഖണപ്പസങ്ഗതോ. അകതചീവരസ്സ ന സവനന്തികതാ ച.

തത്രായം ആദിതോ പട്ഠായ വാരവിഭാവനാ - ആദായവാരാ സത്ത, തഥാ സമാദായവാരാതി ദ്വേ സത്തകവാരാ. തതോ പക്കമനന്തികം വജ്ജേത്വാ വിപ്പകതചീവരസ്സ ആദായവാരാ, സമാദായവാരാ ചാതി ദ്വേ ഛക്കവാരാ. തതോ പരം നിട്ഠാനസന്നിട്ഠാനനാസനന്തികാനം വസേന തീണി തികാനി ദസ്സിതാനി, തത്ഥ പഠമത്തികം അന്തോസീമായ ''ന പച്ചേസ്സ''ന്തി ഇമം വിധിം അനാമസിത്വാ ബഹിസീമായം ഏവ ''ന പച്ചേസ്സ''ന്തി പവത്തം, തസ്മാ പക്കമനന്തികസീമാതിക്കന്തികസഉബ്ഭാരാ തത്ഥ ന യുജ്ജന്തി. ''ആസാവച്ഛേദികോ സമ്ഭവന്തോപി യഥാവുത്തകാരണേന ന വുത്തോ. ദുതിയത്തികം അന്തോസീമായ 'ന പച്ചേസ്സ'ന്തി പവത്തം, ഏത്ഥ കിഞ്ചാപി പക്കമനന്തികോ സമ്ഭവതി, തഥാപി യേഹി ചീവരപലിബോധോ ഛിജ്ജതി, തേസംയേവാധിപ്പേതത്താ ന വുത്തോ''തി **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. സബ്ബസ്മിമ്പി പന്നരസകേ വിപ്പകതചീവരസ്സേവാധിപ്പേതത്താതി തക്കോ. അധിട്ഠാനുപഗേ ച വിപ്പകതേ സതി ന നിട്ഠാനന്തികോ. നിട്ഠാനാവസേസേ സതി ന നാസനന്തികോതി **പോരാണാ**. തതിയത്തികം അനധിട്ഠിത-പദേന വിസേസേത്വാ പവത്തം, അത്ഥതോ പഠമത്തികേന സമേതി. തസ്സ അത്ഥദസ്സനപയോജനം കിര തം. യസ്മാ ഇമേ തയോ അത്ഥവികപ്പാ ഇമേഹി ഏവ തീഹി കഥിനുദ്ധാരേഹി സക്കാ ദസ്സേതും, തസ്മാ ഇമേവ യോജിതാ ഏകസമ്ബന്ധവസേന, അഞ്ഞഥാ പഠമത്തികം ഛക്കം ഭവേയ്യ ഇമസ്സ പന്നരസകസ്സ അന്തേ ഛക്കം വിയ. തതിയത്തികാനന്തരം ചതുത്ഥത്തികം സമ്ഭവന്തം ''അന്തോസീമായം 'പച്ചേസ്സ''ന്തി വചനവിസേസേന സമ്ഭവതി. തഥാ ച യോജിയമാനം ഇതരേഹി സവനന്തികാദീഹി അവിരുദ്ധക്കമം ഹോതി, തസ്മാ ചതുത്ഥത്തികം അഹുത്വാ ഛക്കം ജാതന്തി വേദിതബ്ബം. ഏവം തീണി തികാനി ഏകം ഛക്കഞ്ചാതി പഠമം പന്നരസകം വേദിതബ്ബം. ഇദാനി ഇദമേവ പന്നരസകം ഉപസഗ്ഗവിസേസേന ദുതിയം സമാദായപന്നരസകം നാമ കതം. പുന വിപ്പകതചീവരം ആദായാതി തതിയം പന്നരസകം, സമാദായാതി ചതുത്ഥം പന്നരസകം ദസ്സിതം. ഏവം ചത്താരി പന്നരസകാനി വേദിതബ്ബാനി . തത്ഥ പഠമദുതിയേസു പന്നരസകേസു സബ്ബേന സബ്ബം അകതചീവരം അധിപ്പേതം, ഇതരേസു ദ്വീസു വിപ്പകതന്തി യോജേതബ്ബം. ''പുബ്ബേ നിബദ്ധട്ഠാനേ ചീവരാസായ ഗഹേതബ്ബം, അഞ്ഞത്ഥ ന വട്ടതി. ഉപച്ഛിന്നായ ചേ ചീവരാസായ ചീവരം ഉപ്പന്നം, ന തം ചീവരപലിബോധം കരോതീ''തി **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. നിസ്സഗ്ഗിയേസു തതിയകഥിനേ ആഗതചീവരപച്ചാസാ ഇധ ചീവരാസാതി തക്കോ. യത്ഥ ചീവരാസാ, തം ഠാനം അധികരണൂപചാരേന ''ചീവരാസാ''ത്വേവ വുച്ചതീതി കത്വാ ''തം ചീവരാസം

പയിരുപാസതീ''തിആദി വുത്തം, തസ്മാ **അനാസായ ലഭതീ**തി അനാസായിതട്ഠാനേ ലഭതീതിആദിനാ അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. ഏത്ഥ നിട്ഠാനസന്നിട്ഠാനനാസനആസാവച്ഛേദികവസേന ഏകോ വാരോതി ഇദമേകം ചതുക്കം ജാതം, തസ്മാ പുബ്ബേ വുത്താനി തീണി തികാനി ആസാവച്ഛേദികാധികാനി തീണി ചതുക്കാനീതി ഏകം അനാസായദ്വാദസകന്തി വേദിതബ്ബം. തദനന്തരേ ആസായദ്വാദസകേ കിഞ്ചാപി പഠമദ്വാദസക്കമോ ലബ്ഭതി, തഥാപി തം നിബ്ബിസേസന്തി തമേകം ദ്വാദസകം അവുത്തസിദ്ധം കത്വാ വിസേസതോ ദസ്സേതും ആദിതോ പട്ഠായ ''അന്തോസീമായ പച്ചേസ്സ''ന്തി വുത്തം, തം ദുതിയചതുക്കേ ''സോ ബഹിസീമഗതോ സുണാതീ''തിആദിവചനസ്സ തതിയചതുക്കേ സവനന്തികാദീനഞ്ച ഓകാസകരണത്ഥന്തി വേദിതബ്ബം. ഇദം പന ദ്വാദസകം അനാസായ വസേന ലബ്ഭമാനമ്പി ഇമിനാ അവുത്തസിദ്ധം കത്വാ ന ദസ്സിതന്തി വേദിതബ്ബം. ഏവമേത്ഥ ദ്വേ ദ്വാദസകാനി ഉദ്ധരിതാനി. കരണീയദ്വാദസകേപി യഥാദസ്സിതഅനാസായദ്വാദസകം, അവുത്തസിദ്ധം ആസായദ്വാദസകഞ്ചാതി ദ്വേ ദ്വാദസകാനി ഉദ്ധരിതബ്ബാനി. ഇദാനി ദിസംഗമികനവകം ഹോതി. തത്ഥ യസ്മാ ''ദിസംഗമികോ പക്കമതീ''തി വചനേനേവ ''ന പച്ചേസ്സ''ന്തി ഇദം അവുത്തസിദ്ധമേവ, തസ്മാ തം ന വുത്തം. ഏത്താവതാ ആവാസപലിബോധാഭാവോ ദസ്സിതോ.

൩൨൫. ''ചീവരപടിവീസം അപവിലായമാനോ''തി ഇമിനാ ചീവരപലിബോധസമങ്ഗിതമസ്സ ദസ്സേതി. **പടിവീസോ**തി അത്തനോ പത്തബ്ബോ ചീവരഭാഗോ. **അപവിലായമാനോ**തി ആകങ്ഖമാനോ. തസ്സ ചീവരലാഭേ സതി വസ്സംവുത്ഥാവാസേ നിട്ഠാനസന്നിട്ഠാനനാസനന്തികാനം വസേന ഏകം തികം, തേസംയേവ വസേന അന്തരാമഗ്ഗേ ഏകം, ഗതട്ഠാനേ ഏകന്തി തിണ്ണം തികാനം വസേന ഏകം നവകം വേദിതബ്ബം. തതോ പരം നിട്ഠാനസന്നിട്ഠാനനാസനന്തി കസീമാതിക്കന്തികസഉബ്ഭാരാനം വസേന ഫാസുവിഹാരപഞ്ചകം വുത്തം. ഉഭയത്ഥ സേസകഥിനുദ്ധാരാസമ്ഭവോ പാകടോവ. അയം പനേത്ഥ പഞ്ചകേ വിസേസോ - സമാദായവാരോ ന സമ്ഭവതി **''പച്ചേസ്സ''**ന്തി പച്ചാഗമനാധിപ്പായതോ.

൩൨൬. ദ്വേമേ ഭിക്ഖവേ കഥിനസ്സ പലിബോധാതി കഥിനത്ഥാരസ്സ അനുപബന്ധനപച്ചയാതി.

കഥിനക്ഖന്ധകവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. ചീവരക്ഖന്ധകവണ്ണനാ

ജീവകവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ

൩൨൭. രാജഗഹകോതി രാജഗഹവാസീ.

൩൨൮. അമോഹജാതികത്താ **ന ചിരസ്സേവ വിഞ്ഞുതം പാപുണി**. അഹം തേ പിതാ, കേനട്ഠേന? യസ്മാ ത്വം മയാ പോസാപിതോ.

൩൨൯. ''സക്കേ വിസ്സട്ഠമത്തേ''തി പാഠോ, അട്ഠമസിക്ഖാപദേ വിസ്സട്ഠമത്തോവ.

പജ്ജോതരാജവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ

൩൩൪. ഭുഞ്ജിതും നിസിന്നസ്സാതി എത്ഥ **“ധമ്മപദേ** ‘ബഹിനഗരേ ദിസ്വാ’തി വുത്തം, തസ്മാ ദ്വീസു ദിവസേസു ദിന്നം തേന തേസു ഏകേകം ഗഹേത്വാ ദ്വീസു **അട്ഠകഥാസു** വുത്തന്തി യുജ്ജതീ”തി വദന്തി.

സമത്തിംസവിരേചനകഥാവണ്ണനാ

൩൩൫. കബളേ കബളേതി എത്ഥ കിഞ്ചാപി ഗുളാദീസു പക്ഖിത്തം, തം പന ഭഗവാവ പരിഭുഞ്ജി, തസ്മാ നത്ഥി ദോസോ.

വരയാചനകഥാവണ്ണനാ

൩൩൭. മഹാപിട്ഠിയകോജവം നാമ അതിരേകചതുരങ്ഗുലപുപ്ഫം കിര.

കമ്ബലാനുജാനനാദികഥാവണ്ണനാ

൩൪൦. ഉപചാരേതി സുസാനസ്സ ഉപചാരേ. ബഹിപി വട്ടതീതി ഏകേ. കതികകരണം ദസ്സേത്വാ “മയ്ഹം സന്തകം തവ ച മമ ച ഹോതൂതി വത്വാ ഇതരേന ച തഥാവുത്തേ വട്ടതീ”തി സമാനപരിക്ഖാരവിധിം വദന്തി.

൩൪൨. “ഖണ്ഡസീമായപി സമ്മന്നിതും വട്ടതീതി വുത്തത്താ സേസകമ്മാനിപി തത്ഥ നിസീദിത്വാ കാതും വട്ടതീ”തി വുത്തം. “ഏവം സന്തേ ചോരികായ കതസദിസം ഹോതി , തസ്മാ ന വട്ടതീ”തി ദീപവാസിനോ വദന്തി കിര. “ചോരികായ ഗഹിതത്താ ന പാപുണാതീതി **സേനാസനക്ഖന്ധകേ** ആഗതസുത്തഞ്ച സാധക”ന്തി വദന്തി, തസ്മാ തേസം മതേന ഇദം ആവേണികലക്ഖണന്തി വേദിതബ്ബം.

ഭണ്ഡാഗാരസമ്മുതിആദികഥാവണ്ണനാ

൩൪൩. “ഇദം പന ഭണ്ഡാഗാരന്തി ആവേണികലക്ഖണ”ന്തി വുത്തം.

ചീവരരജനകഥാവണ്ണനാ

൩൪൪. ഗോമയേ ആപത്തി നത്ഥി, വിരൂപത്താവാരിതം. “കുങ്കുമപുപ്ഫം ന വട്ടതീ”തി വദന്തി. “അല്ലികായാ”തിപി പാഠോ അത്ഥി.

നിസീദനാദിഅനുജാനനകഥാവണ്ണനാ

൩൫൩. അട്ഠാനമേതന്തി എത്ഥ **രൂപകണ്ഡേ** “ചതുസമുട്ഠാനിക”ന്തി വുത്തത്താ കമ്മസമുട്ഠാനം രാഗചിത്താഭാവാ ന മുച്ചതീതി വാ രാഗപച്ചയേ സതി കമ്മസമുട്ഠാനം ഹോതീതി വാ വിചാരേത്വാ ഗഹേതബ്ബം കഥാവത്ഥുനാ ച.

൩൫൬. അഗ്ഗളഗുത്തിയേവ പമാണന്തി ഇമേഹി ചതൂഹി നിക്ഖേപകാരണേഹി ഠപേന്തേന അഗ്ഗളഗുത്തിവിഹാരേയേവ ഠപേതും വട്ടതീതി അധിപ്പായോ.

സങ്ഘികചീവരുപ്പാദകഥാവണ്ണനാ

൩൬൩. നോ ചേ അത്ഥതം ഹോതി ''ഏകം ചീവരമാസ''ന്തി ന വത്തബ്ബം. കസ്മാ? ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, തസ്സേവ താനി ചീവരാനി യാവ ചീവരമാസാ''തി വചനസ്സ അഭാവതോ, തസ്മാ അനത്ഥതകഥിനസ്സ അനനുഞ്ഞാതന്തി ചേ? ന, ഹേട്ഠാ അനുഞ്ഞാതത്താ, തതോ ലീനത്ഥദീപനത്ഥമിധ തഥാ വുത്തത്താ ച. ഹേട്ഠാ ഹി ''അകാലചീവരം നാമ അനത്ഥതേ കഥിനേ ഏകാദസമാസേ ഉപ്പന്നം, അത്ഥതേ കഥിനേ സത്തമാസേ ഉപ്പന്നം, കാലേപി ആദിസ്സ ദിന്നം, ഏതം അകാലചീവരം നാമാ''തി (പാരാ° ൫൦൦) വചനതോ അനത്ഥതകഥിനാനം ഏകചീവരമാസേ ഉപ്പന്നം, തേസംയേവ ഹോതീതി സിദ്ധം, തസ്മാ ഇധ തം അവത്വാ ഏകോപി തയോ ഗണപൂരകേ ലഭിത്വാ കഥിനം അത്ഥരിതും ലഭതീതി ഇമം ലീനത്ഥം പകാസേതും **''യാവ കഥിനസ്സ ഉബ്ഭാരായാ''**തി വുത്തം. ഇതരഥാ അയമത്ഥോ ന ഞായതി. **''ജാനിതബ്ബോ ച വിനയധരേഹീ**തി തഥാ വുത്തോതി അപരേ''തി വുത്തം. അത്ഥതം ഹോതി, പഞ്ച മാസേ സബ്ബം തസ്സേവ ഭിക്ഖുനോ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. അച്ചന്തസംയോഗവസേന ഉപയോഗവചനം. ''ഇധ വസ്സംവുത്ഥസങ്ഘസ്സാ''തി നിയമിതത്താ ''വസ്സാവാസികം ദേമാ''തി ഏത്ഥ ച ''ഇധാ''തി അധികാരത്താ തസ്മിം വുത്തേ ലഭതി. **''പിട്ഠിസമയേ ഉപ്പന്നത്താ**തി ചീവരകാലസ്സാസന്നത്താ ച അനത്ഥതകഥിനാനമ്പി വുത്ഥവസ്സാനഞ്ച അനുഞ്ഞാതട്ഠാനത്താ ഏവ വുത്ത''ന്തി അഞ്ഞതരസ്മിം **ഗണ്ഠിപദേ** ലിഖിതം. കേചി പന ''യം പന ഇദം 'ഇധ വസ്സംവുത്ഥസങ്ഘസ്സാ'തിആദിം കത്വാ യാവ 'അനാഗതവസ്സേ'തി പദം, താവ പുച്ഛിത്വാ 'കസ്മാ? പിട്ഠിസമയേ ഉപ്പന്നത്താ'തി ഇദം പരതോ 'തത്ര സമ്മുഖീഭൂതാനം സബ്ബേസം പാപുണാതീ'തി ഇമസ്സ പരിയോസാനേ 'കസ്മാ? പിട്ഠിസമയേ ഉപ്പന്നത്താ'തി ലിഖിതബ്ബം. കസ്മാതി ചേ? പരതോ 'ചീവരമാസതോ പട്ഠായ യാവ ഹേമന്തസ്സാ'തി വുത്തേന നിബ്ബിസേസത്താ, തസ്മാ ഏവ ഏകച്ചേസു പണ്ഡിതന്തി വദന്തീ''തി വദന്തി. ഇധ പന ഇധ-സദ്ദേന വിസേസിതം, തത്ഥ നത്ഥി, തസ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞവിരോധോ നത്ഥീതി ഗഹേതബ്ബം. ''മയ്ഹിമാനി ചീവരാനി പാപുണന്തീ''തി വചനമേവാധിട്ഠാനം, ഇദമേത്ഥ ഉക്കട്ഠവസേന വുത്തം. ''മയ്ഹിമാനി ചീവരാനീ'തി വുത്തേപി അധിട്ഠിതമേവ ഹോതീ''തി വുത്തം. ''മയ്ഹിമാനീ'തി വുത്തേ തസ്സ ചീവരാനി നാമ നത്ഥി, തസ്മാ 'ചീവരാനി പാപുണന്തീ'തി വത്തബ്ബമേവാ''തി വദന്തി. **ദുഗ്ഗഹിതാനീ**തി സങ്ഘികാനേവ ഹോന്തി. ''ഗഹിതമേവ നാമാ'തി ഇമസ്സ ഇദം പത്തന്തി കിഞ്ചാപി ന വിദിതം, തേ പന ഭാഗാ തേസം അത്ഥതോ പത്തായേവാതി അധിപ്പായോ''തി ലിഖിതം. ''ഏകസ്മിം അപതിതേ പുന ആഗതാ ലഭന്തീ''തി വുത്തം.

ഉപനന്ദസക്യപുത്തവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ

൩൬൪. ''ന, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞത്ര വസ്സംവുത്ഥേനാ''തി ചീവരസമയം ഉപാദായ പടിക്ഖേപോ കതോ .ഏകസ്മിം വിഹാരേ ''രാജവിഹാരേ വിയ നാനാപരിവേണേസു വാ ഇധ വാ വുത്ഥാ ലഭതൂ''തി വത്വാ ദിന്നം. **''സത്താഹവാരേന അരുണമേവ ഉട്ഠാപേതീ**തി ഏതം വചനമത്തമേവ ഏകവിഹാരേ സത്താഹകിച്ചാഭാവാ''തി ച ലിഖിതം.

മതസന്തകകഥാവണ്ണനാ

൩൬൯. ഭിക്ഖുസ്സാതി ഭിക്ഖുസ്മിം കാലംകതേ. തത്ഥ ''പത്തചീവരേ''തി പധാനപരിക്ഖാരദസ്സനമുഖേന സബ്ബപരിക്ഖാരനിദസ്സനന്തി വേദിതബ്ബം.

അധമ്മേന ഉപ്പന്നഞ്ചേതം ഹോതി, സങ്ഘസ്സ കപ്പിയമേവ മതത്താതി ഏകേ. നോതി തക്കോ പത്തചതുക്കേ സബ്ബഥാ അകപ്പിയപത്തനയവിരോധതോ. അധമ്മേന ഉപ്പന്നസേനാസനേ ച വസതോ അനാപത്തി. അഞ്ഞതരസ്മിം ആവാസേ ദ്വേ ഭിക്ഖൂ വസന്തി, തത്ഥ ചേകോ കാലംകതോ, ഇതരോ തസ്സ പരിക്ഖാരം അപാപേത്വാ തം ഥേയ്യചിത്തേന ഗണ്ഹാതി, സങ്ഘസന്തകം ഗഹിതം ഹോതി, ഭണ്ഡഗ്ഘേന കാരേതബ്ബോ. അനാവാസേ ഗണ്ഹാതി, ന കാരേതബ്ബോ അസ്സാമികസ്സ ഗഹിതത്താ. മരണസമയേ വത്തും അസഹന്തോ ചേ ചിത്തേനേവ ദേതി, പുഞ്ഞം പസവതി, സങ്ഘോവ തസ്സ സാമീ. പരോ വാ അവിസ്സാസികോ സയമേവ ഗണ്ഹാതി, ഗഹണം ന രുഹതി, ഥേയ്യചിത്തേന ചേ, ഭണ്ഡഗ്ഘേന കാരേതബ്ബോ. തസ്സ ച ആവാസഗതസ്സ കോ സാമീ. ''സങ്ഘോ സാമീ''തി വചനതോ സങ്ഘേന ബലക്കാരേന സോ വാരേതബ്ബോതി ഏകേ. ജീവമാനകാലേ ഗഹിതത്താ ന സങ്ഘോ സാമീതി ഏകേ. സാമികോ ചേ സയം പസ്സിത്വാ അച്ഛിന്ദിതും ലഭതി, സങ്ഘോപി ലഭതി സാമിഠാനേ ഠിതത്താതി ഇതരേ, വിചാരേത്വാ ഗഹേതബ്ബം.

മതകസ്സ ഹിരഞ്ഞാദിഅകപ്പിയഭണ്ഡം ഹോതി. ഉഗ്ഗഹിതഞ്ചേതം ഹോതി, ഉഗ്ഗഹിതേ വുത്തനയേന പടിപജ്ജിതബ്ബം. ധമ്മേന ഉപ്പന്നം ചേ, കപ്പിയകാരകോ ആചിക്ഖിതബ്ബോ. ദാസോ ചേ ഗഹിതോ ഹോതി, ന സങ്ഘോ സാമീ, ആരാമികോ ചേ, സങ്ഘോ സാമീ. ഗാവീമഹിംസീആദയോ ഹോന്തി, ആവാസഗതാനം സങ്ഘോ സാമീ, അനാവാസഗതാനം ന സങ്ഘോ സാമീ. സങ്ഘോ ചേ ആവാസം ആനേത്വാ അത്തനോ സന്തകം കത്വാ പച്ഛാ സമീപേ ബഹിസീമായ ഠപേതി, കാരകസങ്ഘോ സാമീ, തഥാ ആരാമികേ. മതകസ്സ പരിക്ഖാരോ നിക്ഖേപവസേന ഠപിതോ ഹോതി, ഏസോവ സാമീ. മഹഗ്ഘോ ചേ ഹോതി, സേസസ്സ സങ്ഘോ സാമീ. ''കേനചി ഗിലാനുപട്ഠാകേനാ''തി വത്തബ്ബക്കമോ ഏതേന ദസ്സിതോ. പുന ഉപട്ഠാകാനം ബഹുഭാവേ സതി സബ്ബേസം ദാതബ്ബകമ്മം ദസ്സേന്തേന ഭഗവതാ കമ്മവാചായം **''ഗിലാനുപട്ഠാകാന''**ന്തി വുത്തം. സാമണേരവാരേ ''ചീവര''ന്തി പാഠോ. ''ഇമം തുയ്ഹം ദേമി ദദാമി ദജ്ജാമി ഓണോജേമി പരിച്ചജാമി വിസ്സജ്ജാമി നിസ്സജ്ജാമീ'തി വാ 'ഇത്ഥന്നാമസ്സ ദേമി...പേ॰... നിസ്സജ്ജാമീ'തി വാ വദതി, 'സമ്മുഖാ വാ പരമ്മുഖാ വാ വുത്തേ ദിന്നംയേവ ഹോതീ'തി ദാനലക്ഖണസ്സ ച 'തുയ്ഹം ഗണ്ഹാഹീ'തി വുത്തേ 'മയ്ഹം ഗണ്ഹാമീ'തി വദതി, 'സുദിന്നം സുഗ്ഗഹിതഞ്ചാ'തി (പാരാ॰ അട്ഠ॰ ൨.ർ൬൯൭) ഗഹണലക്ഖണസ്സ ച വുത്തത്താ 'മമ സന്തകം തവ ച മമ ച ഹോതൂ'തി ഏവമാദിവചനേന സമാനപരിക്ഖാരം കാതും വട്ടതീതി ആചരിയാ''തി ലിഖിതം.

അനുഗണ്ഠിപദേ പന അതീവ പപഞ്ചം കത്വാ പുന ''ഇദമേത്ഥ ആചരിയാനം സന്നിട്ഠാനം - സചേസമ്ബഹുലാ, ദ്വേ വാ സമാനപരിക്ഖാരം കത്തുകാമാ ഹോന്തി, തേ സബ്ബേ അത്തനോ സന്തകം വത്തമാനം ഉപ്പജ്ജനകേന സദ്ധിം പേസലസ്സ ഏകസ്സ പരിച്ചജന്തി, സോ പുന തേസമേവ പരിച്ചജതി, ഏത്താവതാ തേ സമാനപരിക്ഖാരികാ ഹോന്തീതി. ഇദം സമാനപരിക്ഖാരലക്ഖണം പാളിആദീസു വുത്തലക്ഖണേയേവ പതനതോ അചലപ്പത്തം ഹോതി, തഥാപി പോരാണവിധിം അജ്ഝോത്ഥരിത്വാ വത്തനതോ പടിസേധേതബ്ബോ, ആചരിയാനം മതാനുസാരേന കാതബ്ബം കാതുകാമേനാതി അപരേ''തി വുത്തം, ''വസ്സംവുത്ഥസാമണേരോ പഞ്ചസു

സിക്ഖാപദേസു ഏകം അതിക്കമിത്വാ പുന ഗഹിതോ ലാഭം ന ലഭതി, അന്തിമവത്ഥും അജ്ഝാപന്നോ നാമ ഹോതീ"തി വദന്തി.

വസ്സംവുത്ഥാനംഅനുപ്പന്നചീവരകഥാവണ്ണനാ

൩൭൮. ഉപ്പന്നേ ചീവരേ അഭാജിതേ പക്കമതീതി ഏത്ഥ "സങ്ഘേന തത്രുപ്പാദതോ ഏകേകസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഏത്തകം വസ്സാവാസികം ദാതും സങ്ഘസ്സ രുച്ചതീ"തി സാവിതേപി വിബ്ഭമതി, തതോ ന ലഭതി, പുന പബ്ബജിത്വാ ഉപസമ്പജ്ജിത്വാ ചീവരഭാജനം സമ്ഭാവേന്തോപി ന ലഭതിയേവ പുബ്ബപകതിതോ ഭട്ഠത്താ. അഥ പാപിതേ വിബ്ഭമതി, ലഭതീ"തി ച വുത്തം.

സങ്ഘേഭിന്നേചീവരുപ്പാദകഥാവണ്ണനാ

൩൭൯. പരസമുദ്ദേതി ജമ്ബുദീപേ.

അട്ഠചീവരമാതികാകഥാവണ്ണനാ

൩൭൯. യസ്മാ അപരിക്ഖിത്തസ്സ പരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനം ദുബ്ബിജാനം, തസ്മാ **"അപിചാ"**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ ധുവസന്നിപാതട്ഠാനമ്പി പരിയന്തഗതമേവ ഗഹേതബ്ബം. **"മഹാപച്ചരിയം പന ഭിക്ഖൂസുപി...പേ॰... പാപുണാതീ**തി 'ഉപചാരസീമായ ദേമാ'തി ഏവം ദിന്നമേവ സന്ധായാ"തി ലിഖിതം . "സമാനസംവാസകസീമായാ"തി വുത്തേ ഖണ്ഡസീമാദീസു ഠിതാനം ന പാപുണാതി താസം വിസും സമാനസംവാസകസീമത്താ. സമാനസംവാസകഅവിപ്പവാസസീമാനം ഇദം നാനത്തം - "അവിപ്പവാസസീമായ ദമ്മീ"തി ദിന്നം ഗാമട്ഠാനം ന പാപുണാതി. കസ്മാ? "ഠപേത്വാ ഗാമഞ്ച ഗാമൂപചാരഞ്ചാ"തി വുത്തത്താ. "സമാനസംവാസകസീമായാ"തി ദിന്നം പന യസ്മിം ഠാനേ അവിപ്പവാസസീമാ അത്ഥി, തത്ഥ ഠിതാനം, ഇതരത്ര ഠിതാനഞ്ച പാപുണാതി. "ഖണ്ഡസീമായം ഠത്വാ 'സീമട്ഠകസങ്ഘസ്സ ദമ്മീ'തി വുത്തേ ഉപചാരസീമായ ഏവ പരിച്ഛിന്ദിത്വാ ദാതബ്ബ"ന്തി വുത്തം. "അവിപ്പവാസസീമായ ദേമാ"തി ഖണ്ഡസീമായം ഠത്വാ ദിന്നേ തത്ഥേവ പാപുണാതീതി കേചി. **യോജനസതമ്പി പൂരേത്വാ നിസീദന്തീ**തി ഏത്ഥ വിഹാരൂപചാരേ ഹത്ഥപാസേന, ബഹിഗാമാദീസു ദ്വാദസഹത്ഥേന ഉപചാരോതി ഏകേ. "ഇമസ്മിം വിഹാരേ സങ്ഘസ്സാ"തി വുത്തേ ഏകാബദ്ധാ ഹുത്വാപി പരിക്ഖേപപരിക്ഖേപാരഹട്ഠാനം അതിക്കമിത്വാ ഠിതാനം ന പാപുണാതീതി ഏകേ. "ഭിക്ഖുനിവിഹാരതോ ബഹി യത്ഥ കത്ഥചി ഠത്വാ 'സങ്ഘസ്സാ'തി വുത്തേ ഭിക്ഖുസങ്ഘോവ സാമീ"തി വദന്തി. **ഏകോപി ഗന്ത്വാ**തി ഏത്ഥ സബ്ബേസം വാ പാപേത്വാ ഗന്തബ്ബം, ആനേത്വാ വാ പാപേതബ്ബം, ഇതരഥാ ഗതസ്സ ന പാപുണാതി. സമാനലാഭകതികാ മൂലാവാസേ സതി സിയാ, മൂലാവാസവിനാസേന കതികാപി വിനസ്സതി. സമാനലാഭവചനം സതി ദ്വീസു, ബഹൂസു വാ യുജ്ജതി. തേനേവ ഏകസ്മിം അവസിട്ഠേ യുജ്ജതീതി നോ മതി.

> "താവകാലികകാലേന, മൂലച്ഛേദവസേന വാ;
> അഞ്ഞേസം കമ്മം അഞ്ഞസ്സ, സിയാ നാവാസസങ്ഗമോ"തി. -

ആചരിയോ.

സബ്ബത്ഥ ദിന്നമേവാതി ‘‘സമാനഭാഗോവ ഹോതീ’’തി വദന്തി. ‘‘ഏകമേകം അമ്ഹാകം പാപുണാതീതി ചേ വദതി, വട്ടതീ’’തി വദന്തി വിഭാഗസ്സ കതത്താ. ‘‘ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ചീവരേ ദിന്നേ പംസുകൂലികാനം ന വട്ടതീ’’തി വദന്തി. ‘‘ഉഭതോസങ്ഘസ്സാ’’തി വുത്തേ ‘‘ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സാ’’തി അവുത്തത്താ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘേന മിസ്സിതത്താ, തത്ഥ അപരിയാപന്നത്താ ച പുഗ്ഗലോ വിസും ലഭതി. ഏവം സന്തേ ‘‘ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ച ഭിക്ഖുനിസങ്ഘസ്സ ച ദമ്മീ’’തി വുത്തേപി ‘‘ഉഭതോസങ്ഘസ്സ ദിന്നമേവ ഹോതീ’’തി ഇമിനാ വിരുജ്ഝതീതി ചേ? ന വിരുജ്ഝതി, തം ദ്വിന്നം സങ്ഘാനം ദിന്നഭാവമേവ ദീപേതി, ന ഉഭതോസങ്ഘപഞ്ഞത്തിം, തസ്മാ ഏവ ‘‘ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ച ഭിക്ഖുനിസങ്ഘസ്സ ച തുയ്ഹഞ്ചാ’’തി വാരോ ന വുത്തോ. അഥ വാ അട്ഠകഥാവചനമേവ പമാണം, ന വിചാരണാതി ഏകേ. യസ്മാ ഏകോ അദ്ധാനാദിയകോ വിയ ദുവിധോ ന ഹോതി, തസ്മാ ഉഭതോസങ്ഘഗ്ഗഹണേന ഏകോ ഭിക്ഖു ന ഗഹിതോതി . ‘‘സബ്ബാവാസസ്സ ച ചേതിയസ്സ ച ധമ്മസ്സ ചാ’തി വുത്തേ സബ്ബവിഹാരേസു ചേതിയധമ്മാനം ഏകേകസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഭാഗോ ദാതബ്ബോ’’തി വദന്തി. ‘‘ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ച ചേതിയസ്സ ചാ’’തി വുത്തേ ന വിരുജ്ഝതീതി ചേ? ന, തത്ഥ ‘‘ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സാ’’തി വുത്തത്താ, ഇധ വിഹാരേന ഘടിതത്താ ച തമ്ഹി തമ്ഹി വിഹാരേ ഏകഭാഗം ലഭിതബ്ബമേവാതി പരിഹരന്തി. **അത്തനോ പാപേത്വാ**തി വികാലേ അപരിഭോഗത്താ സകലോപി വട്ടേയ്യാതി ചേ? ‘‘ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ഹരാ’’തി വുത്തത്താ, തേന ‘‘ഹരാമീ’’തി ഗഹിതത്താ ച ന വട്ടതി. **പച്ഛിമവസ്സംവുത്ഥാനമ്പീ**തി ഏത്ഥ **അപി**-സദ്ദോ അവധാരണത്ഥോ, പച്ഛിമവസ്സംവുത്ഥാനമേവാതി അത്ഥോ, ഇതരഥാ സമുച്ചയത്ഥേ ഗഹിതേ ‘‘ലക്ഖണഞ്ഞൂ വദന്തീ’’തി വചനം നിരത്ഥകം സിയാ. **കസ്മാ**തി ആരഭിത്വാ പപഞ്ചം കരോന്തി. കിം തേന, പരതോ ‘‘ചീവരമാസതോ പട്ഠായ...പേ॰... അതീതവസ്സംവുത്ഥാനമേവ പാപുണാതീ’’തി ഇമിനാ സിദ്ധത്താ ന വിചാരിതം, തേന വുത്തം ‘‘ലക്ഖണഞ്ഞൂ’’തി അചലവസേന. **സചേ പന ബഹിഉപചാരസീമായ ഠിതോ...പേ॰... സമ്പത്താനം സബ്ബേസം പാപുണാതീ**തി യത്ഥ കത്ഥചി വുത്ഥവസ്സാനന്തി അധിപ്പായോ ‘‘യത്ഥ കത്ഥചി വുത്ഥവസ്സാനം സബ്ബേസം സമ്പത്താനം പാപുണാതീ’’തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ അകാലചീവരസിക്ഖാപദവണ്ണനാ) **കങ്ഖാവിതരണിയം** വുത്തത്താ. ഗിമ്ഹാനം പഠമദിവസതോ പട്ഠായ വുത്തേ പന യസ്മാ അനന്തരാതീതം ഹേമന്തം ഏവ വുത്ഥാ നാമ ഹോന്തി, ന വസ്സം, തസ്മാ ‘‘മാതികാ ആരോപേതബ്ബാ’’തി വുത്തം. യേ വാ ഥേരേഹി പേസിതാ, തേസം പാപുണാതീതി കിര അത്ഥോ.

ചീവരക്ഖന്ധകവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. ചമ്പേയ്യക്ഖന്ധകവണ്ണനാ

ദ്വേനിസ്സാരണാദികഥാവണ്ണനാ

൩൯൫. അപ്പത്തോ നിസ്സാരണന്തി ഏത്ഥ നിസ്സാരണം നാമ കുലദൂസകാനംയേവ അനുഞ്ഞാതം, അയം പന കുലദൂസകോ ന ഹോതി, തസ്മാ ‘‘അപ്പത്തോ’’തി വുത്തോ. യദി ഏവം കഥം സുനിസ്സാരിതോ ഹോതീതി? **ചൂളവഗ്ഗേ** ‘‘ആകങ്ഖമാനോ സങ്ഘോ പബ്ബാജനീയകമ്മം കരേയ്യാ’’തി (ചൂളവ॰ ൨൭) വുത്തത്താ. ‘‘തസ്സപാപിയസികകമ്മാരഹസ്സ തസ്സപാപിയസികകമ്മം കരോന്തീ’’തി വചനതോ ചക്കം ബന്ധന്തി ഞാതബ്ബം.

ഉപാലിപുച്ഛാകഥാവണ്ണനാ

൪൦൦. **“പരതോ**തി ഉപാലിപുച്ഛതോ പര”ന്തി ലിഖിതം. **ദോസാരിതപാളിയം** “ഊനവീസതിവസ്സോ ന ആഗതോ വിപ്പന്നവത്ഥുകത്താ”തി വുത്തം. ഇമസ്മിം ചമ്പേയ്യക്ഖന്ധകേ അധമ്മകമ്മാനിയേവ ദ്വിധാ കത്വാ പഞ്ചാഗതാനീതി വേദിതബ്ബം. തേനേവ **പരിവാരേ** ഇമസ്മിം ഖന്ധകേ “പഞ്ച അധമ്മികാനീ”തി വുത്തം. “അന്ധമൂഗബധിരോ സോസാരിതോ”തി ഇമിനാ അപബ്ബജിതസ്സപി ഉപസമ്പദാ രുഹതീതി സിദ്ധം.

ചമ്പേയ്യക്ഖന്ധകവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. കോസമ്ബകക്ഖന്ധകവണ്ണനാ

കോസമ്ബകവിവാദകഥാവണ്ണനാ

൪൫൧. **സുത്തന്തികോ**തി ഏത്ഥ കിഞ്ചാപി “വിനയധരോ മാതികാധരോ”തി വുത്തം, ഉഭതോവിഭങ്ഗം പന സന്ധായ വുത്തം, ന ഖന്ധകഭാണകോ ഹോതി. **ആവുസോ ഏത്ഥ ആപത്തീ**തി വചനം ഉപാദായ “സോ തസ്സാ ആപത്തിയാ ആപത്തിദിട്ഠി ഹോതീ”തി വുച്ചതി. പച്ഛാ വിനയധരോ “വത്ഥുമ്ഹി സതി പമാണം, ന പഞ്ഞത്തിയ”ന്തി സതിം പടിലഭിത്വാ തസ്സാ ആപത്തിയാ ആപത്തിദിട്ഠി അഹോസി, തേന വുത്തം അഞ്ഞേ “അഞ്ഞേ ഭിക്ഖൂ തസ്സാ ആപത്തിയാ ആപത്തിദിട്ഠിനോ ഹോന്തീ”തി.

൪൫൫. “യഥാ മയാ ഞത്തീ”തി ലിഖന്തി “പഞ്ഞത്താ”തി ഏകവചനത്താ.

ദീഘാവുവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ

൪൫൮. “ഭൂതപുബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തോ”തി ലിഖന്തി. **പുരാണപോത്ഥകേസു** “ബാരാണസിയ”ന്തി നത്ഥി, “നത്ഥിഭാവോവ സുന്ദരോ”തി വദന്തി.

പാലിലേയ്യകഗമനകഥാവണ്ണനാ

൪൬൭. **രക്ഖിതവനസണ്ഡേ**തി സങ്ഗീതിത്ഥേരേഹി സുവിഞ്ഞേയ്യം കത്വാ വുത്തം. **“പാലിലേയ്യോ**തി ഗാമോ, തസ്സ വസേനാ”തിപി വദന്തി, തം **ധമ്മപദട്ഠകഥായ** ന വിരുജ്ഝതി.

അട്ഠാരസവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ

൪൭൨. **ന ത്വേവ…പേ॰… പടിബാഹിതബ്ബന്തി വദാമീ**തി ഏത്ഥ സേനാസനാരഹസ്സ യോ സേനാസനം പടിബാഹതി, തസ്സേവ ആപത്തി ദുക്കടസ്സ. “കലഹകാരകാദീനമേത്ഥ ഓകാസോ നത്ഥീതിആദികം സങ്ഘസ്സ കതികം വത്വാ തം ന പഞ്ഞാപേന്തസ്സ വാ ‘അഹം ബുദ്ധോ’തി പസയ്ഹ അത്തനാ അത്തനോ പഞ്ഞാപേത്വാ ഗണ്ഹന്തം ‘യുത്തിയാ ഗണ്ഹഥാ’തി വത്വാ വാരേന്തസ്സ വാ ദോസോ നത്ഥി. ഇധ കലഹവൂപസമനത്ഥം ആഗതാനം കോസമ്ബികാനമ്പി ‘യഥാവുഡ്ഢ’ന്തി അവത്വാ ‘വിവിത്തേ അസതി വിവിത്തം കത്വാപി ദാതബ്ബ’ന്തി വുത്തത്താ വിവിത്തം കത്വാ ദേന്തം പടിബാഹേന്തസ്സേവ

ആപത്തീതി കിര അയമത്ഥോ പാരിവാസികാദീനം വിഹാരപരിയന്തദാപനേന സാധിതബ്ബോ''തി ലിഖിതം.

സങ്ഘസാമഗ്ഗീകഥാവണ്ണനാ

൪൭൮. ''അഥ ഖോ തേ ഉക്ഖിത്താനുവത്തകാ ഭിക്ഖൂ തം ഉക്ഖിത്തകം ഭിക്ഖും ഓസാരേത്വാ യേന ഉക്ഖേപകാ ഭിക്ഖൂ...പേ॰... തസ്സ വത്ഥുസ്സ വൂപസമായ സങ്ഘസാമഗ്ഗിം കരോമാ''തി വചനം ദുവിഞ്ഞേയ്യവിനിച്ഛയം വിനയലക്ഖണകുസലസ്സ. വിജ്ജമാനേ ഹി കാരകസങ്ഘേ ഇതരോ സങ്ഘോ ഓസാരിതും ന ലഭതി. ഓസാരേന്തോ ചേ, തേ ഭിക്ഖൂ കാരകസങ്ഘേന സമാനലദ്ധികഭാവം പത്തത്താ തേന സമാനസംവാസകാ ഹോന്തി, തതോ ഉക്ഖേപകാനം ഛന്ദം അഗ്ഗഹേത്വാ ഓസാരേന്താനം കമ്മം കുപ്പതി, തസ്മാ ''തേന ഹി, ഭിക്ഖവേ, തം ഭിക്ഖും ഓസാരേഥാ''തി (മഹാവ॰ ൪൭൪) ഭഗവതോ വചനേന ഉക്ഖിത്താനുവത്തകാ ഓസാരേസും, ഉദാഹു നിസ്സീമം ഗന്ത്വാ, ഉദാഹു ഇതരേസം ഛന്ദം ഗഹേത്വാ ഓസാരേസും, നനു ഏത്തേസമഞ്ഞതരേനേത്ഥ ഭവിതബ്ബം, ന ച പനേതം **സബ്ബഗണ്ഠിപദേസു** വിചാരിതം. അയം പനേത്ഥ തക്കോ -

> ''യസ്മിം വത്ഥുസ്മിം സങ്ഘേന, കതകമ്മസ്സ ഭിക്ഖുനോ;
> സതി തസ്മിം ന അഞ്ഞസ്സ, പടിപ്പസ്സമ്ഭനം ഖമം.
>
> ''വിരമന്തേ തതോ ദോസോ, അപി സങ്ഘോ അകാരകോ;
> ഓസാരേതും അലം യസ്മാ, കാരകോ അനുലോമികോ''തി.

൪൭൭. ''അട്ഠ ദൂതങ്ഗാനി നാമ സോതാ ച ഹോതി, സാവേതാ ച ഉഗ്ഗഹേതാ ച ധാരേതാ ച വിഞ്ഞാതാ ച വിഞ്ഞാപേതാ ച കുസലോ ച സഹിതാസഹിതദസ്സനോ ച അകലഹകാരകോ ചാതി ഏതാനീ''തി വുത്തം.

കോസമ്ബകക്ഖന്ധകവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

മഹാവഗ്ഗസ്സ ലീനത്ഥപകാസനാ നിട്ഠിതാ.

നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

ചൂളവഗ്ഗവണ്ണനാ

൧. കമ്മക്ഖന്ധകവണ്ണനാ

അധമ്മകമ്മദ്വാദസകകഥാവണ്ണനാ

൪. **അസമ്മുഖാ കതം ഹോതീ**തിആദയോ തികാ കേവലം ദേസനാമത്തമേവ. ന ഹി തീഹി ഏവ അങ്ഗേഹി സമോധാനേഹി അധമ്മകമ്മം ഹോതി, ഏകേനപി ഹോതി ഏവ, അയമത്ഥോ ''തിണ്ണം, ഭിക്ഖവേ''തിആദിപാളിയാ (ചൂളവ॰ ന്ദ) സാധേതബ്ബോ. **''അപ്പടിഞ്ഞായ കതം ഹോതീ''**തി ലജ്ജിം സന്ധായ വുത്തം. കണ്ഹപക്ഖേ ''അദേസനാഗാമിനിയാ ആപത്തിയാ കതം ഹോതീ''തി സുക്കപക്ഖേ ''ദേസനാഗാമിനിയാ ആപത്തിയാ കതം ഹോതീ''തി ഇദം ദ്വയം പരതോ ''തീഹി, ഭിക്ഖവേ, അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതസ്സ ഭിക്ഖുനോ ആകങ്ഖമാനോ സങ്ഘോ തജ്ജനീയകമ്മം കരേയ്യ. അധിസീലേ സീലവിപന്നോ ഹോതീ''തി ഇമിനാ വിരുജ്ഝതി, അദേസനാഗാമിനിം ആപന്നോ ഹി ''അധിസീലേ സീലവിപന്നോ''തി വുച്ചതീതി. യുത്തമേതം, കത്ഥ അധിപ്പായോ ഏത്ഥ ചിന്തേതബ്ബോ. ഏത്ഥാഹ **ഉപതിസ്സത്ഥേരോ** ''തജ്ജനീയകമ്മസ്സ ഹി വിസേസേന ഭണ്ഡനകാരകത്തം അങ്ഗ''ന്തി **അട്ഠകഥായം** വുത്തം, തം പാളിയാ ആഗതനിദാനേന യുജ്ജതി, തസ്മാ സബ്ബത്തികേസുപി ഭണ്ഡനം ആരോപേത്വാ ഭണ്ഡനപച്ചയാ ആപന്നാപത്തിവസേന ഇദം കമ്മം കാതബ്ബം, തസ്മാ 'അധിസീലേ സീലവിപന്നോ'തി ഏത്ഥാപി പുബ്ബഭാഗേ വാ അപരഭാഗേ വാ ചോദനാസാരണാദികാലേ ഭണ്ഡനപച്ചയാ ആപന്നാപത്തിവസേനേവ കാരേതബ്ബം, ന കേവലം സങ്ഘാദിസേസപച്ചയാ കാതബ്ബ''ന്തി. ''അദേസനാഗാമിനിയാ ആപത്തിയാതി പാരാജികാപത്തിയാ'തി ഏത്തകമത്തം വത്വാ പരതോ 'അധിസീലേ പാരാജികസങ്ഘാദിസേസേ അജ്ഝാചാരാ'തി **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** വുത്ത''ന്തി ലിഖിതം. ''അധിസീലേ സീലവിപന്നോ'തി സങ്ഘാദിസേസം സന്ധായാ''തി **ഗണ്ഠിപദേ** ലിഖിതം. ഇദം **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** പുരിമവചനേന സമേതി, തസ്മാ തത്ഥ പച്ഛിമം പാരാജികപദം അത്ഥുദ്ധാരവസേന വുത്തം സിയാ , **അട്ഠകഥായഞ്ച** ''അദേസനാഗാമിനിയാതി പാരാജികാപത്തിയാ വാ സങ്ഘാദിസേസാപത്തിയാ വാ''തി വുത്തം, തത്ഥ പാരാജികാപത്തി അത്ഥുദ്ധാരവസേന വുത്താ സിയാ. യതോ **ഗണ്ഠിപദേ** ''അധിസീലേ സീലവിപന്നോ'തി സങ്ഘാദിസേസം സന്ധായാ''തി ഏത്തകമേവ ലിഖിതം, തസ്മാ സബ്ബത്ഥ **ഗണ്ഠിപദേ** സകലേന നയേന പാരാജികാപത്തിപച്ചയാ ഉപ്പന്നഭണ്ഡനഹേതു ന തജ്ജനീയകമ്മം കാതബ്ബം പയോജനാഭാവാ, സങ്ഘാദിസേസപച്ചയാ കാതബ്ബന്തി അയമത്ഥോ സിദ്ധോ ഹോതി. ന, സുക്കപക്ഖേ ''ദേസനാഗാമിനിയാ ആപത്തിയാ കതം ഹോതീ''തി (ചൂളവ॰ ൫) വചനതോതി ചേ? ന, ഏകേന പരിയായേന സങ്ഘാദിസേസസ്സപി ദേസനാഗാമിനിവോഹാരസമ്ഭവതോ,

യേന കമ്മേന സന്തജ്ജനം കരീയതി, തം **തജ്ജനീയകമ്മം** നാമ. യേന കമ്മേന നിസ്സായ തേ വത്ഥബ്ബന്തി നിസ്സിയതി ഭജാപിയതി നിയസ്സോ, തം **നിയസകമ്മം** നാമ. യേന തതോ ആവാസതോ, ഗാമതോ ച പബ്ബാജേന്തി കുലദൂസകം, തം **പബ്ബാജനീയകമ്മം** നാമ. യേന കമ്മേന അക്കുട്ഠഗഹട്ഠസമഞ്ഞപമേവ പടിസാരിയതി സോ അക്കോസകോ പച്ഛാ പേസിയതി, തം **പടിസാരണീയകമ്മം** നാമ. യേന സമാനസംവാസകഭൂമിതോ ഉക്ഖിപിയതി. ഛഡ്ഡീയതി സാതിസാരോ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന, തം കമ്മം **ഉക്ഖേപനീയകമ്മം** നാമാതി വേദിതബ്ബം.

൧൧. **''നിസ്സായ തേ വത്ഥബ്ബ''**ന്തി ഗരുനിസ്സയം സന്ധായ വുത്തം, ന ഇതരന്തി.

൨൧. **അസ്സജിപുനബ്ബസുകവത്ഥുസ്മിം** ''തേസു വിബ്ഭന്തേസുപി കമ്മം പടിപ്പസ്സമ്ഭേതും അനുഞ്ഞാതമ്പി സമ്മാവത്തന്താനംയേവാ''തി ലിഖിതം. സമ്മുഖാ വുത്തമേവ ഗിഹിപടിസംയുത്തം നാമ. പരമ്മുഖാ വുത്തം ദേസനം ഗച്ഛതി.

൪൧. ഖമാപേന്തേന ''ഖമാഹീ''തി വത്തബ്ബമത്തമേവ, ന ഉക്കുടികാദിസാമീചിനാ പയോജനന്തി. **അനുദൂത**ന്തി സഹായന്തി അത്ഥോ.

൫൦. **അദസ്സനേയേവ ഉക്ഖേപനീയം കാതബ്ബം,** ന അഞ്ഞഥാ. ''തജ്ജനീയാദികരണകാലേ ആപത്തിം രോപേത്വാ തസ്സാ അദസ്സനേ, അപ്പടികമ്മേ വാ ഭണ്ഡനകാരകാദിഅങ്ഗേഹി കാതബ്ബ''ന്തി ലിഖിതം.

തജ്ജനീയകമ്മാദീസു അയം പകിണ്ണകവിനിച്ഛയോതി വേദിതബ്ബോ. കിം തജ്ജനീയകമ്മം, തജ്ജനീയകമ്മസ്സ കിം മൂലം, കിം വത്ഥു, കിം പരിയോസാനം, കസ്മാ ''തജ്ജനീയകമ്മ''ന്തി വുച്ചതീതി? **കിം തജ്ജനീയകമ്മ**ന്തി വത്ഥുസ്മിം സതി കരണസമ്പത്തി. **തജ്ജനീയകമ്മസ്സ കിം മൂല**ന്തി സങ്ഘോ മൂലം. **തജ്ജനീയകമ്മസ്സ കിം വത്ഥൂ**തി കലഹജാതാപത്തിവത്ഥു. **കിം പരിയോസാന**ന്തി ഭാവനാപരിയോസാനം. **കസ്മാ തജ്ജനീയകമ്മന്തി വുച്ചതീ**തി സങ്ഘോ കലഹകാരകപുഗ്ഗലം കലഹേ ച ഭേദേ ച ഭയം ദസ്സേത്വാ ഖന്തിയാ ജനേതി, ഉപസമേ ജനേതി, തസ്മാ ''തജ്ജനീയകമ്മ''ന്തി വുച്ചതി. കഥം തജ്ജനീയകമ്മം കതം ഹോതി, കഥം അകതം. കിന്തി ച തജ്ജനീയകമ്മം കതം ഹോതി, കിന്തി ച അകതം. കേന ച തജ്ജനീയകമ്മം കതം ഹോതി, കേന ച അകതം. കത്ഥ ച തജ്ജനീയകമ്മം കതം ഹോതി, കത്ഥ ച അകതം. കായ വേലായ തജ്ജനീയകമ്മം കതം ഹോതി, കായ വേലായ അകതം ഹോതി? **കഥം തജ്ജനീയകമ്മം കതം ഹോതീ**തി സമഗ്ഗേന സങ്ഘേന ഞത്തിചതുത്ഥേന കമ്മേന. **കഥം അകതം ഹോതീ**തി വഗ്ഗേന സങ്ഘേന ഞത്തിചതുത്ഥേന കമ്മേന. **കിന്തി ച കതം ഹോതീ**തി കരണസമ്പത്തിയാ. **കിന്തി ച അകതം ഹോതീ**തി കരണവിപത്തിയാ. **കേന ച കതം ഹോതീ**തി സങ്ഘേന. **കേന ച അകതം ഹോതീ**തി ഗണേന പുഗ്ഗലേന. **കത്ഥ ച കതം ഹോതീ**തി യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ സങ്ഘോ തജ്ജനീയകമ്മം കരോതി, തസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ സമ്മുഖീഭൂതേ. **കത്ഥ ച അകതം ഹോതീ**തി യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ സങ്ഘോ തജ്ജനീയകമ്മം കരോതി, തസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ അസമ്മുഖീഭൂതേ. **കായ വേലായ കതം ഹോതീ**തി യദാ കലഹജാതാപത്തി സംവിജ്ജതി. **കായ വേലായ അകതം ഹോതീ**തി യദാ കലഹജാതാപത്തി ന സംവിജ്ജതി. കതിഹാകാരേഹി തജ്ജനീയകമ്മസ്സ പത്തകല്ലം ഹോതി, കതിഹാകാരേഹി അപത്തകല്ലം? സത്തഹാകാരേഹി തജ്ജനീയകമ്മസ്സ പത്തകല്ലം ഹോതി, സത്തഹാകാരേഹി അപത്തകല്ലം. കതമേഹി സത്തഹാകാരേഹി പത്തകല്ലം, കതമേഹി സത്തഹാകാരേഹി അപത്തകല്ലം ഹോതി? കലഹജാതാപത്തി ന സംവിജ്ജതി, സോ വാ പുഗ്ഗലോ അസമ്മുഖീഭൂതോ ഹോതി, സങ്ഘോ വാ വഗ്ഗോ ഹോതി, അസംവാസികോ വാ പുഗ്ഗലോ തസ്സം പരിസായം സംവിജ്ജതി, അചോദിതോ വാ ഹോതി അസാരിതോ വാ, ആപത്തിം വാ അനാരോപിതോ. ഇമേഹി സത്തഹാകാരേഹി തജ്ജനീയകമ്മസ്സ അപത്തകല്ലം ഹോതി, ഇതരേഹി സത്തഹാകാരേഹി പത്തകല്ലം ഹോതി. ഏവം സേസകമ്മേസൂതി.

കമ്മക്ഖന്ധകവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. പാരിവാസികക്ഖന്ധകവണ്ണനാ

പാരിവാസികവത്തകഥാവണ്ണനാ

൭൫. പാരിവാസികക്ഖന്ധകേ "മാ മം ഗാമപ്പവേസനം ആപുച്ഛഥാതി വുത്തേ അനാപുച്ഛാപി ഗാമം പവിസിതും വട്ടതീ"തി വദന്തി. സങ്ഘോ അത്തനോ പത്തട്ഠാനേ ഗഹേതും വട്ടതി. **ഓണോജനം** നാമ വിസ്സജ്ജനം. "തം പന പാരിവാസികേന പാപിതസ്സ അത്തനാ സമ്പടിച്ഛിതസ്സേവ പുനദിവസാദിഅത്ഥായ വിസ്സജ്ജനം കാതബ്ബം, അസമ്പടിച്ഛിത്വായേവ ചേ വിസ്സജ്ജേതി, ന ലഭതീ"തി വുത്തം.

൭൬. **പകതിയാവ നിസ്സയോതി** എത്ഥ "അന്തേവാസികാനം ആലയസബ്ഭാവേ യാവ വസ്സൂപനായികദിവസോ, താവ കപ്പതി, തസ്സ ആലയസ്സ സബ്ഭാവേ നിസ്സയോ ന പടിപ്പസ്സമ്ഭതീതി ചേ? ന വട്ടതി. തത്ഥ ഇദാനി ഖമാപേയ്യാമീതിആദിനാ വട്ടതീ"തി വുത്തം. തത്ഥ ഏകന്തേന വിസ്സട്ഠത്താ, ഇധ പന ഏകന്തേനേവ ദിന്നമ്പി സമഭാവോ ഇച്ഛിതബ്ബോ ഏവാതി ഏകേ. **പടിബലസ്സ വാ ഭിക്ഖുസ്സാതി** എത്ഥ "ലദ്ധസമ്മുതികേന ആണത്തോപി ഗരുധമ്മേഹി, അഞ്ഞേഹി വാ ഓവദിതും ന ലഭതീ"തി ലിഖിതം. **തതോ വാ പാപിട്ഠതരാതി** എത്ഥ "അസഞ്ചിച്ച ആപന്നസഞ്ചരിത്തതോ സുക്കവിസ്സട്ഠി പാപിട്ഠതരാതി അയമ്പി നയോ യോജേതബ്ബോ"തി വുത്തം. **പച്ചയന്തി** വസ്സാവാസികം. **സേനാസനം ന ലഭതി** സേയ്യപരിയന്തഭാഗിതായ. "ഉദ്ദേസാദീനി ദാതുമ്പി ന ലഭതീ"തി വദന്തി. "സചേ ദ്വേ പാരിവാസികാ ഗതട്ഠാനേ അഞ്ഞമഞ്ഞം പസ്സന്തി, ഉഭോഹിപി അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ആരോചേതബ്ബം അവിസേസേന 'ആഗന്തുകേന ആരോചേതബ്ബം, ആഗന്തുകസ്സ ആരോചേതബ്ബ'ന്തി വുത്തത്താ"തി വുത്തം. അഞ്ഞവിഹാരഗതേനാപി തത്ഥ പുബ്ബേ ആരോചിതസ്സ പുനാരോചനകിച്ചം നത്ഥി. "അനിക്ഖിത്തവത്തസ്സ ബഹി ആരോചിതസ്സ യഥാ പുന വിഹാരേ ആരോചനകിച്ചം നത്ഥി, ഏവം 'ആഗന്തുകസോധനത്ഥം ഉപോസഥദിവസേ ആരോചേതബ്ബ'ന്തി വചനഞ്ഹേത്ഥ സാധക"ന്തി വദന്തി.

൮൫. ഏകച്ഛന്നേ നിസിന്നസ്സാപി രത്തിച്ഛേദദുക്കടാപത്തിയോ ഹോന്തീതി ഏകേ. **അവിസേസേനാതി** പാരിവാസികസ്സ ഉക്ഖിത്തകസ്സാതി ഇമം ഭേദം അകത്വാ. "തദഹുപസമ്പന്നേപി പകതത്തേ"തി വചനതോ അനുപസമ്പന്നേഹി വസിതും വട്ടതി. "സമവസ്സാതി ഏതേന അപച്ഛാ അപുരിമം നിപജ്ജനേ ദിന്നമ്പി വത്തഭേദാപത്തിഭാവം ദീപേതീ"തി ലിഖിതം.

പാരിവാസികവത്തകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

മൂലായപടികസ്സനാരഹവത്തകഥാവണ്ണനാ

൮൬. **അത്തനോ അത്തനോ നവകതരന്തി** പാരിവാസികാദിനവകതരം. പഠമം സങ്ഘമജ്ഝേ പരിവാസം ഗഹേത്വാ നിക്ഖിത്തവത്തേന പുന ഏകസ്സപി സന്തികേ സമാദിയിതും, നിക്ഖിപിതുഞ്ച വട്ടതി. മാനത്തേ പന നിക്ഖിപിതും വട്ടതി. ഊനേ ഗണേ ചരണദോസത്താ ന ഗഹേതുന്തി ഏകേ. പഠമം ആദിന്നവത്തം ഏകസ്സ സന്തികേ യഥാ നിക്ഖിപിതും വട്ടതി, തഥാ സമാദിയിതുമ്പി വട്ടതീതി **പോരാണഗണ്ഠിപദേ**.

പാരിവാസികക്ഖന്ധകവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. സമുച്ചയക്ഖന്ധകവണ്ണനാ

സുക്കവിസ്സട്ഠികഥാവണ്ണനാ

൯൭. **"വേദയാമീതി** ജാനാമി, ചിത്തേന സമ്പടിച്ഛിത്വാ സുഖം അനുഭവാമി, ന തപ്പച്ചയാ അഹം ദുക്ഖിതോതി അധിപ്പായോ"തി ലിഖിതം. യസ്സ മാളകേ നാരോചിതം, തസ്സ ആരോചേത്വാ നിക്ഖിപിതബ്ബം. യസ്സ ആരോചിതം, തസ്സ പുന ആരോചനകിച്ചം നത്ഥി, കേവലം നിക്ഖിപിതബ്ബമേവ. വത്തം നിക്ഖിപിത്വാ വസന്തസ്സ ഉപചാരസീമാഗതാനം സബ്ബേസം ആരോചനകിച്ചം നത്ഥി. ദിട്ഠരൂപാനം സുതസദ്ദാനം ആരോചേതബ്ബം, അദിട്ഠഅസ്സുതാനമ്പി അന്തോദ്വാദസഹത്ഥഗതാനം ആരോചേതബ്ബം. "ഇദം വത്തം നിക്ഖിപിത്വാ വസന്തസ്സ ലക്ഖണ"ന്തി വുത്തം. "പരിക്ഖിത്തസ്സ വിഹാരസ്സ പരിക്ഖേപതോ'തിആദി കിഞ്ചാപി **പാളിയം** നത്ഥി, അഥ ഖോ അട്ഠകഥാചരിയാനം വചനേന തഥാ ഏവ പടിപജ്ജിതബ്ബ"ന്തി ച വുത്തം. **"അത്ഥിഭാവം സല്ലക്ഖേത്വാതി** ദ്വാദസഹത്ഥേ ഉപചാരേ സല്ലക്ഖേത്വാ, അനിക്ഖിത്തവത്താനം ഉപചാരസീമായ ആഗതഭാവം സല്ലക്ഖേത്വാ സഹവാസാദികം വേദിതബ്ബ"ന്തി ച വുത്തം. "നിക്ഖിപന്തേന ആരോചേത്വാ നിക്ഖിപിതബ്ബം, പയോജനം അത്ഥീ"തി ച വുത്തം, ന പന തം പയോജനം ദസ്സിതം. **ചിണ്ണമാനത്തോ ഭിക്ഖു അബ്ഭേതബ്ബോതി** ചിണ്ണമാനത്തസ്സ ച അബ്ഭാനാരഹസ്സ ച നിന്നാനാകാരണത്താ അഞ്ഞഥാ "അബ്ഭാനാരഹോ അബ്ഭേതബ്ബോ"തി വത്തബ്ബം സിയാ. ഉക്ഖേപനീയകമ്മകതോപി അത്തനോ ലദ്ധിഗ്ഗഹണവസേന സഭാഗഭിക്ഖുമ്ഹി സതി തസ്സ അനാരോചാപേതും ന ലഭതി.

പരിവാസകഥാവണ്ണനാ

൧൦൨. "അനന്തരായികസ്സ പന അന്തരായികസഞ്ഞായ ഛാദയതോ അച്ഛന്നാവാ"തി പാഠോ. അവേരിഭാവേന സഭാഗോ **അവേരിസഭാഗോ**. "സഭാഗസങ്ഘാദിസേസം ആപന്നസ്സ പന സന്തികേ ആവി കാതും ന വട്ടതീ"തി പസങ്ഗതോ ഇധേവ പകാസിതം. ലഹുകേസു പടിക്ഖേപോ നത്ഥി. തത്ഥ ഞത്തിയാ ആവി കത്വാ ഉപോസഥം കാതും അനുഞ്ഞാതത്താ ലഹുകസഭാഗം ആവി കാതും വട്ടതീതി. സഭാഗസങ്ഘാദിസേസം പന ഞത്തിയാ ആരോചനം ന വട്ടതീതി കിര. "തസ്സ സന്തികേ തം ആപത്തിം പടികരിസ്സതീ'തി (മഹാവ॰ ൧൭൧) വുത്തത്താ ലഹുകസ്സേവായമനുഞ്ഞാതാ . ന ഹി സക്കാ സുദ്ധസ്സ ഏകസ്സ സന്തികേ സങ്ഘാദിസേസസ്സ പടികരണം കാതു"ന്തി ലിഖിതം. ലഹുകേസുപി സഭാഗം ആവി കാതും ന വട്ടതീതി, തസ്മാ ഏവ ഹി ഞത്തിയാ ആവികരണം അനുഞ്ഞാതം, ഇതരഥാ തം നിരത്ഥകം സിയാ. അഞ്ഞമഞ്ഞാരോചനസ്സ വട്ടതി, തതോ ന വട്ടതീതി ദീപനത്ഥമേവ ഞത്തിയാ ആവികരണമനുഞ്ഞാതം, തേനേവ ഇധ **"സഭാഗസങ്ഘാദിസേസം ആപന്നസ്സാ"**തിആദി വുത്തം. അയമത്ഥോ "ഏത്താവതാ തേ ദ്വേ നിരാപത്തികാ ഹോന്തി, തേസം സന്തികേ സേസേഹി സഭാഗാപത്തിയോ ദേസേതബ്ബാ"തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനവണ്ണനാ) വചനേന **കങ്ഖാവിതരണിയം** പകാസിതോവ. സങ്ഘാദിസേസം പന ഞത്തിയാ ആരോചേത്വാ ഉപോസഥം കാതും വട്ടതി. തസ്സാ ഞത്തിയാ അയമത്ഥോ യദാ സുദ്ധം ഭിക്ഖും പസ്സിസ്സതി, തസ്സ സന്തികേ ആരോചനവസേന പടികരിസ്സതി. ഏവം പടികതേ "ന ച, ഭിക്ഖവേ, സാപത്തികേന പാതിമോക്ഖം സോതബ്ബം, യോ

സുണേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി (ചൂളവ॰ ൩൮൫) വുത്താപത്തിതോ മോക്ഖോ ഹോതീതി, തസ്മാ ''ഗരുകം വാ ഹോതു ലഹുകം വാ, ഞത്തിയാ ആവി കാതും വട്ടതീ''തി വുത്തം, ഉഭോസു നയേസു യുത്തതരം ഗഹേതബ്ബം.

നാമഞ്ചേവ ആപത്തി ചാതി ''തേന തേന വീതിക്കമേനാപന്നാപത്തി **ആപത്തി**. **നാമ**ന്തി തസ്സാ ആപത്തിയാ നാമ''ന്തി ലിഖിതം. **ആരോചേത്വാ നിക്ഖിപിതബ്ബ**ന്തി എത്ഥ ആരോചനം വത്തഭേദദുക്കടപരിഹരണപ്പയോജനന്തി വേദിതബ്ബം. **അകാരണമേത**ന്തി ''സമ്ബഹുലാ സങ്ഘാദിസേസാ ആപത്തിയോ ആപജ്ജി''ന്തി വുത്തേ വുട്ഠാനതോ.

ദസസതം രത്തിസതന്തി ദസസതം ആപത്തിയോ രത്തിസതം ഛാദേത്വാതി യോജേതബ്ബം. **അഗ്ഘസമോധാനോ നാമ** സഭാഗവത്ഥുകായോ സമ്ബഹുലാ ആപത്തിയോ ആപന്നസ്സ ബഹുരത്തിം പടിച്ഛാദിതാപത്തിയം നിക്ഖിപിത്വാ ദാതബ്ബോ, ഇതരോ നാനാവത്ഥുകാനം വസേനാതി അയമേതേസം വിസേസോതി.

പരിവാസകഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

''ഗാമസ്സാതി ന വുത്ത''ന്തി വചനതോ കിര ഗാമൂപചാരേപി വട്ടതീതി അധിപ്പായോതി ലിഖിതം. വുത്തഞ്ച **''അയം പന വിസേസോ''**തി. ''എത്ഥ അട്ഠകഥാചരിയാവ പമാണം. യുത്തം ന ദിസ്സതീ''തി ലിഖിതം. **അനുഗണ്ഠിപദേ** പന ''അയം പന വിസേസോ, ആഗന്തുകസ്സ...പേ॰... ഓക്കമിത്വാ ഗച്ഛതി, രത്തിച്ഛേദോ ഹോതിയേവാ''തി വചനേ ഹേട്ഠാ ''അന്തോഅരുണേ ഏവ നിക്ഖമിത്വാ ഗാമൂപചാരതോ ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതേ അതിക്കമിത്വാ''തിആദിനാ നയേന ഗരും കത്വാ വചനതോ, ഭിക്ഖുനീനം ഗരുകവസേനേവ തത്ഥ തത്ഥ സിക്ഖാപദാനം പഞ്ഞത്തത്താ ച തദനുരൂപവസേനേവ അട്ഠകഥാചരിയേന ഭിക്ഖുനീനം ഗരും കത്വാ മാനത്തചരണവിധിദസ്സനത്ഥം ''യത്തകാ പുരേഭത്തം വാ''തിആദി വുത്തം. **കുരുന്ദി**ആദീസു വുത്തവചനേന കരോന്തസ്സപി ദോസോ നത്ഥീതി ദസ്സേതും കേവലം ലക്ഖണമത്തമേവ വുത്തം, തദുഭയമ്പി തേന തേന പരിയായേന യുജ്ജതി, വിനിച്ഛയേ പത്തേ ലക്ഖണേ ഏവ ഠാതബ്ബതോ **കുരുന്ദി**ആദീസു വുത്തവചനം പച്ഛാ വുത്തം. പയോഗോ പന പുരിമോവ. യഥാ ചേത്ഥ, തഥാ സചേ കാചി ഭിക്ഖുനീ ദ്വേ ലേഡ്ഡുപാതേ അനതിക്കമിത്വാ അരുണം ഉട്ഠപേതി, ദോസോ നത്ഥി, തഥാപി **സബ്ബട്ഠകഥാസു** വുത്തത്താ ''പുരിമമേവ ആചിണ്ണ''ന്തി വുത്തം. **പരിവാസവത്താദീന**ന്തി ''പരിവാസനിസ്സയപടിപ്പസ്സദ്ധിആദീനം ഉപചാരസീമായ പരിച്ഛിന്നത്താ ഭിക്ഖുനുപസ്സയസ്സ ഉപചാരസീമാവ ഗഹേതബ്ബാ, ന ഗാമോ''തി ലിഖിതം. **''തസ്മിം ഗാമേ ഭിക്ഖാചാരോ സമ്പജ്ജതീ'**തിആദി പവാരിതവസേന വുത്തം. ന ഹി തത്ഥ അന്തോഗാമേ വിഹാരോ അത്ഥീ''തി ച ലിഖിതം, ''തമ്പി തേന പരിയായേന യുജ്ജതി, ന അത്ഥതോ''തി ച.

പടിച്ഛന്നപരിവാസാദികഥാവണ്ണനാ

൧൪൬. **''വിസും മാനത്ഥം ചരിതബ്ബ**ന്തി മൂലായ പടികസ്സനം അകത്വാ വിസും കമ്മവാചായാ''തി ച ലിഖിതം. ''സങ്ഘാദിസേസാപത്തീ''തി വുത്തത്താ ഏകോവ, ഏകവത്ഥുമ്ഹി ആപന്നാ സങ്ഘാദിസേസാ ഥുല്ലച്ചയദുക്കടമിസ്സകാ നാമ. **മക്ഖധമ്മോ** നാമ ഛാദേതുകാമതാ.

൧൪൭. **ധമ്മതാ**തി ധമ്മതായ, തഥാതായാതി അത്ഥോ ''അലജ്ജിതാ''തി എത്ഥ വിയ.

൧൪൮. **പുരിമം ഉപാദായ ദ്വേ മാസാ പരിവസിതബ്ബാ**തി എത്ഥ ''പരിവസിതദിവസാപി ഗണനൂപഗാ ഹോന്തീ''തി ലിഖിതം.

൧൮൪. **തസ്മിം ഭൂമിയ**ന്തി തസ്സം ഭൂമിയം. **സമ്ബഹുലാ സങ്ഘാദിസേസാ ആപത്തിയോ ആപജ്ജതി പരിമാണമ്പീ**തിആദി ജാതിവസേനേകവചനം.

സമുച്ചയക്ഖന്ധകവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. സമഥക്ഖന്ധകവണ്ണനാ

സമ്മുഖാവിനയകഥാവണ്ണനാ

൧൮൫-൧൮൭. യത്ഥ യത്ഥ കമ്മവാചായ ''അയ''ന്തി വാ ''ഇമേ''തി വാ സമ്മുഖാനിദ്ദേസനിയമോ അത്ഥി, സബ്ബം തം കമ്മം സമ്മുഖാകരണീയമേവ, ന കേവലം തജ്ജനീയാദിപഞ്ചവിധമേവ. പഞ്ചവിധസ്സേവ പന ഉദ്ധരിത്വാ ദസ്സനം കമ്മക്ഖന്ധകേ താവ തസ്സേവ പാളിആരുള്ഹത്താ, ചതുവീസതിയാ പാരാജികേസു വിജ്ജമാനേസു പാരാജികകണ്ഡേ ആഗതാനംയേവ ചതുന്നം ഉദ്ധരിത്വാ ദസ്സനം വിയാതി വേദിതബ്ബം. തത്ഥ ''പുഗ്ഗലസ്സ സമ്മുഖതാ ഹത്ഥപാസൂപഗമനമേവാ''തി വുത്തം, തം കാരണം സമ്മുഖാകരണീയസ്സപി സമ്മുഖാനിദ്ദേസനിയമാഭാവതോ. കാമം അയമത്ഥോ **കമ്മക്ഖന്ധകേ**യേവ ''തീഹി, ഭിക്ഖവേ, അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതം തജ്ജനീയകമ്മം അധമ്മകമ്മഞ്ച ഹോതി... പേ॰... അസമ്മുഖാകതം ഹോതീ''തി (ചൂളവ॰ ൪) വചനേനേവ സിദ്ധോ, തത്ഥ പന ആപത്തി ന ദസ്സിതാ. ഇധ ''യോ കരേയ്യ, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ''തി തത്ഥ ഭവിതബ്ബാപത്തിദസ്സനത്ഥം ഇദം ആരദ്ധന്തി വേദിതബ്ബം. ''സമ്മുഖാവിനയപതിരൂപകേന വൂപസന്തമ്പി സമ്മുഖാവിനയേനേവ വൂപസന്തഗണനം ഗച്ഛതീതി ദസ്സേതും 'അധമ്മവാദീ പുഗ്ഗലോ'തിആദി ആരദ്ധ''ന്തി വുത്തം, ലിഖിതഞ്ച. ഏവം വൂപസന്തം സമ്മുഖാവിനയപതിരൂപകേന വൂപസന്തം നാമ ഹോതി, ന സമ്മുഖാവിനയേന ച അഞ്ഞേന കേനചീതി ദസ്സേതും ഇദമാരദ്ധന്തി ആചരിയോ.

സതിവിനയകഥാവണ്ണനാ

൧൯൬. ദബ്ബസ്സ കമ്മവാചായ ''സങ്ഘോ ഇമം ആയസ്മന്തം ദബ്ബ''ന്തി സമ്മുഖാനിദ്ദേസോ നത്ഥി, തഥാപി ''പഠമം ദബ്ബോ യാചിതബ്ബോ''തി വചനേന സമ്മുഖാകരണീയതാ തസ്സ സിദ്ധാ. തഥാ അഞ്ഞത്ഥാപി യഥാസമ്ഭവം ലേസോ വേദിതബ്ബോ. സതിവേപുല്ലപ്പത്തസ്സ ദാതബ്ബോ വിനയോ **സതിവിനയോ**.

അമൂള്ഹവിനയകഥാവണ്ണനാ

൧൯൫-൭. ''യസ്സ ഉമ്മത്തകസ്സ തംതംവീതിക്കമതോ അനാപത്തി, താദിസസ്സേവ അമൂള്ഹവിനയം ദാതും വട്ടതീതി അമൂള്ഹസ്സ കത്തബ്ബവിനയോ അമൂള്ഹവിനയോ''തി ലിഖിതം, തം യുത്തം ''സങ്ഘോ ഗഗ്ഗസ്സ ഭിക്ഖുനോ അമൂള്ഹസ്സ അമൂള്ഹവിനയം ദേതീ''തി വചനതോ. ''തീണിമാനി, ഭിക്ഖവേ, അധമ്മികാനി അമൂള്ഹവിനയസ്സ ദാനാനീ''തി ഇമസ്സ

വിഭങ്ഗേ "ന സരാമീ"തി വചനം വീതിക്കമകാലം സന്ധായ തസ്സ വിഭങ്ഗസ്സ പവത്തത്താ. അമൂള്ഹവിനയദാനകാലേ പനസ്സ അമൂള്ഹതാ വിനിച്ഛിതബ്ബാ.

പടിഞ്ഞാതകരണകഥാവണ്ണനാ

൨൦൦. "അപ്പടിഞ്ഞായ ഭിക്ഖൂനം കമ്മാനി കരോന്തീ"തി ആരഭന്തസ്സ കാരണം വുത്തമേവ. പടിഞ്ഞാതേന കരണം **പടിഞ്ഞാതകരണം**.

തസ്സപാപിയസികാകഥാവണ്ണനാ

൨൦൭. "തീഹി, ഭിക്ഖവേ, അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതം തസ്സപാപിയസികാകമ്മ"ന്തി ആരഭിത്വാ പഞ്ച അങ്ഗാനി ദസ്സേത്വാ പാളി ഗതാ, "സാ പേയ്യാലേന സങ്ഖിപിത്വാ ഗതാതി ഞാതബ്ബ"ന്തി ലിഖിതം. തഥാ സുക്കപക്ഖേപി.

തിണവത്ഥാരകാദികഥാവണ്ണനാ

൨൧൪. "സബ്ബേഹേവ ഏകജ്ഝം സന്നിപതിതബ്ബ"ന്തി ഛന്ദദാനസ്സ പടിക്ഖിത്തത്താ **പവാരണക്ഖന്ധകട്ഠകഥായഞ്ച** "ഭിന്നസ്സ ഹി സങ്ഘസ്സ സമഗ്ഗകരണകാലേ, തിണവത്ഥാരകസമഥേ, ഇമസ്മിഞ്ച പവാരണസങ്ഗഹേതി ഇമേസു തീസു ഠാനേസു ഛന്ദം ദാതും ന വട്ടതീ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൪൧) വുത്തത്താ ഇധ **ആഗന്ത്വാ വാ ഛന്ദം ദത്വാ പരിവേണാദീസു നിസിന്നാ**തി ഇദം വിരുജ്ഝതി വിയ ഖായതീതി ചേ? ന ഖായതി അധിപ്പായഞ്ഞൂനം. അയഞ്ഹേത്ഥ അധിപ്പായോ - വിസുജ്ഝിതുകാമേഹി സബ്ബേഹേവ സന്നിപതിതബ്ബം, അസന്നിപതിതസ്സ നത്ഥി സുദ്ധി ഛന്ദദായകസ്സ. കേവലം തം കമ്മം സന്നിപതിതാനം സമ്പജ്ജതി. **അട്ഠകഥായം** വിസുജ്ഝിതുകാമാനം ഛന്ദം ദാതും ന വട്ടതീതി അധിപ്പായോ. ഇതരഥാ പാളിയാ ച വിരുജ്ഝതി. "ഠപേത്വാ യേ ന തത്ഥ ഹോന്തീ"തി ഹി അയം പാളി സന്നിപാതം ആഗന്ത്വാ ഛന്ദം ദത്വാ ഠിതാനം അത്ഥിതം ദീപേതി. നിസ്സീമഗതേ സന്ധായ വുത്തം സിയാതി ചേ? നിസ്സീമഗതേ ഠപേത്വാ ഇധ കിം, തസ്മാ യോ സാമഗ്ഗിഉപോസഥേ ഛന്ദം ദത്വാ തിട്ഠതി ചേ, നാനാസംവാസകഭൂമിയംയേവ തിട്ഠതി, തസ്സ ഛന്ദദായകസ്സ പവാരണസങ്ഗഹോപി നത്ഥി. യോ ച തിണവത്ഥാരകകമ്മേ നാഗച്ഛതി, സോ താഹി ആപത്തീഹി ന സുജ്ഝതീതി വേദിതബ്ബം. യസ്സ ഏതം ന രുച്ചതി , തസ്സ **പരിവാരേ** വുത്തപരിസതോ കമ്മവിപത്തിലക്ഖണം വിരുജ്ഝതി, തത്ഥ ഹി കേവലം ഛന്ദാരഹാനം ഛന്ദോ അനാഹടോ ഹോതി സചേ, അകതം തബ്ബിപരീതേന സമ്പത്തിദീപനതോതി വുത്തം ഹോതി. തഥാ പത്തകല്ലലക്ഖണമ്പി വിരുജ്ഝതി. തേസു തീസു ഠാനേസു കമ്മപ്പത്തായേവ സബ്ബേ, ന തത്ഥ ഛന്ദാരഹോ അത്ഥീതി ചേ? ന, ചതുവഗ്ഗാദികരണവിഭാജനേ അവിസേസേത്വാ ഛന്ദാരഹസ്സ ആഗതത്താ, തം സാമഞ്ഞതോ വുത്തം. ഇദഞ്ച ആവേണികലക്ഖണം, തേനേവ സതിപി ദിട്ഠാവികമ്മേ ഇദം പടികുട്ഠകതം ന ഹോതീതി ചേ? ന, നാനത്തസഭാവതോ. ഇധ ഹി യേ പന "ന മേതം ഖമതീ'തി അഞ്ഞമഞ്ഞം ദിട്ഠാവികമ്മം കരോന്തീ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൨൧൪) വചനതോ ന സങ്ഘസ്സ ദിട്ഠാവികമ്മം കതം. തസ്മിം സതി പടികുട്ഠകതമേവ ഹോതി. അഞ്ഞഥാ പുബ്ബഭാഗാ താ ഞത്തിയോ നിരത്ഥികാ സിയും, ന ച **പരിവാരട്ഠകഥായം** ഛന്ദാരഹാധികാരേ നയോ ദിന്നോ. **പവാരണക്ഖന്ധകട്ഠകഥായം** "തീസു ഠാനേസു ഛന്ദം ദാതും ന വട്ടതീ"തി (മഹാവ॰ അട്ഠ॰ ൨൪൧) വുത്തത്താ വിരുജ്ഝതീതി ചേ? ന, അട്ഠകഥായ പമാണഭാവേ സതി "ഇധ ഛന്ദം ദത്വാ പരിവേണാദീസു നിസിന്നാ"തിആദി വചനേ സുദ്ധികാമതോ ഏവ ഗഹിതേ സബ്ബം ന വിരുജ്ഝതീതി ഏകേ. "ആഗന്ത്വാ വാ ഛന്ദം ദത്വാ പരിവേണാദീസു നിസിന്നാ, തേ ആപത്തീഹി ന വുട്ഠഹന്തീ"തി ഇദം ന വത്തബ്ബം. കസ്മാ? ഹേട്ഠാ "സബ്ബേഹേവ ഏകജ്ഝം സന്നിപതിതബ്ബ"ന്തി ഛന്ദദാനസ്സ പടിക്ഖേപവചനതോ **അട്ഠകഥായം** "തീസു ഠാനേസു ഛന്ദം ദാതും ന വട്ടതീ"തി വുത്തത്താ, **അന്ധകട്ഠകഥായ**മ്പി തഥേവ വുത്തത്താ ചാതി? ന, ഏകജ്ഝമേവ കമ്മേ കരീയമാനേ യോ ഇധ "സുണാതു മേ, ഭന്തേ, സങ്ഘോ, അമ്ഹാകം...പേ॰... ഗിഹിപടിസംയുത്ത"ന്തി സാധാരണഞത്തിം ഠപേത്വാ പുന "സുണന്തു മേ, ആയസ്മന്താ"തിആദിനാ അസാധാരണഞത്തിയോ ഠപേത്വാ "സുണാതു മേ, ഭന്തേ സങ്ഘോ, അമ്ഹാകം...പേ॰... ഏവമേതം ധാരയാമീ"തി ഏകതോപക്ഖികാനം സന്ധിയാ കതായ തദനന്തരേ കേനചി കരണീയേന ഛന്ദം ദത്വാ ഗച്ഛതി, തസ്സ ആപത്തീഹി വുട്ഠാനം നത്ഥി. അപരേസമ്പി ഏകതോപക്ഖികാനം അബ്ഭന്തരേ ഠിതത്താ വിഭൂതത്താ കരണസ്സ അയമത്ഥോവ വുത്തോ. സാധാരണവസേന ദുതിയായ ഞത്തിയാ ഠപിതായ യേ തസ്മിം ഖണേ ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചാസു അനാരദ്ധാസു, അപരിയോസിതാസു വാ ഛന്ദം ദത്വാ ഗച്ഛന്തി, തേസമ്പി ന വുട്ഠാതി ഏവ. **യേ ന തത്ഥ ഹോന്തീ**തി പദസ്സ ച യേ വുത്തപ്പകാരേന നയേന തത്ഥ ന ഹോന്തീതി അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. വുത്തപ്പകാരത്ഥദീപനത്ഥഞ്ച **അട്ഠകഥായം** "ഛന്ദം ദത്വാ പരിവേണാദീസു നിസിന്നാ"തി ഇദമേവ അവത്വാ "യേ പന തേഹി വാ സദ്ധിം ആപത്തിം ആപജ്ജിത്വാപി തത്ഥ അനാഗതാ, ആഗന്ത്വാ വാ ഛന്ദം ദത്വാ പരിവേണാദീസു നിസിന്നാ"തി വുത്തം, ഏവം പുബ്ബേനാപരം സന്ധീയതി. **"പാളിയാ** ച തത്ഥ ദിട്ഠാവികമ്മേന കമ്മസ്സ അകുപ്പതാ വേദിതബ്ബാ"തി വുത്തം.

അധികരണകഥാവണ്ണനാ

൨൨൨. **ചിത്തുപ്പാദോ വിവാദോ**. വിവാദസദ്ദോപി കാരണൂപചാരേന കുസലാദിസങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി. തം സന്ധായ **"സമഥേഹി ച അധികരണീയതായ അധികരണ"**ന്തി വുത്തം. അഥ വാ വിവാദഹേതുഭൂതസ്സ ചിത്തുപ്പാദസ്സ വൂപസമേന സമ്ഭവസ്സ സദ്ദസ്സപി വൂപസമോ ഹോതീതി ചിത്തുപ്പാദസ്സപി സമഥേഹി അധികരണീയതാ പരിയായോ സമ്ഭവതി. "കുസലചിത്താ വിവദന്തീ"തി വുത്തവിവാദേപി "വിപച്ചതായ വോഹാരോ"തി വുത്തം, ന വുത്തവചനഹേതുവസേനാതി വേദിതബ്ബം.

൨൨൨. "ആപത്തിഞ്ഹി ആപജ്ജന്തോ കുസലചിത്തോ വാ"തി വചനതോ കുസലമ്പി സിയാതി ചേ? ന തം ആപത്താധികരണം സന്ധായ വുത്തം, യോ ആപത്തിം ആപജ്ജതി, സോ തീസു ചിത്തേസു അഞ്ഞതരചിത്തസമങ്ഗീ ഹുത്വാ ആപജ്ജതീതി ദസ്സനത്ഥം "യം കുസലചിത്തോ ആപജ്ജതീ"തിആദി വുത്തം. യോ "പഞ്ഞത്തിമത്തം ആപത്താധികരണ"ന്തി വദേയ്യ, തസ്സ അകുസലാദിഭാവോപി ആപത്താധികരണസ്സ ന യുജ്ജതേവ വിവാദാധികരണാദീനം വിയാതി ചേ? ന, "നത്ഥാപത്താധികരണം കുസല"ന്തി ഇമിനാ വിരോധസമ്ഭവതോ. **അനുഗണ്ഠിപദേ** പന "ആപത്താധികരണം നാമ തഥാപവത്തമാനഅകുസലചിത്തുപ്പാദരൂപക്ഖന്ധാനമേതം അധിവചനം. അവസിട്ഠേസു കുസലാബ്യാകതപഞ്ഞത്തീസു 'ആപത്താധികരണം സിയാ അകുസലം സിയാ അബ്യാകത'ന്തി വചനതോ പഞ്ഞത്തിതാവ പടിസിദ്ധാ കുസലത്തികേ അപരിയാപന്നത്താ. കുസലപടിസേധേനേവ തേന സമാനഗതികത്താ കിരിയാബ്യാകതാനമ്പി പടിസേധോ വേദിതബ്ബോ, കിരിയാബ്യാകതാനം വിയ അനുഗമനതോ വിപാകാബ്യാകതാനമ്പി പടിസേധോ കതോവ ഹോതി, തഥാപി അബ്യാകതസാമഞ്ഞതോ രൂപക്ഖന്ധേന സദ്ധിം വിപാകകിരിയാബ്യാകതാനമ്പി അധിവചനന്തി

വേദിതബ്ബ”ന്തി വുത്തം. തഥ “കുസലചിത്തം അങ്ഗം ഹോതീ”തി വിനയേ അപകതഞ്ഞുനോ സന്ധായ വുത്തം അപ്പഹരിതകരണാദികേ സതി. **തസ്മാതി** യസ്മാ “നത്ഥി ആപത്താധികരണം കുസല”ന്തി വത്തും ന സക്കാ, തസ്മാ കുസലചിത്തം അങ്ഗം ന ഹോതീതി അത്ഥോ. യദി ഏവം കസ്മാ “തിചിത്തം തിവേദന”ന്തി വുച്ചതീതി ചേ? തം ദസ്സേതും **“നയിദ”**ന്തിആദി ആരദ്ധന്തി ഏകേ. ആപത്തിസമുട്ഠാപകചിത്തം അങ്ഗപ്പഹോനകചിത്തം നാമ. **“ഏകന്തതോതി** യേഭുയ്യേനാതി അത്ഥോ, ഇതരഥാ വിരുജ്ഝതി. കസ്മാ? ‘യസ്സാ സചിത്തകപക്ഖേ ചിത്തം അകുസലമേവ ഹോതീ’തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ പഠമപാരാജികവണ്ണനാ) വുത്തത്താ”തി വദന്തി. തേന കിം? വിപാകോ നത്ഥി, കസ്മാ? ഏകന്താകുസലത്താ, തസ്മാ കഥാവ തത്ഥ നത്ഥി. യത്ഥ പന അത്ഥി, തം ദസ്സേന്തോ **“യം പന പണ്ണത്തിവജ്ജ”**ന്തിആദിമാഹ. **അസഞ്ചിച്ച പന കിഞ്ചി അജാനന്തസ്സ…പേ॰… അബ്യാകതം ഹോതീതി** ഭിക്ഖുമ്ഹി കമ്മട്ഠാനഗതചിത്തേന നിപന്നേ, നിദ്ദായന്തേ വാ മാതുഗാമോ ചേ സേയ്യം കപ്പേതി, തസ്സ ഭിക്ഖുനോ വിജ്ജമാനമ്പി കുസലചിത്തം ആപത്തിയാ അങ്ഗം ന ഹോതി, തസ്മാ തസ്മിം ഖണേ സേയ്യാകാരേന വത്തമാനരൂപമേവ ആപത്താധികരണം നാമ. ഭവങ്ഗചിത്തേ വിജ്ജമാനേപി ഏസേവ നയോ. തസ്മിഞ്ഹി ഖണേ ഉട്ഠാതബ്ബേ ജാതേ അനുട്ഠാനതോ രൂപക്ഖന്ധോവ ആപത്തി നാമ, ന വിപാകേന സദ്ധിം. സചേ പന വദേയ്യ, തസ്സ ഏവംവാദിനോ അചിത്തകാനം കുസലചിത്തം ആപജ്ജേയ്യ. കിം വുത്തം ഹോതി? ഏളകലോമം ഗഹേത്വാ കമ്മട്ഠാനമനസികാരേന തിയോജനം അതിക്കമന്തസ്സ, പണ്ണത്തിം അജാനിത്വാ പദസോ ധമ്മം വാചേന്തസ്സ ച ആപജ്ജിതബ്ബാപത്തിയാ കുസലചിത്തം ആപജ്ജേയ്യാതി. ആപജ്ജതിയേവാതി ചേ? നാപജ്ജതി. കസ്മാ? “നത്ഥി ആപത്താധികരണം കുസല”ന്തി വചനതോ.

ചലിതോ കായോ, പവത്താ വാചാ, **അഞ്ഞതരമേവ അങ്ഗന്തി** അഞ്ഞതരമേവ ആപത്തീതി അത്ഥോ. കേവലം പഞ്ഞത്തിയാ അകുസലാദിഭാവാസമ്ഭവതോ ആപത്തിതാ ന യുജ്ജതി. ആപത്തിം ആപജ്ജന്തോ തീസു അഞ്ഞതരസമങ്ഗീ ഹുത്വാ ആപജ്ജതീതി ദസ്സനത്ഥം **“യം കുസലചിത്തോ”**തിആദി വുത്തം. തസ്സത്ഥോ - പഥവീഖണനാദീസു കുസലചിത്തക്ഖണേ വീതിക്കമവസേന പവത്തരൂപസമ്ഭവതോ കുസലചിത്തോ വാ അബ്യാകതാപത്തിം ആപജ്ജതി. തഥാ അബ്യാകതചിത്തോ വാ അബ്യാകതരൂപസങ്ഖാതം അബ്യാകതാപത്തിം ആപജ്ജതി, പാണാതിപാതാദീസു അകുസലചിത്തോ വാ അകുസലാപത്തിം ആപജ്ജതി, രൂപം പനേത്ഥ അബ്ബോഹാരികം. സുപിനപസ്സനകാലാദീസു പാണാതിപാതാദിം കരോന്തോ സഹസേയ്യാദിവസേന ആപജ്ജിതബ്ബാപത്തിം ആപജ്ജന്തോ അകുസലചിത്തോ അബ്യാകതാപത്തിം ആപജ്ജതീതി വേദിതബ്ബോ. **ഇദം വുച്ചതി ആപത്താധികരണം അകുസലന്തി** അകുസലചിത്തുപ്പാദോ. **പോരാണഗണ്ഠിപദേസു** പന “പുഥുജ്ജനോ കല്യാണപുഥുജ്ജനോ സേക്ഖോ അരഹാതി ചത്താരോ പുഗ്ഗലേ ദസ്സേത്വാ തേസു അരഹതോ ആപത്താധികരണം അബ്യാകതമേവ, തഥാ സേക്ഖാനം, തഥാ കല്യാണപുഥുജ്ജനസ്സ അസഞ്ചിച്ച വീതിക്കമകാലേ അബ്യാകതമേവ. ഇതരസ്സ അകുസലമ്പി ഹോതി അബ്യാകതമ്പി. യസ്മാ ചസ്സ സഞ്ചിച്ച വീതിക്കമകാലേ അകുസലമേവ ഹോതി, തസ്മാ വുത്തം ‘നത്ഥി ആപത്താധികരണം കുസല’ന്തി. സബ്ബത്ഥ അബ്യാകതം നാമ തസ്സ വിപാകാഭാവമത്തം സന്ധായ ഏവംനാമകം ജാത”ന്തി ലിഖിതം, വിചാരേത്വാ ഗഹേതബ്ബം.

൨൨൪. **വിവാദോ വിവാദാധികരണന്തി** യോ കോചി വിവാദോ, സോ സബ്ബോ കിം വിവാദാധികരണം നാമ ഹോതീതി ഏകപുച്ഛാ. **“വിവാദോ അധികരണന്തി** വിവാദാധികരണമേവ വിവാദോ ച അധികരണഞ്ചാതി പുച്ഛതി. തദുഭയം വിവാദാധികരണമേവാതി പുച്ഛതീതി വുത്തം ഹോതീ”തി **പോരാണഗണ്ഠിപദേ** വുത്തം. കേസുചി പോത്ഥകേസു അയം പുച്ഛാ നത്ഥി. യദി ഏവം ഇമായ ന ഭവിതബ്ബം വിവാദോ വിവാദാധികരണം, വിവാദാധികരണം വിവാദോ, വിവാദാധികരണം വിവാദോ ചേവ അധികരണഞ്ചാതി പഞ്ചപഞ്ഹാഹി ഭവിതബ്ബം സിയാ. കേസുചി പോത്ഥകേസു തിസ്സോ, കേസുചി ചതസ്സോ, പഞ്ച നത്ഥി. തത്ഥ ദ്വേ വിഭത്താ. ഇതരാസു **അധികരണം വിവാദോതി** യം കിഞ്ചി അധികരണം, വിവാദസങ്ഖ്യമേവ ഗച്ഛതി, **വിവാദോ അധികരണന്തി** യോ കോചി വിവാദോ, സോ സബ്ബോ അധികരണസങ്ഖ്യം ഗച്ഛതീതി പുച്ഛതി. ഏസ നയോ സബ്ബത്ഥ.

൨൨൭. **സമ്മുഖാവിനയസ്മിന്തി** സമ്മുഖാവിനയഭാവേ.

൨൩൦. **“അന്തരേനാതി** കാരണേനാ”തി ലിഖിതം.

൨൩൩. ഉബ്ബാഹികായ ഖിയ്യനകേ പാചിത്തി ന വുത്താ തത്ഥ ഛന്ദദാനസ്സ നത്ഥിതായ.

൨൩൫. **തസ്സ ഖോ ഏതന്തി** ഏസോതി അത്ഥോ “ഏതദഗ്ഗ”ന്തി ഏത്ഥ വിയ.

൨൩൭. “കാ ച തസ്സ പാപിയസികാ”തി കിര പാഠോ.

൨൪൨. “കിച്ചമേവ കിച്ചാധികരണ”ന്തി വചനതോ അപലോകനകമ്മാദീനമേതം അധിവചനം, തം വിവാദാധികരണാദീനി വിയ സമഥേഹി സമേതബ്ബം ന ഹോതി, കിന്തു സമ്മുഖാവിനയേന സമ്പജ്ജതീതി അത്ഥോ.

സമഥക്ഖന്ധകവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. ഖുദ്ദകവത്ഥുക്ഖന്ധകവണ്ണനാ

ഖുദ്ദകവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ

൨൪൩. പുഥുപാണിനാ കത്തബ്ബം കമ്മം **പുഥുപാണികം**.

൨൪൫. “കണ്ണതോ നിക്ഖന്തമുത്തോലമ്ബകാദീനം കുണ്ഡലാദീന”ന്തി ലിഖിതം. “കായൂര”ന്തി പാളിപാഠോ. “കേയൂരാദീനീ”തി ആചരിയേനുദ്ധടം.

൨൪൭. **“സാധുഗീതം** നാമ പരിനിബ്ബുതട്ഠാനേ ഗീത”ന്തി ലിഖിതം. **ദന്തഗീതം** ഗായിതുകാമാനം വാക്കകരണീയം. ദന്തഗീതസ്സ വിഭാവനത്ഥം **“യം ഗായിസ്സാമാ”**തിആദിമാഹ.

൨൪൮. **ചതുരസ്സവത്തം** നാമ ചതുപ്പാദഗാഥാവത്തം. “തരങ്ഗവത്താദീനി ഉച്ചാരണവിധാനാനി നട്ഠപയോഗാനീ”തി ലിഖിതം. **ബാഹിരലോമിന്തി** ഭാവനപുംസകം, യഥാ തസ്സ ഉണ്ണപാവാരസ്സ ബഹിദ്ധാ ലോമാനി ദിസ്സന്തി, തഥാ ധാരേന്തസ്സ

ദുക്കടന്തി വുത്തം ഹോതി.

൨൭൯. **വിരൂപക്ഖേഹീ**തിആദി സഹയോഗകരണവചനം. **സരബൂ**തി ഗേഹഗോളികാ. സാ കിര സേതാ സവിസാ ഹോതി. **സോഹന്തി** യസ്സ മേ ഏതേഹി മേത്തം, സോഹം നമോ കരോമി ഭഗവതോതി സമ്ബന്ധോ. **അഞ്ഞമ്ഹി...പേ॰... ഛേരതബ്ബമ്ഹീ**തി രാഗാനുസയേ.

൨൮൦. **ഉട്ടിത്വാ**തി പക്ഖിപിത്വാ. **ഓതരതൂ**തി ഇദ്ധിയാ ഓതാരേത്വാ ഗണ്ഹാതു. **അനുപരിയായീ**തി അനുപരിബ്ഭമി.

൨൮൧. **ന അച്ഛുപിയന്തീ**തി ന ലഗ്ഗന്തി. **രൂപകാകിണ്ണാനീ**തി ഇത്ഥിരൂപാദീഹി വോകിണ്ണാനി.

൨൮൨. **ആലിന്ദകമിഡ്ഢികാദീനന്തി** പമുഖമിഡ്ഢികാദീനം. **പരിവത്തേത്വാ തത്ഥേവാ**തി ഏത്ഥ "പരിവത്തേത്വാ തതിയവാരേ തത്ഥേവ മിഡ്ഢിയാ പതിട്ഠാതീ"തി ലിഖിതം. **പരിഭണ്ഡം** നാമ ഗേഹസ്സ ബഹി കുട്ടപാദസ്സ ഥിരഭാവത്ഥം കതാ തനുകമിഡ്ഢികാ വുച്ചതി. ഏത്ഥ **"പരിവട്ടിത്വാ പത്തോ ഭിജ്ജതീ**തി അധികരണഭേദാസങ്കായ അഭാവേ ഠാനേ ഠപേതും വട്ടതീ"തി ലിഖിതം. പത്തമാളകോ വട്ടിത്വാ പത്താനം അപതനത്ഥം വട്ടം വാ ചതുരസ്സം വാ ഇട്ഠകാദീഹി പരിക്ഖിപിത്വാ മാളകച്ഛന്നേന കതോ. "പത്തമണ്ഡലികാ പത്തപച്ഛികാ താലപത്താദീഹി കതാ"തി ച ലിഖിതം. മിഡ്ഢന്തേ ആധാരകേ ഠപേതും വട്ടതി പത്തസന്ധാരണത്ഥം വുത്തത്താ. മഞ്ചേ ആധാരകേപി ന വട്ടതി നിസീദനപച്ചയാ വാരിതത്താ. ആസന്നഭൂമികത്താ **ഓലമ്ബേതും വട്ടതി**.

൨൮൩. "അംസകൂടേ ലഗ്ഗേത്വാതി വചനതോ അഗ്ഗഹത്ഥേ ലഗ്ഗേത്വാ അങ്കേ ഠപേതും ന വട്ടതീ"തി കേചി വദന്തി, ന സുന്ദരം, **"ന കേവലം യസ്സ പത്തോ"**തിആദി യദി ഹത്ഥേന ഗഹിതപത്തേ ഭേദസഞ്ഞാ, പഗേവ അഞ്ഞേന സരീരാവയവേനാതി കത്വാ വുത്തം. **പാളിയം** പന പചുരവോഹാരവസേന വുത്തം. ഘടികപാലമയം **ഘടികടാഹം**. **ഛവസീസസ്സ പത്ത**ന്തി "സിലാപുത്തകസ്സ സരീരം, ഖീരസ്സ ധാരാതിആദിവോഹാരവസേന വുത്തം. മഞ്ചേ നിസീദിതും ആഗതോതി അത്ഥോ. **"പിസാചില്ലികാ**തി പിസാചദാരകാ"തിപി വദന്തി. **ദിന്നകമേവ** പടിഗ്ഗഹിതമേവ. **ചബ്ബേത്വാ**തി ഖാദിത്വാ. അട്ഠികാനി ച കണ്ടകാനി ച **അട്ഠികകണ്ടകാനി**. "ഏതേസു സബ്ബേസു പണ്ണത്തിം ജാനാതു വാ, മാ വാ, ആപത്തിയേവാ"തി ലിഖിതം.

൨൮൪. **വിപ്ഫാളേത്വാ**തി ഫാളേത്വാ. **കിണ്ണേന പൂരേതു**ന്തി സുരാകിണ്ണേന പൂരേതും. **ബിദലകം** നാമ ദിഗുണകരണസങ്ഖാതസ്സ കിരിയാവിസേസസ്സ അധിവചനം. കസ്സ ദിഗുണകരണം? യേന കിലഞ്ജാദിനാ മഹന്തം കഥിനമത്ഥതം, തസ്സ. തഞ്ഹി ദണ്ഡകഥിനപ്പമാണേന പരിയന്തേ സംഹരിത്വാ ദിഗുണം കാതബ്ബം. അഞ്ഞഥാ ഖുദ്ദകചീവരസ്സ അനുവാതപരിഭണ്ഡാദിവിധാനകരണേ ഹത്ഥസ്സ ഓകാസോ ന ഹോതി. സലാകായ സതി ദ്വിന്നം ചീവരാനം അഞ്ഞതരം ഞത്വാ സിബ്ബിതാസിബ്ബിതം സുഖം പഞ്ഞായതി. ദണ്ഡകഥിനേ കതേ ന ബഹൂഹി സഹായേഹി പയോജനം. "അസംകുടിത്വാ ചീവരം സമം ഹോതി. കോണാപി സമാ ഹോന്തീ"തി ലിഖിതം, "ഹലിദ്ദിസുത്തേന സഞ്ഞാകരണ"ന്തി വുത്തത്താ ഹലിദ്ദിസുത്തേന ചീവരം സിബ്ബേതുമ്പി വട്ടതീതി സിദ്ധം. തത്ഥ ഹി കേചി അകപ്പിയസഞ്ഞിനോ. പടിഗ്ഗഹോ നാമ അങ്ഗുലികോസോ.

൨൮൫-൬. **പാതീ**തി പടിഗ്ഗഹസണ്ഠാനം. **പടിഗ്ഗഹത്ഥവികന്തി** അങ്ഗുലികോസത്ഥവികം. സൂചിസത്ഥകാനം പുബ്ബേ ആവേസനത്ഥവികായ അനുഞ്ഞാതത്താ **"അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഭേസജ്ജത്ഥവിക"**ന്തി വുത്തം. ഏത്ഥ സൂചിസത്ഥകാദീനിപി ഠപേതബ്ബാനീതി നിദാനം സൂചേതി. സചേപി ഉപനന്ദോ ഭിക്ഖു അലജ്ജീ, തഥാപി സന്തകമേതം അമൂലച്ഛേദകതഭിക്ഖുനോ ലജ്ജിനോപി സമാനസ്സ കപ്പതീതി യുജ്ജതി. **ന സമ്മതീ**തി ന പഹോതി.

൨൮൭-൮. ബഹി കുട്ടസ്സ സമന്തതോ നീചവത്ഥുകം കത്വാ ഠിതം **"മണ്ഡലിക"**ന്തി വുച്ചതി. ജന്താഘരപ്പടിച്ഛാദിനാ ഛന്നസ്സ നഗ്ഗിയം യസ്സ ന പഞ്ഞായതി, തസ്സേവ പരികമ്മം കാതബ്ബം. ഏസ നയോ ഉദകവത്ഥപടിച്ഛാദീസുപി.

൨൮൯-൯. **പണിയാ** നാമ പണിയകാരകാ. **ആകഡ്ഢനയന്തം** ആകഡ്ഢിയമാനം കൂപസ്സ ഉപരിഭാഗേ പരിബ്ഭമതി. **അരഹടഘടിയന്തം** സകടചക്കസണ്ഠാനയന്തം. തസ്സ അരേ അരേ ഘടികാനി ബന്ധിത്വാ ഏകേന, ദ്വീഹി വാ പരിബ്ഭമിയമാനസ്സ ഉദകനിബ്ബാഹനം വേദിതബ്ബം. **ആവിദ്ധപക്ഖപാസം** നാമ യത്ഥ മണ്ഡലാകാരേന പക്ഖപാസാ ബജ്ഝന്തി ആവിദ്ധവത്ഥതാ വിയ ആവിദ്ധപക്ഖപാസകാ. പുബ്ബേ പത്തസങ്ഗോപനത്ഥം, ഇദാനി ഠപേതബ്ബം ഭുഞ്ജിതും ആധാരകോ അനുഞ്ഞാതോ.

൨൯൧. **പരഗലം ഗച്ഛതീ**തി ഇമസ്സ പയോഗാഭാവാ വട്ടതി. **കമ്മസതേനാ**തി മഹതാ ഉസ്സാഹേന.

൨൯൨-൬. **ലോഹഭണ്ഡം** നാമ കംസതോ സേസലോഹഭണ്ഡം. **മുദ്ദികകായബന്ധനം** നാമ ചതുരസ്സം അകത്വാ സജ്ജിതം. **പാമങ്ഗ**ദസാ ചതുരസ്സാ. **മുദിങ്ഗസണ്ഠാനേനാ**തി സങ്ഘാടിയാ മുദിങ്ഗസിബ്ബനാകാരേന വരകസീസാകാരേന. **പവനന്തോ**തി പാസന്തോ. "ദസാമൂല"ന്തി ച ലിഖിതം. അകായബന്ധനേന സഞ്ചിച്ച വാ അസഞ്ചിച്ച വാ ഗാമപ്പവേസനേ ആപത്തി. "സരിതട്ഠാനതോ ബന്ധിത്വാ പവിസിതബ്ബം, നിവത്തിതബ്ബം വാ"തി ലിഖിതം.

൨൯൭. സത്തങ്ഗുലം വാ അട്ഠങ്ഗുലം വാതി ഏത്ഥ "സുഗതങ്ഗുലേനാ"തി അവുത്തത്താ പകതിഅങ്ഗുലേന സാരുപ്പത്ഥായ വഡ്ഢേത്വാപി കരോന്തി ചേ, ന ദോസോ.

൨൯൮. താലവണ്ടാകാരേന സീഹളിത്ഥീനം വിയ.

ഖുദ്ദകവത്ഥുക്ഖന്ധകവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. സേനാസനക്ഖന്ധകവണ്ണനാ

വിഹാരാനുജാനനകഥാവണ്ണനാ

൨൯൪. നിലീയന്തി ഭിക്ഖൂ ഏത്ഥാതി വിഹാരാദയോ **ലേണാനി** നാമ. ആഗത-വചനേന തസ്സാഗതസങ്ഘോവ സാമീ, ന അനാഗതോതി കേചി, തം ന യുജ്ജതി സമാനലാഭകതികായ സിദ്ധത്താ.

൨൯൩-൬. ദീപിനങ്ഗുട്ഠേനാതി ഏത്ഥ "ദീപിനാ അകപ്പിയചമ്മം ദസ്സേതീ"തി ലിഖിതം. **ധമ്ഭകവാതപാനം** നാമ തിരിയം ദാരൂനി അദത്വാ ഉജുകം ഠിതേഹേവ ദാരൂഹി കത്തബ്ബം. ഭിസീനം അനുഞ്ഞാതം വട്ടതീതി ബിമ്ബോഹനേ വട്ടതീതി അത്ഥോ. തൂലപൂരിതം ഭിസിം അപസ്സയിതും ന വട്ടതി ഉണ്ണാദീനംയേവ അനുഞ്ഞാതത്താ. നിസീദനനിപജ്ജനം സന്ധായ വുത്തം, തസ്മാ അപസ്സയിതും വട്ടതീതി ചേ? അകപ്പിയന്തി ന വട്ടതീതി കേചി. യദി ഏവം അകപ്പിയമഞ്ചഞ്ച അപസ്സയിതും ന വട്ടേയ്യ. യസ്മാ വട്ടതി, തസ്മാ ദോസോ നത്ഥി. അപിച ഗിലാനസ്സ ബിമ്ബോഹനം നിപജ്ജിതുമ്പി അനുഞ്ഞാതം, തസ്മാ ഭിസിപി വട്ടതി അപസ്സയിതും. ആചരിയാ ച അനുജാനന്തി, വളഞ്ജേന്തി ചാതി ഏകേ. സിമ്ബലിതൂലസുത്തേന സിബ്ബിതം ചീവരം വട്ടതി. കസ്മാ? കപ്പാസസ്സ അനുലോമതോ. "അക്കഫലസുത്തമയമ്പി അക്കവാകമയമേവ പടിക്ഖിത്ത"ന്തി തേ ഏവ വദന്തി.

൨൯൭. അനിബന്ധനീയോ അലഗ്ഗോ. **പടിബാഹേത്വാതി** മട്ഠം കത്വാ. "സേതവണ്ണാദീനം യഥാസങ്ഖ്യം ഇക്കാസാദയോ ബന്ധനത്ഥം വുത്താ"തി ലിഖിതം.

൩൦൦. പകുട്ടം സമന്തതോ ആവിദ്ധപമുഖം.

൩൦൧. സുധാലേപോതി സുധാമത്തികാലേപോ.

൩൦൪. ആസത്തി തണ്ഹാ. **സന്തിം** അദരം.

൩൦൬. കേതുന്തി കയേന ഗഹേതും.

൩൦൭. ചിതാതി ഇട്ഠകായോ കബളേന നിദ്ധമനവസേന ഛിന്ദിത്വാ കതാതി അത്ഥോ.

൩൧൦. ഛബ്ബഗ്ഗിയാനം ഭിക്ഖൂനം അന്തേവാസികാതി ഏത്ഥ വീസതിവസ്സം അതിക്കമിത്വാ ഛബ്ബഗ്ഗിയാ ഉപ്പന്നാ. "ആരാധയിംസു മേ ഭിക്ഖൂ ചിത്ത"ന്തി (മ॰ നി॰ ൧.൨൨൫) വുത്തത്താ അഞ്ഞസ്മിം കാലേ സാവത്ഥിഗമനേ ഉപ്പന്നം വത്ഥും ഇധ ആപത്തിദസ്സനത്ഥം ആഹരിത്വാ വുത്തന്തി യുത്തം വിയ, വിചാരേത്വാ ഗഹേതബ്ബം. **വുഡ്ഢന്തി** വുദ്ധതരം.

൩൧൧. സന്ഥരേതി തിണസന്ഥരാദയോ.

സേനാസനഗ്ഗാഹകഥാവണ്ണനാ

൩൧൭. "സേയ്യഗ്ഗേനാതി മഞ്ചട്ഠാനപരിച്ഛേദേന. **വിഹാരഗ്ഗേനാതി** ഓവരകഗ്ഗേനാ"തി ലിഖിതം. **ഥാവരാതി** നിയതാ. **പച്ചയേനേവ ഹി തന്തി** തസ്മിം സേനാസനേ മഹാഥേരാ തസ്സ പച്ചയസ്സ കാരണാ അഞ്ഞത്ഥ അഗന്ത്വാ വസന്തായേവ നം പടിജഗ്ഗിസ്സന്തീതി അത്ഥോ. അഘട്ടനകമ്മം ദസ്സേതും **"ന തത്ഥ മനുസ്സാ"**തിആദിമാഹ. "വിതക്കം ഛിന്ദിത്വാ സുദ്ധചിത്തേന ഗമനവത്തേനേവ ഗന്തബ്ബ"ന്തി പാഠോ. **മുദ്ദവേദികാ** നാമ ചേതിയസ്സ ഹമ്മിയവേദികാ. **പടിക്കമ്മാതി** അപസക്കിത്വാ. സമാനലാഭകതികാ മൂലാവാസേ സതി സിയാ, മൂലാവാസവിനാസേന കതികാപി വിനസ്സതി. സമാനലാഭ-വചനം സതി ദ്വീസു, ബഹൂസു വാ യുജ്ജതി, തേനേവ ഏകസ്മിം അവസിട്ഠേതി നോ മതി. താവകാലികം കാലേന മൂലച്ഛേദനവസേന വാ അഞ്ഞേസം വാ കമ്മം അഞ്ഞസ്സ സിയാ നാവായം സങ്ഗമോതി ആചരിയോ. **പുഗ്ഗലവസേനേവ കാതബ്ബന്തി** അപലോകനകാലേ സങ്ഘോ വസ്സംവുത്ഥഭിക്ഖൂനം പാടേക്കം "ഏത്തകം വസ്സാവാസികം വത്ഥം ദേതി, രുച്ചതി സങ്ഘസ്സാ"തി പുഗ്ഗലമേവ പരാമസിത്വാ ദാതബ്ബം, ന സങ്ഘവസേന കാതബ്ബം. ന സങ്ഘോ സങ്ഘസ്സ ഏത്തകം ദേതീതി. "ഏകസ്മിം ആവാസേ സങ്ഘസ്സ കമ്മം കരോതീ"തി വചനതോ സങ്ഘവസേന കാതബ്ബ"ന്തി ലിഖിതം. ന ഹി തഥാ വുത്തേ സങ്ഘസ്സ കിഞ്ചി കമ്മം കതം നാമ ഹോതി. "സമ്മതസേനാസനഗ്ഗാഹാപകതോ അഞ്ഞേന ഗാഹിതേപി ഗാഹോ രുഹതി അഗ്ഗഹിതുപജ്ഝായസ്സ ഉപസമ്പദാ വിയാ"തി ലിഖിതം. "കമ്മവാചായപി സമ്മുതി വട്ടതീ"തി ലിഖിതം.

അട്ഠപി സോളസപി ജനേതി ഏത്ഥ കിം വിസും വിസും, ഉദാഹു ഏകതോതി? ഏകതോപി വട്ടതി. ന ഹി തേ തഥാ സമ്മതാ സങ്ഘേന കമ്മകതാ നാമ ഹോന്തി , തേനേവ **സത്തസതികക്ഖന്ധകേ** ഏകതോ അട്ഠ ജനാ സമ്മതാതി. **തേസം സമ്മുതി കമ്മവാചായപീതി** ഞത്തിദുതിയകമ്മവാചായപി. അപലോകനകമ്മസ്സ വത്ഥൂഹി സാ ഏവ കമ്മവാചാ ലബ്ഭമാനാ ലബ്ഭതി, തസ്സാ ച വത്ഥൂഹി അപലോകനകമ്മമേവ ലബ്ഭമാനം ലബ്ഭതി, ന അഞ്ഞന്തി വേദിതബ്ബം. ഇമം നയം മിച്ഛാ ഗണ്ഹന്തോ "അപലോകനകമ്മം ഞത്തിദുതിയകമ്മം കാതും, ഞത്തിദുതിയകമ്മഞ്ച അപലോകനകമ്മം കാതും വട്ടതീ"തി ഗണ്ഹാതി, ഏവഞ്ച സതി കമ്മസങ്കരദോസോ ആപജ്ജതി. **മഗ്ഗോ പോക്ഖരണീതി** ഏത്ഥ **മഗ്ഗോ** നാമ മഗ്ഗേ കതദീഘസാലാ, **പോക്ഖരണീതി** നഹായിതും കതപോക്ഖരണീ. **ഏതാനി ഹി അസേനാസനാനീതി** ഏത്ഥ ഭത്തസാലാ ന ആഗതാ, തസ്മാ തം സേനാസനന്തി ചേ? സാപി ഏത്ഥേവ പവിട്ഠാ വാസത്ഥായ അകതത്താ. ഭോജനസാലാ പന ഉഭയത്ഥ നാഗതാ. കിഞ്ചാപി നാഗതാ, ഉപരി "ഭോജനസാലാ പന സേനാസനമേവാ"തി (ചൂളവ॰ അട്ഠ॰ ൩൧൭) വുത്തത്താ സേനാസനം. "കപ്പിയകുടി ച ഏത്ഥ കാതബ്ബാ"തി വദന്തി, തം നേതി ഏകേ. രുക്ഖമൂലവേളുഗുമ്ബാ ഛന്നാ കവാടബദ്ധാവ സേനാസനം. **"അലാഭകേസു ആവാസേസൂതി** അലാഭകേസു സേനാസനേസൂ"തി ലിഖിതം, തം യുത്തം. ന ഹി പാടേക്കം സേനാസനം ഹോതി. **തം സഞ്ഞാപേത്വാതി** ഏത്ഥ പഞ്ഞത്തിം അഗച്ഛന്തേ ബലക്കാരേനപി വട്ടതി. **അയമ്പീതി** പച്ചയോപി.

ഉപനിബന്ധിത്വാതി തസ്സ സമീപേ രുക്ഖമൂലാദീസു വസിത്വാ തത്ഥ വത്തം കത്വാതി അധിപ്പായോ. പരിയത്തിപടിപത്തിപടിവേധവസേന **തിവിധമ്പി**. "ദസകഥാവത്ഥുകം ദസഅസുഭം ദസഅനുസ്സതി"ന്തി പാഠോ. **"പഠമഭാഗം മുഞ്ചിത്വാതി** ഇദം ചേ പഠമഗാഹിതവത്ഥുതോ മഹഗ്ഘം ഹോതീ"തി ലിഖിതം. **ഛിന്നവസ്സാനം വസ്സാവാസികം** നാമ പുബ്ബേ ഗഹിതവസ്സാവാസികാനം പച്ഛാ ഛിന്നവസ്സാനം. **ഭതിനിവിട്ഠന്തി** ഭതിം കത്വാ വിയ നിവിട്ഠം പരിയിട്ഠം. **"സങ്ഘികം പന…പേ॰… വിബ്ഭന്തോപി ലഭതേവാ"**തി ഇദം തത്രുപ്പാദം സന്ധായ വുത്തം. ഇമിനാ അപലോകനമേവ പമാണം, ന ഗാഹാപനന്തി കേചി. വിനയധരാ പന "അമ്ഹാകം വിഹാരേ വസ്സം ഉപഗതാനം ഏകേകസ്സ തിചീവരം സങ്ഘോ ദസ്സതീ'തിആദിനാ അപലോകിതേപി അഭാജിതം വിബ്ഭന്തകോ ന ലഭതി. 'അപലോകനകമ്മം കത്വാ ഗാഹിത'ന്തി വുത്തത്താ, 'അഭാജിതേ വിബ്ഭമതീ'തി ഏവം പുബ്ബേ വുത്തത്താ ചാ"തി വദന്തി. **"പച്ചയവസേനാതി** ഗഹപതികം വാ അഞ്ഞം വാ വസ്സാവാസികം പച്ചയവസേന ഗാഹിത"ന്തി ലിഖിതം. **"ഏകമേവ വത്ഥം ദാതബ്ബന്തി** തത്ഥ നിസിന്നാനം ഏകമേകം വത്ഥം പാപുണാതീ"തി ലിഖിതം. **ദുതിയോ ഥേരാസനേതി** അനുഭാഗോ. പഠമഭാഗോ അഞ്ഞഥാ ഥേരേന ഗഹിതോതി ജാനിതബ്ബം.

ഉപനന്ദവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ

൩൨൩. തിവസ്സന്തരേനാതി തിണ്ണം വസ്സാനം അന്തോ ഠിതേന. ഹത്ഥിമ്ഹി നഖോ അസ്സാതി **ഹത്ഥിനഖോ**. പാസാദസ്സ നഖോ നാമ ഹേട്ഠിമപരിച്ഛേദോ. **ഗിഹിവികടനീഹാരേനാ**തി ഗിഹീഹി കതനീഹാരേനേവ. "തേഹി അത്ഥരിത്വാ ദിന്നാനേവ നിസീദിതും ലബ്ഭന്തി, ന ഭിക്ഖുനാ സയം അത്ഥരിത്വാ വിസ്സജ്ജിതബ്ബം സങ്ഘേന അത്ഥരാപേത്വാ വാ"തി ലിഖിതം.

അവിസ്സജ്ജിയവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ

൩൨൧. "ന വിസ്സജ്ജേതബ്ബം സങ്ഘേന വാ ഗണേന വാ പുഗ്ഗലേന വാ"തി വചനം "യം അഗരുഭണ്ഡം വിസ്സജ്ജിയം വേഭങ്ഗിയം സങ്ഘികം, തം ഗണോ ചേ തസ്മിം ആവാസേ വസതി പുഗ്ഗലോപി വാ, ഗണേന വാ പുഗ്ഗലേന വാ വിസ്സജ്ജിതം സങ്ഘേന വിസ്സജ്ജിതസദിസമേവ ഹോതീ"തി **അട്ഠകഥായം** വുത്തവചനം സാധേതി, അഞ്ഞഥാ എത്ഥ ഗണപുഗ്ഗലഗ്ഗഹണം നിരത്ഥകം. **അരഞ്ജരോ** ഉദകചാടി, അലഞ്ജരോ, ബഹുഉദകഗണ്ഹനകോതി അത്ഥോ. "വട്ടചാടി വിയ ഹുത്വാ ഥോകം ദീഘമുഖോ മജ്ഝേ പരിച്ഛേദം ദസ്സേത്വാ കതോ"തി ലിഖിതം.
മംസദിബ്ബധമ്മബുദ്ധസമന്തചക്ഖുവസേന **പഞ്ച**.

ഗരുഭണ്ഡേന ച ഗരുഭണ്ഡന്തി സംഹാരിമം സന്ധായ വുത്തം. **പത്തചീവരം നിക്ഖിപിതു**ന്തി അട്ടകച്ഛന്നേന കതേ മഞ്ചേ. **വട്ടലോഹം** നാമ പീതവണ്ണം. **പാരിഹാരിയം ന വട്ടതീ**തി ആഗന്തുകസ്സ അദത്വാ പരിചാരികഹത്ഥതോ അത്തനോ നാമം ലിഖാപേത്വാ ഗഹേത്വാ യഥാസുഖം പരിഹരിതും ന വട്ടതി. **"ഗിഹിവികടനീഹാരേനേവാ**തി യാവ അത്തനോ കമ്മനിബ്ബത്തി, താവ ഗഹേത്വാ ദേതീ"തി ലിഖിതം. **സിഖരം** നാമ യേന പരിബ്ഭമന്താ ഛിന്ദന്തി. **പത്തബന്ധകോ** നാമ പത്തസ്സ ഗണ്ഠിആദികാരകോ. "പടിമാനം സുവണ്ണാദിപത്തകാരകോ"തിപി വദന്തി. **"അഡ്ഢബാഹൂ**തി കപ്പരതോ പട്ഠായ യാവ അംസകൂട"ന്തി ലിഖിതം. **ഇതോ പട്ഠായാ**തി ഇമം പാളിം ആദിം കത്വാ. **ദണ്ഡമുഗ്ഗരോ** നാമ യേന രജിതചീവരം പോഥേന്തി. 'പച്ചത്ഥരണഗതിക'ന്തി വുത്തത്താ, "തമ്പി ഗരുഭണ്ഡമേവാതി വുത്തത്താ ച **അപി**-സദ്ദേന പാവാരാദിപച്ചത്ഥരണം സബ്ബം ഗരുഭണ്ഡമേവാ"തി വദന്തി. ഏതേനേവ സുത്തേന അഞ്ഞഥാ അത്ഥം വത്വാ "പാവാരാദിപച്ചത്ഥരണം ന ഗരുഭണ്ഡം, ഭാജനീയമേവ, സേനാസനത്ഥായ ദിന്നപച്ചത്ഥരണമേവ ഗരുഭണ്ഡ"ന്തി വദന്തി, ഉപപരിക്ഖിതബ്ബം. **ഗണ്ഠികാ**തി ചീവരഗണ്ഠികാ. **ഭഞ്ചകോ** നാമ സരകോ.

നവകമ്മദാനകഥാവണ്ണനാ

൩൨൩-൪. അഗ്ഗളബന്ധസൂചിദ്വാരകരണമത്തേനപി. **"കപോതഭണ്ഡികാ** നാമ വളഭിയാ ഉപരി ഠപേതബ്ബവലയം വാ തിണച്ഛദനഗേഹസ്സ പിട്ഠിവംസസ്സ ഹേട്ഠാ ഠപേതബ്ബം വാ ഉഭയമസ്സ ഗതാ ദാരൂ"തി ലിഖിതം. **കാരന്തരാ**തി തദാ പുന പവിസട്ഠം പുബ്ബപയോജിതാനാനം വചനപാതസേനാസനവാസോ. ന പന പതിസട്ഠതോതി ദട്ഠബ്ബം. സബ്ബത്ഥ വിനട്ഠവാസോ ന ച പടിസേധകോ ഹോതീതി ദട്ഠബ്ബോ. ദ്വാരവാതപാനാദീനി അപഹരിത്വാ ദാതും അസക്കുണേയ്യതോ **"പടിദാതബ്ബാനിയേവാ"**തി വുത്തം. ഗോപാനസിആദയോ ദേന്തസ്സ വിഹാരോ പലുജ്ജതീതി **"മൂലം വാ ദാതബ്ബ"**ന്തിആദി വുത്തന്തി ഏകേ. "നേവാസികാ പകതിയാ അനത്ഥതായ ഭൂമിയാ ഠപേന്തി ചേ, തേസമ്പി അനാപത്തിയേവാ"തി ലിഖിതം. "ദ്വാരവാതപാനാദയോ അപരികമ്മകതാപി അപടിച്ഛാദേത്വാ ന അപസ്സയിതബ്ബാ"തി ലിഖിതം.

സങ്ഘഭത്താദിഅനുജാനനകഥാവണ്ണനാ

ഉദ്ദേസഭത്തകഥാവണ്ണനാ

൩൨൫. യാ ഭത്തുദ്ദേസട്ഠാനഭൂതായ **ഭോജനസാലായ പകതിഠിതികാ**. **ദിന്നം പനാ**തി യഥാ സോ ദായകോ ദേതി, തം ദസ്സേന്തോ **"സങ്ഘതോ ഭന്തേ"**തിആദിമാഹ. **ഏകവളഞ്ജ**ന്തി ഏകദ്വാരേന വളഞ്ജിതബ്ബം . **തിചീവരപരിവാര**ന്തി എത്ഥ "ഉദകമത്തലാഭീ വിയ അഞ്ഞോപി ഉദ്ദേസഭത്തം അലഭിത്വാ വത്ഥാദിമനേകപ്പകാരം ലഭതി ചേ, **തസ്സേവ ത**"ന്തി ലിഖിതം. "ഉദ്ദേസപത്തേ ദേഥാ'തി വത്വാ ഗഹേത്വാ ആഗതഭാവേന സങ്ഘസ്സ പരിച്ചത്തം ന ഹോതിയേവ തസ്സേവ ഹത്ഥേ ഗതത്താ, തസ്മാ തേഹി വുത്തക്കമേന സബ്ബേഹി ഭാജേത്വാ ഭുഞ്ജിതബ്ബ"ന്തി വുത്തം. **പടിപാടിപത്തം വാ** ഠിതികായ ഠിതപത്തം വാ. **"കൂടട്ഠിതികാ നാമ** അഗ്ഗഹേതബ്ബാനമ്പി ഗാഹിതത്താ"തി ലിഖിതം, "പണീതഭത്തട്ഠിതികഞ്ച അജാനിത്വാ മിസ്സേത്വാ ഗാഹിതേപി എവമേവ പടിപജ്ജിതബ്ബ"ന്തി ച ലിഖിതം. **തഞ്ചേ ഥേയ്യായ ഹരന്തി** പത്തഹാരകാ, ആണാപകസ്സ ഗീവാ ഹോതി. **അതിക്കന്തമ്പി ഠിതികം ഠപേത്വാ**തി എത്ഥ "തംദിവസമേവ ചേ ഭിക്ഖാ ലബ്ഭതി, അപരദിവസതോ പട്ഠായ ന ലബ്ഭതി കിരാ"തി ലിഖിതം. പച്ഛാ "സബ്ബോ സങ്ഘോ പരിഭുഞ്ജതൂ"തി അവുത്തേപി ഭാജേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം. "ഏത്തകേ ഭിക്ഖൂ സങ്ഘതോ ഉദ്ദിസിത്വാ ദേഥാ'തി അവത്വാ 'ഏത്തകാനം ഭിക്ഖൂനം ഭത്തം ഗണ്ഹഥാ'തി ദിന്നം സങ്ഘികനിമന്തനം നാമാ"തി ലിഖിതം.

നിമന്തനഭത്തകഥാവണ്ണനാ

പടിപാടിയാതി യഥാലദ്ധപടിപാടിയാ. **വിച്ഛിന്ദിത്വാ**തി ഭത്തം ഗണ്ഹഥാതി പദം അവത്വാ. **ആലോപസങ്ഖേപേനാ**തി അയം നയോ നിമന്തനായമേവ, ഉദ്ദേസഭത്തേ പന ഏകസ്സ പഹോനകപ്പമാണേ എവ ഠിതികാ തിട്ഠതി. **"ഏകവാര**ന്തി യാവ തസ്മിം ആവാസേ വസന്തി ഭിക്ഖൂ, സബ്ബേവ ലഭന്തീ"തി ലിഖിതം.

സലാകഭത്തകഥാവണ്ണനാ

ന ഹി ബഹിസീമായ സങ്ഘലാഭോതി എത്ഥ "ഉദ്ദേസഭത്താദീസു ബഹിസീമായ ഠിതസ്സപി ചേ ഉപാസകാ ദേന്തി, ഗഹേതും ലഭന്തി, അത്തനോപി പാപേത്വാ ഗഹണം അനുഞ്ഞാതം, തഥാ ഇധ ന വട്ടതീ"തി വുത്തം. ന പാപുണന്തീതി ഉദ്ദിസിത്വാപി. **വാരഗാമ**ന്തി ദൂരത്താ വാരേന നിഗ്ഗഹേന ഗന്തബ്ബഗാമേ. **ഫാതികമ്മമേവാ**തി അതിരേകലാഭാ ച ഭവന്തി. **സമ്മുഖീഭൂതസ്സാ**തി യേഭുയ്യേന ചേ ഭിക്ഖൂ ബഹിസീമം ഗതാ, സമ്മുഖീഭൂതസ്സ പാപേതബ്ബം. സഭാഗത്താ ഹി ഏകേന ലദ്ധം സബ്ബേസം പഹോതി, തസ്മിമ്പി അസതി അത്തനോ പാപേത്വാ ദാതബ്ബം. **"ലദ്ധാ വാ അലദ്ധാ വാ"**തി വചനസിലിട്ഠവസേന വുത്തം. **വിഹാരേ അപാപിതം പന...പേ... ന വട്ടതീ**തി സലാകഭത്തം വിഹാരേ ഉദ്ദിസിയതി. **തേന പന** ദിന്നസലാകേന. **തസ്സാ**തി ഗഹേത്വാ ഗതസ്സ. സലാകാ ഗഹേതബ്ബാതി യുത്തം വിയ. സബ്ബപോത്ഥകേസു "ഗാഹേതബ്ബാ"തി പാഠോ, തസ്മാ **തേനാ**തി സലാകഗ്ഗാഹാപകേനാതി അത്ഥോ. "ചോരികായ ഗഹിതത്താ ന പാപുണാതീ"തി വചനതോ "കുടിസോധനം വട്ടതീ"തി ച ദീപവാസിനോ വദന്തി കിര. **ഏകം മഹാഥേരസ്സാ**തി

മഹാഥേരോ വിഹാരതോ യേഭുയ്യേന ന ഗച്ഛതി, ഇതരേ കദാചി ഗച്ഛതി, തസ്മാ സഭാഗാ ചേ, അത്തനോ പാപേത്വാ പുന ഇതരേസം ദിയ്യതി. **വിഹാരേ ഥേരസ്സ പത്തസലാകഭത്തന്തി** മഹാഥേരോ ഏകകോവ വിഹാരേ ഓഹീനോ, "അവസ്സം സബ്ബസലാകാ അത്തനോ പാപേത്വാ ഠിതോ"തി പടിസ്സയം ഗന്ത്വാ ആഗന്തുകഭിക്ഖൂനമ്പി അദസ്സനതോ കുക്കുച്ചം അകത്വാ ഭുഞ്ജന്തി.

പക്ഖികഭത്തകഥാവണ്ണനാ

ഉപോസഥദിവസേ ആപത്തിദേസനം സന്ധായ **"പരിസുദ്ധസീലാന"**ന്തി ആഹ. ലേഖം കത്വാ നിബദ്ധാപിതം. **"ആഗന്തുകഭത്തമ്പി ഗമികഭത്തമ്പീ"**തി ആഗന്തുകോവ ഹുത്വാ ഗച്ഛന്തം സന്ധായ വുത്തം. അനാഥഗിലാനുപട്ഠാകോപി തേന ദിന്നം ഭുഞ്ജതി ചേ, തസ്സപി പാപേതബ്ബമേവ. **ഗുളപിണ്ഡം** താലപക്കമത്തം.

സേനാസനക്ഖന്ധകവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. സങ്ഘഭേദകക്ഖന്ധകവണ്ണനാ

ഛസക്യപബ്ബജ്ജാകഥാവണ്ണനാ

൩൩൦. "അനുപിയം നാമാ"തി ഏകവചനേന ദിസ്സതി, സത്തമിയം പന "അനുപിയായ"ന്തി. "കാളുദായിപ്പഭുതയോ ദസ ദൂതാ"തി പാഠോ. "ന ഹേട്ഠാപാസാദാ ന ഹേട്ഠാപാസാദം വാ"തി ലിഖിതം.

൩൩൨. പുബ്ബേ പുബ്ബകാലേ. "രഞ്ഞോ സതോ"തി ച "രഞ്ഞോവസതോ"തി ച പാഠോ.

൩൩൩. ന ലാഭതണ്ഹാ ഇധ കാമതണ്ഹാ, ഝാനസ്സ നേസാ പരിഹാനി ഹേതു. ബുദ്ധത്തസീലം പന പത്ഥയന്തോ ഝാനാപി നട്ഠോതി. നനു പത്തഭാവനാ. **മനോമയന്തി** ഝാനമനോമയം.

൩൩൪. സത്ഥാരോതി ഗണസത്ഥാരോ.

൩൩൫. പോത്ഥനികന്തി ഛുരികം.

൩൪൦. മനുസ്സേതി പുരിസേ.

൩൪൧. ഏകരത്താധികാരേന രക്ഖം പച്ചാസീസന്താ ഈദിസാതി ദസ്സനത്ഥം **"പഞ്ചിമേ"**തിആദി വുത്തം. "പുബ്ബേ രക്ഖസ്സേത"ന്തി വുത്തത്താ മയ്ഹം പന രക്ഖണേ കിച്ചം നത്ഥീതി ദസ്സനത്ഥം വുത്തം. **പരൂപക്കമേന തഥാഗതം ജീവിതാ വോരോപേയ്യാതി** ഇദം ആണത്തിയാ ആഗതത്താ ഏവം വുത്തം.

൩൪൨. മാ ആസദോതി മാ വധകചിത്തേന ഉപഗച്ഛ. **ഇതോതി** ഇമമ്ഹാ ജീവിതമ്ഹാ. **"യതോതി** യസ്മാ, യതോതി വാ ഗതസ്സാ"തി ലിഖിതം. **"പടികുടിതോതി** അപസക്കിത്വാ സങ്കുചിതോ ഹുത്വാ വാ പടിസക്കതീ"തി ലിഖിതം.

൩൪൩. തികഭോജനന്തി തീഹി ഭുഞ്ജിതബ്ബഭോജനം. "തികഭോജനീയ"ന്തിപി പാഠോ. പരികപ്പതോ ഹി തിണ്ണം ഭുഞ്ജിതും അനുജാനാമി, തതോ ഉദ്ധം ഗണഭോജനമേവ ഹോതി, തസ്സാപി ഇദമേവ വുത്തം. ഇധ അപുബ്ബം നത്ഥി. "അകതവിഞ്ഞത്തിലദ്ധം തിണ്ണം ഭുഞ്ജന്താനം കിഞ്ചാപി തം ഗണഭോജനം നാമ ന ഹോതി, വിഞ്ഞത്തിവസേന പന ന വട്ടതീ"തി ലിഖിതം. **തയോ അത്ഥവസേ പടിച്ചാതി** ഏത്ഥാപി "മാ പാപിച്ഛാപക്ഖം നിസ്സായ സങ്ഘം ഭിന്ദേയ്യു"ന്തി പേസലാനം ഭിക്ഖൂനം ഫാസുവിഹാരായാതി യോജേതബ്ബം. **കുലാനുദ്ദയതായ ചാതി** കുലാനം പസാദരക്ഖണത്ഥം. **വജ്ജന്തി** വജ്ജമേവ. "വജ്ജമിമം ഫുസേയ്യാ"തി ലിഖിതം. "വജ്ജനീയം പുഗ്ഗലം ഫുസേയ്യാ"തി വുത്തം. "ഇമസ്സ മനോ ന ഫുസേയ്യാ"തി വത്തബ്ബമ്പി സിയാ. **ചക്കഭേദന്തി** സാസനഭേദം. **ആയുകപ്പന്തി** ഏത്ഥ കിഞ്ചാപി അവീചിമ്ഹി ആയുപരിമാണം നത്ഥി, യേന പന കമ്മേന യത്തകം അനുഭവിതബ്ബം, തസ്സ ആയുകപ്പന്തി വേദിതബ്ബം.

൩൪൫. "അഞ്ഞതരം ആസനം ഗഹേത്വാ നിസീദീ"തി വചനതോ വിസഭാഗട്ഠാനം ഗതസ്സ പേസലസ്സപി ഭിക്ഖുനോ തേസം ആസനേ നിസീദിതും വട്ടതീതി സിദ്ധം. **ആഗിലായതീതി** രുജ്ജതി. **ആദേസനാപാടിഹാരിയാനുസാസനിയാതി** തസ്സ തസ്സ ചിത്താചാരം ആദിസ്സ ആദിസ്സ ദേസനാ, ആദേസനാപാടിഹാരിയാനുസാസനീ. ഇദ്ധി ഏവ പാടിഹാരിയം **ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം,** ഇദ്ധിപാടിഹാരിയസംയുത്തായ അനുസാസനിയാ ഓവദതീതി അത്ഥോ. **നനു തം ആവുസോതി** ഏത്ഥ തം വചനം നനു മയാ വുത്തോസീതി അത്ഥോ.

൩൪൬-൭. സുവിക്ഖാലിതന്തി സുധോതം. **സംഖാദിത്വാതി** സുട്ഠു ഖാദിത്വാ. **"മഹിം വികുബ്ബതോതി** മഹാവിസാലോ"തി ലിഖിതം. തസ്സ ഭിസം ഘസമാനസ്സ. തത്ഥ **നദീസു ജഗ്ഗതോതി** പാലേന്തസ്സ. "കിം? ഹത്ഥിയൂഥം ഗന്തു"ന്തി വദന്തി. "അസംപാതോ'തി പാഠോ, അപത്തോ ഹുത്വാതി അത്ഥോ"തി ലിഖിതം. "അപായബഹുത്താ പുന ദസ്സിതോ"തി വുത്തം. **"ഏവംസതേതി** ഏവം അസ്സ തേ ആസവാ"തി ലിഖിതം.

൩൫൦. "വോസാനം പരിനിട്ഠാനം വാ"തി ച ലിഖിതം. **ജാതൂതി** ദള്ഹത്ഥേ നിപാതോ. **മാ ഉദപജ്ജഥാതി** മാ ഉപ്പജ്ജേയ്യ. "സോ പമാദമനുയുഞ്ജന്തോ"തി പാഠോ. **അനാദരം** കുസലേസു. **ഉദധി മഹാതി** കിത്തകോ മഹാ? ഭേസ്മാ യാവ ഭയാനകോ, താവ മഹാതി വുത്തം ഹോതി.

൩൫൧. ന ഖോ, ഉപാലി, ഭിക്ഖുനീ സങ്ഘം ഭിന്ദതീതി ഏത്ഥ ഭിക്ഖു സങ്ഘം ന ഭിന്ദതി, ഭിക്ഖുനീ സങ്ഘം ഭിന്ദതീതി കേചി, നേതം ഗഹേതബ്ബം. കേവലം "സങ്ഘോ"തി വുത്തേ ഭിക്ഖുസങ്ഘോവ അധിപ്പേതോ. "സങ്ഘസ്സ ദേതി, ഉഭതോസങ്ഘസ്സ ദേതി ചാ"തി (മഹാവ॰ ൩൭൯) മാതികാവചനമ്പി സാധേതി. തസ്മിം അധമ്മദിട്ഠിഭേദേ ധമ്മദിട്ഠി സിയാ. "സീലസതിഭേദേസുപി സമാനോ ധമ്മം കാതുന്തി സങ്ഘഭേദേ വേമതികോപി താദിസോ വാ"തി ലിഖിതം. **വിനിധായാതി** അത്തനോ വഞ്ചനാധിപ്പായതം ഛാദേത്വാ.

സങ്ഘഭേദകക്ഖന്ധകവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. വത്തക്ഖന്ധകവണ്ണനാ

ആഗന്തുകവത്തകഥാവണ്ണനാ

൩൫൭. ഏകസ്മിം ഗാമേ അഞ്ഞവിഹാരതോ ആഗതോപി ആഗന്തുകോവ. തത്ഥ കേചി ഏവം വദന്തി "ആവാസികോ കത്ഥചി ഗന്ത്വാ സചേ ആഗതോ, 'തേനാപി ആഗന്തുകഭത്തം ഭുഞ്ജിതബ്ബ'ന്തി വുത്തത്താ ദൂരാഗമനം വുത്തം ഹോതി, ന ഗാമേ, തസ്മാ ന യുത്ത"ന്തി. തേ വത്തബ്ബാ "ആഗന്തുകഭത്തം നാമ ഗഹട്ഠേഹി ഠപിതം. യസ്മിം നിബദ്ധം, തതോ അഞ്ഞഗാമതോതി ആപന്നം. തഥാ വിഹാരാധികാരത്താ അഞ്ഞവിഹാരതോ ആഗതോപി ആഗന്തുകോ വാ"തി ആചരിയാനം സന്നിട്ഠാനം. **പാനീയം പുച്ഛിതബ്ബം, പരിഭോജനീയം പുച്ഛിതബ്ബന്തി** ഉദ്ധരിത്വാ ഘടസരാവാദിഗതം സന്ധായ പഠമം, ദുതിയം കൂപതളാകാദിഗതന്തി ആചരിയോ. ദുതിയവാരേ അത്തനോ വസനട്ഠാനത്താ വിസും പുച്ഛിതബ്ബമേവ, തസ്മാ വുത്തം ഏതം "പരിച്ഛിന്നഭിക്ഖോ വാ ഗാമോ"തി. ബഹൂസു പോത്ഥകേസു ദുവിധാപി യുജ്ജതി.

അനുമോദനവത്തകഥാവണ്ണനാ

൩൬൨-൪. പഞ്ചമേ അനുമോദനത്ഥായ നിസിന്നേ. **"മനുസ്സാനം പരിവിസനട്ഠാനന്തി** യത്ഥ മനുസ്സാ സപുത്തദാരാ ആവസിത്വാ ദേന്തീ"തി ലിഖിതം. ഇമസ്മിം ഖന്ധകേ ആഗന്തുകാവാസികഗമികാനുമോദനഭത്തഗ്ഗപിണ്ഡചാരികാരഞ്ഞകസേനാസനജന്താഘരവച്ചകുടിഉപജ്ഝാചരിയസദ്ധിവിഹാരി **ചുദ്ദസ മഹാവത്താനി** നാമ. അഗ്ഗഹിതഗ്ഗഹണേന ഗണിയമാനാനി **അസീതി ഖന്ധകവത്താനി** നാമ ഹോന്തി.

വത്തക്ഖന്ധകവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. പാതിമോക്ഖട്ഠപനക്ഖന്ധകവണ്ണനാ

പാതിമോക്ഖുദ്ദേസയാചനകഥാവണ്ണനാ

൩൮൩-൪. "നന്ദിമുഖീ"തി ലിഖിതം. **ആയതകേനേവാതി** ആദിമ്ഹി ഏവ. **യന്തി** യസ്മാ. സവന്തിയോ **മഹാനദിയോ**. "മഹന്തഭൂതാന"ന്തി പാഠോ. **പത്താതി** പത്വാ. "സമൂലികായ ഠപേതി അകതായാ"തി ഠപനകസ്സ സഞ്ഞാമൂലവസേന വുത്തം. തം വത്ഥും അവിനിച്ഛിനിത്വാവ പരിസാ വുട്ഠാതി.

അത്താദാനഅങ്ഗകഥാവണ്ണനാ

൩൯൮-൯. **"അത്താദാനന്തി** സയം പരേഹി ചോദിതോ അത്താനം സോധേതും അനാദിയിത്വാ പരേസം വിപ്പടിപത്തിം ദിസ്വാ സാസനം സോധേതും അത്തനാ ആദിതബ്ബ"ന്തി ലിഖിതം. **വസ്സാരത്തോതി** വസ്സകാലോ. **സപ്പടിമാസോതി** ആകഡ്ഢനയുത്തോതി അധിപ്പായോ.

൪൦൧. ഉപദഹാതബ്ബോതി ഉപ്പാദേതബ്ബോ, വിപ്പടിസാരമുഖേന ധാരേതബ്ബോതി അധിപ്പായോ.

പാതിമോക്ഖട്ഠപനക്ഖന്ധകവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. ഭിക്ഖുനിക്ഖന്ധകവണ്ണനാ

മഹാപജാപതിഗോതമീവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ

൪൦൨-൩. സൂനേഹീതി സുതേഹി. "സേതട്ടികാ നാമ രോഗജാതീ"തി പാളി. "സേതട്ഠികാ"തി അട്ഠകഥാ . "പടിസമ്ഭിദാപത്തഖീണാസവഗ്ഗഹണേന ഝാനാനിപി ഗഹിതാനേവ ഹോന്തി. ന ഹി നിജ്ഝാനികാനം സബ്ബപ്പകാരാ സമ്പത്തി ഇജ്ഝതീ"തി ലിഖിതം.

ഭിക്ഖുനീഉപസമ്പദാനുജാനനകഥാവണ്ണനാ

൪൦൪. യദഗ്ഗേന യം ദിവസം ആദിം കത്വാ. **തദേവാതി** തസ്മിം ഏവ ദിവസേ. "അനുഞ്ഞത്തിയാ"തി പാഠോ. "അനുപഞ്ഞത്തിയാ"തി ന സുന്ദരം.

൪൦൬. "പടിഗ്ഗണ്ഹാമി യാവജീവം അനതിക്കമനീയോ"തി വത്വാ ഇദാനി കിം കാരണാ വരം യാചതീതി ചേ? പരൂപവാദവിവജ്ജനത്ഥം. ദുബ്ബുദ്ധിനോ ഹി കേചി വദേയ്യും "മഹാപജാപതിയാ പഠമം സമ്പടിച്ഛിതത്താ ഉഭതോസങ്ഘസ്സ യഥാവുഡ്ഢഅഭിവാദനം ന ജാതം. ഗോതമീ ചേ വരം യാചേയ്യ, ഭഗവാ അനുജാനേയ്യാ"തി.

൪൦൮. വിമാനേത്വാതി അപരജ്ഝിത്വാ.

൪൧൦-൩. കമ്മപ്പത്തായോപീതി കമ്മാരഹാപി. **ആപത്തിഗാമിനിയോപീതി** ആപത്തിം ആപന്നായോപി. **ദ്വേ തിസ്സോ ഭിക്ഖുനിയോതി** ദ്വീഹി തീഹി ഭിക്ഖുനീഹി. "മനോസിലികായാ"തി പാഠോ.

൪൨൦. "തേന ച ഭിക്ഖു നിമന്തേതബ്ബോ"തി സാമീചിവസേന വുത്തം.

൪൨൨-൩. "അനുജാനാമി...പേ... താവകാലിക"ന്തി പുഗ്ഗലികം സന്ധായ വുത്തം, ന സങ്ഘികന്തി ആചരിയോ. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ഉതുനിയാ കടിസുത്തക"ന്തി വചനതോ ഭിക്ഖുസ്സ വിനിബന്ധം കടിസുത്തകം ന വട്ടതി. **പഗ്ഘരന്തീ** വിസവിണാ. **വേപുരിസികാ** മസ്സുദാഠീ.

൪൨൭. തയോ നിസ്സയേതി രുക്ഖമൂലഞ്ഹി സാ ന ലഭതി.

൪൨൮. ഭത്തഗ്ഗേ സചേ ദായകാ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘസ്സ ഭുത്തവതോ ചതുപച്ചയേ ദാതുകാമാ ഹോന്തി, യഥാവുഡ്ഢമേവ.

൪൨൯. വികാലേതി യാവ വികാലേ ഹോന്തി, താവ പവാരേസുന്തി അത്ഥോ. **അജ്ജത്തനാതി** അജ്ജതനാ.

൪൨൬. അനുവാദന്തി ഇസ്സരിയട്ഠാനം. ഇദം സബ്ബം "അജ്ജതഗ്ഗേ ഓവടോ ഭിക്ഖുനീനം ഭിക്ഖൂസു വചനപഥോ"തി പഞ്ഞത്തസ്സ ഗരുധമ്മസ്സ വീതിക്കമേആപത്തിപഞ്ഞാപനത്ഥം വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം, അഞ്ഞഥാ യേസം ഗരുധമ്മാനം പടിഗ്ഗഹണേന ഭിക്ഖുനീനം ഉപസമ്പദാ അനുഞ്ഞാതാ, തേസം വീതിക്കമേ അനുപസമ്പന്നാവ സിയാതി ആസങ്കാ ഭവേയ്യ.

൪൨൯. ഇത്ഥിയുത്തേനാതി ഇത്ഥീഹി ഗാവീആദീഹി ധുരട്ഠാനേ യുത്തേന. **പുരിസന്തരേനാ**തി പുരിസേന അന്തരികേന. "പുരിസദുതിയേനാ"തി ലിഖിതം, പുരിസസാരഥിനാതി അധിപ്പായോ. "ബാള്ഹതരം അഫാസൂ"തി വചനതോ ഗിലാനായ വട്ടതിച്ചേവ സിദ്ധം, ഭഗവന്തം ആപുച്ഛിത്വാ അനുഞ്ഞാതട്ഠാനേ ഉപസമ്പജ്ജിസ്സാമീതി അധിപ്പായോ.

൪൩൦. സാ കേനചിദേവ അന്തരായേനാതി സബ്ബന്തരായസങ്ഗഹനവചനം, തസ്മാ തം ന അന്തരായം കിത്തേത്വാ, വുത്തന്തരായേന "രാജന്തരായേനാ"തി സാധേതബ്ബന്തി ആചരിയോ.

൪൩൧-൨. "നവകമ്മന്തി കത്വാ 'എത്തകാനി വസ്സാനി വസതൂ'തി അപലോകേത്വാ സങ്ഘികഭൂമിദാന"ന്തി ലിഖിതം. "സാഗാര"ന്തി വുത്തത്താ അഗാരപടിസംയുത്തരഹോനിസജ്ജസിക്ഖാദിവജ്ജിതാതി കേചി, യുത്തമേതം. കസ്മാ? "സഹാഗാരസേയ്യമത്തം ഠപേത്വാ"തി **അട്ഠകഥായം** വുത്തത്താ. "അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പോസേതു"ന്തി വചനതോ പോസനയുത്തകമ്മം സബ്ബം വട്ടതി മാതുയാ, ന അഞ്ഞേസം. വസിതും ചേ ന സക്കോതി ദുതിയം വിനാ, സമ്മന്നിത്വാവ ദാതബ്ബാ തായ ഇതി നോ മതി. കിത്തകം കാലം? വസിത്വാ ചേ ദുതിയാ ഗന്തുമിച്ഛതി, അഞ്ഞം സമ്മന്നിതും യുത്താവ. സാ വിജാതാ ലഭേതി ആചരിയോ.

൪൩൪. "ഇദം ഓദിസ്സ അനുഞ്ഞാതം വട്ടതീതി ഏകതോ വാ ഉഭതോ വാ അവസ്സവേ സതിപി വട്ടതീ"തി ലിഖിതം. "കേസച്ഛേദാദികം കമ്മം അനുജാനാമി സാദിതും "ഇച്ചേവ വുത്തത്താ വുത്തം **"തദഞ്ഞേ സാദിതു"**ന്തി. "കേസച്ഛേദാദികം കമ്മം അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ"തി അവത്വാ എത്തകം യസ്മാ "സാദിതു"ന്തി ഭാസിതം, തസ്മാ സാ വിചികിച്ഛായ ഉഭതോപി അവസ്സവേ അപി പാരാജികഖേത്തേന സാ പാരാജികം ഫുസതി. ഇതി അട്ഠകഥാസ്വേതം സബ്ബാസുപി വിനിച്ഛിതം. ഓദിസ്സകാഭിലാപോ ഹി അഞ്ഞഥാ നിബ്ബിസേസതോ തം പമാണം. യദി തഥാ ഭിക്ഖുസ്സ കപ്പതി വിചികിച്ഛാ.

കാലമോദിസ്സ നം പദം, ന സത്തോദിസ്സകഞ്ഹി തം;
അഥ ഭിക്ഖുനിയാ ഏവ, കാലമോദിസ്സ ഭാസിതം.

ഏവം പാരാജികാപത്തി, സിഥിലാവ കതാ സിയാ;
സബ്ബസോ പിഹിതം ദ്വാരം, സബ്ബപാരാജികസ്മിന്തി.

നിരത്ഥകഭാവതോ, ഉബ്ഭജാണുമണ്ഡലേ;
തസ്മാ ന സാദിയന്തീതി, നിദാനവചനക്കമം.

നിസ്സായ സത്ഥുനാ വുത്തം, സാദിതുന്തി ന അഞ്ഞഥാ;
അത്തനോ പണ്ഹിസമ്ഫസ്സം, സാദിതും യേന വാരിതം.

അപി പാരാജികക്ഖേത്തേ, കഥം ദ്വാരം ദദേയ്യ സോ;
തഥാപി ബുദ്ധപുത്താനം, ബുദ്ധഭാസിതഭാസിതം.

വചനഞ്ച സമാനേന്തോ, നോ ചേത്ഥ യുത്തികഥാ ധീരാ;
കേസച്ഛേദാദികമ്മസ്സ, അവസ്സം കരണീയതോ.

ചിത്തസ്സ ചാതിലോലത്താ, ഗണസ്സ ച അങ്ഗസമ്പദാ-
ഭാവാ ഭിക്ഖുനീനം മഹേസിനാ, രക്ഖിതുഞ്ച അസങ്കത്താ;
നനു മോദിസ്സകം കതന്തി.

ഭിക്ഖുനിക്ഖന്ധകവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൧. പഞ്ചസതികക്ഖന്ധകവണ്ണനാ

സങ്ഗീതിനിദാനകഥാവണ്ണനാ

൪൩൭. ഛിന്നപാതന്തി ഭാവനപുംസകം, തേനാകാരേന പതന്തീതി അത്ഥോ. **ഉപദ്ദുതാ ച മയം ഹോമാ**തി അതീതത്ഥേ വത്തമാനവചനം, അഹുമ്ഹാതി അത്ഥോ. അഥ വാ തസ്മിം സതി ഹോമ. "പഞ്ച ഭിക്ഖുസതാനീ"തി ഗണനവസേന വത്വാ "വസ്സം വസന്താ"തി പുഗ്ഗലനിദ്ദേസോ കതോ.

ഖുദ്ദാനുഖുദ്ദകകഥാവണ്ണനാ

൪൪൩. "വസ്സികസാടികം അക്കമിത്വാ"തി വചനതോ ഭഗവതോ ചതുത്ഥചീവരമ്പി അത്ഥീതി സിദ്ധം. തേനേവാഹ **ചീവരക്ഖന്ധകേ** "ചതുത്ഥം ചീവരം പാരുപീ"തി.

൪൪൪. "അപിച യഥേവ മയാ"തിആദി സങ്ഗീതിയാ അഗ്ഗഹണാധിപ്പായവസേന വുത്തം, കിന്തു സുസങ്ഗീതാ ആവുസോ ഥേരേഹി ധമ്മോ ച വിനയോ ച. **അപിചാഹം നാമ തഥേവാഹം ധാരേസ്സാമീ**തി യഥേവ മയാ ഭഗവതോ സമ്മുഖാ സുതം സമ്മുഖാ പടിഗ്ഗഹിതം, തഥേവ ഥേരേഹി ഭഗവതാ സയമേവ ഏതദഗ്ഗം ആരോപിതേഹി, തസ്മാ സുസങ്ഗഹിതാ സങ്ഗീതീതി വുത്തം ഹോതി.

ബ്രഹ്മദണ്ഡകഥാവണ്ണനാ

൪൪൭. “ത്വംയേവ ആണാപേഹീ”തി ഏത്തകമേവ വുത്തം, ഥേരാ പന ബ്രഹ്മദണ്ഡം കത്വാ വുത്തംയേവ **“ഛന്നസ്സാ”**തിആദിമാഹംസൂതി വേദിതബ്ബം. ഏത്ഥ ച ആനന്ദത്ഥേരോ വിയ അഞ്ഞോപി സങ്ഘേന ആണത്തോ ഭിക്ഖു ബ്രഹ്മദണ്ഡകതേന ഭിക്ഖുനാ ആലപിതും ലഭതി, ന അഞ്ഞോ. **ഉജ്ജവനികായ**ാതി പടിസോതഗാമിനിയാ. ആഗമാ നു ഖോ ഇധ **ആഗമാ നു ഖിധ**. ആഗമാ ഖോ ഇധ, തേ ഓരോധാ ഇധ ആഗമാ ഖോ. **“ഭിസിച്ഛവീ**തി ഭിസിത്ഥവികാ”തി ലിഖിതം. **സബ്ബേവിമേ**തി സബ്ബമേവ. **കുലവം ഗമേന്തീ**തി നിരത്ഥകവിനാസം ഗമേന്തി. കുച്ഛിതോ ലവോ കുലവോ, അനയവിനാസോതി വുത്തം ഹോതി. ഇമായ ഖോ പന “ധമ്മവിനയസങ്ഗീതിയാ”തി വത്തബ്ബേ വിസേസേന വിനയസ്സ സാസനമൂലഭാവദസ്സനത്ഥം, തസ്മിം ഠിതേ സകലസാസനഠിതിസിദ്ധിദീപനത്ഥഞ്ച “ഇദം വോ കപ്പതി, ഇദം വോ ന കപ്പതീ”തി വത്ഥുസ്മിം ആരദ്ധത്താ, ഇമിസ്സാ ച പരിയത്തിയാ വിനയപിടകത്താ **“വിനയസങ്ഗീതിയാ”**തി ഇധ വുത്തം.

പഞ്ചസതികക്ഖന്ധകവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൨. സത്തസതികക്ഖന്ധകവണ്ണനാ

ദസവത്ഥുകഥാവണ്ണനാ

൪൪൬. **നിക്ഖിത്തമണിസുവണ്ണ**ാതി സിക്ഖാപദേനേവ പടിക്ഖിത്തമണിസുവണ്ണാ. തത്ഥ മണിഗ്ഗഹണേന സബ്ബം ദുക്കടവത്ഥു, സുവണ്ണഗ്ഗഹണേന സബ്ബം പാചിത്തിയവത്ഥു ഗഹിതം ഹോതി. **ഭിക്ഖഗ്ഗേന** ഭിക്ഖുഗണനായാതി വുത്തം ഹോതി.

൪൪൭. **മഹികാ**തി ഹിമം. **പോസാ**തി സത്താ. **സരജാ**തി സകിലേസരജാ. **മഗാ**തി മഗസദിസാ. തസ്മിം തസ്മിം വിസയേ, ഭവേ വാ നേതീതി നേത്തി, തണ്ഹായേതം അധിവചനം, തായ സഹ വത്തന്തീതി **സനേത്തികാ**.

൪൫൦-൨. **അഹോഗങ്ഗോ**തി പബ്ബതസ്സ നാമം. **അനുമാനേസ്സാമാ**തി പഞ്ഞാപേസ്സാമ. **ആസുതാ**തി സജ്ജിതാ, “അസുത്താ”തി വാ പാഠോ, അനാവിലാ അപക്കാ തരുണാ.

൪൫൩. **ഉജ്ജവിംസു** പടിസോതേന ഗച്ഛിംസു.

൪൫൫. **അപ്പേവ നാമാ**തി സാധു നാമ. **മൂലാ ദായകാ** പേസലകാ. **“കുല്ലകവിഹാരേനാ**തി ഖുദ്ദകവിഹാരേനാ”തി ലിഖിതം. രൂപാവതാരത്താ **കുല്ലകവിഹാരോ** നാമ. കഥം പനേതം പഞ്ഞായതി, യേന സന്നിധികതം യാവജീവികം യാവകാലികേന തദഹുപടിഗ്ഗഹിതേന സമ്ഭിന്നരസം തദഹുപടിഗ്ഗഹിതസങ്ഖയം ആഗന്ത്വാ സന്നിധികതാമിസസങ്ഖ്യമേവ ഗച്ഛതീതി? വുച്ചതേ - “യാവകാലികേന, ഭിക്ഖവേ, യാവജീവികം തദഹുപടിഗ്ഗഹിത”ന്തി വചനതോ പുരേപടിഗ്ഗഹിതം യാവജീവികം തദഹുപടിഗ്ഗഹിതേനാമിസേന ചേ സമ്ഭിന്നം, പുരേപടിഗ്ഗഹിതസങ്ഖ്യമേവ ഗച്ഛതീതി സിദ്ധം. അഞ്ഞഥാ “സത്താഹകാലികേന, ഭിക്ഖവേ, യാവജീവികം പടിഗ്ഗഹിതം സത്താഹം കപ്പതീ”തി (മഹാവ॰ ൩൦൫) വുത്തട്ഠാനേ വിയ ഇധാപി “യാവകാലികേന, ഭിക്ഖവേ, യാവജീവികം പടിഗ്ഗഹിതം കാലേ കപ്പതീ”തി വദേയ്യ, തഞ്ചാവുത്തം. തസ്മാ പുരേപടിഗ്ഗഹിതം തം ആമിസസമ്ഭിന്നം ആമിസഗതികമേവാതി വേദിതബ്ബം. **ഗണ്ഠിപദേ** പന “സന്നിധികാരകം ഖാദനീയം വാ ഭോജനീയം വാ”തി (പാചി॰ ൨൫൩) വുത്തം. ബ്യഞ്ജനമത്തം ന ഗഹേതബ്ബം.

൪൫൭. **ഇധാ**തി ഇമസ്മിം പാഠേ. “‘കാലേ കപ്പതി, വികാലേ ന കപ്പതീ’തി (മഹാവ॰ ൩൦൫) വുത്തവചനമത്തേന ‘വികാലേ കപ്പതീ’തി വികാലഭോജനപാചിത്തിയം ആവഹം ഹോതീതി അത്ഥോ, **‘ന കപ്പതീ’**തി സന്നിധിഭോജനപാചിത്തിയം ആവഹം ഹോതീതി അത്ഥോ, യദി സമ്ഭിന്നരസം അജ്ജപടിഗ്ഗഹിതമ്പി യാവജീവികന്തി അത്ഥോ”തി ലിഖിതം. **സുത്തവിഭങ്ഗേ**തി മാതികാസങ്ഖാതേ സുത്തേ ച തസ്സ പദഭാജനീയസങ്ഖാതേ വിഭങ്ഗേ ചാതി അത്ഥോ. ഇദം ആഗതമേവ. കതരന്തി? **“അതിക്കാമയതോ ഛേദനക”**ന്തി ഇദം.

തിവിദത്ഥിപമാണഞ്ചേ, അദസം തം നിസീദനം;
നിസീദനം കഥം ഹോതി, സദസം തഞ്ഹി ലക്ഖണം.

തിവിദത്ഥിപമാണം തം, ദസാ തത്ഥ വിദത്ഥി ചേ;
തംനിസീദനനാമത്താ, തസ്മിം ഛേദനകം സിയാ.

അനിസീദനനാമമ്ഹി, കഥം ഛേദനകം ഭവേ;
ഇതി ചേ നേവ വത്തബ്ബം, നിസീദനവിദത്ഥിതോ.

കപ്പതേ സദസാമത്തം, നിസീദനമിതി കാരണം;
കഥം യുജ്ജതി നോ ചേതം, നിസീദനസ്സ നാമകം.

നിസീദനന്തി വുത്തത്താ, പമാണസമതിക്കമാ;
തസ്സാനുമതിഹേതുത്താ, തത്ഥ ഛേദനകം ഭവേ.

ജാതരൂപകപ്പേ -

ജാതരൂപം പടിക്ഖിത്തം, പുഗ്ഗലസ്സേവ പാളിയം;
ന സങ്ഘസ്സാതി സങ്ഘസ്സ, തഞ്ചേ കപ്പതി സബ്ബസോ.

വികാലഭോജനഞ്ചാപി, പുഗ്ഗലസ്സേവ വാരിതം;
ന സങ്ഘസ്സാതി സങ്ഘസ്സ, കപ്പതീതി കഥം സമം.

സത്തസതികക്ഖന്ധകവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ചൂളവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

പരിവാരവണ്ണനാ

സോളസമഹാവാരവണ്ണനാ

പഞ്ഞത്തിവാരവണ്ണനാ

൧-൨. സീലസമാധിപഞ്ഞാവിമുത്തിവിമുത്തിഞാണദസ്സനസങ്ഖാതസ്സ **ധമ്മക്ഖന്ധസരീരസ്സ** സാസനേതി അത്ഥോ. പരിവാരോതി സങ്ഗഹം യോ സമാരുള്ഹോ, **തസ്സ** പരിവാരസ്സ. വിനയഭൂതാ പഞ്ഞത്തി **വിനയപഞ്ഞത്തി**. ''പഞ്ഞത്തികാലം ജാനതാ''തി ദുകനയവസേന വത്വാ പുന സുത്തന്തനയേന വത്തും **''അപിച പുബ്ബേനിവാസാദീഹീ''**തി വുത്തം. തത്ഥ **പസ്സനം** നാമ ദസ്സനത്താ ദിബ്ബചക്ഖുനാ യോജിതം പടിവേധഞാണദസ്സനം. **ദേസനാപഞ്ഞായ പസ്സതാ**തി ആസയാനുസയാദികേ. **പുച്ഛായാ**തി സത്തമീ. **പുനപി ഏത്ഥാ**തി പുച്ഛാവിസ്സജ്ജനേ. **മിച്ഛാദിട്ഠീ**തി നത്ഥികദിട്ഠി അന്തഗ്ഗാഹികദിട്ഠി. ''ആജീവഹേതു പഞ്ഞത്താനീ''തി വചനതോ ഇമാനി ഛ സിക്ഖാപദാനി ഠപേത്വാ സേസാ ആചാരവിപത്തി നാമാതി വേദിതബ്ബം. **കായേന പന ആപത്തിം ആപജ്ജതീ**തി ഏത്ഥ ''പുബ്ബഭാഗേ സേവനചിത്തമങ്ഗം കത്വാ കായദ്വാരസങ്ഖാതം വിഞ്ഞത്തിം ജനയിത്വാ പവത്തചിത്തുപ്പാദസങ്ഖാതം ആപത്തിം ആപജ്ജതി, കിഞ്ചാപി ചിത്തേന സമുട്ഠാപിതാ വിഞ്ഞത്തി, തഥാപി ചിത്തേന അധിപ്പേതസ്സ അത്ഥസ്സ വിഞ്ഞത്തിയാ സാധിതത്താ 'കായദ്വാരേന ആപജ്ജതീ'തി വുത്ത''ന്തി ഇമമത്ഥം സന്ധായ വുത്തം, ന ഭണ്ഡനാദിത്തയവൂപസമം. **ആപാണകോടിക**ന്തി ജീവിതപരിയന്തം കത്വാ. **പോരാണകേഹി മഹാഥേരേഹീ**തി സീഹളദീപേ മഹാഥേരേഹി പോത്ഥകം ആരോപിതകാലേ ഠപിതാതി അത്ഥോ. ''ചതുത്ഥസങ്ഗീതിസദിസാ പോത്ഥകാരുള്ഹസങ്ഗീതി അഹോസീ''തി വുത്തം.

മഹാവിഭങ്ഗേ പഞ്ഞത്തിവാരവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

കതാപത്തിവാരാദിവണ്ണനാ

൩൩൩. കതാപത്തിവാരേ ''സങ്ഘികം മഞ്ചം വാ''തിആദി അജ്ഝോകാസത്താ വിഹാരബ്ഭന്തരേപി ആപജ്ജനതോ ലേഡ്ഡുപാതാതിക്കമവസേന വുത്തം. ദുതിയേ **സേയ്യം സന്ഥരിത്വാ**തി അബ്ഭന്തരേ സന്ഥരിതഭാവതോ വിഹാരതോ ബഹിഗമനേപി തംദിവസാനാഗമേ ആപജ്ജനതോ ''പരിക്ഖേപം അതിക്കാമേതീ''തി വുത്തം.

൩൭൫. സഞ്ചിച്ച പാണം ജീവിതാ വോരോപേന്തോ ചതസ്സോ ആപത്തിയോതി ഏത്ഥ കിഞ്ചാപി തസ്മിം സിക്ഖാപദേ തിരച്ഛാനഗതപാണോവ അധിപ്പേതോ, അഥ ഖോ പാണോതി വോഹാരസാമഞ്ഞതോ അത്ഥുദ്ധാരവസേന ''ചതസ്സോ''തി വുത്തം. ഏസ നയോ അഞ്ഞേസുപി ഏവരൂപേസു ഠാനേസു.

൩൭൩. വികാലേ ഗാമപ്പവേസനേ ''പഠമം പാദം പരിക്ഖേപം അതിക്കാമേതി, ആപത്തി ദുക്കടസ്സാ'തി വുത്തത്താ ഉപചാരേ നാപജ്ജതി, പരിക്ഖേപം അതിക്കമിത്വാവ ആപജ്ജതീതി സിദ്ധമേവാ''തി വദന്തി.

൩൯൩. പച്ചയവാരേ പുരിമവാരതോ വിസേസോ അത്ഥിയേവ, ''മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവന്തോ കതി ആപത്തിയോ ആപജ്ജതീ''തി വുത്തേ ജതുമട്ഠകസ്സോകാസോ ന ജാതോ, ഇധ പന ''മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവനപച്ചയാ''തി വുത്തേ പുഗ്ഗലനിദ്ദേസാഭാവാ ജതുമട്ഠകഞ്ച പവിട്ഠം, ഏവം വിസേസോ അത്ഥി. തഥാ ഏവരൂപേസു ഠാനേസു.

മഹാവിഭങ്ഗേ ച ഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗേ സോളസമഹാവാരവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സമുട്ഠാനസീസവണ്ണനാ

൳൭൭. **അനത്താതി** അത്തവിരഹിതാ "അലവണഭോജന"ന്തിആദീസു വിയ. കരുണാസീതലഭാവേന ചന്ദസദിസോ. കിലേസതിമിരപ്പഹാനതോ **ആദിച്ചോ**. യസ്മാ തേ ദേസയന്തി, തസ്മാ **അങ്ഗീരസോപി**. **പിടകേ തീണി ദേസയി** തേസം അഞ്ഞതരത്താതി അത്ഥോ. വിനയോ യദി തിട്ഠതി, ഏവം പടിപത്തിസദ്ധമ്മാദി **നീയതി** പവത്തതീതി അത്ഥോ. അയം പന കഥം തിട്ഠതീതി? ആഹ **"ഉഭതോ ചാ"**തിആദി. പരിവാരേന ഗന്ഥിതാ തിട്ഠന്തീതി അത്ഥോ. തസ്സേവ പരിവാരസ്സ സുത്തേ. നിയതസമുട്ഠാനം കതം, വുത്തന്തി അധിപ്പായോ. **അസമ്ഭിന്നസമുട്ഠാനാനി** അസങ്കരസമുട്ഠാനാനി, അഞ്ഞേഹി അസദിസസമുട്ഠാനാനീതി അത്ഥോ. യസ്മാ പരിവാരേ സതി വിനയോ തിട്ഠതി, വിനയേ സതി സദ്ധമ്മോ തിട്ഠതി, യസ്മാ സമുട്ഠാനാനി ച സുത്തേ ദിസ്സന്തി, തസ്മാ സിക്ഖേതി അത്ഥോ. **"ധമ്മകാമോ സുപേസലോ"**തി പരിവാരേ ഗാരവജനനത്ഥം വുത്തം. **തത്ഥാതി** "ദിസ്സന്തീ"തി തത്ഥ. **"ഏകേന സമുട്ഠാനേന സമുട്ഠാതീതി** പഠമപാരാജികം ഏകേന സമുട്ഠാനേന സമുട്ഠാതീ"തി വുത്തം. **പാളിയഞ്ഹി** നിദ്ദിട്ഠസമുട്ഠാനഞ്ച ദിസ്സതി. "തസ്സേവ പരിവാരസ്സ, സമുട്ഠാനം നിയതോ കത"ന്തി വുത്തം പുരിമനയേതി അത്ഥോ. **യഥാഞായന്തി** യഥാഭൂതം. "സഞ്ചരിത്താഭാസനഞ്ചാ"തി പാഠോ. "സഞ്ചരിത്താനുഭാസനഞ്ചാ"തിപി അത്ഥി. **നയവജ്ജേഹി** വിനയവജ്ജേഹീതി അത്ഥോ.

പഠമപാരാജികസമുട്ഠാനവണ്ണനാ

൳൭൮. **നാനുബന്ധേ പവത്തിനിന്തി** "യാ പന ഭിക്ഖുനീ വുട്ഠാപിതം പവത്തിനിം ദ്വേ വസ്സാനി നാനുബന്ധേയ്യാ"തി വുത്തസിക്ഖാപദഞ്ച. അയം പാഠോ ഏകച്ചേസു പോത്ഥകേസു ന ദിസ്സതി. **ഛസത്തതി** പഠമപാരാജികസമുട്ഠാനാ.

ദുതിയപാരാജികസമുട്ഠാനവണ്ണനാ

൳൭൯. **"കുക്കുച്ചം ചീവരം ദത്വാതി** കുക്കുച്ചുപ്പാദനഞ്ച ധമ്മികാനം കമ്മാനം ഛന്ദം ദത്വാ ഖീയനഞ്ച ചീവരം ദത്വാ ഖീയനഞ്ചാ"തി പാഠോ. **"ദത്വാ"**തി ഉപ്പടിപാടിയാ വുത്തം, തസ്മാ "കുക്കുച്ചം ധമ്മികം ദത്വാതി പാഠോ സുന്ദരോ"തി വദന്തി, വിചാരേത്വാ ഗഹേതബ്ബം.

൳൮൦. **അകതന്തി** അഭിനവം.

അന്തരപേയ്യാലം

കതിപുച്ഛാവാരവണ്ണനാ

൳൭൧. **പടിനിദ്ദേസന്തി** പുനപ്പുനം നിദ്ദിസനം. ആപത്തിക്ഖന്ധേഹി **വിനീതാനി** സംവരാനീതി അത്ഥോ. **ഏതേഹി** ആപത്തിക്ഖന്ധേഹി. **"ആരകാ"**തി നിവത്തിഅത്ഥേന വുത്തത്താ തം പുന സരൂപേന വത്തുകാമോ **"ഭുസാ വാ"**തി ആഹ. "ഗേഹം ധൂമേന പുണ്ണം ആധൂമിത"ന്തിആദീസു വിയ രാഗാദിവേരം മണതി വിനാസേതി. **ഏതായാതി വിരതിയാ**. വേല ചലനേ. **നിയ്യാനം** മഗ്ഗം സിനോതി ബന്ധതീതി സേതു. **"സേതുഘാതോതി** വീതിക്കമപടിപക്ഖഭൂതാ വിരതി, തദത്ഥനിബ്ബത്തികരചിത്തുപ്പാദോ വാ"തി വുത്തം. **"ധമ്മസ്സവനഗ്ഗന്തി** ധമ്മം സുണന്താനം സമൂഹ"ന്തി ലിഖിതം. സചേ ന ഗച്ഛതി, വിക്ഖിത്തോ വാ നിസീദതി. **കായപ്പാഗബ്ഭിയം** കായദുച്ചരിതം. "പമാദേ"തി വത്വാ തദത്ഥം ദസ്സേതും **"സതിവിപ്പവാസേ"**തി വുത്തം.

൳൭൨-൩. **സപരസന്താനേ വാതി** സസന്താനേ വാ പരസന്താനേ വാ. **തഥാ വിവദന്താ പനാതി** ഭേദകരവത്ഥൂനി നിസ്സായ വിവദന്താ. **ഉഭയേഹിപീതി** ഥേരനവേഹി. **നന്തി** മേത്തം കായകമ്മം. യേസം പുഗ്ഗലാനം പിയം കരോതി, തേസം

മേത്താകായകമ്മസങ്ഖാതോ ധമ്മോ. **ഏത്തകന്തി** ആമിസവിഭത്തിദസ്സനം. **അസുകസ്സ ചാതി** പുഗ്ഗലവിഭത്തിദസ്സനം. ‘‘ദുസ്സീലസ്സ അദാതുമ്പി വട്ടതീ’’തി വുത്തത്താ ഏവ അലജ്ജിപരിഭോഗോ വാരിതോ. **സബ്ബേസം ദാതബ്ബമേവാതി** സന്നിട്ഠാനേന അജാനന്തേന വിഭാഗം അകത്വാ ദാതബ്ബഭാവം ദീപേതീതി ഏകേ. ‘‘സബ്ബേസം ദാതബ്ബമേവാ’’തി വുത്തം **അട്ഠകഥാസു**. തത്ഥ ‘‘അലജ്ജിഉക്ഖിത്തകാനം പരിഭോഗസീസേന സഹത്ഥാ ന ദാതബ്ബം, ദാപേതബ്ബന്തി അപരേ’’തി വുത്തം. വിചിനിത്വാ ദാനം **വിചേയ്യ ദാനം**. യസ്മാ അയം വിസേസോ കാതബ്ബോയേവാതി അയം കരോതി, തസ്മാ പുഗ്ഗലവിഭാഗോ ന കതോതി സമ്ബന്ധോ. പകതിവണ്ണേന **വിസഭാഗവണ്ണേന**. ‘‘ഇദം നാമ ആപന്നോ’’തി പരേഹി അപരാമസിതബ്ബതോ **അപരാമട്ഠാനി**. അനുലോമേഹി ഗഹിതസങ്ഖാരാരമ്മണേഹി നിബ്ബാനാരമ്മണം കത്വാ **നിയ്യാതി**.

ഛആപത്തിസമുട്ഠാനവാരാദിവണ്ണനാ

൨൭൩. **‘‘പഠമേന ആപത്തിസമുട്ഠാനേന ദുബ്ഭാസിതം ആപജ്ജേയ്യാതി ന ഹീതി വത്തബ്ബ’’**ന്തി വുത്തം വാചാചിത്തവസേനേവാപജ്ജിതബ്ബതോ.

൨൭൭. **കുടിം കരോതീ**തി ഏത്ഥ സഞ്ചരിത്തമവത്വാ ദുക്കടഥുല്ലച്ചയസങ്ഘാദിസേസാനം ഏകസ്മിം വത്ഥുസ്മിം പടിപാടിയാ ഉപ്പത്തിദസ്സനത്ഥമിദം വുത്തം. ന ഹി സഞ്ചരിത്തേ ഏവ ആപജ്ജതി. ‘‘ഇമിനാ പന നയേന സബ്ബത്ഥ പടിപാടിയാ അഗ്ഗഹണേ കാരണം വേദിതബ്ബ’’ന്തി വുത്തം.

൨൯൩. **വിവേകദസ്സിനാ**തി തദങ്ഗവിവേകാദിപഞ്ചവിധവിവേകദസ്സിനാ.

൨൯൪. **അത്തനോ ദുട്ഠുല്ല**ന്തി സങ്ഘാദിസേസം.

൨൯൯. **വിവാദാധികരണപച്ചയാ**തി അഞ്ഞേഹി, അത്തനാ വാ പുബ്ബഭാഗേ ആപന്നപച്ചയാതി അത്ഥോ. **ഓമസതീ**തി ‘‘അയം ധമ്മോ, അയം വിനയോ’’തി വിവദന്തോ ‘‘ത്വം കിം ജാനാസീ’’തിആദിനാ ഓമസതി. **തീഹി സമഥേഹി** സമ്മുഖാവിനയപടിഞ്ഞാതകരണതിണവത്ഥാരകേഹി. ‘‘സമ്മുഖാവിനയഞ്ചേത്ഥ സബ്ബത്ഥ ഇച്ഛിതബ്ബതോ ‘സമ്മുഖാവിനയേന ചേവ പടിഞ്ഞാതകരണേന ചാ’തിആദിനാ ദ്വീഹിപി യോജിതം. ഏസ നയോ സബ്ബത്ഥാ’’തി വുത്തം.

൩൨൧. **ഠപേത്വാ സത്ത ആപത്തിയോ**തി ഏത്ഥ ‘‘കിഞ്ചാപി അവസേസാ നത്ഥി, തഥാപി പടിപാടിയാ പാടവജനനത്ഥം പുച്ഛാ കതാ’’തി വുത്തം.

അന്തരപേയ്യാലം നിട്ഠിതം.

സമഥഭേദവണ്ണനാ

അധികരണപരിയായവാരാദിവണ്ണനാ

൩൩൯-൪. **ലോഭകാരണാ വിവാദനതോ ‘‘ലോഭോ പുബ്ബങ്ഗമോ’’**തി വുത്തം. ഏവം സേസേസു. **ഠാനാനീ**തിആദീനി കാരണവേവചനാനി. കാരണഞ്ഹി തിട്ഠന്തി ഏത്ഥാതി **ഠാനം,** വസന്തി ഏത്ഥാതി **വത്ഥു,** ഭവന്തി ഏത്ഥാതി **ഭൂമീ**തി വുച്ചതി. കേ തിട്ഠന്തി വസന്തി ഭവന്തി ചാതി? വിവാദാധികരണാദയോ. കുസലാകുസലാബ്യാകതചിത്തോ ഹുത്വാ വിവദനതോ **‘‘നവ ഹേതൂ’’**തി വുത്തം. കോധനോ ഹോതി ഉപനാഹീതിആദീനി **ദ്വാദസ മൂലാനി**. അക്കോസന്തേന ഹി ചതൂസു വിപത്തീസു ഏകേന അനുവദനതോ **‘‘ചതസ്സോ വിപത്തിയോ ഠാനാനീ’’**തി വുത്തം. **ചുദ്ദസ മൂലാനീ**തി വിവാദാധികരണേ വുത്താ ദ്വാദസ, കായോ, വാചാ ച.

൨൯൭-൯. സത്ത ആപത്തിക്ഖന്ധാ ഠാനാനീതി എത്ഥ "ആപത്തിം ആപജ്ജിത്വാ പടിച്ഛാദേന്തസ്സ യാ ആപത്തി ഹോതി, തസ്സാ ആപത്തിയാ പുബ്ബേ ആപന്നാ ആപത്തി ഠാനം ഹോതീ"തി വുത്തം. "നത്ഥി ആപത്താധികരണം കുസലന്തി വചനതോ നത്ഥി ആപത്താധികരണസ്സ കുസലഹേതു, കുസലചിത്തം പന അങ്ഗം ഹോതീ"തി ലിഖിതം. **ചത്താരി കമ്മാനി ഠാനാനീ**തി എത്ഥ "എവം കത്തബ്ബന്തി ഠിതപാളി **കമ്മം** നാമ. 'യഥാഠിതപാളിവസേന കരോന്താനം കിരിയാ **കിച്ചാധികരണം** നാമാ'"തി വുത്തം, "പാളിഅനുസാരേന പടികാതബ്ബലക്ഖണം വാ **കമ്മം**. തഥേവ കരണം **കിച്ചാധികരണ"**ന്തി ച. ഞത്തിഞത്തിദുതിയഞത്തിചതുത്ഥകമ്മാനി **ഞത്തിതോ** ജായന്തി, അപലോകനകമ്മം **അപലോകനതോ,** "കിച്ചാധികരണം എകേന സമഥേന സമ്മതി സമ്പജ്ജതീതി അത്ഥോ"തി ലിഖിതം. **സിയുന്തി** ഹോന്തി. **കഥഞ്ച സിയാ**തി കഥം ഹോതി. **വിവാദാധികരണസ്സ ദ്വേ**തി തേ ദ്വേ ഠപേത്വാ അഞ്ഞേഹി ന സമ്മതി.

൨൯൭. സാധാരണാതി തം സമേതബ്ബാ.

൨൯൮. തബ്ഭാഗിയാതി തംകോട്ഠാസാ.

൨൯൯. എകാധികരണം സബ്ബേ സമഥാ സമഗ്ഗാ ഹുത്വാ സമേതും ഭബ്ബാതി പുച്ഛന്തോ **"സമഥാ സമഥസ്സ സാധാരണാ"**തി ആഹ. സമഥാ സമഥസ്സാ സിയാ സാധാരണാ സിയാ അസാധാരണാ.

൩൦൦. സമഥാ സമഥസ്സ തബ്ഭാഗിയവാരേപി എസേവ നയോ.

൩൦൧. ഇമേ സമഥാ സമഥാ, ന സമ്മുഖാവിനയോതി അത്ഥോ.

൩൦൨. "സമഥാ വിനയോ"തിപി വുച്ചതി, തസ്മാ വിനയോ സമ്മുഖാവിനയോതി വിനയവാരോ ഉദ്ധടോ സിയാ. **ന സമ്മുഖാവിനയോ**തി സമ്മുഖാവിനയം ഠപേത്വാ സതിവിനയാദയോ സേസസമഥാ.

൩൦൩. സങ്ഘസ്സ സമ്മുഖാ പടിഞ്ഞാതേ തം പടിജാനനം സങ്ഘസ്സ സമ്മുഖതാ നാമ ഹോതീതി "തസ്സ പടിജാനനചിത്തം സന്ധായ **'സമ്മുഖാവിനയോ കുസലോ'**തിആദി വുത്ത"ന്തി വദന്തി. **നത്ഥി സമ്മുഖാവിനയോ അകുസലോ**തി "ധമ്മവിനയപുഗ്ഗലസമ്മുഖതാഹി തിവങ്ഗികോ സമ്മുഖാവിനയോ എതേഹി വിനാ നത്ഥി. തത്ഥ കുസലചിത്തേഹി കരണകാലേ കുസലോ, അരഹന്താനം കരണകാലേ അബ്യാകതോ, എതേസം അകുസലപടിപക്ഖത്താ അകുസലസ്സ സമ്ഭവോ നത്ഥി, തസ്മാ 'നത്ഥി സമ്മുഖാവിനയോ അകുസലോ'തി വുത്ത"ന്തി ലിഖിതം. **"യേഭുയ്യസികാ** അധമ്മവാദീഹി വൂപസമനകാലേ സലാകഗ്ഗാഹാപകേ ധമ്മവാദിമ്ഹി കുസലാ, ധമ്മവാദീനമ്പി അധമ്മവാദിമ്ഹി സലാകഗ്ഗാഹാപകേ ജാതേ അകുസലാ, സബ്ബത്ഥ അരഹതോ വസേനേവ അബ്യാകതതാ, അനരഹതോ സഞ്ചിച്ച സതിവിനയദാനേ **സതിവിനയോ** അകുസലോ, **അമൂള്ഹവിനയോ** അനുമ്മത്തകസ്സ ദാനേ, **പടിഞ്ഞാതകരണം** മൂള്ഹസ്സ അജാനനതോ പടിഞ്ഞായകരണേ, **തസ്സപാപിയസികാ** സുദ്ധസ്സ കരണേ, **തിണവത്ഥാരകം** മഹാകലഹേ, സഞ്ചിച്ച കരണേ ച അകുസല"ന്തി ലിഖിതം.

യത്ഥവാരപുച്ഛാവാരവണ്ണനാ

൩൦൪. ലബ്ഭതീതി പുച്ഛാ.

സമഥവാരവിസ്സജ്ജനാവാരവണ്ണനാ

൩൦൮. യസ്മിം സമയേ സമ്മുഖാവിനയേന ചാതിആദി തസ്സാ വിസ്സജ്ജനം. യസ്മിം സമയേ സമ്മുഖാവിനയേന ച യേഭുയ്യസികായ ച അധികരണം വൂപസമ്മതി, തസ്മിം

സമയേ യത്ഥ യേഭുയ്യസികാ ലബ്ഭതി, തത്ഥ സമ്മുഖാവിനയോ ലബ്ഭതീതി ഏവം സബ്ബത്ഥ സമ്ബന്ധോ. **യത്ഥ പടിഞ്ഞാതകരണം ലബ്ഭതി, തത്ഥ സമ്മുഖാവിനയോ ലബ്ഭതീ**തി ഏത്ഥ ഏകം വാ ദ്വേ വാ ബഹൂ വാ ആപത്തിയോ ആപന്നോ ഭിക്ഖു "ഇമം നാമ ആപത്തിം ആപന്നോസീ"തി പുച്ഛിതോ "ആമാ"തി ആപത്തിം പടിജാനാതി, ദ്വേപി ലബ്ഭന്തി. തത്ഥ സങ്ഘസമ്മുഖതാ ധമ്മവിനയപുഗ്ഗലസമ്മുഖതാതി ഏവം വുത്തസമ്മുഖാവിനയേ സങ്ഘസ്സ പുരതോ പടിഞ്ഞാതം കതം ചേ, സങ്ഘസമ്മുഖതാ. തത്ഥേവ ദേസിതം ചേ, ധമ്മവിനയസമ്മുഖതായോപി ലദ്ധാ ഹോന്തി. അവിവദന്താ അഞ്ഞമഞ്ഞം പടിജാനന്തി ചേ, പുഗ്ഗലസമ്മുഖതാ. തസ്സേവ സന്തികേ ദേസിതം ചേ, ധമ്മവിനയസമ്മുഖതായോപി ലദ്ധാ ഹോന്തി. ഏകസ്സേവ വാ ഏകസ്സ സന്തികേ ആപത്തിദേസനകാലേ "പസ്സസി, പസ്സാമീ"തി വുത്തേ തത്ഥ ധമ്മവിനയപുഗ്ഗലസമ്മുഖതാസഞ്ഞിതോ സമ്മുഖാവിനയോ ച പടിഞ്ഞാതകരണഞ്ച ലദ്ധം ഹോതി.

സംസട്ഠവാരാദിവണ്ണനാ

൩൦൬. അധികരണാനം വൂപസമോവ സമഥോ നാമ, സോ അധികരണം വിനാ നത്ഥി, തസ്മാ ന ച ലബ്ഭാ വിനിഭുജ്ജിത്വാ നാനാകരണം കാതും.

൩൦൯-൩൧൦. സമഥാ സമഥേഹി സമ്മന്തീതി ഏത്ഥ **സമ്മന്തീ**തി സമ്പജ്ജന്തി. അധികരണാ വാ പന സമ്മന്തി വൂപസമ്മന്തീതി അത്ഥോ, തസ്മാ "യേഭുയ്യസികാ സമ്മുഖാവിനയേന സമ്മതീ"തി ഇമായ സമ്മുഖാവിനയേന സദ്ധിം സമ്പജ്ജതി, ന സതിവിനയാദീഹി തേസം തസ്സാ അനുപകാരത്താതി അത്ഥോ. **സമഥാ അധികരണേഹി സമ്മന്തീ**തി ഏത്ഥ സമഥാ അഭാവം ഗച്ഛന്തീതി അത്ഥോ.

൩൧൧. "സമ്മുഖാവിനയോ വിവാദാധികരണേന ന സമ്മതീ"തി പാഠോ. യേഭുയ്യസികായ സമാനഭാവതോ ച അവസാനേ "സമ്മുഖാവിനയോ ന കേനചി സമ്മതീ"തി (പരി॰ ൩൧൩) വുത്തത്താ ച സമ്മുഖാവിനയോ സയം സമഥേന വാ അധികരണേന വാ സമേതബ്ബോ ന ഹോതീതി കത്വാ വുത്തോ. സതിവിനയോ കിച്ചാധികരണേന സമ്മതി. അമൂള്ഹവിനയതസ്സപാപിയസികതിണവത്ഥാരകാപി കിച്ചാധികരണേന സമ്മന്തി.

൩൧൩. വിവാദാധികരണം കിച്ചാധികരണേന സമ്മതീതി "സുണാതു മേ, ഭന്തേ…പേ॰… പഠമം സലാകം നിക്ഖിപാമീ"തി ഏവം വിവാദാധികരണം കിച്ചാധികരണേന സമ്മതി. അനുവാദാധികരണആപത്താധികരണാപി കിച്ചാധികരണേന സമ്മന്തി. "'അകതം കമ്മം ദുക്കടം കമ്മ'ന്തി ഏവം കിച്ചാധികരണമ്പി കിച്ചാധികരണേന സമ്മതീതി ഏവം പാഠോ വേദിതബ്ബോ"തി ലിഖിതം. അഞ്ഞതരസ്മിം പന **ഗണ്ഠിപദേ** "'സമഥാ അധികരണേഹി സമ്മന്തീ'തി ഏത്ഥ യസ്മാ സബ്ബേ സമഥാ കിച്ചാധികരണേന സമ്മന്തി, തസ്മാ 'സമഥാ കിച്ചാധികരണേന സമ്മന്തീ'തി പാഠോ ഗഹേതബ്ബോ"തി വുത്തം.

൩൧൪. വിവാദാധികരണം കതമം അധികരണം സമുട്ഠാപേതീതി "നായം ധമ്മോ"തി വുത്തമത്തേന കിഞ്ചി അധികരണം ന സമുട്ഠാപേതി.

൩൧൭-൯. "കതമാധികരണപരിയാപന്ന"ന്തി പാഠോ. **വിവാദാധികരണം വിവാദാധികരണം ഭജതീ**തി പഠമുപ്പന്നവിവാദം പച്ഛാ ഉപ്പന്നോ ഭജതി. **വിവാദാധികരണം ദ്വേ സമഥേ ഭജതീ**തി "ഇമം വൂപസമേതും സമത്ഥാ തുമ്ഹേ"തി വദന്തം വിയ ഭജതി "മയം തം വൂപസമേസ്സാമാ"തി വദന്തേഹി വിയ ദ്വീഹി സമഥേഹി സങ്ഗഹിതം.

സമഥഭേദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഖന്ധകപുച്ഛാവാരവണ്ണനാ

പുച്ഛാവിസ്സജ്ജനാവണ്ണനാ

൩൨൦. നിദാനം നാമ കാലഞ്ച നഗരഞ്ച ദേസോ ച ഭഗവാ ച. വത്ഥുപുഗ്ഗലാദി **നിദ്ദേസോ**. യാനി **തത്ഥ** ഉപസമ്പദക്ഖന്ധകേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഊനവീസതിവസ്സോ പുഗ്ഗലോ ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ''തിആദിനാ നയേന ഉത്തമാനി പദാനി വുത്താനീതി സമ്ബന്ധോ. **സാ സാ തസ്സ തസ്സ പദസ്സ ആപത്തീതി വുച്ചതീ**തി യാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഊനവീസതിവസ്സോ പുഗ്ഗലോ ഉപസമ്പാദേതബ്ബോ''തി പദേന പഞ്ഞത്താ ആപത്തി, സാ തസ്സ പദസ്സാതി അധിപ്പായോ. **ചമ്മസംയുത്തേ**തി ചമ്മക്ഖന്ധകേ.

ഏകുത്തരികനയവണ്ണനാ

ഏകകവാരവണ്ണനാ

൩൨൧. ഏകുത്തരികനയേ **ആപത്തി ജാനിതബ്ബാ**തി ഏത്ഥ **ആപത്തി** നാമ കിം പരമത്ഥസഭാവാ, ഉദാഹു ന വത്തബ്ബസഭാവാതി? ന വത്തബ്ബസഭാവാ. വുത്തഞ്ഹി **പരിവാരേ** ''വത്ഥു ജാനിതബ്ബം, ഗോത്തം ജാനിതബ്ബം, നാമം ജാനിതബ്ബം, ആപത്തി ജാനിതബ്ബാ''തി ഏതേസം പദാനം **വിഭങ്ഗേ** ''മേഥുനധമ്മോതി വത്ഥു ച ഗോത്തഞ്ച. പാരാജികന്തി നാമഞ്ചേവ ആപത്തി ചാ''തി. നാമഞ്ച ഗോത്തഞ്ച ''നാമഗോത്തം ന ജീരതീ''തി (സം॰ നി॰ ൧.൭൬) വചനതോ സമ്മുതിമത്തം, തസ്മാ ''കുസലത്തികവിനിമുത്താ ന വത്തബ്ബധമ്മഭൂതാ ഏകച്ചാ സമ്മുതി ഏവാ''തി വുത്തം. യം പന വുത്തം **സമഥക്ഖന്ധകേ** ''ആപത്താധികരണം സിയാ അകുസലം, സിയാ അബ്യാകത''ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൨൨), തം ''വിവാദാധികരണം സിയാ കുസലം, സിയാ അകുസലം, സിയാ അബ്യാകത''ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൨൦) ഏത്ഥ വിയ പരിയായതോ വുത്തം. അത്ഥതോ ഹി വിവാദോ നാമ ഏകച്ചോ സമ്മുതിവിസേസോ. യോ ചിത്തസമങ്ഗിനോ, സോ ''തം ചിത്തപരിയായേന പന സിയാ കുസല''ന്തിആദി വോഹാരലദ്ധോ, തഥാ ആപത്താധികരണമ്പീതി ദട്ഠബ്ബം. തേനേവ വുത്തം **അട്ഠകഥായം** ''ആപത്തിം ആപജ്ജമാനോ ഹി അകുസലചിത്തോ വാ ആപജ്ജതി കുസലാബ്യാകതചിത്തോ വാ''തി (കങ്ഖാ॰ അട്ഠ॰ പഠമപാരാജികവണ്ണനാ). അഞ്ഞഥാ സമഥേഹി അധികരണീയതാ ന സമ്ഭവതി. ന ഹി സമഥാ കുസലാദിം അകുസലാദിം വാ അധികിച്ചപവത്തന്തി, സമഥവസേന വാ കുസലാദി സമ്മതി. ന ച കുസലസ്സ വിവാദസ്സ, അനുവാദസ്സ വാ കുസലാദിസമഥേഹി വൂപസമേതബ്ബതാ ആപജ്ജതീതി തേസം അധികരണമത്തമേവ ന സമ്ഭവേയ്യ, തസ്മാ അധികരണാനം, സമഥാനഞ്ച കുസലാദിഭാവോ പരിയായദേസനായ ലബ്ഭതി, നോ അഞ്ഞഥാ, തേനേവ സമ്മുഖാവിനയേ വിയ ആപത്താധികരണേ തികം ന പൂരിതം. സഞ്ചിച്ച ആപത്തിം ആപജ്ജമാനസ്സ യസ്മാ സഞ്ചേതനാ ഏകന്തതോ അകുസലാവ ഹോതി. ഇതരസ്സ സചിത്തകസ്സ വാ അചിത്തകസ്സ വാ തദാഭാവമത്തം ഉപാദായ ''അബ്യാകത''ന്തി വുത്തം. യഥാ ഹി ''തിക്ഖത്തും ചോദയമാനോ തം ചീവരം അഭിനിപ്ഫാദേയ്യ, ഇച്ചേതം കുസല''ന്തിആദീസു (പാരാ॰ ൫൩൭) ന കുസലസദ്ദോ സുഖവിപാകോ, ''സമ്പരായികാനം അകുസലാനം ധമ്മാനം പടിഘാതായാ''തിആദീസു (പരി॰ ൪൯൮) ന അകുസലാ വാ ഹോതി. ഇതരസ്സ സചിത്തകസ്സ വാ അചിത്തകസ്സ വാ തദാഭാവമത്തം ഉപാദായ ''അബ്യാകത''ന്തി വുത്തം. യഥാ ഹി ദ്വിക്ഖത്തും ചോദയമാനോ തം ചീവരം അഭിനിപ്ഫാദേയ്യ, യം പനേത്ഥ ''ആപത്താധികരണം അകുസല''ന്തി വുത്തം, തസ്സ വസേന തദകുസലതോ സത്ത വിനീതവത്ഥൂനി വേദിതബ്ബാനി, തതോ ചീവരന്തി സമ്ഭവതോ അചീവരകാ, അന്തരാപത്തികാ ച. അനന്തരികലക്ഖണപ്പത്തസ്സ വസേന നിയതാ ച നാമാതി വേദിതബ്ബം. സമ്മുതിനിദ്ദേസേ ഗരുകലഹുകനിദ്ദേസോപി സമ്ഭവതി. അഞ്ഞഥാ ''അനന്തരായികാ പണ്ണത്തിവജ്ജാ, അനവജ്ജാപണ്ണത്തീ''തി ച വുത്താ. കുടികാരമഹല്ലകാപത്തി അന്തരായികാ ലോകവജ്ജസാവജ്ജപണ്ണത്തിതോ. സമ്പജാനമുസാവാദോ ഓമസവാദാദിതോ ഗരുകാദി ന സമ്ഭവേയ്യ, തതോ വാ അയം

ലഹുകാദീതി ഇദം സബ്ബം ഏകച്ചാനം ആചരിയാനം മതം, “സബ്ബം അയുത്ത”ന്തി വദന്തി. കസ്മാ? യസ്മാ “പാരാജികന്തി നാമഞ്ചേവ ആപത്തിചാ”തി വചനേന ചേ ആപത്തി ന വത്തബ്ബധമ്മോ സിയാ, വത്ഥു ച ന വത്തബ്ബധമ്മോ സിയാ ഗോത്തേന സമാനാധികരണഭാവേന വുത്തത്താ, തസ്മാ “മേഥുനധമ്മോ”തി പദം അജ്ഝാചാരസങ്ഖാതം വത്ഥുഞ്ച ദീപേതി. അജ്ഝാചാരവസേനേവ ആപത്തിയാ ലദ്ധനാമം അസാധാരണനാമത്താ “ഗോത്ത”ന്തി ച വുച്ചതീതി അയം തത്ഥ അത്ഥോ.

“ആപത്താധികരണസ്സ കിം പുബ്ബങ്ഗമന്തി? ലോഭോ പുബ്ബങ്ഗമോ, ദോസോ, മോഹോ, അലോഭോ, അദോസോ, അമോഹോ പുബ്ബങ്ഗമോ”തി “കതി ഹേതൂതി? ഛ ഹേതൂ തയോ അകുസലഹേതൂ, തയോ അബ്യാകതഹേതൂ”തി ച വുത്തത്താ നിപ്പരിയായേനേവ “ആപത്താധികരണം സിയാ അകുസലം, സിയാ അബ്യാകത”ന്തി വുത്തം. **സമഥക്ഖന്ധകേ** പന സന്ധായഭാസിതവസേന തഥാ ഏവ വുത്തം. തസ്മാ ആപത്താധികരണം സഭാവതോ നിപ്പരിയായേനേവ അകുസലാ ചത്താരോ ഖന്ധാ, രൂപഅബ്യാകതാ ച ഹോന്തി. “നത്ഥി ആപത്താധികരണം കുസല”ന്തി (ചൂളവ॰ ൨൨൨) വുത്തത്താ കുസലമേവ പടിക്ഖിത്തം, ഖീണാസവാനം കിരിയാബ്യാകതം നാമ ഹോതീതി കുസലേ പടിക്ഖിത്തേ കിരിയാബ്യാകതമ്പി പടിക്ഖിത്തമേവ ഹോതി. തസ്മിം പടിക്ഖിത്തേ സബ്ബഥാ അവാവടം വിപാകാബ്യാകതം പടിക്ഖിത്തമേവ ഹോതി. നിബ്ബാനാബ്യാകതേ വത്തബ്ബമേവ നത്ഥീതി ഏകേ, തം അയുത്തം “ഛ ഹേതുയോ”തി വുത്തത്താ. കിഞ്ചാപി വുത്തം സാമഞ്ഞേന, തഥാപി വിപാകഹേതുയേവ തത്ഥ അധിപ്പേതോ, ന കിരിയാഹേതു, തേ ഹി കുസലസഭാവാ ച, തസ്മാ രൂപം, വിപാകാബ്യാകതഞ്ചാപത്തി. തത്ഥ അകുസലാപത്തിതോ വിനീതവത്ഥൂനി. ഇതരസ്സാപി ആദിതോ ഛാദനാ കുസലചിത്തതോതി വുത്തം ഹോതി. അന്തരായികനിയതസാവജ്ജപഞ്ഞത്തിഭാവോപി ചസ്സാ വേവചനവസേന വേദിതബ്ബോ പണ്ണത്തിവജ്ജായ, സഞ്ചിച്ച ആപന്നായ ച, തസ്മാ “ജീവിതിന്ദ്രിയം സിയാ സാരമ്മണം സിയാ അനാരമ്മണ”ന്തി വചനം വിയ ഏകന്താകുസലം അനേകന്താകുസലഞ്ച ലോകവജ്ജം, ഏകന്താബ്യാകതം ഭൂതാരോചനം അനേകന്താബ്യാകതഞ്ച സേസം പണ്ണത്തിവജ്ജം ഏകതോ സമ്പിണ്ഡേത്വാ “ആപത്താധികരണം സിയാ അകുസലം സിയാബ്യാകത”ന്തി വുത്തം. **സമഥക്ഖന്ധകേ** പന പണ്ണത്തിവജ്ജമേവ സന്ധായ തഥാ വുത്തം. വുത്തഞ്ഹേതം **അട്ഠകഥായം, ഗണ്ഠിപദേ ച** “ആപത്താധികരണം സിയാ അകുസലം, സിയാ അബ്യാകതം, നത്ഥി ആപത്താധികരണം കുസല’ന്തി ഏത്ഥ സന്ധായഭാസിതവസേന അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. യസ്മിഞ്ഹി പഥവിഖണനാദികേ ആപത്താധികരണേ അപകതഞ്ഞുനോ സന്ധായ അപ്പഹരിതകരണാദികാലേ കുസലചിത്തം അങ്ഗം ഹോതി, ഖണനാദിപയോഗസങ്ഖാതം രൂപാബ്യാകതം ആപത്തിസമുട്ഠാപേന്തം ഹോതീതി അധിപ്പായോ”തി. യം സന്ധായ വുത്തം **“അത്ഥാപത്തി കുസലചിത്തോ ആപജ്ജതി, കുസലചിത്തോ വുട്ഠാതീ”**തിആദി. തസ്മിഞ്ഹി സതി ന സക്കാ വത്തും “നത്ഥി ആപത്താധികരണം കുസല”ന്തി. യസ്മാ ആപത്തിസമുട്ഠാപകം ചിത്തം സന്ധായ വുത്തം ന ഹോതി, തസ്മാ ന യിദം അങ്ഗപ്പഹോനകചിത്തം സന്ധായ വുത്തം. യദി തം സന്ധായ വുത്തം, “സിയാ കുസല”ന്തി ച വത്തബ്ബം ഭവേയ്യ, ന ച വുത്തം. തസ്മാ ഇദം പന സന്ധായ വുത്തം - യം താവ ആപത്താധികരണം ലോകവജ്ജം, തം ഏകന്തതോ അകുസലമേവ, തത്ഥ “സിയാ അകുസല”ന്തി വികപ്പോ നത്ഥി. യം പന പണ്ണത്തിവജ്ജം, തം യസ്മാ സഞ്ചിച്ച “ഇമം ആപത്തിം വീതിക്കമാമീ”തി വീതിക്കമന്തസ്സേവ അകുസലം ഹോതി, അസഞ്ചിച്ച പന കിഞ്ചി അജാനന്തസ്സ സഹസേയ്യാദിവസേന ആപജ്ജതോ രൂപവിപാകം അബ്യാകതം ഹോതി അനുട്ഠാനതോ. തസ്മാ തസ്സ പണ്ണത്തിവജ്ജസ്സ സഞ്ചിച്ചാസഞ്ചിച്ചവസേന ഇമം വികപ്പഭാവം സന്ധായ ഇദം വുത്തം “ആപത്താധികരണം സിയാ അകുസലം, സിയാ അബ്യാകതം, നത്ഥി ആപത്താധികരണം കുസല”ന്തി.

സചേ പന കോചി വിനയേ അപകതഞ്ഞൂ "യം കുസലചിത്തോ ആപജ്ജതി, ഇദം വുച്ചതി ആപത്താധികരണം കുസല"ന്തി വദേയ്യ, തസ്സേവംവാദിനോ അചിത്തകാനം എളകലോമാദിസമുട്ഠാനാനമ്പി കുസലചിത്തസമങ്ഗികാലേ താസം ആപത്തീനം കുസലചിത്തോ ആപജ്ജേയ്യ, ന വാ ആപജ്ജതി . കിംകാരണം? ന ച തത്ഥ വിജ്ജമാനമ്പി കുസലചിത്തം ആപത്തിയാ അങ്ഗം. അത്തഭാവോ സഭാവോ പകതീതി വുത്തം ഹോതി. കതരം പന തസ്സാ ആപത്തിയാ തദാ അങ്ഗസഭാവോതി? വുച്ചതേ - കായവചീവിഞ്ഞത്തിവസേന പന ചലിതസ്സ കായസ്സ, പവത്തായ വാചായ ചാതി ഏതേസം ദ്വിന്നം ചലിതപ്പവത്താനം കായവാചാനം അഞ്ഞതരമേവ അങ്ഗസഭാവോ, തഞ്ച രൂപക്ഖന്ധപരിയാപന്നത്താ അബ്യാകതന്തി. കിം വുത്തം ഹോതി? കായോ, വാചാ ച തദാ ആപത്താധികരണന്തി വുത്തം ഹോതി. യാ പനേത്ഥ അകുസലാപത്തിക്ഖണേ കായവാചായോ അബ്യാകതഭാവോ, താ അബ്ബോഹാരികാ ഹോന്തി കായവചീകമ്മകാലേ മനോകമ്മം വിയ. തദാ ഹി കായവാചായോ ആപത്തികരാദിട്ഠാനേ തിട്ഠന്തി. യം സന്ധായ വുത്തം "ആപത്തികരാ ധമ്മാ ജാനിതബ്ബാ. കതി മൂലാനീതി ഛ ആപത്തിസമുട്ഠാനാനി മൂലാനീ"തിആദി. യദാ പന കായവാചായോ ആപത്തിയാ അങ്ഗമേവ ഹോന്തി, തദാ "ചിത്തം ചിത്താധിപതേയ്യ"ന്തി (ധം സം അട്ഠം ഏ കാമാവചരകുസലവണ്ണനാ) വചനം വിയ പുബ്ബപയോഗാനം അപരപയോഗസ്സ പച്ചയഭാവതോ ആപത്തികരാദിപഞ്ഞത്തിം ന വിജഹന്തി. യഥാ തബ്ഭാവേപി "ആപത്താധികരണസ്സ കതി വത്ഥൂനീതി? സത്ത ആപത്തിക്ഖന്ധാ വത്ഥൂനി. കതി ഭൂമിയോതി? സത്ത ആപത്തിക്ഖന്ധാ ഭൂമിയോ"തി വുത്തം. തഥാ തബ്ഭാവേപി ആപത്തികരാ "ആപത്തിസമുട്ഠാനാ"ഇച്ചേവ വുച്ചന്തീതി വേദിതബ്ബാ. ഏത്താവതാ ആപത്തി നാമ ചത്താരോ അകുസലക്ഖന്ധാ സഞ്ചിച്ച വീതിക്കമകാലേ ഭൂതാരോചനം ഠപേത്വാ സബ്ബാപി അവിസേസതോ, വിസേസതോ പന സബ്ബാപി ഏകന്താകുസലാ അകുസലാ, അനേകന്താകുസലാ പന ഗിരഗ്ഗസമജ്ജചിത്താഗാരസങ്ഘാനിഇത്ഥാലങ്കാരഗന്ധവണ്ണകവാസിതപിഞ്ഞാകപ്പഭേദാ, ഭിക്ഖുനിആദീനം ഉമ്മദ്ദനപരിമദ്ദനപ്പഭേദാ ചാതി ദസപ്പഭേദാ സകനാമേഹി പരിച്ഛിന്ദിത്വാ വത്ഥുജാനനസചിത്തകകാലേ ഏവ അകുസലാ, തദഭാവതോ അചിത്തകകാലേ വിനാ അനാപത്താധികരണേന കമ്മട്ഠാനാദിസീസേന കുസലചിത്തേന തം തം വത്ഥും വീതിക്കമന്തസ്സ ആപത്തി കേവലം രൂപഅബ്യാകതമേവ.

കേചി പനേത്ഥ "അപ്പകാസേ ഠാനേ കടിസുത്തകസഞ്ഞായ സങ്ഘാണിം, മത്തികാസഞ്ഞായ ഗന്ധവണ്ണകാദിം വാ ധാരേന്തിയാപി ആപത്തി, തസ്മാ അചിത്തകായേവാ"തി വണ്ണയന്തി. തേ "സങ്ഘാണിയാ അസങ്ഘാണിസഞ്ഞായ ധാരേതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ"തി പാഠാഭാവം ദസ്സേത്വാ പടിക്ഖിപിതബ്ബാ. സുരാപാനാപത്തി പന അചിത്തകാപി ഏകന്താകുസലാവ. തേനേവ "മജ്ജേ അമജ്ജസഞ്ഞീ പിവതി, ആപത്തി പാചിത്തിയസ്സാ"തി (പാചി॰ ന൨൨) വുത്തം. യസ്മാ പനേത്ഥ ആബാധപച്ചയാപി ന സക്കാ വിനാ അകുസലേന സുരാപാനം പാതും, തസ്മാ യഥാവുത്തേസു അനേകന്താകുസലേസു വിയ ലോകവജ്ജേസു ഇധ "സുരാപാനേസു അനാപത്തി ആബാധപച്ചയാ"തി ന വുത്തം. സൂപസംപാകാദി പന അമജ്ജമേവ. തത്ഥ കുക്കുച്ചവിനോദനത്ഥം "അനാപത്തീ"തി വുത്തം ഉദകദന്തപോണേ വിയ. ഭൂതാരോചനാപത്തി രൂപാബ്യാകതമേവ, അചിത്തകകാലേ സഹസേയ്യാദി രൂപവിപാകാബ്യാകതമേവ, തത്ഥ സുപിനന്തോ വിജ്ജമാനമ്പി അകുസലം അനങ്ഗത്താ അബ്ബോഹാരികം ഹോതി. കുസലേ കഥാവ നത്ഥി അനാപത്തി സഭാവത്താ കുസലസ്സ. തഥാ കിരിയാതി ഇമിനാ നയേന സബ്ബത്ഥ യഥാസമ്ഭവം അകുസലം വാ സുദ്ധരൂപം വാ സവിപാകം വാതി തിധാ ഭിജ്ജതീതി അയമത്ഥോ ദസ്സിതോ ഹോതി.

തത്ഥ ഠപേത്വാ സുരാപാനം ഏകച്ചഞ്ച പണ്ണത്തിവജ്ജം, ഏകന്താകുസലഞ്ച സചിത്തകമേവ, ഭൂതാരോചനം അചിത്തകമേവ, സേസം സഹ സുരാപാനേന അനേകന്താകുസലം ലോകവജ്ജഞ്ച അനേകന്താബ്യാകതം പണ്ണത്തിവജ്ജഞ്ച യേഭുയ്യേന സചിത്തകാചിത്തകന്തി സബ്ബസിക്ഖാപദം തിപ്പഭേദം ഹോതി. യം പനേത്ഥ

സചിത്തകമേവ, തം മേഥുനാദിവത്ഥുജാനനചിത്തേനേവ സചിത്തകം, സബ്ബം സേഖിയം പണ്ണത്തിജാനനചിത്തേനേവ സചിത്തകം “അനാദരിയം പടിച്ചാ”തി വചനതോതി സചിത്തകം ദുവിധം ഹോതി. ഏകന്താചിത്തകം പണ്ണത്തിജാനനചിത്താഭാവേന, ന വത്ഥുജാനനചിത്താഭാവേന. തദഭാവതോ ഏകന്താകുസലം സുരാപാനം, ഏകന്താബ്യാകതം സഞ്ചരിത്തം, വത്ഥുജാനനചിത്തസ്സ വാ പണ്ണത്തിജാനനചിത്തസ്സ വാ ഉഭിന്നം അഭാവേന അചിത്തകഭാവേന അചിത്തകം ഹോതി. സുരാപാനം പന സചിത്തകം ഹോതി വത്ഥുജാനനചിത്തേനേവ. അരിയപുഗ്ഗലാനം ഇതരേസം ഉഭിന്നം വാ അഞ്ഞതരസ്സ ഭാവേന സേസം ചിത്തകാചിത്തകം . വിസേസതോ ച വത്ഥുജാനനചിത്താഭാവേന, അപകതഞ്ഞുനോ പണ്ണത്തിജാനനചിത്താഭാവേന വാ അചിത്തകഭാവേന അചിത്തകം ഹോതി. തത്ഥ ഏകന്താചിത്തകഞ്ച സചിത്തകഞ്ച “അചിത്തക”മിച്ചേവ വുച്ചതി. അയം താവ **“ആപത്തി ജാനിതബ്ബാ”**തി ഏത്ഥ വിനിച്ഛയോ.

മൂലവിസുദ്ധിയാ അന്തരാപത്തീതി അന്തരാപത്തിം ആപജ്ജിത്വാ മൂലായപടികസ്സനം കത്വാ ഠിതേന ആപന്നാപത്തി. അയം **അഗ്ഘവിസുദ്ധിയാ അന്തരാപത്തീ**തി സമ്ബഹുലാ ആപത്തിയോ ആപജ്ജിത്വാ താസു സബ്ബചിരപടിച്ഛന്നവസേന അഗ്ഘസമോധാനം ഗഹേത്വാ വസന്തേന ആപന്നാപത്തി. “പുനപി ആപജ്ജിസ്സാമീ”തി **സഉസ്സാഹേനേവ ചിത്തേന**. “അയം ഭിക്ഖുനിയാ ഏവാ”തി ലിഖിതം. **“പാരാജികമേവാ”**തി ഇദഞ്ച ഭൂതവസേന ദസ്സേതും വുത്തം. “ഏവം ദേസിതേ പന യാ കാചി ആപത്തി ന വുട്ഠാതീതി അപരേ, തം ന ഗഹേതബ്ബ”ന്തി വുത്തം. “ധമ്മികസ്സ പടിസ്സവസ്സ അസച്ചാപനേ”തി വുത്തത്താ അധമ്മികപടിസ്സവേ ദുക്കടം ന ഹോതി. “പുബ്ബേ സുദ്ധചിത്തസ്സ ‘തുമ്ഹേ വിബ്ഭമഥാ’തി വുത്തേ ‘സാധൂ’തി പടിസ്സുണിത്വാ സചേ ന വിബ്ഭമതി അനാപത്തി, ഏവം സബ്ബത്ഥാ”തി ച വുത്തം. “ആവികരോ ജാനിതബ്ബോ”തിപി **പാളി**. കാലേന വക്ഖാമി, നോ അകാലേനാ”തിആദീസു **പഞ്ചദസസു ധമ്മേസു**. **ഭബ്ബാപത്തികാ** നാമ ആപത്തിം ആപജ്ജിതും ഭബ്ബാ.

ദുകവാരവണ്ണനാ

൩൨൨. **നിദഹനേ** ആതപേ. “ഏകരത്തമ്പി ചേ ഭിക്ഖു തിചീവരേന വിപ്പവസേയ്യ (പാരാ॰ ൪൭൨). ഛാരത്തപരമം തേനാ”തിആദിനാ (പാരാ॰ ൩൭൬) വുത്താപത്തികോ **ഗണപൂരകോ ഹുത്വാപി കമ്മം കോപേതി** നാനാസംവാസകത്താ. **കമ്മേന വാ സലാകഗ്ഗാഹേന വാതി ഏത്ഥ ഉദ്ദേസോ ചേവ കമ്മഞ്ച ഏകന്തി** ഏത്ഥ പാതിമോക്ഖുദ്ദേസോതി വാ കമ്മന്തി വാ അത്ഥതോ ഏകമേവ, തേസു യം കിഞ്ചി കതേ സങ്ഘഭേദോ ഹോതീതി അത്ഥോ. **പുബ്ബഭാഗാതി** സങ്ഘഭേദതോ പുബ്ബഭാഗാ. **“പമാണ”**ന്തി ഇമേസം ദ്വിന്നം അഞ്ഞതരേന ഭേദോ ഹോതി, ന ഇതരേഹീതി വുത്തം. വിനയേ സിദ്ധാ **വിനയസിദ്ധാ,** രോമജനപദേ ജാതം **രോമകം,** അനുഞ്ഞാതലോണത്താ ദുകേസു വുത്താതി.

തികവാരവണ്ണനാ

൩൨൩. **വോ** തുമ്ഹേഹി ന സമുദാചരിതബ്ബം. **വചീസമ്പയുത്തം കായകിരിയം കത്വാതി** കായേന നിപച്ചകാരം കത്വാതി അത്ഥോ. **ഉപഘാതേതി** വിനാസേതി. **ഓമദ്ദിത്വാതി** അഭിഭവിത്വാ. **വദതോതി** വദന്തസ്സ. “ബാലസ്സ നിസ്സയോ ദാതബ്ബോ”തി ദുകേ ആഗതം, ഇധ പന **“ന ദാതബ്ബോ”**തി വുത്തം, ആപത്തിബാഹുല്ലം സന്ധായ നാദാതബ്ബം, “ഇമസ്മാ വിഹാരാ പരം മാ നിക്ഖമാഹി, വിനയധരാനം വാ സന്തികം ആഗച്ഛ വിനിച്ഛയം ദാതു”ന്തി വുത്തേ തസ്സ വചനം ന ഗഹേതബ്ബന്തി അത്ഥോ. **തികഭോജനം** നാമ സചേ തയോ ഹുത്വാ ഭുഞ്ജന്തി, ഗണഭോജനേന അനാപത്തി, ഇദം സന്ധായ തികം. **“പസുത്തോ”**തി ബാഹുല്ലതോ വുത്തം. അഥ വാ നിപജ്ജിത്വാതി അത്ഥോ. “ഇദം ഠപേത്വാ ഗച്ഛാമി, താവകാലികം ഭന്തേ ദേഥാതി വുത്തേ ‘നവകമ്മാദിഅത്ഥം വിനാ ദാതും ന വട്ടതീ”തി ലിഖിതം. വികപ്പേത്വാ ഠപിതം

വസ്സികസാടികം പച്ഛിമേ പാടിപദദിവസേ നിവാസേന്തോ ദുക്കടം ആപജ്ജതീതി അത്ഥോ. **അപച്ചുദ്ധരിത്വാ**തി പച്ചുദ്ധരണം അകത്വാതി അത്ഥോ. "വികപ്പേതു"ന്തി വചനതോ അവികപ്പനപച്ചയാ ആപത്തി ഹേമന്തേ ആപജ്ജതി, വികപ്പനാ പന കത്തികപുണ്ണമദിവസേ കാതബ്ബാതി ദസ്സനത്ഥം വുത്തന്തി ഞാതബ്ബം. അയം നയോ അവികപ്പനം സന്ധായ, പുരിമോ വികപ്പിതപരിഭോഗപച്ചയാപത്തിം സന്ധായ. **വത്ഥപടിച്ഛാദി സബ്ബകപ്പിയതായാ**തി വത്ഥപടിച്ഛാദി സബ്ബത്ഥ കപ്പിയത്താതി അത്ഥോ. കേചി ഇമമത്ഥം അസല്ലക്ഖേത്വാ "വത്ഥപടിച്ഛാദി സബ്ബകപ്പിയതാ തായ പടിച്ഛന്നേനാ"തി ലിഖന്തി. "വത്ഥമേവ പടിച്ഛാദി വത്ഥപടിച്ഛാദീ"തി വിഗ്ഗഹത്താ "തായാ"തി ന യുജ്ജതി. "തേനാ"തി ഭവിതബ്ബത്താതി ഇദം സബ്ബം അഞ്ഞതരസ്മിം **ഗണ്ഠിപദേ** ലിഖിതം, വിചാരേത്വാ ഗഹേതബ്ബം.

ചതുക്കവാരവണ്ണനാ

൩൨൪. **ചതൂഹാകാരേഹി ആപത്തിം ആപജ്ജതി...പേ॰... കമ്മവാചായ ആപജ്ജതീ**തി ഏത്ഥ യഞ്ഹി ആപത്തിം കമ്മവാചായ ആപജ്ജതി, ന തത്ഥ കായാദയോതി ആപന്നം, തതോ കമ്മവാചായ സദ്ധിം ആപത്തികരാ ധമ്മാ സത്താതി ആപജ്ജതി, ഏവം സതി "ഛ ആപത്തിസമുട്ഠാനാനീ"തി വചനവിരോധോ, താനി ഏവ ആപത്തികരാ ധമ്മാ നാമ. അഥ തത്ഥാപി കായാദയോ ഏകതോ വാ നാനാതോ വാ ലബ്ഭന്തി, ചതൂഹാകാരേഹീതി ന യുജ്ജതീതി "ഛഹാകാരേഹി ആപത്തിം ആപജ്ജതീ"തി വത്തബ്ബം സിയാതി ഏവം ഏതാനി സുത്തപദാനി വിരോധിതാനി ഹോന്തി. കഥം അവിരോധിതാനി? സവിഞ്ഞത്തികാവിഞ്ഞത്തികഭേദഭിന്നത്താ. കായാദീനം യാ കിരിയാ ആപത്തി, നം ഏകച്ചം കായേന സവിഞ്ഞത്തികേന ആപജ്ജതി, ഏകച്ചം സവിഞ്ഞത്തികായ വാചായ, ഏകച്ചം സവിഞ്ഞത്തികാഹി കായവാചാഹി ആപജ്ജതി, യാ പന അകിരിയാ ആപത്തി, തം ഏകച്ചം കമ്മവാചായ ആപജ്ജതി, തഞ്ച ഖോ അവസിട്ഠാഹി അവിഞ്ഞത്തികാഹി കായവാചാഹിയേവ, ന വിനാ "നോ ചേ കായേന വാചായ പടിനിസ്സജ്ജതി, കമ്മവാചാപരിയോസാനേ ആപത്തി സങ്ഘാദിസേസസ്സാ"തി (പാരാ॰ ൪൧൪) വചനതോ, അവിസേസേന വാ ഏകച്ചം ആപത്തിം കായേന ആപജ്ജതി, ഏകച്ചം വാചായ , ഏകച്ചം കായവാചാഹി . യം പനേത്ഥ കായവാചാഹി, തം ഏകച്ചം കേവലാഹി കായവാചാഹി ആപജ്ജതി, ഏകച്ചം കമ്മവാചായ ആപജ്ജതീതി അയമത്ഥോ വേദിതബ്ബോതി ഏവം അവിരോധിതാനി ഹോന്തി.

തത്രായം സമാസതോ അത്ഥവിഭാവനാ - **കായേന ആപജ്ജതീ**തി കായേന സവിഞ്ഞത്തികേന അകത്തബ്ബം കത്വാ ഏകച്ചം ആപജ്ജതി, അവിഞ്ഞത്തികേന കത്തബ്ബം അകത്വാ ആപജ്ജതി, തദുഭയമ്പി കായകമ്മം നാമ. അകതമ്പി ഹി ലോകേ "കത"ന്തി വുച്ചതി "ദുക്കടം മയാ, യം മയാ പുഞ്ഞം ന കത"ന്തി ഏവമാദീസു, സാസനേ ച "ഇദം തേ, ആവുസോ ആനന്ദ, ദുക്കടം, യം ത്വം ഭഗവന്തം ന പുച്ഛീ"തി (ചൂളവ॰ ൪൪൩) ഏവമാദീസു, ഏവമിധ വിനയപരിയായേന കായേന അകരണമ്പി "കായകമ്മ"ന്തി വുച്ചതി. അയമേവ നയോ "വാചായ ആപജ്ജതീ"തിആദീസു. പുരതീതി **പുരിസോ,** പുര അഗ്ഗഗമനേ. **പുരതീ**തി പുരതോ ഗച്ഛതി സബ്ബകമ്മേസു പുബ്ബങ്ഗമോ ഹോതി. **പഠമുപ്പന്നവസേനാ**തി പഠമകപ്പിയേസു ഹി പഠമം പുരിസലിങ്ഗം ഉപ്പജ്ജതി, "പുരിമ"ന്തി സങ്ഖം ഗതം പുരിസലിങ്ഗം ജായതീതി അത്ഥോ. **സതം തിംസ ചാ**തി ഏത്ഥ അസാധാരണാപി പാരാജികാ നോ അന്തോഗധായേവ ജാതാ പാരാജികാപന്നാനം ഭിക്ഖുഭാവായ അഭബ്ബത്താ. "അസാധാരണവചനേന പന സാമഞ്ഞേന ഉദ്ധടാനീ"തി വദന്തി. "സതഞ്ചേവ തിംസഞ്ച സിക്ഖാപദാനീതി പാഠോ"തി ച വദന്തി. **ഭിക്ഖുസ്സ ച ഭിക്ഖുനിയാ ച ചതൂസു പാരാജികേസൂ**തി സാധാരണേസു ഏവ. **അത്ഥി വത്ഥുനാനത്തതാ നോ ആപത്തിനാനത്തതാ**തി പഠമപഞ്ഹോ ഇധ ദുതിയോ നാമ. **അത്ഥി ആപത്തിസഭാഗതാ നോ വത്ഥുസഭാഗതാ**തി ഏതേന വിസേസോ നത്ഥി. **മന്താഭാസാ**തി മതിയാ ഭാസാ. **"അഭിവാദനാരഹാ**തി യഥാനിസിന്നാവ സീസം

ഉക്ഖിപിത്വാ വന്ദന്തി. നവമഭിക്ഖുനിതോ പട്ഠായ അനുട്ഠിതബ്ബതോ ആസനാ ന പച്ചുട്ഠേന്തി. **അവിസേസേനാ**തി ഉപജ്ഝായസ്സ, ഇതരസ്സ വാ വിപ്പകതഭോജനസ്സ, സമീപഗതോ യോ കോചി വുഡ്ഢതരോതി അത്ഥോ. വിപ്പകതഭോജനേനാപി ഹി ഉട്ഠഹിത്വാ ആസനം ദാതബ്ബം. **ഇധ ന കപ്പന്തീതി വദന്തോപീ**തി പച്ചന്തിമജനപദേസു ഠത്വാ ''ഇധ ന കപ്പന്തീ''തി വദന്തോ വിനയാതിസാരദുക്കടം ആപജ്ജതി. കപ്പിയഞ്ഹി ''ന കപ്പതീ''തി വദന്തോ പഞ്ഞത്തം സമുച്ഛിന്ദതി നാമ. തഥാ **ഇധ കപ്പന്തീ**തിആദീസുപി ഠത്വാ ''ഇധ കപ്പന്തീ''തി വദന്തോ വിനയാഗതഭിക്ഖു വിനയോ പുച്ഛിതബ്ബോതി അത്ഥോ.

പഞ്ചകവാരവണ്ണനാ

൩൨൭. **ന ഉപേതി** പുഗ്ഗലോ. ''നിമന്തിതോ സഭത്തോ സമാനോ സന്തം ഭിക്ഖും അനാപുച്ഛാ''തി (പാചി॰ ൨൯൮) വചനതോ നിമന്തനാഭാവാ പിണ്ഡപാതികസ്സ അനാമന്തചാരോ വട്ടതി. ''ഗിലാനസമയോ''തിആദിനാ ആഭോഗം കത്വാ ഭോജനം അധിട്ഠഹിത്വാ **ഭോജനം** നാമ. ''മയ്ഹം ഭത്തപച്ചാസം ഇത്ഥന്നാമസ്സ ദമ്മീ''തി ഏവം **അവികപ്പനാ**. പരമ്മുഖേ അഗുണവചനം **അയസോ**. സമ്മുഖാ **ഗരഹാ**. സീലദിട്ഠിബ്യസനാനം വിനയപരിയാപന്നത്താ തേഹി സദ്ധിം ഇതരേ പഞ്ചകം പൂരേതും വുത്താ. ''വിനയധരപഞ്ചമേന ഗണേനാ''തി (മഹാവ॰ ൨൫൯) വുത്തത്താ പഞ്ചകം ജാതം. അഞ്ഞതരസ്മിം വിഹാരേ ഏകോ ഥേരോതി അത്ഥോ. **''യോനകവിസയതോ**തി ചീനട്ഠാനാ''തി ലിഖിതം. **അട്ഠ കപ്പേ അനുസ്സരീ**തി പുബ്ബേനിവാസഞാണം നിബ്ബത്തേസീതി അത്ഥോ. അനന്തരേ ഠാനേ ഠത്വാതി അത്ഥോ. **ഞത്തിയാ കമ്മപ്പത്തോ ഹുത്വാ**തി ഞത്തിട്ഠപിതകാലേ കമ്മപ്പത്തോ ഹോതി. പുന കമ്മവാചായ കമ്മസിദ്ധി. **ഞത്തിവേത്ത**ന്തി ഞത്തിയാവ കാതബ്ബട്ഠാനം തസ്സാ ഖേത്തം, ഞത്തിദുതിയാദികമ്മേ പഠമട്ഠപനം തസ്സാ **ഓകാസോ** നാമ. ആരഞ്ഞകേ ഇദഞ്ചിദഞ്ചാനിസംസന്തി ഏവം **ഇദമത്ഥി**തന്തി അത്ഥോ.

ഛക്കവാരവണ്ണനാ

൩൨൮. **''ഛബ്ബസ്സപരമതാ ധാരേതബ്ബ''**ന്തി **വിഭങ്ഗേ** പാഠത്താ ഏവം വുത്തം. **ചുദ്ദസപരമാനി** നവ ഛക്കാനി ഹോന്തി. കഥം? പഠമം ഏകം ഛക്കം, സേസേസു അട്ഠസു ഏകേകേന സദ്ധിം ഏകേകന്തി ഏവം തീണി ഛക്കാനി അന്തരപേയ്യാലേ വുത്താനി. കഥം? ''ചതൂഥേന ആപത്തിസമുട്ഠാനേന ഛ ആപത്തിയോ ആപജ്ജതീ''തിആദിനാ നയേന പഞ്ചമേന, ഛട്ഠേന ച **തീണി ഛക്കാനി**. ലോഭാദയോ **ഛ വിവാദമൂലാനി,** തഥാ അനുവാദസ്സ. **ദീഘസോ ഛ വിദത്ഥിയോ** വസ്സികസാടികായ. **തിരിയം ഛ വിദത്ഥിയോ** സുഗതചീവരസ്സ. വിപ്പകതചീവരം ആദായ പക്കമനേ നിട്ഠാനന്തികോ, സന്നിട്ഠാനനാസന സവന സീമാതിക്കന്തികസഹുബ്ഭാരാതി ഛ, സമാദായ വാരേപി ഛാതി ഛക്കദ്വയം. **സത്തകേ** പക്കമനന്തികേന സഹ സത്ത.

സത്തകവാരവണ്ണനാ

൩൨൯. **ഛക്കേ വുത്താനിയേവ സത്തകവസേന യോജേതബ്ബാനീ**തി ഛക്കേ വുത്തചുദ്ദസപരമാനി സത്തകവസേന യോജേതബ്ബാനി. **സത്തമേ അരുണുഗ്ഗമനേ നിസ്സഗ്ഗിയ**ന്തി ''ഛാരത്തപരമം തേന ഭിക്ഖുനാ തേന ചീവരേന വിപ്പവസിതബ്ബം, തതോ ചേ ഉത്തരി വിപ്പവസേയ്യാ''തി ഏവം വുത്തം നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതി. **ചമ്പേയ്യക്ഖന്ധകേ** സുഗതചീവരഭാണവാരസ്സ പരതോ ''ഇധ പന, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുസ്സ ന ഹോതി ആപത്തി ദട്ഠബ്ബാ, തമേനം ചോദേതി സങ്ഘോ വാ സമ്ബഹുലാ വാ ഏകപുഗ്ഗലോ വാ''തിആദിനാ നയേന വുത്തസത്തകാതി.

അട്ഠകവാരവണ്ണനാ

൩൨൭. തേന സദ്ധിം ഉപോസഥാദികരണം **ആനിസംസോ,** അകരണം **ആദീനവോ,** തസ്മാ ഏതേ അട്ഠാനിസംസേ സമ്പസ്സമാനേനാതി അത്ഥോ. **"അയസോ** അക്കോസോ"തി വുത്തം. പുബ്ബേവസ്സ ഹോതി "മുസാ ഭണിസ്സ"ന്തി, ഭണന്തസ്സ ഹോതി "മുസാ ഭണാമീ"തി, ഭണിതസ്സ ഹോതി "മുസാ മയാ ഭണിത"ന്തി, വിനിധായ ദിട്ഠിം ഖന്തിം രുചിം ഭാവം സഞ്ഞന്തി ഏവം അകപ്പിയകതം ഹോതി അപ്പടിഗ്ഗഹിതകതന്തിആദയോ **അട്ഠ അനതിരിത്താ**. സപ്പിആദി അട്ഠമേ അരുണുഗ്ഗമനേ നിസ്സഗ്ഗിയം ഹോതി. **അട്ഠവാചികാ** ഭിക്ഖുനീനം ഉപസമ്പദാ ഉഭതോഞത്തിചതുത്ഥത്താ. വസ്സികസാടികദാനാദീനി **അട്ഠ വരാനി**.

നവകവാരവണ്ണനാ

൩൨൮. നവഹി ഭിക്ഖൂഹി ഭിജ്ജതി. മനുസ്സമംസവജ്ജേഹി **നവ മംസേഹി** വിനിച്ഛയോ. സുന്ദരം ന സുന്ദരന്തി സങ്ഘാടിആദീനി **നവ ചീവരാനി**. താനേവ അധിട്ഠിതകാലതോ പട്ഠായ **ന വികപ്പേതബ്ബാനി,** അധിട്ഠിതകാലതോ പട്ഠായ അപച്ചുദ്ധരിത്വാ ന വികപ്പേതബ്ബാനീതി അധിപ്പായോ. **നവ വിദത്ഥിയോ** സുഗതചീവരസ്സ. "വഗ്ഗം ഭിക്ഖുനിസങ്ഘം വഗ്ഗസഞ്ഞീ ഓവദതീ"തിആദിനാ നയേന അധമ്മകമ്മേ ദ്വേ നവകാനി പാചിത്തിയവസേന വുത്താനി.

ദസകവാരവണ്ണനാ

൩൩൦. "ഓരമത്തകഞ്ച അധികരണം ഹോതി, ന ച ഗതിഗത"ന്തിആദിനാ (ചൂളവ॰ ൨൦൪) **ദസ അധമ്മികാ സലാകഗ്ഗാഹാ**. വിപരീതാ **ധമ്മികാ**. സമഥക്ഖന്ധകേ വുത്തേഹി സമന്നാഗതോ ഹോതീതി സമ്ബന്ധോ. **"സംകച്ചികം വാ പക്ഖിപിത്വാ ദസാ"**തി വുത്തം കപ്പിയത്താ ഏതേസം. മാതുരക്ഖിതാദയോ **ദസ ഇത്ഥിയോ**. ധനക്കീതാദയോ **ദസ ഭരിയാ**. "സിക്ഖാസമ്മുതിം ദത്വാ ദസവസ്സായ തസ്സാ ദ്വാദസവസ്സകാലേ സയമ്പി ദ്വാദസവസ്സാ ഭവിസ്സതീ"തി **വുട്ഠാപനസമ്മുതി സാദിതബ്ബാ**. "വിനയധരസ്സേവ 'ആപത്താനാപത്തിം ന ജാനാതീ'തി ആരബ്ഭ യാവ 'ഉഭയാനി ഖോ പനസ്സ...പേ॰... അനുബ്യഞ്ജനസോ'തി പഞ്ചങ്ഗാനി വത്വാ പുനപി 'ആപത്താനാപത്തിം ന ജാനാതി'ച്ചേവ ആരബ്ഭ യാവ 'അധികരണേ ച ന വിനിച്ഛയകുസലോ ഹോതീ'തി പഞ്ച വുത്താ, തേ തഥാ തഥാ പഞ്ച പഞ്ച കത്വാ ദസ ഹോന്തീ"തി ലിഖിതം. "ദസവസ്സായ ഭിക്ഖുനിയാ നിസ്സയോ ദാതബ്ബോ"തി ഏകച്ചേസു പോത്ഥകേസു നത്ഥി, കിഞ്ചാപി നത്ഥി, പാഠോ ഏവ പന ഹോതി.

ഏകാദസകവാരവണ്ണനാ

൩൩൧. **ന വോദായന്തി** ന പകാസേന്തി. രോഗമേവ **രോഗാതങ്കം**. രോഗന്തരായം വാ.

ഏകുത്തരികനയവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഉപോസഥാദിപുച്ഛാവിസ്സജ്ജനാവണ്ണനാ

൩൩൨. "സങ്ഘം, ഭന്തേ, പവാരേമീ"തിആദി **പവാരണകഥാ** നാമ വിനീതഗാഥാസു വിയ.

അത്ഥവസപകരണവണ്ണനാ

൩൩൪. **ദസ അത്ഥവസേ പടിച്ചാ**തി ഏത്ഥ തസ്സ തസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ പഞ്ഞാപനേ ഗുണവിസേസദീപനതോ, അപഞ്ഞാപനേ ആദീനവദസ്സനതോ ച സങ്ഘസുട്ഠുതാ ഹോതി. തത്ഥ യഥാസമ്ഭവം ലോകവജ്ജസ്സ അപണ്ണത്തിസമ്ഭവസ്സ പഞ്ഞാപനേ പയോഗവിസുദ്ധി ഗുണോ. പണ്ണത്തിസമ്ഭവസ്സ പന സേഖിയസ്സ ലോകവജ്ജസ്സ

പഞ്ഞാപനേ പടിപത്തിവിസുദ്ധി ഗുണോ, പണ്ണത്തിവജ്ജസ്സ ആസയവിസുദ്ധി ഗുണോ അപ്പിച്ഛാദിഗുണാവഹനതോ, തേനേവാഹ "സുഭരതായ സുപോസതായ അപ്പിച്ഛതായ അപ്പിച്ഛസ്സ വണ്ണം ഭാസിത്വാ"തി. സമണാചാരവിസുദ്ധി ചസ്സ ഗുണോതി വേദിതബ്ബം. അഥ വാ ലോകവജ്ജസ്സ പഞ്ഞാപനേ സങ്ഘസുട്ഠുതാ ഹോതി പാകടാദീനവതോ, പണ്ണത്തിവജ്ജസ്സ പഞ്ഞാപനേ സങ്ഘഫാസുതാ ഹോതി പാകടാനിസംസത്താ. തഥാ പഠമേന ദുമ്മങ്കൂനം നിഗ്ഗഹോ, ദുതിയേന പേസലാനം ഫാസുവിഹാരോ, പഠമേന സമ്പരായികാനം ആസവാനം പടിഘാതോ, ദുതിയേന ദിട്ഠധമ്മികാനം, തഥാ പഠമേന അപ്പസന്നാനം പസാദോ, ദുതിയേന പസന്നാനം ഭിയ്യോഭാവോ, തഥാ പഠമേന സദ്ധമ്മട്ഠിതി, ദുതിയേന വിനയാനുഗ്ഗഹോ ഹോതീതി വേദിതബ്ബോ. **പരിവാര**നയേന വാ പഠമേന പാപിച്ഛാനം ഭിക്ഖൂനം പക്ഖുപച്ഛേദോ, ദുതിയേന ഗിഹീനം അനുകമ്പാ ഹോതി. വുത്തഞ്ഹേതം "ദ്വേ അത്ഥവസേ പടിച്ച തഥാഗതേന സാവകാനം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞത്തം ഗിഹീനം അനുകമ്പായ പാപിച്ഛാനം പക്ഖുപച്ഛേദായാ"തി (പരി॰ ൪൯൮). തഥാ ദിട്ഠധമ്മികസമ്പരായികാനം വേരാനം വജ്ജാനം അകുസലാനം വസേനപി യോജനാ കാതബ്ബാ. വുത്തഞ്ഹേതം "ദ്വേ അത്ഥവസേ...പേ॰... പഞ്ഞത്തം ദിട്ഠധമ്മികാനം വേരാനം സമ്പരായികാനം വേരാനം പടിഘാതായാ"തിആദി (പരി॰ ൪൯൮). അപിചേത്ഥ സബ്ബമ്പി അകതവിഞ്ഞത്തിപടിസംയുത്തം, ഗിഹീനം പീളാപടിസംയുത്തം, തേസം പസാദഭോഗക്ഖയരക്ഖാപടിസംയുത്തഞ്ച ഗിഹീനം **അനുകമ്പായ പഞ്ഞത്തം** നാമ, കുലദൂസകഗണഭോജനാനി പാപിച്ഛാനം പക്ഖുപച്ഛേദായ പഞ്ഞത്തം. സബ്ബം ലോകവജ്ജം ദിട്ഠധമ്മികസമ്പരായികവേരാദിപടിഘാതായ , മാതുഗാമേന സംവിധാനം ദിട്ഠധമ്മികവേരാദിസംവരായ പഞ്ഞത്തന്തി വേദിതബ്ബം. അപിചേത്ഥ ആദിതോ പട്ഠായ ദസഅത്ഥവസപകരണമേവ നിസ്സായ വിനിച്ഛയോ വേദിതബ്ബോ.

> വത്ഥുവീതിക്കമേന യം, ഏകന്താകുസലം ഭവേ;
> തം സങ്ഘസുട്ഠുഭാവായ, പഞ്ഞത്തം ലോകവജ്ജതോ.

പാരാജികാദിം,

> പഞ്ഞത്തിജാനനേനേവ, യത്ഥാപത്തി ന അഞ്ഞഥാ;
> തം ധമ്മട്ഠിതിയാ വാപി, പസാദുപ്പാദബുദ്ധിയാ.

ധമ്മദേസനാപടിസംയുത്തം ഇതരഞ്ച സേഖിയം, ഇദം പണ്ണത്തിസമ്ഭവം **ലോകവജ്ജം** നാമ. വത്ഥുനോ, പഞ്ഞത്തിയാ വാ വീതിക്കമചേതനായാഭാവേപി പടിക്ഖിത്തസ്സ കരണേ, കത്തബ്ബസ്സ അകരണേ വാ സതി യത്ഥ ആപത്തി പഹോതി, തം സബ്ബം ഠപേത്വാ സുരാപാനം **പണ്ണത്തിവജ്ജ**ന്തി വേദിതബ്ബം. തത്ഥ ഉക്കോടനകേ പാചിത്തിയം, "യോ പന ഭിക്ഖു ധമ്മികാനം കമ്മാനം ഛന്ദം ദത്വാ പച്ഛാ ഖീയനധമ്മം ആപജ്ജേയ്യ, പാചിത്തിയം (പാചി॰ ൪൭൭), യോ പന ഭിക്ഖു സങ്ഘേ വിനിച്ഛയകഥായ വത്തമാനായ ഛന്ദം അദത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കമേയ്യ, പാചിത്തിയം (പാചി॰ ൪൮൦), യോ പന ഭിക്ഖു സമഗ്ഗേന സങ്ഘേന ചീവരം ദത്വാ പച്ഛാ ഖീയനധമ്മം ആപജ്ജേയ്യ...പേ॰... പാചിത്തിയ"ന്തി (പാചി॰ ൪൮൭) ഏവമാദി സങ്ഘഫാസുതായ പഞ്ഞത്തം. "അഞ്ഞവാദകേ വിഹേസകേ പാചിത്തിയം (പാചി॰ ൧൦൧), പാരാജികാദീഹി അനുദ്ധംസനേ സങ്ഘാദിസേസാദി ച ദുമ്മങ്കൂനം നിഗ്ഗഹായ, അനുപഖജ്ജനിക്കഡ്ഢനഉപസ്സുതിസിക്ഖാപദാദി പേസലാനം ഫാസുവിഹാരായ, സബ്ബം ലോകവജ്ജം ദിട്ഠധമ്മികസമ്പരായികാനം ആസവാനം പടിഘാതായ, സബ്ബം പണ്ണത്തിവജ്ജം ദിട്ഠധമ്മികാനമേവ സംവരായ. സബ്ബം ഗിഹിപടിസംയുത്തം അപ്പസന്നാനം വാ പസാദായ പസന്നാനം വാ ഭിയ്യോഭാവായ ച. വിസേസേന അരിട്ഠസമണുദ്ദേസസിക്ഖാപദം, സാമഞ്ഞേന പച്ചയേസു മരിയാദപടിസംയുത്തഞ്ച സദ്ധമ്മട്ഠിതിയാ, "അപ്പിച്ഛസ്സായം ധമ്മോ, നായം ധമ്മോ മഹിച്ഛസ്സാ"തി (ദീ॰ നി॰ ൩.൩൫൮; അ॰ നി॰ ൮.൩൦) ആദിസുത്തമേത്ഥ സാധകം. "സിക്ഖാപദവിവണ്ണകേ

(പാചി॰ ൪൩൯) മോഹനകേ പാചിത്തിയ''ന്തിആദി (പാചി॰ ൪൪൪) വിനയാനുഗ്ഗഹായ പഞ്ഞത്തന്തി വേദിതബ്ബം. ''ഭൂതഗാമപാതബ്യതായ പാചിത്തിയ''ന്തി (പാചി॰ ൯൦) ഇദം കിമത്ഥന്തി ചേ? അപ്പസന്നാനം പസാദായ, പസന്നാനം ഭിയ്യോഭാവായ ച. കഥം?

''ഭൂതഗാമോ സജീവോതി, അവിപല്ലത്ഥദിട്ഠിനോ;
തസ്സ കോപനസഞ്ഞായ, പസാദോ ബുദ്ധസാവകേ.

''നിജ്ജീവസഞ്ഞിതംപേതം, അകോപേന്തോ കഥം മുനി;
ജീവം കോപേയ്യ നിദ്ദോസോ, മച്ഛമംസാനുജാനനേ.

ഏവമ്പി -

''തസ്സ കോപനസഞ്ഞായ, പസാദോ ബുദ്ധസാവകേ;
യതോ തിത്ഥകരാവിമേ, വിരതാ ഭൂതഗാമതോ;
ലോകസ്സ ചിത്തരക്ഖത്ഥം, തതോപി വിരതോ മുനീ''തി. -

പസന്നാനം ഭിയ്യോഭാവോ ഹോതി.

വിവിത്തസേനാസനഭോഗതണ്ഹാവസേനനിജ്ജീവമിതാരക്ഖം;
ബുദ്ധോഭിനിന്നഞ്ച വിവജ്ജയന്തോ;
സിക്ഖാപദം തത്ഥ ച പഞ്ഞപേസി.

നിജ്ജീവസ്സാപി മംസസ്സ, ഖാദനകം യതിം പതി;
നിന്ദമാനം ജനം ദിസ്വാ, ഭൂതഗാമം പരിച്ചജി.

തികോടിപരിസുദ്ധത്താ, മച്ഛമംസാനുജാനനേ;
പടിച്ച മംസാനുജാനനം, കമ്മേ ദിട്ഠിപ്പസങ്ഗഭയാ.

അപരിക്ഖകസ്സ ലോകസ്സ, പരാനുദ്ദയതായ ച;
ഭൂതഗാമപാതബ്യതായ, പാണാതിപാതപ്പസങ്ഗഭയാ.

തത്ഥ പരിയായവചനം അനുജാനി ഭഗവാ, ഉദ്ദിസ്സ കതം പടിക്ഖിപി പരസ്സ വാ പാപപ്പസങ്ഗഭയേന. ഇധ പന ഭൂതഗാമപാതബ്യതായ പാപാഭാവഞാപനത്ഥം അത്തുദ്ദേസികം വിഹാരം, കുടിഞ്ച അനുജാനീതി വേദിതബ്ബം. പകിരിയന്തി ഏത്ഥ തേ തേ പയോജനവിസേസസങ്ഖാതാ അത്ഥവസാതി **അത്ഥവസപകരണ**ന്തി.

മഹാവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പഠമഗാഥാസങ്ഗണികവണ്ണനാ

സത്തനഗരേസു പഞ്ഞത്തസിക്ഖാപദവണ്ണനാ

൩൩൭. വചനസമ്പടിച്ഛനത്ഥേ വാ നിപാതോതി അത്ഥോ. **അഡ്ഢുഡ്ഢസതാനീ**തി തീണി സതാനി, പഞ്ഞാസാനി ച. **വിഗ്ഗഹ**ന്തി മനുസ്സവിഗ്ഗഹം. **അതിരേകം വാ**തി ദസാഹപരമം അതിരേകചീവരം. **കാളക**ന്തി ''സുദ്ധകാളകാന''ന്തി (പാരാ॰ ൫൪൭-൫൪൮) വുത്തകാളകം. **ഭൂത**ന്തി ഭൂതാരോചനം. **പരമ്പരഭത്ത**ന്തി പരമ്പരഭോജനം. **ഭിക്ഖുനീസു ച അക്കോസോ**തി യാ പന ഭിക്ഖുനീ ഭിക്ഖും അക്കോസേയ്യ വാ പരിഭാസേയ്യ വാ (പാചി॰ ൧൦൨൯). **അന്തരവാസക**ന്തി അഞ്ഞാതികായ ഭിക്ഖുനിയാ ചീവരപടിഗ്ഗഹണം. **രൂപിയ**ന്തി രൂപിയസബ്ബോഹാരം. **സുത്ത**ന്തി സാമം സുത്തം വിഞ്ഞാപേത്വാ തന്തവായേഹി. **ഉജ്ഝാപനകേ**തി ഉജ്ഝാപനകേ ഖിയനകേ. **പാചിതപിണ്ഡ**ന്തി ഭിക്ഖുനിപരിപാചിതപിണ്ഡപാതം. **ചാരിത്ത**ന്തി നിമന്തിതോ സഭത്തോ സമാനോ

സന്തം. **ചീവരം ദത്വാ**തി സമഗ്ഗേന സങ്ഘേന ചീവരം ദത്വാ. **വോസാസന്തീ**തി ഭിക്ഖൂ പനേവ കുലേസു നിമന്തിതാ ഭുഞ്ജന്തി (പാചി॰ ൧൦൬൯), തഥ ചേസാ. **ഗിരഗ്ഗചരിയാ**തി “യാ പന ഭിക്ഖുനീ നച്ചം വാ ഗീതം വാ”തി (പാചി॰ ൮൩൫) ച, “അന്തോവസ്സം ചാരികം ചരേയ്യാ”തി (പാചി॰ ൯൭൦) ച വുത്തദ്വയം. **ഛന്ദദാനേനാ**തി പാരിവാസികഛന്ദദാനേന സിക്ഖമാനം വുട്ഠാപേയ്യ (പാചി॰ ൧൧൬൭). പാരാജികാനി ചത്താരി, ഭിക്ഖുനീനം സഞ്ചാച്ചികകുടിഞ്ച കോസിയമിസ്സസന്ഥതഞ്ച സേയ്യാ ച അനുപസമ്പന്നേന സഹ പഥവീഖണനം. **ഗച്ഛ ദേവതേ**തി ഭൂതഗാമപാതബ്യതാ സപ്പാണകഉദകസിഞ്ചനന്തി അത്ഥോ. **മഹാവിഹാരോ**തി മഹല്ലകവിഹാരോ. **അഞ്ഞ**ന്തി അഞ്ഞവാദകം. **ദ്വാര**ന്തി യാവദ്വാരകോസാ. “അനാദരിയപാചിത്തീതി ച സഹധമ്മികം വുച്ചമാനോ”തി പാഠോ. **പയോപാന**ന്തി സുരുസുരുകാരകം. **ഏളകലോമാനി പത്തോ ചാ**തി ഏളകലോമധോവാപനഞ്ച ഊനപഞ്ചബന്ധനപത്തോ ച. **ഓവാദോ ചേവ ഭേസജ്ജ**ന്തി ഭിക്ഖുനുപസ്സയം ഉപസങ്കമിത്വാ ഓവാദോ തദുത്തരിഭേസജ്ജവിഞ്ഞാപനഞ്ച. **സൂചി അരഞ്ഞകോ**തി “അട്ഠിമയം വാ ദന്തമയം വാ വിസാണമയം വാ സൂചിഘര”ന്തി (പാചി॰ ൫൧൭) ച “യാനി ഖോ പന താനി ആരഞ്ഞകാനി സേനാസനാനി സാസങ്ക...പേ॰... പടിദേസേതബ്ബ”ന്തി (പാചി॰ ൫൭൦) ച. **ഓവാദോ**തി യാ പന ഭിക്ഖുനീ ഓവാദായ വാ സംവാസായ വാ ന ഗച്ഛേയ്യ (പാചി॰ ൧൦൫൬). **പാരാജികാനി ചത്താരീ**തിആദി ദ്വീസു നഗരേസു പഞ്ഞത്തസമ്പിണ്ഡനം.

ചതുവിപത്തിവണ്ണനാ

൩൩൮. **ഏകതിംസാ യേ ഗരുകാ**തി ഉഭതോ അട്ഠ പാരാജികാ, ഭിക്ഖൂനം തേരസ, ഭിക്ഖുനീനം ദസ ച സങ്ഘാദിസേസാ. സാധാരണാസാധാരണവസേന അട്ഠ അനവസേസാ നാമ പാരാജികാനി. **തദേവാ**തി സീലവിപത്തിംയേവ. വിത്ഥാരതോ ദസ്സേതും “പാരാജിക”ന്തിആദിനാ അപുച്ഛിതമേവ വിസ്സജ്ജിതം. “തഥ യോ ചായം, അക്കോസതി ഹസാധിപ്പായോ”തി പാഠോ. ദുട്ഠുല്ലവിഭാവനവസേനാഗതവിപത്തിം ഠപേത്വാ പുച്ഛാപടിപാടിയാ യാവതതിയകപഞ്ഹം വിസ്സജ്ജിതുമാരഭി. **ഉക്ഖിത്താനുവത്തികാ** ഭിക്ഖുനീ അട്ഠ യാവതതിയകസങ്ഘാദിസേസാ ഇധ പുച്ഛിതത്താ **അനന്തരപഞ്ഹാ** നാമ ജാതാ.

ഛേദനകാദിവണ്ണനാ

൩൩൯. പമാണാതിക്കന്തമഞ്ചനിസീദനകണ്ഡുപടിച്ഛാദിവസ്സികസാടികാസുഗതചീവരപ്പമാണം ഭിക്ഖുനീനം ഉദകസാടികാതി **ഛ ഛേദനകാനി**. ചീവരവിപ്പവാസസമ്മുതിആദയോ **ചതസ്സോ സമ്മുതിയോ**. “അയം തഥ സാമീചീ”തി ഏവം ആഗതാ **സത്ത സാമീചിയോ**.

അസാധാരണാദിവണ്ണനാ

൩൩൬. പുബ്ബേ വുത്തചുദ്ദസപരമാനേവ അന്തരപഞ്ഹേ നിട്ഠപേത്വാ **പുരിമപഞ്ഹം വിസ്സജ്ജേന്തോ. ധോവനഞ്ച പടിഗ്ഗഹോ**തി ഗാഥാ അട്ഠകഥാചരിയാനം. **ദ്വേ ലോമാനി** ഏളകലോമതിയോജനപരമാനി.

ദ്വേവീസതി ഖുദ്ദകാതി -

“സകലോ ഭിക്ഖുനിവഗ്ഗോ, പരമ്പരഞ്ച ഭോജനം;
അനതിരിത്തം അഭിഹടം, പണീതഞ്ച അചേലകം;
ജാനം ദുട്ഠുല്ലഛാദനം.

“ഊനം മാതുഗാമേന സദ്ധിം, യാ ച അനിക്ഖന്തരാജകേ;
സന്തം ഭിക്ഖും അനാപുച്ഛാ, വികാലേ ഗാമപ്പവേസനം.

“നിസീദനേ ച യാ സിക്ഖാ, വസ്സികായ ച സാടികാ;
ദ്വാവീസതി ഇമാ സിക്ഖാ, ഖുദ്ദകേസു പകാസിതാ”തി. -

പാഠോ . “കുലേസു ചാരിത്താപത്തീ”തി പാഠോ ന ഗഹേതബ്ബോ സാധാരണത്താ തസ്സ സിക്ഖാപദസ്സ. **ഛചത്താരീസാ ചിമേ**തി ഛചത്താരീസ ഇമേ. “പാരാജികാനി സങ്ഘാദിസേസോ”തി ഏവം വുത്തസിക്ഖാപദേ ഏവ വിഭജിത്വാ വുത്തത്താ **വിഭത്തിയോ** നാമ. **സാധാരണന്തി** അട്ഠന്നമ്പി സാധാരണം. പാരാജികഭൂതാ വിഭത്തിയോ **പാരാജികവിഭത്തിയോ**. സാധാരണേ സത്തവജ്ജോ സങ്ഘാദിസേസോ. അഞ്ഞതരസ്മിം **ഗണ്ഠിപദേ** “അഥ വാ ‘ദ്വേ ഉപോസഥാ ദ്വേ പവാരണാ ചത്താരി കമ്മാനി പഞ്ചേവ ഉദ്ദേസാ ചതുരോ ഭവന്തി, നഞ്ഞഥാ’തി പാളിം ഉദ്ധരന്തി. തത്ഥ ‘ചത്താരി കമ്മാനീ’തി വിസേസാഭാവാ ഉദ്ധരിതപോത്ഥകമേവ സുന്ദരം, പുബ്ബേപി വിഭത്തിമത്തദസ്സനവസേനേവ ചേതം വുത്തം. ‘ന സമഥേഹി വൂപസമനവസേനാ’തി വത്വാ ചത്താരി കമ്മവിഭജനേ ‘സമഥേഹി വൂപസമ്മതീ’തി ന വിസേസിതം ഉപോസഥപ്പവാരണാനംയേവ വിഭാഗത്താ. കസ്മാ? ഏത്ഥാപി ‘ഉപോസഥപ്പവാരണാനംയേവ വിസേസേത്വാ നയം ദേഥാ’തി വുത്തത്താ, അധമ്മേന വഗ്ഗാദികമ്മേന ആപത്തിയോപി വൂപസമ്മന്തീതി ആപജ്ജനതോതി വേദിതബ്ബ”ന്തി വുത്തം, വിചാരേതബ്ബം. **ദ്വീഹി ചതൂഹി തീഹി കിച്ചം ഏകേനാ**തി ദ്വീഹി വിവാദാധികരണം, ചതൂഹി അനുവാദാധികരണം, തീഹി ആപത്താധികരണം, ഏകേന കിച്ചാധികരണം സമ്മതീതി അത്ഥോ.

പാരാജികാദിആപത്തിവണ്ണനാ

൩൩൯. നിബ്ബചനമത്തന്തി വേവചനമത്തം. **സേസേ**തി ആദിതോ സേസാ മജ്ഝന്താ. **പദ**ന്തി സിക്ഖാപദം. **സദ്ധാചിത്തം** പസന്നചിത്തന്തി അത്ഥോ, “സന്താചിത്ത”ന്തി വാ പാഠോ. **അനാളിയ**ന്തി ദലിദ്ദം. കിഞ്ചാപി ഇദം നിബ്ബചനം “ഗരുകം ലഹുകഞ്ചാ”തിആദിപഞ്ഹേ നത്ഥി, “ഹന്ദ വാക്യം സുണോമ തേ”തി ഇമിനാ പന വചനേന സങ്ഗഹിതസ്സത്ഥസ്സ ദീപനത്ഥം വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം. “ആകാസോ പക്ഖിനം ഗതീ”തി ച പാഠോ അത്ഥി, സോ ജാതിവസേന യുജ്ജതി. **പക്ഖീന**ന്തി ഉജുകമേവ.

പഠമഗാഥാസങ്ഗണികവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

അധികരണഭേദവണ്ണനാ

ഉക്കോടനഭേദാദിവണ്ണനാ

൩൪൦. അധികരണഉക്കോടേന സമഥാനം ഉക്കോടം ദസ്സേതുന്തി അധികരണാനി സത്തഹി സമഥേഹി സമ്മന്തി, താനി ഉക്കോടേന്തോ സത്ത സമഥേ ഉക്കോടേതി നാമാതി അധിപ്പായോ. **പസവതീ**തി സമ്ഭവതി. **“അനുവാദാധികരണേ ലബ്ഭന്തീ’**തിആദീനി ‘ധമ്മോ അധമ്മോ’തിആദീനം സമാനത്താ തേസു വിസേസതോ ലബ്ഭന്തീ”തി വുത്തം. **അനിഹത**ന്തി സുത്താദിനാ. **അവിനിച്ഛിത**ന്തി “ആപത്തിഅനാപത്തീ”തിആദിനാ. “തത്ഥ ജാതകം അധികരണം ഉക്കോടേതി...പേ॰... തിണവത്ഥാരകം ഉക്കോടേതീ”തി ദസേവ വുത്താ. “സമ്മുഖാവിനയപടിഞ്ഞാതകരണയേഭുയ്യസികാ അവുത്തത്താ ഉക്കോടേതും ന സക്കാ, കമ്മവാചാപി തേസം നത്ഥി. തസ്മാ തേ ഉക്കോടേതും ന സക്കാതി വദന്തീ”തി ലിഖിതം. **പാളിമുത്തകവിനിച്ഛയേനേവാ**തി വിനയലക്ഖണം വിനാ കേവലം ധമ്മദേസനാമത്തവസേനേവാതി അത്ഥോ. ഖന്ധകതോ വാ പരിവാരതോ വാ ആനീതസുത്തേന. **നിജ്ഝാപേന്തീ** ദസ്സേന്തി. പുബ്ബേ ധമ്മവിനയേന വിനിച്ഛിതം അധികരണം ഉപജ്ഝായാദീനം അത്ഥായ “അധമ്മം ധമ്മോ”തിആദീനി ദീപേത്വാതി അത്ഥോ. വിസമാനി കായകമ്മാദീനി നിസ്സിതത്താ **വിസമനിസ്സിതോ**. ഏവം സേസേസു.

അധികരണനിദാനാദിവണ്ണനാ

൩൪൨-൩. കിംസമ്ഭാരന്തി കിംപരിക്ഖാരം, എത്ഥ **കിന്തി** ലിങ്ഗസാമഞ്ഞമബ്യയം. പുബ്ബേ ഉപ്പന്നവിവാദം നിസ്സായ പച്ഛാ ഉപ്പജ്ജനകവിവാദോ **വിവാദനിദാനം** നാമ. **ആപത്താധികരണപച്ചയാ ചതസ്സോ ആപത്തിയോ ആപജ്ജതീ**തി ഭിക്ഖുനീ ജാനം പാരാജികം ധമ്മം പടിച്ഛാദേതി പാരാജികം, വേമതികാ പടിച്ഛാദേതി ഥുല്ലച്ചയം, ഭിക്ഖു സങ്ഘാദിസേസം പടിച്ഛാദേതി പാചിത്തിയം, ആചാരവിപത്തിം പടിച്ഛാദേതി ദുക്കടം. പുബ്ബേ കതഉക്ഖേപനിയാദികിച്ചം നിസ്സായ ഉപ്പജ്ജനകകിച്ചാനം. കീദിസാനം? സമനുഭാസനാദീനം വസേന. **തം ഹീ**തി അധികരണം.

൩൪൮. അധികരണേസു **യേന അധികരണേന സമ്മന്തി, തം ദസ്സേതു**ന്തി യദാ അധികരണേഹി സമ്മന്തി, തദാ കിച്ചാധികരണേനേവ സമ്മന്തി, ന അഞ്ഞേഹീതി ദസ്സനത്ഥം വുത്തം, ന ഏകന്തതോ അധികരണേനേവ സമ്മന്തീതി ദസ്സനത്ഥം.

൩൪൯. **ആപത്താധികരണേ സങ്ഘോ വിവദതീ**തി ആപത്താനാപത്തീതി ഏവം.

൩൫൩. സമുട്ഠാനാഭാവതോ സമ്മുഖാവിനയേ കമ്മസ്സ കിരിയാകരണമിച്ചാദിനാ അവിഭജിത്വാവ സതിവിനയാദീനം ഛന്നംയേവ ഛ സമുട്ഠാനാനി വിഭത്താനി. തം കസ്മാ? കമ്മസങ്ഗഹാഭാവേന, സതിവിനയാദീനം വിയ സങ്ഘസമ്മുഖതാദീനം കിച്ചയതാ നാമ നത്ഥീതി അധിപ്പായോ.

അധികരണഭേദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ദുതിയഗാഥാസങ്ഗണികവണ്ണനാ

ചോദനാദിപുച്ഛാവിസ്സജ്ജനാവണ്ണനാ

൩൫൯. വിഗ്ഗാഹികകഥന്തി അത്ഥോ. **നിസാമയാ**തി സല്ലക്ഖേഹി. ''കാരയ'' ഇതി പാഠോ. പുബ്ബാപരം ന ജാനാതി, തസ്മാ അകോവിദോ ഹോതീതി ഏകേ. അയം പന ദുവിധേപി കിച്ചേ കേനചി ഇരിയാപഥേന.

ചോദനാകണ്ഡവണ്ണനാ

അനുവിജ്ജകകിച്ചവണ്ണനാ

൩൬൦. അനുവിജ്ജകപുച്ഛനേ ആജീവവിപത്തി ന പുച്ഛിതാ. പഞ്ചാപത്തിക്ഖന്ധവസേന ആചാരവിപത്തി പുച്ഛിതാ. ''ആജീവവിപത്തിയാപി തഥേവ, സങ്ഗഹഗമനതോ''തി വദന്തി. ''അജ്ഝാപജ്ജന്തോ''തി പാഠോ.

൩൬൩. തസ്മാ ന ച ആമിസം നിസ്സായാതി സമ്ബന്ധിതബ്ബം.

ചൂളസങ്ഗാമവണ്ണനാ

അനുവിജ്ജകസ്സപടിപത്തിവണ്ണനാ

൩൬൫. **ഠാനനിസജ്ജവത്ഥാദിനിസ്സിതാ**തി ''ഏവം ഠാതബ്ബം ഏവം നിസീദിതബ്ബ''ന്തി ഏവമാദികാ. **സഞ്ഞാജനനത്ഥ**ന്തി ''ഏവം വത്തബ്ബ''ന്തി ഏവം സഞ്ജാനനത്ഥം. **അനുവിധിയന്തേനാ**തി ചിത്തേ ഠപേന്തേനാതി അത്ഥോ. **ലജ്ജാ സാ നു ഖോ**തി കിം സാ ലജ്ജാ അയം പരിസാതി അധിപ്പായോ. **അനുയോഗവത്തം കഥാപേത്വാ**തി ''കിമനുയോഗവത്തം ജാനാസീ''തി പുച്ഛിത്വാ തേനേവ കഥാപേത്വാ. **അജാനനപ്പസങ്ഗാ** നാമ അഞ്ഞാണം.

൩൯൭. "ഭയേന ഭയാ ഗച്ഛതീ"തി ഭയേന ഭയഹേതു ഭയാ ഗച്ഛതീതി ഹേതുവസേന വുത്തം. യഥാ "രത്തത്താ പന ദുട്ഠത്താ ച ഛന്ദാ ദോസാ ച ഗച്ഛതീ"തി ഹി വുത്തം, ഏവം.

മഹാസങ്ഗാമവണ്ണനാ

വോഹരന്തേനജാനിതബ്ബാദിവണ്ണനാ

൩൭൪. വണ്ണാവണ്ണോതി നീലാദിവണ്ണവസേന ച ആരോഗ്യത്ഥാദിഅവണ്ണവസേന ച വുത്തസുക്കവിസ്സട്ഠി.

൪൦൨. ഭൂമിപുച്ഛാതി ഭൂമി പുഥവീ ജഗതീ ചാതി സബ്ബാനി പഥവിവേവചനാനി.

കഥിനഭേദവണ്ണനാ

കഥിനഅത്ഥതാദിവണ്ണനാ

൪൦൩-൪. കിന്തി കഥം. അനാദിയദാനം താവകാലികവത്ഥു. **"അനാഗതവസേന അനന്തരാ ഹുത്വാ"**തി ഉദകാഹരണാദിപയോഗസ്സ ധോവനാദിപുബ്ബകരണസ്സ പച്ഛാ ഉപ്പജ്ജനതോ, ധോവനാദികിരിയഞ്ച സന്ധായ പയോഗകരണതോ വുത്തം. പുരേജാതപച്ചയേ പനേസ പയോഗോതി അത്ഥോ. **ഏകം ധമ്മമ്പി ന ലഭതി** അത്തനോ പുരേജാതസ്സ നത്ഥിതായ.

കഥിനാദിജാനിതബ്ബവിഭാഗവണ്ണനാ

൪൧൨. രൂപാദിധമ്മേസൂതി വണ്ണഗന്ധാദിഅട്ഠകേസു. "വസ്സാനസ്സ പച്ഛിമോ മാസോ"തി (പാരാ॰ ൨൧൮) വുത്തത്താ പച്ഛിമേ മാസേ യസ്മിം വാ തസ്മിം വാ ദിവസേ അത്ഥരിതും വട്ടതീതി സിദ്ധം.

൪൧൩. "ആദിച്ചബന്ധുനാതി വുത്തത്താ ഥേരവചന"ന്തി വദന്തി.

പലിബോധപഞ്ഹാബ്യാകരണകഥാവണ്ണനാ

൪൧൩-൯. സന്നിട്ഠാനന്തികോ കഥം ബഹിസീമായ ഉദ്ധരീയതി? ഭിക്ഖു അകതചീവരം സമാദായ പക്കമതി "ന പച്ചേസ്സ"ന്തി, തസ്സ ബഹിസീമാഗതസ്സ ഏവം ഹോതി "നേവിമം ചീവരം കാരേസ്സ"ന്തി, ഏവമേതസ്സ ബഹിസീമാഗതസ്സ ഉദ്ധരീയതി. കഥം അന്തോസീമായ? അകതചീവരം സമാദായ പക്കമതി "ന പച്ചേസ്സ"ന്തി, തതോ തത്ഥ ഫാസുവിഹാരം അലഭന്തോ തമേവ വിഹാരം ആഗച്ഛതി, തസ്സ ചീവരപലിബോധോയേവ ഠിതോ, സോ ച "നേവിമം ചീവരം കാരേസ്സ"ന്തി ചിത്തേ ഉപ്പന്നേ ഛിജ്ജതി, തസ്മാ **"അന്തോസീമായ ഉദ്ധരീയതീ"**തി വുത്തം. സന്നിട്ഠാനന്തികം ദുവിധം "ന പച്ചേസ്സ"ന്തി ആവാസപലിബോധം ഛിന്ദിത്വാ തതോ പുനപി തമേവ വിഹാരം ആഗന്ത്വാ "നേവിമം ചീവരം കാരേസ്സ"ന്തി സന്നിട്ഠാനം കരോതി, ബഹിസീമായ ഠത്വാ "നേവിമം ചീവരം കാരേസ്സം ന പച്ചേസ്സ"ന്തി ചിത്തുപ്പാദേന സന്നിട്ഠാനന്തികം ഹോതി. ഗാഥായമ്പി **"ദ്വേ പലിബോധാ അപുബ്ബം അചരിമ"**ന്തി ഇദം ഇമമേവ സന്ധായ. "ആസാവച്ഛേദികോ കഥം അന്തോസീമായ ? ആസീസിതേന 'തുമ്ഹേ വിഹാരമേവ പത്ഥേഥ, അഹം പഹിണിസ്സാമീ'തി വുത്തോ പുബ്ബേ 'ന പച്ചേസ്സ'ന്തി ആവാസപലിബോധം ഛിന്ദിത്വാ ഗതോ പുന തം വിഹാരം ഗന്ത്വാ തേന 'നാഹം സക്കോമി ദാതു'ന്തി പഹിതോ ഹോതീ"തി ലിഖിതം. **"അത്ഥാരേ ഹി സതി ഉബ്ഭാരോ നാമാ"**തി അത്ഥാരം വിനാ ഉബ്ഭാരം ന ലഭന്തി, തസ്മാ വുത്തം. **പുരിമാ ദ്വേ**തി "ദ്വേ കഥിനുബ്ഭാരാ ഏകുപ്പാദാ ഏകനിരോധാ"തി വുത്താധികാരേ പഠമം

വുത്താ അന്തരബ്ഭാരസഹുബ്ഭാരാ. ന പക്കമനന്തികാദയോ ദ്വേ. **ഏകതോ നിരുജ്ഝന്തീ**തി ഉദ്ധാരഭാവം പാപുണന്തീതി അത്ഥോ.

കഥിനഭേദവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പഞ്ഞത്തിവഗ്ഗവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഉപാലിപഞ്ചകവണ്ണനാ

അനിസ്സിതവഗ്ഗവണ്ണനാ

ർ൧ൻ. **കായികഉപഘാതികാ** നാമ കായേന വീതിക്കമോ.

നപ്പടിപ്പസ്സമ്ഭനവഗ്ഗവണ്ണനാ

ർ൨ം. **ഓമദ്ദകാരകോ**തി ഓമദ്ദിത്വാ അഭിഭവിത്വാ കാരകോ.

വോഹാരവഗ്ഗവണ്ണനാ

ർ൨ർ. ഭേദകരവത്ഥൂനി നിസ്സായ വിവാദാധികരണം സമുട്ഠാതി, ഏവം യഥാസങ്ഖ്യം ഗച്ഛതി. കോധോപനാഹാദിദ്വാദസമൂലപയോഗം വിവാദാധികരണം, തഥാ സേസേസു. ഓസാരണാദീസു നവസു ഠാനേസു കമ്മഞത്തിയാ കരണം. ദ്വീസു ഠാനേസു ഞത്തിദുതിയഞത്തിചതുത്ഥകമ്മേസു. യസ്മാ **മഹാഅട്ഠകഥായം** വുത്തനയേനേവ ഉഭതോവിഭങ്ഗാ അസങ്ഗഹിതാ, തസ്മാ യം **കുരുന്ദിയം** വുത്തം, തം ഗഹേതബ്ബന്തി സമ്ബന്ധോ.

ദിട്ഠാവികമ്മവഗ്ഗവണ്ണനാ

ർ൨൬. തിണ്ണന്നം ഉപരി സഹ ആപത്തിം ദേസേതും ന ലബ്ഭന്തി. കമ്മനാനാസംവാസകാനം ലദ്ധിഗ്ഗഹിതകോവ **ലദ്ധിനാനാസംവാസകോ**. **"അവിപ്പവാസസീമായ ഠിതസ്സാ"**തി മഹാസീമം കിര സന്ധായ വുത്തം.

ർ൩൩. "ഉമ്മാദാ ചിത്തക്ഖേപാ"തി പാഠോ.

മുസാവാദവഗ്ഗവണ്ണനാ

ർർർ. **പരിയായേന ജാനന്തസ്സാ**തി യസ്സ കസ്സചി ജാനന്തസ്സ പരിയായേന വുത്തമുസാവാദോതി അത്ഥോ.

ർർന്നു. **അനുയോഗോ ന ദാതബ്ബോ**തി തേന വുത്തം അനാദിയിത്വാ തുണ്ഹീ ഭവിതബ്ബന്തി അത്ഥോ.

ഭിക്ഖുനോവാദവഗ്ഗവണ്ണനാ

ർ൬ർ. **വോഹാരനിരുത്തിയം** സദ്ദനിരുത്തിയം. മഗ്ഗപച്ചവേക്ഖണാദയോ **ഏകൂനവീസതി**.

ഉബ്ബാഹികവഗ്ഗവണ്ണനാ

ർ൬൬. **പസാരേതാ** മോഹേതാ.

അധികരണവൂപസമവഗ്ഗവണ്ണനാ

൪൨൮. "യഥാരത്തന്തി അനുപസമ്പന്നേ അപേക്ഖതീ"തിപി വദന്തി. **"യഥാവുഡ്ഢന്തി** ഉപസമ്പന്നേ അപേക്ഖതീ"തി ലിഖിതം.

കഥിനത്ഥാരവഗ്ഗവണ്ണനാ

൪൫൭. "ഏകാവത്തോ"തിപി പഠന്തി, തസ്സ കുദ്ധോ കോധാഭിഭൂതോതി കിരത്ഥോ. ഏകവത്ഥോതിപി കേചി, ഉത്തരാസങ്ഗം അപനേത്വാ ഠിതോതി കിരത്ഥോ, തം സബ്ബം **അട്ഠകഥായം** ഉദ്ധടപാളിയാ വിരുജ്ഝതീതി. ഏകാവട്ടോതി ഹി ഉദ്ധടം, തസ്മാ ന ഗഹേതബ്ബം. **അന്തരാ വുത്തകാരണേനാതി** "കിച്ചയപസുതത്താ വന്ദനം അസമന്നാഹരന്തോ നലാടം പടിഹഞ്ഞേയ്യാ"തിആദിവുത്തകാരണേന.

ഉപാലിപഞ്ചകവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ആപത്തിസമുട്ഠാനവണ്ണനാ

൪൭൦. പുബ്ബേ വുത്തമേവാതി സഹസേയ്യാദിപണ്ണത്തിവജ്ജം. **ഇതരന്തി** സചിത്തകം. **ദേസേന്തോ, ദോമനസ്സികോ** അഞ്ഞേഹി ഭിംസാപനാദീനി കത്വാ ആപത്തിം ആപജ്ജിത്വാതി അധിപ്പായോ.

ദുതിയഗാഥാസങ്ഗണികവണ്ണനാ

കായികാദിആപത്തിവണ്ണനാ

൪൭൪-൬. നിദാനുദ്ദേസം വിനാ സേസുദ്ദേസാഭാവാ **"സബ്ബപാതിമോക്ഖുദ്ദേസാനഞ്ച സങ്ഗഹോ ഹോതീ"**തി വുത്തം. വിനയേ ഗരുകാ **വിനയഗരുകാ**. ഇദം പന ദ്വീസു ഗാഥാസു കിഞ്ചാപി ആഗതം, അഞ്ഞേഹി പന മിസ്സേത്വാ വുത്തഭാവാ നാനാകരണം പച്ചേതബ്ബം. **നവസു ഠാനേസു കമ്മം ഹോതീതി** കമ്മഞത്തി ഹോതി. **വാചാതി** വചീസമ്ഭവാ. **അദ്ധാനഹീനോ** ഊനവീസതിവസ്സോ. **"അപിചേത്ഥാതി** കുരുന്ദിവാദോ"തി വുത്തം. **വനപ്പതിന്തി** ഏവം അദിന്നാദാനേ ആഗതം വനപ്പതിം. **വിസ്സട്ഠിഛഡ്ഡനേതി** സുക്കവിസ്സട്ഠിയം. **ദുക്കടാ കതാതി** ദുക്കടം വുത്തം. **ആമകധഞ്ഞം വിഞ്ഞാപേത്വാ ഭുഞ്ജന്തിയാ** പുബ്ബപയോഗേ ദുക്കടം, അജ്ഝോഹാരേ പാചിത്തിയം.

പാചിത്തിയവണ്ണനാ

൪൭൯. മഹാസങ്ഘികാ സാമണേരേപി ആപത്തിം ദേസാപേന്തി കിര, തേന വുത്തം **"ന ദേസാപേതബ്ബാ"**തി, **ദണ്ഡകമ്മം പന തേസം കാതബ്ബം** തഥാരൂപേ ഓളാരികവീതിക്കമേ.

അവന്ദനീയപുഗ്ഗലാദിവണ്ണനാ

൪൭൭. ദസസതം ആപത്തിയോതി സഹസ്സം ആപത്തിയോ. **ചമ്പായം വിനയവത്ഥുസ്മിന്തി** ചമ്പേയ്യക്ഖന്ധകേ. **അധമ്മേന വഗ്ഗന്തിആദീനി** ചത്താരി കമ്മാനിയേവ ഭഗവതാ വുത്താനീതി അത്ഥോ. ന കേവലം ആപത്തിയേവ, **അഥ ഖോ ഛ സമഥാ...പേ॰... സമ്മുഖാവിനയേന സമ്മന്തി, സമായോഗം ഗച്ഛന്തി** സമ്മുഖാവിനയേന സമ്പയോഗം ഗച്ഛന്തീതി അത്ഥോ. വിനാ സമഥേഹി **സമ്മതി,** സമഥഭാവം ഗച്ഛതി. പടിസേധത്ഥേ സതി **വിനാ സമഥേഹീതി** സമഥേഹി വിനാതി അത്ഥോ.

സോളസകമ്മാദിവണ്ണനാ

൪൭൮. അസുത്തകന്തി സുത്തവിരഹിതം, ഉസുത്തം തത്ര നത്ഥീതി അധിപ്പായോ.

ദുതിയഗാഥാസങ്ഗണികവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സേദമോചനഗാഥാവണ്ണനാ

അവിപ്പവാസപഞ്ഹാവണ്ണനാ

൪൩൯. തഹിന്തി തസ്മിം പുഗ്ഗലേ. **അകപ്പിയസമ്ഭോഗോ** നാമ മേഥുനധമ്മാദി. ‘‘വരസേനാസനരക്ഖണത്ഥായ വിസ്സജ്ജേത്വാ പരിഭുഞ്ജിതും വട്ടതീ’’തി **ഗരുഭണ്ഡവിനിച്ഛയേ** വുത്തോ. ഏകാദസാവന്ദിയേ പണ്ഡകാദയോ **ഏകാദസ. ഉപേതി** സപരിസം. **ന ജീവതി** നിമ്മിതരൂപത്താ. ‘‘ഉബ്ഭക്ഖകേന വദാമീ’’തി ഇമിനാ മുഖേ മേഥുനധമ്മാഭാവം ദീപേതി. അധോനാഭിവിവജ്ജനേന വച്ചമഗ്ഗപസ്സാവമഗ്ഗേസു . **ഗാമന്തരപരിയാപന്നം നദിപാരം ഓക്കന്തഭിക്ഖുനിം സന്ധായാ**തി ഭിക്ഖുനിയാ ഗാമാപരിയാപന്നപരതീരേ നദിസമീപമേവ സന്ധായ വുത്താ. തത്ഥ പരതീരേ ഗാമൂപചാരോ ഏകലേഡ്ഡുപാതോ നദിപരിയന്തേന പരിച്ഛിന്നോ, തസ്മാ പരതീരേ രതനമത്തമ്പി അരഞ്ഞം ന അത്ഥി, തഞ്ച തിണാദീഹി പടിച്ഛന്നത്താ ദസ്സനൂപചാരവിരഹിതം കരോതി. തത്ഥ അത്തനോ ഗാമേ ആപത്തി നത്ഥി. പരതീരേ പന ഏകലേഡ്ഡുപാതസങ്ഖാതേ ഗാമൂപചാരേയേവ പദം ഠപേതി. അന്തരേ അഭിധമ്മവസേന അരഞ്ഞഭൂതം സകഗാമം അതിക്കമതി നാമ, തസ്മാ ഗണമ്ഹാ ഓഹീയനാ ച ഹോതീതി ഞാതബ്ബം. ഏത്താവതാപി സന്തോസമകത്വാ വിചാരേത്വാ ഗഹേതബ്ബം. ഭിക്ഖൂനം സന്തികേ ഉപസമ്പന്നാ പഞ്ചസതാ മഹാപജാപതിപ്പമുഖാ. മഹാപജാപതിപി ഹി ആനന്ദത്ഥേരേന ദിന്നഓവാദസ്സ പടിഗ്ഗഹിതത്താ ഭിക്ഖൂനം സന്തികേ ഉപസമ്പന്നാ നാമ.

പാരാജികാദിപഞ്ഹാവണ്ണനാ

൪൮൦. ‘‘ദുസ്സകുടിം സന്ധായാ’’തി സഹ ദുസ്സേന വീതിക്കമനസ്സ സക്കുണേയ്യതായ വുത്തം. ലിങ്ഗപരിവത്തേ പടിഗ്ഗഹണസ്സ വിജഹനതോ സാമം ഗഹേത്വാ ഭുഞ്ജിതും ന വട്ടതി. **കാകഊഹദനം വാ**തി കാകേന ഊഹദനം വാ. ‘‘തയോ പുരിസേപി ഉപഗന്ത്വാ’’തി പാഠസേസോ.

പാചിത്തിയാദിപഞ്ഹാവണ്ണനാ

൪൮൫. മേഥുനധമ്മപച്ചയാ നാമ കായസംസഗ്ഗോ. തംഹേതു മേഥുനധമ്മസ്സ പുബ്ബഭാഗഭൂതം കായസംസഗ്ഗം വായാമന്തിയാതി അട്ഠവത്ഥുപൂരണം സന്ധായ. **പരിഭോഗപ്പച്ചയാ**തി പരിഭോഗകാരണാ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ പരിഭോഗപ്പച്ചയാ ആപജ്ജതി, തസ്മാ ഭോജനപരിയോസാനേ ഹോതീതി അത്ഥോ. **പോരാണപോത്ഥകേസു** ‘‘തസ്സാ’’തി പാഠോ. ‘‘കാരണവചനം സുന്ദരം ഭോജനപരിച്ഛേദദസ്സനതോ’’തി വദന്തി.

സേദമോചനഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പഞ്ചവഗ്ഗോ

കമ്മവഗ്ഗവണ്ണനാ

൪൮൬. ‘‘ഉമ്മത്തകസമ്മുതിം ഉമ്മത്തകേ യാചിത്വാ ഗതേ അസമ്മുഖാപി ദാതും വട്ടതീ’’തി വുത്തം. തത്ഥ നിസിന്നേപി ന കുപ്പതി നിയമാഭാവാ. അസമ്മുഖാ കതേ ദോസാഭാവം ദസ്സേതും **‘‘അസമ്മുഖാകതം സുകതം ഹോതീ’’**തി വുത്തം. ദൂതേന ഉപസമ്പദാ പനേത്ഥ സമ്മുഖാ കാതും ന സക്കാ. കമ്മവാചാനാനത്തസഭാവാ പത്തനിക്കുജ്ജനാദയോ ഹത്ഥപാസതോ അപനേത്വാ കാതബ്ബാ, തേന വുത്തം ‘‘അസമ്മുഖാ കതം സുകതം ഹോതീ’’തി. ‘‘പുച്ഛിത്വാ ചോദേത്വാ സാരേത്വാ കാതബ്ബം അപുച്ഛിത്വാ അചോദേത്വാ അസാരേത്വാ കരോതീ’’തി അയം വചനത്ഥോ. **ഠപേത്വാ കത്തികമാസന്തി** സോ പവാരണാമാസോ, **ദ്വേ ച പുണ്ണമാസിയോതി** പഠമദുതിയവസ്സൂപഗതാനം പവാരണാ പുണ്ണമാസാ ദ്വേ.

ർവൃ൭. പദം വാ ഛന്ദേത്തീതി അത്ഥോ. ക-വഗ്ഗാദീസു **പഞ്ചസു**. **ഗരുകന്തി** ദീഘം, സംയോഗപരഞ്ച. "ബുദ്ധരക്ഖിതത്ഥേരസ്സ യസ്സ നക്ഖമതീ"തി എത്ഥ ത-കാരക-കാരാ സംയോഗപരാ. **ദീഘേ വത്തബ്ബേ രസ്സന്തി** "സോ തുണ്ഹീ അസ്സാ"തി വത്തബ്ബേ സോ തുണ്ഹി അസ്സാതി വചനം.

ർവൃന്ന. സേസട്ഠകഥാസു വുത്തവചനം **കുരുന്ദിയം** പാകടം കത്വാ **"നിസീദിതും ന സക്കോന്തീ"**തി വുത്തം.

ർവൃ൦-വൃ. **പരിസുദ്ധസീലാ ചത്താരോ ഭിക്ഖൂ**തി പാരാജികം അനാപന്നാ. **ന തേസം ഛന്ദോ വാ പാരിസുദ്ധി വാ എതീ**തി തീസു, ദ്വീസു വാ നിസിന്നേസു എകസ്സ, ദ്വിന്നം വാ ഛന്ദപാരിസുദ്ധി ആഹടാപി അനാഹടാവ.

അപലോകനകമ്മകഥാവണ്ണനാ

ർൻ൭-ന്ന. കായസമ്ഭോഗസാമഗ്ഗിദാനസഹസേയ്യപടിഗ്ഗഹണാദി ഇമസ്സ അപലോകനകമ്മസ്സ ഠാനം ഹോതീതി എവമ്പി അപലോകനകമ്മം പവത്തതീതി അത്ഥോ. കമ്മഞ്ഞേവ ലക്ഖണന്തി കമ്മലക്ഖണം. ഓസാരണനിസ്സാരണഭണ്ഡുകമ്മാദയോ വിയ കമ്മഞ്ച ഹുത്വാ അഞ്ഞഞ്ച നാമം ന ലഭതി , കമ്മമേവ ഹുത്വാ ഉപലക്ഖിയതീതി കമ്മലക്ഖണം ഉപനിസ്സയോ വിയ. ഹേതുപച്ചയാദിലക്ഖണവിമുത്തോ ഹി സബ്ബോ പച്ചയവിസേസോ തത്ഥ സങ്ഗയ്ഹതി, എവമ്പി "കമ്മലക്ഖണമേവാ"തി വുത്തം. കമ്മലക്ഖണം ദസ്സേതും **"അച്ഛിന്നചീവരജിണ്ണചീവരനട്ഠചീവരാന"**ന്തിആദി വുത്തം. "തതോ അതിരേകം ദേന്തേന അപലോകേത്വാ ദാതബ്ബ"ന്തി വുത്തം അപലോകനം കമ്മലക്ഖണമേവ. എവം സബ്ബത്ഥ ലക്ഖണം വേദിതബ്ബം. **ഇണപലിബോധമ്പീ**തി സചേ താദിസം ഭിക്ഖും ഇണായികാ പലിബുജ്ഝന്തി. തത്രുപ്പാദതോ ദാതും വട്ടതി. **അന്തരസന്നിപാതോ**തി ഉപോസഥപ്പവാരണാദിമഹാസന്നിപാതേ ഠപേത്വാ അന്തരാ മങ്ഗലുച്ചാരണാദി. **ഉപനിക്ഖേപതോ**തി ചേതിയസ്സ ആപദത്ഥായ നിക്ഖിത്തതോ. **"അഞ്ഞാ കതികാ കാതബ്ബാ"**തി യേ രുക്ഖേ ഉദ്ദിസ്സ പുബ്ബേ കതികാ കതാ, തേഹി ഇമേസം അഞ്ഞത്താതി വുത്തം. "സചേ തത്ഥ മൂലേ"തി പുബ്ബേ "ഇതോ പട്ഠായ ഭാജേത്വാ ഖാദന്തൂ"തി വചനേന പുഗ്ഗലികപരിഭോഗോ പടിക്ഖിത്തോ ഹോതി. **അനുവിചരിത്വാ**തി പച്ഛതോ പച്ഛതോ ഗന്ത്വാ. തേസം സന്തികാ പച്ചയം പച്ചാസീസന്തേനാതി അത്ഥോ. **മൂലഭാഗന്തി** ദസമഭാഗം കത്വാ. പുബ്ബകാലേ ദസമഭാഗം കത്വാ അദംസു, തസ്മാ **"മൂലഭാഗോ"**തി വുത്തം. **അകതാവാസം വാ കത്വാ**തി ഉപ്പന്നആയേന. **ജഗ്ഗിതകാലേയേവ ന വാരേതബ്ബാ**തി ജഗ്ഗിതാ ഹുത്വാ പുപ്ഫഫലഭരിതകാലേതി അത്ഥോ. **ജഗ്ഗനകാലേ**തി ജഗ്ഗിതും ആരദ്ധകാലേ. **ഞത്തികമ്മട്ഠാനഭേദേ പനാ**തി ഞത്തികമ്മസ്സ ഠാനഭേദേ.

ഇദം പനേത്ഥ പകിണ്ണകം - അത്ഥി സങ്ഘകമ്മം സങ്ഘോ എവ കരോതി, ന ഗണോ, ന പുഗ്ഗലോ, തം അപലോകനകമ്മസ്സ കമ്മലക്ഖണേകദേസം ഠപേത്വാ ഇതരം ചതുബ്ബിധമ്പി കമ്മം വേദിതബ്ബം. അത്ഥി സങ്ഘകമ്മം സങ്ഘോ ച കരോതി, ഗണോ ച കരോതി, പുഗ്ഗലോ ച കരോതി, തം പുബ്ബേ ഠപിതം. വുത്തഞ്ഹേതം "യസ്മിം വിഹാരേ ദ്വേ തയോ ജനാ വസന്തി, തേഹി നിസീദിത്വാ കതമ്പി സങ്ഘേന കതസദിസമേവ. യസ്മിം പന വിഹാരേ എകോ ഭിക്ഖു ഹോതി, തേന ഭിക്ഖുനാ"തിആദി (പരി॰ അട്ഠ॰ ർൻ൭-ർൻന്ന). അത്ഥി ഗണകമ്മം സങ്ഘോ ച കരോതി, ഗണോ ച കരോതി, പുഗ്ഗലോ ച കരോതി, തം യോ പാരിസുദ്ധിഉപോസഥോ അഞ്ഞേസം സന്തികേ കരീയതി, തസ്സ വസേന വേദിതബ്ബം. അത്ഥി ഗണകമ്മം ഗണോവ കരോതി, ന സങ്ഘോ, ന പുഗ്ഗലോ, തം യോ പാരിസുദ്ധിഉപോസഥോ അഞ്ഞമഞ്ഞം ആരോചനവസേന കരീയതി, തസ്സ വസേന വേദിതബ്ബം. അത്ഥി പുഗ്ഗലകമ്മം പുഗ്ഗലോവ കരോതി, ന സങ്ഘോ, ന ഗണോ, തം അധിട്ഠാനുപോസഥവസേന വേദിതബ്ബം. അത്ഥി ഗണകമ്മം എകച്ചോവ ഗണോ

കരോതി, ഏകച്ചോ ന കരോതി, തത്ഥ അഞ്ഞത്തികം ദ്വേയേവ കരോന്തി, ന തയോ. സഞ്ഞത്തികം തയോവ കരോന്തി, ന തതോ ഊനാ വാ അധികാ വാതി.

അപഞ്ഞത്തേപഞ്ഞത്തവഗ്ഗവണ്ണനാ

൧൦൦. കകുസന്ധകോണാഗമനകസ്സപാ ഏവ ഹി സത്ത ആപത്തിക്ഖന്ധേ പഞ്ഞപേസും. വിപസ്സീആദയോ പന ഓവാദപാതിമോക്ഖം ഉദ്ദിസിംസു, ന സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേസും.

നിഗമനകഥാവണ്ണനാ

ഉഭതോവിഭങ്ഗഖന്ധകപരിവാരേഹി വിഭത്തം ദേസനം അത്ഥി തസ്സ വിനയപിടകസ്സ, നാമേന **സമന്തപാസാദികാ നാമ സംവണ്ണനാ** "സമന്തപാസാദികാ നാമാ"തി വുത്തവചനസംവണ്ണനാ സമത്താതി ആഹ. **തത്ഥ** പധാനഘരേ. **ഇദ്ധാ** അത്ഥവിനിച്ഛയാദീഹി.

സമ്മാ ഉദിതോ സമുദിതോ, തേ ഗുണേ അകിച്ഛേന അധിഗതോ അധികപ്പമാണഗുണേഹി വാ സമുദിതോ, തേന **സമുദിതേന** "ഗതാനം ധമ്മാനം ഗതിയോ സമന്നേസതീ"തി വുത്തായ സതിയാ ഉപ്പാദിതാ സദ്ധാദയോ **പരമവിസുദ്ധാ** നാമ സമന്നാരക്ഖത്താ. ഇതി സതിപി സദ്ധാദീഹി വുത്താ ഹോതി. ഏവം സന്തേ ഏത്ഥ വുത്തേ ചതുബ്ബിധേ സീലേ പാതിമോക്ഖസംവരസീലം സദ്ധാ മണ്ഡേതി. സദ്ധാസാധനഞ്ഹി തം. ഇന്ദ്രിയസംവരാജീവപാരിസുദ്ധിപച്ചയപരിഭോഗസീലാനി പടിമണ്ഡേന്തി സതിവീരിയപഞ്ഞായോതി യഥായോഗം വേദിതബ്ബം. അപിച സദ്ധാ ച ബുദ്ധിരഹിതാ അവിസുദ്ധാ ഹോതി ബുദ്ധിയാ പസാദഹേതുത്താ. ബുദ്ധിയോ പന തസ്സാനുഭാവേന പരമവിസുദ്ധാ നാമ ഹോന്തി. പഞ്ഞാ സദ്ധാരഹിതാ കേരാടികപക്ഖം ഭജതി, സദ്ധായുത്താ ഏവ വിസുദ്ധാ ഹോതി. വീരിയഞ്ച സമാധിരഹിതം ഉദ്ധച്ചായ സംവത്തതി, ന സമാധിയുത്തന്തി വീരിയസ്സ സുദ്ധവചനതോ സമാധിപി വുത്തോ ഹോതി, ഏവം പരമവിസുദ്ധാ സദ്ധാദയോപി പാതിമോക്ഖം പടിമണ്ഡേന്തീതി ഞാതബ്ബം. കഥം? പടിപത്തിദേസകേ സത്ഥരി ച പടിപത്തിയഞ്ച പടിപത്തിഫലേ ച സദ്ധായ വിനാ സീലസമാദാനം, സമാദിന്നവിസോധനഞ്ച കാതും ന സക്കാതി സദ്ധാ പാതിമോക്ഖം പടിമണ്ഡേതി. തത്ഥ "ഇതിപി സോ ഭഗവാ"തിആദിനാ (ദീ॰ നി॰ ൧.൨൫൭; മ॰ നി॰ ൧.൭൪; സം॰ നി॰ ൧.൨൪൯) സത്ഥരി ച പൂജേതും സക്കോതി. പടിപത്തിയം സീലവിപത്തിസമ്പത്തിമൂലകേ സന്ദിട്ഠികസമ്പരായികഫലേ ച സദ്ധാപവത്തി വിത്ഥാരതോ ഞാതബ്ബാ, സീലവിപത്തിസമ്പത്തിനിമിത്തം ആദീനവമാനിസംസഞ്ച ആദീനവപരിച്ചാഗേ, ആനിസംസസമ്പാദനേ ച ഉപായം ദിസ്വാ തഥാ പവത്തമാനാ പഞ്ഞാ പാതിമോക്ഖസംവരം പടിമണ്ഡേതി. "അതിസീത"ന്തിആദിനാ അപ്പവത്തനാരഹം കോസജ്ജം "യോ ച സീതഞ്ച ഉണ്ഹഞ്ചാ"തി വുത്താനുസാരേന പജഹിത്വാ അനുപ്പന്നുപ്പന്നാനം അസംവരസംവരാനം അനുപ്പാദനപജഹനഉപ്പാദനവഡ്ഢനവസേന പവത്തമാനവീരിയം പാതിമോക്ഖം പടിമണ്ഡേതി, ഇമിനാ നയേന ഇന്ദ്രിയസംവരാദീസുപി യോജേതബ്ബം. ചതുന്നമ്പി സങ്ഗഹവത്ഥൂനം അനുകൂലസമുദാചാരോ ഇധ **ആചാരോ**തി വേദിതബ്ബോ. **അജ്ജവ**-വചനേന ലാഭസക്കാരഹേതു കായദുച്ചരിതാദികുടിലകരമായാസാഠേയ്യപടിപക്ഖഅജ്ജവധമ്മസമായോഗദീപനേന അലോഭജ്ഝാസയതാ ദീപിതാ. **മദ്ദവ**-വചനേന കക്ഖളഭാവകരപടിഘാദിപടിപക്ഖഭൂതമേത്താദിമദ്ദവധമ്മസമായോഗദീപനേന ഹിതജ്ഝാസയാദീനി ദീപിതാനി ഹോന്തി. **ആദി**-സദ്ദേന "ഖന്തി ച സോരച്ചഞ്ച സാഖല്യഞ്ച പടിസന്ഥാരോ ചാ"തിആദിനാ (ധ॰ സ॰ ദുകമാതികാ ൧൨൭-൧൨൮) വുത്തധമ്മേഹി സമായോഗോ ദീപിതോ ഹോതി. ഇധ വുത്താ അജ്ജവമദ്ദവാദയോ ഗുണാ സീലസമ്പത്തിയാ ഹേതൂ ച ഹോന്തി സീലസമ്പത്തിഫലഞ്ച തംസമ്പാദനതോ. **സകസമയോ**തി ചതുപരിസാ. ഏതേന സഭാഗദുക്ഖഭാവാഭാവോ സൂചിതോ. അഥ വാ

സകസമയോതി സോഗതം പിടകത്തയം സകസമയോ ഏവ ഗഹനം ദുദ്ദീപനത്താ, സകസമയസ്സ സന്നിട്ഠാനം സകസമയഗഹനം -

> ''സച്ചം സത്തോ പടിസന്ധി, പച്ചയാകാരമേവ ച;
> ദുദ്ദസാ ചതുരോ ധമ്മാ, ദേസേതുഞ്ച സുദുക്കരാ''തി. (വിഭം॰ അട്ഠ॰ ൨൨൬) -

വുത്തത്താ യഥാ സകസമയസ്സ ഗഹനപദേന യോജനാ വുത്താ, തഥാ പരസമയസ്സപി. **പഞ്ഞാവേയ്യത്തിയേനാ**തി അനേന തിഖിണേന ഞാണേന കതസിലാനിസിതസത്ഥസദിസസഭാവപഞ്ഞാ വുത്താ. തിപിടകസങ്ഖാതായ പരിയത്തിയാ പഭേദോ **തിപിടകപരിയത്തിപ്പഭേദോ**. തസ്മിം പഭേദേ. തന്തി ച തന്തിഅത്ഥോ ച **സാസനം** നാമ. ഇധ ''തന്തി ഏവാ''തി വദന്തി. യസ്മിം അയം സംവണ്ണനാ നിട്ഠാപിതാ, തസ്മിം കാലേ പടിവേധഞാണാഭാവതോ സുതമയം സന്ധായ **''അപ്പടിഹതഞാണപ്പഭാവേനാ''**തി വുത്തം. കരണസമ്പത്തിയാ ജനിതത്താ **സുഖവിനിഗ്ഗതം**. സുഖവിനിഗ്ഗതത്താ മധുരോദാതവചനലാവണ്ണയുത്തേനാപി യോജേതബ്ബം, ഈദിസം വചനം സോതസുഖഞ്ച സന്നിവേസസമ്പത്തിസുഖഞ്ച ഹോതി. ''വേയ്യാകരണേനാ''തി അവത്വാ ''മഹാവേയ്യാകരണേനാ''തി വുത്തത്താ സിക്ഖാനിരുത്തിഛന്ദോവിചിത്യാദിപടിമണ്ഡിതപാണിനിയന്യാസാധാരണധാരണസഭാവോ സൂചിതോ ഭവതി. **യുത്തവാദിനാ**തിആദീസു യുത്തമുത്തവാദിനാ ഠാനുപ്പത്തിയപഞ്ഞായ സമന്നാഗതേനാതി അത്ഥോ. ഓജാഭേദേപി ആയുസത്തികരണതാദിസാമത്ഥയോഗാനം മഹാകവിനാ രചിതഗന്ഥസ്സ മഹന്തത്താ വാ ''തിപിടകപരിയത്തിപ്പഭേദേ''തിആദീഹി സാസനേ, ഹേതുവിസയേ, സദ്ദേ ചാതി ഇമേസു തീസു ഠാനേസു പാടവഭാവം ദീപേന്തോ വേനയികബുദ്ധിസമ്പത്തിസബ്ഭാവമസ്സ സൂചേതി. യേസം പുഗ്ഗലാനം പഭിന്നാ പടിസമ്ഭിദാദി, തേ പഭിന്നപടിസമ്ഭിദാദയോ ധമ്മാ. തേഹി പരിവാരിതോ ഉക്ഖിത്തസന്തതിഉപച്ഛേദമകത്വാ അത്തനോ സന്താനേ ഉപ്പാദനവഡ്ഢനവസേന വാരിതോ സോ പഭിന്നപടിസമ്ഭിദാപരിവാരോ. തസ്മിം **പഭിന്നപടിസമ്ഭിദാപരിവാരേ** ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മേതി അത്ഥോ. ഛളഭിഞ്ഞചതുപടിസമ്ഭിദാദിപ്പഭേദഗുണപടിമണ്ഡിതേ പന ഛളഭിഞ്ഞാ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ ഏവ. ചതൂസു പടിസമ്ഭിദാസു അത്ഥപടിസമ്ഭിദായ ഏകദേസോവ. തദുഭയം സയം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മപരിയാപന്നം കഥം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മം പടിമണ്ഡേതീതി ചേ? രുക്ഖം രുക്ഖസ്സ അവയവഭൂതപുപ്ഫാദയോ വിയ സയഞ്ച യേസം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാനം അവയവത്താതി. കാമാവചരധമ്മപരിയാപന്നപടിസമ്ഭിദാഞാണം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാനം അനവയവഭൂതം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മം പടിമണ്ഡേതി, പുരിസസ്സ അനവയവഭൂതോ അലങ്കാരോ വിയ പുരിസം. അഥ വാ കാമാവചരപഅസമ്ഭിദാപരിവാരോ ഛളഭിഞ്ഞാപടിസമ്ഭിദാദിപ്പഭേദഗുണേ പടിമണ്ഡേതി. ലോകുത്തരപടിസമ്ഭിദം സന്ധായ പുന പടിസമ്ഭിദാവചനഞ്ച. സാസനേ ഉപ്പജ്ജിത്വാ സാസനസ്സ അലങ്കാരഭൂതേന, യസ്മിം വംസേ ഉപ്പന്നോ, തസ്സേവ വാ അലങ്കാരഭൂതേന. സങ്ഖേപവിത്ഥാരേസു ഇതരീതരകരണം, അപ്പസന്നപസന്നാനം പസാദുപ്പാദനാഭിവുഡ്ഢികരണം, വുത്താനം ഗമ്ഭീരാനം ഗമ്ഭീരുത്താനഭാവകരണന്തി ഏവം ഛബ്ബിധാചരിയഗുണയോഗതോ **വിപുലബുദ്ധി** നാമ. യേ ധമ്മചിന്തനം അതിധാവന്താ കേചി ഉച്ഛേദാദിനാനപ്പകാരം അന്തം വാ ഗണ്ഹന്തി, ''സബ്ബം ഞേയ്യം പഞ്ഞത്തി ഏവാ''തി വാ ''പരമത്ഥോ ഏവാ''തി വാ ഗണ്ഹന്തി, തേസം ബുദ്ധി മിച്ഛാദിട്ഠിപച്ചയത്താ സമലാ നാമ ഹോതി, ഇമസ്സ പന ബുദ്ധി ധമ്മചിന്താതിധാവനരഹിതത്താ വിസുദ്ധാ നാമ ഹോതി. തേന വുത്തം **''വിപുലവിസുദ്ധബുദ്ധിനാ''**തി . **ഗരൂഹി** ''പിയോ ഗരു ഭാവനീയോ''തിആദിനാ (അ॰ നി॰ ൭.൩൭; നേത്തി॰ ൧൧൩) വുത്തഗുണേഹി യുത്തഗരൂഹി. ഗുണേഹി ഥിരഭാവം ഗതത്താ **ഥേരേന**.

സീലേന സീലസ്സ വാ വിസുദ്ധിയാ **സീലവിസുദ്ധിയാ**. അവിജ്ജണ്ഡകോസം പദാലേത്വാ പഠമം അഭിനിബ്ബത്തത്താ **ലോകജേട്ഠസ്സ**. ലോകസ്സ വാ ഗമ്ഭീരേ മഹന്തേ സീലാദിക്ഖന്ധേ എസി ഗവേസീതി **മഹേസീ**തി.

ഏത്താവതാ സമധികസത്തവീസതിസഹസ്സപരിമാണായ സമന്തപാസാദികസഞ്ഞിതായ **വിനയട്ഠകഥായ** സബ്ബപദേസു വിനിച്ഛയജാതം സങ്ഖിപിത്വാ **ഗണ്ഠിട്ഠാനവികാസനാ** കതാ ഹോതി, തഥാപി യം ഏത്ഥ ലിഖിതം, തം സുട്ഠു വിചാരേത്വാ **പാളിഞ്ച അട്ഠകഥഞ്ച** സല്ലക്ഖേത്വാ യേ ആചരിയാ ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ മഹാനുഭാവം, വിനയപിടകസ്സ ച വിചിത്രനയഗമ്ഭീരത്ഥതം സല്ലക്ഖേത്വാ പോരാണാനം കഥാമഗ്ഗം അവിനാസേത്വാ അത്തനോ മതിം പഹായ കേവലം സദ്ധമ്മട്ഠിതിയാ, പരാനുഗ്ഗഹകാമതായ ച വിനയപിടകം പകാസേന്താ ഠിതാ, തേസം പാദമൂലേ വന്ദിത്വാ ഖന്തിസോരച്ചാദിഗുണസമന്നാഗതേന ഹുത്വാ വത്തസമ്പത്തിയാ തേസം ചിത്തം ആരാധേത്വാ പവേണിയാ ആഗതം വിനിച്ഛയം കഥാപേത്വാ ഉപധാരേത്വാ യം തേന സംസന്ദതി, തം ഗഹേതബ്ബം, ഇതരം ഛഡ്ഡേതബ്ബം. ഇതരഥാ തുണ്ഹീഭൂതേന ഭവിതബ്ബം. വിനിച്ഛയസങ്കരകരേന പന ന ഭവിതബ്ബമേവ. കസ്മാ? സാസനസ്സ നാസഹേതുത്താ. ഹോതി ചേത്ഥ -

“അസമ്ബുധം ബുദ്ധമഹാനുഭാവം,
ധമ്മസ്സ ഗമ്ഭീരനയത്ഥതഞ്ച;
യോ വണ്ണയേ തം വിനയം അവിഞ്ഞൂ,
സോ ദുദ്ദസോ സാസനനാസഹേതു.

പാളിം തദത്ഥഞ്ച അസമ്ബുധഞ്ഹി,
നാസേതി യോ അട്ഠകഥാനയഞ്ച;
അനിച്ഛയം നിച്ഛയതോ പരേഹി,
ഗാഹേതി തേഹേവ പുരക്ഖതോ സോ.

അനുക്കമേനേവ മഹാജനേന,
പുരക്ഖതോ പണ്ഡിതമാനിഭിക്ഖു;
അപണ്ഡിതാനം വിമതിം അകത്വാ,
ആചരിയലീളം പുരതോ കരോതീ”തി.

സമന്തപാസാദികായ ഗണ്ഠിപദാധിപ്പായപ്പകാസനാ സമത്താ.

വജിരബുദ്ധിടീകാ നിട്ഠിതാ.